AZİZ NESİN
bütün kitapları

2

Karacan
YAYINLARI

AZİZ NESİN

bütün kitapları

II

Karacan
YAYINLARI

KARACAN YAYINLARI
AZİZ NESİN / BÜTÜN KİTAPLARI
Yayın hakkı: Aziz Nesin
Türkiye'de yayın hakkı, Karacan Yayınları A.Ş.
Ekim 1981
Dizgi, baskı, cilt: Ağaoğlu Yayınevi Tesisleri
Tel.: 27 73 37

ÖLMÜŞ EŞEK

İLK MEKTUP

«Kurttan korkusu olmayan Ölmüş Eşek'in, Tahtalıköy'den, yeryüzündeki arkadaşı Eşekarısı'na yazdığı mektuplar»

(Ölmüş Eşek'in nasıl öldüğünü anlatır.)

Sevgili Eşekarısı,

Mektubumu alınca şaşıracaksın. Biz onu, çoktan nalları dikti biliyorduk, yine hangi ahırdan çıktı, diye afallayacaksın. Hiç şaşma, Tahtalıköy'deyim. Sana bu mektubumu Tahtalıköy'den yazıyorum. Bir zamanlar yeryüzünde yaşamış bütün büyükler, ünlüler, ilerigelenler, hepsi burda. Ben de onların arasındayım. Sen şimdi «Vah vah, sağlığında değerini bilememişiz!» diyerek ne denli dizini dövsen yeridir. Neden «Kör ölür, badem gözlü olur!» denildiğii, o körolası dünyada değeri anlaşılmamış olanların son umudu Tahtalıköy'e gelince çok iyi anladım. Gözlerim, burnumun ucunu bile göremezken, ölümümden sonra «Sürmeli gözlüydü», «Bakışları üzünç doluydu» diye benim için övgüler düzüldüğünü duydum.

Dünyada sıkıntı çektiğin için hiç boşuna üzülme. Ölünce senin için de gazetelerde «Yeri doldurulmaz büyük kayıp» diye yazacaklar. Bencileyin yoksulların yaşarken yerini dolduruyorlar, kendi yerimizi bile bize bırakmıyorlar da, öldüğümüz zaman nedense bitürlü yerimizi dolduramıyor, boş bırakıryorlar.

Ölünce, sen de, geride kalanların kalbinde yaşayacaksın; Tahtalıköy'deki yerin de Eşek Cenneti olacaktır. Burda, yaşarken yaşayacak yeri olmayıp da, öldükten sonra yeri doldurulamayanlardan birisi, bir eşek kardeşin başından geçmiş şu olayı anlattı. Çok sıcak bir günmüş. Eşeğin sırtına çok ağır yükler vurmuşlar. Yüklerin altında ıhlıya pıhlıya giden eşeğin yolu bir deniz kıyısına düşmüş. Deniz kıyısında bir büyük yalının önünden geçerken, bir de bakmış ki, yalının balkonunda bir besili, bakımlı eşek şezlonga kurulmuş, elinde, içindeki buzdan dışı terleyen bir cam içki bardağı... İçkisini yudumlayıp, cıgarasını tellendiriyor.

Yük altında sıcaktan bunalmış eşek, yalının balkonunda püfür püfür esen rüzgâra karşı içkisini içen eşeğe bakmış, bakmış da,

— Yani, o kurumun da ne oluyor, altyanı sen de yaşıyorsun, ben de yaşıyorum... demiş.

Balkondaki eşek, yük altında ıhlayıp pıhlayan eşeğe,

— Evet, sen de yaşıyorsun, ben de yaşıyorum ama, sen işte öyle yaşıyorsun, ben de işte böyle yaşıyorum! demiş.

Tahtalıköy'de hiç devlet dairesi olmadığı ve memur da kullanılmadığı için bütün işler çok çabuk görülüyor ve tıkırında gidiyor. İnsanları meraktan çıldırtmak için kurulmuş olan posta örgütü gibi bir kuruluş burda yok. Tahtalıköy'den birisi, yeryüzüde yaşayan birisine mektup göndermek isteyince, mektubunda neler yazmak istiyorsa, bunların hepsi, mektup göderecği kişinin içine doğuyor. İşte şimdi, bu mektupta söylemek istediğim herşeyi senin içinden geçirdiğin gibi...

Sevgili Eşekarısı, sana bu mektubumda nasıl öldüğümü anlatacağım. Bu anlattıklarım, artık yaşayamayacak kertede bunaldığın bir dar zamanında ve sıkışıp kaldığın bir dar yerde belki işine yarar.

Dinle!

Yok ötesi, ölmüşüm. Öyle, yaz sıcağında buzlu hoşafı kaşıklaya kaşıklaya «Oooh, öldüm!» diyenlerinki gibi lâfın gelişi bir ölüm değil benimkisi. Basbayağı ölmüşüm işte!

«Ölümle şaka olmaz!» diyeceksin. Bizim gibilerin yaşamı bile şakadan geçince, ölümü tüm rezillik oluyor. Arkamdan ağlayacak iki kişi var: Biri Vasil, biri de Vedat. Birine beşyüz, birine yüz lira borcum var. Borcumu ödemeden öldüğüm için kimbilir nasıl üzülmüşlerdir. Onların suratlarını her görüşümde ölüp ölüp dirilmekten, yani taksit taksit can vermektense peşin ölmeyi yeğ tuttum.

İlkin evde ölmeyi tasarladım. Sonra düşündüm, gelen-giden yoksulluğumun dizboyu rezilliğini görecek, ele güne maskara olacağım, bunun üzerine evde ölmekten caydım. Yazın yazlıkta, kışın kışlıkta yaşayamadım, hiç olmazsa şu

sıcaklarda, bitürlü yaşayamadığım bir yazlıkta öleyim diye, ölüsünü göstermek istemeyen soylu kediler gibi, aldım başımı, uzak, havalı, hem de güzel görünümlü bir yere gittim.

Ölmeden önce kendime,

— Son arzun nedir? Söyle bakalım! diye sordum.

İçimden bir ses,

— Yaşamak! dedi.

— Sen onu bikez geç bakalım, dedim, sana «son arzun nedir?» diye sorduksa, idam edileceklere sorulan «usulen» bir sorudur bu, hemen şımarma da, şöyle yapılabilecek, sana uygun düşebilecek bir isteğin varsa onu söyle!

İçimdeki ses, bir daha, boğuk boğuk,

— Yaşamak!.. diye haykırdı.

— Sus!.. Bu senin isteğin «Bir sınıfın diğer sınıflar üstünde tahakkümünü kurmak» demektir ve ceza yasalarında yazılı en ağır suçtur.

İçimdeki ses susunca ekledim:

— Bunca yıl at kuyruğunda sinek gibi yaşadın da ne gördün, ne buldun bu dünyadan a teres!...

Yumdum gözlerimi, «İrtihal-i dâr-ı beka» eyleyip «ebedî istirahatgâh»ıma çekildim. Düpedüz şarampola uzanmıştım. Yoldan geçen biri, biriki tekmeledi, bende bir kıpırtı görmeyince üstümü başımı aradı. İç ceplerimi karıştırırken gıdıklandım ama, öldüğüme göre hiç ses etmemeliydim. Adam, ceplerimde para bulamadı. Saat, dolmakalem, yüzük, çakı, çakmak gibi işe yarar bişeyler de bulamayınca suratıma tükürdü. Yine vicdanlı adammış. Tüküreceğine daha başka bişey de yapabilirdi. Ordan geçen birine seslendi:

— Yolda biri ölmüş ama insandan sayılmaz!.

Polise haber verdiler. Gelen polise, daha önce ceplerimi arayan adam,

— Üstünde hiçbişey yok, kim olduğu anlaşılmaz! dediyse de polis,

— Heheheeey... ben onun kim olduğunu şimdi anlarım... dedi.

— Kimliği olmayınca?...

Eliyle yaka numarasına, sonra da tabancasına vuran polis,

— Biz bunları boşuna taşımıyoruz aslanım, dedi, biz yelden nem, selden yem kaparız.

— Ama nasıl?

— Konuştururum.

— Ölmüş... Ölü konuşur mu?

— Orası meslek sırrı... Ölmemiş olanı herkes söyletir, ben ölüyü konuşturayım da gör. Biz ölüleri değil, mezar taşlarını bile dile getiririz ki, Boğaziçi safasında gazel okunuyor sanırsın...

Araya taraya ceplerimde Fatih'li sıracalı kıza, bir de Bursal'lı öğretmene yazdığım aşk şiirlerini buldular. Polis, şiirleri görünce,

— Herif şairmiş, dedi, bu şairler bir konuşmaya başladılar mı, bir daha yedi devletin polisi gelse bunları susturamaz...

Polis, şiirleri alıp beni hendeğin içinde bırakınca, bir iyiliksever adam polise neden beni bırakıp da şiirleri götürdüğünü sordu.

Polis,

— Bu şiir denilen şey, içinden çıkılmaz, karışık bişeydir, dedi, şifre gibi bişey olduğundan bu yeni şiirleri ne okuyan anlar, ne dinleyen... Onun için ençok şiir okuyan bizde siyasî polislerdir. Belki bu şiirlerde bir suç bulunur diye incelemeleri için siyasî şubeye götürüyorum.

Onlar gitti, ben de hentekte kalakaldım.

İşte sevgili Eşekarısı, ölümüm böyle oldu. Ama bununla bitmiyor. Sen ölmeyi kolay bir iş mi sanıyorsun? Nerdeee!... Şuna inan; günün birinde ölünce, nasıl doğduğuna pişmansan, öldüğüne de bin pişman olacaksın. Dünyanın öyle bir yerine, öyle bir zamanına gelmişiz ki, yaşasan yaşanmaz, ölsen ölünmez. Ne yaşamaya bırakırlar, ne ölmeye...

Gelecek mektubumda ölümümden sonra bile başıma neler geldiğini anlatırım. Arayıp soran olursa selâmlarımı söyle. Soranlar dedim de aklıma geldi; aman, gözünü seveyim, sakın alacaklılarıma yerimi söyleme! Hele içlerinde biri vardır —sen onu tanırsın— alacağı parayı bana ödettirmek için, hiç dinlemez ölür de buraya gelir, bana burda, yani «ebedî istirahatgâh»ımda bile rahat vermez. Öyle olur olmaz insana adresimi verme.

Zehirli iğnenin ucundan öperim.

Dostun
Ölmüş Eşek

İKİNCİ MEKTUP

(Ölmüş Eşek'in cankurtaran arabasıyla taşınmasını anlatır.)

Sevgili dostum Eşekarısı,

Geçen mektubumda nasıl öldüğümü, daha doğrusu yol hendeğine öldüm diye nasıl yan gelip yattığımı anlatmıştım. Asıl zorluk ondan sonra başladı. Ordan gelip geçen bütün yolcular başıma toplandılar. Başımda, yığılıp kalan yurttaşlardan biri,

— Yahu, biz nasıl insanlarız be! diye bağırdı, adam gözümüzün önünde ölüyor da, hiçkimsenin kılı kıpırdamıyor.

Başka birisi,

— Doğru, dedi, memlekette insan kalmamış namussuzum. Şurda şu kadar kişi var da, içlerinden bir insanoğlu çıkıp yardım etmiyor.

Kalabalıktan biri sordu;

— Sen neye yardım etmiyorsun, sen insan değil misin?

— Sen onu bana soracağına kendine sorsan daha iyi değil mi?

— Benim işim var yoksa... Olmasa ne olacak, şurdan bir koşu eczaneye gider haber verirdim.

— İşi varmış... Hangi iş be, yarım saattir burda dikilmiş bakıyorsun.

Ondan sonra sesler bir gürültü-uğultu olarak sürdü.

— Bir doktor yok mu, doktor? Bu kadar insan içinde bir doktor yok mu yahu?

— Bu sabah gazetede okudum: Beyin göçü varmış... Doktorlarımız Amerika'ya, Almanya'ya göçetmişler. Memlekette doktor da kalmadı kardeşim.

— En iyisi şurdan bir yerden telefon etmek..

— Bizim telefonları bilmez misin kardeşim, telefondan ses gelene kadar adam çoktan ölür..

— Ölmekle kalsa iyi, telefonla konuşmayı beklersen, adamı, kurt-kuş yer de parçası bile kalmaz. Şimdiki zamanda telefonla konuşmak kolay mı!..

— Vahvah... Adam gözümüzün önünde ölüyor be!..

— Kardeşim insaf yok ki, insaf...

— Ne demiş şair: «İnsaf kalmamış benî âdemde. / Anam ağladı Acıbadem'de...»

Bir delikanlı yanındakine,

— Avrupa'da, Amerika'da olsa, işte böyle bişey olmaz, dedi, oraları medenî memleket...

— Yani şimdi sen ne demek istiyorsun, bizim memleketimiz medenî değil mi demek istedin? Ha? Erkeksen bir daha söyle bakalım bu kadar tanık önünde!

— Ben öyle demek istemedim...

— Yahu, bırakın tartışmayı da bişey yapın, adam ölüyor be...

— Avrupa'da olsa, sosyal yardım servisleri var heriflerin; diyelim bir köpek bile sokak ortasına düşüp debelense, hemen koşarlar, arabaya atar, doğru hayvan hastanesine götürürler.

Yanındaki ona karşı çıktı:

— Yağma yok... Hiç de öyle değil işte. Avrupa'da, Amerika'da kimse kimsenin işine karışmaz. Orda herkesin kendi işi var. Yanıbaşındaki «Ölüyorum, Allah rızası için bir yudum su verin!» diye yalvarsa, kimseler su vermez. Anladın mı sen?

— Bayım, siz Avrupa'ya gittiniz de mi böyle konuşuyorsunuz?

— Ben kendim gitmedim...

— Eee?

— Gitmedikse de gidenlerden duyduk. Üstelik gazetelerde okuyorum da... Sanki siz gittiniz mi?

— Tabiî... Geçen yıl bizim kurumun yardımlaşma derneği, vapurla onbeş günlük Akdeniz gezisi düzenlemişti. Baştanbaşa Yunanistan'ı, İtalya'yı, İspanya'yı, sonra efendiceğizime söyleyeyim, neydi adını söyleyiver, işte orasını, hep gezip dolaştık.

— Avrupa görmüş insanın hali bir başka oluyor...

— Avrupa'daki gezilerimin sonunda şunu öğrendim ki...

— Yahu, bir vicdanlı insan yok mu içinizde be?

— Var, ne olacak?

— İyi işte, gidip bir yerden telefon et de, cankurtaran çağır...

— Avrupa'da olsun, Amerika'da olsun, ölene kalana hiçkimse karışmaz. Neden karışmaz? Çünkü oraları medenî memleketler olduğundan, her işe karışacak adam ayrıdır. Yolda düşenleri, yol hendeğine düşenleri, düşüp de ölenleri, düşüp de ölmeyenleri kaldırmak için hep ayrı ayrı örgüt vardır. Böyle bizdeki gibi adam ölürken, başında durup da nasıl ölüyor diye seyretmezler,

geçip giderler.

— Demek, onlarda da hiç insanlık kalmamış yani... İnsan nasıl geçer gider, hiç olmazsa döner de bakar yahu...

— Yani o işle kimler ilgiliyse, onlar alır, götürür, artık ne yapacaklarsa yaparlar.

— Göğsünü bağrını açmalı zavallının...

— Efendim, bu durumlarda en iyisi, masaj yapmaktır... Birisi masaj yapsa herif kurtulacak...

— Kollarını, ayaklarını oynatsalar, gösüne de bastırsalar biraz, belki kendine gelir.

— Ne masajı, ne mesajı be kardeşim, adam ölmüş, sen hâlâ konuşuyorsun...

— Ölmüş mü!.. Vay anasını...

— Neye şaştın öyle?

— Az önce yaşıyordu.

— Ne var şaşacak bunda? Az sonra da öldü. Ölenlerin hepsi de, ölmeden önce yaşar.

— Can dediğin bir kuştur, şimdi var, şimdi yok...

— Hepimizin sonu işte bu!...

— Biz adam olmayız kardeşim... Yani şu kadar adam şu zavallının başına toplanmış da, hiçbirinin yardım etmemesi insanlık mı?

Dostum Eşekarısı, doğrusu başımda toplananların bu konuşmaları çok hoşuma gidiyordu. Bu işin bu denli eğlenceli olduğunu bilseydim, canım sıkıldığı zamanlar, kentin kalabalık alanlarında ikidebir düşüp ölme numarası yapardım. Ama şimdi bu hendekte numara yapamazdım; çünkü öleceğim diye sözvermiştim, hem de kalabalıkta sözverdiğimden, döneklik edemezdim.

Başımda toplananlardan telesik işi olanlar, yarım saat kadar sorup soruşturuyor, benim için sözde bilgi aldıktan sonra yollarına gidiyorlardı. Uzun incelemeden sonra artık bıkıp sıkılanlar da gidiyor, ama her gidenin yerini dört-beş kişi aldığından kalabalık gittikçe artıyordu. Ölümü görmek için itişip kakışıyorlar, bağrışıp çağrışıyorlardı. Bir kadın, önündeki çocuğu iterek,

— Bacak kadar çocukların böyle yerlerde ne işi var! diye bağırınca, arkasından kavradığı kadını kollarının arasına alıp korumaya çalışan bir erkek,

— Terbiye kalmamış, dedi sözde vatana çocuk yetiştiriyorlar. «Saldım bayıra, mevlâm kayıra!...»

— Ne anababalar var şu dünyada?

Üstümdekileri, giysimi, kaşımı gözümü inceleyenlerden biri,

— Ayakkabılarına bakın, dedi, bağın biri siyah, biri kahverengi...

Bu söz üzerine gülüşmeler oldu.

Öyle utandım ki, ayağımın birini altıma alıp ayrı renkte fotinbağı kullandığımı gizlemek istedim ama, ölmüş olduğum için kıpırdamam hem ayıp kaçar, hem de kurala aykırı düşerdi. İşte o zaman anladım, bir işi yapmadan önce iyice düşünüp danışmak gerekiyor. Ölecek misin, ölmeden önce, yerde nasıl poz alacağını hesaplamalı, ona göre yere uzanmalısın. Oysa ben, öldüm diye yol hendeğine gelişigüzel uzanırken, dikkatli yurttaşlarımın fotinbağlarımın ayrı renkte olduğunu bile inceleyeceklerini hiç düşünememiştim.

Üstümü başımı inceleyenlerden biri,

— Bahse girerim, ayakkabıları en az üç kere pençelenmiş... dedi.

Bana en çok acıyan, yaşlı bir kadındı, yaşlı ama «mihrabı yerinde», boyası, badanası kat kat bir kadın,

— Vah vah... Ne de uzun, kıvırkıvır kirpikleri varmış maşallah, yazık olmuş gence... dedi.

Şu insanlar birbirine hiç benzemiyor, kimisi saça, kimisi de kirpiğe meraklı. Şu yaşlı kadının uzun kirpikli erkek meraklısı olduğu kimin aklına gelir!

— Pantalonunun paçaları liğme liğme...

— Ceket kolları da iyice tirfillenmiş...

— Pantalonunun dizkapakları eprimiş.

— Yahu, ne duruyorsunuz?

— Ya ne yapalım?

— Birisine haber verin. Doktor filan gelsin...

— Göz göre göre ölüyor.

— Bakalım yaşıyor mu ki...

— Dostum, o yaşasın, yaşamasın, biz insanlığımızı gösterelim de...

— Kaç yaşında var dersiniz?

— Eh, kırk, kırkbeş...

— Sanmam... Olsun olsun da otuz olsun.

— Ben insan sarrafıyımdır. Bir baktım mı suratına, şıp diye ne mal olduğunu anlarım insanın... Bu adam yüzdeyüz bir küçük memur ve çok dargelirli.

— Bence de öyle... Hem de hep masada oturup çalışan biri...

— Nerden anladınız?

— Baksanıza ceket dirseklerinin havı dökülmüş...

— Boyu da pek kısa...

— Ondan yaşını göstermiyor ya...

— Ben sana bişey söyleyeyim mi, böyle eceliyle ölmüş olanı seyir hiçbişeye benzemiyor, bu-

nun hiç heyecanı yok, herif asılacak ki, işte o zaman seyret, ne zevk...

Sevgili Eşekarısı altı saatten çok o hendekte kaldığımı sanıyorum, çünkü artık güneşbatmak üzereydi. Yurttaşlar bölük bölük gelip ölümü seyrettiler. Hepsi de üzüldü, acıdı. Birbirimize yardım etmeyen kötü insanlar oluşumuzdan yakındılar. Daha da ileri gidip, yardım elini uzatmayanlara ilenenler, sövenler bile oldu. Tam beni ordan kaldıracakları sırada, öğretmen olduğunu sandığım biri,

— Haberim olsaydı, öğrencilerimi getirir de gösterirdim, uygulama yaparlar, insanın nasıl öldüğünü görürlerdi... dedi.

Bir yurttaş,

— Yahu hayatınızda hiç ölü görmediniz mi, ne yığılıp duruyorsunuz! diye bağırıp kalabalığı dağıtmaya çalışırken başka biri de,

— Kuyruğa girelim yurttaşlar, sırayla... İtişip kakışmayalım... Kuyruğa girersek hepimiz görürüz... diye seslenerek düzen kurmaya çalışıyordu.

Adama,

— Tanıdığınız, akrabanız filan mı yoksa? diye sordular.

— Yok canım, haber verdiler de merak edip geldim... dedi.

Çok yazık, meraklı yurttaşların hepsi ölümü göremedi. Araba kalktı. Çocuklarla bikaç da delikanlı, bir zaman arabanın arkasından koştular. Sonra herhalde, insan gücünün makine gücüyle yarışamayacağını anlamış olacaklar ki, bu yarıştan caydılar.

Sevgili Eşekarısı, cankurtaran arabasındaki gezimi de — evet, bu bir geziydi — gelecek mektubumda anlatırım. Selâmlar eder, iğnenden ve gözlerinden öperim.

Dostun
Ölmüş Eşek

ÜÇÜNCÜ MEKTUP

(Ölmüş Eşek'in cankurtaran arabasıyla gezintisine değgindir.)

Dostum Eşekarısı,

İlkin selâm eder, iğnenden öperim.

Nasıl büyük bir cümbüşle, ala-ala-hey'le ölümü cankurtaran arabasına attıklarını anlatmıştım. Şimdi de ondan sonra ölümün başına gelenleri dinle. «Deniz altında yirmibin fersah», benim «Cankurtaran'da bir günlük gezi» serüvenimin yanında hiç kalır...

Beni boylu boyumca arabanın arkasına atmışlardı. Birdenbire sanki taksiye binmişim gibi geldi de, ya şoför para isterse diye beni bir korku aldı. Ölü olduğumu anımsayıp rahatladım.

Beşyüz metre yol aldık almadık, arabanın motoru «zınk!» dedi, durdu. Bir daha da işlemedi. Şoför, siyasî hasımlarına karşı ateş püsküren bir politikacı gibi, bir zaman sövdü saydı, motoru sarstı, makineyi kurcaladı, her ne yaptıysa araba bitürlü yerinden kımıldamadı. Sanırsın, mübarek beton kazık gibi yere çakılmış kalmış. Şoför, çevresini kuşatan kalabalığa,

— Her yerde ille de bir kalabalık toplanıyor. Biz hep kalabalık yaşıyoruz. Madem toplandınız, hadi şunu itin arkadan yurttaşlar! diye yalvardı. Şoför, sözcüklerini değiştire değiştire yalvarmasını bikaç kez tekrarlayınca kalabalık dağılmaya başladı. O zaman muavinine,

— Gördün ya, nasıl dağıttım kalabalığı, dedi, bir yerde böyle aylaklar toplanır da onları dağıtmak istersen hemen yardıma çağıracaksın, bir küçük iş buyuracaksın. O zaman, bak gör, kaçan kaçana...

Şoför, hâlâ arabanın çevresinde kalmış bikaç kişiye, vatan, millet, vicdan gibi kutsal sözler de söyleyerek, yardım etmeleri için bisüre daha yalvardı. Kalabalık, ayaklarını sürüye sürüye dağılıyordu. Uzaklaşanlardan biri, motoru çalıştırmaya uğraşan şoföre,

— Boşuna kurcalama! Araba bozulunca «Nerde tırak orda bırak!» diye akıl verdi.

Muavin,

— Usta, ben inip de iteyim arabayı arkadan.. dedi.

Şoför,

— Sen otur yerinde, ben şimdi onları gayrete getireyim de gör sen... dedi.

Sonra başını pencereden çıkarıp,

— Allah rızası için, Allahını seven şu arabayı

biraz itsin arkasından!.. dedi.

Şoförün «Allah rızası» demesiyle o dağılmakta olan halkımıza bir gayret geldi, şeker tanesine üşüşen karıncalar gibi arabanın üstüne doluştular; sağından, solundan, yanından, ucundan tekerinden, kapağından tuttular. Ama öylesine bir tutuş ki, dokundular demek daha yerinde olur; hani yüksek sosyeteden bir bayan, alçak sosyeteden bir adamın elini sıkmak zorunda kalsa, nasıl parmağının ucuyla şöyle bir dokunursa işte öyle... Ama sen tutuşa bakma, bir de bağırıp çağırmaya bak. Öyle bağırıp çağırıyorlar ki, sanırsın yer yerinden oynayacak. Üstelik hepsi de birbirine candan gönülden gayret veriyor:

— Haydin arkadaşlar!..

— Yurttaşlar dayanın!..

— Hooop! Bir, kiii, üç...

Kimisi komut veriyor, kimisi yalvarıyor, kimisi buyuruyor, ama hiçbiri gerçekten itmediği için araba bir parmak bile kıpırdamıyordu.

— Haydi arkadaşlar...

— İtin din kardeşleri!

— Yahu, biraz dayanın be...

— Bu cenabet cankurtaran arabası zamanında hastaneye ulaşmazsa kaç para eder yani...

— Dayanın müslümanlar, dayanın bre!..

— Al berabeeer...

— Haydi hooop!...

Gürültülerine bakarsan, Arşimet'in aradığı dayanağı bulmuşlar da, dünyayı temelinden oynatacaklar sanırsın. Oysa dört tekerlek üstünde duran araba bir parmak bile yerinden oynamıyordu.

— Al baştan!.. Bir daha...

— Elbirliğiyle, hooop!...

Direksiyondaki şoförün burnundan şıpır şıpır ter damlıyor. Doğruyu söylemek gerekirse, arabayı şoförden başka iten yok; ama o da şoför yerine oturmuş, eli direksiyonda, arabayı içerden ittiği için, araba kımıldamıyor.

— Az kaldı, haydi...

— İtelim yurttaşlar, sevaptır...

Şoför,

— Bir kımıldasa, bir oynasa yerinden, artık tutma, koyver gitsin... diyor.

Muavini,

— Usta, kımıldasa gider mi? diye soruyor.

— Ne demek gider mi, uçar uçar... Uçar da bir daha durduramayız Allah korusun...

Bir yaşlı adam uzaktan,

— Himmet-ül-rical takla-ul-cibal... diyor.

— Ne demek o beybaba?

— Yani şu demek ki efendi oğlum, büyüklerimiz isterse dağlara takla attırılır...

— Yahu, takladan geçtik, bir parmak kıpırdatsak yeter...

Çocuklar da, arabayı itenleri, arkalarından dayanıp itiyorlar. En dıştaki çemberde yaşlılarla kadınlar var. Onlar da kahve döğücünün hık deyicisi olarak kışkırtıcı sesler çıkarıp sözde arabayı itenleri coşturuyorlar.

— Dayanın kardeşler, dayanın...

— Allahını seven itsin şu mereti be!...

Aradabir yorumda bulunanlar da var.

— Şimdi bu Amerika'da olsa rüzgâr olur uçar be...

— Neye Amerika'da uçuyormuş.

— Orda uçar... Her nedense bu makine, motor gibi şeyler bize geldi mi, işte böyle önünde su görmüş inatçı eşek gibi kakılır kalır yerinde. Yürümez beyim, yürümez, boşuna itiyorlar. İlk elektrikli trenin gelişini hatırlar mısınız? Elektrikli tren bu, artık lafı olur mu? Ne dersin, o bile yürümedi yahu...

— Efendim, memleketin havasından, suyundan...

— Yok daha neler?

— Ciddî söylüyorum. Bir tarihte Almanya'dan bir gemi satın alınmıştı. Gemi saatte yirmi mil mi, otuz mil mi, yoksa altmış mil mi ne gidiyormuş.

— Yok deve...

— Deve değil efendim, gemi... Bizim karasularımıza kadar gemi bu hızla gelmiş, gelmiş, tam bizim karasularımıza girince, bır milim gitmiyor. Beyim, dalgalar bile gemiyi sallayamıyormuş. Ne bizimkiler, ne de Alman kaptan gemiyi yürütememişler. Gemiyi öte yana çeviriyorlarmış, gemi alıp başını gidiyor... Bizim karasularına çevirince, gemi şaha dikiliyor at gibi, yürümüyormuş...

— Yok daha neler?

— O tarihte gazeteler yazmıştı, okumadınız mı?

— Peki, neden bizim karasularımızda işlemiyormuş gemi?

— Memleketin havasından, suyundan... Her memleketin havasına, suyuna göre makine yapacaksın, motor yapacaksın...

— Bak bu söz doğru arkadaş. Bizim gecekondu mahallesine işleyen otobüsler, başka hiçbir yerde işlemezken, bizim orda vızırvızır işliyor.

Neden işliyor? Çünkü, direksiyonun tepesine asılmış «Ya Hafız» kuvvetine işliyor...

— Hadi canım, eski kaptanlar yok da ondan.. Bizim eski kaptanlar olacak ki, değil o kâfir yapısı gemiyi, vallahi adaları yürütürlermiş... O kaptanlar şimdi olacaktı ki, bir gece içinde koca Kıbrıs'ı yürütüp Karaköy iskelesine bağlayıversinler.

— Hattâ bir söz vardır; hani bizim kaptan-ı derya'lardan biri...

— Haa bildim, ya Barbaros, ya Mimar Sinan..

— İşte hangisiyse, o demiş ki, «Siz bana öyle bir yelken verin ki» demiş, «ben de size Girit adasını yürüteyim» demiş.

— Yürütmüş mü?

— Öyle bir yelken yapamamışlar. Eğer istediği gibi bir yelken yapsalarmış,. kaptan-ı derya paşa, hiç gemi kullanmadan, gemi diye adaları yürütüp filo yapacakmış.

— Haydi arkadaşlar, laflamayı bırakın da biraz dayanın yahu...

— Hep beraber, hooop!..

— Albaştan... Bir, kiii, üç!.. Hoop!..

— Yorulduk yahu, mola verin de bir cıgara içelim.

— O zamanlar geçmiş beyim, onlar eskidenmiş... Yani bir zamanlarmış... O zamanlar nerdeee? Yeniçerimiz varmış, yeniçerimizin bir bıyığına bir düşman askeri asarlarmış o zaman, anla ne bıyık... Mehter takımlarımız varmış, yeniçeri davulcusu kös'e bir vurdu mu, yer yerinden oynar, düşmanın dudağı yarılırmış korkudan... Yer-gök zangır zangır titrermiş. Öyle leventler varmış yelkenli teknelerimizde, bir nağra saldı mı, denizde fırtına kopar, düşman gemileri batarmış...

— Yok daha ne?

— Bunları tarih yazıyor, tarih... Bak bir de şimdiki halimize, şurda kırk-elli kişi toplanmışız da, kıçı kırık cankurtaran hurdasını yerinden kıpırdatamıyoruz.

— Valla doğru... Sen getir o yeniçeri davulcuyu, getir o kös'ü de, bir tokmak indirsin kös'e, bakalım bu cankurtaran böyle yerinde çakılı durabilir mi? Valla mehter takımından davulcu bir tokmak indirsin kös'e, bu araba tepkili uçak olur da uçar gider...

— Onu bunu bilmem. Alaman gemisini bizim denizlerde yürütememişler.

— Davranın din kardeşleri... Hayda bre aslanlar, dayanın!..

Arabaya içerden dayanmaktan ter içinde kalmış olan şoför,

— Bir yürüse cenabet, artık kendiliğinden gider... dedi.

— Yani, bu başka memleketlerde yürüyen vapurlar, trenler, otobüsler neden bizim memlekete gelince yürümüyormuş?

— Yadırgıyor da ondan... Söyledi ya demin bey, memleketin havasından...

— Evet, bu makineler, motorlar hep o memleketlerin havasına göre yapılmış, bizim hava yaramıyor bunlara... Tıpkı insan gibi. Her hava her insana yaramaz, kimisine dağ havası, kimisine deniz, kimisine de ova havası iyi gelir.

— Şimdi ayıp ettin, bizim memleketin havası gibi hava nerde var be...

— Hâşâ... Memleketin havasına söz yok... İyi ki havası var, o da olmasa... Benim demem o deme değil... Yani kendi fabrikalarımız olsa, bizim havaya alışık makineler yaparız...

— Azbişey itin yahu...

— Dayanın!..

— Daydaaa bre!..

Yurttaşların nağralarından bana öyle bir çaba geldi ki, nerdeyse ölü olduğumu unutup aralarına katılarak cankurtaranı itmeye koşacaktım. Ölmenin bir kötülüğü de bu, istesen de dirilere yardım edemiyorsun. Hatta daha da kötüsü, bir yanda durup, «Hoop!» diye de bağıramıyordum.

Sevgili Eşekarısı, biz böyle dirisiyle ölüsüyle birbirimizi coşturmaya çabalarken, arkadan birdenbire bir özel araba çıkıp, bizim cankurtaranın kıçına son hızla çarpmasın mı! Bizim arabanın motoru bu çarpmayla bir hırladı, ondan sonra hırsıza salan bekçi köpeği gibi ileri atladı. Allahını seven bizim arabayı tutmasın!.. Araba gidiyor, gidiyor ne demek, uçuyor... Şoför haklıymış, «Bir yürürse artık gider!» dememiş miydi!

Arabanın hızı gittikçe arttığı, yani motor gittikçe kızdığı ve kızıştığı için, şoförü de bir korku aldı. Muavinine,

— Arkadan çok vurdu araba, artık bu bizimki durmaz! dedi.

— Fren usta, fren!..

— Ne freni oğlum, bu hızı hiç keser mi fren?

Ben içerde olduğum için dışarısını görmüyordum ama, sanırım, ilkyardım hastanesinin önünden bikaç kez geçtikse de şoför arabayı bitürlü durduramadı. Muavinine kızdı:

— Ulan, bu arabaya benzin mi koydurttun, yoksa neft yağı mı?

Muavin hiç sesini çıkarmadı.

İstanbul sokaklarını fırdolayı döndük durduk: Usta şoförün direksiyonu iyi kullanması sonucu, çok şükür, hiçbir kaza olmadı. Kendim için değil, daha yaşamak isteyen zavallı şoförle muavini için, çok şükür, diyorum.

Sevgili Eşekarısı, bayram gezintisine dönen bu araba gezimizin sonunu gelecek mektubumda anlatırım da, yeryüzünde politikacıların dalaşmalarından asılan yüzün birazcık olsun güler.

Hoşçakal sevgili dostum Eşekarısı.

Sevgiyle
Ölmüş Eşek

DÖRDÜNCÜ MEKTUP

(Cankurtaran Arabasının bozulduğuna değgindir.)

Eşekarısı,

Bizim cankurtaran arabası acı bir gıcırtıyla fren yaptığı zaman, bir yurttaşımız seçim kütüğünden de, nüfus kütüğünden de kaydı silinecek duruma gelmişti. Yerdeki yaralı adamın çevresini, paraları olmadığı için bir eğlenceye gidemeyen meraklı kalabalık çeviriverdi. İçlerinden biri,

— Ne şanslı adammış! dedi.

Bir başkası,

— Evet, dedi, şans olursa bu kadar olur.

— Dua etsin ki cankurtaran arabası ezdi.

— Şans diye buna derim işte...

— İyi olacak hastanın doktor ayağına gelir, demezler mi, işte o hesap, adamı ezen araba şimdi de alıp hastaneye götürecek.

— Ya başka bir araba çiğneseydi...

— Yanmıştı. Bütün gün kaldırım üstünde debelense cankurtaran arabası bulamazdı.

— Cankurtaran arabasından geçtik beyim, çöp arabası olsa razıyız.

— Vay beyim vay... Sen de iyice lüksüne kaçtın yani... Çöp arabası nerdee... Bizim sokağa bir haftadır uğramıyor, tenezzül edip de...

— Şans bu kardeşim, şans... Koca İstanbul'da şu kadar bin kamyon, şu kadar bin özel araba, şu kadar bin taksi var, topu toplamı beş-altı cankurtaran arabası ya var ya yok... O da bulsun bulsun da bu adama çarpsın ha... Ne şans be!

— Yok, belediyenin on kadar cankurtaran arabası var ama, her zaman sekizi bozuktur işlemez.

— Daha iyi dedin ya, şu kadar bin araba, kamyon, otobüs içinde, gelsin de adama cankurtaran çarpsın...

— Piyangodan büyük ikramiye çarpsa insan bu kadar şanslı sayılmaz.

— Öyledir. İnsanın şansı oldu mu, işte böyle cankurtaran arabasının altında ezilir.

— İnsan öldükten sonra ha cankurtaranın, ha çöp kamyonunun, ha özel arabanın altında ezilip ölmüş, ne farkı var yani?

— Ölünce farkı yok ama, ezilip de ölmezsen çok farkı var.. Bu adam daha ölmedi ki...

Cankurtaran arabasının çarpmasıyle havada uçarak on adım kadar ileri fırlayıp yere düşmüş olan adamdan akan kanlar, yamalı ve yaralı asfaltın delikdeşiklerini, çukurlarını dolduruyordu. Kalabalıktan biri.

— Maşşallah, amma da kan varmış adamda.. dedi.

Başka biri,

— Besbelli büyük bir adam, dedi, bu kadar kanı olduğuna bakılırsa...

Öndekilerden biri,

— Yok canım, hangi büyük adam, ben tanıyorum... dedi.

— Büyük adam değil de, o kadar kanı nasıl oluyor? Baksana, maşallah öküz boğazlanmış gibi kanı akıyor.

— Bu adamın işi, kan bankasına kan satmaktı. Her nerde olsa, küçük cep radyosunu hep kulağının dibinde çalar, spiker, «Ameliyat olacak bir hasta için acele kan aranıyor» deyince, kanı, istenilen kana uyuyorsa hemen o hastahaneye ya da kan bankasına koşardı. Kanını satarak çoluğunu çocuğunu da gül gibi geçindiriyordu. Bu adam var ya bu adam, bu adamın vücudu, su içse onu kan yapıyordu.

— Bir tarihte beni bir kamyon çiğnemişti. Kamyon çarpınca ben kendimi kaybetmiştim. Doğrusunu istersen, kamyon çiğnemeden çok

önceleri de ben kendimi kaybetmiştim ya... Her neyse, on tonluk koca kamyon çiğnemiş de, ne dersin, bir damla kanım akmamış yahu... Beni ertesi günü sokak ortasından hastaneye kaldırmışlar. Muayene eden doktor, «Çok acele ameliyat edilecek!» deyince, annem iki gözü iki çeşme ağlayarak doktora «Aman oğlum» demiş, «Madem ameliyat edeceksiniz, hazır etmişken oğlumun fıtığı ile apantisiti vardır, onları da aliverin de sevaba girin...» demiş. Doktor, beni ameliyat masasına yatırtıp başlamış kesip biçmeye. Doktor kesermiş, kesermiş, benden hiç kan akmıyor...

— Demek kanın kurumuş.

— Yok kardeşim, kan nerde ki kurusun? İnsanın kanı kurudu mu, rakı içersin, o zaman sulanır...

— Öyleyse senin kanın bozuk.

— Daha ne diyor... Yahu kan yok ki bozuk olsun...

— Atma be... Kansız adam yaşar mı?

— Doktorlar da buna şaşmışlar ya... Ameliyat eden doktor, «İyi ki kanı yokmuş...» demiş. Kanım olsaymış, kamyon beni ezince aka aka kan kalmaz ölürmüşüm. Kan yok ki bende ne akacak?

— İnanmayın, atıyor... Kansız adam olur mu hiç?

— Olmaz elbet. Herkesin kanı kırmızı değil mi, benimki beyazmış. Hani sarı karpuzlar gibi. Kimi karpuzun da içi sarı çıkar ya, işte öyle.

— Olur mu öyle şey be...

— Domates güneş görmezse kızarır mı?.. Kızarmaz. Benim kanım da öyle. Ben doğdum, büyüdüm, hep apartmanların yeraltı dairesinde, topraktan aşağı düzeyde oturduğumuzdan, güneş görmeye görmeye kanım kızarmamış...

— Haaa, o başka... O zaman olur. Öyle söylesene...

Cankurtaranın çarptığı yaralı adamı da benim yanıma attılar. Arabada bir yaralı, bir ölü ben, bir de şoförle muavini, dört kişi olduk. Şimdi de arabanın inadı tuttu, bitürlü yürümez. Bu ne biçim araba, yürüdü mü durmak bilmiyor, durdu mu yürümek bilmiyor.

Birisi,

— Yakında tamir atelyesi var, oraya kadar itelim... dedi.

Başladılar sözde itmeye... Eski oyun yeniden başladı. İstedikleri, arabayı itip işe yaramak değil, parasız eğlence...

İçlerinden biri,

— Bir yumurtayı kırk kişinin nasıl kaldırdığını bilir misiniz? dedi.

— Bir yumurtayı kırk kişi mi, daha neler...

— Efendim, yüzbaşı kışladaki erlere «Şu yumurtayı yerden kaldırın!» deyip gitmiş. Bunun üzerine erler toplanmışlar. Koğuştan bir battaniye getirmişler. Yumurtayı battaniyenin üstüne koymuşlar. Sonra kırk er, her biri battaniyenin bir yerinden, bir ucundan tutup kaldırmışlar, götürmüşler yumurtayı...

— Yani?

— Yanisi şu ki, cankurtaran arabasını da işte öylesine itiyorlar...

— Akıl vereceğine herkese, sen de dayansana biraz...

Cankurtaranın şoförü, tanıdığı bir taksi şoförü buldu. Cankurtaranı taksinin arkasına bağlayıp yakındaki tamir atelyesine girdiler. Tamirci arabanın kapağını açıp bakınca,

— Bu neee! diye sesi çıktığı kadar bağırdı.

Şoför serinkanlı,

— Ne var? dedi.

— Daha ne olsun, kırk yıllık tamirciyim, ben hayatımda böyle motor görmedim.

— Görmedinse bunu da gör işte...

— Yahu, bunun içinde dikiş makinesi parçasından tıraş makinesi parçasına kadar hertürlü makine parçası var.

Cankurtaran şoförü,

— Yanılıyorsun, dedi, o senin tıraş makinesi parçası dediğin şey, bir lokomotifin piston kolu vidalarından biridir. Biz yine bigün, yirmi kilometre son hızla bir yaralı götürüyorduk ilkyardım hastanesine, birden araba bozuldu yolda. Tamirciye götürdük. Usta, bozulan parçayı bulamadı...

— Anladım... O parçayı bulamayınca bunu koydu. Şimdi hiçbir makinenin, motorun yedekparçası bulunmuyor. Döviz yokmuş, yedekparça gelmiyor ki...

— Ondan değil. Bizim cankurtaran arabasının modeli çok eski olduğundan artık bu modelin motoru hiçbir yerde bulunamıyor. Onun üzerine baktık ki, kan kaybeden yaralı, arabada ölecek, ne yapalım... Kent içi olsa kolay, yaralıyı sarıp sarmalayıp paket yap, bir emanetçiye bırak, git hastaneye haber ver. Ama biz kent içinde değiliz. Neyse, bir iyiliksever akıl verdi. «Şurda demiryolu atelyesi var. Atelyenin öyle yaman bir ustası var ki eski lokomotifleri söküp yeni traktör yapıyor... Traktörün parçalarını söküp vinç yapıyor. İşi gücü, söküp bozup yeni-

den yapmak. Elinden hiçbişey kurtulmuyor.» dedi. Kalktık, o atelyeye gittik. Neme gerek, adam gerçekten de yaman ustaymış. Bir bakışta, motordaki bozukluğun nerde olduğunu anladı. O koca demiryolu atelyesinde, dolaplarda, raflarda, yerlerde, orda burda, ne kadar vida, dişli, somun, cıvata, mil, bilya varsa, onları bir bir, bizim motorun bozuk yerine uydurmak için denedi. Sonunda padişah sultan bilmem kimin özel treninin lokomotifinin piston kolunun dişli vidası bizim motora uydu. Araba çalışmaya başladı.

Şoför muavini,

— Bizim arabanın «çuf-çuf» diye sesler çıkararak işlemesi ondan mı usta? diye sordu.

Şoför,

— Belki de... dedi.

Tamirci,

— Aşkolsun... deyince, şoför,

— Ustaya mı, arabaya mı? dedi.

— İkisine de aşkolsun...

— Sonra efendim, bizim cankurtaranı bir zengin turist görüp resmini çekmiş, kendi memleketinin gazetesine bu resmi basıp altına da, «Otomobilin icadından elli yıl önce yapılmış bir otomobil» diye övgüler yazmış. Bizim cankurtaranı yapan fabrikanın müdürlerinden biri, bu övgüleri okuyunca, adam kalkmış taaa oralardan buraya cankurtaranı görmeye gelmiş. Çünkü, müzeye koymak için o fabrikanın yaptığı en eski arabayı arıyorlarmış. Adam, bizim cankurtaranı görünce, keyfinden şapkasını fırlattı havaya, bir de «Ye huuu...» diye amerikanca nağra attı. Duyduğumuza göre pazarlığa oturmuşlar. Adam, bizim hurdayı alıp götürecek, yerine de yepyeni on tane cankurtaran arabasından başka üste para da verecek. Bu hurda nerdeyse, bizim devlet bütçesinin açığını kapayacak... Pazarlıkta uyuşmuşlar. Nerden aklına geldiyse adam, «Şunun bir de motoruna, makinesine bakayım...» demiş. Bir de kapağı açıp motoru görmesiyle şaşkınlıktan gözleri şaşılaşmış. Sanki adam çarpılmış... «Ben» demiş, «elli yıllık otomobilciyim, hayatımda böyle bir otomobil motoru ne gördüm, ne duydum.»

Tamirci,

— Ne olmuş da şaşmış adam? dedi.

— Neye mi şaşmış... Bizim cankurtaranın motorunda, yeryüzünde her ne kadar ve her ne tür otomobil motoru, fabrika motoru, gemi makinesi, silindir makinesi varsa hepsinden birer ikişer parça varmış, yalnız asıl fabrikasının yaptığı ilk motordan tek parça, tek vida bile kalmamış içinde. Demek biz, arabanın bütün aletlerini, parçalarını çıkarıp, yerine elimize ne geçmişse tıkıştırmışız. Adam, merak içinde motoru kurcalamaya başladı. Eline bir ip geçti. «Bu ne?» diye sordu. «Şurdaki tel kopmuştu da onun yerine bağlamıştım.» dedim. Karıştırdığı yerlerden eline geçen bir lastiği çekip «Peki, bu ne?» dedi. «Ha, o mu, o da benim pantalon askısı. Volan kayışı kopmuştu da yerine benim pantalon askısını koymuştum.» Biz adamla, tercüman aracılığıyle konuşuyoruz. «İki tane askı var burda?» dedi. «Tamam» dedim, «benim askı kopmuştu da, arabadaki yaralının pantalon askısını söküp buraya koymuştum...» Adam, saçını başını yoluyor. Arabayı şöyle bir sallamasıyle arabadan yerlere irili ufaklı çiviler, vidalar, küçük odun yongaları döküldü. Hemen eline yapışıp «Aman ne yapıyorsun, emniyet müdürlüğünde yurttaş sorguya çeker gibi bu arabayı tartaklamaya gelmez» dedim. «Bu çiviler ne? Arabada çivi mi taşıyorsunuz?» dedi. «Yahu, motorun, makinenin dağılan parçalarını tutturmak için o çivilerin herbiri bir yere çakılmış. Arabada dik yokuştan tırmanırken, benim muavin iner arabadan, arkadan, dökülen çivileri, vidaları toplar.» Adamın iyice keyfi kaçtı, rengi uçtu. «Peki, bu motor nasıl çalışır bu makine nasıl işler, bu araba nasıl gider?» diye sordu. Artık dayanamadım, konuşma sırası bana gelmişti. Adamı elinden tutup şoför yerine çektim. Ben söyledim, tercüman onun diline çevirdi: «Sanıyorsunuz ki, sizin fabrikanın yaptığı motorla gidiyor bu araba... Nah sana!.. Sizin yaptığınızla kalsaydı bu araba, bu yollarda çoktaaan çürüğe çıkardı, bereket versin bizim dualara... Bak, dikiz aynasının üstünde karınca duası var. Şu da «besmele» levhası... Karşıdaki levhada Yediuyuların adları yazılı. Bu gördüğün «Maşallah»tır. Tavana asılı olan «Ya Hafız» levhası... Bu gördüğün mavi gözboncuğu, kötü gözlülere karşı arabayı korur. Bu eski çocuk papucu teki, bu nal, bu da bir baş sarımsak, bunlar uğur getirir arabaya... İşte bu da yavru kaplumbağa kabuğu... Arabayı kazadan, belâdan korur. Bayım, bayım, kendine gel!. Bu araba benzin kuvvetine, motor gücüne değil, Allah sayesinde hazret-i pir kuvvetine işler. Benzinmiş, yağmış, suymuş, onlar hep laf... Biz arabaya benzin, yağ, su koyuyorsak, mal sizindir, usulü bozmayalım diye koyuyoruz.»

Bunun üzerine adam bizim bu cankurtaranı almaktan caydı, bu gâvur ölüsü de benim üs-

tümde kaldı. Çünkü arabayı alsa, yamalı bohçaya dönmüş karoserinden başka kendi fabrikalarının hiçbir malı yok arabanın içinde, dışında... Sonra onlar bu arabayı hiçbir zaman süremezler.

Sevgili Eşekarısı, mektup uzadı, ben de yoruldum. Bozulan cankurtaran arabasının nasıl onarıldığını, yaralı adamla benim hastaneye nasıl taşındığımızı da gelecek mektubumda anlatırım. Beni arayan soran, öldüğümü duyup da üzülen olursa, onlara, Tahtalıköy'de özlemle yollarını beklediğimi söylersin.

Dostlukla
Ölmüş Eşek

BEŞİNCİ MEKTUP

(Cankurtaran arabasının ağaca bindirmesine değgindir.)

Dostum Eşekarısı,

Geçen mektubumda, cankurtaranın nasıl onarıldığını, hastaneye nasıl taşındığımızı anlatacağım diye sözvermiştim. Dinle,

Tamirci, başını motorun ta içine uzatmış, bozukluğun nerde olduğunu anlamaya çalışıyordu. Ama bozukluğun yerini bitirlü bulamadığı için çok canı sıkılıyor, başını motordan kaldırıp iki-üç dakika kadar sövüp sayıyor, bir cigara içip dinlendikten sonra yeniden motorun üzerine eğiliyordu. Arada şoföre de söyleniyordu:

— Kardeşim, hazır adam kalkmış buraya kadar gelmiş bu müzeliği satın almak için, ucuz mucuz demeden verip de kurtulsanıza bu belâdan, hem siz kurtulun, hem biz kurtulalım, hem de memleket kurtulsun... Bu hurdayı alıp götürse oralara da, çadıra koyup bir panayırda, biletle halka gösterse, yine para kırardı adam...

Yine eğildi motora, bir zaman daha kurcalayıp söylenmeye başladı:

— Sağlam bir yeri yok ki, ben bu cenabetin bozuğunu bulayım.

Arabaya bir tekme salladı. Ayağı acımış olacak, topallaya topallaya gitti, dükkânının duvarı dibine çömeldi.

Ben nasıl olsa ölmüşüm, artık beni kurtaramazlar, ama hiç olmazsa şu yanımdaki yaralıyı bir ayak önce hastaneye atıp kurtarsalar... Cankurtranın şoför muavini, «Tuh...» diye arabanın içindeki yaralıya bir tükürük salladıktan sonra,

— Ben böyle uğursuz adam görmedim... dedi.

Şoför de kızmış söyleniyordu:

— Yolda giderlerken önlerine bakmazlar, kendilerini ezdirirler, sonra da bizim başımızı belâya sokarlar.

Tamir ustası oturduğu yerden konuşmaya katıldı:

— Önüne baksa kaç para eder... Haydi, önüne gelen arabaya ezilmediler, arkadan gelene eziliyorlar kardeşim. Önlerine değil, asıl arkalarına bakacaklar.

— Tövbe yarabbi... Cenab-ı Allahın işine karışmak gibi olmasın ama, kurban olduğum Allahım, iki göz yaratmışsın, iyi yapmışsın... Ama ikisini de yan yana getireceğine şunun birini öne, birini arkaya koysaydın ya...

Muavin,

— İnsan yaratıldığı zaman, trafik bu kadar sıkışık değilmiştir de ondan... dedi.

Şoför, tamirciye yalvarmaya başladı:

— Aman usta,gözünü seveyim... Yaralı içerde ölüyor galiba, boyuna kan kaybediyor. İlerigelenlerden birinin bir akrabası filan olur da, başımız belâya girer. Haydi davran iki gözüm ustam.

Tamirci ustası kalktı, başını motor kapağının altına soktu. Bir zaman daha karıştırdı, kurcaladı, sonunda bozukluğun nerde olduğunu anladı, anladı ama, oraya koyacağı parçayı bulamadı.

— Hiçbir yerde de bulunmaz! dedi.

— Aman ustam...

Muavin,

— Hiçbir yerde de bulunmazsa, ben bir eczaneye bakayım... dedi.

Usta,

— Ulan ilaç mı bu? diye azarladı.

Muavin,

— Eczanelerde ilâç nerde ustacım, o eskidendi... Şimdi eczanelerde aspirin bile yok. İlâçtan başka herşey var; belki aradığımız parçayı buluruz... dedi.

— Bende olan bütün parçaları denedim, hiçbiri uymuyor. Geçende elime bir jet uçağı motorundan hurdalar gelmişti. Bir de onların arasına bakayım, buraya uyan bir parça bulunacak mı?

Şoför,

— Şu yaralının eceli gelmediyse uyar inşallah... dedi.

Usta «Ya bismillâh!» diyerek elini paslı parçaların arasına daldırdı. Bir zaman o maden parçalarının arasında eşelendikten sonra bulduğu bir parçayı tezgâhta eğeledi, törpüledi, zımparaladı, ne etti etti, cankurtaran arabasının motorunda bir yere geçirdi. Sonra motorun karşısına geçip,

— Hay maşşallah, ulan ısmarlama gibi oturdu be!.. diye keyfinden bağırdı.

Şoför, yerine geçip motoru işletti. Tamirci ustası,

— Para? dedi.

Şoför,

— Tamam, dedi, parayı hastaneden gelir alırsın...

Usta,

— Öyleyse yandık... dedi.

— Onun için hiç merak etme, biraz gecikir parayı alman ama, faturayı yüksek tut, bizi de gör sonra...

Cankurtaran şoförünün, bu eski arabayı neden elden çıkarmak istemediği şimdi anlaşılıyordu. Yeni bir araba olsa bu denli çok onarılmayacak, şoförün çıkar yolu kesilecekti. Böyle olduğunu, muavinin şoföre,

— Bu hurdaya yalnız altı ayda verilen tamir parasıyle yeni bir cankurtaran arabası alınır... demesinden anladım.

Ama şoför, bu sözden daha çok şeyler anlamış olmalı ki,

— Uzun etme, dedi, senin de zarına bakarız.

— Hadi eyvallah... diye bağırdı şoför.

Usta arkasından seslendi:

— Sakın hızlı sürme!. Ne olur, ne olmaz, jet motorunun parçasını taktık, Allah korusun, bir de bakarsın senin hurda uçuvermiş.

Şoförün kontak anahtarını çevirip marşa basmasıyle, araba bir sarsıldı, bir irgalandı, bir zangırdadı, sonra burnunu havaya dikip sarsıla sarsıla yürüdü.

Muavin,

— Aman, uçuyor muyuz ne!.. diye bağırdı.

Şoför,

— Şimdilik uçmuyoruz, ama uçabiliriz... dedi.

Bir büyük sarsılma daha oldu. Muavin,

— Yoksa hava boşluğu mu? diye sordu.

Şoför, muavinine bağırdı.

— Ulan, kolunu pencereden çıkarma!

— Neden?

— Hâlâ soruyor; kolun kanat olur arabaya da, uçarız sonra...

Kentin daracık, zikzaklı sokaklarında fır dolanmaya başladık. Şoför,

— Huyu kurusun bu arabanın, dedi, işte böyledir bu namussuz... Yürümez, yürümez de, bir de yürüdü mü, bir daha dur-durak bilmez. Eyvah!..

— Aman, ne oldu?

— Sarsıntıdan motorun bütün parçaları döküldü.

— Deme usta...

— Motor diye hiçbişey kalmadı arabada.

— Öyleyse nasıl gidiyoruz?

— Baştan hız aldık ya, o ilk hızla gidiyoruz.

— Nereye kadar gideriz böyle?

— Belli olmaz, cehennemin dibine kadar gidebiliriz oğlum.

— Ne olacak?

— Ben ne bileyim... Direksiyona hâkim olamıyorum, araba aldı başını gidiyor, artık zaptolmaz...

Muavin,

— Ben eşeğe kurban olayım, dedi, eşek gibi var mı! Ardına neft yağı çalsan eşek böyle uçamaz. Şimdi altımızda eşek olmalıydı, tıkır da tıkır giderdik ne güzel... Bizim oranın köylüklerinde, eşek cankurtarandır. Sağını sayrısını eşekte taşırlar. Evet, inatçıdır inatçı olmasına ama, ne kadar azarsa azsın, sonunda döner dolaşır ahırına girer. Bunun gibi alıp başını bilmediği yerlere gitmez. Eşeğe bindin de güdümü elden kaçırdın mı, eşeğin başını ahırdan yana çevireceksin. Ahırın kapısına gelince zınk der durur mübarek hayvan. Bunun gibi hastane kapısının önünden fırt fırt geçip gitmez. Dönüp dolaşıp sonunda kendiliğinden garajına giren bir cankurtaran arabası yapılmadıkça hiçbir yurttaşın canı güvende olamaz.

Şoför,

— Gevezeliğin sırası değil, lafı bırak! dedi, depoda ne kadar benzin varsa yerlere döküldü, yine de uçuyoruz. Şu araba bir yere çarpsa da kurtulsak, başka türlü bunun duracağı yok. Azdı iyice...

Muavin,

— Ama ağabey, diye yalvardı, çarpacaksak güzel bir yere çarpalım. Deniz görür, yüksekçe, havalı bir yer olsun...

— Bir ağaç olsa, ne dersin?

— Ağaç iyi de, bende hiç şans yoktur, gider bir aylandoz ya da ahlat ağacına çarparsın da

ölümüz bile ele-güne rezil olur. İnsan çarpınca, şöyle çiçekli bir ağaca çarpmalı ki, çarptığına değsin...

— Tuh, az kalsın duvara bindiriyorduk.

— Aman, o duvarda «Eşeklere mahsus helâ!» diye yazılı... Sakın duvara çarptırma arabayı; duvara yamyassı yapışır kalırız da, görenler de bizi, bir otomobil fabrikasının duvar ilânı sanır.

Onlar arabayı toslatmak için, yumuşak, güzel, uygun bir yer ararlarken, büyük bir sarsıntı daha oldu, o sarsıntıda boyuna kan kaybeden adamla kucaklaştık. Yaralı,

— Pardon... dedi.

Adam, ölürken bile terbiyeyi elden bırakmıyor. Ben ölü olduğum için hiç sesimi çıkarmadım. Şoför söyleniyordu:

— Allaha şükür, çarptık da kurtulduk. Hem de kazayı ucuz atlattık.

İşte böyle sevgili Eşekarısı. İnsan, başına bunların geleceğini bilse hiç ölür mü! Başıma gelenler bu kadarla bitse ne iyi... Yaşarken çektiklerim yetmiyor, daha çok çekeceklerim varmış. Bundan sonra olup bitenleri de gelecek mektuplarımda anlatırım.

Başarılar ve mutluluklar dilerim dostum Eşekarısı.

Özlem ve sevgiyle
Ölmüş Eşek

ALTINCI MEKTUP

(Yaralıların taksiyle nasıl götürüldüğünü anlatır.)

Sevgili arkadaşım Eşekarısı,

Sana yazdığım mektuplarda ölmenin zorluklarını anlatarak büsbütün umudunu kırmak istemiyorum. Ben sana olup bitenleri gerçeklikle, başımdan geçenleri olduğu gibi anlatıyorum. Sen artık, canın nasıl isterse öyle davran; istersen yaşamakta diren, istersen öl, kurtul...

Geçen mektubumda kaldığım yerden sözümü sürdürüyorum. Usta şoför, yumuşak çarpışla ağaca toslatmıştı cankurtaranı. Arabadan ilk inen şoför muavini,

— Bende hiçbir teknik arıza yok... dedi.

Şoför,

— Ben de sağlamım... dedi.

— Şimdi ne yapacağız ustacım?

— Allah kahretsin, içerde bir ölüyle bir yaralı var. Yaralı olmasa, ölüyü arabada bırakıp giderdik ama, boyuna kan kaybeden yaralıyı bırakamayız ki...

— Yoldan bir araba çevirelim.

Sağımızdan, solumuzdan arabalar vızır vızır geçip gidiyordu.

Şoför,

— Hiçbiri bizi almaz... dedi.

— Neden? Para için mi? Parasını alır hastaneden...

— Yaralı adamı hangi enayi arabasına alır, arabası kana bulanır adamın. Şimdiki zamanda şoförler, biçimini beğenmezlerse sağlam adamı bile arabalarına bindirmiyorlar. Cankurtaran şoförü olmadan önce, dolmuş şoförlüğü yapardım. Ben koyu Fenerbahçeliyimdir. Arabanın içini, dışını, döşemesini, karoserini, tekerini Fenerbahçe rengine boyattım: Sarı-lacivert... Arabanın her yanını da Fenerbahçe bayraklarıyle donattım. Gelin arabası gibi oldu. Durakta bekliyorum diyelim. Bir yolcu gelir. Önce herifin üstüne başına bakarım. Gözüm tutmazsa «Müşterim var, bekliyorum arkadaş!» der savarım başımdan. Başkası gelir, beğenmezsem, onu da atlatırım. Baktım, müşterinin façası yerinde. O zaman «Nereye gideceksin?» diye sorarım. Benim canımın istediği, gönlümün çektiği bir yere gidecekse alırım arabaya. Yakın bir yere gidecekse ya da gideceği yerin yolu bozuksa, adını sevmiyorsam gideceği yerin, boşver, almam onu da... Baktım, dişli biri de herifi arabaya almak zorunda kaldım. Bu kez arabada, bir punduna getirir, hangi partiden, hangi takımdan olduğunu sorarım. Parti yine neyse, bizim partiden olmasa da, antidemokratik olmasın diye, sesimi çıkarmam, ama Fenerbahçe'nin rakibi bir takım tutuyorsa, arabayı yavaş yavaş sürerim ki gideceği yere yetişemesin; sonra da tenha bir yerde arabayı durdurur. «Bozuldu ağabey» der, indiririm aşağı... Öyle bir yerde yaparım ki numaramı, başka araba da bulamaz, yayan yapıldak gider. Şoförlük zenaatı kolay değil oğlum. Arabayı herkes sürer, iş bu dalgaları bilmekte.

Muavin,

— Şimdi ne yapacağız? diye bir daha sordu.

Şoför,

— Geçen arabalardan birini durdurabilirsek kolay... dedi. Taksilerin flamalarına bakalım. Hangi takımın flamasıysa sen de o takımdanmış gibi görüneceksin. «Geçen haftaki maçta bizimkiler çok iyi oynadı, şans tutmadı ki...» diye bir başlarsın atmaya, ondan sonra herifle akrabadan yakın oldun demektir. Belki de senden para bile almaz. İş ki şu arabalardan birini durduralım. Hadi bakalım, geç yola da bir araba çevirmeye çalış!

Muavin yol ortasına çıktı. Vızır vızır geçen arabalardan birine elini kaldırdı. Özel arabaydı. İçindeki adam da elini pencereden çıkarıp ona salladı. Elini sallaya sallaya arabayı sürerken muavin,

— Vay anasını, dedi, herif bize selâm veriyor.

Şoför,

— Ulan, sen de selâm versene. Selâm, Allahın selâmıdır, selâm verildi mi alacaksın. Can düşmanın sana selâm verse, «Aleykümselâm» diyerek sen de ona selâm vereceksin.

Muavin başka bir arabaya eliyle dur işareti yaptı. O arabanın penceresinden dışarıya bir kadın bacağı sarkmıştı. Muavin, arabanın durması için elini salladıkça, arabanın penceresinden sarkan kadın bacağı da sallanıyordu. Muavin kızdı,

— Vay namussuz, dedi, bacağıyle selâm veriyor be...

Şoför,

— Sen üstüne alınma, dedi, o selâm sana değil, arabanın içindeki herifi selâmlıyordur.

Muavin, yaklaşan bir arabayı durdurmak isterken şoför ona,

— O hiç durmaz, boşuna uğraşma! dedi.

— Neden usta?

— Hem özel araba, hem de baksana arabayı süren adamın bir eli direksiyonda, bir eli yanındaki kadının omuzunda. Şimdi o arabanın önüne barikat kursan, yarış atı engel atlar gibi, barikatı atlar, geçer. Yook, karşıdan kadının kocası çıkagelirse, ona bir diyeceğim yok, o zaman belki durur.

Şoförün dediği çıktı. Araba öyle bir hızla yanımızdan geçip gitti ki, yelinden muavin yere kapaklandı.

Muavin,

— Bunları padişah fermanı durduramaz, dedi. Peki, biz burda ne yapacağız? Adam boyuna kan kaybediyor. Hiç dinlemem, hangi araba gelirse, ilk gelen arabanın önüne çıkacağım.

Demesine kalmadı, karşıdan fırtına gibi bir araba koptu. Muavin kendini ileri atmak üzereydi ki, şoför elinden tutup çekti.

— Deli misin oğlum sen? Senin gibi, çaylaklar, arabayı sürmeyi, daha olmazsa motorundan anlamayı şoför olmaya yeter sanıyorsunuz.

Muavin,

— Tabii trafik kurallarını da bilmek gerek... dedi.

— İyi bir şoför olmaya bunlar yetmez... Asıl bilmen gerekli olan şey, kural dışı olanlardır. Hiç o arabanın önüne geçilir mi? O araba, azrailin rehberi... Nerden, nasıl bir insanoğlunu kapsam da tekerleklerimin altına alsam diye kentin içinde dört dönüp duruyor. Önüne durduğun arabanın plakasına baksana... Resmi arabanın da en resmisi ki, bunlarla kimse başedemez. Önce arabanın plakasına, rengine bakacaksın.

— Nedir plakası?

— Milli felâket dediklerinden...

— Rengi?

— İç karartıcı...

Muavin, uzaktan görünen başka bir arabayı durdurmak için daha şöyle bir kıpırdamıştı ki, şoför, yine onu elinden tutup çekti,

— Çıldırdın mı? diye bağırdı.

Araba ok yılanı gibi sıçramış, ıslıklar saçarak bizim cankurtaranın üstüne geliyordu. Şoförle muavini yoldan geri sıçrayarak canlarını kurtardılar.

Muavin,

— Hayvanların kudurduğunu bilirdim ama, arabanın kudurduğunu ilk görüyorum... dedi.

Şoför,

— Araba değil, içindekiler kudurmuş, dedi, arabanın içinde «hızlı yaşayan»lar vardı.

— Hızlı yaşayanlar da kim?

— Bunlar artlarına rahat batan, o biçim avrat çocukları olup, havadan para kazanan, baba parası yiyen canlı belâlardır. Gayette hızlı yaşarlar... Neden mi hızlı yaşarlar? Çünkü bu memlekette ancak bin kişide bir kişi yaşar, geri kalanı yaşamaz, ama yaşadığını sanır. İşte o bir kişi, yaşamayan bin kişinin yerine de yaşadığı için, bin kişilik birden yaşar; yani çok hızlı... Şimdi bu bizim eski püskü cankurtaranın

içine bin beygir kuvvetinde motor koysan nasıl olursa, işte öyle...

Yolun öbür yanından bir araba geliyordu, ama buna geliyor denilemez; havayı oyarak kurşun gibi deliyordu. Yolda bir o yana, bir bu yana döne döne zikzaklar çiziyordu. Şoför,

— Dursa da bu arabaya binilmez, dedi, çünkü geleceği çok karanlık. Arabanın deposuna benzin yerine rakı doldurmuşlar. Yarınki gazetelerde bir arabanın Boğaz'dan denize uçtuğunu okuruz.

Yanımda kan kaybeden yaralı,

— Affedersiniz ama neden bekliyoruz? diye bana sordu.

— Mazur görün, ben konuşamam, çünkü ölüyüm... dedim, ama sesimi duymadı. Çünkü ölülerin sesi duyulmaz.

Muavin çok duygulu bir genç olacak ki, yaralının kurtarılması için bişeyler yapmak istiyor, çırpınıp duruyordu.

— Hiç olmazsa, dedi, şurdan gidip bir yerden bizim hastaneye telefon edeyim de başka bir araba gönderip yaralıyı aldırsınlar...

Bu söz üzerine çok gülünçlü bişey duymuş gibi, şoför sinir bunalımları içinde kahkahalarla gülmeye başladı. O kadar güldü ki, gülmekten yerlere yuvarlandı. Muavin,

— Ne oldu? Ne var usta? Neye gülüyorsun? diye korkuyla soruyor, şoför «Te... te... Telefon... telefon ha...» diye bişeyler mırıldanabiliyordu. Neden sonra kahkaha kasırgasından kurtulunca,

— Nasıl telefon edeceksin, nerden? diye sordu.

— Telefon yok mu?

— Olmaya var elbet, her yerde telefon var, edemedikten sonra... Sen telefon edip hastaneyle konuşacaksın da, vay vay vay... O zamana kadar bu yaralıda aka aka kan kalmaz.

— Doğru ya, ben şaşkınlıktan birdenbire bizim telefonlarla konuşulabilir sandım da...

Şoför birden,

— Yahu, deminden beri biz bunları nasıl görmedik, dedi, baksana şu ağaçların gölgesinde arabalar duruyor... Git bak şunlara, belki bir vicdanlısı çıkar da yardım eder.

Muavin gidip baktı. Dönüşü, çok umutsuzdu.

— O arabalarda yüksek sosyete varmış ağabey... dedi.

— Ne bildin?

— Epi dikizledim. Röntgen sonunda, hiçbirini uygunlu bir durumda görmedim. Demek bunlar yüksek sosyeteden... Kaymak tabağı mı ne, işte onlardan...

— Kaymak tabağı değil oğlum, kaymak tabakası...

— Evet gördüm, işte öyle... Kaymak tabakasını gördüm... Ama ne kaymak...

Yoldan geçen arabaları durdurmak için uzun zaman uğraştılar. En sonunda bir boş taksi durdu. Taksinin şoförü bizimkilerin, müşteri değil de, kazaya uğramış yurttaşları taşıyan cankurtaran görevlileri olduğunu anlayınca,

— İşim var, müşteriye gidiyorum, dedi.

Cankurtaran şoförü,

— Meslektaşız, bize bu kolpoları yapma, dedi, plaka numaranı da aldım, gerisi senin bileceğin iş...

Bunun üzerine taksi şoförü,

— Haydi yine vicdanım elvermedi, dedi, yüz papel verirseniz sizi en yakın hastaneye bırakırım.

Yaralıyı arabaya koyarlarken,

— Olmaaaz, istemem, vazgeçtim... diye bağırmaya başladı, arabanın döşemesi kan içinde kaldı be...

Cankurtaran şoförü,

— Sen hangi takımdansın arkadaş? diye sordu.

— Beşiktaşlıyım.

— Peki be arkadaş, sen Beşiktaşlı olasın da, bu yaralıyı, hem de Beşiktaşlı olan bir yaralıyı yol ortasında bırakasın, hiç olur mu? Bu yaralı kim, diye hiç sormazsın. Bu bizim Beşiktaş'ın sağacığı değil mi?

Bunları söylerken de suratı görünmesin diye yaralının önüne geçmişti. Şoför,

— Vaaay, hiç bilemedim... diye direksiyona geçti.

Arabayı yel hızıyla sürerken biyandan da konuşuyordu:

— Ağabeyciğim, öyle söylesene yahu... Canbaş üstüne, araba ne ki, fedâ olsun... Binmeden söylesene Beşiktaşlı olduğunu...

Sevgili Eşekarısı, görüyorsun ya, ölmesine öldüm ama, bitürlü resmen ölemiyordum ki tümüyle kurtulayım.

En iyi dileklerimle
Ölmüş Eşek

YEDİNCİ MEKTUP

(Taksinin elektrik direğine nasıl çarptığını anlatır.)

İki gözüm Eşekarısı,

Yaralı adam Beşiktaş takımının sağaçığıdır, diye şoförü kandırarak taksiye attılar. Beni de sanki canlıymışım gibi, yaralının yanına dayadılar. Cankurtaranın şoförüyle muavini de, taksi şoförünün yanına oturdular. Yani arabada üç canlı, canlı olup olmadığı şimdilik bilinmeyen bir yaralı, bir de ölü olarak ben vardım.

Taksi şoförü,

— Yahu, bu sıcakta ölü kokacak... dedi.

Cankurtaran şoförü,

— Bişeycik olmaz, dedi, sen şu sıcağa baksana, ne sıcak... Çoktan ceset kurumuştur bile...

Dediği doğru olacaktı. Kışın içi çekilmiş tahtakurusu gibi yavaş yavaş kurumaya başladığımı duyumsuyordum. Dışarda güneşin sıcağı bir yandan, içerde motorun sıcağı bir yandan, saçları iyice kızmış olan arabanın içinde biraz sonra kavrulacaktım. Arabadan kurumuş değil, kavrulmuş bir ceset çıkaracaklardı.

Araba bir dolmuş durağından geçiyordu. Durakta, sonları görünmeyen dört yolcu kuyruğu vardı.

— Bayıldı, bayıldı!.. diye sesler duyuldu.

Trafik memuru taksiyi durdurdu, dolmuş sırası beklerken güneş çarpıp bayılan bir şişman adamı da bizim taksiye attı. Şimdi biz arabanın arka koltuğunda bir baygın, bir yaralı, bir de ölü, üç kişi olmuştuk. Baygın adam,

— Yahu, dedi, bayılmış numarası yapmasaydım, az kalsın gerçekten bayılacaktım.

Taksi şoförü şişman adamın numaradan bayılmış olmasına çok fena bozuldu.

Cankurtaranın şoförü, ona,

— Aldırma, dedi, bu sıcakta direksiyon başında sinirlenmeye gelmez.

Taksi şoförü kızgınlıktan burnundan soluyordu. Biri «canım!» dese, «canın çıksın!» diye üstüne yürüyecek. Şişman adam da gevezenin biri, çenesi bir açıldı, hiç durmuyor. Şoförlük sınavına girmiş, üç yüz kişi içinden üç kişi sınavı kazanmış. O üçün birincisi de kendisiymiş. Sınavda en zor olan, zikzak olarak dikilmiş sopalar arasında, sopalara çarpmadan arabayı geçirmekmiş. Bunları anlatırken taksi şoförü durmadan başını kızgınlıkla sağa, sola sallıyor «cık, cık, cık!» diye sesler çıkarıyordu.

Şişman adam,

— Benim diyen şoför o sopaları devirmeden aralarından geçemez... demesin mi!

İşte bunun üzerine sabrı taşan taksi şoförü küplere bindi:

— Neee... Geçemez mi? Benim diyen, şoför, öyle mi? Ben ha, ben?. Ulan ben feriştahının diktiği sopaların arasından arabayı geçiririm be!..

Cankurtaranın şoförü,

— Geçirirsin aslanım, geçirirsin yiğitim!... diye onu yatıştırmaya çalıştıkça o büsbütün parlıyordu.

— Ne demek? Zor mu yani? Şuna bak, şuna!. Ulan, ben senin gibilerini sırık diye dikerim de, arabayı fokstrot oynattırarak aralarından geçirtirim be...

Şişman adam kızmıştı:

— Arkadaş, sana geçiremezsin demedik, geçirirsin ama biraz zor geçirirsin.

Güneşin sıcağı, motorun sıcağı, araba saçlarının sıcağı şoförün beynine vurmuştu.

— Ne... Zor ha? Ben senin gibilerini iki sıra diker, hiç birinizin kuyruğuna dokunmadan arabayı aranızdan geçiririm.

— Arkadaş, sana laf dokunduran var mı şimdi? Biz sana bişey demedik, «Benim diyen şoför» dedik... Nah, bu baylar da duydu.

— Ne demek olsun yani? Benim diyen şoför benim işte... Arabanın kıçından iki parmak pay kalsın yeter, geçiririm.

— Yani zor demek istedim.

— Hâlâ konuşuyor be... Bire beş korum arkadaş, bire beş... Var mısın?

— Yahu...

— Laf istemez... Var mısın? Sıkı mı?

— Arkadaş...

— Arkadaşı yok. Bire beş, işte o kadar...

— Kardaşım...

— Uzun etme... Ulan ben o arabayı sırat köprüsünden bile geçiririm be...

Şoför kızdıkça kızdı, kızdıkça kızdı. Sanki hemen orada iddiaya girmişler gibi arabaya bir yol verdi ki, Allah Allah... Uçuyoruz...

Şoför coştu,

— Bire beş!.. diye bağırıp bağırıp gaza basıyor. Bire beş arkadaş, var mısın?

Hırrr... Motor hırlıyor. Araba dümdüz gitse iyi. Yollar tıkalı. Şoför, hünerini göstermek için bir yolun soluna vuruyor, bir sağına... Tramvayı solluyoruz, otobüsü sağlıyoruz, kamyonu öniüyoruz. Kısacası, sağlı sollu zikzaklarla tirbüşon gibi havayı delerek uçuyoruz.

— Aman çarptık... derken, arabamız bir yayayı sollayıp öne geçiyor. Tramvaya çarpmaya kıl kalıyor.

— Arabanın kıçı iki parmak geçsin yeter. Bire beş koymayan namussuz. Var mısın? Kıl kalsa geçiririm.

— Aman kardeşim, geçirirsin, vallahi billahi geçirirsin... İşte gördük, hem de geçirdin...

Şoför kızmış bikez, laf anlamıyor. Arkamızdan trafik polisleri fırt fırt düdük öttürdükçe şoför büsbütün içerliyor:

— Bire beş korum arkadaş. Erkeksen göster kendini...

— Sen bahsi kazandın birader...

— Allaşkına yavaş...

İlk lafı açan şişman adam,

— Sözümü geri aldım! diyor.

Şoför laf dinleyecek gibi değil artık. Yoldaki taşıtları sıyıra sıyıra gidiyoruz.

Şişman yalvarıyor:

— Ben burada ineceğim...

Şoför ne laf dinliyor, ne kırmızı ne yeşil trafik lambasına aldırıyor... Ortalığı çil yavrusu gibi dağıtarak, tozu dumana katarak gidiyoruz.

— Var mısın, bire beş?

Beynine sıcak vurmuş şoför Bulgar sınırında bile duracak gibi değil. Yahu, şunun makinası bozulmaz mı, lastiği patlamaz mı, benzini bitmez mi? Tersliğe bak, insanın bir acele işi olsa da arabaya binse her iki yüz adımda bir ya makinası bozulur, ya lastiği patlar, ya benzini, suyu, yağı tükenir.

— Bire beş!.. diye bağırarak direksiyonu bir sağa çeviriyor, bir sola döndürüyor. Macera filmlerinde bile polis arabaları, gangster arabalarını böyle kovalayamaz. Arabadan, lastikten, frenden, tekerlekten, motörden o zamana kadar hiç duymadığım sesler çıkıyor.

— Vınn!. Zızt... Sassst... Dırr... Jivvv. Forrr.

Bir, arabanın sağındakiler sıçrayıp solundakilerin kucağına oturuyor, bir solundakiler sağdakilerin ensesine biniyor. Karman çorman olduk.

Arabanın içinde zıp-zıp gibi zıplarken, bir gümbürtü oldu, başıma bişey vurdu. Araba önce öne, sonra geriye gitti. Bir de baktım araba ortadan ikiye bölünmüş. Arabanın ortasında bir elektrik direği dimdik duruyor. Direk, arabayı ortadan ikiye biçmiş. Ben bu gürültüde, bir kez daha öldüm... Ama daha önce ölmüş olduğum için, ikincisinin tadını pek çıkaramadım. Garipler, bir kez değil, üstüste ölüyorlar ki, iyicene ölsünler; yaşarken yalınkat, ölürken katmerli...

Şişman geveze sersemlemiş de, onları hiç ayırmsamadan,

— Yahu, diyor, arabaya bindiğimiz zaman bu direk yoktu, nerden girdi aramıza?

Taksi şoförü, ana rahmindeki cenin gibi, bacakları karnının içine büzülmüş, yattığı yerden hâlâ bağırıyor:

— Bire beş korum... Bire beş!. Ben hı, ben?. Ben mi geçiremem?. Arabanın kıçı iki parmak kalsın yeter...

Bu kez şansım varmış ki, kaza kent ortasında oldu. Polisler yetişti. Hepimizi başka bir taksiye doldurdular. Bitürlü toprağın altına girip, yeryüzüyle ilgimi kesemiyordum. Şu insanlardan dirimin çektiği yetmezmiş gibi, şimdi de ölüm çekiyordu.

Hoşçakal kardeşim Eşekarısı. Mutluluklar, esenlikler dilerim.

Ölmüş Eşek

SEKİZİNCİ MEKTUP

(Ölmüş Eşek'in neden öldüğüne değgindir.)

İki gözüm kardeşim Eşekarısı,

Sahi, ben sana öldüğümü anlattım da, neden öldüğümü anlatmayı unuttum.

Bilirim, sen seçme sözlere, özdeyişlere büyük laflara meraklısındır. Anımsıyor musun, işsiz kaldığım, sıkıntıya düştüğüm günlerden birinde sana gelmiş, biraz borç para istemiştim. Tersliğin üstündeydi. Ne diller döktümse de, senden metelik koparamamıştım.

Büyük adamlardan biri «insanın vermeyini olmaz, yeter ki istemesini bilmeli» demiş. Bu büyük sözü ya Molyer, ya Robespiyer, ya kral Pi-

yer, ya Hitler ya da Meşhedi Cafer söylemiştir. Adının sonunda «R» harfi olan biri ama, kim olduğunu şimdi kestiremiyorum.

İşte bu büyük sözü anımsayarak, karşında boynumu büküp,

— Tu bi or nat tu bi!... demiştim.

Hemen ağlamaya başlamış, cebindeki bütün paraları bana vermiştin.

Birisi çıkmış «Sanat uzun, yaşam kısa...» demiş. Başka birisi «Zevklerle renkler tartışılmaz» demiş. Ne var bu sözlerde? Ben söylemiş olsaydım, bir kulağından girer, öbüründen çıkardı. Demek insansoyu söylenen sözün değerine değil, sesin yüksek yerden çıkmasına önem veriyor. Yangın kulesinin direği kırılsa, her çatırtısı bir keramet sayılacak.

Çok şükür ayrıldığım dünyada, salt iki tür insanın sorumluluğu yok; delilerle, kraliar ve cumhurbaşkanlarının... Salt bunlar yaptıklarından sorumlu tutulmuyorlar. Diyelim ben, hiçbir yaptığından sorumlu tutulmayan bir cumhurbaşkanı olsaydım da öksürseydim, insanoğulları,

— Aman ne değerli öksürük!.. diye öksürüğümü ses bandına geçirirlerdi. Esnemek için ağzımı açsam,

— Aman ne güzel arya! diye esneyişimi notaya almaya kalkarlardı.

Dostum, biz seninle karşı karşıya geçtik mi, ne büyük sözleri bozuk para gibi harcamaz mıydık... İnci değerindeki sözlerimiz çakıltaşı yerine bile geçmedi.

Şimdi kulağını dört aç! Sana öbür dünyadan çok değerli bir söz söylüyorum:

«Doğmak kolay, ölmek zor!»

Çünkü herkesi başka biri doğurur ama, herkes kendi kendine ölür.

Ölmek hiç aklımda yoktu. Ben de herkes gibi yaşamak istiyordum. Ama istemekle olmuyor... O gün patrondan elli lira avans istemiştim.

— Ne yapacaksın? diye sormuştu.

İçimden «Şeytan uçurtması yapıp oynayacağım» demek geldi.

— Birine borcum var, sizden alıp ona devredeceğim... dedim.

— Ne zaman? dedi.

— Bugün saat ondörtte gelip alacak.

— Peki, sen o zaman gel, elli lirayı al!...

— Şimdi verseniz olmaz mı?

— Olmaz.

— Neden?

Filozofça başını salladıktan sonra şöyle dedi:

— İşte bunu anlayamadığın için iki yakan bir araya gelmiyor. Dünya hâlidir, bakarsın, senin alacaklın saat 14'ten önce ölür, sen borcunu ödemekten kurtulursun. Dünya halidir, bakarsın, sen ölürsün, ben elli lirayı vermekten kurtulurum. Saat ondörde kadar kim öle kim kala...

Boynumu büktüm,

— Beyefendi, dedim, bende o şans nerde? Hiç şansım yoktur. Dünya halidir bu, ne alacaklım ölür, ne ben ölürüm, bakarsınız siz ölürsünüz de ben sizden elli lirayı alıp alacaklıma veremem...

Saat ondört oldu. Ne alacaklım öldü, ne patronum, ne de ben... Yalnız tam o saatte patron ortadan yok oluverdi.

Derdimi yanacak, içimi dökecek birilerini arıyordum. İleri düşünceli, haksızlığa karşı «yaşasın adalet!» diye kadeh kaldırarak isyan eden, anlayışlı, aydın dostlarımız var ya... Bir yardımları olur diye onlardan birinin evine gittim. Konukları vardı, ev kalabalıktı. Başımdan geçenleri anlatmaya başladım. Çevremi kuşattılar, beni ilgiyle dinliyorlardı. Doğrusu anlattıklarım öyle acıklıydı ki, anlatırken ağlamamak için kendimi zor tutuyordum. Ama umulmadık bişey oldu. Beni dinleyenler anlattıklarıma gülüyorlardı. Hattâ güzel bir kadın, anlattıklarıma o denli çok güldü ki, gülerken, tuttuğu bardaktaki içkiyi, omuzuna dayandığı erkeğin boynundan içeri boşaltti. Oysa ben ne denli ciddî şeyler anlatıyordum. Beni dinlerken,

— Aman ne ekzantrik...

— Aman ne tuhaf...

— Olur şey değil!..

— Enteresan!

— Ah, ne komik...

diye kahkahayı basıyorlardı. Oysa ben üzüntülerimi, sıkıntılarımı, kızgınlıklarımı, çektiklerimi anlatıyordum. Benim çektiklerim onlara eğlenceli geliyordu.

Aralarında, gözlerinden yaş sızan bir kadın görüp de «İşte duygulu bir insan!...» diye düşünürken kadın,

— Ay şimdi bayılacağım, gülmekten gözlerimden yaş geldi... dedi.

Ne desem, ne anlatsam gülüyorlardı Ayrılırken,

— Aman çok güldük, çok eğlendik, yarın gece yine gelin de anlatın! dediler.

Umarsızdım. Son bir umutla ertesi akşam yine gittim. Her anlattığımı gülünç buluyorlardı. İçlerinden biri,

— Ne olur artık anlatma! dedi.

Öyle sevindim ki... En sonunda beni anlayan biri çıkmıştı. Ben böyle düşünürken,

— Ay gülmekten, affedersiniz, şey oldum... Şimdi bayılacağım... demez mi!

Sustum. Hepsini şöyle bir süzdüm. Bu kez gerçekten güle güle bayılacaklardı.

— Ne gülüyorsunuz? diye bağırdım.

— Ayol senin yaşamın, herşeyin komik... Bütün bunlar hep senin başına mı gelir? dediler.

Kapıdan çıkarken, içerden sesleri duyuyordum:

— Ne de güzel anlatıyor...

— Ah, pek tuhaf şeyler anlattı.

— Acaba anlattıkları doğru mu?

— Yok canım, komiklik olsun diye atıyor tabii...

İki gözüm Eşekarısı, biliyorsun, bütün yaşamım, işte böyle geçti. Ağlayacakları yerde gülenlerin arasında yaşamak, gün geçtikçe benim için zorlaşmıştı.

Çektiğim sıkıntıları, bunalımları anlatamadığım için, dayanamayıp öldüğümü sakın onlara söyleme! Sonra «Aman ne ekzantrik şey!» diye güle güle çatlarlar. Beni burda olsun birazcık avutmak istiyorsan, sevgili Eşekarısı, o sivri iğnenle onları iğnele, ne olursun...

Güneşte renk renk balkıyan kanatlarından öperim.

Sevgilerle.

Ölmüş Eşek

DOKUZUNCU MEKTUP

(Yaralının hastaneden hastaneye dolaştırılmasını anlatır.)

Sevgili dostum,

Artık işin sonuna geldiğimi sanıyordum. Oysa daha çook çekeceklerim varmış. İnan ki. ölümden gözünü korkutmak için uyduruyor, abartıyor değilim.

Sürekli ölümden sözediyorum diye acaba için kararıyor mu? Sana Tahtalıköy'den mektup yazmaktan bir amacım da, içinden ölüm korkusunu silmekti. Nasıl olsa hiç kimse, hiç bir canlı, ölümden kurtulamayacağına göre, ölümden korkmanın ne gereği var? Tahtalıköy'den gönderdiğim mektupları okurken, ölümü bir geziye çıkış gibi, gülünçlü eğlenceli yanından alabilirsin...

Gelelim, yolculuğumuza... Yolda arabanın suyu bitmiş, motor kızdıkça başladı su kaynatmaya... Kent dışındaki kırlarda olduğumuzdan, üçü de su bulabilmek için kırlara dağıldı. Muavin, uzaktan,

—Buldum, diye bağırdı, burda su birikintisi var...

Suyu bir kapla getirdiler. Ama konuşmalarından bunun su değil, çamur olduğunu anladım. Nitekim, depoya koyar koymaz çamur yine kaynadı, kaynar suda haşlanan kurbağa yavruları pişmiş olarak fokurdayan sudan havaya zıplamaya başladı. Böylece arabayı bir çeşmeye kadar götürebildiler. Ordan su aldıktan bir süre sonra benzin bitti. Benzin aldılar. Derken lastik söndü. Lastiklere hava verdiler. Az daha gittik, lastik patladı. Elbirliğiyle lastiği yamadılar.

Kitaplar dolduracak maceralardan sonra en yakın hastaneye geldiğimiz zaman çoktan gece olmuştu. Hastanede bütün aramalar boşa gitti, nöbetçi doktor bitürlü bulunamadı. Benimle yaralıyı yanyana yer taşlarının üstüne bırakmışlardı. Hemşire, hiç aralıksız kan kaybeden yaralıya baktı,

— Bu ne zaman yaralandı? diye sordu.

Bu sorudan, yaralıya yardım edecekler diye umuda kapılan cankurtaran şoförü,

— Öğleden önce... dedi.

Hemşire,

— Şimdiye kadar niçin beklettiniz? diye cankurtaran şoförünü azarladı.

— Kim bekletti, dedi şoför, sabahtan beri yollardayız. Bu zamanda insanın acele bir işi varsa otomobile hiç binmemeli.

Hemşire,

— Bu adamdan sabahtan beri hep böyle kan akıyor mu? diye sordu.

— Evet, dedi şoför.

Hemşire, göz dokunmasın diye kadınların yaptığı gibi, parmağını masa tahtasına vurarak,

—Maşallah, ne kanlı adammış, allah kötü gözlerden korusun... dedi.

O hastanede nöbetçi doktor bulunmadığı için hiçbişey yapılamadı.

Başka bir hastaneye gittik. Yaralının şansı varmış, orda nöbetçi doktor bir saat kadar aradıktan sonra bulunabildi. Zavallı nöbetçi doktor, yaralıyı muayene ettikten sonra,

— Çok yazık, hiçbişey yapamam, dedi, ne akan kanı durduracak, ne de duran kanı akıtacak ilâç var hastanede. Aspirin kinin, tentürdiyot ve pamuktan başka bişey yok. İsterseniz bunlardan vereyim, gerekince kullanırsınız.

Doktor, hastanesinin saygınlığını kurtarmak için ekledi:

— Pekçok ilâç var elbette, şeker hastaları için, kalp hastaları, romatizmalılar filan için...

Şoför,

— Adam, göz göre göre ölecek... Hiç olmazsa bizim ilkyardım hastanesine kadar götürebilseydik de orda ölseydi... dedi.

Doktor,

— Ölmek için ha orası, ha burası, ne farkeder?.. dedi.

Şoför,

— Hiç olmazsa orda daha rahat ölürdü, dedi.

Doktor,

— Ne zaman yaralandı? diye sordu.

— Öğleden önce...

— Hep böyle kan kaybediyor mu?

— Hep böyle değil, birkaç saat önce daha çok kan akıyordu, ama aka aka gittikçe azaldığından kanı, şimdi eskisi kadar değil...

O da öbürleri gibi,

— Maşşallah, amma da kanlı adammış! dedi.

Ordan başka bir hastaneye gittik. Taksinin şoförü, sonunda parasını belediye hastanesinden alacağını öğrendiği için, bizi bırakıp gidemiyordu. Hastaneler, ölü kabul etmediklerinden, beni de birlikte, ordan oraya götürüyorlardı.

Yaralının şansı varmış ki, üçüncü hastanede hem nöbetçi doktor, hem hemşire, hem de gerekli ilâçlar bulundu. Hattâ nâbetçi doktoru,

— Bunların üçünü bir arada bulmak çok zordur ama, siz iyi bir günde geldiniz... dedi.

Bu kez de, muayeneden önce yaralının kimliğinin kayıt defterine yazılması için kayıt memuru arandı ama, bulunamadı. Şoför,

— Adam ölecek, siz alın ameliyathaneye yaralıyı, sonra kaydını yaparlar... diye akıl vermeye kalkınca, bir görevli kızarak,

— Hastane kaydı yapılmayan hastaya kimse elini süremez, dedi, hastanın kaydı olmazsa ilâçların sarf yerini gösteremeyiz ve suistimale yol açılmış olur.

Bir zaman da kayıt memuru arandıysa da, onu bulmaya gidenler de kaybolduklarından büsbütün kızan şoför,

— Şimdiye kadar biz bu yaralıyı sırtımızda taşıyarak ilkyardım hastanesine çoktan götürürdük... dedi.

O sırada kayıt memuru, yatmak için kendiliğinden hastaneye döndü. İşine çok düşkün her insan gibi, kayıt memuru yavaş yavaş masasına oturdu. Özenle gözlüğünü taktı. Dikkatle kayıt defterini açtıktan sonra kalemini çıkardı. Sorguya başladı:

— Yaralının adı?

Şoför,

— Ne bileyim efendim, dedi, ben belediyenin cankurtaran şoförüyüm. Bu adam trafik kazasında ezilmiş, aldım arabaya... Yolda araba bozuldu. Sabahtan beri dolaşıp duruyoruz. İşte ancak buraya ulaştık...

Kayıt memuru,

— Peki, peki, dedi, yaralının kimliği bilinmiyor, diye yazarız deftere, olur biter...

Dediği gibi yazdı deftere.

Muavin, şoföre,

— Ağabey, saatlerdir bunun için mi bekledik? dedi.

Nöbetçi doktoru da,

— Resmî işlem tamam ama, dedi, hiçbişey yapamayız. Çünkü röntgen bozuk. Röntgen filmini almayınca da bişey yapamam.

— Madem röntgen yoktu, niçin kayıt diye tutturdunuz? Boşuboşuna bu kadar zaman kaybettik...

Yanıtı başhemşire verdi:

— Kayıt başka, tedavi başka... Her ay hastanemize gelen hasta sayısını bakanlığa bir çizelgeyle bildiriyoruz. Kayıt yapılmazsa hem çizelge yapamayız, hem de yıl sonunda hastaneye kaç başvuru olduğunu bilemeyiz.

Kayıt memuru,

— Hastanemizin röntgeni bozuk ama, dedi, kayıt işleri çok sağlamdır.

Cankurtaran arabasının şoförü, taksi şoförüne,

— Arkadaş, dedi, nasıl olsa sen paranı ya ilkyardım hastanesinden ya belediyeden, yada bu yaralı adamın bir akrabasını bulup ondan alacaksın. Bizi bu saate kadar hastane hasta-

ne dolaştırıp bir iyilik yaptın, şu iyiliği tam yap... Hadi ilkyardımı hastanesine atıver bizi...

— Ben yaralının akrabasını nerden bulayım yahu, paramı isterim arkadaş...

Cankurtaran şoförü,

— Kolay, dedi, paranı cebinde bil sen...

Aralarında bir ölünün bulunması sinirlerini bozduğundan beni bagaja tıktılar.

Taksi şoförü, söylene söylene arabayı sürdü.

— Bu kadar hastane kapısı dolaştık. Kimisinde hemşire bulunmuyor, kimisinde doktor bulunmuyor. Doktorla hemşire bulunsa ilâç bulunmuyor. Üçü birarada bulunsa röntgen bulunmuyor. Röntgen de bulunsa, bozuk olduğundan çalışmıyor. Sanki ilkyardım'da bunların hepsi bir arada bulunacak mı?

Şoför,

— Bulunur, dedi, hiçbiri bulunmasa bile, yaralının kan akan yerini bir iple, halatla yada yatak çarşafıyle bağlayıp doktor yetişene kadar sıkarlar ki, kan akmasını önlesinler. Sıka sıka hastayı boğabilirler de ama, kanı da durdururlar...

Taksi şoförü...

— Ben bu işin parasında pulunda değilim artık, dedi, saat açsaydık, bu dolaşmaya ikiyüz lira yazardı. Ben çok meraklı bir adam olduğumdan, acaba hangi hastanede doktoru, hemşireyi, ilâcı röntgeni hep bir arada bulacağız diye meraktan sizi hastane hastane dolaştırıyorum. Yoksa çoktan hepinizi arabadan boşaltır, cızlamı çekerdim.

İlkyardım hastanesinin kapısına gelindi. Kanları, otomobil döşemesini kirletmesin diye, bacakları arabanın penceresinden sarkıtılmış olan yaralıyı indirdiler. Ama benim tıklı olduğum bagajı açan yok. Beni orda unuttular. Ne yapsam? «Buradayım!» diye bağırsam, ölü olduğumdan sesimi duymazlar. Bagajın kapağını açıp da şoför beni orada görünce korkudan kimbilir ne yapar?

Ben, ne yapacağım diye düşünürken —ki hiçbişey yapamazdım— yaralıyı bir sedyeye koymuşlardı ki, arkadan canavar düdükleriyle birlikte bir patırtıdır koptu. Bagajın aralık duran kapağını birazcık kaldırıp kimseye çaktırmadan baktım. Gelenler, bindirilmiş polis ekibiydi. Hep birden, duran polis arabasından atlayıp içinde yaralının bulunduğu sedyeyi kuşattılar. İçlerinden bir polis, tabancasını çekip,

— Davranmayın! diye bağırdı.

Başka bir polis,

— Kıpırdamayın! diye kükredi.

Üçüncüsü,

— Eller yukarı! dedi.

Sedyeyi taşıyanlar, korkudan titreyerek ellerini yukarı kaldırınca, sedyeyle birlikte içindeki yaralı da yere düşüp bir kez daha yaralandı.

Kuşatılmıştık. Kuşatanlardan biri,

— Adaletin pençesine düştünüz! dedi.

Cankurtaran şoförü azbuçuk toparlanmış olacak ki,

— Ne zaman düşmüşüz adaletin pençesine? diye sordu.

Polis ekibinin şefi olacak,

— Kestiğiniz katır nerde, çabuk çıkarın! diye bağırdı.

Şoför,

— Ne katırı? Hangi katır? diye kekeledi.

— Katır, at, yada eşek... Biz sizi taa Maslak'tan beri izliyoruz. Kan izlerinin arkasından geldik, yolunuzu bulduk. Bütün İstanbul sokaklarını kana buladınız be... Demek, Maslak ormanlarında katırları, eşekleri kesip kesip İstanbul halkına nallı kuzu eti diye yutturuyorsunuz ha?

Şoför,

— Ne katır, ne eşek, ne at... dedi, vallahi insan...

— Nee? İnsan mı? Vay canavarlar!.

Gerçek durum polis ekibine anlatıldı. O zaman ekip şefi,

— Maşallah adamda amma da kan varmış! dedi.

Memleketteki geçim düzeyinin yüksekliğine tanık olacak örneklik yaralı yurttaş sedyeyle içeri alınırken ekip şefi polislere,

— Nasıl olsa buraya kadar geldik, eli boş dönmeyelim, bir iş yapmış olalım. Hadi şu arabayı arayın! dedi.

İşte o zaman bagajda bir ölünün bulunduğu görüldü.

— Ya bu ne?

Şoför,

— Görüyorsunuz, bir ölü... dedi, Ama çok uğursuz bir herifmiş. Bütün belâlar hep onun ölüsünü buraya getireceğiz diye başımıza geldi.

Yaralıyı başka yere götürdüler. Böylece uzun yol arkadaşımdan ayrıldım. Benim ölü olduğum kesinlikle anlaşılınca, morga gönderilmek üzere, hastanenin bodrumunda bir yere attılar. Arabada öyle sarsılmıştım ki, taşların üstüne yorgun düşünce dalıp gitmişim.

Ah sevgili Eşekarısı, eğer birazcık aklın var-

sa, sakın yaşamaktan bıkıp da, ölmeye kalkayım deme. Benim başıma gelenleri yazıyorum ki sana, yaşamanın tadını çıkarasın o güzelim dünyada. Senin, benim gibilere yaşamak zordur ama, yine de güzeldir. Selâmlar, sevgiler...

Ölmüş Eşek

ONUNCU MEKTUP

(Ölmüş Eşek'in Adlî Tıbb'a gönderilmek üzere hastane bodrumuna atılışını anlatır.)

Dostum Eşekarısı,

İlkyardım hastanesinde beni muayene eden hekimler ölümümü kuşkulu buldular. Morga gönderilmem için ölüm raporu verecek olan hekim, bir hemşireye, benim gerçekten ölüp ölmediğimi sordu.

Hemşire,

— Ben hastabakıcının yalancısıyım doktor bey dedi, hastabakıcı ölü diyor.

Hekim sinirlendi:

— Ben işimde titiz adamım. Bir ölünün iyice ölüp ölmediğini kesin olarak anlamadan rapor veremem. Çünkü bu zamanda ne dirilere, ne ölülere güven oluyor. Öldük diye buraya geliyorlar, biz de sözlerine güvenip «Ölmüştür, gömülebilir» diye rapor veriyoruz. Sonra sözlerinde durmayıp ya ölü yıkayıcı yıkarken gıdıklanıyor, ya tabut mezara konurken gerine gerine uyanıp «Aman işe geç kaldım» diye tabuttan fırlıyorlar.

Hemşire,

— Doğru doktor bey, dedi, hani geçen gün bir yaşlı kadına ölü diye rapor vermiştiniz de, sonra kadın nasıl dirilivermişti.

— Ben gelininin sözüne güvenmiştim. Nasıl inanmam, muayenehaneme geldi, tam bir saat bana kaynanasının nasıl öldüğünü tatlı tatlı anlattı. Gel de inanma, o kadar güzel kadın ki, yalan söyleyeceği hiç akla gelir mi! Ama suç yine kaynananın. Seni herkes nasıl olsa öldü biliyor. Öldü diye bütün resmî işlemler yapılmış. Konukomşu başsağlığına gelmiş, ağlayan ağlamış, sızlayan sızlamış. Üstelik ben de öldü diye rapor vermişim. Bütün formaliteler tamamlanmış, şurda kala kala biriki dakikalık bişey kalmış, toprağı üstüne örttüler mi tamam, iş bitecek... İnsan bu durumda oyunbozanlık eder mi hiç! Ölmeyeceksin de ne olacak sanki... Nasıl olsa sonunda ölecek değil misin yani...

— Evet, arada siz mahcup oluyorsunuz.

— Mahcup olup da ne olacak... Ben o kadını «Ölüdür, ölü sayılır» diye zorla gömdürürdüm. Bir hekime mi inanırlar, yoksa yaşlı, cahil bir kadına mı? Her kötülük cahillikten geliyor. Ne yazık ki, halkımız çok cahil. O kadar cahil ki, ölüyorlar da öldüklerini bile bilmiyorlar. Öyle insanlar var ki, çoktan ölmüş olmaları gerekirken, yaşıyoruz diye ortalarda dolaşıp duruyorlar. Olabilir, herkes herşeyi bilmez, ama bir bilene sorup öğrenmeli. Hiç olmazsa bir doktor ölüdür diye rapor verince, insan olan artık anlar... Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp!

— Cahillik...

— Evet... Ama ben dirilen kadına söyledim. Herkes senin için ağladı, sızladı, yandı, yıkıldı, bu kadar üzüntü boşa mı gidecek? Sonra sen bir kez daha ölürsen, kim inanır da, yeniden ağlar arkandan... Dirilmeye alıştı, yeniden dirilir, boşuna ağlamayalım, derler.

— Dirilince kadın...

— Ne önemi var... Dünya tıp literatürü, dirilen ölü hikâyeleriyle doludur. Tabiî neden kadının dirildiğini tıbbî olarak açıkladım.

Başucumda konuşuyorlardı. Hekim, hemşireye bir daha sordu:

— Şimdi bu adam gerçekten ölmüş mü?

— Hastabakıcı öyle söylüyor.

— Çağırın şu hastabakıcıyı!

Hemşire hastabakıcıyı çağırdı. Beni gösteren hekim, sorusunu ona yöneltti:

— Bu adam için ölü demişsin, öyle mi?

— Dün gece ben nöbetçi değildim doktor bey. Ama kapıcı «Bu herif ölü, bunu gusulhaneye kaldırın!» dedi. Benim bildiğim bu.

— Çağırın bana kapıcıyı!

Anladığıma göre, hekim, hiçbir yanılgıya ve haksızlığa yer vermemek için, ölü olduğumu tanıklarla ispatlamak istiyordu. Hemşireye anlattıklarından bu sonucu çıkardım.

— Ben mesleğime âşık bir insanım. Benim

yerimde başka bir doktor olsa, adamın nabzını yoklar, kalbini dinler... Ben bunlarla yetinmem, adamın öldüğüne üç de tanık bulurum ki, ilerde ne olur ne olmaz, başım derde girmesin... Çok olaylar geçti başımdan da... Daha yeni staj yaptığım günlerdi. Hastanede nöbetçi olduğum bir gece arkadaşlarla iyice içtik. Beni hastaneye getirmişler ama, nasıl geldiğimi hiç hatırlamıyorum. Gençlik... Terslik bu ya, sanki zamanıymış gibi, benim nöbetçi olduğum o gece hastalardan üçü ölmüş. «Doktor bey, üç hasta öldü» dediler. «Allah suçlarını bağışlasın...» dedim. Başka ne diyeyim? Ölüleri hayr ile anmalı. Nöbetçi hemşire «Muayene edip rapor vermeyecek misiniz?» dedi. Haaa, muayene... Öyle yaa... İyi ama, içkiyi çok kaçırmışım, bende yerimden kalkacak hal yok. Neyse hastabakıcılar kollarıma girip beni zorla kaldırdılar. Ölünün elini elime aldım, nabzına baktım. Aaaa, Allah Allah... Ölünün nabzı çok şiddetli atıyor. «Öbür ölüyü getirin!» dedim. Onun nabzı da öyle... Üçüncü ölünün nabzı da atıyor. Üçünün nabzı da 90. «Aman bunlar ölmemiş, üçü de ağır hasta. Çabuk bunların sırtlarına saatte bir aspirin sürün, birer tane de tentürdiyot içirin!» Ben sarhoşlukla ne söylediğimi biliyor muyum... Hemşire «Aspirini içirsek de tendürdiyotu sürsek nasıl olur?» dedi. «İyi olur» dedim. «İyi olmaz,» dedi. «Neden?», «Çünkü aspirin büsbütün kalbi çalıştırır...» «Öyleyse aspirin yerine kinin verin dedim. Hemşire «Kinin de öyledir efendim» demez mi!.. Tepem attı artık... «Yahu, bunca yıllık hemşiresin, suratıma ne bakıp duruyorsun? Nabız düşürecek bir ilâç bilmiyor musun, ver şu adamlara...» diye bağırdım. Hemşire «Ben hastalanınca annem ıhlamur içirirdi, isterseniz ıhlamur vereyim» dedi. «Hah, çok iyi... İstersen ıhlamur için bir de reçete yazayım...» dedim. «Reçete istemez, çünkü hastanenin eczacısı yok. Ben karşı bakkaldan sevabıma alırım» dedi. O gitti. Ben uyumuşum. Sanki rüyadaymışım gibi, «Yemiyorlar doktor bey!» diye birisi uyandırdı. «Kim yemiyor?», «Ölüler ıhlamur yemiyorlar...» bir de gidip baktım ki, hastabakıcı kadın, merkebe yonca verir gibi, kuru ıhlamur yapraklarıyle çiçeklerini ölülerin ağızlarına tıkıştırıyor. «Sen bunu kaynatmadın mı? Ihlamurun suyu içirilecek!» dedim. «Hemşire hanım, kaynatılacak demedi bana» demesin mi! «Sen ıhlamur nasıl verilir, bilmez misin?» «Efendim, ben ev işi bilmem de...» «Nerde Hemşire?» «Odasında yok...» Ben yine uyuyakalmışım. Aradan ne kadar geçti bilmiyorum, bir ses: «Doktor bey ölüler ıhlamur içmiyor...» Daha neler, ölüler ıhlamur içer mi!.. Ben sarhoşluk biyandan, uyku sersemliği biyandan. «Öyleyse iğne yapın!» dedim. «Ne iğnesi yapayım?» dedi. «Hastanede hangi iğne varsa ondan yapın» dedim. «Hastanede çengelli iğneden başka iğne yok...» dedi. «Sen o çengelli iğneyle kombinezonunun askısını tuttur da sarkmasın!» dedim. O sırada hastane kâtibi geldi, «Doktor bey, ölüleri deftere hangi hastalıktan öldü diye işleyeyim?» dedi. «Onlar ölü değil, yaşıyor» dedim. «Aman efendim, yaşayamazlar... Çünkü üçü de ameliyatta ölmüştü.» dedi. «Nabzı atıyor bunların...» diyerek, ölülerden birinin elini muayene için elime alınca kâtip kahkahayı bastı. «Aman doktor bey, siz ölünün nabzı diye kendi nabzınızı muayene ediyorsunuz!» Tuuu, ben sarhoşlukla, sağ avucuma sol elimi alıyormuşum. İşte o günden beri ne zaman bir ölü raporu verecek olsam, ölünün gerçekten ölü olduğuna biriki de tanık bulundururum.

Hekimin çağırttığı hastane kapıcısı gelmişti. Kapıcıya, beni gösterip sordu:

— Gerçekten ölü ölmüş mü?

— Ölmüş beyim, hem de adamakıllı ölmüş.

— Nerden belli?

— Belli olmaz mı doktor bey, ben otuz yıldır bu hastanenin kapıcısıyım, elimden ne ölüler geldi geçti... Bir ölüye baktım mıydı ne iş yaptığını, kaç para kazandığını, kaç kişi beslediğini şıp diye anlarım. Ben artık ölü sarrafı olmuşum.

— Söyle öyleyse, bu ne kaazanıyormuş?

— Taş çatlasa ayda dörtyüz lira...

— Nerden anladın?

— Baksanıza beyim, onun da boynuyla belinin inceliği bir. Nerdeyse belinden kopacak.

— Ne iş yapıyormuş?

— Ne iş yaptığını bilmem, ama çok yorucu bir iş... Hem de kalabalık ailesi var. Avurdu avurduna göçmüş, gözleri içeri çökmüş... En azından sekiz-on kişiye bakıyor.

— Onu nerden anladın?

— Omuzlarına baksanıza zavallının, nasıl çökmüş. Ne kadar ağır yük taşıdığı belli işte... Üstelik namuslu adam da...

— O nerden belli?

— Ölmüş ya... Namuslu olmasa ölür müydü? O da yaşardı öbürleri gibi.

— Doğru yahu...

— Hem de zeki bir adam...

— Hepsine peki ama, zeki olduğunu nerden anladın yahu?

— Baksanıza doktor bey, herifin ölüsü bile nasıl alaylı alaylı gülüyor.

— Demek bu adamın öldüğüne tanıksın sen de...

— Evet...

— Neden öldüğünü de bilebilir misin?

— Bizim hastane kâtibi, neden öldüğü belli olmayanlar için deftere «Sefalet-i fizyolojiyeden öldü» diye yazar. Besbelli bu da ondan ölmüş...

— Söylediklerin doğru ama, bana bu adamın ölümü biraz kuşkulu geldi. Neme gerek, ben üstüme sorum alamam, havale edeyim gitsin benim başımdan... Ölüm nedeni bizi ilgilendirmez. Ölmüş ya yeter... Morgda neden öldüğünü, poliste de kimin öldürdüğünü öğrensinler.

İçime öyle bir korku girdi ki, Eşekarısı, bu hekim beni acaba nereye havale edecek? İster misin, rüşvetsiz, iltimassız bir garip kişinin evrakı gibi beni hükümet dairelerinde masadan masaya havale etsinler...

Hekim,

— Ben bunu adlî tıbba havale edeyim de iş sağlam olsun... dedi.

Aman bu da iyi... Ya beni «Daha yaşamak zorundadır, ölü sayılmaz!» diye hastaneden kapı dışarı etseydi!

Beni, Adlî Tıbb'a gönderilmek üzere, hastanenin bodrumuna başka ölülerin arasına bıraktılar. Burası, ölülerin kokuşmaması için çok soğuk bir yerdi. Biz ölülere sıcak da, soğuk da vız gelir.

İşte böyle sevgili Eşekarısı, gelecek mektubumda da adlî tıpta başıma gelenleri anlatırım.

Sevgilerle,
Ölmüş Eşek

ONBİRİNCİ MEKTUP

(Yüksek tabakadan bir beyfendinin kendini öldürmeyi nasıl başardığını anlatır.)

Sevgili Eşekarısı,

Ölmeye ölmüştüm, evet, ama bitürlü «resmen» ölemiyordum. Bu satırı yazarken sesini duyar gibiyim: «Bu bizim ülkemizde «resmen» yaşamak da, «resmen» ölmek de zordur.» diyorsun.

Isısı sıfıraltı olan hastane bodrumunda bikaç ölü daha vardı. Sağ yanımda ortayaşlı bir ölü erkek, sol yanımda bir yaşlı ölü kadın vardı. Ölü erkeğe sordum:

— Siz neden öldünüz beyfendi?

Beyfendi dedim, çünkü, ölüyken bile adamın kart züppeliği belli oluyordu. Soruma yanıt beklerken, yüzünü buruşturup başını öte yana çevirdi. Kendikendine söylendiğini duyuyordum: «Ölmeyi işte bunun için sevmiyorum. Ölünce, insanlar arasında sınıf farkı kalmıyor. Burda hep bir aradayız! Efendi de, uşak da, kendini bilen de bilmeyen de... Ne insanlar var yani, daha tanışmadığım adam, bana neden öldüğümü soruyor... Ölmek bişey değil de, görgüsüzlerin arasında kalmak felaket...»

Sol yanımdaki yaşlı kadın,

— Beyfendi yüksek sosyetedendir... diye fısıldadı.

Kendimi tanıtmadan, damdan düşer gibi soru sorduğum için utandım. Az sonra kendimi tanıttım. «Ölmüş Eşek» sözünden irkildiyse de, yine teşekkür etti. O da kendini tanıttı. Mesleğinin ne olduğunu pek anlayamadım. Anlayabildiğime göre, her işi yapabilip de hiçbir iş yapmayan biriymiş. Bu kez nasıl öldüğünü kendiliğinden söyledi:

— İntihar ettim.

— İnsanın kendini öldürmesi kolay mı?

Soruma, sanki ona sormuşum gibi, başka bir genç ölü yanıt verince, yüksek sosyeteli yine kızdı. Genç ölü söze karışmış, anlatıyordu:

— İntihar, yaşamaktan bile zor. Ben önce kendimi denize atmayı düşünmüştüm. Denizle çepeçevre çevrili koca İstanbul'un Anadolu yakasını, Rumeli yakasını baştan sona dolaştım, kendimi denize atacak kadarlık olsun boş bir kıyı parçası bile bulamadım. İstanbul'un bütün deniz kıyılarını zenginler zaptetmişler: Yalılar, villalar, gazinolar, kayıkhaneler, bah-

çeler, özel rıhtımlar...

Yüksek sosyeteli ölü, pis bir koku alıyormuş gibi yüzünü buruşturup «cık cık cık...» diye sesler çıkarıyordu.

— Güzelim memleketi yaşanmaz hale getiren işte böyleleri... diye söylendiyse de, genç ölü aldırmayıp sözünü sürdürdü:

— Bir de «Burdan denize girmek yasaktır», «Burdan geçmek yasaktır» yazılı levhalar dikip özel yasaklar koymuşlar. O da yetmemiş, «Köpek Var» yazılı levhalar... Köpek değil, canavar... Hadi bakalım, sıkıysa geç de kendini denize at... Denizde boğulmak başka, kendini azılı ite parçalatmak başka... Köpeksiz, yasak levhasız bir yalı bulup sahibine, belki halden anlar diye «Şurdan kendimi denize atmama insanlık adına izin verir misiniz efendim...» dedim. Adam öğütler vermeye başladı. Hiç bu güzelim, bu yaşanılası dünya bırakılır da intihar mı edilirmiş! Bana bahçesindeki çiçekleri, ağaçları, havuzu, mermer kaplı yalısını gösterip «Şu güzeliğe bak» diyordu. Yani, bir intiharlık bir deniz kıyısı bulamadım.

— Bir plaja gitseydiniz... dedim.

— Siz çoktanberi plajlara gitmemiş olacaksınız. Sonunda, bir plaja gidip derin bir yerinden denize atlamayı düşündüm ama, nerde... Plajlarda, kalabalıktan denizi bulabilirsen bul... Plajın iskelesinden atladım, düştüğüm yerden, alttan «Çüüş...» diye bir ses... Balıklama, adamın göbeğinin üstüne dalmışım. Vapura binip kendimi denize atayım, dedim. O da olmuyor. Bikez vapurlar öyle kalabalık ki, girince kımıldayamıyorsun ki, vapurun küpeştesine dek gidebilesin. Gitsen bile, kalabalıktan sıyrılıp kendini denize atamıyorsun. Atmaya kalksan kendini, elin, kolun, ayağın, birinin bir yerlerine takılıyor. Takılmasa da, atsan kendini denize, ya havadayken tutuyorlar, ya denizden yakalayıp çıkarıyorlar. Sözün kısası, İstanbul'da, denizde boğulmak olası değil... Bu kez kendimi zehirlemeyi denedim. En etkili zehir aldım, ama ölmedim. Daha çok zehir içtim. Yine ölmüyorum. Bırak ölmeyi, zehir aldıkça günden güne gücüm artıyor. Bir tanıdık hekime, zehirlenmeyen insan olabilir mi, diye sordum. Olurmuş. İstanbul'un kimi yerlerinde oturanlar zehirlenmeye bağışıklıymışlar. Birikmiş, kokuşmuş çöpler, taşıtların saldıkları gazlar, bacalardan çıkan dumanlar, yollardan kalkan tozlar, pis su birikintileri, çamurlar, insanı öyle zehirlermiş, zehire alıştırırmış ki, artık en kuvvetli zehir bile vızgelirmiş. Hele Haliç kıyısında oturanlar, denizden tüten zehir buğusundan zehire öyle alışırlarmış ki, yanılıp da yolları temiz havalı bir açıklığa düşse, temiz havadan boğulurlarmış.

Yüksek sosyeteli,

— Şimdi anladınız mı neden kendimi öldürdüğümü? dedi.

Anlayamamıştım.

— Artık bizim ülkemiz, yaşanmaz oldu... dedi.

— Neden? diye sordum.

— Demindenberi adamı dinlediniz... Böyle insanlarla bir arada yaşanabilir mi hiç... Hiçkimse kendi yerini, haddini bilmiyor. Herkes, kendi toplumsal yerini bilmeli, ona göre davranmalı... Başlar ayak, ayaklar baş olursa toplum tepetaklak gelir... Geldi de... Kendimi öldürmemin nedeni işte bu...

— Nasıl öldürdünüz kendinizi?

— Sekreterimle birlikte... Boğaz'dan arabayla dönüyorduk geceleyin.

— Anlıyorum, dedim.

— Böylece kaza süsü verdik, dedi.

Toplumsal yerini bilmeyen kaba insanlar arasında yaşamak istememiş olan yüksek sosyeteli.

— Öldüm, yine kurtulamadım; daha da kötü şimdi, ölüler arasında sınıf farkı da yok... diye ekledi, ölü yüzünü buruşturdu.

Sevgili Eşekarısı, gelecek mektubumda da öbürlerinin neden öldüklerini anlatırım. Gözlerinden öperim.

Ölmüş Eşek

(Aile şerefine uygun güzel görünümlü mezar yeri arandığını anlatır.)

Sevgili dostum Eşekarısı,

Mektuplarım seni sıktı mı bilmem. Belki içinden «Artık resmen ölse de kurtulsam» diye geçiriyorsundur. Ah bir resmen ölebilsem, ben de kurtulacağım, siz de... Ama daha önce de yazdığım gibi ne kolay kolay yaşanıyor, ne de kolay kolay ölünüyor. Belki kolay ölünecek ama, ölmenin resmî işlemi uzun sürüyor. Ölünce de artık resmî işlem kalır mı, deme... Olsen de var, ölmesen de... Ölüler için resmî işlemlerin ne olduğunu hastane bodrumundaki ölü arkadaşlarımdan öğrendim. Bir ölüyü iki hademe dışarı çıkarırken yanımda yatan bir ölü kadın,

— Ne şanslı adam, dedi, buraya daha dört gün önce getirmişlerdi, bugün götürüyorlar. Bizim de işlemlerimiz bitse de bizi de götürseler. Ama belki de bu adamın tavsiye kartı vardır.

Kadına,

— Aman teyze, siz ne söylüyorsunuz, dedim, biz hepimiz ölüyüz. Ölülerin şansı, tavsiye kartı, işlemi olur mu hiç!

— Olur elbet, dedi, siz yeni geldiğinizden bilmiyorsunuz. Beni alın ele... Tam öldüğüm gün beni askere çağırdılar.

Ben gülmeye başlayınca yaşlı kadın,

— Şıışşt!.. dedi taşkınlık yapmayın! Ölülere, diriler gibi taşkınlık yakışmaz.

— İyi ama siz en aşağı altmış yaşınızda gösteriyorsunuz. Üstelik kadınsınız.

— Altmışyedi yaşımdayım. Askere almamaları için önce yaşımı çocuklarım tanıklarla ispat edecek. Sonra da kadın olduğum mahkeme kararıyla belgelenecek. Ondan sonra da öldüğüm ortaya çıkacak. Yoksa askere alacaklar beni.

— Peki çocuklarınız neden uğraşmıyor?

— Çok uğraştılar. Altmışyedi yaşımda bir kadın olduğumu ispat ettiler ama, ölü olduğumu ispat etmek, işlerine gelmiyor.

— Neden?

— Çünkü kömür kâğıdı benim üstüme. Yeniden kömür belgesi çıkarmanın ne zor olduğunu bilmiyor musunuz? Benim her kış bir ton kok kömürü almaya hakkım var. Öldüğüm anlaşılırsa, bizim kömür kâğıdı yanacak. Evdekiler de kimbilir kaç kış soğukta titreyecekler. Kömür alabilmek için benim öldüğümü açıklamak istemiyorlar. Açıklamazlarsa beni askere alacaklar. Öldüğümü ispat edemezlerse, bu kez mirasımı alamayacaklar. İşte böyle bir kördüğüm... Çocuklarım da şaşırdı. Mirastan mı geçsinler, kömür kâğıdından mı, yoksa beni askere mi göndersinler... Bitürlü karar veremediler. Bu yüzden bekleyip duruyorum işte... Burada gördüklerinin hepsinin ayrı bir işlemi var. Bak, şu delikanlıyı görüyor musun? Ölmeden iki gün önce tutuklanması için karar çıkmış. Şimdi öldüğü ispat edilebilirse, tutuklanmaktan kurtulacak. Buyüzden bekliyor burada... Tutuklanmaktan kurtulmak için, yalandan öldüm diye yere uzanmadığı nerden belli?..

— Doktorlar anlamazlar mı?

— Aman oğlum, doktorlar diriden anlamıyorlar, ölüden ne anlasınlar... Bak, şu duvarın dibinde yatan kadın, tam dokuz kez ölmüş, dirilmiş. «Artık bu dünyada yaşanmaz, tadı tuzu kalmadı...» diye boylu boyunca yere uzanıyormuş. Tam gömeceklerken, ölmekten cayıyor, kalkıyor ayağa...

— Ben olsam doktorların yerinde, hemen gömüveririm.

— Ayol doktorların başını kaşıyacak vakitleri yok... Her sabah hastaneye gelip, saat ondan onbire kadar hastaları seyrediyorlar. Onun için işte bu kadını burada bekletiyorlar ki, iyicene ölmüş mü, yoksa yarım yamalak mı ölmüş, anlaşılsın diye... İşlemi tamamlanınca gömecekler.

O sırada kalın bir ses,

— İşlem uzun sürüyor, dedi.

Baktım, solumdaki kellifelli bir ölü konuşuyor.

— Siz de mi öldünüz? dedim.

Tok, sert bir sesle,

— Hayır, ben ölmedim, vefat ettim, dedi. Siz hiç gazete okumaz mısınız?

— Okurum.

— Benim vefat ettiğimi gazetelerde okumadınız mı? Bütün gazetelerde vefatım hakkında ikişer...

Sözünü kesip,

— Yazı mı çıktı? diye sordum.

— Hayır, ikişer sayfalık vefat ilânım çıktı. Ailem gazetelere bir ilân verdi, ortaklarım bir ilân verdi, kurucusu olduğum şirketler de birer ilân verdi. İnsan kör olsa bu kadar ilânı görürdü.

— Gözümden kaçmış.

— Öyle güzel vefat ilânı vermişler ki... İnanın, vefat ettiğime sevindim. İlân aklımda... Bakın ezbere okuyayım size...

«Çok acı bir kayıp» bir tanesinin başlığı böyle. Birininki de «Elim bir ziya...»... «Babamız, eşimiz, kayınbiraderimiz, oğlumuz, damadımız, memleketimizin tanınmış işadamlarından, Algetir Şirketinin kurucusu, Gelal Şirketinin ortaklarından, Sadrazam Sulu Süleyman Paşanın ahfadından, Mahmut Paşa'nın torunu, Kasım Paşa'nın yiğeni, Bayram Paşa'nın damadının kardeş çocuklarından...»

Adam boyuna sayacaktı. Ben,

— Zatıâlinizi tanıdım Beyefendi, zahmet etmeyin, anlaşıldı, siz de onlardansınız... dedim.

Adam, sözünü uzattı:

— «İrtihâl-i dâr-ı bekâ eyleyip rahmet-i rahmana kavuşmuştur. Ebedi istirahatgâhı olan...»

— Tanıdım Beyefendi! diye bağırdım. Tanıdım., Sizin ne işleminiz var da burada bekliyorsunuz?

— Mezar bulamıyorlar. Aile mezarımız var tabiî, ama eski bir mezarlık orası, şimdi oraya yoksulları gömüyorlar. Yeni mezarlıkta benim için mezar yaptırılacak ama lüks sınıf yerlerde boş mezar yeri kalmamış. Herhalde bilirsiniz, şimdi mezarlar, karaborsada... Karaborsada olmayan mezarlar da var ama, yerleri iyi değil. Ailem beğenmedi. Güzel görünümlü bir mezar yeri arıyorlar.

— Öldükten sonra görünümünün ne önemi var?

— Benim için değil, gelen ziyaretçiler için... Akrabalarım, ellerinde çiçekler, mezarımın başına geldikleri zaman, güzel bir görünüm karşısında duygulanıp ağlamak istiyorlar. «Bu güzel dünyayı nasıl bıraktın da gittin!..» diye, benden çok kendilerine ağlamaları için, mezarımın, görünümü güzel bir yerde olması gerekir... Mezarım kötü bir yerde olursa, bu dünyanın nesine ağlasınlar... Ama yalnız bu değil, tabiî ailemizin de şerefi var. Ailem, şerefimize uygun bir mezarım olsun, istiyor. Ortada, şerefimiz sözkonusu olunca, mezar yerini de mutlaka karaborsadan almak zorundayız. Yalnız bu kadar da değil... Bundan üç ay önce, bizim rakibimiz olan bir şirketin kurucusu ölmüştü. Ona karaborsadan çok pahalı bir mezar yeri buldular. Şimdi ben ondan ucuz bir yere gömülürsem, hem ailemin şerefi iki paralık olacak, hem de bizim şirketin ticarî itibarı düşecek. Anladınız mı? İşte buyüzden ortaklarım da çok pahalı bir mezar yeri arıyorlar.

— Bulamadılar mı?

— Bulamaz olurlar mı? Amma da yaptınız... Karaborsadaki mezar yerlerini bizim şirket satın almıştı. Yani ben almıştım. Karaborsa mezaryerleri elimizde. Ama beni hemen gömerlerse, karaborsanın değeri düşer. İşi uzatıyorlar ki, reklam olsun da, mezar yerlerinin fiyatı artsın... Anladınız mı?

— Anladım Beyefendi...

Sevgili kardeşim Eşekarısı, yazılacak daha neler, neler var burada. Ölüler dünyasının, dirilerinkinden kalır yeri yok. Arasıra düşünüyorum, ne yapsam diye. Ölmekten caysam mı dersin? Ölmenin bu denli zor bir iş olduğunu bilseydim, bu işe hiç girişmezdim. Şu işlemlerim bitse de, hayırlısıyla resmen de ölsem, geniş bir soluk alacağım. Aman kardeşim Eşekarısı, öleceksen zamanında öl, yoksa bu gidişle, bütün mezar yerleri karaborsaya bineceğe benzer, o zaman ne yaparsın? Ölemezsin bile kardeşim.

Gözlerinden özlemle öperim.

Sevgi ve selâmlar
Ölmüş Eşek

ONÜÇÜNCÜ MEKTUP

(Gülen, ağlayan, düşünen ölülere değgindir.)

Azizim Eşekarısı,

İnsan ölse bile dirilerin elinden kendini kurtaramıyor. İçimden «Yeter artık, gömün de kurtulayım!» diye bağırmak geliyor ama, ölünün sesi çıkmaz diye sesime kimse kulak asmayacağından bağırmıyordum.

Hastanenin bodrumunda, gömülmek, teşrihhaneye gönderilmek, kimliklerinin anlaşılması, yada kuşkulu görülen ölüm nedenlerinin saptanması için morga gönderilme sıralarını bekleyen benim gibi birçok ölü var. Bu ölüler ara-

sında üçü çok ilginçti. Bunlardan biri durmadan gülüyor, biri boyuna ağlıyor, biri de biteviye düşünüyordu.

Buraya beni attıklarından beri hiç durmadan gülen ölünün yanına gittim.

— Bağışlayın bayım, neden bu kadar çok güldüğünüzü merak ettim...

Kardeşim Eşekarısı, bir ölünün gülmesi çok tuhaf oluyor. Ölmüş birini gözünün önüne getir, hem ölmüş, hem de katıla katıla gülüyor.

Gülen ölü, gülmekten bana yanıt veremiyordu. Kurulmuş bir kahkaha makinası gibi gülmekteydi. Kasıklarını tutarak gülüyor, gözlerinden yaşlar geliyor, aradabir.

— Ay bayılacağım... Aman... Öf!.. diye sesler çıkarıyordu.

Güldü, güldü, gülmesi hiç arasız sürerken, kesik kesik anlattı:

— Gülünmeyecek gibi değil ki... Sabahı öleceğim gece, karımla tiyatroya gitmiştik. Karım çoktan beri, «Bir tiyatroya gidelim, bir komedi seyredelim de içimiz açılsın» deyip duruyordu. Ben de komedi oynanan bir tiyatroya iki bilet aldım. Karımla tiyatroya gittik. Perde açılır açılmaz gülmeye başladık. Aman pek gülünçlü bir komediydi... Nasıl güldük anlatamam... Gülmekten boğulacaktık. Yalnız, çok tuhaf, seyirciler arasında bizden başka gülen yoktu. Gülmek şöyle dursun, çoğu ağlıyordu. Üçüncü perdenin ortalarına doğruydu, seyircilerden biri,

— Bayım, rica ederim yeter, gülmeyin artık!.. dedi.

Karım benden önce davranıp,

— Neden gülmeyecekmişiz, para verdik, paramızla değil mi?.. dedi.

Oyunun arasında bizi salondan çıkardılar. Bizim gülmemizden tedirgin olanlar,

— Neye gülüyorsunuz? diye bağırıyorlardı.

Ben de onlara,

— Neden gülmeyelim, biz buraya komedi seyretmeye geldik... Elbet güleriz... dedim.

— Ne komedisi dediler, burda komedi değil, dram oynuyor...

Biz komedi oynandığını iddia ederken, onlar da dram diye iddia ediyorlardı. Bize,

— Anlayışsızlar! diye bağırdılar. Ben de onlara,

— Asıl anlayışsız sizsiniz... Komedi seyrederken ağlıyorsunuz... dedim.

Sahnede oynanan oyunun komedi mi, dram mı olduğunu anlamak için, piyesin afişlerine baktık. Afişte «dram» yazıyordu. O zaman yanlışlık anlaşıldı. Ben komedi tiyatrosuna bilet alacakken, yanlışlıkla dram tiyatrosuna bilet almışım. Karımla ben, sahnedeki oyunu komedi diye seyrettiğimiz için, boyuna gülüyorduk.

Orada bulunan bir tiyatro eleştirmeni şöyle dedi:

«Haklısınız, siz bu tiyatroya komedi seyretmek için para verip gelmişsiniz. Verdiğiniz bilet parasının hakkını almak, daha doğrusu acısını çıkarmak, için, ister istemez gülmek zorundasınız. Parayı verip bilet aldığınız anda, gülmek için baştan karar vermişsiniz. Ama ağlayan seyirciler de haklı. Onlar da ağlayabilmek için para vermişler, paralarının hakkını çıkarıyorlar. Baştan karar verdikleri için durmadan ağlıyorlar. Ne siz oyuna gülüyorsunuz, ne onlar seyrettikleri oyuna ağlıyorlar. Sahnede oyun olmasa, hattâ perde açılmasa da tiyatro perdesi rüzgârdan kımıldasa, siz, «Aman ne komik!» diye güleceksiniz, öbürleri de, «Aman ne acıklı!» diye ağlayacaklar... Neden bizim oyun yazarlarımızın komedi diye yazdıkları ağlanacak piyeslerini görmek için halk tiyatrolara doluşur da, bir de üstelik kahkahalarla güler?.. Ne yapsın zavallı halk, bikez baştan «Seni güldüreceğiz» diye parasını almışlar. Tiyatro seyircileri, tiyatroya girerken değil de, tiyatrodan çıkarken bilet paralarını vermiş olsalardı, bakalım o sözde yazarlarımızın komedilerine bitek seyirci gülebilir miydi?»

Gülen ölü,

— Anladın mı neden güldüğümü, dedi, hah, hah, hah... Ay bayılacağım. İnsanlar ne enayi oluyorlar... Ay gülmekten çatlayacağım... Ne gülünçlü komediydi, hâlâ gülüyorum. hah, hah, hah... hih hih hih... hoh hoh hoh...

Boyuna ağlayan ölünün yanına gittim.

— Sizin, neden ağladığınızı anladım sanıyorum, dedim. Herhalde siz de ölmeden önce yanlışlıkla gittiğiniz tiyatroda, komediyi dram sanarak seyretmişsinizdir...

Ağlayan ölü, için çeke çeke gözlerini, burnunu sildi,

— Hayır, dedi, ben ağlamayayım da kim ağlasın?.. Ben yaşarken «Doğu Yol» gazetesini okurdum. Bigün bu gazetenin köşe yazarlarından biri «Büyük kaybımız» başlıklı bir fıkra yazmıştı. O günlerde çok önemli, çok değerli birisi ölmüş. Fıkra yazarı, işte o adamı anlatıyordu. Yaşamımda bu denli acıklı bir yazı okumadım. Ağlamaktan yazıyı bitirlü sonuna dek okuyamıyordum. Her sözcüğünü okurken, gözyaşlarım

sel gibi akıyordu. Fıkracı, «Sen ölümsüzsün! Seni insanlık unutamayacak!.. Senin insanlığa hizmetin...» diye yazmıştı. Bu yazıyı bitirdiğim zaman doğru gazeteye koştum, fıkracıyı buldum. «Birisinin, benim ölümümden sonra da bu kadar güzel bir yazı yazacağını bilsem, hemen şimdi ölürüm...» dedim.

Yazar «Bunun için hiç merak etmeyin, bedeli karşılığında hertürlü yazı yazılır...» dedi.

İstediği ücreti de ödedim.

Ölünün ağlamaktan gözleri kanlanmış ve şişmişti.

— Kendinize yazık, ağlamayın... dedim.

— Nasıl ağlamam dedi, işte öldüm... Ama arkamdan iki satırcık bile yazmadı. Boşu boşuna ölmek insana dokunuyor.

— Ölümünden sonra çok acıklı yazı yazılan adam kimmiş? diye sordum.

Gözyaşlarını silen ölü,

— Bilmiyorum dedi, tanıdığım kimse değildi.. Ama mersiye o kadar acıklıydı ki... Ben de o zaman merak edip ona buna «Kimdir bu adam?» diye sormuştum; tanıyan hiçkimse çıkmamıştı.

— Şimdi neden ağlıyorsunuz? Artık ölmüşsünüz...

— Nasıl ağlamam... Ölen o adam için «Doğru Yol» gazetesinde yayınlanan yazı hiç aklımdan çıkmıyor. O yazı aklıma geldikçe, kendimi tutamıyorum, ağlıyorum. Hep böyle ağlayacağım işte...

Biteviye düşünmekte olan ölünün yanına gittim.

— Bağışlayın, dedim, buraya geldiğiniz günden beri hep düşünmektesiniz de, ne düşündüğünüzü merak ettim.

— İnsan mıyım, değil miyim diye düşünüyorum... dedi.

— Nasıl olur, insansınız elbet... dedim.

— Ben de öyle sanıyordum ama hiçkimseye insan olduğumu ispat edemedim. Anlatayım size... Şimdi biz burada bağırsak, çağırsak, yaşamakta olan insanlar bizim sesimizi duyarlar mı? Duymazlar... Çünkü biz ölüce bağırırız, ölüce konuşuruz. Yaşayanlar da ölü dilini anlamazlar. Dünyada yaşarken de böyle oluyor. Biçok insan bağırıyor, çırpınıyor, ağlıyor, ama seslerini duyuramıyorlar. Çünkü böylelerinin yaşayıp yaşamadıkları belli değildir, bizden ayrımları yoktur. Nüfus sayımı, seçimlerde oy verme zamanı, vergi ödeme yükümü, askerlik gibi yurt görevleri dışında insandan sayılmazlar, şu ölüsü kandilli dünyada. «Sen de insan mısın?» diye sorunca, göğsünü gere gere, «Evet, insanım!» diyebilecek kaç kişi vardır?

Herhangi bişey olmanın koşulu var, İnsan olmanın koşulu da insan gibi, insanca yaşamaktır. Beni her gittiğim yerde, «Sen de insan mısın!» diye horladılar. Yaşadığım sürece bu soruya yanıt veremedim. Hiç durmadan yaşamaya çalışıp çabaladığımdan, insan olup olmadığımı düşünmeye de hiç zamanım olmamıştı. Çok şükür öldüm de, düşünmeye zaman bulabildim. İşte şimdi bunu düşünüyorum: Ben dünyadayken insan mıydım, değil miydim?..

— Düşüne düşüne bu soruya yanıt bulabildiniz mi? dedim.

— Hayır, dedi, boyuna düşünüyorum, düşünüyorum, içinden çıkamıyorum. İnsan olsaydım, insan gibi, insanca yaşardım ve başkaları sesimi duyardı. Ama insan olmasaydım, bitakım insanlar benden, kendileri için oy istemezlerdi, görev istemezlerdi, vergi istemezlerdi, ödev istemezlerdi. Düşünüp duruyorum, bitürlü çözemiyorum bu sorunu.

Düşünen ölüyü dinledikten sonra beni de bir düşüncedir aldı. Biz de yaşadığımız sürece sesimizi duyuramayanlar takımındanız. Şarkılarımız sessizdi, içimizden söylerdik...

İşte böyle sevgili kardeşim Eşekarısı. Bu mektubumu okuduktan sonra senin de düşüncelere dalacağını sanıyorum. Belki de komedi diye bilet, alıp, verdiğin para boşa gitmesin diye, seyrettiğin dramlara gülüyorsundur. Belki de tanımadığın kimselerin ölümlerine yazılan ağıtları hatırlayıp ağlıyorsundur.

Yaşadığım günlerde bana «Dilini Eşekarısı soksun!» diyenlere öldüğümü haber ver de, artık rahat rahat kına yaksınlar.

Mutluluklar, esenlikler dilerim.

Ölmüş Eşek

ONDÖRDÜNCÜ MEKTUP

(Bir genç erkek ölüsünün bir yaşlı kadın ölüsüyle değiştiğine değgindir.)

Can arkadaşım Eşekarısı,

Bilirsin kimi evrak bir dairenin bir masasına takıldı mı, artık orda günlerce aylarca kalır da kalır. Biz de hastanenin bodrumunda takılıp kaldık. Bir sabah kapı açıldı. Ölüler sevinçle,

— Teşrihhaneye gidiyoruz, teşrihhaneye... diye bağrıştılar.

Yazmıştım, ölülerin seslerini diriler duymaz; tıpkı dünyada gerçekten yaşayanların, kendilerini yaşıyor sananların seslerini duymadıkları gibi...

İçeriye iki hademeyle orta yaşlı bir köylü girdi. Köylü,

— Nirde benim oğlum? diye bağırıyordu.

Hademelerden biri,

— Oğlunu yimedik ya, dedi, ne bağırıp duruyon?.. Hastane goğuşlarının heç birinde yoğusa, belle ki burdadır.

Köylü,

— Goz gore gore getti yeğit oğlum... diyordu. Hastaneye yatırdım. Burda yok, diyorlar. Başka yire yatırmışsındır, diyorlar. Feleğimi şaşırdım.

Hademe,

— Goca İstanbul'da hastane bi dene mi? Buriya yatırdığın nirden belli? Burası panga gibi bi yer... Beylik yatak çarşalarından, gılıflardan gayri heç bi emanet burdan gaybolmaz... dedi.

Öbür hademe,

— Buriya yatırsan burda olur yimedik ya senin oğlunu... Gapılar da gapalı, ucamaz gaçamaz... dedi.

Köylü,

— Ben oğlumu buriya yatırdım, dedi, lümeresi bilem var... İşte!..

Hademe, köylünün elinden numara yazılı kağıdı alıp, oraya yatırılmış ölülere bakmaya başladı. Bir ölünün başında durup,

— İşte oğlun... dedi, burdan heç bişey gaybolmaz, dimedim mi sana... Altın gosan kimse almaz. Panga gibi bi hastane... Oğlum, oğlum deyi bağırıp duruyon... Hastanede adam aramak, piyango listesinde lümere aramak gibidir. İlkin amortiye bakacağın, sonra ikramiyelere... Hastaneye girdin mi, ilkin ölülere bakacağın, bulamazsan goğuşlardaki dirilere bakacağın... Hastanenin de bi usulü var.

Köylüye, oğlu diye, benim yanımda yatan yaşlı kadını gösteriyorlardı. Adam baktı, baktı,

— Bu benim oğlum değel. . dedi.

Hademe kızdı:

— Ne dimek?.. Biz yalan mı diyoruz be... İşte lümeresi dutuyo...

Köylü,

— Allah Allah, dedi, yahu bu bizim oğlana heç benzemiyor.

— Hastanede ne gader yattı?

— Bu cuma iki hefte olcak.

Hademe başını salladı:

— Lâhavle... Gardaşım bura hastane. Hastanede bir adam iki hefte yatar da gayri tanınır mı? Paralı yirde yatsa şişmanlar tanıman, parasız yirde yatsa zayıflar tanıman... Bura nire? Hastane...

Köylü bitürlü inanamıyordu:

— Bilâder, biz bu oğlanı bi kerem doğduğunda, doğumevinde gene garıştırdıydık. Orda da bir garışıklığa geldi, oğlan deniştı. Bi de burda oğlanın ölüsünü deniştirmiyelim.

— Vebali benim boynuma... Bah bilâder, lümeresi dutuyo işte...

Köylü, yaşlı kadının üstüne eğildi,

— Amanıng!.. diye bağırdı, yahu bu bizim oğlan değel töbe... Bu bi avrat yahu... Gocamış bir avrat.

Hademe şöyle bir düşündü:

— Yahu, şincik yeni bi ameliyat çıktı. İrkekler avrat oluyo, avratlar irkek. Adamın cinsini cibilliyetini deniştiriyorlar. Senin oğlanın tedavi diyerekten cinsini deniştirmedikleri nirden belli?

Köylü bitürlü inanamıyordu:

— Gozel bilâder... Hepisi eyi... Velâkin bizim oğlan yirmisindeydi. Bu bi gart gartoloş avrat...

— Allah Allah... Yaşamış be... Doktor milleti bu senin oğlunu gencecik öldürecek değiller ya... Kinini, aspirini dayayıp yaşatmışlar, ehtiyatlatıp sonunda öldürmüşler gardaşım. Al şunu be bilâder, al da götür burdan...

Köylü, oğlu diye yaşlı kadını kucakladı.

— Aman oğlum, ah oğlum... Sen heç bi tanınmaz olmuşsun... Vah oğlum!.. diye dövünmeye başladı.

İki hademe yaşlı kadını sedyeyle alıp dışarı çıkardılar. Ölülerden biri,

— Yahu, dedi, şu kadının şansına bak... Kurtuldu gitti işte. Bir köylü de çıkıp, anam yada kaynanam diye beni alıp götürse, ne olur...

Konuşan ölüye,

— Köylünün oğlu ne oldu biliyor musun? diye sordum.

— Önceki gün teşrihhaneye götürdüler, bir daha da ordan getirmediler, dedi. Doktorlar delikanlının neden öldüğünü merak etmişler de... Bana kalırsa, bizim insanların neden öldükleri değil, neden yaşadıkları, neden ölmedikleri daha meraklı. Değil mi?

Sevgili kardeşim Eşekarısı, oralarda neler olup bittiğini, benim için neler dediklerini çok merak ediyorum. «Yeri doldurulmaz bir kayıp» mı diyorlar, yoksa, «Bir mikrop eksildi» mi? Ne derlerse desinler, ikisi de külâhıma... Öldüm ya, ben ona bakarım. Arkada kalanlar çatlasınlar kıskançlıklarından. Ben yine öndeyim... Sahi aklıma geldi, şu bizim bir şair dostumuz vardı hani, adını unuttum, hâlâ yaşadığını mı sanıyor enayi?.. Hoşçakal kardeşim Eşekarısı...

Kardeşin
Ölmüş Eşek

ONBEŞİNCİ MEKTUP

(Morgdaki eğlenceli yaşantıya değgindir.)

Dostum Eşekarısı,

Sonunda Adlî Tıbb'ın morguna getirildim. Büyük bir salon kadar geniş bir buzdolabı düşün; işte öyle bir yer morg. Bu morg salonuna, bir girişten geçiliyor. Morgun bir kapısından teşrihhaneye, yani ölülerin kesilip biçilip parça parça doğrandığı yere giriliyor. Teşrihhanede, ölünün, neden ölmüş olduğu araştırılıyor. Teşrihhaneden başka bir kapıyla da büyük bir havuza geçiliyor. Ne havuzu, değil mi? Suyu ilaçlı bir havuz... Kesilip biçilen ölülerin kol, bacak, kafa gibi organları bu havuzun ilâçlı suyuna atılıyor.

Morgun planını neden bunca ayrıntılı yazdığımı, sonra anlayacaksın.

Beni, öteki ölülerin arasına, yere daha yeni yatırıp gitmişlerdi ki, az sonra içeriye beş-altı kişi girdi. Konuşmalarından, bunların morgun hekimleri ve çalışanları olduğunu anladım. Havuzun dibindeki çatlaklardan ilaçlı su sızıyormuş. Havuzun nasıl onarılacağını konuşuyorlardı. Daha önce bikaç kez onarım için buraya ustalar gelmiş. Ama benim de yere uzatılıp yatırılmış olduğum salondaki ölüleri görünce, işi de, aygıtlarını da, gereçlerini de orda bırakıp kaçıyorlarmış.

Konuştukları şuydu: Ölüleri göstermeden havuzun çatlaklarını nasıl onartacaklardı? O büyük havuzun iki kapısı varmış. Ölülerin bulunduğu salon... çılan kapı kapatılacaktı. Usta ve işçiler, ölüleri görmeyecekti. Havuzun bulunduğu odanın bir başka kapısı daha vardı. Usta, kullanılmayan bu ikinci kapıdan işleyecekti.

Bu kararı aldıktan sonra çıkıp gittiler.

Üç gün kaldım o morg denilen koskocaman buzdolabında. Bütün yaşamımda hiç o üç günkü kadar eğlendiğimi, güldüğümü ansımıyorum.

Ailesinden biri kaybolanlar, yakınlarından birinin öldürüldüğünden yada bir kazayla öldüğünden kuşkuya düşenler, yitik yakınlarını aramak için Adlî Tıbb'a başvuruyorlardı. Onlara, morgun kapısı açılıp ordaki ölüler gösteriliyordu. Bir de, kimliği bilinmeyen ölülerin, kimliklerinin saptanması için, cesetler isteyenlere gösterilmekteydi. Buyüzden sıksık soğuk salonumuzun kapısı açılıyor, ziyaretçilerimiz geliyordu.

Yere uzatılmış ölüler teftiş ediliyor gibiydi. Gelenler, eğilip yüzümüze doğru uzanıyor, aradıkları kişi olup olmadığımızı anlamaya çalışıyorlardı. Aradıkları ölüyü bulurlarsa, cenaze töreni yapmak için alıp götürüyorlardı. Beni bikaç kez az kalsın alıp götüreceklerdi. Evinde üç küçük çocuğunu yüzüstü bırakıp kaçan bir kadının kocası, cesedime sahip çıkar gibi olduysa da, morg kaydında erkek olduğum yazılı olduğundan ölümü ona vermediler. Onüç yaşındaki evlatlığı evden kaçıp kaybolmuş bir kadına, annesi bıçaklanarak öldürülmüş bir kadına gösterdiler; hiçbiri beni beğenip seçmedi.

Morg çalışanlarından biriyle bir genç adam bulunduğumuz salona girdi. Konuşmalarından anladığım şuydu: İş saati bitmişti. Adlî Tıbb kapanmak üzereydi. Ama bu genç adam, ölen yiğeninin cesedini tanımak için çok uzaktan gelmiş olduğundan başhekime çok rica etmiş, ken-

dişine bu saatte ölüler arasında yiğeninin cesedini aramasına izin verilmişti. Morgun çalışanı, elektrik lambalarını yakmış, genç adama yiğenini aramasını söyledikten sonra çekip gitmişti. Genç adam yürekliymiş; buraya gelenlerin çoğu gibi korkmadı. Korkusuzca ölülerin aralarında dolaşıp yiğeninin cesedini aradı. Ölülerin yüzlerini incelemesi uzun sürdü. Çünkü, trafik kazasına uğramış ölülerin yüzlerini seçmeye çalışması zor oluyordu. Bulamadı yiğenini. Umutsuzca kapıyı yürüdü. Ama kapıdan çıkamadı; çünkü morgun bekçisi, içerdeki delikanlıyı unutup koca demir kapıyı kilitlemişti. Genç adam, demir kapıyı yumrukladı, yumrukladı... Boşuna. O korkusuz adam, öyle bir korkuya kapıldı ki, görülecek şeydi... Sanki kapıyı biz ölüler kapamışız gibi, bizden yana gelemiyor, hatta bakamıyor, haykırıp duruyordu. Birden sustu. Ne ölülerden, ne ondan çıt çıkmıyordu... Aramızda yeni bir ölü getirilirse ancak o zaman kapı açılırdı. O zamana dek bu genç adam korkudan çıldıracaktı. Çıldırmasa bile soğuktan donardı. İçerisi eksi onbeş derece... Genç adam, yine de yürekliymiş; salt yürekli değil, akıllıymış da... Titriyor, o ölü sessizliğinde çenelerinin takırtısı yankılanarak büyüyordu. Neyse ki teknik bilgisi varmış. Cigara paketini açtı, paketin jelatin ambalaj kağıdını çıkardı, havasoğutma makinesinin bir yerine jelatin kâğıdını sokup kontak yapınca makine çalışmadı, soğuma da durdu. Ama yine de içerisi bir canlı için soğuk sayılırdı.

Genç adam, donmamak için, ölülerin arasında sabaha dek koşup durdu. Ama asıl eğlence sabahleyin başladı. Canlı adamı içerde unutup kapıyı kitleyerek gitmiş olan bekçi, sabahleyin kapıyı açıp da, karşısında bir canlı adam görünce, ölülerden biri canlandı sanıp bağırarak kaçmaya başladı. Genç adam da, yeniden kapıyı kilitleyip gidecek diye,

— Dur aman yahuu... Dur! Ben ölü değilim, dur!.. diye bağırarak, bekçinin arkasından koştu.

Genç adam, kapıyı kapamasın diye bekçinin önüne geçince, bu kez bekçi ters yana kaçıyordu. Cesetlerin arasında bir kovalamacadır gidiyor. Aman ne eğlence... Ah sağ olsaydım da doya doya gülebilseydim. Neyse, başka çalışanlar girdi içeri de, durum anlaşıldı, ama bekçinin dili tutulmuş, kekeliyor, konuşamıyordu.

Morgta eğlencemiz hiç bitmiyordu. O sabah, havuzu onarmaya bir ustayla iki işçi gelmişti. Bizim olduğumuz salondan havuza geçilen kapı kapatıldığından usta cesetleri görmüyordu. Ustayı görmüyordum ama, keyifli bir adam olduğunu türkü çığırarak çalışmasından anlıyorduk. İşçilerle ustanın konuşmalarını da duyuyorduk. Usta, işçiye havuzdaki suyu boşaltmasını söyledi. Ne bilsin zavallı usta, havuzdaki suyun dibinde, parçalanmış kafa, kol, bacak gibi insan organlarının unutulduğunu... İşçi'nin çığlığını duyduk:

— Aman ustaaaa... Koş!..

Havuzun suyunu boşaltırken işçi, eline gelen birşeyi kavrayıp çekmiş. Evet çekip dışarı çıkarmış ki, birisiyle tokalaşırmış gibi, eliyle havuzun dibindeki bir başka eli kavramamış mı: Üstelik, tokalaştığı el, çektikçe kendine geliyor, kopuk kol... Usta, dur aman, derken bir insan kellesi suyun yüzüne çıkmış... Çırak korkudan bayılıp havuzun içine, kesik kolların, bacakların, gövdelerin arasına düşmüş. Zavallı işçi, ilaçlı suda ayılıp da, yanında o insan parçalarını görünce yeniden bayılıyormuş... Ustayı sorarsan, çığlık çığlığa kaçmış. Biz onun çığlıklarını duyuyorduk.

Sonra havuzun olduğu yere, hekimler, çalışanlar, işçiler geldi. Usta,

— Çalışmam, ne verseniz çalışmam... deyip duruyordu.

Ben morgda kaldığım sürece, teşrihhanenin havuzunu onartamadılar. Daha sonra herhalde onarılmıştır.

Morgda öyle eğlenceli geçti ki zamanım... Sen de olsaydın, iyice tadını çıkarırdık bu eğlencenin. Ya ordaki ölülerin başından geçenler! Ne ilginç ve ne gülünç olaylar... Salt onları dinleyebildiğim, ölülerle konuşabildiğim için, ölmüş olduğuma bile sevindim. Yazık ki morgda ancak üç gün tuttular. Ordaki bütün ölülerin serüvenlerini dinlemek isterdim.

Gelecek mektubumda, ölülerden dinlediğim o olağanüstü olayları da anlatırım.

Dostça duygular ve en iyi dileklerimle.

Ölmüş Eşek

ONALTINCI MEKTUP

(Seksendört yaşındaki bir erkek yahudinin nasıl çocuk doğurduğunu anlatır.)

Çok sevgili Eşekarısı,

Ölü deyip de geçme... İnsanın ölüsü, dirisinden daha gürültücü patırtıcı oluyor. Ölüler öyle bağıra çağıra konuşup tartışıyordu ki, morgda sanki kıyamet kopuyordu. Özellikle geceleri gürültümüz daha da artıyordu. Çünkü, biz ölüler uyumadığımızdan, geceleri canlı insanlar uyuyunca bizim sesimiz büsbütün büyüyordu gecenin sessizliğinde. İyi ki diriler, ölülerin seslerini duymuyorlar. Yoksa, morgdaki gürültü patırtımızı duysalar, ayaklandığımızı, başkaldırdığımızı sanırlardı da, öldükten sonra da başımız derde girerdi.

Morgdaki gürültü patırtımız, kavga filan değildi, daha çok şakalaşıp gülüşüp eğleniyorduk. Şakalarımıza, hatta konuşmalarımıza bile katılmayan çok yaşlı bir adam vardı. Hiç konuşmaz, hep susardı. Kımıldamadan, taşların üstüne bırakıldığı gibi yatıyordu. Yani ölü deyince ne anlıyorsan işte öyleydi. Kim olduğunu merak ettim. Dostça sorularıma yanıt bile vermedi. Ordaki ölüler de O'nu tanımıyorlardı.

Zayıf, uzun boylu bir yaşlıydı. Avurdu çökük, kemiklerine yapışık derisi çilliydi. Yüzünün derisi pul puldu. Ellerindeki, bileklerindeki, boynundaki mor damarlar pullu pullu ve çilli derisinden pırtlamış ve örümcek ağı gibi her yanını sarmıştı. Bu mor pırtlak damarlar, renkli haritalardaki akarsulara benziyordu. Çok uzamış tırnaklarının içi kir doluydu. Böyle biri üstelik yaşlı bir ölü olunca daha da iğrenç görünüyordu.

Akşam üstü morga getirilen bir ölü, o yaşlı ölüyü tanıyormuş. Yeni getirilen, yaşlı ölüyü görünce,

— Aaa, Efrayim de burda!.. dedi.

Yeni getirilenle hemen yakınlık kurup yaşlı ölünün kim olduğunu öğrendim. Bu kirli tırnaklı yaşlı ölü, Efrayim adında çok zengin bir yahudiymiş; hem de sayılı zenginlerden... Seksendört yaşındaymış. Tepebaşı'ndaki sahibi olduğu apartımanın en üst katındaki dairesinde tekbaşına yaşarmış. Karısı öleli yirmi yılı geçmiş.

Bana bunları anlatan, zengin Yahudiyle aynı semtte oturduğu için yıllardan beri O'nu çok iyi tanıyormuş.

— Zenginin malı züğürdün çenesini yorar, derler ya, ne doğru... diyordu, Efrayim'in zenginliği de konukomşunun derdi olmuştu. Bekâr yaşardı. Hizmetçisi bile yok... Artık cimriliğinden mi, başka bir nedenden mi, bilmem... Ama bisürü akrabası vardı; o kadar çok akrabası vardı ki, geldikleri zaman hepsi birden Efrayim'in geniş apartımanına sığmaz, içeri girmek için epiycesi sokak kapısında kuyruğa girerdi. Eh, insan ne kadar zengin olursa, akrabası da o kadar çok olur, değil mi? Akrabaları Efrayim'i aman ne çok severlerdi; bu sevimsiz herifi hem de... Kadın akrabalar, bu pinpona, sen bakacaksın yok ben bakacağım diye kavga ederler, birbirlerine girerlerdi. Bu herifin evişlerini görmek, temizliğini yapmak, çamaşırlarını yıkayıp ütülemek için akraba kızlar evine dolardı. Seksendört yaşındaki Efrayim dünyaya kazık çakacak değil ya, nasıl olsa bugün yarın ölecek... Bu akrabalar, sözde Efrayim'e yardım etmek, O'nun işlerini görmek bahanesiyle «mutlu ölüm anını» bekliyorlardı. Niyetleri hiç de kötü değildi. Gazetelere hemen «Acı bir Ölüm» ilanını koşturacaklar, ölüm haberinin altındaki uzun akraba listesinin arasına kendi adlarını da sokuşturacaklardı.

Bu konuşkan ölüye,

— Nasıl olsa akrabaları olduklarına göre, onlara da miras düşecek. Ne diye evine doluşuyorlardı? Bir an önce ölsün diye mi? diye sordum.

— Efrayim'in gözüne girmek için birbirleriyle yarışıyorlar... dedi.

— Neden?

— Neden olacak, evet, Efrayim çok zengin bir yaşlı ama, ne de olsa o da azçok insan... Kendisine kim iyi bakarsa, ona mirasından daha çok şey bırakmak için vasiyet edebilir, öyle değil mi?

Bir sabah, Efrayim'in akrabasından bir kadın erkenden gelip kapısını çalıyor, çalıyor, içerden ses yok... Kadında bir sevinç, bir sevinç, sanki şarkı söylüyormuş gibi keyifle ağlayarak haykırıyor: «Mösyö Efrayiiim...» Kötü haber çabuk duyulur ya, zaten akrabaları apartta bekliyor, doluyorlar apartıman kapısına... Bana olayı anlatan,

— İstanbul'daki Yahudi milletinin yarısından çoğu ordaydı... diyor.

Karakoldan çağrılan polisler kapıyı kırarak açıyorlar. Evet, sonunda o «mutlu ölüm» gelip çatmış. Ne iyi... Ölümünden sonra Efrayim'in vasiyeti ortaya çıkınca, akrabalar da birbirine girmiş. Kimi akrabaları, Efrayim'in ölümünü kuşkulu bulmuşlar. Zehirlenerek öldürüldü, diye ortaya bir laf atılmış. İntihar mı, kaza mı, cinayet mi, doğal ölüm mü? Akrabalar ortalığı iyice karıştırınca belediye hekimi de sorumu üstünden atmak için, ölüm nedeninin anlaşılması için Efrayim'in cesedini Adlî Tıbb'a göndertiyor.

Efrayim'in ölüsünü, beni getirmeden önce getirmişlerdi morga. Buyüzden kaç zamandır morgta olduğunu bilmiyordum.

Efrayim'i tanıyan ölü,

— Şu işe bakın yahu, dedi, öldükten sonra Efrayim'le burda buluşacakmışız... Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur, derler ya... Efrayim'in ölümünden üç gün sonra da ben öldüm, burda yine buluştuk uğursuzla...

Sevgili Eşekarısı, buraya dek anlattıklarımda hiçbir olağanüstülük yok; olağanüstülük bundan sonra başlıyor.

Biz ölüler morgta yataduralım, ölüm nedeni anlaşılmak için sırası gelenler, bulunduğumuz salondan alınıp teşrihhaneye götürülüyordu. Teşrihhaneye götürülenlerden kimisi geri getiriliyor, kimisi getirilmiyordu. Efrayim'i götürdüklerinden iki saat sonra geri getirmişlerdi. Ondaki değişikliği o gün akşama doğru ilk ayrımsayan ben olmuştum. O sıska ve upuzun adamın karnı davul gibi şişmişti. Ölünün karnı şişer mi? Şişermiş. Burda uzun zaman kalmış olan biri, karın boşluğunda oluşan gazlar yüzünden kimi ölülerin karınlarının şiştiğini söyledi.

Ölüm nedeni anlaşılmış olacaktı ki, o gün Efrayim'i morgtan alıp götürdüler. Adlî Tıbb'ın, ölünün gömülebileceği müsaadesi alındıktan sonra, cenaze töreni yapılmak üzere Efrayim'in ölüsünü sinagoga götürmüşler. İşte ne olmuşsa sinagogtaki cenaze töreninde olmuş. Bütün bu olanları bize Efrayim kendisi anlattı. Çünkü, morgtan götürüldükten birkaç saat sonra Efrayim'i geri getirip mermer üzerine bırakmışlardı.

Efrayim'in karnının şişi inmişti. Morgun görevlileri, üstüne siyah bir bez örtüp Efrayim'i öyle yatırmışlardı mermer üstüne. Biz, o siyah örtü altındaki Efrayim'in salt yüzünü görebiliyorduk.

Daha önce kimseyle konuşmayan Efrayim'in çenesi düşmüştü. Zaman zaman ağlayarak, zaman zaman gülerek başına gelenleri anlatıyordu.

Sinagog, Efrayim'in akrabalarıyla tıklım tıklım doluymuş, Efrayim'in ölüsünü, sinagogta ölülerin konulduğu yere koymuşlar. Haham dualar okuyarak, Efrayim'in ölüsünün ağzından kaşıkla su akıtıyor, biyandan da öteki eliyle boynundan karın boşluğuna doğru sıvazlıyormuş.

Dinleyen meraklılar sorunca Efrayim, Yahudi cenaze törenlerinde, ölünün öteki dünyaya içi temiz gitmesi için hahamın cesedi böyle sıvazladığını söyledi.

Haham, Efrayim'in ağzına biyandan su akıtıp, biyandan da bastıra bastıra boynundan bacaklarına doğru sıvazlarken sıvazlarken, hiç umulmadık, duyulmadık ve tarihte görülmemiş bişey olmuş... Efrayim'in o şiş karnından birden bir çocuk pırtlayıp dışarı fırlamış. . Haham, duasını kesip çocuğa bakakalmış... Efrayim'in sinagogu dolduran akrabalarında önce bir şaşkınlık sessizliği, sonra da konuşmalardan tam bir havra curcunası...

Sevgili Eşekarısı, akrabalarının, ölüsünün başındaki konuşmalarını Efrayim bize nasıl anlattıysa, ben de sana öylece yazıyorum.

— Kalp durmasından öldü dediler ama, gebe kaldığı için ölmüş...

— Şaşırdın mı be, Efrayim dayım erkek, hiç gebe kalır mı?

— Erkek merkek, kalmış işte...

— Çocuk doğmak için yol bulamayınca içerde ölmüş...

— Çocuk ölünce Efrayim amcam da çocuktan zehirlendi demek...

— Hayda be... Olur mu öyle şey... Baksana çocuk en az bir yaşında var...

— Öyleyse karnında büyümüş eniştemin...

— Erkeğin çocuk doğurduğu tarihte görülmüş mü?

— Ama bu mucize...

— Efrayim dayım hermafrodit olamaz mı? O zaman kendikendini gebe bırakmıştır.

O sırada akrabadan yaşlı bir kadın ağlayarak,

— Erkekti, erkekti... Her bakımdan sapına kadar erkekti... deyip duruyormuş.

— Diyelim erkek de gebe kalır, diyelim kendikendini gebe bıraktı, diyelim mucizedir, ama Efrayim eniştem seksendört yaşındaydı...

— Yani o yaştan sonra doğurması ayıp mı demek istiyorsun?..

— Belki de ameliyatla cinsiyet değiştirmiştir.

— Yok daha neler... Seksendört yaşında adamın cinsiyeti kalır mı?

— Kalmış işte... Hepimizin gözü önünde doğurmadı mı?

Ağlayıp duran o akraba kadın hiç durmadan,

— Erkekti, erkekti.. Sapına kadar erkekti... diye söyleniyormuş.

Cesedinin başında, nasıl olsa ölüler duymaz diye Efrayim'in akrabaları böyle konuşup dururlarken, bikaç akraba da şöyle fısıldaşıyorlarmış:

— İyi ki çocuğu doğurmadan Efrayim amcam öldü.

— Allah'tan be... Ya ölmeseydi de çocuğunu doğursaydı...

— Ya çocuk yaşasaydı...

— O zaman yandıkdı işte... Efrayim dayımın bütün mirası çocuğuna kalacaktı...

— Acaba çocuk kimden?

Bu son konuşmalar bize iletirken Efrayim üzüncünden ağlamıştı.

Neden ağladığını soran ordaki bir ölüye, şöyle dedi:

— Keşki doğursaydım da, mirasım kalmasaydı o uğursuz oğlu uğursuz akrabalarıma...

Haham, ölü Efrayim'in doğurauğu ölü çocuğu ne yapacağını bilemiyor. Sonunda, doğurduğu ölü çocuğuyla birlikte Efrayim'i morga geri göndermeye karar veriyorlar.

Efrayim'in aramıza geri gelmesi bundanmış.

Kahkahalarla gülerek Efrayim'i dinlemiştik ama, işin içyüzü neydi, hepimiz bunu merak ediyorduk.

Efrayim'in anlattığına göre, işin içyüzü şöyleymiş. Yakın akrabalarının ölümünü kuşkulu görüp morga göndermeleri üzerine, ölüm nedenini saptamak üzere Efrayim'i teşrihhaneye götürmüşlerdi ya... O zaman teşrihhanede iki çocuk ölüsüyle bir kadın ölüsü daha varmış. Adli Tıbb'ın uzman hekimleri teşrihhaneye gelip cesetleri kesip biçerek muayene etmişler. Ölüm nedenlerini saptadıktan sonra raporlarını yazmak için gitmişler. Teşrihhanede, oranın çalışanları kalmış. Onlardan biri, kadının cesedini karnını yarmış, iki çocuk cesedinden birini kadının karnına tıktıktan sonra, karındaki koca yarığı kaba dikişlerle dikmiş. Ondan sonra,

— Ya bu çocuğu ne yapacağız? diye öteki çocuk ölüsünü gösterip arkadaşlarına sormuş.

Biri,

— Onu da ihtiyar yahudinin karnına sok! deyince, bu işde artık uzmanlaşmış olduğu belli olan adam, Efrayim'in de karnını yarıp, bir yaşındaki ölü çocuğu içine sokup, yarığı da dikmuş. Sinagoga götürülmek üzere morg salonuna bizim yanımıza getirildiğinde, karnının şişliği buyüzdenmiş.

Sinagogta Efrayim'in karnından çıkarılan çocuk cesedi de siyah örtünün altından ve Efrayim'in yanındaydı.

Bizim yine de anlamadığımız, o çocuk cesedini neden Efrayim'in karnına tıkmış olmalarıydı. Bunu da, az sonra bütün bu olupbitenleri anlamak için cesetlerin bulunduğu salona gelen hekimlerle morg çalışanları arasında geçen konuşmalardan öğrendik. Teşrihhanede kesilip biçilen ölülerin, ölüm nedenleri anlaşıldıktan, uzman hekimler de raporunu yazdıktan sonra «defin ruhsatı» denilen bir belge verilirmiş ki, ölü gömülebilsin. Bu «defin ruhsatı»nın verilebilmesi için de, ölünün nüfuskâğıdının olması gerekirmiş. Nüfuskâğıdı olmayanlar gömülemiyor. Öyle ya, gömülecek olanın kim olduğu bilinmeyince, nasıl gömeceksin, kimi gömmüş olacaksın?. Bunun da ayrı bir işlemi varmış ki, uzun sürermiş. İşte buyüzden daha nüfuskâğıdı çıkarılmadan ölen küçük çocuklar için işlemle boşuna zaman yitirmek istemediklerinden, bu nüfuskâğıtsız ölü çocukları, «defin ruhsatı» çıkmış olan kadın ölülerin karnını açıp içine koyar, yarığı diktikten sonra da gömerlermiş.

Sinagogta hahamın zorlamasıyla, yaşlı yahudinin karnından çocuğun fırlayacağını nerden düşünsünler...

Başhekim olduğunu sandığım adam barbar bağırıyordu:

— Bu ne rezalet!.. Gazetelerin diline düştük.. Hiç böyle şey olur mu?

Ölü çocuğu Efrayim'in karnına tıkmış olan adam hiç sinirlenmeden,

— Doktor Bey, diyordu, ben yirmi yıldır burdayım, hep böyle yaparız... Buranın âdeti böyle... Eskilerden nasıl gördümse ben de öyle yapıyorum. Şimdiye kadar da hiçbir şikâyet olmadı hamdolsun...

Bu işin nasıl sonuçlandığını bilmiyorum ama, ertesi gün Efrayim'in ölüsünü alıp götürdüler.

Sağlığımda böyle şaşılası işler başıma gelip de sana anlatınca,

— Yahu, olmayacak işler gelir gelir de hep seni mi bulur! derdin de bana inanmazdın.

Belki şimdi de uydurduğumu sanıyorsun. Böyle sanıyorsan, zekâma değer veriyorsun demektir. Çünkü, hiçbir zekâ, hatta benimki bile, bu denli yalanı arka arkaya uydurumaz ve sevgili Eşekarısı, yaşamın gerçekleri hertürlü fantezi-

nin, hayalin, uydurmanın çok daha ötelerindedir.

Bakalım Felek, gömülene dek, kimbilir daha neler gösterecek.

Hoşça kal sevgili Eşekarısı...

Ölmüş Eşek

ONYEDİNCİ MEKTUP

(Bir ölünün nasıl kendikendisinin kaatili olduğunu anlatır.)

Değerli Eşekarısı,

Kimsenin benimle ilgilendiği yok burda. Beni Morg'ta unuttular sanırım. Ama ölüler, tıpkı dünyada kendini yaşıyor sananlar gibi «Ben de varım... Burdayım... Yaşıyorum...» diye bağıramaz, bağırsalar bile seslerini duyurup haklarını arayamazlar ki... Doğrusunu istersen, bu ölüm olayını ben hiç yadırgamadım. Çünkü, yaşıyorum sandığım zamandakinden pek bir ayrımı yok. Ha kendini yaşıyorum sanmışsın da bizi yönetenlere bunu anlatamamışsın, ha ölmüşsün. Ne ayrımı var ikigözüm? Biz ölmeden önce ölmüşüz de haberimiz yokmuş... bunu ancak ölünce anladım. Ergeç bigün elbet sen de bu gerçeği anlayacaksın.

Morg'taki ölülerle konuşup söyleşerek kendimi avutuyorum burda. Az önce bir genç erkek ölü getirdiler. Yirmiiki yaşındaymış. Konuşkan bir delikanlı. Ölümü öyle ilginç ki, sana yazmadan edemedim. Çok da tatlı anlatıyor başından geçenleri. Uzun uzun anlattı. O'nun anlattıklarını sana ileteceğim ama biraz kısaltarak. Anlatış biçimini değiştirmeye, sanki O'nun ağzından dinliyormuşsun gibi anlatmaya çalışacağım. Söze ilkin künyesini okuyarak başladığına göre, askerliğini daha yeni bitirmiş olacak ki, ordudaki alışkanlığı sürüyor. Genç ölünün ağzından dinle nasıl öldüğünü:

«Çorum'un İskilip ilçesinden Şevket oğlu Hüseyin Tokay... Başıma bütün bu gelenler kangütme yüzünden. Benim kangüttüğüm ney yok. Gelgelelim, hasımlar bırakmıyor ki... Bizim evden beş kişiyi öldürmüşler, kanmamışlar. Erkek olaraktan bir ben kaldım bizim evde ocağı yandıracak... Beni de öldürdüler mi ocağımız sönecek. Bizimkiler de zamanında onlardan üçünü vurmuş. Herneyse, bir iştir olmuş bitmiş, artık barışgörüş olalım, diyorsak da anlatamıyoruz. Kangütme, evi ocağı söndürmeden, soyunu kurutmadan bitmezmiş. Bizim soydan bitek er kişi kalmamasıya bu kangütme sürecekmiş ille de... Çocukluğumdanberi can korkusu içinde büyüdüğümden, saklayacak değilim ya, çok bir korkağımdır. Vurucu kırıcı değilimdir. Bana kalsa gene koruyamazdım canımı ya, anam kadın kanatlarını gerdi üstüme de, öldüğüm zamanki yaşıma dek yaşayabildim. Düşmanlarımız vuracak diye okula neye gidemedim. Hep anamın eteği dibinde yaşadıysam da gene de kangüdücülerden kurtuluşum olmadığını biliyorum. Bikaç kez pusu kurup üstüme vardılarsa da, demek dünyada daha içecek suyum, yiyecek ekmeğim varmış ki, postu deldirmeden kurtuldum.

Askerlik görevimi bitirmeye üç-beş hafta kala, anam kadın bana elden bir mektup gönderdi. Elden göndermesi, yazdırdıkların başkaları duyup öğrenmesin diye... Mektubunda diyor ki: «Evimin, ocağımın bi denesi, benim kolum kanadım bicik oğlum. Bu doğup böyüdüğün anababa ocağında sana solunacak hava, içecek su bırakmadılar. Düşmanlarımızın gözleri kör'ossun. Buraya hiç dönmeden doğru böyük bir kente var, orda adını sanını değiştirip başka bir kişi donuna bürünüp kentin kalabalığında yit git ki seni hiçbir kangüdücü bulamaya. Evlen, evbark kur, orda ocağını tüttür, kuşağını sürdür. Yerini yurdunu kimselere demeden beni de gizliden oraya çağırtırsan, kuş olur uçar, varırım yanına. O zamana dek bana da işini, işyerini bildirme.»

İşte böyle diyor yazdırdığı mektubunda anam. Bir çift öküzümüzle bikaç evleklik tarlamız vardı. Anam kadın onları, satın parasını da bana göndermiş ki gurbetlere çıkıp kangüdücülerden canımı kurtarayım.

Anamın dediğini yaptım. İstanbul denilen bu yere vardım. Çorum'un İskilip'inden Şevket oğlu Hüseyin Tokay'lıktan çıkıp başka birinin donuna girmem, başka bir kimlik almam gerekiyor. Anamın gönderdiği para var, para olunca herbişey olur. Bu İstanbul'da paran oldu mu satın alma-

yacağın şey yoktur, candan namusa dek... Hatta derler ki, bu atom bombası denilen şeyin aslı astarı yokmuş, atom bombası yalanmış, uydurmaymış. Neden? Çünkü, gerçekten atom bombası yapılmış olsaymış, İstanbul'un Bitpazarı denilen yerinde atom bombalarının kullanılmış elden düşmeleri, Tahtakale denilen yerinde de en yenileri karaborsada satılırmış. Bişeyin eskisi Bitpazarında, yenisi de Tahtakale karaborsasında satılmıyorsa, öyle bişeyin kendisi de olmazmış. Eh, ben de elbet bir kafakâğıdı satın alırım bir yerden.

«Eceli yetmeyen hastanın hekim ayağına gelir»miş derler ya, benimki de öyle oldu. Bitirim takımının yurtlandığı çok ucuz bir otelin bir odasında Mesudiye'li Maamıt Yurtsever adlı bir herifle birlikte kalıyoruz. Bir gece odama çıktım. Maamıt Yurtsever çoktan yatmış. Yatmış yatmasına da horlamıyor. Olacak şey değil... Yahu, bu herif öyle bir horlar ki, yanıbaşında havalanacak uçağın motoru çalışıyor sanırsın. Yattım yatağıma. Lakin her gece herifin horultusunda uyumaya alışmış olduğumdan, o gece sessizlikte bitürlü uyuyamam. N'etsem de Maamıt'ı horlatsam? Bikaç kez «Len Maamıt... Len Mesudiyeli Maamıt...» diye sesettiysem de hiç uyanası yok. Şöyle bir dürteleyim de horlasın dediydim, elimle iteleyince, koca herif kalıp gibi yere düzmez mi! Kaskatı kesilmiş, herif çoktan ölmüş. Otelciyi uyandırdım. Maamıt, üç aylık mı, beş aylık mı odanın kirasını verememiş otelciye. Bunun üzerine otelci, bunun üstünü başını araştırdı ki, parası neyi varsa, borcuna karşılık tutup alsın. Üstünden hiç bara çıkmadı. Üstündeki pılıpırtıyı sokağa atsan, midesi bulanmadan kimse dönüp bakamaz. Otelci orasını burasını karıştırırken Maamıt'ın kafakâğıdını bulunca «işte bu iyi... Ben bu kafakâğıdını birine satar, oda parasını alırım.» dedi. Demesiyle ben birden ayıp «Aman ağam, bana sat!» diye yalvararak bunun eline ayağına vardım. Pazarlığa tutuştuk. Otelcinin istediği kadar para bende yok. Vur aşağı tut yukarı... Sonunda otelci «Öyleyse kendi kafakâğıdını üste ver al bununkini...» dedi. Benim kafakâğıdımı da başka birine satıp oda kirasını tamamlayacak. Kafakâğıdımı verip Hüseyin Tokay'lıktan kurtulmak benim de işime gelir. Neden dersen, benim kim olduğum iyice karışır, bir de bakarsın kangüdücülerim, parayla bir kiralık kaatil tutarlar, beni diye benim kafakâğıdımı taşıyan birini vurdurturlar da ben de kurtulurum. Otelciyle anlaştık. Verdim parayla benim kafakâğıdımı, aldım Maamıt'ın kafakâğıdını. Ondan sonra İskilipli Hüseyin olduğumu tümden unutup Mesudiye'li Maamıt Yurtsever olup çıktım. Kafakâğıdını aldım ya, daha oralarda durur muyum hiç, imim izim bilinmesin diye alıp başımı gittim. Gelgelelim tüm paramı otelciye verdiğimden, hiç param yok. İyi ki yazın ortası da hava sıcak. O geceyi gezi yerinin bahçesinde geçirdim. Devrisi sabahı mı, daha ertesi sabah mı, iş aramak için dolanıyorum ortalarda. Bir alanın kıyısında köylüklerden kopmuş işsizler toplanmış ki, yapı işçisi arayanlar oran gelip beğendiklerini seçsin. Ben de durdum aralarında. Yanındaki herif okuduğu gazeteyi yere bıraktı. Ben aldım gazeteyi okuyorum. Amanın, bir de ne görsem gazetede iyi: Ben ölmüşüm... inanmamak olmaz, gazete yazıyor: «İskilip'li Hüseyin Tokay adlı biri Tophane'de falanca otelde kaldığı odada ölü bulunmuş olup, yapılan muayenesinde boğularak öldürülmüş olduğu anlaşılarak polisin kaatilin izi üzerinde bulunup en kısa zamanda kaatilin yakalanacağı..» Vay başımaaaa... Ben bu habere sevinsem mi, yerinsem mi, bilemedim. Sevinsem de olur; çünkü kangüdücülerim nasıl olsa gebermiş diye izimi sürmekten vazgeçerler. İyi de, yalandan bile olsa insanın ölmüş olması kendine çok dokunaklı geliyor.

Neyse, ben böylece Mesudiye'li Maamıt Yurtsever donunda yaşamaktayım. Arada iş bulursam, ne iş olsa çalışıyorum. Ama iş nerde... Bi gün varsa iş, beş gün yok. Tanrı inandırsın, üç gün mü olmuş, beş gün mü, ağzıma lokma girmemiş, açlıktan kımıldayacak dermanım kalmamış. Olmadık renklerde pırıltılar gözlerimin önünde uçuşmakta. İş arıyorum ya, hani biri çıkıp da «Al şu el çantamı yüz adım öteye taşı da onbin lira vereyim» dese, çantayı tutacak gücüm bile yok. Alandaki gezi yerine varıp da tahta sıralardan birine uzanayım diye zarzor yürümeye çalışırken, nasıl oldu nasıl bitti hiç anlayamadım, ortalık birden karıştı, o koca alan bir anababa günü oldu. Her biyandan bir insan seli bastı ki, töbe, görülmemiş bişey ve o insan seleri alanın ortasında göllendi. Ben diyeyim, ikiyüzbin, sen de beşyüzbin kişi... Bağırıyorlar, kaçıyorlar, kovalıyorlar... Ne istediklerini, ne dediklerini anlayamıyorum. Birbirlerine vuran vurana... Nedir, neyin nesidir, bilip anladığım yok. Kaçacağım ortalarından, gücüm yok ki kaçayım. Birbirlerine öyle

taş fırlatıyor, sopa sallıyorlar ki, sanırsın gerçek savaş var. Yere düşen, yaralanan, bağıran, ağlayan, yardım isteyip yalvaran... Yerlerin tozunu toprağını akan kanlar süpürüyor. Yahu, n'oldu bu insanlara da büvelek sokmuş sığır sürüsü, azmış mandalar gibi o yana bu yana saldırıyorlar?

Kızlı oğlanlı beşon delikanlı önümü kesip içlerinden bir kız sordu:

— Neredensin?

Şimdi ben ne desem? İskilip'ten miyim desem, Mesudiye'den mi? Kimliğimi neyimi isterler korkusuyla,

— Mesudiye'denim... dedim.

— Memleketini soran yok. Sağcı mısın, solcu mu?

Hiçbişey anlamadım. Sabahberi bağırdıklarından da bişey anladığım yok. Evet, Türkçe olmaya Türkçe de, gene de anlaşılmıyor ne diye bağırdıkları.

— Bağışlayın, bilemedim ne demektir o? deyince hep birden üstüme üşüşüp beni sopalamaya başladılar. Biyandan da,

— İşte hep böylelerinin yüzünden bütün başımıza gelenler. Nerde, ne yanda olduğunu bilmeyen alçak, diye bağırıyorlar.

Böyle söylemeleri üzerine, nerde olduğumu, burdan ne yana gidildiğini söylersem belki dayaktan kurtulurum umuduna kapılıp,

— Biliyorum ağbiler, nerde olduğumu, ne yana gidildiğini biliyorum. Çok şükür, Taksim'deyim Allahın izniyle ve de şurdan aşağı Kasımpaşa, burdan aşağı da Beşiktaş'a... diyordum ki, vay ulan bizimle gırgır geçiyor deyip beni öyle bir sopalayıp ezdiler, öyle bir çiğnediler ki ben sığır fışkısının üstünden kamyon tekeri geçmiş gibi yol asfaltının ziftine yapıştım. Artık öldüm diye mi, yoksa acıdılar mı, her ne olduysa beni orda bırakıp başka bir kavgaya daldılar. Kendimi toparlayıp yekinip kalkmak istiyorsam da, ayağım nerde, başım nerde, kolum ne yanda, belli değil ki kendimi toplayım. Kaçarlarken, kovalarlarken üstüme basıp geçenlerin ayakları altında toz olacağım. Davran bre... Ya Allah... Can korkusuyla kendimi yerden toplayıp toparlanıp ayağa dikildim. Sendeleye sendeleye iki-üç adım attım atmadım, delikanlılar beni gene kuşattılar. Biri sordu:

— Sağcı mısın?

Sağcı nedir, solcu nedir, bilmiyorum desem, önceki gibi gene bir araba yükü sopa kıracaklar sırtımda. Bir daha, bilmiyorum, der miyim hiç. Yüzlerine bakıp, hangisini dersem hoşlaşacaklarını anlamaya çalıştım.

— Sağcıyım Allahıma çok şükür... dedim.

Demele, arkamdan belime inen bir tepmikle havaya uçtum ve on kulaç öteye düştüm. Nasıl vurup tepmikliyorlar, bunlarda hiç acıma yok.

— Etmeyin ağbiler, ben çoktan bitmişim, bir de siz kıymayın... diyorsam da dinleyen kim?

Taş desen, kaya desen, taş bile kaya bile bu insansoyu kadar dayanıklı değilmiş. Ben o açlıktan sonra onca sopaya nasıl dayandım yahu...

Beni bırakıp başka bir kavgaya daldıklarında, vargücümü toplayıp kaçmaya başladım. Bıraksalar, sürüne topallaya kaçacağım ya, bırakmıyorlar ki... Gene önüme çıktılar.

— Sağcı mısın, solcu musun?

Bilmem desem döğüyorlar, sağcıyım desem döğüyorlar. Enayi miyim bir daha sağcıyım, diyeyim?

— Solcuyum hamdolsun... dedim.

Bindiler tepeme, vur ha vur... Yahu, gene tutturamadık. Ulan, ben ne desem dayaktan kurtulacağım yok. Ağzımı burnumu kan çanağına çevirip savuştular, başka bir savaşa duruştular. Onlardan kurtuldum, başkalarına yakalandım.

— Solcu musun?

Nasıl olsa her ne desem dövecekler, canım burnuma gelmiş, ölüm ölüm bir ölüm...

— Solcuyum be... N'olacakmış! diye bağırdım.

Çok şükür, bu kez tutturmuşum ama, sorgu bitmedi ki...

— Hangisindensin, hangi solculardan?

Yahu kabir sorgusunu da geçti bu. Sözde kurnazlık edip,

— Elbet sizinkinden... dedim.

Bir laf dediler, ne demeye geldiğini hiç anlayamadım. «Arap turist» gibi bişey deyip bindiler tepeme. Artık bende can mı kaldı... Gene yedi canlıymışım ki ölmedim.

Başkaları yakaladı.

— Sağcı mısın, solcu mu?

Anam kadının bir masalında dediği «İn misin, cin misin?» sorusuna, dünya güzelinin verdiği «Ne inim, ne cinim» yanıtı aklıma gelip,

— Ne sağcıyım, ne solcuyum, ben de sizin gibi bir beni âdemim... deyince kurtulacağımı sandımsa da, ne gezer, tekme yumruk, sille

tokat döğerek, her ne demeye geliyorsa,

— Vay bilinçsiz pezevenk... diye bağırdılar.

Onlardan biri de,

— Renksiz herif! diye suratıma tükürdü.

Suratımda renk kalmadığından böyle söylediğini sanarak,

— Aman ağbiler, dedim, günlerdir açım... Açlıktan suratımda renk mi kaldı!

Bu kez daha da kızıp yeniden dayağa giriştiler. Ondan sonra ne oldu, hiç ayrımsayamadım. Başıma bir taş mı çarptı, yoksa sopa mı indirdiler, her ne olduysa, o sert vuruştan sonra gözlerim kararıp yere yıkılmamdan sonrasını hiç bilmiyorum. Kendimden geçmişim. Nice zaman orda kaldığımı da bilemiyorum. Beni yerden kaldırıp bir cankurtaran arabasına attıklarında kendime gelir gibi oldumsa da dilimi döndürüp de konuşamıyorum ki...

Cankurtaran bir hastane kapısında durdu. Cankurtaranda benim gibi daha beşon kişi var; kimisi ölü, kimisi de benim gibi yarı ölü... Hastanenin kapıcısı cankurtarandan indirilenleri seçip seçip eliyle uzaktan göstererek ayırıyor:

— Bu ölmüş, bunu karantinaya atın... Bu da handiyse ölecek, boşuna ameliyata çıkarmayın, atın bunu da karantinaya... Yazık, bu daha ölmemiş, bunu çıkarın yukarı, doktor görsün bir... Bu da canlı... Canlıları üstüste yığmayın ulan... Bu canlı sayılmaz artık, atın karantinaya...

Beni cankurtarandan indirdikten sonra hastane kapısı önüne yere bırakmışlardı. Kapıcı tepemde dikilip baktı bana,

— Bunu da karantinaya atın, ölmüş... dedi.

Aman ölmedim, diyecek derman yok bende. Kımıldayamıyorum ki anlasınlar canlı olduğumu.

Cankurtarandan indirilenleri «Bu ölü, bu daha ölmemiş, bu nasıl olsa ölecek, yazık bu diri daha...» diye ayırdıktan sonra kapıcı,

— Ölülerin üstünü arayın, kimliği olanların hasta giriş defterine kaydını yaptıktan sonra hepsini karantinaya atın! diye buyurdu.

Buyurduğu adamlardan biri,

— Boşuna ölenlerin kaydını yapmasak, nasıl olsa ölmüşler... deyince kızıp küplere binen kapıcı,

— Ulan, sen nerde yaşıyorsun hey avanak! Dirinin hesabını kimse sormaz, yaşıyor mu yaşamıyor mu diye aldırmaz da bu memlekette, ölünün hesabını sorarlar. Ölünün kaydı yapılmayınca kimin öldüğü nerden bilinip ölü gömülecek? diye bağırdı.

Üstümü aradılar. Kafakâğıdımı, yani otel odasında ölen Mesudiye'li Maamıt'ın kafakâğıdını cebimden alıp, besbelli ölmüştür diye kaydımı yapmak için götürdüler. Beni de bir başka ölüyle birlikte bir el tezkeresi koyup karantina denilen soğuk bir yere attılar. Oranın soğukluğundan mıdır nedir, gece olunca kendime gelir gibi oldum, doğrulup duvara dayandım. Düşünmeye başladım. Ben ölmedim diye kapıya vurmak var, var ya, bakalım bana inanırlar, sözüme güvenirler mi? Biraz da korktum doğrusu, otel odasında ölenin benim olmadığım anlaşılır diye... En iyisi kimseye bişey söylemeden burdan sıvışmak. İyi de, onca dayaktan ölmedim, açlıktan öleceğim, günlerdir açım. Yanımda serili yatan ölülerin ceplerini karıştırdım, elime geçen bozuk paraları cebime doldurdum. Gecenin bir zamanı, karantina pencerelerinden birinin camını kırıp kaçtım ordan.

Her nasıl vurmuşlarsa kafam zonk zonk zonkluyor. Ağrıya dayanılır gibi değil. Sersem sepelek sürüklenirken bir açık çaycı gördüm, bir sabahçı çayevi... Girdim içeri,

— Aman bir çay... dedim,

Çayın gelmesine kalmadı, bitakım adamlar içeri daldı, ama ne dalış. Önlerindeki,

— Kıpırdamayın, eller yukarı! diye bağırdı.

Ayağa fırlayıp, ellerimizi havaya kaldırdık. Ötekilere baktım, korkudan, lodos yelinde kavak yaprakları gibi titriyorlar. Hepsi titrediğine göre, demek titremek gerek. Ben de herkese uyup titreyeceğim ya, titremeye bile gücüm yok. Sonradan öğrendim bu içeri dalanlar sivil polismiş. O günkü kargaşanın kışkırtıcılarını bulmak için arama-tarama yapar, kimlik sorarlarmış. Polisler benim de üstümü başımı aradılar. Ben de tabanca bıçak değil toplu iğne bile yok. Arama yapan polislerden biri,

— Nedir ulan bu kafan gözün? dedi.

Ben daha ağzımı açmadan,

— Ver kimliğini! diye buyurdu.

Kimliğimi, kaçtığım hastanede bıraktığımı söyleyemem ya...

— Yitirdim ağbi... dedim.

— Atın bunu arabaya...

Polis arabasında daha benim gibi çok adam var. Hepimizi polis müdürlüğünün geniş bir bodrumuna attılar. Orası tıklım tıklım insan ambarı olmuş. Bişey sormadan beni orda üç

gün tuttular. Neyse ki ekmek su veriyorlar. Ötekiler benim gibi değil, hepsi paralı, Dışardan gazete getirtiyorlar, ben de onların gazetelerini okuyorum. Bir sabah gazetede kendi resmimi görmez miyim? Ama hangi kendimi? Öyle ya, boğulup öldürülen Hüseyin Tokay mı, yoksa Maamıt Yurtsever mı? Resmimin altında «Boğularak öldürülen Hüseyin Tokay» yazılı. İyi. Resmim, otelciye bıraktığım kafakâğıdımdaki resim, bu iyi de, öteki gazetedeki haber kötü... Öteki gazetede resmim yok ama şöyle bir haber vardı: «Tophane'de bir otel odasında boğularak öldürülen kişinin Hüseniy Tokay olmayıp Maamıt Yurtsever adında biri olduğu ve bu kişinin sahte kimlik kullanıp Maamıt Yurtsever'i boğarak öldürdüğü...» Eyvaaah, şimdi n'olacak?

Sorguya çekmek için bizi bir odaya doldurdular. Sordular bana:

Adın, soyadın?

Hüseyin Tokay'ım diyemem, Hüseyin Tokay otel odasında boğularak öldürülmüş... Maamıt Yurtsever'im diyemem, çünkü o da, ya kendisi otel odasında ölmüş, yada Hüseyin Tokay O'nu öldürmüş... Karmakarışık bir durum. Kafakâğıdımı hastaneye bıraktığımdan,

— Maamıt Yurtsever... dedim.

Ben adımı soyadımı söyleyince, masada oturan ve ordaki polislerin başı olacak biri, bir pislik görmüş gibi yüzünü ekşitip buruşturup,

— Hele şuna bak, şuna... dedi, Yurtseverrmiş!.. Ulan senin neyine yurt sevmek... Sen kim, yurdunu sevmek kim? Kala kala sana mı kaldı yurtseverlik ulan zibidi.

Gazetenin yazdığına göre, polis, Maamıt Yurtsever'in izi üzerinde, oysa Maamıt Yurtsever polisin önünde... Beni tanımamalarının sevinciyle sırtararak,

— Haklısın beyim, dedim, estağfurullah... Yurdu sevmek helbet bana kalmamış, haddime mi? Lakin bu soyadını dedemin babasına, kendi haberi bile olmadan bizim oranın nüfus memurluğunda bir memur vermiş. Suç o memurun...

Ben o beyle konuşurken, polislerden biri,

— Neydi, neydi adın, hele bir daha de bakayım... dedi.

— Maamıt Yurtsever... dedim ama, korkudan altımı da ıslattım.

— Nerelisin?

— Mesudiye'li.

Masada oturana,

— Tamam şefim, dedi, Hüseyin Tokay'ı öldüren kaatil sanıklarından biri de bu... Otelci ifadesinde söyledi; boğulan Hüseyin Tokay'la bu Maamıt Yurtsever aynı odada kalıyorlarmış.

— Haşa! diye bağırdım.

— Aynı odada kalmıyor muydunuz?

— Kalıyorduk, ama ben öldürmedim.

— Öldürmedin de, Hüseyin boğulduktan sonra ne diye otelden kaçtın, bir daha oralarda görünmedin?

Durumum çok kötü... Ben öldürdüm desem, nasıl olur, kendikendimi boğup öldürmüş olacağım, durup dururken kaatil sayacaklar; ben öldürmedim desem. öyleyse neden kaçtın, diye soruyorlar.

Masada oturan,

— Teker teker öteki sanıkları da çağırın... dedi.

Odaya ilkin sıskacık, ancak onbeş yaşlarında görünen bir oğlanı aldılar. Çocuk, yediği falaka dayağından ayakta duramıyor. Duvara dayıyorlar, pat düşüyor yere. Neyse, oturduğu yerden sorguya çektiler.

— Hüseyin Tokay'ı nasıl öldürdün, bir daha anlat bakalım...

Oğlan dayağı yiye yiye, Hüseyin Tokay'ı, yani beni nasıl boğarak öldürdüğünü öyle çok anlatmış ki, artık ezberine almış, okul çocuğu ezber okur gibi başladı ezberini okumaya:

— Para vereceğim sana, diye beni kandırıp otel odasına götürdü. Sonra bana «Soyun da öyle...» dedi.

Töbeee... Yahu ben ne zaman? Sözde ben oğlanın, haşa burdan, ırzına geçmişim de, sonra oğlanın parasını vermeyince, oğlan da beni boğmuş. Öyle kötüme gitti, Maamın Yurtsever'liğimi neyi unutup,

— Vallaha billaha yalan, benim öyle bir kötü huyum yoktur... diye bağırdımsa da, masadaki adam,

— Bunu götürün, öteki sanığı getirin! dedi.

Bu kez altmışını geçkin bir herif getirdiler. O da beni kumar borcumu ödemediğim için boğup öldürdüğünü söyledi. Otel odasında kumara oturmuşuz da, ben ütülmüşüm de, parayı vermemişim de... Herif de beni boğmak zorunda kalmış. Odaya benim, yani Hüseyin Tokay'ın beş kaatil sanığını getirdiler. Hepsi de yüzüme baka baka beni nasıl boğduğunu anlattı. Yüzlerini gördüğüm kişiler değil. İnsana olmazmış gibi geliyor ama, öyle bir oluyormuş kiiii... Başına gelmeyen bilemez. Hiç değilse

onlar, Hüseyin Tokay diye birini öldürdüklerini söylediler. Ya ben? Sopanın altına yatırılınca ben beni nasıl boğup öldürdüğümü öyle bir anlattım ki, sanki o güne dek kendimi yüz kez boğmuşum gibi...

— Anladık, Hüseyin Tokay'ı sen boğup öldürdün peki... Neden boğduğunu da itiraf et...

Yahu, ben ne desem şimdi... Öteki beş kişi, bir insanın öldürülmesi için gereken bütün nedenleri söylediler. Yeniden dayağa çekecekler korkusuyla,

— Yüksek vicdanınıza kalmış beyim, siz ne derseniz öyle olsun... dedim.

— Başka kimleri öldürdün?

— Kimleri uygun görürseniz onları boğmuşumdur...

— Neden öldürdün?

Dayaktan kurtulmak için birden bağırdım:

—Kan davası beyim...

O sırada iki polis, bir adamı oraya getirdi. Bu getirilen adam, benim öldürdüğümü itiraf etiğim iki kişiden biriymiş. Adamın ölmediği anlaşılınca yakalayıp getirmişler. Bunun üzerine beni sorguya çeken,

— Hadi gene şansın varmış, dedi, cinayetin birinden kurtuldun.

— Eksik olmayın beyim... dedim.

Masadaki,

— Burda güzel güzel itiraf ediyorsunuz, sonra mahkemeye gidince, yapmadım bilmem, etmedim görmem; inkârdan geliyorsunuz... dedi.

— Estağfurulla beyim, dedim, beş parmak birbirine benzemez. Siz beni o namussuzlardan bellemeyin. Bende yalan yok... Öldürseler sözümden dönmem. Öldürdüm öldürdüm, boğdum boğdum, işte o kadar...

Masadaki,

— Faili bulunmamış başka cinayet yok mu? diye adamlarına sorunca, anladım ki beni yeniden falakaya çekecekler. İşte o zaman ağlaya ağlaya anlatmaya başladım:

— Müsaade ederseniz beyim, otel odasında boğularak öldürülen Hüseyin Tokay benim...

Kangütme yüzünden nasıl düşmanlarımdan kaçtığımı, otelciden nasıl ölen Maamıt'ın kafakâğıdını satın aldığımı, kendikendimi boğup öldürmeyeceğimi, nasıl sağcıyım deyince, solcuyum deyince ve ne sağcıyım, ne solcuyum ben de bir benî âdemim deyince sopa yediğimi, hastane kapıcısının beni ölmüş diye nasıl hastane karantinasına attırdığını, ordan nasıl kaçıp da çayevinde tutulduğumu, hepsini baştan sona anlattım. Gözlerimden öyle yaş akıyor ki, taş olsa acır bana... Artık beni bırakırlar derken, yeniden sopaya yatırdılar. «Ölen benim!» diyorum, basıyorlar sopayı, «Öldüren benim! diyorum gene sopa... Ölen de öldüren de benim, sopa... Ben beni öldürdüm» sopa...

Sevgili Eşekarısı, morgtaki delikanlı başından geçenleri işte böylece anlatıp sustu. Bu kez,

— Peki, sonra neden öldün? diye sordum.

Boynunu büküp,

— İnsan neden ölür ki, dedi, ben de herkes gibi işte, besbelli ecelim gelmiş olacak...

Ölülerden biri,

— Onca dayak yiyen adama halâ neden öldüğü sorulur mu? dedi.

Delikanlı bisüre sustuktan sonra ekledi:

— Onlar da, dedi, sizin gibi merak etmişler neden öldüğümü de buraya ondan getirdiler. Hekimler bedenimi parçalayıp neden öldüğümü anlayacaklar. Çok meraklı insanlar, neden, nasıl yaşadığımı merak etmemişler de, neden öldüğüm devlete pek gerekliymiş...

Az sonra da morgun çalışanları gelip Mahmut Yurtsever yada Hüseyin Tokay adlı delikanlının cesedini teşrihhaneye götürdüler; orda cesedini kesip biçip parçalayıp ölüm nedenini bilimsel olarak saptayacaklar ve yazanak düzenleyip bir resmî işlemi daha tamamlayacaklar.

Sevgili Eşekarısı, Morgta serüvenlerini dinlediğim daha başka ölüler de var; onların başlarından geçenleri de gelecek mektuplarımda yazarım. Yakında görüşmek dileğiyle.

Ölmüş Eşek

ONSEKİZİNCİ MEKTUP

(Sidik şişelerinin değişmesi yüzünden bir adamın nasıl hastaneleştiğini anlatır.)

Canım dostum Eşekarısı,

Zamanımı yaşarken bile, Morg'ta olduğu denli eğlenceli geçirmemiştim. Beni burda unutmuş olabilirler. Varsın unutsunlar. Sana da salık veririm; o ölümlü dünyaya kazık çakacak değilsin ya, nasıl olsa sen de bigün Tahtalıköy yolculuğuna çıkacaksın elbet. Aman ne yap et, bir yolunu bul, bir zaman Morg'ta kalmaya çalış.

Biz Morg'taki ölüler geceleri çok daha rahatız. Çünkü, olduğumuz yere giren çıkan yok. Bu yüzden geceleri söyleşilerimiz çok daha hoş oluyor. Konuşup tartışırken, bir de bakıyoruz, kendiliğinden bir açıkoturum kurulu vermiş. Önceki gece Morg'ta yine bir açıkoturumumuz vardı. Burdaki bütün ölüler katıldı açıkoturuma. Açıkoturum, benim bir sorumla açılmış oldu.

— Ne iş yaparsınız? diye sorduğum adam, çok yaşlı bitik biriydi. Oysa sonradan öğrendiğime göre, öyle göründüğü gibi hiç de yaşlı değilmiş.

— Doktor simsarıyım... Yani ölmeden önce... dedi.

Doktor simsarlığı diye bir iş duymadığım için:

— O nasıl bir iştir? diye sordum.

Öbür ölüler bu bilgisizliğime alaylı gülümsediler.

— Hastanelerden birinde çalışma fırsatı bulamamış, dahaca ünlenmemiş hekimlere müşteri bulup getirenlere «Doktor Simsarı» denilir.

— Müşteri mi? diye sordum.

— Yani hasta ...diye açıkladı.

Başka bir ölü, hastanede çalışanlarla ünlü hekimlerin neden simsar kullanmadıklarını sordu.

— Hastaneye yatmak için nasıl olsa hekimin özel muayenehanesinden geçmek zorundadır hastalar. Ne diye boşuna simsara komisyon versinler?

Bir ölü söze karışıp,

— Boşuna demeyişler, dedi, «insanın iskatını sağlığında hekimler, ölünce hocalar yer» diye...

Bir ölü de şöyle dedi:

— Nasıl film yıldızı olmanın yolu yatak odasından geçerse, hastane yatağına giden yol da hekimin özel muayenehanesinde geçer.

Doktor simsarı olan,

— Bizim zenatımız zordur, dedi, uzaktan sanıldığı gibi değil. Övünmek gibi olmasın, sağlığımda doktor simsarlığında benim üstüme yoktu. Ben bu işin ustasıyım. Şu kadarını söyliyeyim, artık siz anlayın: Dünya şampiyonu bir pehlivanı verem olduğuna inandırır ve onu kendi isteğiyle kadın hastalıkları hekimine muayene için götürebilirim. Neye yarar ki, zamansız öldüm, yoksa iyi para vuracaktım.

Bir ölü, uğraşındaki bu ustalığı nasıl kazandığını sordu.

— Uzundur, dedi, ben bu zenatı hastalığımda o hekim senin bu hekim benim, simsarların elinde geze dolaşa öğrendim.

Öteki ölüler üsteleyince O da anlattı. Bir kasaba zenginiinin oğluymuş. Bir dediği iki edilmezmiş. Tarlalar, hayvan sürüleri, mağazalar... Ortaokuldan sonra okumak istememiş. Onca mal mülk tarla tapan, hiçbirini gözü görmüyor, ille de polis olmak istiyormuş. Taa çocukluğundan kalma bir istekmiş bu. Şöyle anlatıyordu:

— Pulisliğin neyine mi vuruldum? Bizim orda pulis deyince herkeş korkar. Çocuğkene, benim için dünyanın en böyük adamı pulisti. Üniforması var, tabancası var, hele o düdüğü... Bir üfürdü müydü düdüğünü, uçan kuş bile havada donar kalır... İşte bunlardan olacak, tutturdum ille de pulis olacağım diye... Babam «N'assolsa paraya pula neye ehtiyacı yok, bir zaman pulislik etsin havasını alsın oğlan...» dedi. Bunun üzerine belgelerimi tamamlayıp başvurumu yaptım. Her işlem yolunda gidiyor. Sonunda «tam teşekküllü bir hastaneden sağlık raporu alacaksın:» dediler. Bizim orda öyle büyük hastane yok kentteki hastaneye gittim. Muayene olmadık yerim kalmadı. Her bir muayeneden sağlam çıktım da, sidik muayenesinde takıldım. Laboratuvardan sidik raporu gelince hekim, dakka sektirmeden, hemen hastaneye yatmam gerektiğini söyledi. Bende albumin denilen bir illet varmış. Öyle ilaçla neyle ayakta iyileşecek hastalardan değilmişim. Hemen hastaneye yatmazsaymışım, ölebilirmişim. Ölebilirmişim de ne demek, kesinkes ölür-

müşüm. Oralarda babamın hatırı sayılıyor. Telefon ettiler, babam geldi. İyi ki polislik için sidiğimi muayene ettirmişim de hastalığım ortaya çıkmış, yoksa hastalığım bilinmeden ölecekmişim.

Bu ne biçim bir hastalık, hiç anlayamadım. Hastaneye yatmadan önce, demiri büker, bakırı parçalar, taşı kırar bir delikanlıyken, hastaneye yatınca bir ayda eridim bittim. Avuçla hap yutturuyorlar, hergün düzineyle iğne yapıyorlar. İyileşeceğime günden güne kötüleşiyorum. İğne ipliğe döndüm. Desturun helaya bile gidemiyorum da, karyolanın altındaki ördeğe ediyorum çişimi.

Bir sabah, bir gümbürtüyle sıçradım yataktan. Sıtma görmemiş sesiyle bir adam hastaneyi gümbür gümbür gümbürdetiyor. Nedir, ne oluyor diye sorup soruşturduk, bir de ne öğrensek iyi; altmış yaşında bri erkek sidik muayenesinde gebe çıkmış. Gebesin diye rapor verilince adam deliye dönmüş. Sidik muayenesinden kadının gebe olup olmadığı anlaşılırmış. Hem de hastane raporuyla koca adamın gebe olduğu ortaya çıkınca başlamışlar adamla alaya. Toruları var adamın... Rezillik... Bunun üzerine adam da, gebe diye rapor veren hekimi vurmaya gelmiş. Bizim haberimiz yok. o günlerde sidik tahlili yaptıran bir kadına da, belsoğukluğu olduğunu söylememişler mi: Kadını az kalsın kocası öldüreyazmış... O zaman anlaşıldı ki, bu adamın sidik şişesiyle, gebe kadının sidik şişesi laboratuvarda karışmış.

Ölülerden biri,

— Benim de, dedi, kan muayenesinde kanımı başkasınınkiyle karıştırmışlar da, bana yanlış kan vermişlerdi, az kalsın ölüyordum.

Bir ölü ona,

— Sonunda sanki ölmedin mi? dedi.

— Öldüm ama, üç ay sonra... Hiç olmazsa üç ay daha çektim. Yine hastanedeydim. Serum verilecekti. Nöbetçi hekimi aradılar, bulamadılar. Nöbetçi hemşire de yok... Hastabakıcıların nerde olduğunu bilen yok... Ordaki hastalar, araya taraya bir hademe buldular, o da daha yeni başlamış çalışmaya... Hademe, serumun ne olduğunu, nasıl bağlandığını bilmediğini, ama istenirse, serum yerine kan şişesini bağlayabileceğini söyledi. Kimi hastalar, serum yerine kan verilmesinin doğru olmayacağını söyledilerse de hademe «Kan bu, zararlı bişey değil ki... Kan kuvvettir.» deyince, ötekiler de ona katıldılar. Benim ölümüm işte öyle oldu...

Açıkoturumdakilerden biri,

— Her insan yanlış yapar dedi, ama «Hekimlerin yanlışını mezar örter» dedikleri doğrudur. Bir tarihte de bir kadın hastanın karın filmiyle bir akıl hastasının beyin filmi karışmış. Buyüzden zavallı erkek deliyi rahminde ur var diye rahim ameliyatına almışlardı. Adam deli olduğundan «Yahu, ben kadın değilim ki rahmim olsun...» da diyemiyor.

Hepimiz de meraklandığımızdan,

— Sonra ne oldu, ameliyat oldu mu? diye sorduk.

Anlattı:

— Ameliyathaneye götürüp deliyi narkozla bayıltmışlar. Tekerlekli ameliyat masasını sürmüşler o ışığın altında. Ameliyat masasındaki delinin her yanı beyaz bezle örtülü. Profesör hekim, asistanlar, hemşireler filan, ellerinde eldiven, beyaz gömlekler sırtlarında, suratları örtülü, bir gözleri görünüyor fıldır fıldır... Profesör olan operatör hekim, başhemşireye «Aç kızım...» diyor. Üstündeki örtü açılacak da hekim hastanın apışını yarıp rahmindeki uru alacak... Öteki hemşire de, içinde neşterler, makaslar, türlü ameliyat aygıtları olan tepsi elinde... Başhemşire, delinin çıplak gövdesini örten beyaz bezi açmış ki... Amanın karşısında koskocaman bir mazallah dikilmiş... Başhemşire «Aaaa...» diye haykırınca şaşkınlıktan... Şaşılmaz mı canım, o zamana dek hiçbir kadında öyle bişey görmemiş... Sonradan röntgen filmlerinin karıştığı anlaşılmış da deli kurtulmuş. Erkek delinin rahim ameliyatı olamayacağının alameti ortada... Ya rahminde ur olan kadına beyin ameliyatı yapılsaydı!..

Polis olmak isterken albumin hastası diye tedavi gören ölü, anlatısını şöyle sürdürdü:

— Sidik şişeleri yanlışlıkla değiştirilip, gebe kadına belsoğukluğu, koskoca adama da gebe diye rapor verilince, ben işte o zaman aydım. Benim sidiğim de başkasınınkiyle karışmış olacaktı. Yeniden sidiğimin laboratuvara gönderilmesini istedim. Bu kez sidiğimde albumin bulamadılar. Ne deseler iyi: Tedavileri sayesinde albumin kalmamış... Albumin zaten yoktu ki bende kalmamış olsun. Ama ben albumin ilaçları yüzünden bitmişim; böbreklerim, midem, barsaklarım, yani içim iyice bozulmuş. Bu kez içimin tedavisi başladı. Hadi böbrek ilaçları, mide ilaçları... Hastalığa para mı yeter. Ben bir evin bir çocuğuyum. İyi olayım diye babam

para döküyor ki, kucakla... Ama ben günden güne kötülüyorum. Böbrek, mide, dalak derken kemik sızıları başladı ki dayanılır gibi. Bizim oralarda bakınmadığım hekim, yatmadığım hastane kalmadı. Baktım, göz göre göre öldürecekler, pulis olayım derken canım elden gidiyor. Bir de İstanbul'a gidip bakınayım dedim.

Ölülerden biri,

— İstanbul'da öldürmeyecekler mi sanki... dedi.

Polislik heveslisi,

— Ne de olsa İstanbul'da ölmek başkadır, diye sürdürdü sözünü, babam yanıma iki adamını kattı. Haydarpaşa'da tirendik indik. Ayakta dikelip kendi başıma yürüyemediğimden o iki adamın kollarında gidiyorum. Vapura binaceğimiz sırada bir adam sokuldu yanımıia. «Vahvah... Bu yiğit hasta mıdır? Nesi var ki?» filan diye sormaya başladı. Bende yanıtlayacak güç yok, beni götüren o iki kişi olupbiteni anlattılar. Bunun üzerine o adam şöyle dedi: «Delikanlıya çok acıdım. Bir iyilik edip sevaba gireyim. Siz İstanbul'un yabancısı olduğunuzdan hangi hekime gideceğinizi de bilmezsiniz. Bu hekim milletinin eline düştün mü bikez, yandın gayri... Benim oğlum da aynen böyleydi de, Allah razı olsun, bir iyi hekim kurtardı. Şimdi görenler tanımıyor, öyle bir babayiğit oldu o hekimin sayesinde. Ben sizi o hekime götüreyim.»

Dünyada ne iyi insanlar var. Duaya başladık adama. Bizimle vapura bindi. Sonra taksiye bindik. «Amca, sen zahmet etme, bize adresini ver o hekimin.» dedikse de, «Ne demek... İnsanlık öldü mü? Ben hastalık nedir bilirim, kendim götürüp elimle teslim edeceğim hekime, hem de yakınım olduğunu söyleyeceğim ki, daha bir iyi baksın, hem de yabancı bilip sizden çok para almasın...» diyor bize. Adamcağız işini gücünü bıraktı, bizi hekimin muayenehanesine dek götürdü.

Evet, o iyi adam, doktor simsarı değil miymiş! Vapur iskelelerinde, tiren istasyonlarında bekler, oralarda benim gibi garip bir hasta bulunca, sevabına iyilik ediyor diye, anlaşmalı hekimine götürür, hekimden komisyonunu alırmış.

Bir ölü sordu:

— Nasıl anladın?

— Eeee, kolay mı, o günden ölümüme dek on yıl geçti. Ölene dek de gezip dolanmadığım, bakınmadığım hekim kalmadı bu İstanbul'da desem yalan olmaz.

Babam tedavim için varını yoğunu verdi. Nesi var nesi yok, herşeyini satıp savdı. Yoksul düştü. Hekimlere para yetiştirmek için İstanbul'a gelip işçilik etti yaşlı adam. Sonunda babam ölünce bir başıma kaldım. Ve de öyle hastayım ki, hasta olmadık, ağrımadık hiçbir yerim yok vücudümde. İlk bakan hekim, ağrılarımın romatizma olduğunu, romatizmanın da çürük dişlerden ileri geldiğini söylemişti. Dişçiye gittim. O dişti, bu dişti derken tüm dişlerim çekildi. Ağrılarım sızılarım dinmedi, arttı. İç hastalıkları hekimi başka bir uzmana gönderdi. Hekimden hekime dolanıyorum. Derken idrar yolları muayenesine...

— İdrar yollarına ne oldu kardeş? diye sordu bir ölü.

— Nereme ne olmadı ki... Bikez benim ayarımı bozdular. Midemi tedavi ederken bağırsaklarımı bozuyorlar. Bağırsaklarımı tedavi ederken perhiz veriyorlar, bu kez besinsizlikten verem oluyorum. Veremden kurtulayım diye besin almalıyım. İyi besin alınca midem bozuluyor. Midem iyileşsin diye aldığım ilaç, karaciğerime dokunuyor. Karaciğerim için aldığım ilaç da kalbime zararlı. Kalbim için aldığım ilaç şekerimi artırıyor. Sonunda öyle oldum ki bütün hastalıklar bende toplandı ve hiç bir hastalığımın geçmesi için ilaç alamaz oldum; her ilaç başka bir hastalığıma zararlı.

İğri oturalım doğru konuşalım, bu hastalıkların bana bir yararı da oldu, hastalıklarım sayesinde pekçok hekim tanıdım. Kimi hekim beni denek olarak kullanıp uluslararası tıp toplantılarına bile çıkardı. Bendeki hastalıklar üzerine gazetelerde, dergilerde yazılar yazıldı. Ben artık bilimsel olmuşum. Kimi kitaplara resimlerim bile basıldı. İyice ünlendim, bırak ilaç parasını, hekim parasını, otele verecek param bile yok... Kaldım sokakta ağrılar sızılar içinde... Onca varlık, varsıllık eridi gitti. Dünya böyle işte, kimisi parasını kumarda yer, kimisi karılarla yer, ben de hekimlerle yedim. O doktor simsarının beni İstanbul'da ilk getirdiği hekime gidip durumumu anlattım.

— Seni burda bana kim getirmişti ilkin? dedi.

— Bir simsardı, dedim.

./.

— İyi ya işte... Senin mesleğin var ya, daha ne istiyorsun... Bunca hekim tanıyorsun, hepsinin huyunu suyunu biliyorsun... Simsarlığı da biliyorsun. Daha ne? Senden iyi doktor simsarı mı olur?

Doğru yahu... Öyle ya, ben bu işin uzmanı olmuşum. Başladım doktor simsarlığına İlkin bir genç hekimle çalışmaya başladım. İşim çok, para yağıyor. Derken... Sanki memlekette başka hiçbir kötü şey kalmamış, herbişey düzgünmüş de salt kötü şey doktor simsarlığıymış gibi, gazeteler doktor simsarlığını dillerine doladılar. Böylece bizim doktor simsarlığı da bir zaman yattı. Neyse ki uzun sürmedi, işler gene açıldı Allaha şükür. Simsarlığını yaptığım o genç hekimin simsara neye ihtiyacı kalmadı. Neden? Şundan ki, bu hekim milleti arasındaki dayanışma başka hiçbir meslekte yoktur. Başıma geldiğinden iyi bilirim, diyelim kanlıbasursun da bir hekime gittin. O hekim seni bir güzel ş'aptıktan sonra gülegüle deyip salıvermez. Arkadaşı olan bir içhastalıkları hekimine gönderir. İçhastalıkları hekimi, burun-boğazcıya gönderir, o sinir hastalıkları hekimine... Sinir hekiminde ne işin mi var? Onlar bulur sana bir iş... Her gittiğin uzman hekim; bir hastalık bulmadan seni salacak değil ya... Hastalık uydurmazlar, gerçekten bulurlar hastalığı; çünkü her insanda her hastalığın tohumu vardır, bunu bulurlar işte... Böylece hiçbir hekim hastasız kalmaz. Bunların bir dayanışması da şudur ki, bir hekime her ne sorsan, anlatır anlatır, sonunda hepsi de şöyle der «Yine de bir uzman hekime muayene olmanızı salık veririm.»

O benim simsarlığını yaptığım genç hekim bir gazetede sağlık yazıları yazmaya başlayınca ünü artıp müşterisi de çoğaldı. Okurların her bir sorusuna gazetede yanıt veriyor. Diyelim bir okur şöyle soruyor: «Onaltı yaşında kızım halâ âdet görmüyor. Ne yapayım?» bizim hekim yapılacak şeyleri sayıp döktükten sonra yazısını şöyle bitiriyor: «En iyisi, kızınızı bir uzman hekime göstermelisiniz.»

Adam, saçlarının döküldüğünü yazıp ne yapması gerektiğini soruyor. Bizimki yanıtlıyor. «Şunları yapmalısınız ama en doğrusu bir uzman hekime muayene olmanızdır.»

Hangi meslekte var böyle bir dayanışma?.. Hiçbir avukatın, danışmacısını, başka bir avukata gönderdiğini duydunuz mu? O gazetede bir de hukuk köşesi vardı, bir avukat yazardı. Hiçbir yazısında «Bir avukata başvurmalısınız.» diye yazdığını okumadım. Yazmazlar...

Bizim o genç hekim her kim her ne sorsa, «En iyisi bir hekime görünmelisiniz.» demeye öyle alışmış ki, gazetenin spor sayfasına gönderilen okur mektuplarından birini yanlışlıkla buna vermişler. Okur soruyor: «Beşiktaş'ın yediği son gol sizce ofsayd değil miydi?»

Bizimki artık alışmış ya, dalgınlıkla şöyle yanıtlıyor: «Olabilir. Ama siz en iyisi yine de bir hekime muayene olun.»

Daha bu bişey değil, ben görmedim ama görenden duydum; yolda giderken bigün o hekime bir adam,

— Çok afedersiniz, buralarda genel hela nerde, biliyor musunuz? diye soruyor.

Biliyormuş. Adama genel helanın yerini söyledikten sonra ekliyor:

— En iyisi siz yine de uzman bir hekime sorun...

Bir zaman sonra simsarlık yasağı gevşeyince ben gene bol para kazanmaya başladım ama ne kadar kazansam hekime, ilaca para yetmiyor ki... Yok, yok, işlerim tıkırındaydı. Para biriktiriyordum da ev bile alacaktım nerdeyse. Ama bende öyle çok hastalık toplanmış ki, artık ben hasta değil, hastane olmuşum. Öldüğümde hastanenin hekimleri birbirine girdi Biri kanserden, öbürü kalpten öldüğümü söylüyor. Birine göre iç kanamasından, birine göre şeker komasından ölmüşüm. Biri veremden, öteki beyin kanamasından... Öldüğümde hepsi kesin olarak anlaşıyorlar da, neden öldüğümde anlaşamıyorlar. Bana kalsa hepsi de haklı, bende olmayan hastalık yok ki... Onlar beni bir hasta sanıyor, oysa ben —dedim ya— bir hastaneyim. Aralarında anlaşamayınca neden öldüğümün saptanması için —sanki pek gerekliymiş gibi— beni Adlî Tıbb'a gönderdiler. Bakalım burda ne diyecekler, çok merak ediyorum.

İşte böyle kardeşler, sapasağlam adamken bir çış değişmesi yüzünden başıma gelmeyen kalmadı; sonunda öldüm de kurtuldum.»

Polis olmak isterken sidik şişelerinin yanlışlıkla değişmesi yüzünden genç yaşında ölen, ama türlü hastalıkları yüzünden çok yaşlanmış görünen adam sözünü bitirince, açıkoturumdaki öteki ölüler de bir süre susup kaldılar.

Sevgili Eşekarısı, bu ağır havayı dağıtmak

için gülmeceli sözler söylemeye çalıştımsa da beceremedim.

Pek yakında görüşmek umuduyla boncuk gözlerinden ve iğnenden öperim.

Senin
Ölmüş Eşek

ONDOKUZUNCU MEKTUP

(Ölmüş Eşek'in nasıl gömüldüğünü anlatır.)

Eşekarısı,

Burası iyi de, biz ölüleri ona buna göstermeleri canımı sıkıyor. Ailesinden biri kaybolan, belki trafik kazasında filan ölüp morga kaldırılmıştır diye, Adlî Tıbb'a başvuruyor. Adlî Tıbb'da görevliler de, morgun kapısını açıp, ölüsünü arayanlara,

— Buyrun, hepsi burda, bakın! diyorlar.

Karısı evinden kaçmış bir koca, nerdeyse bana sahip çıkacaktı. Kim olduğumu söylediler de adam vazgeçti.

Evlatlık kız çocuğu kaçan bir hanımefendi de epiyce zaman bana baktı baktı, sonra, beğenmemiş olacak, çekip gitti. Yani sevgili Eşekarısı, sağlığımda kimse sahip çıkmadı, ölüme bile sahip çıkan olmadı. Burasının orasından pek de ayrımı yok anlayacağın.

Süzgün yüzlü bir delikanlı,

— Ona buna burda gösterilmekten bıktım, burası sergi mi yahu... diye söylendi.

Bu süzgün yüzlü delikanlıyı dün akşam getirmişlerdi. Delikanlının neden öldüğü belli ama, yine de buraya getirmişler. Çünkü annesi, oğlumu hekimler öldürdü, diye davacı olmuş. Şimdi burda otopsi yapacaklar da, oğlanı hekimler mi öldürmüş, Allah mı, yoksa kendiliğinden mi ölmüş, anlaşılacak... Delikanlının karnında dayanılmaz ağrılar başlamış. Yemeden içmeden kesilmiş. Anneciği hastaneye götürmüş. Bakan hekim, apandisit var, demiş. Hemen ameliyat edip apandisitini almışlar. Ama dinmek şöyle dursun, ağrıları daha da artmış. Yine o hastaneye, o hekime. Hekim kendikendine «Ağrımaması gerekir, acaba niye ağrıyor?..» diye bikaç kez mırıldandıktan sonra, «sakın içerde bişey unutulmuş olmasın...» demiş. Ameliyatta bulunmuş olan başhemşire, «Sanmam» demiş, «ameliyatan sonra hiçbir eksiğimiz yoktu.» Bu kez hekim «Gazlıbez, pamuk filan unutulmuştur belki...» diye delikanlının karnını bir daha yarmış. İçerisini iyice aramış «Hiçbir yabancı madde yok, temiz iş yapmışız...» diye sevinmiş. Yarayı kapayıp dikmişler. Ama delikanlının ağrısı durmuyor, daha da artıyor. Delikanlı mum gibi eriyor. Bu kez başka bir hekime göstermişler. O da röntgen filmi çektirmiş. İyi ki filmi çekilmiş... Delikanlının ameliyat yerinde soru işaretine benzer çengel gibi bişey... Yahu, bu nasıl bişey? Bu öyle bişey ki insanın iç organlarından hiçbişeye benzemeyen bişey... Hekimler röntgen filmine bakıp bakıp tartışıyorlarmış. Sonunda, delikanlının karnındaki o soru işaretine benzeyip de, insanın iç organlarından hiçbişeye benzemeyen o şeyin, nasıl bişey olduğunu anlamak için ameliyattan başka bişey yapılamayacağına karar vermişler. Haydaaa, delikanlının karnını bir daha yarmışlar... Yahu Eşekarısı, kavun karpuz değil be, insan karnı bu... İnsan karnı ikidebir cart curt yarılmak için olsaydı, cenabı mevlam karnımızı fermuvarlı yaratırdı. Açmışlar delikanlının karnını ki, filmde görünen soru işareti gibi şey, geçen ameliyatta delikanlının karnında unutulmuş. İçerde bişey unutulmuş mu diye yapılan ikinci ameliyatta makası unutmuşlar. Operatör, «Aman kimse bişey unutmasın... diye boyuna ameliyattakileri uyarıyormuş. Ameliyathanedekiler aranmış taranmış, hiçbirinin bişey unutmadığı anlaşılınca, yarayı kapatıp dikmişler. Ama ağrılar dinmez... Delikanlı bitmiş, bitmiş... Bu kez başka bir hastaneye, başka hekimlere... Hastaneye gitmek, hekime görünmek kolay mı? Herbir muayene arası iki-üç ay sürüyor. Çünkü, delikanlının anası üç aylık emekli aylığıyla geçinen bir dul; zengin değil ki istediği hekime göstersin oğlunu... Bu sonuncu hekim, üç kez apandisit ameliyatı olduğunu öğrenince delikanlıyı yanlış yerinden ameliyat ettiklerini, apandisit olmayıp bağırsak düğümlenmesinden ağrılar çektiğini söylüyor. E, n'olacak? Bağırsak ameliyatı... Yatırıyorlar ameliyata. Çok us-

ta bir operatörmüş, ne delikanlının içinde bişey unutuyor, ne de delikanlının içinden çıkardığı bişeyi dışarda unutuyor. Bağırsak düğümlenmesi ameliyatından sonra delikanlının ağrıları kesiliyor, ama bu kez de delikanlının derisi, teni sapsarı... Bir halsiz, bir halsiz... Gidiyorlar hekime. Evet, ameliyat sırasında içerde bişey unutmamışlar ama, bu kez mikrop kapmış... «Aman doktor...» diye yalvarıyorlar. Operatör, dudağını bükerek «Önemsiz, safra kesesini alacağız.» diyor. Delikanlının annesi artık şaşırmış da, sakatatçıdan alınıp oğluna verilecek sanarak «Ben gidip alayım bir çabuk...» diyor.

Delikanlı memnun, «Artık içimde pek bişey kalmadı, hele şu safra kesesini de alsınlar, ağrıyacak şey kalmaz, kurtulurum...» diyor. Delikanlıyı bayıltıp yatırıyorlar bıçağın altına... Tam ameliyatın ortasında elektrikler kesiliyor mu... Oysa radyo hergün «Şu saatten şu saate dek elektrik kısıntısı var» diye haber veriyor. Kısıntı saatleri dışında da elektrik kesilir mi? Bu, normal kısıntı değilmiş, ya neymiş? Teknik arızaymış... Operatör barbar bağırıyor: «Jeneratörü çalıştırın!» Yahu jeneratör havayla çalışmaz, benzinle çalışır... Benzin nerde? Yok. İki haftadır damla benzin yok bir yerde... Ulan, lambayı yakın, mumu getirin, çakmağı çakın... Hiç olmazsa, bir kibrit ışığı bile olsa, operatör, delikanlının dışarıya çıkardığı iç takımlarını yine içine tıkıp karnını kapayacak... Elektrik yok, jeneratör yok, ışık yok... Ameliyathanede göz gözü görmüyor, operatör ameliyat etiği hasta diye hemşirelerden birini yakalamış... Ve sonuç? Delikanlı sizlere ömür... Annesi de, oğlunu hekimler öldürdü, diye savcılığa dilekçe veriyor. Delikanlıyı kimin öldürdüğünün anlaşılması için cesedini Adlî Tıbb'a getiriyorlar.

Ölülerden biri,

— Kadıncağız, şaşkınlıktan yanlış yeri savcılığa vermiş, dedi oğlunu öldüren elektrik idaresi... Elektrik olmayınca operatör ne bok yesin...

Başka bir ölü,

— Peki be kardeşim, dedi, benzin olmayınca elektrik idaresi ne bok yesin...

Bir yaşlı ölü,

— İki gündür burdakilerin neden öldüklerini dinliyorum da, en boku bokuna ölen benim... dedi.

— Neden? diye sorduk.

Şöyle anlattı:

— Ben sapasağlamdım. Büyük oğlum, seni ille hekimlere muayene ettireceğim diye tutturdu. Bre oğlum, benim hiçbir hastalığım yok ki, hekime gideyim... Medenî insanlar, hiçbir hastalık olmasa da en az yılda bir kez baştan tırnağa hekim muayenesinden geçmeliymiş. Durup dururken hekime gidilir mi? Hiç bir ağrım sızım yok, ne diyeceğim hekime peki? Oğlan zorladı... Medenî insanlar böyle yaparmış. Beni de çekap (check-up) dedikleri o baştan tırnağa muayeneye soktular; röntgenler, kan tahlili, sidik tahlili, kan sayımı, daha neler... Bu işleri yapan da benim oğlanın Amerika'dan arkadaşı olan bir hekim. Benim kalp kontrolu kâğıdıma bakınca oğluma «Ne zaman öldü?» diye sordu. Oğlum «Kim?» dedi. «Bu kardiogram kiminse...» Oğlum bozuldu, «Yahu babamın, işte burda...» dedi. Hekim pek şaştı. «Olamaz... Hem de üç kez çok ağır kalp geçirmiş, yaşayamaz.» Bir daha beni kalp muayenesine soktular. Bu kez daha da kötü çıktı. Ben sapasağlam insanken, hekim «Ölmüş olmalı, üç kez ağır kalp geçirmiş...» deyince ben yere yıkıldım. Demek, üç kez kalp geçirmişim de haberim bile yok... Yatağa serildim, kıpırdayamıyorum... Kalp geçirdiğimi söylemeseler, sapasağlam yaşayacakmışım... Beni bir korku aldı, olur şey değil... Sonradan oğlum o benim üç kez kalp geçirdiğimi gösteren kardiogram denilen kâğıdı başka bir hekime göstermiş. Bu hekim yerli, yani Amerika, Avrupa filan görmemiş... Oğlum, benim üç kez ağır kalp krizi geçirdiğimi söyleyince bizim yerli hekim kahkahalar atmaya başlamış... Sonra anlatmış: «Amerika'da, Avrupa'da okuyan hekimler, bizim bura insanının kardiogramından anlamaz.» demiş. Neye anlamaz? Çünkü, bizde elektriğin voltajı sürekli iner çıkarmış... O kalp kontrol eden makinenin de voltajı inip çıkıyor; voltaj çok düşük... O makineyi bizim burası için yapmamışlar ki, normal elektrik voltajı olan ülkeler için yapmışlar. Yerli hekim işte buna gülüyormuş. Voltaj inip çıktıkça, makinenin ibresi de kâğıda bir yükseğe çiziyor, bir alçağa çiziyor... Oğlum gelip bunu bana anlattı; «Baba müjde, kalp krizi geçirmemişsin. O kâğıttaki çizikler, senin kalp atışın değil, voltajın inip çıkmasını gösteriyormuş...» dediyse de, ben artık kıpırdayamadım işte böylece... evet, pisi pisine öldüm... Çekap filan yaptırmasaydım daha çok yaşardım.

Bu soğuk morgta, uzun kirpikleri kar tutmuş, saçları buzlanmış tepeleme güzel bir kız var.

— Sen neden öldün? diye sordum.

— Benim hayatım bir romandır, diye başlayıp serüvenini anlattı.

İlginç olmadığı için yazmıyorum. Hergün gazetelerimizde hava raporu yada altın fiyatları gibi yazılan normal cinayetlerden birine kurban gitmiş.

Kız,

— Acaba güzelliğim bozulmuş mu? diye sordu.

— Şansın varmış, hep mahrem yerlerinden bıçaklamışlar... dedim.

Ölmemiş olsaydı, kızın bıçaklandığı yerlerini bikinisi örterdi.

Kızla konuşurken, morg çalışanları beni tezkereye koyup yandaki otopsi salonuna götürdüler, teşrih masasına yatırdılar. Geniş masada daha başka ölüler de vardı. Demek, ölüm nedenimin anlaşılması için otopsi sıram gelmişti. Beni otopsi yapılmaya hazır duruma getirdiken sonra çekip gittiler.

Otopsiye hazır ölülerden biri,

— Demek o adam sizsiniz, gazededeki resminizden tanıdım... dedi.

— Hangi adam? diye sordum.

Teşrihhaneye bırakılmış bikaç gazete gösterdiler. Ölümüm üzerine haberlerin başlıkları şöyleydi: «Yeri doldurulamayacak kayıp.», «En büyük palavracımızı kaybettik.»

Ölümüm için yazanlar, beni değil, kendilerini anlatıyorlardı. Hiç anımsayamadığım anılar yazılmıştı: ne anıları anımsıyor, ne yazanları tanıyordum.

Yaşamımda, kimileri benimle konuşurlarken, kendilerini ille de espriler yapmak zorunda sayarlar ve espri diye türlü sululuklar yapar, kendi gülmecelerine kendileri kahkahalar patlatarak başkalarını da sırıtmaya zorlarlardı. Ölümümden sonra yazanlar da ille espriler yapmak zorunda kalmışlar nedense.. Ölümüm üzerine yazarlığımı açıklayan bilimsel yazılar da vardı. Bunlardan birinde «Bu dünyada hiç mi güzel, hiç mi iyi, hiç mi doğru şeyler yoktu? Bunlardan hiçbirini yazmadı. Görüşünde çarpıklık olduğu için, hep dünyadaki alçaklıkları, bayağılıkları, iğrençlik ve kötülükleri görüp yazdı.» diyordu.

Sevgili Eşekarısı, işte ben öldüm. Benim yerime sen varsın dünyada. İğneni nereye sokacağını, kimleri iğneleyeceğini elbet bilirsin.

Kitap yaprakları arasındaki gül yaprakları gibi kurumuş dudaklarım, ölü gözlerimde donmuş iki damla yaş... Söyle beni bütün tanıyanlara öldüğümü. Artık elimi sıkmak için kimsenin korkusu kalmayacak Selam vermemek için kimi dostlarım karşı kaldırıma geçmek zahmetine katlanmayacak. Beni görmezden gelmek için başlarını çevirenler, sonradan kendilerinden utanmayacaklar artık. Öldüm ve onları kendimden, kendimi de onlardan kurtardım.

Dostlarım da, düşmanlarım da benden konuşurlarken «iyiydi hoştu ama...» diye söze başlayıp beni atabildiğine yererek, eskisi gibi, kendi kötülüklerinden arınma fırsatı bulamayacaklar. «İyiydi, hoştu...» deyip sözlerinin arkasını yutacak ve susacaklar; çünkü ölerek bütün kötülüklerimi de kendimle birlikte buraya getirdim.

Ayak sesleri duyduk. Kapı açıldı. Otopsi yapacak olanlar geldi. Parlak ışıklı lamba yandı, Otopsi yapacak olanların yüzleri örtülü, salt gözleri görünüyor.

Bir genç başıma otopsi yapılmaya uygun bir biçim vermek istedi, ama boynum da her yanım gibi donmuştu, başım çevrilmiyordu.

— Ölüsü bile dikbaşlı... dedi.

Sağlığımda çok kişi «kafasını kırmalı» demişti. Burda o işi yaptılar.

Bir genç,

— Bu nedir hocam? diye sordu.

Sorulan adam,

— Beyin denilen şey işte budur! dedi. Beyin, insan bedeninde, bademcikten, körbağırsaktan, yirmi yaş dişlerinden daha yararsız, hatta zararlı bir organdır. Kafatasının içinden çıkarıp atmak olanağı bulunmadığından, uyuşturarak çalışamaz duruma getirmek gerekir ki insan mutlu yaşayabilsin. Kafatası içinde oluşan beyin adlı bu urun, sahibinin başını belaya sokmaktan başka bişeye yaradığı görülmemiştir. Merhumun, neden başının beladan hiç kurtulamadığını herhalde şimdi daha iyi anlıyorsunuzdur.

Bu iş de böylece bitti Eşekarısı.

Kurttan korkusu olmayan Ölmüş Eşek'e cenaze töreni yapılacak değildi ya... Mezarlıkta bir çukura atıp üstümü örtecekler diye beklerken, evet, hiç umulmadık bişey oldu. Arabayla mezarlığe getirip bir çukurun başına bırakmışlardı beni. Mezarcı, yada mezar bekçisi olduğunu sandığım bir adam «Len, gelin, eğlen-

meyin gelin de şunu gömelim...» diye bağırıp duruyor, ama aldıran olmuyordu. Birden sürüyle araba sökün etti; belki elli, belki yüz araba, belki daha da çok... Hele o çelenkler. Arabalardaki çelenklerden başka bir kamyon dolusu çelenk de vardı. Birden çevremi kalabalık sardı. Kamyondan, arabalardan indirilen çelenkleri de çevreme koyuyorlardı; çiçeklerden bir tepe oluştu. Ölü olmasam şaşacaktım, ama ölüler hiçbişeye şaşmazlar. Demek, ben bu denli çok seviliyordum... Mezarcının «Len gelin de şunu gömek...» diye seslendiği adamlar kalabalığı görünce koşup gelmişlerdi. Onlardan başka, kırk elli sakat çevremde toprağa oturmuşlar, sesli sesli dualar okuyorlardı, içlerinde ağlayanlar bile vardı. Birkaçının da başı sarıklıydı. Çevremdeki kalabalık gittikçe artıyordu.

Kalabalıktan birisi hıçkıra hıçkıra ağlayarak,

— Hiç ölecek adam mıydı? dedi.

Bunu söyleyeni tanımıyordum.

Birisi de,

— Çok büyük miras bırakmış... dedi.

Hıçkıran adam, birden ağlamasını kesip,

— Yok yahu... Vay anasını... Parayla imanın kimde olduğu bilinmez... dedi.

Kalabalıktan biri mezar çukurundan çıkan toprak tümseğinin üstüne fırlayıp benim üzerime bir söylev çekti. Benim memlekete yaptığım büyük hizmetlerden, ilk çiklet fabrikasını kurarak çiklet dışalımını yüzdeon azaltmakla her yıl memlekete kazandırdığım milyonlarca dövizden sözediyordu. Allah Allah... Çok hayırsever olduğumdan, bir cami yaptırdığımdan, memlekete bir cami daha kazandıracakken vakitsiz öldüğümden...

— Aramızdan ayrılan memleketin değerli evladı Cafer Bey kardeşimiz kalbimizde ebediyyen yaşayacaktır... derken, birisi bağırmaya başladı:

— Duruuun, durun!..

Ölüler korkmaz ama, sağlığımda korkmaya öyle alışmışım ki, bir haciz memuru buraya yetişti sanıp korktum. Birden düşünemedim, haciz memuru artık neyimi alacak diye...

«Duur, dur!» diye bağıran adam, kalabalığın ortasına dalıp,

— Yahu, zavallı Cafer Bey orda... Siz burda kim için nutuk çekiyorsunuz? Zavallı Cafer Bey'i mezara atacak Mezarcı Mahmut'tan başka bir Tanrı'nın kulu yok...

Benim başımda söylev çeken adam,

— Tüh, dedi, yahu ben demindenberi Cafer Bey'in diye başkasının mezarında mı konuşuyormuşum?

Birisi,

— Lakin, ne kadar da coşkulu konuşuyordunuz Beyfendi... dedi.

Birisi de,

— Yazık oldu, dedi, ağlamıştık da...

Söylevci,

— İyi ama, dedi, ben aynı sözleri aynı heyecanla bir de Cafer Bey'in mezarı başında ikinci kez söyleyemem ki...

— Zararı yok beyfendi, üzülmeyin, başka biri söyler... dedi birisi.

Yığılı çelenklerden birini kapan, Cafer Bey'in mezarına koşuyordu. Ağır çelenkleri, iki - üç kişi birlikte sürükleyerek götürüyorlardı. Çelenklerden bitek yaprak bile kalmayınca, az önce dualar okuyan hafızlar, sakatlar, dilenciler, ıskatçılar, bana ağız dolusu sövüp sayarak çiklet fabrikatörü Cafer Bey'in mezarına koşuştular.

Yanımda kimse kalmadı sanıyordum. Bir de ne göreyim; yazı yazdığım derginin sahibi orda değil mi? Nasıl sevindim, anlatamam. Sağlığımda adama bir de kızardım. Kendikendimden utandım. Onca işini gücünü bırakmış, cenazeme gelmiş. Demek, beni seviyormuş...

Patronum,

— Ben de adam diye sözüne güvenip bir de avans vermiştim. Bu sayının yazıların bile yetiştirmeden öldü. Yazıklar olsun... diye kendikendine söylenerek, O da çikletçi Cafer Bey'in mezarına yöneldi.

Sevgili Eşekarısı, sana yazdığım bu mektupları, çalıştığım derginin sahibine götür ver de, beğenirse yayınlasın, ben de sağlığımda aldığım avansı ödemiş olayım.

Çukura bıraktılar. Üstüme toprak atıldı.

Rahmet dileyecek kimsem olmadığı için kendi kendime,

— Haydi Alah rahmet eylesin... dedim.

Oooooh, dünya varmış yahu...

Tahtalıköy'den sevgilerle.

Ölmüş Eşek

YİRMİNCİ MEKTUP

(Hiçbir polisiye romanda yazılı olmayan biçimde bir cinayete kurban giden zengin kadını anlatır.)

Sevgili Eşekarı'm,

Bilirsin ya, ben sağlığımda da yerimi yadırgamazdım. Uykum gelince nerde olursa orda yatar uyurdum: Evde, yolda, sürgünde, cezaevinde, otelde, çayırda, bayırda, dağda kırda... Nerde ve hangi koşulda olursa olsun, orda yazardım: Çayevinde, evde, masada, yerde, yatağımın içinde, dizimin üstünde...

Kimleri kıskanırım bilir misin; yerlerini yadırgama hakkı olanları. Yerini yadırgamak bile, ayrıcalığı olan bitkim insanlara özgü bir mutluluktur. Kendilerine özgü yeri olmayanların, başka yerleri yabancısamak, yadırgamak hakkı da olamaz.

En lüks otelde bile kalsalar öğleye doğru uyanıp da, gerine esneye «Bütün gece uyuyamadım, yerimi yadırgadım...» diyebilenlerin şımarık mutluluğu yok mu, sağlığımda beni en çok çileden çıkaran işte buydu. Öylelerini çok kıskanırdım. Sağlığımda, bu gizli isteğimi bikez bile gerçekleştiremedim. Hay Eşekarısı, desene ki, hangi isteğimiz gerçekleşti ki...

Yani, mezarımı hiç yadırgamadım. Çocukluğumda mahalle okuluna giderken «Altım toprak, üstüm yaprak» diye bir ilâhi söylerdik. Burası işte tam öyle bir yer. Altımdaki nemli toprak sanki yumuşacık bir döşek, üstümdeki toprak da kalın ama serin bir yorgan gibi. Yattığım yer iyi ama, altımdan kabama sert bişey batıyordu. Rahat etmek için yerleşeyim diye kıpırdayınca,

— Oynamaaa! diye alttan kalın bir ses geldi.

Ölü olmasam bu sesten korkardım. Ama ölüler korkmaz.

Sevgili Eşekarısı, şimdi aklından neler geçirdiğini sezer gibiyim. İçinden «Ölüler ağlamaz, ölüler bağırmaz, ölüler yemez, ölüler içmez, ölüler konuşmaz, ölüler uyumaz, ölüler korkmaz; yahu bu ölüler, bizim nöbetteki asker gibi bişey demek...» diye geçiriyorsunuzdur. Haksız sayılmazsın...

Altımdaki o kalın ses başka bir ölüden geliyordu.

— Ne işiniz var altımda? diye sordum.

— Ben gelip senin altına girmedim ya sen gelip benim üstüme çıktın... dedi.

— Kendiliğimden gelmedim ya, getirip buraya gömdüler, dedim.

— Ama beni iki gün önce gömmüşlerdi. Bu yer benim hakkım... dedi.

— Beni gömerlerken hakkını arasaydın...

— Hıh... Ölüler haklarını arayabilir mi? Sağlığımızda arayabildik mi ki, ölünce arayabilelim?

— Anlaşılan, siz de benim gibi yaşamadan ölenlerdensiniz...

— Öyle olmasaydı, küpe turşuluk hıyar atar gibi, aynı çukura gömerler miydi üçümüzü de...

— Neee? diye bağırdım, üçümüzü mü? Üçüncüsü de kim?

— Benim altımdaki kadın... Onu da benden bir gün önce gömmüşler.

— Burası ne biçim yer! Sağlığımızdakinden hiçbir ayrımı yok... Halk otobüsünde Eyüpsultan'a gider gibi altalta üstüste mezar olur mu be...

Altımdaki adam,

— Ben alışığım, dedi, bizim gecekonduda da böyle yaşıyorduk...

— Ölünce de mi rahat yok yani... Rica ederim, çekin şu altımdaki şeyinizi, eliniz mi, bacağınız mı, her neyinizse... Çok tedirgin oluyorum...

— Vay beyim vaay... Rahatına o kadar düşkünsen kendine özel mezar yaptırsaydın...

— Ne diye hepimizi bir mezara doldurmuşlar balık istifi...

— Yer yok, yer... Özel mezarlar bile karaborsada, nerde kaldı ki senin benim gibi kendilerine bir mezarlık yer bile satın alamayanlar... Hoş, özel mezarlarda da rahat yok ya... Hele biraz dur, özel mezardakilerin de kavgalarını duyarsın. Mezar karaborsacıları, bir mezarı üç-dört kişiye birden satıyorlar. Dün, ne oldu, biliyor musunuz? Adam, karısı ölünce, bu mezarlıkta aile mezarlığı almış. Karısını gömdükten sonra da yanına kendisi için mezar yeri ayırtmış. Bir zaman sonra adam ölmüş. Dün adamı da gömdüler. Aman aman, o mezarda bir kavga, bir kavga...

— Ne kavgası? diye sordum.

— Kıskançlık kavgası... dedi.

Ölen koca bir de bakmış ki, ölümünden son-

ra arkasından gözyaşları döktüğü, onca sevdiği karısının koynunda bir yabancı erkek... «Kim bu herif?» diye karısına çıkışmış. Kadın da «Tanımıyorum...» demiş. «Vay, ne demek... Sen artık tanımadığın herifleri de mi koynuna alıyorsun... Öldükten sonra senin huyun mu değişti...» diye... Bir kıskançlık kavgasıdır sürmüş. Adamın satın aldığı özel aile mezarlığını, ikinci kez başkasına satmışlar da, o yabancı erkek öylece girmiş ölü kadının koynuna...

— Oysa ben, ölünce artık varsıl-yoksul ayrımı kalmaz sanıyordum... dedim.

— Kalmazmış ama, daha şimdi değil, iyice çürüyünce... dedi.

O dünyada sıkıntı çekenler öteki dünyada rahat edecekler diye boşuna avunup durmuşuz.

— Lütfen çekin şeyinizi... diye bir daha rica ettim.

— Kuzum siz yalıdan mı, konaktan, villadan mı, köşkten mi geldiniz buraya? dedi, bana batan bişey yok da size ne batıyormuş! Sağlığımda da böyleydi ben alışığımdır; bir küçük gecekondu odasında yedi kişi yatardık; kimin nesi kimin neresine batıyor, ayrımsamazdık bile... Hiç olmazsa burda yedi kişi değil, üç kişiyiz.

— Evet ama sizin altınızdaki kadın... dedim.

— Hıh, kadınmış... Kadınlığı mı kalmış...

En altımızdaki kadın, bu söze çok alınıp,

— Terbiyeli olun biraz... diye uyardı.

Altıma batan o sert şeyi yokladım. Adamın suçu yokmuş, altıma batan o sert şey bir kayanın sivri ucuymuş. Ne o kayayı çekebilir, ne de toprağın içinde başka yana dönebilirdim. Demek, nasıl sağlığımda kazık üstünde yaşadımsa, ölünce de kazıktan kurtulamayacaktım.

En alttaki kadın,

— Allah kimseyi gördüğünden geri koymasın... dedi.

Altımdaki adam,

— Eyvah, yine anlatmaya başlayacak, dedi, öldüm ama hiç olmazsa evdeki karımın dırdırından kurtuldum diye sevinirken, burda bu kadının çenesi... Gömüldüğümdenberi tam beş kez dinledim.

Kadın,

— Ama o bey yeni geldi, dedi, dinlemek de istiyor, size ne? Siz dinlemeyin...

Söylediğine göre çok zenginmiş. Zenginliğinin nedeni çok akıllı evlilikler yapmasıymış. Kocalarından kimisi ölmüş, kadına yüklü miras kalmış. Ölmeyen —belki de öldüremediği— kocalarından da ancak büyük paralar alarak boşanmaya razı oluyormuş. İşte böyle böyle ülkenin en zengin kadınlarından biri olmuş.

Bu denli zengin bir kadın neden kendisine görkemli bir mezar yaptırtmıyor da, bizim gibi yoksullarla birlikte, Belediyece bir çukura atılıyordu? Sesinin titrekliğinden çok yaşlı olduğunu sandığım kadının anlattıklarından benim yorumum şöyle oldu. Kadın yaşlanmış ama gönlü taze... Körpelere düşkün yaşlı bir kadın. Parası da tükenecek gibi değil. Parasıyla değil mi, yoksul ama güçlü ve yakışıklı delikanlılardan jigololar kulanmaya başlamış. Bu jigololardan biri pek öyle genç değilmiş, kırkın üstündeymiş, ama kadına tutkunmuş... Feleğin çemberinden geçmiş olan kadın, önceleri bu tutkunluk gösterilerine inanmamış ama, herif ille de evlenelim deyince, kadın da mayışmış... Evlenmişler. Yaşlı karı öyle mutlu, öyle mutlu, öyle mutluymuş ki... Hiçbir evliliğinde bu denli mutlu olamamışmış... Kadın, pasta, fondan ve çukulatine çok düşkünmüş... Kendisinden otuzdört yaş genç olan kocası her akşam eve, elleri kolları pasta, çukulatin, fondan kutularıyla dolu gelirmiş. Kadın da bunları atıştırırmış... Kocası bu pastaları O'nun için özel yaptırıyormuş. Ama ne pastalar... Bikaç zaman sonra kadına bir hal olmuş, heladan dışarı çıkamıyor zavallı... Hekimler, ilaçlar filan, kadın kurtulamıyor. «Öyle ki» diyor, «vallahi sevişmeye bile fırsat bulamazdım... Haydiii tuvalete... Doğru dürüst uyku uyuduğum bile yok, her on-onbeş dakikada bir desturun tuvalete... Eridim, bittim, gücüm kalmadı. Bu halde bile kocam beni seviyordu. Akşam gelir, getirdiği pastaları verir, beni öperdi. Ama sevişmeye değil, öpüşmeye bile fırsat yok ki bana... Zor koşup yetişirdim helaya, bazen de yetişemezdim... Ah o ne pastalar, ne pastalar... Benim için özel yaptırıyor sevgilim... Bir zaman sonra yatağa serildim, helaya gidemiyorum... Anlıyorsunuz değil mi durumumu... Alttan üstten... Sevgilim beni bir saniye bile bırakmadı... O kadar ishale insan dayanır mı, hele benim yaşımda... Kocam başucumda «Hadi canım sevgilim, çok zayıfladın, ye birazcık daha... Senin için özel yaptırdım...» diyerek kendi eliyle ağzıma pasta parçaları koyuyor...»

İşte böyle anlatıyordu kadın. Tarihte böyle bir aşk görülmemiş. Sonunda yaşlı kadın cartayı çekiyor ve ancak ölümünden sonra kocasının cesedinin başında sevgilisiyle konuşma-

sından gerçeği öğrenebiliyor. O sevgili genç kocası, özel yaptırdığı pastaların, fondanların içine müshil ilacı koydururmuş. Zavallı yaşlı kadın pastaları atıştırdıkça ishal oluyor... Sonunda «Salihat-ı nisvandan» olan hanımefendi «ishal» yüzünden «iritihal-ı dar-ı beka» eyliyor. Bütün malını mülkünü, varını yoğunu da kocasının üstüne yaptırdığından meteliksiz... Herif öyle alçak ki, hiçbir cinayet romanında hiçbir polisiye roman yazarının aklına gelmeyen biçimde öldürdüğü o milyarder karısına bir cenaze töreni bile yaptırmıyor, bir mezarlık toprak bile satın almıyor... Kadının cenazesini belediyeye kaldırtıyor... Ama kadın memnundu. «Ooooh çok şükür, öldüm de ishalden kurtuldum. İki dakikacık bile kocamla sevişmeye fırsat bulamıyordum, kendimi helaya zor atıyordum... Neydi o günler...» diyor.

Sevgili Eşekarısı, seni çok göreceğim geldi, çok özledim. Belki de bu duygularımdan ve geçenki mektuplarımın sonunda yazdığım «yakında görüşmek üzere» dileklerimden memnun olmuyorsundur. Kim ister bir ölüyle buluşmak hele yakın zamanda olunca... Kim özler bir ölüyü? Hayır hayır, yakında da, uzakta da, hiçbir zaman görüşmeyeceğiz.

Galata Köprüsü dubalarının çevresinde mavi yeşil karışımı bir renk alan kirli Haliç sularını benim için de seyret... Eminönü alanına çıkan Yenicami kemeri varya, o kemerin altından geçerken dur biraz, beni an. Sağlığımda, özgürlük denilen şeyi —nasıl bişeyse— salt o kemerin altında duyumsardım. En sıcak günlerde bile orası öyle serin eser ki, orda göğsümü yele açar, kısa süre de olsa kendimi özgürmüşüm sanırdım. Çünkü sağlığımda özgürlüğü hiç yaşamadım, onun nasıl bişey olduğunu ancak kitaplardan okuyup öğrendim. Yenicami kemerinin orda durup o serin esinti derimi okşarken «Olsa olsa özgürlük denilen şey, işte böyle bişey olmalı...» diye düşünürdüm.

Mektubuma son verirken, densizlere batırdığın iğnenden özlemle öperim sevgili Eşekarısı.

Dostun
Ölmüş Eşek

YİRMİBİRİNCİ MEKTUP

(Nüfus denetimi konusunda ölülerin sert tartışmasını yansıtır.)

Kadeşim Eşekarısı,

Burda, yani mezarda çok şaşılası şeyler oldu. Toprağın üstünde ayak sesleri vardı. Birileri dolaşıyor olmalıydı. Benden önce gömüldüğü için altımda gömülü adam,

— Gece olmuş... dedi.

— Toprağın altında geceyi gündüzü nasıl anlıyorsun? dedim.

— Güpegündüz mezar taşlarını çalamazlar ya... dedi.

O ayak sesleri mezar taşı hırsızlarınınmış. Mezar taşçılarına satarlarmış. Onlar da siparişe göre değişiklik yapıp bu taşları başkalarına satıyorlarmış. Bir mezartaşının üç-dört kişiye satıldığı bile oluyormuş.

Zengin ölülerin özel mezarlarına konan çelenkleri de çalıyorlarmış. Ama bu çelenklerdeki çiçeklerin, kısa saplı olduğundan, pek öyle pazarı yokmuş.

— Ya mezarlık bekçisi? diye sordum.

— Var elbet, dedi, onlar disiplin kurar, hırsızlar arasındaki uyumu sağlar, kavgaya dırıltıya neden vermezler...

Ölülerin altın yada platin dişlerini çalmak için geceleri mezar açanlar da var diye söyleniyormuş ama, dört gündür burda öyle olaya tanık olmamış... Müshil konulmuş pastalardan ölen kadın durman anlattı.

— Sabah oldu mu? diye sordum altımdaki adama.

— Ne yapacaksın sabahı akşamı? dedi ve ekledi:

— Biz burda zamanın dışındayız.

Tepemde tıkırtılar, gürültüler oldu. Zamanın dışındaki ölü,

— Sabah değil, nerdeyse öğle olacak... dedi.

— Nerden anladınız?

— Tepemizde toprağı kazıyorlar ya... Bu çukura bizim gibi yoksul bir ölü daha gömecekler... dedi.

Gerçekten de öyle oldu. Toprağı öyle derin kazmadılar, biraz eşeleyip ancak bir ölü sığa-

cak kertede yer açtıktan sonra, çok yaşlı bir ölüyü oraya bıraktılar. Gürültülerinden yukarda ancak iki, ençok üç kişi olduğu anlaşılıyordu. Hıyara tuz serper gibi ölünün üzerine biraz toprak serpip sözde mezarı kapatmış oldular. Sonra zamanın dışındaki o kopkoyu sessizlik yeniden başladı.

Ölülerin konuşmaları sessizliği kesinlikle bozmaz. İşte buyüzden altımdaki ölü, yeni gömülen ölüye,

— Nedendi ölümünüz? sorusuyla, mezar sessizliğini bozdu, diye yazamıyorum,

Evet, altımdaki ölü, üstümdeki ölüye, ölüm nedenini sordu. Yeni gömülen ölü de şöyle açıkladı:

— Öldüğümde neden öldüğümü bilmiyordum. Ölümümden sonra hekimler benim yanımda, aralarında konuşup tartıştılar da, ben de ancak ölümümden sonra, neden ölmüş olduğumu onlardan öğrenebildim. Kortizon verilen hasta, vücudundaki kortizonu çıkarmadan ameliyat edilmezmiş. Beni ameliyat eden operatör, hastanenin verdiği müşahede raporunu okumayı unutmuş. Benim kortizon aldığımı bilmiyormuş. Oysa raporumda yazılı.

Yine hekimlerin söylediğine göre, benim ameliyatım çok başarılı geçmiş; öyle başarılı ki, hatta beni ameliyat eden hekimi arkadaşları kutlamışlar. Ameliyat başarılı olmaya başarılıymış, yazık ki hekim, benim kortizon aldığımı bilmediği için ölmüşüm. Tabii benim ölümüm ameliyatın başarılı geçmiş olmasına engel değil. Bu başarılı ameliyat sonunda öldüm ama, ameliyat yüzünden değil ölümüm, kortizon almış olmam yüzünden...

Pek bişey anlayamadığım için,

— Yani ne demek? diye sordum.

Üstteki ölü,

— Şu demek ki, diye açıkladı, cesedimi muayene eden hekimler, ameliyatı çok başarılı yapmış olduğu için, ölümümden operatörün sorumlu tutulamayacağını ispat ettiler. Ameliyatta bir kusuru olsaymış, ölümümden sorumlu olacakmış.

Başımda konuşan hekimlerden biri, hekimin ameliyat yapmadan önce hastanın raporunu okumak zorunda olduğunu, okumuş olsaydı hastaya kortizon verilmiş olduğunu öğreneceğini, o zaman vücuttan kortizon çıkana dek ameliyatı geciktireceğini filan söylüyordu ki, öteki hekim şöyle dedi:

— Efendim, bu adam (parmağıyla beni gösteriyordu) yetmişaltı yaşında... Maşallah yaşayacağı kadar yaşamış... Kortizon almamış olsaydı da ameliyatta ölmeseydi, sanki günün birinde nasıl olsa ölmeyecek miydi yani... Dii mi efeeem? Belki de ameliyat edilmemiş olsaydı, ameliyattan önce bile ölecekti, Dii mi efeem? Değer mi yani?

Adam susunca yeniden ölü sesizliği başladı.

Yeni gömülen,

— Bu çukurda kaç ölüyüz? diye sordu.

— Sizinle üç erkek, bir kadın, dört ölüyüz... dedim.

Altımdaki ölü,

— Bildiğimiz bu kadar ama, dedi, altımdaki kadın ölünün altında neler olduğunu bilmiyoruz.

Üstümdeki ölü,

— Bırak yerin altını, doğum denetimi olmazsa, bu gidişle insanlar yerin üstünde bile yer bulamayacaklar... dedi.

Sonra da, doğum denetiminin yararları üstüne uzun bir söylev çekti.

Matematik olarak gerçekler ortadaymış. Türkiye'de kırk milyon insan yerine yirmi milyon olsaymış, çok doğal olarak yoksulluk da olmazmış. Çünkü, kırk milyonu yediği yumurtayı, eti, sütü, yemişi, yirmi milyon insan yiyecekmiş. Yirmi milyon insan yerine, on milyon insan olsaymış, işsizlik de olmazmış. On milyon yerine, beş milyon insan olsaymış, Türkiye'de herkesin iki-üç evi olur, konut sıkıntısı çekilmezmiş.

Altımda yatan ölü kıkır kıkır gülmeye başlayınca yeni gömülen ölü kızıp,

— Neden gülüyorsunuz? diye bağırdı.

Alttaki,

— Çok haklısınız, dedi, hesap ortada, Türkiye'de beş milyon yerine iki milyon insan yaşasa çok daha bolluk, rahatlık olacak... Ama zaten böyle değil mi bugün ülkemizde... Türkiye'de taş çatlasa bugün insan gibi ancak iki milyon insan yaşıyor.

Üstümdeki,

— Kırk milyon... diye bağırdı.

— Evet, kırk milyon ama, otuzsekiz milyonu, o iki milyonun, bilemediniz beş milyonun insan gibi yaşayabilmesi için onlara çalışanlar, yani senin benim gibi yaşayamayan ve yaşamadan ölenler...

— Yani, ne demek istiyorsunuz?

Söze karışmak gereksinmesini duydum:

— Boşuna korkutmaya çalışmayın insanla-

rı. Hepimiz ölmüşüz işte... Ölümden öte yol yok. Ölmüş Eşek'in de kurttan korkusu olmaz.

Altımdaki adam,

— Doğum denetimi dedikleri şey, pinponların, morukların dünyada daha çok ve rahat yaşayabilmeleri için buldukları bir dümendir... dedi.

— Ne demek o? diye üstteki çıkışarak sordu.

Alttaki de açıkladı:

— Bütün umut gelecekte, yeni kuşaklardadır. Eski kuşak ne olmuşsa olmuş... Yeni kuşaklar gürlükle yetişmeli ki, içlerinden dünyaya ve topluma yararlı olabilecek değerli insanların yetişme olasılığı da artsın. Doğum denetimiyle yeni kuşağı sınırladıkça, içlerinden değerli insanların yetişme olasılığı da azalır. Bir insanın en yaratıcı, en verimli, en çalışkan dönemi, yirmiyle elli yaş arasıdır. Altmıştan sonra insanlar çoğunlukla başkalarına yük olmaya başlarlar. Oysa zamanımızda, altmışından, yetmişinden, sekseninden sonraki insanları daha da yaşatıp, yani tiridi çıkmış pinponları genç kuşağın sırtına yük edip biyandan da doğum denetimiyle yeni doğumları önlemeye çalışıyorlar. İçigeçmiş moruklar ve kocakarılar rahat yaşasınlar diye yeniler doğmasın istiyorlar. Neden? Çünkü dünyamıza moruklar egemen de ondan. Dünyamızı moruklar yönetiyor. Bakın, her yerde yönetimin başında onlar... O kerte uzun yaşamak istiyorlar ki, sonunda vücutlarında, doğanın bile işine yaramayacak kireçten başka hiçbişey kalmıyor. Kireçleşmiş pinponlar... Her yanları, beyinleri bile kireçleşmiş... Bencil, hiçbir özverileri olmayan, kimseye yararları dokunmayan bu moruklar iyice kireçleştikten sonra ölüyorlar ki, toprağa gübre bile olmasınlar.

Yukardaki yaşlı ölü bu sözlerden alınmış bir sesle,

— Ne demek istiyorsunuz yani, dedi, çoğalalım çoğalalım da...

Alttaki, yukardakinin sözünü kesip sordu:

— Söyler misiniz Türkiye bugün en çok dövizi nerden elde ediyor?

Sorusunu yine kendi yanıtladı:

— Pamuktan mı, tütünden mi, fındıktan mı, bakırdan mı? Hayır, hiçbirinden değil? Ya neden? İnsandan... İşçilerimizi gönderdik de yurt dışına, onların getirdikleri dövizle ayakta duruyoruz efendiiii... Demek ki, insan gerekli bize, insan!

Gittikçe kızıyordu:

— Bugün kırk milyonuz diye dünyada azçok sözümüz geçiyor; on milyon olsan kim dinler seni be...

Yukardaki yaşlı,

— Nüfusumuzun artması iyi bişey olsaydı, bize yardım eden, kredi veren yabancı dostlarımız doğum denetimini salık vermezdi bize...

Alttaki bu söz üzerine küplere binip bağırmaya başladı:

— O dost dediklerinin nüfusumuzun artmasını istememelerinin nedeni başka. Nüfusumuz artar da çıkış yolu arayıp solcu olurlar diye korkuyorlar. Solcu olamamaları için de beslemek zorunda kalacaklar. İkincisi de nüfus denetimi yararlı deyip ha bire onların ilaç fabrikaları bize doğumu önleme ilaçları, aygıtları satacaklar.

Sözünü burda kesse iyiydi, ama kendini frenleyemeyip,

— Şimdi anladın mı eşşoğlu eşşek! diye bağırdı.

Müthiş bir kavga çıkacak diye korktum; ama hepimizin ölü olduğumuzu anımsayınca dinginleştim; çünkü ölüler kavga edemezler.

Üstümüzden duyulan bir bando sesiyle bu tatsız konu kapanmış oldu.

Altımdaki adam,

— Bando Chopin'in cenaze marşını çalıyor; şu anda kimbilir dünyanın kaç yerine birden bando gürültüsüyle Chopin'in ruhu tedirgin edilmektedir. Nerde olursa olsun az yada çok ünlü biri öldü mü, zavallı Chopin, bu marş yerine neden oynak bir hava bestelememiş olmasının cezasını sonsuzca çekecek... dedi.

Bando sesi gittikçe bizden uzaklaştı. Belli ki, mezarlığın öte yanındaki özel mezarlıklar bölümüne götürülüyordu cenaze... Bizim gömüldüğümüz yerse, mezarlığın gecekondu mahallesi gibi bir yer... Mezartaşlarımız yok... Zamanla dağılacak olan küçük toprak tümsekler... Tümseklerden kimisinin üstüne dikilmiş bir tahta parçasında, orda gömülü olanın kargacıkburgacık yazıyla kimliği yazılı...

Ölüm kurtuluş değil ki... Bakalım, daha neler gelecek başıma... Patrondan aldığım avans ödenene dek yazarım sana sevgili Eşekarısı. Hoşça kal.

Ölmüş Eşek

YİRMİİKİNCİ MEKTUP

(Ölmüş Eşek'in Tahtalıköy'e varışını anlatır.)

Canım dostum Eşekarısı,

Gele gele hiçbir canlının geri dönemeyeceği yere geldim. Gişenin üstünde «Dönüş bileti verilmez» diye yazılı bir levha asılıydı. Dönüşü olmayan yola girilir mi hiç! Elindeyse girme bakalım, biz daha doğduğumuz zaman dönüşü olmayan yola girmemiş miydik? Yine de dönüşü olmayan yolculuğa çıkmamak için başka yollar arayacaktım ama, bulunduğum o geniş yerin tek çıkış yolu vardı ve yolun kıyısına dikilmiş işaret levhasında «Tek Yol» ve bu yazının altında da herhalde Türklerden başkaları da anlasın diye «One Way» yazılıydı. Bütün tek yolardan nefret ederim Eşekarısı... Ama ne gelir elimden?

Gireşinin önünde ölüler kuyruğa girmişti. Ben de kuyrukta sıramı aldım. Gişede bir melek vardı, sarışın bir melek... Meleğe el salladım uzaktan. Çünkü tanıyordum O'nu. Sen şimdi her zamanki gibi yine atıyorum sanacaksın, ama inan ki doğru... Gişedeki kızı, sağlığımdan tanıyordum; O gerçekten de Melek'ti, yani kızın adı Melek'ti... Sağlığında hep gişe memurluğu yapardı. Ne zaman öldüğünü bilmiyordum; demek Melek gencecik ölmüş... O kerte çok el salladım ki, sonunda beni gördü. Gülümseyerek beni çağıracağını sanırken o bir meleğe hiç yakışmayan asık suratla başını önüne eğdi. Ben o zaman, dünyadaki içten ilişkilerimize güvenerek,

— Kız Meleek! diye seslendim.

Ortalığı sarsan bir ses gürledi:

— Kendine gel! Ciddiyetini takın, sululuk etme sakın!

Sesin sahibi görünmüyordu; sanki bulutların arasına gizlenmiş bir hoparlörden geliyordu ses.

Yavaş yavaş sıra bana geliyordu. Önümdekilerin ne yaptıklarını özenle gözlemeye çalıştım. Sırası gelene bizim Melek fısıldayarak soruyordu. Aldığı yanıta göre, ellerine renkli kâğıt veriyordu, bunlar bilet olacaktı. Tek Yol yazılı levhanın altında duran birisi, gelenlere ellerindeki renkli kâğıtlara göre, bağırarak gidecekleri yeri söylüyordu:

— Birinci mevkiii...

— Paradiii...

— Lüks koltuk...

— Locaaa...

— Koltuk...

— Onur locası...

Gişedeki bizim Melek'in önüne gelen kişiye ne fısıldadığını duyamıyordum.

Sıra bana geldi.

— Melek yahu, beni tanımadın mı? dedim.

Duymazdan gelip bana da fısıldadı:

— Kartınızı verin.

— Ne kartı?

— Tavsiye kartınız yok mu?

Tüüüü, yahu burda da mı tavsiye, burda da mı iltimas? Artık bu olmaz!

Melek, adımı soyadımı sorup öğrendikten sonra,

— Bekleyin biraz... dedi.

Bir düğmeye bastı. Orda herşey elektronikti. Düğmeye basmasıyla, yürüyen rayla önüne kabarık bir dosya geldi.

— Dosyanız gebe... dedi.

Dosyanın üzerine basılı kırmızı çift ayla «Çok gizlidir» damgasını gördüm.

Dosyayı açıp, bir dosyadaki resme ve yazılara bakıyor, bir yüzüme bakarak mırıldanıyordu:

— Hımmmm... Haaaa! Ooooo!.. Hımmmm... Yaaa... Hoho-hooo... Hımmm... Vayyy...

Sanki beni tanımazmış gibi,

— Demek o sizsiniz? dedi.

— Evet, o benim...

Yine bir düğmeye bastı. Yanında birden bir Zebani belirdi. Zebaniye,

— Alın bunu, sorgu salonuna götürün! Tehlikeli ve azılı... Dikkatli olun!

Sanki kaçacakmışım ve sanki burdan kaçılabilirmiş gibi Zebani koluma sıkıca yapışıp sürükleyerek götürdü, önümüzde kendiliğinden açılan bir kapıdan içeri itti beni. Ben içeri girer girmez birden duvardan uzanan iki el kıskaç gibi bileklerime yapıştı.

— Kimsin sen?

O kalın ses yine gürledi:

— Adaletin pençesi...

— Burda da mı yahu... diye söylendim.

O madensel ses yanıt verdi yine:

— Adaletin kolu uzundur; değil Tahtalıköy'e cehennemin dibine gitsen yetişir.

«Tahtalıköy'e yetişmek de bir iş mi? Tahta-

kale'ye yetişsin de görelim.» İçimden böyle geçirdim ama, neme gerek maydonuzlu börek, ağzımı açıp bişey söylemedim.

Nedense bu adaletin uzun kolu ve güçlü pençesi de tavsiyelilere, iltimaslılara değil, benim gibi garibanlara yetişiyordu.

Girdiğim salonda başkaları da vardı. Şöyle bir bakındım, tanıdık birini bulamadım. O büyük salondan, üstünde «Sorgu odası» yazılı bir yere geçiliyordu. Kapının sağında gözleri bağlı eli terazili bir satıcı kadın duruyor ve alıcı çekmek için sesleniyordu:

— Haydi, beğen beğen al, saç seç al!.. Kabağına para yok... En küçüğü kan kırmızı... Almasan da bak, bakması parayla değil...

Yanımda duran birine,

— Bağışlayın, dedim, biliyor musunuz kim bu kadın?

— Adalet tanrıçası... dedi.

Kurban olayım, güzel kadınmış...

— Elinde terazi var, ne tartıyor böyle?

— Adalet...

— Gözleri neden bağlı?

— Hak geçmesin, haksızlık yapmasın diye... Gözlerini bağlamışlar ki, ne de olsa kadın ya, karşısına yakışıklı bir erkek suçlu getirilirse gönlüne kapılıp da cezayı azaltmasın diye...

— Öyleyse bu adaleti bir erkeğe tarttırsalardı...

— Bir güzel kızı suçlu diye erkeğin karşısına getirince n'olacak?

Adama verdiği bilgiler için teşekkür ettim. Sorgu odasına girmek için çoktanberi burda beklediğinden buraya değgin çok şey öğrenmiş.

Elinde adalet terazisi olan Tanrıça, bir pazaryeri satıcısı gibi durmadan alıcı çağırıyordu:

— Bizde kabak yok... Seç seç al!..

— Nedir bu sattığı? diye sordum.

Tanış olduğumuz adam,

— Adalet Tanrıçası ya bu... Adalet tastamam yerini bulsun diye avukat veriyor sanıklara...

— Seç seç al diye bağırıyor?

— Herkesin parasına göre avukat... Paran çoksa, ünlü bir hukuk profesörünü avukat tutarsın... Yada eski adalet bakanlarından birini... Paran azsa, yeni yeni tüylenmeye başlayan bir genç avukatı...

— Param yoksa?

— O zaman işin Allah'a kalmış demektir...

— Yani yandık diyorsun...

Gördüğüm bir olay beni çok şaşırttı. Biraz kamburumsu, sivri sakallı zayıf bir adam, Adalet Tanrıçasına arkasından yaklaşıyor, Tanrıçanın yerlerde uzanan ipekli tuvaletinin eteğini kaldırıp, ordan içeriye bakıyordu. Kafasını ikidebir dışarı çıkarıp yine içeri sokuyordu. Bir elinde terazi tutan ve müşteri çekmek için çığırtkanlık yapmakta olan Adalet Tanrıçası, sanki sinek kovalarmış gibi ikidebir eliyle arkasındaki o herifi kovalamaya çalışıyor, eteğinin altına bir şaplak indiriyor, yine kendi işine bakıyordu.

— Beyfendi, kimdir bu herif Tanrıçanın eteğinin altına ikidebir başını sokan? diye sordum.

— Haaa, O mu? ahlaksız namussuz, alçak bir yaratık... Tanımadınız mı, Şeytan işte...

— Neye kadıncağızın eteğinin altına başını sokuyor?

— Tanrıçanın kıçını seyretmek için... Adalet Tanrıçası da, Şeytan ileriye gidince, eliyle şaplağı indiriyor.

— İleriye gitse nereye dek gider ki...

— Tek yol'dur...

Mübaşirlik görevi yapan bir melek, sorgu sırası gelenleri, seslenerek içeri çağırıyordu. Sorgu odasından kulak tırmalayıcı, can paralayıcı sesler geliyordu ki, bu seslere yürek dayanmaz...

— Aaaah, yandım...

— Yeter, vurma ağbi... Bittim be, bittim...

— Ayağını öpeyim artık vurma...

— Bokunu yiyeyim ağbi... Hepsini söyledim ağbi... Ben yaptım ağbi...

— Siz ne derseniz öyle ağbi...

— Allaaah!.. Acıyın be Allah diyorum... Duy beni Allah'ım, duy...

Bu bağıranlara yanıt verilmiyor, ancak yanıt yerine «çat, çut... şak!.. küt... pat...» gibi sesler duyuluyordu. Ama o «Allah» sesi gelince, Allah'a yalvarana şu yanıt verildi:

— Allah mı? Ulan Allah bu dolapta bak, üstteki rafta...

Tuuu!... Tövbe Yarabbi! Ulan Allah bir duyarsa bunu söyleyenleri analarını... ağlatır be! Hem de duyar elbet...

Tanış olduğumuz adam,

— Duymasına duyar ama bişey yapmaz, çünkü sorguyu yürütenler kendi adamlarıdır... dedi.

O adama,

— Bağışlayın beyfendi, acaba ne oluyor içerde? diye sordum.

— İlahî adalet yerini buluyor... dedi.

«Kıçını şeytana dikizleten, gözü bağlı adalet tartan karının adaleti elbet böyle olur...» diye düşündümse de, korkudan sesimi çıkaramadım.

— Beyfendi sağlığınızda ne iş yapardınız? diye sordum.

— Seksüel prodüktördüm... dedi.

— Bu nasıl bir meslek, bilemedim. Yüksek bir memurluk filan olacak, hangi bakanlığa bağlı?..

— Her bakanlıkta parmağımız vardır efendim.

— Çok güzeeeel... Yani özel girişim midir, yoksa KİT'lerden mi, kamu iktisadi teşekkülü hani...

— Seksüel prodüktörlüğü nasıl bilmezsiniz? Özel girişimdir, ama her alanda etkimiz vardır. Seksüel prodüktörlüğe, muhabbet tellallığı, beyaz kadın ticareti filan da denilir... Aşağı düzeydeki gavat yada dümbük de derler...

— Yani şu halkın pezevenk dediği mi?

Yılış yılış güldü. Adamın mesleğini anlamıştım artık. Tam bu sırada mübaşirlik yapan melek, künyesini seslenerek seksüel prodüktörü sorgu odasına çağırdı. Kısa süre sonra o her yanı zangırdatan ilahi adaletin sesini duyduk:

«Doğumevinde senin doğduğun anda başka bir çocuk daha dünyaya gelmişti. Doğum odasında hemşireler bir yanlışlık yaparak seni öteki çocuğun annesine, öteki çocuğu da senin annene verdiler. Buyüzden sen, öteki çocuk için yazdığımız alınyazısını yaşadın, öteki çocuk ise senin için yazdığımız yazgıyı yaşadı. İşte buyüzdendir ki, öteki çocuk bir gavvat ve sen de çok büyük bir insan olacak iken, yanlışlık sonucu sen o çocuğun yerine bir gavvat oldun, öteki çocuk da senin yerine büyük bir insan oldu. Altmışbeş yıl yaşayıp öldüğünde, artık bu haksızlık düzeltilecek, hak yerini bulacak, sonunda adalet gerçekleşecektir.»

Seksüel prodüktör sorgu yargıcının yanından çıktı. Cennete götürülüyordu, ama suratı öyle asıktı ki, sanki ceheneme gönderiliyormuş gibi... Önümden geçerken,

— Gözünaydın... dedim.

İki elini yukarı açıp,

— Bu ne biçim kurban olduğum adalettir yahu, dedi, bana kırk yıl muhabbet tellallığı yaptırmadan bu adalet yerini bulamaz mıydı?

Ordakilerden biri,

— Yine şansın varmış ki erken ölmüşsün, dedi, ya doksan yıl yaşadıktan sonra düzeltselerdi bu yanlışlığı...

Seksüel prodüktör yürüdü, cenete gitti.

Arkasından bir kalın ses duyuldu:

«Hikmetinden sual olunmaz!»

Mübaşir melek,

— Ölmüş Eşşeeeek! diye seslendi.

— Burdayım!

Sorgu odasına aldılar.

Sorgu yargıcının arkasında, duvardaki çerçevesi yaldızlı levhada şu yazı vardı:

«Adalet mülkün, mülk de adaletin temelidir»

Sorgu yargıcı adımı, soyadımı, baba adımı sorduktan sonra,

— Nerde doğdun? dedi.

— Sanırım yatakta... dedim.

Beylik soruları yanıtlamamdan sonra,

— Tahtalıköy'e hangi maksatla geldin? dedi.

Birden şaşırdım, çünkü bu soru hiç düşünmediğim bir konudaki bir sürprizdi benim için. «Turistik maksatla...» diyemezdim ya...

— Özgürlüğü seçtim... dedim.

— Suçun, güneşe karşı işemek.

— Kötü niyetim yoktu. Saygısızlık olmasın diye arkamı dönmemiştim.

— Ne iş yaparsın?

Bu soruyu yanıtlamak zordu.

— Fırsat buldukça yazarım... dedim.

— Neler yazarsın?

Bu soruyu geçiştirmek istediğim için,

— Şundan bundan... dedim.

Tutanak yazıcısına yazdırttı:

— Yaz kızım: «Sanığın ikrar ve itirafından da anlaşılacağı üzere şundan bundan demekle...»

Sözünü kesip,

— Yani, dedim, havadan sudan demek istemiştim.

— Yaz kızım, «Sanık havadan sudan demekle, memleketin son derece ciddi ve önemli sorunlarını, her zamankinden daha çok birlik ve beraberlik içinde bulunmamız...»

— Ama efendim, yazmadım ki... Yazacaktım.

— Ha yazdın, ha yazacaktın... Niyet ettin mi, etmedin mi?

— Niyet etmesine ettim ama, havadan sudan yazacaktım.

— Tamam... Havadan ne demek, ticaret işlerimiz... Sudan ne var? Ekonomimiz...

— Efendim, benimki hava-cıva...

— Hava-cıva, öyle mi? Yani montaj endüst-

risi... Hıhıı... Şundan bundan yazarsın, havadan sudan yazarsın, hava-cıva yazarsın... Başka neler yazarsın?

— Yazmam efendim.

— Yazarsın, yazarsıın... Sen yazmadan duramazsın. Söyle, ne yazarsın?

— Mektup yazarım.

Sorgu yargıcı yanındakilerle fıskos ettikten sonra, cehennemin dibine gönderileceğim bana bildirildi.

Sorgu yargıcı sordu:

— Ne dersin?

— Allah derim.

— Burda mahkemenin mehabetinin haleldar eder şekilde konuşamazsın. Hukukî konuş!..

Yani ağdalı sözcüklerle ve uzun cümlelerle en anlaşılmaz biçimde konuşmamı istiyordu. Dünyadaki yargılanmalarımdan aklımda kalan son derecede hukuksal sözler etmeye başladım:

— Yüksek heyetinizin takdir buyuracağı vechile, Tahtalıköy ceza kanununda hangi hallerde muhakemenin gizli cereyan edeceği madde-i mahsus ile tayin edilmiş olmakla işbu derdest-i rüiyyet davanın...

— Keeeess! diye bağırdı yargıç.

Ben de kestim ve,

— Yaşasın adalet! diye bağırdım.

İşte sevgili Eşekarısı, burası böyle ve durumlar da böyleyken böyle; yani siz orda nasılsanız, biz de burda öyleyiz... Sizler nasılsınız? Sizlerden ne haber? Bizim mahalleye geçen bayramdanberi çöpçü uğradı mı? Sular halâ kesik mi? Elektrikleriniz, benim orda olduğum zamanki gibi, yine günde üç-beş kez kesilip ışık göz kırpıyor mu? Sokaklarınız yine lağım sularıyla göllenip sulanırken, sağlık bakanınız bulaşıcı hastalıklara karşı gereken önlemler alındı diyor mu? Başbakan falan şeyir fiyatına zam yapılmayacak diye halka sözverip, karaborsacılara da hemen yapılacak zammın işaretli müjdesini vererek, mal toplayan karaborsacılara milyarlar kazandırıyor mu?

Özlemle gözlerinden, iğnenden öperim sevgili Eşekarısı.

Ölmüş Eşek

YİRMİÜÇÜNCÜ MEKTUP

(Borçlu ölmek istemeyen Ölmüş Eşek'in son mektubudur.)

Çok sevgili Eşekarısı,

Beni burda koyacak, bana uygun bir yer bulamadılar. Suçlarım o denli çokmuş ki, bu suçlara cehennem bile az geldi. Şimdilik şurda dursun bakalım diye cehennemin dibine attılar.

Sağlığımızda bizi cehennemden nasıl korkuturlardı, değil mi? Oysa hiç de gözümüzü korkuttukları gibi kötü bir yer değilmiş. Cehennem için, alev alev yanar, sonra birden her yanı buz tutar donar, diyorlardı ya, işte tam öyle burası... Benim sağlığımda dünyada oturduğum bodrum katları nasıl yazın cayır cayır yanar, kışın da buz keserse, burası da tıpkı öyle işte. Sanki hiç ölmemişim de dünyada eski yaşamımı sürdürüyormuş gibiyim. Bilirsin ya, oturduğumuz bodrum katları hiçbir yerden hava almazdı. Hiç olmazsa burası, cehenneme yeni bir cezalı gelince, açılan kapısından hava alıyor. Yani senin anlayacağın cehennemin havası bana dokunmadığı gibi, yaradı da... Sağlığımda bir yazlığa bile gidemedim, der dururdum. Sanki burda yazlığa gelmiş gibiyim; üstelik ne karasinek, ne sivrisinek, ne komşuların bağırttıkları radyo gürültüsü, ne gençlerin çığlıkları, ne sokak satıcılarının bağırmaları, ne klakson ne korna sesi, ne araba gürültüsü, ne polis düdüğü... Düşünebiliyor musun Eşekarısı, burda TV, radyo, gazete bile yok... Bu türlü işkenceler burda akıllarına gelmemiş.

Yeryüzündeyken kışın soğuktan tirtir titremekten içim katılıp kalmıştı; cehennem ateşiyle yavaş yavaş çözülüyorum, içim ısınıyor.

— Aman, biraz daha ateş... dedikçe ateşçi zebaniler bile şaşıyor.

Hani cehennemde insanların altalta üstüste çok sıkışık olduklarını, kiminin ağlayıp kiminin haykırdığını filan söylerlerdi ya, bu da bana vızgeliyor. İnan ki, yine de bizim evimiz kadar sıkışık ve gürültülü değil. Bilirsin ya, iki küçük odalı evimizde dokuz kişi yaşıyorduk. İnsanlıkdışı olur diye, cehennemi o kerte sıkışık yap-

mamışlar.

Sevgili Eşekarısı, sana burasını öve öve bitiremem. Bizim gibilerine çoktan ölüp cehennemi boylamak varmış ya, bilememişiz.

Haa, bişey söylemeyi unuttum; burasının en büyük iyiliği, kiracı-evsahibi derdinin olmaması... Sağlığımda kirayı ödeyemez, hiçbir evde altı aydan uzun oturamazdık. İcra memurları, ödeyemediğim kiraya karşılık biriki parça eşyamızı haczeder, gerikalanı da sokağa bırakırlar, bizi de kapı dışında atarlardı. Eşyalarımızla sokağa atılmak ailemizde geleneksel bir tören olmuştu artık da, evin çocukları haciz günü çok eğlenirlerdi. Onlar için bayram gibi bir eğlenceydi bu haciz işlemi. Kırık tabaklar, çatlak çanaklar, şişeler, oturaklar, paslı tenekeler, daha neler ve neler, sokağa saçılır, çocuklar bunların arasında koşar, zıplar, oynarlardı. Bir eski radyomuz vardı, eve dalan her icra memuruyla polis haczetmek için ilk o radyoya saldırırlardı. Yatak yorgan haczedilemeyeceği için evimizde de haczedilecek radyodan başka eşyamız yoktu. Kapıdan dalan icra memuru ilk iş radyoya saldırırdı. Bu icra memurları, değişik tip yaratıktırlar; alacaklı adına borçluya bedavadan düşman kesilirler nedense... Bizim o eski radyo, on-onbeş kez gitti, borcumu ödeyip geri aldım yine. Baktım ki bu icra memurları radyoya pek meraklı, radyonun içinde ne varsa çıkarıp, yerine bisürü hırdavat doldurdum. Yine icra memurlarıyla polisler gelmişti haciz için. O icra memurunun radyoya yani radyo sandığı kutuya bir saldırışı vardı, görmeliydin. Böylece o eski radyodan da o borçtan da kurtulmuş oldum.

Burda ne icra, ne kira, ne haciz, ne evsahibi...

Ne yazık ki cehennemdeki rahatım çok sürmedi. Zebaniler cehennemde çok keyifli yaşadığımı üst makama bildirince, dosyam incelenmiş ve «yeryüzünde çekmediği çile kalmadığından, hertürlü acıya, derde, tedirginliğe alışık ve bütün bunlara bağışıklı bulunması nedeniyle cehennemin O'na yazlık gibi gelmiş olması doğal görülmelidir. İşkence edilmesi için cennete atılması uygundur.» kararı alınmış.

Bu cennet nasıl yer, biliyor musun, anlatayım: Hani iktidara gelmeden önce bütün muhalefet partileri iktidara geldiklerinde memleketi ne hale getireceklerini söylerler ya; işte o hale getirilmiş bir yer bu cennet...

Cennetin en güzel yerlerini sağlıklarında iyilik yapmış olanlara vermişler. Bütün cenneti gezip dolaşmadım ama, gezdiğim yerler içinde bir saray gördüm ki anlatılır gibi değil... Tıpkı, sağlığımızda bize anlatılan cennet burası... Çok büyük bir bahçenin içinde o saray. Ama içeriye girilemiyor. İki kanatlı kapısının üstündeki levhada «Dikkat: Köpek var!» yazılı. Bu uyarıya hiç gerek yok, çünkü köpeklerin havlamaları duyuluyor. Bir yüksek tepeden bahçeye baktım. Evet, tıpkı bize anlatıldığı gibi her yerden şarap akıyor. Markası da KEVSER... Şırıl şırıl Kevser şarabı akıyor, doldur doldur iç imanım... Her ağacın altı aşk ile meşk yeri... Huriler biyanda, gılmanlar biyanda... Bir elin yağda, bir elin balda... İster pilavından ye, ister zerdesinden...

Burasının cennetin hangi mahallesi olduğunu sordum eskilere «Cennetiâlâ» denilen yermiş... Nasıl Hollywood'un en zengin yıldızları Baverley Hill denilen yerdeki villalarında yaşıyorlarsa, sağlıklarında en büyük iyilikleri yapanlar da bu cennetiâlâ semtinde yaşarlarmış Bu sarayda oturanın ne gibi iyilik yaptığını sorup soruşturdum. Bu adam sağlığında çok zengin bir fabrikatörmüş. Çok büyük bir verem hastanesi yaptırmış dünyada. İşte bu iyiliğine karşılık, Cennetiâlâ'daki en güzel parseli ona vermişler.

Görüyorsun ya Eşekarısı, cennete girmek için iyilik yapmak, iyilik yapmak için de zengin olmak gerekir.

Bu kerte büyük iyilik yapabilecek zenginliği nasıl elde etiğini sordum. Adamın fabrikaları varmış. Binlerce işçi çalıştırırmış. Fabrikalarında çalışan işçilerden pekçoğu verem olup ölüyormuş. Çok iyi kalpli insan olduğu için buna çok üzülmüş. Veremli işçiler iyi olsun diye işte o büyük verem hastanesini yaptırmış. İyilik gibi var mı; bak, adam ne kadar iyi ki, işçisini önce verem yapıp sonra da tedavi ettiriyor...

Cennetin deniz kıyıları da sağlıklarında çok iyilik yaparak bu parselleri haketmiş olanlara verilmişti. Yalılarından salt kendileri denize girebiliyorlar, başkaları girmesin kıyıdan denize diye, Allah'ın Cennetinde «Burdan denize girmek yasaktır.» yazılı levhalar dikip kendibaşlarına özel yasalar çıkarmışlar.

Anlıyorsun ya sevgili Eşekarısı, bu cennetin bizim cennet yurdumuzdan hiçbir ayrımı yok.

Bu sabah, benden önce cennete göçmüş bir hemşerimizle konuştuk. Öleli çok olduğu için,

— Memlekette ne var, ne yok? diye sordu.

— Hiçbişey yok... dedim.

— Demek, eskisi gibi, değişen bişey yok... dedi.

— Azçok değişen şeyler de var... dedim.

— Hamam? diye sordu, hamam değişti mi?

— Hayır, dedim, hamam yine eski hamam... Tarihsel değeri var diye yıkmıyorlar; ama paraları olmadığı için de onaramıyorlar, kendikendine günün birinde yıkılmasını bekliyorlar.

— Peki, tas?

— Taslar da yine eski tas, değişmedi; ama sık sık kalaylıyorlar.

— Kimler kalaylıyor?

— Kim olursa...

— Ya tellaklar?

— Onlar değişiyor arasıra... Ama gelen gideni aratıyor.

— Ne bakımdan?

— Derimizi yüzüyorlar anlayacağın...

— Peki, Bekri Mustafa ne yapıyor? diye sordu.

Sağıma soluma bakınca,

— Korkma, korkma, burda özgürlük var, istediğin gibi konuş... Bekri Mustafa ne yapıyor? diye bir daha sordu.

Başımı önüme eğince,

— Anladım, anladım... Başkasını anlatmana gerek yok... dedi.

Sevgili kardeşim Eşekarısı, bu mektubumla, patrona olan borcum ödenmiş olacaktır sanırım. Buyüzden bu, son mektubum olacak. Bigün kavuşuruz umuduyla gözlerinden öperim.

Ölmüş Eşek

«ÖLMÜŞ EŞEK»İN BASINDA YANKILARI

Nihayet, daha başka bazı değerli karikatürcülerimizle birlikte Aziz Nesin, Türk sosyal hiciv sanatının şâhikasında görünüyor. Hikâyelerinde ve romanlarında iyi ve kötü bütün niyetlerimizle, bilgisizliklerimizle, ihmallerimizle, en basit idare mekanizmalarını işletmekteki aczlerimizle, yokluklarımızla, maskaraca gururlarımızla, dalkavukluklarımızla, yıkılmaya yönelmiş vicdanlarımızla biz varız. Mesela O'nun son kitabı «ÖLMÜŞ EŞEK» beni ve dostlarımı kahkahadan nefes alamayacak hale getirdi. Bu yazıların arkasında muharirin, bu kahkahaların arkasında da bizim gözyaşlarımız vardır.

Aziz Nesin bugünkü Türk hiciv edebiyatının en büyük ustasıdır. Eserlerine gülüp geçmek değil, güldükten sonra her sahnenin taşıdığı trajik manalar üzerinde düşünceye dalmak lazımdır. Çünkü O'nun müşahede ve tasvirlerinde mübalega çok, fakat yalan yoktur.

Peyami Safa
Milliyet (26 Eylül 1957)

BİR KİTAP — BİR İLAN ŞECAAT ARZEDERKEN

14 Şubat 1961 tarihli «Akbaba» dergisinde, Bay Aziz Nesinin «Ölmüş Eşeğe Mektuplar» başlığı ile yazdığı hikâyelerin yayınlandığı sayfada, şöyle bir not var: «Bu hikâyeler kitap haline getirilmiş, Rusçaya çevrilmiş, 110 bin nüsha basılmış, büyük ilgi görmüştür...»

Bu satırların okuyucuya anlatmak istediği nedir? Kitabın yüksek bir edebî değer taşıdığı böylece isbat mı edilmiş oluyor? Bir eserin Amerikada, İngilterede, Fransada, kısaca, sanatın müstakil bir müesese olmak hüviyetini muhafaza edebildiği herhangi bir memlekette, ilgi görmesi, yüzbinin üstünde basılması, umumiyetle, sanat kıymetini ifade eder. Ancak, Rusya ve Demirperde gerisi memleketleri bahis konusu olunca aynı şey söylenebilir mi? Elbette söylenemez. Aksini iddia edebilmek için komünizmin ne olduğunu, sanat ve edebiyat

görüşünü, hele hürriyet anlayışını hiç bilmemek lâzımdır. Komünist bir idarenin edebi bir esere ilgi duyması, basılıp satılmasına müsaade etmesi, o eserin millî nizamları yıkmağa çalışması ve komünizmin yayılmasına yardımcı bir mahiyet taşıması ile mümkündür. Sovyet Rusyada neşriyatın sansüre tabi tutulduğu, Marksist doktrinin muteber saymadığı eserlerin basılmasının, hattâ okumasının yasak olduğu inkâr edilebilir mi?

Zavallı Pasternak Nobel armağanına lâyık görülen Romanını vatanında bastıramazken, «kapitalizme hizmet ettiği, mistik bir hava taşıdığı» gibi sanat dışı iddialarla afaroz edilirken, «Ölmüş Eşeğe» bu kadar rağbetin mânasını anlamak güç olur. Az tanınmış bir edebiyatın, vasatı aşmayan bir yazarına izhar buyurulan bu pek derin teveccühün başka türlü bir izahı yoktur. Şu noktayı da belirtelim ki, Bay Aziz Nesin, yalnız «Ölmüş Eşeği» ile değil, diğer kitapları ile de, kanunların müdahalesine maruz kalmadığı müddetçe, yazılarında serbesttir. Buna bir diyeceğimiz olamaz. Ama, hem Bay Nesinin hem de onu kendinden daha çok reklâm eden Bay Yusuf Ziyanın milliyetçilik iddialarında ne kadar samimi oldukları da umumî efkârı her halde bir düşünceye sevkeder. Milliyetçi bir yazar için eserinin Rusyada 110 bin nüsha basılması, ilgi görmesi, bir iftihar vesilesi değil, olsa olsa, bir hicap vesilesidir. Kaldı ki milliyetçi bir eser, Rusya hudutlarından içeri giremez.

Uzun lâfa ne hacet, Bay Yusuf Ziya Ortaçın, enaz Bay Aziz Nesininkiler kadar kuvvetli eserlerini biliriz. Acaba onlar da Rusçaya çevriliyor, 110 bin basılıyor, büyük bir ilgi görüyorlar mı? İri ve süslü kelimelerin, kıvrak uslûpların arkasına saklanamayacak bazı hakikatler vardır. Bunlardan bir tanesi de komünist Rusyanın iltifatına mazhar olunduğu için övünmekle, milliyetçilik iddialarının yanyana gelemiyeceğidir.

1961 yılının «Meçhul Bay Yusuf Ziya Ortaçını, o güzelim «Beşik» yazarı muhteşem Yusuf Ziyaya şikâyet ediyorum.

Tercüman (27 Mart 1961)

MAHALLENİN KISMETİ

MAHALLEYE GELİN GELDİ

Kapısı, penceresi, eğrelti otları, karanfiller güller, yıldız çiçekleriyle süslenmiş düğün arabası, Hacı Mesut Efendi'nin evinin kapısına kadar gelemedi. Kırkmerdiven Mahallesinin yedi adım genişliğindeki bu en büyük sokağına geçen yıl açılan kanalizasyon çukuru nedense o zamandanberi yüzüstü kalmıştı.

Düğün arabası taaa yokuşun başında durdu. Kırkmerdiven Mahallesinin kadınlarını o gece meraktan uyku tutmamıştı. Gelini görmek için sabahı zor etmişlerdi. Kadın başları evlerin pencerelerine üvez salkımı gibi yığılmıştı. Hacı Mesut Efendi'nin evinin bulunduğu sokağı görmeyen evlerdeki kadınlar da, bu sokak üstündeki evlere sabahın alaca karanlığında, sözümona sabah çayına misafir gelmişlerdi. Alanda geçittöreni seyreder gibi, kadınlar, üstüste pencerelere yığılmışlardı. Öyle ki, Bakırcı Yunus Efendi'nin evinin orta penceresine dizili saksılardan kaynanadili saksısı, misafir komşu hanımlardan birinin dirseğiyle sokağa düşmüştü. İyi ki o sıra sokaktan kimse geçmiyordu da, bir kaza olmamıştı.

Bakırcı Yunus Efendi'nin karısı Esma.

— Sıdıkanım, babam yerindeki bu herif, hiç saçından sakalından da mı utanmaz! Bu yaşta herif, torunu yerinde kıznan evlenir miymiş! dedi.

Etli, canlı, bıngıl bıngıl, duru beyaz tenli bir kadın olan Sıdıkanım.

— Esmacım yetmişinden sonra azanı teneşir paklar, dedi.

Yokuşun başında duran, çiçeklerle, kordelalarla donatılmış otomobilin şoförü Recep, Kırkmerdiven Mahallesinden olduğundan, inadına inadına klâksona bastı ki, bütün mahalleli ayağa kalksın. Şoför Recep'in karısı Ayten,

— Bu bizimkinin sesi... Yüz otomobil kornasını çalsa onun klâsiyonunu hemen ayırt ederim, diye tencereyi maltızın üstünde bırakıp cumbaya fırladı...

Sonra, karşı evin penceresine seslendi:

— Atiye teyze, huuuu...! Atiye teyze!.. Koş, koş!.. Hacı Mesut Efendi'nin yeni aldığı karı geldi...

Atiye Hanımın evi, bir alt katta olduğu için, şoför Recep'in karısı Ayten yarı beline kadar üstteki pencereden sarkmış, çiçekli basma sabahlığın açık önünden, altın sarısı, ayva tüylü göğsü ortaya çıkmıştı. Kadınlar birbirine sesleniyor, geç kalanlar sokak üstündeki komşu evlere koşuşuyor, pencereler sürülüp, beyaz, sarışın, esmer, kumral kadın başları sokağa sarkıyordu. Kahveci Bilâl'in karısı Ferdane,

— Ben size birşey söyliyeyim mi, komşular, dedi, Hacı Mesut olacak herif bu genç kıznan başa çıkamıyacak — Tükürüklediği parmağını pencerenin pervaz tahtasına sürdü — işte nah buraya yazıyorum. Siz de daima mim koyun. Ferdane dediydi dersiniz. Bu kız mahallenin bütün erkeklerini, hem vallahi, hem billâhi baştan çıkarmazsa, gelin beraber yüzüme tükürün...

— Ayol, zâten o kızı kötü yerden almış...

— Tuuuu, tuu, rezil herif!... Utanmaz, arlanmaz... Bir de üstüne üstlük hacı olacak.

Şoför Recep'in karısı Ayten,

— Kırk gün günahkâr, bir gün tövbekâr, dedi.

Bakkal İsmail'in kızı, Ayten'e lâf dokundurdu:

— Kendi de o yolun yolcusu da ondan...

Yanındaki ancak duyacak kadar yavaş söylediği için, bu lâftan bir mahalle kavgası çıkmadı.

Bakırcı Yunus Efendi'nin karısı Esma,

— Canım, körpe olmuş ne çıkar, dedi, yüzüne bakılacak yeri yokmuş ki... Çirkin, sokak süpürgesinin biriymiş...

— Ben gördüm ayol, öyle âhım şâhım bişey değil vallayi... Koca beklemekten evde kalmış kız kurusu Çingene maşası, sırık süpürgesi bişey...

— Helbette Atiye teyze, hiç ellenmemiş, dillenmemiş olsa bu koltuğunun kılı ağarmış keçi sakallı herife varır mıydı!...

— Değil kardeş değil... Gül gibi kızmış.

Parası için varmış bu moruğa...

— Tuh midesiz.. Dünya yüzünde erkek kıtlığına kıran girse, bir o bir ben kalsam, gene de başımı çevirip Hacı Mesut denen herife bakmam...

Kırkmerdiven Mahallesinin kadınları böyle konuşa dursunlar, asıl mahallenin erkekleri telâşa düşmüşlerdi. Evli olanlar,

— Mahallenin bekârlarına gün doğdu. diyorlardı.

Ama onların içini okuyan bir röntgen, kafalarının içinden geçenlerin resmini alan bir fotoğraf makinası olsa, karılarından korktukları için böyle söyledikleri şıp diye anlaşılırdı. Bekârlara değil, asıl evli erkeklere gün doğmuştu. Hattâ Kahveci Bilâl bunu açık açık söylemişti:

— Evlilere bir daha, bekârlara ya sabır...

Bakırcı Yunus Efendi de Mahallenin öbür erkeklerinin çoğu gibi, o gün işe gitmemiş, kahvede gelin arabasını bekliyordu. Biyandan da içinden geçenleri hafif hafif bir türküyle mırıldanıyordu:

— Asker oldum piyadeee, ben yandım aman... Evlilerin sevdası... On parmağı kınalım... Bekârlardan ziyade...

Bilâl'in kahvesiyle İsmail Efendi'nin bakkal dükkânı o gün tıklım tıklım doluydu. Sanki o gece gerdeğe girecek olan Hacı Mesut Efendi değil de, onlarmış gibi, hepsi de heyecanlıydılar. Ama evlilerin hiçbiri bu heyecanı kendine maletmek istemiyor, bekârların üstüne atıyordu. Bakkal İsmail Efendi, tesviyeci Hüsamettin'e çalımlı çalımlı gülerek:

— Hadi hadi, dedi, işiniz iş gene... Bekârlara gün doğdu... Mahallenin kısmeti geliyor Hüsam oğlum...

Otuzuna merdiven dayadığı halde bitürlü evlenemiyen tesviyeci Hüsamettin,

— İsmail âbi, dedi, Hacı Mesut'un aldığı kız sahiden çok genç miymiş?

— Genç de lâf mı, çiçeği burnunda. Körpe bâdem... Çıt diye kopar, yut...

Berber kalfası İzzet de mahallenin bekârlarındandı. Arkadaşına,

— Ulan Hüsam, ciğer kokusu almış aç kedi gibi ne yalanıp duruyorsun? dedi.

Bilâl'in kahvesinde de hep mahalleye gelen yeni gelinden konuşuluyordu.

Terzi Osman.

— Adı neymiş bu kızın? diye ortaya bir soru attı.

Kimse gelinin adını bilmiyor, ama hepsi de ona «Mahallenin kısmeti» diyordu. Bu ad herkesin hoşuna gitti. Ağızdan ağıza, bütün erkekleri dolaştı:

— Mahallenin kısmeti...

— Mahallenin kısmeti...

Bakırcı Yunus Efendi kızmış göründü,

— Ayıp yahu, dedi, elin karısından, kızından böyle konuşmak yakışık almaz. Kurt bile komşusunu yemez...

Kahveci Bilâl,

— İyi ama kardeşim, dedi, bu adam zornan istiyor. Hacı olmuş, dedem yerinde herife, şu parmak kadarcık körpe kızı karı diye almak düşer mi? Besbelli herifin mezhebi geniş...

Terzi Osman,

— Geniş olmasına geniş birader, dedi, ben kendisine hisse çıkarsın diye bikaç da kıssa anlattım. Gençken evlenenin belkim çocuğu olmaz ama insan yetmişinden sonra evlenirse, konu komşu yardımıyla mutlak çocuk sahibi olur, dedim. Ne dese beğenirsin?..

— Ne dedi?

— Ne diyecek? Her koyun kendi bacağından asılır Osman efendi oğlum, dedi.

— Vay boynuzlu vay!..

— Karı bal gibi herife taktıracak sana bana ne?

— Herif gönüllü muhabbet tellâlı be...

— Amaaan, bize ne? Boşverin be!

— Öyle söyleme Yunus Efendi. Hepimiz ehl-i eyâliz. Çoluğumuz çocuğumuz var. İstermiyiz mahallemizde böyle şey olsun?

— Orası öyle...

— Bu herif Hacı macı değil, hep numara...

O zamana kadar hiç sesini çıkarmadan gazete okur gibi yapan, kulağı da konuşulanlarda olduğu için, her satırı on, onbeş kere okuyan Mahallenin Muhtarı Sezai Bey, gazeteden başını kaldırdı, çipil mavi gözleriyle bir teki çatlak gözlük camının üstünden bakarak, okumuş bir adam olduğunu ortaya koydu:

— «Çok hâcıların çıktı haçı zir-i begalde» Anlamadılar ama, kahvedekiler de onu onayladılar:

— Öyle, öyle Sezai Bey...

— Vallahi doğru...

O sırada yalınayak onüç, ondört yaşında bir çocuk koşarak kahveye soluk soluğa girdi:

— Geldi, geldi Bilâl amca...

«Kim geldi?» diye sormak ayıptı. Kahvedekiler, hep birden düğmelerine basılmış yay gibi fırladılar. Sonra birbirlerinden utanarak yavaştan aldılar.

Kırkmerdiven Mahallesinin erkekleri sokağa dökülmüştü. Gelin arabasının şoförü Recep boyuna klâkson çalıyor, mahalleyi büsbütün ayağa kaldırıyordu.

Evli erkekler, karılarından korktukları için, gelini seyrederken Hacı Mesut'un bahçe duvarını siper almışlardı. Yine de birbirlerine karılarından korktuklarını belli etmemek için, duvar dibinde ellerini arkalarında bağlamış, kabadayı kabadayı üçaşağı beşyukarı geziniyorlardı.

Şoför direksiyondan atladı. Eğrelti otlarıyla, çiçeklerle süslü kapıyı açtı. Önce Hacı Mesut arabadan indi.

Tesviyeci Hüsamettin dayanamadı, Hacı Mesut'a doğru,

— Kerestee!... diye bağırdı.

Berber kalfası kendini tutamadı:

— İskele babası kılıklı herif!..

Bu benzetiş tam da yerindeydi. Hacı Mesut, iskelelerdeki kocaman demir babalar gibi yukarıdan aşağı dümdüz inen sanki kalın bir direkti, yürüyen bir kütük...

Hacı Mesut indikten sonra, arabanın kapısından önce beyaz sire kumaştan bir iskarpin uzandı. Ayak değildi de bembeyaz güvercin gibi bişeydi bu. İnce ayak bileği, sonra, *belli belirsiz* çorap içindeki yumuşak çizgili baldır yuvarlağı...

Evli erkekler göğüs geçirdiler. «Mahallenin kısmeti» uzun eteğini bir eliyle tutarak arabadan indi.

«Mahallenin kısmeti» yüz adım öteden bile görünüşüne bakılırsa Lokman hekimin ye dediği çeşitten bir piliçti. Onsekizinde var yoktu. Eski konakların taşlığındaki içi kurtlanmış büyük direklere benziyen Hacı Mesut, kızın yanında paytak paytak yürüyordu. Besbelli, koca moruğa, eve gidene kadar elleri ayakları fazla geldiği için, ne yapacağını bilemiyor, boyuna sakalını sıvazlıyordu.

«Mahallenin kısmeti»nin üstünde gelinlik, başında da telli duvak vardı. Onlar arabadan inince, ahşap evin büyük kapısının iki kanadı birden ardına dek açılmıştı... Sanki içeriye yaşlı bir damatla körpe gelin değil de, bir at arabası girecekti.

Hacı Mesut'la gelin, kapıdan girene kadar kimseden ses çıkmadı. Yalnız Muhtar Sezai Bey'in, at dudağına benziyen etli alt dudağı büsbütün sarkmıştı; eskilikten, yağdan parlıyan kravatına salyası beyaz bir ibrişim gibi sızıyordu. «Mahallenin kısmeti»nin kapıdan girişini görebilmek için erkekler bahçe duvarından başlarını teker teker uzatınca, Kahveci Bilâl'in karısı Ferdane onları görüverdi:

— Ayol, ben size demedim mi, bu karı mahallenin erkeklerini baştan çıkaracak diyerekten... Daha şimdiden olanlar oldu... Kız Esma, kız... Kız bak, bak!..

— Ne var Ferdane Hanım?

— Daha ne olsun?.. Seninkini gördüm seninkini... Hacı Mesut'un bahçe duvarının arkasından. Hacivat gibi başını çıkarıp gelini seyrediyor.

— Yalnız o mu?.. Sen önce kendi kocana bak Esma... Onun başını görmedin mi?

Bunu söyleyen Atiye Teyze idi. Ama bakırcı Yunus'un karısı Esma, Ferdane'ye inanmadı:

— Aa, üstüme iyilik sağlık... Sen hayal mi görüyorsun? Benimki dükkâna gideli hanidir ayol...

Ama yedi yaşındaki oğlu Cengiz,

— Anne be!.. dedi, babamdı vallahi. Babam bugün dükâna gitmedi ki... Bilâl amcanın kahvesindeydi...

Çocuk lâfını tamamlıyamadan bir çığlık koptu. Esma, Cengiz'in kaba etine bir çimdik basmış,

— Yumurcak... Sus... diye haykırmıştı.

Kocasının kocaman Karadenizli burnunu duvarın köşesinden o da görmüştü. Ama konukomşunun yanında iki paralık olmak istemiyordu. Başını pencereden içeri çekip,

— Etinden et koparılmış gibi bağırma domuz, şimdi alırım ayağımın altına!.. diye çocuğa bağırdı.

«Şimdi ayağının altına almak» sıksık kocasının kullandığı, Esma'nın da ondan öğrendiği lâftı.

Kadınlar başlarını pencerelerden içeri çektiler. Artık dedikodu dört duvar arasında kahve değirmeninin sesine, kundakdaki çocukların viyaklamasına karışıyordu.

Erkekler, kendilerini karılarının gördüklerinden, başlarına gelecekten habersiz yine elleri arkalarında, Hacı Mesut'un bahçe duvarının arkasından kahveye doğru efelenerek

yürüyorlardı.

Dükkânı çırağına bırakmış olan bakkal İsmail, en önden seğirtti. Çırağı Hüseyin kapıda durmuş, ustasının yüzüne bakıyor, ondan bişeyler öğrenmeye çalışıyordu.

Kahveci Bilâl'in boşalan kahvesi, Hacı Mesut'la körpe karısı evlerine girdikten sonra, birdenbire dolmuştu. En heyecanlıları Bakırcı Yunus'tu... Sağ elini dizine vurup vurup,

— Vay gavat vay!... Vay gavat vay!... diye söyleniyordu.

Kahve ocağına geçen Bilâl,

— Geyik... Koca geyik!... diye söylenip duruyordu.

Ağzından hiç küfür duyulmamış olan Muhtar Sezai Bey, hepsinden koyusunu söyledi:

— Muhabbet tellâlı herif zahir...

Berber kalfası İzzet,

— İşe geç kaldım, deyip kahveden çıktı.

Terzi Osman,

— Kaç yaşında vardır bu herif Sezai Bey amca? diye sordu.

Sezai Bey,

— Ben çocuktum, bu Hacı Mesut denen herifin Beyazıt camiinin avlusunda bir sergisi vardı. Orada tesbih, ağızlık, hacıyağı falan satardı. En küçük oğlu, ben mektebe başlamamıştım, o Şehremanetinde kâtipti. Artık var sen düşün, hesapla... Benim yaşım ellisekiz...

— Yetmişinde var öyleyse...

Tesviyeci Hüsamettin,

— Hangi yetmiş be!.. dedi, seksenden, doksandan ne haber?

Kahve yavaş yavaş tenhalaştı. Herkes işine gitmişti.

Kırkmerdiven Mahallesinde o gece hemen bütün evlerde karıkoca kavgası oldu. Kadınların çoğu, kocalarından dayak yediler. Yalnız bir evde bunun tersi oldu; O da Muhtar Sezai Bey'in evi. Hacı Mesut'un genç karı almasına en çok sinirlenen Muhtar Sezai Bey'in kendisinden yirmialtı yaş küçük karısı, her gece değilse bile haftada ikiüç kez Sezai Bey'i döverdi. Bunu bütün mahalle de bilirdi. Sezai Bey'e değil, karısı Sehavet hanıma hak verirlerdi. Çünkü mahalenin eskilerinin anlattığına göre Sehavet, Sezai Bey'in üçüncü karısıydı. Sezai Bey, bundan önceki iki karısından da dayak yerdi. Kırkmerdiven Mahallesinde genellikle kadınlar erkeklerin zulmünden ölür ya, Sezai Bey'in ilk karısına, bunun tersi olmuştu. Kadın zayıftı, her gece Sezai Bey'i eşek sudan gelene kadar dövmekten bitmiş, harap olmuş, bu yüzden ölmüştü. İkincisi de, dayanamamış, kaçmıştı... Kadının söylediğine göre, herif ayaklarına kapanır,

— Kulun kölen olayım!.. Ne olur döv beni... Vur, kemiklerimi kır! diye yalvarırmış.

Hacı Mesut'un evine gelin geldiğinin ertesi günü, Sezai Bey sokağa çıkmadı. Daha ertesi günü Muhtarı arayanlar çok olduğu için o da evden çıkmak zorunda kaldı. Yüzü mosmor çürükler içindeydi. Üstelik zaten bir camı kırık gözlüğü büsbütün kırıldığı için, gözlüksüzdü. Gözlüksüz göremediğinden, mühürünü birisinin kömür ordinosuna basıyorum diye, mührünü adamın nüfus kâğıdına basmıştı.

•

İnsanoğlu zaman zaman yasamını dalgalandırmayı gereksiniyor. Oysa bu mahalle insanlarının öylesine tekdüze, bitevi, durgun ve kendikendilerine kapanık yaşamları vardı ki, bu usanç verici dümdüzlükten kurtulmak için, yaşamlarını zorla dalgalandırmaya çalışıyorlardı. Onun için en olmadık, en sudan şeylerden konu yaratır, bunu da çeke çeke uzatarak bütün gün konuşurlar, bu arada hiç yoktan tartışmalar, kavgalar, dargınlıklar çıkarırlardı. Damlayı dalga, pireyi deve yapmaları hep o biteviyelikten kurtulmak içindi. Sertçe bir rüzgâr esse, kadınların «Kıyamet kopacak!» diye hiç yoktan telâşa kapılmaları, içlerinin çok gizli bir yerinde, yaşamlarının birazcık değişmesi için kıyametin kopmasını bile istemelerindendi. Biraz aşırı yaz sıcağı, onlar için görülmedik bir cehennem sıcağıydı. Kışın iki-üç saat kar yağsa «Hiç böyle kış olmadı» derlerdi. Çünkü olmadık, görülmedik olayları umutla bekliyorlardı. Başka insanların yaşgünü gibi nedenlerle aldıkları hediye sürprizleri, onların yaşamında hiç olmadığından boyuna düşsel sürprizler beklerlerdi. Kapıyı açıverince, şu köşeyi dönüverince, merdiveni çıkıverince bir sürprizle karşılaşacaklar...

Bir evin pencere perdesinin kımıldaması... Bir komşunun penceresinde teneke saksıdaki sardunyanın çiçek vermesi... Bir kedinin doğurması... Gece baykuşun ötmesi yada bir köpeğin uluması... Pencereden vızıldayan bir iri böceğin uçarak odaya girmesi. Bütün bunları yorumlayarak soluk yaşamlarını renklendirirlerdi.

Hacı Mesut'un evine gelen gelin de, bu du-

rağan mahalleyi kasırgaya tutulmuş gibi dalgalandırmıştı.

Hacı Mesut'un evinin patiska pencere perdeleri altı gün hiç açılmadı, pencereler sürülmedi. Bütün mahallenin gözü bu pencerelerdeydi. Hani, atla evlere ekmek dağıtan adama, sakaya, sütçüye, bakkalın çırağına kapıyı açmasalar, Hacı Mesut'un, körpe kızı içeride öldürdüğünü, kendisinin de intihar ettiğini sanacaklardı.

Altıncı günün akşamı, patiska perde açıldı. Atiye teyzenin evi, tam Hacı Mesut'un evinin karşısına düşerdi. Teleskoba gözünü dikmiş rasathane müdürü gibi, hep Hacı Mesut'un pencerelerini dikizleyen Atiye hanım, perde kıpırdar kıpırdamaz, bitişik eve seslendi.

— Huuu... Esma!... Esma kız!

Esma, hava sıcak olduğu için üstünde bir pembe jarse kombinezonla tahta siliyordu. Sağ ayağının altında tahta bezi, ıslak düşeme tahtaları üstünde bir sağa bir sola döndükçe, ıslak tahta bezinin ovulan tahtalardan çıkardığı gıcır gıcır sesler ta sokak başından duyuluyordu. Atiye hanımın sesini duyunca, üzerine şöylece entarisini sarıp pencereye koştu:

— Buyur Atiye teyze!

Atiye hanım, gözleriyle açılan perdeyi işaretledi. Perde açıldıktan sonra cam da sürüldü. Hacı Mesut'un taze karısı, elindeki kalaylı pırıl pırıl bakır maşrabadan saksılara su veriyordu.

Atiye ile Esma kendi perdelerini örttüler... Perde aralığından kızı rahatça seyrettiler.

KİME NİYET, KİME KISMET

Önce kızdıkları geline şimdi Kırkmerdiven Mahallesinin kadınları acımaya başlamışlardı. Kızın, mahalle erkeklerini baştan çıkarması şöyle dursun, kendi canı çıkacaktı. Böyle giderse kızcağız çıldırırdı. Hacı Mesut, kızcağızı eve hapsetmişti.

Sıdıka söylenip duruyordu:

— Ayol, bu kızcağızın hiç kimi kimsesi yok mu dünya yüzünde?.. Ne geleni var, ne soranı garibin... Koca papaz, üstüne kilit vurmuş, kızı evde hapseder...

Ona en çok içerleyen bakkal İsmail'in kızı Nuran bile şimdi acımıştı.

— Zaten güzellerin talihi olmazmış... Gül gibi kız. Yazık!.. diyordu.

Hiçkimse de yeni geline «Hoşgeldin»e gitmeye cesaret edemiyordu. Eskiden bütün mahallenin sevimli bir ihtiyarı sayılan, genç kadınların kaçgöç bilmedikleri, orta yaşlıların baba saydıkları Hacı Mesut evlenince, birdenbire mahallenin sanki bir yabancısı olmuş, araya soğukluk, hattâ düşmanlık girmişti. İşte bu yüzden hiç kimse onun evine gitmek istemiyordu. Ama kıza da acıyorlardı.

Atiye teyze sonunda,

— Ben giderim... Ne olacakmış! dedi. Kız Sıdıka, sen de gelir misin?...

— Gelirim helbet... Ama bizimki duymasın!..

Atiye teyze duldu. Bu mahalleye kiracı olarak tek başına geldiği için onun her misafirlikte ballandıra ballandıra anlattığı, «aslanlar gibiydi» diye durmadan övdüğü kocası merhum polis komiserini hiç kimse tanımamıştı.

Sıdıka'nın kocası, postahanede telgraf memuru Tahsin de çok kıskanç bir adamdı. Sıdıka da kıskanılmayacak kadın değildi hani... Yolda giderken, gebe kısrak sağrıları gibi kalçalarını bir o yana, bir bu yana öyle bir sallardı ki, gelen geçen durur, onu seyrederdi. Telgraf memuru Tahsin bey, ne yaptı, ne ettiyse, Sıdıka'nın eski Viyana saraylarında polka oynar gibi dalgalana dalgalana yürümesini önliyemedi. Ne dayak, ne küfür hiç biri para etmedi. Sıdıka,

— Ayol, elimde mi benim diyordu kocasına, Allahtan böyle işte... Hiç elimde olsa sallar mıyım ben?

Sıdıka ile Atiye Teyze bir gün öğleye doğru, Hacı Mesut'un kapısını çaldılar. Kiremit rengi boyalı, iki kanatlı kapının yılların sıcağından, soğuğundan boyaları kabuk kabuk kabarmıştı. Atiye teyze, aslan başı biçimindeki demir tokmağı üç kez, kesik kesik, çok gürül-

tü etmeden vurdu. Neden sonra, merdivenden inen topuklu terlik sesi duyuldu, kapı açıldı.

Ay parçası bir kız, dili yokmuş gibi, konuşmadan onlara bakıyordu. Atiye teyze, gürültülü, şakacı bir sesle,

— A kızım, efendin yok mu evde? Biz karşı komşuyuz. Bir uğurlu kademli olsuna gelemedik, Allah mesut etsin diyemedik şimdiye kadar... dedi.

Kız, kapı kaandını biraz daha açtı.

— Buyurun! dedi. Hacı Bey de evde...

Hacı Mesut Efendi taht gibi bir sedirin üstünde bağdaş kurmuş, başında takkesi, sırtında kürkü bir dev gibi oturuyordu. Atiye ile Sıdıka'yı görünce gözleri projektör gibi parladı:

— Hoş geldiniz, safa geldiniz.

— Hoşbulduk Mesut Efendi amca... Uğurlu kademli olsun, hayırlı olsun... Şimdiye kadar bir yoklayamadık, kusura bakmayın.

— Estağfurullah, çok memnun oldum. Tahsin bey oğlumuz ne âlemde kızım?

— Teşekür ederim, iyidir hamdolsun.

Atiye hanım kahve tepsisiyle gelen «Mahallenin kısmeti»nin yanaklarını okşadı:

— Maşallah yaradana kurban olayım, pek de cici bir hanımmış ayol... Adın ne senin bakayım güzel kızım?

Atiye'nin bu övgülerinde bir küçümseme olduğu, torunu yaşında kızla evlenen Hacı Mesut'a lâf dokundurduğu seziliyordu.

Mahallenin Kısmetinin, uzun, kıvrak kirpikleri utangaçlıkla aşağı indi. Bir sır verir gibi fısıldadı:

— Maide efendim.

— Maide mi? Adınnan yaşa, hiç böyle isim duymamıştım.

Sıdıka ile Atiye'nin gözü hep Maide'nin üstündeydi. Gül gibi kız, Hacı Mesut bunağının etrafında pervane kesilmişti. Durmadan, arkasına, kolunun altına yumuşak yastıklar koyuyor, iki üç dakikada bir,

— Şurubunuzu getireyim mi efendim? Şerbetinizi hazırlıyayım mı efendim? diye soruyordu.

Atiye ile Sıdıka yarım saat kadar oturup ayrılırlarken,

— Bize de buyurun, mutlaka bekleriz, diye tenbihlediler.

Hacı Mesut, Sıdıka'ya,

— İnşallah, dedi. Tahsin efendi evde olduğu bir akşam rahatsız ederiz.

Telgraf memuru Tahsin Efendi, haftada üç gece postahanede nöbetçi kalırdı.

Bütün mahallenin kadınları, Atiye ile Sıdıka'nın getireceği haberi bekliyorlardı. Hepsi de, Atiye'nin evine dolmuşlar, ağzının içine bakıyorlar,

— Aman çabuk anlat Allasen Atiye teyze, diyorlardı.

Atiye nazlana nazlana anlatacağı her lâfın tadını çıkara çıkara dirhem dirhem konuşuyordu:

— Ayol, durun şöyle... anlatıcim, patlamadınız ya... İlk önce kapıyı çaldım.

Sıdıka lâfını kesti:

— Aman Atiye teyze, anlatacaksan şunu doğru dürüst anlat, kapıyı sen mi çaldın? Ben çalmadım mı?

— Herneyse... Kapıyı çaldık. Efendicağızıma söylim, iki dakka mı bekledik, üç dakka mı... Derken efendim, merdivenlerden tıkır da mıkır, tıkır da mıkır âheste beste bir terlik sesi duyuldu. Bir nazlı yürüyüşü var haspanın, sanki piyanoynan Mevlâna peşrevi çalınıyor sanırsın. Ondan sonracığıma söyliiim, derken efendim kaçı açıldı. Aman Allah... Bir âfet-i cihan, kız değil, huri melek. Kızlar, size bişey söyliyeyim mi, eğer erkek olsaydım, hem vallahi de, hem billâhi de o lâtilokumu, takma dişli o bunağa kör olayım yedirmezdim.

Sıdıka,

— Aman Atiye teyze, güzeliğine güzel ama, sen de tuttun, kenarın dilberini artık dünya güzeli yaptın, çıktın. Bizim Ayten'den de güzel değil ya...

Atiye göz ucuyla etrafına bakıp şoför Recep'in karısı Ayten'in orada olmadığını görünce,

— Ayol Sıdıka kız, dedi, sen ne diyorsun... Ayten güzellikten yana onun eline su dökemez. Ne yalan söyliiim, Allah için güzel. Rabbimin gücüne gitmesin, bir boş zamanında oturmuş, işte buna kaş derler, işte göz buna derler demiş, övmüş övmüş de özene bezene yaratmış. Aaaa, güzele güzel derler hanım. Bir kirpikler var, nah böyle böyle... O hâreli yosun yeşili iri iri gözlere kirpiklerin gölgesi düşmüyor mu, hemen oracığa düş öl. Ben kadınlığımla vuruldum, azgın erkek milleti kızı görünce çarpılır vallahi...

Atiye'nin, Maide'yi övmesi epey sürmüştü. Sonunda,

— Kör olayım o cangaloz herif, kızı büyülemiş, dedi. Ayol bunak herifin etrafında bir fırfır dönüşü var, görsen şaşar kalırsın. Efendi aşağı, efendi yukarı... Efendi diyor da, bir daha demiyor. O sümsük sünepenin nesine?.. Kızın büyüylen gözünü bağlamış. Mutlak kız onu tüvânâ bir cihan delikanlı görüyordur. Helbet bir güvendiği var Hacı Mesut'un. Herif bişeyine güvenmese hiç torunu yerinde kız alır mıydı. Vallahi, nasıl böyle herifin gözünün içine bakıyor, olur şey değil...

Atiye ile Sıdıka'nın Hacı Mesut efendiyi ziyaretlerinin üstünden dört gün geçti. Yavaş yavaş lâflamalar bitiyordu, dedikodu tükenmişti .Yalnız mahallenin bekâr delikanlıları akşam Bilâl Efendinin kahvesinde toplanınca sözü döndürüp dolaştırıp Mahallenin Kısmeti'ne getiriyorlardı. Artık onun adını da öğrenmişlerdi: Maide... Maide adı, nasıl kullanıldığını bilmedikleri bir eşya gibi onlara yabancı geldi; mahallenin yabancısı olduğu buzdolabı, elektrik süpürgesi gibi bişey... Ama hiç kimse onun adını söylemiyor, hep Mahallenin Kısmeti diyorlardı.

Atiye ile Sıdıka'nın ziyaretinin dördüncü günü akşamıydı. Kuşlu Mescit minaresinde akşam ezanı okunalı daha bir saat olmuştu. Hacı Mesut'un evinde lâmbalar söndü, pencereler karardı. Sonra sokak kapısı açıldı. Hacı Mesut önde, Mahallenin Kısmeti arkada yürüdüler. Şu seksenlik, doksanlık ihtiyar dedikleri Hacı Mesut yürürken tank yürür gibi oluyor, insana yerler sarsılacakmış gibi geliyordu. Yokuşu indiler. Kuşlu Mescidin türbesinden sola saptılar. Sağdaki aşı boyalı, sokağa bakan yüzündeki delik deşikler, paslı tenekelerle, kapanmış bir eski evin kapısını çaldılar. Postacı Tahsin, pencereden başını uzattı. Kapıdaki iki karaltıyı tanıyamadı.

— Kim o?...

Hacı Mesut, kendini tanıtmak için önce öksürdü, sonra,

— Benim, Tahsin Efendi! diye seslendi.

Postacı Tahsin, Hacı Mesut'u hemen tanımıştı.

«Bu herif neye gelir bizim eve ki?...» diye içinden geçirdi.

Sıdıka, korkudan titredi. Hacı Mesut'lara gittiğini öğrenirse, bu gece kocasından bir temiz dayak yer, bütün mahalle de ayağa kalkardı.

— Dur, açıp da bakayım!... diye fırladı.

Sokak kapısını açtı.

— Buyurun efendim... Hoş geldiniz.

Maide eğilmiş iskarpinini çıkarıyordu. Sıdıka, Maide'nin duymuyacağı alçak sesle, Mesut Efendi'ye yaklaşıp,

— Ah ne olur, size geldiğimi söylemeyin... Yalvarırım... diye fısıldadı.

Hacı Mesut, cevap yerine sol eliyle Sıdıka'nın dolgun kolunu tuttu. Beş parmağı pençe gibi kadının yumuşak tenine geçmişti. Sıdıka'nın yüzünden sam yeli esmiş gibi sıcak bir soluk geçti.

Postacı Tahsin, Hacı Mesut'un ziyaretinden hiç memnun olmamıştı. Ama Mahallenin Kısmeti denilen âfeti görünce, hoşafın yağı kesildi. Sanki birden çarpılıvermişti. Mahallenin Kısmeti yoksa Postacı Tahsin'e mi kısmet olacaktı.

Kiraz dudaklar, çatlamış nar gibi hafifçe aralık duruyor, inci dişleri pırıl pırıl parlıyordu. Saçlar bir ipek eşarp içinde toplanmıştı ama, o kadar gürdü ki, eşarptan taşıp fışkırmış, büklüm büklüm, kıvrım kıvrım, ensesini, gerdanını sarıyordu.

Postacı Tahsin, artık Hacı Mesut'u nasıl ağırlıyacağını bilemiyordu. Hacı Mesut, Sıdıka'nın gözünün içine bakarak,

— Aşkolsun Tahsin, dedi, ayol bu mahallede en çok sevdiğim delikanlı sensin. İnsan bir kere Hacı Mesut amca ne âlemde diye uğramaz mı, hal hatır sormaz mı? Bir kere kapıdan olsun, gülegüle oturun, uğurlu, mutlu olsun demez mi?

Postacı Tahsin af diliyor, özür diliyor , postanede haftada üç gece nöbet tuttuğunu yana yakıla anlatıyordu. Hacı Mesut,

— Ya!.. Bak işte ben evlendim. Nasıl benim hanımı beğendin mi? diye sordu.

Postacı Tahsin, ne diyeceğini şaşırdı. Babası değil, dedesi yerinde koskoca adama böyle konuşmak yaraşır mıydı? Demek, mahallede dönen dedikodular doğruydu. Hacı Mesut, salt gözünün zevki için bu kadar körpe güzel bir kızı nikâhla almış, zavallı kızın sağdan soldan otlamasına da ses çıkarmıyacaktı herhalde.

Postacı Tahsin, biraz utangaç, biraz da çapkın bir davranışla, göz kuyruğuyla Mahallenin Kısmeti'ne bakarak,

— Maşallah... dedi, siz beğenmişsiniz ya... Allah size bağışlasın...

Hacı Mesut öksürdü. Çürümüş pencere

çevrelerindeki camlar sarsıldı.

— Bende iş kalmadı, dedi, ihtiyarladık Tahsin, ihtiyarladık...

Kadınların yanında, hele böyle bir ihtiyar adamın bu kadar açık konuşması, Tahsin'in hoşuna gitmedi, kaşları çatıldı. Demek, bütün mahalle erkeklerinin dedikleri gibi, bu koca ihtiyarın mezhebi genişti. Maide'ye bakıp yutkundu. Anlaşılan Mahallenin Kısmeti kendisine kısmet olacaktı. Genç kadın yayları bozulmuş, içinden kıtıklar pırtlamış koltukta oturuyordu.

Postacı Tahsin efendi, kaçamak bir gözle Mahallenin Kısmeti'ne baktı, yutkundu. Aç karnına sevdiği bir yemek karşısındaymış gibi salgı bezleri tükürük saldı. Maide'nin dizkapaklarının yuvarlaklığı, ince ipekli siyah kumaşın altından inadına belli oluyordu. Siyah ipekli kumaş gümüş gerdanı büsbütün ortaya çıkarmıştı.

Bir de kendi karısına baktı. Sıdıka'nın geniş kalçaları, dolgun vücudu, topçu kadanaları gibi geniş sağrıları, hele canlı, diri ama çok iri göğsü onu anaç bir hayvana benzetmişti. Neredeyse dalından düşecek, olgun, sulu, ballanmış bir şeftaliye benziyordu. Onun yanında Mahallenin Kısmeti körpe, kütür kütür, yarısı yeşilli sarılı, yarısı pembe bir kayısı gibiydi.

Postacı Tahsin'in ağzı sulandı. Lâf olsun diye bişeyler konuşuyordu ama, ne kendi söylediğinin, ne karısının, ne de Hacı Mesut'un lâflarının farkındaydı. Gözleriyle Mahallenin Kısmeti'ni soyuyor, çırılçıplak yapıyordu. Tıpkı taze cevizin üzerindeki kahverengi zarı soyunca altından çıkan sert beyaz ceviz içi gibi bir vücut gelmişti gözünün önüne. Bu süt beyazı taze vücut, Mahallenin Kısmeti değil, Postacı Tahsin'in kısmetiydi. Ayağına kadar gelen kısmeti tepmek enayi plâkiliği olurdu. Hele bu moruk da yüksek sosyete kocalarına taş çıkaracak kadar geniş mezhepli olduktan sonra...

Hacı Mesut, beyaz sakalından, yaşından umulmaz bir çeviklikle âdeta yüz metre deparına kalkar gibi birden ayağa dikildi:

— Bize müsaade Tahsin Efendi oğlum...

Sıdıka,

— Aaa... Bu ne zengin gidişi böyle... dedi.

Postacı Tahsin,

— Vallahi olmaz, diye ihtiyarın önünü kesti, yemek yemeden dünyada sizi bırakmam, ilk ziyareti bizim yapmamız gerekirdi. Hiç olmazsa kendimizi affettirelim. Allah ne verdiyse birlikte yeriz.

Sıdıka, kocasının yemek çağrısına içerledi. Evde piyazla biber dolmasından başka bişey yoktu.

Kocasının sözlerini gürültüye getirip kaynatmak için, yarım ağızla,

— Ne güzel oturmuş, konuşuyorduk işte... dedi.

Hacı Mesut,

— Bir şartla yemeğe kalırız, dedi, bizde âlâ nohutlu paça var. Onu da getirmemize izin verirseniz pekâlâ, yemeğe kalırız.

Olurdu olmazdı. Uzun bir çekişmeden sonra Mahallenin Kısmeti'ni kaçırmamak, biraz daha onu karşısında görebilmek için Tahsin efendi razı oldu. Ama Hacı Mesut Efendi'nin evinden nohutlu paçayı kim getirecekti? Mesut Efendi bunu halletti:

— Maide, sen gider alırsın... Ama gece vakti korkarsın, değil mi?

Tahsin Efendi'nin yüreği hızla çarptı, «Beraber gidelim, siz zahmet etmeyin Mesut efendi amca,» diyecekti ama moruk işkillenir, karısı kuşkulanır diye korkusundan dilinin ucuna gelen lâfı yuttu.

Koca moruk, Tahsin'in içinden geçenleri anlamış gibi,

— Haydi Tahsin efendi oğlum, sen gençsin, dedi. Bir zahmet, Maide ile eve kadar gidiver.

Postacı Tahsin'in nerdeyse soluğu kesilecekti. Vay anasını!.. Herif düpedüz şey be! Hem parayla pulla değil, hayrına... Bu koca herif ya çok saf, ya geniş mezhepli...

— Tabii, tabiî... dedi, ne zahmet olacakmış!... Haydi hemşire hanım, buyurun gidelim.

Hemşire hanım da eve geldiğinden beri iki-üç kelime ya konuşmuş, ya konuşmamıştı. Sanki yeni patlamış bir kırmızı karanfil tomurcuğu kadar küçük ağzını açmaya korkuyordu.

Hacı Mesut tekrar kilim örtülü sedire bağdaş kurdu. Maide önde, Tahsin efendi arkada, oda kapısından çıkarken, Mesut Efendi,

— Soğuk dursun, bozulmasın diye, paçayı ben kuyuya sarkıtmıştım, dedi, Tahsin efendi, sen yavaş yavaş çıkrığı çeker ipe bağlı kovadan çıkarırsın. Kovanın içindedir, dikkat et oğlum dökülmesin!.

Postacı Tahsin'le Maide evden çıktılar. Postacı Tahsin'in kalbi kütküt atıyordu. Mahallenin Kısmeti, hayır kendi kısmeti, yanıbaşındaydı. Genç kadına sokuldu. Bişeyler söylemek istedi. Ama yalnız istedi, ne söyliyeceğini bilemiyordu.

Mescidi döndüler. Tuh, Allah kahretsin!... Karşıdan iki kişi geliyordu. Hem de Muhtar Sezai Bey'le bakkal İsmail... Yarın artık bütün Kırkmerdiven Mahallesinden dinle. Bu Sezai Bey olacak herif kırkmahalle karısından beterdi. İşte onlara yaklaşırken, anlamlı anlamlı,

— Öhö, öhö... diye numaradan öksürmüştü.

Tam, camı kırık sokak fenerinin altında karşılaştılar. Lâmbadan vuran küçük sarı ışıkta gördü, Muhtarın da, bakkalın da suratında alaylı bir gülümseyiş vardı.

— Merhaba Tahsin efendi..

Bu merhaba Tahsin'e anasına sövmekten ağır geldi.

— Merhaba.

İsmail efendi,

— Uğur ola, dedi,

— Eyvallah...

Arkalarından gülüştüklerini duydu. Kadından büsbütün uzaklaştı.

İki kanatlı büyük kapıya gelince, Maide çantasından kocaman demir anahtarı çıkardı. Kapının demir tokmağının altındaki deliğe soktu. Çevirmeye çalıştı. Ama gücü yetmiyor, kapının kilidini çeviremiyordu.

Evden çıktıklarından beri Tahsin efendi ilk konuştu:

— Ben açayım, hemşire hanım!

Elini uzattı. Eli Maide'nin bileğine değince, elektrik çarpmış gibi oldu. Hemen oraya düşüverecekti. O bir anlık dokunmayla, sanki parmağının ucundan bir delik açılmış, kızın bütün sıcak kanı o delikten damarlarına dolmuştu. Tokmaktan tutup kapıyı kendine çekerek anahtarı çevirdi. Kapı açıldı.

Kapıdan serin taşlığa girince ikisi birden bir karanlığa gömüldü. Postacı Tahsin, «Tutsam şunu hemen şu karanlıkta, alsam kollarıma... Sonra, o kırmızı karanfil goncası dudaklarında...» diye içinden geçirdi.

Haaa... Ne yapar? Bağırırsa rezil olurdu. Bağırır mıydı? Bu işi birden yaparsa, ağzını kaparsa eliyle, gık diyemez. İş işten geçtikten sonra da utanır başkalarına söylemeye. Hayır, Tahsin böyle şey yapamazdı. Neden yapamazdı?.. Yapamazdı işte... Kollarının arasına almak, ağzını tıkamak, öpmek kolay, ya ondan sonrası?.. Ondan sonra işin içinde kadına rezil olmak da vardı. Ya... Ah, ah!... Yabancı kadın şöyle dursun, iki-üç yıldır Postacı Tahsin karısına bile mahçup olmaktaydı. Haydi karısı yabancı değil, ama Maide'ye karşı rezil olurdu.

Maide elektrik düğmesini çevirdi. Tertemiz, serin, sarı malta taşları döşeli geniş bir taşlık... Maltayı geçtiler. Maide, bahçe kapısının demir kolunu kaldırdı. Bahçeye çıktılar. Bahçe mis gibi kokuyordu. Hay Allah kahretsin, şu kadına mahçup çıkmayacağını bilse, kendine güvenebilse, Tahsin şimdi yapacağını bilirdi. İsterse bağırsın, çağırsın... Şu piliç, bütün rezalete değerdi doğrusu, kaç para eder... Tahsin acele işlere hiç gelmez, eli ayağı birbirine dolanırdı. Eh, bu aylıkla geçinmek, aylığın üçte birini de kiraya verip, yine de namuslu yaşamak kolay mı?

Mermer bilezikli kuyunun başına geldiler. Maide çıkrıktan ipi çözerken kolu Tahsin'in eline değdi. Tahsin bir daha elektrik çarpmış gibi titredi.

— Müsaade edin hemşiranım, dedi.

Kuyuya sarkıtılmış kovayı çıkardı.

Maide, kovanın içinden paça tenceresini aldı. Taşlığa döndüler.

— Mutfakta billuriye var, onu da alayım.

Tahsin,

— Hiç gereği yok, dedi, zahmet etmeyin...

— Neden zahmet olsun. Hacı Efendi maşallah boğazını çok sever de...

Koca moruğa «Hacı Efendi» derken, genç kadının sesi sevgiyle titriyordu. Kadın mutfağa girdi. Tahsin içinden, «ah» diyordu, «ah ulan Tahsin be... Şu fırsat insanın eline bir daha geçer mi? Koskoca ev, gecenin bir vakti. Şu kadınla yapayalnız kaldım da eli elime bile değmedi diye kime söylesem, kimseler inanmaz. Ah ulan Tahsin... Otur patlıcan musakkası, kalk kabak kalyesi... Sonu elbet böyle olur.»

İnşallah bundan sonra kanlı kanlı dalaklar, koç yumurtaları yiyecekti. Beyin, havyar bile yiyecekti. Bu genç yaşta böyle olsun ha!

Kadın, bir elinde billuriye tepsisi, öbür elinde dışı soğuktan dumanlanmış bir sürahiyle mutfaktan çıktı. Nasıl geldilerse, yine öyle tıpış tıpış, kardeş kardeşçik döndüler. Yolda

bir kelime konuşmadılar. Tahsin efendi kapıyı çaldı. Ne bir ayak sesi, ne bir patırdı. Bir daha çaldı. Bekledi. Yine ses yok...

— Allah Allah... Nerde bu Sıdıka?

Üçüncü çalışından epey sonra kapı açıldı. Sıdıka'nın saçı başı dağılmış, yanakları pençe pençe kızarmıştı.

— Sağır mısın? Bir saattir kapı çalıyorum.

Biraz da Mahallenin Kısmeti'ne fiyaka olsun diye karısına çıkışmıştı.

Yukarı çıktıkları zaman Hacı Mesut Efendi, bir eliyle kuka tesbihini çekiyor, bir eliyle sakalını sıvazlıyordu.Koca göğsü, körük gibi inip inip kalkıyordu.

— Çabuk geldiniz maşallah... dedi.

Vay ulan, vay rezil moruk vay... Keklik gibi kızı bir başına elin adamiyle bırakıyor da, bir de utanmadan «Ne çabuk geldiniz» diyor ha... Birden Maide'ye acıdı. Bu koca moruk, kızı onun bunun elinde ziyan zebil edecek, dedi. İçinden «dünya ve âhiret kardeşim olsun» diye geçirdi. Şu yavrucağı, Kırkmerdiven Mahallesinin azgın erkeklerine karşı koruyacaktı. «Dünya ve âhiret kardeşim olsun...» Nasıl olsa başka bişeyi olamıyacaktı.

Sonra kendikendine «Vay ulan vay Tahsin Efendi» dedi, «kızın hakkından gelemeyince, şimdi dünya âhiret kardeşim olsun dersin ha? Ulan biz erkek milleti çok reziliz... Kendimiz yiyemezsek, başkasına da yedirmeyiz...»

Maide'ye şöyle bir baktı, içi ezim ezim ezildi. Bundan sonra can besliyecekti, can... Yat kuru fasulye, kalk kuru fasulye... «Ulan, içim dışım gaz oldu da rengim sarardı be...»

Sofrayı hazırlayan Sıdıka'nın etekliğinin fermuarı açılmış, pırıl pırıl penbe jarse kombinezonun altından tombul kalçası görünüyordu. Tahsin efendi, ne pasaklı karıdır bu Sıdıka, diye içinden geçirdi. Bereket versin Hacı Mesut içi geçmiş bir ihtiyardı. Ya genç birisi olsa...

Sıdıka'nın bir ayağında terlik var, birinde yoktu. Tahsin efendi odaya şöyle bir göz gezdirdi.

— Terliğini giysene! dedi.

Sıdıka şaşırdı: Terliğin teki kapının arkasında, sandalyenin altındaydı.

Sofraya oturdular, Tahsin Efendi Hacı Mesut'un yemek yemesine şaşarak bakıyordu. Herif bir dilim ekmeği bir atışta midesine göçürüyordu. Yemekten sonra Maide'nin evden getirdiği billuriye, soğuk vişne şurubu ortaya çıktı. Hacı Mesut, bir dilim billuriyeyi ağzına atıyor, arkasından bir bardak vişne şurubunu içiyordu. Sakallarından vişne şurubu süzülürken, dudaklarını şapırdatarak, öyle bir oooh çekiyordu ki, sanki ses ta ciğerinden sökülüp geliyordu. Sıdıka,

— Billuriye çok güzel olmuş, elinize sağlık, dedi.

Mahallenin Kısmeti,

— Hacı Efendi yaptı, dedi, tatlıları, hindi dolmasını bana bırakmaz.

Bunu söylerken, penbe yüzünden kırmızı bir alev geldi, geçti...

Hacı Mesut Efendi,

— Maide'ye öğrettim, o da çok güzel yemek yapar, dedi, nohutlu paça onun hüneri...

Tahsin Efendi,

— Ellerinize sağlık, çok güzel olmuş, dedi.

Nerdeyse «çok güzel olmuş yavrum, şekerim» diyecekti.

Ondan sonra hep yemekten konuşuldu. Hacı Mesut, öyle bir yemekler, tatlılar, reçeller tarif ediyordu ki, anlatırken bir şehvet duygusuna kapılmış gibi gözleri süzülüyor, yalanıyor, dilini damağında şaklatıyordu. Uskumru dolmasının yapılışını yarım saatten daha uzun anlattı. Vişne şurubunun altı çeşidini anlattı. Yelek cebinden köstekli saatini çıkardı, baktı,

— Oooo, dedi, saat onbuçuk olmuş, hadi Maide yavrum...

Tahsin Efendi, Mahallenin Kısmeti'ni birazcık daha görebilmek için,

— Daha erken, oturun biraz daha... Aceleniz ne... diye onları alıkoymak istiyor, ama kocc ihtiyar,

— Olmaz, diyordu, ben tam saat onbirde yatakta olmalıyım. Yarın gece de siz bize buyurun.

Postası Tahsin Efendi üzüldü.

— Yarın gece nöbetçiyim Mesut Efendi amca, dedi, öbür akşam rahatsız ederiz.

— Hayhay, bekleriz...

Hacı Mesut'la genç karısının, Postacı Tahsin'e misafir gittiklerinin sabahı Kırkmerdiven Mahallesinde yer yerinden oynadı. İlk haberi veren bakkal İsmail'in kızı Nuran oldu. Nuran, daha yirmiüçünde olduğunu söylerdi ama, mahallenin eski kadınları onun bol bol otuzunda olduğunu bilirlerdi. Aslına bakarsan güzel kızdı. Güzelliğine güvenip önüne gelen kısmeti tepmişti. Gözü yükseklerdeydi. Sonunda da işte böyle otuzunu bulunca, kocasız kalmıştı. Hamaratlığına hamarattı, temizliğine temizdi. Ev kadınlığına bir diyecek yoktu. Ama gel gör ki, dedikoduda, mahalleyi birbirine düşürmekte Atiye Hanımı bile gölgede bırakırdı.

O sabah, erkenden kalkmış, iki kovayı alıp çeşmeye gitmişti. Gündüzleri ya çeşmenin suyu kesilir, ya da çeşme başında sıra beklemek gerekirdi. Onun için hamarat kız, taa çocukluğundanberi erkenden kalkar, takunyalarını arnavut kaldırımlarında tıkırdata tıkırdata, ağzında sakızı çeşmeye gider, üç sefer su getirirdi. Çocuklar, kızlar, kadınların çoğu burada takunya giyerlerdi ama, hiçbiri Nuran gibi takunyayı tıkırdatamazdı. Onun kendine göre öyle bir takunya tıkırdatması vardı, ta öbür sokaktan duyulur, mahalleli hemen,

— Gene Nuran kız! diye takunyasının sesinden onu tanırdı.

Nuran, boş kovalarla çeşmeye, Kuşlu Mescit'in önünden iner, ama dolu kovalarla, kestirme olsun diye Hacı Mesut'un evinin önünden dönerdi.

İki elinde iki kova, kalçasını bir sağa, bir sola sallıyarak geldi. Tam Hacı Mesut'ların evinin önüne gelince, her sabah yaptığı gibi soluklanmak için kovaları, kovaman kara taşın üstüne koydu. Başını Hacı Mesut'un evine doğru kaldırdı. Bir de baktı ki... bir daha baktı. Sonra kovaları kaptığı gibi seğirtti. Takunyaların sesi daha hızlı bir tempo tutturdu. Atiye Hanım'ın kapısında kovaları elinden bıraktı. Kapının ipini çekti, açılmadı. Arkadan kol demirini sürmüş olacaklardı. Kapıyı yumrukladı. Çoktan uyanmış olan Atiye Hanım, söylenerek başını pencereden uzattı:

— Ne o kız?.. Sabahın bir vakti nedir bu, aklından zorun mu var senin?.

Nuran, hem kıskıs gülüyor, hem de parmağını dudaklarına götürüp sus işareti yaparak, çenesiyle, gözleriyle Hacı Mesut'un kapısını gösteriyordu:

— Atiye teyze bak!

Öbürü,

— Aaaa!... diye bağırdı komşular gördünüz mü şu başımıza gelen işleri?.. Gördünüz mü bir kere... Bu Atiye kadının dedikleri bir bir çıkar. Vay koca boynuzlu herif vay! Ayol, daha ne duruyorsunuz, mahallemizin namusu iki paralık oldu.

Şoför Recep çok daha erkenden işe gittiği için tek başına sabah uykusu kestiren karısı Ayten, Atiye teyzenin haykırmasıyla ilk uyanan oldu. İkisi bir evde, alt katta Atiye, üstünde Şoför Recep'le karısı otururdu.

Ayten kombinezonla yataktan fırladı. Ayaklarına topuklu terliklerini geçirmeden yalınayak koştu merdiven başından,

— Ne o Atiye teyze? Ne oldu? Ne var? diye bağırdı.

— Daha ne olacak dostlar, daha ne olacak? Herifin kapısında bir kırmızı fener eksik. Bu kadar kepazelik, alenen de olur muymuş!

Orada işini gören Nuran, kovalarını kapınca, kuş gibi bakırcı Yunus'un karısına, oradan kahveci Bilâl'in karısı Ferdane'ye koştu. Kendi evine gelene kadar altı ev dolaştı, hepsine de Hacı Mesut'un kapısındaki alâmeti haber verdi. Evine geldiği zaman çalkalana çalkalana, dökülmekten kovadaki suları yarıya inmişti. Ama o da bütün mahalleyi ayaklandırmıştı. Yine de hızını alamadı. Bir koşu Muhtar Sezai Bey'in evine gitti. Muhtar'ın karısı Sahavet, uyku sersemi onun ne dediğini anlayamıyordu.

— Ne dedin, ne dedin?.. Boynuz mu?

— Boynuz ya... Hem de yaldızlanmış. Koskocaman bir boynuz. Böyle kıvrım kıvrım kıvrılmış, kurbanlık koç boynuzu mu, öküz boynuzu mu, yoksa geyik boynuzu mu, bilemem... Bir dalları budakları var, nah, böyle böyle, kollarım gibi... Aman Sahavet Abla görülecek şey...

Biraz sonra bütün mahalleli Hacı Mesut'un kapısına toplanmıştı. Mahallenin en büyük evi olan Hacı Mesut'un evinin koskocaman iki kanatlı kapısının tam üstüne yaldızlı bir

boynuz asmışlardı. Atiye teyze elifi elifine her bişeyi söylüyor, onun haykırmasına, daha uyanmıyanlar da uyanıyordu:

— A dostlar, böyle şey görülmüş, duyulmuş mu?.. Koca papas hepimizi, cümle âlemi pezevenk yaptı çıktı. Biz mahallemizde kerhane istemiyoruz. Bunca yıllık Kırkmerdiven'in namusu iki paralık oldu. A müslümanlar, daha ne durursunuz, koşup hükümete haber verelim şu godoşu...

Gürültüye kalkan Hacı Mesut, sokak kapısı üstündeki pencerenin kafesini sürüp başını dışarı uzattı. Önce olanları pek anlayamadı. Kapı önünde birikmiş kalabalığa,

— Ne var? diye sordu.

Hacı Mesut'un, tahta sakal, pirasa bıyık, o kıl torbası gibi suratını gören kalabalıkta homurtu kesildi. İhtiyarın iki gözü, iki projektör gibi onların üzerine çevrilince homurdanma fısıltıya döndü, sonra fısıltı da kesildi. Nedense bu koca ihtiyarın bakışlarında, o heybetli suratında, karşısındakini korkutan bir etki vardı.

Hacı Mesut sokak kapısının üstündeki yaldızlı boynuzu gördü. Sanki bundan sevinmiş gibi bir de gülümsemez mi! Sonra da kafasını içeri sokup, kafesi sürdü, perdeyi indirdi.

— A kardeş, herifte utanma arlanma yok ki... Utanmaz pazar, mideyi bozar. Bir de üstelik sırıtıyor pişmiş kelle gibi...

— Suratına tükürsen, yarabbi şükür diyecek.

— Besbelli o boynuzu kendisi asmış olacak. Saklanacak yeri kalmadı, işi açığa vurdu herif...

— Bu sakallı godoş, boş veriyor kardeşim. Sen bunun kapısına her gece bir boynuz taksan, memnun olur da, götürür boynuzları satar, boynuz ticareti yapar. Bu herif, böyle bir godoş işte...

Hacı Mesut Efendi'nin kapısındaki sarı yaldızlı boynuz, iki gün iki gece orada kaldı. Hattâ mahallede şöyle konuşuluyordu: «Bekçi kaldırmak istemiş de, Hacı Mesut bırakmamış.»

— Evin kapısına boynuz asılırsa uğurdur, demiş...

Yedi mahalleden yediden yetmişe kadar kadın erkek gelip bu sarı yaldızlı boynuzu gördü. Sonra üçüncü günün sabahı birden boynuz kayboldu. Kimin aldığı da bilinmedi.

KEDİ CİĞERE ERİŞEMEYİNCE

Bu olayın ertesi gecesi, Bilâl Efendi'nin kahvesinde Kırkmerdiven Mahallesi'nin erkekleri hep bu işten konuşuyorlardı. Hacı Mesut Efendi'nin evinin kapısına sarı yaldızlı koca öküz boynuzunun konulduğunu duymayan kalmamıştı. Hacı Mesut Efendi ilkin buna aldırış bile etmemişti..

Yaldızlı boynuz iki gün kapının üstünde asılı kaldıktan sonra, Hacı Mesut kapıya merdiveni dayamış, yaldızlı boynuzu gülümseyerek yerinden indirmişti, Boynuzu kaldırıp yokuştan aşağı fırlatmamıştı. Kendisine evlilik hediyesi olarak Kırkmerdiven Mahallelilerinin verdiği çok değerli bir hediye gibi getirip kendi büyük oturma odasının kapısının üstüne asmıştı. Eski şatolardaki şövalyelerin soyluluk armaları gibi...

Mahallenin en meraklı kadını, Atiye teyze bu olaydan sonra, tekrardan Hacı Mesut'a misafirliğe gidince, boynuzu oda kapısının üstünde görmesin mi!.. Atiye hanım şöyle anlatıyordu:

«Ayol, Hacı Mesut Efendi amca, dedim, acaba bunu hangi münasebetsiz getirip kapınıza asmış?» Herif hiç oralı değil. Sakalını sıvazlayıp, tesbihini çekerek, yüzsüz yüzsüz sırıtıyor. Ne dese değenirsin? Avrupada asilzâde ailelerinin her birinin bir alâmetifarikası varmış, adına aile arması denirmiş. Kimi kılıç, kimi fildişi, kimi at nalı, kimi de geyik boynuzu taşırmış. Evlerinin duvarları bu işaretlerle süslüymüş. Bir yerde sekiz dallı bir geyik başı gördün mü, o evin hangi ailenin olduğunu şıp diye anlarmışsın. Hiç böyle şey görmedim. Besbelli bu yaldızlı öküz boynuzu da Hacı Mesut'un işareti. Baksanıza, herif dünden boynuza gönüllüymüş meğer, Ben de artık dayanamadım «Öküze, boynuzu ağır gel-

mezmiş Mesut Efendi amca!» dedim. Allasen iyi dememiş miyim, hak etmedi mi ama?... kıh, kıh bir de utanmadan gülmesin mi? Avrupa'da en eski ailelerin misafir salonlarının duvarlarında hep boynuzdan süsler asılıymış... Tövbe, tövbe!... Herif domuz eti mi yemiş nedir, kanında hiç kıskançlık falan yok. Karısı olacak o haspa sürtük de, «Arkanıza yastık getireyim mi efendim?», «Demirhindi şerbeti ister misiniz efendim?» diye boynuzlu koca geyiğin etrafında pervane olmuş fır fır dönüyor.

İşte Bilâl Efendi'nin kahvesinde Kırkmerdiven Mahallesinin erkekleri, Atiye'nin karılarına anlattığı, onların da karılarından duydukları bu boynuz hikâyesini ballanaıra ballandıra anlatıp duruyorlardı. Asıl çözülmesi gerekli mesele, Hacı Mesut'un evinin kapısına boynuzu kimin astığıydı.

Bakırcı Yunus,

— Ben o işi yapanı biliyorum, dedi, biliyorum ama söylemem. Elleri dert görmesin...

Kahvedekiler üstüne düştüler. Bakırcı Yunus söylemedi. Mahallenin bekârları, Terzi Osman'la, Tesviyeci Hüsameddin tavladan başlarını kaldırdılar. Hüsameddin,

— Bu işi yapsa yapsa... dedi, sustu.

Şoför Recep,

— Bekârların başının altından çıkmıştır, dedi.

Muhtar Sezai Bey'in, suratında üç günlük sakal olduğu için, yüzünün kızardığının kimse farkına varmadı.

Bakırcı Yunus,

— Ben, dedi, dört yıl Erzurum'da kaldım. O zamanlar şimdiki pavlika işi değil, döğme bakır yapardık. İlk karımı oradan almıştım. Bilirim bu işi. Erzurumlular gavatlığa hiç gelemezler. Mahallelerinde bir kadının adı çıksa, en küçük bir dedikodu duyulsa karı yandı. Hemen bir gece kapısına Hacı Mesut'unki gibi koca bir boynuz koyarlar. Kocası sabahleyin evinden çıkarken bir de bakar ki, kapısında boynuz.

Bakkal İsmail Efendi,

— Vay anasını, dedi, sonra herif ne yapar?

— Adamına göre... Hiçkimse arayıp sormaz, boynuzu kapıya kim asmış diye... Çünkü soruşturmanın gereği yok. Kimisi gık demeden karıyı vurur, kimisi boşar Bir keresinde, bizim mahallede bir herif kapısında boynuz görünce, o mahalleden başka bir yere taşındı. Erzurumlular deli oldular. Töreye göre karısını ya vurması, ya boşaması gerekir. Böyle şey ilk oluyormuş. Taşındığı mahalledeki evinin kapısına daha büyük bir boynuz koydular. Herif sonunda Erzurum'dan kaçtı.

Bakkal İsmail Efendi,

«Bir şeyin şüyuu vukuundan beterdir» demek istiyordu.

Bakırcı Yunus,

— Yani, dedi, bu işi mutlak bir Erzurum'lu yapmıştır, demeye mi getiriyorsun?

Bunlar konuşulurken, kahve tezgâhının yanındaki hasır iskemlesinde oturup kalkan Muhtar Sezai Bey hiç lâfa karışmamıştı. Bakırcı Yunus son yargısını verir vermez bütün başlar Muhtar Sezai'ye dönmüştü. Sezai bey, Erzurum'un köklü bir ailesinden olmakla övünürdü. Artık bu işi onun yaptığı anlaşılmıştı. Her nedense Sezai Bey'in burnunu bu işe sokması, mahallede kimsenin hoşuna gitmedi. Sabah akşam karısından sopa yiyen bir herifin, mahallenin namusunu kurtarmak ne haddineydi...

Artık her gece Bilâl'in kahvesinde Hacı Mesut, Mahallenin Kısmeti ve yaldızlı boynuz konusu konuşuluyordu.

Hacı Mesut'a gelince, onun hiçbişeye aldırdığı yoktu. Dünya umrunda değildi. Mahallede onun tek dostu postacı Tahsin Efendi'ydi. Her gece mi her gece, ya Tahsin Efendi karısıyle Hacı Mesut'a, ya Hacı Mesut, Maide'yle ona misafirliğe giderdi. İki aile içli dışlı olmuştu. Akşam yemeklerini birlikte yiyorlardı. Artık aralarında ayrı gayrı kalmadığı için, Tahsin Efendi postanede nöbetçi olduğu geceler de Hacı Mesut onlara, yada Tahsin'in karısı Sıdıka, Hacı Mesut'lara gidiyordu. Hattâ Sıdıka çok geceler Hacı Mesut'larda kalıyordu. Postacı Tahsin bundan memnundu. Nasıl olsa, kendi karısı güvendeydi. Bu ihtiyar bunağın, Sıdıka'yla oynaşıp elleşecek, namusuna bir leke sürecek dermanı elbette yoktu.

Kendisine gelince, Mahallenin Kısmeti'yle gündengüne arayı buluyordu. Ama, doğrusu aşk yolunda bir adım bile atmış değildi. Daha Maide'nin parmağının ucu bile eline değmemişti. Kabahat kendi beceriksizliğindeydi. Eğer kendine güvenebilse eline geçen fırsatları kaçırmazdı. Tahsin'in, asıl korktuğu başka şeydi. Eğer Hacı Mesut bu mahallede kendisinden başka biriyle sıkıfıkı olursa, eloğlu

kendisi gibi avanak değil ya, Mahallenin Kısmeti'ni vallahi çıtır çıtır yer yutardı. İşte buyüzden Mahallenin Kısmeti'ni, kocası Hacı Mesut'tan daha çok o kıskanıyordu...

Postacı Tahsin'le, Hacı Mesut'un dostluğu mahallenin gözünden kaçmamıştı. Dedikodu almış yürümüştü. Artık Postacı Tahsin'in Mahallenin Kısmeti'yle mercimeği fırına verdiğinden hiç kimsenin ufacık kuşkusu kalmamıştı. Postacının işi işti doğrusu...

Erkekler daha çok bu lokmayı kaptırdıkları için kıskançlıklarından Postacı Tahsin'e kızıyorlar, ateş püskürüyorlardı. Onunla selâmı sabahı kesmişlerdi. Mahallenin gözü önünde, bu namussuzluk olur muydu? Herkes kendisine bir parça bu namussluzluğun bulaştığına inanmıştı. Kırkmerdiven Mahallesi'nin kadınları da, Sıdıka'ya boykot etmişlerdi. Sıdıka'nın aralarından su sızmayan en sıkı ahbabı Atiye teyze bile onunla konuşmuyor, arkasından söylemediğini bırakmıyordu.

Sıdıka sokağa çıkınca kadınlar lâf atıyorlardı:

— Göz göre göre kocasına peşkeş çekiyor!

Sıdıka öyle kuru gürültüye pabuç bırakacak kadınlardan değildi. Sağ eliyle dolgun göğsünü bastıra bastıra sıvazlıyarak,

— Ooooh olsun, canım sağ olsun, cancağızım sağolsun ...Koca benim değil mi, ne istersem yaparım. Yoksa kocamda gözünüz mü vardı kaltaklar!.. diyordu.

Atiye teyze bunu da duyunca, Tuuu, tuuu yelloz!...» diye bağırmış, Sıdıka «oh olsun, içim yağ bal bağlasın, çatlayın karılar!» diye tombul göğüslerini ovarken, o da Sıdıka'ya gerisini dönerek şarap fıçısı gibi şişkin kıçına elini şap şap şaplatmıştı.

Kırkmerdiven kadınları kuduracaklardı. Hiç birisi Sıdıka ile konuşmuyordu.

Postacı Tahsin'e gelince, Mâide için yanıp kavruluyor, ama bitürlü içini açamıyordu. Biyandan aşkın ateşi, biyandan kendisine ve erkekliğine olan güvensizliği, bu ateşi söndüremeyişi yüzünden, plâtonik bir âşık olup çıkmıştı. Uykuları kaçıyor, iştâhtan kesiliyor, bigün Mâide'nin yüzünü görmese, deliye dönüyordu. Düşüne düşüne uykusunun kaçtığı bir gecenin sabahında, Mahallenin Kısmeti'ne bir mektup yazıp içini dökmeye karar verdi.

Babıâli kitapçılarından iki tane eski aşk mektubu örnekleri kitabı aldı. Bu mektuplardan en güzel, en beğendiği parçaları birleştirip bir müsvedde yaptı. Bu mektubun içinde ki kelimelerin dörtte üçünün anlamını bilmiyordu. Böyle olduğu için de daha memnundu. O kadar lûgat kullanmıştı ki, Mâide de bişey anlamıyacak, şaşıracak, hayran kalacaktı. Bir köşesinde gagasında bir zarf tutan bir güvercin resmi olan pembe mektup kâğıdına bu müsveddeyi geçirebilmek için akşama kadar, bütün gün uğraştı. Bozulan, yazısını beğenmediği mektupları yırttı attı, en sonunda onaltı sayfalık mektubu tamamladı.

Hacı Mesut'ların evinde misafir oldukları bir gece, yüreği küt küt atarak bu mektubu Mâide'ye verdi. Bir tek kelime söyliyememişti.

Mektubu, sokak kapısından çıkarken, karısı görmeden vermişti. Mâide de «Nedir bu?» gibilerden bişey sormamıştı. Pembe uzun zarfın üzerinde bişey yazılı olmadığı için, mektubu kocasına verilecek sanmış, misafirleri uğurlayınca, mektubu Hacı Mesut'a vermişti.

O yaşında hâlâ gözlük kullanmıyan Hacı Mesut, mektubu okurken hafif hafif gülümsüyordu.

Mektupta neler yazılı olduğunu ne Mâide sormuş, ne de Hacı Mesut ona bişey söylemişti.

Ertesi günü coşkuyla bekleyen Postacı Tahsin efendi, Mahallenin Kısmeti'nde kendisine karşı hiç bir asık surat, terslik görmeyince sevindi. İki komşunun hayatları eskisi gibi sürüp gidiyordu. On gün sonra bir mektup daha yazdı. İkinci mektubunu verirken, birincisinden aldığı cesaretle,

— Ruhum, cevabınızı bekliyorum, dedi.

Mâide,

— Hacı efendi size cevabını vermedi mi? diye sordu, mektubunuzu ben ona vermiştim vallahi...

Postacı Tahsin'in yüreğine inecekti.

— Ne? dedi Hacı Efendiye mi verdiniz?

— Ona ver diye vermediniz mi?

Tuh... bu ne aptal kızdı be! Yoksa özellikle mi anlamazlıktan geliyordu.

— Hayır, size yazdım, cevabınızı bekliyorum, diye fısıldadı.

Ama o günden sonra da Hacı Mesut'un yüzüne bir zaman bakamadı. Oysa Hacı Mesut'ta hiçbir değişiklik olmamıştı... Kızmış görünmüyordu. Demek bu adam herşeyi iyiden iyiye bildiği halde göz yumuyordu. Belki de, diyordu Tahsin Efendi, nasıl olsa kendisi ihtiyar değil mi ya, karısını da elegüne rezil

olmadan idare edecek birini arıyordu. Demek, namusuna güvenilir adam olarak da kendisini seçmişti. Ama işler hiç de bu hesaba uymadı.

Mâide bu sefer mektubu kocasına vermeden okumuş, lügatli, ağdalı, uzun cümlelerden bişey anlıyamamıştı ama, bunun pek de iyi niyetli bir mektup olmadığını, yarım yamalak sezmişti. Aptallığından umulmıyan bir gerginlikle, bir akşam geniş sofrada Tahsin Efendi'ye:

— Ben sizin bildiğiniz kadınlardan değilim Tahsin Efendi âbi, dedi. Anladınız mı? Siz yanlış kapı çaldınız. Ben size bir âbi gözüyle bakıyorum. Her kuşun eti yenmez.

Tahsin Efendi, ne dediğini kendisi de bilmeden kemküm etmek istediyse de, Mahallenin Kısmeti, büsbütün işi azıttı:

— Sen bana baksana, sen önce kendi karının hakkından gel de, sonra konukomşunun karısına, kızına bak! Benim kocam, senin gibi bir mahalle erkeği önüne katar da, davar diye otlatır. Anladın mı sen?

Postacı Tahsin, put gibi donup kalmıştı. O zamana kadar utangaç, aptal duran şu kızın şirretliğine bak. Hele bir lâf etmişti, işte o lâf büsbütün midesini bulandırmıştı. «Sen önce kendi karının hakkından gel» diyordu. Ne demekti bu?.. Kadın kısmı çok geveze olur, hiç erkeklere benzemezler, kör olasılar. Yoksa, karısı olacak o Sıdıka paçavrası yorgan altında olup bitenleri de mi herkese anlatmıştı? Evet, bu karı milletine hiç güven olmazdı; kocalarıyla aralarında ne oldu ne bitti, neler geçtiyse bir bir anlatırlardı. İki kadın, üç kadın yanyana gelmesin, gizlisi saklısı kalmaz, hepsini anlatırlar birbirlerine. Herhalde kendi karısı da, Mahallenin Kısmeti'ne gevezelik etmiş. Tahsin Efendi'nin bütün iç yüzünü anlatmıştı. Yoksa nerden bilecekti bu kız? Neden: «Sen önce hele kendi karının hakkından gel de...» demişti?

Postacı Tahsin Efendi, Mahallenin Kısmeti'nden yüz bulamayınca, üstelik terslenince, pek içerlemişti. Karısına da,

— Kes ayağını o kakavanın evinden! diye bir zılgıt geçmişti.

Karısı,

— Senin için kötü, niyetin bozuk, diye çıkıştı. Muradına eremeyince Hacı Mesut kötü oldu değil mi?

Tahsin Efendi,

— Sus karı!... Sus başımı belâya sokma! diye bağırdı.

Sıdıka susmuyordu:

— Neden susacakmışım... Herif her gece buraya zenbiller dolusu erzak getirdi. Etleri tatlıları âlâ hindi dolmalarını lüpür lüpür patlıyası işkembene indirirken hiç sesin çıkmıyordu di mi?

— Karı bir daha o eve adım attığını duyayım, şart olsun, ayağını kırarım. Bak ağzımdan büyük lâf çıktı, şart olsun, dedim. Hem de «telâk-ı selâse» ile şartolsun. Bak gerisini sen düşün...

Sıdıka'nın kocasını dinlediği yoktu. Kocasının nöbetçi olduğu geceler, Hacı Mesut'lara kaçamak yapıyordu. Postacı Tahsin bunun farkında olduğundan çok tedirgindi. Ama yiğitlere krem sürmemek için anlamaz görünüyordu.

Bir akşam yine karısıyla buyüzden kavga edip, cansıkıntısından sokağa fırlamıştı. Çoktanberi uğramadığı Bilâl'in kahvesinin yolunu tuttu. Kahve tıklım tıklımdı. Sonbahar serinliği de bastığı için pencereler kapalıydı. Tahsin efendi, içeri girdi:

— Selâmün aleyküm.

— Aleyküm selâm.

— Merhaba...

— Merhaba...

Doğrusu selâmlar tatsızdı... Kahvenin sol yanındaki camlı bölmede gündüzleri, berber Nuri çalışırdı. Burası kahvenin içinde, ayrı bir dükkândı. Biyandan berber dükkânından, biyandan kahve ocağından, basıla basıla sertleşmiş döşeme toprağına dökülen sularla içerisi serin, ıslak kahve telvesi kokuyordu.

Tahsin efendi, kendisine yüz vermeyen mahalle arkadaşlarına, komşularına şöyle bir baktı. En boş yer, büyük camını boydan boya bir ıtırın kapladığı pencere önündeki peykeydi. Orada berber Nuri, tek başına oturmuş, karşı masadaki şoför Recep'le kaynatıyordu.

Tahsin Efendi, berber Nuri'nin yanına oturdu. Arkadaşlarının kendisine soğuk durmalarına canı sıkıldı. Ne kadar soğuk dururlarsa dursunlar, yine de içlerinden onunla konuşmak, Mahallenin Kısmeti'ne değgin dedikodu yapmak istediklerini biliyordu. Mahalle arkadaşlarıyle arayı düzeltmenin bitek yolu vardı: Hacı Mesut'un aleyhinde bulunmak... Bunu sezen Tahsin Efendi, lâfı oradan açmak için kıvranıyordu.

— Nasılsın Nuri efendi, ne âlemdesin?

— Vallahi iyilik sağlık Tahsin efendi... Hep bildiğin gibi işte. Sende ne var ne yok? Çoktanberi görünmüyordun.

Cimdallı oynıyan karşı masadaki şoför Recep,

— Nasıl görünsün, Mahallenin Kısmeti değil, Postacı Tahsin'in kısmetiymiş!... diye uzaktan lâf attı.

Postacı Tahsin buna kızmadı. Lâf açıldığı için sevinmişti bile, güldü.

— Allahın bildiğini kuldan ne saklıyayım, Recep oğlum, dedi, ayağıma gelecek kısmeti tepecek enayilerden değilim ya...

Postacı Tahsin çözülüyordu. Tavladan, kâğıttan, dominodan başlar kalktı:

— Desene büyük ikramiye sana çarptı.

Postacı Tahsin anlamlı anlamlı gü'dü:

— Vallahi ben size bişey söyliyeyim mı, insan her gün bal börek yemekten bile bıkıyor.

Bekâr delikanlıların ağızları sulandı.

Önce bakırcı Yunus, sonra da Tesviyeci Hüsamettin'le Terzi Osman sandalyelerini Postacı Tahsin'in yanına çektiler.

Postacı Tahsin yavaştan yavaştan anlatmaya başladı. Hacı Mesut'la Mâide, bir gece ansızın kendilerine misafir gelmişlerdi. Daha o gece Postacı Tahsin yapacağını yapmıştı.

— Ne diyorsun be Tahsin?... İlk gecesi ha?...

— Anlat şunu yahu...

— Nasıl yaptın be Tahsin?...

Tahsin Efendi, arkadaşlarının ilgisini çektiğine sevinçli onlara bakıyordu:

— Kaçırır mıyız yahu... Bizim elimizden ne kurtulur? Övünmek gibi olmasın ama elimden dişi kuş kurtulamaz.

— Peki, ya moruk?..

— Onu bizim evde bıraktık. Kuyuya nohutlu paça sarkıtmışlar karıya: «Git al!» dedi. Biz zaten gözle kaşla anlaşmıştık. Ne de fındıkçı karı be! Eve birlikte gittik. Hacı Mesut'un bahçesini bilirsin ya... Adam boyu otlar sarmış her yanı. İçine girsen kaybolursun. Eh, kardeşim, sen olsan durur musun?.. Karı dünden razı...

— Sonra?..

— Sonrası attım kızı, insan boyu otların üstüne...

Postacı Tahsin, hayalinden neler geçirmiş, rüyasında neler görmüşse, hepsini birbir anlatıyordu. Anlattıkları yalan değildi, hiçbirini yapmamış, yapamamıştı ama, aklından geçirmişti ya... Bire bin katıyordu. Kahvedekiler çevresine toplanmışlardı. Postacı Tahsin, öyle şeyler anlatıyordu ki, nasıl dinlemesinler... Mahallenin Kısmeti'nin bir vücudu vardı... Postacı Tahsin dilini damağında şaklatıyordu.

— Kardeşim ben çok gördüm ama, böylesini hiç görmedim. Ne diyorum sana... Ateş, ateş... Dokununca parmakların yanıyor...

— Vay anasını be!..

— Yaşa be Tahsin Efendi... [illegible] tadını sen çıkardın ya...

Postacı Tahsin suratını buruşturdu.

— Artık tadı kaçtı birader. Dedim ya, insan hergün baklava börek yese bıkıyor.

Postacı Tahsin, gece yarısına kadar anlatmıştı. Kahve bu tatlı konuşmayla kapandı. Herkes ikişer, üçer evlerine dönüyordu. Bakırcı Yunus, Şoför Recep'e,

— Anlamıyorum birader, dedi, bu Hacı Mesut denen herifin paraya pula ihtiyacı yok. Dünya kadar malı, mülkü var... Ne diye gül gibi karıyı ona buna peşkeş çeker, anlamam.

Şoför Recep,

— Bu da bir zevk, dedi, böyleleri de var dünyada... Ben çok gördüm.

Şoför Recep'in evinin kapısına gelmişlerdi.

— Allah rahatlık versin Yunus Efendi.

— Sana da kardeşim.

Kahveyi kapattıktan sonra en son çıkan berber Nuri'ye Bilâl efendi,

— Atıyor bu Postacı Tahsin, dedi.

— Ne zoru var atmaya Bilâl efendi? Herif doğru doğru söylüyor işte...

— Vallahi atıyor. Kedi erişemediği ciğere pis der. Yemin ederim, bu herifin eli o kızın eline değmemiştir. Elin fukarasının günahını alıyor. Çünkü neden?.. Bir kere bu işi yapsa, anlatmaz bir. İkincisi, böyle işi yapan dürzü, sonuna kadar yapar, değil mi? Hiç bıkılır mıymış? Bıkmak ne demek? Lâf mı bu?.. Ah birader atıyor bu herif... Benim kafam almadı.

— Günahı boynuna...

Bakırcı Yunus efendi dükkânını kapamış, elinde, kolunda paketler, kese kâğıtları, işinden evine dönüyordu. On yıldanberi yanmayan sokak lâmbası direğinden, Kırkmerdiven yokuşuna sapar sapmaz, sokağa doğru bel vermiş cumbada Hacı Mesut Efendi'yi gördü. İhtiyar, cumbanın önünde, çinkokaplı küçük balkondaki çiçekleriyle uğraşıyordu. Bakırcı Yunus'un kulağı şu Mahallenin Kısmeti üzerine anlatılan hikâyelerle o kadar dolmuştu ki, o da Mahallenin Kısmeti'nden, mahallenin bütün öbür erkekleri gibi, kendine bir pay çıkmasını istiyordu. Ama herkes birbirinden ve dedikodudan korktuğu için, çekingen davranıyordu. Bakırcı Yunus, evlerin pencerelerine baktı, görünürde kimseler yoktu. Hele Atiye teyzenin başı pencereden uzanmadıktan sonra, gerisi vız gelirdi. Cumbanın altına gelince seslendi:

— Merhaba Mesut Efendi amca, kolay gelsin...

— Eyvallah... Nasılsın Yunus Efendi oğlum, iyisin ya inşallah...

— Hamdolsun, duacıyız.

— Allah âfiyet versin. «Gece safaları» ile «Hüsnü Yusuf»ların, «Filbahri»lerin toprağını kabartıyorum. Ne yaparsın, bu yaştan sonra bizim eğlencemiz de işte bu çiçekler. Buyursana, bir akşam kahvesi içelim.

Bakırcı Yunus'un cevap vermesine vakit kalmadan, Hacı Mesut, hırıltılı kalın, tok sesiyle içeriye seslendi:

— Mâideee!... Aç kapıyı, misafir geldi.

Bakırcı Yunus, Atiye hanımın penceresine bir kere daha baktı ,kimse yoktu.

Tıkır da tıkır, merdivenden inen terlik sesi gittikçe yaklaştı. Kapı açıldı. Mahallenin Kısmeti'ni yakından ilk görüyordu. Karşısındaki sarışın bir gülüştü, hem de gül kokulu bir gülüş, tıpkı kayısı gülü kokusunda... Bakırcı Yunus başka bişey görmedi. Ne kaş, ne göz... Yalnız sarı kayısı gülü kokusundan bir gülümseyiş.

— Buyurun efendim...

Ayaklarının dibine düş, öl... Mahallenin Kısmeti önden yol gösteriyordu. Mâide'nin penbe tüylü terlik içindeki ayacıkları, yuvasında iki güvercin ...Bakırcı Yunus'ün gözü, önünde merdivenden çıkan bir çift beyaz güvercindeydi. Topuklu terlik içindeki çorapsız ayacıklarının topukları, Bursa kestanesinin içi kadarı sarı-beyazdı.

Hacı Mesut balkondan odaya gelmişti. Bakırcı Yunus, ihtiyarın elini öptü.

— Berhudar ol oğlum... Nasılsın, ne âlemdesin? Hiç gözükmüyorsun?..

— Vallahi... İşte malûm ya... Ziyaretinizde kusur ettik... Hayat gailesi...

— Doğru, doğru...

Kahveler içildi. Şuradan buradan konuşuldu. Mahallenin Kısmeti, hayal gibi birkaç kez Yunus'un önünden geçmişti. Yunus bakmadan Mâide'yi görüyordu.

— Beklerim Mesut Efendi amca... Muhakkak beklerim. Siz benim kusuruma bakmayın. Yarın akşam bize yemeğe buyurun.

Koca ihtiyar,

— Rahatsız ederiz, dedi.

Bakırcı Yunus, oradan çıktığında sanki sarhoştu. Tam kendi evinin kapısına gelince, elinde kese kâğıdı merdiven taşlarına döküldü. Mürdüm erikleri yerlere saçıldı. Karısına çıkıştı. Erkek kısmı kapıyı bir kere çaldı mı, kapı hemen açılmalıydı. Hırsını alamadı, bir de tokat patlattı. Oğlu Cengiz ağlamaya başladı. Bakırcı Yunus, karısı Esma'ya bakıp bakıp hırslanıyordu. Ulan, bu da karı mı be!..

Bakırcı Yunus, birden karısı Esma'yı tarhana çorbasına benzetti. Sabah ye, akşam ye... Bıkmıştı bu karıdan artık. Elin moruğuna bak, kaymak gibi kız almış...

Ertesi akşam Bakırcı Yunus, eve erkenden geldi. Esma, en güzel yemeklerinden bir tepsi mantı yapmıştı. Cengiz, fırına koştu. Gündüzden fırına verilen revaniyi getirdi.

Yunus pencere önünde oturmuş, gözü yoldaydı Alacak karanlıkta, Hacı Mesut'un dev vücudu yanında da fidan kadar ince, körpe bir vücut belirdi. Yunus bir sıçrayışla kapıya koştu

Ama kapıyı, çalınmadan açmadı.

Pek neşeli geçen yemekte Yunus, karısını sık sık azarladı. Hacı Mesut da bir baba tavrıyla Esma'yı korudu. Hattâ iki kere de kadının sırtını sıvazlayıp, yanağını sıktı.

İki aile arasındaki özden komşuluk ilişkileri o geceden sonra daha da ilerledi. Artık Postacı Tahsin'in yerine Bakırcı Yunus geçmişti.

Esma gündüzleri, Hacı Mesut'un evinden çıkmıyordu. Akşamları da ya Bakırcı Yunus, Hacı Mesut'lara, ya Hacı Mesut onlara gidiyordu.

Mahallede dedikodu alıp yürümüştü. İki-üç günde bir Hacı Mesut Efendiye imzasız mektuplar geliyordu. Bu mektupların ilkinde, Bakırcı Yunus'un nasıl bir namussuz herif olduğu, Hacı'nın karısını kandırdığı uzun uzun anlatılıyordu. Bu mektuplara, Hacı Mesut aldırış etmeyince, bundan sonraki imzasız mektuplar «Mahallemizin pek muhterem muhabbet telâlâ!» diye başlıyordu.

Hacı Mesut her mektubu aldıkça gülüyor, neşesi artıyordu. Bakırcı Yunus'la Postacı Tahsin birbirlerine düşman olmuşlardı. Hele bu iki rakibin karıları, Sıdıka ile Esma birgün mahallede kapışıp da saçsaça, başbaşa döğüşünce, işin rengi biraz değişti. Sıdıka, etli canlı kadın olduğundan, elini Esma'nın saçına dolamış, kadını mahalle çeşmesinin yalağına bastırmıştı. Esma'ya kızan bütün mahalle kadınları şimdi Sıdıka'dan yana olmuşlardı. Atiye:

— Oh oldu kahpeye!... Oh oldu. Kocasını kendi eliyle başkasının karısına peşkeş çeker mi? diyordu.

Ama Esma, Sıdıka'nın elinden can havliyle kurtulup da başını yalaktan kurtarınca, iki elini yumruk yapıp, birbirlerine vurarak,

— Çatla da patla emi? Mesut Efendi senden bıktı, anladın mı?.. Kadana karı, elinden aldım diye kızıyorsun değil mi? diye bar bar bağırmıştı.

Sonra elinin ayasını göğsüne bastıra bastıra,

— Oooh!... Cancağızım sağ olsun!.. diye Sıdıka'ya nisbet verdi.

Bu lâf üzerine kadınlar şaşırarak birbirlerine baktılar. Bu nasıl lâftı böyle... «Bu karılara ne oluyor?» diye Atiye hanım söylendi. Hele Sıdıka... Şakkadak, kaldırımın üstüne düşüp bayıldı.

Ama iki gün sonra daha beter bişey oldu. Atiye kapıdan geçen Cengiz'i içeri aldı. Küçük Cengiz'e karamelâ verince, çocuk bülbül gibi herşeyi anlattı. Çünkü çocuk, her ne olduysa hepsini kapının anahtar deliğinden görmüştü.

Atiye, terliği ile tak tak döşemeye vururken, biyandan da yukarıya sesleniyordu:

— Koş, koş, kız Ayten!... Koş!... Aman Yarabbi, bak neler duyuyorum...

Meraklı bir dedikodu olduğunu anlayan Ayten, sabahlığının eteğini toplayıp, aşağı seğirtti:

— Ne var Atiye teyze!...

— Ayol, sen şu koca moruğu görüyor musun?.. İşler bizim bildiğimiz gibi değilmiş kız. Dünya tersine dönmüş ayol... Herif koca hacı falan değil, aygır gibi bişey maazallah... Sekseninden sonra azmış. Çocuktan al haberi demezler mi? İşte dinle. Hadi oğlum Cengiz, anlat bakayım yavrum, neler gördün.

Cengiz üst dudağından ağzına doğru kayan sümüğünü içeri çekti,

— Anlatmam! dedi.

Küçük çocuk, annesi aleyhinde kötü bişey yaptığını sezinlemişti.

— Ama bak, sana çukulata alacağım.

Çukulatayı duyunca, Cengiz nazlanmadı. Gördüklerini birbir anlattı.

«Hacı Mesut amca, annemi boyuna gıdıklıyor.»

— Sonra?

Sonra annesi gıdıklana gıdıklana düşüp bayılıyordu.

— Daha anlat... Aa, sana bak sonra çukulata almam!...

Atiye, teker teker mahallenin bütün kadınlarını çağırtmıştı. Cengiz, anahtar deliğinden gördüklerini birbir anlatıyordu. Hattâ bu anlattıklarının hoşa gittiğini görünce, o çocuk aklıyla birebin katıyordu.

Atiye,

— Ama bak, anlatmazsan sana çukulata almam!... dedikçe, çocuk çukulatanın gayreti ile boyuna anlatıyordu.

O gün akşama kadar yirmi-otuz kere anlatıp, hâlâ kendisine çukulata alınmadığını görünce, Cengiz kızdı. Dudağının üstüne akmış sümüğünü hızla içeri çekerek,

— Ben de babama söylerim, görürsünüz gününüzü!.. dedi.

Ağlayarak sokağa fırladı. Sümüğüne karışan gözyaşlarını, salyalarını yumruğuyla silmeye çalışan çocuk, tam sokağa çıkmıştı ki, yine her zamanki gibi eli kolu paketlerle dolu babasını yokuşun başında gördü. Hemen babasına koştu. Olanı biteni bir de babasına anlattı. Sonra da,

— Çukulata alacağız diye beni kandırdılar, almadı yalancılar... dedi.

O gece sabaha kadar Kırkmerdiven Mahallesi'nin iki evinde, iki kadın feryadı duyuldu.

Postacı Tahsin biyandan, Bakırcı Yunus biyandan karılarını dövüyorlardı. İki kadının feryadı, sabaha kadar birbirine cevap verdi.

Kırkmerdiven Mahallesi, kocalarından dayak yiyen kadınların feryatlarına, çığlıklarına alışıktı. Sabaha karşı kavga, gürültü durdu. Erkeklerin haykırmaları, bağırmalar, kadınların çığlığı kesildi. İki erkek de dayak atmaktan yorulmuştu. Kadınların vücudu çürük içinde kalmıştı. Mahallenin bütün erkekleri de, kadınları da, bilirler ki, sevişmenin en iyisi bu dayaktan sonra olur. Kadınlar ıslatılmış köpek gibi kocalarına sokulurlar. Erkekler de şimdi Hacı Mesut'tan intikam almak için, karılarına sahip olduklarını kendikendilerine isbata kalkmışlardır.

KAŞINAN KOCALAR

Üstüste geçen bu olaylardan sonra, mahalle erkeklerinde Hacı Mesut Efendiye karşı soğukluk kalmamıştı. Akşam evlerine dönen erkeklerin gözleri Hacı Mesut'un penceresindeydi. Belki ihtiyarı görürler, iki lâf ederlerdi. Sonra ya Hacı Mesut onları evine çağırır, ya onlar Hacı Mesut'u buyur ederlerdi. İşte mahalleye gül gibi, sütlâç gibi bir orta malı kız düşmüştü. İşin utanıp arlanacak bir yönü kalmamıştı. Mahallenin Kısmeti ilkin Postacı Tahsin'in, sonra da Bakırcı Yunus'un elinden geçmişti. Ondan sonra da, Mahallenin Kısmeti'nden ihtiyar Muhtar Sezai bey bile payını almıştı.

Kahveci Bilâl,

—Hele sen şu öksürüklü Muhtara bak! diyordu. Herif kendi karısından günde üç öğün yemek gibi üç posta dayak tayınını almasa rahat edemezken bir de kalkmış elin karısına kızına göz koymaya...

Ne olursa olsun, Sezai Bey işini becermişti işte...

Şoför Recep, Kahveci Bilâl'e,

— İş bilenin, kılıç kuşananın! diyordu, seninle biz, ciğerci kedileri gibi yalnıp duralım!...

Artık komşuya kötü gözle bakmanın, komşu karısına kızına göz koymanın ayıp olduğu gibi lâflar konuşulmuyordu. İş öylesine açığa çıkmıştı ki, erkekler biiyak önce, sıraya girmek, kendilerine düşen payı kapmak istiyorlardı.

Şoför Recep,

— Ölüm, ölüm!, diyordu, karı değil ölüm be!... Ölüm kadar güzel!... Bir ağız var, diyorum sana, «gel öp, ısır beni!» diye bar bar bağırıyor.

Hacı Mesut, gül dalı bastonuna dayana dayana, her gün, her gece Muhtar Sezai Bey'in evine gidiyordu. Yalnız, geniş yürekli değil, kesesi de, eli de açıktı. Bir zaman Postacı Tahsin'i, bir zaman Bakırcı Yunus'u beslemişti. Şimdi de Muhtar Sezai Bey'i besliyordu.

— Muhtarın karısı gebe kalmış!...

Haber bir günde mahalleye yayıldı. Bilâl'in kahvesine kadar geldi.

— Fesubhanallah... Sahavet gebe miymiş?.. Günahı boynuna ama, Recep efendi kardeşim, bu işin içinde iş var.

— Anam babam, bu Sahavet olsun olsun da yirmibeş, yirmialtı olsun... Sezai Bey altmışında yok mu?

— Su içinde...

— Bunun böyle olacağı belliydi...

— Yahu bizim bildiğimiz, bu Sezai Bey, hangi karıyla evlense, ille karıdan sopa yiyecek... Allah Allah, herif karıdan sopa yeyince, karının gebe kaldığı nerde görülmüş yahu?..

— Birader, o herif belini kaldırmıyor. Çocuğu nereden olacak?. .

— Bir de kalkar, Hacı Mesut'un karısına göz koyar. Ulan önce sen kendi karının bir kere hakkından gel köpoğlusu...

— Ne olacak şimdi?

— Karı tilki... Düşürmüş çocuğu... Atiye var ya, ne cadoloz karıdır o... Atiye bizimkine söylemiş. Sahavet gelmiş, Atiye'ye, aman Atiye teyze ne olursa senden olur, demiş. Durumlar böyle böyle...

— Atiye de az karı değil haa...

— Ben onun Beyoğlu'nda ev işlettiği zamanı bilirim. Geliri nereden? Şimdi oturmuş

tıkırtıkır eski kazandığı paraları yiyor. Onun kocası mocası olduğu da yalan, bir yerden palabıyık bir komiser resmi bulup duvara asmış, herkese merhum kocamın resmi diye yutturuyor. Ölü komiser karısı olsa, dul aylığı alırdı, hani nerde? Gerdanını kıra kıra: «Merhum kocam» der ya... Yalan vallahi. Hangi kocası be!...

— Sonra ne olmuş?

— Sonrası, Atiye'nin elinden gelmeyen iş mi var? Bir ilâç yapmış çocuğu düşürmüşler... Allah bilir ya, Sahavet'in bu çocuğu peydahlamasına da Atiye sebep olmuştur. Ne de olsa karının eski huyu depreşir. İkidebir, alır Sahavet'i yanına, ikisi de sürer sürüştürür, iki dirhem bir çekirdek, haydi Beyoğlu'na... Sonunda olacağı buydu işte...

— Sezai Bey gelince bir ağzını arıyalım. Ne diyor herif?

— Ne diyecek?... Gık bile diyemez. Hele bir ağzını açsın!... Beyninde sopa hazır. Sahavet basar sopayı.

— Sonra?..

— Sonra, ikisi de baygın düşüyor. Lâmbayı söndürüyorlar. Bir zamandır işler değişti. Bu dayak faslına. Hacı Mesut da girdi.

— Ne?..

— Vallahi Hacı Mesut da beraber yatak odasına giriyor.

— Karısı?

— Mahallenin Kısmeti mi?... O ortalarda yok. Yatak odasına yalnız üçü giriyor. Kız galiba dışarda kalıyor.

— Ne yapıyorlar?

— Sen Hacı Mesut'u o zaman bir gör. Herif mezardan kalkmış hortlak gibi kardeşim. İzbandut gibi be!.. Önce karıkoca ağız kavgasına başlıyorlar. Başladılar mı başladılar. Başlıyor Sahavet, Muhtar Sezai'yi dövmeye Ondan sonra kapı küt diye açılıyor. Hacı Mesut içeri giriyor. «Ulan siz adam olmıyacak mısınız namussuzlar!» diye bağırıyor. «Otursanıza oturduğunuz yerde!» diyor. «Nedir bu her gece her gece kavga gürültü?» diyor. Ondan sonra bir dönüyor. Sezai Bey'e vuruyor, bir dönüyor, Sahavet'e vuruyor. Bir ona, bir ötekine, bir ona, bir ötekine... Dövüyor, dövüyor. Sonra Sezai Bey'in kıçına bir tekme atıyor haydi herif külçe gibi yere... Doluyor Sahavet'in saçlarını bileğine, yer misin, yemez misin?...

— Kendi karısı?

— Bir gece karısı da içeri girdi. Anlamadım ne dediğini ama, halinden, «Efendi, karı-koca arasına girme!» falan gibi bişey dediği belliydi. Hacı Mesut kudurmuş, durur mu? Bir tekme de kendi karısına savurdu, karıyı kapı dışarı attı. Kapıyı kapadı. Sonra yine başladı dayağa... Hacı Mesut vurdukça, biyandan Sahavet, biyandan Sezai Bey, «Ooooh, oooh!» diyorlar.

— Masal gibi desene...

— Vallah öyle... Her gece böyle. Gel bu gece, sen de gör. Ama, Allah aşkına kimseye söyleme!...

O gece bütün olanı biteni iki bekâr arkadaş, tavan arasındaki odanın yuvarlak penceresinden birlikte seyrettiler. Olay, tıpkı tıpkısına Hüsamettin'in söylendiği gibi oluyordu.

Berber kalfası İzzet, ertesi gün, çenesini tutamadı. Hüsamettin ona kimseye söyleme demişti ama, dayanamadı, Terzi Osman'a anlattı. Terzi Osman, Bilâl'in kahvesinde Hüsamettin'e,

— Hüsam ağabey be, dedi... Biz de anlıyalım şu işten...

— Hangi işten ulan?

— Bırak ağabey, bize ağız yapma!... Duyduk işte. Ne olur yâni, bir gece de biz gelip seyretsek...

— Saati ikibuçuk papel... İşine gelir mi?

— Verdim gitti.

Terzi Osman ikibuçuk lira vermiyordu ama, daha çoğunu veriyordu. Çünkü üç bekâr, tesviyeci Hüsamettin, berber kalfası İzzet, terzi Osman, tavan arasına mükemmel bir içki sofrası kuruyorlar, buradan film seyreder gibi seyrediyorlardı. Hüsamettin ev sahibi olduğundan on para harcamıyordu. Gözetleme kirası olarak yeme içme hep öbürlerindendi.

Haber, yalnız bekârlar arasından kalmadı. Bilâl'in kahvesinde kulaktan kulağa, ağızdan ağıza yayıldı.

Bir gece, şoför Recep, Muhtar Sezai Bey'in evinin karşısındaki incir ağacına tırmandı. Ağacın en tepesine çıkacaktı. Elini bir dala attı. Dal eline yumuşak, sıcak, tüylü, geldi... Sonra da bu dala asılınca altındaki dal oynadı. Şoför Recep incir ağacının üstünde. Bakkal İsmail efendi ile burun buruna geldi. Dal diye Bakkal İsmail'in yün çoraplı ayağını yakalamıştı. Önce iki adam birbirlerini karanlıkta tanıyamadılar.

— Kim o?

— Sen kimsin?

Recep, Bakkal İsmail'i sesinden tanımıştı.

— Sen misin İsmail efendi?

Bakkal İsmail efendinin sanki dili tutuldu. Ellisini geçmişti. Mahallede ağırbaşlı bir adam diye tanınırdı. Boyunca kızı vardı. Ne desin şimdi? Bu mevsimde, incir toplamaya geldim, diyemezdi ya...

— Şuradan, dedi, şey yapmaya geldim... Dur şöyle biraz da ineyim... Müsaade et!...

— Otur canım, otur... Oooo, İsmail efendi, yahu sen minder de getirmişsin. Bak ben bunu akıl edemedim.

— Aman sus Recep!... Gözünü seveyim.

— Sen demek çoktanberi incir ağacına çıkıyorsun geceleri.

— Yok canım, bikaç gündür...

— Aşkolsun, insan haber vermez mi be İsmail efendi?

Bakkal İsmail efendi, şoför Recep'i dürttü:

— Şişşt!... Yavaş konuş, duyarlar.

— Gecenin bu vakti kim duyacak yahu?

— Yavaş diyorum sana... Dama baksana...

Şoför Recep karşı damın üstünde, kiremitlere uzanmış bir karaltı gördü.

— Kim o? diye fısıldadı.

— Bizim Berber Nuri efendi.

— Vay anasını... Senin buradan gözetlediğini bilmiyor mu?

— Yavaş... Ne o beni biliyor, ne de ben onu. Sen de bilme.

— Ben ne bişey gördüm, ne de duydum.

— Ben de öyle.

— Numara ne zaman başlıyor İsmail Efendi?

— Bu gece geç kaldılar.

— Vay anasını, bütün mahalleli damlara, ağaçlara çıkmış be... Boşuna değil, akşamları kahveye kimse gelmez oldu. Zavallı Bilâl Efendi, kahvede tek başına pinekliyor.

Ertesi gece, Bilâl Efendi de kahvesinde tek başına pineklemedi. Erkenden çırağına.

— Ben kendimi iyi bulmuyorum bugün, soğuk almışım. Eve gidip ilâç alayım, bir iyice terliyeyim, dedi. Nasıl olsa pek kimse gelmiyor. Sen kahveye bakarsın.

Çırak dünden gönüllüydü:

— Olur usta, sen hadi eve git de, bir iyi terle...

Bilâl Efendi kahveden çıkar çıkmaz, çırak da kapıya fırladı. Bilâl Efendinin Güvercinli Mescit duvarının altındaki leylâkların arasında kaybolduğunu, sokağın başında yanan elektriğin ışığında iyice gördü. Hemen içeri daldı. Belindeki kahve telvesi rengine boyanmış Amerikan bezi peştemalı çıkarıp, kahve ocağındaki çiviye astı. Lâmbanın düğmesini çevirdi. Kapıyı kilitledi. Anahtarı cebine koydu. Dükkânın eşiğinde biraz daha durdu. Sonra o da ustasının gittiği yoldan, ama duvar dibine sinerek yürüdü.

Çırak, yıllardanberi yanmıyan elektrik fenerinin dibine geldi. Kimbilir kaç yıldır Kırkmerdiven Mahallesi'nin çocukları üstüne çıka çıka kamburlaşmış, eğilmiş elektrik direğine sarıldı, kendini yukarı çekti. Demire elini üç defa attı, dördüncüde de başına bir tekme inmesiyle, çocuğun bağıraark aşağı yuvarlanması bir oldu. Çırak tekmenin acısından değil, korkusundan bağırıyordu. Gecenin bir vakti, direğin tepesinden katır çiftesi gibi bir tekme yiyeceği akla gelir şey miydi?

— Pırrr, pırrrr!...

Bekçi de hemen orada bitti... Çırak yere düşünce, arkasından da ustası Bilâl Efendi yere atladı. Çırak yerde taşa çarpan kafasını oğuşturadursun, ver etti kendini yokuş aşağı. Başka yokuşa benzer mi bu Kırkmerdiven'in yokuşu... Allah etmesin, bu yokuştan makineli tüfek katırı bile çıkamaz. Ama, Kırkmerdivenliler alışmışlardı bir kere.

Karanlıkta yokuş aşağı kaçan Bilâl efendi, deve hörgücü gibi yerden çıkmış taşlardan birine tosladı, birkaç kere tekerlendikten sonra yüzükoyun yere kapaklandı.

Kırkmerdiven Mahallesi'nin ondört yıldır gündüz sakalığını, geceleri de bekçiliğini yapan, buyüzden de mahallenin bütün derdini, dedikodusunu bilen bekçi Hıdır Ağa, Bilâl efendinin çırağını hemen tanımıştı.

— Ulaa, ne bağırırsen?

Çırak o şaşkınlıkla:

— Hırsız, Hıdır amca, hırsız... Bak kaçıyor... dedi.

— Ula, fener direğinin doruğunda hırsızın ne işi var?

Ama, önünde, yokuş aşağı bir gölgenin kaçtığını, yere kapaklandığını da görmüştü. Hıdır Ağa, çırağı bıraktı, bu gölgenin arkasından koşmaya başladı. Biyandan düdüğüne asılıyor, biyandan da koşuyor. Hıdır Ağa, yerden kalkan adamın peşinden koşarken, tam incir ağacının altına gelince, önüne pat pat diye arka arkaya iki gölge düştü. Ne oluyordu

böyle? Hıdır Ağa, bu sefer korkudan var kuvvetiyle düdüğe asıldı...

— Pırrr, pır pırrr!...

Şimdi üç gölge, önünden kaçıyordu. Çeşmenin kümbetinden aşağı da biri inmiyor mu? Gölgeler dörtleşti, beşleti. Her biri bir köşeden sapıp kayboluyordu. Caminin duvarından pat... Ağaçtan pat... Hıdır Ağa, korkudan kaçsın mı, yoksa hırsızları mı kovalasın, şaşırdı. Yapacak hiçbişey yoktu. Çeşmenin taşına oturdu. Hem düdük çalıyor, hem durmadan bildiği birkaç âyeti, şaşkınlıkla birbirine karıştırarak okuyordu:

— Amentü billâhi, Euzü billâhi mineşşeytanırrecim... Velâaddalin âmin...

Her sefer bu duayı biraz daha karıştırıp değiştirerek okuyor, üflüyor, âmin dedikten sonra, bütün nefesiyle,

— Pırrr...

Diye düdüğünü üflüyordu.

Bu saatte polisler de bulunmazlar ki... Şimdi iki polis de ünlü Rızapaşa simitçi fırınının ocağı karşısına geçmişler, ısınıyorlardır. Polisler neden sonra geldiler. Bekçi Hıdır Ağa, o gece polislere anlattığı olayı, meslek hayatının en heyecanlı macerası olarak bütün hayatı boyunca anlattı durdu:

— Baskın disem değil, eşkıyalar disem değil, hırsız disem değil... Töbeler töbesi mahleyi cinler periler sardı... Gayfecinin çırağı mescide su mu tökti, yuhsam çeşmenin yalağına mı işedi, her ne ise bubaaa, ne kader ecinni tayfası var ise mahleyi sardı. Ohudum üfledim, ohudum üfledim. Hepsi savuldu.

Bekçinin anlattığı hikâye herkesin işine yaradı. Çırak işi hiç bozuntuya vermeden,

— Benim bişeyden haberim yok, diyordu. Saat onbirden sonra ocağı söndürdüm, besmele çektim, yatım... Bir de gözümü açtım ki, eğri fener direği var ya onun altında değil miyim?

Bilâl Efendi,

— Köpoğlusu, telveyi, bulaşık sularını destur demeden gecenin bir vaktî, şapadanak sokağa dökersin, işte böyle olur, diyordu... Sana kaç defadır destursuz su dökme, demedim mi?

Bilâl Efendi de cin çarpmış gibi yanyan yürüyordu. Çünkü direkten atlarken, kuyruk sokumu taşa çok kötü çarpmıştı.

BET BEREKET KALMADI

Olayın aslını, işin içyüzünü herkes bildiği halde, kimse birbirini yüzlemiyor, mahallede bir cin-peri masalıdır gidiyordu. Bu masal en çok şoför Recep'in ekmeğine yağ sürdü. Çünkü o geceden sonra her nedense, Hacı Mesut Efendi, Muhtar Sezai Beylerden ayağını kesti. Bu sefer şoför Recep'lere dadandı.

Zaten neşeli bir kız olan şoför Recep'in karısı Ayten Hacı Mesut'larla komşuluk ilişkisi kurduktan sonra aldı yürüdü. Kahkahaları pencerelerden Kırkmerdiven Mahallesi'nin bütün sokaklarına yayılıyordu. Ahşap evin alt katındaki üç odada oturan Atiye de, şoför Recep'in sofrasından eksik olmuyordu. Şimdi akşam sofralarına, Hacı Mesut'la Mahallenin Kısmeti, Ayten, Atiye, şoför Recep, tam beş can oturuyordu.

Bir akşam şoför Recep, Hacı Mesut'a geçim derdini anlattı:

— Vallaha yetişemiyorum Hacı Bey... Kör olayım insan demirden olsa bir karıya yetişemez.

Karısı Ayten'den yakınıyordu. O gece Hacı Mesut'la karısı, Recep'in evine geldikleri zaman, her vakit fıkır fıkır kaynayan Aytenin suratını asık bulmuşlardı. Hacı Mesut, Ayten'in yanağını baba sevecenliğiyle sıkmış,

— Kız o ne? Suratından düşen bin parça oluyor. Haydi yüzün gülsün de, güller açılsın!.. diye şaka etmişti.

Baba şefkati biraz ileriyle gitmiş, neredeyse Hacı Mesut Ayten'i kucağına oturtup, eline bir horoz şekeri verecekti. Ayten:

— Hiç... bişeyim yok! demişti, ama, o gül yanaklarına inci gibi yaşlar dökülünce, içeriye kaçmıştı. Bunun üzerine Hacı Mesut, Recep'i bir kenara çekip sordu:

— Nedir evlât? Derdiniz ne? Aranıza yoksa bir soğukluk mu girdi?

Zaten dökülmek için fırsat bekliyen şoför

Recep de, bütün içini döktü:

— Ben bu karıyla başa çıkamıyorum Hacı amca... Allah seni inandırsın, her sabah karga pisliğini yemeden, saat beşte işe çıkarım. Onikiye, bire kadar helvacı İdris'in De Soto'sunda çalışırım. Ondan sonra Tamirci Andon'un Şevrolesi'ni alır çıkarım işe... Sürt Allah sürt!.. İki arabada çalışmak kolay mı Hoca amca? Çalış, kazan, çalış kazan yine de bu karıyı doyuramıyorum be!..

Hacı Mesut,

— Neden? diye sordu. Zavallıcık serçe kadar bişey. Doymuyor mu,

Şoför Recep,

— Doymaz namussuz! dedi. Doymaz o... Her gece görüyorsun, eve ne halde yorgun argın geliyorum.

Hacı Mesut hiç bilmez olur muydu? Daha akşam yemeğini yerken, Recep'in gözleri kapanır, sanki göz kapaklarına çeki taşı asılmış gibi, bitürlü gözlerini açamazdı. Ondan sonra da.

— Hacı amca, sen yabancı değilsin, kusura bakma!.. Siz oturun!... der, yatağa atardı kendi.

Mahallenin Kısmeti ayağına kadar geldiği halde, Recep uyumaktan, kıza bakmaya fırsat bulamıyordu.

— İşte böyle Hacı amca, dedi. Kanım iliğim kurudu. Bu karı en sonunda beni öldürecek.

Şoför Recep, Ayten'i, Atiye teyzenin aracılığıyla bardan almıştı. Barda konsomatristti ama bar hayatından yorulduğu için evlenmeye razı olmuştu. Doğrusu öyle kolay kolay başa çıkılacak kadınlardan değildi. Her ne kadar arasıra Atiye teyze ile alıp başlarını çıkıyorlarsa da, Kırkmerdiven Mahallesi'ne göre bu gezmeler, tozmalar çok lüks olan Ayten'in giyimine kuşamına yine de yetmiyordu. Hep kavgalar bundandı.

— Haydi, sen git yat... Rahatına bak. Önce can, sonra canan... Ben, bir kere de Ayten kızımla konuşayım... Bakalım, derdi nedir? Belki derdine bir çare buluruz.

Hacı Mesut, Ayten'in derdine bir çare bulmuş olacak ki, Ayten'in neşesi yeniden geldi. Kahkahaları mahallede duyulmaya başladı.

Şoför Recep'in eviyle, Hacı Mesut'un evi, aralarında da Atiye Hanım, artık bir aile gibi yaşıyorlardı.

Kırkmerdiven Mahallesi'nin bekârlarından başka, herkes kısmetini almış olduğu için, artık eski dedikodu da kalmamıştı. Bu düzeni, bakkal İsmail Efendi bitürlü hazmedemiyordu. O, dul olduğu için, Hacı Mesut'la ahbablığı ilerletememiş, bu işte yaya kalmıştı. Kızına kaç kere,

— Ayıp oluyor kız, ne de olsa Hacı Mesut, mahallemizin en eskisi, en yaşlısıdır. Adam evlendi de bir kere evine gitmedik. Hiç olmazsa bir akşam yemeğe çağıralım! demişti ama, kız birden kızıvermişti. O, zaten Mahallenin Kısmeti'ni çekemiyordu, bütün bekârlar, Mahalenin Kısmeti'nin peşinde olduklarından, Mâide sanki onun kısmetini bağlamıştı.

Bigün Bakkal İsmail Efendiye gün doğdu. Vakit ikindi üzeriydi. Dükâna o saatte kimseler gelmezdi. İsmail Efendi de tezgâhın arkasındaki alçak hasır iskemleye oturur, hafif bir horultu ile şekerleme kestirirdi. Kendi horultusu ona ninni gibi gelirdi. O gün de kahvesini içip, cigarasını tellendirdikten sonra, yine hasır iskemlesine oturmuş, sırtını pirinç çuvalına verip uyuklamaya başlamıştı. Başı sol yana, omuzunun üzerine düşmüştü. Ağzı açık, dilinin ucu dışarı çıkmıştı. Alt çenesinden bir köpek dişinin eksik olduğu bile görünüyordu. Kara sinekler, üstü kırmızı gaz bezi ile örtülü şeker çuvalından kalkıp, İsmail Efendinin kâh dudaklarının ucuna, hattâ kâh açık ağzından dişlerine bile konuyorlardı. Fakat pırıl pırıl yanan çıplak başına sinekler konunca, İsmail Efendi o zaman toplanıyor, uyku arasında yarı sersem eliyle başındaki sinekleri koğuyordu.

Komik durum, yalnız bu kadar olsa iyi. Farkında olmadan bişey daha yapmıştı zavallı İsmail Efendi. Kahvesini, iyi suyunu kahveci Bilâl'e tenbihlemeden önce Kurşunlu Mescit'in helâsına gitmiş, su dökdükten sonra elini yıkamış, fakat pantolon düğmelerini iliklemeyi unutmuştu.

Doğrusu, hasır iskemle üzerinde uyuklarken, görünen ayıp bişey yoktu ama, durum çok gülünçtü. İsmail Efendi, o tatlı horultusiyle, «Hof, puf...» ettikçe, göğsü inip çıkıyor, pantolonunun arasından sarkan uzun paçalı Amerikan donunun uçkuru da İsmail Efendinin göğsü inip kalktıkça, yukarı aşağı bir uzanıp bir kısalarak boyuna oynuyordu. Soluk verdikçe uçkur yere değiyor, soluk aldıkça, yerden iki santim yukarı kalkıyordu. Bakkal dükânındaki farelere karşı beslenen küçük

sarı kedi yavrusu, İsmail Efendi'nin uyuduğundan elbette habersiz, bu aşağı yukarı inip çıkan uçkurun kendisine oynamak için uzatıldığını sanmıştı. İnip kalkan uçkuru pençelerine alıyor, bırakıyor, sırt üstü yere yatıp tekrar uçkuru yakalıyordu.

İşte Mahallenin Kısmeti, Kırkmerdiven Mahallesi'nin bakkal dükkânına daha ilk girdiği zaman, bakkal İsmail Efendi ile kedisi Sarman'ın durumu buydu. Mahallenin Kısmeti, Kırkmerdiven Mahallesi'nin kadınları, kızları gibi öyle pek şen şakrak, kahkahaları iki sokak öteden duyulan bir kız değildi ama, yine de kendini tutamadı, bir kahkaha koyuverdi. Bakkal İsmail Efendi, bir saray salonunun mermerlerine düşüp kırılan billûr âvize sesiyle çınlıyan bu kahkahalardan uyandı. Gözlerini açtı. Ama demindenberi açık duran ağzını, sarkık dudağını daha bitürlü toparlıyamıyordu. Rüya mı görüyordu? Karşısında Mahallenin Kısmeti... Gözlerini oğuşturdu. Gülmeye çalıştı. Sarman için Mahallenin Kısmeti'nden çok, oynadığı uçkur önemliydi. Uçkurun hareketi durunca Sarman, pençesini daha içeriye kadar attı. Ne olduğunu anlayamıyan İsmail Efendi, anlaşılmaz bir sesle bağırarak, yerinden fırladı. Ama daha kötü bişey olmuş, ayağa kalkınca küçük kedinin üstüne basmıştı. Daha uyku sersemliğinden kurtulmamış olan İsmail Efendi, kedinin kulak tırmalayan sesinden büsbütün ürkmüştü. Ayağını kaldırıp kendini ileri attı. Terslik üstüste... Patates çuvalının üstüne düşmüştü. Çuvalla birlikte yere yuvarlandı. Patatesler dükkâna dağılmış, oradan da bir kısmı sokağa, Kırkmerdiven yokuşundan aşağıya yuvarlanıp gidiyordu.

İşte tam bu sırada kahveci Bilâl Efendi'nin karısı Ferdane Hanım, dükkândan içeri girdi. O içeri girdiği zaman, İsmail Efendi daha kendini toparlayıp yerden kalkamamış, Mahallenin Kısmeti'nin ayaklarının dibine uzanmış durumdaydı. Bütün Kırkmerdiven Mahallesi'nin kadınları gibi, pireyi deve, damlayı dalga yapan Ferdane Hanım, sesini bütün mahalle duysun diye, dükkânın eşiğine çıkıp avaz avaz haykırmaya başlamıştı:

— A dostlar!.. A ümmeti Muhammet!... Konu komşu... Koşun, koşun!... Böyle bir rezalet görülmüş mü? Tuuu, tuuu, utanmazlar, arlanmazlar!.. Hayâsızlar, yüzsüzler!... Mahallede bet bereket mi kaldı?

Patatesler arasında yattığı yerden İsmail Efendi,

— Hemşirânım, hemşirânım!... diye yalvarıyor, o yalvardıkça kahveci Bilâl'in karısı sesini yükseltiyordu:

— Ne günlere kaldık, a komşular!... Göz göre göre bu iş olur mu? A şıllık, yangın yerlerine git!... Alemin ehl-i namus erkeklerini baştan çıkarmaya, kapı arkalarında, dükkân aralıklarında, çuvalların arasında fingirdeşmeye utanmıyor musun?

Sese ilk yetişen Atiye teyze oldu. Eteğini beline toplamış, rugan terlikli ayaklarındaki takunyaları sürüye sürüye ilk yetişen o olmuştu. O zamana kadar İsmail Efendi toparlanmış, ayağa yeni kalkmış, pantolonundan sarkan uçkurunu toparlıyordu.

Bir tükürük de Atiye Hanım salladı ama, İsmail Efendi'ye değil, Maide'ye...

— Gördün mü Atiyânım, gördün mü ayol... İşte herşey ayan beyan ortada... Bu karı azmış kardeş. Hepimizin yuvasını yıkmadan bunun bir çaresine bakmalı. Bu karı ihtiyar demiyor, genç demiyor, mahallede erkek bırakmadı elden geçirmedik.

Karısının cırlak sesine yetişen kahveci Bilâl bütün hışmıyla erkekliğini gösterdi. Karısı Ferdane'ye iki tokat patlatınca, kadın süklüm püklüm oldu. Elinde zeytinyağı şişesi, evin yolunu tuttu. Öbür kadınlar bakkal dükkânına kadar gelmemişlerse de, kimi kafesleri, kimi pencereleri sürüp bu eğlenceyi uzaktan dinlediler. Ferdane'nin suratında şaklayan iki tokat, biraz ortalığı yatıştırdı. Atiye,

— Ben bunları Hacı Mesut'a söylemez miyim? diye eteklerini toplayıp Hacı Mesut'un evine seğirtti.. Maide kala kalmıştı. Bal damlası gözlerinde çocuksu bir şaşkınlıkla olup bitenlere, şu insanlara bakıp duruyordu.

İyice toparlanıp kendine gelen İsmail Efendi, kahveci Bilâl'e dert yanmaya başladı:

— Bilâder, vallahi billahi, ne olduğunu anlamadım. Önce rüya gibi bişey... Sonra kedinin kuyruğuna mı basmışım, ne olmuş... Kendimi pateteslerin arasında buldum. Eğer eli elime değdiyse, şuradan şuraya gitmeye, şu kapıdan çıkmaya kısmet olmasın!

Maide'de ne şiretlik, ne de utanma vardı. O da bakkaldan ne alacağını unutmuş, bişey almadan evin yolunu tutmuştu.

Kırkmerdiven Mahallesi'nin kadınları Ferdane'nin evine doldular. Ferdane, kocasından yediği iki tokatın acısiyle hem ağlıyor, hem

de gözyaşlarını başörtüsünün ucuna silerek, gördüklerini anlatıyordu:

— Mutfağa girdim. Söylemesi ayıp, benimki dün akşam plâki istemişti. Sovanı, havucu doğradım. Fasulyeyi ayıkladım, yıkadım. Sarmısakları soydum. Tam yemeği ocağa vuracağım, bir de bakayım ki şişede zeytinyağı kalmamış. Allahtan olacak kardeş. Sıdıka'dan isteyecektim. İçime şeytan girdi. Bir koşu gider, bakkal İsmail Efendiden ikıyüzelli gram alırım, dedim. Ne bileyim ben kardeş, içimde kötülük yok ki... Güpegündüz, herkesin gözü önünde de aşna fişne olur mu?

Atiye,

— Eskiden bir sürtük Emine vardı. Yedi mahallenin ne kadar artık erkeği varsa, evine alırdı. Alırdı ama kardeş, o bile işi yolunca, yordamınca yapardı. Yatsı ezanından sonra el-ayak çekilince kendi evine kapanır, ne hali varsa görürdü. Herifler alt katın pencere kafesini iki fiskeyle tıkırdatırlar, ses alamazlarsa, üst katın penceresine taş atarlardı. Kimsenin ruhu duymazdı...

— Öyle... ya... ibadet de gizli, kabahat de, demişler...

— Onu bile tutmadık mahallede... Bütün mahalleli bir mazbata yaptırdık, karakol marifetiyle karıyı attırdık.

— Ben size bişey söyliyeyim mi, ben bu İsmail Efendi'den çoktanberi şüpheleniyordum. İçime bir kurt düşmüştü. Neden derseniz, aldığım şeylerin beti bereketi kalmadı kardeş. Eskiden yirmibeş kuruşluk salça aldım mı vallahi bir ay giderdi. Şimdi bir pişirim fasulyeye bile, kör olayım, yetmiyor. Adamın elinin bereketi kurudu. Bunda bir iş var diyordum. Tevekkeli değil, meğerse elin nâmahremiyle mercimeği fırına vermiş de, çoktan alev bacayı sarmış. Biz daha uyuyalım.

— Patates çuvalları arasında bu işi olursa artık o dükânın beti bereketi mi kalır? Tövbeee.

— Öyle söyleme Ferdane Hanım... Erkek mileti bu... Hangisi olsa yapar... Dişi köpek kuyruk sallamayınca, erkek arkasından gitmez.

— Kardeşciğim, benim İsmail Efendi'ye bişey dediğim yok... Adamın ne günahı var? Bu kadar zamandır şu mahalledeyiz, dünya ahret kardeşim olsun, bigünden bigüne de bana yan gözle bakmamıştır. Bizim o şırfıntıdan nemiz eksik? Biz kadın değil miyiz? İnsanın yoksa içinde kötülük olmasın...

Kahveci Bilâl'in karısı Ferdane anlatıyordu:

— İçeri girdim ki kardeş, ne görsem beğenirsin... Tööbe, töbeee... Herifin uçkuru elinde, daha kendini toparlıyamamış bile. Yerlerde, patates çuvallarının arasında yuvarlanıp durmuyor mu? Ya o haspa, ya o rezil... Yüzüme bakıp gülmüyor mu? Sanki bir halt etmemişler gibi...

Atiye Hanım,

— Artık elverdi, diye bağırdı. Yooo... Artık yeter! Ben şimdi gider o sakallı yoncalozla yüzyüze konuşurum. Ya o yedi mahalle artığı sürtüğün kıçına bir tekme vurur, dehler, yada allmallah evini taşa tutar, camını penceresini aşağı indiririz.

Sonra etrafındaki kadınlara çıkıştı:

— Ayol karılar, daha ne duruyorsunuz? Kocalarınızı elinizden alıyor da, çıtınız çıkmıyor. Yazıklar olsun size! Tuh, tuh... Benim kocam yokken kanıma dokunuyor be!...

Ama kadınların hiç birinde ses yoktu. Hepsi de suspus olmuşlardı. Yalnız Ferdane, Atiye'yi destekliyordu.

— Haydi Atiye teyze... Bu karının hakkından gelsen gelsen sen gelirsin... Ben de arkandayım.

MAMBO AYSEL'LE DÜDÜKLÜ ATİYE

Atiye o hızla, eteğini beline toplayıp yürüdü. Bir de üstelik kapıyı Mâide açmasın mı! Bütün cinleri başına toplanan Atiye, açtı ağzını, yumdu gözünü:

— Tuh sana rezilin rezili... Elâlemin evli barklı erkeklerini ayartmıya sen utanmıyor musun hiç?

Neler neler ne ağıza alınmaz lâflar söylüyordu da, Mâlde gık bile demiyordu. Merdiven başından,

— Nedir o? Ne oluyor orada? diye bir gümbürtü duyuldu.

Hacı Mesut Efendi'nin sesiyle Atiye Hanım titredi. Bu adamın sesinde bir büyü vardı sanki...

— Ne var Mâide? Kimdir o gelen?

Mâide terbiyeli terbiyeli cevap verdi:

—Atiye Hanım geldi Hacı Efendi...

Hele şu sokak süpürgesi bir de «Hacı Efendi» demiyor mu, işte o zaman Atiye, büsbütün çileden çıkıyordu.

Merdiven başındaki ses,

— Buyurun! diye gürledi.

Bu ses tonundan Hacı Mesut'un kızdığı belliydi. Atiye, kuyruğunu bacaklarının arasına sokmuş bir tazı gibi duvar dibine sokularak merdiveni çıktı. Süklüm püklüm Hacı Mesut'un odasına girdi.

— Safa geldin? Atiye Hanım.

Her hece, derin kuyuya atılmış taş sesiyle ağzından çıkıyordu.

— Safa bulduk Hacı Mesut Efendi...

— Aşağıdan bir sesler duydum. Sen miydin o söylenen?

O edepsiz Atiye, Kırkmerdiven Mahallesi'nin şerrinden yaka silktiği Atiye, mum olmuştu. Hacı Mesut,

— Mâideee!... diye bağırdı.

Gümbürdeyen sesi camları zıngırdattı.

Mâide, yanakları gül gül kızarmış, içeri girdi.

— Şimdi söyle Atiye Hanım. Kırkmerdiven Mahallesi'nin erkeklerini baştan çıkaran kim?

Atiye'de ses yok.

— Söyle Atiye Hanım!

— Benim bişeycik dediğim yok Mesut Efendi... Yani mahallede bir takım uygunsuz lâf oluyor, dedikodu dönüyor da, ben onu dedim. Helbet böyle şeyleri siz de istemezsiniz. Ben işte onu demeye getirdim. Yoksa benim ne üstüme vazife?

Hacı Mesut,

— Pekâlâ, dedi, neymiş o dedikodular bakayım? Bu saçımla sakalımla hiç utanmadan, torunum yerinde kızı, karı diye almışım öyle mi? Hele bak sen...

Mâide'ye seslendi:

— Kız! Artık zamanı geldi, söyle bakayım, sen benim neyimsin?

O utangaç kız, birden hâyâ perdesi yırtılmışcasına bir kahkaha koyuverdi:

— Metresinim ayol...

— Aaaa!... diye bir çığlık basıp, elini yüzüne kapadı; aaa!... O da nasıl söz? Üstüme iyilik sağlık. Bir yaşıma daha bastım. Nasıl sözmüş o? Estağfurullah, estağfurullah...

— Hiç estağfurullahı mestağfurullahı yok... Bu benim basbayağı metresim. Hem de altı aylığına... Anladın mı sen? Gelin elbisesi giydirip, karım diye bu mahalleye getirmeseydim, beni mahalle halkı evine alır mıydı? Haa? Alırlar mıydı? Kız, şimdi söyle bakayım, sen bu Atiye olacak kaltağı tanır mısın?

Mâide asıl şimdi bir sürtük, bir şıllık olmuştu. Yılış yılış sırıtarak,

— Tanırım ya, dedi, onu Beyoğlu'nda tanımayan mı var? Adiyle sanıyla ona Düdüklü Atiye derler...

Atiye, put kesilmiş. Hacı Mesut,

— Peki nerden tanırsın? diye sordu.

— Ayol o randevucu Sosyete Neriman'ın evine sermaye getirir.

Atiye, kendini savunmak zorunda kaldı:

— Ben o zanaatı bırakalı hanidir. Şimdi elimi eteğimi çektim artık. Rabbime şükürler, evime çekildim, namusumla oturuyorum...

Mâide coşmuştu,

— Karı, karı! diye Atiye'nin üzerine yürüdü, sen beni ağzı süt kokan yavru kuş mu sandın? Seni Beyoğlu'nun ara sokak kaldırımlarının kart sürtüğü seni... Ben şimdiye kadar sustuysam, Hacı Efendi'nin hatırı için sustum. Ben Mâide filân değilim, bana meşhur Mambo Aysel derler, anladın mı sen? Eğer tanımıyorsan, git de beni ahlâk zabıtası şefine sor. Alimallah seni o faraş ağzına elimi sokar da şöyle «cart» diye ikiye ayırırsam, sen yüzüncü sabıkam olursun... Sen müslüman mahallesinde salyangoz mu satıyorsun? Seni gidi tıngırtı bezi suratlı paçavra karı seni...

Mâide, yâni asıl adıyla Beyoğlu bülbülü Mambo Aysel, bir coşmuştu ki, artık önünde durulacak gibi değildi. Beş aydır, Kırkmerdiven Mahallesi'nde susmuş susmuş, işte en sonunda patlayıvermişti... Kırkmerdiven Mahallesi'nin bütün kadınlarına karşı duyduğu hınzı, şimdi, Düdüklü Atiye'den alıyordu. Düdüklü Atiye bile pes etti:

— Kız sus, beni yedi mahalleye rezil rüsvay ettin. Meğer sen benden de baskınmışsın...

Ama ağzı açılan Mambo Aysel, susmak bilmiyordu:

— Sen bana aç gözünü de bir iyice bak.

Elini eteğini çekmişmiş de, evinde namusuyla yaşıyormuş... Hangi namusla Düdüklü karı... Şoför Recep'in karısı Ayten'i Sosyete Neriman'ın evine getiren, ondan yüzde alan sen değil misin? Bakkal İsmail'in kızı Nuran'ı daha efendime söyliyeyim berber kalfası İzzet'in ablasını... Daha söyliyeyim mi? Eğer Hacı Efendiyle mukavelemin bitmesine daha bir ay olmasaydı, şimdi pencereyi açar, bütün mahalleyi ayağa kaldırırdım... Kırkmerdiven Mahallesi'nin namuslu karıları, senin de, benim de ne mal olduğumuzu işte o zaman görürlerdi. Benim üstüme ne varıp duruyorsunuz siz? Benimle ne alıp veremediğiniz var? Ben burada vazifemi yapıyorum. Hacı Efendiyle altı aylık mukavelemizin her hükmünü yerine getiriyorum.

Arasıra Atiye ağzını açacak oluyor, ama Mambo Aysel onun lâfını ağzına tıkıp, soluk almadan veriştiriyordu:

— Mukavelemin son gününe kadar dişimi sıkıp dilimi tutacaktım ama, en sonunda Hacı Efendi müsaade etti de, patladım işte. Ben bu Kırkmerdiven Mahallesi'nde kimin kocasını baştan çıkarıyorum? Bir tane söylesenize! Ayol onlar koca değil, koca müsveddesi, korkuluk... Ben Hacı Efendi'nin bitek kılını bile bu mahallenin cümle erkeklerine değişmem... Hay Kırkmerdiven Mahallesi'nin kırk merdiveni de kırkınızın başında paralansın!.. Karılarrr!. Karılar! İnsanın Hacı Efendi gibi maşallah dibek tokmağı kadar sağlam kocası olur da, daha gözü dışarıda olur muymuş? Iıh, kokmuşlar. Ayol onlar erkek mi? Turşu herifler. Hacı Efendi, onların topunu erkek diyerek kıç cebinden çıkarır. Maymunlar, bir de peşimdeler, eteğimin dibinden ayrılamazlar. Ellerinden bir iş gelse bâri, canım yanmaz... Ayol, onlar önce kendi karılarının hakkından gelsinler de, sonra komşunun kümesine göz diksinler...

Bakırcı Yunus dedikleri herif, günde on beş saat çalışmaktan iflâhı kesik zavallının, kolunu kıpırdatacak hâli yok... Postacı Tahsin dersen, erkek diye al da rafa koy. Sabah akşam sade suya kuru fasulye yemekten yüreğinde aman, dizinde derman, dilinde ferman kalmamış... Muhtar Sezai denen bunak, karısından bir araba dayak yemeden çişi bile gelmez. Şoför Recep dersen, araba sürmekten eve yorgun argın gelince, göz kapakları düşer, sofra başında horlamaya başlar... Bakkal İsmail'in zâti içi geçmiş, sütçü beygiri gibi ayakta uyur... Tutup şöyle bir oynaşsan, çekirdekleri sallanır...

Çenesi açılan Mâide, öbür adıyla Mambo Aysel, Kırkmerdiven Mahallesi'nin erkeklerini sayıp döküyor, bir bir ne mal olduklarını ortaya koyuyordu.

— Bir de utanmadan erkeğiz diyerekten ortaya çıkmışlar, onun bunun karısına göz dikerler. Şimdiki zamanın erkeğinde iş yok...

— Ayol sen de benim gibi kırk yıllık ustayı büsbütün acemi çırak yaptın, çıkardın. Helbetteki iş yok. Ben bilmez miyim hiç... Bunların hepsi Roke'n Rol erkeği... Doldur bir çuvala kaldır at Sarayburnu'ndan aşağı... Bunlar kızım naylon çorap gibi iki çekiştirmede ya akar, ya kaçar... Ne de olsa eski toprak başka... Eski toprak gibi olurlar mı?

Mambo Aysel,

— Ha şunu bileydin, dedi. En kabadayısı sandüviç yer, üstüne de açlığını bastırsın diyerekten sekiz saat ciklet çiğner. Hacı Efendi öyle mi hanım... Maşallah yer uskumru dolmasını, yer koç yumurtasını, yer beyin salatasını, yer havyarı... İçer üstüne çeşit çeşit şuruplarını... Helbet benimle mukavele yapar.

Atiye,

— Şimdi anladım, dedi, demek bu kız yem öyle mi? İlâhi Hacı Mesut Efendi, bak bu hiç aklıma gelmemişti. Öleceğim aklıma gelirdi de, işte bu gelmezdi. Demek sen, bu körpe bıldırcını yem diye kullandın, ağına öbürlerini düşürmek için... Hay aklınla bin yaşa sen... Demek bu herifler bu körpe kuzuya göz dikerken, evdeki yağlı kuyruklu koyunu da kaptırdılar senin gibi bir kart kurta...

Gür kaşlarının altında kıvılcımlar saçan ateş gözleri gülümseyen Hacı Mesut,

— Kapıma boynuz takmalarından anlamadın mı? dedi.

Mambo Aysel söyledi, söyledi, bütün içini dökünce yorulup sustu. Sonra tatlı, yumuşak sesiyle,

— Hacı Efendi, şurubunuzu getireyim mi? dedi.

— Getir yavrum, getir birtanem, getir iki gözüm...

Mambo Aysel, şurup getirmek için dışarı çıkınca, Hacı Mesut,

— Nasıl sen daha namus davası eder misin? diye Atiye'ye sordu.

Atiye, lâfı değiştirmek için,

— Artık bu kızın gereği kalmadı galiba... dedi.

— Yooooo... Daha bir ayı var. Her iş sırayla. Kırkmerdiven Mahallesi'nde Mâide'de gözü olan erkekler daha çok var.

Mambo Aysel, nar şuruplarını getirdi. Hacı Mesut'unki büyük bir gümüş kupa içindeydi. Tıpkı bir kral görkemiyle kupayı başına dikti. Beyaz sakallarından birkaç damla kırmızı nar şurubu süzüldü.

Artık işinin bittiğini anlayan Atiye,

— Sizi çok rahatsız ettim, dedi, seni de bilemedim kızım... Affedersin. Bana müsaade...

Hacı Mesut, bir dev gibi ayağa kalktı,

— Yoooo... dedi, yağma yok. Bunca marifetini öğrendikten sonra, hemen kalkıp gitmek mi olurmuş! Her ne kadar saçına ak düşmüş olsa da, yine makbulümsün...

Hacı Mesut, Mambo Aysel'e göz kırptı.

— Kapıyı arkadan kapa yavrum! dedi.

•

Kırkmerdiven Mahallesi'nin kadınları, Atiye'nin evinde toplanmışlar, onun yolunu gözlüyorlardı. Eteğini beline toplayıp, Hacı Mesut'a haddini bildirmeye gitmiş, neredeyse bir saat olacak, hâlâ evden çıkmamıştı. Kadınlar meraktaydılar. Burnunu pencere camına dayamış olan kahveci Bilâl Efendinin karısı Ferdane,

— İşte en sonunda evden çıkabildi... diye müjdeyi verdi. Bütün kadınlar, sokağa bakan üç pencereye üşüştüler. Atiye, kıvılakları düşmüş, kart bir kancık eşeğe dönmüştü. Evden içeri girince, Ferdane,

— Ne o ayol, o yoncaloz herifle halvete mi girdin, nedir?. Saatler saatleri bekleriz, gelmezsin, ne oldu anlat... Meraktan ateş üstünde cin mısırı gibi patır patır patlıyacağız... dedi.

Atiye, sedire çöktü, bir derin soluk aldı:

— Dur hele, aman Ferdane... İşler bizim bildiğimiz gibi değilmiş kardeş... Düpe düz elin ırz ehli namuslu adamına iftira etmemiş miyiz!

Ferdane, bu birden değişikliğe şaşmıştı. Hâlâ gözleri süzüm süzüm süzülen Atiye, derin bir iç çekti,

— Aman pek memnun oldum, dedi... Biz, her bişeyi ters anlamışız!

Şoför Recep'in karısı Ayten,

— Ben sana demez miydim, Atiye teyze? dedi.

— Derdin, derdin ama kızım, insan kendi gözüyle görüp öğrenmeyince, inanıyor mu? Melek gibi adammış meğer.

Bakırcı Yunus'un karısı Esma,

— Evliya gibi adam! dedi.

Atiye,

— Hem de yedi evliya kuvvetinde maşallah...

Muhtar Sezai Bey'in karısı Sahavet,

— Anladım, diye kendikendine söylendi.

Postacı Tahsin'in karısı Sıdıka da,

— Ben sana, Atiye teyze boşuboşuna gitme, demedim mi? dedi.

— Sus kız!. Hiç de boşuboşuna gitmemişim...

Bakkal İsmail'in kızı Nuran, uzun bir,

— Yaaaa!... çekti.

Ama kahveci Bilâl'in karısı, Nuh diyor da, Peygamber demiyordu:

— Ben onu bilir, onu söylerim. Bu koca moruk büyü mü yaptı nedir, sizin hepinizin aklını almış!...

Atiye,

— Dur hele, sen dur... Daha bir ay zaman var. Hele biraz sabret, dişini sık... Bir aya kalmaz senin de aklını çelmezse, ben buradayım... Bana da Kırkmerdivenli Atiye demesinler... dedi.

•

Bir ay sonra Hacı Mesut Efendi, genç karısı Mâide'yi boşadı. Boşanma sebebini soran Kırkmerdiven Mahallesinin erkeklerine,

— Torunum yaşında bir kız almakla hatâ ettiğimi anladım, diyordu. Mahallenin şerefini de düşündüm... Ne demişler: Devenin canı bile, dengi dengine, diye çalarmış...

Mahallenin Kısmeti Mâide, öbür adıyla Mambo Aysel, Kırkmerdiven Mahallesi erkeklerinin onları yutkundurmaktan başka işine yaramamış, yalnız Hacı Mesut'a kısmet olmuştu.

Hacı Mesut, namuslu bir adam olduğundan, kızın altı aylık sözleşmesi bittiği gün, eline bi tamam onbin lirayı saydı.

Mambo Aysel'e giderken de,

— Başın darda kalırsa, bana haber sal yavrucuğum!.. dedi.

TAVSİYE KARTI

Nâfi Bey'le trende hemen ahbab olduk.

— Efendim, bir tavsiye kartı için Ankara'ya gidiyorum... dedi. Başınızı ağrıtmazsam, anlatayım. Bundan altı ay mukaddem bikere daha Ankara'ya gitmiştim. Sizden iyi olmasın, bizim bir Zeki Bey vardır, çok iyi bir zattır. Elimizde büyüdü. Çocukluğunda bu Zeki'den bütün mahalle illâllah ve resulillâh dedi. Yaka silkmeyen kimse kalmadı. Öyle bir yaramaz, öyle bir haşarı oğlan...

Nâfi Bey'in anlattıklarını dinlememeye çalışıyorum ama, elde mi? Kulağımın dibinde vırvır durmadan anlatıyor:

— Haşarı mı haşarı... Affedersiniz, ne türlü muzurluk varsa, hiçbiri kalmamış, cümlesi bu oğlanda içtima etmiş. Biz, bütün mahalleli, bu oğlan dünyada adam olmaz, derdik. Ne dersiniz Beyefendi, Cenâb-ı Mevlâm bu çocuğa sonradan bir zihin açıklığı verdi ki, adam oldu, hem de adam olanların cemi cümlesini geride bıraktı. Adam olunca da, İstanbul'u bıraktı, gitti Ankara'ya yerleşti. İşte bendeniz altı ay mukaddem, bu Zeki'ye, yâni affedersiniz, Zeki Bey'e gittim. Ne dersiniz, bendenizi bitürlü çıkaramadı. «Aman Zeki Bey, siz Nemse çıkmazında, Çarıklı tekkesinin bitişiğinde oturmaz mıydınız?» dedim.

— «Nemse çıkmazı mı, orası da neresiymiş? Biz Şişliden başka yerde oturmadık. Yalnız yazları Ada'ya giderdik,» dedi.

«Aman Beyefendi, acaba bendeniz mi şaşırdım. Zatıâliniz polis memuru Tahir Bey'in mahdumu değil misiniz?» diye sordum.

«Hangi polis memuru?» diye bağırdı. Evet, benim babamın adı Tahir'dir ama, polis değildi. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nde Muamelât-ı Hususiye Müdürü idi.»

Anlaşılan bizim Tahir Bey; polislikten tekaüt olduktan sonra terfi etmiş. Her ne dedimse, Zeki Bey'e kendimi tanıtamadım. En sonunda,

«Hattâ siz bigün bizim bahçeye girmiştiniz de eriğe çıkmıştınız... Hatırladınız mı?» dedim.

Hatırlamadı.

«Sonra, ben zatıâlinizi kovalamıştım. Zatıâliniz de korkuyla erik ağacından atlayınca düşmüştünüz de, yerdeki teneke dudağınızı yarmıştı. İşte o yarık hâlâ duruyor, izi var...» dedim.

«Her neyse, ne istiyorsunuz, onu söyleyin. Tavsiye mi istiyorsunuz? Ha tanımışım, ha tanımamışım. Orası mühim değil...» dedi.

«Ah efendim, nasıl da anladınız» dedim. Hemen cüzdanından bir kart çıkardı. Üstüne «Hâmil-i kart Nâfi Bey'e lüzumlu suhuletin gösterilmesi ricasiyle» diye yazdı. Ben kartı okuyunca «suhulet istemiyorum, iş rica ediyorum» dedim. «Usûl öyledir, öyle yazılır» dedi.

Kartı aldım, İstanbul'a döndüm. Beyefendiciğim, şu dalgınlığa bakın, tâ Ankaralara git, kart al, gel de sen, kartın kime verileceğini sorma, Beyefendi bu zamanda insanda akıl mı kalıyor?

Kart elimde eve gelince, aklım da başıma geldi. Yahu biz bu kartı kime vereceğiz? Kartın üstüne, şu makama, şu zata diyerek hiçbişey yazılmamış. Şimdi tekrardan mı Ankara'ya, bunu sormaya gidelim. Bir bilene danışalım, dedik. Meğer a efendim, bu işi benden başka herkes bilirmiş... Tavsiye kartını almak bir iş, kullanmak da bir meslekmiş Beyefendi.

Bir ahbap, «Yahu Nâfi Bey, senin hiç mi aklın yok?» dedi. «Sen şu kartın üstündeki imzaya bak! Kimi imza (...) Müdürlüğünde geçer. Kimi imza da hâmiline ödenecek banka senedi gibidir. Her yerde geçer. Maşallah, sen imzanın her yerde geçenini almışsın. Şimdi bu imzayı ister Sandal Bedestenine götür, ister Belediyeye, ister Vilâyete, Allah'ın izniyle bu kartın her yerde hükmü geçer.»

Ah Beyefendiciğim, bize büyük ikramiye vurmuş da hiç haberimiz yok. Madem bu kart, her biyerde geçer, başımızı büyük taşa vuralım, dedik. Yürüdüm Başmüdürlüğe.

Başmüdür ile görüşebilirsen görüş. Kartı almak kolaymış, gel gidelim, kartı vermek zor. Giderim, yok, derler... Farzedin ben bir memurum... Sabahın sekizinde Başmüdürlüğün kapısında bekliyorum. Akşam sekiz diyene kadar. Bazı, bazı, bir rüya gibi Başmüdür önümden bir gelip bir geçiyor. Ben seğirtene kadar ya gitti, diyorlar, ya gazetecileri aldı, diyorlar. Başmüdür demek, ortalarda hiç görünmeyeceksin, demek.

Bir ay böyle geçti. Bir gece evde aklıma geldi, şu bizim tavsiye kartı ne âlemde diyerek

cüzdana el attım. Öyle ya, tam Başmüdür karşısına aldı, bir de cüzdana davranmışım ki, kart yok. Olur ki çalarlar. O zaman Başmüdür Bey, «Madem kartın bile yok, ne demeye karşıma geldin, yıkıl!» dese, haklı değil mi? Kartı cüzdana değil, ceketin iç cebine, kalbimin üstüne koymuşum. Kartı buldum, velâkin kartta hayır kalmamış...

Ben gide gele terlemişim... Kart da terden hamur olmuş. Tavsiye kartı hamur olduğu gibi, üstündeki yazılar da çamur olmuş. Aman, şimdi ne olacak? Kartı güneşte bir iyi kuruttuk. Bu sefer üstündeki yazının mürekkebi soldu mu! Sanki kartın üstünde sümüklü böcek gezmiş. Yazıyı hiç bozmadan üstünden bidaha mürekkeple geçtim.

Bigün karta elimi arttım ki, kart iki parça olmuş, elimde tuta tuta, cebime soka çıkara, kartın bir köşesi kopmuş. Hem de parmak izinden «Hâmili» ile «lüzumlu» kelimeleri silinmiş, kart şöyle olmuş: «Kart Nâfi suhuletin gösterilmesi ricasiyle». Hiçbir mânâ çıkmıyor. Eh ne yapalım, dedim.

İkiye ayrılmış kartı, yapıştırıcı şeffaf bantlar var, onunla yapıştırdım. Artık, tavsiye kartına öyle dikkat ediyorum ki, hiç sormayın. Bir ay mı, iki ay mı, daha gittik geldik, Başmüdür Beyin yüzünü görmek ne mümkün...

Bir sabah kartı cebimden çıkarırken bişey, hafiften cırt etti. O saat anladım. Kartı yapıştırdığım bandın zamkı sıcaktan erimiş, nüfus kâğıdındaki resmime yapışmış. Ben kartı çekince, yırtılan resim de beraber geldi. Resmin de neresi? Tam yüzüm gelmiş, «ricasiyle» kelimesinin üstüne yapışmış.

Şimdi ne olacak? Yapışan resmi çıkarmaya uğraşıyorum, kartın kâğıdı da beraber kalkıyor. Eksik olmasın bir ahbabımız, «Bu işi yapsa yapsa falanca yapar. Gayet iyi sahte diploma ustasıdır» dedi. Adamı bir de methetti.

Öyle sahte diplomalar yaparmış ki, hakikî diplomalardan daha da mükemmel. Adama gittik. «Ben hapse girdikten sonra sahtecilikten vaz geçtim, şimdi dolandırıcılık yapıyorum!» dedi. «Aman bu iş sahte iş değil, bir sevaptır.» diye yalvardık. Adam acıdı. İşe girişti. Derken efendim, birden «Bu ne biçim kart?» diyerek hiçbir söylemediğini bırakmadı. Resmi kaldırırken, kartın üstündeki bir tabaka kâğıdı da beraber sökmüş almış. «Ricasiyle» kelimesi de gitti. Kart şöyle oldu: «Kart Nâfi Bey'e suhuletin gösterilmesi».

Aylar geçiyor, Başmüdürü bitürlü göremiyorum. Kartın üstündeki yedi kelimelik yazı, indi dört kelimeye. Daha bir zaman geçse, kartın üstünde kelime kalmıyacak.

Beyefendi, Allah inandırsın, tam beş ay... Beşinci ayın içindeydi. Bir sabah vilâyete geldim, bir de kartı cebimden çıkarınca ne bakayım, cebimdeki dolma kalemin kapağı düşmüş, cebim mürekkep olmuş, benim tavsiye kartı da mürekkebe bulanmamış mı! Bereket bütün kelimeler mürekkeplenmemiş, yalnız «Suhulet» kelimesi gitmiş.

Bir sabah vilâyette boynumu bükmüş duruyordum. Oradan birisi,

«Yahu, sen Başmüdür Beyi görüp de ne yapacaksın?» dedi.

«Zeki Bey'in selâmı var, onu söyliyeceğim!» dedim.

Adam,

«Tuuu...» dedi, «Yahu, insan Zeki Bey'den selâm getirir de, bu kadar zaman bekler mi? Zeki Bey vallahi duymasın, selâmım geç kaldı diyerekten kıyametleri koparır. Zeki Bey'den selâm oldu mu, duhuliye serbesttir. Haydi yürü!»

Hay Allah razı olsun, o adam kimse, beni Başmüdürün huzuruna soktu. Başmüdür Bey'e bir reverans verdim, elimi cebime attım. Ah beyefendiciğim ah... Bu erkek elbiselerine neden bu kadar çok cep yaparlar bilmem ki... İnsanın, maltız keçilerinin meme torbası gibi bitek büyük cebi olacak, onu beline bağlıyacaksın. O zaman insan ne ararsa, atar elini cebine, hemen bulur. Şimdi öyle mi beyim? Önce ceketin ceplerine elimi attım: Kart yok. Dış ceplerine yok, mendil cebinde yok, paltonun iç, dış ceplerinde yok. Pantolonun arka cebinde yok. Tavsiye kartı yok. Velâkin, tavsiye kartından başka ne ararsan var. Tramvay bileti mi istersin, sinema bileti mi, yoksa avukat kartı mı, kürdan mı, simit susamı mı! Aman Yarabbi... Ben ceplerimi ha babam karıştırdıkça Başmüdür gülüyor... Yahu, bunlar cep değil, Tramvay İdaresinin bulunmuş eşya deposu. Düğme çıkıyor, fotin bağı çıkıyor, sicim yumağı çıkıyor, yalnız benim tavsiye kartı çıkmıyor.

Başmüdürün de hoşuna gitti. «Telâşlanma, yavaş yavaş ara!» dedi. Demeye kalmadı, bir elimde kartı görmiyeyim mi!

Meğer o kartı elimde tutarmışım da, heyecandan haberim yok. Başmüdüre kartı uzat-

tım. Karta baktı, baktı, okuyamadı. Odadaki memurlardan birine «Gözüm seçmiyor, oku şunu!» dedi. Adam da okudu «Kart Nâfi Beye gösterilmesi».

Başmüdür «Kart Nâfi Bey kim?» dedi.

Siz olsanız ne cevap verirsiniz?

«Bendenizim efendim!» dedim.

«Soyadınız Kart mı?» dedi.

«Aile lâkabımız efendım!» dedim.

«Zeki Bey'in kartı başüstüne. Her ne gösterilecekse gösterelim.» dedi.

Kartı bulduğuma bin pişman oldum. Kaybolaydı da kurtulaydım.

«Efendim, Zeki Bey bendenize bir iş için...» derken Başmüdür «Valkahi bu kart iş için geçmez» dedi. «Ama göstermek için, ne istersenız gösterelim...»

Ardıma baka baka odadan çıktım Yaaa... İşte böyle Beyefendi. Şimdi yeniden kart çıkartmak için Ankara'ya gidiyorum. Zayiinden dolayı Zeki Bey'den bir kart daha alacağım da ,inşallah bir işe gireceğim.

Nâfi Bey içini çekti. Adama acıdım. Ankara'ya boşuna gidiyordu. İstediği tavsiye kartını alamıyacaktı. Çünkü o sabahki gazeteler, Zeki Bey'in istifa ettiğini yazıyorlardı. Herhalde Nâfi Bey okumamış olacak. Hiç olmazsa Ankara'ya kadar ümidini kırmamak için ben de bişey söylemedim.

EŞEK HANGİ YANDAN?

Otelde kaldığım odanın kapısı vuruldu. Sabahın erken saatiydi. Yol yorgunluğundan daha yataktan kalkamamıştım.

— Buyurun! dedim.

İçeri iyi giyimli, pancar yüzlü, altmış yaşlarında bir ağa girdi.

— Hoş geldin Bey! dedi.

— Hoş bulduk! dedim.

Yataktan kalkmaya davrandım. Eliyle tuttu:

— Rahatını bozma Allâsen... Gazeteciymişsiniz, he mi?

— Evet, gazeteciyim!

— Gazeteler, bizim partinin toptan öteki partiye aktarma olduğunu yazmışlar. Herhâl bu işi yerinde öğrenmeye geldiniz.

— Evet... İyi bildiniz.

— Bey, ben de zabah zabah bu işi ağnatmıya geldim. Erkenden gelişim bundan... Benden önce birisiynen konuşursun da, yalan yanlış anlatır, seni yanıltır. Bu işin esası bende. Bak, diğne, iş nasıl oldu...

Baskına uğramıştım. Yataktan bile kalkamadım. Bu kadar yolu tepip gelişimin sebebi buradaki en kuvvetli partinin, bütün üyelerinin toptan öbür partiye geçmeleriydi. Bunun neden böyle olduğunu yerinde sorup soruşturup öğrenecektim.

— Adım Bekir, dedi Devşiroğullarından Bekir. İlkin şunu diyeyim, biz hepimiz partimize yürekten bağlıyız... Heç bişiy bizim bağımızı koparamaz. Hakkımızda dedikodu çıkarmışlar. Bizim heç bi suçumuz yok. Bir yağnışlık oldu, o kadar. Bizim partiye Ankara'dan emir çıktı ki, Osman Bey geliyor diye... Bilirsiniz. Osman Bey, öteki partinin ele başısı, bizim kasabaya geldi mi, kıyamet kopacak. Öteki partililer bir hafta önceden Osman eyi karşılamak için hazırlığa giriştiler. Bizim partinin bura başkanına gittim: «Aman Satılmış Bey, merkeze yaz. Bizim partiden de biri gelsin. Biz bu işde altta kalmıyalım. Bu işi Ankara'ya böylecene yaz. Bize acele tarafından hemen bir adam yollasınlar» dedim. Satılmış Bey: «Bekir Ağa, heç Angara'ya yazılır mı? Onlar bize yazar, bişey sorarsa cevap veririz» dedi.

«Kendiliğimizden yazsak...»

«Usül mü çıkarıyorsun? Yukarı makama aşağı makam yazar mı heç? Nezaketin dışına çıkmak olur.»

«Öyleyse el altından bi haber uçuralım. Hâli keyfiyet böyle böyle, amar bize bir adam yetiştirin, diyelim!»

Satılmış Beye söz geçirmenin mümkünü yok.

«Şimdi Mayıs ayı, partinin adamları hep propaganda gezmesine çıkmışlardır. Her biri bir yere dağılır. Her bir ,şin bir programı var. Helbet sıra bizim kazaya gelince, buraya da birini gönderirler. Sen, ben ne biliriz. Parti-

nin elinde adam olsa, hiç göndermez mi?»

«Aman Satılmış Bey, koca partide hiç adam olmaz mıymış? Adam kıtlığına kıran mı girdi? Yol mesarifi, harçlığı, navlunu bizden olsun. Aman bir adam.»

«Canım Bekir Ağa her bir adam bu işi görebilir mi? Sen nutuk virmeyi davar gütmek mi sanıyorsun?»

Ne desem, Satılmış Beye ağnatamıyorum.

«Yahu Satılmış, kim olsa olur. Biri gelsin yeter. Heç bi gonuşma bile istemez. Milleti meydana dökeriz. Bi alkış tuttururuz, yaşasın demograsi diyerekten bağırtırız. Bu gürültüde onun ne dediği duyulmaz. Bizimki türkü çağırsa gene olur. Kurban keseriz, yollara keçe döşeriz, dükkânları çalı süpürgesi otuynan donatırız. Radya pigabını da açar, onuncu yıl marşını bağırtırız. Kimin ne dediği anlaşılmaz. Bir gürültüye gider canım. Bir adam çıksa da meydandaki tümseğe ağzını açıp kapasa, gene yiter...»

Satılmış Bey: «Doğru diyorsun, velâkin bu işi yapamam!» diyo.

«Bırak, her bi sorum bana âit. Sen karışma» dedim.

«Olmaz, ben bu partinin il başganıyım» diyo.

Hay Allah... Öteki partinin elebaşısı gelecek, nutuklar çekilecek, kurbanlar kesilecek, gıyamet gopacak... Bizim yüzümüz yere mi gelecek? Tuuu... Sen şu işe bak. Biz şu gaaar bir gayret edelim de, sonra eller düğün bayram itsin. Olur mu canım? Daha bu memlekette durulmaz. Adamı tefe goyar da çalarlar. Yolda gezilmez vallaha...

Ben bi çıkar yol düşünmeye başladım. Bizim partinin kahvesinde düşünüp durukene, gene bizim partiden Hıdır Ağa, geldi.

«Ne o Bekir Ağa? Sen gene bir domuzluk düşünüyon...» dedi.

Olanı biteni baştan aşağı bir bir anlattım. «Şimdi bir iş var...» dedim.

«Nasıl bir işmiş?» dedi.

Anlattım: «Biz bir yabancı adam bulacağız. Memur kıyafetli biri olacak. Ama tümden yabancı... Heç kimse onu tanımıyacak. Herifi paraynan tutacağız. Şu meydanda bir nutuk verecek. Vermese de olur a... Bir boyunu göstersin. *Vatandaşlar* desin, yeter. Bizim alkışımızdan zâti ses duyulmaz, dediği anlaşılmaz. Sonra tomofille giderkene, millet tomofili sırtlar, kasabanın dışına atar... Bir kere kasaba dışına attık mı, herifi bırak getsin... Bizim partiden de biri geldi, deriz de hiç olmazsa öteki partiden baskın çıkarız. Yoksa onlar bizden baskın çıkacak... Bir de onlar bizi bastırdı mı, seçim gitti demek hay Hıdır Ağa...»

Biz böylece konuşurkene: «Seni Satılmış Bey istiyo...» diye haber geldi.

Partiye vardım. Satılmış Bey,

«Müjde Bekir Ağa» dedi, «Angara'dan şincik tel geldi, Partiden biri de bize geliyormuş.»

Bir kere hop deyi hoplamışım. Hoplanmaz mı? Hoplanır da, zıplanır da... Canım bu koskoca parti, bu kadarlık bir işi düşünmez mi?

Satılmış Beye, «Bizimki ne zaman geliyor, onlarınki ne zaman geliyor?» diye sordum.

«Onlarınki çarşambaya burada, bizimki de cumaya...» dedi.

«İşte bu olmadı Satılmış Bey! Onlarınki bizimkinden önce gelsin... Bu ne demek? Olmadı. Arada iki gün var. Onların adamını garşılamaya gelir millet, bağırır, çağırır, oynar, zıplar, alkışlar, omuzuna alır sonunda yorulur. Yorulunca da iki günde dinlenemez. Bikar. Bizimkini hevesli garşılamaz. Olmadı.»

Satılmış Bey: «Geldiğine dua etmiyon bi de geç diye mahna buluyon» dedi.

«Gayri o işi bana bırak!» dedim. «Evvel Allah ben o işin hakkından gelirim. Onlarınki çarşambaya gelemez. Bizimki cumaya gelir. Onlarınki de biriki gün sonra varsın, gelsin...»

Satılmış Bey: «Davul zurna işini, horon halay işini sana bırakıyorum» dedi.

«Heç merak etme» dedim. «Milleti bütün toplama işini, kurban kesme işini, meydanlara hoparlor koyma işini, her işi sen bana bırak...»

Kolları sıvadım. Bizden dört istasyon ötenin istasyon memuru bizim kasabadandır. Hemen ona koştum:

«Aman Yusuf oğlum, sen hangi partidendin?»

«Şu da lâf mı» dedi, «Elhamdülillâh, hep bir partideniz.»

«Buna memnun oldum. Bak, şimdi bi iş var. Öteki partiden biri kasabaya geliyor... Çarşambaya gelecek. Sen şincik bu adamı geciktireceksin.»

«Aman Bekir Ağa, bu nasıl iş? Koca adamı nasıl geciktiririm?»

Kafam kızdı: «Ulan Yusuf, sen koca istasyonun bir memuru olasın da adamı yolundan

koyamıyasın ...Geç, on para etmezsin.»

«Nasıl olacak bu iş?» diye sordu.

«Treni durduracaksın.»

«Aman Ağa yapamam.»

«Yapamam var mı? Bu iş şahsî bir iş değel. Bu bir memleket işi... Parti işi, başka bir işe benzer mi?»

«Canım, on dakka, yırmi dakka, hadi bir saat, neyse. İki gün tren durdurulur mu?»

«Ulan Yusuf, sen gizli din taşıyorsun. Öteki partidensin. İmansız, iki gün değil, iki hafta tutsan, ne olacak. Yollar bozuk dersin...»

«Bekir Ağa, söz verememem. Lâkin bir icabına bakarız.»

Oradan bizim istasyona vardım. Kasaba, istasyondan tomofille beş saat çeker. Bizim şoför Halit'i yakaladım.

«Ulan oğlum Halit, partiye karşı kalbin bütün mü?» diye sordum.

Halit, sapına kadar erkekmiş. «O nasıl söz Bekir emmi?» dedi, «hem de nasıl bütün...»

«Oğlum Halit, öteki partiden biri kasabaya gelecek. Şimdi bütün şöförlere tenbih geç. O geleni, başkası arabasına almasın. Sen arabana bindir. Ben yol boyunca, kasabaya kadar yollara tamirat koydurucağım. Sen her tamirat çukurunun başında üç saat beklersin. Tamirat olmayan yerlerde, benzin bitti, buci tıkandı, şancıman aşındı dersin... Velhasıl, herife geceyi dağda geçirtirsin. Anladın mı?»

«Anladım.»

«Arkadan bizim partiden biri gelecek. Onu da kuş ol uçur Halit.»

Her bir işi tekmilledim. Suyolcu Selim'e «Gözünü patlatırım. Öteki partinin adamı geldi mi suları keseceksin. Künkler delindi, borular patladı dersin. Susuzluktan yansın, kavrulsun da nutku tutulsun... Bizimki de geldi mi, sular gürül gürül akacak...» dedim.

Oradan elentrik pavlikasına koştum. Makinist Recep'e, «Aman ha... Öteki partinin adamı geldi mi, cereyan kesilecek. Hiçbir radyodan, hoparlordan ses soluk çıkmayacak. Mazot bitti, dinamo yandı dersin. Bizimki geldi mi, cereyana kuvvet vereceksin. Kasabaya nur inmiş gibi olacak...»

Bizim partililer, önceden su başlarını tuttuklarından, her bir hazırlığı yaptım. Benimkisi özel teşebbüs, gerisini de varsın genel teşebbüs yapsın. Köylere haber saldım, millet meydana döküldü. Davullar, zurnalar çalıyor ki, yer yerinden oynuyor. Derken bizimki, ötekinden önce geldi. Bizim plân iyi. Öteki de devresi gün ancak gelir. Kasabanın dışından başladık kurbanlar kesmeye... İki deve, bir camus, sayısız koyun kesildi. Yollar hep keçe - halı döşeli... Evler, dükkânlar donandı. Tomofil parmakların üzerine kalktı. Ormanda yeşil yaprak komadık, duvarlara astık. Her bi köşe başında iki hoparlor. Bi yandan onuncu yıl marşı, bi yandan sepetçi oğlu havası ...Aman gazeteci bey, olup da görmeler ister. Bizimki çıktı kürsüye, bir kere «Vatandaşlar!» deyi sesi duyuldu. Ondan sonra, yaşa'dan, varol'dan alkıştan ne dediği duyulmuyor. Her «vatandaş» dedikçe, bir gürültü kopuyor. Ben dersem kırk davul, sen de elli davul... Meydan gümbür gümbür...

Bizim polgram bitti, akşama doğru haber aldık: Öteki de gelmiş. Bizim hesapta az bişey yanlışlık olmuş. Kaç para eder, ne yapsa, iş işten geçti. Sular kesildi, elektrikler kesildi. Mikrofonlarda cıt yok, hoparlorde pıt yok. Adam kürsüde «Vatandaşlar!» deyi bağırıyor, vatandaş nerde? Hepsi yorulmuş, bitmiş, evine köyüne dönmüş... Baktı olacak gibi değil, paydos etti.

Az sonra «Seni Satılmış Bey istiyor!» dediler. Seğirttim, vardım, Öteki partinin adamı, Satılmış Bey'in yanında. Bizimki ortada yok. Öteki partinin adamı. «Bu ne iş?» dedi. Bilmezlikten geldim. «Hangi iş?» dedim. Satılmış Bey, «Hey Bekir Ağa, bu Bey bizim partidenmiş!» dedi. «Ya öbürü?» dedim. «Öbürü de öbür partiden...»

«Amanın, biz yanlış bir halt mı ettik...»

«Hemi de nasıl?»

«Peki, bu iş nasıl olmuş? Biz o adamı trenlerde tutmadık mı? Yollarda durdurmadık mı? Yerlerde koymadık mı?»

Bizim Ankara'dan gelen adam «Öyle ama, dedi, eşşeği hiç hesaba katmadınız mı? Sizin oyun oynadığınızı anlamış bir eşşeğe binmiş, dağa vurmuş. Kestirmeden gelmiş...» Dizimi, başımı döğdüm... «Tuuu... heyvah!. Ulan, sen bu memleketin adamı ol da, eşşeği hiç hesaba katma... Eşeğin hakkı yenir mi? Eşşek bu. Dağ demez, bayır demez. Şusadan giden otomofil, kaç para eder. Eşşek bir kere dağa vurdu mu benzini yok yidek parçası yok. Kuş olur uçar bu eşşek... Şusadaki tomofili, şurda kor geçer.»

Bizimki «Canım, hepsi iyi ya, söylediği lâflardan o adamın öteki partiden olduğunu da

anlamadınız mı?»

«A Bey, nutuk verirken lâf mı anlaşılır, alkış biyandan, davul zurna biyandan... Millet coşmuş, yaşasın hürriyet diye bağırıyor. Nutku diğneyen mi var? Bir «vatandaşlar»dan gayri duyulanı yok...»

Bekir Ağa, bunları anlattıktan sonra:

— İşte mesele böyle böyle, dedi. Bizim memleketin öteki partiden adama yaşa deyi bağırdığını duyunca, gazatalar hep birden öteki partiye aktarma olduk deyi yazmışlar. Töbe olsun yalan, şart olsun yalan... İşin aslı bu. Hamdolsun, hep bizim partiliyiz... Di haydi, şincik bizim çiftliğe... Otelin gapısında yaylı bekliyo. Birez de çiftlikte misafirimiz olun. Vallaha billâha yalan... Hep bizim partiliyiz. Bi eşşeğin oyununa gurban gittik.

CANIM KARDEŞİM

İş adamlığı zordur Müslim Ağa. Biz köylü kısmı bilmeyiz bunu. Bilmeyiz de şehir adamının nasıl para kazandığına şaşar kalırız. Bizim Bey, parayı nasıl savurur, bir görmeli.. Ulan Bey, bu parayı yoldan mı toplarsın? Yoldan toplasan para böyle savrulmaz canım. Kahveci çırağına bir bahşiş verir, benim haftalığım. Ne iş yapmış şu kahveci oğlanı? Günde iki, üç sefer kahve, çay getirmiş. Bana her gün koca İstanbul'u fır dolandırır. Sonra da kırk paranın hesabını sorar. Hanın kapısında arabadan indi mi, şoföre hakkından ayrı bir ikibuçukluk verir. Bir ikibuçukluk da asansörcüye. Güvey mi girdin alçak? Paraları dağıta savura yazıhaneye geldi mi, bana seslenir:

— Dün hamala verdiğin paranın üstünden ne kaldı Mustafa?

Ya on kuruş ya onbeş kuruş kalmıştır. Artan parayı eline veririm de, kuruş kuruş sayar. Ara sıra öğle yemeğini yazıhaneye getirtir. Yemek parası beş lira tutsa, beş de garsona bahşiş verir.

İş adamı olmak kolay değil Müslim Ağa. Bir kere çok dayanıklı olacaksın. Dayanıklı dedimse, yük taşıyacak değilsin. Ağır yük değil, ağır lâf kaldıracaksın. Arkadan yedi ecdadına söğseler, yüze geldin mi, sana söğene, ah canım kardeşim diye sarılacaksın.

Gurbete çıkmamı bilirsin Müslim Ağa. Burunsuz'un Halil köy kahvesinde, yetim hakkı yediğimi söylemiş. Kulağıma gelince, ulan Halil, seni eşşek cennetine göndermek farz oldu, dedim .Ben de söğdüm saydım. Köy yerinde lâf durur mu? Her ne dedimse, bir bir Burunsuz'un Halil'e söylemişler. Ulan onu vurmassam bana da Halil demesinler, demiş.

Sen olsan ne yaparsın Müslim Ağa. Ya ölmek var, ya öldürmek. Bir kere kahve odasında kalabalıkta söz verdik. Dönmek olmaz. Bir daha köyde, pazarda kimsenin yüzüne çıkamazsın. Kaatillik kötü, mahpusluk kötü, can desen tatlı. Kendi kendime, oğlum sana gurbet gerek, dedim, vardım İstanbul'a. Ar belâsı, evi uşağı bıraktık, düştük gurbete Müslim Ağa. Bu beyin yanına kapılandık. «Yazıhanenin temizliğine, gel git işine, ayak hizmetine bakacaksın» dedi. Aylık yüzyirmi lira. Başladık işe. Bizim beyin adı Sulhi bey. Yazıhaneye gelen giden çok oluyor Koş kahve söyle, diyorlar. Koş taksi çağır, diyorlar. Koş lokanta garsonunu çağır, diyorlar. Ben fırfır koşuyorum. Bigün yazıhanede beşaltı kişi var. Bizim Bey, Metin adında birine kızmış. O Metin bey her kimse ona bir söylemediğini bırakmıyor. Herifin ne dolandırıcılığı kaldı, ne hırsızlığı, ne hâşahuzurdan pezevenkliği... Bizim Bey söğdükçe, öbürleri daha beter söğüyorlar. Bey bir söğüyor, öbürleri bin... Sana bişey diyeyim mi, ben Beye kızdım. Şu kadar kalabalığın içinde bu yapılır mı? Bunlardan biri de gider, herife söylerse? Yerin kulağı var, demişler. Ondan sonra artık, ya herifi vuracaksın, ya benim gibi gurbetlere düşeceksin. Ulan bu Bey ne yapıyor? Herifin iler tutar yerini komadı. Derken Müslim Ağa, o kızgınlıkla bizim Bey kâğıda kaleme sarıldı. Metin beye bir mektup yazdı. Yazıhanesini tarif etti. «Al bu mektubu götür» dedi. Mektubu Metin beye götürdüm. Onun yazıhanesinde de bir sürü adam, Metin bey, bizim Beyin yazdığı mektubu okur okumaz, aman aman, bir

başlasın... Aman Müslim Ağa, bizim Beyin bir parmaklık yerini komadı, batırdı çıkardı. Kan beynime çıktı. Herifin ekmeğini yiyordum. «Artık yeter» diyeceğim, söz bana düşmez. Metin bey söğdükçe öbürleri de coşuyor. Hep birden veriştiriyorlar. Eh, bu lâfların biri kulağına giderse ,bizim Bey bu herifi sağlam komaz, gebertir. Allah vere de şuradakiler ağızlarını sıkı tutsalar. Dünya yüzünde namussuzluk bırakmadılar, bizim Beye söğdüler. Boş bulundum: «Bir cevap verecek misiniz?» dedim. Vay, vay, vay!.. Herif bu sefer bana da başlamasın mı. Ulan bir Beyin yanına girdikse, herifin alçaklığından bana ne? Bir alçağın vekâletini üstüme mi aldım? Herifin söylediklerini köpeğin önüne atsan yemez... Kendikendime, nedir bu başıma gelen, dedim. Bir Burunsuz'un Halil'in lâfı ağır geldi gurbete çıktık, şu herifin hakaretine uğramak için mi? Çıktım geldim.

Ertesi gün, Metin Bey, bizim Beye söğerken odasında kaç kişi varsa hepsi bizim yazıhaneye geldi. İçimden eyvah dedim, şimdi bunlar ister misin ağızlarından bir lâf kaçırsınlar... Namus meselesi bu, başka işe benzer mi? Aman Müslim Ağa, Metin Bey bizim beye her ne çeşit söğdüyse hepsini bire bin katıp yüzüne karşı söylemediler mi? Tam o sırada Metin Beyin odacısı da, elinde bir mektup, içeri girmez mi? Bak şu tersliğe sen. Bizim Bey mektubu okudu. Bir coştu. Bizim Beyinkinin yanında acaba Metin Beyin küfürleri kaç para eder! Odacıyı da bir kovaladı, herif kaçmasa az daha öldürecek... Ondan sonra hep birden başladılar Metin Bey için söylemeye. Biri bırakmadan lâfı, öbürü alıyor. Canım Müslim Ağa, bu Metin denen herifin dünyada yapmadığı hiçbir alçaklık kalmamış.

Aradan birkaç zaman geçti. Bizim Bey, benimle yine Metin Beye bir mektup yolladı. Ne görsem iyi Müslim Ağa? Bizimki Metin Beye atar tutarken yazıhanede kimler varsa, hepsi orada değil mi! Eyvah, bu işin sonunda bir cinayet var ama, bakalım kim kimi öldürecek... Metin Bey, bizim Beyin gönderdiği mektubu okuyunca küplere bindi. Bir de baktım geçende bizim Beyle beraber Metin Beye demediklerini bırakmıyanlar, şimdi bizim Beye söğüp saymıyorlar mı! Bu da yetmezmiş gibi, bizim Bey bu Metin Beye her ne söylediyse bire bin katıp anlatıyorlar. Aman Müslim Ağa, bu iş bir iki cinayetle temizlenecek gibi değil. Ortalık muharebe meydanına dönecek.

Derken Müslim Ağa, bu iş bir zaman böyle sürdü. Metin Beyin odacısı bizim Beye mektup getiriyor. Ben Metin Beye mektup götürüyorum. Metin Bey, sanki karşısında bizim Bey varmış gibi bana söğüp sayıyor. Bizimki de onun odacısına... O adamlar da bir o yana gidiyorlar, Metin Beyden yana oluyorlar; bir bu yana geliyorlar, bizim Beyden yana oluyorlar.

Efendime söyliyeyim, bizimki Metin Beyi mahkemeye vermeye kalktı, alacağı varmış. Metin Bey de bizim Beyi dâvaya kalktı, asıl onun alacağı varmış. Bir karşı karşıya gelirlerse birbirlerinin işini bitirecekler.

Günlerden bigün Beyle birlikte Sirkeci'den gidiyoruz. Benim elimde paketler var, Beyin arkasındayım. Bir de baktım, Müslim Ağa, karşıdan Metin Beyle odacısı gelmiyor mu! Bak sen şu belâya. Sen kalk, köy yerinde cinayet işlememek için gurbete çık, burada da bir Beyin uğruna kanlı bıçaklı ol. Öyle ya, Metin Beyle bizim Bey birbirlerini görürlerse kan gövdeyi götürecek. Biz de onların seyrine bakacak değiliz ya... Bunca zamandır adamın ekmeğini yiyorum. Biz iki odacı da kapışacağız. Bak işe sen Müslim Ağa... Belâ insanı nasıl da arar bulur. Gurbete değil, cehenneme gitsen arkadan yetişiyor. Elimi kana bulamak vardı, hiç değilse Burunsuz'un Halil'i vuraydım. Birbirlerini görmesinler de şu belâyı savuşturalım diye Beye sokuldum:

— Paketin birini yazıhanede unutmuşuz, dönelim de alalım Bey, dedim.

— Kalsın, yarın alırız, dedi.

— Şu yandan gitsek mi? dedim.

Hiç ses etmedi. İki belâ birbirinin üstüne, burunlarının dikine gidiyor. Oldu olacak, gafil avlanmaktansa, ben tetik davranayım, dedim, bıçağa elattım. Bizim Beyle Metin Bey birbirlerine girdiler mi, Metin Beyin odacısı bana saldırmadan, ben onun işini bitireyim, dedim. İkisi de karşı karşıya geldiler. Gelmeleriyle birbirlerine girdiler, bir sarılıştılar. Ben durur muyum Müslim Ağa? Ben de odacıya daldım ki paçadan, herifin soluğunu kesecek. Bir de ne görsem, bizim Bey,

— Vay Metinciğim kardeşim, nerelerdesin yahu? demez mi!

Metin Bey de bizimkinin boynuna sarılmış:

— Caaanım kardeşim, göreceğim geldi.

Şükür görüştürene... demiyor mu!

Sen olsan ne yaparsın bre Müslim Ağa? Ben odacıya paça kasnak dalmışım. Nerdeyse herifi yere yıkıp çiğneyeceğim. Kendimi zor tuttum, herifi kucaklayıp havaya kaldırdım. Bizim Beyler gibi.

— Vay cananım kardeşim, nerelerdesin yahu... dedimse de herif bir sersemledi.

Bizim iki Bey kolkola girdiler. Sanırsın kırk yıl birbirlerini görmemişler de gurbette karşılaşmışlar. Bizim Bey,

— Metinciğim, mektubunu aldım... derken öbürü,

— Bırak canım, değmez. Gel şimdi yemek yiyelim... diye kolundan lokantaya çekiyor. Biyandan da,

— Bana haber göndermişsin... derken, bu sefer bizimki,

— Allah aşkına bırak, diyor, sözü edilir mi? Gel şurada iki tek atalım.

Birbirlerine ana-avrat söğen bunlar değil mi! Hırsızlıklarını, dolandırıcılıklarını sayıp döken bunlar değil mi! Metin Beyin odacısına,

— Bre arkadaş, bu ne iştir? dedim. Bunlar birbirlerine bakacak surat mı bıraktılar.

Odacı,

— Sen yeni mi girdin işe? dedi. Belli acemisin. İş hayatı bu kardeşim. İş adamı olmak kolay mı? İş adamı olunca dayanıklı olacaksın.

Ya işte böyle! İş adamı olmak zor bir iş. Her babayitiğin yiyeceği halt değil Müslim Ağa.

DENİZ AYAK ALTINDA

İstanbul'un üç bir yanı deniz. Bu kadar da değil, İstanbul'un denizi, İstanbul karasının koynuna kol kol sokulmuş. Yine de böyleyken, İstanbul'da denize girmek, öbür dünyada cennete girmekten daha zor. İstanbul'un bir başından bir başına deniz kıyılarını bir takım insanlar satın almışlar. Denizin satın alınması akıl alır iş değildir. Denizi satın alanlar, dua edelim ki havayı da satın almamışlar. Denizle hava arasında büyük bir fark yok; onu da satın alıp bizi havasızlıktan boğmadıklarına şükür. Kavaklar'dan Çekmece'ye, Şile'den Pendik'e kadar şu güzel İstanbul kıyılarında bedava girilecek bir karışlık boş deniz kalmadığına bakarım da, denizin nasıl satın alındığına şaşarım.

Sekiz yıl Anadoluda dolaştıktan sonra, sonunda İstanbul'a dönüyoruz, diye çoluk çocuk bizi bir sevinç almıştı. Bu anlattığım on yıl önce. İstanbul'a geldik, hiç olmazsa İstanbul'un tadını çıkaralım, deniz kıyısında bir ev tutalım, dedik. Ne mümkün... Deniz kıyısında bulamadık, denize yakın bir yer olsun dedik. O da olmadı... Aman, dedik, hiç olmazsa deniz gören bir yer olsun. Uzaktan denize bakarız da gönlümüz gözümüz açılır. Ne gezer... Denize uzaktan bile bakamıyoruz. Ara tara derken, Cihangir'de deniz görür bir apartman var, dediler. Apartman sahibi, daha bize katı göstermeden,

— İkiyüz lira, dedi.

— Aman...

— Amanı zamanı bu, isterseniz, iki oda, bir hol...

— Hem pahalı, hem küçük...

— Ama deniz görür beyim.

Tek denizi görelim diye, o zamanın parasıyla iki odaya ikiyüze peki, dedik. Adam bize katı göstermeye razı oldu. Apartman, dik Cihangir yamacına yapılmış. Kapıdan girince, bir kat merdivenle yerin altına indik. Allah Allah, bu nasıl iş... Bizim bildiğimiz deniz görmek için yukarı çıkıp bakılır. Böyle yerin dibine inilmez. İş bu kadarla da bitmezmiş. Bir kat merdiven daha yerin dibine inince, içimden, herhalde denizi, dibinden yukarı doğru seyredeceğiz, dedim. İki kat yerin dibine indik. Kapkaranlık bir yer. Ev sahibi çakmağını çaktı. Elektrik düğmesini buldu çevirdi.

— Tuh, cereyan kesilmiş, dedi.

Çakmağın ışığında kapıyı açtı, içeri girdik. İçeri girince, bir alacak akşam aydınlığı gördük. Apartman bayıra yapıldığından, bir yanı yerin dibinde bir yanı yer üstündeydi.

— Siz ikinci kat demiştiniz?... Diye ev sahibine sordum.

— Evet, dedi, bunun altında iki kat daha

vardır.

Evin dışarıya bakan üç penceresi var. Dikkatle üç pencereden de baktım, birkaç ağaçla duvardan başka bişey görünmüyor. Peki, deniz nerde?

Karıma,

— Bir de sen iyice bak. Ben deniz meniz göremiyorum, dedim.

Karım,

— Ben ne deniz görüyorum, ne de denize benzer bişey... dedi.

Ev sahibine,

— Beyefendi, dedim, siz deniz görür demiştiniz sanırım. Yoksa duvara deniz resmi asılıp da ona mı bakılacak?...

— Vay, ne demekmiş!... Evimden deniz görünmüyor mu?

Hani, nerdeyse, evime deniz görmüyor, dediler diye bizi evine hakaretten mahkemeye verecek.

— Vallahi, affedersiniz, dedim, maksadım evinizi kötülemek değil... Ne ben, ne karım, denizi görebildik. Belki başkalarına deniz görünür. Bize görünmedi.

— Sandalye getirin! diye yukarıya seslendi. Hizmetçi bir sandalye getirdi.

Adam sandalyenin üstüne çıktı. Tıpkı, karayı görüp de, «Kara!...» diye bağıran Kristof Kolomb'un gemicisi gibi,

— İşte deniz!... diye bağırdı. İşte deniz, tabak gibi ayağınızın altında.

O indi, sandalyeye ben çıktım. Allah Allah!... Görünürlerde denize benzer bişey yok. Adama hayal mi görünüyor, deli mi, yoksa deniz var, deniz var diye, etki altında bırakıp bizi zorla denizi gördüğümüze inandıracak mı?

— Beyefendi, affedersiniz. Ben denizi tanırım. İstanbul'da doğup büyüdüm. Pencereden bakıyorum, bikaç parça mavilikten başka bişey yok. O da gökyüzünde olduğuna göre bulut olacak, dedim.

Adam,

— Boyunuz kaç? diye sordu.

Başka zaman olsa boyumu söylemem. Boş bulunup,

— Bir elli sekiz, dedim.

— Tamaaam... dedi, boşuna değil... Ben de bu adam neden denizi görmüyor, gözlerine perde mi inmiş, diyordum. Şimdi neden denizi görmediğiniz anlaşıldı.

— Neden görmüyor muşum?

— Boyunuz yetişmiyor da ondan... Denizi görmek için, en aşağı bir yetmiş boy olmalı. Parmaklarınız üzerine kalkın bakalım.

Ayak parmaklarımın üstüne dikilip baktım, yine deniz yok.

— Zıplayın birazcık, o zaman görürsünüz.

Denizi göreceğim diye ha babam sandalyenin üstünde zıp zıp zıplıyorum. Nerdeyse başım tavana değecek. Yine denize benzer bişey yok.

Ev sahibi,

— Masa getirin! diye bağırdı, balkondaki küçük masayı...

Masa geldi. Adam masanın üstüne sandalyeyi koydu. Sandalyenin üstüne de ben çıktım.

— Şimdi ne görüyorsun? diye sordu.

Ben o sevinçle az kalsın, canbaz gibi çıktığım sandalyeden yuvarlanıyordum.

— Gördüüüm, gördüm! diye bağırdım.

— Ne gördünüz?

— Denizi gördüm, denizi...

Karım,

— Aşkolsun, dedi, hayatını tehlikeye koyup masanın üstündeki sandalyeye çıktın ama, en sonunda da denizi gördün. Tebrik ederim. Denizin neresi görünüyor? Marmara tarafı mı, Boğaz tarafı mı?

— Hangi tarafın denizi olduğunu anlıyamadım. Şöyle bir karış kadar bir deniz gördüm.

Ev sahibi bu sözüme alındı:

— İstanbullluyum, diyorsunuz; sonra da daha denizi tanımıyorsunuz. Sizin gördüğünüz deniz Kızkulesi'nin ikiyüz metre kadar batısıyla, Sarayburnu arasında kalır.

Ev sahibinin, kapıcının, karımın yardımıyle sandalyeden indim.

— Ooooh, aman içim açıldı, dedim, deniz havası başka oluyor.

Karım çok şişman olduğu için,

— Ben sandalyeye çıkıp göremem, dedi.

— Masa, sandalye işi zor, dedim, artık buraya taşınınca özel bir tertibat yaparız. Çıkırık gibi bişey...

Karım,

— İnsan denizi, evinde yattığı yerden görmeli... dedi.

Ev sahibi,

— Yattığınız yerden de deniz görünür dedi.

— Nasıl? Masanın, sandalyenin üstüne mi

yatılacak?

— Hayır. Sizden önceki kiracılar, yattıkları yerden denizi çok rahat seyrediyorlardı. Hani denizaltıların periskobu vardır ya, öyle bir periskop tertibatı yapacaksınız. O zaman yere yatın, bacaklarınızı duvara dikin, rahat denizi seyredin.

— Periskop mu dediniz? Bu âlet bulunur mu?

— Rica ederim. Uzun zaman İstanbul'dan ayrı kaldığınız belli. Şimdi İstanbul evlerinin yüzde sekseninde periskop var. Periskop bir ev için en gerekli eşya. Akşam evinize yorgun argın geldiniz mi, periskoptan denizi seyredersiniz, içiniz açılır.

— Beyefendi, bu eve yazık ediyorsunuz.

Ev sahibi şaşırdı:

— Neden?

— Bu kat ayda ikiyüz değil, en az günde ikiyüz lira getirir.

— Ne gibi?

— Ne gibi olacak. «Çok güzel deniz manzarası seyretmek isteyenlere fırsat. Saati ikibuçuk lira» diye gazetelere ilân verin. Kapıda bilet kesmeye yetişemezsiniz.

Az kalsın adamla döğüşecektik. Hemen dışarı çıktık. Merdivende karım,

— Denizi bir kerecik de ben görebilseydim, buraya kadar gelmişken... dedi.

AZ DAHA VALİ OLUYORDUM

— Aman şu işi bir daha anlat Şefik Bey, dediler.

Şefik Bey nazlandı:

— Artık kabak tadı verdi. Kaç kere anlatacağız.

Boğaz'da bir dostuma gitmiştim. Evde bulamayınca biraz beklemek için deniz üstündeki kahveye girdim. Konuşmalarından kahvede herkesin birbirini tanıdığı belli. İçerde genç, ihtiyar karışık. Şefik Bey dedikleri adama, ille anlat, diye asılıyorlar. Şefik Bey de anlatmaya dünden gönüllü ama daha üstelesinler diye nazlanıyor.

— Kaç kere anlatacağız yahu...

— Allâsen bir daha anlat.

İsteristemez ben de ilgileniyorum. Şefik Bey dedikleri, kara kuru, ama sevimli bir adam. Kırkbeşinde görünüyor. Anlatacağı şeyin tadını çıkarmak için sandalyeye bir iyi yerleşti.

— Partiler yeni yeni kuruluyor, o sıra... insan bir ayakkabıyı bile altı ay giyse bıkar da değiştirmek ister. Üstelik bir de ayakkabı sıkarsa hiç çekilmez. Ayakkabı böyle olursa, nerde kalmış parti... Millet «artık yeter!» demiş. İyi mi? Bizim Emin'i bilirsiniz, hani Arif Beyin oğlu...

Kahvedekilerden birkaç ses birden yükseldi,

— Bilmez miyiz canım, bizim Emin...

— Paytak Emin be...

— Eskiden, koruluğun altındaki evde otururlardı.

— Şimdi, üüü... Almış yürümüş.

Şefik Bey,

— O zaman daha ne almış, ne yürümüştü. Oğlan okuyamadı. Okuyamayınca top ardına düştü, futbolcu olayım diyerek. Onu da beceremedi. Babası, rahmetli Arif Bey, «Bu oğlanın adam olacağı yok, liseyi bile bitiremedi. Bir işe vereyim de meslek sahibi olsun» dedi. Hangi işe girdiyse dikiş tutturamadı. Haylâz... Derken askere gitti. Askerden dönünce bana geldi «Şefik âbi ben artık adam olmaya niyetlendim» dedi. «Çok iyi yaparsın Emin» dedim. «Nasıl bir adam olacaksın bakalım?» «Şefik abi, ben siyasî hayata atılacağım» dedi. «Aman tam sırasıdır. Hiç bekleme» dedim. O sıra partiler mantar gibi bitmiş. Bostan korkuluklarına bile adam diye dört elle sarılıyorlar. «Aman Emin, tam sana göre bir iş» dedim. «Her zaman bu fırsatı bulamazsın. Hangi partiye gireceksin?» Ne dese iyi?... Memlekette oldum bittim, bildiğimiz eski partiye girmiyor muymuş... «Ulan Emin, dağdaki ahlatlar adam olur, sen adam olmazsın. Dua et baban öldü. Rahmetli sağ olsaydı, şimdi senin demirbaş partiye gireceğini duyunca kalbine iner de öyle ölürdü. Oğlum Emin, girecek başka parti mi bulamadın? Şimdi o partinin adamları bile çil yav-

rusu gib dört bir yana dağılıyor. Biz şimdiye kadar bu partiyi içinden düzeltmek için uğraştık. Başaramadık. Biz de şimdi partiyi ıslah için dışardan mücadele edeceğiz, diyorlar.» Ne dedimse dinletemedim. Kalktı o demirbaş partiye girdi. Aradan bir ay mı, iki ay mı geçti, Emin çıka geldi. «Aman âbi, haklıymışsın. Şu kadar zamandır beni bir kere bile konuşturmadılar. Benim düşüncelerimden yararlanmıyorlar. Ben de partiden çıktım» dedi. «Aferin, iyi yapmışsın» dedim. Bir kadın, kocadan ayrıldı mı hemen kısmeti açılır. Gül gibi kızlar koca bulamazken, erkekler dulların ardına düşer. Particilik de böyle bir iştir. «Mâdem partiden istifa ettin, artık senin siyasî itibarın arttı demektir. Şimdi seni hangi parti olsa kapışır» dedim. Yeni partiyi kuranlardan birisi Emin'in babasının arkadaşıymış. Vaktiyle beraber çalışmışlarmış, Emin «Ben falancanın oğluyum. Siyasî hayata atıldım» diye mektup yazmış. O da «Aman, sen bize gereklisin. Bekle İstanbul'a geliyorum. Görüşürüz» diye cevap vermiş.

Derken biz Emin'i gözden yitirdik. Emin öteki partiye geçmiş. O parti aldı yürüdü. Bizim Emin de almış yürümüş.

Ben de o zaman çok sıkıntıdaydım. İş yok, güç yok. Her kapı yüzüme kapalı. Nereye baş vurdumsa iş bulamadım. Şu bizim Emin'e bir gideyim, dedim. Emin şöyle, Emin böyle diyorlar ama inanmıyorum. Bir arkadaştan elli lira borç aldım. Ankara'ya gittim. Bir de Emin'in yanına varayım ki... Durun ama, Emin'in yanına varmak kolay mı? Emin'in yanına bin salâvatla varılıyor. Neyse... İçeri girdik. Bu sefer de konuşulmuyor. Gelen, giden, danışan, soran... Derken ıra bize geldi. Eskiden Şefik âbi derdi. O sefer «Nasılsın Şefik Bey?» dedi. Ne dersin, o anda, camlı koca masa, dolaplar, halılar insana bir saygı salıyor. Dersin, bizim Emin gitmiş, yerine bir başka Emin Bey gelmiş. «Ne olsun, iyilik sağlık Emin Bey.» dedim. «Sizde ne var ne yok?» dedim. «Bizde de iyilik sağlık» dedi. O bana bakıyor, ben ona bakıyorum. Allah Allah, şimdi ne demeli? Gittiğime bin pişman oldum. Karşıkarşıya da öylecene heykel gibi durulmaz ya... «Başka ne var, ne yok Emin Bey?» dedim. «İyilik, güzellik» dedi. «Oh oh... Allah iyilik versin» dedim. Yine öyle bakışıp duruyoruz. Şimdi ne demeli? «Ankara'ya geldim de bir kere zâtıalinizi göreyim, dedim.» «İyi yaptın Şefik...» dedi. Bu sefer «Bey» de demiyor. Gözgöze bakışıyoruz. Kalkıp gitmek de olmaz. «Daha ne var ne yok Beyefendi?» dedim. «Bizde iyilik, sende ne var ne yok delikanlı?» dedi. «Şefik âbi» «Şefik Bey». «Şefik» derken, «delikanlı»ya kadar geldik. Az daha dursam, «Ne istiyorsun ulan?» diyecek. Kalk kalkılmaz, otur oturulmaz. Doğrusunu istersen ben oraya neye geldiğimi de unuttum. Hay Allah, öyle bir iş ki kardeşim, içinden çıkılır gibi değil. Birbirimize öyle bakıp duruyoruz. Bundan öte rezillik olacak ya... Yüzümü kızdırdım, «Sıkıntıdayım» dedim. «İş arıyorum ama, bulunmuyor.»

Bu sözümle ilgilendi. «Ya... işsiz misin?» dedi.

«Evet, işsizim...»

«Vah vah... Çok kötü şey işsizlik...»

«Çok kötü» dedim.

«Aman bir iş bul! İşsiz insan olur mu yahu?»

Yavaştan yavaştan sertleşmeye başladı: «İşsizlik ne demek be? İnsan dediğin bir baltaya sap olmalı... Tenbelliği hiç sevmem.»

«Arıyorum, bulamıyorum» dedim.

«Ne demek, işsiz adam olur mu ulan?»

«Bildiğiniz bir yerde acaba bir iş var mı?» dedim.

«Haaa... Sen yoksa iş istemeye mi geldin?» dedi.

Sesimi çıkarmadım.

«Senin tahsilin neydi?» diye sordu.

«Hukuka gittim. Ama bitiremedim. Malûm ya, hayat şartları. Hukukun dördünden ayrıldım» dedim.

«Vah vah... Lise mezunu sayılırsın» dedi.

«Öyle sayılırım» dedim.

«Lise mezunu...» diye dudağını büktü. «Sana ne iş bulmalı, bilmem ki... Bir yere memur yapsam, yirmi lira aslî maaştan başlıyacaksın. Geçinemezsin. Canım dişini sıkıp insan şu hukuku bitirivermez mi? Ne yapacaksın şimdi?»

Ayağa kalktım. «Allah büyük... Bendenize müsaade» dedim. Elimi sıkarken «Dur yahu... Seni vali yapayım» dedi. «Doğu vilâyetlerinden birine vali olmak ister misin?»

Alay mı ediyor diye durdum, yüzüne baktım. Hemen masasına gitti. Davrandı, nerdeyse valilik emrini yazacak. Hemen eline kapandım: «Aman Emin Bey, aman... Aman istemem.»

«Ne o? Doğu vilâyetini beğenmedin mi? Nedense kimse Doğuya gitmek istemiyor» dedi. Kızdı.

«Siz beni yirmi lira maaşlı bir memur yapın, yeter Beyefendi...»

Dediğimi kartının arkasına yazdı, bana verdi, «Haydi gülegüle!» dedi. İşte bizim Emin'in hikâyesi bu...

Kahvedekilerden biri,

— O kartla ne yaptın Şefik Bey? dedi.

— Canım bu eski bir mesele. Yeni değil. Kart, İstanbul Valisine yazılmıştı. Altı yedi ay valiyi aradım, bitürlü yerinde bulmak, görüşmek, kartı vermek kısmet olmadı. Ya... İşte böyle, az kaldı, vali oluyordum. Allah korudu.

— Seni mi, Şefik Bey'i mi?

— Yok canım, benim vali olacağım vilâyeti Allah korudu.

ÜÇ MELEĞİN ANASI

Ayaklarını zorlukla sürüklüyordu.

«İnsanın bitürlü sırtından atamadığı taşınması en zor yük, kendi ağırlığıdır» diye düşündü.

Şu arabalara bak, vızır vızır gidip geliyorlar.

«Amma tuhaf, insan zayıflayıp kilosu azaldıkça kendikendine taşıması gittikçe zorlaşıyor.»

Şu arabalara bak, renk renk, biçim biçim...

«Elli kilo var mıyımdır?»

«Yokumdur. Kırk kırkbeş ancak...»

Yolda giderken, kendikendine konuşuyordu. Kendikendine sorup yine kendisi cevaplıyordu. Öksürdü.

«Kim derdi ki, bu hale düşeceğim...»

«Şuradan iki simit alabilsem.»

«Bir sıcak çay olsa...»

Arabalar vızır vızır yanından geçiyorlar. Masmavi, pırıl pırıl bir araba. Direksiyonda şiir gibi bir kadın, saçları rüzgârda duman duman uçuyor. Araba yavaşlar gibi oldu, yalnız yavaşlar gibi değil, direksiyondaki güzel kadın da ona bakar gibi oldu.

Avurdu avurduna geçmiş sıska ihtiyar, «Tam zamparalık edecek sıram» dedi, güldü.

İnsanın gözünü kamaştıracak parlaklıktaki araba hızlandı. Elli metre kadar ileride durdu. Sıska ihtiyar, açlıktan, yorgunluktan ayaklarını sürüye sürüye yavaş yavaş ilerliyordu. Mavi arabanın yanından geçerken direksiyondaki güzel kadın pencereden başını uzattı, ona baktı. Yok, bu kez yanılmıyordu. Kadın ona bakmıştı.

«Açlık beynime vurdu galiba...» dedi.

Mavi araba ilerledi, ama çok değil. Az ileride yine durdu. Kadın ona bakıyordu. Acaba birisine mi benzetmişti? Yoksa güzel kadın ona acımış mıydı?

Sıska ihtiyar, «Beni gözüne kestirmiştir!» diye kendisiyle alay etti.

Mavi araba biraz gidiyor, sonra duruyor. Direksiyondaki kadın ona bakıyordu. Bu durup durup gitmeler, gidip gidip durmalar üstüste olunca, sıska ihtiyar, kadının kendisiyle mi ilgilendiğini, yoksa başka bişey için mi böyle yaptığını anlamak istedi. Karşı kaldırıma geçti. Güzel kadın şimdi de arabanın öteki penceresinden yine kendisine bakıyordu. Sıskacık ihtiyar,

— Gençken hiç de çirkin değildim, hattâ yakışıklı bir erkek sayılırdım, diye içinden geçirdi.

Yolunu değiştirdi, soldaki asfalta geçti.

Kadın bu kez de sol taraftaki pencereden bakmaya başladı. Bir süre de böyle ilerlediler. Sonra birden mavi araba durdu. İhtiyarın yetişmesini bekledi. Tam önüne gelince kadın pencereden seslendi:

— Kapıyı aç!

Arabanın kapısını açtı.

— Gir içeri, otur!

Sıskacık ihtiyar, bir an şaşırdı. Endişe ve sevinç arasında bocaladı. Kadının gülümseyen yüzünden cesaret alarak içeri girdi, oturdu. Mavi araba hızlandı. Yolda tek kelime konuşmadılar.

Büyük bir apartmanın kapısı önünde durdular. Şiir gibi kadın, sıskacık ihtiyarı önüne kattı, içeri girdiler. Hizmetçi kadın onları

karşıladı. İhtiyara hayretle baktı. Büyük ve güzel bir salona geçtikleri zaman şiir gibi kadın sıskacık ihtiyarın oturmasına fırsat vermeden:

— Soyun! dedi.

İhtiyar,

— Aman efendim, hiç olmazsa müsaade buyurun da bir yıkanayım.

— Soyun diyorum sana...

Kadının bu kadar acelesi olduğuna göre, demek artık hiç tahammülü kalmamıştı. İhtiyar, yırtık pırtık, kirli gömleğini çıkardı.

— Pantolonunu da çıkar!

Artık hiç şüphenin yeri yok. Sıska ihtiyar, güzel kadının geniş kalçalarına, dolgun göğsüne baktı. Artık yorgunluğunu, açlığını unutmuştu. Olabilir ya... Gönül bu. Şu kadının gönlü de onu çekmiş olabilir. İhtiyar, içinden «Allahım beni utandırma, yüzümü kara etme!» diye dua etti. Pantolonunu da çıkardı. Kadına doğru sokuldu.

Güzel kadın,

— Fanelânı da çıkar! dedi.

Sonra zile bastı. İçeriye en az bu kadın kadar güzel bir hizmetçi girdi.

İhtiyar, «Yooo... Bu ahlâksızlık. Ben bu yaşta iki kadınla başa çıkamam!» diye içinden geçirdi.

Güzel kadın, güzel hizmetçiye,

— Mürebbiyeye söyle, çocukları alsın, gelsin! dedi.

Hizmetçi çıktı. Bir donla kalan ihtiyar üşümüş, titriyordu; belki soğuktan, belki heyecandan...

Vaktiyle, kendisine ihanet eden kocasından intikam almak isteyen güzel bir kadının, yoldan geçen bir adamı çevirip onunla yattığını duymuştu.

«Galiba beni âlet etmek istiyor» diye geçirdi içinden.

Bu kadar güzel bir kadının intikam âleti olmaya değerdi. Yutkundu.

İçeriye hizmetçi, bir mürebbiye, üç de çocuk girdi. En büyüğü on, en küçüğü altı yaşında kadar, iki kız, bir oğlan, melek gibi güzel üç çocuk. Sıska ihtiyar «Hizmetçi ile mürebbiye neyse, ama çocukların yanında?» diye düşünüd.

İhtiyarın bacakları değnek kadar ince, kolları halat, boynu çöp gibiydi. Birbirine geçmiş kaburga kemikleri uzaktan sayılıyordu. Üstü sarı, kirli bir deri kaplı iskelet...

Güzel kadın, mürebbiyeye,

— Bugün Aysel yemek yedi mi? diye sordu.

Mürebbiye,

— Pek az, dedi, kakaosunu hiç içmedi.

— Peki, Göksel?

— O büsbütün iştahsız...

— Ya Altan?

— Biraz çikolata yedi.

Güzel kadın, çocuklarına döndü. Onları korkutur gibi parmağını uzatarak, ayakta titreyen çıplak ihtiyarı gösterdi:

— Bakın, bunu görüyorsunuz ya... Nasıl iskelete dönmüş. Eğer yemek yemezseniz siz de işte bunun gibi olursunuz.

Üç melek yavru, korku ile, analarının dolgun kalçasına yapıştılar. Şiir kadar güzel kadın, sıska ihtiyara,

— Haydi, çabuk giyin, artık gidebilirsin! dedi.

FIRÇA KILI

Dayımı hiç sevmem. Cimrinin biridir. Eğer altmış yaşından sonra başına o korkunç hastalık gelmeseydi, biz dayımın ne kadar zengin olduğunu bilemiyecektik. Onu da, ailemizin öbür kişileri gibi orta halli bir insan bilirdik. Başına o hastalık belâ olup da, canını kurtarmak için avuç dolusu para dökmeye başlayınca, işte o zaman dayımın ne kadar zengin olduğunu anladık. Parası olduğu halde hastalanıncaya kadar yoksul biriymiş gibi yaşamasına bütün aile kızdık.

Dayımın göbek noktasiyle, kuyruk sokumu arasında, ama yeri tastamam belli olmayan bir derdi vardı. Göbekle kuyruk sokumunu düşünün, ikisinin arası iki karış var, yok. İşte bu iki karışlık yerde hastalığın nerede olduğunu hekimler bitürlü bulamıyorlardı. Gökbilimciler, gökyüzünde bizden milyonlarca ki-

lometre uzaktaki yıldızların adresini bize söylerken, doktorların, dayımın göbeği ile kuyruk sokumu arasındaki hastalığın yerini bulamamaları, tıbba olan güvensizliğimi doğruluyordu.

Dayım,

— Sanki içimde bisürü kedi köpek var, diyordu. Kedilerle köpekleri bir çuvala doldursanız, çuvalın ağzını da kapasanız, hayvanlar nasıl birbirlerini tırmalar, ısırırlarsa, benim içimi de öyle tırmalıyorlar.

Hiç şüphesiz dayımın içinde ne kedi, ne köpek vardı. Dayım, gençliğinde «Servet-i Fünun» dergisine okur mektupları yazdığından, içimde kedi köpek var diye, edebî teşbih yapıyordu. Keşki dayımın içinde kedi köpek olsa. O zaman serseri köpekleri, sokak kedilerini öldürmek için belediyenin yaptığı gibi, dayımın içindeki kedi köpeklere zehirli et parçaları atar, zavallıyı bu dertten kurtarırdık.

Bitakım hastalar vardır, ağrıyan yerlerini bilmezler. O zaman hastalığın adresini bulmak işi de doktorlara düşer. Oysa dayım, hastalığının yerini de biliyor:

— İşte burası!... diye, göbeği ile kuyruk sokumu arasındaki ikl karışlık yeri gösteriyordu.

Dayım, doktorlara bu kadar da kolaylık gösterdiği halde onlar yine ne hastalığın yerini bulabiliyorlar, ne adını biliyorlardı.

Dayım, gitmedik doktor bırakmadı. Hastalıktan kurtulmak için o kadar para harcadı ki, biz onun zenginliğini ancak böyle anladık.

Birisi daha tıpkı dayımın hastalığına uğramış. Bir profesör doktor onu bu hastalıktan kurtarmış. Dayımı hemen bu profesör doktora götürdük. Profesör doktor muayeneden sonra,

— Ülser, dedi.

Bir sevindik, bir sevindik. Bir insanın ülser olması, ne olduğunu bilmemesinden daha iyidir. Ben, okuldaki biyoloji bilgime dayanarak,

— Dayımın hastalığı göbeği ile kuyruk sokumu arasında. Ülser midede olur. Göbekle kuyruk sokumu arasına bir hat çekerseniz, mide bu hattın yukarısında kalır... diye bilgiçlik ettimse de, doktor.

—Hakkınız var, fakat dayınızın midesi sarkmış, bu hattı üç santim geçmiş, dedi.

Profesör doktor, hemen ameliyat gerektiğini söyledi. Dayım, ağrıdan sızıdan kurtulmak için ameliyat oldu. Bu ameliyat hastalığın artmasından başka bir işe yaramadı. Doğru mu, yalan mı, bilmem, bize, ameliyat sırasında operatörün yanında bulunan hemşirenin söylediğine göre, karnı yarıldıktan sonra dayımın midesinde ülser bulunmamış. Hattâ doktor o kadar şaşırmış da,

— Ben şimdiye kadar binlerce mide yardım, ama hayatımda böyle taş gibi sağlam mide görmedim, demiş.

Böyleyken, bu kadar eziyetimiz boşa gitmesin, hiç olmazsa aldığımız ameliyat parasını hak edelim diyerek, dayımın midesinin yarısını kesip atmışlar. Asistan doktor,

— Ülser yok, sapasağlam mideyi neden kesiyoruz? diye profesöre itiraz etmiş. Profesör de,

— Mide netâmeli bir organdır. Her ne kadar şimdi ülser yoksa da, ilerde ülser olabilir. Midenin yarısını kesip atmakla ilerdeki ülser tehlikesini yarı yarıya azaltmış oluyoruz, diyerek asistana yeni bir tıp dersi vermiş.

Dayım yarım mideli olarak ameliyattan kaktı. Ama hastalığı iki kat arttı. Bunun üzerine uzman bir dahiliyeciyi salık verdiler.

— Öyle bir doktor ki, dediler, eğer öleli yirmidört saati geçmemişse, ölüyü bile diriltir.

Gerçekten dedikleri kadar varmış. Dahiliyeci, dayımı muayene eder etmez, hastalığın böbreklerde olduğunu bir bakışta anladı.

— Böbrek ameliyatı gerekir, dedi.

Dayımın karnını ikinci kez yardılar. Doktor şaşkınlıkla böbreklerin sapasağlam olduğunu görmüş. O kadar sağlam ki, böyle iki sağlam böbrek bitek adama çok gelir diye, bir tanesini kesip almaya karar vermişler. Her ne kadar ameliyatı yapanlardan bir genç doktor,

— Şu sapasağlam böbreği nasıl kıyıp da keseceksiniz, maşallah Griniviç saati gibi tıkırtıkır işliyor, demişse de, dahiliyeci,

— Eğer böbreğini kesip çıkarmazsak, bu adam kendisini ameliyat ettiğimize inanmaz. Havadan paramı aldılar, der. İlerde herhangi bir anlaşmazlığa meydan vermemek için, bak kestiğimiz böbrek işte bu, diye kendisine gösteririz. Elimizde bir kanıt bulunsun... diyerek dayımın böbreklerinden birini kesip çıkarmış.

Dayım bu ameliyattan tek böbrekle canını

kurtarmış olduğu ve ameliyat sırasında kendisini öldürmedikleri için de ayrıca para verdikten başka, gazetelere, ameliyatı yapan doktorlardan o hastahanenin kapıcısına kadar hepsine teşekkürlerini bildiren ilânlar vermişti. Ne bu ameliyat, ne de teşekkür mektupları işe yaradı. Dayımın ağrıları büsbütün arttı. Bir tanıdığımız,

— Ben onaltı kere ameliyat oldum, bütün iç organlarımı söktüler, yeniden taktılar. Hiçbir işe yaramadı. En sonunda, falan doktor beni tedavi etti, dedi.

Hemen dayımı falan doktora götürdük. Dayım başından geçen tıbbî macerayı anlatınca doktor güldü. Dayıma,

— Sizi yanlış yerinizden ameliyat etmişler. Sizde bağırsak düğümlenmesi var, dedi.

Buna benim de aklım yattı. Dayım o kadar cimridir ki, bağırsakları da sarfiyatı önlemek için düğümlenmiş, hattâ kördüğüm olmuş olabilir.

Dayımın üçüncü kez karnı yarıldı. Doktor, bağırsakların görünce şaşırmış, elinden neşteri bıçağı atıp,

— Bu ne biçim bağırsak, ben hayatımda bu kadar uzun bağırsak görmedim! diye bağırmış.

Dayımın bağırsakları sekiz - on kişiye yetecek uzunluktaymış. Ben oldum olasıya tabiattaki eşitsizliklere içerlerim. İnsanların boyları da böyledir. Kimisinin hakkı yenmiş, boyu kısa kalmış, onlardan arta kalanlar da başka birine boy vermiş, uzamış da uzamış. Kimbilir kaç insanın da bağırsağının kısa kalması bahasına dayımın bağırsakları bu kadar uzamış.

Doktor, her ne kadar dayımın bağırsaklarında bir düğümlenme görmemişse de, hazır açmışken bağırsaklarının fazlalığını alayım diye dayımın bağırsaklarına estetik ameliyatı yapmış.

Her ne kadar dayımın bağırsakları, normal insanın bağırsak uzunluğuna geldiyse de hastalığı da büsbütün arttı.

Ankara'da bir doktor salık verdiler. Dayıma,

— Eğer o da tedâvi edemezse, hiç boşuna uğraşma, artık tedâvi olamazsın, demektir. Ondan sonra kaldır kendini denize at! dediler.

Ankara'daki doktor, dayımın başından geçen tıbbî macerayı dinledikten sonra güldü, hastalığını da şıp diye buldu:

— Kör barsak iltihabı...

Dayımın karnını bir daha yardılar. Ve zavallının körbağırsağının, iltihaplanma şöyle dursun, sâf bir genç kız kalbi kadar temiz olduğunu gördüler. Ama bikez karın açılmışken, eli boş dönmek tıbba saygısızlık olacağından dayımın körbarsağını söküp çıkardılar.

Zavallı dayımı hastalıktan sanki bu tertemiz körbağırsak koruyormuş gibi, körbarsağı çıkar çıkmaz dayımın hastalığı besbeter arttı.

Dayım, ondan sonra, kim, nerede bir doktor salık verdiyse oraya koştu. Her tedâvi, her ameliyat, dayımın hastalığını ağırlaştırmaktan başka hiçbir işe yaramadı. Ben, dayım gibi bir memurun nasıl olup da o kısa ömründe doktorlara yetiştirecek kadar para biriktirebilmiş olmasına hâlâ şaşarım. Hava yerine rüşvet alsa ,ekmek yerine rüşvet yese, bir insan yine de bu kadar para biriktiremez.

Dayımın içinde kesilip biçilmedik yer kalmadı. Çift olan bütün iç organları teke indiği gibi, kimi organları kısaltıldı, fazlaları alındı, körbağırsak gibi işe yaramayanları da çıkarıldı. Öyle ki, ameliyatlardan önce altmış kilo gelen dayım, içerisi boşaltıla boşaltıla, çift uzuvları teke indirile indirile otuzsekiz kiloya düştü.

Dayım artık iyi olmaktan bütün umudunu kestiği sırada yeni bir doktor salık verdiler. Çıkmayan canda umut vardır demezler mi! Dayım da son umutla bu doktora gitti. Doktor, dayımın tıbbî macerasını dinledikten sonra acı acı gülerek:

— Size yazık olmuş, hastalık bademciklerinizde, dedi.

— Haddim olmayarak bir maruzatım var, dedim, dayımın hastalığı böbreğiyle kuyruk sokumu arasında bizce bilinmeyen bir noktadadır. Bâdemciklerin bu bölgeyi nasıl etkilediğini anlıyamıyorum.

Doktor,

— Onu ben de pek anlıyamıyorum, dedi. Yalnız bâdemcikler esasen bir işe yaramaz, fazlalıktır. Onları çıkarmakta hiçbir sakınca yoktur. Esasen dayınızın içinde bâdemcikten de başka alınacak bişey kalmamış. Herhalde sakatlık bâdemciklerindedir. Bir kere onları da alalım, yine iyi olmazsa o zaman düşünü-

rüz.

Dayımın bâdemciklerini söktüler. Bu da bir işe yaramadı. Artık dayımın vücudu, dikiş yerlerinden balık ağına dönmüştü. Doktorlar yeni bir ameliyat için bıçak bile kullanmıyorlar, dikişleri sökünce, dayımın içi, karnıyarık gibi yarılıveriyordu. Bu dikişler yalnız bir işe yarıyordu: Dayım ağrıların zoruyla eskisi gibi bağırıp çağırmıyordu. Çünkü biraz zorlansa dikişler patlıyordu.

Artık dayım,

— Hey ulu Tanrım, şu insanın vücudunu, üst delikten alt deliğe kadar neden fermuarlı yaratmazsın ki, doktor kulların rahatça açıp baksınlar, diye abuk sabuk söylenmeye başlamıştı.

Dayıma salık verilen doktorlardan biri, dayımda artık ameliyat edilecek bir santimlik boş yer bulamayınca,

— Guddeler bozuk, size hormon tedavisi gerekir, hormonlarınız aşırı çalışıyor, diyerek affedersiniz, dayımın yumurtalıklarından birini almak gerektiğini söyledi. Doğrusu bu kadar eksik organla nasıl olup da dayımda hormonların aşırı çalıştığına şaştım. Ama doktor,

— Vücutta hormon guddelerinden başka çalışacak organ kalmamış, mecburen hormon faaliyeti artmış, dedi.

Dayım,

— Aman şunların ikisini birden al da kurtulayım! diye yalvardıysa da doktor, bunun tıbba ve insaniyete aykırı olduğunu söyliyerek, dayımın yumurtalıklarından yalnız bir tanesini aldı.

Bu da işe yaramadı. Ne olduysa, zavallı dayımın yumurtalığına oldu.

Derken efendim, dayım, kendini öldürüp kurtulmaktan başka çıkar yol olmadığına karar verdiği bir sırada, tıpkı dayımın maceraları başından geçen ,sonra bir doktorun tedâvisiyle hastalıktan kurtulan biri, dayıma kendisini tedâvi eden doktorun adresini verdi. Dayımın tıbbî macerasını dinleyen doktor güldü,

— Yazık olmuş dedi, sizin içinizden çıkan organlarla, sizin gibi bir adam daha yapılabilirdi!

Doktor, dayımın ayaklarını muayene etti.

—Hastalık nasırlardan geliyor, nasırlarınızı keseceğim, dedi.

Doğrusu dayımda da, nasırlardan başka kesilecek bişey kalmamıştı. Ben, hiç olmazsa zavallı dayımın nasırlarını olsun kurtarabilmek umuduyla,

— Aman doktor, göbekle kuyruk sokumu arasındaki bölgenin nasırla ne ilgisi var? diye bağırdım.

Doktor,

— Vücut bir bütündür, dedi. Meselâ serçe parmağınızda dolama olsa, yalnız dolama olan yer mi acır, yoksa bütün vücudunuz mu acı çeker, baştan aşağı mı hasta olursunuz? dedi.

Dayımın bütün nasırlarını kestiler. Bu nasır kesmenin doktora yararı olduğu kesinse de, dayımın hastalığına hiçbir yararı olmadı.

Dayım Etibba odasından doktorların listesini getirip baktı. Bu liste içinde tedâvisini görmediği yalnız iki uzman hekim kalmıştı Önce birine gitti. O, dayımın nasıl hâlâ yaşıyabildiğine şaştı.

— Siz insanlıktan çıkmışsınız. Tıp ilminin kuvvetine bakın ki, tıbbın sayesinde siz bile yaşıyabiliyorsunuz, dedi.

Listedeki son doktor, hastalığın dişlerdeki apseden ileri geldiğini söyledi. Dayım kurtulurum umuduyla dişlerini de söktürdükten sonra,

— Aman, boşala boşala uçacak gibi oluyorum, dedi.

Dayım yaşamasına yaşıyordu ama, bir ruh haline gelmişti. Bir gün bana,

— Son kalan paramı Avrupalı bir doktora vermek istiyorum, dedi.

Dayımla Paris'e gittik, orada tanıdığımız kimse olmadığı için, kapısının üzerinde doktor levhası gördüğümüz ilk yere girdik. Parisli doktor, dayımı dinledi, sonra muayene etti. Başladı gülmeye. Doktor gülmekten yerlere seriliyordu. Neden sonra kendine gelebilen doktor eline bir cımbız aldı. Dayıma,

— Ağzınızı açın! dedi.

Dayım ağzını açtı. Doktor, cımbızı dayımın ağzına soktu. Sonra cımbızı çıkardı. Dayıma,

— Nasılsınız? dedi.

Dayım,

— Çok iyiyim, ağrım sızım kalmadı, dedi.

Doktor:

— İşte sizin hastalığınız, diye cımbızın ucundaki beyaz kılı gösterdi.

— Bir daha dişinizi yıkarken dikkat edin, dedi, fırçanın kılı boğazınıza saplanmış.

Paris'ten döndük. Dayımın hiç bir hastalı-

ğı kalmamıştı. Ama parası da kalmamıştı. Sapasağlamken altı ay sonra öldü. Artık parasızlıktan mı öldü, yoksa eski ameliyatlarından yarım kaldığı için mi öldü, bilmiyorum. O kadar ameliyattan sonra daha da yaşıyacak değildi ya...

TAŞRA MUHABİRİNİN FOTOĞRAFI

Muhabirlik kimliği için vesikalık fotoğraf istiyorlardı. Bizim vilâyette iki fotoğrafhane var. Biri Güneş fotoğrafhanesi, öbürü Zaman fotoğraf stüdyosu... Güneş fotoğrafhanesinin sahibi Râsim, arkadaşım olduğu için söylemiyorum, ben bu Zaman fotoğrafhanesinin sahibi Rahim Efendi'yi sevmem, Rahim Efendi, siyasetçi mi, yoksa resimci mi hiç anlamazsınız. Fotoğrafhanesinin camekânında, başbakan kimse, onun koskocaman bir resmi durur. Bir bakarsın, günün birinde başbakanın o koskoca resmi inmiş, onun yerine başka bir koskocaman resim konmuş.

— Yahu, bu resim de kimin resmi? diye soruşturup dururken ,akşam üzeri bizim vilâyete gelen İstanbul gazetelerine bir de bakarız, Rahim Efendi'nin camekâna astığı resim, gazetelere basılmış. Eski başbakan istifa etmiş, yenisi gelmiş... Şimdiye kadar kaç başbakan değiştiyse, değişen başbakanları biz radyodan, gazeteden önce, Rahim Efendi'nin camekânına bakarak öğrenirdik.

Yalnız başbakanlara özgü bir iş değil bu, bakanların resmine de o işi yapar. Camekândan bir bakanın resmi indi de, yerine başka birinin resmi kondu mu, anla ki ,o bakan değişmiş, yerine resmi konulan bakan olmuştur. Siyasî havayı koklamakta burnu böyle keskin bir adam daha gelmemiştir. Görülmüş şey değil, bir bakanın sıhhî sebepten olsun, gayri sıhhî sebepten olsun, istifa ettiğini bakanın kendisi bilmeden, Rahim Efendi bilir.

Zaman fotoğrafhanesinin camekânındaki resimlere bakınca, kimin yıldızının söndüğünü, hemen anlarız. Geçen yıl seçim sandıklarındaki oyların sayılması bitmemişti. Bir de baktım Rahim Efendi, camekânına yeni resimler asmış. Ne dersiniz, onun resimlerini astığı adamlar, milletvekili olmadılar mı! Hattâ Reşit Bey'e,

— Müjde, milletvekili seçildiniz, diye koşmuşlar da, Reşit Bey,

— Zaman fotoğrafhanesinin camekânında resmimi görmeden, seçildiğime inanmam... demiş.

Orada resmini görmüş de inanmış.

Rıza Bey de bigün Zaman fotoğrafhanesinin önünden geçerken, resmini camekânda görmeyince,

— Eyvah!... demek beni partiden ihraç ettiler!.. diye feryat ederek sokağın ortasında yığılıvermiş.

Kimin ne zaman ne olacağını, nereden bilir de, resimleri önceden bulur buluşturur, hiç anlaşılmaz.

Bu dediğim, yalnız başkanlara, bakanlara, milletvekillerine özgü değildir. Hangi bir yabancı kral, hangi bir yabancı başbakan, prenses, memleketimizi ziyarete gelse, isterse Japon İmparatoru, isterse Habeş Kralı, Rahim Efendi hemen onun koskocaman bir resmini camekâna koyar.

Zaman fotoğraf stüdyosu sahibi Rahim Efendi'yi hiç sevmem. Onun için vesikalık resim çektirmeye, Güneş fotoğrafhanesine gittim. Güneş fotoğrafhanesinin sahibi Rasim, fotoğrafçılığı İstanbul'da öğrendi, Buraya gelip dükkân açtı.

Râsim'e,

— Haberin olsun, gazeteci oluyorum, dedim. Muhabirlik kimliği için vesikalık resim istiyorlar. Göreyim seni, bir resmimi çek, bizim vilâyetten ne fotoğrafçı çıktığı İstanbul'a nam olsun...

Râsim,

— Hiç merak etme, dedi, ben çektiğim resmi, evelallah konuştururum...

Resmi çekerken, ille de düz dur, diye tutturdu.

— Kardeşim, dedim. Bu her ne kadar vesikalık fotoğrafsa da, askerlik işi için değil... Şöyle biraz gülmek yok mu? Hafiften şöyle anlamlı gülücük... Sağ dirseğimin altına da bikaç cilt kitap koymalı...

Fotoğrafçı Râsim,

— Olmaz! diye tutturdu.

Vesikalık fotoğrafta poz alınmazmış.

— Ne demek? Yahu, bu senin bildiğin gibi bir resim değil. Hükûmet dairesine memur girmiyorum ben. Bu resim gazetecilik resmi. Sen hiç hayatında yazar resmi görmedin mi?

— Hiç görmez olur muyum? İstanbul'da ne kadar yazar esnafı varsa ,hep bana resim çektirirlerdi.

Katırın en inatçısı, şu bizim Râsim'in yanında dünyanın en yumuşak başlı hayvanı kalır. Olmaz der, bir daha demez.

Ne demek olsun, şu Râsim fotoğrafçı olmakla yazar resminin nasıl olacağını benden iyi bilecek değil ya... Ben Andire Cit denen Piver Loti denen ünlü yazarların resimlerini görmüştüm. Elini şakağına dayamadan, dirseğinin altına kitap koymadan yazar resmi olur mu? Bir tanımayan, resme bakarsa, yazar mısın, odacı mısın nerden bilecek?

— Bre kardeşim, parasiyle değil mi bu? Ben, canım isterse vesikalık diye anadan doğma resmimi çektirirlim... Sana ne be!

Herifi gücünen yola getirdim. Sağ dirseğimin altına kalın kitapları yerleştirdim. Sol yumruğumu çenemin altına koydum. Sağ elimi de şakağıma dayadım. Bir de şöyle hafifçen, belli belirsiz güldüm. Yazarlık pozu olursa bu kadar olsun.

Bu sefer de Râsim, ille objektife bak, diye tutturdu.

— Ulan oğlum, bu fotoğraf, senin bildiğin fotoğraf değil. Yazar fotoğrafı bu... Sen kendi işine bak. Herkesin hürriyetine karışma. Ben nereye istersem oraya bakarım. Sen bas düğmeye, çek şu fotoğrafı...

Râsim,

— Benden günah gitti, dedi. Fotoğrafı kabul etmezlerse, ben karışmam.

— Sen karışma.

—Yalnız dudaklarını bir iyice yala ki, parlak çıksın.

— Hah şöyle, bir akıl yatar söz söyle ki, yapayım.

Dudaklarımı iyice yaladım.

— Çek! dedim.

— Dikkat! Çekiyorum... dedi.

— Hadi çek!

— Hazır mısın?

— Allah belânı versin ulan fotoğrafçı Râsim! Çek ulan şunu! Sen çekesiye, dudaklarım kurudu.

Kuruyan dudaklarımı yeni baştan yaladım. Râsim,

— Dikkat! dedi.

Gözlerimi yukarıya, bulutlara bakar gibi Râsim'in dükkânının tavanına diktim. Dudaklarımı iyice bir daha yaladım. Râsim, resmi çekti.

— Aman acele yap! dedim.

— Acele istersen alâmünit olur! dedi.

— Alâmünit olsun, malâmünit olsun, yap şunu.

— Sonra sana benzemezse karışmam! dedi.

— Allah Allah... Benim fotoğrafımı başkasına mı benzeteceksin?

— Yahu saan benzer ama, beğenmezsin. Burnu büyük olmuş dersin, kulağı kocaman dersin... Bırak şunu «haftalık» yapalım.

— Haftadan evvel olmaz mı?

— Ancak bir haftada olur.

Ben «haftalık» resmin ne olduğunu bilmez miyim? Ama belki acele etmesi için sıkıştırırım diye,

— Bu zamanda eloğlu bir haftada çocuk yapıyor... Buna can mı vereceksin ki, bir hafta bekletiyorsun? dedim.

— Canlı gibi olacak, dedi. Kirpiklerini tel tel say... İstersen acele de yaparım ama, tıpkı tıpkısına sana benzer, sonra beğenmez, benimle kavga edersin.

Bak alçağa. Adamın yüzüne karşı söylenir lâf mı şu?

Râsim,

— Retuş yapacağım, dedi. Alnına ışık vuracak. Gözünün bebeği parlayacak. Dudaklarını düzelteceğim. Burnunu biraz küçülteceğim. Bozuk adamı düzeltmek, yeniden adam yapmaktan zor.

İçimden «Allah belânı versin ulan fotoğrafçı, Râsim gibi senin...» dedim. Ulan sen dur. Hele bir gazetenin yazı ailesine gireyim. İlkin işe senden başlamazsam bana adam demesinler... Senin gibiler oldukça bu memleket düzelmez.

Biyandan da gazeteye «Vesikalık fotoğraflar haftalık olacağından en kısa zamanda göndereceğim» diye telgraf çektim. Herifler, ne oldu bu muhabire diye, merak ederler de, telâşlanırlar. Bir de bakarsın vesikalık fotoğraf gecikti diye, benim yerime başka birini alıvermişler. Memlekette, cebinde desteyle

vesikalık fotoğraf gezdiren açıkgöz çoook...

Zaman fotoğrafhanesinin sahibi Rahim Efendi, benim fotoğrafçı Râsim'de resim çektirdiğimi duymuş. Bir vilâyette iki fotoğrafçı olduklarından birbirlerine düşmanlar. Zaten bu bizim vilâyette az bişey yüksek noktadan geğirsen herkesin kulağına gider, duymayan kalmaz. Bigün Rahim Efendi beni yoldan çevirdi.

— Ulan Kadir'in oğlu, dedi, Râsim'de resim çektirmişsin, öyle mi? Alacağın olsun senin...

Rahim Efendi bana ne yapar? Külâhıma bile öksüremez. Elinden geleni ardına komasın.

Hergün fotoğrafçı Râsim'e gidiyorum.

— Bugün banyo ettim.

— Bugün filmi kuruttum.

— Bugün kaşını düzelttim.

— Aman iyi yap Râsim, gözünü seveyim, diyorum. Aman resim bir yazar resmine benzesin; bu iş, başka işe benzemez.

Hergün başka bişey söylüyor

Resmime özensin diye, Râsim'i hergün öğleleri Nefaset Aşevi'ne yemeğe götürüyorum. Bak şu işe, insan rüşvet vermeden resim bile çektiremiyor.

Derken efendim haftası oldu. Râsim,

— Resimler tamam! diye müjde verdi.

Bir de resimleri elime alayım ki, rezalet...

— Ulan bu ne? Bu kimin resmi?

— Senin.

— Ulan alçak! diye bağırdım. Şu vilâyeti baştan sona, köy köy, kasaba kasaba gez, dolaş... Şu fotoğraftakine benzer bitek adam bulabilir misin?.. Ulan, vilâyetin şerefini batırdın. Şu surat, bu şehirden çıkar mı? Doğru söyle bu kimin resmi?

Yemin billâh ediyor ki, senin diye.

— Etme oğlum. Ben kendimi tanımaz mıyım? Bu ben değilim. Sakın benim diye başkasının resmini çekmiş olmayasın.

— Senin resmini çekerken dükkânda başka biri yoktu ki...

Dükkânın kapısından,

— Ey ümmeti Muhammet! Vicdanı olan söylesin. Şu fotoğraftaki surat bana benziyor mu? diye bağırdım.

Bütün konukomşu başıma üşüştü. Hepsi de ayrı ayrı fotoğrafa baktı:

— Bu, sen değilsin! dedi.

Konfor palas otelinin sahibi, resme baktı baktı da,

— Bu, senin olmadığı gibi, bu vilâyete de, bu eşkâlde bir adam şimdiye kadar gelmemiştir! dedi.

Fotoğrafçı Râsim, otelciye,

— Sen bu şehre her geleni bilir misin? dedi.

— Vilâyete böyle biri gelse, haberimiz olmaz mıydı? Çoluk çocuk arkasına düşerdi.

Kebapçı Arif beni biyana çekti:

— Bu Râsim var ya dedi, bu herif resimci filân değil. O gördüğün resmi çeken makina da yalan. Arkası siyah perdeli bir tahta kutu geçirmiş eline, İçi boş... İçinde makina yok.

— Deme...

— Vallahi, İstanbul'dan eline bisürü resim geçirmiş. Resim çektirenlere bu senin resmin diye yutturuyor. Kimsenin anladığı yok. Senin gibi bir anlayana çatarsa, başı belâya giriyor. Nerden bildin dersen, bıldır bir iş için gerekti. Buna bir resim çektirdim. Bu senin resmin diyerek, elime bir avrat resmi vermesin mi! Ben yine anlamadım da, kendi resmim diye belediyeye götürdüm. Belediye kâtibi anladı. «Ne o Arif Efendi, bıyıkları mı kazıttın!» demez mi! Sonra götürdüm kendisine... Yanlışlık olmuş, dedi. Oradan bir bıyıklı resmi çıkardı verdi. O da bana benzemiyor ya, eh andırıyor. İşte böyle... Bu herif eline bir yerden tonlarla resim geçirmiş, benzetip benzetip, bu senin resmin diye veriyor.

Resme bakıyorum, bakıyorum, bana hiç benzer yanı yok. Resimde sâde bir dil çıkmış ortaya. Koskocaman bir dil... İnek dilini çıkarır da burnunu nasıl yalarsa, işte öyle...

— Râsim, bu ne kardeşim?

— Dudağını yalarken çıkmış. Ben sana resmi çekerken «dikkat!» dedim.

— Peki kardeşim, sen bana dudağını yala, parlak çıksın, demedin mi?

— Canım, dudağını yala dedimse de, boyuna yala dur, demedim. Ben «dikkat!» der demez, dilini içeri sokacaktın.

— Ulan, burada dilden başka bişey görünmüyor. Benim dilim bu kadar uzun mu? Yüzüm, gözüm, ağzım, burnum kapanmış. Bre alçak! Ben bu resmi gazeteye gönderirsem, beni yazar yaparlar mı? Bu resmi, hiçbir yazar resmine benziyor mu? Sen hiç mi yazar resmi görmedin? Böyle alay eder gibi dilini çıkarmış, ağzını burnunu yalayan insan res-

minin kimlik kartına konulduğu dünyanın neresinde görülmüş. Ben gazeteciyim diye o kimlik kartını çıkarıp bir hükûmet dairesinde gösterirsem bana ne derler?

Râsim bir de,

— Sen benim meslek şerefimle oynuyorsun, ben bir resmi retüş ederim, kancık eşek resmini kızoğlan kız, dünya güzeline çeviririm, demez mi!...

Cinayet dedikleri şey başka neden çıkar?

Râsim, işin kötüye vardığını anlayınca,

— Senin dil meselesine itirazın varsa, dil meselesi kolay, dedi. Ben retüş eder, dili kazırım.

— Haydi dili kazıdın, diyelim... Altından ağzım burnum çıkar mı?

— Çıkar!

Fotoğrafçı Râsim dili kazıdı. Resim bana benzemiyorsa da, yine bir insan resmi olduğu belli. Resimleri gazeteye gönderdim. Bikaç gün sonra da benim muhabirlik kimliğim geldi.

Râsim görünce,

— Yine bana dua et, dedi. Eğer senin tastamam resmini çekseydim, bu suratla insan yazar olamaz diye, imkânı yok sana gazeteci kimliği vermezlerdi.

Kimliği de cebime koyunca, gazeteye verilecek haber aramaya başladım. Zaman fotoğrafhanesinin önünden geçiyordum. Bir de baktım. Rahim Efendi, bakanlardan birinin resmini vitrinden indirmiş. Bundan iyi haber olur mu? Hemen postaneye koştum.

«Güvenilir kaynaklardan aldığım bilgiye göre» camekândan resmi inen bakanın istifa ettiğini telgrafla gazeteye bildirdim. Tekrar çarşıya dönünce, Zaman fotoğrafhanesine bir de ne bakayım, bir bakanın resmi daha camekândan indirilmemiş mi? Hemen postaneye koştum, gazeteye o bakanın istifa ettiğini de bildirdim.

Ben telgrafı çekip gelene kadar, Rahim Efendi, bir resmi daha indiriyordu. En sonunda bütün bakanların resimlerini camekândan indirdi.

Ben de dokuzuncu sefer postaneye koştum, «Güvenilir ve inanılır kaynaktan aldığım bilgiye göre, hükûmet toptan istifâ etmiştir» diye gazeteye telledim.

Bundan hiç kuşkum yoktu. Çünkü, Rahim Efendi, camekândan bir bakanın resmini indirsin de o bakan istifa etmesin, görülmüş şey değildi.

Aradan yarım saat kadar geçti.

— Postane telefonundan seni bekliyorlar, diye haber geldi.

Telefona gittim. Gazeteden soruyorlar:

— Biz Ankara'dan soruşturduk. Hükûmetin istifa ettiğinden kimsenin haberi yok... Sakın yanlışlık olmasın.

— Kesin, yanlışlık yok.

Rahim Efendi mi bilir, Ankara'dakiler mi? Elbet onlar da sonradan öğrenirler.

Ertesi gün oldu. Zaman fotoğrafhanesinin camekânına bir baktım, bigün önce indirdiği resimleri, eski yerine asmamış mı! Hemen Rahim Efendi'nin yakasına yapıştım:

— Bakanlar istifa etmediler mi?

— Yooo...

— Peki, istifa etmediler de neye dün resimlerini indirdin?

— İstifa ettikleri için indirmedim. Camekânı temizledim, tozunu aldım da ondan indirdim.

O akşam gelen gazeteye baktım, koskoca bir başlık koymuşlar: «Hükûmet istıra ediyor mu?»

Ne ediyor diyorlar, ne de etmiyor. Bu da gazeteciliğin bir cilvesi. Hükûmet istifa etmedi ama, polis marifetiyle benim elimden muhabirlik kimliğim alındı.

İLLE DE AMERİKALI!

Haçmiyan ailesinin biri Cihangir'de, biri de Bomonti'de iki apartmanı var. Büyükada'da da köşkleri var. Kazançları da yerinde.

Baba Haçmiyan ithalâtçıdır. Apartmanların gelirlerini saymazsanız, yıllık kazancı, on tane yüksek memur maaşından daha çoktur. Baba Haçmiyan, Madam Haçmiyan; bitek kızları, bir de oğulları... Genç Haçmiyan Ame-

rika'da okuyor. Matmazel Haçmiyan Arnavutköy Amerikan Koleji'nde...

Görünüşte, Haçmiyan'ların hiçbir dertleri olmaması gerek. Ama işin içyüzü öyle değil, büyük bir dertleri var. Komşuları Sırçıyanlar altı katlı apartmanlarının iki katına da Amerikalı kiracı almışlar. İkidebir gelip gidip,

— Ah, Mösyö Haçmiyan, bir kibar Amerikan familyasına dördüncü katı kiraya vermişim, hiç sorma... diye övünürler.

Gazinoda akşamları dost aileler buluşunca. Sırçıyan'lar, Bıngılyan'lar, Zoputyan'lar, hep apartmanlarına Amerikalı kiracı almakla övünürler.

— Zo, Amerikan dedik ise, sizin kiracı gibi yardım heyetinden serjan değildir. Amerikan sefaretinde memurdur.

Madam Bıngılyan hemen oradan atılır:

— Hıh... Bi keret sefaret deyil, konsoloshanedir. Memur deyil, odacıdır. Bizim kiracıyı der isen ekonomik misyonun reyizidir...

Evde bu, misafirlikte bu, gazinoda bu... Hepsi de apartmanlarına aldıkları Amerikalı kiracılarla övünürler. Hem de Amerikalı kiracıların seviyesi ne kadar yüksek olursa kendilerine o kadar şeref payı çıkarırlar. Meselâ Mösyö Zoputyan, dostlarından üstün çıkabilmek için evine aldığı Amerikalı kiracının profesör olduğunu söylemiş, bunu herkese, her yerde, her fırsatta ilân etmişti. Ama Madam Bıngılyan yaptığı soruşturma sonunda, Zoputyan'ların Amerikalı profesör diye övündükleri kiracılarının Amerikalı zenci bir gemi tayfası olduğunu, gemiyi kaçırdığı için, geminin dönüşüne kadar iki ay burada kalacağını öğrenmişti. Bu haber hemen yayıldı. Büyükada'da Zoputyan'lar kimsenin yüzüne bakamaz oldular.

Madam Zobutyan da boş durmadı. O da Bıngılyan'ların Amerikan generali diye övündükleri kiracılarının, bir Amerikan Çavuşu olduğunu açığa vurdu.

Haçmiyan'ların üzüntüsü büyüktü. Apartmanlarından kiracıları çıkmıyor, hiçbir kat boşalmıyordu. Bikere boşalsa, Amerikalıdan başka kiracı almıyacaktı. Haçmiyan bütün kiracılarla mahkemelikti. Becerikli olduğundan apartmanına, bir Amerikalı kapıcı olsa, sefir diye, bir denizci olsa âmiral diye yutturabilirdi.

Haçmiyan'ların üzüntüleri uzun sürmedi. Mahkeme kararıyle Cihangir'deki apartmanın üçüncü kat kiracısı evden çıkarıldı.

Mösyö Haçmiyan hemen Tarlabaşı'ndaki emlâk komisyoncusuna koştu. Bir kiracı istiyordu ama, ille Amerikalı olacaktı. Emlâk komisyoncusu,

— Başka milletten olsa?... dedi, çok kibar yabancı aileler var. Meselâ Fransızlar.

— Olmaz.

— İtalyan olsa...

— Olmaz.

— Mösyö Haçmiyan, bir İngiliz ailesi var. Hem de daha yeni geldiler. Hazır bize alışmamışken...

— Yabancı milletten olmaz, dedi, Amerikan isteorum...

Amerikalı kiracı bulmak zordu. Amerikalı kiracılar karaborsaydılar. Çünkü kira azmış, çokmuş bakmıyorlar, ne istense veriyorlardı. İster hava parası al, ister yıllık peşin al, ne karakola, mahkemeye şikâyet ediyorlar, ne de kimseye bişey söylüyorlardı.

Emlâk komisyoncusu hababam Amerikalı kiracı aramaya başladı. Mösyö Haçmiyan günde bikaç kere telefon edip komisyoncuya, Amerikalı kiracı bulup bulmadığını soruyordu.

Komisyoncu, bugün yarın diye atlatıp duruyordu. Amerikalı kiracı bulunsa, hem Mösyö Haçmiyan'dan, hem kiracıdan oldukça büyük komisyon alacaktı.

Komisyoncu aradı taradı, Amerikalı kiracı bulamadı. Aklına bir kurnazlık geldi. Komisyoncunun bir akrabası, güzel biyerde, hem geniş, hem de ucuz ev arıyordu. Adam, yabancı gemilerde çalıştığından İngilizce biliyordu. Bu kadarı da Mösyö Haçmiyan'ı kandırmaya yeterdi.

Komisyoncu, Mösyö Haçmiyan'a telefon etti...

— Hav du yu du?

— Fayn, tenks... Hav du yu du?

Herif besbelli Amerikalı, hem de su katılmamış... Mösyö Haçmiyan,

— Evi gördü mü, beğendi mi? diye sordu.

Komisyoncu,

— Gördü beğendi, dedi.

— Ne iş yaparmış?

— Mütehassıs. Esas petrol mühendisi, hem de profesör... Buraya petrol aramaya gelmiş.

Mösyö Haçmiyan sevindi. Büyükada'daki dostlarını altetmişti. Bir bunun için, on para almasa evini yine de verirdi.

— Ne kira istiyorsunuz Mösyö Haçmiyan?

Kat, dört büyük, bir küçük oda, bir salon, bir balkondu. Eski kiracılar üçyüzelli liraya oturuyorlardı. Kiracı Amerikalı olunca, üçyüzelli lira istemek ayıp oluyor Beşyüz lira mı istesin altıyüz lira mı? Sonra aylık mı, yıllık mı istesin... Beşyüzden yıllığı altıbin lira eder.

— Siks tavzent... dedi.

Amerikalı,

— Siks tavzent doler? diye sordu.

Dolar, Mösyö Haçmiyan'ın hiç aklına gelmemişti. Amerikalı altıbin dolar mı, diye soruyordu. Haçmiyan,

— Yes, siks tavzent doler, dedi.

Amerikalı bu sefer, bişeyler daha söylediğinden Haçmiyan anlıyamadı.

— Pliz... dedi.

— For evri mons? «Her ay mı?»

Haçmiyan yıllık altıbin lira demişti. Önce lira dolar olmuş, şimdi de galiba aylık oluyordu.

— Yeees... dedi.

Amerikalı,

— Olrayt... dedi.

Amerikalıya katın anahtarını verdiler. Amerikalıdan kapora alınmazdı, onunla kontrat yapılmazdı. Amerikalı demek banka demek. Ama komisyoncu hemen Haçmiyan'a asıldı, komisyonunu aldı.

Haçmiyan sevinçten uçuyordu. Hem evini yüksek bir Amerikalıya kiralamış hem de bir yıllık kira ile bütün apartmanın parasını çıkarmıştı. Temiz iş, kibar iş...

Haçmiyan'lar o gece, Zoputyan'ları, Bıngılyan'ları, apartmanlarını Amerikalılara kiralamış olan bütün dostlarını evlerine ziyafete çağırdılar. Bay Haçmiyan kiracısını anlata anlata bitiremiyordu.

— Herif Amerikan üniversitelerinin genel direktörüdür. Ben beşyüz lira dedi isem, «Olmaz, kabul etmoorum!» diye bağırdı. Amerikan muamelesi dolar ilen. Ben çe dedim. Sene be sene altı bin dolar dedi isem. «Olmaz, kabul etmoorum!» diye tekrardan bağırdı. Ayliği altıbin dolar. Zo ne dersin?

— Kıyak iştir, ne diyelim...

— Adı nedir Mösyö Haçmiyan?

— Adı Mister Riçırt...

— Hiç duymamışım.

— Riçırt demek Fransızcaya tredüksiyon eder ise, yiniya ki, Rişar demesine gelir.

Ziyafetin ertesi günü Haçmiyan'ın dostları erkenden araştırmaya, soruşturmaya geçtiler. Bir de baktılar ki, Mister Riçırt yani Fransızcası Mösyö Rişar olan adam, Reşat adında bir gemici değil mi? Artık Haçmiyan Büyükada'da tefe kondu, alay eden edene... Hele karısı, Haçmiyan'ın başının etini yedi:

— Zo, sen ne hışır herifsin ki daha bir Amerikan ilen bir gayri Amerikanı birbirinden ayıramoorsun?

Bütün itibarı iki paralık olan Haçmiyan saçını başını yolmaya başladı. Bir de komisyoncuya üstelik ikibin lira komisyon vermişti. Doğruca apartmanına koştu. Elini zile atmadan içerden gelen çocukların gürültüsünü duydu. Hepsi de bülbül gibi Türkçe konuşuyordu. Zile bastı. Kapıyı Mister Riçırt açmıştı. Mister Riçırt karşısında apartman sahibini görünce:

— Helloo... Hav du yu du Mister Hiçmeyin? «Nasılsınız Bay Haçmiyan?» diye sordu.

Deliye dönen Haçmiyan,

— Hav du yu mav duyu ağnamam! diye bağırdı. Havlayıp mıvlayıp kendini Amerikanım deyi yutturmaya utanmoorsun... İçerdekiler nedir? Hepsi de halis muhlis Türkçe lâf edoorlar... Böyle kepazelik olur? Reşad'ı Riçırt yapmış isen bu düpedüz dolandırıcılık değildir?

Gemici Reşat güldü:

— Ne istiyorsun, onu söyle?

— Hiçbişey istemorum, evden çık, o kadar...

— Bu zamanda ev bulmak, eşya taşımak kolay mı? En aşağı üçbin liranın kapısı. Parayı ver, çıkalım. İstersen mahkemeye ver, o daha işime gelir.

Haçmiyan düşündü:

— Üçbini verir isem şıp diye çıkarsın, yoksam beni yan bastırırsın?

— Bizde söz sözdür. Hemen çıkamam. Üçbini verirsin. Dört ay da müsaade edersin. O zamana kadar ev arar, bulurum çıkarım.

Haçmiyan üçbin lirayı verdi. Günü gününe dört ay sonra gemici Reşat apartmanı boşalttı. Haçmiyan sonunda gerçek bir Amerikalı kiracı buldu. Hem komisyoncuya, hem Reşat'a verdiği parayı Amerikalı kiracıdan bol bol çıkardı.

Ama, apartmanlarında Amerikalı kiracılar bulunan dostları o kadar alay ettiler ki, Haçmiyan'lar Temmuz sıcağında Büyükada'dan İstanbul'a taşınmak zorunda kaldılar. Koca yazı şehirde geçirdiler.

— Hayatını anlatır mısın şekerim? dedim.

— Aman, bıktım sizden, dedi. Erkek milleti değil misiniz? Birazcık yüz verince su koyuverirsiniz.

— Aşkolsun... Çok teessüf ederim. Bu ağzı senden hiç ummazdım. Ulan bize de mi?

— Boşveeer...

Biz, Madam Eleni'nin evinin üst katında sokak üstündeki odadaydık.

— Bozuuuuul!... diye avazı çıktığı kadar bağırdı. Sokağı dolduran kalabalık, haykırmasını duymuş olacaktı. Benim şaşkınlığımı görünce, kendini karyolaya fırlatıp bir kahkaha attı.

Bu kadınların gülmeleri de, ağlamaları kadar kolaydır.

— Asılma yavrum, depoya gider!... dedi.

— Sana asılan var mı?

— İş zamanı iş... Alış verişe bakalım...

— Biz karı haracı yemiyoruz.

— Bozulma anam, yedek parça yok...

Gidecek gibi kapıya doğru yürüdüm.

— Yataktan fırladı, boynuma sarıldı.

— Gel otur. Anlatayım! dedi. Ama rakı isterim.

— Senin canın sağ olsun.

Kapıdan,

— Anneee... diye bağırdı.

Aşağı kattan Madam Eleni'nin kart, boğuk, beş kere erkek sesi duyuldu:

— Ne var kıız?

— Zurtik'i gönder bize, rakı alsın.

Zurtik,

— Emret âbi, dedi.

Zurtik'e iki onluk toka ettim:

— Oğlum Zurtik, bize bir şişe rakı.

— Büyük mü olsun?

Kıçına bir tekme vurdum:

— Ulan sorulur mu? Daha duruyor... Toz ol!.

Merdivenleri inerken arkasından seslendim:

— Mezeler tam olsun!

Zurtik, her şeyi tam getirdi. Giderken,

— Afiyet olsun... dedi.

Üçüncü kadehte Meziyet'in dili çözüldü. Asıl adı Meziyet'tir, ama, ona burada Yırtık Ayten derler. Sol kulak memesinden dudağının kenarına kadar bıçak yarası izi olduğundan Yırtık Ayten diyorlar.

— Ben, dedi, affedersin, Sivrihisarlıyım.

İki kadeh rakı içince, her lâfının başında sonunda bikere «affedersin» derdi. Bunu kibarlık için söylediğini sanıyorum.

— Sivrihisar iyi yerdir affedersin. Affedersin babamı bilmiyorum. Babam ben doğmadan cartayı çekmiş affedersin... Annem evlendi. Evlenince affedersin, benim rahatım bozuldu. Herif bana göz açtırmıyor. Nerede yalnız bulursa sıkıştırıyordu. Yalnız sıkıştırmakla kalsa iyi. Affedersin daha neler yapıyordu. Derken annem manzarayı çaktı... Onun üzerine beni, affedersin on liraya mı, yirmi liraya mı nüfus dairesinde çalışan bir memura sattı, hizmetçilik için affedersin. Oh kurtuldum, dedim. Ama kurtulmamışım. Affedersin daha beterine çattım.

— İçelim Ayten!

— Şerefine nonoşum. Sonra, affedersin, herif evli, ihtiyar da affedersin. Bu sefer o başladı saldırmaya. Derken karısı çaktı manzarayı. Beni evlâtlık diye başka birisine sattılar. Artık, oh kurtuldum diye sevinirken, bu sefer de, herifin oğlu başladı affedersin. Oğlanın anası bizi bastırınca beni Emet'e tâyin olan bir memura sattılar. Affedersin, oh kurtuldum, diye sevinirken, bir gece gürültüyle uyandım. Kendimi iki delikanlının kollarında buldum. Benim hayatım roman be! Eğer filme alsalar hayatımı, namussuzum bütün millet ağlar. Beni dağda bir hafta oynattılar affedersin. İki kişi, dokuz kişi oldu... Ne de olsa serbest hayat, oh kurtuldum derken, candarmalar bastırdı affedersin. İşte şimdi kurtuldum, dedim. Ne de olsa affedersin, candarma...

— İçmiyorsun...

— İçelim... şerefine!... Affedersin, beni delikanlıların kaçırdıkları eve sağ salim teslim ettiler.

Oh, kurtuldum, demeye kalmadı, bu sefer, evin hanımı, affedersin beni adam etmek için sabah akşam dövmeye başladı. Derken bizim oradan geçen bir mühendise hizmetçi lâzımmış. Beni o mühendise sattılar... Mühendis, beni Bilecik'e getirdi. Tam, oh kurtuldum diye sevineceğim, bu sefer de mühendis sataşır. Yalnız bir mühendis olsa iyi, gece eve bi sürü arkadaşı geliyor...Bir gece mühendisin

arkadaşlarından biri ben seni himâyeme alayım, dedi. Beni mühendisten aldı. Evine kapadı. Oh kurtuldum derken, beni affedersin, himâ yesine alan adam da başlamadı mı? Oradan biri hâlime acıdı. Bana «Kız, seni kurtarayım» dedi. «Aman kurtar!» diye yalvardım. Adamın evine kaçtım. İşte şimdi kurtuldum derken, bu sefer de o bırakmaz. Bıktım. Beni kimsenin kurtaracağı yok, affedersin, Bursa'ya kaçtım. Orada hizmetçiliğe başladım... Aman kurtuldum demeye kalmadı, affedersin, evin büyük beyi, iki küçük beyi yapmadıklarını bırakmadılar. Bir şoför çıktı karşıma. Affedersin bana evlenme teklifi yaptı. Hiç olmazsa evlenir de kurtulurum diye şoförle evlendim.

— Haydi içelim Ayten!

— İçelim canikom... Sonra canım, evlendim. Bana kendisini şoför diyen herif, affedersin, beni her gece birine şey etmiyor mu? Misafirlerden biri hâlime acıdı da, affedersin, «Sana yazık» dedi. «Kaç İstanbul'a gel de seni bir işe yerleştireyim» dedi. Belki kurtuluruz diye, İstanbul'a kaçıp gittim. Beni çağıran adam evliymiş. Bana ayrı bir ev tuttu. İstanbul'da gözüm açıldı biraz. Affedersin çalışıp hayatımı kurtarmayı kurdum. Gazetedeki ilânlardan affedersin bir avukatın yanına girdim. Oh kurtuldum, diye sevinecekken, bu sefer de avukat bırakmaz... Bir arkadaşım, sana yazık değil mi, dedi, affedersin, beni bir mağazaya tezgâhtar yaptı. Aman ne iyi... Bir akşam affedersin, patron beni yemeğe dâvet etti. Boğaziçi'nde bir otele götürdü. Yedik, içtik, tam yatağa girdik, affedersin, orası turistik otel değil miymiş! Ahlâk Zabıtası baskını verdi. Her odadan don paça herifler, karılar fırladı. Kadının biri kendini kuyuya attı, yakaladılar. Ben kombinezonla sokağa fırladım. Ama çantamı yanıma almıştım. Köşe başındaki bir otomobile atladım. Oh, kurtuldum, diyordum. Şoföre, evin adresini verdim. «Çek!» dedim. Şoför güldü. Meğer benim kurtuldum diye bindiğim araba; Ahlâk Zabıtasının arabası değil miymiş! Kendi ayağımla, affedersin, tıpış tıpış gelmiştim. Otelin bütün müşterilerini iki arabaya yüklediler. Bizi karakola getirdiler. Erkeklere «Haydi gülegüle» dediler, onları bıraktılar... Biz kaldık. Kadınların ikisi evli, biri gebe, üçü yüksek sosyeteden aile karısı, ikisi de kızmış. Yine içlerinde, affedersin, en namuslusu ben çıktım. Artık polisin eline geçtim, hiç olmazsa kurtulurum diye sevinirken, affedersin, oradan da bizim muamelemizi ikmâl edip, Zührevi Hastalıklar Hastahanesi'ne kapadılar. Affedersin, hastahanede biraz kendime gelirken, oradan da taburcu ettiler. Bu sefer biri akıl verdi, seni bar artisti yapayım da, affedersin, namusunla çalış, hayatını kurtar, dedi. Bar artisti oldum. Oh kurtuldum, diye sevinirken, bir gece Ahlâk Zabıtası bara baskın yaptı. Affedersin, benim yaşım küçük olduğundan barda çalışamazmışım.

— İçelim...

— İçelim, şerefine... Beni tekrar hastahaneye yatırdılar. Hastahaneden çıkınca, «Yaşım küçükmüş, ben nerde çalışırım?» diye sordum. «Yalnız randevu evinde çalışabilirsin. Orası gizlidir» dediler. Affedersin iyi kalpli bir adam beni bir randevu evine götürüp sattı. Randevu evinde, «Aman namusumla çalışıp hayatımı kurtarayım» derken, başıma bir herif belâ oldu. «Ben senin dostun olayım» dedi. Adetmiş. Bütün kızların birer dostu olduğundan, ben de o adama «İyi ya, ol!» dedim. Hayatta bir de dostum var, oh kurtuldum, diye affedersin sevindim. Adet öyle olduğundan kazandığım paranın yarısını randevu evinin sahibi, yarısını da dostum alıyordu. Buna karşılık dostum iki günde bir eve uğrayıp bana dayak atıyordu. Merhametli bir adam çıktı karşıma affedersin «Kız sana yazık değil mi? Seni o herifin elinden kurtarayım» dedi. «Aman kurtar» dedim. Kurtardı, bu sefer de o dostum olduğundan, paralarımı o almaya, beni de o dövmeye başladı. Aman kurtuldum diye sevinirken, evi polisler bastı. Tekrardan affedersin, hastahaneye düştüm. Çıktığım zaman yaşım kanunî çalışma yaşı olduğundan işte bu eve geldim, çalışmaya başladım da kurtuldum. İki senedir bu evdeyim. Ooooh, kurtuldum affedersin. Şimdi affedersin, resmen çalışıyorum. Aman dünya varmış be!... Merhametli insanlardan kurtuldum artık.

Şişede kalan son rakıyı da içtik. Yırtık Ayten,

— Affedersin, uykum geldi! dedi.

ŞARK ERKEĞİ

Leydi'nin ayrıldığı kocası, kendisinde âsaletin zengin bir kolleksiyonunu toplamış hâlis bir İngilizdi. Onsekiz yarış atı, şatosu, sürek avı için ormanı vardı. Dedesi, kırmızı sakallı bir denizciydi. Aile tarihinde, Lordlar Kamarasına girmiş yedi «Sir» vardı. Kraliçenin nedimelerinden biri, kız kardeşinin okul arkadaşıydı. Her yıl saray balosuna çağırılırdı. Bundan başka, suratı uzun, burnunun ucu havaya kalkık, soğukluğuna gayet soğuk, her âsil İngiliz gibi yapacak işi olmayan, yine de olmayan işlerini büyük bir dikkat ve programla yapan, tarihî ailesinin bütün âsil fertleri gibi durmadan canı sıkılan, Oksford-Kembriç kayık yarışlarında kürek çekmiş, kolleç takımında futbol oynamış. Derbi yarışlarında atı yarışı kaybedince kızmayan, kazanınca sevinmeyen, adı sorulsa bir dakika düşünmeden adını söylemeyen, hergün Griniviç ayarıyla tam saat beşte çayını içen, anlatılan gülünecek bişeyse on dakika sonra dudaklarını kıpırdatan, piposu ağzında, Times gazetesi cebinde, viskisi önünde duran tastamam asil bir İngiliz. Ne asâletinde ne İngilizliğinde kıl kadar bir eksikliği yoktu.

Leydi işte böyle bir asilden ayrılınca, İngiliz yüksek sosyetesinin, İngiliz donanmasından en aşağı yüz defa daha kuvvetli olan geleneği Leydi'ye karşı şahlandı. İşe saray bile karıştı. Hindistan da elden gittikten sonra, saray, karışacak başka işler bulamadığından, asîllerin gönül ve yatak işlerine eskisinden daha çok karışmaya başlamıştı. Ama Leydi, ne kaybedecek tahtı, ne denize indirilen gemi törenlerinde gülümsemek, ne de geçit törenlerinde eteklikli askerleri selâmlamak gibi ciddî bir işi olmadığından, İngiliz Adasının üzerine şahlanan geleneğine boş verdi.

Aşkta hayâl kırıklığına uğrayan asîl İngilizlerin, öbür miletleri yukardan süzüp avunmaları için, dünya gezisi gibi küçücük eğlencelerle oyalanmaları gelenek olduğundan, Leydi'nin ayrılan kocası da bu geleneğe uyarak, kısa bir müddet için yarış atlarından ve Londra'nın sisinden ayrıldı.

Leydi de, ruhunu anlayan erkeği bulmak için babasıyla yola çıktı. Bütün Avrupa'yı, Amerika'yı dolaştılar. Hiç bir erkek, Leydi'nin kül rengi gölzerindeki sisli kederi silemedi. Leydi, kızlığında okuduğu romanların etkisiyle,

— Şarka gidelim babacığım, dedi.

Aslında yabancıları kazıklamak için yapıldığı halde, kazıklanmaya gönüllü yerlilerden yabancılara kazıklanmak sırası gelmeyen İstanbul'un en büyük oteline yerleştiler. Dul bir Leydi'nin gönül yarasını tamir etmek istediğini duyan yüksek sosyete erkekleri akın ettiler. Hem kendileri, hem memleketleri adına Leydi'nin gönlünü etmeye çalışıyorlardı. Bunlar Fransız erkeği kadar güzel dans ediyorlar, İtalyan erkeği gibi fıkralar anlatıyorlar, Amerikan erkeği gibi iş yapıyorlardı. Kimi İngiliz gibi giyiniyor, kimi Alman gibi rap rap yürüyordu. Leydi'nin gönlünü fethetmek isteyenler, etrafında pervane gibi dönüyorlar. Şekspir diliyle şiirler okuyor. Paris aksaniyle nükteler yapıyorlardı. Baş eğmelerinde, bel kırmalarında, öksürmelerinde, viski bardağını tutuşlarında, bacak bacak üstüne atışlarında, soyluluk kurallarına en küçük aykırılık yoktu.

Leydi, ruhunu anlayacak erkeği artık bulmaktan umudunu kestiği bir akşam kendisine bir erkek tanıttılar. Boylu, geniş omuzlu, yaşı elli gösteriyorsa da, rahat altmış var. Erkek, eğer erkekse, yaşlandıkça erkekleşir.

Leydi, yeni tanıştığı Ekrem Şefik için soruşturma yaparken, Ekrem Refik de boş durmadı, onun için soruşturma yaptı. Bunun sonucunda Leydi'nin ruhundaki kederi sezdi. Leydi ile başbaşa kalıp konuşurlarken, ağzından söz değil bir homurtu çıkardı Okyanusta teknesi ölüm fırtınasına tutulmuş kaptan, gözlerini kısıp ufku nasıl süzerse, Leydi'nin gözlerine işte öyle bakıyordu. Arasıra avının üzerine atılacak kaplan gibi çenesini kasıp, dişlerini gıcırdatıyordu. Leydi bitmişti. «İşte ruhumu anlayacak, aradığım şark erkeği...» dedi. Bir başlarına kaldıkları zaman Ekrem Refik ona kurt gibi bakıyordu. Ha yedi, ha yiyecek... Ama bitürlü yemiyordu. Leydi'nin elinde olsa, rahatça yiyebilmesi için, kendini bir kayık tabağa koyup Refik'e verecekti. Cins erkek de işte böyle kadını kolay kolay yemiyordu.

Bir gece yine başbaşa akmışlardı. Leydi, Refik'in kurt gözü gibi parlayan gözlerine

baktı:

— Hiç evlendin mi Refik?

Refik'in ağzından zor anlaşılır bir homurtu çıktı:

— Altı defa...

— Karılarından neden ayrıldın?

— Çok kıskancım. Biz şark erkekleri kıskanç oluruz.

Leydi'nin içi titredi.

— Evet?

Aman bu Refik'in ağzından da lâf çıkmıyordu.

— İlk karımın burnunu, kulağını kopardım.

— Nasıl yaptınız bunu?

Refik tükürür gibi:

— Dişlerimle... dedi.

Leydi'nin içinden tatlı bir ürperme geçti. Ertesi gün babasına hep Refik'i anlattı. Karısının kulağını, burnunu dişleriyle koparıp tüküren adam. Artık Leydi hergün babasına ajans bülteni gibi Refik'ten yeni bir haber getiriyordu.

— Aman baba, görsen ne müthiş bir adam. İkinci karısını öldürmüş.

Daha ertesi gün,

— Aman baba, diyordu, o kadar kıskanç ki, evlendiği kadını dağ başında bir eve kapar, her sabah üstüne kapıyı kilitlermiş.

Leydi, baygınlıktan gözleri süzülerek babasına, arkadaş olduğu Türk erkeğinin, sevdiği kadınlara hergün üç posta dayak attığını da söyleyince, ihtiyar İngiliz kuşkulanmaya başladı. Leydi'nin babasına son getirdiği haber korkunçtu:

— Baba, Refik'le evleniyoruz.

Şu kadar yüzyıllık İngiliz asaleti ihtiyarın dudaklarından tek kelimelik bir hiddetle fışkırdı:

— Çıldırdın mı?

Döven, söven, sevgilisinin burnunu, kulağını koparan, karısını hapseden, daha fazla kızarsa öldüren bir şark erkeğini bulan Leydi'yi zaptetmek artık mümkün değildi.

Refik, bir gece, arkadaşlarıyle Boğaz'daki evinde Leydi'yi beklerken, arkadaşlarına asîl İngiliz kadınını nasıl kafeslediğini anlatıyordu. Dinleyenler gülmekten kırılıyordu. Refik Bey,

— Tam bir şark erkeği olduğumu söyledim, diyordu.

Ama Refik Bey'in niyeti ciddi idi. Leydi'yi seviyordu, onunla evlenecekti. Refik Bey saatine baktı:

— Hayret, dedi, yarım sat geçiyor. Neden gelmedi? Olur şey değil... Bu İngilizler eğer siyasî bir anlaşmaya imzalarını koymuşlarsa mutlaka sözlerinde dururlar.

Bu sırada kapı çalındı. Refik Bey sevinçle kapıya koştu. Gelen Leydi değildi. Bir polis, Refik Bey'in karakola kadar gelmesini rica ediyordu.

Karakolda önce hüviyetini tesbit ettiler. Zaten memleketin tanınmış bir adamıydı. Sonra komiser,

— Refik Bey, dedi, Phovers adında bir İngiliz kadınını tanıyor musunuz?

— Tanıyorum. Ne olmuş?

— Bir ihbar var da...

— Ne ihbarı?

— Leydi üç gündür kayıp. Babası telâşta... İstanbul'da polisin aramadığı yer kalmadı. Babası sizden şüpheleniyor.

Refik Bey,

— Ne münasebet! diye bağırdı. Leydi'yi ben de üç gündür görmedim.

— Leydi'nin, kaybolmadan önce babasına söylediğine göre...

— Evet? Ne olmuş?

— Siz Leydi'ye şark erkeği olduğunuzu...

— Neler söylüyorsunuz?

— Leydi evinizde hapis mi? Babası, kızımın hayatını kurtarın diyor. Burnu, kulağı tam olarak kızımı isterim, diyor. Üç gündür kızım bir mahzende kapalı kamçılanıyor, diye bar bar bağırıyor. Refik Bey, zatıâliniz memlekette tanınmış...

Bu sırada komiserin masasının üstündeki telefon çaldı. Komiser telefonda birkaç cümle konuştuktan sonra Refik Bey'e döndü:

—Affedersiniz Refik Bey, dedi. Malûm ya, biz vazifemizi yaptık. Buraya kadar zahmet ettiniz. Şimdi Müdüriyetten telefon geldi. Leydi bulunmuş. Gidebilirsiniz Beyefendi.

Ertesi günü Leydi, babasiyle hava alanındaydı. Uğurlamaya gelen Refik Bey, Leydi'nin hoşuna gidecek son şark erkeği numaralarını döktürüyordu. Belki Leydi'yi İngiltere'ye gitmekten caydırır, kendisiyle evlenmeye razı ederdi. Çenesini sıkıyor, dişlerini gıcırdatıyor, homur homur homurdanıyordu.

— Leydi, siz benim hayatımı bilseniz, emin olun, korkudan dudağınız uçuklar. İkinci karımı her gün döve döve...

Fıkır fıkır oynayan Leydi, Refik Bey'i din-

ledi dinledi, sonra bir kahkaha attı.

— Hiç kendiniz! sıkmayın, dedi, ben şark erkeklerini gördüm, hem altısını birden.

Saçını eliyle geri attı:

— Bakın!

Leydi'nin sol kulağı yaralıydı.

Leydi eteğini kaldırdı:

— Bakın!

Leydi'nin sağ baldırı sargı bezleriyle sarılıydı. Kolunu sıvadı:

— Bakın!

Çürük içindeydi.

Refik Bey:

— May leydi, ne oldu size? diye inledi.

Leydi memnun,

— İnsan, en ummadığı zamanda aradığını buluyor, dedi. Size gelmek için taksiye binmiştim. Anladınız değil mi? Tam altı erkek. Hepsi de tam şark erkeği. Ama sizin gibi değil... Bir eksikleri var, asîl değiller.

— Eğer asîl olsalardı?

— Evlenirdim.

Uçup giden uçak, Refik Bey'in kalbini de alıp götürdü. Şimdi Refik Bey'e, Leydi ile neden evlenmediğini soruyorlar.

— Aman bırakın şunu, diyor, öyle zevksiz yemek yiyor ki ...

— Canım, bu da bir kusur mu?

— Öyle söylemeyin, ayakları da çok büyüktü...

İKİ SAĞIR

Midemden ölüyorum. Ölsem iyi, ölemiyorum da. Bu mide beni bitirdi. Ağrılara dayanamaz oldum artık. Tedavi için gittiğim doktorlardan umudu kesince, iyi olayım diye değil de, Tanrım öldür de kurtulayım, diye duaya başladım. Bir arkadaşım,

— Aman profesör Ahmet Asım'a git, dedi, onun üstüne mideci yoktur.

— Nerde bu profesör Ahmet Asım?

— «.....» Hastahanesinde hekimdir.

— Tanışır mısınız?

— Çok iyi arkadaşımdır. Ben telefon ederim, senin geleceğini söylerim ona. Daha yakından ilgilenir.

— Allah razı olsun.

— Yalnız sağırdır. Ama şöyle böyle sağırlardan değil. Kulağına kurşun akıtılmış gibi sağır. Kulağının dibine sokulacaksın, avazın çıktığı kadar bağıracaksın. Başka türlü duymaz.

Arkadaşım, hekimin sağırlığını öyle bir anlattı ki, bağırmaya sesim yetmez de derdimi anlatamam diye sesi gayet gür, Ekrem adında bir arkadaşımı da yanıma aldım. Ekrem'in sesi de öyle bir ses, en alçak tonla konuşsa camlar zangırdar. O evin içinde konuşsun, sen git taa sokağın başından dinle. Sağır, değil, ölü olsa sesini duyurur.

Ekrem'le birlikte hastaneye gittik. Profesörün odasını sordum. Gösterdiler. Kapının üzerindeki pirinç levhada adı yazılıydı. Nasıl olsa duymaz diye, kapıyı vurmadan içeri girdik. Girer girmez de ben sağ elimi ağzıma boru yapıp,

— Merhaba beyefendiii!... diye bir nâra saldım.

Profesör Ahmet Asım şaşırdı. Anlaşılan, o kadar bağırdığım halde duymamıştı. Yanımdaki Ekrem'i dürttüm. Ekrem yardım etmezse, bağırmaktan gırtlağım patlıyacak, üstelik sağır doktora bişey anlatamıyacaktım. Ekrem sis düdükleri gibi öttü:

— Merhaba... Merhaba... Beyefendiiii...

Profesör Ahmet Asım güldü. Ekrem'in duymuş olacaktı. O da elini ağzına boru yaptı:

— En küçük delik istemem! diye bağırdı. Öyle bağırıyor ki, Ekrem'in sesini bastırdı.

Birbirimize bakıştık. Ekrem'e,

— Ne deliği? dedim.

— Ameliyat edecek herhalde... dedi.

— Daha muayene bile etmedi, hemen delik mi açacak?...

Kulağının dibine sokuldum. Önce derin bir soluk aldıktan sonra ciğerlerimin bütün kuvvetiyle bağırdım:

— Benii tanıdınız mııı?...

O da tıpkı benim yaptığım gibi ağzını kulağıma dayadı:

— Tanıdım... Geleceğinizi telefon ettileeer...

Bir bağırdı ki kulak zarım delinecek sandım. Bu sefer ben iki elimi birden ağzıma boru yaptım. Doktorun kulağına avazım çıktığı kaadr bağırdım:

— Ne deliği?...

Doktor bağırmakta benden üstün:

— Tıkanacaaaak... Bütün delikler tıkanacaaak... Akıntı istemeeem...

— Akıntı yoook...

— Vaaaar...

Ekrem,

— Sen doktordan daha mı iyi bileceksin? dedi, adam mütehassıs, bakar bakmaz anlamıştır. Midende akıntı olup olmadığını sen mi bilirsin, doktor mu?

Ekrem, hekimin kulağının dibinde,

— Muayene istemez miii? diye bağırdı.

Doktor da onun kulağına,

— İsteeer... diye bağırdı...

Üçümüz birden bar bar bağırıyoruz. Bir stadyum dolusu insandan bu kadar gürültü çıkmaz. Kulağım cıncın ötüyor:

— Haydi çıkalım da, delikleri görün...

Ekrem bana,

— Rontgene sokacak herhalde, dedi, rontgende delikleri gösterecek.

Ben doktora,

— Nereye çıkacağız? diye sordum. Ağzını kulağıma yanaştırdı.

— Muayeneye... diye bağırdı.

Odadan çıktık. Doktor önde, biz arkada koridorları geçtik. En üst kata, oradan terasa... derken kendimizi hastahanenin damında bulduk. Marsilya kiremitlerin üzerindeyiz. Doktor bize bağırıyor, biz doktora:

— Doktor Beey...

— Hiç bir delik kalmıyacak...

— İnşallaaah... Sâyenizde.

— Akıntı istemeeem...

— Allah razı olsuuun...

Biz dam üstünde doktorun kulağına, doktor bizim kulağımıza bağırıp dururken, hastanenin bahçesinden sesler gelmeye başladı:

— Sertabip Bey kavga ediyor.

— Koşun...

— Damda...

— Dama çıkarmışlar.

— İki kişiyle...

— Kavga ediyor. Koşun!

Biz damda artık nasıl bağırıp çağırmışız ki, aşağıdakiler sesimizi duymuşlar, kavga ediyoruz hele ellerimizi boru yapıp Profesörün kulağının dibine girdikçe zavallıyı dövüyoruz sanmışlar. Beş altı kişi birden yukarı fırladı. Beyaz gömlekli bir doktor, alnının üstünde muayene aynası,

— Ne var, ne oluyor? diye sordu.

Profesör,

— Bişey yok, dedi. Sağırlarla uğraşmak zor. Hastahanenin damını kaç kere tâmir ettirdik, işe yaramadı. Biraz yağmur yağdı mı dam akıyor. İşte o ustalar... Yalnız, telefonda, çok ağır duyar, aman kulağının dibinde bağır dedi bir ahbabım da...

Alnında muayene aynası olan doktor,

— İkisi de mi sağır? dedi.

Baştabip,

— Herhalde... dedi. Öyle bağırıyorum, gırtlağım yırtıldı, eşek olsa anlar. Bunlar anlamıyor.

Ekrem'le birbirimize baktık.

Beyaz gömlekli doktor sağır olduğumuza göre duymıyacağımızı sanarak,

— Bunları benim gözüm tutmadı, dedi, pek hırlı adama benzemiyorlar.

Beni gösterdi:

— Hele bu pek zibidi bişey... Öbürü dersen, ipten kazıktan kurtulmuş besbelli...

İnsanın kolları arasında can vermek istiyeceği kadar güzel bir hemşire,

— Baştabip Bey, dedi, siz onlara sağır diye bağırıyorsunuz, ya onlar neden size bağırıp duruyorlar?

Profesör Ahmet Asım,

— Sağırlar böyledir, dedi, kendileri duymadıkları için karşılarındakinin de duymadığını sanır, avaz avaz bağırırlar.

— Bu herifleri hiç gözüm tutmadı. İpsiz sapsız herifler...

— Canavar gibi bakıyorlar.

Baştabip yine iki elini boru yapıp kulağıma dayadı,

— Delikleri tıkamadaaan on para vermeeem... diye bağırdı.

Bize öyle sövüp saymışlardı ki, artık sağırlığı kabullenmekten başka çare yoktu. Sağır olmadığımızı söylesek, bu kadar küfürü hazmetmiş olacaktık. Üstelik onlar da mahcup olacaklardı. En iyisi vurdum duymazlıktan gelmekti. Profesörün kulağına, avazım çıktığı kadar,

O da,

— Delikleri tıkamadan para vermeeem... diye bağırdı.

Sonra etrafındakilere,

— Hay Allah belâlarını versin, gırtlağım yırtıldı serserilerin yüzünden... dedi.

Dama çıkanlar, bizim sağırlığımıza kahkahadan kırılıyorlardı.

Ekrem, ağzını Baştabibin kulağına yapıştırdı.

— Aletleri getirelim de işe başlayalım... diye bir nâra attı.

Damdan indik. Bahçede Ekrem,

—Bu ne rezalet! dedi.

— Anlamadım, dedim, ya bizimle alay ettiler, ya bir yanlışlık var.

Hastanenin bahçesinden çıkarken kapıcıya,

— Baştabibin adı ne? diye sordum.

— Raci Bey, dedi.

— Ahmet Asım Bey ne oldu?

— Çok sağır olduğu için emekliye çıktı. Hastaneden ayrılalı bir hafta oluyor.

Sokağa çıktık, arkamızdan iki kişi koştu. Biri benim kulağıma,

— Baştabip Bey tamirden vazgeçtiii... İstemiyooor... diye bağırdı.

Canı burnuna gelen Ekrem, sis düdüğü gibi kalın sesiyle adamın kulağına,

— Ben o baştabibin... diye okkalı bir küfür savurdu.

Adamlardan biri öbürüne,

— Sağır işitmez uydurur, dedi. Baştabip Bey kendisine küfrediyor sandı.

İLLE YOL İLLE DE

— Önce yol kardeşim yol...

— Tabii, yol da gerekli, demokrasi de...

— Yok, yok... İlkin yol, ille yol. Her bişeyin başı, sonu yol. Neden dersen, yol olmayınca bir memlekete demokrasi nerden gelecek? Gelemez!..

— Tabiî canım, yol da gerekli, hürriyet de...

— Yok anam babam, yok... En başta yol geliyor. Yol olmamış, hürriyet para etmez. Yolsuz bir yere hürriyet gelemez ki...

— Tabii, tabii... Yol da ister, efendime söyliyeyim, plân da, program da ister, her bişey ister, değil mi?

— İstemez yahu, hiç de bişey istemez. Yalnız yol ister. Demokrasiden, memokrasiden, hürriyetten mürriyetten, her bişeyden önce yol. Yol olmayınca üst yanı hep fısırtı... Medeniyet, adalet, ziraat, müsavat, ticaret, hürriyet hepsi yol... Bu yolsuzluk benim iflâhımı kesti, bitirdi beni... Bak, böylecene on parasız gurbete düştüm. Çoluğu çocuğu, memleketi bıraktım. Kahrettim. Şimdi İstanbul'a varıp da, nerden üç-beş kuruş kazanacağım diye iş arayacağım. Neden bunlar? Hep yolsuzluktan... Bizim orada kış sekiz-dokuz ay sürer. Bikere altı ay kar kalkmaz. Kar kalkınca da sular taşar. Dağlar, ovalar geçit vermez. Çepçevre kapanır kalırsın. Dünyadan haberin yok. Gelen haberin en yenisi bir-iki ay eskimiştir. Sen ilk gelen habere göre düzenini kurarsın. Oysa o haber sana geldiği zaman, kararlar çoktan değişmiştir. İşler ters döner, haydi iflâs... Gazeteler kışın bir ayda gelir kardeşim, bir ayda, hem de bir aylığı birden. Mektup bir ayda bile gelmez. Telgraftan çabuğu olur mu? Onu hiç sorma İşlemez ki telgraf çekesin. Teller kopar, direkler kar altında kalır. Telefon mu? Bırak Allâsen, yahu tel mel yok.

Yol, kardeşim. Yol yoksa ne adalet olur, ne ticaret olur, ne eşitlik olur.

Öte yıl, çoluğumdan çocuğumdan oldum, evim barkım yıkıldı. Neden? Hep yolsuzluktan. Bizim orda bir Müslim Bey var. Herif gayet politikacı. Öyle pek tahsili mahsili yok ama, particiliğin profesörü. Bir Allah vergisi... Müslim Bey'in ablası var: Ümmügülsüm... Bu kadın, kardeşinden otuz yaş, belki de daha büyük. Üç kocadan ayrılmış, sekiz de çocuğu var. Hepsine Müslim bakar. Bigün bu Müslim bana geldi,

— Ben, dedi, particiliğe başlayacağım.

— Neden icap etti? dedim.

— Başımda onbir nüfus var. Ben bunları başka türlü besliyemem. Particiliğe girmeye mecburum. Allah günahlarımı affetsin... dedi.

Yoksa Müslim iy insan ama ne yapsın. Biz bu Müslim'le ya Allah deyip politikaya daldık. Onunki geçim derdinden, benimki de ticaret işi... Ticaret yüzünden particiliğe bulaştık. Allah'ın inayetiyle Müslim Bey'i milletvekili seçtirdik. Ankara'ya giderken,

— Şu ablamı bir evlendirebilseydim, bütün yükten kurtulurdum, dedi.

Ümmügülsüm, altmışında var.

— Canım, bu yaştan sonra sekiz çocuklu

koca kadın evlenir mi? dedim.

— Sorma kardeş, kendisi istiyor, dedi. İlle kocaya varacak. Bütün zoru koca...

— Seçimi kazandın ya, kim olsa alır ablanı... dedim.

— Aman, dedi, bizim evi gözet, ablamı kolla. Sana güveniyorum.

— Ne demek, senin evin, benim evim...

Ne yapacaksın, her iş Müslim Bey'e bağlı; ticaret bu... Eve gide gele, gire çıka Ümmügülsüm'le işi yoluna koyduk. Derken bigün gazeteler geldi. Hepsinde Müslim Bey'in resmi. Bakan olacak diye yazmıyor mu? Yüzde yüz bakan olacakmış.

Ümmügülsüm bunu duyunca,

— Gayri dedikodu oluyor, bu iş böyle sürmez, dedi.

Bir bakanın eniştesi olmuşuz. Hangi kapı açılmaz bana? Telgrafı çektik, yüksek emirlerini bekliyoruz, dedik. Artık anlar... Altına da enişten diye imzayı bastım.

Nerde bir yönetim kurulu bulursan gir. Nerde bir boş sandalye buldun, hemen çök. Nerde bir taahhüt, arttırma, eksiltme varsa, dal. Artık bakanın eniştesiyim ya...

Telgrafa cevap yok. Mektup gelmez. Telefon edeceğiz, hatlar bozuk. Bekliyoruz. Arada bir aydan çok geçti. Bir sabah evden çıktım. Herkes bana bakıp gülüyor. Ulan ne var? Sinirlerim bozuldu. Kulübe vardım. Millet gülüyor.

— Ne var yahu?

O gün posta gelmiş. Gazeteleri önüme sürdüler. Biz, Müslim bakan olacak diye bekliyoruz ya. Müslim'i partiden ihraç etmişler de haberimiz yok. Ben Ümmügülsüm'le evlenirken, onu da partiden çıkarmışlar. Altmışlık Ümmügülsüm'le sekiz çocuğu başımda... Geçimsizlikten bir boşanma dâvası açtım.

Derken bizim orda, partimizde bir hizipleşmedir başladı. Üç hizip var; bizim Müslim'in, Abdurrahman Bey'in, bir de Şükrü Bey'in... Birinden birini tutacaksın, mecburen, ticaret bu... Belediyenin işlerine, Bayındırlığın işlerine dünyanın parasını yatırmışım. Hiziplerden hangisi kazanırsa işler ona göre yürüyecek. Bu hizipçilik işi Ankara'dan yürütülüyor. Ordan ne derlerse öyle olacak Ankara'daki arkadaşlara telgraflar çektik:

— Aman kimin hizbi baskın çıkarsa tez bildirin...

Cevap geldi:

— Abdurrahman Bey'in hizbini tut!

Tuttuk. Tuttuk da iş yaptık. Yahu politika bu... Fırıldak gibi dönüyor. Biz Abdurrahman Bey'in hizbini tutup ona göre işler çevirmişiz, sermaye yatırmışız. Bize telgraf yirmi günde gelinceye kadar rüzgâr değişmiş. Bizim Müslim, her ne olmuşsa yeniden göze girmiş. Onun hizbi başta. Ne olacak şimdi? Bereket boşanma dâvası bitmemiş. Biz Ümmügülsüm'le barıştık.

Ankara'daki arkadaşlara mektuplar döşendim: «İşler günden güne kötüye gidiyor. Her ne emriniz varsa, tez bildirin!»

Cevap geldi: «Filân yere fabrika yapılması için karar çıktı. Kimse duymadan, oradaki arsaları ucuza kapat.»

Kapattık. Metrekaresi onüç liradan onaltı dönüm tarlayı aldık. Bekliyoruz fabrika yapılacak. Ben artık hesaplıyorum. Fabrikaya toprağı kaçtan satsam, elli liradan mı, yüz liradan mı? Yahu, haber gelmiyor. Onlar tel çekmişler: «Arsayı ordan alma, şurdan al. Karar değişti.»

Gelgelelim tel benim elime bir ayda geçti. Yandık. Neye yandık? Hep yol olmayışından... Telefona koştum. Güç belâ konuşabildik.

— Arkadaş, beni mahvettiniz. Dediğiniz yerden arsa alayım mı?

— Ne arsası?

— Tel çekmişsin ya...

— Yahu o eski iş...

— Ne yapacağız şimdi?

— Sen şimdi hemen şu şu malları topla. Çabuk topla. Kimse bilmiyor, fiyatlar artacak. Çünkü ihracat var...

Metrekaresini onüç liradan aldığım tarlaya üç lira veren yok. Bütün paramızı mala yatırdık. Ev doldu, mağaza doldu, ardiye doldu. Bekliyoruz. Derken yirmi gün önce çekilmiş telgraf geldi:

«Hiçbir mal alma. Elinde ne kadar varsa sat. İthalât başlıyor, ucuzlayacak.»

Mallar çoktaan ucuzlamış, ben burdan ha babam mal topluyormuşum. Telgrafı alınca bana fenalık geldi. Hastaneye kaldırdılar. Elde avuçta kalmadı. Ne yaparsın? Ona aldığımı beşe, beşe aldığımı üçe, üçe aldığımı bire satmaya başladım. Biz burda malı satıyoruz ya, oysa yeniden karar değişmiş, mallar yeniden fırlamış. Bize telefon etmişler, olmamış. Telgraf çekmişler, gelmemiş. Ben burda milyoner olacağım. Elimde hiçbir mal kalma-

yınca gazeteler geldi, bir de baktık, bizim alıp da ucuza sattığımız malların fiyatı üç misline çıkmış. O malları ithâl edilecekken ihraç etmeye başlamışız...

Neden bunlar? Hep yol olmayışından. Yol olsa, zamanında mektup, gazete, telgraf gelse, adalet de olacak, ticaret de, müsavat da, demokrasi de...

El elde baş başta kaldım.Ne yapayım ne edeyim derken, aklıma parlak bir fikir geldi. Bir bağlılık telgrafı çekeyim, dedim. Nasıl olsa iflâsa gidiyoruz, baştakilere bağlılıktan başka kurtuluş yok. Ben telgrafı çektim. O gün de gazeteler geldi. Yahu, benim bağlılık çektiğim adam, onbeş gün önce istifa etmemiş mi? Bak, biz kime bağlılık telgrafı çekiyoruz? Bizim telgraf ters tepti, yenisinin eline geçmiş. Adam kızmış. Vaay, sen misin... Bankalardan boyuna protestolar geliyor. Ben bu sefer ne yaptım, o yenisine bir bağlılık telgrafı çektim. Ohooo. Gazeteler bize gelip, benim telgraf gidesiye ne işler olmuş. İstifa eden o bizim eskisi, gene yerine geçmemiş mi? Benim telgraf da eline...

Bunun üzerine Ankara'dan bir telgraf geldi: «Durumun çok kötü. Seni partiden ihraç edecekler. Sen atik davran istifa et parti değiştir.»

Böyle partide durulmaz. Antidemokratik gidişine artık dayanamıyarak, diye istifamı yazdım. Bereket vermedim. Posta gelmiş. Gazetelere bir bakayım da öyle dedim. Bir de baktım, bizim Müslim'in resmi başta. Eyvaaah!...

Ümmügülsüm de boşanma dâvası açmaz mı? Partiden de ihraç olduk. Ev-ocak, çoluk çocuk gitti. İflâs ettim, para yok, iş yok... Neden bunlar? Yol yok ondan. Yol olsa, mektubunu, gazeteni, telgrafını, telefonunu zamanında alsan, böyle olur mu? O zaman demokrasi de olur, adalet de, hürriyet de, efendime söyliyeyim müsavat da... Amma yolsuz, hiçbişey olmaz. Her bişeyin başı yol, ille yol...

YILIN BÜYÜK İFŞAATI

Saat 02.21. Koyu karanlık bir geceydi. Şehir derin uykusuna dalmıştı. Biz üç gecedir uykusuzduk.

Heryeri kolaçan ederek karanlıklara daldım. O kadar karanlıktı ki, takip edilip edilmediğimi anlayamadığım için ikidebir geriye gidip arkamda birisinin olup olmadığını, kontrol ediyordum. O gecenin o kadar karanlık olacağı hiç hatırıma gelmemişti. İleri geri gide gele arkadaşlarla daha önceden kararlaştırdığımız yere geldim. Durumumuz son derecede tehlikeliydi. Arkadaşlarla aramızda anlaşmış, burada buluşmak için namus sözü vermiştik. Elim pantolonumun arka cebindeydi. Randevu yerine gelince üç kere kesik kesik ıslık öttürdüm. Bunun üstüne karanlıkta bir kibrit alevi parladı. Aleve doğru ilerledim. Herşey, önceden kararlaştırdığımız gibi cereyan ediyordu. Kibrit çakan arkadaşım,

— Neden geç kaldın Hasan, dedi.

Benim adım Hasan değil Ali'ydi ama, plân gereğince adlarımızı değiştirmiştik.

— Kardeşim Nuri... derken,

— Şaşırma, benim adım da değişti, Salih diyeceksin ...Neden geç kaldın, onu söyle! dedi.

— Arkamdan gelen var mı diye ileri geri gitmekten geciktim... dedim.

— Mehmet de gelmedi. Birbuçuk saat gecikti... dedi.

— Sakın caymış olmasın... demeye kalmadan Mehmet geldi.

— Saatimi kurmayı unutmuşum, ondan geciktim, özür dilerim... dedi.

— Özür dilemeyi bırak, yürü! dedim.

Herşey plâna göre yürüyordu.

Karanlıklara doğru atıldık, ağaçlar arasına girdik.

Saat 03, 17... Salih,

— Saat tamam, dah ne duruyorsunuz?

Arkadaşım evin ön kapısını zorladı. Kapı kilitli olduğundan açamayınca, açık pencereden girdi. Ben, plân gereğince dışarda bekleyecektim. Ama az sonra içerden gürültü gelince, ben de pencereden girdim. Üç-dört adım atar atmaz, ayağım bir yere takılıp yuvarlandım. Altımda birisi inliyordu, arkadaşım olduğunu anladım.

— Neyin var Salih? diye fısıldadım.

— Allah kahretsin, merdivenlerden düştüm... dedi.

— Geçmiş olsun! dedim.

Saat 03, 24.,

— Plânı gözden geçirelim, yanlış bir iş yapmıyalım... dedim.

Salih'in çaktığı kibritin alevinde plânı iyice inceledik. Herşey yolundaydı. Arkadaşım birden,

— Şışşşşttt!... dedi.

— Ne var? dedim.

— Birden gıcırtı... dedi.

— Benim ayakkabımdır... dedim.

— Böyle gecede gıcırtılı kundura giyilir mi ulan! diye bağırınca,

— Bağırma duyacaklar Salih, dedim, plânda yazılı olmadığı için unutup giymişim... Başka pobucum yoktu...

— Bırak pabuçlarını! dedi.

— Bırakamam, daha yeni aldım... dedim.

Saat 03. 31... Yeniden bir gıcırdama oldu. Salih,

— Gıcırdayıp durma, dedi.

— Bu gıcırtı benden değil, dedim.

— Tuuu... Şimdi de benim pabuçlar gıcırdıyor, dedi.

O da çıkararak, pabuçlarımızı koltuğumuzun altına aldık.

Merdivenleri çıkarken karanlıkta birisiyle göğüs göğüse geldik. Karşımızdakine,

—Dur! diye bağırdık.

O da bize,

— Dur! diye bağırınca,

— Biz zaten duruyoruz, asıl sen dur! dedim.

— Ben de duruyorum... dedi.

— İyi öyleyse, sen burada dur, biz biraz sonra geliriz... dedim.

Salih kibrit çakıp alevini adamın suratına tutunca arkadaşlardan Yaşar olduğunu gördük.

— Ne işin var burada Yaşar? diye sordum.

— Plân gereğince burada olacaktım ya... dedi.

— Haaa, sahi ...Unutmuşum. Ne var ne yok Yaşar? dedim.

Bir gıcırtı daha olunca sustuk. Üçümüz birlikte ayaklarımızın ucuna basarak geri geri çekilirken, arkamızda bişey varmış, arkamızı göremediğimizden üçümüz birden arka üstü yuvarlandık. Hemen, bizi yuvarlayan şeyin arkasına siper aldık. Vaziyet son derece ciddiydi. Arkasına siper aldığımız şey kıpırdayınca Salih ürktü.

— Ayy! diye bağırdı.

— Sus! Plânda bağırmak yok arkadaş! dedim. Kıpırdayan şey ayağa kalktı. Bu da arkadaşlarımızdan biriymiş. Dört kişi olduk, karanlıklara daldık.

Saat 04. 01... Nihayet odanın kapısını bulduk, Şükrü kapıyı açtı.

«Şükrü yoktu, o da nerden çıktı?» derseniz, haklısınız. O da duymuş, buraya gelmiş. Yaşar bana,

— Telefon hatlarını kestin mi? dedi.

Ben,

— Lüzum yok! deyince kızdı.

— Nasıl olur, plâna göre telefon hatları kesilecekti... dedi.

Ben yine.

— Lüzum yok, nasıl olsa bizim telefonlarla konuşulmaz! dedim.

Şükrü,

— Arasıra konuşuluyor? dedi.

— Evet ama aradığın yerden başka yerle konuşulur! dedim.

Şükrü mat olup sustu.

Saat 04, 04... Plân gereğince elektrik düğmesini çevirdim. Salih,

— Aydınlık gibi var mı, ne güzel... dedi.

Lâmba yanınca resme çok meraklı bir arkadaşımız, duvarda asılı tabloya bakakaldı.

— Şimdi sırası değil! dedikse de,

— San'at başka şey, ne olur, bırakın da iki dakika seyredeyim... diye yalvardı.

— Plânda yok, seyredemezsin! dedim.

Binada çıt yoktu.

Bahçeden baykuş sesi geldi. Plâna göre saat 04.44 de bir arkadaş baykuş gibi ötecekti. İşler yolunda yürüyordu...

Salih yavaşça dolabı açtı, iskambilleri çıkardı, hemen masaya oturduk. O sırada bir kuş beş kere «gu guk, gu guk!» diye bağırınca, Yaşar,

— Bu plânda yok, kim ötüyor? dedi.

Ben,

— Kimse ötmüyor, guguklu saat, dedim, saat beş olmuş.

Masaya geçtik, sabaha kadar dört kol iskambil çevirdik, kılıç attık...

Yukarı katta uyuyan büyükbabamın ruhu bile duymadı. Ben o gece otuz lira yutuldum.

O geceden sonra hep böyle yapıyoruz.

Bu ifşaatımı ne olur, yabancılara çıtlatmayın, ailem kumar oynamama müsaade etmiyor.

TiPLER

ÜSTÜME ÜSTÜME GELEN ADAM

Şimdi görsem hatırlıyamıyacağım, bu bölümde anlattığım dört kişiyi yıllar önce tanımıştım. Bu yazıları yazalı da çok oldu.

Yıllar sonra bu dört kişiyi anlatan yazılarımı yeniden okuyunca, yazarlığın bir hainee, bir zâlimce yanı olduğunu üzülerek gördüm. Bu dört kişi beni gerçekten seviyordu, ben de onları gerçekten sevmiştim.

Kötü kişileri yermek, yazar için ne denli kolay, ne denli rahatlatıcıdır. Yazar için zor olan, sevdiği kişileri eleştirmektir.

Sevdiğim, saydığım kişilerin kimi aksak yanlarını yazılarımda kınarken, ya onlar da beni anlatmaya kalkarlarsa diye düşünmüşümdür hep.

Bu sevimli dört iyi kişinin, bu yazılarda kendilerini tanırlarsa, içten eleştirilerimi kendikendini denetleme olarak benimsemelerini dilerim.

O ilçenin küçük alanında otobüsten indiğim zaman hava yeni kararmıştı. El çantamdan başka bişeyim yok. Çanta elimde alanda durdum. İlçenin ana yolunun neresi olduğunu çıkarmaya çalıştım. Daah gitmeden ezbere biliyorum; bu ilçelerin göstermelik bir tek ana yolu vardır. İlçenin otelleri, büyük lokantaları, kahveleri, bankası, postahanesi, her nesi varsa, hepsi bu yol üzerine dizilmiştir.

Bir dik bayır üzerinde kurulmuş olan ilçenin ana yolu bir yokuştur. Sağlı sollu dükkânlarda tektük ışıklar yanıyor. Yavaş yavaş elektrikler söndürülüyor, kepenkler indiriliyor, ayak sesleri çekiliyor. Az sonra bozuk kaldırımlı bu sokaklarda, in cin top oynıyacak.

Çantam elimde yokuş yukarı çıkmaya başladım. Bir otel arıyorum. Otele benzer bir yer göremedim. Evli evine, köylü köyüne çekilip kasaba kendi üstüne kapanıp, içine gömülünce, sokaklarda otel soracak kimse bulamayacağım.

Ahmak ıslatan yağmuru da inceden başladı. Işıklarını daha söndürmemiş bir dükkân önünde iki kişi konuşuyor. Dükkânın üstündeki tabelâyı okudum. «Bin bir çeşit kantariye ve hırdavatiye tecimevi».

Konuşan iki kişiye sokuldum:

— Affedersiniz. Otel arıyorum. Buranın iyi oteli neresidir?

— Konfor Palas... (Eliyle gösterdi). Şurdan gidin, görürsünüz.

Öbür adam, eğilip yüzüme baktı. Bir sevinçle,

— Siz, dedi siz?... Siz misiniz?

— Evet... dedim, evet ben...

Elimi sıktı,

— Hoş geldiniz, ben sizin okurlarınızdanım. Hiçbir yazınızı kaçırmam.

Bir yazarı bundan daha çok sevindirecek bir olay var mıdır? Bir küçük ilçede, karanlık bir gece, bir okurunuz kör bir ışıkta sizi tanıyor.

— Buyurun... Sizi götüreyim...

Kalın, uzun, şişman, sırtı biraz öne eğik bir adamdı. Bir taşra memuru olduğu belli.

O sağımda yokuş yukarı çıkıyoruz. Anlatıyor:

— Bizim burası...

Dirseği dirseğime değiyor. Otobüste sıkışmış gibi dirsek dirseğe gitmekten sinirlenirim. Yolda giden iki kişinin arasında hiç değilse bir-iki parmak aralık olmalı.

Değmesin diye sola doğru kayıyorum. O da sola, bana doğru geliyor. Biraz daha sola gidiyorum, o da geliyor. Hay Allah... Mıhladız, demir tozlarını nasıl çekerse, adam da öyle geliyor. «Efendi, üstüme yıkılma, biraz öteden yürü!...» diyeceğim ama diyemiyorum. Nasıl denir? Bir okurunuz, bu küçük kasabada sizi bulmanın sevinci içinde coşkun coşkun anlatırken, böyle kabalık olur mu?

— Herhalde kasabamızda epeyce kalacaksınız.

— Üç gün...

— Yooo... Olmaaaz... Vallahi bırakmayız. Hiç olmazsa bir hafta kalın...

Biniyor omuzuma, neredeyse üstüme çıkacak. Ben de ona omuz vurmaya başladım, belki anlar da öteye çekilir diye... Adam uzun, ben kısayım. Benim omuzum, onun beline geliyor. Ne kadar omuz vursam anlıyacağı yok. Başladım itmeye. Gene aldırmıyor. O beni sola itiyor, ben onu sağa itiyorum. Omuz omuza, gövde gövdeye itişiyoruz. Biyandan da adam yazılarıma hayranlığını anlatıyor.

— Hani bir yazınız vardı...

Dayanıyor bana.

— Burada okumayan kalmadı.

Ben de ona omuz vuruyorum. Hem yokuşu çıkıyoruz, hem birbirimizi itiyoruz. Doğrusu görülecek bir dayanışma...

— Efendim neydi o yazınız... Harika...

Adamı itmesem üstüme devrilecek, ben de altında ezileceğim.

İtişmekle olmıyacağını anladım. Bırakayım kendi haline, bakalım ne olacak, dedim. Beni sola itti. Ben sol yanda evlerin, dükkânların duvarlarına dayandım. Eh, diyorum, kendi kendime, duvarla kendisi arasında sıkıştığımı görünce durumu anlar da, biraz çekilir. Ne gezer... Sol omuzum duvara yapıştı, adam daha da itiyor. Yahu duvarı delip öteye geçemem ki...

— Bir yazınız vardı... Elleriniz dert yüzü görmesin...

— Teşekkür ederim.

İtiyor, dayanıyor. Hayatımda böyle nazik bir işkenceye hiç uğramadım.

Benim sevgili okurum, beni duvara yapıştırıp ezecek, defter kâğıdına çocukların bastığı «Çıkartma» gibi duvara yapıştıracak. Benden bir hâtıra olarak bu kasabanın duvarında afişim kalacak.

Solda, duvarın içinde, bir evin birkaç basamaklık merdivenini bulup canımı attım. Adam sanki koluma yapışmış, o da geldi.

— Sizin, diyor, ben en çok dilinize hayranım.

— Teşekkür ederim.

Üç basamak çıktık, evin kapısı... Sıyrılıp kaçmasam, kapıya yükleneceğiz.

Ben duvarlara sürtüne sürtüne, o da benim üstüme yığıla yığıla yürüyoruz. Şu otel nerde? Bir otele gelsek, sevgili okurumun yükünden sıyrılıp canını kurtaracağım.

Bir bahçe duvarına geldik. Duvar değil, eski tahtalardan, paslı tenekelerden bir perde. Tenekelerin üstüne yıkıldım. Sevgili hayranım itiyor, bahçenin teneke perdesi devrilecek.

— En çok neye şaşıyorum biliyor musunuz? Herkes de buna şaşıyor ya... Bu kadar çeşitli konuyu nereden buluyorsunuz?

Omuzuma ya paslı tenekenin ucu, ya bir çivi girdi.

— Aman! diye bağırdım.

— Evet, bu kadar konuyu nerden buluyorsunuz?

— Otel daha uzakta mı? dedim.

— Şuracıkta.

Aramız açılsın diye hızlı yürüyorum, olmuyor. Ondan geri kalmak için yavaşlıyorum olmuyor. Sağa doğru itiyorum, adam benden güçlü ve ağır, yine olmuyor. Ne yapsam, ondan ayrılamıyorum.

Birden aklıma geldi. Bizim bir arkadaşımız vardı. Zavallının dengesi bozulmuştu. Bu bir sinir hastalığı imiş. İnsanın dengesini sağlıyan beyinde bir nokta varmış. Bu nokta bozulursa, insanın dengesi de bozulurmuş. Arkadaşımız istediği bir noktaya doğru yürüyemez, sola, sola devrilerek yürürdü. Karısını şavullar, kaynanasının kollarına düşerdi.

Demek bu zavallı okurumun da beynindeki denge noktasında bir bozukluk var. Ondan, sola sola, üstüme yığılarak yürüyor. Sağ yanına geçersem, üstüme devrilmiyecekti.

Duvarla onun arasından sıyrılıp sağına geçtim. Ama yine kurtulamadım. Bu sefer de sağa sağa devrilmeye, sol omuzum üstüne yıkılmaya başladı. Ben sağa kaçtım, o sağa geldi. Ben kaçtıkça o geldi. Ama yolun sağında duvar da yok, uçuruma doğru itiyor beni.

— Konularınızı hayattan mı alırsınız, yoksa uyduruyor musunuz?

Ter döküyordum.

— Otel uzakta mı?

— Şuracıkta.

Var gücümle ben de ona dayandım. O itiyor, ben dayanıyorum. Benim sol omuzum onun sağ böğrüne bitişmiş, bacaklarımız birbirinden iyice ayrılmış, aramızda bir üçgen boşluk. İtişerek yürüyoruz.

— Ne kuvvetli kalem...

— Sağolunuz, iltifat ediyorsunuz.

— Yooo... İltifat değil, doğrusu bu. Kaleminiz çok kuvvetli.

Ah, kalemim değil de şimdi omuzlarım kuv-

vetli olaydı. Karşıda kör lâmba altında belli belirsiz bir levha: «Konfor Palas...»

Kendimi otelin kapısına atınca,

— İyi geceler... diye bağırdım.

— Bir hafta kalacaksınız değil mi? Sizi iki-üç günde bırakmayız. Yarın sizi kaçta rahatsız edeyim? Kasabamızı gezer, görürsünüz. Kaçta uyanırsınız?

— Onbirde... İyi geceler.

— İyi geceler.

Ertesi sabah, gün ağarmadan uyandım. Hemen otelden çıktım. Alana geldim. O saatte gideceğim yöne otobüs yokmuş. Bir otobüs vardı amma, o da ters yöne gidiyor. Neresi olursa olsun. Hemen otobüse atladım.

KASINTI ADAM

Yurt gezisinde tanıdığım, anlatmaya değer tiplerden biri de, kimin adını söylesem,

— Haaa, tanırım, ben onu bir kere dövmüştüm... diyen delikanlıydı.

Burası büyük bir ildir. Yollarda çok yorulduğum için paraya kıyıp o ilin en lüks otelîne gittim. Banyolu güzel bir oda. Karanlık basmıştı. Zaman kaybetmeden birileri ile tanışıp görüşmeliydim.

Dosyamı açtım. İstanbul'dan bir arkadaş, burdan birisinin adresini vermiş. Hemen telefon ettim. Telefonda her hece arasında aralıklar bırakarak konuşan, sesini zorlıyarak dikleştiren biri,

— Oooo... Hoş geldiniz... Neredesiniz?... Pekalâ... Geliyorum... dedi.

Sesinden onu 50-60 yaşlarında, görmüş geçirmiş biri sanmıştım. Tipini gözümün önüne bile getirmiştim. Uzun boylu, iri yarı olmalıydı. Göbeği de vardı. Kalıplı, ense, kulak yerinde biriydi. O boğuk ses, o tumturaklı konuşma başka kalıpta insandan çıkmazdı.

Telefonda,

— Sizi bekliyor... dediler.

Salona indim. Salonda üç kişi var. Hangisi olmalı? Ama adamı, görmeden sesinden tanıdığım için, o üç kişiden anlattığım kalıpta olana gittim. Elimi uzatıp adımı söyledim. Adam şaşırdı.

— Ooo... Tenks. Hav du yu du?... dedi.

Amerikalıymış.

Salondakilerden ben boyda, zayıf, benden 0-15 yaş genç görünen biri yanıma geldi. Telefonda konuştuğum oymuş.

«Kepenek altında yiğit belli olmaz» derler. Sesinden de insan hiç belli olmuyor. O sesin bu kalıpta bir adamdan nasıl çıktığına şaştım. İnsan 20-30 yıl bir meclise başkanlık yapmalı ki, ancak ondan sonra sesi böyle boruiaşsın, kartlaşsın. Bir de pozu, edâsı var. İnsan bakışlarının altında eziliyor. İki adım kadar geri çekildi. Sergi duvarına asılı resim seyreder gibi bana öyle bir baktı, beni alıcı gözüyle iyice süzdü...

Sol elinin parmaklarını açarak kapıya doğru uzattı,

— Buyurun gidelim... dedi.

Bir diktatör devlet başkanı da düşman bir elçiyle ancak böyle sert konuşur.

Otelden çıktık.

— Bu gece misafirimsiniz... dedi.

Bir lokantaya gittik. Bir masaya karşılıklı oturduk.

— Ne içersiniz?

Normal insanın sesi ağzından, boğazından çıkar. Bilemediniz ses, gırtlaktan çıkar. Bu, kasıla kasıla sesini taa karnından, barsaklarından çıkarıyor.

Karşılıklı rakı içiyoruz.

Yabancısı olduğunuz bir yerde huyunu suyunu bilmediğiniz bir adamla konuşmanın ne zor iş olduğunu o gece anladım.

Konuştukça, sevimli yanlarını buluyordum. Gerçekte iyi bir insana benziyordu. Ama ille o kasılması yok mu!

Zavallı, kasılması yüzünden, kendisi olmaktan çıkmış, kendinden başka biri olmuş. O anlatıp dururken, ben de onun neden böyle olduğunu keşfe çalışıyordum. Çünkü hiçbir insan doğuştan yaradılıştan, oluştan böyle olamaz. Hep, yeni bir elbise giymiş de bir büyük adama misafirliğe gitmiş gibi bir hali var. Kolalı yaka olur. Ama bunun her yanı sert kolalı. Elleriyle, kolarıyle, bakışıyle, se-

siyle karşısındakini ezmek istiyor.

Bu adam, neden böyle olmuş, diye düşünüyordum.

Konuşmam arasında birinin adı geçti. Bu hemen,

— Haa... Tanırım, dedi. Onu bir gece meydanda dövmüştüm..

Az sonra, söz arasında başka birinin adı geçti.

— Bildim, dedi, iskelede herkesin içinde ıslatmıştım.

Kendisi anlatıyordu. Filân partiden biri...

— Kongrede onu da dövmüştüm ya...

Bu sözü çok önemsiz bişeymiş gibi söylüyordu:

— Neyse geçelim... Burda bir Fehmi Bey vardır. Yarın tanışırsınız ya... Herifi iki kere dövdüm. Biri sinemada... Neyse, anlatmaya değmez... Geçelim...

O sırada ben gülümsedim mi, ne oldu bilmiyorum, birdenbire,

— Yumruğum kaç kilo gelir? diye sordu.

Yumruğun kiloyla tartıldığını hiç duymadığım için,

— Bilmem ki... dedim...

— Tahmin edin!

— On kilo...

Alaylı alaylı güldü,

— Yüz eli, tam yüz elli... dedi.

Luna Parklarda kuvvet ölçme âletleri vardır ya, meşin topariağa yumruğu vurunca, bir demir parçası raylardan yukarı doğru çıkar, çıkar, sonra bir yere çarpar, bum diye barut patlar. Patlama, ancak yüz elli kilo hızla vurulunca olurmuş. Bu arkadaş, bir vururmuş, bumm!... Bir daha vururmuş, yine bumm!... Yüz kere vursa yüz kere bumlatırmış. En sonunda kuvvet ölçü âletinin sahibi,

— Bey, gözünü seveyim, barut kalmadı, artık bumlatma! diye rica etmiş.

Başka biri de,

— Bu âlet normal insanlar için. Senin kuvvetini ölçecek âlet yok. Aman âletimi bozacaksın... demiş.

O anlatıyor ben de onun neden bu hale geldiğini düşünüyordum. Birden yumruğunu göğsüme doğru uzattı.

— Bak, bak!... dedi.

Şaşırdım.

— Nereye bakayım?

— Yumruğuma, şu yumruğa bak.

— İyi, dedim, çok iyi...

— Yok, yok, tut da elle bak!...

Hay Allah... Siz olsanız ne yapardınız. Göğsüme uzanan yumruğu tuttum. Bişey söylemem gerekliydi.

— Maşallah... dedim.

— Nasıl? diye sordu.

— Çok iyi... demir gibi...

Yalan söylemiyordum. Sinirden gerilen yumruğu demirleşmişti.

Konuşuyorduk.

— Ha o mu, onu bir iyice pataklamıştım.

Patakladığım dediği adam, onun ikisi, üçü iriliğindeydi.

Birden ceketinin kolunu sıvadı. Ayağa kalkıp pazısını bana uzattı.

Pazısı, gömleğin altında yumurta gibi kabarmıştı.

Dudaklarımı hayretle büzüp:

— İyi, iyi... aşkolsun... dedim.

Ama bu sözlerden tatmin olmuyordu.

— Bak, bak... Dokun bikere...

Hay Allah... Bizi, gözünüzün önüne getirin. Rakı masasında bir adam pazısını uzatmış, ben de muayene ediyorum. Birisi görüp tanıyacak diye de sıkılıyorum.

— Ben buraya pazı muayenesine gelmedim... diyerek, kalkıp gitmek de var ama ayıp olacak. Beni misafir etmiş, yedirip içiriyor, saygılı davranıyor. Üstelik iyi adam da... Rakı şişesinin üstünden elimi uzatıp pazısını tuttum. Bir ıslık öttürdüm.

— Füüü... Bravo, çelik, çelik...

— Sık, sık... İyice sık!

Sıkıyorum.

— Maaş-şallah...

— Nasıl?

Sanki her gün pazı muayene edermişim gibi,

— Hiç böyle pazı görmedim... dedim.

Kolunu çekti. Anlatıyor:

— Sonra ben bunu aldım ayağımın altına...

Birden durup başını bana doğru uzatıyor:

— Bak!...

Bu sefer neresini tutacağımı anlıyamıyorum.

— Bak, bak... Tut Allahaşkına...

Ensesini şişirip kabartıyor. Elimle ensesine bir iki vuruyorum:

— Hay maaş-şallah...

— Çek, çek!...

Ensesini kendime doğru çekiyorum,

— Nasıl?

— İyi... Çelik... Çok çelik... Bravo... Pes...

— Değil mi?

— Evet...

Yine dövdüklerini, patakladıklarını anlatıyor. Birden ayağa kalkıp ceketinin sağ kolunu çıkarıyor. Sağ memesini şişirip, gerip,

— Bak, bak!... diyor.

Artık bu kadarı fazla, yahu birisi görse, ne der? Kepazelik vallahi...

— Tut yahu, tut bak...

Kasılmış göğüs kaslarını elliyorum.

— Bravo!...

— Nasıl?

— Beton gibi...

Hızını alamıyor. Koluyla beli arasındaki kasını şişiriyor.

— Şuraya bak, bak!...

— İyi be birader... Her tarafın iyi... Demir gibisin, demirli beton...

Bir kadehi susuz yuvarladım. Bu gece başım belâya girecek ama, bakalım nasıl? Ben de yavaş yavaş bozuluyorum. Şeytan diyor ki, sıyır ceketi, şişir pazıyı.

— Bak ulan! diye bağır.

İyi ama bende o pazı nerde? Yirmi yıl önce olsa neyse...

İşin sonu kötü. Kendi yumruğumu, pazımı yokluyorum, iş yok... Çok sıkıya kalırsam, cacık kâsesini kafasına geçirir, o «ne oldum?» diyene kadar sıvışırım.

Birden,

— Sizin pazınız nasıl? diye sormasın mı!

— Eh işte... Benimki de iyicedir.

— Bakayım.

Hoppalaaaa...

— Ensen nasıl, kuvvetli mi?

— Eeeh... Bana yetiyor.

Elini enseme atıp çekiştire çekiştire başımı sallıyor. Burnum salataya girecek.

Kendimi toparlayıp,

— Bana bak! dedim.

Duraladı.

— Sen aydın bir adamsın birader. Ne oluyor? Şöyle kendi kendin olsana... Nedir öyle, bir hoca gibi konuşuyorsun hep...

Yakışmaz, diyorum. Ayıp, diyorum.

— Doğru dürüst konuşsana! Nedir o sesinin tonu...

İğne batırılmış balon gibi yavaş yavaş sönüyor.

— Doğru, diyor, hakkın var. Ben eskiden böyle değildim. Politikacılığa başladıktan sonra böyle oldum. Kürsülerde konuşa konuşa, nutuk çeke çeke, kendi sesimi kaybettim. Bunlarla başka türlü mücadele edilmiyor, anlamıyorlar. Dişini, yumruğunu göstereceksin. Hep politika yüzünden... Evde karımla bile nutuk çeker gibi konuşuyorum.

Sesi yumuşadı. Mayası iyi bir insan olduğu belli.

Çıktık, otele geliyoruz. Artık öyle hindi gibi kaabrmıyor. Kolları göğsünden bir karış açıkta yürümüyor.

Otel kapısında ayrılıyoruz.

— İyi geceler...

— İyi geceler...

Odama çıktım. Soyundum. Aynanın karşısına geçtim. Göğsümü şişirdim. Pazımı kabarttım. Kendi ensemi elimle muayene ettim. Aynada iyi görünüyorum. Bende daha iş var.

Yumruğumu sıktım, yatağa bir yumruk attım. Şilte inip çıktı.

— Nasıl? diye sordum kendime.

— Demir gibi maşallah... diye cevap verdim.

KÜÇÜK YERİN AYDINI

Yolda birlikte giderken üstüme üstüme devrilen adamı, karşılıklı yemek yerken üstümde kuvvet denemeleri, vücut gösterileri yapmaya çalışan delikanlıyı anlatmıştım size. Doğrusu, bunlar iyi insanlardı.

Şu anlama gelen eski bir beyit vardır: «Göz, görmeye yarar ama kendini görmez.»

Benim gözüm seni görür, senin gözün de beni... Ben başkalarında gördüğüm çarpıklıkları yazıyorum, ya onlar da bendekileri görüp yazsalar...

Bir de amatör şairle tanıştım.

Otelden çıktım, onu karşımda buldum. Kendini tanıttı, el sıkıştık. Yüreği gözlerinde, pı-

rıl pırıl bir adam... İçi dışını, dışı içini yalanlamıyanlardan. Bitek kusuru var: Küçük, dar yerin şairi. Şair de olmasa, böylesine içten, candan, özden olmazdı ya... İki dakika konuştuk, konuşmadık, şiirlerini okumaya başladı. Dört dizelik, altı-yedi dizelik kısa şiirler. Ama birini bitirip, soluk almadan ötekine başlıyor.

Yanyana yürüyoruz. O durmadan şiirlerini okuyor.

— Nasıl?

— Güzel...

Ortalama güzel şiirler. Ama kardeş, böyle sıkboğaz edilerek şiir dinletilir mi? Boyuna şiir okuyor. Hay Allah... Yahu ben buraya şiir dinlemeye mi geldim?

— Nasıl?

— Güzel...

Yenisine başlıyor. Yolda aşağı-yukarı gidip geliyoruz. Bana kim beddua etti bilmem ki, ben kime bir kötülük ettim? Bunaldım, patlıyacağım. Öyle de iyi adam ki, «Yeter kardeşim, anladık, ben buraya şiir dinlemeye gelmedim...» de diyemiyorum.

Elinden kurtulmak için plânlar düşünüyorum. Daha saat oniki bile olmamış.

— Müsaade ederseniz, ben yemek yiyeyim. Öğleden sonra yine buluşuruz.

— Yoo, olmaz, bırakmam... Yemeği birlikte yiyeceğiz...

Eyvaah... Bir de bana yemek yedirirse, artık kimse beni elinden kurtaramaz. Koluma girdi. Durmadan, ara vermeden şiirler okuyarak bir lokantaya girdik. Garson geldi. Garsona bişey söylesem, onu dinlemiyormuşum gibi olacak.

— Çorba...

O şiir okuyor, ben yemek yiyorum. Karşıma da oturmamış, iyi duyayım diye sağ yanımda oturuyor, ağzı kulağımda... O yalnız bir zerde getirtti. Yemek yese, şiir okuyamıyacak. Vakit kaybetmemek için yemek yemiyor. Ben yemeğimi bitirdim. O, şiir okumaktan ancak zerdesinden bir-iki kaşık alabildi.

Lokantadan çıktık. Ağzı kulağımın dibinde... Şiir başka söze, düz konuşmaya da benzemiyor. Ayrı bir uyumla, ayrı bir ses titreşimiyle okunacak. Bir - iki, beş - on, hattâ, yirmi - otuz olsa neyse... Durmamasıya şiir okunmasına insan dayanamıyor ki...

Ne yapsam da elinden kurtulsam bu iyi adamın diye ,düşünüyorum. İki şiir arasında durak iki soluklu mola vermiyor ki, ben de bişey söyliyeyim.

— Nasıl? diyor aradabir.

Ben,

— Güzel... der demez başka bir şiire başlıyor. Off, çıldıracağım.

— Müsaade ederseniz, bir traş olayım...

Koluma girip şiir okumaya ara vermeden beni bir berbere sokuyor. Hiç olmazsa traş olurken, elinden, yani dilinden kurtulur, dinlenirim. Koltuğa oturuyorum. Arkamda berber, yanımda o. Ayakta, eğilmiş kulağıma şiir okuyor yine. Öff, ne sıkıntı... Başımı sallıyorum, ofluyorum, pufluyorum, hiç oralı değil. Berber sağıma geçince, o sol kulağımın dibine geliyor. Berber sola geçince, o da sağ kulağımın dibine geliyor. Bundan daha kötü, acılı bir işkence düşünülemez. Berber de anladı sıkıldığımı, adamın aynadaki suratı bıyık altından gülümsüyor. Allah, lillâh rızası için yeter kardeşim, yeter, n'olursun yeter... Söyliyemiyorum ki... Adam yerine koymuş, değer vermiş, bana şiir okuyor, ne denir? Suratımda ustura, kulağımda şiir, berber koltuğuna sıkışmış, kıvranıp duruyorum. Sinirden kaskatı kesilmişim. Aynadaki suratımı görünce kendimden korktum, mosmor olmuşum.

Ne kadar sıkılsam boşuna, en iyisi hiç aldırmıyayım, o okusun dursun... Olmuyor ki, elde mi? Kulağımın dibinde mırıl mırıl, mızıl mızıl, şiir okunurken nasıl aldırmam. Bal-börek olsa üstüste yenmez, yutulmaz. Bre Tanrının kulu, bir dakika mola ver, ara ver de kendime geleyim...

Berbere,

— Kolonya ver! diye bağırdım.

Berber anladı. Avucuna doldurduğu limon kolonyasını burnuma tuttu. Kolonyayı koklarken bile, beynime huniyle şiir doldurur gibi, kulağıma şiir akıtıyor. Boğulacağım... Burnum kolonyadan, kulağım şiirden tıkanacak.

Traş bitiyor, berbere parayı verirken bile kulağımın dibinden çekilmiyor. Ne diyorsunuz, berberin kapısından çıkarken bile, ne önde ne arkada, yine yanımda şiir okuyor.

İş olsun diye bir kitapçıya giriyorum. Kitap seçerken, kitapçıyla konuşurken, o yine şiir okuyor. Başkasiyle konuşmam, onun umurunda değil.

Dayanamadım,

— Sıkıldımmmm! diye bağırdım.

— Size «Sıkıntı» adlı bir şiirimi okuyayım. Sıkıntı...

— Bunaldım... Çok bunaldım.

— Size «Bunaltı» adlı şiirimi okuyayım... Bunaltı...

Okuyor.

— İstemiyorum, dedim.

— Olur bazan, dedi, bakın, size «İstemiyorum» adlı şiirimi okuyayım.

«Sevgilim, istemem — istemem artık konuşma — duymak istemiyorum seni — sesini duydukça içimde — istemi...»

Offf... Bu kadar anlayışsızlık olamaz. Herhalde bu adam, bilerek böyle yapıyor. Bana kızan birisi olacak, hıncını böyle alıyor denden...

— Yazı yazacağım, dedim.

Gerçekten gazeteye yazı yazmalıydım.

— Otele gideyim de yazayım...

Kolumda, şiir okuya okuya otele gidiyoruz, odama giriyoruz. Güleç, temiz yüzlü bir çocuk adam... Böylesine çocuk adama nasıl kaba davranabilirim? Kâğıt önümde, kalem elimde... Susmuyor ki bişey yazayım...

— İstanbul'a telefon edeceğim. Santrala gazetenin numarasını veriyorum. Telefonu beklerken o yine şiir okuyor. Hiç susmadı, durmadı ki... Şiir okumasa da başka bişey konuşsa, yine razıyım. Telefon ederken, nasıl olsa susar.

Telefonun zili çalıyor.

— İstanbul efendim.

— Allloooo...

— Allloooo...

Hiç yalanım yok, inanın telefon ederken bile kulağımın dibine eğilmiş şiir okuyor. Telefonda ne söylediğimi, ne bana söyleneni anladım. Alıcıyı çat diye kapattım. Ayağa kalktım:

— Gideceğim artık...

— Gitme... dedi.

Bana «Gitme» diyor sandım. Oysa «Gitme» adlı şiirini okuyormuş.

Çantamı kaptım, merdivenlerden iniyorum. O da birlikte. O demek şiir demek... Nasıl olsa, ezberindeki şiirler biter. Evet bitti. Ezberindekiler bitince cebinden şiir defterini çıkardı.

Otobüslerin bulunduğu alana geldik. Bir yazıhaneye girdim:

— Otobüs var mı?

— Nereye?

Şiir defterini karıştırıyor.

— Bir şiirim var «Nereye olursa» okuyayım size...

Mızıl mızıl, mırıl mırıl... Anlasın diye parmağımla kulağımı karıştırıyorum. Kulağıma binlerce, onbinlerce pire kaçmış gibi, onun şiirleri zıp zıp zıplıyor kulağımın içinde.

Otobüse bindim. O da yanıma çömelmiş, şiir okuyor.

— Siz de mi geliyorsunuz yoksa...

— Sizi şeye kadar geçireyim...

— Allahaşkına... n'olur... olmaz... Hiç zahmet etmeyin... Ben giderim.

Ağlayacağım, nerdeyse... Ağlasam, belki boşalırım da sinirim yatışır. Ama bu sefer de şiirlerinin etkisiyle ağladım sanacak.

— İnin, n'olur inin... Beni mahcup ediyorsunuz.

— Otobüs kalkana kadar kalayım hiç olmazsa...

Otobüs de bitürlü kalkmak bilmiyor.

Defterdeki şiirleri de bitti. Oooh, demeye kalmadı, ceplerinden kâğıt parçaları çıkarıp, onlardaki şiirleri okumaya başladı.

Şoför yerine oturdu, motörü işletti. Ama otobüs daha duruyor. Şairi itercesine aşağı indirdim. Kör olsun, pencere yanına düşmüşüm. O dışarda, açık pencereden içeri bana şiir okuyor.

— Siz beklemeyin rica ederim...

— «Bekleme» adlı şiirim var.

Otobüs kalktı.

— Allahısmarladık...

— Gülegüle...

Pencereden elimi sallıyorum.

Size bişey söyliyeyim mi, ben bu adamı çok sevdim, ama çok...

«Gülegüle» dediği bir şiirmiş, okuyor...

Taşrada birçok yerlerde böyle şairler, hikâyeciler, romancılar gördüm, onları dinledim. Onların kimi böyle okur, anlatır, kimisi de üst perdeden alır, öyle insanı umursamaz, önemsemez bir davranışı vardır kimisinin de... Hattâ alay bile ederler. Bu, küçük yerde sıkışıp kalmış aydının dramıdır. Yurdumuzun insanlarının bir de böyle bir dertleri var. Onları anlamalı...

Bİ-İZN-İLLAH-İ-TEALA

Hangi yazar kendisine üstad denilince gevşemez... Oysa o, bir beş değil, her cümlesinin başında, ortasında, sonunda üstad diye tekrarlıyordu.

— Üstad, bizim oraya da üstad, geleceğinizi duyduk üstad... Bilseniz üstad, o kadar sevindik ki üstad... Üstad, mutlaka bekleriz üstad... Biz üstad, siiz üstad, çok severiz üstad...

Yurt gezisine çıkacaktım da, Ankara'da bir otelde kalıyordum. Üç kişi otelde ziyaretime gelmişlerdi. İçlerinde yıvışık, yıvışık olan «Üstad, üstad» dedikçe ben de gevşeye gevşeye yayılıp pelteleşiyordum; öyle ki yarım saat daha üstad diye diye sulandırsa, adam beni bir sürahiye doldurabilirdi.

— Üstad, size üstad, öyle bir karşılama töreni yapacağız ki üstad... Bizim orada üstad, çok sevenleriniz var üstad... Bizler için ne şeref üstad...

Tren yolculuğunun sıkıcı olduğunu, ertesi sabah erkenden bir otomobilin gelip beni otelden alacağını söyledi.

Ertesi sabah gün ağarmadan uyandırdılar. Gelen otomobil değil, üstü açık, yalnız şoför yeri kapalı bir kamyonetti.

Söylediklerine göre yolculuk altı saat sürecekti, oysa bir gün, bir gece, bir de ertesi günün üçte ikisini ölüm korkusu içinde o karla kapalı yollarda geçirmiştik.

Uzun bisüre dişlerimin zıngırdadığını, çene kemiklerimin takırdadığını, elektrik akımına çarpılmış gibi bütün bedenimin titrediğini hatırlıyorum, ondan sonra vücudum kazıklaşıp kaskatı kesilince bir uyuşukluk geldi.

Şehre girdiğim zaman, ateşler içinde yanıyordum. Yola çıkmadan önce anlatılanlara göre, büyük bir kalabalık beni karşılamaya çıkacaktı.

Araba şehre girdi, birkaç yüz metre sonra, eskiden tanıdığım bir arkadaşım arabanın önüne çıkıp elini havaya kaldırdı, araba durdu.

— Aman çabuk in arabadan!

— Neden?

— Geleceğini duymuşlar, binlerce kişi şehir meydanına toplanmış, sabahtanberi seni bekliyor.

Beni karşılamak için, toplandıklarını sanarak:

— İyi ya, dedim, arabayla gideriz, sonra arabanın üstüne çıkar, karşılayıcılara bir-iki söz söylerim. Tersliğe bak, çok da hastayım, duracak dermanım yok. Ama madem ki binlerce kişi toplanmış beni bekliyormuş, ben de artık hasta masta, onlara birşeyler söylemeye çalışırım.

— Sen çıldırmışsın, dedi, ne karşılaması yahu, herifler toplanmışlar seni parçalıyacaklar!

— Niye?

— Aaaa, bir de soruyor... Yahu sen tanınmış bir yazarsın.

— Burda tanınmış yazarları parçalıyorlar mı?

— Senin gibi tanınmış olursa tabiî parçalarlar. Gevezeliği bırak da çabuk in arabadan. Otelde yer ayırttım, ara sokaklardan seni otele götüreyim. Hele önce canını kurtar bir, sonra burdan nasıl sıvışıp gideceğini düşünürüz. Bak, dinle: Sesleri buraya kadar geliyor.

Gerçekten şehrin göbeğinde bir uğultu dalgası bize kadar uzanıyordu.

Ara sokaklardan geldiğimiz otele servis kapısından girdik. Otel odasına girince kendimi yatağa attım. Arkadaşıma,

— Aman bana bir doktor getir!

— Yerini kimse öğrenmemeli, sen burada kapan kal; doktor getiremem.

Ateşim kırkı aşmış olacak ki, sıksık kendimden geçiyordum, dalıp dalıp gidiyordum. Demek beni buraya ölüm çekmiş.

— Sizi iki bay görmek istiyor.

— Hastayım, yataktayım...

— Çok ısrar ediyorlar, sizin dostlarınızmış.

— Ben salona inemem, odaya buyursunlar.

Tanımadığım iki kişi odama geldi. Ama biri, beni kırk yıldır tanıyormuş gibi davranıyordu.

— Kusura bakmayın, çok hastayım, kalkamıyorum... dedim.

Beni tanır görüneni,

— Bir ilâç söyliyeyim, yap, hiçbişeyin kalmaz, şıp diye ayağa kalkarsın! dedi.

Ben daha sormadan o ilâcı anlattı:

— Isırgan otu var ya, bildiğimiz ısırgan otu. Isırgan otunun uçlarında tohumları olur hani... İşte o tohumları toplıyacaksın. Dört

kilo ısırgan otu tohumuna, bir kilo da kırmızı biber katıp bir kapta kaynat güzelce...

— Evet?

— Onlar kaynaya kaynaya lâpa olur. Sıcak sıcak olacak ki, buğusu alttan ta içine işlesin... Göreceksin hiçbişeyin kalmaz bi-izn-illâh-i teâlâ...

Benimle şaka ediyor olmalı... Boyuna anlatıyordu:

— Bende gayetle eski bir tıp kitabı var, üçyüz senelik mi, dörtyüz senelik mi, bin senelik mi ne... Yazıldığı tarih belli değil. Hem de el yazması... O kitapta dünyadaki bütün hastalıkların ilâcı yazılı. Hükûmet o ilâçları yapıp satsa, vallahi memleket kalkınır. Dışardan ilâç getirmiyeceğimiz gibi, biz Avrupa'ya, Amerika'ya ilâç satar, zengin oluruz. Hem de kitaptaki bütün ilâçların ham maddesi memleketimizin mübarek topraklarında... Meselâ kısırlık...

Yüksek ateşten kendimi kaybediyor, aradabir kendime geliyordum. O kısırlığa karşı ilâç anlatıyordu:

— Kısırlık değil mi... Tamam... Bir ilâç yapayım, vallahi seksen yaşındaki kısır karıyı, doksan yaşındaki heriften gebe bıraktırırım. Hem de ilâcı çok basit: Bildiğimiz iğde var ya, iğdenin çiçeği... İğdenin çiçeklerini toplayacaksın, ama dikkat et haa, çiçeğin üstündeki sarı tozlar dökülmeyecek. İşte o tozları toplayıp bir tahta havanda iyece döve döve ezeceksin, sonra balla karıştırıp macun yapacaksın... Her sabah bu macundan iki kaşık ye, bi-izn-illâh-i teâlâ...

— Teşekkür ederim ama benim ihtiyacım yok...

— Olsun efendim, sen öğren de... Senin yoksa ihtiyacın, bir tanıdığının olur, sevaptır anlatırsın... O macunu onbeş gün her sabah iki kaşık yiyince, en kısır karı bi-izn-illâh-i teâlâ ikiz doğurur...

Hastalığın ateşi biyandan, gevezenin ilâç tarifleri biyandan, iyice bunalmıştım. Belki onlar da, kalkar gider, beni rahat bırakır diye,

— Kulaklarım uğulduyor, sözlerinizi hiç anlamıyorum... dedim.

— Yaa... Dur, ben sana bir ilâç söyliyeyim, kulak uğultusuna birebirdir, şıp diye keser bi-izn-illâh-i teâlâ... İzmarit balığı var ya, bilirsiniz, izmarit balığının gözlerini çıkarıp güneşte iyice kurutacaksınız, ama sabah güneşinde olacak... Kuruttunuz mu kuruttunuz... Ondan sonra...

Nerdeyse çıldıracağım... Ben ne haldeyim, o bana neler anlatıyor...

— Kurumuş izmarit balığı gözlerini bir şişeye doldurup üstüne saf zeytinyağı koy, sonracığıma efendim, tıpasını güzelce kapayıp şişeyi güneşe as, gözleri yağda erir. Sonra günde üç defa kulağına dörder damla damlat, hiç bişeyciğin kalmaz bi-izn-illâh-i teâlâ...

Sokakta bağrışmalar, gürültüler... Acaba bana mı öyle geliyor, gerçekten mi dışarda gürültüler var?

Gözleri korkudan büyümüş bir adam telâşla içeri girdi,

— Beyim, dedi, sizin burada olduğunuzu öğrenmişler, halk otelin önünde toplandı, kıyamet kopuyor. Oteli basacaklar... Allah korusun, yakarlar buralarını... Otel sahibi, hemen burasını terk etmenizi rica ediyor. Arka kapıdan çıkabilirsiniz...

Ayağa kalkacak oldum, yatağa düştüm. O iki kişi koluma girdi, güçlükle elbisemi giymeme yardım ediyor, hem de, hiç ara vermeden anlatıyor:

— Sende zafiyet var... Bir ilâç tarif edeyim, yap, bi-izn-illâh-i teâlâ aslan gibi olursun...

— Lütfen kunduralarımı...

— Buyur... Burda... Giy, giy... Haa, onu diyordum, soğukalgınlığına karşı en iyisi, kenevir köküdür... Bildiğimiz kenevir kökü... İyice kaynatacaksın...

— «Şimdi başlarım kenevir kökünden...» diyeceğim ama, hep ayıp olacak, hem de dermanım yok, cayır cayır yanıyorum ateşten...

O ikisinin kolunda, otelin arka kapısından çıktım... Ne olur bre âdemoğlu, bir saniye ara ver... Hiç durmadan kulağımın dibinde ilâç tarif ediyor.

Şehrin dış ucunda bir eski otele geldik. Odaya girer girmez, hemen soyunup kendimi yayata attım ki, belki halime acırlar da beni bırakıp giderler.

Onlar da çöktü sandalyeye...

— Nasırın var mı? Varsa hiç korkma... Bende bir nasır ilâcı var, bi-izn-illâh-i teâlâ...

— Nasırım yok ama uykum var!... diye inledim.

Bir tanesi,

— Sonra yine geliriz... deyip gitti, ama o ilâç tarif edeni kaldı.

Burnumu siliyordum.

— Yahu senin burnun tıkalı... dedi. Burun tıkanıklığına karşı en iyisi nedir bilir misin? Tuzlu suya, ama gayet kaynak tuzlu suya, nane ruhu damlatıp koklayacaksın... Bi-izn-illâh-i teâlâ burnunun tıkanıklığı hemen açılır...

O anlatırken ben kendimden geçmişim; uyudun mu, yoksa bayıldım mı bilemiyorum. Gecenin bir vakti ateşler içinde yanarak uyandığım zaman o yanımda yoktu. Ertesi sabah, vali otele bir araba göndermiş, şehrin görülmeye değer yerlerini gezdirecekmiş. Hastayım deyip gitmesem ayıp olacak. Bir gecelik dinlenmeden sonra kendime gelmiştim biraz. Tam arabaya binerken yine o yanımda bitiverdi. Demek otel kapısında bekliyormuş. Arabada yanıma oturunca canım sıkıldı.

— Siz hiç zahmet etmeseniz! diye başımdan savmak istedim.

— Aman efendim, vazifem... dedi, seni burda korumak vazifemiz...

Daha araba kalkmadan, nerden çıktı bilmem, bir kalabalık arabayı çevirdi, bağırıp çağırmaya başladılar:

— Yuuuu!.. Kahrolsuuun!..

Bütün bu gürültü arasında, muhafızlığımı gönüllü olarak üstüne almış olan adam, uyuzun nasıl, hangi ilâçla tedavi edileceğini anlatmıştı. Gürültü patırtıdan, nasıl olup da sözü uyuza getirdiğini anlıyamamıştım.

Araba o kalabalık arasından zorlukla sıyrıldı. Barajı, Fidanlığı, Şehir Müzesini gezdirdiler. Her gittiğimiz yerde, oraları için bilgi veriliyordu ama, ben hiçbişey anlıyamıyordum; çünkü öbürü hiç durmadan kulağımın dibinde birçok ilâçlar tarif etmekteydi. Yarabbi, ne hastalıklara karşı ne ilâçlar!...

Gece yarısına doğru valinin ziyafetinden ayrılırken, gönüllü koruyucumu kapıda beni bekler bulmaz mıyım?

— Dün dazlaklık ilâcını anlatırken yarıda kalmıştık... diye söze başladı.

— Rica ederim, dedim, görüyorsunuz, benim saçlarım fırça gibi...

— Hiç güvenme!... Belli olmaz, günün birinde bir de bakarsın, saçların dökülmüş... Salyangoz var ya, hani bildiğimiz salyangoz... Bizde salyangozun kıymetini bilmezler, halbuki çok kıymetli bir hayvandır, yetmişiki derde devadır. Maydanoz kökünü kaynatıp, suyuna salyangozları atacaksın, ağdalanıncaya kadar kaynatacaksın. Ondan sonra her gece yatarken başına sür; bi-izn-illâh-i teâlâ, bu macunu göbeğine sürsen çalı süpürgesi gibi kıl fışkırır...

Ah neler çektim; biyandan hastayım, biyandan aleyhime yapılan gösteriler, biyandan da bu iyiliksever adam... Ne yapsam elinden bitürlü kurtulamıyorum. Başımı öbür yana çeviriyorum, sözü alıp konuyu değiştiriyorum, başkasıyla konuşuyorum, ama onun hiç aldırdığı yok, boyuna ilâç anlatıyor:

— Hiçbir doktorun tedavi edemediği romatizmayı, bi-izn-illâh-i teâlâ...

Oraya gidişimin üçüncü günü gerçekten bir tehlikeyle karşılaştım. Şehrin alanını belki üçbin kişi doldurmuş, aleyhimde bağrışıyorlardı. Kalabalık akın akın, yığın yığın artıyordu. Bu azgınların ellerinden korumak isteyenler beni, caddedeki bir fotoğrafhaneye soktular. Bağrışan kalabalığın ellerinde sopalar, odunlar... Fotoğrafhaneden karakola, Vilâyete, Emniyet Müdürlüğüne telefon ediyorlar yanımda... Ama resmî makamlar atlatıyor, belki de işin içinde iş var. «Ha geldik, ha geliyoruz...» diyorlar. Gelecekleri yer beşyüz metre var yok. Dakikalar geçiyor, on, onbeş, yirmi dakika... yirmibeş dakika, yarım saat...

Dışarda biriken kalabalık artık köpüre köpüre taşıyor.

— Dışarı çıksın! diye bağırıyorlar.

Ne olursa olsun, diye dışarı çıkacağım, ama elime koluma yapışmışlar, bırakmıyorlar, çekişip duruyoruz. Dükkânın sahibi, fotoğrafhanesini yıkacaklar diye korkusundan,

— Çıksın efendim, daha iyi olur... diye.

Ve... Evet ve... Bütün bu gürültü patırtı arasında o adam, kulağımın dibine sokulmuş ilâç, hem de bakın ne ilâcı anlatıyor:

— İktidarsızlığa karşı en iyi ilâç nedir bilir misiniz?

— Affedersin, sus artık birader...

Dışarı'akiler bağrışıyor:

— Çık dışarıya! Alçak...

— Kahrolsun... Yuuuu...

İçerden Valiye, Emniyet Müdürüne telefon ediyorlar boyuna... Geliyorlarmış.

Öbürü kulağımın dibinde:

— Bu ilâç, bi-izn-illâh-i, teâlâ, mezar taşını uyandırır, öyle bir ilâç... Bendeki kitapta yazıyor, aynen mücerrep... Ve hattâ Şeyh

Abdülgufran, bizzat, yetmişdört yaşında tecrübe ederek o yaştan sonra dört evlât sahibi olmuş... Şeyh Abdülgufran naklediyor ki, ilâcı aldığı gece dört cariye ile yatmış ve bi-izn-illâh-i teâlâ hiçbirine de mahcup olmamış. Ve de ertesi gece aynı macundan beş kaşık alıp, beş bakire cariye ile...

Eteğime, koluma yapışmışlar.

— Gitme, çıkma! diyorlar.

Nasıl çıkmayayım, benim yüzümden dükkânı yakacaklar. Bizimki anlatıyor hâlâ:

— Nane var ya nane... Bildiğimiz nane canım... Nanenin kökünü iyice kurutacaksın, ceviz içi ile beraber havanda bir güzel dövüp, ondan sonra...

Beni tutanların ellerinden kurtulup dışarı uğradım. Kalabalık da taşa taşa, köpüre köpüre dalgalanarak üstüme yürüyor. Ancak filmlerde görülebilecek gergin bir durum.

Gözleri dönmüş, ağızları köpüklü kalabalığın en önündekilerle göğüs göğüse geldik. Bu durumlarda, içlerinden biri ilkin ne yaparsa, hepsi de öyle yapar. Biri vurursa, hepsi birden vuracaklar demektir. Biri ısırsa, hepsi birden ısıracaklardır. Azmış kalabalığın öncüsü,

— Kelime-i şehadet getir! diye bağırdı.

Bütün ağızlardan aynı sözler fırlıyordu:

— Kelime-i şehadet getir!

Size yalan, bana gerçek belki inanmıyacaksınız, çünkü inanılacak gibi değil, ama doğrusu bu, tam bu sırada gerçekten beni seven o iyi yürekli adam, kulağımın dibinde mırıldanıyordu:

— Adem-i iktidara birebirdir... Nanenin kökü ve bir de hindistan cevizinin sütü... Sonra hiç korkma, beş kadınla yat... Hem de kız-oğlan kız ol-sen ki... bi-izn-illâh-i teâlâ...

— Kelime-i şehadet getir... Alçak... Hain!

Şimdi bunlar ya bir de «Sünnetli misin, aç bakalım!» diye tuttururlarsa?

Derken birden İstiklâl Marşı söylemeye başladılar, bildiğimiz İstiklâl Marşı'na hiç benzemiyor, biraz «Adananın yolları taştan» türküsüne, biraz Aydın havasına benziyor, biraz da tekbir, dua ve ilâhî seslerine benziyor karışık bişey...

— Tesiri kat'idir... Havanda güzelce dövdükten sonra macunu bol bol ye!.. Bi-izn-illâh-i teâlâ...

Hızır dedikleri işte bu olacak; tam önümde bir özel araba durdu, kapısı açıldı ve bir çift el beni arabanın içine itti. Bir de baktım arkama, ilâç tarif eden de içeri gireeck... Şoför arabayı hızla sürdü, bağrışan kalabalığın kalabalığın arasından sıyrıldık.

Beni arabasına alıp kurtaran, oranın zengin bir kuyumcusuymuş.

Hemen tren istasyonuna gittim. Trenin de tam zamanıymış, kendimi kompartımana attım.

Herkes beni ordan, belki de mitingçilerden korkumdan kaçtım sanıyordur, oysa ben, durmadan o ilâç tarif eden adamdan kurtulmak için kaçtım. Mitingçiler vızgelirdi, ama adamın ilâç tarifleri bi-izn-illâh-i teâlâ beni oradan kaçırttı.

BAY DÜDÜK

Sürte sürte bir oldum. Kısmetim bağlanmış demek. Kimse bana iş vermiyor, hiçbir yerde iş bulamıyorum. İnsan darda kaldı mı, en olmıyacak şeyleri bile düşünüyor. Maçka'dan Dolmabahçe'ye doğru, işte böyle en olmayacak şeyleri düşüne düşüne gidiyordum. Stadyomun önüne geldim, bir anababa günü. Öyle kalabalık, caddeden geçmenin imkânı yok. Bu adamlar stadyoma nasıl giriyorlar? İnsan anaforunun içinde, bir o yana bir bu yan fırfır dönüyordum. Bir dalga geliyor, elli metre aşağı iniyoruz. Önden itiyorlar, yirmi adım geri bas; arkadan dayanıyorlar, otuz adım öne yürü. Dört yandan birden sıkıştırıyorlar, o zaman olduğum yerde fırıldak gibi dönüyorum.

Bir yere geldim dayandım ki, söküp çıkmanın imkânı yok. Kendimi bu insan seline bıraktığımı sanmayın. Ha babam zorluyorum. Ama nereye? Bir saat kadar debelendim, çabaladım, çırpındım, o insan düğümünün içinden bir türlü kendimi söküp çıkaramadım. Bana öyle geldi ki, içine düştüğüm bu insan anaforundan bir daha ömrüm oldukça artık kurtulamıyacağım. O yana itile, bu yana kakıla son soluğumu şuracıkta verip güme gi-

deceğim.

İşte tam o umutsuzluk sıramda, bir düdük öttü. Düdük ama, ne düdük... Anadandoğma sağırın duyacağı bir düdük. Düdüğün ötmesiyle o birbirine kenetlenmiş insan kalabalığı şak diye ikiye ayrıldı. Düdüklü adama yol verdiler. Bir de baktım: Aaa... Bizim Musa değil mi?

— Musaaaa!... diye bağırdım.

— «Ulan Musaaa!...» diye de bağırabilirdim. Ama düdüğe olan saygımdan olacak, böyle diyemedim. Sesimi duyunca Musa elimden tuttu, beni o kalabalıktan çıkardı. Yürümeye başladık. Önümüz tıkandıkça; Musa düdüğüne asılıyordu. Düdüğü duyanlar birbirlerini ezerek kaçışıyorlar, bize yol açıyorlardı. Musa önde, ben arkasında, böyle ilerliyerek stadyomun kapısına geldik. Musa bir düdük de kapıda öttürdü. Kapıdaki memur,

— Buyurun! diye bize yol verdi.

Turnikeden geçtik içeri girdik. Geniş bir soluk alınca,

— Ulan Musa, sen Beden Terbiyesi Genel Müdürü mü oldun? Nedir bu, düdük elinde fırfır öttürünce herkes sana yol veriyor? dedim.

— Beni bırak da sen kendini anlat, ne iş yapıyorsun? dedi.

— Hiç bir iş yaptığım yok. Beş aydır iş arıyorum. Ama erkeklere iş yok. Şimdi gelirken onu düşünüyordum. Bir iki makyaj yapıp kadın kılığına mı girsem? Ama onları doğruluyorum. Ben de yanımda çalıştırmak için birisini arasam, kazık gibi bir erkek alacağıma, güzel bir kadın seçerdim. İçimde kötülük olduğundan değil. Nasıl olsa ikisi de aynı iş yapmıyacak mı, hiç olmazsa karşında güzel bir kadın görürsün de gönlün gözün açılır.

Musa,

— Anlaşılan, sen iyice bitiksin... dedi.

— Hem de nasıl! Beş ay işsizlik ne demek?

Ondan sonra maçın heyecaniyle konuşmadık. Maçtan çıktık. Musa, fırfır düdüğü öttürüp bize yol açıyor. Düzlüğe çıkınca,

— Arabaya binelim, dedi.

Binelim binmesine, ama nasıl bineceğiz? Ben diyeyim beş yüz kişi, siz deyin bin kişi araba, otobüs bekliyor. Bir boş araba geldi mi, yüz kişi birden koşuyor.

— Bize iki günde sıra gelmez.

Musa,

— Sen dur! dedi.

Önümüzden bir taksi geçerken, cebinden düdüğü çıkarıp, fır fırır öttürdü. Düdüğü öttürmesiyle hızla giden taksi döndü, geldi önümüzde durdu. Biz taksiye bindik. İşin şaşılacak yanı, boş arabaya başkaları saldırmadı. Arabada,

— Ulan Musa, yoksa sen Trafik Müdürü mü oldun? dedim.

Parmağını dudağına götürüp «sus!» işareti yaptı. Nişantaşı'nda taksiden indik. Musa cüzdana davrandı. Şoför:

— Ayağını öpeyim âbi, para istemez, kurban olayım... dedi. Para almadı.

— Şoför tanıdık mı? dedim.

— Yoo... dedi.

— Ulan Musa, yoksa sen Polis Müdürü mü oldun?

Yine bir «sus!» işareti verdi.

— Şurdan öteberi alalım da eve gidelim, dedi.

Kasaba gittik. Kasap dükkânının önünde bir kuyruk var, sonu görünmüyor. Kuyruktakiler sıra kavgası yapıyorlar, birbirlerine girmişler. Bizim Musa hemen düdüğe sarıldı. Düdüğün ötmesiyle, herkes yerli yerine çekildi. Kasap da dışarı uğrayıp, Musa'ya,

— Buyurun! dedi.

Biz kuyruğu yarıp içeri girdik.

— Bir kilo bonfile...

Kasap soruyor:

— Başka emriniz?

— Beyin var mı?

— On tane yeter mi?

Kasap, paketi yaptı. Musa cüzdanı çıkardı. Kasap,

— Vallahi olmaz Beyefendi... diye parayı almadı. Ama biz etleri aldık, dışarı çıktık.

— Ulan Musa, yoksa sen Belediye Müdürü mü oldun?

Benim sorularıma hep, sus, diyor.

— Bu akşam yemeği dışarıda yeriz. Bu aldıklarım yarına, dedi.

Ertesi gün pazar,

— Neler istersin? dedi.

— Hiçbişey istemem, dedim.

Efendim oradan gittik manava. Oradan gittik bakkala. Bizim Musa, dükkândan içeri girmeden önce bir kere düdüğe asılıyor. Ondan sonra içeri giriyor. Elimiz kolumuz paket dolu. Hiç bir yere de on para verdiği yok.

Bir düdük daha öttürüp bir taksi çevirdi. Apartmanına gittik. Şoföre:

— Bekle! dedi.

Musa bekâr. Apartmanında bir başına oturuyor. Elimizdekileri bıraktık. Kapıda bekleyen taksiye bindik. Bir gazinoya gittik. O şoför de para almadı.

Gazino tıklım tıklım dolu. Musa düdüğü fora etti. Daha ağzına götürmeye kalmadan gazinonun önce garsonları, arkadan sahibi olacak, biri koştu.

Bize, sahnenin önünde, bir masa koydular. Biz bişey istemeden masayı donattılar.

— Ulan Musa, yoksa müfettiş misin?

Ben sordukça, sus, diyor, başka bişey demiyor. Musa büyük bişey olmuş ama ne olmuş Bitürlü çıkaramıyorum. Sazlar, şarkılar başladı. Biz de kafaları çekiyoruz. Garsonlar etrafımızda pervane olmuşlar. Derken arkada bir gürültü koptu. Sarhoşlar birbirlerine girdiler. Onlar bıçakları fora ederken bizim Musa da düdüğe asıldı. O aslan kesilmiş kavgacılar, düdüğün bir fiırt etmesiyle uyuz it gibi kuyruklarını kısıp oturdular.

Bu bizim Musa ne olmuş? Düşünüyorum, düşünüyorum, bitürlü bulamıyorum. Gazinocu «para almam da almam» diyor.

Bir arabaya bindik, eve geldik. Ertesi gün pazar. Musa kolları sıvayıp kendi eliyle yemekler yaptı. Ben gidecek oldum.

— Olmaz, dedi, bir hafta misafirim ol da aklın başına gelsin.

Bir hafta Musa'nın evinde yangelip yattım. Geziyoruz, tozuyoruz, eğleniyoruz. Musa'nın hiç bir yere on para verdiği yok. O verse de almıyorlar.

— Ulan Musa, sen bir büyük adam olmuşsun ama ne? Söyle şunu! diyorum.

Söylemiyor. En sonunda,

— Söylerim ama, kimseye söylemiyeceksin, dedi.

— Söylemem.

— Dinine?

— Söylemem.

— İmanına?

— Söylemem.

Yemin yemin üstüne. Kimseye söylemiyeceğime iyice inandıktan sonra, cebinden düdüğü çıkardı, öptü, başına koydu.

— İşte birader, dedi, bütün keramet bu mübarek düdükte. Bigün Karaköy'de dolmuş bekliyordum. Kuyrukta bekle bekle, sıra geleceği yok. Elimdeki zincire bağlı düdüğü sallayıp dururken her nasılsa dalgınlıkla düdüğü ağzıma götürüp öttürmüşüm. Oradan bir memur koşup geldi, selâmı çaktı. Sen olsan ne yaparsın?

— Bilmem!

— «İntizamı temin edin oğlum!» dedim, yürüdüm.

Biraz gittim. Kalabalıktan, caddeyi karşıya geçemiyorum. Düdüğü çıkarıp öttürdüm. Bütün taşıtlar durdu. Karşıya geçtim, «Yahu bu ne iş?» dedim kendikendime. Düdüğü öttürdün mü, işler istediğin gibi yürüyor. Sonra anladım birader. Bizde bütün işler düdükle yürümez mi? Vapur düdükle kalkar, tren düdükle kalkar. Araba düdükle durur. Kavgacı düdükle barışgörüş olur. Hattâ düdüğün sesini duyan kaçar. Bak, şimdi şu meydanda bir düdük öttüreyim, çil yavrusu gibi herkes bir yana dağılır... O zaman anladım, bizde bütün işler düdükle yürüyor. O gün bugün işte bu düdüğün sayesinde geçinip gidiyorum. Bak, dinine, imanına başkasına söyleme. Yoksa eline bir düdük geçiren fırlar ortaya. İşe kesat girer.

Söylemiyeceğime yemin ettim, ama, yazmam diye yemin etmedim ya... İşte yazıyorum. Şimdi benim de sizden bir ricam var. Şu söyliyeceklerimi siz de sakın başkasına söylemeyin. Musa'dan ayrılınca hemen bir düdük de ben satın aldım. Taksim meydanında bir düdük öttürdüm. Gelgelelim, hiç kimse düdüğe aldırış etmediği gibi, ilk öttürüşte beni yakaladılar. Ertesi gün de gazeteler «Sahte müfettiş yakalandı», «Kendine polis süsü veren biri tutuldu» gibi benim için yazmadık söz bırakmadılar. Oysa, Tanrı bilir ya, düdük öttürmekten başkaca hiç bir suçum yoktu. Ondan sonra anladım ki, bizde düdük geçiyor geçmesine ama, öttürmesini bileceksin. Benim gibi, düdüğü öttürürken, elin ayağın titrer, öttürsem mi, öttürmesem mi diye kuşkuya düşersen hapı yuttuğun gündür.

Benim de sizden ricam, düdüğün nasıl öttürüleceğini başkalarına söylememenizdir. Yoksa düdük, öttürmesini bilen için çok işlere yarıyor.

ALİ BEYLE BİR KONUŞMA

Ali Bey de kim, diye sormayın. Ali Beyi hepiniz tanırsınız. Başım belâya girmesin diye adını değiştirdim, onun adını Ali Bey yaptım. Siz ona kendi adını verin. Çok tanınmış adamdır. Sık sık gazetelerde resmi çıkar. Halk Fırkasında vardı, Serbest Fırkada vardı. Halk Partisinde saylavdı. Şimdi yine mühim işler başında... Artık Ali Beyi tanıdınız.

Kıymetli fikirlerinden yararlanmak için, geçenlerde ziyaretine gittim.

— Aman bugün, bütün tersliği üzerinde. Konuşmasan daha iyi olur, dediler.

— Niye öyle?... Tersinden mi kalkmış?

— Sen bilirsin... İstersen konuş!

Sayın politikacımızın odasına girdim. Bir kitaba dalmıştı.

— Ne okuyorsunuz üstad? dedim.

— Demokrasinin canına okuyorum, dedi.

Sahiden mi tersliği üzerindeydi. Konuşturmak için,

— Demokrat Partiden çekileceğiniz doğru mu? diye sordum.

— Kemal Yahya, ne güzel söylemiş:

«Bildiğin yalnız yolda hak gideceksin»

— Aman efendim Kemal Yahya değil, Yahya Kemal... Sonra, mısrayı da yanlış buyurdunuz. Üstelik bu mısra Tevfik Fikretindir.

— Haa... tanıdım Fikret Tevfik değil mi? Sahi, ne yapıyor şimdi o?

— Sizi yanına çağırıyor.

— Teşekkür ederim.

— Maşalah hiç ihtiyarlamıyorsunuz, hâfızanız yerinde.

— Elbette... Yuvarlanan pas, taş tutmaz. Işıldayan demir işler.

— Atasözüdür. Yalnız kelimeler yer değiştirmiş.

— Lâ kuvvete lâ ve havle illââ billah...

— Canınızı mı sıktım?

— Yooo...

— Halk Partisinden neden ayrılmıştınız?

— Eski bardaklar çam oldu.

— Atasözlerine çok meraklısınız. Ama neden ters söylediğinizi anlıyamıyorum. Doğrusu «Eski çamlar bardak oldu» dur.

— Hepsi bir, ha Ali, ha Veli Veli.

— Yanlış buyurdunuz. Ha Ali Veli, ha Veli Ali demek istediniz herhalde. İktisadî gidişimizi nasıl buluyorsunuz?

— Herkes tersine gider, biz gideriz Mersine.

— İsabet!... Sizin iktisadî politikanız nedir?

— Her yoğurdun bir yiğit yeyişi vardır.

— Demokrasi hakkında ne düşünüyorsunuz Ali Bey?

— Yılana düşen denize sarılır.

Ali Beyin, iyice nevri döndüğü belliydi.

— Maliyemiz hakkında beni aydınlatır mısınız?

— İnsan, ayağına göre yorganını uzatmalı.

— Yırtılır, Ali Bey.

— Ne?

— Yorgan.

— Arşın orada ise, Halep burada.

— Halk Partisi iktidara geçerse?

Lâfımı ağzıma tıkadı:

— Aç arpa kendini tavuk ambarında sanır. Kılıç binenin, kuşanan atın.

— Ama öyle diyorlar.

— Geçti eşeğin pazarı, sür Boru Niğdeye.

— Güzel!.

Sizin bu kadar parti değiştirmenlz?

Yine beni susturdu:

— Ayıyı geçinceye kadar dayıya köprü denir.

— Aman Ali Bey, size bugün ne oldu? Bütün atasözlerinin altını üstüne getirdiniz. Hasan Bey var ya, şey olmuş, duydunuz mu? Ne dersiniz?

— Ne diyeyim? Ayının iyisini armut yer.

— Eskisi gibi şiddetli nutuklar vermiyorsunuz.

— Ne yaparsın... Yoğurttan sütü yanan ağzını üfliyerek içer.

Ali Beyin yanında biraz daha kalsam benim de tersim dönecekti.

— Çok teşekkür ederim, Ali Bey. Bana müsaade.

— Dur! dedi, sana hazırladığım yeni eseri göstereyim.

— İsmi nedir?

— «Millet, hâkimiyetindir!»

Senelerdir Ali Beyin doğru oturup eğri konuşmaktan, politika hayatında, karaya ak, aka kara demekten sahiden tersi döndüğünü anladım.

— Allahaısmarladık Ali Bey, dedim.

— Üsküdarı alan atı geçti, dedi, yine bekle, gelirim...

Zavallı Ali Bey... Tanıdınız değil mi Ali Beyi?

UÇURUMA GİDİYORUZ

Kahvede «Şırrak!...» diye bir tokat sesi duyuldu. Tavla, aznif, kâğıt oyunu, konuşma, her şey durdu. Başlar tokat sesi gelen masaya çevrildi. Tokadı yiyen iriyarı biriydi. Tokatı atan da tersine, ince, sıska, ufaktefek biri. İriyarı adamın sol yanağında, sıskanın beş parmağının izi yer etmişti. Polis bile, bu parmak izinden tokadı kimin attığını bulabilirdi.

Kahvedekiler, iri adamın, kendisini tokatlayan küçücük adamı altına alıp yol keçesi gibi ezeceğini sandılar. Öyle olmadı.

— Dâvacıyım! diye bağırdı.

Kimseden ses çıkmadı... Tokadı yiyen daha sonra,

— Hepiniz gördünüz, dedi.

Boyu omuzuna bile gelmeyen sıskaya döndü:

— Yürü karakola!

Tokatı atan, cevap yerine, sinek kovalar gibi eliyle bir hareket yaptı.

— Psssuum!... diye de ağzından istim gibi bir ses çıktı.

İri adam dışarı fırladı.

Kahvedekiler yine oyunlarına, konuşmalarına daldılar.

İri adam biraz sonra, yanında bir polisle geldi. Polise sıskayı gösterdi:

— İşte bu!

Sonra, oturanları tanık gösterdi:

— Bunlar da gördüler!

Polis, tokatı atan sıska ile, onların oturduğu yere yakın oturan dört tanığı, karakola götürdü.

Karakolda, iri adam hâlâ kızarık sol yanağını tutarak,

— Bu adamdan dâvacıyım, komiser bey, beni tokatladı. Bunlar da gördüler, dedi.

Komiser, ilkin dâvalı ile dâvacının, sonra tanıkların kimliklerini daktiloda yazdırdı.

Dâvacı, kendisine tokadı atanı hiç tanımadığını söylüyordu. Tanıklar da,

— Biz bişey görmedik... dediler.

Dâvacı iri adam,

— Tokadın sesini de duymadınız mı? dedi.

Hayır, tanıklar ne bişey görmüşler, ne bişey duymuşlardı.

Kısacık boylu sıska adam,

— Evet, dedi, ben inkâr etmiyorum. Bu adamı tokatladım.

Komiser,

— Neden? diye sordu, aranızda bişey mi var? Size hakaret mi etti?

— Aramızda hiç bişey yok. Kendisini tanımam bile.

— Peki, nasıl oldu?

Kısacık boylu sıska adam anlatmaya başladı:

— Dün akşam işten eve geldim. Baktım, elektriği kesmişler. Parasını verememiştik. Bütün geceyi karanlıkta geçirdik. Gece uyuyamadım da. Üzerinize âfiyet, annem iki senedir hasta. Mide ağrısı öldürüyor zavallıyı. Doktor bir ilâç veriyor. İlâcı alınca ağrılar duruyor. Ama ilâç şimdilerde nerede?

Sabahleyin yataktan kalktım, sol yanım hiç tutmuyor. Yattığımız odanın pencere camı üç ay önce kırıldı. Cam bulamıyoruz. O da gelmiyormuş. Pencereye yatak çarşafı gerdik. Ama faydası yok. Sabaha kadar rüzgâr, soğuk, içeride. Sol yanım tutulmuş. Yataktan kalktım, affedersiniz, helâya gittim. Sular kesilmiş. Dışarıda şakır şakır yağmur, musluklarda su yok.

Odaya girdim. Tirtir titriyoruz. Bize kömür ordinosu vermiyorlar. Biraz odun almıştık. Bitti. Şimdi de odun bulamıyoruz, yok.

Gazeteci gazete bırakmış. Her sabah işe gitmeden gazete okurum. Gazeteye baktım: «Güzellik Müsabakası», «Galatasaray lig şampiyonu oldu», «Gümrükteki 300 ton kahve ne olacak?», «Abidin Daver şilebinin teknesi dura dura çürüdü» gibi başlıklar.

Canımı evden dışarı atmak istedim. Tam çıkarken icra memuru ile avukat kapıya dayandı. Kirayı veremediğimizden ev sahibi bizi icraya vermişti. Evde haczedilecek eşya bulamadılar. Hiç bir zaman icra memurunun, haciz memurunun evime gelmelerini istemem. Haczedilecek bişey bulamazlar, insan mahçup olur. Avukat,

— Bu kanepeyi alalım! diye saldırdı. Kanepe diye elini atmasiyle, şeker sandıklarının üstündeki eskipüskü pantolonlar, paçavra parçaları, yırtık yorganlar ortaya çıktı.

Avukat bu sefer,

— Radyo... dedi.

Şu radyo belâsını başımdan alsalar da kur-

tulsam. Senenin on ayı tamirdedir. Kazan kazan, radyo tamirine ver. Zaten bizi bu hale getiren radyo...

Kapıdan çıkarken karım,

— Kız mektebe gitmiyor, dedi.

— Neden?

— Jimnastik hocası şortla beyaz lâstik pabuç istiyormuş. Olmazsa derse almam, demiş.

— Peki, peki...

— Zeytinyağı da yok...

Kendimi sokağa attım. Nasıl olsa işe geç kalmıştım. Bugün de gitmem, dedim. Şakır şakır yağmur. Bizim oradan tramvayı kaldırdılar. Otobüs geliyor yarım saatte bir. Binmenin imkânı yok. Tıklım tıklım dolu. Dolmuşlar dersen tıka basa dolmuş. Arabalar vızır vızır geçiyor, ama hiç biri durmuyor. Ayakkabı su alır. Yağmur kovadan boşanır gibi. Sırılsıklam oldum. Tirtir titriyorum. Bir delikanlı yanıma geldi.

— Affedersiniz amca, dedi.

Ben saati soracak sandım.

— Dünkü maçtan haberiniz var mı? demez mi?

Tövbe Yarabbi... Yürüdüm. Orada bir kahve var. Kahveye girdim. Üstümden başımdan sular sızıyor. Kahveciye bir çay söyledim. Yanımda da işte bu tokat attığım adam oturmuş, gazete okuyor. Ben, kendikendime,

— Yahu, bu benim halim ne olacak? Sonumuz nereye varacak? diye düşünüyorum. Ben böyle düşünüp dururken, bu adam hırsla elindeki gazeteyi fırlatıp attı,

— Yahu, memleket uçuruma gidiyor! diye bağırdı.

Onu da benim gibi dertli sandım. Konuşur, birbirimize derdimizi dökeriz diye,

— Ne oldu beyefendi? Affedersiniz, karışmak gibi olmasın, neye kızdınız? dedim.

O, yine kızgınlıkla,

— Daha ne olsun yahu, dedi, memlekette hakem yok be!... Hakem yok, namussuzum. Dünkü maçta hakem yine taraftarlık etmiş...

Ondan sonra bana ne oldu, bilemiyorum. Vallahi ben de anlamadım komiser bey. Hayatımda kimseye fiske vurmuş insan değilim. Sanki vücudumda bir düğmeye basılmış, elektrik kuvvetiyle kalkmış gibi, bu sağ elim birden havaya kalktı. Şu herifin suratına bir tokat çektim. Ben inkâr etmiyorum. Tokadı yapıştırdım. Ama isteyerek değil. Vallahi kastım yok. İradenin dışında bişey bu. Sonra aklım başıma geldi. Bu adam şimdi beni parçalar, diye de korktum. Ama oldu bir kere. Cenab-ı Allah, bu sağ koluma, Zaloğlu Rüstem pehlivanın kuvvetini verip, şu herifin suratı budur, diye bir şamar çektim.

Komiser, tokadı yiyen iri adama baktı. Dişlerini gıcırdattı. Ayağa kalkar gibi yaptı. Sağ elinin ayasını kaşımağa başladı.

İriyarı adama,

— Hadi, uzatmayın, barışın! dedi.

Tokadı yiyen,

— Barışmam! diye direndi.

Kızan komiser, daktilodaki polise,

— Yaz! dedi, «Dâvacı, memleket uçuruma gidiyor, demiş olup, memleketin yüksek menfaatlerine ve hükûmetin mânevî şahsiyetine...»

Bir daha iri adama döndü:

— Barışın hadi!

İri adam, elini hâlâ tokadın izi duran sol yanağında gezdirerek,

— Peki efendim, barışalım, dedi.

YÜCE KATINA

Reşat bey, birbirinden yakarak, üç cigarayı ardarda içti. Düşmana taarruza geçmeden önce silâhına, teçhizatına bakan bir asker gibi, burnunun üstünde durup durmadığını anlamak için iki eliyle gözlüğünü yokladı, iyice yerine yerleştirdi. Sonra, kızgınlıkla, masanın üstünde duran eski daktilo makinesine doğru yürüdü. Reşat beyin mi, yoksa daktilo makinesinin mi daha yaşlı olduğunu anlamak ilk bakışta güçtü. Sandalyeyi hızla altına çekip oturdu. Daktilo makinesine bir kâğıt geçirdi. Gözlüğünün saplarını bir kere daha kulaklarına iyice yerleştirdi. İnsan bir yerden atlamak için, nasıl gerilir gerilir hız alırsa, Re-

şat bey de umum müdüre yazacağı yazı için, ikidebir gözlüğünü yerleştirip hız almaya çalışıyordu.

Bugüne kadar daktiloda hiç yazı yazmamıştı. Oldum olasıya makinelere karşı tiksintiye benzer bir ürkekliği vardı. Tezkere bırakıp on yıl candarma onbaşılığı yaptıktan sonra memurluğa geçtiği zamanlar, daha bu dairede daktilo makinesi yoktu. Üst'e olsun, ast'a olsun, yazılar elle yazılırdı. Kaldı ki, Reşat bey yirmiiki yıldır hep bu dairede memurdu ama, oğünden bugüne de kayıt kuyut işiyle, yaziyle, hesapla, kitapla, defterle mefterle uğraşmış değildi. Çalışması ile, doğruluğu ile yükselе yükselе zamanla kasabadaki bu küçük dairenin müdürü olmuştu. Yazılacak yazıları, verilecek cevapları, dairedeki iki kâtip yazardı. O da imzayı basardı. Ama şimdi iş değişmişti. Umum müdüre doğrudan doğruya kendisi cevap yazacaktı. Bugüne kadar üst'lerine saygıda en küçük bir eksiklik göstermemişti. Ama, artık yooo!... Haksızlığın bu kadarına hiç kimse dayanamazdı. Umum müdürden gelen yazı yenir yutulur şey değildi. Buna karşı, hiç de altta kalmıyacak, gereken cevabı verecekti. İşte bu yüzden, emrindeki memurların, ne umum müdürün kendisine yazdığını, ne de kendisinin ona vereceği cevabı bilmelerini istemiyordu Daktilonun başına geçmesi bundandı.

Gözlüğünü bir kere daha yoklayıp hız aldıktan sonra, daktiloda «C» harfinin yerini aramaya başladı. Yoksa bu makinede «C» yok mu? Peki bu Süha bey, yazdığı bunca yazıyı «C» siz mi yazıyor? Bak işe... Dairede topu topu bir tek daktilo makinesi var, onda da «C» harfi yok. Reşat beye lâzım olmıyan ne kadar harf varsa gözünün içine giriyordu da bir tek «C» harfi kayıplara karışmıştı. İşte «A» burada, «S» burada, «J» burada... Bütün harfler tam tekmil, candarma bölüğü gibi hizaya girmişler de bir tek «C» yok. Reşat Bey, kendikendine söylenmeye başladı:

— Ulan «C», firar mı ettin? Alçak «C» hangi cehennemin dibine gittin? Böyledir zaten, insan arayınca bulamaz. Şimdi başka bir harfi arasam şu «C» gözümün içine girerdi ya...

Zile bastı, gelen hademeye,

— Süha Beyi bana çağır! dedi.

Elbette Süha'ya «C» harfinin adresini soracak değildi. Bunu bir kurnazlıkla öğrenecekti.

Süha Bey girdi.

— Süha Bey!

— Buyurun efendim.

— Yahu «C» harfi iyi basmıyor. Neden silik çıkıyor?

— «C» mi? «C» mi bozuk? Ne olacak, eski makine beyefendi... Yalnız «C» mi, hepsi öyle...

Süha, daktilonun başına geçti, «C» harfine parmağını bastı: Çat .. Kâğıda «C» yazılmıştı.

— Bak, biraz silik değil mi?

— Siliktir beyefendi.

— Teşekkür ederim.

Süha çıktı. Reşat Bey, bir kere daha hırsla gözlüğünü burnunun üstüne iyice yerleştirip hız aldı. Öyle ağır bir yazı yazacaktı ki... Görsün umum müdür... Reşat Bey haksızlığa hiç gelemezdi. Bu sefer makinede «E» yi aramaya başladı. Yahu bu «E» nerede? Deminden beri gözünün içine girip duran «E» birden uçtu mu? Deli olacak... Yine söylenmeye başladı:

— Şimdi buradaydı, ne cehennemin dibine gitti? Uçmadı ya bu alçak?

Ayağa kalkıp daktilonun bütün harflerine kuşbakışı baktı. Teftiş eder gibi bütün harfleri teker teker gözden geçirdi. Hah... «E» işte burada. Reşat Bey çocuk gibi sevindi. Gözlüğünü bir daha düzetip, sinek yakalar gibi sağ elini havaya kaldırdı. Sonra «E» nin üstüne birden hücum etti: Çat... Eğilip bir de kâğıda baktı. Tamam, «E» çıkmıştı. Çıkmıştı ama, ilk yazdığı «C» harfinden üç satır aşağı, beş santim de sağa yazılmıştı.

Reşat Bey, şimdi de «Z» harfini aramaya başladı. Gözleriyle, parmaklariyle, makinede «Z» yi ararken biyandan da kedi köpek çağırır gibi:

— Ze, ze, ze, ze, ze!.. diye söyleniyor, «Z» harfini çağırıyordu; «Z» yoktu.

Yine ayağa kalktı. Tepeden harflere baktı. «Z» yi görmesiyle üstüne pike yaptı: Çat... Bu sefer de «Z» harfi öbür iki harfin beş altı santim yukarısına yazılmıştı.

Reşat Bey, yazacağı her harfi üçer beşer dakika aradıktan sonra buluyor, sonra birden kaybolacak korkusuyla harfin üstüne saldırıyordu. Yumruk sallar gibi her harfe şiddetle parmağını bastıkça, biraz da umum müdürden hıncını almış oluyordu. Harflere bu kadar hızla bastığına göre, yazı da zehir gibi şiddet-

li bir yazı olacaktı. İki-üç defa bulduğu bir harfi, dördüncü arayışında bulamıyordu. Hele şu «T»... «T» yi aramaktan o kadar yoruldu ki, bir kâğıda «T» nin adresini yazdı: Üstten ikinci sırada, soldan sağa doğru altıncı harf... Zor bulduğu harflerin yerini kâğıda yazıyor, sonra bu adres kâğıdına bakıp bakıp harflerin yerini buluyordu.

Ama ne yapsa olmıyacaktı. Kâğıdın orasına burasına sinek konmuş gibi harfler rastgele serpilmişti. Reşat Bay yazmaya yazıyordu ama, bu yazdıklarını ne kendisi ne de başkası okuyabilirdi.

Süha Bey'i çağırttı. Süha Bey içeri girdiği zaman, Reşat Bey ayağa kalkmış, yukarıdan bakarak daktiloda «M» harfini aramaktaydı. «M» yi gördü. Görmesiyle harfin üstüne saldırdı.

Süha Bey, gülmemek için kendini zor tuttu.

—Beni istemişsiniz, dedi.

— Ha... Evet... Süha Bey, umum müdüre bir yazı yazılacak.

Memurlar öğrenirse öğrensin... Kendi yazdığı kâğıdı çıkardı, buruşturdu sepete attı. Süha Bey daktilo makinesinin başına geçti. Reşat Bey, ellerini arkasında bağlayıp, odanın içinde kızgın kızgın, kabadayı kabadayı gezinmeye başladı.

— Yaz... Yaz Süha Bey!.. « . . Umum müdürlüğü makam-ı aliyesine.»

Süha Bey tıkır tıkır yazdı. Reşat Bey, elleri arkasında, hem geziniyor, hem de söyleniyordu:

— Ne demek yahu... Ben yirmiiki senelik memurum. Ha?... Bigünden bigüne işimi ihmal ettim mi? Efendim?... Ben yâni umum müdüre eyvallah mı edeceğim? Etmem!.. Vallahi de etmem, billâhi de etmem... Ona bir cevap döşeyim de görsün... Alsın ağzının payını... Yâni memur olduksa... Allah Allah!...

On dakika kadar böyle söylendikten sonra:

— Ne yazdık Süha Bey? diye sordu.

Süha Bey yazılanı okudu:

— « . . . . Umum müdürlüğü makam-ı aliyesine...»

— Olmadı... Çıkar onu.

Süha Bey, makinedeki kâğıdı çıkardı, başka bir temiz kâğıt geçirdi.

— Yaz, Süha Bey... «... Umum müdürlüğü yüksek makamına...» Yaz, yüksek makamına. İsterse beni kovsunlar. Ben yazayım da, onlar beni kovsun. Herkes bu dünyada izzetinefsi için yaşar... Umum müdürse umum müdür... Ben ona bir cevap vereyim, görsün nasıl olurmuş. Ha?

Reşat Bey'in söyledikleri bu kadar değildi. Çok ağır sözler söylüyordu O kadar ki, Süha Bey bunları daktiloda yazmış olmaktan bile üzerine bir sorum gelir diye korkmaya başladı. Reşat Bey, elleri arkasında, odanın içinde gezinerek, umum müdüre on dakika kadar atıp tuttuktan sonra sordu:

— Ne yazdık?

Süha Bey yazılanı okudu:

— «... Umum müdürlüğü yüksek makamına.»

— A-ah!... Olmadı. Çıkar o kâğıdı.

Süha Bey, yazılı kâğıdı çıkardı, yeniden bir kâğıt geçirdi makineye:

— Yaz... «... Umum müdürlüğü yüksek katına». Bu daha iyi.. Yüksek katına... Kaç para eder, katı yüksek ama... Biz... Olmaz... Bir yazı yazayım... Ne demek? Kimse kimsenin haysiyetiyle oynıyamaz. Efendim? Neler yazacağım, neler... Korkma! Altına imzayı ben basacağım. O umum müdürse sen de...

Reşat Bey, umum müdür için söylemedik lâf bırakmadı.

— Bir umum müdür, umum müdürlüğünü bilmeli. Biz ne umum müdürler görmüşüz. Ben yirmiiki senelik memurum. İnsan yaşıma saygı gösterir be... Ne yazdın Süha Bey?

— «... Umum müdürlüğü yüksek katına.»

— Olmadı. Çıkar onu! Makama bir yazı yazarken saygıda kusur etmemeli. Çıkar onu... Yaz! «... Umum müdürlüğü yüce katına». Yazdın mı? Hah!... Yüce müce ben anlamam. Bana vızgelir. Ben pire için yorgan yakarım.

Reşat Bey, belki yirmi dakika attı tuttu. Sonra,

— Ne yazdık Süha Bey? diye sordu.

— «... Umum müdürlüğü yüce katına...».

— Olmadı. Çıkar onu... Resmî evrakta kullanılan kelimelere dikkat etmeli. Olmadı... Daha bir münasibini bulalım.

Süha Bey makineye yeni bir kâğıt geçirdi.

— Süha Bey, saat kaç?

— Altı, beyefendi...

— Oooo... O kadar oldu mu? Dur sen... Biz şimdi bu işten vazgeçelim. Ben bu gece iyi bir kafayı çekeyim... Kendim yaparım müsveddesini, sen yarın yazarsın.

Ertesi gün daireye gelir gelmez Süha Bey'e sordu:

— Nerede kalmıştık?

— «... Umum müdürlüğü yüce katına».

— Çıkart onu. «... Umum müdürlüğü pek yüksek huzuruna». Yaz! Bana, umum müdür değil, şey olsa vızgelir. Ben...

Odanın içinde hem geziniyor, hem sayıp döküyordu.

— Ne yazdık Süha Bey?

— «... Umum müdürlüğü pek yüksek huzuruna...»

— Olmadı Süha Bey... «Pek yüksek huzurlarına» diye yaz..

Reşat Bey o gün de akşama kadar odasında gitti geldi, umum müdüre söylendi. Beş on kere yazdırdığı kâğıdı değiştirtti. Bitürlü uygun bir başlık bulamıyordu. «Yüce katına, yüksek katına... Huzurlarına, yüksek huzurlarına, pek yüksek ve yüce katına...»

Bu çalışma iki aydan uzun sürdü. Bu zaman içinde Reşat Bey, umum müdüre neler neler söylemedi. Bu söylediklerinin hepsini yazdırtacaktı ama, kısmet olmadı. Bir sabah gazetelerden umum müdürün değiştirildiğini öğrendiler. Reşat Bey bir ooh çekti. Sonra Süha Bey'e,

— Neler yazdım şu umum müdüre değil mi? dedi.

O günden sonra ne zaman cesaretini etrafındakilere anlatmak istese,

— Hiç dinlemem, yazarım. Ben kimseden korkmam... Ne varmış korkacak? Yazarım! derdi.

Sonra kendisini dinleyen arkadaşlarına Süha Bey'i tanık gösterir,

— Söyle Süha Bey... Söyle Allahaşkına, ben neler yazmıştım o umum müdüre? Yenir yutulur şeyler mi? diye sorardı.

Süha Bey de,

— Hakikaten öyle, beyefendi, derdi.

EZ KURMANCIM

Ne askerî lisede okumuş, ne Harb okulunda. Daha doğrusu hiçbir okula gitmemiş. Mürekkep yalamamış. Ama tepeden inme paşa olmuş. İmzasını da atmasını bilmediğinden ağalığı sırasında imza yerine parmak basarmış. Sonra İrade-i Seniyye ile «Bey» olunca parmak basmanın ayıp olacağını düşünerek nal kadar bir mühür yaptırmış.

Cemal Bey deyip de geçmemeli; İran sınırındaki dağlar, yaylalar hep ondan sorulurmuş. Onun yanında, Vali, Sancak beyi kaç paralık adam?

Valiler Kürt Cemal Bey'le hoş geçinmek zorunda... Yoksa Kürt Cemal Bey, Padişaha bir haber iletti mi o valinin işi bitiktir.

Bu sıra sıra dağlarda mısır patlar gibi mermiler atılmıyorsa Valiye kimsenin metelik verdiğinden değil, aşiretlerin Kürt Cemal Bey'e olan saygılarından...

Kürt Cemal devlet içinde bir devlet. Ama hiç bir zaman Tanrı'nın yeryüzünde gölgesi «zılullah-ı filâlem» efendisine baş kaldırmış da değil. Tam tersine «Hazret-i Hilâfet-i Penahî» ye baş kaldıranların başını eziyor. Padişah da Kürt Cemal kulunun kendisine bağlılığını karşılıksız bırakmıyor.

Dağların, yaylaların, derelerin hâkimi Kürt Cemal'in neye ihtiyacı var ki? Altın dersen dolu, avrat dersen çok, toprak dersen ucu bucağı yok. Padişah da Kürt Cemal'i çok sevindirecek armağanlar yolluyor. Nedir onlar?... Rütbe ile nişan. «Makam-ı mualâ-yı hilâfet» ten gelen nişanların hepsini takan Kürt Cemal'in ne göğsünde, ne sırtında, ne kollarında, ne paçalarında yer kalmış. Öyle nişan almış...

Kürt Cemal giydiği elbiseyi baştan sona nişanla donattığı halde nişanların bıkaç katı da elinde kalıyor.

Kürt Cemal uzun bir yolculuğa çıkarken ardından gelen bıkaç adamı da onun nişanlarını taşıyor. Sonra Kürt Cemal, karşısındaki adamın adamlığına göre nişan takıyor... Olur olmaz adama karşı göğsünde 40-50 nişan taşısa yeter.

Onu ağa yapan, sonra da rütbesini arttırıp Bey yapan Padişah. Her hizmetinden sonra Padişahın kapı kadar da rütbe beratı geliyor.

Kürt Cemal altta kalır mı?... Padişahtan her kurdelâlı nişan madeni geldikçe o da «Makam-ı saltanat»a olan bağlılığını bildirecek delil olmak üzere, hazineye olsun, hümayun'a olsun küpler dolusu altın yolluyor.

Kürt Cemal yetmiş yaşında ak sakallı bir Kürt Beyi olunca içinde bir umut kaldı: Paşa olup Dersaadet'e kapağı atmak. Bu dileğini uygun bir şekilde padişahın kulağına duyurdu. Padişah kendisine bu kadar candan, yürekten bağlı kulunun bu dileğini de yerine getirdi. Onu Selimiye kışlasına paşa yaptı. Yaptı ama bu, bir kölesinin gönlünü etmek için verilen paşalıktı. Doğrusu, okur-yazarlığı bile olmıyan Paşaya gerçekten hiç bir yetki verilmemişti.

Kürt Cemal Paşa sırmalar, püsküller, parlak düğmeler, kırmızı zırhlar içindeki elbisesini giyer, nişanlarını takar takıştırır, kulaklarına varan bıyıklarını burarak, ak sakalını sıvazlıyarak Selimiye Kışlası'nın içinde bir babahindi gibi kabara kabara gezinirdi. Göğsünde maltız keçilerinin sütlü memeleri gibi sarkan nişanların şakırtısı taa öteki koridorun başından duyulurdu.

Salına salına gezmekten başka işi yoktu.

Harbiye Nazırı, Kürt Cemal Paşa'ya hiç bir iş bırakılmamasını sıkı sıkı emretmişti.

O yalnız bir operet mareşali gibi kışlanın içinde gezmekteydi. Ama bir işler yapmak istiyordu.

— Her sabah kışlaya gelişinde yaverine sorardı:

— Ula Yoover!

— Buyrun Paşam.

— Ne var ne yoh?

— İyiliğiniz Paşam.

— Heç bişey yoh mi?

— Yok Paşam...

Kürt Cemal Paşa her sabah böyle sorar, yaveri de ona hep böyle cevap verirdi.

Oysa Kürt Cemal Paşa, birşeyler yapmak, kendini göstermek istemekteydi. Sonunda bir sabah istediği oldu.

O zamanki hafta başı günü Cumartesi sabahı idi. Bir mülâzim-i evvel (yani teğmen) tatil günü olan Cuma günü disipline aykırı birşeyler yapmıştı.

Kürt Cemal Paşa içeri girdiğinde uzun boylu, geniş omuzlu, kara püskül kaşlı, kara bıyıklı bir mülâzim-i evvel odanın bir köşesinde suçlu suçlu duruyordu.

Kürt Cemal Paşa her zamanki gibi yaverine sordu:

— Ula Yoover!

— Buyur Paşam.

— Ne var ne yoh?

— İyilik sağlık Paşam.

— Heç bişey yoh mi?

— Yok Paşam.

— Bu dikilen mülâzim ne?

— Efendim, inzibat dairesinden hakkında bir jurnal var da.

Aylardan beri beklediği işi bulmanın sevinciyle Kürt Cemal Paşanın kaşları çatıldı, bıyıkları biraz daha havaya dikildi.

— Curnal miii?...

— Evet Paşa hazretleri.

Kürt Cemal Paşa ateş saçan gözlerini mülâzim-i evvele çevirdi. Mülâzimi bakışları ile çiğ çiğ yiyecekti.

— Ohu şu curnali yover. Curnali ohu...

Yaver jurnali okumaya başladı:

— «Rebiülevvel'in 21 ine müsadif Cuma günü, süvari alayı zabitanından mülâzimievvel Zülfi, Apostol'un meyhanesine girerek işret eylediği...»

Kürt Cemal Paşa,

— Neee!... diye bağırdı. Ne, rahı mı içmiş... Voy, voy voy, rahı içmek, heeee... Arkasını ohu şunun yover, arkasını ohu!

— «İşret eylediği, badehu Moda'daki kadınlara mahsus deniz hamamına giderek zorla içeri girmek istediği, deniz hamamcısı Kirkor'un mümanaatına karşı da mezbura başından cerh ile kadınlara mahsus deniz hamamına girdiği...»

Dişlerini gıcırdatan Kürt Cemal Paşa,

— Neee! diye bir daha bağırdı... bekçinin gafasını mı gırmış?... Onun da gafasını goparalar... Onun da gafasını giralar... Curnalin arhasını ohu yoover...

Yaver okudu:

— «Bilâhare kadınlara mahsus deniz hamamına girerek hatunlardan birine taarruzla...»

Kürt Cemal Paşa,

— Neee!.. diye bağırdı yine, garilere mi saldırmış? Voy babasini, voooy... Onun da erkekliğini goparalar.

Ateş püsküren Cemal Paşa kızgınlıktan ak sakalı titriyerek,

— Yaz, yoover! dedi... Dediklerimi yaz. Rahı içtiğinden rütbesinin sökülerek geri alın-

masına, fendime deyim, bir herifin gafasını gırdığından iki ay hapsine... Ve... garilerin namisine tariz eylediğinden Fizan'a sürgün edilmesine... Ve...

Kürt Cemal Paşa yavere daha çok şeyler yazdıracaktı ama, uzun boylu, yakışıklı yağız süvari teğmeni Cemal Paşa'ya yaklaşarak, başı önünde, Kürtçe şöyle söyledi:

— Ez di bahti teme Poşe... Ez kırmonçe...

Süvari teğmeni «Aman, sana sığındım, ben kürdüm» diyordu.

Bunu duyar duymaz Kürt Cemal Paşa'nın eli sakalına gitti. Sakalını sıvazlıyarak,

— Eyle disene canıım... dedi.

Birden yumuşamıştı. Yavere döndü:

— Yoover...

— Buyur Paşam.

— Hele şu curnali bir daha oku, iyi anlayamamışım.

Yaver okumaya başladı:

— «Rebiülevvel'in 21 ine müsadif Cuma günü 2 nci süvari zabitanından mülâzimlevvel Zülfi, Apostol'un meyhanesine girerek işret eylediği...»

Curnalin burasında Kurt Cemal Paşa,

— İçer ya yover, dedi, İçer ya yover. Padişahımızın koskoca bir zabiti içer. Allah Allah, az bile içmiş. Hele ohu yover...

— «İşret eylediği, badehu Moda'daki kadınlara mahsus deniz hamamına giderek zorla içeri girmek istediği...»

— Girer ya yover... Padişahımın koskoca bir zabiti az bile etmiş. Hele ohu yoover.

— Deniz hamamcısı Kirkor'un mümanaatına karşı mezburu başından cerh ile...»

— Gafesini mi gırmiş, az bile yapmiş. Girar ya caniiim... Padişahın koskoca bir zabiti. Girar da goparır da. O küffar, bu müselman. Hele ohu yover.

— «Kadınlara mahsus deniz hamamına girdiği...

— Girer ya canimm..

— «Bilâhare hatunlardan birine taaruzla...»

— Eder ya canimm.. Taarruz da eder, istilâ da eder, padişahın koskoca bir zabiti. Yaz yover. Mülâzimin yüzbaşılığa terfiine ve... Curnali yazanın rütbesinin sökülmesine ve... iki ay hapsine ve... Fizan'a sürülmesine ve...

HERKES KAZANIYOR

Bu konuşma, Kadıköy'e giden bir vapurun lüks güvertesinde geçti Konuşanların biri ırikıyım, biri ufaktefekti. Ben, masanın öbür başındaydım. O ikisi yanyana oturmuşlardı. Ufaktefek olanı,

— Ben Ankara'dan ayrılırken iki arkadaşım «Aman, senin katı boşaltma!» diye yalvardılar, dedi.

İriyarı olanı sordu:

— Ev büyük müydü?

— İki oda, bir hol. Ama iyi yerde. Kirası da ucuz.

— Haaa... İkisi de bekârsa, oraya sığışacaklar demek.

— Değil... İkisi de evli. Onu anlatacağım ya. Neden bu kadar ev sıkıntısı çekiyoruz, biliyor musun? Gördüğün evlerin yarısı garsoniyer... Anladın mı?

İri adam, ufaktefek arkadaşına,

— Mübalâğa ediyorsun, dedi, herkeste garsoniyer tutacak para nerede?

— Garsoniyer en ucuz iş kardeşim. Zenginsen bir başına garsoniyer tutarsın. Zengin değilsen, o zaman da kendi bütçenize göre, iki arkadaş, üç arkadaş, beş arkadaş, her neyse, birleşik bir garsoniyer tutuyorsunuz. Şirket gibi bir iş. Yirmi kişilik garsoniyerler bile var.

— Şaşılacak şey!

— Sen uyuyorsun. Şimdi erkek olsun da garsoniyeri olmasın, hiç yok... Yoksa biz bu kadar ev sıkıntısı çeker miyiz? Hep garsoniyer. Bir evin perdeleri hiç açılmıyorsa, anla ki orası garsoniyerdir. Ben Ankara'dan ayrılırken «Senin katı bize ver!» diye yalvardılar. Kira ucuz. İyi yerde de. Gelgelelim kontrat benim üstüme. Başkasına devir hakkım da yok. Arkadaşlar: «kontrat yine senin üstüne kalsın, kirayı biz verelim» dediler. «Bir şartla» dedim: «Ankara'ya geldikçe ben de

burada kalacağım.» Razı oldular, benim katı onlara bıraktım. İstanbul'a geldim.

Aradan üç ay mı, dört ay mı ne geçti, ben Ankara'ya gittim. Eh, evimiz var ya, otel parasından kurtulduk. Bende evin anahtarı var. Kötü bir karşılaşma olmasın diye, benim eski evimi garsoniyer olarak kullanan iki arkadaşa, akşama eve geleceğimi haber verdim.

Gündüz sağa sola koşmaktan yorulmuşum. Erkenden eve gidip yattım. Gözüm daldı dalmadı, dışarda bir tıkırtı. Kapı açılır gibi oldu. Sonra ayak sesleri, daha sonra bir kadın cilvesi, fıkırdama. Yattığım odanın kapısı açıldı, elektrik yandı. Karşımda, hiç tanımadığım bir sarhoş erkekle kadın... Ben ona sormadan erkek bana sordu:

— Sen kimsin be?..

Yataktan şöyle bir doğruldum,

— Yanlış geldiniz, dedim, herhalde başka kata girecektiniz. Burası benim evim.

Adam.

— Ne yanlış katı? dedi, benim elimdeki maymuncuk değil, anahtar. Bu anahtar her kapıyı açmaz ya...

— Her kapıyı açmaz ama, bu kapıyı açmış işte. Lûtfen evimden çıkın, beni de rahat bırakın.

Sarhoş söz anlar soyundan değil.

— Arkadaş, dedi, çok konuşma, çek arabanı!.. Gecenin bu vakti başımı belâya sokma.

— Ama ben sizi «mesken masuniyetini ihlâl»den, «haneye taarruz» dan karakola şikâyet ederim.

— Sen hele, defol git de, sonra ne halt edersen et!...

Ankara'da gecenin bir vakti, otellerde de yer bulunmaz. Sarhoşa

— Bak arkadaş, dedim. Çok güzel bir düşünce geldi aklıma. Burada iki oda var. İkimize de yeter. Sabah olunca, gün ışığında kimin haklı, kimin haksız olduğu anlaşılır.

Sarhoşun buna aklı yattı,

— İyi, dedi, ama sen öteki odada yatacaksın. Biz bu odaya alışmışız.

Ben ötemi berimi toparladım, öteki odaya geçtim. Daha gözümü yummamıştım. Sokak kapısı bir daha açıldı. Elektrik yandı. Bir kadın, bir erkek, benim yattığım odaya daldı. Koridorun lâmbası yanıyor ama, oda karanlık... Adam, gelini gerdek odasına sokan bir Frenk gibi kadını kucakladı. Sonra hop diye üstüme fırlattı. Be, kadın üstüme düşünce «hıh!» diye bir sıçradım. Sıçramamla neye uğradığını şaşıran kadın,

— Altımda biri var!.. diye çığlığı bastı.

Hemen yataktan fırladım. Adama,

— Bu ne rezalet!... diye bağırdım.

Adam,

— Asıl rezalet seninki... dedi, sen programını şaşırmışsın. Bugün günlerden ne?

— Salı...

— Tamam, salı... Saat kaç? İkiyi çeyrek geçiyor.

Bunları söyledikten sonra, cebinden çıkardığı deftere baktı,

— İşte program, dedi, her hafta salı günleri gece saat ikiden sabahın altısına kadar bu oda benim. Benden öncesine vakit kalsın diye on beş dakika da geç geldim. Nöbet benim.

— Sakın sizin nöbetiniz başka bir yerde olmasın?

— Nasıl olur? Ben her hafta buraya gelirim. Hiç bir salı sektirmem. Daha geçen salı geldim.

Adam, bunu söyler söylemez kadın yakasına yapıştı:

— Vay alçak, utanmaz! Hani sen geçen salı evindeydin? Hani karın bırakmamıştı?.. Çantayı adamın kafasına vurmaya başladı. Çantayı kafasına yiyen adam şaşkınlıktan,

— Yahu, dur! dedi, buraya geldikse, hemen kötülük için mi geldik bakalım? Vallahi billâhi karımla beraber geldik.

Kadın, çantayı az buldu. Ayağından iskarpini çıkarıp, ökçesini adamın kafasına indirmeye başladı.

— Sus ahlâksız! Senin gibi namussuz bir herif yüzünden aslan gibi kocama ihanet ediyorum. Tuuu sana!

Adam, temelli şaşırdı:

— Anlayıp dinlemeden, hemen suratıma tükürme... Bizim eve gece yatısına misafirler gelmişti. Evde yer kalmadı şekerim. Biz de karımla buraya geldik. Vurma Allahaşkına...

Kadının sinirlerini yatıştırmak için, yataktan kalktım,

— Rica ederim, siz buyurun... dedim.

Elbiselerimi kolumun altına alıp koridora çıktım. Koridorda bir kanepe vardı. Kanepeye uzanıp büzüldüm. Ceketimi, pardesümü de üstüme çektim. Orada uyuya kalmışım. Yarı

uyur, yarı uyanıkken, kulağımın dibinde bir mırıltı duydum:

— Yavrum, canım!..

Tatlı bir rüya olacak Kendimi rüyanın tıklığına bıraktım.

— İki kişiii!.. diye bir çığlık koptu.

Adamın biri kadını almış gelmiş. Besbelli aceleden lâmbayı da yakmamışlar, hemen kanepeye uzanmışlar. Kadın, benimle öbür erkeğin arasında kalmış. Üçümüz de fırladık. Onlar elektrik düğmesini arıyorlar, yerini bilmediklerinden bulamıyorlar. Kadın karanlıkta boyuna söyleniyor:

— Sağımda yatıyordun şekerim. Birdenbire soluma geçtin. Bu ne iş demeye kalmadı, bir de baktım, yine sağımdasın. Demek bunun huyu da bir o yana, bir bu yana geçmek dedim. Ama sonra, sen hem sağımda, hem de solumda görünce...

Lâmbanın düğmesini çevirdim. Erkek ince biriymiş. Öbürleri gibi, üstüme yürümedi.

— Affedersiniz, dedi, acaba saati mi şaşırdık?

Karşımda yumuşak adamı bulunca diklendim:

— Bu ne edepsizlik!.. Burası benim evim.

Adam,

— Bana bir anahtar verdiler, dedi. Her ayın üçünde sabaha kadar bu kanepe benim.

— Kim verdi anahtarı?

— Vallahi... Adı dilimin ucunda... Zeki mi, Zekâi mi?» «Z» bişey adı. Aydan aya beş lira, anahtar kirası veriyorum.

Sabaha bir iki saat kalmış. Hemen giyinip dışarı çıktım. Kapıdan çıkarken başka bir çift de merdivenden çıkıyordu.

Sabaha kadar sokaklarda dolaştım, saat dokuzda, benim evi kendilerine bıraktığım iki arkadaşı buldum. Yukarıdan aşağı bir iyi sıvadım:

— Bre alçaklar! Kontrat benim üzerime diye bu edepsizlik yapılır mı? Ahlâk zabıtasına sicilimi geçirtireceksiniz.

Arkadaşın biri,

— Vallahi dedi, kira bize çok geldi. Aylığım bizim evdekileri geçindirmeye bile yetmiyor. Bir de ayda ikiyüzyetmiş lira garsoniyer parası nasıl verelim? Zaten senin evi, ayda bir-iki kere ancak kullanıyoruz. İki kişi daha bulalım, kirayı bölüşelim, dedik. Onlara da birer anahtar yaptırdık. Kira onlara da çok gelmiş. Onlar da ayda ellişer lira verecek dört anahtar yaptırmışlar. Biz, ondan sonra ipin ucunu kaçırdık.

— Peki, ne olacak şimdi?

— Biz de onu düşünüyoruz.

— Kimlere anahtar verdinizse alın geriye.

— Hangi birini alacaksın. Herkes birbirine anahtar vermiş. Ankara'da herkes bizim garsoniyeri kullanıyor. Cebinde bizim garsoniyerin anahtarı olmayan tek dargelirli kalmadı. Hepsinin tarifesi var.

— Ulan alçaklar, ulan reziller! Namusumu iki paralık ettiniz, diyerek söylemedik lâf bırakmadım.

— Ben, şimdi gidip kapının kilidini değiştiriyorum, dedim.

İkisi birden,

— Aman etme! diye elime sarıldılar.

— Daha etmesi var mı?

— Aman, bütçemiz sarsılır.

— Ne bütçesi? Aydan aya bir de garsoniyer kirası verince bütçeniz sarsılmıyor mu?

— Yahu, sen ne diyorsun arkadaş. Bize garsoniyer bedavaya geldiği gibi o yüzden aydan aya cebimize para giriyor.

— Kirası ikiyüzyetmiş lira değil mi? Ben üç kişiye yetmişbeşer liradan kiraladım. Bu da üç kişiye kiraladı. Altı tane yetmişbeş, eder dörtyüzelli lira. İkiyüzyetmişi kira, kalır yüzseksen lira. Doksanar lira da bize kalıyor.

— Siz beni düşünmediniz. Ben de sizi düşünmem.

— Bizi düşünmezsen başka zavallıları düşün. Bizden yetmişbeş liraya her anahtar alan da dört anahtar yaptırmış, ellişer liraya kiralamış. Her ay yüzyirmibeş lira kazanıyor, garsoniyer de bedavaya geliyor onlara. Ondan elli liraya kiralayanlar, yirmibeşer liraya dört kişiye anahtar kiralamışlar. Ayda elli lira kazanıyorlar... Onlar da başkalarına kiralamışlar.

Ben düşündüm, taşındım, bir türlü hesabın içinden çıkamadım. Bizim garsoniyer herkese bedâvaya geldiği gibi, anahtarı her eline geçiren de havadan ayda elli lira, yüz lira kazanıyor. Ne bereketli iş be kardeşim. Para makinesi gibi. Ama bu paraların kimden çıktığı hiç belli değil. Boyuna para yağıyor. Sen böyle şey gördün mü? Bir kilidi değiştirsem, hepsi yandı. Bütçeleri allak bullak olacak. Anahtarın kirası beş liraya kadar düştüğüne göre artık kaç kişinin, kaçar lira kazandıklarını düşün.

İriyarı adam, ufaktefek arkadaşına,

— Sonra ne yaptın? diye sordu.

— Hemen kilidi değiştirdim. Ev sahibine de evden çıkıyorum, dedim. Ev sahibi, kendim taşınacağım, dedi. Ben İstanbul'a döndüm. Onbeş gün sonra ev sahibinden bir mektup aldım. Sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar, eline anahtarı alan kapının kilidini zorluyormuş. Kapıyı açamayınca,

— Yahu bu ne iş? Programda benim saatim!.. diye söylene söylene gidiyormuş. Ev sahibi bana bir iyi sövüp saymış.

Sonradan duyduğuma göre, ev sahibi oradan çıkmış. Kiraya vermiş. Ama hiçbir kiracı bir haftadan çok dayanamıyormuş.

İriyarı adam, arkadaşına,

— Yahu, dedi, bizim arkadaşlar hep birleşsek de, ayda beşer lira katsak... Ha? Ne dersin?

DAYAK YEMEDEN DURAMIYORUM

Otobüs tıklım tıklım doluydu. Yolculardan birinin görünüşüne bakılırsa, adam yanlış taşıta binmiş olmalıydı. Onun yeri otobüs değil, ancak cankurtaran arabası olabilirdi. Sol kolu sargı beziyle omuzuna bağlıydı. Kafası sarılıydı. Gözünün biri morarmış, şişmiş, öbür gözü de kanlanmıştı. Bastonuna dayanarak kalabalık otobüsün içinde kendisine yer açmaya çalışıyordu. Adam, saatin tıktakları gibi hiç durmadan,

— Iıh!... Aaah!... Amaaan!... Ooof!, diye inliyordu.

Bu görünüşe bakılırsa, adam, otobüsün büyük bir sarsıntıyla dağılacak, eli, kolu, bacakları yerlere dökülüverecekti.

Oturan yolculardan biri haline acıyarak yer verdi, adam inliyerek oturdu. Kendisine yer verene,

— Allah razı olsun, dedi.

Yanındaki adam onu tanıdı:

— Merhaba Selman Bey...

— Ooof... Aaaay... Merhaba Şerafeddin Bey... Amaan, bittim.. Iıh...

— Geçmiş olsun, ne oldu yahu?

— Aaah... Amaan... Hiç sorma, üç aydanberi böyleyim.

— Vah vah... Geçmiş olsun Selman Bey... Hasta mısınız? Nedir rahatsızlığınız?

— Eeeh... Bu da bir hastalık sayılır ya... Bu da bitürlü hastalık. Ooof, bittim, amaan...

— Vah vah vah... Doktor ne diyor? Teşhis koydular mı?

— Amaaan... Iıh... Doktorluk bişey değil ki bu, kardeşim. Doktorun yapacağı hiçbişey yok... Vayyy. Allah düşmanımın başına vermesin. Amaaan... Her tarafım ağrıyor, kopacak gibi... Kalçamı oynatamıyorum. Iıh..

— Doktora gitmeden olmaz Selman Bey... Hiç olmazsa bir hastaneye yatın.

— Hastanelik iş değil Şerafeddin Bey... Belki, belki tımarhanelik bir iş... Vay vay vayyy... Aaah... Çok da sâri bir hastalık...

Şerafeddin bey, biraz geri çekildi,

— Öyleyse sokağa hiç çıkmamalıydınız, dedi.

— Aaah... Ooof... Çıkmadan duruluyor mu? Söylemesi kolay. Bu hastalığa yakalan da sokağa çıkma bakalım... Bana bu hastalık bizim oğlandan geçti.

— O da mı hasta?

— Sorma. Hem de nasıl... Onunki büsbütün berbat... Müzmin... Ayy... Efendim, bakın nasıl tutuldum bu hastalığa... Anlatayım size: Bizim oğlan bitürlü liseyi bitiremedi. Dokuzuncu sınıfta iki sene okudu, ona geçti. Onda iki sene kaldı. Hep top yüzünden... Iıh... Amaaan... «Oğlum, bırak şu topu» diyorum. «Nasıl bırakayım baba?» diyor. «Yahu, istikbalin mahvoldu.» İstikbalden geçtik, hayatı da mahvolacak. Maç günü oldu mu, akşama eve, muharebeden çıkmış gibi gelir. Bereket versin, sol bacağı kırıldı da top oynayamaz oldu. Bacağının kırılmasına bile razıyım, anla artık... Aman... Ooof... Bacağı kırılmasa da yine oynasa birgün oğlanı temelli öldürecekler. Giden bacak olsun, başımızın gözümüzün sadakası olsun da tek oğlan kurtusun, dedik. Vay vay vay... Kemiklerim kopuyor. Sonra efendim, bu sefer de oğlan maç delisi oldu. Oynayamasa bile maça gitmeden duramıyor.

Ankara'da maç olur, Ankara'ya gider, İzmir'de olur, İzmir'e gider. Gittiği bişey değil, her maçtan dönüşünde yataklara serilir. Sesi kısılır. «Oğlum, neye sesin kısıldı?», «Söylemesi kolay, sen gel de bağırma bakalım..». Bir maçtan gelir kafası patlamış. Bir maçtan gelir, burnu kırılmış, gözü patlamış. «Oğlum, nedir bu halin?» «Maçta kavga ettik.» «Yahu, oynarken hadi anladım, seyrederken de kavga edilir mi?», «Edilir elbet». «Peki kavga etme.» «Söylemesi kolay, sen gel de kavga etme bakalım.»

Bu nasıl iş? Ne desem «Elimde değil, söylemesi kolay.. Sen gel de yapma bakalım» diyor. Bir seferinde gidip oğlanı karakoldan aldık. Maçta kavga edip karakola düşmüşler. İki üç sefer de ilkyardım hastanesinden aldık, getirdik. Yalvarıyorum, «Oğlum, evlâdım, yavrum, canına yazık değil mi? En sonunda sen bu yolda can vereceksin» diyorum. «Biliyorum, yazık ama duramıyorum. Uzaktan söylemesi kolay. Gel de sen durdur bakalım» diyor. Artık merak ettim, birgün «Beni de götür şu maça bakayım» dedim. Oğlumla beraber maça gittik. Oyun başladı. Benim takım makım tuttuğum yok. Kim yenerse yensin, bana vız gelir. Ben oyunculardan çok seyircilere bakıp bakıp alay ediyorum. Derken efendim, Gazhane tarafındaki kaleye bir gol girdi. Ama, Allah için gol... Beyim, göz göre göre hakem saymadı. Ben katiyen haksızlığa dayanamam. «Yuu yuu... Hakeem gözlüüük!» diye bağırmaya başladım. Benim gibi başkaları da bağırıyor. Derken efendim, oradan efendiden birisi bana «Hakem haklı, gol değil» dedi. «Bal gibi de göldü. Hakem haksızlık ediyor. Öbür takımdan para aldığı besbelli» dedim. O efendiden adam bana «Ulan inek oğlu inek, öyle gol olur mu?» dedi. Ben de ona «Sözünüzü iade ederim. İnek oğlu inek babanızdır» dedim. Maça ilk gidişim olduğundan usulünü, erkânını bilmiyorum. Maçta birisi sana inek dedi mi, iade edilmezmiş. Ben böyle söyler söylemez, adam burnumun üstüne bir yumruk indirip beni yere yıktı. Bereket versin araya başkaları girip, ayırdılar. Yoksa adam beni daha çok dövecekti. Ben yumruktan sonra yere yıkılıp burnumdan kan boşanınca, benim oğlan yardımıma koşar sandım. Neredeee...

Ben ona «Aman oğlum, yetiş!» diye sesleniyorum, o bana,

— Dur baba, dur yahu... Gol oluyor, diyor.

Burnuma mendil tıkayıp kalktım. Bu sefer haksızlıkla gölü sayılmıyan takıma içimde bir sevgi başladı. O takımdan birinin ayağına top geldi mi beyim, ben kendimi tutamıyorum, sanki top benim ayağımdaymış gibi, canügönülden topa vurur gibi ayağımı bir sallıyorum. Sonra arada bir aklım başıma geliyor, yahu ben deli miyim, diyorum. Ayağımı tutmaya çalışıyorum. Sonra yine kendimi kaybedip, topa bir tekme savurur gibi ayağımı havaya fırlatıyorum. Hem öyle bir şiddetle ki, topa vursam, top kale ağlarını delip geçtikten sonra sputnik gibi havaya fırlayıp aya kadar gidecek. Bana öyle geliyor. Ben böyle heyecandan topa vuruyorum diye ayağımı savururken önümdeki adamın kıçı budur diye tekmeyi indirmiyeyim mi? Adama «Pardon, affedersiniz...» filân dedim. Adam, «Olur yahu, maçta herşey olur. Şimdi tıraşı bırak, gol giriyor.» dedi. Derken bu sefer benim arkama bir tekme indi. Şiddetine bakın ki, arkama inen tekme, gözümden şimşek çıkardı. Eh, anladım, burada tekmeleşmek ayıp değil... Çünkü herkes birbirini tekmeliyor. Hem de kimsenin kastı yok... Seni tanımaz etmez, bir düşmanlığı yok. Adam, heyecana gelmiş, top diye sana vuruyor. Anlaşılır bir iş değil Şerafeddin Bey... Yahu, top senden bir kilometre uzakta, sen buradan topa tekme savuruyorsun. Biz başladık tekmeleşmeye. Onlar bana tekme atıyor, ben onlara. Ama hiçbirimizin kalbinde kötüniyet yok. İnsan o zaman heyecandan yediği tekmelerin acısını da duymuyor. Sonra efendim, bizim kaleye bir gol girdi. Namussuz hakem bu gölü saydı. Sayınca artık ben bu haksızlığa dayanamadım. Avazım çıktığı kadar:

— Kovaaaa!... diye bağırmaya başladım.

Kendimi tutamıyorum. Elim, ayağım zangırzangır titriyor. Yanımda gazozcu varmış. Gazoz şişelerini kaptığım gibi hakeme fırlatmaya başladım. İyi ki o sırada yanımda gazoz şişesi var da başka bişey yok. Bomba olsa hakeme bomba fırlatacağım. Bir karışıklık oldu. Goldü değildi derken, biz seyirciler bir kapıştık. Hep birbirimize girdik. Herkes birini yakaladı. Ben o hızla, on yaşında bir çocuğu kaptığım gibi altıma almışım, çocuğu boğacağım. Yoktan katil olacağım. Bereket çocuk, «Amca ben de sizin takımdanım» dedi de elimden kurtuldu. Ben çocuğu bırakır

bırakmaz, izbandut gibi bir herif beni altına aldı, Vurur da vurur... Bizim oğlana bakıyorum, oğlan neredeee... O sahaya atlamış, hakemin hakkından geliyor. «Polisiiis!» diye bağırdım. Polisler de birbirine girmiş. Kimi oyuncuları dövüyor, kimi seyircilerden dayak yiyor. Beni altına alan adama «Yahu sen hangi takımdansın arkadaş, sakın ikimiz de bir takımdan olmıyalım. Beni boşuna dövüp durma!» dedim. İyi ki demişim. İkimiz de aynı takımdanmışız. Ama adam insafsız. «Ben şimdi karşı takımdan birisini nereden bulayım...» diye yumrukları indirdi. Can acısıyla fırladım, kurtuldum. Seyircilerden birine kapışacak adam kalmamış da, zavallı hırsından, tribün tahtalarını ısırıyor.

Nasıl olduysa ortalık düzelir gibi oldu, maç yeniden başladı. Bizim takım taraftarları takımı coşturmaya başladık: «Ya ya ya, şa şa şa, bizim takım çok yaşa...» Benim artık bağırmaktan sesim soluğum kesilmiş. Oradan birinin elindeki tenekeye ben de vurmaya başladım. Asıl kıyamet de ondan sonra koptu. Sahada iki oyuncu birbirine girdi. Biz de birbirimize yapıştık. Birisi beni bacağımdan yakalayıp havaya savurdu. Ondan sonrasını hatırlamıyorum, birader. Gözümü hastanede açtım.

Şerafeddin Bey,

— Demek bu haliniz ondan... dedi.

— O kadarla kalmadım ki... Ertesi pazar bizim takımın başka takımla maçı varmış. Artık durabiliyor muyum? Uzaktan söylemesi kolay. Sen ol da dur bakalım. Bağlasalar duramazsın.. Iıh... Amaaan... Ooof... Her tarafım kopuyor.

Selman Beyin sargılı elinden bir paket düştü. Eğilip onu alırken,

— Bu da tenekeyle kaynana zırıltısı, dedi. Bağırmaktan sesim kısılınca teneke çalıyorum.

Otobüs durdu. Sargılar içindeki adam inliyerek kalktı,

— Allahaısmarladık Şerafeddin Bey, dedi.

— Nereye şimdi? Doktora mı?

— Yok canım, maça .. Aaaah... Ooof... Iıh...

SEN HALİNE ŞÜKRET

Birbuçuk aydır ev arıyordu. Ama ev sahibi onlara söylemişti:

— Bu zamanda iki oda 130 liraya... Oh maşallah... Nerde bu bolluk. Hem de böyle ev. Damı Marsilya kiremidi, helâ taşı mermer. Kapıları yağlı boya. Ne iyi... Ben de bulsam 130 liraya böyle ev, keyfim için tutarım.

Şükrü Bey, «oniki senedir, biz bu evde kiracıyız» dedi. «Evinize kendi evim gibi bakıyorum» dedi. «Kendi evim olsa bu kadar bakmam» dedi. «Dökülen sıvıları daha yeni tamir ettirdim, merdiven basamaklarını yaptırdım, trabzanları hep değiştirttim» dedi. Ne dediyse para etmedi.

Şükrü Bey, ev sahibinin kirayı arttırmak için onları evden çıkartmak istediğini biliyordu. Ama ne olacak, arttırsa arttırsa, ayda yirmi lira daha arttırabilirdi.

— Kirayı 150 yapalım, dedi.

Ev sahibi güldü:

— 150 lira benim cigara param.

Şükrü Bey şöyle bir hesapladı. Kendisi cigarayı bırakırsa, ayda 15 lira daha tutumlu olurdu. Ev sahibine,

— Vallahi hakkınız var, dedi, eviniz elbette bu zamanda 150 liradan daha çok eder. Ben insafsız bir insan değilim. Kirayı daha çok arttıramıyorsam, inanın, param olmadığı için...

Ev sahibi,

— Herkes yorganına göre ayağını uzatmalı, dedi. Siz de kendi paranıza göre bir eve çıkarsınız.

Kendi parasına göre ev bulsa Şükrü Bey bir dakika bile durmazdı.

— 165 lira olsun...

Ev sahibi yine güldü:

— Oğlumun cep harçlığı bile değil...

Şükrü Bey, işine yayan gidip gelirse, ayda yirmi lira daha arttırabileceğini düşündü.

— 185 lira vereyim, dedi.

Ev sahibi,

— Anlaşılan, siz benimle alay ediyorsunuz, dedi. Yanımızdaki apartımanı biliyorsunuz. Küçücük odalar, dapdaracık bir salon, kirası kaça? Üçyüzelli lira. Dünyanın enayisi ben miyim? Üçyüz liradan aşağı vermem. Siz çıksanız, başkasına dörtyüze de veririm. Çıkın. Evim boş dursun daha iyi. Hiç olmazsa ev eskimez.

Şükrü Bey, üçyüz lira kira verirse, aylık gelirinden geriye dört kişilik ailesi için, seksen lira kalıyordu.

İş mahkemeye düştü. Ev sahibi, «Evimde kendim oturacağım» dedi. Dâvayı kazandı.

Şükrü Bey birbuçuk aydır ev arıyordu. Hem de kıştı. Kış ortasında sokaklarda kalacak değillerdi ya... Sabahtan akşama kadar, kar, yağmur, çamur ev arıyordu. Oturduğu evden ucuzunu, iyisini bulamamıştı. İkiyüz liraya bulduğu evlere sığışamazlardı.

O gün ev aramaktan ayaklarına kara su inmiş, ev tellâllarına para vermekten canı burnuna gelmişti. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, önce yağmur, arkadan sulu kar iliklerine işlemişti. Ayakkabısından sular girmiş, ayakları vıcık vıcık olmuştu. Akşama doğru yağış durmuştu ama, sırsıklam çamaşırları vücuduna yapışmıştı. İçinden,

— Ah, diye geçiriyordu, yahu derdimi anlatacak kimse de yok. Karşıma biri çıksa da derdimi döksem. Hiç olmazsa insan anlattıkça açılır.

İyi yürekliymiş demek. Karşıdan çok eskiden, çok iyi tanıştığı bir arkadaşı geliyordu. Çoktanberi Zekâi ile görüşmemişlerdi. Belki ev bulmak için bir yardımı olurdu. Olmasa bile içini dökerdi hiç olmazsa...

— Ooo, merhaba Şükrü Bey.

— Merhaba Zekâiciğim. Ne var, ne yok?

— Hiç sorma. Sende ne var ne yok.

Şükrü Bey,

— İyilik sağlık, dedi.

Görünüşe bakılırsa, arkadaşı kendisinden de dertliydi. Zekâi Bey ona sordu:

— Nereden geliyorsun?

Şükrü Bey, çoktan içini dökmeye hazır olduğundan,

— Ah birader, dedi, başım bir dertte ki... Bir aydır ev arıyorum. Ev sahibi bizi çıkarıyor. Bu gün yine akşama kadar ev aradım. Yağmur, kar hep içime işledi. Baksana nasıl titriyorum. Yatağa düşmezsem iyi...

Lâf açılmışken bütün derdini dökecek, içini boşaltacaktı. Ama arkadaşı,

— Sen hâline şükret birader, dedi, şükret... Ya benim yerimde olsan ne yaparsın? Ah kardeşim, bu zamanda ev yaptırmak bir dert. Bilmem haberin var mı? Ben bir arsa almıştım. Arsa aramak, almak da bir dert ya... Neyse, hadi onu bırak. Doksanbin liraya bir arsa düşürdük...

Şükrü Bey,

— Ya işte böyle Zekâiciğim, dedi, ev sahibi bizi evden atıyor. Mahkemeden de karar aldı...

Zekâi Bey,

— Arsayı aldım, dedi, üstünden on gün geçti, yüzellibin hattâ ikiyüzbine satın alacaklar çıktı. Yahu satmam, derim, başımdan gitmezler. Bir dert ki, Şükrü Bey, anlatılır gibi değil. Sen yine hâline şükret kardeşim...

— Doğru birader. Ondan sonra efendime söyliyeyim, kirayı artıralım, dedim. 185 liraya kadar çıktım...

— Ah benim derdim de yükseksenbeşle, binseksenbeşle olsa... Nerde... Sen bir ye de bin şükret hâline. Hadi şu arsaya iki katlı bir ev yapalım, dedik. Şu zamanda kalfalarla, işçilerle uğraşmak ne demek birader. Başına gelmeyen bilmez. Ne kadar anlatsam boş. Benim niyetim her katı üç oda bir salon, kutu gibi iki katlı ev... Ah neler çektim Şükrü Bey, daha da çekiyorum...

— Vah vah Zekâiciğim. Şimdi ev sahibi bize de, «Çıkın evimden!» diyor. Bilsen, o eve de dünyanın parasını harcadım. Helânın duvarı yıkılmıştı da, daha geçenlerde onbeş lira verdim yaptırdım. Şimdi bizi herif atıyor...

— Atsın kardeşim. Sen hâline şükret. Sen yine iyisin. Ya benim gibi ev yaptırmaya kalksaydın. Valide dedi ki «Mâdem şu evi yaptırıyorsun, nasıl olsa paradan çıktın, üç katlı bir apartımancık yaptır da bir işe yarasın» dedi. Temelleri kazdırdık. Daha işin başında kırkbin lira uçtu, Şükrü Bey. İnsan insanın hâlinden anlamaz...

— Geçmiş olsun Zekâi Bey... Yahu, nasıl üşüdüm. Soğuk ciğerime işledi. Sabah karanlığı yollara düştüm. Hâlâ ev arıyorum. Yalnız bugün tellâllara onbeş lira verdim...

— O bişey mi Şükrü Bey... Herşey karaborsada... Yalnız pencere camlarına vallâhi ikibin lira verdim. Daha kapı camları, bölme camları var. Sen yine iyisin. Otur kalk, şükret haline. Ya ev yaptırmaya kalksaydın, dert

neymiş o zaman görürdün. Bizim hanım, madem şu apartımanı yaptırıyoruz, her katta ikişer daire olsun, dedi. Baktım doğru. Başladık apartımanı çıkmaya. Şimdi ben anlatırken, sana kolay bir iş gibi gelir...

— Gelir mi kardeşim, gelir mi hiç. Kimbilir neler çekmişsinizdir. Efendim, Aksarayda bir ev buldum. Bir oda, bir sofa. Razıyız, ne yapalım... İşe uzaksa da olsun, varsın. Sabahları erken çıkarım. Kirası da ucuz sayılır: Yüzyetmişbeş lira... Boğazımızdan keser veririz. Gelgelelim, altı aylık peşin istiyorlar...

— Ah Şükrü Bey, sen de bir derdim var sanıyorsun. Yahu sana anlatamıyorum kardeşim. Demir arıyorsun yok, çimento arıyorsun yok... Haydi karaborsaya... Neler çektim, neler. Sen ev yaptırmadığından bu derdi bilmezsin...

— Bilmem birader, bilmem... Senin anlıyacağın Zekâi Bey kardeşim, bu kış kıyamette sokak ortasında kaldık.

— Şükret kardeşim, şükret...

— Ev sahibi bizi iki gün sonra atıyor.

— Sana bişey söyliyeyim mi, otur da haline şükret... Tam apartımanı üç kat çıktık, çatı örtülecek... Kayınvalde «Oldu olacak Zekâi, şunun üzerine iki kat daha çık, çoluk çocuğun var, yarın dua ederler» dedi. Ustalarla bitürlü uğraş, işçilerle bitürlü, belediye bitürlü... Sen yine iyisin, senin bu dertlerin yok hiç olmazsa...

— Yok Zekâi Bey, yok...

— Şükret!

— Şükürler olsun. Ne yapsak bilmem ki... Birkaç parça kırık dökük eşyamız var. Onlar olmasa, birkaç zaman ev bulana kadar otel köşelerinde sürünürdük...

— Sana bişey söyliyeyim mi, sürünmek, apartıman yaptırmaktan daha iyidir. Ben az mı sürünüyorum. Allah seni inandırsın...

— İnanırım kardeşim... Doğrudur...

— Sen halinden memnun ol!

— Memnunum çok şükür. Haydi eşyaları satsak, hepsi lâzım... Sonra yerine alıp koyamazsın. Hem de yok pahasına gider...

— Gitsin!

— Gitsin. Bişey dediğim yok. Gitsin...

— Apartımanın beşinci katını da çıktık ama, ne çektiğimi bir ben bilirim, bir de Allah... Sonra iki gözüm, bizim birader, «Ağabey, nasıl olsa şu apartımanı yaptın, bir de şunun üstüne kaçak kat yapalım. Şimdi herkes böyle yapıyor. İyi kötü, yine ayda dört, beşyüz lira kira getirir» dedi. Ah ne zormuş kardeşim. Bu zamanda kaçak kat yapmak ne zormuş... Ona ver, buna ver, tam on bin lira da havaya gitti. Senin bunlardan haberin yok da, kendi çektiğini bir dert sanıyorsun. Ben senin yerinde olsam gece gündüz halime şükrederim...

— Haklısın Zekâiciğim. Olsa, hani olsa, bu kış çocukları sokakta bırakır mıyım... Ver altı aylık peşin, başını bir dam altına sok. Billâhi yok...

— Aman olmaması, olmasından daha iyi... Apartıman yaptırmak... Durup dururken başımıza dert aldık. Neyse bize apartıman, arsayı saymazsan şöyle böyle altıyüzbin liraya çıktı. A, bana sor ben neler çektim...

— Vah vah!..

— Bana bak da haline şükret!

— Şükürler olsun. Benim bir şikâyetim yok. Yalnız kış günü çoluk çocuk sokakta kalacağız. Başka bir şikâyetim yok şükürler olsun...

— Aman şikâyet etme, Allahın gücüne gider. Bak benim halime de ibret al birader. Apartımanı yaptık, bitirdik, bu sefer de bir takım adamlar çıktı ortaya. İlle bize sat... «Yahu satmam.» «Bir milyon verelim», «İki milyon verseniz satmam.» Kardeşim, bir dert, bir belâ ki, Allah düşmanımın başına vermesin...

— Akrabaların evinde birkaç zaman misafir kalsak, olmaz. Bu zamanda herkes kendini taşıyamıyor. Çıldırmak işten değil...

— Çıldırmak çok daha iyidir. Sen, apartıman sahibi olmanın derdini bilmiyorsun da, boyuna havadan konuşuyorsun. Senin yapacağın bir iş var, beş vakit haline şükretmek. Derken kardeşim, şimdi de başımıza bir kiracı derdi çıktı. Bu zamanda kiracı derdi ne demek...

— Sen benden dertlisin Zekâiciğim...

— Seninki de dert mi kardeşim. Sen haline vallâhi şükret!..

— Şükürler olsun. Bin şükürler... Hadi bana müsaade. Allah kolaylık versin Zekâi Bey... Allahaısmarladık.

— Güle güle Şükrü Bey... Bana bak da haline şükret Şükrü Bey!

Şükrü Bey, aksıra öksüre evine gitti. Birden ateş de basmıştı. Karısı,

— Ev bulabildin mi? diye sordu.

— Aman hanım, halimize şükredelim. Be-

terin beteri var. Ya bir de apartıman yaptırmaya kalksaydık. Bu zamanda apartıman sahibi olmak ne dert, ne dert, sen biliyor musun? Oturup kalkıp şükredelim halimize.

BAYAN ARANIYOR

Üç dörtüz odalı büyük bir handa yazıhanesi olan arkadaşıma gitmiştim. Odada dört kişiydik. Epeyce oturduğum için, «Artık ben gideyim...» diye kalktıkca, arkadaşım, «Acelen ne? Biraz daha otur,» diyordu.

Öbür iki kişi de önemli işleri olduğunu söyliyerek ikide bir gitmek için davranıyorlar, arkadaşım onları da az daha oturmaları için zorluyordu. Bu sırada kapı vuruldu. Arkadaşım,

— Buyrun... dedi.

İçeriye bir kadın girdi. Dördümüzün de azkalsın soluğu kesiliyordu. Hani insan birden soğuk suya dalınca «hihiii...» diye saçından kuyruk sokumunadek bir titreme geçirmez mi... Kadın görünce biz de işte öyle olmuştuk.

Dört tane genç Alman subayı düşünün. Bir odada yan gelmiş oturuyorlar. Birden kapı açılıp, içeri bir Alman mareşali girse, dört subay nasıl ayağa fırlarlar. Biz de kadını görünce öyle olduk. Rap diye ayağa fırlamamızla,

— Buyrun hamfendi... diye nezaketle kadının üstüne saldırmamız bir oldu.

— Buyrun efendim...

— Rica ederim böyle buyrun...

— Böyle gelin, daha rahattır hamfendi...

Dördümüz de kadını kendi yanımıza oturtmak için, bir anda, çığırtkan tezgâhtara dönmüştük.

Kadın pişkin mi pişkin...

— Şöyle oturayım da hiç kimsenin hatırı kalmasın efendim... dedi.

Koltuklara değil, masanın yanındaki sandalyeye oturdu. Oturmasıyla bacağının birini kaldırıp öbürünün üzerine attı ki, hışırtıyla açılan, dalgalanan eteklerinden suratımıza bayıltıcı bir koku esti. Dördümüz de odanın bütün havasını, bir derin nefeste ciğerlerimize doldurduk.

Kadın kimdi, neydi, neyin nesiydi, ne istiyordu? Hiçbirimiz bilmiyorduk.

Yazıhanenin sahibi olan arkadaş,

— Ne emredersiniz hamfendi? dedi, çay mı, gazoz mu, limonata mı, kahve mi?

Arkadaşlardan biri hemen cıgara paketine davrandı:

— Buyrun hamfendi...

İki kibrit, bir çakmak birden kadına uzandı.

Yazıhanenin sahibi, öbür arkadaşlardan birine,

— İşim var diyordun, Sabri... dedi.

Sabri,

— Yooo... O kadar önemli değildi işim... Gitmesem de olur, dedi.

Saatine baktı. Bana,

— Aman Hasancım, sakın randevuna geç kalma... dedi.

— Yarın gitsem de olur... dedim.

Kadın, cıgaradan bir soluk çekiyor, sonra püff diye dumanını arkadaşımın suratına üflüyor. Kadın püff dedikçe, arkadaşım da bir oooh çekiyor.

— Efendim emirleriniz?

— Estağfurullah... Büronuzda çalışacak bir bayan arıyormuşsunuz da...

Arkadaşımın bayan mayan aradığı yoktu. Kısa bir şaşkınlıktan sonra,

— Haa... Yani evet... Arıyoruz... Yani arıyorum, dedi.

Öbürü,

— Ben de... dedi, tam sizin gibi bir bayan...

Ben hemen kartımı uzattım:

— Bizim yazıhaneyi de teşrif edin hamfendi, bir bayana şiddetle ihtiyacım var.

Kadını elinden kaçıracağını sanan yazıhane sahibi,

— Tam zamanında geldiniz efendim, dedi, bir yardımcıya o kadar şiddetle ihtiyacım var ki...

Kadın hafiften gülüyordu.

— Daha önce bir yerde çalışmış mıydınız?

Kadın,

— Evet... Bonservisim de var... dedi.

Önce çantasını karıştırdı. Bonservisini orada bulamayınca, elini koynuna attı. Bir za-

man göğsünü karıştırdı,

— Burada olacaktı bonservisim, yanıma almamışım, dedi.

Arkadaşın gözü kadının taşan, açık göğüslerinde,

— Aman efendim, bonservise ihtiyaç mı var... Herşey belli. Asaletiniz nâsiyenizden okunuyor. Tahsiliniz nedir? dedi.

— Tahsilim mi? Diplomam yanımda...

Kadın bir daha çantasını karıştırdı. Sonra elini yine göğsüne attı. Orada da bulamayınca, eteğini çekip jartiyer yerinden çorabına baktı,

— Allah Allah... dedi, diplomamı buralarıma bir yere koymuştum...

— Aman hamfendi, hiç zahmet buyurmayın. Ben hani lâf olsun da konuşalım, diye söyledim. Belli ki tahsiliniz yüksek...

Kadın,

— Hayır, yüksek değil... dedi.

Öteki arkadaş atıldı:

— Aman hamfendi, tevazu göstermeyin. Biz insanın yüzüne bir baktık mı anlarız. Sizin yüksek bir tahsiliniz olduğu herşeyinizden belli maşallah...

— Yüksek değil efendim. Ortadan ayrıldım.

— Olsun efendim, yine de yüksek sayılır. Tahsil diploma ile olmaz. Biz, affedersiniz, ne diplomalı eşekler biliriz. İnsan sizin gibi kendikendini yetiştirmeli. Asıl makbulü odur hamfendi.

Kadın,

— Ne kadar vereceksiniz? dedi.

Yazıhanenin sahibi, ne verirse kadını memnun eder, diye düşünürken, öteki arkadaş,

— Ben üçyüz veririm, dedi.

Ben hemen, «Çüşş!..» diye bağıracakken kendimi tuttum.

— Azdır, dedim, doğrusu az, çok az... Ben hamfendiye eğer lütfen kabul ederlerse her ay dörtyüz veririm.

Ben o yazıhaneye arkadaşımdan yüz lira borç almak için gelmiştim, ama on lira da koparsam fitim.

Üçüncü arkadaş güldü,

— İnsaf yahu, dedi, insaf be... Önce karşındakine bak da fiyat biç efendime söyliyeyim.

— Canım, dörtyüz dedikse, her sene bunun beş maaş da ikramiyesi var... Efendim? Ayrıca, her altı ayda bir de bir ay izin. Nasıl hamfendi?

Kadın bir kımıldadı, yandan yırtmaçlı eteği uyluğuna kadar açıldı. Ben iyice şaşırmışım.

— Benden beşyüz!... diye bağırdım.

Demin, beşyüz lira borç isteyince, «Vallahi billahi yok, namussuzum yok!» diye yemin eden yazıhanenin sahibi arkadaşım, cüzdanı çıkardı. Kadına paraları uzattı,

— Lütfen, bunu avans olarak şimdilik kabul edin, sonra düşünürüz, dedi.

Kadın bir daha, ustaca kımıldadı. Her kımıldayışta eteği biraz daha açılıyor, soluğumuzu kesiyordu.

— Ne iş yapacağımı öğrenmeden avans alamam beyefendi, dedi.

Asıl zorluk şimdi çıkmıştı.

Yazıhane sahibi sordu:

— Daktilo?

— Bilmem.

— Zarar yok. Bilmeseniz de olur. Efendiiiim... Peki, sekreterlik?

O sırada içeriye tanımadığım biri girdi. Kadını görünce o da çarpıldı,

— Hanımefendiyi bir yerden tanıyorum, dedi, gözüm ısırıyor.

Kadın,

— Tanırsınız, dedi, hepiniz tanırsınız...

Kadına bir daha alıcı gözle baktım. Gerçekten de tanır gibiyim.

— Benim de gözüm ısırıyor, dedim.

— Benim de gözüm ısırıyor, dedim.

Kadın bir kahkaha attı. Ama sesi birden değişmiş, kalınlaşmıştı.

— Yahu beni tanımadınız mı? dedi.

Önce göğsündeki iki takma memeyi çıkarıp masanın üstüne koydu. Sonra başındaki takma saçları olduğu gibi kaldırdı.

Aman... Bizim Cemil değil mi? Suratındaki boyaları da silince Cemil çıktı ortaya...

Cemil,

— Alçaklar! diye bağırdı. Şu yazıhanenin eşiğini aşındırdım da bana on lira borç vermediniz ha...

— Çok şakacı adamsın...

— Ne şakası yahu... Aylardır işsizlikten süründüm. Her nereye gittimse, «Siz bize adresinizi bırakın, biz sonra size mektupla bildiririz» diyorlar. Şu koca İstanbul'da adres vermedik bir yer mi bıraktım? Gazetelerdeki ilânlara bakıyorum: «Bir bayan aranıyor, bir bayan aranıyor...» Kimsenin bay aradığı yok

Arkadaşlardan biri, yazıhane sahibine,

— Benim acele bir işim var, bana müsaade... dedi.

— Otur canım, gidersin. Ne acelen?

Cemil,

— Sonra, dedi, baktım olacak gibi değil. Bir de kadın kılığına gireyim, dedim.

— İş buldun mu?

— İş arayan kim? Neresini gözüme kestirirsem açıp kapısını giriyorum. Daha şimdiye kadar, bizim adama ihtiyacımız yok, diyen çıkmadı.

Ayağa kalktım,

— Benim birisine randevum var, Allahaısmarladık arkadaşlar, dedim.

Ben kapıdan çıkarken Cemil,

— Kolayını buldum ama, çok jilet gidiyor, dedi. Günde iki defa vücudumu baştan aşağı tıraş ediyorum. Her gün on, onbeş jilet gidiyor. Bakın, şurada yarım saat oturdum, bacağımın kılları uzadı.

Çantasından tıraş takımını çıkardı,

— Müsade eder misiniz, şurda bir tıraş olayım?.. dedi.

SEN BİRAZ BEKLE

Bahçe içindeki 19 numaralı iki katlı eski, ahşap evin, alt katındaki kiracı, evdeki eşyalarının çoğunu sattı.

Kenar mahalede gizli kapaklı iş olmaz, herşey duyulur. Hemen bütün mahalleli kelepir eşya almak için eve doldu. Teldolabı, küpler, yayları kopmuş paslı divanlar, iskemleler, masa, dolap, saç soba, ayağı kırık aynalı gardrop, hepsi ucuz pahalı demeden satıldı. Ertesi gün de erkenden kapıya bir kamyonet geldi. Geri kalan ufak tefekleri de kamyonete yüklemeye başladılar.

19 numaralı evin karşısındaki 64 numaralı evde Tâlip Bey oturur. Tâlip Bey, işine gitmek için evinden çıkınca, yüklenen kamyoneti gördü. Tâlip Beye karısı, gece, Mürşit Beyin, bir gün önce eşyalarını sattığını söylemişti. Şaşılacak bişey varsa, eşyalar satılırken Mürşit Beyin karısının ve kızlarının hiç üzgün görünmemeleriydi. Hepsi de gülüyorlardı. Tâlip Bey karısına,

— Ne yapsalar, dedi, ağlayacak değillerdi ya... Kimbilir ne kadar üzülmüşlerdir ama, dosta düşmana karşı eklerini belli etmemek için güler gibi yapmışlardır.

Karısı,

— Belki de... dedi.

— Acaba Mürşit Beyin başına kötü bir iş mi geldi?

— Kimbilir... Belki başka yere tâyin olunmuştur. Ama karısı, «Nişantaşı'na taşınıyoruz. Orada bir apartıman katı tuttuk. Yeni eşyalar alıp, dayayıp döşeyeceğiz» diyor.

Tâlip Bey karısına,

— İnanma, dedi. Zavallı Mürşit Beyin başına bir felâket geldi. Memur kısmı hiç Nişantaşı'nda bir kat tutup da, dayayıp döşeyebilir mi? Biz bu evin kirasını zor veriyoruz. Mürşit Beyin aslî maaşı da benim gibi elli lira...

Tâlip Beyle karısı gece yataklarında uyumadan önce böyle konuşmuşlardı. Kapıdan çıkar çıkmaz da kamyonete yüklenen son eşyaları görünce Tâlip Bey daha çok üzüldü. Eşyaların yüklenmesiyle uğraşan Mürşit Beyin yanına gitti. Selâm verdikten sonra,

— Demek bizim mahalleden taşınıyorsunuz Mürşit Bey, dedi.

— Evet... Taşınıyoruz.

— Taşraya mı tâyin olundunuz yoksa?

— Yok canım. Nişantaşı'nda bir kat tuttum. Buyurun inşallah... Yeni evimizi pek beğeneceksiniz. Beş oda, büyük bir salon. Geniş, ferah, aydınlık...

Büyük bir üzüntü duyan Tâlip Bey, sağ elini sevgiyle komşusunun omuzuna koydu, kulağına doğru eğilerek yavaşça,

— Mürşit Bey, ben seni çok severim, dedi, bu kadar yıllık komşuyuz. Biliyorum, dedikodu olacak diye saklıyorsun. Haklısın ama, beni başkalarıyla bir tutma. Bir haksızlığa mı uğradın? Başına bir kaza geldiyse, belki elimizden bişey gelir ve yardımına koşarız. Hep memuruz, turhallı birhallı...

Mürşit Bey gülüyordu.

— Yahu, artık memur değilim, istifa ettim, dedi.

— Yaa!.. Vah vah! Emekliliğine de şurada bir şey kalmamıştı. Pek üzüldüm doğrusu. Peki, şimdi ne iş yapacaksın?

— Zaten iş yapıyorum. Üçdört aydır çalışıyorum.

— Çok iyi! Ne yapıyorsun?

— Kahvede oturuyorum.

— Anladım... Ne işi yapıyorsun?

— İş işte. Sabahtan akşama kadar kahvelerde oturuyorum.

— Peki iş?

— Allah Allah... Kahvelerde oturuyorum kardeşim. Keyfimden oturmuyorum ya. İş icabı...

— Yaa... Oh oh... Demek kahve işletiyorsun?

— Yok canım. Kahve mahve işlettiğim yok. Nerede bir kahve görürsem girip oturuyorum.

Tâlip Bey: «Bu adam delirmiş, çıldırmış zavallı...» diye geçirdi içinden.

Yatak denkleri, kap kacak kamyonete yükleniyordu. Mürşit Bey,

— Sen yabancı değilsin, sana anlatayım, dedi. Şimdi ben ticaret yapıyorum. Bu zamanda ticaret kahvelerde oluyor. Ticarethaneleri, yazıhaneleri bırak. Onların modası geçti. Defteri var, vergisi var, muamelesi var, bir sürü dert. Şimdi asıl ticaretin büyüğü kahvelerde. Allahıma bin şükür, memurluktaki bir maaşı, şimdi bir günde çıkarıyorum. Hergün üçyüz, dörtyüz liranın yolunu buluyorum. Artık bu evde ne diye oturayım? Nişantaşı'nda güzel bir kat buldum. Yeniden eşyalar alıp dayar döşerim, oooh...

Tâlip Bey,

— Ne ticareti yapıyorsun? diye sordu.

— Ne olursa... İğneden, iplikten tut vapura kadar.

Şaşkınlıkla gözlerini açan Tâlip Bey,

— Alıyor musun, satıyor musun? dedi.

— Yok canım, ne aldığımız var, ne sattığımız. Alan satan yok. Mal yok ki ortada alasın satasın. Yalnız biz ara yerde para kazanıyoruz. O kadar...

Tâlip Bey içinden «Başına bir belâ geldi, zavallı oynatmış» diye geçirdi.

Mürşit Bey,

— Bak, ben bu işe nasıl başladım, sana anlatayım, dedi. Birgün hanımın dikiş makinesinin iğnesi kırılmış. Aramış, taramış, hiçbir yerde makinenin iğnesini bulamamış. Bilirsin, hanım konu komşuya dikiş diker, üçbeş kuruş kazanır. Üçbeş kuruş dersem, benim aldığım maaşa yakın. «Aman bir makine iğnesi bul!» diye tutturdu. Her yeri aradım, yok. Sonra, Allah razı olsun birisi, filân yerdeki kahveye git. Dikiş makinesi parçası satanlar o kahvede oturur, dedi. Söylediği kahveye gittim. «Selâmünaleyküm, aleykümselâm». Kırantadan biri yanıma sokuldu,

— Bişey mi aradınız? dedi.

— Evet... Dikişmakinesine iğne arıyorum, dedim.

— Kaç düzine lâzım?

Şak diye düşüp oracıkta bayılacaktım. Ben aylardanberi bir tanecik bulamıyorum. O bana, «Kaç düzine?» diye soruyor. Her zaman lâzım. Almışken bir düzine alayım, bulunsun...

— Bir düzine, dedim.

Burun kıvırdı,

— Seksen lira verin! dedi.

— Aman ne diyorsun? Bunun tanesi altmış kuruş. Düzinesi yediyüzyirmi kuruş yapar.

— Öyleyse oradan gidip alın!

Beni bıraktı, gitti oturdu. Seksen lira, seksen lira... Vereceksin. İki para etmez bir iğne yüzünden ayda iki-üçyüz lira dikiş parasından olacağız. Arkasından gittim.

— Affedersin birader, dedim, ben bilememişim. Buyurun seksen lirayı.

Parayı cebine yerleştirdi.

— Siz burada oturup bekleyin, ben getiririm. Malûm ya, karaborsa, arkamızda polisler, murakıplar, müfettişler dolaşıyor.

O gitti. Ben oturdum bekledim. Akşam oldu, gece oldu. Kahve kapanacak. Ne gelen var, ne giden. Seksen liranın acısı ciğerime çötü, bir hafta o kahveye devam ettim, adam yok.

Herhalde zavallı, benim yüzümden yakalandı, diye düşündüm. Uzatmıyalım, biz iğneyi alamadık. Derken bizim hanımı romatizma yakaladı. Kadın sancıdan, ağrıdan ölüyor. Doktor bir reçete verdi. Ama ilâç hiçbir yerde yok. Koca İstanbul'da aramadık yer komadık. Sonra Allah razı olsun, bir hayır sahibi çıktı karşımıza, «Filân yerdeki kahveye gidin, orada hangi ilâcı arasanız bulursunuz» dedi.

Söylediği kahveye gittim. Daha içeri girmeden biri önümü kesti:

— Bişey mi aradınız?

Reçeteyi uzattım:

— Evet, şu ilâcı?

— Kaç kutu istersiniz?

— İki tane olsa işimizi görür.

— Üçyüz lira verin!

Vermeyip de ne yapacaksın? Karım can derdine düşmüş. Adam, parayı cebine yerleştirdi,

— Siz burada bekleyin, ben şimdi getiririm, dedi.

Bekle bekle gelmez. Gidiş o gidiş... Kahveciye sordum.

— Biz ne bilelim beyim, o da sizin gibi gelgeç bir müşteri... dedi.

Gel zaman git zaman, pencerelerden birinin camı kırıldı. Soğuktan donacağız. Cam yok. Aramadık yer bırakmadık. Yok. yine bir hayır sahibi çıktı karşımıza. Filân yerdeki kahvede bulursunuz.

Tâlip Bey,

— Peki be birader, sen hiç akıllanmaz mısın? dedi, bu kaçıncısı?

— Yahu bu akıl meselesi değil, ihtiyaç meselesi. Biliyorum, herif parayı alıp gidecek ama, ya gitmez de istediğimizi getirirse? Bir ümit, ne yapacaksın? Başka çare var mı? Denize düşmüşsün yılana sarılacaksın.

— Sen de beraber arkasından git!

— Razı olmuyorlar. Bu iş, karaborsa işi. Adam sana nasıl güvensin! Ya sen sivil polissen, murakıpsan?

— Malı getirince parayı ver.

— Mal kendisinde yok ki... O da gidip başkasından, gizli bir yerden alacak. Alt tarafı kazanacağı beşon lira bişey. Beşon lira için adam yakalanmayı, hapsi göze alıyor. Hayat zor birader. Senin anlıyacağın, cam için verdiğim para da gitti. Bigün bizim radyo bozuldu, bilmem hangi lâmbası yanmış. Piyasada lâmba yok. Bu sefer kimseye danışmadan kendiliğimden bir kahveye gittim. Birisi yanıma sokuldu. O bana sormadan ben ona sordum:

— Bişey mi aradınız?

— Aman, dedi, eroin arıyorum, var mı?

— Kaç kilo lâzım? diye sordum.

Adam şaşırdı. Ellerimi öpüyor.

— On gram yeter.

— İkibin lira.

Parayı verdi.

— Sen burada otur, bekle! Ben getiririm, dedim.

Yürüdüm. Artık ticaretin ilmini aldım. Tâlip Bey. Her gün öğleye doğru evden çıkıp, bir kahveye giriyorum. Beşon dakika geçince birisi geliyor.

— Kahve arıyorum, diyor.

— Kaç yüz kilo lâzım? diyorum.

— Bir kilo yeter.

— Yüz lira...

Ertesi gün başka kahveye. Kimisi çivi istiyor, kimisi boya. Dün biri benden iki otomobil lâstiği istedi. İkibinsekizyüz lira istedim.

Tâlip Bey sordu:

— Peki parayı verenler bir yerde seni görürlerse?

— Görsünler. Dikiş iğnesi alacağım diye benden para alan adamı geçende gördüm. Yakasına yapıştım. «Nerede iğneler?» dedim. «Arıyorum. Beyim, bu zamanda kolay kolay iğne bulunur mu? Altı aydır senin iğnelerin arkasındayım» dedi.

— Polise teslim etseydin...

— Yooo... Bu iş garanti. Hiç tehlikesi yok. Polise nasıl verirsin, ne diyerek şikâyet edeceksin? Ben karaborsadan şu malı alacaktım, diyemezsin ya... Almak da suç, satmak da...

Kamyonete eşyalar yükletilmişti. Karısı Mürşit Beyi çağırdı. Karısına,

— Geliyorum! diye bağırdıktan sonra, Tâlip Beye,

— Ticaret, tatlı iş kardeşim, dedi. Parayı veren malı alamıyacağını biliyor. Parayı alan da malı veremiyeceğini bilyor. Ama ne var ki, bir ümit işte... Hani, belki yok mu, belki bulur da bir yerden getirir.

Tâlip Bey,

— Aman bize saç lâzım, dam akıyor. Bulabilir misin? dedi.

Mürşit Bey,

— Kaç ton lâzım? diye sordu,

— Yok canım, iki olumlu saç olsa işimizi görür.

— Yüzelli lira.

— Çok değil mi?

— Ben de başkasından alacağım. Bana kalsa kalsa ikibuçuk lira kalır.

Tâlip Bey yüzelli lirayı verdi. Mürşit Bey ona,

— Sen istersen burada bekle, sitersen dairede bekle, dedi. Ben kamyonetteki eşyaları yeni eve taşıyayım, saçları getiririm. Haydi Allahaısmarladık.

— Gülegüle Mürşit Bey.

YEŞİL ŞAPKANIN EVRAKI

Bakanlık binasının karşısındaki otobüs durağında bekliyordu. Otomobilden inen kahverengi paltolu, gözlüklü adamla kucaklaştılar. Çoktanberi birbirini görmemiş, eski arkadaşlar oldukları belliydi. İkisi de uzun zaman görüşmeyenlerin çıkardığı seslerle,

— Ooo!...

— Ooo!... diye oolaştılar.

Bu oolaşma bitince, «Nasılsın?», «Daha nasılsın?», «Daha daha nasılsın?», «Ne var ne yok?» soruları, bu sorulara karşılık da «İyilik sağlık», «Hamdolsun», «Yuvarlanıp gidiyoruz», «İyi diyelim de iyi olalım» tekerlemeleri başladı.

Bunlar da bitince, kahverengi paltolu ve gözlüklü olanı, eski arkadaşını evine götürmek istedi.

Öbürü,

— Olur, gidelim, dedi. Yalnız bir arkadaş bekliyordum da... O gelsin, gideriz.

Kahverengi paltolu,

— Burada mı buluşacaktınız? dedi.

Öbürü,

— Beraber geldik, dedi. Bakanlıkta bir işi varmış. O içeri girdi, şimdi gelecek.

Kahverengi paltolu,

— Hiç beklemiyelim gelmez, dedi.

— Gelmez olur mu canım, gelecek...

— Gelmez!...

Öbürü sinirlendi:

— Tanıyor musun?

— Hayır, tanımıyorum. Ama gelmez...

— Tanımadığın biri için...

— Gelemiyeceğini anlamak için tanımak istemez ki...

— Gelmez olur mu kardeşim. İşte şu kapıdan girdi. Beni atlatması için sebep yok ki...

— Canım atlatacağından değil. Bir kere resmî bir dairenin kapısından içeri girdi mi, girmedi mi...

— Gelir gelir... Şimdi gelir. Neredeyse çıkar.

— Çıkamaz. Daireler paydos olmadan çıkamaz.

— Bildiğin gibi adam değil...

— Canım efendim, kim olsa çıkamaz.

— Yani, ben burada beklerken, bir tanıdığına mı takılır? Bir kere Ankara'da tanıdığı yok, sonra da geveze değildir.

— Bir iş için girmedi mi?

— Evet ama, bitmiş bir iş, imzalanmış, bitmiş bir yazı... Kalemden alıp çıkacak.

— Daha iyi söyledin ya... O zaman hiç çıkamaz. Paydos saatine kadar bekliyeceksin.

— Yahu, bitmiş bir iş diyorum. Şuradaki kalemden evrakı alıp çıkacak.

— Çıkamaz birader. Adamın elinde değil...

— Yani işi uzatırlar diyorsun. Ama, iş bitmiş. Hem iş uzasa bile, o zamana beni beklettmez, gelir.

— Vallahi billâhi gelemez. Hadi biz gidelim.

— Ayıp olur.

— Geçen gün benim bir dairede işim vardı. Pek iş değil ya... Kayınbirader orada memurdur. Gidip onu gördüm. Ayaküstü akşama bize gelmelerini söyledim. Sonra çıktım. Tam merdivenlerden inerken, bir de başıma rüzgâr vurunca şapkasız çıktığımı anladım. Kayınbiraderin odasına girerken şapkamla paltomu koridordaki askıya asmıştım. Paltoyu giymişim, şapkayı unutmuşum. Vallahi daha kapıdan bile çıktım sayılmaz. Dış kapı merdivenlerinden üç basamak indim inmedim hemen geri döndüm. Koridordaki askıya koştum, şapka yok... Bre aman... Ben şapkasız yapamam, hemen nezle olurum. Şapka da halis İtalyan malı. Şimdi öyle şapka yok. Bizim enişte İtalya'dan getirmişti. Üç yüz lira versen bulamazsın. Başıma giyeli ancak bir hafta olmuş. Ben koridorda bir aşağı, bir yukarı koşup «Şapkaaa... Amanın bizim şapkaaa!...» diye feryada başladım. Koridor, ellerinde kâğıtlar, iş için gelenlerle dolu. Ben «Şapka, şapka!..» diye koridorda koşuştukça onlar bana gülüyorlar. Şapkasını kaybetmiyenler, şapka kaybedenin halinden anlamaz. Nezle olurum birader. Evde bile, yatarken olsun, ayaktayken olsun başımda takke eksik olmaz. Şapka, diye koşar dururken rüzgârlanmadan hemen bir hapşırıktır tuttu... Herkes gülüyor. Dertten anlayan yok. Resmî bir dairenin koridorunda hapşıra hapşıra, «Aman benim şapka nerede?» diye bağırmanın gülünçlüğünü anlıyorum ya, benim gülecek hâlim yok.

Kayınbiraderin odasına daldım, şiddetli bir hapşırıktan sonra,

— Aman kayınbirader, şu başıma gelene

bak. Bizim şapka gitti yahu... diye bağırdım.

Kayınbirader,

— Dur, telâşlanma hele, buluruz... diye beni yatıştırmaya çalıştı.

Kayınbiraderin şefi kızdı:

— Beyefendi, beyefendi, burası resmî bir daire. Burada hiçbişey kaybolmaz...

Resmî daireleri bilmez miyim kardeşim? Kaybolmasına hiçbişey kaybolmaz; gelgelelim arayınca da bulunmaz. Bulunursa da alınmaz.

Kayınbiraderle koridora seğirttik. Kayınbirader odacıyı çağırdı,

— Şurada duran şapka ne oldu? diye sordu.

Odacı,

— Yeşil bir şapka mıydı? dedi.

— Yeşildi birader, diye bağırdım.

— Tüylü müydü?

— Evet, tüylüydü kardeşim.

— Büyük bir şapka değil mi?

— Büyük ya...

— Kordelâsı da siyah mıydı?

— Kordelâsı da siyahtı.

O sırada kayınbiraderin şefi de koridora çıkmıştı. Bana bir daha çıkıştı:

— Gördün mü beyefendi, burası resmî bir daire, buradan kıl kaybolmaz. Değil sizin şapkanız, hazine olsa kimse tenezzül etmez!

Canım, şimdi biz tenezzül ederler mi, dedik. Bu söz de nereden çıktı? Biz şapkamızı istedik.

Odacı, benim şapkayı bir iyi anlatmaya devam etti:

— Kenarları da kıvrık mıydı?

— Kıvrıktı canım...

— Şöyle yukarı bükük...

— Evet, öyleydi...

— İki de hava deliği vardı yanda...

Odacıya,

— Aman, bizim şapkayı iyice tarif ettin. Bir de şunun yerini söyle! dedim.

Odacı,

— Ben onu sahipsiz bir şapka diye götürdüm, Vicdanî Bey'e verdim, dedi.

Koş Vicdanî Bey'e...

— Aman beyefendi...

Hapşırıktan da bitürlü konuşamıyorum. Bendeki hapşırık, Allah vermesin, ramazan topuna benzer. Hapşırdıkça daire güm güm ötüyor. Bu daireleri de öyle yaparlar ki, şuradan fısıldasan, ses tavanlarda, duvarlarda yankılana yankılana çığ gibi büyür, bütün odaları dolanır.

Vicdanî Bey, daktilo kıza,

— Bulunan yeşil şapkanın evrakı nerede? diye sordu.

Kız,

— Kayda gönderdim, dedi.

Ben hemen,

— Aman beyefendi, dedim, bizim şapkanın evrakı da mı var? Bu ne biçim iş?

Vicdanî Bey kızdı:

— İki elinizle bir şapkanıza sahip olamazsınız, başımıza işler çıkarırsınız. Bir de evrakı mı var diye sorarsınız. Koridorda bulunmuş bir şapka bu. Evrak yapmayıp da ne yapacaktık?

Daktilo kıza döndüm:

— Aman kızım!..

Bir şiddetli hapşırığın rüzgârıyle kızın masasındaki kâğıtlar havaya uçuştu. Kız ağlamaklı,

— Ben sabahtanberi bu kâğıtları sıraya koymaya çalıştım. Siz darmadağın ettiniz... Şimdi ne olacak? dedi.

Hepsi bana hapşırdım, diye çıkıştılar.

— Hay Allah... Aman, kızım, bu hapşırık, insanın iradesinin dışında bir iş. Padişah fermanı gibi bişey. Hapşırığa kim karşı durabilir?

— Mendili ağzına tutsana!..

— Canım, mendil çıkarmağa vakit mi var? Hapşırık, geliyorum diye oda kapısını tıkırdatan vatandaş mı? Tecrübesiz müfettiş gibi birden bastırır.

Daktilo kız, karışan kâğıtlar arasında benim şapkamın yazısını buldu, pembe pelür bir kâğıt. Aslını şapkaya iğneleyip kayda yollamışlar, sureti de kalmış. Göz ucuyla birazını okudum:

«Özeti : Koridordaki askıda bulunan yeşil, tüylü, siyah kordelâlı, iki hava delikli şapka hakkında.»

Kız, küçük bir kâğıda bir numara yazdı, bana verdi :

— Gidin, kayıttan arayın!

Koştum kayıt memuruna:

— Aman bizim şapka?

— Numarası kaç?

— 59...

Defteri karıştırdı karıştırdı:

— Düyûna kalan yollukların verilmesi hakkında mı? dedi.

— Aman, ne düyûnu canım, ne yolluğu? Bizim bir şapka olacak da... Yeşil, tüylü olup, iki de deliği vardır, hava için.

Memur kızdı :

— Ben senin şapkanın deliğini bilir miyim? Numarasını söyle...

— 59 birader...

— 59 numarada düyûna kalan yolluk var.

— Hay Allah... Zatıâliniz bana şapkanın numarasını sormadınız mı? Ben, öyle sandım. Affedersiniz. İşte evrakın numarası...

Kayıt defterini karıştırdı :

— Bu mu? «Koridordaki askıda bulunan yeşil, tüylü, siyah kordelâlı, iki hava delikli şapka hakkında...»

— Evet... Ta kendisi... Hay Alah razı olsun. Aman bulduk mu ne?

Kayıt memuru,

— Zabıt tutulması için daire müdürüne sevkedildi, dedi.

Koştum kayınbiradere:

— Yahu nüfuzlu birisini bilmez misin? Vasıta olsun da şu bizim şapkayı kurtaralım.

Beni özel kalem müdürüne çıkardı. Özel kalem müdürü zile basıp daire müdürünü çağırdı:

— Neden beyin şakasını vermiyorsunuz?

Daire müdürü,

— Kim vermiyor, dedi, biz onun şapkasını ne yapalım. 59 numara bir şapka. Bir kere burada herkesin başına büyük gelir, kulaklarına geçer.

Ayrıca bir de şapkaya hakaret... Bir hapşırdım. Kafamı duvara çevirmesem odadaki evrak havalanacak.

Daire müdürü açıkladı:

— Bize bir şapka geldi. Bulunmuştur diye zabıt tuttuk. Zaptı da iğneleyip ikinci kısma havale ettik.

Özel kalem müdürü,

— Gidip şapkanızı alın beyim, dedi.

— Aman beyefendi, şapkayı veren kim? Vermiyorlar!

Daire müdürü,

— Bizden iş çıktı, dedi, bizde iş kalmaz. Derhal muamelesini yapıp havale ettik.

Yerli şapka olsa, çoktan geçtim. Ama halis İtalyan şapkası. Enişte hediye getirmiş. İkiyüz lira versen yok.

Gittim ikinci kısma. Kapıda insan yığılmış. Girmenin imkânı yok. Herkes birbirine derdini soruyor. Benim derdim şapka...

Önümdeki biri,

— Çoktan mı uğraşıyorsunuz? dedi.

— Sabahtanberi, dedim. Sonra başımdan geçenleri anlattım. Adam kızdı,

— Yahu, dedi, altı aydır gelir gideriz, bizim işi muameleye koymazlar. Sizin işinizi hemen muameleye sokmuşlar.

Oradan biri,

— Şansınız varmış, dedi.

Başka biri de,

— Ne şansı birader, dedi, kimbilir nereden torpil getirmiştir de işi bu kadar çabuk yürüyor.

— Demek, şapkanın muameleye girmesi de büyük bir şans!

Neden sonra ikinci kısma girebildim. Ama şapka yok. Onlar da başka yere yollamışlar. Kızdımsa da belli etmeden,

— Hemen sevkedecek ne vardı sanki... dedim.

Memur,

— Allah Allah... yahu işi yavaştan alsan beğenmezler, çabuklaştırsan beğenmezler... dedi.

— Benim şapkayı biraz bekletseydiniz.

— Efendim, burası vestiyer mi?

Hani çocuklar birinin şapkasını kaparlar da elden ele atarlar, şapkası alınan da ortada fır döner. Ben de öyle, bitürlü şapkayı ele geçiremiyorum. Bizim şapkanın muamelesi öyle bir hızlı yürüyor ki, ben bir odadan girene kadar, şapka öbür odaya geçiyor. Derken efendim, on gün arkasından koştuktan sonra şapkayı ambarda yakaladım. Bu sefer de ambar memuru vermez.

— Sorumlu iş, veremem, diyor. Şapkanın sizin olduğu nereden belli?

Ben şapkayı anlatıyorum:

— 59 numaradır. Benden başkasının başına büyük gelir. Rengi yeşil.

— Dünyada yeşil şapka bir sizin mi?

— Tüylüdür.

— Tüylü şapka çoook... İçinde fotoğrafınız var mı?

— Aynı zamanda iki hava deliği var.

— Sözleriniz zapta uyuyor. Ama yarın biri daha çıkar da, şapka benimdir, derse?

Sonunda, şapkanın benim olduğuna adamı inandırdım. Yeniden bir zabıt tutuldu. Ben de imzaladım. Eh artık şapkamı verecekler. Bu sefer de,

— Kimliğiniz efendim? dedi.

— Kimlik mi? Yanıma almamışım.

— Veremeyiz.

Şapkanı benim olduğunu isbat ettim, ama benim ben olduğumu isbat edemiyorum. Eve koşup kimliğimi getirdim. Kayınbirader de yardım etti. Şapkayı verdiler. Şapkanın iki hava deliği olmuş ikiyüz delik. Evrakı, zaptı iğneleye iğneleye benim şapka delik deşik olmuş. Şapkayı aldım ama, giyemedim.

Sen ne diyorsun kardeşim. Aradan iki dakika bile geçmeden askıdaki şapkamı almak için geri döndüm de bir daha oradan çıkamadım. Senin arkadaşın nasıl çıkarmış?

— Ama, onun evrakı hazır.

Kahverengi paltolu, gözlüklü adam,

— En hazır evrakı on günden önce alamaz, dedi.

Öbürü saatine baktı,

— Eh, paydos saati de geldi... dedi.

Kahverengi paltolu,

— Artık bekliyebiliriz, çıkar nerdeyse... dedi. Ne zaman girmişti içeri?

— Saat ikide...

Daireden memurlar çıkıyordu. Çıkanların sonlarına doğru bekledikleri adam geldi.

— Benim iş yarına kaldı... dedi.

CÜRME TEŞVİK

Muhterem hâkim bey!..

Suçlu olup olmadığımı anlayabilmeniz için, hâdiseyi bütün teferruatiyle huzurunuzda arzetmem gerekiyor.

Bendeniz altmışsekiz yaşında çoluk çocuk sahibi bir insanım. Damatlarım, gelinlerim, torunlarım var. Böyle bir insan hiç yolda gördüğü kadına lâf atar mı? Ama itiraf ederim ki, ben bu hanımlara lâf attım. Hem güpegündüz, Beyoğlu caddesinde giden bu iki hanıma lâf attım. Elinizi vicdanınıza, kendinizi benim yerime koyunuz. Size hâdiseyi olduğu gibi anlatacağım. Siz benim yerimde olsaydınız ne yapardınız?

Fakirhane Kanlıca'dadır. Artık sinnikemâle geldiğimden, iş yapmıyorum. Tekaüt olalı seneler var. Arada sırada İstanbul'a inerim. Bu sabah sekizbuçuk vapuruna bindim. Sıcak olduğu için, aşağı salona indim. Karşımda iki hanım oturyordu. Evvelâ nazarıdikkatimi celbetmediler. Bilâhare, sarışın hanım, yüksek sesle,

— Aman ne sıcak! diye düğmelerini çözüp de, göğsünü mehtap gibi açınca gözümü oradan alamadım. Muhterem Reis Bey!.. İnsafınıza iltica ediyorum. Siz benim yerimde olsaydınz bakmaz mıydınız?

Bunun üzerine yanındaki sedef tenli hanım,

— Aman ben de sıkıldım, diyerek, hem gerdanını, göğsünü açtı, hem de ceketini çıkararak nîm üryan bir halde kaldı. Bu da kâfi değilmiş gibi, benim başımın üstündeki file ye çantasını koyarken, affınızı istirham ederim, ayan beyan meydanda olan koltuk altı ile burnuma temas eyledi. Bayıltıcı bir rayiha ile âdeta sarhoş oldum. Muhterem Reis Beyefendi, zatâliniz benim yerimde olsaydınız, ne suretle hareket ederdiniz?

Bu defa sarışın hanım,

— Jartiyerlerim pek sıktı, diyerek bir anda etekliğini mıntıka-i memnua'ya kadar fora edip, çorap bağlarını çözdü. Gözlüklerimin üstünden nazarı hayretle temaşaya devam eyledim.

Muhterem Reis Beyefendi, zatâliniz kendinizi bendenizin yerine ikâme ediniz. Siz olsanız ne yapacağınızı bilemem, bendeniz yine kemal-i sükûnetle ve daire-i nezaket dahilinde seyre devam ettim.

Bu kere, süt beyazı tenli hanım da, çorap bağlarının baldırlarını sıktığı bahanesiyle, o dahi bayram günü bayrak çeken sefineler gibi, renk renk ipek, dantel iç çamaşırlarını başına kaldırıp, çorap bağlarını gevşetti.

Ba'dehu, her iki hanım da mütemadî surette sıkıldıklarından, vücutlarındaki bütün lâstikleri gevşettiler. Bunlar mevtime kâfi sebep değilmiş gibi, sarışın hanım,

— Vapura ters oturmuşuz, başımız dönüyor! deyince, her iki melek, benim oturduğum kanepeye, biri sağıma, biri soluma geçtiler. Vapur bomboş olduğu halde sanki oturacak yer kalmamış gibi, her iki yanımdan bendenizi

tazyike başladılar. Yirmi senedir hâb-ı sükûnette duran damarlarımda cevelân-ı dem başladı.

Zatıâlileri olsalar acaba ne yolda hareket ederlerdi?

Her iki hanım, ikidebir yere bişey düşürüp, yerden almak bahanesiyle eğiliyor, nermin vücutlarının, henüz bana mestur olan kısımlarını da teşhir ediyorlardı. Hattâ kaymak beyazı hanım, yere düşürdüğü mecmuayı aldıktan sonra, kendi yerine oturur gibi yaparak, yanlışlıkla kucağıma çıktı ve bir müddet dalgınlıkla böyle oturdu.

Daha sonra da aralarında şöyle muhasebeye başladılar:

— Ben yaşlı erkeklerden hoşlanırım.

— Ben de öyle... Kadından ancak yaşlı erkekler anlar...

— Bazı erkekler de dilini kedi yutmuş gibi susarlar. Ayol insan iki çift lâf eder...

Bikaç defa tekellüme cesaret eylediysem de, dilim tutuldu, ağzımdan kelime-i vâhide çıkmadı. Bu sefer beyaz tenli, nermin vücutlu pâkîze dedi ki:

— Hâlâ konuşmuyor... Dünya yüzünde hiç nezaket, terbiye kalmamış. Biz adam yiyecek değiliz ya...

Bendenize düpedüz hakaret ediyorlardı. Bu sırada Köprü'ye geldik. Vapurdan çıkarlarken, geriye dönüp bendenize öyle bir nazar-ı âşıkane atfettiler ki, o anda yıldırımla çarpılmışa döndüm.

İstirham ederim muhterem hâkim bey... Benim yerimde siz olsaydınız nasıl bir hattı-hareket takip ederdiniz?

Benim takip ettiğim hattı hareket, iki hanımın arkasını takip oldu. Aynı dolmuşla Beyoğlu'na çıktık. Ben hâlâ bir terbiyesizlik yapmamak için, ağzımı açmıyordum. Onlar önde, bendeniz peşlerinde yürüyorduk. Dönüp dönüp geriye, melekâne tebessümleri ve davetkâr bakışlarıyla bendenizi perişan ediyorlardı.

Sarışın hanım,

— Herhalde beyefendi, bizimle evde konuşacaklar, dedi.

Yine de terbiyemi bozup bir kelime söylemiyecektim. Yalnız o kadar seri gidiyorlar, serçe gibi sekiyorlardı ki bu sinni sâlimde, peşlerinden takip bendeniz için pek zahmetli oluyordu. Kalbimden muztaribim. Fazla heyecana gelemem. Bende kalp olduğunu anlatmak için bir ara yanlarına sokulup,

— Affınızı istirham ederim muhterem Hâmfendiler, her ne kadar ihtiyarsam da, bende de kalp var, ben de Allah'ın kuluyum, insaf edin! dedim.

Pek muhterem Reis Beyefendi!.. İşte kızılca kıyamet o zaman koptu. Her iki kibar hanım birden sokak ortasında avazları çıktığı kadar bağırmaya başladılar:

— İmdaaaat!.. Poliiis!.. Yaşından utanmadan koskoca herif bize lâf atıyor!..

İki hanım da çantalarından düdük çıkarıp öttürmeğe başladılar. Polisler de galiba evvelden hazırmış. Gelip bendenizi derdest ettiler.

Muhterem Reis Beyfendi... Vuku-u hâl bundan ibarettir. Hem bir cürüm işlediysem, bu hanımlar da beni cürme teşvik ile suçludurlar.

Bilâhare muttali oldum ki, bu her iki hanım da polise mensup olup sivil taharrî memuresiymişler. Yollarda kadınlara harfendazlık eden zampara ararlarmış. O gün iş bulamadıklarından elleri boş dönmemek için bendenizi gözlerine kestirmişler.

Vicdanınıza hitap ediyorum:

Zatıâliniz benim yerimde olsaydınız, ne yapardınız?

AYAĞINI KALDIR PAŞAM

İşlerin bütün zorluğu, adını deliye çıkarana kadardır. Bir kere adı deliye çıktı mı birinin, hayat boyunca artık önünde hiçbir zorluk kalmaz. İşte o yüzden yıllarca adını deliye çıkarmak için uğraşanlar vardır da yine de bu işi beceremezler. Ama Yusuf, «Mekteb-i Harbiye»den müdâzim-i sâni çıkar çıkmaz, adının başına bir «deli» lâkabı oturtmasını bildi: Deli Yusuf...

Delilik, bir insanı tımarhaneye götürecek kadar değilse, en sağlam dokunulmazlıktır. Akıllı bilinen biri yanlış iş yaparsa, başı der-

de girer. Deli, bir delilik yaparsa, «Adam, delidir o...» der geçerler.

Bir de aradabir doğru düzgün bir iş becerirse, «Yapar, yapar, ne delidir o...» diye değerlendirirler.

Deli Yusuf, orta kararı bulanlardandı.

Oldumolasıya deliye, deliliğe içten bir sevgimiz vardır. Deli Yusuf da en sevilen zabitlerden biriydi. Gözü pek, dili tok...

Bu meziyeti, çabuk terfilerine de vesile oldu. Pek kısa zamanda paşa oldu.

Levazım zabiti Hasan Efendi, Deli Yusuf Paşa'nın fırkasındaydı. Hasan Efendi'nin dört kere rütbesi geri alındı. O yeniden dört kere terfi etti. Bütün dileği, kolağası rütbesinden emekliye ayrılmaktı. Savaş sırası bir de binbaşılığa yükselirse, işler büsbütün yoluna girerdi.

Deli Yusuf Paşa, Levazım zabiti Hasan Efendi'yi seviyordu. Hasan Efendi, Harbiye Mektebi'nden çıkmamıştı. Çantadan yetişme bir zabitti. Bilgisi kıtsa da, çalışkandı, doğruydu, becerikliydi. Savaş sırasında en çok gereken de buydu. Binbaşılığa yükselip emekliye ayrılmak ümidiyle de çok daha iyi çalışıyordu. Ama, içinde hep korku vardı; rütbesinin geri alınması korkusu... Dört kere rütbesinin geri alınması ne demek? O her seferinde mülâzimliğe inmiş, sonra yeniden kolağasılığına yükselmişti. Binbaşı olmasa bile, bu rütbeden de emekliliğe razıydı. Tek, rütbesi geri alınmasın da...

O zaman ordudaki manyetolu sahra telefonları sustalıydı. Telefonla konuşurken bu sustaya basmak gerekiyordu. Yoksa ses gelmezdi.

Ne zaman karargâhtaki telefonla konuşulsa, levazım zabiti Hasan Efendi şaşar, karargâh zabitlerine,

— Bu ne iştir anlamıyorum, derdi, ben bitürlü telefonla konuşamıyorum.

Hasan Efendi telefondaki sustayı, bu sustaya basılacağını bilmiyordu.

Bigün yine karargâh zabitlerinden biri telefonla konuşurken Hasan Efendi,

— Ver şunu bana! diye telefonu arkadaşının elinden aldı.

— Alo... Allooo!.. diye bağırmaya başladı.

Ses gelmiyordu. Öbür zabit,

— Tabii konuşamazsın Hasan Efendi, dedi, sen telefonla konuşurken iki ayağını birden yere basıyorsun, elektrik cereyanı hep toprağa gidiyor.

Hasan Efendi,

— Peki, ne yapılacak? diye sordu.

— Ayağının birini kaldıracaksın, biriyle yere basacaksın.

— Demek ondan konuşamıyorum?

— Ondan ya... Bak, işte böyle!

Genç zabit, ayağının birini kaldırıp telefonu eline aldı, çaktırmadan sustasına bastı, sonra Hasan Efendi'nin kulağına uzattı,

— Ayağını kaldır, konuş! dedi.

Hasan Efendi ayağının birini kaldırdı, genç zabitin elindeki telefonla konuşmağa başladı. Tam o sırada bir yazıcı asker içeri girdi. Hasan Efendi'ye,

— Paşa, sizi istiyor efendim... dedi.

Hasan Efendi, Deli Yusuf Paşa'nın yanında beş dakika kaldı kalmadı. Alı al, moru mor döndü, geldi. Başını iki eli arasına alıp,

— Rütbeler yine gitti, dedi.

Levazım zabiti Hasan Efendi'nin beşinci defa rütbesi geri alınmıştı, yine mülâzımlığa indirildi.

Hasan Efendi, Deli Yusuf Paşa'nın odasına girdiği zaman Paşa telefonla konuşmaktaydı. Odada Paşa'nın yaveriyle, erkân-ı harp reisi vardı.

Telefon hatları hem iyi bağlanmadığı, hem karışmış olduğu için paşa bitürlü konuşamıyordu. Sinirlenmişti. İşte bu sırada binbaşılığa terfi için bir fırsat yakaladığını sanan levazım zabiti Hasan Efendi,

— Bir ayağınızı kaldırın paşam! dedi.

Deli Yusuf Paşa, maiyetindeki subaylarla doğrudan doğruya, yüz yüze konuşmaz, yaverinin aracılığıyla konuşurdu.

Paşa, yaverine sordu:

— Ne diyor?

Yaver de levazım zabitine sordu:

— Ne diyorsunuz Hasan Efendi?

Hasan Efendi,

— Paşa hazretleri telefonla konuşmak istiyorlarsa, bir ayağını kaldırsın, dedi.

Yaver, paşaya,

— Bir ayağınızı kaldırmanızı söylüyor efendim, dedi.

Deli Yusuf Paşa'nın odasından bir gök gürültüsü, bir kükreme duyuldu. Sonra Hasan Efendi içeri kaçtı. Masasına oturdu.. Telefona sıkı bir sövdükten sonra,

— Gitti bizim rütbeler, yeniden başlıyacağız! dedi.

ABO ÇAVUŞ

Geçenlerde iyiliksever milyonerlerimizden biri öldü.

Gazetelerimiz, merhum milyonerin yaptığı iyilikleri yaza yaza bitiremediler. Hazret-i Muhammed «Üzkür-ül-mevtâ bilhayr» buyurmuşlar. Ölüleri «hayr ile» anacağız. Dirilerin kötülüklerini söyleyemezsiniz, yazamazsınız; isbat hakkı yok, bir; şeref, haysiyet dalgası var, iki. Ölülerin kötülükleri söylenemez, yazılamaz; ölüler hayr ile anılacak. Bu demektir ki, kötünün kötülüğü, ne öldükten sonra, ne diriyken açığa vurulamaz. Kötülük de ortaya çıkarılmadı mı, yok demektir. Kötülüğü ortadan kaldırmanın en kolay yolu da bu olsa gerek.

Haa... ne diyordum? İyilikseverden söz açmıştık. Ben o iyiliksever milyoneri çok iyi tanırım. Gazetelerde okudunuz ya, çeşmeler yaptırmış, okul yaptırmış, bağışlarda bulunmuş... Çoktur iyilikleri, Bana da çok iyiliği oldu. Bugün tanınmış bir tüccarsam durumumu ona borçluyum.

İyiliksever milyonerin yaptığı iyiliklerden en küçüğünü size anlatacağım: Abo'ya yaptığı iyiliği.

Olay oldukça eskidir. Bizim milyoner o zaman daha milyoner de değil, iyiliksever de... Milyonerliği, iyilikseverliğinden çok daha eskidir. Önce milyoner, ölümüne pek az kala da iyiliksever oldu. Mirasçıları da hiçbir zaman onunla bu iyilikseverliğini kabul etmediler ya... Oğullarıyla, kızları, «Babamız son günlerinde iyice bunamıştı. Yaptığı iyiliklerin hiçbirinin hükmü yoktur» diye mahkemeye başvurdular. Dâvayı kazanırlarsa, babalarının yaptığı bütün iyilikleri geri alacaklar. İyiliksever milyonerin bağışta bulunduğu hayır cemiyetleri, merhumun çok aklı başında olduğunu, oğullarıyla kızları da, bunak ve deli olduğunu iddia ediyorlar. Her iki tarafın da ellerinde doktor raporları var.

Bana kimsenin bişey sorduğu yok ama, iyiliksever milyonerle uzun yıllar beraber çalışmış biri olarak, şunu söyliyeyim. Ben de milyonerin oğullariyle, kızlarının düşüncesindeyim. Yetmiş yaşına kadar hiç kimseye yetmiş paralık iyilik yapmamış olan birinin, yetmiş yaşından sonra, ölümüne iki ay kala birdenbire kesenin ağzını açıp da, parasının kırkta birini iyilik diye savurması delilik, bunaklık değil de nedir?

Her neyse... Biz gelelim Abo'ya yaptığı o küçük iyiliğe.

O zamanlar yol müteahhidiydi. Ben de onun kâtibiydim.

— Ameleler için bir kantin açacaksınız, dedi.

— Başüstüne, dedim.

— Burası dağ başı... Ameleler yiyecek bişey bulmak için çok sıkıntı çekiyorlar, dedi.

Daha o zaman, onun ne iyi bir kişi olduğunu anlamıştım. Bana elli lira verdi.

— Kasabadan zeytin, imansız peynir, yaz helvası, ekmek, sovan alırsınız, dedi.

Yağı alınmış tulum peynirine «imansız peynir» denildiğini o zaman öğrenmiştim. Bu peynir imansız mı imansızdı. Basmışlar tuzu. İmansız peynir dedikleri, tuz ve kıl. Elli gram yedin mi, bir teneke de su içersin, yine de için yanar. Ama karnın da şişer, doydum sanırsın.

Kasabadan aldıklarımızı eski bir çadıra koyduk. Burası kantin oldu. Ben, o zamanın parasiyle, otuz lira aylıkla kantincilik yapıyordum. Otuz lira deyip geçmeyin. Ameleler, günde otuz kuruşla, elli kuruş arasında gündelik alırlardı.

Patron elime bir liste verdi. Bu listede bizim amelelerin adları yazılıydı. Haftanın son günü, amele başı, amelelere yuvarlak mukavvalar dağıttı. Bu mukavvaları, patron kendisi yapmıştı. Bir yüzünde patronun imzası, öbür yüzünde de, «yüz para», «beş kuruş» diye değeri yazılıydı. Bunlar para yerine geçiyordu. Amele başı, elindeki listeye göre, her ameleye bu mukavvalardan verdi. Ceplerine mukavvaları dolduranlar,

— Hay Allah Mitayitten razı gele... diye kantine koştular.

Kantini açtığımızın üçüncü günü onların elinde mukavva kalmamıştı. Kantinde de mal bitmişti. Patron mukavvaları benden aldı. Bana yine elli lira verdi. Ben de kasabadan yiyen zeytin, soğan, imansız peynir, ekmek aldım, getirdim, Ama amelenin elinde kantinden bişey almak için mukavva kalmamıştı. İşte o zaman patron,

— Elindeki listede hafta sonunda amelelerin alacakları para yazılıdır. Listeye bak, ona göre borca mal ver! dedi.

Ameleler borca yiyorlardı. Hafta sonunda kantine borçları kesildikten sonra, ellerine daha az mukavva geçti.

Kantindeki mallar bittikçe, ben gidip kasabadan hep aynı çeşit mal getiriyordum. Kantinin sermayesi hiçbir zaman ellibir lira olmadı, hep elli lira. Bir zaman geldi, mukavvalar ortadan temelli kalktı. Çünkü, hafta sonunda, hepsi de kantine borçlu çıkıyorlardı. Bir zaman sonra öyle oldu ki, ameleler üç ay mukavva almadan çalışsalar, yine kantine borçlarını zor öderlerdi. İyiliksever patron, hiçbir zaman onlara kantin kredisini kesmiyordu. Patronun bu iyiliğine karşılık, ameleler doğrusu pek iyi davranmadılar. Yorganını omuzlayan gitti. Bizden üç, dört kilometre geride başka demiryolu müteahhitleri vardı. Demiryolunun asıl büyük müteahhidi, elini işe sürmemiş, yolu parça parça, küçük müteahhitlere vermişti. Bizim patron da o zaman bu küçük müteahhitlerdendi. Haftalığı üç lira, beş lira olan ameleler, kantine borçları on lirayı geçince,

— Patronun anasını eşek kovalasın! diye söve, saya, yamalı yorganlarını sırtlayıp, başka bir müteahhidin yanına gidiyorlardı.

Bize kazık atan ameleler başkalarının yanına giderken, başka müteahhitlere kazık atanlar da bize geliyorlardı. O bölgenin bütün köylüsü, kantinlere borçluydu. Bu gidişle, önce kantinlerin, sonra da müteahhitlerin iflâs etmeleri gerekiyordu. Önüne gelen, kantinden yiyor, içiyor, haydi başka müteahhidin yanına...

Ama bir zaman sonra, ameleler değiştirecek müteahhit bulamayınca, biz de amele sıkıntısı çekmeğe başladık. İş zamanında yetişmiyecek. O zaman bizim patron bir yol buldu. Bize gelen amelelerin nüfus kâğıtlarını alıyorlardı. Bir kere nüfus kâğıdını veren, bir daha gidemiyordu. Bu ameleler, yanlarında yamalı yorganlarıyla, yırtık nüfus kâğıtları olmadan hiçbir yere gidemezler. Bütün sermayesi elli lira olan kantine elli lira borcu olan ameleler vardı ya, yine bizim kantin batmıyordu. İçinden çıkılır bir hesap değil. İyilik dersen bu kadar olur. Haftalığı beş liraya gelen ameleye, elli lira borç vermek, ne demek... Bu sefer, amele milletinin nüfus kâğıtlarını da gözleri görmez oldu. Kantine borcu elli lirayı aşan, nüfus kâğıdını bırakıp savuşuyordu. Kantinde iki bavul dolusu nüfus kâğıdı birikti. Tanesi ellişer liradan bunlar dünyanın parası. Ama kime nüfus kâğıdını götürseniz, size elli lira verir... Elli para etmez bunlar... Bizim patronun bu iyiliği sürüp gitse, memlekette nüfus kâğıdı kalmayacak, gelen nüfus kâğıdını bırakıp, kantinden imansız peyniri, ekmeği, soğanı yiyip gidecekti. Bu gidişe, ne nüfus kâğıdı dayanır, ne imansız peynir...

Arada kendi yaptığım iyiliği de anlatmadan geçmiyeyim. Ameleler,

— Aman ağa, beş gayme virek, vir şu nifis teskiresini!., diye yalvarmaya başladılar.

Patronun iyiliği az gelmiş gibi, bir iyiliğe de ben başladım. Bu yüzden epey karışıklık oldu. O zamana kadar adının Ali olduğunu sananlar, Mehmet olduklarını, Mehmetler, Yusuf, ya da Hasan olduklarını öğrenip, şaştılar biraz. Askerliğini yapanlar, bir daha askere çağırıldıkları gibi, hiç askerlik yapmamış olanlardan da çoğu, hiçbir zaman askere çağırılmadılar. Bekâr delikanlıların haberleri olmadan evlenip, üç, dört çocuk babası oldukları anlaşıldı. Ama köyler, kasabalar birbirine karışınca şaşkınlık büsbütün arttı.

Aradan yıllar geçti. Hâlâ gazetelerde, ölünün nüfus kütüğünde diri, dirinin ölü gösterildiği gibi haberleri okursunuz. Bana öyle gelir ki, bu karışıklık, benim iyilik olsun diye beş liraya nüfus kâğıdı dağıtmamdan beri sürüp gidiyor. Başkaları da benim gibi iyilik yapmışlarsa, işin içinden çıkmaya boşuna uğraşıyorlar.

Derken patron işi çaktı. O da şöyle oldu. Bir kış günüydü. Çadırında üşümüş. Bana,

—Getir şu nüfus kâğıtlarını sobada yakalım da ısınalım, dedi.

Benim elimde o zaman üç şeker sandığı dolusu nüfus kâğıdı var. Aman, dedim, zaman dedim. Olmadı.

— Bana şu nüfus kâğıtlarını ellişer kuruştan satın, dedim.

O zaman patron dalgayı çaktı. Ama biz de bir sandık nüfus kâğıdını yakmış bulunduk. Bana,

— Utanmıyor musun, dedi, ekmek yediğin yere kemlik etmeğe nasıl elin varıyor? Günah değil mi elin fakir fukaralarına...

Sonra patronla uyuştuk. Beş liraya sattığım her nüfus kâğıdından bir lira komisyon alıyordum. İşte Abo belâsı da bu yüzden oldu. Abo adında bir amele geldi. İlk haftası

kantinden kırk paralık bişey almadı. Hafta sonu gelince, amele başı on altı liralık mukavva verdi. İkinci hafta yine kantine uğramadı. Olur şey değil. Amele başı, patrona,

— Abo'yu işten çıkaralım, dedi.

Patron iyiliksever adam,

— Olmaz, dedi.

Abo'yu nasıl çıkarırsın? Dört amelenin kırdığı taşı bir başına kırıyor! Köyünden gelirken heğbesine yufka doldurmuş. Kurumuş yufkaları dere suyunda ıslatıyor, dağdan ot toplayıp bu yufkanın arasına koyuyor, dolma gibi büküp yiyor. Bunun adına da «dürme» diyor.

— Aman patron, şu Abo'yu çıkaralım. «Dürme» yemek ameleler arasında bir âdet olursa, heğbesine yufkayı dolduran gelir. Kantin top atar. Başkalarını da görüp alışmadan Abo'yu kovalım, dedimse de, patron iyi yürekli olduğundan beni dinlemedi.

Aob her hafta sonu, 6 - 7 liralık mukavva alıyor. Abo üç ay çalıştı. Üç ayın sonunda yağlı kasketi mukavvalarla dolu, geldi.

— Hesabımı kesin, gidiyrim... dedi.

Patron mukavvaları saydı. Abo'nun yetmiş üç lira alacağı var. Yahu, bu ne iş... Bizim kantinin bütün sermayesi, elli lira... Bütün bu işler hep elli lirayla dönüyor. Patron,

— İyi Abo, gündeliklerini vermişiz. Gülegüle git, dedi.

Abo,

— Beğ, bu kâhatlar başha yirde geçmiy... Mitayit parası istemiyrim temiz para istiyim... dedi.

Daha önce başka müteahhit, Abo'ya bu numarayı yapmış. Bu sefer ben, mukavvaların yırtıklarını ayırdım,

— Bunlar geçmez, dedim.

— Geçeni ver, dedi.

Patron, parasını verdi. Abo,

— Nifis tezkiremi de virin, dedi.

Bavuldan bir tane çıkarıp verdim.

— Bu değil.

Abo'nun okuması yazması yok.

— Bu Abo...

— Değil. Sen beni gandıriysin...

Abo bir belâ... Sandıkta bir dolu nüfus kâğıdı var. Abo'nunkini nasıl bulursun?

— Bu senin Abo...

— Değil. Benimkinin gabığı yırtıhdı.

Bir tane kabı yırtık verdim.

— Değil. Benimkinin arhası çızıhtı.

Abo'ya yuttırmanın imkânı yok. Verdiğim nüfus kâğıtlarının hiçbirini beğenmiyor.

— Bu da değil. Ahan benimkinin bu yaprağı gırpıhdı.

— Bu öyleyse...

— Bu heç değil. Benimkinin altı gopuhdu.

Baştan savulacak gibi değil. Abo bir insan azmanı.

Bütün nüfus kâğıtlarını bir bir elledim. Abo'nunki yok. Demek ben onun nüfus kâğıdını birisine beş liraya satmıştım.

— Abo, sana iki nüfus kâğıdı vereyim, üç, dört beş nüfus kâğıdı vereyim, diyorum.

— Iıh!.. Benimkini vir beğ! diyor.

Sonunda patron,

— Ulan Abo, sana bir kötülük edeyim, ömrün oldukça sürün! dedi.

Dedi, ama bunu yalnız ben duydum.

Patron, elini, Abo'nun omuzuna koydu,

— Abo be... Ben senden çok memnunum, dedi. Neden çıkıyorsun işten? Gel seni amele çavuşu yapayım da kal burda...

Abo'nun suratı birden yumuşadı,

— Sağolasın beğ, dedi.

Abo hemen o gün kasabaya gitti. Kasabadan bir döndü ki, Abo'yu kimse tanımaz. Ayağındaki, iple bağlı lâstikleri atmış, gıcır gıcır körüklü bir çizme giymiş. Eski ceketinin yamalardan kumaşı belli değildi. Onu da değiştirmiş. Başına da yepyeni bir kasket geçirmiş. Haa, kamçıyla düdüğü aman unutmayalım. Abo'nun sağ elinde bir de kamçı var, körüklü çizmesine pat pat vuruyor. Öbür elindeki düdük de hep ağzında. Amele çavuşluğuna başlar başlamaz, ilk işi de düdüğü fırt fırt öttürmek oldu.

Hazret-i İsa, sağ yanağına vurana solunu da uzat, demiş. Siz şu patronun iyilikseverliğine bakın. Kim yapar beyim. Zebellâ gibi Abo karşısına dikilip sana kafa tutsun, sonra sen tut onu amele çavuşu yap. Abo, yatıp kalkıp, «Allah razı olsun beğden...» diyor.

Akşam bana geldi, köyündekilere mektup yazdırdı. Abo,

— Çaviş oldiğimizi yazdın mi? diyor.

Mektubun on yerine, Abo'nun çavuş olduğunu yazdık. Bu mektuplar bir hafta sürdü. Abo düşünüp taşınıp bir akraba, bir askerlik arkadaşının adresini buluyor.

— Hele bubaa, bir mektup yazak kurban! diye yanıma geliyor.

Kasabaya gidip, bir elinde düdük, öbürün-

de kamçıyla resim de çıkarttı, köye gönderdi.

Gelgelelim, Abo amele çavuşluğunu kıvıramıyor. Düdük elinde fırfırt durmadan çalıyor, kamçısını pat pat çizmesine vuruyor, ameleleri soluk almadan çalıştırıyor, ama Abo'nun yazması okuması yok. Eh doğrusu, akıldan yana da yavan... Amele çavuşluğu zor iş. O kadar amelenin ne kadar iş yaptıklarını, kaç metre küp taş kırdıklarını, gündeliklerini yazmak gerek. Abo yapamadı.

İyiliksever patron,

— Abo, darılmaca yok, yapamıyorsun bu işi... dedi.

Abo da, «Yapamıyorum!» diyemedi, hiç sesini çıkarmadı.

— Sen yine amele ol!

Abo,

— I-ıh beğ, yapemem, dedi, emele milleti bikere düşmen oldi bene...

Abo, «Allah râzii olsin...» diye dua ederek bizden ayrıldı. Patronun iyiliğine karşılık da, nüfus kâğıdı, diye direnmedi. Bir başka nüfus kâğıdı, bir de eline bizde amele çavuşluğu yaptığını bildiren kâğıt verdik. Abo dua ederek gitti.

Abo, bizden çıkınca, öbür müteahhitlerin yanına gidiyor, amele çavuşuyum, diyor. Abo'yu alıyorlar, aldıkları gün de işten çıkarıyorlar.

Abo, ne yapsın? Bir kere Abo, Abo çavuş olmuş. Çavuşluk resimler çıkarmış. Çavuş olduğunu köyüne yazmış. Dört gün de çavuşluk yapmış. Abo, bitürlü çavuşluktan aşağı inip amelelik yapamıyor, yediremiyor kendine. Çavuşluğu da beceremiyor. Abo, sürüm sürüm süründü. Daha da sürünüyor. Şimdi İstanbul'da. Bizim eline verdiğimiz «çavuşluk» kâğıdını saklıyor hâlâ. İş buluyor bulmasına, ama iki gün sonra sepetliyorlar.

İyiliksever milyonerin ölümünden birkaç gün sonra Abo'yu yolda gördüm. Abo bitmiş.

— Merhaba Abo çavuş, dedim.

— Merhaba beğ, dedi, bizim patron vefat etmiş, duydin mi? Ne eyi bir zat idi. Allah râzi olsin...

Abo, ağlıyacak gibiydi. İşte geçenlerde ölen iyiliksever milyonerin birden hatırladığım en küçük iyiliklerinden biri budur. Milyoner bolki çoktur ama, onun gibisi yoktur. İntikam almak için çavuş yapıp sürüm sürüm süründürdüğü Abo'ya bile «Allah razı olsun» dedirtmesini bilirdi.

FİŞE GİREN ÇIKAMAZ

Arif Bey, altmışiki yaşında, orta boylu, tombalak bir adamdır. Ne güleç yüzlü, ne de asık suratlıdır. Beşiktaş'la Nişantaşı arasındaki sırtta, badan kalma iki katlı evinde karı koca yaşıyorlar.

Arif Bey, «Aaah, ah, artık o adamlar kalmadı» diye arasıra özlemini duyduğumuz insanlardandır. Dosdoğru, düpedüz, hayatta hiç eğilip bükülmemiş, etliye, sütlüye hiç karışmamış, kendi kabuğu içinde yaşayan, sonuna kadar namuslu bir adam...

Evinin üst katındaki iki odası kitaplarla doludur. Kitaplarının arasına gömülüp enfiye çekmek en büyük mutluluğudur.

Yıllarca liselerde öğretmenlik yaptı. Ama öğretmenliği arasız sürmedi. Zaman zaman da bilgisinden yararlanılmak isteninee, kendisine başka devlet işlerinde görevler verildi.

Bir gün Arif Bey'in çalıştığı devlet dairesindeki odasına bir adam geldi, sivil polis olduğunu söyledikten sonra,

— Kalemde Yaşar adında biri çalışıyor efendim, dedi.

Arif Bey, Yaşar'ı şöyle böyle hatırlıyordu. Sivil polisin Yaşar için arka isteyeceğini sanarak canı sıkıldı. Sivil polis,

— Yaşar'ın nasıl biri olduğunu bilseniz ona burada iş verir miydiniz, bilmem, dedi. Polis te sabıka dosyası vardır. Fişe geçmiştir. - Polis burada polisçe gülümsedi - Elimden kurtulacaklarını sanıyorlar. Polis öylelerinin her zaman enselerindedir.

Arif Bey'in tüyleri diken diken olmuştu. Kendisini uyardığı için polise teşekkür etti.

Polis,

— Bununla beraber, işine son verip ver-

memek sizin bileceğiniz bir iş. Uyanık bulunmanız için ben size durumu bildiriyorum, dedi.

Sivil polis gittikten sonra, Arif Bey, Yaşar'ın kim olduğunu araştırdı. Burada ücretli çalışıyordu, çalışkan bir adamdı. Ama, ne olursa olsun, poliste fişi olan birini yanında çalıştırmak sorumunu üstüne alamazdı. Doğru, namuslu insanlar iş bulamazken, neden bir sabıkalıya iş vermeliydi. Arif Bey hemen Yaşar'ın işine son verdirdi. Biraz sonra da Yaşar, Arif Bey'in odasına girdi. Esmer, zayıf, kırk yaşlarında bir adamdı. Ağlamaklı bir yüzle,

— Beyefendi, beni neden işten çıkardığınızı biliyorum. Bunu çoktan bekliyordum, dedi.

Arif Bey, hayatında, bilerek bir sabıkalı ile ilk olarak yüz yüze geliyordu. Onu daha çok dinlemek istemediği için eliyle, çık işareti yaptı. Yaşar çıkmadı.

— Beni iki dakika dinleyin, ne olur, dedi. Benim başıma gelen bir iftiradır. Onaltı yıl önce olmuş bir iş... İnsan şeytana uyar. Ama ben o suçumun cezasını çoktan çektim beyefendi.

Arif Bey,

— Çık dışarı! diye bağırdı.

Poliste fişi olan adama, yüreğinden en küçük bir acıma duymuyordu.

Yaşar'ın işten çıkarılmasından bir zaman sonra, başka bir sivil polis, Arif Bey'i gördü. Odacılardan birinin poliste fişli olduğunu söyledi. Odacıyı çalıştırıp çalıştırmamak Arif Bey'in bileceği işti. Polis ona bişey demiyordu. Ancak, ileride ne olur ne olmaz, diye hatırlatıyordu.

Arif Bey, odacının da işine son verdi. Odacı, Arif Bey'in ayaklarına kapandı:

— İnkâr etmiyorum beyefendi, yirmi yıl önce bir iştir oldu. O zaman delikanlılıkla arkadaşlara uydum.

Arif Bey,

— Başka bir işe gir! dedi,

— Hangi işe girsem, arkamdan gelip bildiriyorlar. Allah kimseyi polisin fişine geçirmesin. İşportacılık bile yapamıyorum. Çoluğum çocuğum...

Arif Bey odacıyı dışarı attırdı.

Ne kadar çok insanın poliste fişi olduğuna Arif Bey şaşmıştı. Ayda biriki sivil polis gelip, Arif Beyin yanında çalışanlardan kimlerin poliste şundan bundan ötürü fişlendiklerini bildiriyordu. Sivil polisler, fişli sabıkalıların işten çıkarılmalarını istemiyorlardı. Orası Arif Bey'in bileceği bir işti. Ama, ileride bir sorum da almak istemiyorlardı üstlerine.

Bir pazar sabahı, Arif Beyin evine komşusu Meliha Hanım geldi. Oğlu Atillâ için bir ricada bulundu. Atillâ'nın başı belâdaydı. Delikanlının başına lisedeyken bir iş gelmişti. Annesi iftira diyordu ama, Arif Bey bunun iftira olduğuna inanmadı. Sabıkalıların hepsi bir iftiraya kurban gittiklerini söylerlerdi. Bunu Arif Bey iyice öğrenmişti. Meliha Hanımın oğlu, o ilk suçundan sonra yeni bir suç işlememişti ama, ne zaman, kimin yaptığı bilinmeyen bir gece hırsızlığı olsa, delikanlıyı çekip alıyorlar, asıl hırsız bulunana kadar tartaklıyorlardı.

Arif Beyin yüreğinde poliste fişi olanlara ilk defa bir acıma oldu. Atillâ'nın babası arkadaşıydı. Adam, sekiz yıl önce ölmüştü. Kadın, oğlunun polisteki fişinin kaldırılması için, Arif Beyin aracılığını rica ediyordu. Ağlayan kadın,

— Allah düşmanımı bile polisin fişine geçirtmesin, dedi. Oğlum hiçbir yerde iş bulamıyor. Kaç yere girdi. Haftasına çıkarıyorlar. Tezgâhtar oldu, ona bile bırakmadılar.

Arif Bey, Atillâ'ya acımaya acıdı. Bununla birlikte, poliste fişli bir sabıkalıya yardım edemezdi.

Meliha Hanımla konuştuklarının üçüncü gecesi Arif Beyin evine hırsız girdi... Hırsız, mutfaktaki yemeklerden karnını doyurmuş, kunduralıktan da bir ayakkabı alıp gitmişti. Arif Bey, bu işi bitürlü çözemedi. Çünkü gece hırsızı istese, evden, çok değerli birkaç parça çalabilirdi.

Arif Bey, evinde hırsızlık olduğunu polise haber verdi. Hiç kimseden şüphelenmiyordu. Üç gün sonra Arif Beyin karakola kadar gelmesini rica ettiler. Karakolda onaltı, sabıkalı gece hırsızı vardı. Komşusu Meliha Hanımın oğlu Atillâ da bunların arasındaydı. Arif Beye hangisinden şüphe ettiğini sordular. Arif Bey şaşırdı. Bişey söyleyemedi.

İşte bu onaltı hırsızla karakolda karşılaştığı gece, Arif Bey hırsızı kendisi yakaladı. Gece yarımda yatağına girmişti. Aşağı katta tıkırtılar duydu. Terliklerini bile giymedi. Çıplak ayaklarının ucuna basarak merdivenleri indi. Ses mutfaktan geliyordu. Mutfak kapısının aralığından içerisini gözetledi. Hırsız, sarı yüzlü, sıska, yaşı belirsiz biriydi. Kendi evin-

deymiş gibi rahattı. Havagazı ocağını yakmış, üstüne de bir tencere koymuştu. Tencereyi ocaktan indirdi. Tencerədeki dolmadan bir tabak doldurdu, mutfak masasının üstüne koydu. Ekmeği ince, dilim dilim kesti. Bardağına su doldurdu. Bir tabak da pilâki aldı. Sonra sandalyeye oturup yemeğe başladı. Yemeğini rahatça yedikten sonra, sandalyeden kalktı. Arif Bey, hırsızın ne yapacağını merak ediyordu. Onunla karşılaşmamak için hemen geri kaçtı. Salon kapısının arkasına gizlendi. Hırsız salona girdi. Lâmbanın düğmesini çevirdi. Etajerin üstünde Arif Beyin cep saati duruyordu. Hırsız, saati eline aldı, yine yerine bıraktı. Saatin kaç olduğuna bakmış olacaktı.

Arif Bey, hırsızın ayaklarında kendi ayakkabılarını tanıdı. Daha önce de eve giren bu hırsızdı demek...

Gece hırsızı karidora, oradan antreye çıktı. Askıda palto, pardesü vardı. Hırsız askıdaki şemsiyeyi aldı. Tam sokak kapısını açarken Arif Bey,

— Şişşşt!... diye seslendi.

Hırsızı tanımıştı. Kaçsa bile, polise onun tipini anlatabilirdi. Ama hırsız hiç oralı olmadı. Arif Beye döndü. İki adam birbirlerine baktılar.

— Polise mi haber vereceksiniz?

Hırsızın yumuşaklığından yüreklenen Arif Bey,

— Tabii polise haber vereceğim, dedi.

Hırsız, aralıktaki sandalyeye oturdu,

— Haber verin! dedi.

Arif Bey, büsbütün şaşırmıştı. Sesi titreyerek,

— Neden çalışmıyorsunuz namusunuzla? diye sordu.

Hırsız bezgin,

— Haydi, haber verin polise! diye üsteledi.

— Çalışsanız daha iyi değil mi?

Hırsız,

— Öfff!., dedi, yahu benim poliste fişim var be.. Anlamazsın ki sen...

Sustular. Hırsız ayağa kalktı,

— Ben gidiyorum, dedi.

Bıraktığı şemsiyeyi aldı,

— Çok yağmur yağıyor da... dedi Allahaısmarladık.

Hırsız çıktı, kapıyı kapadı.

Bu olaydan iki ay sonra, Arif Beyin hayatında bir değişiklik oldu. Kâbil Üniversitesine profesör olmuştu. İki yıl Afganistan'da kalacaktı. Karı koca bütün hazırlıklarını yaptılar. Evleri de iki yıl boş duracak değildi ya... İyi bir parayla kiraya verdiler. Afganistan'a gittiler.

Arif Bey, iki yıl Kâbil Universitesinde hocalık ettikten sonra, İstanbul'a döndü. Ama bir zaman evine giremedi. Evin kapısında koca bir kırmızı mühür sallanıyordu. Araştırdı, soruşturdu, şunları öğrendi:

Kiracılar, evi, randevü evi yapmışlardı. Ahlâk zabıtası da basmış, evde sekiz çifti uygunsuz vaziyette yakalamıştı. Ev o yüzden mühürlenmişti. Kimse ilgilenmediği için, dokuz aydan beri, evin kapısında koca bir kırmızı mühür sallanıp duruyordu. Oradan gelip geçenler, burasının randevu evi olduğunu öğrenmişlerdi.

Arif Bey hemen polise durumu anlattı. Ahlâk zabıtası şefi dosyayı getirtti.

— Evet, doğru... dedi, evinizi randevu evi olarak...

Arif Bey kızararak,

— Benim bişeyden haberim yok! dedi.

Ahlâk zabıtası şefi, polisçe gülerek,

— Elbette... dedi, eviniz mahkeme kararıyle kapatıldı. Müddeti de bitti. Açtırabilirsiniz.

Arif Bey, ilk iş, evini açtırdıktan sonra, önce çalıştığı daireye gitti. Onu arkadaşları iyi karşıladılar. Yalnız mânalı mânalı gülüyorlardı. Ne zaman işe başlayacaktı? Bu sorusuna kimse bişey söylemiyordu. Yalnız ona, bazı muamelenin tamamlanması gerektiğini söylüyorlardı. Bu muameleler de bir türlü tamamlanmıyordu. Her gidişinde arkadaşları ona bir acayip gülmekteydiler. Sonunda Arif Bey işi anladı. Ahlâk zabıtasında onun da randevucu diye fişi vardı. Bu gülüşmeler, arkasından fısıldaşmalar ondandı... Kaç tanıdığı büyüğe gitti. İçlerinde öğrencileri bile vardı. Onlara,

— Yahu, nasıl olur, diyordu, siz beni bilmez misiniz?

— Bilmez olur muyuz hocam, elbet biliriz. Bir yanlışlık olmuş işte...

Arif Bey, şimdi eski işinde çalışıyor çalışmasına ama, polisteki fişini kaldırtamadı. Bunu hiçbir kuvvet kaldırtamazmış. Bir kere fişe geçenler, bir daha ordan adlarını sildiremezlermiş. Arif Beye,

— Aman beyefendi, herkes sizi bilmiyor mu, varsın fiş dursun, ne çıkar... diyorlar.

Arif Beyin aklı bitürlü bu fiş işini almıyor.

Şimdi şöyle konuşmalar oluyor:

— Geçen gün Arif Bey...

— Hangi Arif?

— Pezevenk Arif Bey canım...

O zaman hangi Arif olduğunu herkes tanıyor.

Arif Bey, adını fişten sildiremedi. Dosya büsbütün ortadan kaldırılmıyor ama,

— Sizin dosyanıza, randevuculukla bir ilginiz olmadığına dair şerh verdik, diyorlar.

Günün birinde, olur ya, İstanbul'daki randevucuları toplamak gerekirse, fişlere bakacaklar, bunların arasına Arif Bey de katılacak. Ama, randevuculukla bir ilgisi olmadığına dair dosyasında şerh bulunarak...

Şimdi Arif Bey her yerde, nasıl bir kuru iftiraya kurban gidip, adının pezevenge çıktığını anlatıyor. Hoş anlatmasa da herkes biliyor, bıyık altından «Pezevenk Arif» diye gülüyor ya...

HAVADAN SUDAN

HAVADAN SUDAN

Önce size Sadi Beyi bir iyi tanıtayım. Hani «tavşan tersi gibidir, ne kokar, ne bulaşır» derler ya... İşte Sadi Bey bu tipin en güzel örneğidir. Ne etliye karışır, ne sütlüye.

«Memlekette kaç parti var?» dersiniz, «Bilmem!» bile demez. Omuzunu kaldırır, dudaklarını büzer.

Ağırbaşlıdır, terbiyelidir. Benden on yaş büyüktür ama, o kadar ağır, oturaklı adamdır ki, babam yerinde görünür. Kerpetenle azı dişi söker gibi ağzından zorla lâf alınır. Hemen hiç konuşmaz.

İçerenköyü'nde babadan kalma bir köşkte, karısı, kızıyla oturur. Bir içgüveyisi damat alırım umuduyla koca köşkün bir bölüğünü olsun kiraya vermiyor.

Her sabah trende buluşmazsak, Haydarpaşa'dan kalkan dokuz vapurunda buluşuruz.

Ben, onbeş gün kadar hasta yattığımdan evden hiç çıkmamıştım. Hastalıktan sonra işe ilk gittiğim gündü. Trenden Sadi Bey'le birlikte indik. Vapura doğru gidiyorduk. Arkadaşlardan biri,

— Havalar nasıl Sadi Bey? dedi ve Sadi Beyin bişey demesine kalmadan yürüdü gitti. Arkadan başka biri yanımıza geldi. Merdiveni iniyordu.

— Merhaba Sadi Bey! dedi.

Sadi Bey de ona,

— Merhaba... dedi.

Sonra adam,

— Havalar nasıl Sadi Bey? diye sordu. Sormasiyle de kaçtı. Kaçan adam da bizim arkadaşlardandı. Sadi Beyin yüzüne baktım, içine yeşil boya karıştırılmış kireç gibi...

Sonra arkadan sesler gelmeye başladı:

— Sadi Bey havalar nasıl?

— Sadi Bey havalar nasıl?

Sadi Bey kızıyordu ama, hiç belli etmemeye çalışıyordu.

Vapura girdik. Alt salonda oturduk. Yanımızdan biri,

— Merhaba Sadi Bey, dedi.

Bu adamı tanımıyordum. Yaşlı, efendiden biriydi. Sadi Bey de ona,

— Merhaba Beyefendi, dedi.

— Nasılsınız efendim?

— Teşekkür ederim. Hamdolsun, duacıyız.

— Oh oh... Allah âfiyet versin. Havalar nasıl?

Sadi Bey ok gibi yerinden fırladı. Fileden şapkasını alıp yürüdü. Bunca yıllık arkadaşım olduğundan ben de onunla çıktım.

Vapurun kıçında ayakta yan yana duruyorduk. Sadi Beyin bişeye çok kızdığını anlıyordum ama, onu incitmekten korktuğum için, bitürlü soramıyordum.

Vapur Köprü'ye gelene kadar öylece sessiz durduk. Vapurdan inerken de birkaç kişi,

— Sadi Bey havalar nasıl? diye sordu.

Ben de artık kızmaya başlamıştım. İşe karışacaktım ama, ne olduğunu bilmiyordum. Bu kibar adama kızmak hiç yakışmıyordu. Birlikte otobüse bindik.

— Ne oluyor Sadi Bey? Neye herkes size havayı soruyor? dedim.

Yüzüme şöyle bir baktı. Sonra,

— Bilmiyor musunuz? dedi.

— Yoo... Bilmiyorum, dedim.

— Akşama, vapurda anlatırım, dedi.

Tünel başında birbirimizden ayrıldık.

Sadi Beyin anlatacaklarını merak ediyordum. Demek ben onbeş gün hasta yatarken adamın başından bişeyler geçmişti. O gün akşama kadar, o soğukkanlı, terbiyeli adamın sessiz kızgınlığı hiç gözümden gitmedi.

Akşam Köprü'nün Kadıköy iskelesinde buluştuk.

— Bu vapurla gitmiyelim, dedi.

Onu tanıyanlar bu vapurla gittikleri için alay edecekler diye korkusundan başka vapurla gitmek istediğini anladım.

Kayık içinde taze balık satıyorlardı. Sadi Bey, birbuçuk kilo hamsi aldı. Rıhtımda biraz dolaştık. Sonra sekizi on vapuruna bindik. Islak ıslak hamsiler kesekâğıdını yumuşattığından nerdeyse kesekâğıdının dibi delinecekti. Onun için balıkları elinden bırakmıyordu. Güverteye oturduk.

— Demek siz bilmiyorsunuz? dedi.

Tam o sırada birisi,

— Havalar nasıl Sadi Bey? dedi.

Sadi Bey hiç sesini çıkarmadan yerinden kalktı. Birlikte aşağı indik. Vapurun kıçına gittik. O küpeşteye ilişti. Ben de tahta yan sıraya oturdum. Sadi Bey dikkatle elindeki eksekâğıdını tutuyor, benden biraz yukarıda duruyordu.

— Aman, dikkat et, dedi. Birisi hava lâfı etti mi, hemen oradan kaç! Hava nasıl derse, o varsın desin, sen hiç sesini çıkarma. Çünkü söze böyle hava ile başlıyorlar, insanı dalgaya getirip sonra adamın başını belâya sokuyorlar. Karşındaki, önce hava, diyor. Sen havadan konuşmakta bir tehlike görmüyorsun. Sonra havadan suya geçiyor. Hava, su derken, iş toprağa dökülüyor. Derken bir de bakıyorsun, hiç haberin bile olmadan bir lâfa dalmışsın... Aman haa!.. Dikkat et, Tanrı korusun. Başın belâya girer. Geçen gün... On gün kadar oluyor. Her zaman ki gibi Erenköy'den bindim trene. Biri geldi yanıma oturdu. Biriki dakika öyle sessiz sessiz gittik. Sonra adam,

— Havalar da çok sıkıntılı gidiyor, dedi.

Ben böyle sırnaşık heriflerden hoşlanmam. Hiç sesimi çıkarmadım. Biraz sonra,

— Havada sıkıntı var dii mi, Beyefendi? dedi.

Büsbütün susmak da terbiyesizlik olacak.

— Evet, dedim.

Allah beni kahretsin, başka bir lâf dedimse. Sonra adam,

— Bu yıl hiç yağmur yağmıyacak galiba... dedi.

Herif lâfa çanak tutuyor. Ben yine ses çıkarmayınca,

— Dii mi efendim, bu yıl hiç yağmur yağmıyacak galiba... dedi.

Yalanım varsa vapurdan çıkmak kısmet olmasın. Ben yine,

— Evet, dedim.

Hayır, denir mi birader? Yağmur yağmıyacak galiba, diyor. «Hayır, yağmur yağacak galiba» mı diyeyim? Yağmur yağar mı, yağmaz mı, ne bilirim ben? Derken adam lâfa susuzluktan başladı.

— Su sıkıntısı var... Çok kötü... dedi.

Bende ses yok.

— Dii mi efendim, su sıkıntısı var? dedi.

— Evet, dedim.

— Yağmur yağmayınca kıtlık olur, dedi. Bu yıl kıtlık var. Anadolu kavruluyormuş.

Bir de beni sözlerini tasdike zorluyor:

— Öyle dii mi efendim?

— Evet, dedim.

— Yine dışardan buğday almıya mecbur olacağız, dedi.

Ben sesimi çıkarmayınca,

— Alacağız dii mi Beyefendi? dedi.

Ben Ticaret Bakanı muyum kardeşim, buğday alırız, arpa alırız, bana ne?..

— Alacağız, dii mi efendim?

— Evet, dedim.

— Böyle idare olmaz, dedi, hükûmet bu işi idare edemiyor.

Havadan hükûmete geldik. Hiç hava deyince hükûmet aklına gelir mi? Bak nerden nereye?

— Hükûmet idare edemiyor dii mi efendim?

— İşin ucu hükûmete dayanınca, ben bu sefer «evet» bile demedim. Hadi havayı anladık, suyu da anladık... Peki hükûmet ne oluyor? Ben sesimi çıkarmadım ama, adam boş böğrüme bir dirsek atıp,

— Öyle dii mi? diye bağırınca,

— Evet... dedim.

Demesem, bir dirsek daha atacak.

— Her şey günden güne pahalılanıyor. Bu milletin hâli n'olacak?

«Hayır, pahalılanmıyor Her şey günden güne ucuzluyor» demek de var, ama, o zaman da adamla çene çalmak gerekir. Adamı başımdan savmak için,

— Evet... dedim.

— Sonumuz felâket...

Gittikçe işi azıtıyor. Hiç aldırış etmedim.

— Dii mi efendim?

Yine aldırmadım Bir dirsek daha attı. Ben «hih» diye yerimden sıçradım.

— Dii mi efendim?

— Evet...

Cevap vermesem, burnumun üstüne bir yumruk indirip, «Dii mi efendim?» diye soracak.

Gözüm dışarda. Bitürlü de Haydarpaşa'ya gelemiyoruz ki, trenden inip adamdan kurtulayım.

Adam işi azıttıkça azıttı. Iyice ileriye gitti. Arada bir, «Hayır...» demek geliyor içimden, bu sefer de, hayırdı, evetti diye işin yoksa çekiş dur.

Anlatıyor, anlatıyor, anlatıyor, sonra bana,

— Öyle dii mi beyefendi? diye soruyor.

Sesimi çıkarmazsam bir dirsek atıyor ben «hıh» diye bir ses çıkarıp yana yıkılıyorum. Adam beni pencere dibine sıkıştırmış, kaçıp kurtulmak elde değil. İlle ki pencereden atlıyasın.

Durmadan adam sayıp döküyor. Sonra elini dizime bir şaplatıyor,

— Dii mi efendim? diye soruyor.

Elini vurduğu yeri oğuşturup,

— Evet... diyorum,

Sonra yine, omuzumdan yakalayıp silkeliyor:

— Öyle *dii* mi Beyefendi?

— Evet... diyorum.

Yatırsa dövse çok daha iyi. Efendime söyliyeyim, biz sille, tokat, dirsek, muşta, yumruk, derken Haydarpaşa'ya geldik çok şükür.

Trenden inince, adam kalabalıkta gözden kayboldu. Ben korkumdan, belki adamı görürüm, diye başımı yerden kaldıramıyorum.

Tam vapura bineceğim, omuzuma bir el üç kere vurdu. Baktım bir polis...

— Bir dakika karakola kadar gelir misiniz? dedi.

Karakol lâfını duyunca bende hoşafın yağı kesildi. Hayatımda karakol nedir bilmem. Ama ne yaparsın... Karakola gittim. Bir de baktım, bana boyuna «dii mi beyefendi?» diye soran adam orda, sırıtıp duruyor. Trende karşımızda oturan iki yolcu da orada.

Tanrı bilir ya, o iki yolcu herifin beni yol boyunca dirseklediğini, muştaladığını gördüler de halime acıdılar, adamı şikâyet ettiler, sandım. Komisere,

— Bir kere ben hiç kimseden dâvacı değilim, dedim.

Komiser,

— Ama senden dâvacı olan var, dedi. Bak, bu adam senden dâvacı...

Allah Allah... Hem adamın her dediğine «evet» de, hem de senden dâvacı olsun. Hiç duydun mu böyle şey?.

Adam,

— Evet, dedi, bu beyler de şâhit... Söylemedik lâf bırakmadı.

Ondan sonra efendim, yolda kendisi her ne söyled'yse, hepsini ben söylemişim gibi bir bir anlattı.

— Bunları ben söylemedim, kendisi söyledi, dedim.

İki şahit,

— Evet bu söyledi bu da evet, evet, evet, diye bunun her dediğini tasdik etti, dedi.

Adam,

— Ben ağzını aramak için mahsustan söyledim, dedi.

Yâni arada ben, adama, evet, dediğim için güme gidiyordum.

Sadi Bey, elindeki hamsi dolu kesekâğıdını düzeltti:

— Balıklar da neredeyse dökülecek, dedi. Kesekâğıdının dibi delindi.

Balıkları iki avucu ile tutuyordu.

— Sonra ne oldu Sadi Bey? dedim.

— Sonra ifademizi aldılar. Şimdi mahkemeye gideceğiz.

— Peki, o adam sizi neye şikâyet etmiş?

— Karakoldan çıkınca ben de onu sordum: «Sen» dedi, «evet, derken gönüllü gönüllü evet demiyordun. Beni şikâyet edeceksin diye korktum. Ben senden atik davranıp, trenden iner inmez karakola koştum.» «Peki be birader, hem bu kadar korkuyorsun, hem de ne diye öyle atıp tutuyorsun, ileri geri konuşuyorsun?» dedim. «Ne yapayım, kendimi, tutamıyorum. Elimde değil...» dedi. Onun için aman dikkat et... Şimdi hiç kimse kendini tutamıyor. İçini dökecek birini arıyor. Doğrudan doğruya da çıkıp ortaya nutuk verecek değil ya, önce yanındakine havadan anlatmaya başlıyor.

Havadan sonra sudan... Derken, sonu işte böyle oluyor. Anladın mı? Birisi sana daha «Hava...» der demez, hemen oradan kaç. Yoksa benim gibi başın belâya girer.

Güldüm. Ondan sonra da kendimi tutamadım.

— Havalar nasıl Sadi Bey? diye sordum.

Sormamla Sadi Beyin, elindeki hamsi dolu kesekâğıdını kafamdan aşağı geçirmesi bir oldu. Hamsileri üstümden attım. Bir de baktım, Sadi Bey çoktan beni bırakıp gitmiş.

İNSAN İNSANA BENZER

Elli kere dedim ki şu Sacit'e,

— Kardeşim benimle el şakası yapma!

Koskoca adam oldu, yaramaz sokak çocukları gibi itişir, kakışır. Yalnız ben değil, bütün arkadaşları söylüyor. Canım, insan ellisinden sonra durmalı, durulmalı, değil mi?

Sacit'le bütün okul hayatımız birlikte geçti. Bunlar beşon çocuk bir gruptular. En küçük şakaları, tutup birini havuza itmekti. Okulun orta bahçesinde bir havuz vardı. Biz o havuza «Bahr-i gam» derdik. Havuzun kenarında bir çocuk durmaya görsün. Belinin ortasına arkadan bir tekme. Haydi havuza... Sonra da suda çırpınan çocuğun etrafında, «Düştü Ahmet Bahr-i gama cuppadaaaak!» diye el çırpar, tempo tutarlardı. Sonraları daha azıttılar. Sen ister havuz başına git, ister gitme, dersaneden, yatakhaneden çocukları yakalayıp yakalayıp havuza atmaya başladılar. Hem de yaz kış, soğuk sıcak dinlemeden. Akıllarına eser, kara kışta, gecenin bir vakti, yatağında mışıl mışıl uyuyan bir çocuğu karga tulumba eder, havuza fırlatırlardı. Neye uğradığını şaşıran çocuk bağırır, çırpınır, onlar da kahkahayla gülerlerdi. Bu haylâz oğlanların başında da Sacit vardı.

Sacit'in kibar şakaları da vardı. Güler yüzle yanına sokulur. Okşar, ya da toz silker gibi ceketinin yakasını tutar,

— Sana küçük bir şaka yapayım mı? diye nerdeyse yalvarır.

— Yap! dedin mi, yandın. Ceketin tuttuğu yakasını cart diye aşağı indirir. İşte şakasının en kibarı bu. Yepyeni ceketin yakası gitmiş. Çocuk o kızgınlıkla Sacit'in üstüne yürür. Sacit kaçar. Çocuk kovalarken, Sacit'in arkadaşlarından biri çocuğa bir çelme takar. Haydi çocuğun ağzı burnu kanar. Çelme takana mı koşsun, Sacit'e mi? Daha da ileri gider, en sonunda çocuğu havuza atarlar. Çocuk dersem o zaman onaltı, onyedi yaşındayız.

Şaka edecek hiç kimseyi bulamasalar, birbirlerine girerler. Ama bu çocuklar hiç kavga etmezler. Hep şaka... Oyle şaka ki, en azgın kavga yanında hiç kalır. Birgün şaka diye Sacit'i okulun üçüncü katından bahçeye fırlatmışlar. Kolu çıktı. Belki iki ay kolu boynuna sargıyla asılı gezdi.

Sacit altta kalır mı? Mutbaktan koca bir odun kapmış, kendisini üçüncü kattan atan arkadaşının kafasına dann diye indirmiş. Çocuk, uzun zaman hastanede yattı. Onlar zaten, sargısız, yarasız, beresiz gezmezlerdi. Ya kolları çıkmış, ya birinin bacağı kırılmış, ya ötekinin kafası patlamış. Bunlar hep şaka... Gelgelelim Sacit, işte o arkadaş yoluna can verenlerden. Bir kere mert çocuk, yalan dolan bilmez. Herkesin derdine koşar. Yalnız bir kötü huyu var, ayı şakası yapmadan duramaz.

Zaman geçti, hayata atıldık Yaşlandık bile diyebiliriz. Yaş elli iki... Ama Sacit'in huyu değişmedi. İlle el şakası yapacak.

Birgün vapurla Kadıköy'e geliyormuş. Yanında da karısı varmış. Vapurun güvertesinde, eski arkadaşlardan birini, arkasından tanımış. Onbeş yıldır da görüşmedikleri bir arkadaş. Hemen adamı arkadan kucaklayıp yallah denize atmış. Bakın rezalete... Vapur durmuş, adamı denizden çıkarmaya çalışırlarken, o kih kih güler,

— Yahu yaşamak istemiyor, bırakın hergeleyi gebersin! dermiş.

Arkadaşını, sırılsıklam denizden çıkarmışlar. «Vay kardeşim» diye Sacit'in boynuna atılmış. İş bu kadarla bitmemiş. Kadıköy'de vapurdan inmişler.

Adam,

— Nereye gideceksin Sacit? diye sormuş.

— Kızıltoprak'a...

— Haydi seni arabamla götüreyim.

Adamın iskele alanında arabası varmış. Hep birlikte arabaya binmişler. Sacit'le karısı Kızıltoprak'ta inmişler. Daha on adım gitmişler, gitmemişler, Sacit'in arkadaşı birden sürünce, Sacit'i arabanın altına almış. Sacit'i hastaneye kaldırmışlar da kendisini ezen arkadaşı için,

— Ne şakacı oğlandır, Allah selâmet versin! dermiş.

İnsan çok zaman karşısındakinin huyuna uymak zorunda kalıyor. Arkadaşlık ettiğiniz adam, korkunç bir pintiyse, siz de ona karşı pinti olmaya başlıyorsunuz, cömert bile olsanız, ona bir cigara bile vermek istemiyorsunuz. Yada tersi... Eli çok açık biriyle arkadaşlık ediyorsunuz, siz cimrinin biri bile ol-

sanız, arkadaşınıza uymak, kesenin ağzını açmak zorunda kalıyorsunuz.

Benim Sacit'le olan arkadaşlığım da işte böyledir. Ben, el şakasından hiç hoşlanmam. Ama Sacit'le karşılaştım mı, nasıl olur bilmem, onunla el şakasına başlarım. Belki de bu insanın kendini savunmak istemesinden geliyor. O size, boyuna şaka diye tekme, yumruk, şamar indirecek de, siz de öylece duracak değilsiniz ya... Siz de ona bir tokat indiriyorsunuz.

Koskoca adamların, hem de herkesin içinde el şakası yapması ayıp da oluyor. Onun için ben Sacit'i nerde görsem, kaçarım. En iyisi onunla hiç karşılaşmamak. Ama, ikimiz de Kadıköy'de oturuyoruz. Vapurda sıksık birbirimizi görürüz. Daha doğrusu, birbirimizi görürüz değil de, birbirimizi şaka maka diye döğeriz.

Benim kafamın tepesinde hiç saç yoktur. Onun için vapurun lüks mevkiinde oturup gazetemi okurken şapkamı çıkarmam. Ben böyle gazeteye dalmışken başıma küt diye bir şey iner, şapka da kulaklarıma kadar kafama geçer. Hemen Sacit'in çantasının kafama indiğini anlarım. Başımı çevirmeden,

— Merhaba Sacit! derim.

Yanımda boş koltuk varsa, Sacit otururken kuyruk sokumuna bir tekme indiririm.

Sonra neden böyle yaptım diye canım sıkılır. Vapur Köprü'ye gelene kadar el şakası gırla gider.

Şimdi siz Sacit'i belki de iriyarı biri sanırsınız... Değil... Boyu benim omuzuma gelir. Benim boyum da 1.60 olduğuna göre onunkini hesaplayın. Üstelik çelimsiz de bişey...

Geçen akşam, daireden çok canım sıkkın çıktım. Hafta arası maç olur mu? Memurların yarısı maça gitmiş. İşler hep yüzüstü kaldı. Ertesi gün, hepsi de ya akrabalarından birini öldürür yada hastaydım efendim, der.

Köprü'den vapura bindim. Baktım, bizim Sacit, arkası bana, yüzü denize dönük öylecene duruyor. Lâcivert paltosu sırtında, sarı atkısı boynunda, kahve rengi şapkası başında. Zâten o gün akşama kadar canım sıkılmış. Bir gerildim, yaradana sığınıp Sacit'in ensesine tokatı şaklattım. Bana doğru dönmesine kalmadı, bir de kıçına tekme indirdim ama, herif bana dönünce, bir de ne bakayım: Sacit değil, başka biri... Arkadan tıpkı tıpkısına Sacit. Önden hiç ilgisi yok. Şimdi ben ne yapayım? Özür dilesem, «Affedersiniz, sizi bir arkadaşıma benzettim...» desem, hiç olur mu?

«İnsan arkadaşını tekme tokat mı karşılar..» derler.

Adam afalladı. Ben afalladım. Peki, şimdi en olacak?

Adamın suratına sırıtarak ensesine bir tokat patlattım. Başka birşey yapamazdım. Hiç bozuntuya vermeden adamın Sacit olduğunda direnecektim.

Adam,

— Siz deli misiniz bayım? dedi.

Gülerek karnına bir diz vurdum:

— Ulan numara mı yapıyorsun?

Bir dirsek de böğrüne attım:

— Nasılsın Sacitciğim?

Terbiyeli bir adammış.

— Beyefendi, birine benzettiniz galiba, dedi, ben Sacit değilim.

Sağ elimin ayasıyla adamın kafasını şöyle bir ittim, sendeledi. Geri geri gitti. Başı makine dairesinin demirine vurdu.

— Haydi bakalım, yuttur kendini. Ne numara yapıyorsun? Sen Sacit değil misin?

— Vallahi değilim Beyim.

Bir tokat yapıştırdım.

— Ulan, kime yutturuyorsun? Ben kırk yıllık Sacit'i tanımaz mıyım?

— Beyefendi, insan insana benzer... yanılıyorsunuz.

Oysa önden bakınca adamın Sacit'e benzer hiç bir yeri yoktu.

Bu sefer yumrukla giriştim.

— Bak bak, şuna bak... İnsan insana benzermiş.

Adam iyice sindi, büzüldü.

— Vallahi değilim Beyefendi.

Etrafımızı da kalabalık çevirince, artık dönmek hiç olmazdı. Sonuna kadar, hattâ karakola bile gitsek, Sacit diye direnecektim. En sonunda, «Ne yapalım, benzetmişim» deyip işin içinden sıyrılacaktım. Ben adama,

— Vay Sacitciğim... Yahu nerelerdesin? deyip deyip şakayla karışık yapıştırıyordum. Adam yalvarıyor:

— Vallahi Sacit değilim, billâhi Sacit değilim Beyim. İnsan insana benzer. Siz birisine benzettiniz. İnsanoğlu çift yaratılırmış, derler.

Bizi çevirenlerden birisi,

— Yahu Sacit'im deyiver de kurtul, ne

olur, dedi.

— Değilim ki kardeşim. Vallahi değilim...

— Değil misin? Sen Sacit değil misin?

Bir tokat daha salladım.

Oradan birisi de adama bir tokat indirdi:

— Neye adını inkâr ediyorsun ulan? Düzenbaz!.. diye bağırdı.

Arkadan sile, tokat, tekme yumruk inmeye başladı. Herkes vuruyordu.

Adam,

Nüfus kâğıdımı çıkarayım, müsaade edin! diye çırpınıyordu.

Ben,

— Sahtedir! diye bağırdım.

Milet birini dövmek için bahane arıyormuş. Adamı nasıl döğüyorlar, sormayın. Bu sefer içim acıdı ama, ne yaparsın. Bir kere adama Sacit dedik, dönmek olmaz. Adam,

— İmdaat! Can kurtaran yok mu? diye bağırıyor.

Bağırtısına gelenler, bakıyorlar ki, önüne gelen vuruyor, onlar da adama dayağı basıyorlar. Ben artık aradan çekildim. Karşıdan, onun nasıl dayak yediğine bakıyordum. Bir kadın taa uzaktan şemsiyesini kaldırmış.

— Seni alçak seni!.. diye kütküt şemsiyeyi adamın kafasına indiriyor.

Bir ihtiyar,

— Durun şu namussuza bir de ben indireyim... diye kendine yer açmaya çalışıyor. Her nasılsa bir insaflı adam çıktı,

— Yahu günah değil mi, ne vuruyorsunuz? diyecek oldu. Kalabalık bu sefer ona döndü:

— Sen ne karışıyorsun ulan?..

— Sen onun ne namussuz olduğunu biliyor musun?

— Biz senin kadar merhametli değil miyiz yani?

Nerdeyse insaflı adamı da döğecekler. O da canını kurtarmak için, dayak yiyen adamın suratına tükürdü, bastı tekmeyi...

— Müsaade edin kardeşim, biz de vuralım.

— Artık siz çekilin beyim. Hep siz mi vuracaksınız... Biraz da biz vuralım...

Vapur Kadıköy'e gelir gelmez, daha iskele verilmeden dışarı atladım. Adam şikâyet edersе, karakolda başım belâya girmeden kaçmalıydım.

Kendimi dışarı attım. Otobüse koşarken kuyruk sokumuma bir tekme indi. Daha başımı çevirmeden, Sacit,

— Nasılsın? dedi.

— Merhaba Sacitciğim... dedim.

HELE HELE...

Doğrusunu ister misiniz, benim aylığım ikiyüz lirayı bile bulmuyordu. Ama oturduğum evin kirası ikiyüzseksen liraydı. Turhallı bir hallı olduğumuzdan işin gizlisi kapaklısı kalmamıştı. Kısacası, biz hepimiz, orada çalışanlar avanta alıyorduk. Bunu herkes gibi büyükler de biliyordu. Ama ne yapsalar önliyemiyorlardı. İşin gelimi öyleydi. Avantaya yatkın bir işti. Böyle gelmiş, böyle gider denilmekteydi. Bundan önce bir kaç kere düzeltmeye kalkmışlar. Bütün çalışanları baştan sona değiştirmişler. Ama olmamış... Dedim ya, işin kendisi avantaya uygun.

Daha doğrusunu isterseniz, bizim yaptığımıza kötü bir iş denilemez. Biz, büronun, kasasından, kimsenin zararına on para almıyorduk. Yalnız, bizden işi olan müteahhitlere,

— Daha tahakuk etmedi bayım.. demek yetiyordu.

Bütün yaptığımız bu kadarcıktı. O zaman müteahhit,

— Aman, siz bilirsiniz... diyordu.

Biz de bildiğimizi söylüyorduk. Bütün yaptığımız, bir işi on, onbeş gün ileriye, on onbeş gün beriye almaktı. Nasıl olsa müteahhit parasını alacaktı. Ama biz istersek evrakını on gün geç, on gün erken hazırlıyabilirdik. Anlıyorsunuz ya, ortada hiç kimseye, hiç bir haksızlık olmuyordu. Ne başkası zarar ediyor, ne de müteahhit... İki yıla yakın zamandır burada çalışıyordum. Avucumuza, cebimize paraların nerden, nasıl geldiğini bitürlü anlıyamamıştım. Öbür arkadaşlar da bunu bilmiyorlardı. Hiç kimsenin hakkını yemiyorduk. Hiç kimsenin hakkını yemediğimiz halde, nasıl oluyordu da para içinde yüzüyorduk. Para yağı-

yordu. Nasıl anlatayım size. Deyin ki, pencerelerin biri açılmış. Kapı da açık. Birden bir rüzgâr akımı odadaki kâğıtları havada uçurmuş. Kâğıtlar pencerelerden kapıya doğru havada uçuşuyorlar. İşte paralar bizde böyleydi. Kapanın elinde kalıyordu. Üstelik bu paralar da kimsenin parası değildi. Ne şirketin, ne de müteahhidin parasıydı. Büromuz durmadan para doğuran bir makinaydı

Anlıyorsunuz, değil mi? Yada benim gibi hiçbişey anlamıyorsunuz. Bunlar hiç kimsenin olmayan paralardı. Bizim oluyordu. Biz de hiç kimsenin hakkını yemediğimiz gibi, üstelik işlerini erken gördüğümüz için müteahhitlere iyilik ediyorduk.

Yaptığımız iş de, aldığımız para da açık açık oluyordu. Onun için de alınan para orada çalışanlar arasında kardeş payı bölüşülürdü. Kardeş payı dersem, yanlış anlamayın. Büyük kardeşlere büyük pay, küçük kardeşlere de küçük pay düşerdi. Yâni herkes sıradaki yerine göre pay alırdı. Aramızda kendiliğinden bir ortaklık kurulmuştu. Herkes pay aldığından, kimse kimseye bişey söyliyemiyor, dışarıya hiç bir sızıltı çıkmıyordu. Bölüşmede namusluyduk, hiçbir haksızlık olmazdı. Birimiz, o gün işe gelmesek, kaytarsak, maça gitsek, ertesi gün gelince, gelmediğimiz gün alınan avantadan payımıza düşen para bizi beklerdi. Yıllık izinlerini kullananların bile parası birikirdi. Durup dururken para kazanıyorduk. Haksızlığa hiç yer vermeyen sağlam, doğru bir düzen kurulmuştu. Çünkü alınan para hiç bir zaman gizli kalmaz, kuruşuna kadar ortaya çıkardı. Neden, biliyor musunuz? Belediyenin dolmuş tarifesinden daha düzgün, daha belli bir tarifemiz vardı. Yüzbin liraya kadar olan işlerde yüzdebir alırdık. İkiyüzbin lirada payımız yüzde üç olurdu. Sonra müteahhidin işini birkaç gün erken yaparsak yüzdemiz de ona göre artardı. Yirmi gün öne alırsak iki kat artardı. Sonra müteahhidin işine göre de yüzde değişirdi. Taşıma işlerinde yüzde çoğalır, yapı işlerinde büsbütün çoğalır, alımsatımda zamanına göre bazı azalır, bazı çoğalırdı. Böyle bir kesin tarifemiz olduğundan bir müteahitten yüzde kaç alındığını şeften kapıcıya kadar herkes bilirdi.

Ben bu büroya gelmeden önce, aldığı avantayı cebine indiren, öbür arkadaşlara koklatmayan enayiler olmuş. Birlikten kuvvet doğar, dedikleri çok doğrudur. Orda çalışan bütün arkadaşlar, yalnız kendi çıkarı için çalışanlar aleyhine birleşmişler, hemen onları sepetlemişler. Bu olaylar birkaç kere olunca bizim büroda haksızlıklar önlenmişti. Hiç birimiz altın yumurtlayan tavuğu kesmeye kalkmıyorduk. Aldığımız parayı çok namuslu dağıtıyorduk.

Daha önceden beşyüz lira aylıkla başka bir yerde çalışıyordum. Beşyüz liralık işi bıraktım, beni buraya aldırtması için, bir arkadaşa üste de dörtbin lira verdim, buradaki ikiyüz lira aylıklı işe girdim. Buraya bir kere giren bir daha yerinden kımıldamıyordu. Bana yerini satan arkadaş, Ankara'ya gitmek zorunda kalmıştı. Dönünce, işini kendisine bırakacağıma söz vermiştim. Ben ona dörtbin lira vermiştim. Yirmibin lira da verenler vardı ama, döndüğü zaman işini bırakmazlar diye başkasına güvenememiş, bana bir iyilik olsun diye işini dörtbin liraya satmıştı

Bu işe girdikten sonra, evimizde, hayatımızda büyük değişme oldu. Önce, karım, çocuklarım şişmanladılar, fıstık gibi oldular. Beni hiç sormayın, pantalonların beli dar geldiğinden, hiç bir elbisemi giyemez oldum. Yeniden elbiseler yaptırdım. Uzaktan bir görüşte hayat seviyemizin ne kadar fırladığı belli oluyordu. Yirmi yıl önce evlendiğim karım, yirmi yılda yirmi gram bile alamamışken, bu işe girer girmez, her yirmi günde bir, düzenle iki kilo şişmanlıyordu. Bu nereye kadar gidecekti bilemem. Zavallı karım, yirmi yılda alamadığı kiloları hep birden almaktaydı Pantalonlar bana dar geldiği gibi, ev de bize dar geliyordu. Daha büyük bir eve çıkmıştık. Koca bulmasından artık umut kestiğim büyük kızım bile birden güzelleşmiş, ille güzellik yarışmasına gireceğim, diye tutturmuştu. Hayatımızdaki değişmelerin hangi birini söyliyeyim, seçimlerde oy verdiğimiz partiyi bile değiştirmiştik. Artık durumu sizin yüksek anlayışınıza bırakayım.

İşte durum böyleyken bizim daireye Haydar Bey adında yeni bir memur geldi. Gelmesiyle de bütün işler bozuldu. Onu bizim büroya kim getirdi, bilmiyorduk. Şef onu taşıma kısmına verdi. Asık suratlı, sıska bir herifti. Önceleri hepimiz böyleydik. Bir aya kalmaz o da bizim gibi şişmanlar, güler yüzlü olur diyorduk. Şişmanlamak şöyle dursun, adam gittikçe zayıflıyordu. Adımları uzun uzun, tak tak basarak bir hortlak gibi yürürdü.

İşe başladığının ertesi günü, şef bize onun payına ne vereceğimizi sordu. Uzun bir tartışmadan sonra, o gün işler iyi gitmediğinden kırkaltı lira vermeyi uygun bulduk. Parayı bana verdiler. Ben götürecektim...

Akşam üstü yanına gittim,

— Merhaba Haydar Bey, dedim.

Parayı da bir zarf içinde masasının üstüne koydum.

— Nedir bu? dedi,

— Para, dedim, bugün sizin payınıza düşen para.

— Ne payı? dedi.

Güldüm. İnsan hiç bir halt edemeyince, bir şey söyliyemeyince güler, pis pis güler. Ben de güldüm.

Elinin tersiyle zarfı itti,

— Ben pay may istemem, dedi.

Yerden zarfı alıp götürdüm. Şef,

— Namuslu geçiniyor enayi, dedi, bize yutturacak.

Arkadaşlardan biri,

— Parayı az bulmuştur, dedi.

Onun aldığı paranın yüzdesini artırdık. Ertesi gün başka bir arkadaş parasını götürdü. Haksızlık ettiğini, sıradaki yerine göre ençok paranın kendisine ayrıldığını, hepsini anlatmış. Arkadaşı kovmuş.

Bu Haydar Bey'le başımız belâva girdi. İçimizden birimiz payını almazsa bizi tongaya bastırabilirdi. Yahu düpedüz herif bizi ekmeğimizden edecek. Herifin bir bit yeniğini yakalasak, ondan sonra korkumuz yok.

Haydar Bey'in yüzünden dörtbeş gün hiç bir müteahhitten para alamadık. İşler böyle giderse, çoluk çocuk yeniden zayıflamaya başlıyacağız. Bir insanın oldumolasıya zayıf kalmasının hiç önemi yoktur. Ama bir kere şişmanladıktan, bunun tadını aldıktan sonra zayıflamak kötü. Allah kimsenin başına vermesin...

Ne yaptık, ne ettikse Haydar Bey'e para aldıramadık. Ne plânlar kurduk, hiç biri para etmiyor. Her sabah bir hortlak gibi, tak tak adımlarla işine geliyor, her akşam yine öyle işten dönüyor. Soğuk bir herif. Bizi adam yerine bile koyduğu yok.

İçimize bir kuşkudur düştü. İster misin bu herifi, büyükler, bizim dalavereleri anlasın dinlesin de kendilerine yetiştirsin diye aramıza sokmuş olsunlar. Herife bir kere para aldırabilsek hiç korkumuz kalmıyacak.

Şef,

— Anlaşılan, paranın hepsini kendi almak istiyor, müteahhidin birini ona yollayalım, parayı tüm o alsın bakalım, dedi.

Öyle yaptık. Müteahhidin, yanına gitmesiyle tersyüzü dönmesi bir oldu.

— Yahu bu ne namussuz herif dedi. Ne yaptımsa parayı aldırtamadım. Parayı cebine koydum. Az kalsın beni şikâyet edecekti. Böyle ahlâksız herif görmedim.

O günden sonra Haydar Bey'e hepimiz plânlar kurmaya başladık. Derken ortaya Celil diye biri çıktı.

— Beni de büroya alırsanız, ben Haydar Bey'i burdan kovdururum, dedi.

— Sen kovdur, alırız, dedik.

— Yüzde kaç?

Pazarlık ettik. Haydar Bey'i işinden kovdurabilirse, biz de onu elli lira aylıklı hademe kadrosuna alacaktık. Ama şef kadar pay alacaktı.

Birgün bizim büroya iki kişiyle müdür gelmişti. Öğle yemeği hep birlikte yermişti. Kahve içiliyordu. Haydar Bey bir başına oturmuş, somur somur somurtuyordu. Birden içeri Celil girdi. Yüksek sesle,

— Vay Haydarcım!.. diye Haydar Bey'e koştu. Onu kucakladı.

Haydar Bey şaşırmıştı,

— Tanıyamadım sizi... dedi.

— Hele hele canım, dedi, hele hele...

— Affedersiniz, hiç tanıyamadım

Bütün başlar onlara dönmüştü. Celil,

— Canım, dedi, hani seninle biz Ankara'daki şeyde... Hatırladınız mı? Senin bir açığın çıkmıştı da... Sonra efendim, avukat bir yıl hapisle kurtarmamış mıydı...

— Yoo... Siz benzettiniz.

— Hele hele bir düşünün. Sonra hani bankada veznedarken... Onbeşbin lirayla kaybetmiştun da... Hele hele...

Haydar Bey kızdı:

— Helesi melesi yok, ben sizi tanımıyorum.

— Hele hele... Bir düşün bakalım. Dur şimdi hatırlatacağım. Hani sen bir zamanlar bir dansöze tutulmuştun. Değil mi? Sonra karıya para yetiştirmek için... Zimmetine. Hele hele... Düşün... Çıkardın mı şimdi? Hele hele...

— Benzetiyorsunuz beyim.

— Ne benzetmesi birader... Bir iyi düşün...

Hele hele... Hani rüşvet alırken yakalanmıştın da, sonra senin kız...

— Ne söylüyorsun yahu, ne kızı?

— Hele hele... Hele hele... Bildin mi beni şimdi?

— Hayır...

— Hele hele... Yahu Haydar, kaç kere ben seni hapishaneye ziyarete gelmedim mi? Hattâ üzüm, cigara filân getirmiştim de... Hele hele...

— Yanılıyorsunuz beyim.

— Hele hele...

Haydar Bey kızgınlıkla kalktı, gitti.

Oradakilerin hiç biri Haydar Bey'in bunları yaptığına inanmamıştı ama, inanmadıkları halde herkes birbirine,

— Gördün mü sen şu herifi birader, ne malın gözüymüş... diye anlatmaya başladı.

Aradan iki gün geçince, Haydar Bey'i işten çıkardılar. Adam hiç bir işe de giremedi. Celil'in adını «Hele hele Celil» koyduk. Hele Hele Celil, şimdi elli lira aylıkla bizim dairede hademedir. Ama şeften daha çok para alıyor. Oğlanın hakkı... Bizim işler de yoluna girdi çok şükür.

BİR MAAŞLA

Ayın biri oldu. İlk maaşımı alıyorsum.

Muhasebeci parayı verirken,

— Otuz liranız var mı? demişti.

Az kaldı gülecektim. Benden otuz lirayı alacak, üç tane yüz liralık verecekti. Başım deftere eğilmiş, bordroyu imzalarken,

— Yok efendim, dedim.

İki tane yüz liralık, bir tane elli liralık, iki de onluk verdi.

Saat tam beşte daireden çıktım. Ben lisedeyken, bir dişçi yanında kalfalık yapan bir arkadaşım vardı. Birgün bana,

— Paranın hepsini bir cebine koyma. Ceplerine dağıt. Çalınır, düşer, kaybolur, sonra parasız kalırsın, demişti.

Bütün iki tane yüzlük ceketimin sağ iç cebinde ellilik sol cebimde. İki tane onluk ta pantalon cebimde. Ayrıca bozuk paralarım da var. Arada bir paralarımı yokluyorum. Mendilimi çıkarırken «Ya düşse...» diye geçti içimden. Düşüverse... Mendili, paranın olmadığı cebime koydum.

Sağda bir apartman var. Kapısında «Kiralık daire» yazıyor. İçeri girdim. Apartmanın geniş bir girişi var. Sağ duvara Kızkulesi'nin resmini yapmışlar. Soldaki duvarda, mermer parmaklıklı bir terastan görünen bir bahçe resmi yapılmış. Kapıcı katının zilire bastım. Yerden biriki karış yukarda bir pencere açıldı. Bastığım yerin altından bakan kapıcıya,

— Kiralık daireyi görmek istiyorum, dedim.

Kapıcı merdiveni çıktı, yanıma geldi.

— Buyurun, dedi.

İkinci katın kapısını açtı:

— Üç oda, bir hol, banyo, mutbak.

— Kiralık daireyi görmek istiyorum, dedi.

— Beş yüz lira...

— Güzel...

Kapıcı,

— Efendim? dedi.

Ben bir daha,

— Güzel, dedim.

Sokağa çıktım. Elimle, ceplerimdeki parayı dışardan yokladım.

Cadde kalabalıktı. Her zaman, vitrinine bakarak, önünden geçtiğim lokantaya gelince durdum. Bu lokantayı seviyorum. Öbür lokantalar gibi camının arkasına yemekler, tatlılar doldurmuyor. Bir kadife örtü, üstünde de gümüş bir kap, renkli bişeyler, çiçek gibi... o kadar.

İçeri girdim. Bu lokantaya ilk girişim. Yemek zamanı değildi. Masalar boştu. Garson,

— Buyurun dedi.

— Şatobriyan... dedim.

Ben «Chateaubriand»ı bir Fransız yazarı diye bilirdim. Bir de bu adla yemek olduğunu, üç gün önce bir arkadaşımdan duymuştum.

Bir İngiliz soylusu bizim lüks otellerden birine gelmiş. Metrdotele,

— Spesiyal ne yemeğiniz var? demiş.

İngilizce, şatobriyan denilen yemek her neyse, onu getirmişler. İngiliz, yirmi yıl önce

Paris'te lüks bir otelde şatobriyan yemiş. O şatobriyanı Jan adında bir Fransız aşçısı yapmışmış. Ama ne usta aşçıymış ki, yirmi yıl sonra İstanbul'da şatobriyandan bir lokma alınca,

— Bu kadar güzel şatobriyanı ancak Mösyö Jan yapabilir, demiş.

İngilize,

— Yes sir, demişler, Mösyö Jan yaptı, şimdi burada çalışıyor.

Lokantada bana,

—Buyurun! diyen garsona,

— Şatobriyan, dedim.

Garson şaşırdı. Lokantanın sahibi koştu. Ona da,

— Aşçınız yapabilir mi? diye sordum.

— Tabii yapar, dedi, akşama yapar.

— Kaça?

Bu soruma büsbütün şaşırdılar. Belki beni Belediye müfettişi sandılar.

Duvardaki listeye baktım: Etler 5 lira, sebzeler 3 lira, çorba 150 kuruş.

Onlar bana şaşkın şaşkın bakarken şöyle bir ayaküstü hesapladım. Bu lokantada onbeş liraya karnımı doyurabilirdim.

Adam,

— Kolay Beyefendi, dedi.

Ben de ona,

— Güzel... dedim.

Lokantadan çıktım. Elli adım gittim gitmedim, Râci'yi gördüm.

— Evlendim, dedi.

— Ne zaman? dedim.

— Geçen hafta düğünümüz oldu. Çok paradan çıktım.

— Çok mu, ne kadar?

— Yalnız düğün için beş bin lira gitti. Akşam dokuzdan sabaha kadar.

— Güzel... dedim.

Yürüdüm. Dönüp Râci'ye bakmadım. O da şaşırmıştır. Arkamdan baka kalmıştır.

Ceplerimdeki paraları yokladım. Hepsi yerinde. İkiyüzyetmiş liram var, ayrıca da bozuk paralarım.

Uyurgezer gibiydim. O büyük hana ne zaman, nasıl girdiğimi bilmiyorum. Kendaki odalardan birinin kapısı önündeydim. Pirinç levhadaki siyah yazıdan burasının bir terzi atelyesi olduğunu anladım. İçeri girdim.

— Bir elbise yaptırmak istiyorum, dedim.

Terzi kumaş toplarını önüme koydu. Üç kumaş beğendim.

— Kaça bunlardan bir takım elbise? dedim.

Birinden 400, birinden 450, birinden 480 liraymış.

— Güzel!.. dedim.

Koridora çıktım. Yandaki kapının üstünde bir asabiyeci hekimin tabelâsı vardı. Kapıyı ittim. Beyaz elbiseli bir kadın,

— Randevunuz var mıydı? dedi.

Ben de ona,

— Doktorun vizitesi kaça? dedim.

— Otuz lira, dedi.

— Güzel, dedim.

Çıktım oradan. Dışarıda cebimdeki paraları bir daha yokladım. Sokağa çıktım. Lâmbalar yanmıştı. Serin havada yürüdüm. O büyük otelin önüne gelmiştim. Döner kapıdan girdim. Bu otele ilk girişim. Otelin ılık havası hoşuma gitti. Halılara ayakkabılarım gömülüyor. Kocaman bir yer. Elbisesinden otelde çalışanlardan biri olduğu belli olan kıza,

— Kim karışıyor bu otele? dedim, burada kalmak için...

Kız beni bir adama götürdü. Üç yer varmış, elli, seksen, yüz on lira...

— Güzel... dedim.

Döndüm. Kapıdan çıktım. Önümde bir kadın yürüyordu. Kadının yanına gidip yüzüne baktım. Ne güzel kadın... Ama çok güzel. Belki yabancıdır. Belki de artist... Vücudu hele... Manken de olabilir. Kadının önüne geçtim. Sonra geride kaldım.

Ellmle ceplerimdeki paraları yokladım. İkiyüzyetmiş liram var. Bozukluk da var. Apartmanın kirası beşyüz lira... Kadın önümde gidiyor. Gördüğüm kadın bacaklarının en güzeli. Ayda beşyüz lira. Benim ikiyüzyetmiş liram var. Ne demek? Günde onaltı lira altmış kuruş. Güzel... Kadının iskarpini bilekten bağlı. Topukları da incecik. İkiyüzyetmiş liram var. Ben o apartmanı onaltı gün, iki saat için kiralayabilirim. Benim paramla onaltı gün, iki saat kalabilirim o apartmanda. Güzel...

Kadın caddeye çıktı. Yanına yaklaştım. Sağ yandan baktım. Bittim kadına.

Şatobriyan sorduğum lokantada onbeş liraya karnımı doyursam, öğle akşam otuz lira... Kadının şemsiyesi var. Eldivenleri sarı. Saçları da sarı. Demek ben o lokantada dokuz gün yemek yiyebilirim. İkiyüzyetmiş liram var. Bozukluk da..

Kadın bir sokağa saptı. Soldan yanaştım

ona. Burnu havaya kalkık, küçük de... O önden gidiyor. Arasıra ben öne geçiyorum. Düğün yapmış ya Râci... Beşbin lira vermiş. Kadının beli ne kadar ince. Akşam dokuzdan sabaha kadar beşbin lira. Hepsi demek on saat. Ben düğün yapsam... İkiyüzyetmiş liram var benim.

Kadın yokuşa vurdu. Kalçaları... Yağmur çiseliyor. Kadın şemsiyesini açtı. Tekrar caddeye çıktık.

Beşbin liraya dokuz saat düğün yapılırsa, ikiyüzyetmiş liraya... efendim? Demek düğünün saati, 555 lira 60 kuruşa geliyor. Öyleyse ben otuzbeş dakika düğün yapabilirim. Güzel... ikiyüzyetmiş liram var.

Kadın geriye döndü. Duraladı. Sonra yürüdü. Parka girdi.

Terzi dörtyüz liraya elbise dikiyor. Ucuz dörtyüz lira. Çok güzel kadın. Belki de bir memurdur. Ama artist olmalı. Ben o elbisenin hepsini yaptıramam. Tam takım olmaz ama, yarısından çoğunu yaptırırım. Biraz eksik kalır. Ceketin kolları, belki de sırtı olmaz. İkiyüzyetmiş lira. Kadın merdivenlerden .. tekrar tramvay yoluna çıktı. Üfff... Ne kadın... Göğsü, göğsü... Çok güzel göğsü var. Soldaki yokuşa saptı. Bu yokuş karanlık. Durdu. İskarpin ayağını sıkmış olacak...

Asabiye doktorunun vizitesi otuz lira. Kadın geri döndü. Belki bişey unutmuştur. Alandaki heykele yöneldi. Ben de o asabiye mütehassısına tam dokuz kere muayene olabilirim. Güzel... İkiyüzyetmiş lira yerine ikiyüzellibeş liram olsa, sekiz buçuk kere muayene olabilirim. Muayenenin biri yarıda kalacaktı. Son muayene... Kadın sağdaki sokağa girdi. Şimdi şu kadın... Hiç... Ne büyük otel...

Kadın arkasına döndü. Otelin bir gecesi elli lira. Tastamam, beş gece kalabilirim, bir de yirmi liram artıyor. Beş geceden birazcık çok. O çok olanı garsona veririm. Benim yerime garson yatsın. Beş gece, bir de on saat... İkiyüzyetmiş liram var. Bozukluk da...

Kadın durdu. Geriye döndü. Yürümüyor. Öylece durdu. Ben de durdum. Kadın bana doğru yürüyor. Geldi, karşımda durdu. Bana bakıyor kadın.

— Ayol, bişey söylesene! dedi.

Ne diyeyim bilmem ki... Sustum tabii...

— Sen dilini mi yutun?

Bir elbiseden biraz eksik olur. Sekizbuçuk muayene olurum...

Kadın,

— Bişey söylesene be! diye bağırdı.

Elimle cebimdeki paraları yokladım. Beş gece kalabilirim otelde. Beş gece ve birkaç saat...

Kadın,

— Sağır mı bu herif? diye söylendi.

Yağmur hızlandı. Sokak lâmbasında yağmurun ipikleri daha çok belli oluyor. Köşeden bir köpek çıktı. Tir. tin tin geldi, yanımızda durdu. Üç kişi olduk.

Kadın,

— Deli mi yoksa... diye söylendi.

Köpek kuyruğunu sallamaya başladı. Ben de otuzbeş dakikalık bir düğün yapabilirim. Yada düğün yapmam da dokuz gün, öğle, akşam yemek yerim. Apartıman katını kiralarım, onaltı gün için... Canım ne isterse...

Kadın,

— Peki, ne diye iki saattir beni takip ediyorsun? dedi.

Yağmur hızlandı. Elimle dışardan ceplerimi yokladım. Kadın,

— Tuuu!... diye suratıma tükürdü Döndü, gitti. Köpek de biraz kadının arkasından gitti. Sonra elektrik direğinin dibinde durdu, arka ayağının birini kaldırdı.

Elimle ceplerimi dışardan yokladım.

OKUL - AİLE BİRLİĞİ

Bu Okul - Aile Birliği toplantısına gitmem gerekli mi, değil mi, hiç bilmiyordum. Söyleyecek bir sözüm yok. Olsa da kalabalıkta hiç konuşamam.

Toplantıya geç kalmışım. Ben okula gittiğim zaman, öğrencilerin anababalarıyla öğretmenler salonda konuşmaya başlamışlardı.

Salonun kapısını açıp adımımı yeni atmıştım, ayakta bir kadın yumruğunu sıkarak,

— Geç kalıyorlar efendim, geç kalıyorlar!..

diye bağırdı.

Utancımdan kulaklarıma kadar kızarmıştım.

— Yolların durumu... Dolmuş bulunmuyor... Otobüs yok... diye kekeledim.

Ayaktaki kır saçlı kadın,

— Bütün bunlar idareyi ilgilendirmez, dedi.

Acaba hangi idareden söz ediyor?.. Tramvay İdaresi mi, Otobüs İdaresi mi?

Kadın,

— Okul İdaresinin şikâyetlerinden en büyüğü, öğrencilerin okula geç gelmeleridir, dedi. Dokuzda ders başladığına göre...

Oturduğu yerden başka bir kadın,

— Asıl siz, dedi, kız çocuklarına ipek çorap giymelerini yasak etmelisiniz. Yalnız öğrencilere değil, kadınlara bile yasak etmeli ipek çorabı...

Gözüm, bunları söyleyen kadının bacaklarına gitti.

— Ben de Hanımefendinin düşüncesine katılıyorum, dedim.

Kadının bacakları, gördüğüm kadın bacaklarının en çirkiniydi. Bacakları kuyu çengeli gibi eğri olduktan başka, ayak bilekleri diz kapağından daha kalındı. Bacağının şiş şiş mavi varis damarları kalın çorabın dışından bile belli oluyordu.

Gözlerim kadının bacaklarında,

— Okula giden bütün kızlarımız siyah, kalın çorap giymelidirler, dedim.

Buraya gelirken hiç konuşmak niyetinde değilken, neden birden çorap konusuna girdiğimi bilmiyordum.

Öğrencilerden birinin babası olduğunu sandığım bir bay yerinden fırladı,

— Çoraptan önce konuşacak önemli şeylerimiz var, diye bağırdı, çorap meselesi sonda sıfır kalır. İlk önce yabancı dil işini konuşmalıyız. Bana kalırsa, bütün dersler Almanca okutulmalıdır. Ben uzun zaman Almanya'da bulundum. Orada da çocuklar bütün dersleri Almanca okuyorlar.

Toplantıya geç gelmenin utancından kurtulmak için,

— Ben Almanya'da bulunmadım ama, ben de derslerin Almanca okutulması düşüncesindeyim, dedim. Neden, derseniz, çünkü dünyadaki bütün ilerleme, teknik, her şey, Almanların sayesinde oluyor. Alman çocukları dersleri Almanca okumasalardı...

Gözlüklü bir bay,

— Efendim, dedi, bu, konumuzun dışındadır. Hangi yabancı dilin öğretileceği, Bakanlığa kalmış bir iş. Bununla birlikte okulumuzda Almanca öğretimi de var. Biz burada daha çok, velilerle okul idaresi arasında bir işbirliği...

Almanca üzerine konuşan adam,

— Haftada kaç saat Almanca dersi var? diye sordu.

Gözlüklü adam,

— Her sınıfta değişir, dedi. İlk sınıfta altı, yedinci sınıfta sekiz saat...

— Az!.. diye adam bağırdı.

Ben de,

— Az! diye bağırdım.

Yaşlı bir erkek,

— Siz, dedi, önce çocuklara şu futbolu yasak edin. Pabuç yetiştiremiyoruz. Her ay bir pabuç eskitiyorlar.

Saçları kırlaşmış kadın,

— Bizim kızlarımız futbol oynamazlar, dedi.

Yaşlı adam,

— Oğlanlar oynuyor, dedi.

— Bir erkek çocuklarına karışmayız. Burası kız okulu...

— Kız okulu mu?... Yahu burası Maçka Sultanîsi değil mi?

— Beyefendi, yanılıyorsunuz... Maçka neresi, Horhor neresi... Burası Horhor Kız Ortaokulu...

— Haaa... Küçük torunumun gittiği mektep. Ben şey sandım. Her neyse, kız olsun, oğlan olsun, şu futbolu yasak edin bir. Sonra da, çocuklarımız günden güne bizim eski geleneklerimizden...

Kadın öğretmen,

— Bütün bunların başı çocukların okula devamsızlığıdır, dedi, anneler, babalar bu hususta daha dikkatli olmalıdırlar.

Yanımda oturan bir genç adam yavaşça bana,

— Müsamere ne zaman? diye sordu.

— Bilmiyorum, dedim. Müdür beye sorun.

— Müdür hangisidir?

— Burada müdüre benzeyen üç kişi var... Hangisi bilmem.

Adam, müdür diye gözüne kestirdiği birine,

— Müdür bey, müsamere ne zaman başlıyacak? diye sordu.

Kendisine sorulan adam,

— Kim müdür bey? diye etrafına bakındı.

Gözlüklü kadın,

— Müdür bey, hasta, bu toplantıya katıldı, dedi.

Yanımdaki adam, gözlüklü kadına,

— Müsamere ne zaman? diye sordu;

Kadın,

— Ne müsameresi? dedi.

Yanımdaki adam utanarak yerine oturdu. Bana,

— İşe bakın beyim, dedi. Ben eve gidince o kızın pestilini çıkarmaz mıyım? Bir güzel dayağı hak etmedi mi?

— Meseleyi bilmediğimden size hiçbişey söyliyemem, dedim.

— Benim kız, baba bugün okulda müsamere var, diye beni kandırmış. Gördünüz mü beyim? Bir de üstelik, ben de harmandalı oynıyacağım, dedi. Annesi gebe olduğundan gelemedi. Bizim kız harmandalı oynıyacak diye koştum, geldim.

Bütün bu konuşmalar sırasında, kız öğrencilerin kalın siyah çorap giymelerini isteyen kadın, başkalarını da kendi düşüncesine çekmek için, sağına soluna kalın çorap propagandası yapıyordu. Derslerin Almanca okutulmasını isteyen de, etrafındakilere Almanya'daki hayatını anlatıyordu.

Solumdaki genç adam,

— Afedersiniz, dedi, demindenberi neler konuşulduğunu bitürlü anlayamıyorum.

Ben de adama kısaca, bu toplantıda çarpışan düşünceleri özetledim:

— Şu ihtiyar adam, çocuklara futbolun yasak edilmesini, geleneklerimize göre terbiye verilmesini istiyor. Bu kadın öğretmen de çocukların okula geç gelmelerinden, devamsızlıklarından şikâyetçi. Şu kadın da...

Adam,

— Ben şuradan çıkabilsem... dedi.

— Neden? dedim.

— Yanlış gelmişim. Ben buraya sendika toplantısı var, diye geldim. Arkadaşlar bana burasını tarif etmişlerdi. İyi ki söz almadım. Yoksa grev hürriyeti, diye başlıyacaktım.

Kır saçlı kadın ayağa kalktı,

— Efendim, dedi, yoksul öğrencilerimiz var. Okulumuzdaki altıyüzyetmiş çocuğumuzdan hemen yarıya yakını ders kitaplarını bile alamıyacak durumdadır. Hiç olmazsa, yüz çocuğa öğle yemekleri vermek istiyoruz. Bunun için yardımlarınızı...

Bir kadın hemen fırladı,

— Her Allahın günü yardım, dedi. Bizim kız, her gün yardım parası istiyor. «Vermezseniz okula gitmem. Arkadaşlarıma karşı mahcup oluyorum» diyor. Bu yardım paraları ne oluyor, öğrenebilir miyiz? Her gün yardım olmaz ki... Şu işi bir aylığa bağlıyalım da hesabımızı, kitabımızı bilelim.

Ben atıldım:

— Çok doğru...

Kır saçlı kadın kıpkırmızı oldu. Yardım paralarının hesabını soran kadına,

— Sizin çocuğunuzun adı ne? diye sordu.

— Gülten Yaşoba.

Kır saçlı kadın,

— Hımm, dedi, 3 B, 141 Gülten Yaşoba... Kızınız okullar açıldığı zaman bir hafta okula geldi. Ondan sonra hiç gelmedi. Biz de size mektupla bunu bildirdik.

Kadın,

— Yani ben yalan mı söylüyorum, dedi, kız hergün benden yardım parası alıyor.

Sonra yanındaki kadına,

— Eve de gelmiyor kardeş, dedi bu kız nereye gidiyor? Babasından ayrıldım. Kız babasının yanında...

Salonda otuz kişi kadar vardık. Herkesi kendi kendine, ama yüksek sesle konuşuyor, kendi düşüncesini savunuyordu.

Kır saçlı kadın,

— Anlaşılmıyor efendim, dedi konuşmak isteyenler lütfen sırayla konuşsunlar.

Hepimiz ellerimizi havaya kaldırıp söz istedik. İlk söz alan bir yaşlı adam oldu.

— Muhterem Muallime Hanımlar, Muallim Beyler, diye söze başladı, ondan sonra da futbolun çocukların ahlâkını nasıl bozduğunu, ilk defa Yezit'lerin Hazret-i Hüseyin'i şehit ederek, başı ile top oynadıklarını, bu oyunun o zamandan kaldığını, top oynamanın günah olduğunu anlattı.

Konuşma o kadar uzun sürdü ki, hepimiz,

— Biz de konuşacağız, diye bağırdık.

Sırası gelenlerden biri, hâli vakti yerinde olanların, çocuklarının sefertasına iki kişilik yemek koymalarını öne sürdü. Yemeği olmayan yoksul çocukların karnı böylece doyacaktı. Oradan hayat pahalılığına, iyi yağ bulunmadığına, derken kömür sıkıntısına geçti.

Adamı bitürlü susturamıyorduk. Zorla oturttuk, ama yine susturamadık. Oturduğu yerden konuşuyordu.

Konuşma sırasının bana gelmiyeceğini an-

ladığım için kendiliğimden fırladım.

— Sayın bayanlar, baylar!.. diye söze başladım.

Ama daha önce ne söyliyeceğimi bilmediğimden, konuşmamın ilgi çekmesi için söze Nasrettin Hocanın bir fıkrası ile başladım. Fıkranın sonu aklıma gelmediğinden yarı yerde,

— Sonunu hepiniz bilirsiniz, dedim.

Hiç duralamaya gelmez. Başka birine söz sırasını verebilirlerdi. Demindenberi hep okul idaresine muhalif durumda olduğumdan öğretmenler, kızıp benim kızı sınıfta bırakırlar diye korktum.

— Çocuklarımız sınıf geçemiyorlarsa bütün suç anaların, babaların, dedim. Aneler, babalar çocuklariyle ilgilenmiyorlar. Çocuklarının hangi okula gittiğini, kaçıncı sınıfta olduğunu bilmiyen babalar bile var.

İyice coştum. Öğretmenler beni sıksık alkışladılar. Kır saçlı kadın,

— Geç oldu, dedi, konuşmanız gelecek toplantıya bırakalım.

— Daha yeni söze başlamıştım, dedim.

Okuldan ayrılırken, öğretmenler bana teşekür ettiler.

Eve gidince karım,

— Neden bu kadar geç kaldın? diye sordu.

Saatime baktım, gecenin onu...

— Okul - Aile toplantısına gittim, dedim. Çok güzel bir konuşma yaptım. Anneler, babalar çocuklariyle hiç ilgilenmiyorlar. Sonra çocuklar sınıfta kalınca suçu öğretmenlere atıyorlar.

Kızım,

— Aşkolsun baba, dedi, bütün öğretmenler, yine babanız gelmedi mi, diye sordular. Neden toplantıya gelmedin?

Karım şüphelendi,

— Bir de çocuğun yanında yalan söylüyorsun, dedi. Gece yarılarına kadar gez, dolaş... Sonra okul - aile birliği...

— Geldim ya kızım, dedim, hattâ konuştum bile...

Kız,

— Ben ordaydım Baba... dedi.

— Sen Horhor Orta Okulunda değil misin?

Kızım,

— Aman babaaa, dedi, ben Beyazit Lisesi'nin son sınıfındayım.

Annesi,

— Aaaa, dedi, kız sen Modern Kolleje gitmiyor musun?

— Ordan çıkardılar ya anne...

Kızımı

— Terbiyesiz! diye payladım, insan annesine babasına bu kadar zamandır hangi okula gittiğini, kaçıncı sınıfta olduğunu söylemez mi? Bu zamanın çocuklarında anneye babaya saygı diye hiçbişey kalmamış...

DEMOKRASİ YASAK

Kendisi gelmeden onun için çok şeyler öğrenmiştik. Amerika'da dokuz yıl okumuş. Nasıl adam, diye çok merak ediyorduk.

Şurdan, burdan öğrendiklerimize göre, kafamızda bir fizik öğretmeni çiziyorduk. Bizim kısımda altmış öğrenciydik. Yeni fizik öğretmeni, altmışımızın da kafalarımızdan geçirdiğimiz öğretmen biçimine uymuyordu.

İlk geldiği derste, beş öğrenciyi kaldırdı, sorular sordu. Beşi de tıntın ötüyordu. Fizik öğretmeni ne sorsa,

— Okumadık...

— Bize öğretmediler...

Diye karşılık alıyordu.

— Bu sınıfa kadar nasıl gelmişsiniz, şaşıyorum... dedi.

Bu lâf Patates Nuri'nin onuruna dokundu,

— Hocam, dedi, siz de bize hep okumadığımız dersleri soruyorsunuz.

Yeni fizik öğretmeni, Patates Nuri'ye,

— Siz gelin! dedi.

Patates böyle bişey ummuyordu.

Karatahta başında süklüm püklüm duran Patates Nuri'ye,

— Fizikten ne okudunuzsa, ne biliyorsanız onu anlatın! dedi.

Nuri,

— Fizikten... dedi, gırtlak düğümü bir yukarı kalktı, bir aşağı indi. Ondan sonra da bir kelime daha söyliyemedi.

İşte bu yeni fizik öğretmeninin bize fizik öğretmekten başka bir merakı daha vardı. Demokrasiyi öğretmek...

O zaman demokrasi lâfı bizde hemen hemen hiç duyulmamış. Türkiye'de vitamin adının yeni yeni duyulmaya başladığı yıllardı. Bunu söyleyişim, bize demokrasinin, vitaminden çok sonra geldiğini anlatmak içindir.

Yeni fizik öğretmeninin adını «Demokrasi Behiç» koymuştuk. Amerika'daki demokrasiyi öve öve göklere çıkarıyordu.

Doğrusu biz altmış öğrenci ne fiziği, ne demokrasiyi öğrenmiştik. Ders yılının sonuna doğru bizim demokrasiden bütün öğrendiğimiz, iki şeydi. Birisi, birbirimize demokrasi usûlüne göre, «ulan!», «şişşt!», «bana bak!», «heyy!» demiyecek, «efendi» diyecektik. Öbür öğrendiğimiz de sınıf kapısının, pencerelerin açık, yada kapalı durmasıydı.

Fizik öğretmeni Demokrasi Behiç,

— Efendiler, hava sıcak geliyorsa pencereleri açalım! derdi.

Sınıftan güürr diye bir ses çıkardı:

— Açalım efendim...

Çocuklardan birtakımı salt mızıkçılık olsun diye, önceden hazırlanırlar, hiç seslerini çıkarmazlardı. Yalnız O zamana kadar seslerini çıkarmayanlardan biri —ki en haşarisi, en hergelesidir— yumuşak bir sesle,

— Açmıyalım efendim, diye bağırırdı.

İşte demokrasi sınıfta bundan sonra başlardı.

— Açalım efendim,

— Açmıyalım efendim.

— Açalım...

— Açmıyalım...

— Sıcaktan boğuluyoruz.

— Donuyoruz soğuktan...

Patates Nuri ile, Çamur Şevket, demokrasinin iki karşıt ucu idiler. Çamur Şevket, bir gün, «açalım!» derse, ertesi gün «açmıyalım!» derdi. Patates Nuri de o ne derse, onun dediğinin tersini söylerdi. Oysa fizik dersinden önceki paydosta ikisi birden hava sıcaksa, elbirliğiyle pencereleri, kapıları sımsıkı kaparlar, hava soğuksa ardına kadar açarlardı.

Açalım, açmıyalım derken dersin yarısı kaynamış olurdu. Gürültü biraz yatışır gibi olunca Demokrasi Behiç,

— Açılmasını isteyenlerden biri çıksın ortaya. Düşüncesini açıklasın... derdi.

Demokrasinin ikinci numarası işte bu sırada başlardı. Çünkü tartışma sırasında birbirimize «ulan!» diye girişirdik. O zaman Demokrasi Behiç araya girer,

— Efendiler, derdi, demokraside ulan yoktur, efendi vardır. Birbirinize efendi diye hitap edeceksiniz.

Demokraside ulan olmadığını bize yüz kere, bin kere söylemişti. Önce birbirimize Ahmet Efendi, Mehmet efendi, derken, tartışma kızıştıkça kendimizi tutamaz «ulan!» diye girişirdik. O sırada paydos zili çalar, Demokrasi Behiç de sınıftan çıkardı.

Bir de arkasından,

— Yaşasın demokrasiiii!... diye bağırırdık.

Bütün bir ders yılı fizik dersleri işte böyle geçti. Demokrasi Behiç, bizi demokraside iyi-

ce yetiştirdiğine inanmıştı. Bu sonucu başkalarına da gösterip övünmek istiyordu. İmtihanlardan bir, iki hafta önce hepimize,

— Bu cuma konferans salonunda demokrasi tatbikatı yapacağız, dedi.

Bizim sınıf üç kısımdı. Her üç kısmın en rezilleri, bu demokrasi tatbikatına iyice hazırlanmışlardı. Cuma günü bütün öğrenciler konferans salonuna dolduk. Demokrasi Behiç, başka okullardan öğretmenler, daha tanımadığımız birçok kimseler çağırmıştı. Bunlar kadınlı, erkekli, kırk, elli kişi vardı. Başka derslerin, başka sınıfların öğretmenleri de gelmişti.

Patates Nuri ile, Çamur Şevket salonun biri bir başını, biri bir başını almıştı. Öbür kısmın azılılarından Rezil Senaî ile Kara Hilmi de, kendi tayfaları ile kümelenmişlerdi. Biz her şeyi önceden düzenlemiştik.

Koca salonda çıt çıkmıyordu. Okulun bütün tarihinde böyle bir sessizlik olmamıştır sanırım. Yabancı öğretmenler, çağrılanlar, öğretim, yönetim işlerini konuşurlarken bile bu sessizliği bozmamak için birbirlerinin kulaklarına fısıldıyorlardı. Bakışlarından bizim, bu usluluğumuzu ne kadar çok beğendikleri belli oluyordu.

Demokrasi Behiç Bey sahnedeki kürsüye çıktı. Davetlilere «hoş geldiniz» dedikten sonra, demokrasinin yararlarından, Amerika'da demokrasinin ne kadar ilerlediğinden, Amerikan okullarında verilen demokrasi eğitiminden uzun uzun konuştu. Burada da, Amerikan okullarında olduğu gibi, öğrencilere demokrasi eğitimi verdiğini anlattı.

— Sayın davetlilerimiz. Şimdi huzurunuzda, demokrasi terbiyesi alan öğrencilerimiz bir demokratik tartışma örneği vereceklerdir, dedi.

Bu sırada Patates Nuri beni dürttü,

— Sen ne taraftansın ulan? dedi.

— Ben açalım diyenlerdenim... diye fısıldadım.

— Unutma... Yanındakine sor, kimse şaşırmasın...

İyice hazırlanmıştık.

Demokrasi Behiç'in bütün bunları okulumuzun müdürüne karşı gösteri olsun diye yaptığını hepimiz biliyorduk. Çünkü müdürümüz, bu demokrasi denen şeyi hiç sevmiyordu. Bunu biz, uzaktan sezinliyorduk. Öğretmenler odasının önündeki koridorda, kaç kere,

— Demokrasi de ne b... yemekmiş!.. diye bağırdığını duymuştuk.

Bir kere de Demokrasi Behiç sınıftan çıkar çıkmaz, bir arkasından hep birden,

— Yaşasın demokrasi!... diye bağırırken, Müdür birden sınıfı basmış, eline ilk geçen Patates Nuri'ye bir tekme savurmuştu. Patates Nuri, müdürün üçü iriliğinde olduğundan, tekmenin karşısında bir parmak bile kıpırdamadan demokrasi kalesi gibi dimdik durmuş, ama tekmeyi atan müdür, attığı tekmenin şiddetinden üç dört adım sendeleyip duvara zor tutunmuştu. Ondan sonra Çamur Şevket'in üstüne atıldıysa da, Çamur Şevket'in de Patates Nuri'den kalır yeri olmadığından, sınıfta bir tokatta yere sereceği küçük birini aramaya başlamış ve beni ensemden yakalamıştı.

Ben,

— Yaşasın demokrasi demedim, namussuzum... diye barbar bağırıyordum.

Müdür dışarı çıkınca, yanına gelen bir öğretmene, soluya soluya;

— Çocukları zehirliyorlar, dedi.

İşte bütün bu olaylardan, bu toplantının müdürle Demokrasi Behiç arasında bir soğuk savaş olduğunu biliyorduk. İkisinden biri bu savaşı kazanacaktı. Biz doğrusu ya, Demokrasi Behiç'in kazanmasını istiyorduk. Çünkü, öbür öğretmenler de demokrasiye başlarlarsa, pencereyi açalım mı, kapayalım mı diye tartışıp dururken bütün dersler güme gidecekti.

Demokrasi Behiç, ön sırada oturan bir yaşlı adamı kolundan tutup kürsüye çıkardı. Yaşlı adama,

— Tartışma konusunu seçmenizi rica ediyoruz, dedi.

O adam da bize,

— Efendiler, dedi, «sağlam kafa sağlam bedende bulunur» denilmektedir. Bu söz Yunan-i Kadîmden beri (Eski Yunan) söylenmektedir. Bu söz sözce, doğru mudur, değil midir?

Demokrasi Behiç, yaşlı adama teşekkür ettikten sonra bize,

— Önce doğru diyenler, sonra yanlış diyenler gelip burada konuşsunlar. Konuşma bittikten sonra oylıyacağız. İki taraf da parmaklarını kaldıracaklar. Oylara göre gerçek anlaşılacak. İşte demokrasi buna derler.

Ben, önceden aramızda plânladığımız gibi,

hemen olduğum yerden, sesim çıktığı kadar,

— Açalıiim... diye bağırdım.

Misafirler ne olduğunu şaşırdılar. Bizim düzenlediğimiz oyuna göre en önce ben, «Açalım!..» diye bağıracaktım. Sonra arkadan, Rezil Senaî'nin tayfalarından biri de, «Kapayalım...» diye bağıracaktı.

Biz hep pencere, kapı üzerine düşünmekteydik. Çünkü bütün yıl fizik derslerinde «pencereyi, kapıyı açıp kapamak» konusu üzerine demokrasiyi yürütmüştük.

Ben,

— Açalım, diye bağırır bağırmaz, arkamdan,

— Kapayalım efendim... diye cırlak bir ses yükseldi.

Ondan sonra salon bir gürültüye boğuldu.

— Açalım.

— Kapayalım,

Bizim asıl düzenimiz şuydu. Biz yine pencere, kapı üzerine tartışılacak sanıyorduk. Arkadaşlar öyle ikiye ayrılmıştı ki, tam yarısı açalım, tam yarısı da kapayalım diyecekti. Oylar ikiye yarılınca, bizim Demokrasi Behiç'in nasıl apışıp kalacağını merak ediyorduk. İlk bağıran ben olduğum için Demokrasi Behiç,

— Gel bakalım, düşünceni açıkla... dedi.

Bu da hiç hesapta yoktu. Ben ayaklarım birbirine dolaşa dolaşa kürsüye çıktım. Demokrasi Behiç,

— Bekir Efendi, siz bu hususta ne fikirdesiniz? dedi, sağlam kara, sağlam bedende bulunur mu, bulunmaz mı?

— Açalım, efendim, diye cevap verdim.

Ben, açalım, der demez salondan Rezil Senaî'nin bütün tayfası, gür diye ayağa kalktı.

— Kapıyalım efendim... diye bağırmaya başladılar.

Patates Nuri ile Çamur Şevket, o boğuk, çatlak, kart sesleriyle,

— Açalım... diye bağırarak beni desteklediler.

Demokrasi Behiç kıpkırmızı,

— Soruma dikkat et, dedi. Sağlam beden mi, sağlam kafa mı?

Ben şaşırmıştım. Ama önden dört sıra koltuğu dolduran misafirler kendi aralarında tartırmaya başlamışlardı. Şişman bir adam,

— Hiç şüphesiz, önce sağlam bir beden, dedi. Çünkü hastalıklı bir vücudün...

Başka biri onun sözünü kesti:

— Öyle olsa bütün pehlivanların, boksörlerin, fikir adamı, filozof, bilgin olmaları gerekirdi.

Davetliler de bizim gibi birbirlerine girmişlerdi.

Demokrasi Behiç şaşkınlık içinde bana,

— Söylesene... dedi.

— Söyledim ya efendim, açalım.

Hırsından boncuk boncuk terleyen Demokrasi Behiç bizi bitürlü kapı ve pencereden ayıramayınca en sonunda kendisi yola geldi.

— Çünkü efendim, nisan ayında bulunuyoruz. Nisan, baharın ikinci ayıdır. Bu ayda havalar ısınır. Biz de yaşlı insanlar değiliz. Ciğerlerimize temiz hava çekmemiz...

Bütün bunlar bizim bir yıldır her fizik dersinde konuştuğumuz şeyler olduğundan bülbül gibi söylüyordum. Pencereleri, kapıları açmak için dünya yüzünde ne kadar gerekçe varsa hepsini saydım, döktüm.

Demokrasi Behiç, kapayalım diyenlerden Rezil Senaî'yi kaldırdı. Rezil Senaî,

— Ben Yalak Bekir'in fikrinde değilim, dedi,

Demokrasi Behiç ona yavaşça,

—Hani demokraside efendi denirdi... dedi.

Okulda herkesin bir lâkabı vardır ya, bana da Yalak Bekir, derlerdi. Rezil Senar, bu sefer,

— Ben Yalak Bekir Efendinin fikrinde değilim, dedi.

O kadar kişinin içinde Yalak demesi gücüme gitti.

— Ulan Rezil, ağzını bozma... dedim.

Demokrasi Behiç,

— Efendiyi unutma Bekir Efendi; dedi.

— Rezil Senaî Efendi... diye başladım.

Demokrasi Behiç,

— Demokrasiye aykırı, dedi. Yalnız Senaî Efendi diyeceksin, o kadar...

Davetliler de bizim gibi,

— Kafa...

— Beden... diye birbirlerine girmişlerdi.

Şimdi salonda ayrı ayrı iki demokratik tartışma konusu vardı. Biz pencereleri, kapıları açalım, kapayalım diye tartışırken, davetliler de «Önce kafa», «Önce beden» diye tartışıyorlardı.

Patates Nuri,

— Açalım... diye bağırıyordu.

Kara Hilmi de,

— Kapayalım... diye bağırıyordu.

Gürültüye şaşıran Demokrasi Behiç, Rezil Senaî'ye,

— Neden kapayalım? diye sordu.

Kapıları, pencereleri kapamak için akla gelecek ne kadar sebep varsa Rezil Senaî hepsini saydı, döktü.

Ama demokrasi çığırından çıkmıştı. Ben heyecandan Kara Hilmi'ye,

— Ulan eşşoğ... derken, birden kendimi toparladım,

— Kara Hilmi Efendi, ulan, ben senin fikrinde değilim, dedim.

Topuz yakama yapıştı.

— Babandır ulan...

— Birbirimize girdik. Bereket Patates Nuri yetişti. Arkadan Çamur Şevket... Biz bu işi böyle yapmak istememiştik. Ama, iş şakadan kakaya binmişti.

Bizimkiler ille de pencereleri açtırmak, ötekiler de ille kapatmak istiyorlardı. Birara davetlilere baktım, onlar bizden de beter birbirlerine girmişlerdi.

Gök gürültüsü gibi müdürün sesini duyduk. O ufacık adamdan o sesin nasıl çıktığına her zaman şaşardık. Müdürün sesiyle mayna olduk.

Müdür hepimizi süzdü. Sonra yine beni gözüne kestirdi. Yanıma geldi,

— Ne var? dedi.

Kravatı sarkmış, yakası yırtılmış Demokrasi Behiç süklüm püklüm duruyordu. Salon yangın yerine dönmüştü. Gözümün içine bakan müdüre,

— Kara Hilmi Efendi, Çamur Şevket Efendi... diyebildim. Ondan sonra gözümde bir şimşek çaktığını hatırlıyorum.

Demokrasi Behiç bizim okuldan ayrıldı. İşler biraz yoluna girdi.

O günden sonra müdür, ne zaman bizim sınıfın pencerelerini kapalı görse,

— Demokrasi yasak! der pencereleri açtırır, ne zaman da açık görse, yine,

— Demokrasi yasak! der, kapattırırdı.

Çamur Şevket, Kara Hilmi, Patates Nuri, Rezil Senaî şimdi hepsi, memleketimizin sayılı politikacıları oldular. Siz, onları tanırsınız ama, ben bu yazıda adlarını değiştirdim.

Ben, hiçbir şey olamadım. Yıllardan sonra birgün Demokrasi Behiç'i gördüm.

— Nasılsınız hocam? dedim.

Beni bitürlü tanıyamadı. Çok da yaşlanmış. Konuşmasında ikidebir,

— Bu memlekete önce demokrasi terbiyesi lâzım, diyordu.

ÇAMAŞIR GÜNÜ

Melâhat teyzemler çok temiz, çok titizdirler. Bu dünyada onlardan başka kimim kimsem kalmadı. Ama, bu titizlikleri, hırçınlıkları yüzünden evlerine ayda, yılda bir gider, birkaç gün kalır, dönerim.

Her gidişimde teyzem, bende aile sevgisi olmadığını, bir yabani olduğumu yüzüme karşı söyler. Benim yaşımda bir erkeğin bugüne kadar evbark kurmaması delilikmiş.

Evlerinden içeri girer girmez burnunu tıkar,

— Amaaaan, bekâr bekâr kokuyorsun... der.

Otelde yaşamak daha bir kolayıma gidiyor. Çamaşırlarım yıkanıyor, gömleklerim kolalanıyor. Evlensem, bunların hiçbirinin olmıyacağını biliyorum.

Evlensem, sabah işime gitmek için giyinirken karım, «Gömleğini kolalayamadım, üstündekini giyiver bugünlük...» diyecek.

Lekelerini çıkarmak için elbiselerimi temizleyiciye versem, karım «ben burada neciliğim» diye kızacak. Vermesem «ev işinden başımı kaşıyamıyorum, bugün de öyle giyiver» diyecek.

— Mendil, desem,

— Aaaa... Yıkamayı unutmuşum, diyecek.

— Çorap...

— Yarın değiştirirsin.

Bütün bunları ben, arasıra gittiğim teyzemin evinde, eniştemin başına gelenlerden biliyorum.

Teyzemlerin paraları pulları da vardır. Ama, yine de bitürlü gelenekten, görenekten kurtulamazlar. Buzdolabı almazlar. Teyzem,

— Kuyumuz var, der, herşeyimi kuyuya sarkıtırım, mis gibi durur.

Elektrik süpürgeleri de yoktur. El süpürgesi başka olurmuş... Çamaşır makineleri de yoktur. Makine, çamaşırları yırtarmış, düğmeleri koparırmış, üstelik kirleri de çıkarmazmış. Teyzem,

— Çitilemek, kaynatmak gibi olur mu hiç... der.

Geçen çarşamba, öğleden sonra teyzemlere gittim. Bütün evde harıl harıl bir çalışmadır gidiyor. Her yer, herşey dağınık, ortalık dandini...

— Ne oluyorsunuz? Yoksa taşınıyor musunuz? dedim.

Teyzem,

— Evle, ocakla bir bağın yok ki, bilesin, dedi, yarın ayın ilk perşembesi.

Çok kızgındı. Büsbütün kızdırmamak için başka bişey sormadım. Ayın ilk perşembesinde neden evi böyle darma dağınık ettiklerini sorsam, büsbütün bilgisizliğime verecek diye sesimi çıkarmadım.

Teyzemin kızları perdeleri söküyorlar, örtüleri kaldırıyorlar, koltukların kılıflarını çıkarıyorlar, oradan oraya koşuşarak, habire evi darmadağınık etmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Evin içinde bir haragüredir gidiyordu. Akşama kadar bu böyle sürdü. Akşam olunca da bitmedi.

İşinden dönen enişteme,

— Kusura bakma enişte, dedim. Bilirsin beni ev işlerinden hiç anlamam. Her ayın ilk perşembesi evin altını üstüne getirmek sizde âdet midir?

Eniştem parmağını dudağına götürdü,

— Aman sus, dedi, teyzen duymasın... Bir duyarsa, bizim işimizi bitirir... Sen aile hayatı nedir, bilmezsin ki, anlatayım. Teyzene bugünlerde hiçbir söz söylenmez. Canım, desen, canın çıksın, der.

Büsbütün sindim. Teyzemle üç kızı bir aşağı, bir yukarı, bir oyana, bir bu yana fırfır evin içinde dönüyorlar, nerde bir bez parçası bulurlarsa, kapıp kaçıyorlardı. Ev, soyulmuş sovana dönmüştü...

Enişteme baktım, o benden beter sinmiş. Ben yavaşça yerimden kalktım,

— Teyze, ben artık gidiyorum, dedim.

— Otur oturduğun yerde! diye bana bir çıkıştı, nereye sineceğimi şaşırdım.

Teyzem, polis hafiyesi gibi odanın içinde kaldıracak bir bez parçası aradı, ama içerde bez diye hiçbirşey kalmamıştı. Eteklerini savurarak bana döndü:

— Zâti cinlerim başıma toplanmış, bir de sen üsteleme, dedi, çıkar çabuk çamaşırlarını!

Şöyle yavaşçacık başımı kaldırıp, karşı köşeye sinmiş enişteme baktım. «Bu ne demek? Teyzem oynattı mı?» gibilerden bir göz kırptım. O da bana, başı ile «Çıkar, çıkar» anlamına gelen bir işaret geçti.

— Aman teyze... diye yalvarmak istedim.

— Çıkar çabuk! diye bağırdı. Bütün çamaşırların kirden azmış ayol. Onlar kırklanmadan, şartlanmadan tövbeler olsun giyilmez. Çamaşırcılar hep azdırmışlar. Çabuk çıkar! Sakızlar gibi yıkansın da gözün çamaşır görsün. Kırk yılda bir eve geliyor, bir de kalkıp gidecekmiş.

Eniştemin pijamasını giydirdiler, mendilimden çorabıma kadar bütün çamaşırlarımı alıp gittiler.

Odada ikimiz yalnız kalınca eniştem,

— Şimdi anladın mı? diye fısıldadı. Her ayın ilk perşembesi eski İstanbul evlerinde çamaşır günüdür. Çamaşır günü geldi mi, bir hafta öncesinden teyzenin yanına yaklaşılmaz. Daha bu bişey değil. Asıl gürültüyü sen yarın gör.

Ne teyzemi, ne de kızlarını hiç böyle görmemiştim. Hepsi de güler yüzlü, çok terbiyeli insanlardı. Şimdi suratlarından düşen bin parça oluyordu.

Eniştem,

— Bir dert, dedi, bir hafta öncesinden hazırlık başlar. Çamaşırdan sonra bir hafta da onun hastalığı, yorgunluğu, siniri sürer. Her ayın ilk onbeş gününü biz işte böyle geçiririz.

— Peki enişte, biz yemek yemiyecek miyiz kuzum?

— Aman sus... Şimdi yemek lâfı edilmez. Elbet önümüze bir şey korlar.

Yiğenlerimle teyzem hem evin içinde dönüp dolaşıyorlar, hem de homur homur kendi kendilerine birşeyler söylenip duruyorlardı.

Eniştem,

— Çamaşır günü geldi mi, bunlar bir başka insan olur çıkarlar, dedi.

Artık koca evin içinde hiçbir bez parçası kalmayınca, teyzemin büyük kızı, ayağımdaki pijama pantalonunun paçalarına saldırmaz mı? Atik davranıp yapışmasam, çekip ayağımdan sıyıracak.

— Aman ne yapıyorsun, daha demin giy-

dim. Enîştemin temiz pijaması... diye bağırdım.

Bu bir bez hastalığıydı. Bütün örtüler kirliye atıldığı için, teyzem yemek masasının üstüne gazete kâğıdı yaydı. Bir tabak salatayla biraz da zeytin koydu.

— Haydi, çabuk yiyin! diye bizi azarladı.

Oysa teyzemin mutfakta dolma, hünkâr beğendi yaptığını da görmüştüm. Salataya çatal sallarken, enîşteme, neden bize yemek çıkarmadıklarını sordum. O yemekler yarın sabah gelecek olan çamaşırcıya yapılmış. Çamaşırcı gelmeden onlara el sürülmezmiş.

Çamaşırcı pek alıngan huylu bir kadınmış. Her yemeği beğenmediği gibi, el sürülmüş yemek olursa, artık yemek diye yemezmiş. O kadar iyi çamaşır yıkarmış ki, çamaşırın hatırı için, onun sevdiği yemekler yapılırmış. Bu zamanda çamaşırcı kadın bulmak zormuş. Teyzem her kadına çamaşır yıkatmazmış...

Enîştem,

— Dur, daha bu bişey değil, dedi, çamaşır derdinden iki gündür evde yemek pişmiyor. Hele bir çamaşır yıkansın, sen asıl o zaman gör.

Salatamızı, zeytinimizi yiyip bir yana çekildik. Teyzemle, yeğenlerim, suratları bir karış, eteklerini savura savura evin içinde fır dönüyorlar. Arasıra birbirlerine bağırıyorlar.

Bir ara teyzem kocasına çıkıştı. Enîştem gömleklerini çok kirletiyormuş. Hele donlar... «Aman yarabbi» diyordu teyzem, «kömürcü çırağı mısın, nesin sen...»

Bu kadar kirli çamaşırları, çamaşırcı kadının önüne koymak ayıp olacağından, onlar geceden bütün çamaşırları iki su yıkar, çamaşırcıya hazırlık yaparlarmış.

Teyzemin arkasından büyük kızı geldi. Babasına bir zılgıt da o verdi. Babası, çamaşırları böyle nasıl kirletiyormuş? Büyük kız,

— Vallâhi çamaşırcıdan utanıyorum, diyordu.

Çamaşırcı kadın, çamaşırları çok kirli görünce, dırdır söylenir, dururmuş. Bu kadarla da kalmaz, bütün konukomşuya da,

— Aman ben ömrümde böyle kirli çamaşır görmedim, diye yayarmış.

Anneleri ile kızlar,

— Sen bizim adımızı mı çıkaracaksın... diye babalarına çıkışıyorlardı.

Enîştem ki, o kadar sert, sinirli adamdır, hiç sesini çıkarmıyordu. Yalnız kalınca bana.

— Çamaşır günü gelmiyor mu, bunların hepsi deliriyor, dedi.

Gece yarısı oldu, evdeki çalışma, patırdı bitürlü bitmedi. Biz, kaynayan suların fokurtusunu, dökülen suların şarıltısını, kızlarıyla teyzemin kavgalarını duyuyorduk. Enîşteme,

— Uyumazlar mı? dedim.

— Uyumazlar, dedi, çamaşır günü oldu mu, sabaha kadar çalışırlar.

— Biz?

— Dur bakalım, hiç sesini çıkarma. Vallâhi evden kovarlar bizi!..

Terbiyeli bir İstanbul hanımefendisi olan teyzem, iki yumruğunu beline dayamış, bir çamaşırcı kadından hiç farksız, içeri girdi,

— Haydi yatsanıza artık! diye bağırdı.

Nereye yatacağız? Yorganların yüzü sökülmüş. Yatak çarşafları, yastık kılıfları yok. Yavaşça,

— Aman enîşte, evdeki bütün çarşaflar da kirli mi? diye sordum.

— Aaaah ah, dedi, onlar kirli temiz dinlemez, isterse hiç kullanılmamış olsun, çamaşır dolabından çıkarır, tertemiz çarşafları bir kere daha yıkatırlar.

Yatağa girdim, ama uyumak elde mi? Sular dökülüyor, teneke tıngırtıları... Birbirine bağırıp duruyorlar.

— Beyazları kaynara attın mı?

— Soda nerde?

— Bak, burada bir renkli kalmış. Renklileri buraya koyun!..

— Gördün mü, çamaşır suyu bitti.

— Hani çivit?

— Çamaşır iplerini iyice silin...

— Çivitler, öküzbaşı mı?

— Mandal torbası nerde kız?

Bu gürültü sabaha kadar sürdü. Sabaha karşı uyumuşum. Gözlerimi açınca, enîştem çoktan işine gitmişti. Çamaşırlarımı aldıkları için, ben gidemezdim. Evin içinde kıyamet kopuyordu. Ama bu sefer kıyameti koparan teyzemle kızları değil, çamaşırcı kadındı. Teyzemin de, kızlarının da hiç sesleri çıkmıyordu. Yalnız çamaşırcı kadının cırlak sesi duyuluyordu. Evdeki bütün yönetimi eline o almıştı. Bir komutan gibi, bir ona, bir öbürüne bağırıyordu:

— Ayol, hani kazanı yıkamamışsınız.

— Kaçıncı kaynarda?..

— Mendilleri oraya sokma!

Sabah kahvaltısı unutuldu. Öğle yemeği

de unutuldu. Hava kararıktan sonra ortalık biraz yatışır gibi oldu. Eve bir gölge gibi giren enişteme,

— Gözün aydın, çamaşır bitti, dedim.

— Daha nerede... dedi, hele yarın olsun...

Sebebini hiç anlıyamadım ama, teyzem kocası ile bir kavgaya tutuştu. Sanırım bu kavga durup dururken başlamıştı. Kavganın sonunda otuziki yıllık evli olan teyzem, kocasından boşanmaya kalktı. Bu, tek taraflı bir kavgaydı. Çünkü eniştem hiç sesini çıkarmıyordu. Sonra kızlar birbirlerine girdiler. Nerdeyse karakolluk olacaklardı. Ben aralarına girip yatıştırayıp dedim. Aman, hepsi birden *üstüme* yürüdüler. Teyzem iki kere bayıldı. Büyük kız,

— İlâcım nerde? diye bağırıyordu.

Ortanca kız, döşeme tahtalarına uzanmış, tepinip duruyordu. Küçük kız,

— Nane ruhu... Kolonya... diye bağırarak ortalıkta dolaşıyordu.

Çok uykusuz olduğumdan yatağa girdim. Gürültünün kaça kadar sürdüğünü bilmiyorum. Uyandığım zaman evin içini donanma gibi süslenmiş buldum. Hiçbir boş yer kalmamış, ipler gerilmiş, iplere çamaşırlar asılmıştı. Evin içinde kımıldanılmıyordu. Teyzemle kızları, her biri bir köşeye uzanmış, inliyorlardı, ben yüzümü yıkamak için dışarı çıkacak olsam, yattıkları yerden bağırıyorlar:

— Çamaşırlara sürünme!...

— Arkadan dolaş!...

Evin içindeki dört kadın, akşama kadar, *ah, oh, uf,* diye inlediler. Ama yattıkları yerden birbirleri ile kavga etmekten de geri kalmıyorlardı.

O geceyi biz yine eniştemle sessiz geçirdik.

Üçüncü gün kadınlar canlandılar. Yeniden bir kavga gürültü başladı. Şimdi sıra ütüye gelmişti. Asıl büyük kavga da o gece oldu... Az kalsın yeğenlerimle teyzem bir olup eniştemi parçalıyacaklardı. Düpedüz delirmişlerdi. Eniştem doktor çağırmak zorunda kaldı. Hemen eczaneden ilâçlar alındı, çamaşırdan sinirleri bozulmuş teyzemle kızlarına iğneler yapıldı. Benim şöyle bir hesabıma göre, doktora, ilâca yüz liraya yakın para gitmişti.

Daha ertesi gün pazar olduğundan eniştem de evdeydi. Ortalık biraz mayna olmuştu. Ama daha yemek pişmemişti. Zeytinle, çayla olup gidiyorduk. Örtüler, eşyalar yavaş yavaş yerlerine konuyordu. Teyzemin büyük kızı çamaşırlarımı getirdi. Hemen sırtıma geçirdim.

Teyzem,

— Bak, adama döndüm, dedi, hayatında böyle temiz bir gömlek giydin mi? Çamaşırların hep azmıştı. Temizleyinceye kadar tırnaklarım koptu... Sende hiç aile sevgisi yok ki... Evbark sahibi olsan da, çamaşırların tertemiz yıkansa olmaz mı? Bundan sonra çamaşırlarını bize getir, burada yıkansın.

Teyzemi yeniden kızdırmamak için,

— Peki teyzeciğim, dedim.

Ondan sonra ne oldu, hiç anlayamadım. Birdenbire eniştem parladı. Ağzından köpükler saçılıyordu. Önce büyük kızının üstüne çulandı. Onu yere serdikten sonra öbürlerine döndü. Teyzem,

— Bu adam çıldırmış, dedi, ne oluyor bilmem. Her çamaşırdan sonra işte böyle olur.

Sinirleri, bu çamaşır günü işkencesine ancak dört gün dayanabilen eniştem, sonunda zıvanadan çıkmış, evin içinde kıyametleri koparıyordu. Ben yavaşça evden çıkarken, eniştem yanıma geldi,

— Evlen evlen, dedi, evlen de gör... Tertemiz çamaşır giyersin. İşte her ayın onbeş günü bizim ev böyledir.

BARDA REZALET

O bar yıkılalı çok oldu. Yerinde şimdi çocuk bahçesi var.

Sabaha karşıydı. Garden Bar, tıklım tıklım dolu. O sıra İstanbul barlarına, gazinolarına Macar kızları çokça gelirdi. Bebek yüzlü bir Macar kızıyla idik. Karşı karşıya oturuyorduk. Önümüzdeki bol kâsesi vardı. O zamanın bol kâseleri de, şimdikinin lavabo kurnaları kadar genişti. Şimdiki barlarda içinde bol getirilen kaplara o zaman kokteyl konurdu.

Hiç unutmuyorum, o zamanın bir tas bolu on liraydı. Nasıl unutabilirim, yirmi yaşında bir yüksek okul öğrencisiydim. İçimde hep, cebimdeki parayı düşürüp rezil olmak korkusu olduğundan, sağ elimi ikidebir pantalon cebime atıp, el yordamıyla kaç param olduğunu sayardım.

Macar kızını dansa kaldırdım, tadı yok. Bebek yüzlü Macar kızı çırpı gibi ince uzun. Benim başım kızın göğsüne geliyordu. Oturduk masaya, o çatrapatra Fransızca, ben çatrapatra İngilizceyle anlaşmaya çalışıyoruz.

Ben kızla konuşmadan da anlaşacağım ama kalabalık olacak. Bilirsiniz ya, insanlar konuşa konuşa, hayvanlar koklaşa koklaşa anlaşır.

Macar kızı da, ben de anlaşmak için terler dururken, barın içinde bir kıyamettir koptu. Önce pistin üstündeki büyük avize şangır şungur yere indi. Zâten loş olan bar, daha da karanlıklaştı. Yalnız köşelerdeki ölü ışıklar kaldı. Sonra havada sandalyeler, masalar uçuşmaya başladı. İnsanlar birbirine girdiler. Önce ortada bir karambol oldu. Sonra o ortada birbirine girenler, üçer, beşer birbirlerinden sökülüp, ayrı ayrı kavgaya tutuştular. Camlar şangırdıyor, kadehler, bardaklar vınlıyarak havada uçuşuyordu.

Ben neye uğradığımızı daha anlayamamıştım ki, mengene gibi bir el ensemi sıkıştırdı, başımı bol kâsesinin içine soktu. Soktu ve çıkarmadı. Kanatlarından tutulmuş tavuk gibi çırpınmaya başladım. Neredeyse boğulacaktım. Bir alabora olduk. Bacaklarım havaya geldi, bu sefer bol kâsesinin içine oturdum.

Düdükler ötmeye başladı. Pat pat, kaçışma sesleri duyuldu. Sonra birisi kolumdan çekti, kaldırdı beni. İçerisi alaca karanlıktı. Elimden yapışan adam beni dışarı çıkardı. Kapının elektriğinde baktım, bir polis. Başka polisler de başka delikanlıları tutmuş, dışarı çıkarıyorlardı. Bizi yan yana dizdiler. Altı delikanlıydık. Polisler de on, onbeş kişi vardı. Bizi ikişerli sıraya soktular. Sonra üstübaşı yırtılmış bir adam geldi, polislere,

— İşte bunlar, dedi, ben Muammer Beye telefon ettim.

Polislerin arasında yürümeye başladık. Önce bizi bir karakola soktular.

Polislerden biri, komisere,

— Getirdik Beyim, dedi.

Komiser,

— Muammer Bey kendisi görecek, telefon etti, dedi.

Bizi sabahın erken saatinde, bir polis arabasına bindirdiler. Delikanlıların beşi de sarhoştu. Polis arabasında, sanki otomobille kır gezintisine çıkmışlar gibi şarkı söylüyorlardı.

Bizi bir büyük binanın ikinci katında büyük bir odaya aldılar. Odada iki kişi vardı. Bunlardan biri, polislere bizi gösterip, «İşte bunlar!» diyen adamdı. Elbisesini değiştirmişti. Bir koltuğa kurulmuş, cigara tellendiriyordu. İkinci adam, ayaktaydı. Hiddetlenmiş Zeüs gibi, gözleri kıvılcımlar saçıyordu. Ben adamı öyle görünce bittim, titremeye başladım. Yan gözle, benimle gelen beş kişiye baktım, hiç aldırdıkları yok. Birisi çak çak çıklet çiğniyor. Birinin ayakta duracak hâli yok, odanın ortasında sallandı, sallandı, sonra geri geri gidip duvara tutundu. Duvar bir adım daha geride olsa kıç üstü yere oturacaktı. Biri de mırıl mırıl, durmadan bir şarkı mırıldanıyordu. Ötekiler de tatlı tatlı sırıtıyorlardı.

Gözlerinden kıvılcımlar saçan ayaktaki adam, oturana,

— Bunlar mı? diye sordu.

Bacak bacak üstüne atmış, oturan adam,

— Evet, bunlar, dedi, dün gece sabaha karşı barı altüst ettiler. Her şeyi kırıp geçirdiler. Üç konsomatris yaralandı. Bakın, suratıma vurdukları yer de çürüdü.

Öğrencilik benim iliklerime işlemiş. Daha okul hayatından kurtulamamışım. Derse kalkmak, yada bir soruyu cevaplandırmak isteyince öğretmene yaptığım gibi, parmağımı havaya kaldırdım. Ayaktaki adam, dayandığı masadan kırbaca benzer bişeyi aldı, havada sallayıp masaya indirdikten sonra,

— Sssss!... dedi.

«S» ler havada ıslık gibi uzadı. Adam, elinde o kırbaca benzer şeyle bize yaklaştı. Çak çak çıklet çiğneyen en baştakine,

— Ulan hergele! Burası dağ başı mı? diye kükredi.

En baştaki hiç oralı değildi. Hâlâ çıklet çiğniyordu. Gözlerini süzüp, bir de bakışı vardı ki, dünya yıkılsa sanki umursamıyacaktı. Adam büsbütün kızdı.

— Ben sizin kemiklerinizi kırmaz mıyım piç oğlu piçler! Dünyaya geldiğinize ben sizi pişman etmez miyim ulan alçaklar! diye bir daha bağırdı.

Bir tanesi kıkırdadı. Öbürleri sırıtmakta devam ediyorlardı. Adam hepimizin önünde teker teker duruyor, ağza alınmaz sözler söylüyordu. Ama aldıran yoktu. Benim önüme gelince, bende hoşafın yağı kesildi.

«— Sen ulan!...» diye başladı. Başımı yere indirdim. Gözlerim buğulandı. Ağlamamak için kendimi sıkıyordum.

Koltukta oturan bar sahibine döndü:

— Bunlar, dedi, anababa terbiyesi görmemişler. Sen bunların kılığına kıyafetine bakıp da, bunları bir insan evlâdı sanma! Kimbilir kimin çocukları... Anaları bir yerde, babaları bir yerdedir bunların.

Beni gösterip,

— Bu biraz aile terbiyesi almışa benzer... dedi. Demesiyle, suratıma sağlı sollu iki tokat şaklattı. Bir de yüzüme tükürdü.

— İşte bu az çok aile terbiyesi almış, utanmasından belli, dedi.

Sonra hepimize yeniden sayıp sövmeye başladı.

— Şey oğlu şeyler!... diye bağırdıkça pencere camları zangırdıyordu. Bizim iler tutar, batırmadık yerimizi komadı. Ben bir kere daha parmağımı kaldırıp,

— Efendim... diyecek oldum.

— Sısss!... diye tısladı.

Sırıtanlardan birine,

— Şu surata bak, dedi, bu surattan hayır gelir mi? Bir de genç olacaksınız da, memleket de sizden...

Hepimizi şöyle bir süzdü. En baştaki çıklet çiğneyene,

— Adın ne lân? dedi.

— Metin...

— Soyadın?

Delikanlı soyadını söyledi.

Adamın kulakları dikildi.

— Babanızın adı?

Çıklet çiğneyen delikanlı babasının adını söyleyince adam şaşırdı, bocaladı.

— Beybabanız ne iş yapar yavrum? dedi.

Delikanlı,

— Siz bilmiyor musunuz, babamın ne iş yaptığını? dedi.

— Tabii tabii... Evet, evet... Yâni... Siz neye uydunuz bu kopuklara? Vah vah...

Barın sahibine,

— Kişi refikinden azar demezler mi, ne doğru... dedi.

Barcı,

— Benim ondan bir şikâyetim yok, dedi, o bişey yapmadı ki... O, efendi efendi oturuyordu. Kat'iyen hiçbir şikâyetim yok ondan.

Elinde sopaya benzer şey tutan adam, barcıya çıkıştı:

— Birader, dikkat etsene! Madem hiçbir şikâyetin yok, ne diye buraya getirirsin? Ayıp değil mi? Şimdi peki, biz ne diyeceğiz?

Barcı,

— Vaallâ billâ ben getirmedim, ben kimseye bişey söylemedim onun için... dedi, kendiliğinden gelmiş.

Ayaktaki adam, çıklet çiğneyene delikanlıya,

— Ben bişey söylemedim, dedi, ben size söylemedim. Sakın üzerinize alınmayın, darılırım. Sözlerimin hiçbiri size râci değil... Neye ayakta duruyorsunuz? Otursanıza yavrum, şöyle buyurun...

Hâlâ bir şarkının nakaratını mırıldanan delikanlıya döndü:

— Adın ne be?

— Ergin...

— Babanın adı?

Delikanlı babasının adını söyleyince adamın yüzü karıştı, gözü seğirmeye başladı. Kaşının biri kalkıp kalkıp iniyordu. Elindeki sopaya benzer şeyi, masanın arkasına attı. Elini, dizine vurdu.

— Nasıl anlamadım canım, dedi, yüzünüze bakınca anlamalıydım. Bir insan yüzünden, bir bakışta anlaşılır. İyi bir aile evlâdı nasıl da belli olur... Gel yavrum, şöyle otur... Vallâ afedersiniz yâni, ben sizin için bir lâf söylemedim,

Barcının yüzü sapsarı olmuştu. Kekeliyerek,

— Ben... ben... ben... diye anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı.

Adam, boyuna sırıtan delikanlıya,

— Siz yavrum? dedi, kimin oğlusunuz?

— Siz demin şeyoğlu şey, dediniz ya, işte onun oğluyum..

— Kim?... Ben mi?... Ben mi söyledim?... Estağfurullah... Ne münasebet canım...

— Ben onun oğluyum.

Delikanlı iyice sarhoştu.

— Yoooo... Ben sizin için söylemedim.

Barcıya döndü:

— Söyledim mi Allahaşkına?

Barcı,

— Ben de bişey söylemedim, dedi.

— Tabii canım. Ben umumî birkaç söz söy-

ledim. Size hiçbir aidiyeti yok.

Adam herkese adını, babasının ne iş yaptığını soruyor, sonra ezilip büzülerek onlara yer gösteriyordu. Hepsinin yüzündeki temiz ifadeyi ballandıra ballandıra anlatıyordu.

Kabağın benim başıma patlıyacağı belliydi. Çünkü demindenberi söğüp sayan adam, bunlara hedef olacak birini arıyordu. İstediği gibi birini bulsa, bütün hıncını çıkaracak, bütün suçu ona yükleyip, işini bitirecekti. Umutla sorguya çektiği delikanlıların babaları hep birbirinden baskın, birbirinden kodaman çıkıyorlardı.

Bana sıra gelince, ben de babam diye büyük adamlardan birinin adını vermeyi düşündüm. Ama hangisini söyliyeyim? Zâten adam benim için, «Bu biraz aile terbiyesi almış, yüzünden belli» demişti. Ama ya bir pot kırarsam, ya yalanım anlaşılırsa... Sıra bana gelmişti. Göz kuyruğu ile çıklet çiğneyene baktımtım, gülüyordu. Bir de bana göz kırptı. Ne demek istediğini anlayamadım.

Adamın son umudu bendeydi. Dişlerini gıcırdatarak, ama ne olur ne olmaz diye, yüzü gülerek,

— Siz, dedi, siz kimin oğlusunuz?

O beş delikanlıdan biri,

— Bizden!... O da bizden... diye bağırdı.

Çıklet çiğneyen delikanlı,

— O da bizden, dedi, arkadaşımız...

Son umudunu da kaybeden adam, bir kurtuluş diye barcıya döndü,

— Ulan!... diye bir bağırdı, alçak, namussuz!...

Demindenberi bize neler söylemişse, iki katı ile barcıya söyledi. Bar da ne oluyormuş? Başka namuslu iş mi yokmuş... Bar açar, namuslu delikanlıların ahlâkını bozarlarmış.

Delikanlılar o kadar sarhoştular ki, ille bir çıngar da burada çıkarmak için uğraşıyorlardı.

— Biz, şeyoğlu şeyiz!... diye tutturmuşlardı.

Adam,

— Estağfurullah, diyordu. Vallahi, billâhi ben size söylemedim. Ben bu herife söyledim.

Sonra barcıya,

— Sana söylemedim mi birader, namusuna söyle! dedi.

İpinin kesileceğini anlayan barcı,

— Tabii, dedi, bana söylediniz... Kabahat benim, Beyefendileri tanıyamadım.

İkisi birden diller döküyorlardı. Delikanlılar,

— Hayır, biz şeyoğlu şeyiz!... diye tutturmuşlardı.

Sensin, benim diye iş pazarlığa dökülmüştü.

Barcı,

— Vallâhi benim, billâhi benim kardeşim, asıl şeyoğluşey benim... diye yalvarıyordu.

Adam, barcıyı yukardan aşağı bir daha sıvadı. Sonra,

— Bu gece benden eğlenecekler barda!.. dedi.

Barcı,

— Ne demek... Başımla beraber... Her gece buyursunlar... dedi.

Bu söz, delikanlıların hoşuna gitti. Artık çıkıyorduk. Adam her çıkanın elini sıkıyor, kimine,

— Peder beye arzı hürmet ederim...

Kimine,

— Beybabanızın ellerinden öperim...

Kimine de,

— Vallâ size bişey söylemedim, bu herife söyledim... diyordu.

Sıra bana gelince, omuzumdan tuttu,

— Ulan, dedi, sen bunlardan, bu bilmem kimin çocuklarından değilsin ya, hadi neyse bu kodaman piçlerinin sâyesinde paçayı ucuz kurtardın. İyi bir aile çocuğu olduğun yüzünden belli... Sakın yutturdum sanma! Haydi çek arabanı...

DÜNYANIN EN PAHALI KARYOLASI

Evin bütün odaları, açık arttırmayla eşya almaya gelenlerle doluydu. Kalabalık arasında eski bir arkadaşımı gördüm.

— Senin ne işin var burda? dedi.

Ben de ona,

— Senin ne işin var burda? dedim.

Sözün doğrusu, orada ikimizin de işi olmamalıydı.

Eski arkadaşım,

— Ben, dedi, geçen yıl emekliye ayrıldım. Bir yıldan beri, nerede açık arttırmayla zengin eşya satışı olursa oraya gider, bakarım.

— Antikacılık mı yapıyorsun? dedim.

— Hayır, dedi, hiçbişey yaptığım yok. Benim çok kıymetli bir karyolam var. Benimkinden daha kıymetlisi, daha pahalısı var mı, diye, bütün mobilyacıları, antikacıları, eşya salonlarını geziyorum. Merak işte. Şimdiye kadar, benimkinden pahalısını görmedim.

Biz konuşurken, evdeki eşyalar da satılmaya başladı.

Bir yatak odası takımı onikibin liraya satıldı. Altı parçaydı. Arkadaşım,

— Benim karyolam, bu altı parçalı oda takımından daha pahalı, dedi.

Oradan çıktık. Yolda eski arkadaşım, geçim sıkıntısı çektiğini, emekli aylığıyla geçinemediğini söyledi.

— Karyolanı satsan? dedim.

— Satmak istiyorum ama, anlayan yok, dedi, kimse değerini bilmiyor.

— Ne kadar eder?

— Benim hesabıma göre, yirmibin liradan çok eder.

— Seni elinde karyola değil, hazine var.

— Evet... Hiç kimsenin farkına varmadığı hazine. Evim şuracıkta, karyolamı görmek ister misin?

Doğrusu, yirmibin liradan çok eden karyolayı merak etmiştim.

Eski arkadaşımın evine gittik. Burası, bir oda, bir sofa, bir helâ, bir de küçücük mutfak, tam bir bekâr eviydi. Doğru dürüst eşya diye de bişey yoktu.

— Karyolayı başka yerde koruyorsun herhalde, dedim.

— Yoo... dedi, burda. İşte bu karyola!

Gösterdiği, üstünde Siirt battaniyesi örtülü bir döşek bulunan, eski, kırık, boyası dökülmüş bir demir karyolaydı. Bedava verseniz, kimse almaz.

— Belki tarihî bir karyoladır, padişahlardan biri savaştayken üstünde yattıysa? dedim.

— Değil, dedi, babamla benden başkası yatmadı.

— Öyleyse bazı yerleri altın filân olacak...

Arkadaşım,

— Bu karyolanın neden yirmibin lira ettiğini anlatayım, dedi. Babam beni serbest meslek sahibi yapmak istiyordu. Ben memur olacağım, diye tutturdum. Babam, «ben memurum oğlum. Vazgeç bu sevdadan. Hâlimizi görüyorsun» dedi. Babam küçük bir memurdu. Ben olursam büyük memur olacaktım. Buyüzden babamla aramız açıldı. İki yıl benimle konuşmadı. Ben Fakülteyi bitirip Kars'a tâyin olmuştum. Babam, «Ben çok yaşlıyım. Bir daha belki göremem. Gelsin son bir kere konuşalım» diye haber yollamış. Gittim, «Oğlum, beni dinlemedin, memur oldun» dedi. «Kader böyleymiş. Babam da bana memur olma, demişti. Dinlemedim. Sen de beni dinlemedin. Babam bana bu demir karyolayı bıraktı. Ben de sana bırakıyorum. Sakın bu karyolayı satma, kimseye verme, bir yere bırakma! Sana bırakacak başka hiçbişeyim yok. Eski, kırık bir karyola deyip geçme. Çok kıymetlidir. Sen bunun kıymetini sonra anlarsın. Beni dinlemedin, memur oldun. Ama bu karyolayı baba yadigârı olarak saklamazsan, satarsan, atarsan, birine verir, bir yerde bırakırsan, babalık hakkım, sana helâl olmasın!»

«Peki baba dediğin gibi yaparım» dedim. Karyolayı bir hamala yükledim. Babamdan ayrıldım.

Bunları söyledikten sonra eski arkadaşım, bir defter çıkardı,

— İşte bütün hesaplar bu defterde yazılı, dedi. Babamın evinden karyolayı kendi oturduğum eve kadar getirtmek için iki lira hamal, dört lira da araba parası vermişim. Tarihi de yazılı, 4 mart 1931... Kars'a, vapurla Trabzon yolundan gidiyordum. Evden rıhtıma kadar karyolayı taşıtmak için, yedibuçuk lira araba parası, birbuçuk lira da vapura yüklemek için rıhtım hamallarına verdim. Trabzon'a kadar beş liralık yük bileti aldılar.

Trabzon'dan Erzurum'a kadar otobüse bindim. Otobüste karyolaya üç lira aldılar. Erzurum'da otobüs durağından trene kadar karyola hamal sırtında geldi. Hamala bir lira verdim. 280 kuruş da karyolanın tren bileti, Kars istasyonuna geldik. Karyolayı istasyon anbarında bıraktım. Bir otele yerleştim. On gün sonra bir ev bulabildim. Karyolayı istasyondan almaya gittim. 320 kuruş ardiye parası istediler. Oradan eve kadar da, karyolayı taşıtmak için üç lira araba parası verdim.

Eve yerleşince aklım başıma geldi. Bir hesapladım. Babamın evinden aldığımdan beri karyolayı taşıtmak için otuziki lira vermiştim.

Kars'a daha yeni yerleşmiştim. Bizim dairenin müdürü ile hiç yoktan aramız açıldı. Geldiğimden yedi ay sonra, Kırklareli'ne atandım. «Defteri gösterdi». İşte hesaplar burda. Hamal, hamal, araba, tren, ardiye, vapur, hamal, hamal, hamal, Kars'tan Kırklareli'ne kadar karyolayı taşıtmak için ellidört lira vermişim. Kırklareli'ne gittim «Sizin yerini.ze memur geldi» dediler. Aman.. Benim tayin emrim çıktıktan sonra, ben yollardayken, buraya, İstanbul'a yakın diye torpilli birini yollamışlar. Benim Sıvas'a tayinim yapılmış. Sıvas'a gitmek kolay ama karyola ne olacak? Eski memur arkadaşlar karyola böyle gitmez, dediler. Ya nasıl gider? Onların tecrübeleri var Nakliyat ambarına ver, dediler. Kırklareli'nden doğru Sıvas'a eşya taşıyacak nakliye ambarı yokmuş. İstanbul'a kadar onbeş liraya bir ambar götürdü. Sıvas'a kadar başka bir nakliye anbarı... Anbarla iş bitmiyor. Arada yine hamallara para veriyordum. Karyola Sıvas'a geldi ki, ayaklarının biri yok. İki nakliye anbarından hangisinin bu işi yaptığı da belli değil. Allah belâsını versin deyip karyolayı başımdan atacağım ama, o sırada babam da ölmüş. Baba yadigârına bir türlü kıyamıyorum. Tamir ettireyim, dedim. Eksik ayağı takmak için demirci dokuz lira istemesin mi? Satayım size karyolayı, dedim. Beş lira veririz, dediler. Yahu, üç bacaklı karyolaya beş lira veriyorsunuz da bir bacak takmaya dokuz lira olur mu? Bacak takmanın işi zormuş. Bacağı taktırdım.

Sıvas'ta epi kaldım, iki yıl kadar. Sonra bizim bir tanıdığımız Genel Müdür olunca, beni İstanbul'a aldırdı. İstanbul'a kadar karyolanın taşınması için yirmibir lira vermişim. İşte defterde yazılı...

İstanbul'da evlendim. Karım eve gelecek diye karyolayı boyatayım, dedim. Beş lira da boya parası... Evlendim, ikiüç ay sonra, beni kayıran Genel Müdürü emekliye ayırdılar. O emekliye ayrılır ayrılmaz da, yeni gelen, kendi tanıdığını benim yerime, beni de Ordu'ya gönderdi. Bakın deftere, Ordu'ya kadar karyolayı kırk liraya taşıtmışız. Ordu'da durumumuz iyi. Birgün Bakan geldi. Yaptığım işleri beğendi. Gidince de bana bir takdirname yolladı. Arkasından da istifa etti. Ama, takdirname verdi diye benim adım eski Bakanın adamı diye çıktı. Yeni Bakan, beni eski Bakan'ın adamı diye Siirt'e sürdürdü. Bütün suçum, eski Bakan'dan takdirname almam... Siirt'e gitmek kolay mı? Kolay. Ya eşyalar? Orduda yaptığımız, aldığımız bütün eşyaları sattık. Ama baba yadigârı karyolayı nasıl satarsın? Karım, ille tutturdu, bu lenduhayı satacağız, diye. «Buradan Siirt'e bu karyola bir maaşa zor taşınır» diyor. Doğru ama, babamdan bana kalan tek miras... Otuzaltı liraya Siirt'e karyolayı zor getirdik. Üç ay sonra da terfi ettim. Siirt'te, maaşımın kadrosu olmadığından beni Ankara'ya merkeze aldılar. Siirt'te aldığımız eşyaları sattık. Karyola yanımızda, Ankara'ya geldik. Bir yıl geçmedi, seçimlerden sonra yeni parti iktidara geçti. Ben, eski iktidar zamanında terfi ettiğim için, beni Muş'a yolladılar. Karyola da birlikte... Sağa sola mektuplar yazdım. Ben eski iktidarın adamı değilim, dedim. Eski iktidarın adamı olmadığım anlaşıldı. Birbuçuk ay sonra da beni Mersin'e tâyin edip yanlışlığı düzelttiler. Karım, «satalım şu karyolayı, kurtulalım» diyor. Bir hesapladım, o zamana kadar yaryolayı oradan oraya taşımak için ikibin liradan çok para vermişim. Karyolayı tartıyorlar, altmışbeş kilo geliyor. Hurda demirin kilosu onbir kuruştan 715 kuruş veriyorlar. Karım «At da kurtulalım şu pislikten...» diyor. Nasıl atarım canım... Babamdan kalma tek malım.

Mersin'de ikibuçuk yıl oturduk. Eh artık yerleştir derken, bir muhalifle sıkı arkadaşlık kurdu, diyerek beni yukarıya bildirmişler. Sıkı arkadaşlığımız da akşamları kahvede tavla oynamak. Haydi Konya'ya gönderdiler. Karım «bu karyolanın yüzünden bizim iki yakamız bir araya gelmiyor. Daha bu bişey değil, sürüm sürüm sürüneceğiz» dedi.

Doğru ama, atma, satma diye babam vasi-

yet etti. Öbür eşyaları, diyelim on liraya aldıksa, başka yere giderken beş liraya yarı parasına satıp, yüzde elli zararla kurtuluyoruz. Karyola bir belâ... Konya'ya geleli bir hafta olmuştu. Karım ağır hastalandı. Doktorlar Konya'nın havası yaramıyor, dediler. Raporu Bakanlığa yolladık. Bu seferi bizi, Diyarbakır'a yollamazlar mı? Diyarbakır'ın havası da bana dokundu. Ordan da Bursa'ya tâyinimizi yaptırdık. Bir gün Bursa'da baktım, benim babadan kalma karyola yok. Karım keyifli, nerdeyse göbek atacak. Nerde karyola? Biraz sıkıştırdım. «Ben onu sattım!» dedi. «Ulan karı, seni boşarım» dedim. «Çabuk karyolayı bul!» Karyolayı bir eskiciye ikibuçuk liraya satmış. Düştük eskicinin ardına. Eskici de beş liraya bir demirciye satmış. Sorduk soruşturduk, demirci bir koltukçuya on liraya satmış. Koltukçuya, al on liranı, ver karyolayı, dedim «Yirmi lira» dedi. Ben yirmiye razı olunca, herif bu karyolada iş var, antika mıdır nedir diye yüz lira istemez mi? Ben yüz lirayı veriyorum, yüzelli, diyor. Araya adamlar koyduk da, zarzor ikiyüz liraya adamın elinden karyolayı kopardık.

Bursa'da çok iyiydik. Gelgelelim, onsekiz ay sonra Kütahya'ya tâyinim geldi. Bu sefer karım dayattı: «Ya karyola, ya ben...» «Aman hanım, etme, eyleme, bak yavrumuz da var.» Karım, «bu karyolayı oraya buraya taşımaktan, bir kenarda ölümlük dirimlik üç kuruşumuz yok» diyor. Doğru, doğru ama... Nasıl satarız birader, karyola bana gelmiş o zamana kadar üçbin liraya. Sonunda karım «Öyleyse boşanırım» dedi. Mutlu aile yuvası, dedim, yavrumuz, dedim. Ne dedimse olmadı. Karım çocuğu da aldı, benden ayrıldı. Ben kaldım karyolayla başbaşa. Orası senin, burası benim, orda iki yıl, burda üç yıl, dolaş ha dolaş, sonunda geçen yıl emekliye ayrıldım.

Eski arkadaşım elini karyolasına uzattı, demir topuzunu okşadı.

— İşte, hesap defterde, dedi, gördüğün bu eski, demir karyola, bana tastamam onikibinsekizyüzyirmiüç lira otuzbeş kuruşa mal olmuş. Memurluk hayatımda babamın, dedemin de verdiği taşıma paralarını üstüne koyarsanız, karyolanın fiyatı otuzbin lirayı geçer. Şimdiye kadar gördüğüm en pahalı karyoladır. Ama satmaya kalksam on lira vermiyorlar. Bu karyolayı başımdan atabilseydim bugün benim elimde de on, onbeşbin liram olurdu.

— Hiç olmazsa bundan sonra at şunu başından da kurtul, dedim.

— Hiç atar mıyım, dedi, oğlum büyüdü. O da memur olacakmış. Olma dedim, dinlemiyor. Şimdi darginiz. Babamın bana yaptığı gibi, ben de karyolayı oğluma miras bırakacağım. Atmasın diye de vasiyet edeceğim. Baba sözü dinlemeyen bir oğlun başına bundan daha pahalı bir belâ sarabilir miyim?

NE İYİ ADAM

Üçü de bir köydendi. Hem de hısım olurlardı. Biri, bir valinin aşçısı, biri bir müsteşarın bahçıvanı, biri de bir belediye başkanının odacısıydı. Köyden çıkıp, ayrı ayrı şehirlere dağılmışlardı. Biri dört, öbür ikisi beş yıl sonra sılaya gelmişti. Köye dönüşleri aynı hafta içinde olmuştu. Valinin aşçısı, köyde yirmi gün kalıp, işine dönecekti. Müsteşarın bahçıvanı harmanı kaldıracak, sonra gidecekti. Belediye başkanının yanında beş yıl odacılık etmiş olanın köyden çıkmaya niyeti yoktu.

Köy kahvesinde toplanmışlardı. İsli tavana asılı lüks lâmbasını kahveci sandalyeye çıkıp kuvvetle pompaladı.

Aşçı olanı, tütün tabakasını kahvedekilere uzattı.

Bahçıvan kahveciye seslendi:

— Rıza çavuş, arkadaşlara birer demli çay yap hele...

Üç ayrı şehire çalışan üç hemşeri köye dönünce, birbirleriyle yarışa girmişlerdi; ikram yarışı, lâf yarışı, görgü yarışı... Geldiler geleli boyuna anlatıyorlardı. Üçü biribirini alt etmek için yarıştaydı.

Muhtar, müsteşarın yanında bahçıvanlık edene,

— Hele anlat şu müsteşarı... dedi.

Bahçıvanlık eden, kahvede her gece anlattığı müsteşarı bir daha anlatmaya başladı:

— Bizim müsteşar bir zehir canım...

Valiye aşçılık etmiş olan,

— Vali bey kadar olmasın, dedi. Vali bey barut, hem de fitilsiz ateş alır, öyle bir barut...

Bahçıvan,

— Bizim bey kadar olmasın, dedi, yanına abdestsiz girilmez.

Öbürü,

— Abdest ne demek, bizim beyin yanına gusül abdesti alsan giremezsin...

— O hiç!... Bizim beyin yanına salavatsız girilmez.

— Salavat ne ki... Hatim indirsen vali beyin yanına giremezsin.

— Müsteşar bey bir bağırır, belle ki havan topu patladı.

— O hiç... Bizim vali bey bir bağırsa ki...

Belediye başkanına odacılık edenin o gece hiç sesi çıkmıyordu. Muhtar ona,

— Sen neye konuşmuyorsun ağa? dedi, senin belediye reisi nasıldı?

Odacı,

— Çok eyi bir adamdı, dedi, bizim belediye reisi, çok eyi bir adam!

Muhtar,

— Olmaz bir kerem, dedi, hemi belediye reisi, hemi de eyi adam olmaz!

Aşçı,

— Olmaz olmasına ya, bizim bey eyi adamdı... dedi.

Kahveci,

— Sen muhtardan iyi mi bilirsin, dedi, hiçbir zaman bir muhtarın, bir belediye reisinin iyisi olmaz. İnanmazsan muhtara sor. Olur mu muhtar?

— Olmaz. Mümkünü yok olmaz. Ne muhtarın, ne kaymakamın, ne valinin, ne belediye reisinin iyisi olmaz.

— Şu muhtar doğru sözlü bir adam,

Muhtar,

— Olmaz, dedi, neden dersen, belediye reisi olsun, vali olsun, bir iş yapar. Yapmaz mı? Belediye reisidir, iş yapacak. İş yapınca da, beğenen olur, beğenmeyen olur. Beğenen ses etmez, beğenmeyen bir demediğini bırakmaz. Belediye reisi başka bir iş daha yapar. Kiminin çıkarına gelir, kiminin gelmez. İşine gelen ses etmez, gelmeyen belediye reisini batırır çıkarır. Muhtar da böyle, kaymakam da, vali de, daha ötekiler de...

Belediye reisinin yanında odacı duran,

— Bizim bey bir başkaydı, dedi, eyi adamdı.

— Sen bir odacısın, eyi mi, kötü mü, ne bilirsin... Boş konuşma! Sana göre eyidir. Korucuya da bizim muhtarı soran, eyi der. Demez mi?

— Der.

— Hiçbir zaman bi belediye reisinin iyisi olmaz.

— Olur olmasına ya, kimse eyi demez.

Müsteşarın bahçıvanı,

— Doğru bi lâf, dedi, eyisi olmaz.

Valinin aşçısı da,

— Biz hiç mi belediye reisi görmedik, dedi, iyisi olmaz.

Belediye reisinin odacısı,

— Dediğiniz hep doğru, dedi, olmasına olmaz. Gelgelelim bizim bey iyiydi. Bir benim sözüm değil bu. Herkesin dediği böyle. İlkin ben de sizin gibi inanmadım. Besbelli millet korkudan eyi adam diyor, dedim. Ama sonradan baktım, bir eyi adam ki heç sorma... Şeherde her kime belediye reisinin odacısıyım, dediysem, esnafı, memuru bizim beyi öve öve göklere çıkarıyor. Herkes «ah ne eyi adam, ah ne eyi adam...» diyo... Şeher rezillik... Hasta bir çok ki... Hastayla konuşuyorsun «ne eyi adam, ne eyi adam...» diyor. Hastası böyle diyor, sağlamı böyle diyor. En beteri memurlar. Onlar bile «heç böyle bi eyi adam gelmedi» diyor. Ben de sizin gibi, resmî adamın eyisi olmaz, dedim. Olur olmasına, ama kimse eyi demez.

Muhtar,

— Gittikten sonra ardından eyiliği söylenir, dedi. Ya iş başından çekilip gidecek, ya ölecek... O zaman «Ulan ne eyi bir herifti» derler.

Kahveci,

— Sen ölünce Muhtar... dedi.

— O zaman söylersiniz.

Bir ihtiyar,

— Gidenin iyiliğinden mi söylenir canım, dedi, yeni geleni kötülemek için bir lâf... Eskisi iyiydi ne demek? Anlayana, şimdiki kötü demek.

Belediye reisinin odacılığını yapan,

— Bizim beye ölmeden de herkes iyi der. İyi adam, iyi adam... Bıktım gayri. Bir gece

kahvede otururkene «İyi, iyi... Bunun nesi iyi, neresi iyi... Geçim zor, her bi şiy pahalı... Hastanelerde yer yok...» dedim. Bekçi başı Ali diye biri var, «Ötekilerin eline kalsak hep yandık, onlar bizi bitirir. Yine reis beyden Allah razı olsun» dedi.

Belediye reisinin odacısı ne demek. Hanımefendinin sürüynen hizmetçisi neyse, beyin odacısı da o... Odacı demek, bir belediye reisi de o demek... Haftanın bir günü içtima yapıyorlar. Bütün müdürler orda. Bizim reis de başlarında... Şu adama eyi eyi diyorlar, nesi eyi diye aldı beni bi merak. Şunları kapıdan dinleyim, dedim. Bi elektrik müdürü var. Babayiğit bi herif. Reisle Elektrik Müdürü bağrışıyorlar. Lâflarını anlamıyorum ya, Reis «beş kuruş zam» diye tepiniyor. Müdürle öbür âzalar zammı istemiyorlar. Âzadan biri,

— Zam, zam... Her bir şiye zam, bunun sonu neye varır? dedi.

Bi âza da,

— İdareyi zarardan kurtarmaya başka bir yol bulmalı, zamla olmaz, dedi.

Reis bey, zam, diyor, başka demiyor. Akşama kadar çekiştiler. Sonunda Belediye Reisi allem etti, kallem etti, elektriğe beş kuruş zam ettirdi. Ertesi gün ağalar, Elektrik İdaresi, elektriğe beş kuruş bindirdi diye gazeteler yazınca, kıyamet koptu. Daha ertesi gün gazeteler Elektrik Müdürüne yazmadık yazı bırakmadılar. Herifi bi eyi alaya aldılar. Resmini çiziyorlar, yazıyorlar. Şikâyetler başladı. Belediye Reisine heyetler geliyor. «Aman!...» diye Reis Beyin ayağına kapanıyorlar. Dört gün geçti, beşinci günü Reis, gazetecileri toparladı. Ben kapıdan dinliyorum.

— Elektrik İdaresinin yaptığı zam yersizdir, dedi, yanlış hesap Bağdat'tan döner. Biz her zaman halkın...

Anlattı, anlattı, en sonu,

— Kilovat başına bir kuruş, zam olacak! dedi.

Gazeteler Belediye Reisinin koca koca resimlerini bastılar. Kimi gördüysem,

— Belediye Reisinden Allah razı olsun, diyor.

Bekçi başı,

— Gördün mü, dedi, gördün mü Reis Bey ne iyi adam. Ötekilerin eline kalsak yandık. Şu Reis ne iyi adam...

Belediye Reisinin odacısını dinleyenler, kahveci, muhtar, hepsi,

— Aşk olsun, dediler, aşkolsun, eyi adammış.

Yalnız Müsteşarın bahçıvanı ile, vali'nin aşçısı ses çıkarmadılar. Odacı,

— Devrisi hafta toplantıya hep geldiler, dedi. Bu sefer Su Müdürü ile çekişmeye başladılar. Dediklerini bir bir anlamıyorsam da Reis Beyin suya onbeş kuruş zam yapmak istediği belli. Âzalar hep, olmaz, diyor. Reis olacak, diyor. Su Müdürü,

— İdaremiz zarar etmiyor, zam neye? diyor.

Reis,

— Su borularını, muslukları hep deniştireceğim. Suyu şehrin ta öteki başına götüreceğim, diyor.

— Zam etmeden yapalım, diyorlar.

Reis,

— Geç olur, diyor.

Akşamacak ter döktüler. Reis dinlemiyor. Devrisi gün gazeteler yazdı ki, suyun bi ölçeğine onbeş kuruş zam yapılmış.

— Bu ne demek? diye memleket ayaklandı.

Gazeteler, Su Müdürünü bitirdiler. «İstifa etsin!» diye cayır cayır yazıyorlar. Üç gün geçti. Reis Bey, gazetelere bir ilân verdi. Hiç suya onbeş kuruş zam olur muymuş? Ne demek canım... Suya üç kuruş zam yeter...

Muhtar,

— Aşk olsun herife! dedi.

Kahvedekiler, teker teker,

— Aşk olsun, dediler.

Aşçı ile bahçıvan ses çıkarmadılar. Odacı,

— Millet, Reis Bey diyor, bir daha demiyor, dedi. Aman ne iyi adam. Şu müdürleri, âzaları görüyor musun? Zam üstüne zam... Reis olmasa, milletin canına okuyacaklar...

Muhtar,

— Yahu, desene, şu Reis olmasa millet yandı, dedi.

— Yandı ağa, olmasa yandı!

— Aşk olsun...

— Aşk olsun herife...

— Eyi bi adammış...

Müsteşarın bahçıvanı,

— Kaç para eder canım, dedi, bi dediğini yaptıramıyor. Bizim Müsteşar olacak ki, sen gör...

Aşçı,

— Bizim Vâli de öyle, dedi. Zam dedi mi

zam... Tövbe yaptırır. Dünya yıkılsa yaptırır. Ama başka yere göndereceklermiş, ama atacaklarmış. Hiç dinlemez yaptırır.

Odacı,

— Bizim Reis Beyin yaptırmadığı nerden belli? dedi. Elektriğe, üç kuruş, beş kuruş derkene, yirmi kuruş bindi. Suya, üç kuruş, altı kuruş derkene otuz kuruş yükledi... Zam olmamış hiç bi şey kalmadı ki... Öyle bi adam!...

Bir delikanlı,

— Başka birini Reis seçerler... dedi.

— Mümkünü yok. Millet seviyor, babamız diyor. Bir zora düştü mü, bi haceti oldu mu kapısına varıyor. Herkes, aman, diyor, ne iyi adam, diyor. Başkasının eline düşse yandılar.

Bu sefer bahçıvanla aşçı da onlara katıldı:

— Aşk olsun!...

— Aşk olsun vallaha!...

ÇOCUK NE ZAMAN AĞLAR?

— Bir oğlum var, görmelisin... dedi.

— Allah bağışlasın... dedim.

İkimiz bir yerde çalıştığımızdan günde birkaç kere karşılaşıyorduk. Beni her görüşünde oğlunu övüyordu:

— Zekâ tulumu... Öyle bir çocuk işte. Afacaaaan...

— Maşallah...

— Hepimize kan kusturuyor.

— Allah bağışlasın...

Anaların, babaların çocuklarını övmekteki enayiliklerini, kendim de dört çocuk babası olduğumdan, çok iyi bilirim. Böyleyken, yine de Cacık Cavit'in oğlunu merak etmeye başlamıştım. Beni her görüşünde evine çağırıyordu.

Bir cumartesi öğleden sonra Cacık Cavit'in evine gittim. Kapı açılır açılmaz, merdivenden paldır küldür bişey yuvarlanmaya başladı. Yuvarlanan o şey takla ata ata taa ayaklarımın dibine kadar geldi, düştü. Düşmesiyle birlikte ok gibi fırlaması bir oldu. Karşımda eciş bücüş bişey vardı. İnsan desem insan değil, hayvan desem hayvan değil... Cavit,

— İşte oğlum, dedi, nasıl?

— Maşallah...

Beni salona aldı. Karısıyla, kaynanasıyla, baldızıyla tanıştım. Hep birlikte salonda oturuyorduk. Ben elimde çay bardağını tutuyordum. Bardağın üstüne bişey düştü. Sıcak çay üstüme dökülünce, ben can acısıyla bağırırken bu sefer kafama bişey geçti. Ne olduğumu, neye uğradığımı anlayamadım. Kafamı kurtarmaya çalışırken bir kovalamaca oldu. Cavit ve bütün ailesi, oğlanı kovalıyorlardı. Oğlan şaşırtmaca verip, bir o yana, bir bu yana zikzâk yaptığından kendisini kovalayanlar birbirine çarpıp yerlere yuvarlanıyorlardı. Salon birden karıştı. Herkes birbirine girdi. Bu karışıklık sırasında, ben kendimi koruyabilmek için kapı kanadının arkasına sığındım. Çünkü çocuk, kendisini kovalayanlardan kurtulmak için, hem kaçıyor, hem de bir yandan eline ne geçerse, arkasındakilere fırlatıyordu. Babası, annesi, haminnesi, teyzesi oğlanı bir köşeye sıkıştırdılar. Çocuk, en yakınındaki teyzesinin suratına bir tırmık atıp, bir maymun, evet, evet, tıpkı bir maymun gibi gardrobun tepesine sıçradı. Orada ne varsa düşmanlarının üstüne yağdırmaya başladı. Artık gardrobun üstünde atacak cephane kalmayınca annesi,

— İn oğlum aşağı, dedi, bak misafir amca gelmiş. Sonra seni ayıplıyacak. Ne yaramaz çocuk, diyecek.

Çocuk buna karşılık olarak annesini tükrük yağmuruna tuttu. Babası büsbütün kızdı:

— İn ulan aşşağı! diye bağırdı.

Çocuk, babasına da karşılık vermekte gecikmedi. Önce,

— Sensin... dedi. Ondan sonra silâhını kulandı, babasının üstüne doğru işemeye başladı. Cacık Cavit de,

— İyi ya otur orda... dedi.

Kadın bana,

— Afedersiniz, kusura bakmayın... Çok yaramaz sağolsun, başedemiyoruz... dedi.

Yeniden yerlerimize oturduk. Ben mendilimle pantalonuma dökülen çayları siliyordum. Sıcak çaydan bacağım yanmıştı. Cacık Cavit

bana keyifli keyifli göz kırptı:

— Nasıl? Dediğim kadar var mı?

— Fazlası var, eksiği yok... Kaç yaşında?

— Daha altısını bitirmedi.

— Allah kolaylık versin.

Yan gözle gardrobun üstüne tüneyen çocuğa bakıyordum. Başı, tıpkı tüylü köpeklerin başına benziyordu. Saçlar, yüzünü kapadığından gözleri hiç görünmüyordu. Oturduğumuz salonun pencere camları, mermi geçmiş gibi, yer yer delikti. Tavanda asılı beş kollu avizenin yalnız bir kolunda cam kavanoz ve lâmba kalmıştı. Öbür kollar çıplak demirdi. Kapıların hiçbirinde tokmak yoktu. Bütün bunların oğlanın işi olduğu belliydi.

Cavit,

— Birader, dedi, böyle bir çocuk, görülmüş şey değil. Şimdiye kadar, inanır mısın, hiç ağlamadı.

Kaynanası da onu onayladı:

— Maşallah hiç ağlamaz... Dün ne oldu, biliyor musunuz? Sen buz dolabının arkasına keserin sapını sok. Oynaya oynaya buz dolabını devir. Bir de gittim, buz dolabı üstüne devrilmiş, altında yatıyor. Gık demiyor efendim. Alnından da şakır şakır kanlar akıyordu. Kapıcıyı çağırdık da, buz dolabının altından zor çıkardık.

Cacık Cavit,

— Bu çocuğu ne yapsak bilmem ki... dedi, acaba asker mi yapsak?

Çocuğun annesi,

— Herkes şaşıyor, dedi, ağlamıyan çocuk hiç görülmemiş? Beyefendi, geçen gün kediyi evin içinde belki bir saat kovaladı. Zaten kedi onu gördü mü kaçıyor. Kovaladı, kovaladı. Kedi en sonunda balkondan bahçeye kendini attı. Ne yapsa beğenirsiniz? Kedinin arkasından o da bahçeye atlamaz mı?

İçimden gülmek geldi ama, zor kendimi tuttum. Çünkü, balkonun bahçeden yüksekliği en az üç, dört metre vardı.

— Bir yerine bişey oldu mu? dedim.

— Olmuştur herhalde... Tutamadık ki anlıyalım... Birkaç gün topalladı, sonra geçti.

Biz konuşup dururken, küt diye enseme bişey düştü. Enseme düşen şeyin ağırlığıyla, başım sehpaya çarptı. Çocuk, gardrobun üstünden enseme atlamış, bacaklarını boynumdan geçirip, ayaklarını sallıyarak,

— Deeeeh!.. diye bağırıyordu.

Babası saldırıp tuttu. Çocuğa iki tokat salladı ki, tam Yeniçeri şamarı. Ama oğlan, hiç oralı değil, sırıtıyor.

Doğrusu ben, çocuğu korkutmuyorlar, dövmüyorlar da ondan bu kadar yaramaz sanıyordum. Ama o iki tokattan sonra da oğlan yılışınca, pes dedim. Cacık Cavit, oğlanı iki bacağının arasına aldı, yüzünü kapayan saçlarını kaldırdı... Alttan yumru yumru, patates gibi bir surat çıktı. Babası, oğlanın başındaki yumruk büyüklüğünde bir şişi gösterdi.

— Dün akşam kafasına vazoyu düşürdü de, böyle şişti, dedi.

Annesi,

— Vazonunki değil, dedi, o şiş semaverin düştüğü yer... Hem de semaverin içinde kaynar su vardı.

Haminnesi,

— Semaverin şişi arkada, dedi, tepesindeki şiş merdivenden taşlığa düşünce oldu.

Oğlan babasının bacakları arasında çırpınıp duruyordu. Cacık Cavit karısına,

— Aman, tentürdiyot şişesini getir, yakalamışken şunun orasına burasına sürelim, dedi.

Kadın bir paket pamukla bir şişe tentürdiyot getirdi. Çocuğun, elbisesinin dışında görünen her yeri yara bere, kan, sıyrık içindeydi. Cacık Cavit, pamuğu tentürdiyota bulayıp bulayıp çocuğun her yerine sıvamaya başladı. Sıyrıkların, yaraların üstüne tentürdiyot sürdükçe, benim canım yanıyor gibi oluyor, ama çocuk suratını bile buruşturmuyordu.

Ben artık kendi kendime çocuğun kafadan sakat, duyarlığını kaybetmiş olduğuna inanmıştım. Kendi başıma bir sakatlık gelmeden bir ayak önce oradan kurtulmak için, ayağa kalktım. Kapıdan çıkana kadar oğlan birkaç şey daha devirdi.

Giderken yarım ağızla.

— Bize de buyurun... dedim.

— Perşembe günü geliriz, dediler.

Az daha yüreğime inecekti. Eve gidince bizimkilerine,

— Aman, dedim, bu perşembe akşamı bize bir belâ geliyor. Ortalıkta kırılacak, dökülecek bişey bulunmasın.

Ertesi gün de Cavit'e,

— Oğlanı da getirecek misin? diye sordum.

— Yok canım, dedi, hiç getirir miyim...

Getirmiyeceğine o kadar sevindim ki, o sevinçle,

— Aaaa... Olmaz, getir Allasen... deyivermişim.

— Olmaz, dünyada getirmem. Evi yıkar.

Böyle dediği halde oğlunu da getirdi. Onu, banyoya kilitleyip, yola çıkmışlar. Oğlan da banyonun penceresinden, yağmur borusuna tutunup inmiş. Arkalarına düşmüş. Üstelik babasını taşlamaya başlamış.

Sokak kapısından içeri girer girmez, çocuğun ayağı kaydı, düştü. Ama bu çok önemsiz bir düşüştü. Değil onun gibi yedi canlı bir yaratık, en sünepe bir çocuk bile bu kadarcık düşmeye ağlamazdı. Ama annem,

— Ah evlâdım... diye çocuğun üzerine atılınca, çocuk şaşaladı. Arkasından karım,

— Vah yavrum... Bişey oldu mu? Vah vah... Mutlaka incindi bir yeri... diye bağırmaya başladı. Ben de onlara katıldım:

— Gördün mü tersliği... Nasıl da düştün yavrum...

Hizmetçi çığlık çığlığa yetişti:

— Çıktı mı, kırıldı mı? Vah, vah, vah!.. Doktora mı gidelim, ne yapalım?

Evde misafir bulunan iki kadın da çocuğun üzerine atıldılar. Kadınlar çığlık çığlığa çocukla, uğraşıyorlardı.

Çocuk, bağırışıp çağırışan kadınlara bir zaman şaşkın şaşkın baktı. Sonra alt dudağı büküldü. Suratı ekşidi. Bir çığlıkla ağlamaya başladı. Ama ne ağlama... Bir türlü susmaz.

— Kendi düşen ağlamaz, diyoruz.

— Ağlamak erkeğe yakışmaz... diyoruz.

— Canım bişey olmadı... diyoruz.

Ne desek boş. Oğlan iki gözü iki çeşme, belki yarım saat ağladı. Olana bitene, annesi, babası da şaşırdı. Daha yeni susmuştu, su istedi. Hizmetçi suyu getirdi. Çocuk elinden su bardağını düşürdü. Ama bardak üstüne değil, yere düşüp kırılmıştı. Bizim evdeki kadınlar hep birden,

— Aaaa... diye bir bağırtı ile çocuğa yürüdüler.

— Bişey oldu mu yavrum?

— Bir yerin acıdı mı evlâdım

— Çabuk kolonya getirin...

Çocuğun yine dudakları büküldü, suratı ekşidi, bir ağlama daha tutturdu. Canı yandığından yada korktuğundan ağlamıyordu. Ama kadınlar öyle bir çığlıkla sözde ilgileniyorlardı ki, zavallı çocuk da bunca telâş karşısında ağlamak zorunda kalıyordu. Her ağlaması yarım saatten uzun sürüyordu. Bizim evden gidene kadar dört posta ağladı. Ama hiçbir yaramazlık da yapmadı.

Şimdi Cacık Cavit'i gördükçe oğlunu soruyorum:

— Hiçbir yaramazlığı kalmadı ama, durmadan ağlıyor, diyor.

Başka bir arkadaşa da,

— Oğulumun terbiyesini bozdular, diye bizden yakınmış.

UYUSANA TOSUNUM NİNNİ

Uyumalıydım. Karnım tok, sırtım pekti. Vakit, gece yarısını çoktan geçmişti. Üstelik elime, uykuya birebir olan, somun kitaplardan birini almıştım. Öyle büyük düşüncelerim, dertlerim de yoktu. Uyumalıydım. Ama bitürlü uyuyamıyordum. Uyku tutmazsa, sayı say, derler. Başladım saymaya... Bir... iki... üç... beş... on... yüz... bin...

Dışardan fısıltılar duydum. Yavaş yavaş kapı açıldı. Evdekilerden başka, konukomşu da gelmiş. Ben sayıları giderek yüksek sesle saymıya başlayınca, ne oluyor, diye meraklanmışlar.

— Bir saattir kapıdan seni dinliyoruz, dediler.

Sekizyüzbin dokuzyüzyetmişikiye kadar gelmişim. Tam o sırada kapıyı açmışlar. Ben onlara,

— Durun beni şaşırtmayın, dedikten sonra saymaya devam ettim:

— Sekizyüzbin dokuzyüzyetmişüç... sekizyüzbin dokuzyüzyetmişdört... Sekizyüzbin...

Hepsinin gözleri büyümüş, korkuyla bana bakıyorlardı.

— Yok canım, meraklanmayın, çıldırmadım. Uyumak için sayıyorum.

— Ne uyuması, saat dokuz... Pencereden baksana!..

Güneş tepeye çıkmış. Az kalsın saya saya, ben sayıları bitirecekmişim.

O geceden sonra bitürlü gözüme uyku tutmadı. Doktor,

— Çok çalışıyorsunuz. Sinirleriniz bozulmuş... dedi.

Sinir yatıştırıcı ilâçlar verdi. İlâçları aldıkça büsbütün uykum kaçıyordu. Uyku haplarını cebime doldurup, leblebi gibi yemeye başladım. Doktor inanmadı. Gözünün önünde bir avuç uyku hapını ağzıma atınca, gözleri dışarı uğradı,

— Aman, dedi, sevgilisinden yüz bulamıyan kızlar bu hapların dördünü birden yutar da intihar ederler. Sen ne yapıyorsun?..

Doktor, daha keskin ilâçlar verdi. Onlar da etkisiz...

Uykusuzluğumun altıncı günüydü. Evde kaldığım için karım,

— Sen bugün çocuğa bakar mısın, ben kışlık öteberi almak için çarşıya gideceğim, dedi.

Oğlumuz onbir aylık. Ama hiç yaramazlığı yok. Mamasına, uykusuna saatiyle alıştırdın mı, çocuğun zorluğu olmuyor. Bizim Ali, haftada bir bile ağlamaz. Sabah altıda uyanır. Mamasını yer. Parkının içinde kendi kendine oynar. Onda uyur. Onbirde uyanır. Mamasını yer. Üçe kadar yine oynar. Üçten beşe kadar uyur. Sonra yine oynar. Yedide yıkanır, haydi yatağa... onun mışıl mışıl uyumasına imreniyorum.

Kısacası Ali'ye bakmanın hiç bir zorluğu yoktur.

— Elbette bakarım, dedim.

Saat birdi. Karım yapılacak şeyleri bir bir anlattı:

— Üçe kadar hiç dokunma, kendi kendine her zamanki gibi parkında oynasın. Üçte sütünü ver, yatır. O kendisi uyur. Beşten önce uyanmaz. O zamana kadar da ben gelirim.

Yapacağım işleri bir kere de bana tekrarlattı. Sonra gitti. Ben Ali'yi bilmez miyim... Kendi kendine oynar, kuzu gibi sütünü içer, mışıl mışıl da uyur.

Karım kapıdan çıktı, oğlan da mızıldamaya başladı. Allah Allah... Olur şey değil. Mızıldanıp dururken ağlamaya da başladı. Ama nasıl ağlıyor, sanırsınız etinden et koparılıyor.

— Oğlum sus!...

Sus, dedikçe yaygarayı basıyor. Pire mi ısırdı desem... Baştan aşağı soydum, yeniden giydirdim. Susmuyor. Belki karnı açtır, dedim. Ama bu çocuğun belli mama saati var. Şimdi aç olmaz. Ne olur ne olmaz diye süt şişesini getirdim. Şişenin lâstik memesi ağzına gelinceye kadar öylece durdu. Tam memeyi ağzına sokarken elini bir çarpmasın mı! Şişe bir yana... Üstüm başım süt içinde kaldı. Hiç durmadan ağlıyor.

Hey Yarabbim... Su mu istiyor? Küçük bardağıyla su verdim. Elinin tersiyle bir de bardağa çarptı, haydi bardak yere... Yaygarayı da iki kat artırdı.

Annesi, çocuğun kucağa alınmasına kızar. Ama ne yapacaksın... Kucağıma aldım, başladım hoplatmıya:

— Hop tiri yavrum, hop tiri... Hop tiri yavrum, hop tiri...

Havaya atıp tutuyorum, olmuyor, hop tiri diyorum susmuyor...

Önüne gazeteler koydum. Gazeteyi yırtarken susar gibi oluyor, sonra yaygaraya başlıyor. Çiçeklere saldırdı. Aman çiçekleri koparsın da sussun tek... Türlü maskaralık yapıyorum. Elimle göbeğime vurup davul çalıyorum, yanağımı şişirip, ağzımla dümbelek çalıyorum. Ellerimi yere dayayıp, dört ayak oluyorum. Sırtıma alıyorum. Boynumdan ayaklarını geçirip, başıma çıkarıyorum. Ne yapacağımı şaşırdım.

Her yeni numara yaptıkça biraz susar gibi oluyor. Arsız arsız gülüyor. Sonra o numaraya alışınca yeniden ağlamaya başlıyor.

Zıplıyorum. Saçma sapan konuşuyorum. Nutuk veriyorum. Opera söyler gibi bağırıyorum. Dans ediyorum.

Ali bana bakıyor. Önce gülüyor. Sonra ağlıyor. O ağlayınca, yeni bir numara istediğini anlıyorum. Kollarıma alıp sallıyorum, havaya atıp tutuyorum. Hiç biri para etmiyor. Kankan mı yapmadım, sallan-yuvarlan mı yapmadım, çifte telli mi oynamadım, göbek mi atmadım... Tek sussun diye türlü hünerimi gösterdim. Şu numaraları sahnede yapsam, ünlü bir komik olur çıkardım.

Böyle böyle saat üçü ettik. Ben de geniş bir soluk aldım. Keratanın uyku saat gelmişti. Yatırdım yatağına, sütünü verdim. Şişeye bir tekme savurdu, yallah... Oğlanın bir iyi huyu vardır, saatinde yatağına yatar yatmaz, hemen uyur.

O gün bütün huylarını değiştirmiş. Uyumaz bitürlü. Oğlum, uyu... Uyumaz. Yataktan aldım, dizime yatırdım. Hem dizimde sallıyo-

rum, hem de ninni söylüyorum:

— Uyusana yavrum nini... Uyusana aslanım ninni... Uyusana tosunum niiinni... Ulan uyusanaaa!... Pışş pıışşş, pış pış... Pış oğluma niinni... Hadi güzel oğlum niinni... Uyusana köpoğlusu niiinni... Canına okuduğumun oğlu niinni... Hadi benim ton ton oğlum niiinniii... Eeee... eee... eee!... E benim oğluma, niiinni... Benim oğlum büyük adam olacak ninni... Benim oğlum çok büyük adam olsa kimin umurunda ninni... Hadi canım oğlum, uyusana ulan artık niiinniii! Eee, eee, eee... e! Benim oğlum büyüyünce babasının elini öpmeye gelecek niinni... Biz babamızın elini öpmeye çok gittik ya o da gelir niinniii... Hadi uyu ulan artık ninni... Ben oğlumla iftihar edeceğim ninni... Bekle edersin ninni... Ne mal olacağı şimdiden belli ninni... Ne kızıyorsun, babasına çekmiş ninni... Uyusana ulan, tak dedi canıma ninni... Eeee, eee, eee, e! Pıiiş pıiiş pıiiş pış! Bu çocuklar ne zor büyüyormuş ninni!... Anla babanın kıymetini ninni... Sen anladın ya o da anlar ninni... Ne halt etmeye çocuk yaparsın ninni... Vatana evlât yetiştiriyoruz ninni... Benim oğlum büyüyünce babasına bakacak ninni... Avucunu yala ninni... Zor bakar ninni... Sen babana çok baktın, o da sana bakar ninni... Uyusana cici oğlum, hadi aslan oğlum ninni... Sen daha bu çocuktan neler çekeceksin ninni... Huyun bana çekmez inşallah ninni... Adam olursun inşallah ninni... Hanimiş benim oğlum ninni... Uyusana ulan oğlum ninni... Hadi beee, uyu artık ninni... Benim oğlum babasını sevecek... Görürüz... Bir kız bulunca görüşürüz ninni... Her çocuk benim gibi olmaz... Bu çocuk iyi çocuk olacak ninni... Hele büyüsün, o da senin gibi babasından para koparacak ninni... Suratından belli ne mal olduğu niiinnii... Uyu artık yavrum ninni... Şimdi suratına tokadı yersin, ninni... Hıı hıı hı!.. Eeee, eee, eee, e!... Pıiiş, pıiiş, pış!...

Derken efendim, ben ninniye iyice kapılmışım. Eeee, e, pıiş, pıiş, hıı hıı derken oğlanı sallıyayım diye sallana sallana uyuya kalmışım. Ben uyumasına uyumuşum, Oğlana gelince, o dizimin üstünden kalkmış, odada ne var ne yok benzetmiş.

Karım eve geldiği zaman oğlanı son yazdığım hikâyenin üstünde buldu.

— Nedir bu hâl? diye bağırdı.

Ben uyku sersemi birden kendimi toparlıyamadım da, oğlan uyandı sanarak gözlerim kapalı, iki yanıma sallanarak, ninniye başladım:

— Uyusana ulan yumurcak niiinni...

Karım,

— N'oluyor? dedi,

— Uyumuşum galiba... dedim.

Şimdi ne zaman uykum kaçar da uyuyamazsam, hemen oğlanı uyutmaya başlıyorum. Ben uyuyorum, o da kendi işini yapıyor.

AMAN DUYMASINLAR

İsterseniz orası, isterseniz burası deyin. Ne derseniz deyin. Bilin ki, sizin evden, bizim evden başka bir evdir. Ama biz, hep birlikte o evin içinde yaşıyoruz.

Bir evin içinde geçenler hiç bir zaman dışarıya yansımamalıdır, dedi.

Küçük oğlanın başı yerdeydi. Baba ona,

— Anladın mı? diye sordu.

Küçük oğul,

—Anladım, diye fısıldadı.

Bu öğütten bir hafta sonra okuldan şikâyet geldi: Küçük oğul arkadaşlarının eşyalarını çalıyordu.

Baba,

— Aman, bunu kimse duymasın! İki paralık oluruz, diye kızına, büyük oğluna, karısına, kaynanasına ayrı ayrı tenbihledi.

O zamana kadar küçük oğlun ev içindeki küçük hırsızlıkları, ailenin namusunu, şerefini korumak için evden dışarıya sızdırılmıyordu.

Baba şerefine çok düşkündü. Eve bir misafir gelecek olsa, bütün cepleri yoklanır, cepteki paradan birazı alınırdı.

Baba,

— Sakın kimse duymasın... derdi.

Küçük oğlun çaldığı parayı iki katıyla ödemeye razıydı. Bir misafir hanımın konsol üzerindeki küpeleri kaybolunca, misafir hanıma ilk çıkışan baba oldu:

— Başka yerde düşürmüşsündür.

Anne, bigün küçük oğula,

— Seni yalancı seni!... diye bağırırken, baba koştu, açık pencereleri hemen kapadı. Karısına,

— Aman, dedi, aman komşular duyacak.

Büyük oğul'un cigaraya başladığı öğrenilince o kadar kızmıyan baba, günün birinde onun esrara da alıştığını duyunca, ilk işi aileyi toplayıp öğüt vermek oldu:

— Bu mesele hiç bir zaman evin dışında konuşulmayacak. Aile sırrı dört duvar arasında kalmalıdır.

Önce büyük oğul, sonra da küçük oğul, geceleri eve gelmemeye başladılar. Daha önceleri ikisi de eve geç geldikleri zaman, anne onlara çıkışacak olsa, baba hemen karısının ağzını kapar,

— Aman, derdi, konukomşu duyacak. Rezil oluruz.

Önce büyük, sonra küçük eve bütün gece gelmez olunca, baba,

— Bunu kesinlikle hiç bir yabancı duymıyacak! dedi.

Aradan çok geçmedi. Büyük oğul, esrar satıcılığından tutuklandı. Baba bütün aileyi topladı:

— Aman dışarıdan duymasınlar! dedi. Başkalarına karşı ayıp olur.

— Sorarlarsa? Nereye gitti derlerse?

— Geziye çıktı denecek... Kimse içimizi, içyüzümüzü bilmemeli.

Küçük oğulun hırsızlıktan yakalanması uzun sürmedi. Ailenin namusunu korumak için üstlerine kartal gibi kanatlarını geren baba,

— İçyüzümüzü kimse öğrenmesin, dedi. Aman haaa... Sakın kimseye bişey söylemeyin. Nerde diye soran olursa, işe girdi, taşraya gitti diyeceksiniz... Anladınız mı?

Büyük oğlan sıksık sözde geziye gidiyor, küçük oğlan da işe girip çıkıyor, ikidebir taşraya gidip geliyordu.

Kızın günden güne karnı şişmeye başlayınca, baba, evdekilere,

— Aile mahremiyetine saygılı davranacaksınız, dedi. Bu evde olan biten, yine bu evde kalacak. Amman kimse duymasın...

Bir küçük ameliyatla kızın karın şişi indirildi. Bu ameliyat birkaç kere tekrarlandıktan sonra genç kız önceleri geceleri eve geç gelmeye, sonra da hiç gelmemeye başladı.

Birgün de eve iki kişi geldi:

— Karınızın dün geceki kumardan üçbin lira borcu var!

Baba,

— Peki, dedi, ben namuslu insanım. Lûtfen yarın gelin, paranızı alın...

Ertesi güne kadar, bir parça da eşya satarak üçbin lirayı tamamladı. Adamlar gelmeden kendisi götürdü, parayı verdi. Evdekilerine de,

— Kedi bile pisliğini örter, dedi. Bu evin duvarlarından hiç bir aile sırrımız sızmıyacak. İnsanın bu dünyada dostu var, düşmanı var. Bir aile içinde her şey olur. Ama kendi içimizde kalsın.

Ailesine çok düşkün olan baba, bir evini satıp onbin lira ödemek zorunda kaldı. Çünkü büyük oğlunun dolandırdığı bir adam kapıya dayanıp bağırmıya başlamıştı:

Birgün eve polis geldi. Kaynanasının randevu evinde yakalandığını haber verdi.

— Aman kimse duymasın! diye polisi içeri aldı. Ertesi gün olayı gazeteler yazdılar ama, kadının adını vermediler. Yalnız «şehrimizin tanınmış ailelerinden birine mensup elli dört yaşında bir hanım» diye yazdılar. Daha bu belâ temizlenmeden karısı kumarhanede, kızı da başka yerde basıldı. Baba,

— Aman duymasınlar! diye çırpınıp duruyordu.

Bu haberi yazan gazetecileri evine sokmayarak, dedikoduyu önlemiye çalıştı.

Birgün baba, bütün aileyi topladı. Hepsi bir masa etrafındaydılar. Baba,

— Beni dinleyin, dedi. Ailemizin şerefi var. Namusu var. Allah hepinizin belâsını versin, ne yaparsanız yapın. Yapın ama kimse duymasın. Her sırrımız içimizde kalsın. Herkesin işi gücü yok, dedikodu yapar. Olmadık lâf söyler. Yabancılara karşı ayıp olur. Biz bize neyse...

Anne,

— İyi söylüyorsun ama, dedi, aile sırrımızın içerde kalması için artık bu ev küçük gelmeye başladı. O yüzden başkaları duyuyor sırlarımızı.

— Daha büyük bir yere taşınalım.

Dört katlı bir apartıman tuttular. Alt katta

büyük oğlu esrar tekkesi işletiyor. Birinci katta küçük oğul sahte para basıyor. İkinci katta kaynananın randevu evi var. Üçüncü katta karısı kumarhane işletiyor. Dördüncü katta da kızı kaçak kadın eşyası satıyor, dolar karaborsacılığı yapıyor. Kendisi de namusu dairesinde bu dört kat arasında gidip geliyor. Alt kattaki oğlunun esrar tekkesinde bir gürültü duysa hemen oraya koşup,

— Aman yavaş! diyor, kimse duymasın! Yabancılara karşı ayıp olur.

Karısının kumarhanesinde bir patırtı olsa, hemen oraya yetişiyor,

— Aman, susun! diyor, komşular duymasın! İbadet de gizli, kabahat de...

Kaynanasının katında bir hır çıksa, oraya koşup,

— Amman dışardan duymasınlar! diyor.

Yalnız, geçen gece evi polisler bastı. Bütün mahalle buna şaştı. Sivil polisler gürr diye kapılardan, pencerelerden içeri dolunca, karısı, kızı, kaynanası, iki oğlu polislere yalvarmıya başladılar:

— Aman yavaş. İçerde uyuyor da... Aman duymasın!

Uyuyan baba gürültüden uyanıp yataktan fırladı. Kapıyı açtı,

— Duysunlar be! Duyarlarsa duysunlar!.. diye barbar bağırdı. Varsın, duysunlar yeni bir ev açarız. Daha büyük bir ev...

PUL YAPIŞTIRMAK

Dilekçemi yazdım, altına da onaltı kuruşluk pulu bir güzel yapıştırdım, vereceğim dairenin kalemine götürdüm. Bayanın önüne koydum. Şansım varmış, bayan o sıra tuvaletini bitirdiğinden dilekçemi aldı, sol kaşını yukarı doğru kaldırıp,

— Hani bunun pulu? dedi.

— Altına yapıştırdım bayan.

— Hani, nerde?

Dilekçeyi elime aldım, pul mul yok. Allah Allah... Yahu bunun pulunu yapıştırmıştım. Merdiveni indim, karşı tütüncüden onaltı kuruşluk dilekçe pulu aldım. Pulların arkasını dilimle ıslatıp, dilekçeme yapıştırdım. Bayan memurun masasına götürdüm. Bayan memur,

— Siz demin de geldiniz, dedi.

— Evet, iyi bildiniz, dedim.

— Ben size ne demiştim?

— Ne demiştiniz, affedersiniz, unutmuşum.

— Pul yapıştırın, demedim mi?

— Dediniz.. Ben de gidip pul aldım, yapıştırdım.

— Hani? Nerde bunun pulu?

Dilekçemi uzattı, bir de baktım, pul yok. Bu ne iş? Haydi birincisinde pul yapıştırmayı unuttum, diyelim. Unutmadım ya, ama ikinci pulu yapıştırdığımı iyice biliyorum.

Bayan ne kadar azarlasa haklı. Utanarak dilekçemi aldım. Merdiveni bir daha indim. Pul almak için yine karşıdaki tütüncüye gittim. Üçüncü onaltı kuruşluk pulu aldım.

O sıradan yanımdan biri çıktı,

— Bu pullar büyülü mü nedir kardeşim, dedi, şu dilekçeye tam beştir pul yapıştırıyorum. Gözle kaş arasında pul yok oluveriyor. Bişey değil memura karşı ayıp oluyor.

Bu sefer pulu iyice tükürükledim. Üstüne de yumruğumla bastım. Dilekçeyi dörde katlayıp elimde sıkı sıkı tuttum. Bakan memura götürdüm. Artık bu işi başardığımdan Bayana gülümsedim de... Bayan memur,

— Rica ederim, dedi, siz benimle alay mı ediyorsunuz?

Birden suratım ekşidi.

— Estağfurullaaaah... Ne diye alay edeyim?

— Nerede bunun pulu?

Kadının suratına şöyle bir baktım. Hı hı... Sen kime yutturuyorsun, demek istedim. Ben bu pulu üç tanığın yanında yapıştırdım. Getirirken de elimde sıkı sıkı tuttum. Ruh olsa uçamaz. Sen kime yutturuyorsun? Oh maşallah... Kazancın yolunu bulmuşsunuz. Biz pulları yapıştıralım, siz sökün. Sonra da, hani bunun pulu?

Bunları söylemedim ama, içimden geçenleri bakışım belli etti.

— Pulsuz dilekçe nerde gördünüz? Ayıp...

Gözümden kaçsa kaynayıp gidecek...

Kadının elinden dilekçeyi hırsla aldım. Koridora çıktım. Bir sürü insan, koridorun duvarına pat pat vurup duruyorlar. Görülmemiş bişey... Yurttaşların işine bakan yok da, başlarını taşa vuracaklarına yumruklarını duvara mı vuruyorlar? Birinin yanına yavaşça yanaştım.

— Affedersiniz, dedim, sormak ayıp olmasın ama, merak ettim de... Neden böyle yumruğunuzu küüüt küt duvara vuruyorsunuz?

Adam yumruğunu bir kere daha kaldırıp, Ya Allah, diye duvara indirdikten sonra,

— Kör müsün? dedi, görmüyor musun, pul yapıştırıyoruz işte!...

Gerçekten bir de baktım, yurttaşlar sırayla koridorun iki duvarına dizilmişler, bir elleriyle dilekçe kâğıtlarını duvara dayamışlar, öbür elleriyle ha babam dilekçenin üstündeki pula vuruyorlar. Neye benziyor, biliyor musunuz? Hani Luna parklarda kuvvet ölçen yumruklama makineleri vardır ya, işte öyle...

— Yahu, bu ne iştir, dedim, bu pulların arkası zamklı değil mi?

Yumruk atanlardan biri, alnından şıpır şıpır damlayan terleri kolunun yeniyle sildi.

— Ne zamandayız, dedi, şimdiki zamklar tutuyor mu? Şimdi ne zaman? Ekmek alırsın, doyurmaz. Mürekkep alırsın, yazmaz. Boya alırsın, tutmaz. Pul alırsın yapışmaz. Zamk diye pulun arkasına su sürüyorlar. Ondan sonra vatandaşın işi yoksa pul yapıştırsın.

Pul yumruklayanlardan biri,

— Gazeteler, son zamanlarda yurttaşların şikâyetleri azaldı, diye yazıyor. Kardeşim, nasıl azalmasın. Millet dilekçesine pul yapıştıramıyor ki, şikâyet etsin. Tam dört kişiyi mahkemeye vereceğim, bu pulların derdinden, dâva dilekçi veremiyorum.

Başka biri,

— Evet ama, damga pulu satışı beş misline çıkmış, dedi.

— Damga pulu öyle de posta pulu başka türlü mü?

— Anlaşılan, bunlara mahsustan zamk sürmüyorlar ki, pul çok kullanılsın diye...

— Ben sabahtan beri yedi dilekçe pulu aldım. Dilekçeyi memurun masasına getirene kadar pullar uçup gidiyor. Hani terbiyeli köpekler vardır, Ne kadar alıp uzağa götürsen, bağlasan, yine eski evine kaçıp giderler... Pullar da öyle...

Yanımdakine,

— Öyleyse gidip bir pul daha alayım da, ben de sizin gibi yapıştırayım, dedim.

Adam,

— Al, bende desteyle pul var, dedi, bakalım hangisi yapışacak... Artık baht işi...

Adamın verdiği pulu tükürüklerken, başka biri,

— Durun, dedi, müsaade edin de ben tükürükleyim.

— Neden? dedim.

— Bizim tarafta bir haftadır sular akmadığından, hiç su içmiyoruz da benim tükrüğüm tutkal kesildi. Nereye sürsem yapışıp kalıyor. Bir daha çıkarmanın imkânı yok.

Demeye kalmadı, beni iten, dirsekleyen biri önüme geçti.

— Aman Allah rızası için şunu da tükürükleyiver!... diye yalvarmaya başladı.

Adam, bana sıra gelmeden, on, onbeş kişinin pulunu yapıştırdıktan sonra,

— Kalmadı, dedi, bitti.

O sırada başka biri de ağzından kanlar akarak feryada başladı. Ne var, ne oluyor, diye o yana gittik. Bu pulların arkalarına zamk sürmezlermiş, sürmezlermiş de birine de sürünce tam sürerlermiş. Adama da böylesi düşmüş. Tükürüklemek için pulu diline sürünce, pul yapışmış, çekmesine... Çekmiş. çekince de, dilinin zarı olduğu gibi kalkmış zavallının.

Koridordan geçen bir memura,

— N'olursunuz, şu pulu yapıştırmak için biraz zamk verir misiniz, insaniyet namına... dedim. Adam bir tersledi.

— Yahu, biz kaç kişiye zamk yetiştireceğiz? Önüne gelene zamk ver. Benim zamk fabrikam mı var? Bu kadar çimento fabrikası açacaklarına bir de zamk fabrikası açsalar ya... Sabahtan beri iki kavanoz zamk bitti. İş mi göreceğiz, yoksa herkese pul mu yapıştıracağız...

Ondan da hayır çıkmayınca, pulu da dilekçeyi de aldım, bayan memura götürdüm.

— Bakın, dedim, şu pul, şu da dilekçe... Allah için tanıksınız. Gözünüzün önünde yapıştırıyorum.

Pulu yapıştırıp dilekçeyi verdim. Altı ay bekledim. Altı ay sonra dilekçeme cevap geldi:

«Dilekçeniz pulsuz olduğundan gereken işlemin yapılamadığı.....»

NAZİK ALET

NAZİK ALET

Başınızın derde girmesini istemiyorsanız, başı derde girenlerin hayatından ders almalısınız. Olur a, günün birinde Ankara'ya gideceğiniz tutar. Eşe dosta,

— Ankara'da yapılacak bir işiniz var mı? diye sorarsınız. Onlar da elinize bir paket tutuşturup,

— Ne *olur, şunu* Ankara'da filân yere bırak! deyiverirler.

Sakın böyle bir tongaya basmayın. Kimsenin verdiği paketi taşımayın. Bu dersi alabilmeniz için de benim başımdan geçenleri dinlemelisiniz.

Bu işin bir öncesi var. İlkin onu anlatayım. Çalıştığım gazetedeki arkadaşlara küçük şakalar yapmıştım. Bunlardan biri —affedersiniz— keskin zampara olduğunu söyler durur. Dinletecek birini buldu mu, hemen zamparalık hikâyeleri anlatır. Oysa biz onun anlattıklarının hepsinin palavra olduğunu biliriz. Şuna bir oyun oynıyayım, dedim. Pembe bir kâğıda inci gibi yazılarla bir kız ağzından bir aşk mektubu döktürdüm. Arkadaşa postaladım. Kız, sözde onun yazılarını gazetede okurmuş. Hayran olurmuş. Tanışmak istiyor. Elinde kırmızı çantayla Sirkeci garı önünde saat onbeşte bekliyecek.

Mektup geldi. Arkadaş sevinçten çıldırdı. Giyindi, kuşandı, tıraş üstüne tıraş, söz verilen yere gitti. Tam ikibuçuk saat bekledi. Biz de onu karşıdaki kahveden seyrettik.

Sonra kızdan ikinci mektup geldi. Kızın çok önemli işi çıkmış. Özür diliyor. Bu çarşamba Bakırköy tiren istasyonunda saat onaltıda bekliyecek. Kız yine işi çıktığı için gelmedi. Özür diledi. Paşabahçe iskelesinde buluşmalarını rica etti. Oraya da gelmedi. «Levent'te buluşalım» diye mektup yazdı. Mektup üstüne mektup yazan bu kızın evli olduğu anlaşıldı. Kıskanç kocasından gözaçamadığı için gelemiyordu. Onun için çok uzaklarda buluşma yeri gösteriyordu. Büyükada'da, Kilyos'ta, Florya'da, Okmeydanı'nda...

Bu alay, iki-üç ay sürdü. Daha da sürecekti ama, o arada tanımadığı kızdan aşk mektupları alan arkadaş evlendi de, İstanbul'u yer yer dolaşmaktan kurtuldu.

İkinci arkadaşa yaptığım küçük şaka, şöyle oldu. Tekel aleyhine çok ağır bir yazı yazmıştı. Bu yazıdan üç gün sonra Tekel İdaresi bu arkadaşa bir sandık içinde likör, köpüklü şarap, votka gönderdi. Daha doğrusu o böyle sanıyordu. Kapalı sandığı bize gösterip övündü. Akşam da sandığı bir otomobile koyup evine götürdü. Evde de karısına, kaynanasına, çocuklarına epiy atıp tutmuş:

— Biz bir yazı yazdık mı, adamın işini, bitiririz. Tekel, sus payı olarak bana bir sandık içki hediye etti. Ben böyle hediyelerle susacaklardan değilim. Yarın daha ağır bir yazı yazayım da görsünler.

Arkadaşımızın ağır yazısı, rakı şişelerindeki mantarların sıkılığından, zor çıkarılmasından şikâyetti.

Evdekilerine bir zaman şişindikten sonra,

— Açın bakalım şu sandığı! demiş.

Heyecanla sandık açılmış.. İçinden tohuma kaçmış kırk hıyar çıkmış.

Hemen kaynana fırsatı kaçırmayıp, hıyarların en irisini eline almış,

— Nasıl bir yazar olduğunu işte gör! demiş.

Bu alçaklığı yapsa yapsa kim yapar? Belli...

Üçüncü arkadaşıma yaptığım küçük şaka da şuydu. Bu, bizim gazetenin idare müdürüdür. Tramvayların, otobüslerin tabelâlarındaki yazılardan başka hiçbişey okumaz. Bigünden bigüne gazete okuduğu bile görülmemiş. Yalnız, gazetelerdeki yıldız falını merakla okur. Bu yıldız falını da ben yapıyorum. Ama o benim yaptığımı bilmiyor. Her sabah ilk işi, gazeteyi açıp kendi doğum gününde yıldız falının ne dediğini okumak. Birgün onun doğum gününe şöyle yazdım:

«Arkadaşlarınıza elinizden geldiği kadar yardım ediniz. Bir arkadaşınız sizden borç isterse, geri çevirmeyiniz. Siz yardım ettikçe, Allah size daha çok verir...»

Öğleden sonra da gidip kendisinden, üçyüz lira borç istedim. Cimrinin biridir. Yıldız falı-

nı okumasaydı, üçyüz kuruş bile vermezdi.

— Ne zaman ödeyeceksin? dedi.

— Haftaya... dedim.

Üçyüz lirayı verdi. Haftaya onun yıldız falına şöyle yazdım:

«Siz, bir arkadaşınıza borç vermişsiniz. Arkadaşınızı, alacağınız için sıkıştırmayın. Çünkü bugünlerde kısmetiniz açılacak, elinize hiç yoktan büyük para geçecek. Yardıma devam edin. Yoksa kısmetiniz kapanır.»

O gün, idare müdüründen ikiyüzelli lira borç daha aldım. Böyle böyle, ondan aldığım para binaltıyüz lira oldu. Bigün yine yazdığım yıldız falına güvenerek, ikiyüz lira daha istedim.

— Ulan, ben bu kısmetin de, yıldız falının da... diye sövüp saymaya başladı. Ben de kaçtım.

Öbür arkadaşlara da yaptığım ufak tefek şakalar var. Şaka yaptıklarımın hepsi birleşmişler, şuna bir ders verelim, aklı başına gelsin, demişler.

Bir iş için Ankara'ya gidecektim. Töredir ya, ben de onlara, lâf olsun diye sordum:

— Ankara'da bir işiniz var mı?

— Aman, dediler. Ankara'daki büroya gidecek bir paket var... Onu götür.

Biraz sonra sarılı bir paket getirdiler. İpinden bir tuttum, paket yerinden kalkmıyor.

— Yahu, bu ne?

— Bu, dediler, telefokspretiks âletinin yedek parçası...

— Bir nakliye ambarına versenize!..

— Sen çıldırdın mı yahu? Ambara verilir mi? Gayet nâzik bir âlet. Yere hızlı konsa, biri yavaşça çarpsa kırılır. Çok nâzik bir âlet...

— Postaya verin!

— Sen delisin. Hiç böyle nazik bir âlet postaya verilir mi? Dörtyüzellibin liraya alındı. Bu döviz sıkıntısında bu âleti getirtene kadar göbeğimiz çatladı. Ya postada kaybolursa?.. Dörtyüzellibin değil milyon verilse bulunmaz.

Sürprizi, yazının sonuna saklayıp da ne olacak? Şimdiden size söyliyeyim. Paketin içine dört tane kaldırım taşı koymuşlar. Hiç böyle bir oyun aklıma gelmedi.

— Aman, dediler, çok dikkat et. Gözünün önünden hiç ayırma. Sakın hamala filân verme, bir yere çarpar, âlet bozulur. Burada tamir edecek adam da yok. Aman haaa!.. Çok nâzik bir âlettir.

Çok hassas âleti elime aldım.

— Ankara'da rasgele bırakma, dediler, gazetenin Ankara bürosunda toplanın, paketi arkadaşlarla birlikte açın. Onlara âleti sapasağlam teslim et. Hattâ bir de zabıt tutsanız iyi olur.

Benim durumumu, sorumumu iyice anlıyabilmeniz için, siz de benim gibi elimdeki pakette dört tane kaldırım taşı olduğunu bilmemiş olun.

Aman Yarabbi! Ne büyük sorun! Dörtyüzellibin liralık bir âlet, son derece ince, hassas. Bir yere çarpsa bozulur. Onaracak yok. Milyon lira verseniz bulamazsınız. Bir dert...

Paketin ipi kopacak diye, ödüm patlıyor. Kucağıma aldım. Ağır da körolası, benim diyen hamal zor taşır. Bâbıâli yokuşundan aşağı kan ter içinde iniyorum. Şu insanlar da yürümesini hiç bilmezler. Kimi çarpar, kimi iter, kimi dirsek vurur. Paketi göğsümün üstünde kundakta çocuk gibi tutuyorum.

— Kardeşim, yavaş...

— Ne olmuş, yavaş olmazsak...

— Yahu, âlet var, nâzik bir âlet...

— Şimdi senin âletinden...

Adam sövse ne yaparım? Kızıp da suratıma iki tokat atsa, elimi kaldıramam. Çünkü kucağımdaki âlet nâzik... En iyisi yolumda gitmek. Göğsümün üstünde taşıdığım âleti kollaya kollaya Sirkeci'ye geldim. Orası daha dert. Bir dolmuşa kırk kişi saldırıyor. Ben, yavrusunu koruyan kartal gibi, hassas âlete kanat germişim. Dolmuş diye saldırırken, tam da arabadan içeri gireceğim sıra, önüme geçmek için, biri çelme taktı, beni yere yıktı. Ben yuvarlandım, o dolmuşa daldı. İnsan, nâzik bir âleti taşırken ne kadar da çevik oluyor. Artık canımı unuttum, âletin derdine düştüm. İşte o duyguyla, yere yüzükoyun kapaklanmadım da, sırtüstü geldim. Âlet üstümde kaldı. Çok şükür âlete bişey olmadı. Oldu mu, olmadı mı, o da belli değil ya... Bir çarpsa bozulurmuş. Ya bozulduysa? Yavaşçacık yerden kalktım. Anladım, bu nâzik âletle dolmuşa, otobüse binilmiyecek. Taksilere gittim, yalvarıyorum:

— Kardeşim, kendim için değil. Şu nazik alet için. Ne olur! Ne istersen vereyim...

Karaköy'e kadar onbeş lira. Olsun, elli lira dese vereceğim. Yolda araba sallanır. Âletin içinden bir teli kopacak diye içim titriyor.

— Bay şoför, ne olursun, yavaş sür!

Küt, pat... Bu İstanbul sokaklarının kaldırımları yapılırken, taşınacak nâzik âletler hiç düşünülmemiş.

Nâzik âleti Karaköy'e getirdim ama, gen de bittim. Artık taşıyacak dermanım yok. Bir hamala verdim.

— Aman çarpma! demeye kalmadı, hamalın elinden ip kopup paket düşmesin mi? Eyvah... Haydi hamalla birbirimize girdik. Kendikendime, «artık bu nazik âletten hayır kalmadı» diyorum. Ömrümce çalışsam ödeyemem. Bir de bozarsam, beni işten çıkarırlar. Sağlıkla yerine verip, şu belâdan bir kurtulsam...

Nâzik âleti vapura getirene kadar ne çektiğimi ben bilirim. O gün de deniz dalgalı. Vapur her sallandıkça içim bir kere hop ediyor. Kucağımdan bir yere bırakamıyorum âleti. Yanımdaki yolcular, telâşımı görüp merak ettiler de soruyorlar. Onlara anlatıyorum:

— Efendim, çok nâzik bir âlet. Beşyüzbin lira verseniz bulunmaz. Bu döviz sıkıntısında alana kadar neler çektik. İçinden bir teli koptu mu, bozulur. Burada yapacak usta da yok.

Artık nâzik âlet için neler öğrendimse bire bin katıp anlatıyorum. Sonra da içime bir korku düştü. Çok para ettiğini anlayıp ya çalarlarsa...

Haydarpaşa'ya geldik. Hamallar,

— Taşıyalım, diye üstüme saldırdılar.

Hamala verir miyim? İki kolumla sımsıkı kucaklamışım, nâzik âletle sarmaş dolaş, trene bindim.

Yataklı vagonda bir «Oooh!» dedim. Dedim ama, bu sefer de âleti bırakıp bir yere gidemiyorum. Yemek yemek için lokanta vagonuna giderken, nâzik âlet kucağımda. Dahası var, helâya girerken nâzik âlet de yanımda. Gözü kör olsun, tren bir hızlı sallanıp da ayağım kaymaz mı? Haydi ben bir yana, nâzik âlet bir yana. Boşuna, sakınan göze çöp batar, dememişler. Bu nâzik âlette de, artık âletlik yer kalmamıştır ya... Bunu bana verenlere sövüp sayıyorum. Âlet, yukarıdan düşecek diye ödüm kopuyor. Ben alt yatakta yatayım, diye adama rica ettim.

— Neden? dedi.

— Bu elimdeki nazik âlet... diye başlayıp hepsini anlattım.

Razı oldu ama, ben adamın bakışlarını hiç beğenmedim. Gözleri hep âlette... Sabaha kadar uyuyamadım.

Ankara'ya geldim. Binbir zorlukla âleti, Ankara bürosuna getirdim. Bürodaki bütün arkadaşları topladım. Nâzik âleti onlara iyice anlatıp,

— Şimdi, dedim, bu âlet hepinizin gözü önünde açılacak. İşte size teslim. Ben üstüme hiç sorum almam.

Büronun şefi ne dese iyi!

— Dün gece İstanbul'dan telefon ettiler. Bu âlet yanlış gelmiş. İzmir'e gidecekmiş. Sen yine geri götüreceksin!

— Döneceğim güne kadar burada kalsın! dedim.

— Nemize gerek, bozulur da... Alamayız.

Otelde bırakamazsın, emanetçiye veremezsin. Ankara'ya ben iş için geldim. İki bakan, üç genel müdür, bir de banka müdürüyle konuştum. Hep o nâzik âlet kucağımda.

— Nedir o? diye soruyorlar.

Ben hepsine anlatıyorum:

— Çok nâzik bir âlet olup, beşyüzbin lira verilse yok. İçinden bir tel kopsa...

O nâzik âleti, İstanbul'a geriye nasıl getirdim, ben bilirim.

Gazeteye getirince bütün arkadaşlar başıma toplandı.

— Açın da bakalım, belki bozulmuştur, dediler.

Açtılar. İçinden dört kaldırım taşı çıktı. Hepsi gülmekten yerlere yuvarlandı. Benim gözüm dönmüş. Kaldırım taşının birini yakalayıp üzerlerine yürüdüm. Kaçıştılar. Arkalarından fırlattım. Kapının camı kırıldı.

Benim başıma gelen size ders olsun.

— Şu paketi... derlerse, sakın paket maket almayın!..

AJAN OX - 13

Uzakdoğu'da, kuzey ülkelerinde ve Ortadoğu'da uzun yıllar casusluk yapmış, biçok sabotaj işlerini yönetmişti. Ülkesinin en büyük casuslarından biriydi. Uğraşında öyle üstün başarılar kazanmıştı ki, daha yaşarken, dünya casusluk tarihinde önemli bir yer almıştı.

Yaşlanmıştı, ama genç görünüşlü, dinç bir adamdı. Ülkesi, ondan daha çok yararlanılacağını umduğundan, bu ünlü casusu, önemli işler çevirmesi için Türkiye'ye göndermişti.

OX - 13 şifresiyle ülkesinin casusluk örgütünde yazılı olan ajanın Türkiye'de kullanacağı takma ad Riçırt Veling (Richard Welling) ti. Riçırt Veling, çalışacağı ülkeye gitmeden önce, o ülke halkının dilini öğrenirdi. Türkiye'ye gelmeden önce de, Türkçeyi öğrenmişti. Dil öğrenmekte büyük yeteneği vardı. Türkiye'ye yerleşip burada bikaç ay kaldıktan sonra Türkçesini iyice ilerletmişti.

Bir yabancı dili en iyi öğrenmenin yolu, o dili anadili olarak konuşan bir kadınla evlenmekmiş. Riçırt Veling'in de, Türkiye'de üstlendiği gizli görevi başarabilmesi, Türk'lerden hiç ayırt edilmeyecek denli Türkçe konuşması, bu beceriyi elde etmek için de bir Türk kadınla evlenmesi gerekiyordu. Böyle bir genç kadın buldu. Evlenmek için herşey yolunda giderken, genç kadının anababası, Riçırt Veling'in müslüman olmasını ileri sürdüler. Yoksa, kızlarını ona vermeyeceklerdi.

Riçırt Veling için, müslüman yada musevî, hıristiyan yada budist olmanın hiçbir ayrımı yoktu. Ancak, bilgisizliğinden böyle düşünüyordu. Ünlü ajan OX - 13 için, öbür dinler arasında bir ayrım olmayabilir ama, islâm dinine gelince erkekler için durum değişirdi. OX-13'ün müslüman olabilmesi için, müslümanların fazlalık saydıkları vücudundaki küçük bir parçayı kestirip atması gerekiyordu. Görev tutkusuyla bay Riçırt Veling, bu dinsel ameliyata da katlandı. Yaşı ilerlemiş olduğu için, bay Riçırt Veling'in sünnet edilmesi hiç de kolay olmamıştı ama, her fedakârlığı göze alan ünlü ajan bütün dinsel törenlerden geçmiş, takmaadı olan Riçırt Veling'i de Reşat Veli yapmıştı. Böylece Reşat Veli, artık kendisine, rahatça çalışabileceği bir ortam yaratmıştı.

Kimi olayların, insanları birdenbire değiştirdiği, az da olsa görülmüştür. Müslüman olması. Türklerin arasına girmesi, Türk kadınla evlenmesi de, bay Reşat Veli'nin dünya görüşünü birdenbire değiştirdi. Aralarında yaşadığı insanları yakından tanıyınca, onların ne denli iyi olduklarını gördü. Bunca yılın ünlü casusu, ilk olarak görevinden tiksiniyordu. O, bu denli iyi yürekli insanlara kötülük yapamazdı. Kırk yıllık taşlaşmış casus yüreğinin birdenbire yumuşayacağına inanılamaz. Ama her kuralın bir ayrısı olur. Reşat Veli için de böyle oldu. Burdaki iyi yürekli insanlardan onun içine de iyilikler doldu.

Günün birinde, karşı casusluk işleriyle uğraşan bir resmî daireye gidip teslim olmaya karar verdi. Gidip orda gerçek kimliğini açıklayacak, gizli görevlerini anlatacak, casusluktan vazgeçtiğini söyleyecekti. Bundan sonra, mutlu aile yuvasında sevgili eşiyle ve bu sevimli, iyiyürekli insanlar arasında yaşayacaktı.

Bigün, öğleden sonra, karşı - casusluk dairesine gitti. Bir süre binada gezindi. İlgililer, onun casus olduğunu öğrenince kimbilir nasıl şaşıracaklar, belki de tutuklamaya kalkacaklardı. Sonra da uzun uzun sorguya çekilecekti. Ama o başına gelecek her şeyi göze almıştı.

Birinci katta bir odanın kapısını tıklattı. İçeri girdi. Masadaki memur, ne istediğini sordu. Reşat Veli, kestirmeden konuya girmek istediği için, hesabına çalıştığı ülkenin de adını vererek oranın casusu olduğunu söyledi.

Memur için «ora», «o ülke» öyle önemliydi ki, o ülkenin adını duyunca, «casus» sözcüğüne hiç önem vermedi, belki de bütün dikkati o büyük ülkenin adına gittiğinden, casus sözcüğünü duymadı bile...

Reşat Veli, karşısındakinde hiçbir şaşkınlık görmeyince, bir daha, oranın casusu olduğunu söyledi.

Memur, yerinden kalktı, elini uzattı. Ajan OX-13'ün elini sıkıp,

— Tanıştığımıza çok memnun oldum efendim, buyrun, oturun rica ederim... diye yer gösterdi.

Evet, evet, Reşat Veli, bu insanlar için hiç yanılmamıştı; o denli iyiyürekliydiler ki, bir casusu bile güleryüzle karşılıyor, ona oturacak yer gösteriyorlardı. Oturdu. Yüksek düzeydeki memur, cigara ikram etti. Reşat Veli,

— Ajan OX-13 olarak tanınırım. Asıl adım Riçırt Velling'tir... dedi.

Memur da ona kendi adını ve görevini söyledikten sonra,

— Bizden bir isteğiniz mi var? dedi.

Reşat Veli, memur şaşacak diye beklerken, kendisi şaşıp kalmıştı. Belki anlamamıştır diye bir daha,

— Ben casusum! dedi.

Memur,

— Yaaa, çok güzel... —Kısa süre düşündükten sonra— Bizden bir iş mi istiyorsunuz? diye sordu.

Reşat Veli'nin cevap vermesine kalmadan, elini dostça onun sırtına koyarak,

— O zaman, dedi, ikinci katta, kapısında 338 yazılı odadaki görevliyi göreceksiniz.

Reşat Veli, söylenilen odadaki memura gidip ona da casus olduğunu söyledi. Adam, ciddî bir yüzle,

— Ne casusu? Yâni hangi konularda casusluk yapıyorsunuz? diye sordu.

Reşat Veli,

— Sabotaj, daha çok patlama işleri... dedi.

Adam,

— O dalda bütün kadro dolu, hattâ kadro fazlamız bile var. Size iş veremiyeceğiz... dedi.

Onca yılın soğukkanlı casusu sinirlenmişti, sesini yükselterek,

— Casus olduğumu söylüyorum size! dedi.

Memur, serinkanlılıkla,

— Olabilir, dedi, ama biz ne yapalım? Casussunuz diye size iltimas mı yapacağız?

— Size ajan olduğumu söylüyorum. Benimle ilgilenecek bir makam yok mu burda? Bütün gizli plânları vereceğim size...

Memur,

— Haaa, o başka... dedi, o zaman siz, bir zahmet üçüncü kata çıkın. Koridorun sonunda sağdaki odadan çalışan memuru görün. Patlatma işleriyle o uğraşır.

Reşat Veli, denilen yere gitti. Ordaki görevliye,

— Beyefendi, ben bir casusum! dedi.

Görevli, başını önünüdeki yazıdan kaldırmadan,

— Sizi kim gönderdi? diye sordu.

— Kendim geldim.

Başını kaldıran görevli,

— Yâni, sizi bana kim tavsiye etti? diye yeniden sordu.

— 338'deki memurunuz, patlatma işleriyle sizin uğraştığınızı söyledi.

— Evet ama, ne gibi patlatmalar?

— Köprüleri havaya uçurmak filân gibi...

— Köprü mü dediniz?

— Evet.

— Sizi yanlış göndermişler beyim, biz de sabotajla uğraşırız ama köprü sabotajlarıyla değil...

— Peki, kime başvurayım?

Memur, düşünme zamanı kazanmak için kalemin sapını dişleri arasında çiğneyerek,

— Köprü, köprü, köprü... diye bir süre mırıldandıktan sonra, dördüncü kata çıkıp orda, köprü sabotajlarıyla kimin uğraştığını sorun... dedi.

— Bilir mi?

— Tabiî, kime sorsanız, size gösterir...

Ünlü casus, kendisine denildiği gibi yaptı. Köprü sabotajlarıyla ilgili memura, casus olduğunu, buraya sabotaj için gönderildiğini, kimi köprüleri havaya uçuracağını baştan sona anlattı. Onu dikkatle dinleyen memur,

— Nasıl köprüler? diye sordu.

Nerdeyse patlayacaktı Reşat Veli,

— Bilinen köprüler işte... dedi.

Memur açıkladı:

— Yâni ahşap köprüler mi, beton köprüler mi, taş köprüler mi, demir köprüler mi, asma köprüler mi? Köprü çok... Bizde her köprü türüyle uğraşan ayrı bürolar vardır.

Reşat Veli,

— Daha çok demir köprüler... dedi.

— Haaa, şimdi anlaşıldı. Öyleyse siz yanlış gelmişsiniz. Bir zahmet, beşinci kata kadar çıkacaksınız. Orda 601 sayılı odaya girin. Ordaki memura benden bir selâm söyleyin, O sizin işinize bakar.

Reşat Veli, yâni Riçırt Veling, büyük umutla beşinci kattaki söylenilen odaya girdi. Herşeyi baştan sona bir daha anlattı. Sustu. Karşısındaki yüksek memur da susuyor, herhalde ne yapması gerektiğini düşünüyordu. Birden hatırlamış gibi telefonu açıp.

— Beyfendi, birisi geldi; kendisinin casus olduğunu, sabotaj işleriyle uğraştığını, daha çok demir köprüleri havaya uçurduğunu söylüyor. Ne yapalım? Ne emredersiniz? diye sordu.

Reşat Veli, işte şimdi yer yerinden oynayacak, kendisini hemen tutup sorguya çekecekler, diye bekliyordu. Memur, telefonda «Baş-

üstüne efendim» deyip telefonu kapadı.

Yüksek memur, Reşat Veli'ye,

— En iyisi, dedi, müdür beyfendinin de dediği gibi, siz en üst kata çıkın, orda Haşim bey vardır, onu görün...

Reşat Veli, denileni yaptı. Haşim beye herşeyi baştan sonra bir daha anlattı. Haşim bey,

— Demir köprüleri neyle patlatıyorsunuz? dedi.

Yüzü kızgınlıktan kıpkırmızı olan casus,

—Neyle olursa olsun, bundan size ne? diye bağırdı.

Memur, yumuşaklıkla,

— Sinirlenmeyin rica ederim, dedi, hem casus olduğunuzu söylüyorsunuz, hem de sinirleniyorsunuz. Sinirliler bizim mesleğimizde yapamazlar. Sizin işiniz kolaylaştırmak için soruyorum, fitille ateşleme işlerine bakan kısımla, elektrik kablosuyla ateşleme işlerine bakan kısım ayrıdır. Hepsi ayrı uzmanlıklar ister.

Canı burnuna gelen Reşat Veli,

— Ben hem elektrikle, hem fitille ateşlerim... Casusum, casusum, casusum, işte o kadar... dedi.

— Öyle söylesenize bakım, o zaman siz yanlış gelmişsiniz. Lütfen birinci kata inin. Sağdan üçüncü odaya girin. Oradakilere anlatın derdinizi.

Reşat Veli, birinci kata indi. Sağdan üçüncü odaya girdi. Son umutla bikez daha herşeyi baştan sona anlattı. Paltosunu giymekte olan memur, can sıkıntısıyla yüzünü buruşturarak kol saatine baktıktan sonra,

— İyi, güzel ama beyim, dedi, neden bu kadar geç kaldınız? Nerdeyse iş saati bitiyor, daire paydos olacak. Oysa sizin işiniz önemli, uzun sürer.

Reşat Veli, bütün gün dairenin içinde ordan oraya dolaştığı için geç kaldığını söyledi. Memur, sesini gittikçe yükselterek,

— Anlıyorum, anlıyorum... dedi, ama ne olursa olsun, sabah erkenden gelemez miydiniz sanki... Tam daire paydos olacakken de gelinmez ki...

Reşat Veli,

— Ama... diye söze başlamak istedi.

Memur, elinin tersiyle Reşat Veli'ye doğru havayı iterek,

— Rica ederim, yarın sabah erkenden gelin! dedi.

Riçırt Veling, buradaki adıyla Reşat Veli, ünlü ajan OX-13, sokakta giderken derin düşüncelere dalmak zorundaydı. Zavallı ajan OX-13, hiç de istemeden casusluk görevini sürdürdü.

BEŞ KURUŞ YÜZÜNDEN

Ruhi beyin bir biletçiyi bir lira için kaba etinden bıçakladığı doğru. Herkes onu kınadı, yerdi. «Bir lira için kan dökülür mü, vay canavar herif...» dediler. «Tuuu... Ya zavallı biletçi ölseydi.» diye Ruhi beyin gazetelerde çıkan resimlerine tükürenler bile oldu. Ama işin içyüzünü bilen pek yok. Bıçaklanan biletçi suçlu muydu? Yok, değil. Ama bu cinayet de, bir lira yüzünden işlenmiş sayılmaz. Bir lira bu cinayetin dış nedenidir.

Ruhi beyin olay günü başından geçenleri incelersek, belki bu olayın gerçek nedenini buluruz.

Ruhi bey, o gün aylığını almıştı. Günlerden cumartesi. Elindeki para borçlarının yarısını ödemeye bile yetmiyordu. Çok canı sıkılıyordu. Mutfağa girdi. Havagazı ocağının biri yanıyor, biri sönüktü. Karısı, sönük ocağı yakmak için bir kibrit çaktı. Bu kibritin çakılmasıyla, ocak yanmadan önce Ruhi bey parladı. Karısına bağırdı:

— Ne müsrif kadınsın... Senin yüzünden iki yakam bir araya gelmiyor. Havai fişekler atıp eğlenen milyonerler gibi boyuna kibrit çakıp duruyorsun. Şurda ocak yanıp dururken bir kibrit daha çakılır mı? Yanan ocaktan kâğıt tutuşturup öteki ocağı yaksana...

Bağırdı, çağırdı, sinirleri iyice gerildi. Odaya girdi. Kızı, okul defterinden bir yaprak koparmıştı.

— Neye kopardın o yaprağı?

— Mürekkep damladı...

— Dikkatsizler, müsrifler... Beni mahvettiniz.

Kızını bir iyice patakladı.

Oğlu, bakkaldan getirdiği paketin ipini bıçakla kesince büsbütün küplere bindi:

— Hiçbişeyin değerini bilmezsiniz. Elinize geçeni atın bakalım, sonumuz ne olacak? İnsan o ipi çözer, yumak yapar, saklar. Sonra gerekince, koş bakkala, paranla sicim al! Siz böyle har vurup harman savurursanız, elbette para yetmez.

Can sıkıntısından öğle yemeği yemeden dışarı çıktı. Bir arkadaşıyla karşılaştı. Arkadaşı da yemek yememişti. Bir lokantaya girdiler. Onaltı liralık yemek yemişlerdi. İkisi birden keseye davrandılar. Ruhi bey,

— Bırak Allaşkına, ben vereceğim, dedi.

Arkadaşı:

— Olmaz, dedi.

— Vallâhi darılırım.

— İmkânı yok verdirmem. Yahu kırk yılda bir... Olmaz, diyorum.

Neredeyse iş bir dargınlığa kadar gidecekti. Ruhi bey, daha çok direttiği için yemeği o ısmarlamış oldu. Garsona iki on liralık verdi. Garson, tabağın içinden paranın üstünü getirdi: Bir ikibuçukluk, yüzelli kuruş da bozukluk. Garsona yetmişbeş kuruşu bıraksa az, ikibuçuk lira çok... Elini tabağa uzatıp uzatmamakta ikircimli, durdu. Sonra elini attı, tamaktan iki yirmibeş kuruş aldı. Garson teşekkür etti. Dışarı çıktılar. Ruhi beyin çok canı sıkılıyordu. İçinden şöyle geçiriyordu:

«Ulan eşek, ne diye evinde yemek yemezsin... Hadi evinde yemedin, şuradan iki simit alıp da açlığını körletsene. Hadi öyle yapmadın, elin herifi sana yemek ısmarlıyacak, ne diye bırakmazsın parayı o versin... Bir de üstelik sen ona ısmarlarsın... Garsonun aldığı yüzdeon yetmezmiş gibi, ne diye o kadar da bahşiş bırakırsın... Ulan eşek Ruhi sen adam olmazsın.»

Çok sıkıntılıydı. Arkadaşından ayrıldı. Biraz sonra bir başka tanıdığıyle karşılaştı.

— Nereye Ruhi bey?

— Valla, şöyle çıktım... Neresi olursa...

— Hadi gel, Emirgân'a gidip birer çay içelim.

— Gidelim canım.

Bir taksiye bindiler.

— Çek oğlum Emirgân'a...

Çayhanelerden birinin önünde arabadan indiler. İkisi birden cüzdana davrandı.

— Yoo, olmaz. Vallahi olmaz.

— İmkânı yok... Bırak, ben vereceğim.

— Bir daha suratına bakmam...

— Hele ver, konuşursam namussuzum...

Ruhi bey daha çok üstelediği için, otomobil parasını vermek ona düştü. Şoföre,

— Ne vereceğiz? diye sordu.

Şoför,

— Ne münasip görürseniz... dedi.

Ne verse acaba? En iyisi şoför kendisi alsın. Bir elli liralık uzattı. Şoför, geriye onyedibuçuk lira verdi. Ruhi bey, şoföre bir beş lira da bahşiş verdi.

Çayhaneye girdiler. Bir semaver çay söylediler. Ruhi bey içinden şöyle geçiriyordu:

«Ulan Ruhi, ulan eşek Ruhi, sen adam olmazsın... Ne işin var senin Emirgân'larda? Otursana evinde... Haydi Emirgân'a geldin, bıraksana herif taksi parasını versin. Haydi sen verdin, ulan ne diye şoföre kazıklanırsın? Kerata otuzyedibuçuk lira aldı, seni kazıkladı. Haydi kazıklandın, ulan eşek, bir de üste ne diye beş lira verirsin?...»

Çok canı sıkılmıştı. İçtiği çay zehir oldu. Akşama doğru kalkarlarken, ikisi birden cüzdana davrandı.

— Bırak sen...

— Yoo, sen bırak...

— Bırak Allaşkına... Dur sen...

— Dinini seversen bırak...

— Ayağını öpeyim, sen dur.

— Kulun, kölen olayım, sen bırak...

Ruhi bey daha çok üstelediği için, çay parasını ödemek ona düştü.

— Kaç para oğlum?

— Yedibuçuk lira...

On lira uzattı:

— Üstü kalsın...

Dışarı çıktılar. Ruhi bey içinden şöyle geçiriyoıdu:

«Ulan eşek Ruhi, ulan hayvan... Yedibuçuk liraya çay içilir mi? Evinde içsene zıkkımı. Haydi içtin, bıraksana herif versin parayı. Haydi sen verdin, ne diye paranın üstünü almazsın?.. Ulan eşek Ruhi, köpekler adam olur, sen olmazsın.»

Bir taksiye bindiler. Yine; şoföre parayı sen vereceksin, ben vereceğim, diye çekiştiler. Ruhi bey baskın çıktı. Paraları verdi. Sonra, «Ulan eşek Ruhi...» diye kendikendine söylendi.

Arkadaşından, işte o can sıkıntısıyla, ayrıldı. Galatasaray'a doğru giderken başka bir

arkadaşıyla karşılaştı. Arkadaşı değil ya, adını bile şimdi hatırlıyamadığı bir tanıdıktı. Birkaç kez selâmlaşmışlar, o kadar...

— Ooo merhaba...

— Nereye?

— İşte öyle gidiyorum.

— Buyrun Pasajda iki duble bira içelim.

İki geçe meyhanelerin sıralandığı Çiçek Pasajı'na girdiler. İki duble, dört duble... Altı duble...

— Oğlum, ikişer kadeh de votka karıştır şunlara... Beyin salatası yap, sıcak bişeyler de getir. İstakoz var mı? Daha meze getir bize...

Hesap, yüzaltmış lira...

— Bırak Allaşkına... Ben vereceğim.

— Vallahi olmaz...

— Yoo, sen benim misafirimsin.

— Olur mu canım, seni ben çağırdım...

— Yahu kırk yılda bir...

Paraları yine Ruhi bey verdi. Garsona, bir yüz, iki de elli liralık uzattı.

— Üstü kalsın.

Geceyarısına doğru dışarı çıktılar. Ruhi bey içinden, «Hey eşek, hey eşek...» diye geçiriyordu. «Ulan sen adam olmıyacak mısın? Evinde oturup zıkkımlansana... Hadi bir halt ettin, bıraksana herif parayı versin. Ulan eşek Ruhi, bir de garsona dünya kadar bahşiş bırakırsın ha!...»

Ruhi bey, işte o kızgınlıkla arkadaşından ayrıldı. Evine gitmek için, Tepebaşı'ndan tramvaya bindi. İçinden hep, «Ulan eşek Ruhi, ulan eşek Ruhi...» diye geçiriyordu.

Bugün çok kazık yemişti. Ne kadar tutumlu olsa, bu kazığın acısını ancak bir yılda zor çıkarırdı.

— Bilet... Biletsiz kalmıyalım.

Ruhi bey biletçiye madenî bir lira verdi. Belki de bir madeni yirmibeş kuruş verdi. Ne verdiğini pek bilmiyordu. İneceği durağa yaklaşınca, biletçiye,

— Paranın üstünü ver! dedi.

— Ne parası? Hangi paranın üstü?

— Yahu, sana ikibuçuk vermedim mi şimdi?

— Yoo, bir lira verdiniz.

— Sen benim gözüme baksana... Ulan kazıklıyacak başka adam bulamadın mı?

— Beyim, rica ederim... Siz ikibuçuk vermediniz...

— Bak, şuna, şuna bak...

— Beyim vallahi...

Biletçi pek bişey de söylemedi ama, Ruhi bey elini pantalon cebine attı, küçük çakısını çıkardı. Hiç telâşsızdı, sanki kurşunkalem yontacak gibiydi. Hattâ oradakiler O'nun ne yapacağını anlamamışlardı bile. Ruhi bey, çakının ağzını açar açmaz, hart diye biletçinin baldırına sapladı.

İşte, bir lira yüzünden cinayet işleyen, gazetelere adı geçen, resmi basılan Ruhi beyin macerası budur.

MÜBAREK ADAM

Hüsîin Ağa, hiç belli olmaz bu işler. Doğdün adam olmadı, söğdün adam olmadı, askere gönder teresi. Askere gitti, baktın gene adam olmadı, ever iti. Everdin, gene adam olmadı, vur kıçına depmiği, at köyden dışarı... En sonu budur kardeşlik. Kendi köyünden dehlenip başka bir köye vardı mı, öyle bir adam olur ki şaşar kalırsın. Atalarımız, «Hiçkimse kendi köyünden peygamber çıkmaz» buyurmuş. Çok doğru. Kendi köyünden çıkmış bir peygamber duydun mu? Çıkamaz. Hazret-i Nuh Aleyhisselâm'ı bile kendi kabilesi peygamber bilmedi. «Biz sana Nuh deriz, peygamber demeyiz» dediler. Koskoca bir peygamber...

Olmaz Hüsîin Ağa, olmaz. Sözle yola gelmez. İlkin sopayı basarsın. Baktın, sopa yaramadı, dediğim gibi, askere gönder teresi. Onbaşı şamarı, canavar olsa, uyuz ite çevirir onu. Baktın, onbaşının şamarına bana mısın, demiyor. Ever alçağı. Atın huylusunu açlık, erkeğin huysuzunu karı yola getirir. Baktın, karı da başedemedi. Vur kıçına depmiği, dehle köyden gitsin.

Bizim köyde bir Domuz Mırad varıdı, yeryüzüne, töbe, böyle bir belâ gelmemiş. Se-

nin oğlan, onun yanında gül suyuyla yunmuş arınmış. Daha on yaşındayken, bacısına, anasına çalardı sopayı. Koca köyü bize dar etti. Ulan Mırad oğlum, gel etme eyleme... I-ıh... Kulağına söz girmez. Köyün itlerine nal vurur, kedilerin kuyruğuna teneke bağlar, bacalardan içeri su döker. Şeytanın bilmediği, olmadık işler çevirir.

Bigün cuma namazına gittik. Köy hep camide. İmam yok. Derken İmam geldi. İmamın suratını gören, gülmekten yere yatıyor. Herifin suratı elvan şekerine dönmüş. Suratına parmak parmak, yeşil, sarı, mavi, kırmızı boya çalmışlar. Hoca girdi,

— Selâmünaleyküm... dedi.

Hiçkimse «Aleykümselâm...» diyemiyor. Kimde can kaldı, millet gülüyor.

İmam, pınar başında, çınarın altına uzanmış, uyumuş. Domuzun Mırad'ı, gizlen, herif uyurken, suratına parmak parmak boya çal. Yakaladık sıpayı, bastık sopayı. «Ulan, neye yaptın?» «Hoca abdest almadan namaza gidiyor, size onu göstermek için yaptım» demez mi? Hoca abdest alsa, suratına suyu vurunca boyalar akar, o da görürmüş. Hoca'nın bize abdestsiz namaz kıldırdığı besbelli... Yıkdık yere Mırad'ı, vur ha vur, bana mısın demiyor.

Hösîîn Ağa, bu Domuz Mırad'ın domuzlukları anlatmakla bitmez. Ondördüne geldi. Fadik Nine deriz, köyde yetmişinde bir dul karı var. Fadik Nine'yi dağa kaldırmaz mı! Kocamış karıyı üç gün dağda kodu. Bütün köylü düştük ardına. Yanık doruğun kurt ininde bunları bastırdık. Bir de baktık, Domuz Mırad, yan gelmiş, rakı şişesi yanında, el çırpıp Fadik Nine'ye göbek attırıyor. Kocamış, karıyı anadan doğma soymuş şakır şakır oynatıyor.

Ulan alçak ulan ırz düş,manı... Sopayı kapan üstüne vardı Köyün adını batırdın, tüüü... diye suratına tükürdük. Bu köy kuruldu kurulalı, hiçbir olmamış ve de duyulmamış iş. Domuz Mırad yılışarak, «Benimkisi bir iyilik. Fukara Fadik Nine'ye, hiçbiriniz nasılsın, diye sormazsınız. Garibin gönlünü aldım...» diyor.

Vur de vur, vur de vur. Fadik Nine fırlayıp göğsünü Domuz Mırad'a siper edip «Benden yana helâl-i hoş olsun, o benim torunum yerinde sayılır. Dâvacı değilim. Öyle bir yiğide bin Fadik feda olsun. Bırakın sübyanı...» diyerekten elimize, ayağımıza varmaz mı...

İt, elimizden kurtulup tazı gibi kaçtı da, tepeden «Fadik Nine razı, ben razı, size ne ulan koca gavatlar?..» diye bağırmaz mı!

Ah Hüsîîn Ağa, ah kardeşlik, böylesi bir alçak ne görülmüş, ne duyulmuş. Onun domuzluğu anlat anlat, bitmez.

Bir gece köyü, bir alevdir, bir dumandır sardı. Baktık, asker Sımiyl'in samanlığı yanıyor. Hep koşuştuk. Fıkara Sımiyl'in samanlığı yanıyor. Karısı bir taze. Samanlık dört bir yandan yalım yalım yanıyor. Ulan bu işi Domuz Mırad'dan başkası yapmaz. Yakalayın iti. Mırad'ı tuttuk. «Ulan Domuz, bu işi neye yaptın?» «Az bir bekleyin, neden yaptığımı anlarsınız» dedi. Demeye kalmadı. Hüsîîn Ağa, samanlıktan erkekli dişili bir bağırtı yükseldi:

— Amanın dutuştuk, imdat... Kapıyı bacayı alaf sardı...

Bunlar kim, demeye kalmadı, samanlığın penceresinden bizim Mıhtar'la Sımiyl'in karısı görünmez mi!

— Mıhtar, kocasız karının samanlığında işin ne?

— Aman, karıyı kurtaralım derken dutuştuk, hiç sorma...

Pencereden aşağısı bir eşek boyu var yok.

— Atlasana Mıhtar...

— Atlıyamam, cıbılım. Evden şalvarımı koşturun.

Hay Mıhtar, yangına çıplak mı koşulur? Besbelli yangını görünce, Mıhtar değil mi ya, yataktan fırlayıp yangını söndürmeye gelmiş.

Karı da içerden bağırır:

— Aman komşular, yanıyoruz, yazmamı, çarımı getirin!.

Ulan, bu Sımiyl'ın karısı da yangına donsuz mu koştu?

Domuz Mırad,

— Ey ahali, ola ki, bunlara bir şalvar, bir yazma verirsiniz; topunuzun evini, samanlığını yakar, evinizi ocağınızı başınıza geçiririm, dedi.

Yapar mı yapar... Köyün başına belâ. Gecenin bir vakti. Mıhtar'la Sımiyl'in karısını samanlıkta cıbıl bastırmış. Urbalarını kapmış, kaçmış. Samanlığı da yangına vermiş.

Mıhtar ar derdine düşmüş, cıscıbıl dışarı çıkamaz. Karı, can derdine düşmüş, çırpınır. Bütün köy, karısı, kızı, orada. Samanlığın içinde bir kavgadır başladı. Sımiyl'in karısıyla Mıhtar, samanlıkta bir eşek çuluyla bir se-

mer yakalamışlar. Çulla semeri sen örteneceksin, ben örteneceğim, diye çekiştirip duruyorlar. Karı,

— Sen er kişisin, yiğitçe yürü çık, dal taban atla!.. diye Mıhtar'a bağırıyor.

Mıhtar da ona,

— Len kahpenin kızı, bugüne bugün ben bir mıhtarım. Köylüye böyle sivil görünmek mıhtarlığın şanından mı? Çulu ver hele... diye bağırıyor.

Derken, karının topuklarına inen uzun saçı tutuşmuş.

— Ey müslümanlar, er kişiler başını öteye çevirsin. Elin nâmahremine bakmayın büyük günahı vardır... diye bağıraraktan kendini pencereden attı.

Bir el önünde, bir eli ardında, edep yerlerini örteleyip eve kaçtı. Ardından da Mıhtar atladı. Mıhtar, eşeğin çulunu hamam peştemalı gibi beline dolamış, eğeri de sırtına vurmuş, dört nala, kendi evine koştu.

Köylü, yangını mangını unuttu, hep gülüyor.

Hüsîn Ağa, kardeşlik, bu Domuz Mırad'ın işleri anlatmakla bitmez. Bütün köy yaka silkti canım. Başedilir bir domuz değil. Gönüllü askerlik olsa, O'ndan kurtulmak için, zorla gönüllü yazdırıp askere göndereceğiz. Sonra Hüsîn Ağa, köycek birlik olup, içimizden iki yalancı tanık bulup mahkemeyle yaşını büyüttük de biz bunu askere gönderdik. O gitti de bütün köy geniş bir soluk aldı. Onbaşı şamarını sen biliyor musun? Yesin şamarı, yesin şamarı, adam olsun. Amanın, altı ay sonra bir de duyduk ki bizim Mırad onbaşı olmamış mı!., Yahu, buna şimdi şamarı atacak da bulunmaz. Bütün asker ocağını birbirine katar. Askere girişinin yılında bir de duyduk, çavuş olmuş. Bütün köy diz dövüyor. Yahu, askerlik beşon yıl uzasa, Mırad, yüzbaşı, binbaşı olacak. Bu askerlik görevini iki yıl olsun diyenler, demek bu Mırad gibisini düşünmüş. İki yıl diyende askerden döndü. Cakasından yanına varılmıyor. Mırad Çavuş aşağı, Mırad Çavuş yukarı. Yahu biz, bununla Domuz Mırad'ken başedemedik, Çavuş Mırad olunca karşısında durulur mu? Hemi de öyle oldu. Hepimize aman çektiriyor, eskisinden kötü. Bütün köylü toplandık, bu imansızın hakkından gelse gelse karı gelir, şunu bir everelim de kulağı düşsün, dedik. «Ben dedi, bugüne bugün bir Çavuş Mırad'ım; hem istediğim kızı alırım, hem de on para başlık vermem.» Şükr'ağa'nın kızını ister. Şükr'ağa, kişiden adam, bir tek kızı var, gül gibi kız. Köylü hep toplandık, Şükr'ağa'yı da aramıza aldık.

— Aman Şükr'ağa, ne olursa senden olur. El birliğiyle gel, şu azgını bir uslandıralım. Yoksa hepimiz köyü ocağı bırakıp burdan kaçacağız. Bu Mırad, bize köy yerini dar etti. Kıza her kaç para başlık istersen, biz aramızda toplayıp sana verelim, dedik.

Domuz Mırad'ı everdik. Herif, evlenince temelli azdı. Herkes işe gider, o köyde içer içer, basar nağrayı:

— Ben bu köyün haracını alacağım. Sağ herifi ölmüş gösterip, ölü karıyı everir, malına konarsınız. Alçaklar, beni besliyeceksiniz...

Sus, sus da besliyelim, sus... Susmaz. İçer içer, üzerimize varır. Bir akşam köy kahvesine toplandık. Domuz Mırad'ı aldık karşımıza:

— Oğlum Mırad Çavuş efendi, söyle, istediğin nedir?

— Beni bu köye mıhtar yapın! demez mi!

Şu ite bak bir... Köyün adını temelli batıracak. Biz bunu mıhtar yapmayınca kızdı.

— Mıhtar yapmadınız, öyleyse imam yapın!.. dedi.

Yahu, şöyle bir adamın arkasında namaza durur mu? Mırad azdıkça azdı, azıttıkça azıttı. Karıları dağa kaldırıp, evleri basar, davarı çalar, harmanı yakar... Elinden aman dedik.

— Beni imam yapın, kurtuluş yok. Yoksa sizi bitiririm, diyor.

Hem de bitirir. O bizi bitireceğine, biz onu bitirelim, dedik. Domuz Mırad'ı evde uyurken el birliğiyle kısdırıp bağladık sımsıkı, dertop edip dağa çıkardık. Dayanın yiğitler, Allahını seven vursun... Sopalarla buna bir giriştik ki hallaç pamuğu gibi attık. Hıh diye sopayı indiren,

— Al sana mıhtarlık... diyor.

Hıh diye vuran,

— Al sana imamlık... diyor.

Bir silkindi, fırladı. Yedi canlı köpek. O dayaktan sonra karşımıza geçti,

— Ben bir imam olayım da görün, koca gavatlar!., diye bağırdı, sallana sallana yürüdü gitti. Daha köye uğrama da, imam değil, var git, şeyhislâm ol...

Hüsîn Ağa, biz bu belâdan böylece kurtulduk. Köy bir ooh dedi. Aradan epiy uzun bir zaman geçti. Artık köyde Domuz Mırad'ın

adı unutuldu. Mübarek ramazan ayı geldi. Köy camisine Ramazan için bir hoca tuttuk. Mübarek bir adam. Elini bırak, ayağını öp. Ayağını bırak, elini öp. Hoca ama ermiş bir Hoca. Her sözü bir keramet. Ramazandan sonra,

— Aman hoca, ne istersen verelim, sen bizi bırakma... dedik.

Hoca bizi bırakmadı. Köyde kaldı. Gel zaman; git zaman, bigün köye, bize beşon saat ötede bir konuk geldi. Öğleye doğru camiden bir bağırma duyuldu ki, sanırsın cami yıkılıyor. Bir de camiye koştuk, komşu köyden gelen konuk, bizim Hocayı yere yıkmış, basıyor tekmeyi. Hocayı herifin elinden zor aldık. Bu kez biz herifi yere yıktık:

— Böyle bir mübarek adama el kalkar mı?

Adam bağırıyor:

— Nerenin mübareği... Bizim köyün baş belâsı... Sakal bırakıp da imam olmuş, sizi kandırmış. Karımı dağa kaldırıp oynattı. Bırakın geberteyim namussuzu...

Herifi iyice tepeleyip yolcu ettik. Bizim Hocanın da elini ayağına kapanıp, af diledik.

Günlerden bigün, gene o köyden bize bir yolcu geldi. Bizim Hocayı kahvede görür görmez, eşeği dehlediği çivili sopayı kapıp Hocanın üstüne yürüdü. Hocayı zor elinden kurtardık. Herif,

— Bırakın, şu alçağı geberteyim, sürümü çalıp kasabada sattı. Bizim köyün uğursuzu, sakal bırakıp da sizi hocayım diye kandırmış... diye bağırıyor.

Adam adama benzemez mi canım? Allah bu insanları çift yaratmış.

O köyden, bizim köye kim gelse, Hoca'yı görür görmez, kan beynine sıçrayıp, Hoca'nın üstüne yürüyor. Biz, artık, o köyden biri gelince Hoca'yı saklamaya başladık. Mübarek adamı öldürecekler. Gördün mü Hüsîn Ağa, bir insanın kötü kişiye benzemesi, başına ne işler açıyor...

Derken kardeşlik, bir sabah bir gürültüyle uyandık. Bir de baktık, o komşu köyün adamları atlara binip bizim köye baskın vermişler.

— Ya Canavar Mamıd'ı verirsiniz, ya harp ederiz... diyorlar.

— Canavar Mamıd da kim?

— Hoca diye köye aldığınız o alçak...

— Durun hele, gelin konuşalım.

Bizim köyü kuşatmışlar. İlle Hoca'yı alacaklar elimizden. Aralarından bir elçi seçtiler, konuşmaya gönderdiler. Bizim köyden de, kafası işler yaşlılar seçildi. Köy kahvesinde konuşmaya vardık. Elçilere,

— Arkadaşlar, dedik, siz bu köyü yakarsınız, yıkarsınız ama biz sağken Hoca'yı size vermeyiz. Siz o mübarek adamı, sizin Canavar Mamıd dediğiniz herife benzetmişsinlz. İnsan insana benzer. Biz size teslim etmeyiz. Allah huzurunda büyük vebâli vardır. Bu zamanda böyle mübarek adam yeryüzünde kaç tane kaldı? Dünya onların yüzü suyu hürmetine duruyor.

Bunun üzerine onlardan biri,

— Siz, dedi, mübarek adam görmemişsiniz. Mübarek adam, bizim köyün imamı Mırad Hoca gibi olur. Her sözü bir hikmet. Sakalı göbeğinde. Abdestsiz yere basmaz, besmelesiz adım atmaz. Hoca hoca, bizim Mırad Hoca...

— Mırad mı? Dur hele... Ulan, bizim Mırad olmasın? Gözleri çakır mı?

— Heee...

— Amanın, sol elinin küçük parmağı kesik mi?

— Heee...

— Burnunun ucunda siğil var mı?

— Heee...

Bunun üzerine bizimkiler,

— Davranın arkadaşlar, gidip şu rezili bastıralım, itin canını alalım. Demek alçak, komşu köye gidip imam durmuş... diye bağırdılar.

Bu sefer onlar amana düştü:

— Adam adama benzer... Bir yanlışlık olmasın. Mırad Hoca mübarek bir adam

— Vay gidi Domuz Mırad... Yürü...

İki köy birbirine girecek... Şükr'ağa,

— Durun hele, dedi, anlaşıldı, bizim Domuz Mırad sakal bırakıp komşu köye imam durmuş. Onların Canavar Mamıd'ı da, sakalı uzatıp, mübarek adam diye bize hoca olmuş. Hiç patırtı etmeyin. İş anlaşıldı. Onlar Domuz Mırad'dan memnun, biz Canavar Mamıd'dan. Şimdi bunları köyden kovalasak, gider, başka köyün canını yakarlar. Bize de hangi mübareğin geleceği hiç belli değil. O sebepten gelin biz barış-görüş olalım. Bu işi bilmezden gelelim. O mübarek orda dursun, bu mübarek de burda...

Adamlarla anlaştık, çay, kahve verdik. Atlı yiğitlere ayran içirdik. Yolcu ettik. Giderlerken dizlerini dövüp,

— Tüh be tüh... Mamıd'ın kıymetini bilmemişiz, diyorlardı.

Biz de diz dövmeye başladık. Mırad gibi bir mübarek adam, hiç köyden kaçırılır mı? Tüh, herifi bilememişiz.

O gün, bugün, bizim Mırad orda hoca. Başlarının üstünde taşıyorlar. Biz de bizim Hoca'yı el üstünde taşıyoruz. İşte böyle Hüsîin Ağa, sakın ola ki, oğlan adam olmadı, haylaz çıktı diye üzülmeyesin. Bizim Domuz Mırad kadar olmasın. İlkin basarsın sopayı, olmazsa askere gönderirsin. Baktın olmadı, ever. Gene olmazsa, bas kıçına sopayı, köyden dehle. Başka bir köye gider de, mübarek adam diye, orda oturtacak yer bulamazlar.

SIKI AYAKKABI

Kız istemeye giderken, ayağınıza çok sıkı ayakkabılar giyin. İlerde kaynatanız, kaynananız olacak kimseleri ilk göreceğiniz zaman, bikaç numara küçük ayakkabı giymiş olmalısınız.

Denenmiştir: Ayağınızı sıkan ayakkabı giyerseniz, istediğiniz kızla evlenebilirsiniz. Kız sizi istemese bile, anası babası onu size zorla verebilirler.

Ben bu gerçeği çok yıllar önce öğrendim. Sermet, bir kıza abayı yakmış. Oğlan, buyüzden işi gücü serdi. Bütün arkadaşlar Sermet'e acıyorduk. Bir konuşmada...

— Kız da seni seviyor mu? dedim.

— Hem de nasıl... dedi.

— Evlenin öyleyse.

— Nasıl evleneyim kardeşim! Ben bu İstanbul'da bir başımayım. Annem babam Erzurum'da. Burada hiçkimsem yok. Kızı kim gidip de anasından istesin?

— Yahu, o zamanlar geçti. Sen doğrudan doğruya git kızın babasına, «Kızınızla uyuştuk, anlaştık. Evlenmek için yüksek müsaadenizi rica ediyoruz» de!

— Sen beni bilmez misin? Ben iki lâfı biraraya getirip konuşamam. Kemküm eder dururum. Adamın, kızını vereceği varsa bile, beni dinleyince cayar. Senin gibi konuşkan, tatlı dilli olsam, hemen gidip isterdim.

Sermet yanıp tutuşuyor. Günlerden bigün bana geldi.

— Aman, dedi, ne olursa senden olur. Gel birlikte kızın evine gidelim. Sen kızı benim için babasından iste.

— Aman Sermet, sen deli misin? Nasıl olur? Kızın babası seninle beni görünce, sopayı kapar, ikimizi de kovalar.

Biz o zamanlar yirmiiki, yirmiüç yaşlarındayız.

Sermet yalvar yalvar yalvarıyor:

— Sen bir hikâye anlatır, adamı güldürürsün. Zaten iş bir kere güldürmekte. Kızın babası bir «hık...» diye güldü mü, bu iş oldu, demektir. Sen durmadan hikâyeler anlatırsın. Güzel güzel konuşursun. Adamı tavlarsın.

— Yapamam Sermet.

Kız da Sermet'e son sözünü söylemiş: «Ya beni gelir babamdan istersin, yada arkamı bırakırsın!»

Sermet'i caydırmaya çalıştım:

— Kardeşim, daha askerliğini bile yapmadın. Doğru dürüst bir işin yok. Şurda gazete muhabirliği edeceksin de ayda altmış lira alacaksın. Sen nasıl ev geçindirirsin?

Sermet,

— Ben de onun için evlenmek istiyorum ya, dedi, kızın babası zengin. Başka türlü bizim adam olacağımız yok. Ne olursun, hadi kalk gidelim. Kızın anası da, babası da, bugün evde.

— Yapamam Sermetçiğim.

— Yahu, bir arkadaşlık. Bütün hayatımı kurtaracaksın.

Nerdeyse ağlıyacak. Razı oldum ama ayağımda bir ayakkabı var, burnu timsah ağzı gibi açılmış. Hiç böyle ayakkabıyla kız istemeye gidilir mi? Yeni ayakkabı almak için para yok. Patronumuz da Bâbıâli'nin en cimri patronu. Avans istedim,

— Haa, aklıma geldi, dedi, senin on lira avansın vardı, onu ödedin mi?

Bereket, idare müdürü iyi adamdır, aylıktan kesilmek üzere onbeş lira verdi. Doğru Yerli Mallar Pazarı'na gittik. En ucuz ayak-

kabı orda var. 7 numaraya kadar olanlar çocuk ayakkabısı sayıldığından ondört lira yetmiş kuruş. 37 numaradan sonra 46 numaraya kadar bütün ayakkabılar 10 lira daha pahalı. Ben de 38 numara giyerim.

Bu, dünyanın en büyük haksızlığı. Bir numara fark için 10 lira fazla para verilir mi? Sonra da 38 numara kaç paraysa 46 numara da o kadar. Bu haksızlığı tezgâhtara bitürlü anlatamadık. Müdüre çıktık. Müdür, onlar gibi oldu ama o da,

— Ne yapalım, mevduat böyle, dedi.

Ben artık dayanamadım,

— Dünyadaki bütün haksızlıklar kahrolsun! diye bağırarak sıkı bir nutka başladım.

— Şimdi zabıt tutarız! dediler.

Ekleştirdik, denkleştirdik, bitürlü Sermet'le benim paralarımız 38 numara ayakkabı almak için çıkışmadı. Sermet,

— 37 numara al! dedi.

— Ayağıma girmez.

— Benim hatırım için sokarsın.

— Yahu, ayak hatır dinler mi?

Ne yapalım? Arkadaş hatırı dedim, 37 numara ayakkabıyı aldım. Ben ayakkabı giymek için büyük iyiniyet gösterdim. İki tezgâhtar da doğrusu, ayaklarımı ayakkabıya sokmak için çok uğraştılar. Hele Sermet'in burnundan şıpır şıpır ter damlıyordu. Ayakkabıların bağlarını da bağladıktan sonra,

— Hadi, kalk ayağa! dediler.

Çünkü ben yerdeydim. İki kişinin koltuğunda ayağa kalkar kalkmaz,

— Amaaan!... diye feryadı bastım.

Allah kimsenin ayaklarının hürriyetini sınırlamasın. Ayak hürriyeti, ne söz hürriyetine, ne basın hürriyetine, ne vicdan hürriyetine benziyor.

Tezgâhtar,

— Biraz yürüyünce açılır... dedi.

Yürümek ne mümkün. Kımıldıyamıyorum. Sokağa çıktık. Beynimin damarları kopuyor sanıyorum. Belimden aşağı ter boşanıyor. O sırada Sermet bana,

— Kızın babasına anlatacak fıkraları hazırladın mı? diyor.

Bir tramvaya bindik.

— Aman Sermet, şunları ayağımdan çıkar, dedim.

— Çıkarma, biraz sonra genişler.

Ayakkabının genişliyeceği yok, ayaklarım daralacak. Can acısiyle,

— Çıkar! diye bağırdım, tramvaydakiler hep bana dönüp baktılar.

— Çıkar şunu, tramvaydan inerken yine giyerim.

Artık ne hâle gelmişim ki, yolcular, biletçi, kondoktör, hepsi acıdılar da ayakkabıyı ayağımdan çıkarmaya çalıştılar. Ne yaptılarsa çıkaramadılar. Bir yolcu,

— Keselim de adamın canını kurtaralım, dedi.

Bu sefer ben,

Zorzor ondört lira yetmiş kuruşu denkleştirip vermişim. Hâlâ içimde belki ayakkabı bollaşır da rahat giyerim diye bir umut var.

Bağıra çağıra, ahlaya puflaya tramvaydan indik. Nasıl yürüdüğümüzü bilemiyorum. Yolda Sermet boyuna,

— Güzel fıkralar ezberledin mi? Aman bişeyler anlat da, adamı güldür, diyor, bir kere herif «hık!» diye güldü mü, lâçka oldu demektir, kızı verir. Aman Nasrettin Hoca fıkraları anlat! İncili'yi de unutma...

Eve geldik. İçeriye girer girmez, ben kendimi koltuğa attım, ellerimi yüzüme kapadım.

Kızın babası,

— Sebeb-i ziyaretiniz efendim? dedi.

Sermet bana bakıyor, nerdeyse ağlayacak. Ben ağzımı açamıyorum. Ölüm terleri dökmekteyim. Suratım pancar gibi kızarmış. Her yanım ateş içinde.

Sermet baktı ki benden yardım yok, oğlan bülbül kesildi. Boyuna anlatıyor. Ben şıpır şıpır terliyorum. Kızın annesi, bana,

— Siz neden hiç konuşmuyorsunuz? diye sordu.

Sermet,

— Çok utangaçtır efendim, dedi.

İki elimi apış arama sokmuş, kıvranıyorum.

O sırada Sermet'in sevgilisi kahve getirdi. Kızın suratına bak, dünyanın öbür ucuna kaç! Allah cezanı versin Sermet, bu kız için mi bütün bunlar?

Sonunda Sermet, anlattığı fıkralarla adamı da, kadını da katılta katılta güldürdü. Benim suratım, acıdan gerilmiş, gözlerimden şimşek çakıyor.

Sonunda Sermet, kızla evlenmek istediğini söyledi. Kızın babası,

— Düşünelim efendim, dedi.

Annesi de,

— Hayırlısı, dedi, kısmetse olur.

Sonra bana sordular:

— Siz de bekâr mısınız?

Başım önümde,

— Evet... dedim.

Orada ağzımdan çıkan tek kelime de işte bu «evet» oldu.

Evden çıkınca Sermet,

— Sen de arkadaş mısın? Yazıklar olsun! deyip de çekip gitmez mi!

Sokak ortasında bibaşıma kaldım. Yaya kaldırıma oturdum. Ayakkabıları çıkarabilsem, yalınayak gideceğim. Ayakkabılar, sanki ayağıma yapışmış, vücudumdan bir parça olmuş, çıkmıyor.

İdarehaneye nasıl geldiğimi bilmiyorum. Hemen döşemeye uzanıp,

— Arkadaşlar, imdat! diye bağırdım.

Onlar da çok uğraştılar ama çıkaramadılar.

— Kesin, kesin şunu.

Bıçağı, jileti, makası alan ayakkabının üstüne yürüdü. Arkadaşlardan biri,

— Bu, doktorluk iş. Ameliyat ister, dedi.

Anlayın, ayakkabı ayağıma nasıl yapışmış ki, kesiyorlar da yine ayağımdan çıkmıyor. Parça parça doğradılar da, ayakkabıyı, ayaklarım hürriyetine kavuştu.

Üç gün yürüyemedim. Asıl olanlar da ondan sonra oldu. O zamana kadar 38 numara giyerken ondan sonra 40 numarayı bile zor giydim. Baskıdan kurtulup hürriyete kavuşur kavuşmaz, ayaklarım genişlemişti. Biz, insanlar da böyle değil miyiz? Ne kadar baskı yapılırsa yapılsın, o baskıdan kurtulur kurtulmaz, hiç kabımıza sığmayız.

Bu olaydan dört gün sonra, Sermet'in almak istediği kızın babası bana geldi, şurdan burdan konuştuktan sonra,

— Biz karımla karar verdik, kızımızı size vereceğiz, dedi.

Şaşırdım:

— Neden? Anlayamadım...

Adam,

— Çünkü, dedi, sizi çok beğendik. Hayatımızda sizin kadar utangaç, terbiyeli bir delikanlı görmedik. Evimize geldiğiniz gün, utancınızdan boncuk boncuk terliyordunuz. Yüzünüz pençe pençe kızarmıştı. Ağzınızdan bitek söz bile çıkmadı. Hep başınız önünüzdeydi. Ellerinizi koyacak yer bulamıyordunuz. Böyle bir zamanda sizin gibi terbiyeli bir damat, gireceği her aileye şeref verir.

— Ama ya arkadaşım... O ne olacak?

— Bırakın rica ederim, gevezenin, patavatsızın biri. Yüzünün perdesi yırtılmış. Boyuna sululuk yaptı, sözde fıkralar anlattı. Benim ona verilecek kızım yok.

— Şimdilik evlenmeyi düşünmüyorum efendim.

— Düşünün... Ben yine gelir sizi görürüm.

Adam ikiüç günde bir gelip, benim utangaçlığımı, terbiyemi övüyordu.

— Ben sizin gibi terbiyeli, temiz ahlâklı... Yüzünüz pençe pençe... Ellerinizi koyacak yer...

Bigün dayanamadım, masanın gözünde gazeteye sarılı, 37 numara ayakkabının parçalarını çıkarıp, adamın önüne attım,

— İşte terbiye de, ahlâk da, utanma da bu... diye bağırdım, alın da kızınızı bununla evlendirin!

Aklınızda bulunsun, kızını istemeye gideceğiniz adamın yanına, biriki numara küçük ayakkabı giyerek gidiniz.

AİLE KURTULUŞ ORDUSU ANONİM ŞİRKETİ

Çok yakında Amerika'da yayınlanacak bir kitabın pekçok dillere çevrileceğine ve bütün dünyada büyük yankılar yaratacağına inanıyorum. Daha basılmamış olan kitabın Amerikalı yazarını tanıyorum. Dört yıl önce onunla İstanbul'da arkadaş olmuştuk. Çok önemli bir kitap üzerinde çalıştığını söylemişti. O zamandanberi mektuplaşmaktayız. Mektuplarında bana, yazmakta olduğu kitabına değgin bilgiler veriyordu. İki ay önce yazılması biten kitabın daktilo edilmiş bir kopyasını bana gönderdi. Düşüncemi sordu. Kısaca düşüncem şu: Büyük başarı kazanacak olan bu kitap bütün dünyada fırtınalar koparacak.

Kitapta, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir yeraltı örgütü, bu gizli örgütün sonradan

nasıl bir anonim şirkete dönüştüğü, belgelere dayanarak anlatılıyor. Yazar, kendiliğinden hiçbişey uydurmamış, gerçek belgelere dayanarak gerçek olayları anlamış. Yalnız, romandaki kimi kişilerin adlarını değiştirmek zorunda kalmış. Çünkü, bu belgesel kitaptan anlaşılan olaylara, Amerika'nın en başta gelen yönetmenleri, politikacıları, işadamları da karışıyor. Yazarın, kitabını yazmak için bunca yıl çalışmasının nedeni de, gizli ve açık binlerce belgeyi toplamanın zorluğundan.

Kitabın başka bir ilginç yanı da, bir yeraltı örgütüyken sonradan bir anonim şirket olan bu kuruluşun kazancının, Amerikan bankalarından, petrol şirketlerinden, gazete tröstlerinden, silâh fabrikalarından, otomobil fabrikalarından çok daha yüksek oluşu. Üstelik Amerika'nın en çok kazanan kuruluşu olduğu halde vergi de ödemiyor.

Kitabın konusunu kısaca anlatmaya çalışacağım.

Kalifornia'da ikisi kadın, dördü erkek, altı genç bir gizli örgüt kuruyor. Bunlar serseri takımı da değil. Üçü üniversiteyi bitirmiş, biri üniversite öğrencisi, biri bir genç memur, biri de ticaret yapıyor. Bu altı genç birdenbire çok para kazanıp zengin olmak istiyorlar. Bunun içinde, Amerika'nın büyük zenginlerini, onların eşlerini kaçırıp çok büyük bir kurtulmalık (fidye) karşılığında özgür bırakmak amacıyla bir gizli örgüt kuruyorlar.

Amerika Birleşik Devletleri gibi refah düzeyi dünyada en yüksek olan bir ülkede gizli örgüt kurmak, insan kaçırmak, kurtulmalık parası karşılığında insanı özgür bırakıncaya kadar gizli bir yerde saklı tutmak kolay değil; bütün bunlar için büyük sermaye yatırımı gerekli. Gerikalmış ülkelerde insanlar parasız oldukları için hırsızlık yapar, banka soyar, adam kaçırırlar oysa refah düzeyi yüksek olan Amerika'daysa, hırsızlık, kaçakçılık, adam kaçırmak için bile sermaye yatırımı gerekir. Bu altı genç de bütün paralarını birleştirirler, varlarını yoklarını ortaya koyarlar, neleri varsa satarlar, alabildikleri kadar borç alırlar; toplanan parayla gizli örgütü kurarlar. Kimi kaçıracaklarını, nasıl kaçıracaklarını incelerler. İyiyürekli aydın kişiler olduklarından, çocuk kaçırmaya gönülleri elvermez. İlk kaçıracakları, San Fransisko'da büyük bir işadamının karısıdır. Yaptıkları plâna göre kadını kaçırırlar, kentten uzakta kiraladıkları bir villâya kaparlar. Gazetelere, radyo ve televizyona ilettikleri haberlerle, kadını kaçırdıklarını, milyoner kocasından kurtulmalık olarak 80 bin dolar istediklerini, üç gün içinde para istenilen yere yetirilmezse kadını öldüreceklerini kamuya duyururlar. Bu haber gazetelerde, radyo ve televizyonda yayınlanır ama, kamuda hiçbir tepki uyanmaz. Çünkü, o kadar insan kaçırılmaktadır ki, halkın artık bu konuya ilgisi dağılmış ve artık halk, insan kaçırılmasını kanıksamıştır.

Verilen mühlet dolar. Milyoner koca istenilen parayı ödememiştir. Bu kez gizli örgüt, mühleti yirmidört saat uzatır. Koca, yine parayı ödemez. Gizli örgütcüleri bir düşüncedir alır. Ellerindeki kadını ne yapacaklar? Atsan atılmaz, satsan satılmaz. Biyandan da kadını villâda kapalı tutmak için pekçok para harcamak zorunda kalıyorlar. Üstelik yüksek sosyetenin solgun gülü olan kadın öyle de kaprisli ki... Her yemeği beğenmiyor. Kendisine özel yemekler yaptırılıyor. Saçlarını yaptırtmak için usta kadın berberi istiyor, manikürcü, pedikürcü istiyor. Kadına her gün masaj yapılacak. Bisürü sinir ilâcı alıyor. Daha da neler, neler... Kocasından kurtulmalık alamazlarsa kadını bırakmaya çoktan razılar ama, bu kez de kadın tutuklu kaldığı yeri polislere söyleyip gizli örgütü yakalatacak. Sonunda, gizli örgütün iki üyesi, milyoner kocayla konuşmaya giderler.

Koca, karısı için kurtulmalık olarak istenilen 80 bin doları çok bulur. O zaman kadını kaçıranlar 70 bin dolara razı olurlar. Koca, karısının bu kadar etmeyeceğini söyler. İki haydut, yirmibin indirim yapıp 50 bin dolar isterler. Koca, karısının o kadar da etmeyeceğini söyler.

İki genç haydut,

— Size bir ikramda daha bulunalım 40 bin dolar... derler.

Koca,

— Olmaz, der, yirmi yıl önce ilk evlilik günlerimizde olsaydı, karımın canını kurtarmak için bir fedakârlığa katlanır, bu parayı verirdim; ama bugün değmez...

Şaşkın şaşkın bakışan iki genç,

— Size son bir ikram daha yapalım, 30 bine ne dersiniz? diye sorarlar.

Koca, başını kaldırır. Biraz daha inerler:

— Peki, 25 bin dolar... O da sizin hatırınız için. İnanın, başka birisi olsa bu kadar in-

mezdik...

Koca sesini çıkarmayınca, 20 bin, daha sonra 15 bine inerler. Yine cevap alamayınca, adama, geçen yıl sahipsiz kedileri koruma derneğine bile 15 bin dolar bağışta bulunduğunu hatırlatırlar. Bunun üzerine milyoner işadamı, kedileri çok sevdiğini, sahipsiz kedileri koruma derneğinin resmî bir iyilik kurumu olduğu için oraya yapılan bağışı yıllık vergisinden düşebildiğini, oysa karısını kaçıran gizli örgütün bir iyilik kurumu olduğunu hükûmet onaylamadığı için, onlara vereceği paranın kesesinden çıkacağını söyler.

Bu durumda iki genç, 10 bin dolara inerler, daha aşağı kurtarmayacağını söylerler. İşadamı, arkasını dönüp, büfedeki viski şişesinden bardağını doldurur.

İki genç, milyoner kocaya, bir gizli örgüt kurmanın, bir kadını kaçırmanın, kaçırılan kadını, sosyal seviyesine uygun bir yerde günlerce saklı tutmanın çok masraflı olduğunu diller dökerek anlatmaya çalışırlar.

— İnanınız bayım, yalnız masraflarımızı istiyoruz. Sizden kazanç almayacağız hatırınız için... Sermayesini verin, karınızı bırakalım...

Milyoner yine sesini çıkarmayınca,

— Yâni biz şimdi burdan eli boş mu gideceğiz? diye sorarlar.

Milyoner,

— Biz kimseyi eli boş çevirmeyiz, der, söylerim, dış kapıdan çıkarken size firmamızın yaptığı diş macunlarının reklâm paketlerinden birer tane versinler...

Gizli örgütün iki üyesi umutsuzlukla dönerler. Aralarında toplantı yaparlar. Bu kez, kadını salıverip milyoner kocasını kaçırmayı kararlaştırırlar. Öyle de yaparlar. Milyoneri kaçırıp bir villâya kapadıktan sonra, milyoneri salıvermek için karısından 80 bin dolar kurtulmalık istediklerini ilân ederler. Mühlet biter. Kadın aldırmaz bile. Mühleti uzatırlar. Kadın yine oralı değil. Sonunda gidip kadınla konuşurlar. Kadın, kocasından daha da insafsız çıkar. Kocasının kurtulması için on sent bile veremiyeceğini bağırır. Bu kez, adamı öldüreceklerini söylemek zorunda kalırlar. Kadın, belli de etmek istemediği, ama gözlerinin birden ışımasından anlaşılan gizli bir mutlulukla gülümseyerek,

— Sizin özel işlerinize karışmaya hakkım yok... cevabını verir.

Adam kaçırma örgütünün üyeleri villâya dönerler, milyoner kocaya, özgür olduğunu, çekip gitmesini söylerler. Bu kez adam, villâdan gitmek istemez, ordan atmamaları için yalvarır. Nedenini soranlar, milyoner o cadaloz karısının yanına gitmektense, değil böyle güzel bir villâda, zindanda kalmayı bile yeğ tuttuğunu söyler. Burda kalırsa işlerinin bozulacağını söylerler. Adam, işlerinin başında yetkili uzmanların bulunduğu cevabını verir. Kollarından tutup sürükleyerek zorla dışarı atmaya kalktıklarından, milyoner onlara,

— Onbin dolar vereyim, beni özgür bırakmayın, karım olacak o dişi canavarın yanına salmayın! diye yalvarır.

Gizli örgüt razı olmayınca milyoner 20 bin dolar vermeyi önerir. Pazarlığa otururlar. Sıkı bir pazarlıktan sonra, tek özgürlüğüne kavuşup karısının eline düşmesin diye milyoner 80 bin dolar vermeye razı olur. O zaman, gizli örgütten olanlar milyonere, neden karısının kurtulması için 80 bin dolar vermediğini sorarlar. Milyoner,

— Siz, karımı özgür bırakmak için benden para istediniz, karımı alakoymak için isteseydiniz sevinerek verirdim... der.

Bu söz üzerine gizli örgüt gençleri ayarlar. Hemen, milyonerin karısına gidip, 80 bin dolar vermezse kocasını özgür bırakacaklarını söylerler. Kadın, kocasını bırakmamaları için yalvarır... Pazarlık sonunda 80 bin doları vermeye razı olur.

Bu deneyimden sonra gizli örgüt başkalarını da kaçırır. Hiçbir kadın kocasının, hiçbir koca da karısının salıverilmesi için kurtulmalık ödemez; ama tersine, karıkocalar eşlerinin özgür bırakılmaması için istenilen parayı hemen öderler.

Bundan sonra gizli örgüt işlerini öyle genişletir ki, önce «Aile Kurtuluş Ordusu» adını alır. İşler daha da artınca, Aile Kurtuluş Ordusunu şirket haline getirirler. Şirket, Amerika'nın başka eyaletlerinde de şubeler açıp Amerikalı aileleri kurtarmaya çalışır. Daha sonra bu şirketi, halka açık şirket yaparlar. Şirketin yüzde ellibir hissesini, kurucu olan altı ortak ellerinde tutup geri kalan hisse senetlerini halka satarlar.

Aile Kurtuluş Ordusu Şirketi öyle genişler, öyle çok kazanır ki, Amerika'nın hiçbir şirketi, fabrikası, tröstü, holdingi, onun kadar kazanamaz. Amerika'nın en yüksek kazançlı bu

şirketi üstelik vergi de ödememektedir. Çünkü, Aile Kurtuluş Ordusu Şirketi, adam kaçırma işiyle uğraştığından yasal ve açık bir şirket değildir, ne de olsa hâlâ bir gizli yeraltı örgütüdür. Kanunsuz işler yaptığı halde neden mi kapatılmıyor? Çünkü, bu şirket, kendisini kapatma yetkisinde olan çok önemli kişilerin eşlerini de para almadan kaçırarak onlara rüşvet vermektedir. Amerika'nın en ileri gelen büyük kişileri bile, Aile Kurtuluş Ordusu Anonim Şirketi'nden yardım istemiştir. Hattâ, Aile Kurtuluş Ordusu Anonim Şirketi'nin Amerika'nın hayır kurumları statüsüne girmek ihtimali de belirmiştir. Şirket, adam kaçırma işleminde sosyal adalet ilkesini elden bırakmıyor; şöyle ki, eşlerden kocayı üç ay kaçırmışsa, üç ay sonra onu bırakıp üç ayda kadını kaçırıyor. Bu zahmetine karşılık, hem kadından, hem kocadan para alarak ikisini de memnun bırakıyor.

Amerikalı yazar, kısaca konusunu anlatmaya çalıştığım kitabında, bu olayları bütün ayrıntılarıyla, adlar ve belgeler vererek işlemiş. Kitap daha yayınlanmadan, bu konuyu oyun yapması için tiyatrolardan öneriler almış.

Kaçırılan kişinin kurtulması için hiç para veren olmamış mı, diye merak edeceğinizi umuyorum. Çünkü bunu ben de merak etmiştim. Böyleleri de var. Karıları kaçırılınca kurtulmalık vermeyen, hattâ kurtulmasın diye üste büyük para ödeyen işadamlarından pek çoğu, kadın sekreterleri kaçırılınca —tabiî onlar olmayınca işleri bozulacağı için— çok yüksek kurtulmalık ödüyorlarmış.

Unutmayın, yakında bütün dünyada yankısı duyulacak, pek çok dile çevrilecek kitabın adı «Aile Kurtuluş Ordusu Anonim Şirketi»dir.

Ek: Bu hikâye dergide yayınlanınca, kadın ve erkek birçok okurum evime telefon edip, gerçekten böyle bir kitabın olup olmadığını sordu. Bu ilgiden, bizde de Aile Kurtuluş Ordusu gibi bir örgüte gereksinildiği anlaşılıyor.

İNGİLİZ KUMAŞI

Köyden ilkin Recep'le amcası Mahmut, amca oğlu Yusuf geldiler. İstanbul'da iyi bir iş bulurlarsa, geride kalanlara «Tez, koşun gelin» diye mektup yazacaklardı. Recep'le Yusuf yıkım işçisi oldular. Recep'in amcası Mahmut da temizlik işçisi oldu. Bir ay kadar çalışıp, İstanbul'daki durumu öğrendikten, yeni geleceklere iş yeri sağladıktan sonra köye mektup yazıldı. Recep'in dayısı Bekir, ikinci bölük gelenler arasındaydı. Bekir, İstanbul'a gelip de Recep'i köyden çıkarken üstündeki yırtık pırtık elbiseler içinde görünce,

— Len bu ne? Bu goca şeher yirde hevâya mı çalıştın yattın? Bir yeni urba dikinmedin mi? diye sordu.

Recep,

— Gulağasma dayı, daha ne oldu ki, düneğin bir, böğün iki... dedi.

— Len, bi yabanlık pantol ney de mi alamadın?

— Dur hele, alırız dayı...

Gündüzleri, istimlâk edilmiş yıkılacak yapılarda çalışıyorlar, geceleri de hep bir köyden altı hısım, büyük, eski bir evin alt katında, bir tek odada yatıp kalkıyorlardı.

Recep'in dayısı Bekir, öbürlerinin değil de ille Recep'in neden yeni bir elbise yaptırmadığını bitürlü anlıyamıyordu. Ötekiler nasıl olsa urba murba almazlar. Köyden nasıl geldilerse, yine öylece dönerler. Ama bu Recep köydeyken, yatar kalkar, «Hele bi İstanbul dinen şehere bi varalım, biraz para yapalım. Sırtımıza yeni bir urba dikinelim» der dururdu.

Hiç değilse bunu günde üç, dört kez söylerdi. Oğlan, giyime kuşama iyideniyiye düşkün. Dayısı ona buyüzden «Hevâyi oğlan, deli oğlan» derdi. Daha askerliğini bile yapmamıştı. Gurbete de ilk çıkışı... Askere gitmeden, gurbete düşmeden bir erkek, erkek mi olurmuş? Elbiseye bunca düşkün olsun da deli oğlan, bi elbise almasın, olur bir iş değil.

Hepsinin üstbaşı bitikti ama, en kötüsü Recep'in elbisesiydi. Ceket, üstünden dökülüyordu. Pantolonun kumaşiyle yamaları birbirinden ayırdedilmez olmuştu. Paçalar, kollar liğme liğme... Sabahtan akşamadek taşlar,

demirler arasında kazmayla, kürekle, mille, balyozla çalışmaktan yırtık pırtık elbisesi temelli dökülüyordu. Öbürlerinin kılığının da onunkinden ayırdı yoktu. Ancak, onlar ufak tefek olduklarından elbiselerinin yırtığı pırtığı Recep'inki kadar göze batmıyordu. Yaşı ondokuz ama Recep koca bir yiğit. Erkek azmanı, çam yarması, dağdan inme dedikleri işte bu. Yedi köyün bir delikanlısı. Hazırcıda ayağına uyan pabuç bulamadığı için, şimdiyedek hiç pabuç giymedi. Hep, kamyon lâstiğinden yapılma çarık giyer. Elbise üstünde, yatır türbesinin parmaklığına düğümlenmiş adak çapıtları gibi duruyor. Gece yatarken Recep, elbisesini hiç çıkarmaz. Çünkü soyunup giyinirken elbise çatırçıtır sökülür, yırtılır. Bikez her nasılsa üstüne geçirmiş, en iyisi bir daha hiç çıkarmamak.

Üç ay çalıştılar. Elbiseye düşkün değillerken Recep'ten başka hepsi, iyi kötü birer kat yabanlık elbise aldılar. Kimi elden düşme ceket aldı, kimi kullanılmış asker külotu uydurdu. Hepsi azbuçuk kılığını düzdü. Bir Recep'in aldırış ettiği yok. Dayısı,

— Len oğlum, bu ne iştir, temeli cıbıl oldun. Edep yerin zuhur edecek... diyorsa da, Recep.

— Hele dur dayı, hele dur... diye onu atlatıyor.

İstanbul'da ilk gelenler altıbuçuk ay, sonrakiler beşbuçuk ay çalıştılar. Kış geldi. Hepsi de çarşıdan, pazardan satın alacağını alıp yüklendi, köye dönüyor. Recep yine o Recep... Üstündeki urbanın urbalığı kalmadı. Recep de hiçbirşey almadı değil. Aldı ama, bitek elbise almadı.

— Len uryan kalacaksın, şordan git sırtına bir urba uydur...

— Durun hele...

Dayısı iyice kızdı:

— Tövbeli misin hey oğlum, senin besbelli ar damarın çatlamış, git şordan...

— Canım dayı, bizim de bir bildiğimiz var helbet.

— Neymiş o bildiğin?

— Bre dayı, biz elbise almadık mı? Aldık. Parayı sokağa attık. Hem de elbisenin şâhını aldık. Gel gör, bi sahat giymeye kısmet olmadı. Bi aylık kazancımız uçtu, gitti.

— O nasıl iş? Yoksa güzelim urbayı çaldırdın mı?

— Yo. Ne çalınması... Vara çalınaydı da, biri giyeydi.

— Yoğusam yitirdin mi len?

— Vara yitireydim. Bırak dayı, yaramı depreşdirme...

— Yoğusam dara geldin de yok pahasına sattın mı?

— Değel vallaha...

— Yoğusam kumarda ütüldün mü?

— Töbeee!... Kumar da neymiş dayı?

— Len adı batası, urba uçtu mu? Çaldırmadın, yitirmedin, kumarda virmedin, satıp itmedin, imanı kırk alçak, bu urba durduk yerde uçtu mu?

Dayısı Recep'i iyice sıkıştırmıştı. Recep de olanı biteni anlatmak zorunda kaldı:

— Yahu, biz köydeykene hele bi İstanbul'a varalım da, bi efendi kılığına girelim, demedik mi?

— Dedin de bu mu efendilik?

— Dur da diğne hele. İstanbul'a geldik. İşe girdik. Yemedik, içmedik. Mâmıt emicemnen oğlu Yusufgiller kofte ney bilem yidiler. Biz yidik mi? Yok! Yusuf dirsen sinemaya bilem gitti. Biz gittik mi? Yok. Düzdaban İpraam goynek aldı, sahat aldı. Biz aldık mı? Yok! Amanın para toplansın da bi urba alalım dedik. Zabah akşam urbacı tükkânlarını kolladık, urbanın şâhını seçtik. Bir ay diyende cebimizde yüksekizen pangınot oldu. Urbayı gözümüze kestirmişiz. Vardık dükkâna. Sen hazırcı tükkânına hiç girdin mi dayı? Sen urbacı milletini gordün mü bikez? Yok, nirden goreceğin? Tükkâna varır varmaz, çepiçevre beni guşattılar. Şaştım galdım. Yoldan gitsen, kimse dönüp suratına bakmaz. Tramvaya neye binsen, üstüne sürüneceğin deyi senden gaçarlar. Hazırcı tükkânındaysa elime, ayağıma düşdüler. Pek ağnayamadım ya, bunlar ya urum, yada yafudi. Herifler pervane oldular, önümde ardımda fırfır dönüyorlar. Kimisi «paşam» diyo. Ben şaştım galdım. Sen ne diyon dayı, dilim dutuldu be, bi lâf çıkmıyo ağzımdan. Kimi yakamı dutuyo, kimi paçama saldırıyo. O goca tükkânın efendisi, uşağı hep ayağıma töküldü. Gaçıp gideceem emme ayıp olacak. Orda dursam, lâfımı unuttum temelli. Benden bi lâf çıkmadığını görünce, tükkânın zahabısı, ordaki adamlarına,

— Ne duruyorsunuz ağamıza en iyisinden bi gat elbise çıkarın dedi.

Ben de yüreklendim,

— Hee, iyi bildin hemşeri bi, gat urba...

didim.

Hangi bi gat, önümüze yüz gat urbayı töktüler. Bre dayı allâsen, urbacı tükânına girmemişsin, bilmezsin, bi de söylersin. Urbalara baktım, hepsini goynüm çekti. Bu urbalardan birini gey, mepus oldum deyi koye var. Töbe, heç kimse ağnamaz. Ben öylecene durkene iki yandan ikisi gollarıma yapıştı, üstümden ceketi çıkardılar.

— Ağam şonu gey, tam sana uygun... dediler.

Neyin geymesi, ceket daha golumdan girmiyo. Tükkânın sahabısı,

— Üç lümere böyüğünü virin, dedi.

Üç lümere böyüğünü getirdiler. I-ıh, olmuyo. Tükândaki urbaları birbir hep sınadılar. Yafudi oğlanı bi maşallah çekti.

— Bi de şonu gey ağam, dedi.

Herüfler beni duttu, zorunan ceketi bedenime geçirdiler. Sonram, beni şöölecene bi yana godular, hepisi garşıdan bakıp bakıp, maşallah çektiler. Tükkânın zahabısı,

— Bu eyi oturdu, sımarlama ossa, bu kader olmaz. Pantulu da geydirin, dedi.

İki kişi birden bacaklarıma saldılar. Üstümdeki pantulu çekip sıyırdılar. Küşkü demiriynen goca daşı galdırır gibi, ha babam, de babam, yeni pantulu ayağıma soktular. Garşıma geçip, uzaktan bir baktılar. Birer daha maşallah çektiler. Bi oğlan «Aynaya bak bi yol» dedi» Aynaya götürdüler. Beni bir gorsen dayı, töbe, tanıman. Böylecene bi koye varsam, milet, vali gelmiş deyi feleğini şaşırır. Ben.

— Gaça bu urbalar? dedim.

— Parası goley, hele sen bi beğen de ağam. Bizim vazifemiz sizi memnun etmek, dediler.

— Ben sizden memnunum. Allah da sizden memnun ossun, urba gaça? deyi bi daha sordum.

— Şimdiki zamanda bu urba paraynan mı, bedafa... dediler.

Biri susuyo, biri gonuşuyo:

— Tastamam da oturdu.

— Bu gader olur, de ki sımarlama. Sımarlama ossa böyle olmaz.

— Bi yaraşdı ki hemişerim, eh...

Ben de onlara,

— Aldım, gabul ettim, emme gaca? dedim.

— Üçyüzyetmiş lira, demez mi?

— Gardeşlik, çıkar elbiseyi, dedim.

— Beğenmediniz mi? diye sordu.

— Beğendim beğenmesine, emme bahalı..

Aman dayı, ne ağzı galaba bi herif.

— Böyle gumaş şindik yok, diyo, şu gumaşa bak biyol da öyle gonuş, diyo. Halis muhlis İngiliz gumaşı, diyo...

— Hâşâ, bizim gumaşa bi özür bulduğumuz yok. Urbayı da beğendik. Velâkin bize bi ay misaade...

Herif, İngiliz gumaşı, diyo, başka demiyo. «Bu urbayı gey, bana dua et» diyo. «Bu gumaş ölmez oğlu» diyo. O diyo, bende ses yok. Sonunda,

— Size bi ikram yapalım, ayağınız alışsın... dedi.

Urbayı üçyüz gaymeye verir oldu. Ben gene ı-ıh, dedim.

Herif,

— Evlâdiyelik bi urba, diyo, müşteri olun, her zaman tükâna buyrun deyi verdim, diyo.

Deriken, ine ine ikiyüze indi. Tükâncı,

— Zararına virdim, varsın bu da böyle gitsin, zararına... deyi yemin billâh ediyo.

— Arkadaş, dedim, senin ağnayacağın bende o gader para yok. Bende topu topu yüzsekizen gayme var.

Adam,

— Verdim, deyi bağırdı. Hadi hayrını gör, gülegüle gey... Halis muhlis ingiliz gumaşından bi urba giyecen... On yıl gey, sonra babanın oğluna ikiyüze sat...

Üstümden çıkan pılıpırtıyı sarıp elime verdiler. Ben de yüzsekizen panginotu saydım. Dışarı çıktım. Yahu dayı, on adım gettim getmedim, koşeyi sapıncak cart deyi bi ses çıktı ardımdan. Elimi ardıma attım ki pantul ikiye bölünmüş. Eski urbaları önüme duttum, yörüdüm. Ne yörümesi dayı, yörümenin mümkünü yok. Ben bi adım attıkça urba cart ediyo, öteki ayağımı atınca curt ediyo. Ben, sanki asker bandosu ardındaymışım gibi cart-curt diye sesler çıkararak uygun adım gitmekteyim. Ulan, İngiliz gumaşı... Golumu oynatınca, gol sökülüyo, yenimi oynatınca yen dökülüyo. Bi tenheye sapsam da gurtulsam. Temelli izerillik. Ortada anadan doğma galacağım. Yörüdükçe, İngiliz gumaşı cart curt, cart curt gidiyo. Say ki, eskeriyenin bando muzuka borusu ötmekte. Şaşgınlıktan elimden paketi düşürmem mi? Eğilip paketi yirden alayım dirkene, bir cayırtı koptu ki, herkes dönüp baktı. Millet gule gule ölüyo. Eği-

lincek, benim pantulun ağı tüm sökülmüş. Pantulun bir bacağı ayağımın üstüne düştü. Tuuu... Olur iş değel dayı... Gaçmalı besbelli. Bi seğirttim, arkamdan,

— Deliğanlı, deliğanlı... deyi ses ettiler.

Döndüm baktım, herif, benim İngiliz gumaşından urbanın bi golunu elinde dutmuyo mu? Herif gülüyo:

— Ceketin golu düşmüş, deliğanlı...

Hay Allah!... Bi yire girsem de, urbayı denişsem, gene eskisini geysem... Gayrı urbanın cayırtısı galmadı, sökületeği söküldü, yırtılacağı yırtıldı. Bizim İngiliz gumaşının belâsından gurtuldum.

Dayısı, elini dizine vurarak,

— Tuuu hey ulan hey!.. Desene gitti paralar, dedi. Şincik İngiliz gumaşından urba nirde?.

Recep tahta bavulundan bir gazeteye sarılı bikaç parça lâcivert keten çıkardı.

— Tökülen töküldü, işte bunlar galdı, dedi. Koye gidincek anama vireceğim de, üstümdeki urbaları bununla yamasın.

TARZAN'IN SAHİBİ KİM

Biz, Ankara'nın yerlisi değilsek de eskisiyiz. Maltepe'de, o bizim mahalleye yapılan üçüncü ev, teyzemin evi. Teyzem, sizlere ömür, ölünce, eve biz yerleştik.

Mahallemizin Tarzan adında bir köpeği var. Nerden, nasıl bizim mahalleye gelmiş, bilmiyoruz. Belki encikken buralarda kaldı. Yaşını da bilen yok. Mahallede kime sorsanız,

—Ben bu mahalleye geldiğim zaman Tarzan koskoca köpekti, der.

Ama bundan, aşağıyukarı bile olsa Tarzan'ın yaşı çıkarılamaz. Biz bu mahalleye geleli, onsekiz yıl oldu. Teyzem ölüp, biz bu eve taşındığımız zaman, Tarzan koca bir köpekti. Komşumuz Memduh Beyler mahalleye taşınalı yirmibir yıl olmuş. Onlar geldikleri zaman da Tarzan varmış, koca bir köpekmiş. Bakkal İlyas'a göre, Tarzan otuz yaşını geçkindir. Çünkü o, bu mahalleye geleli otuz yıl olmuş. Tarzan o zaman da koskoca bir köpekmiş.

Demiryol bekçisi Mehmet Efendi, Tarzan'ın çoktan kırkını geçmiş olduğunu söyler. Bu mahalledeki evlerine ilk taşındıkları zaman Tarzan en azından üç, dört yaşındaymış.

Düriye Teyze, kendisinin Tarzın'dan genç olduğunu her zaman söyler ki, onun bu hesabına göre Tarzan, çoktan ellisini geçmiş olmalıdır.

Tarzan'a, bu adı kimin verdiği de belli değil. Sanki o, herkese,

— Benim adım Tarzan! diye kendisini tanıtmış.

Sarı-boz, kısa tüyleri vardır. Ne çok ufak, ne de çok büyük, basbayağı bildiğimiz sokak köpeği. Topal değildir ama hep topallar. Mahallenin çocukları taşlarlar, vururlar. Zavallının dört ayağının birden sağlam olduğu görülmemiştir. Bizim mahallenin çocuklarının ilk eğlencesi Tarzan'dır. Üstüne binerler, Tarzan hiç sesini çıkarmaz. Beli bükülerek, sırtındaki çocuğu taşımaya çalışır. Çocuklar bunu da yeter bulmaz, iki çocuk birden Tarzan'ın sırtına biner. Tarzan'ın beli incinir, yerlere serilir. Beşaltı gün belini kaldıramaz, tozlu sokaklarda sürünür.

Mahallenin daha küçük çocukları kuyruğunu çekerler, orasına burasına çivi batırırlar. Tarzan, köpek değil de kuzu gibi durur. Artık canı pekçok yanarsa, kendisine işkence edene başını çevirip, kirli sarı renkli gözleriyle, acıklı acıklı bakar. Daha da olmazsa, köpek sesine benzemeyen, acı bir ses çıkarır.

Mahalle çocuklarının hep birden Tarzan'ı taşlamaları en eğlenceli oyunlarıdır. Arasıra da Tarzanı bir duvarın dibine diker, hedef olarak kullanırlar. Tarzanı taşa tutar, nişan talimi yaparlar.

Bir akşam eve gelirken, baktım ondört çocuk sıraya girmişler, ellerinde taş, bekliyorlar. Başlarında da kabaca bir çocuk.

— Ateeeeş! diye bağırdı.

Çocuklar hep birden ellerindeki taşları, Tarzan'a fırlattılar.

— Ne yapıyorsunuz? dedim.

— Kurşuna dizme oynuyoruz amca, dedi-

ter.

Çocuk değil mi, oynar elbet. Biz de çocukluğumuzda Tarzan'la böyle oynardık.

Ne yapılırsa yapılsın, Tarzan bizim mahalleden ayrılmaz. Mahallemizin demirbaşıdır. Büyüklerden de bir sevgi görmez. Mahallede oturanlar Tarzan'a hiç olmazsa bir taş atmayı, bu mahalleli olmanın görevlerinden biri sayarlar. Hele Tarzan bacak arasında dolaşsın, tekmeyi vuran Tarzan'ı yere serer. Pis hayvan, yaralı bereli hayvan... Onu, yarasız hiç görmedim. Biz çocukluğumuzda arkadaşlarla kulaklarını kesmiştik. Bizden sonrakiler de kuyruğunu kestiler.

Tarzan'ın nasıl karnını doyurduğu bilinmez. Ne o bizim mahalleden başka yere gider, ne de bizim mahalleden bir kimse ona bir lokma kuru ekmek verir. Ne yer, ne içer belli değil. Hiç,birimizin aklına da böyle bişey gelmez.

Birara Belediyeciler sokak köpeklerini öldürüyorlardı. Bunun nasıl olduğunu hiç gördünüz mü? Bir kamyon geliyor. Kamyondan köpek öldürücüler iniyor. Ellerinde, iki metre kadar uzunlukta, maşaya, makasa benzer demir aygıtlar var. Bu aygıtların iki ucu keskin kıskaç. Köpeklerin karnından bu demir kıskaçla yakalıyorlar. O iki keskin uç köpeğin karnına giriyor. Sonra yaralı, yarasından kanlar akan köpeği, kapalı kamyona atıyorlar.

Belediyenin köpek öldürücüleri, bizim Tarzan'ı da kıskaçla yakaladılar. Bütün mahalleli toplanmış, seyrediyorduk. Karnına demir kıskacın sivri uçları geçince, Tarzan ağlar gibi bir ses çıkardı. Sonra başını çevirip bize baktı. Köpek öldürücü, kıskaçla Tarzan'ı havaya kaldırdı. Tam kamyona atarken, umulmadık bişey oldu. Tarzan fırladı, karnı yırtılarak kıskaçtan kurtuldu. Kanları aka aka kaçtı.

Ertesi gün Tarzan'ı yine mahallede gördük. Bir zaman yaralı gezdi, süründü. Sonra iyi oldu.

Köpekleri böyle kıskaçlarla, kancalarla öldürmek insanlığa aykırı diye şikâyet etmişler. Bunun üzerine köpekleri tüfekle kurşunlayarak öldürmeye başladılar. Bigün köpek avcıları bizim mahalleye de geldiler. Bu, çok eğlenceli bir avdı. Sahipli köpekleri evlere kapamışlardı.

Tarzan'ı vurmak zor olmadı. Hayvan sol omuzundan bir kurşun yedi, yere yıkıldı. Ama avcılar yakalıyamadılar, kaçtı.

Onu yaralı, bereli yine mahallede gördük. Köpek öldürücüler, yanlışlıkla, sahipli, hem de sahibi dişli birinin köpeğini de vurmuşlar. Bunun üzerine köpekleri tüfekle vurmanın da insanlığa aykırı olduğu anlaşıldığından bu usûlden de vazgeçildi. Köpekleri zehirlemeye başladılar.

Köpek zehirleyiciler bizim mahalleye de geldiler. Köpeklere zehirli et parçası atıp gidiyorlardı. Bizim mahalleden Tarzan'la birlikte üç köpek, zehirli eti yedi. Hayvanlar biraz sonra yere yuvarlanıp debelenmeye başladılar. Köpeklerden ikisinin sahibi vardı. Köpeklerine sarımsaklı yoğurt içirip kurtarmaya çalıştılar. Ama olmadı, ikisi de öldü. Yalnız Tarzan kurtuldu. Hepimiz onu öldü sanmıştık. Çünkü onu kurtarmaya çalışan kimse olmamıştı. Geceye kadar yattığı yerde debelenmişti. Sabahleyin bir de baktık, Tarzan ayakta. Çocuklar,

— Yaşa Tarzan!... diye bağırarak, onu taşlamaya başladılar.

Bizim mahalleye bir Amerikalı aile taşındı. Onların taşınmasiyle de Tarzan'ın şansı döndü. Önce Amerikalı'nın ondört yaşındaki oğlu, Tarzan'a yiyecek vermeye başladı. Sonra Tarzan'ı evin bahçesine aldı. Amerikalı aile, Ona bir de kulübe yaptı. Üç, dört ay içinde Tarzan değişti. Omurgaları kaburgalarına geçmiş Tarzan, fıstık gibi oldu. Gözleri, tüyleri parladı. Bambaşka bir hayvan... Tarzan bu kadar güzelleşince hepimiz onu sevmeye başladık. Güzel hayvanı kim sevmez! Mahallenin çocukları ona ekmek atmaya başladılar. Yalnız ekmek değil, daha neler... Mahallede hangi eve et girse, evin hanımı kemikleri Tarzan'a ayırır, oğluna,

— Götür şunları Tarzan'a verl der.

Derken, et suyuna papara yapıp Tarzan'a gönderenler de çoğaldı. Hepimizin aklı Tarzan'da.

— Aman Tarzan susuz kalmasın. Ağzı var, dili yok hayvanın. Yanar susuzluktan zavallı...

— Tarzan'a et götürün...

Amerikalılar Tarzan'ı iki-üç günde bir yıkamaya başladılar. Tarzan pırıl pırıl oldu. Kadınlar,

— Aman, diyorlar, aman Tarzan'ı yıkayın...

Kış geldi. Amerikalılar Tarzan'ı evin alt katına aldılar. Ama onlar Tarzan'ı içeri almadan mahallede dedikodu başladı:

— Hayvanı soğuktan donduracaklar...

— Kış kıyamette köpek bahçede kalır mı?

Kış geçti. Bahar üstü Amerikalılar Amerika'ya döneceklermiş. Bir de duyduk ki, Tarzan'ı da götüreceklermiş. Mahallemizde kıyamet koptu. Yerden göğe kadar hakkımız var.

Demiryolu bekçisi Mehmet Efendi şahlandı:

— Şurdan şuraya götüremezler... Ne demekmiş, bir mahallenin bir köpeği...

Düriye Teyze, iki gözü iki çeşme, ağlıyor:

— Elimde doğdu, büyüdü. Ben Tarzan'ı kimseciklere veremem. Haydi burada neyse, sevsinler diye verdik. Amerika'ya da nasıl gidermiş... Evlerini başlarına yıkarım.

Bakkal İlyas ayaklandı:

— Yahu kimin köpeğini kime veriyorsunuz? Bikere köpek benim. Onu şu kadarcıktan ben besleyip büyüttüm.

Memduh Bey, mahallemizin en aydını olduğundan, kanunlara göre konuşup,

— Bir yere götüremezler, hiç merak etmeyin! dedi.

— Neden? diye sorduk.

— Mevzuat müsaid değil de ondan... Bir kere Tarzan burda doğmuş, burda büyümüş, bu mahallede yetişmiş. Nasıl olur da yabancı memlekete götürürler. Pasaport vermezler bir... Ondan sonra...

Mahalle ayaklandı, Daktilo Ayten,

— Evlâdım Tarzan'cığım, diyor, gurbet yerde ne yapar... Suyuna alışmamış, havasına alışmamış... İnsan olsa, neyse, döner gelir. Hayvan dönebilir mi?

Tarzan yüzünden mahallede korkunç bir Amerikan aleyhtarlığı başladı. Az kalsın buyüzden bir facia olacaktı. Mahallemizde, üniversite öğrencisi bir Özgür var. Ben duymadım, Özgür kahvede,

— Yahu, bırakın, götürsünler... Hiç olmazsa hayvan kurtulur... demiş.

Az kalsın oğlanı linç edeceklermiş.

— Vaay... Hiç olmazsa hayvan kurtulsun ha... Ne demek bu?..

Oğlan,

— Durun, maksadımı yanlış anladınız. Açıklıyalım... diyecek olmuş ama, kafasını gözünü yarmışlar. Kaçmış da zor kurtulmuş.

Kapılarına dayanıp,

— Tarzan'ı isteriz, diye bağırıyoruz, Amerikalılar tınmıyor. İşe, muhtar el koydu.

— Amerikalılar bizim Tarzan'ı götürüyorlar! diye karakola gittik. Komiser de buna içerledi,

— Köpek bizimdir, diye dilekçe yazın da, verin! Ben işleme korum... dedi.

Bütün mahalleli, Tarzan bizimdir, diye birer dilekçe yazdık. Ayrıca «Biz, Tarzan'ımızı vermeyiz» diye mahalleden imza topladık. Herkes birbirine Tarzan'ın sahibi olduğuna tanık oldu. İş daha da büyüdü. Komşu mahalleliler de işe karıştı. Derken günün birinde Amerikalılar eşyalarını sattılar, artık gidiyorlar. Biz, Amerikalı ailenin kapısına dayandık. Amerikalılar da Tarzan'ı arabaya attılar. Akıllarınca hava alanına götürüp hep birlikte uçağa binecekler. Amerikalı,

— Elli dolar vereyim de köpeği bana satın! demiş.

Bu söz bizi büsbütün sinirlendirdi. Cebinde dolarları var diye bu Amerikalı neyimiz varsa satın mı olacak?

— Elli değil, yüz dolar, bin dolar versen, ne versen, Tarzan'ımızı vermeyiz.

Zavallı yavrum Tarzan, garip garip bakıp, sanki bize,

— N'olur, beni bu Amerikalının elinden kurtarın! diye yalvarıyor.

Çocuklar, kadınlar ağlamaya, bağırmaya başladılar. Polisler yetişti. Zaten Tarzan işini biliyorlar. Amerikalıya,

— Mister, bu köpeği götüremezsiniz, dediler.

— Neden?

— Sahibi var...

Polis eliyle Tarzan'ımızı Amerikalıların elinden kurtardık, Amerikalılar da artlarına baka baka gittiler. Şimdi Tarzan bizim. On gün içinde yine eski halini aldı, sıskalaştı, kaburga kemikleri çıktı, yarabere içinde kaldı. Tam bizim mahallenin köpeği oldu. Çocuklar sabahtan akşama kadar taşlıyorlar, orasına burasına çivi sokuyorlar, üstüne biniyorlar.

Geçen akşam eve gelirken, baktım, çocuklar Tarzan'ı iplerle ayaklarından ağaca germişler. Ellerinde bıçak, teneke parçaları var.

— Ne yapıyorsunuz? dedim.

Okulda öğretmenleri kurbağa kesip, onlara kurbağanın kalbini göstermiş. Onlar bu deneyi Tarzan üzerinde yapacaklarmış.

Tarzan, birkaç gün yaralı bereli dolaştı. Sonra iyileşti. Şimdi mahalenin sokaklarında sürtüp, sürünüp duruyor.

BAR FEDAİSİ

Gazeteye dört kişi girmiştik. Birisi, yirmibir yaşına kadar lisenin onundan onbirine bitürlü geçemeyince babası kızmış,

— Senin adam olacağın yok. Hiç olmazsa gazeteci ol! demiş.

Öbürünün babası yok, bir yaşlı annesi vardı. Kadının üç aylık emekli-dul aylığını elinden zorla alır, üç günde yer bitirirmiş. Yaşlı kadın da, artık dayanamayıp bigün oğluna,

— Hiçbişeycikler demem, inşallah sürüm sürüm sürünürsün! diye ilenmiş.

Bu, kadının son sözü olmuş. Zavallı ölmüş. O zaman oğlanın aklı başına gelmiş. «Şimdiye kadar anamın hiçbir sözünü dinlemedim. Hiç olmazsa zavallı anacığımın son sözünü yerine getireyim de ruhu şâd olsun...» diyerek, sürüm sürüm sürünmek için gazeteci olmuş. Bu anlattıklarım, yirmi yıl öncesi. O zamanın gazetecileri gerçekten ana ilencini yerine getirecek kadar ana hakkı sayardı.

Üçüncü arkadaş, ortaokulda Türkçe dersinden iki yıl üstüste sınıfta kalınca, Türkçe öğretmeninden intikam almak için büyük bir yazar olmak istemiş, bunun için de gazeteciliğe başlamıştı.

Bana gelince, ben, «Her ne iş olsa elimden gelir» deyip de hiç bir iş yapamıyanlardan olduğumdan, kendime en uygun iş olarak gazeteciliği seçmiştim.

Dördümüz de stajyer muhabirdik. Gazeteden bize para vermiyorlardı. Dördümüzden hangimiz daha iyi çalışır, başarı kazanırsak, gazetenin kadrosuna onu alacaklardı. Onun için aramızda sıkı bir yarışma vardı.

Günün birinde aramızdan birinin altmış lira aylıkla kadroya alındığını öğrendik. Ama bu altmış lirayı, gazetenin sahibi değil, oğlanın babası gazetenin sahibine veriyordu. Yalnız bunu oğluna çaktırmıyorlardı. Oğlanı, bir işe yaradığına inandırmak için, bu plânı babası kurmuştu. Ama onun böyle bir plânla bir işe yaramış olması, bizim üçümüzün bir işe yaramamasına, gazeteden kovulmamıza sebep olmuştu.

Üç arkadaş bir kahvede kafa kafaya verip düşünmeye başladık. Türkçe dersinden okuldan sepetlenmiş olan arkadaş,

— Ben, dedi, göreceksiniz, günün birinde çok ünlü bir yazar olacağım.

Öbür arkadaş,

— Ben de öyle, ben de tanınmış bir romancı olacağım.

Bana sordular:

— Sen ne olacaksın?

— Ben de, bilmem ki... Ünlü bişey olmak istiyorum.

Üçümüzün en bilgilisi,

— Yalnız, dedi, ünlü bir sanatçı olmak için hayatı görmek, tanımak, bilmek ister. Biz, hayatı, insanları tanımıyoruz.

Ünlü bir Amerikan romancısının altın arayıcılığı, içki kaçakçılığı, gemilerde miçoluk gibi türlü işlere girip çalıştığını söyledi.

— Öyleyse papazlık yapalım, dedim.

Başka bir tanınmış sanatçı da domuz çobanlığı yapmış.

— İyi ya, biz de domuz çobanlığı yapalım, dedim.

Bizde domuz yokmuş, altın yokmuş, papazlık yokmuş.

— Şimdi neden bizde büyük sanatçının yetişmediği anlaşılıyor, dedim. Sanat için gerekli bir ortam yok. Ne papazlık var, ne de domuz... Ne verimsiz bir yerde doğmuşuz. Peki, biz nasıl ünlü sanatçı olacağız?

Biz de hayatı, insanları iyice tanımak için değişik işlere girip çıkmağa karar verdik.

Arkadaşlarımdan biri kaçakçılığa başladı. Daha doğrusu başlayamadı. Başlayacağı gün enselendi, kodesi boyladı.

Öbür arkadaşım, takma sakal takıp bir kuyumcuyu soymaya kalktı. Kuyumcuyu, ondan bir saat önce soyduklarından, boş dükkânda o yakalandı. Daha hırsızlığı bile yapamadan yakalanınca, ailesinin şerefine sürülen bu lekeyi temizlemek için hayatı tanımak uğruna intihar etti.

İçlerinde en sağlam işi ben buldum, bar fedaisi oldum. Bakın, bu işi nasıl buldum. Bigün Beyoğlu'nda bir çayevinde oturmuş, karnımı nasıl doyuracağım diye düşünüp duruyordum. Yirmidört saattir ağzıma lokma koymamıştım. Neredeyse açlıktan bayılacaktım. Yanımda oturan bir adam,

— Ne o delikanlı, karnın guruldayıp duruyor, dedi.

Ona durumumu anlattım.

— Sana bir iş vereyim, yapar mısın? dedi.

— Yaparım... Ne işi?

— Fedailik yapacaksın. Bar fedaisi...

— Nasıl bir iş bu?

— Gece dokuzdan sabahın üçüne kadar barın bir köşesinde oturacaksın. Hesap pusulasına karşı su koyveren müşteri olursa, yakasından tutup patakliyacaksın, sonra enayiyi silkeleyip sokağa bırakacaksın.

İşin gülünçlüğünü kavrayabilmeniz için önce size kendimi biraz anlatayım. O güne kadar, zatürrie, boğmaca, kızıl, kızamık, difteri, sıtma astım gibi adı çok bilinen hastalıkları saymazsanız bu hastalıklardan ayrıca otuzdört hastalık daha geçirmiştim. Hayatımda kavga edip de dayak yemediğimi hiç hatırlamıyorum. En sağlam olduğum gün ya nezleyim ya gripim, ya dişim, ya da başım ağrır. Boyum bir metre, kırkaltı santim. Ağırlığım, tok karnına kırkbeş kilo gelir.

İş teklif eden adama,

— Bana şimdi, üç da karnını doyuracağım, deseniz, peki, uçayım, derim. Ama doğrusunu isterseniz, ben adam dövemem. Müşteri döveyim derken, müşteriden dayak yerim, barınızın da şerefi iki paralık olur dedim.

Adam,

— Bu iş, tam sana göre, tam sana uygun bir iş... dedi.

— İyi ama ben nasıl adam döverim, nasıl yaparım? Yanımdan on tonluk bir kamyon hızlı geçse, ben sarsılırım.

— Çok kolay... Sen benim dediklerimi yap, gerisine karışma. Bar fedailiği için kuvvet istemez. Ben sana «şu adamı patakla!» diyeceğim, gidip adama, patküt vuracaksın.

Şöyle düşündüm: altyanı, bir dayak yerim, sıkıya gelirsem, bağırır kaçarım. Hayatı, insanları tanıyıp büyük bir sanatçı olmak kolay mı?

Adamın teklifini kabul ettim. Çın - Çın Bar'ın fedaisi oldum. O gece o adamla bara gittik. Beni, orkestra ile büfenin arasında bir yere oturttular. Artık yüzümü kızdırıp adama,

— Açlıktan ölüyorum, alacağım paradan kesersiniz, ne olur bana bir tabak yemek verin, dedim.

Adam,

— İş yapmadan zırnık vermem, dedi.

Ben tok karnına bile adam dövemem. Aç karnına, dayak atacağım müşteri beni ayağının altına alır, gebertir.

Bu sefer barın sahibine,

— Kaç para vereceksiniz, aylık mı, haftalık mı? diye sordum.

— Ne alacağın belli olmaz, dedi. Prim alacaksın. Ne kadar çok müşteri döversen, o kadar çok para alırsın. Her dayak attığın müşteri için ikibuçuk lira veririm.

Dayak atmak için değil ama, dayak yemek için para alsam, kısa zamanda zengin olabilirim.

Caz başladı. Bar yavaş yavaş doluyordu. Konsomatris kızlar kahkahalarla gülüyorlar, cilveleşiyorlardı. Dans ediliyordu. Ben de açlıktan neredeyse bayılacaktım.

Sat onbire doğru masalardan birinde bir gürültü oldu. Başıma açılacak derdi bildiğim için içim cızz etti. Müşteri,

— Ulan burası dağ başı mı? İnsanı göz göre göre soyacak mısınız? Şampanya diye sirkeleşmiş bir bardak şarabı elli liraya yutturmaya utanmıyor musunuz? Alçaklar! diye bar bar bağırıyordu.

Bar sahibi bana bir göz işareti çaktı.

— N'olacak? dedim.

— Herifi marizliyeceksin, dedi.

Döveceğim müşteri, benim üçüm kadar var. Yumruk savursam, herifin göbeğine ya gelir ya gelmez.

Ben «Yaa bismillâh!» deyip doğruldum. İçimden,

— Hey Tanrım, sen nelere kaadir değilsin ki... Şu pısırık kuluna Koca Yusuf pehlivanın kuvvetini ver! diye dua ediyordum.

Elimde, yanmakta olan cigara vardı. Cigarayı tüttüre tüttüre, hâlâ bağırmakta olan müşteriye doğru ağır ağır yürüdüm. Ben yürürken etraftan,

— Fedai geliyor, fedai geliyor! diye fısıltılar başladı.

Nasıl olsa dayak yemeyi göze aldığımdan efelene efelene, çağanoz gibi yan yan yürüdüm. Herifle karşı karşıya geldik. Vursam, elim suratına yetişmiyecek. Herife,

— Otur lân yerine!! dedim.

Kelimeler ağzımdan tükürür gibi çıkmıştı.

Adam sandalyeye çöküverdi. Elimdeki yanan cigarayı, adamın iki kaşının ortasına bastırıp söndürdüm. Adam can acısıyla,

— Aman! Yandım! diye bağırdı.

— Lân, ne söyleniyorsun? Alırım boşluğunu... dedim.

— Bizim bişey söylediğimiz yok âbi... dedi.

— Ölümüne susadınsa söyle lân...

Sağlı sollu, herifin suratına elimin tersiyle iki şamar atıp, yine cakayla döndüm, yerime oturdum.

Müzik, dans yeniden başladı. Biraz sonra barın sahibi yanıma geldi,

— Bak gördün mü, kolay iş... dedi.

— Aman ikibuçuğu çabuk ver! dedim.

— Hesap sonra, dedi, istersen git tezgâhtan ikibuçuk liralık bişey iç!...

Tezgâha gittim. Kızdan iki kadeh menta alıp içtim. Aç karnıma midem bulandı. O sırada başka bir masadan gürültü duyulunca, hemen o yana seğirttim. Bu seferki daha cırlak iki müşteriydi. Bir şamar birine, bir şamar birine attım.

O gece dört müşteri patakladım. Sabah dörtte bar dağıldı. Bizim de hesabımızı verdiler. Yedibuçuk lira aldım.

Ertesi gece yine işe geldim. O gece de altı kişi dövdüm. Artık her gece adam dövüp para kazanıyordum. Bazı müşteriler biriki tokat, birkaç tekmeyle susmuyorlardı. Böylelerini barın arkasındaki bodruma alıp sopayla dövüyordum.

Daha çok para kazanmak için, aman biri hır çıkarsın diye gözüm masalardaydı. Bazı geceler, müşteriler hiç su koyuvermiyorlar, ben de para almıyordum. Böyle gecelerde bir müşteri biraz yüksek sesle, gülse,

— Lân burası Dingo'nun ahırı mı? diye üstüne yürür, herifi hiç yoktan pataklardım. Böyle gerekçesiz dayaklara patron ikibuçuk lira değil, bir lira verirdi. Ama hiç vermese, elimin alışkanlığı gitmesin diye ben yine adam dövecektim. Artık bu işe iyice alışmıştım. Adam dövmeden duramıyordum, sinirlerim bozuluyordu.

Doğrusu ,bu kabadayılığıma şaşmıyor değildim. Nasıl oluyor da ben adam dövebiliyordum?.. İyiden iyiye gücüme, kuvvetime inanmıya başlamıştım.

Bir gece, bir masada oturan üç müşteriden biri iyice su koyverdi. Öbür ikisi onu yatıştırmaya çalıştı, olmadı. Gemi azıya alan sarhoş müşteri de dağdan inme bir yarma, insan değil, insan azmanı. O zamana kadar dayak attıklarımdan hiçbirine benzemiyor. Doğrusu ya, içime bir korku düştü. Galiba raconum bozulacaktı.

Herifin üstüne yürüdüm. Karnına bir tekme attım. Herif bağırıyor. Bir tekme daha attım. Ben vurdukça herif sesini yükseltiyor. Bir sandalye kapıp kafasına geçirdim. Herif daha çok bağırıyor. Baktım olacak gibi değil, sandalyenin kırılan bacağını elime alıp, vura vura üçünü birden önüme kattım, davar gibi sürdüm:

— Yürüyün ulan itler!

Kuzu gibi yürüdüler. Üçünü de bodruma tıktım. Bağırıp çağıran herife bastım sopayı, bastım sopayı. Sonunda herif yere serildi. Sonra öbürlerine döndüm. O ikisinden biri,

— Aman kardeş, bizim bişey dediğimiz yok. Ben zâti böyle yerlere gelmem. Bu herif, her gün beni zorlar, ille de bi gece eğlenelim, der. Ben de nasılsa ona uydum. Bu saate kadar kavgaya çanak tutmadığı yer kalmadı. Her seferinde önledik. Ama artık burada önleyemedik... dedi.

Yerdeki herif ayılır gibi olunca, yine sövmeye, bağırmaya başladı. Öbürlerini savdım. Ona yine bastım sopayı. Sopayı yiyip yere yıkılıyor. Az sonra yine bağırmaya başlıyor. Sabaha kadar herifi posta posta ıslattım. Sabahleyin herif doğruldu. Ben yine sopaya davrandım. Herif elimden sopayı kapınca bana bir girişti. Bre aman... Herifin parmakları mengene gibi, tuttuğu yeri koparıyor. Beni iki parmağının arasında tahtakurusu gibi ezecek. Ensemden yakalayıp kaldırıyor, sonra silkeleyip yere çarpıyor. Ben sesim çıktığı kadar bağırıyorum. Sonra bayılmışım. Ne oldu, bilmiyorum. Üç gün kendimi bilememişim. Bir haftada ancak gözümü açabildim. Bir ayda kendime gelebildim. İki ay sona ayağa kalkabildim.

Bara geldim. Patron bana çıkıştı:

— Bar fedailiğini de iki paralık ettin. Işine son veriyorum. Defol!

— Aman patron, ne oldu anlayamadım. Sekiz aydır yanında namusumla adam dövüp geçiniyordum. Hiç böylesi başıma gelmedi. Bu ne iştir?

Patron,

— L ân enayi, dedi, o adamları sen kendin mi dövüyorsun sandın? Herifler gezip eğlenmek istiyorlar. En sonunda da dayak yiyip keyiflerini tamamlıyorlar. Dayak yemeyince eğlence tamam olur mu? Sen herifi dövmesen, herif kendiliğinden işi sarhoşluğa döküp, gidip başını duvarlara toslayacak, burnunu elektrik direklerine vuracak, ağzını kaldırım taşlarına çarpacak. Bar fedaisi dediğin, bir müşteriyi, ancak eğlence zamanında döver.

Sabahleyin herif ayılınca dövülür mü, sersem! İyi ki herif seni gebertmemiş.

Patron beni kovdu. Ama ben de mesleğin bütün sırını öğrenmiş bir bar fedaisi olduğum için, gidip başka bir barda iş buldum.

Şimdi çalıştığım bara, eğlenmek için gelenleri, en sonunda bir de ben dövüp keyiflerini tamam ediyorum. Ama herifler ayılmaya başlarken, yanlarından kaçıyorum.

Geçen gece, bizim bara, benim ilk çalıştığım barın sahibi geldi. Gelip de efendi efendi otursa iyi. Bağırıp çağırmaya başladı. Eski patronumu bodruma soktum, eşek sudan gelene kadar dövdüm. Kendine gelir gibi olunca oradan kaçtım.

Şimdi iyi para kazanıyorum.

Bugünlerde bir gece izin alıp inşallah ben de bir güzel eğleneceğim.

NE BULURSAN AL

Bir emlâkçi arkadaşım var. Onunla Tünel'in üst başından yürüye yürüye Köprü'ye geliyoruz. Yolda bana başından geçen bir olayı anlatıyor:

— Bu zamanda, ne bulursan alacaksın. Cebinde kaç paran varsa o kadarcık alacaksın. Geçen yıl yazıhaneme bir köylü geldi. «Bir apartıman almak istiyorum» dedi. «Kaç liraya kadar?» diye sordum. Memleketteki malını satmış, doksanbin lirası varmış. Doksanbin liraya apartıman değil, ev bile zor bulunur. Olmaz, desem, adam gidecek. Başka bir emlâkçi nasıl olsa adamı yola getirecek.

Adamla başladık, apartımanları gezmeye. Apartıman katları var, beğenmiyor. Küçük apartmanlar var, istemiyor. İlle de, yedi katlı, ikişer daireli, hem de İstanbul'un en iyi yerlerinden birinde bir apartıman olacak. Bunlardan başka satın alacağı apartımanda iki şey daha istiyor:

— Gomme benyo olcek, bir, bi de salon salamancası olcek iki...

Bu ikisini nerden öğrenmişse öğrenmiş, ille de «Gomme benyo», ille de «Salon salamanca»...

Emlâkçilik kolay değildir. Türlü dil dökersin. Yüzdeiki satıcından, yüzdeiki alıcıdan komisyon alacaksın. Demek, ben bu adama doksanbin liraya bir apartıman bulursam, üçbinaltıyüz lira kazanacağım. Bunun vergisi var, yazıhane harcı var, kirası var, türlü gideri var, hepsi içinde. Bir de, alıcıya iyi görünmek için yedirip içireceksin.

Adamı günlerce gezdirdim. Otomobil parası benden, öğleleri, akşamları yemek parası benden. Bir kere de o, keseye davranmıyor. İlerde alacağım üçbinaltıyüz lirayı düşünüp, boyuna harcıyorum. Aşağıyukarı cepten bin lira gitti. Adam bitürlü apartıman beğenmiyor. Ona kalsa, doksanbin liraya ya Dolmabahçe Sarayını, ya Topkapı Sarayını satın alacak. Kiminin parası pul, kiminin pulu para...

Derken o sırada eski emlâkçi arkadaşlardan öğrendim; İstanbul'un açıkgözleri emlâkçilere gelip, köylü ağzı yapıyor, bir milyonluk apartıman arıyorum, diye emlâkçiyle ononbeş gün gezip tozup, emlâkçinin parasını yiyorlarmış. Sonra ordan başka emlâkçiye... Emlâkçi çook. Beş-on yıl bey gibi yaşar herif...

Artık adamı gezdire gezdire, para harcaya harcaya canıma tak, dedi. Bigün yine sabahtan yola çıktık. Bir apartıman gösterdim, doksanbin liraya bedava.

— Üç gatlı olmaz, dedi. Benyosu da gomme değel... Salonu, salamancası da yok.

İyice tepem attı.

— Şurda bir apartıman var ama, bilmem sahibi verir mi? dedim.

Yedi katlı, her katında ikişer daire, koca bir apartıman gösterdim.

— Bura eyi, gözüm duttu... dedi.

— Ben apartıman sahibiyle görüşeyim. Razı olursa, yarın yazıhanede buluşuruz, dedim.

Ertesi gün, ilk baktığımız küçük apartımanın sahibini yazıhaneye çağırdım. Biraz sonra bizimki de geldi. Adamı, beğendiği o koca apartımanın sahibi sanarak pazarlığa girişti.

— O gader de gozel değel emme... filân derken doksanbine uyuştular. Ertesi gün de tapuya gidildi, takrir verildi. Ben, ikisinden binsekizyüzer liramı aldım. O zamana kadar ikibin lirasını alıcıya yedirmiştim.

Ondan sonra olanları başkasından duydum. Apartımanı alan, o büyük apartımanı aldım sanarak oraya gidiyor. Kapıcısını buluyor.

— Buranın sahabısı benim, diyor, bundan kelli bu apartıman benden sorulur.

— Aman efendim, bu apartımanın sahibi ikinci katta oturur.

Kapıcı, apartımanın asıl sahibi, bir de bizimki, «apartıman senindi, benimdi» diye karakola düşüyorlar.

Biri,

— Ben satın aldım, işte tapom, diyor.

Öbürü,

— Ben satmadım. Bu da kim oluyor? diyor.

Sonunda adamın başka bir apartıman aldığı anlaşılıyor. Beni mahkemeye verdi ama hava... «Hayır efendim, ben o apartımanı değil, bunu sattım. Sahibi de burada. Pazarlık ettiler, uyuştular. Tapuda takrir verdiler. Hiç koca apartıman doksanbin liraya olur mu? Orası iki milyonluk bina.»

Adam döğündü durdu.

Şimdi sen sanırsın ki, ben herife kazık attım. Vallahi değil. Bu iş, bir sene önce oldu. Şimdi o doksanbinlik apartıman, üçyüzbin lira ediyor. Alıcı buluyorum da, herif üçyüzbine vermiyor. Arada bir yine benim yazıhaneye uğrur, «Allah senden razı olsun» der. Onun için kardeşim, bişey buldun mu, ne olursa olsun, ucuz pahalı demeden alacaksın. Al da ne alırsan al. Benden sana söylemesi. Bugün al, yarın sat... Ne görürsen al... Ne alsan kazanırsın.

Köprü'ye gelmiştik. Kayık içinde balıkçı torik satıyordu. Emlâkçi arkadaşım,

— Al, diyordu, ne bulursan al. Biraz beklet, iki misline, beş misline sat. Satarsan kazanırsın, satmazsan daha çok kazanırsın. Cebinde kaç para varsa hemen bişey al!..

Cebime baktım, birkaç kuruş bozuk parayla bir de ikibuçuk lira vardı.

— Bir torik versene, dedim.

İkibuçuk liraya toriği aldım.

Arkadaşıma,

— Acaba beşon gün bekletsem daha pahalı satabilir miyim? dedim.

BÜLBÜL YUVASI EVLERİ

Kazancıma bakılırsa, oturduğumuz evin kirası çoktur. Ama, genel olarak, herkesin ödediği kira gözönünde tutulursa, biz bu evde çok ucuza oturuyoruz. Bu zamanda ikiyüzelli liraya dört büyük odalı ev nerede bulunur? Ucuz değil bedava... Ama evsahibi, apartıman katlarının satılık olduğunu bildirince bizi bir şaşkınlıktır aldı. Ne yaparız, nereye çıkarız? Bu yedi baş canlı, nerelere sığar?

Telefonla evsahibine sordum:

— Bizim katları satıyormuşsunuz?

— Evet, satıyorum. Almak isterlerse içindeki kiracılara kolaylık da göstereceğim.

Kolaylık deyince, içime serin sular serpildi.

— Ne gibi kolaylık?

— Ödeme kolaylığı.

— Bizim oturduğumuz katı kaça veriyorsunuz?

— Yetmişbeşbin lira...

Sıtma tutmuş gibi titredim.

— Peki kolaylık? diye sordum.

— Önce paranın bir parçasını verirsiniz, sonra geriye kalanını...

Yetmişbeşbin liranın bir parçası ne demek? Yetmişbeşbin lirayı ne kadar parçalarsan parçala, hiçbir zaman, bir parçası yetmişbeş lira olmaz. Ama insan umarsız kalınca, olmayacak umutlara kapılıyor. Olur a, şu bizim evsahibi iyiyürekli biridir de, «Canım», der, «nasıl olsa aydan aya ikiyüzelli lira kira vermiyor musun?»

Ben de ona «Evet, veriyorum» derim.

O da bana, «Eh işte» der, «yetmişbeşbin lira ödenene kadar aydan aya ikiyüzelli lirayı vermeye devam et.»

Doğrusu bu çok iyi, çok da akıllıca bir hesap olur. Ben o zaman, ayda ikiyüzelli liradan yılda üçbin lira, on yılda otuz bin, yirmi yılda altmışbin, aşağı yukarı yirmibeş yılda, kirayı ödeye ödeye, oturduğumuz katın sahibi olurum.

Evsahibine telefonda,

— Bir parçası dediniz ne kadar? diye sordum.

— Teklifi kiracılara bırakıyorum, dedi.

Siz olsanız ne dersiniz? Yetmişbeşbin liraya bir kat. Haydi bakalım, bunun bir parçası ne kadar eder, bulun da teklif edin. Yetmişbeşbin liraya karşılık, bir yerden bin lira borç alıp vereyim de, üstü size borç kalsın, denmez a...

Benim duraksadığımı görünce evsahibi,

— Siz ne verebilirsiniz? diye sordu.

— Kim? Ben mi? Valla ben... Yani... İlk taksit olarak değil mi? Bi parça bişey... veririm tabii... Ama... nasıl anlatayım... Bakın ne var?

— Ne verebilirsiniz?

Ben ne verebilirim? Hiçbirşey veremem. Ama utandım da,

— Yirmibeşbin veririm, diyiverdim.

— Gerisini?

— Gerisini de yine yıldan yıla yirmibeşer bin liradan iki yılda öderim.

Evsahibi,

— Peki, oturduğunuz katı size kapatıyorum. Başkasına vermiyeceğim. Gelir, parayı verirseniz, tapuyu alırsınız, dedi.

Beni bir düşüncedir aldı. Oturduğumuz katı alacağımız yok ama, hiç olmazsa bir zaman için, satın alacağız diye eve bakmıya gelen, girip çıkan alıcıları önledik. Öteki katlara en azından günde on alıcı bakmaya geliyor.

Alıcı adaylarının çokluğuna bakılırsa, bizim apartımanın katları bikaç güne kadar satılacak. Bir karara varmak için bütün aile toplandık. Vardığımız karar şuydu: Gazetelerde taksitle ve çok ucuza ev, arsa, kat ilânları vardı. Bu ilânlara bakıp, işimize en uygun gelen yerde hemen bir ev alacaktık. Bütün aile oybirliğiyle bu kararı onayladıktan sonra, hemen o günkü gazetelerden üçünü aldık. Gazetelerde ne kadar da çok satılık ev, arsa ilânı olduğunu ilk o gün farkettim.

Kesemize en uygun olanı «BÜLBÜL YUVASI EVLERİ» idi. Gazetede koskoca bir ilân. Evlerin bulunduğu yerin plânı var. Bu evlerin olduğu yerin iki yanı denizle çevrili. Oğlum, denizi görünce, yani denizin plânda yerini görünce havaya zıpladı. Kızım, sevincinden oynuyor.

Plânda hem blok apartımanlar var, hem de ayrıca villâlar. İster blok apartımanlardan bir kat al, ister villâ al... Ben bu «ev» sözünden bıkmışım. Apartıman katı dersen, alt katın başka derdi olur, üst katın başka... En iyisi villâ. Ama villâlar pahalı, altmışbeşbin lira; yarısı peşin, gerisi sekiz yıl taksitle. Biz otuzbeşbin lirayı taş çatlasa bir araya getiremeyiz. Apartıman katları yirmibeşbin, otuzbeşbin, kırkbin. Yarısını peşin istiyorlar, üst yanı, yine sekiz yıl taksite bağlanıyor. Demek yirmibinlik bir kat alırsak, onikibinbeşyüz lira peşin ödeyeceğiz. Şimdi iş biraz yoluna girer gibi oldu. Onikibinbeşyüz lirayı nasıl olsa denkleştiririz. Üstelik ilânda, apartımanın bir de resmi var. Bayağı, bu apartımandan bir katı almış gibi olduğumdan, bana apartıman Hilton oteli gibi geliyor. Çocuklar resme bakıp, kat beğeniyorlar. Apartıman beş katlı. Ben beşinci katı istedim. Karım akıllıdır,

— Beşinci kat olmaz, dedi.

— Neden?

— Bakarsın çatıdan yağmur akar. Çatıyı yaptırmak için alt kat kiracıları, «bize ne, bizim kat akmıyor» diye para vermezler. Onun için dördüncü kattan bir daire alalım.

Bu düşünce doğru. Biz dördüncü katta otururuz, beşinci katın damı akarsa, bu kez onarım için biz onlara para vermeyiz. Bu iyi. Her katta üç daire var. Biz, denizi en çok gören daireyi seçtik. Denizi gören dersem, o da lâf. Apartıman zaten deniz kıyısında. Önü plâj. Her yanı deniz.

Çocuklara hemen bir konferans çektim:

— Çocuklar, deniz gibi yoktur. İlk hayat denizlerden fışkırmıştır. Hayat, denizden karaya vurmuş. İnsan ceddinin maymun olduğu doğru. Ama maymunun ceddi ne? Balık... Hatta tarih kitaplarında resimlerini görmüşsünüzdür, ilk insanlar göllerde, ağaçların üstüne kurdukları evlerde otururlardı.

Küçük oğlan,

— Ama baba, biz ilk insan mıyız? dedi.

Büyüğü,

— İlk insan değiliz ama belki son insanız, nerden biliyorsun? dedi.

Ben arayı bulmak için,

— Biz su kıyısında oturacağız ama, ağaç üstünde değil, apartmanda, dedim.

İlâna göre, bizim apartımanın etrafı meskûn imiş. İlkokulu varmış. Hemen plânda ilkokulun yerini bulduk. Bizim apartımandan çık, okula gir. Plâjdan ayrı bir de gazinosu var. Bizden şöyle yüz metre kadar yukarda da hastanesi var. Dükkân dolu. Çarşı pazar önünde. Elektriği gelmiş. Telefonu da var. Su dersen, kaynak suyu. Her eve bir kaynak.

Kimyahanede tahlilini yaptırmışlar, dünyanın en iyi suyu olduğu anlaşılmış.

İlânda her satırı okudukça, keyfimizden bir nağra atıyoruz. Çocukların karşısında babalık ciddiyetimin bozulmayacağını bilsem, kalkıp göbek atacağım. Ama kaynanam dayanamadı, kapıdan çıkmak bahanesiyle, «Merdivenden tıngır da mıngır inerkeeen...» diye eski bir türkü söyliyerek göbek atmaya, parmaklarını şıkırdatmaya başladı.

Ben öyle keyfe geldim ki, karıma,

— Yahu, misafir için ayırdığım bir pişirimlik kahve vardı, pişir şunu da içelim, dedim.

Karımın eli bereketlidir. O bir pişirimlik misafir kahvesinden, bana, kendisine, kaynanama, üç kahve çıkardı.

— Kahve bitti, dedi, ama inanmadım. O yine misafir için bir pişirimlik kahve daha ayırmıştır.

Kahveleri içerken birden aklımız başımıza geldi. Apartıman katını almak için peşin olarak onikibinbeşyüz lira vermek gerekir. Nerde para? Hemen karıma,

— Ben sana çarşamba günü ikiyüz lira vermiştim, getir onu, dedim.

— Aaa... Ne ikiyüz lirası ayol, sen bana ikiyüz lirayı vereli on gün oldu. İkiyüz kuruş bile kalmadı.

— Siz böyle har vurup harman savurursanız, biz de kira köşelerinden zor kurtuluruz... diye bağırdım.

— İkiyüz lirayla mı apartımanı alacaktın?.

— Allah Allah... İkiyüz ordan, beşyüz ordan, on-onikibin beşyüz tamamlardık işte.

Kaynanam,

— Çocuklar, dedi, benim sandığımda üçyüz liram var. Benim o cenaze param. Dünyada kimseye vermezdim ama, ev almak için borç olarak veririm. Yalnız eve yerleşir yerleşmez, paramı geri isterim.

— Tabii canım, senin cenaze paranı da yiyecek değiliz ya...

Oğlana,

— Eline kâğıt kalem al da yaz, dedim. yaz... Üçyüz...

Büyük oğlum kâğıda üçyüzü yazdı.

— Yaz altına bin daha...

Karım,

— O nerede? diye sordu.

— On gün sonra işten alacağım para.

— Aaa... Biz ne yiyip içeceğiz?

— Yemeyi içmeyi bırak şimdi. Önce başımızı sokacak bir ev bulalım.

— Kaç etti?

— Binüçyüz...

— Beşyüz daha yaz...

— O nerden?

— Ansiklopediyi satarız.

— Ansiklopediyi sanki ne yapacaktın da aldın, bilmem ki... Ben sana alma, dedim, al binbeşyüze, sat beşyüze...

— Canım aldık da kötü mü oldu, bak şimdi satarız, elimize para geçer. İkiyüzyirmibeş lira daha yaz!

— O nerden?

— Hüsnü'nün bana borcu vardı. Oniki yıldır istemedim. Şimdi gider isterim. Ne etti?

— İkibinyirmibeş lira.

— Hah, baba, sen Necdet Bey amcamdan yüzseksen lira alacağım var, derdin?

— Aferin, iyi aklıma getirdin, yüzseksen daha yaz!

Bir bağış arttırması havasına girdiğimizden karım,

— Üçyüzelli de benden yaz! dedi.

— Hani para yoktu?

— Ne olur ne olmaz diye bir kenara atmıştım.

— Haa dur dur, Şinasi'den de dörtyüzyetmişbeş lira alacağım var. Üzerinden çok zaman geçti ama olsun. Yaz! Ne etti?

— Üçbinotuz.

— Yahu, biraz da eşya satsak mı?

— Aman bizde satacak eşya mı var? Bedava versen kimse almaz.

— Öyle söyleme. Yaz sen, ikibin lira da eşya satışından. Yaz!.. Üç bin lira da bizim Hidayet'ten borç alırım. Hıh, dörtbin daha yaz.

— O nerden?

— Bizim Sabri'den isterim.

Onikibinbeşyüzü tamamladık.

— Gördünüz mü, dedim. İnsan, bir kere niyetlenmeli. Ev yaptıranlara Allah yardım eder.

Ertesi gün paçaları sıvadık. Kâğıt üstünde hesapladığımız onikibinbeşyüz liranın, onikibuçuk kuruşunu bile bulamadık. Borçluların hiç biri borcunu vermedi. Bir tanesi hiç hatırlayamadı. Bir tanesi de,

— Asıl senin bana beşyüz lira borcun var, dedi.

İlk heyecanla cenaze parasını vermeye razı olan kaynanam,

— Ölürüm de cenazem ortalarda kalır, di-

ve para vermekten vazgeçti.

Beni bir düşüncedir aldı. Derken o gece yarısı aklıma tam dâhilere yaraşır bir düşünce geldi. Çalıştığım yerden bir yıllık paramı peşin isteyecektim.

En çıkar yol buymuş. Ev alacağımı söyleyince, bir yıllık alacağımı peşin ödediler. Para bankadan alındı. Faizi de ben ödeyecektim.

Karım,

— Peki, biz bir yıl ne yiyip içeceğiz? dedi.

— Yahu, bir kere evi alalım, yemeği içmeyi kim düşünür? Yoksa sokaklarda kalacağız.

Ben bir yıl para almadan çalışacağım. Daha doğrusu, parayı peşin aldığımdan bana bedava çalışacakmışım gibi geliyordu.

Parayı cebimize koyduk. Bizde bir sevinç, bir sevinç, uçuyoruz... Çoluk çocuk, ilânda adresi yazılı yazıhanenin yolunu tuttuk. Çocukların gelmesini istemedim ama, onlar da çok heyecanlı olduklarından gelmek istediler.

İlâna göre saat onda yazıhane önünden otobüs kalkacak, bizi «Bülbül Yuvası Evleri»ne götürecek.

Yazıhanede, bizim apartımanın maketi, villâların resimleri var. Gazetedeki ilânda resmini gördüğüm apartımanı öyle benimsedim ki, artık hep, bizim apartıman, deyip duruyordum. Doğrusu apartımanların, villâların hepsi de şahane. Daha başkaları da gelmiş. Hepimiz olduk onaltı kişi. Ama onlar bizim gibi evcek gelmemişler, hep birer kişi. Dört de kadın var. Saat onbir oldu. Kadınlardan şişman olanı,

— Otobüs kalkmıyor mu? diye sordu.

Gelenler az olduğundan, otobüsle değil, otomobille gidilecekmiş. Onbirbuçukta, üç otomobile doluştuk, gidiyoruz.

Bizim arabada yalnız bizim aile var. Epiy bir zaman araba yol aldı. Şehrin dışına çıktık. Şehrin dışında da bir saat kadar gittikten sonra şoföre,

— Aman kardeş, galiba yolu şaşırdık, dedim. İlânda yazılana bakılırsa, gideceğimiz yer bu kadar uzak olmayacaktı.

— Öndeki arabayı izliyorum, bana öyle söylediler, dedi.

Bizimki, üç arabanın en arkada gideniydi. Böylece bir zaman daha yol aldık. Ben yine dayanamadım,

— Sakın öndekiler yolu şaşırmış olmasınlar dedim.

— Öndeki arabada yapıların sahibi var.

Belki bir, belki iki saat daha gittik. Beni iyice bir kuşku aldı. Karım yavaşça kulağıma,

— Parayı yanımıza almamalıymışız, dedi. Bir de dağ başlarında bizi soyarlarsa, yandık...

Neden sonra şoför de işkillendi:

— Yoksa biz başka bir arabanın arkasına mı düştük?

Klâkson çalarak arabayı sürdü, öndeki arabayı solarken o arabanın şoförüne,

— Daha gidecek miyiz? diye bağırdı.

Öbür arabadan biri de ona bağırdı:

— Az ilerde...

Bizim araba yine geriden onları izliyor. Asfalttan sağa, toprak bir yola saptık. Bir zaman da bu toprak yoldan gittikten sonra daha yukarı, bayıra vurduk. Hava sıcak, arabada pişiyoruz. Arabanın motoru hırıldadıkça şoför küplere biniyor, söğüp sayıyor:

— Ulan Konya vilâyetine mi geldik, Haymana ovasına mı geldik? Burası ne cehennemin dibi?.. Yahu, bu millette hiç akıl yok mu be? Bu dağ başında ev yapılır mı?

Benim küçük oğlan,

— Dağ başı değil, deniz kıyısı... dedi.

Yolun yolluğu kalmadı, tümsekler, iniş, çıkış... Arabanın arkası küt küt bozuk yolun tümseklerine vuruyor. Derken en öndeki araba durdu, ikinci, sonra da bizimki durdu. Arabadan indik. Ben hemen, geniş bir soluk aldım:

— Çocuklar, şu manzaranın güzelliğine bakın. Bizim evlere geldiğimiz belli.

Oğlan,

— Manzara nerde baba? diye sordu.

Alacağımız ev semtinin kötülenmesine dayanamadığım için,

— Kör müsün ulan, cennet gibi bir yer. Şu tablatın güzelliğine bak... diye bağırdım.

Ayağımızı bastığımız yer, kızgın kaya parçalarıydı. Önümüzde de kayalar, kıvrım kıvrım, kuşak kuşak bükülmüşlerdi. Jeoloji öğrenimi için aramakla bulunmaz bir yerdi. Kızgın kayalarda yansıyan güneşin sıcağı yüzümüze çarpıyordu. Karım,

— Ne de güzel deniz havası esiyor, dedi.

Bu sırada «Bülbül Yuvası Evleri»nin sahibiyle üç şoför kavga etmekteydiler. Şoförler, bundan bir adım bile gidemiyeceklerini söylüyorlardı.

En edepsizi olan bizim şoför,

— Bayım, diyor, bu bayırdan katır olsa çıkamaz be... Araba hiç gider mi?

Ev sahibi olmak umudu içimize öyle yerleşmiş ki, müşterilerden şişman kadın,

— Aaa, ayol gayet tatlı bir meyil... Araba çıkmaz olur muymuş hiç, dedi.

Kaynanam kızdı:

— İlâhi hanım, siz meyil görmemişsiniz, bunun neresinde meyil varmış? Siz buna meyil mi diyorsunuz? Dümdüz yol işte...

Şoförler gelmeyince, bizim mahallenin sahibi,

— Bayanlar, baylar, iki adımlık yol kaldı, buyrun yürüyerek gidelim, dedi.

Şoförlere döndü:

— Siz burda bekleyin!

Şoförün biri,

— Yahu, bu güneşin altında arabalar çatlar, beklenmez, dedi.

— Artık uzun ettiniz, dedim, püfür püfür rüzgâr esiyor be... Siz yalnız dikkat edin de rüzgârda durmayın, nezle olursunuz.

Ceketimi çıkarıp elime aldım. Ceketi sıksak, bir kova ter akacak.

Ya Allah, dedik çıktık yola. Yürüdüğümüz, önce araba yoluydu, sonra bir keçi yolu oldu, daha sonra büsbütün yol kayboldu, çığ araziye düştük, çığ ve dalgalı bir arazi... Bütün müşteriler birbirimize, manzaranın güzelliğini anlata anlata bitiremiyorduk. Ne kadar gittik bilmiyorum, müşterilerden biri, mahallenin sahibine,

— Acaba şimdi hangi vilâyet dahilinde bulunuyoruz? diye sordu.

Mahallenin sahibi, adama ters ters bakınca ben araya girip,

— Bayım, rica ederim, dedim, burası İstanbul'un göbeği sayılır.

— Sayılır ne demek, burası İstanbul'un göbeği...

— Ben de,

— Hani, yâni... sözün gelişi... dedim.

O engebeli arazide iki, üç tepe aştık. Çürük bir araziye geldik. Ayaklarımızın altındaki taş kırıntıları bastıkça kayıyordu. Şişman kadın,

— Şu gölgede dinlensek mi biraz? dedi.

«Şu gölge» dediği yer, alev alev yanan kıpkızıl bir kayanın dibiydi. Yumurtayı bıraksan, iki dakikada pişer, uskumruyu koysan hemen çiroz olur. Kaynanam,

— Birayak önce sağ salim evimize gidelim, dedi.

Satın almayı tasarladığımız evi öyle benimsemiştik ki, kaynanam bile daha görmeden «evimiz» diyordu.

Biz, ayak basılmamış çöllerde keşfe çıkmış «heyet-i seferiye»lere dönmüştük. Benim küçük oğlan,

— Yoruldum... diye mızıldanmaya başladı.

Ağabeyisi,

— Sus ulan, dedi, ev deniz kıyısındaymış. şimdi denize gireriz.

Ama biraz sonra o da,

— Susadım... diye tutturdu.

Bizi getirenlerden biri,

— Nerdeyse geldik, biraz bekle... Buz gibi suları var, dedi.

Bizim takım dökülmeye başladı. Küçük oğlanı kucağıma aldım. Kız,

— Ben artık gidemem, dedi.

Kaynanam ona,

— Kız seni bu dağ başında kurtlar, kuşlar parçalar, dedi.

Müşterilerden bir erkek,

— Merak etmeyin teyze, bu kadar sıcak yerde kurt yaşamaz. Olsa olsa aslan, kaplan bulunur, dedi.

Yamaçlar, sırtlar, bayırlardan sonra zorlu bir dağa vurduk ki, benim diyen dağcı burdan zor çıkar. Ben çok kızdım bizim aile efradına,

— Yahu, böyle yere çoluk çocuk gelinir mi? diye bağırdım, baksanıza herkes tek başına gelmiş. Ne vardı da doldunuz? Seyran mı var?

Karım hemen alacağımız evin yolunu savunmaya geçti:

— Evet, birazcık yokuş gibi ama, olsun, daha iyi... İner çıkarız da şişmanlamayız hiç olmazsa...

Bizimkilerin hepsi dağın dibinde kaldılar. Ben, teker teker hepsini, kimini kucağımda, kimisini sırtımda dağa çıkardım. Dağın doruğuna çıkınca, önümüze bir yayla açıldı. Mahallenin sahibi,

— İşte geldik! dedi.

Alıcılardan biri,

— Aaa, ne de yakınmış!.. dedi.

Elimi gözlerime siper edip, gösterdiği yöne baktım, ama bişey göremedim. Öbürleri de benim gibi baktılar. Onların da bişey gördüklerini sanmıyorum. Ama, yaşlıca bir erkek,

— Ooo, güzel yermiş doğrusu... dedi.

Şişman kadın,

— Çok güzel, dedi.

Benim kızla, iki oğlandan başka hepimiz, gösterilen yerin güzel, çok güzel olduğunu söyledik. Kızım,

— Baba, apartıman nerde? dedi.

— Dağı aşınca görünecek herhalde... dedim.

Oğlan,

— Deniz nerde baba? dedi.

— Oğlum, dağ başında deniz olur mu? Şu dağı aşalım, denizin dibine ineceğiz.

Yaylada bir zaman daha gittikten sonra, bir takım taş yığınlarının yanına geldik. Karşıdan iki adam hop diye bir yerden çıktı, bizi karşıladı. Taş yığınlarının sağ yanında toprak, bir karış kadar eşelenmiş. Mahallenin sahibiyle gelenlerden biri,

— İşte efendim, burası... dedi.

Ben,

— Yer çok güzel, dedim, apartıman nerde?

— Burda beyim. Burası kapı. Bir kapı da arkada var. Her katta üç daire.

Eliyle, eşelenmiş toprak üstünde, her bölük evin bölümlerini gösteriyordu:

— Burası yatak odası, burası bir oda daha... Mutfak bir yirmiye, bir otuzbeş...

Bana döndü:

— Siz dördüncü katta mı istiyorsunuz?

— Evet...

Eliyle, gökyüzüne doğru bir yeri gösterdi:

— Sizin daire burası... Şurda banyo var... Antre çok geniştir. Gerektiğinde misafir odası olarak da kullanılabilir. İkiye ikibuçuk...

Sonra hepimize birden anlatmaya başladı:

— Bu blok apartımanda onbeş daire var...

Gözlerimiz havalardaydı.

— Bu onbeş dairenin onbiri satıldı.

Havada uçan bir sineğe bakar gibi, gözlerimiz adamın havada dolaşan işaret parmağının ucunda, başımızı o yana bu yana çevirerek bakıyorduk.

— Satılmamış dört daire kaldı.

Sanki apartımanı yalnız o görüyor, biz bu büyülü apartımanı göremiyorduk.

— Dairelerden yalnızı biri üç oda, öbürleri dört oda. Gördüğünüz gibi çok sağlam malzemeyle yapılmıştır.

Öbür müşteriler de bizim gibi evsizlikten kimbilir nasıl bunalıp sıkışmışlar ki, hiç kimse sesini çıkarmıyordu.

— Biz apartıman bitmiş sandıktı, dedim.

Daha yapılmamış evlerin satıcısı,

— Nerde bayım, dedi bitse boş yer kalır mıydı?

— Öbür müşteriler, sanki alacakları kat ellerinden kaçacakmış gibi bana kızarak bağırıştılar:

— Nerde o bolluk...

— Oh maşallah, hazır apartıman bulacak efendi...

— İlanınızda tren istasyonuna iki dakika diye yazıyor, dedim.

Mahallenin sahibi,

— Sizin bacaklarınızın kuvvetine bakar, çok hızlı koşarsanız iki dakika bile sürmez. İstasyon nah şurası... diyerek eliyle belirsiz bir yer gösterdi.

Bu kez ben,

— Tren apartımanın önünden geçiyor, dedim, yani öyle sayılır.

— Apartıman, trene, istasyondan daha yakın... dedi.

Bir yaşlı adam,

— Manzara! dedi.

Müşterilerden biri,

— Yoo... Manzaraya diyecek yok, dedi.

Mahallenin sahibi,

— Daha bu bişey değil, dedi, gece olsun da mehtapta seyredin siz burasını.

Alıcılardan bir kadın,

— Belli, doyum olmaz, dedi.

Küçük oğlan «Su» diye bağırıp duruyordu.

— Suyu var diye yazıyor ilânda... dedim.

Mahallenin sahibi, bizi karşılayan iki işçiden birine,

— Su getir!.. dedi.

Adam koştu, çıkrıklı kuyuya bir kova saldı. Adamlardan biri,

— Burdaki suyun üstüne su yok, dedi, her ev bir kuyu kazabilir. Elli, altmış metre kazınca hemen su çıkıyor. Hem de şerbet gibi bir-su. Hiç şişkinlik vermez. Ne yerseniz hemen hazmettirir. Su değil, mübarek, gazoz. Sonra içinizde ne kadar kum, taş, pislik varsa hepsini döker, söker çıkarır.

Çıkrığın başındaki işçi boyuna kuyuya ip salıyordu. Saldı saldı, sonra arkadaşına,

— İp getir ulaan!!.. diye bağırdı.

Arkadaşı, koştu bir kangal ip getirdi. Yeni gelen ipi, kovanın ipine eklediler, aşağı salladılar. O ip de bitti. Kuyu başındaki,

— Bugün su çekilmiş, ip getir, dedi.

Arkadaşı bir kangal daha ip getirdi. Onu

da bağladılar.

Adam,

— Şehirdeki gibi burada su sıkıntısı yok, dedi, bir motopomp tak, gürül gürül su aksın...

Hepimiz susuzluktan yandığımız, dilimiz damağımıza yapıştığı için, kuyunun başına toplanmıştık. İp salan işçi,

— Su kaçmış yahu, daha ip getir, dedi.

Arkadaşı bir kangal ip daha getirdi. Müşterilerden biri,

— Şehirde nedir çektiğimiz su sıkıntısı, dedi. Burda su sıkıntısı yok. Yeter ki ip sıkıntısı olmasın, evde bol bol ip olsun.

Başka biri,

— Burda olsa olsa ip sıkıntısı olur, dedi.

Kuyubaşındaki işçi,

— *Bu namussuz* kuyunun bugün dibi mi delindi yahu, dedi, getir ulan şurdan bir kangal ip daha...

Bir kangal ip daha getirildi. Kova ipinin ucuna bağlandı. Aşağı salındı. Güm diye kuyu dibinden bir ses gelince, mahallenin sahibi,

—Duydunuz ya sesi, dedi, ne ses!.. İyi suyun sesi işte böyle güm güm öter.

İşçi kovayı yukarı çekmeye başladı. Ama ipin ağırlığı, kovanın ağırlığından çok olduğundan adam yoruldu, arkadaşına nöbeti bıraktı.

Küçük oğlum,

— Baba su... deyip duruyordu.

— Dur oğlum, işte suyu kuyudan çekiyorlar... dedim.

Öbür işçi de ipi çekmekten yorulmuş, nöbeti arkadaşına verdi. Kova dışarı çıktı. Ama boştu. İşçi,

— Tuh... dedi, ulan kova delikti, yukarı çıkana kadar delikten su akmış be...

Kova büsbütün de boş sayılmazdı. Şişman kadın kovaya başını daldırdı. Zavallı susuzluktan yanmıştı. Gırtlağından giden suyun lıkırtısını duyuyorduk. Kadından sonra müşterilerden biri kovayı başına dikti. Ondan sonra öbürleri. Her içen,

— Ohhh, şeker gibi su... Buz mübarek... diyordu.

Kova üç kere kuyuya daldı çıktı. En sonra ben içtim. Suya hiç diyecek yok. İngiliz tuzu, hintyağı, bu suyun yanında limonata gibi kalır. Renginin koyu kahverengi olmasından, bir de içinde çamur bulunmasından başka hiç bir kusuru yok. Her su içenin dudaklarından çenesine çamur sızıyordu. Elimle ağzımdaki çamurları sildim.

— Su değil, âb-ı hayat mübarek... dedim.

Şişman kadın,

— İlânda etrafı meskûn diye yazıyordu, dedi.

Mahallenin sahibi,

— Meskûn ya, dedi, görmüyor musunuz? Bu adamlar burada kalıyorlar.

İki işçinin çadırını gösteriyordu.

— Resimdeki asfalt yol nerde?

— Şurdan indiniz mi asfalt. Evler yapılınca burdan da geçecek...

Ev derdinden canı iyice yanmış bir alıcı hemen savunmaya geçti:

— Yol bile istemez, her tarafı beton gibi maşallah...

— Okul nerde?

— Okul, şu tümsek var ya, onun arkasına yapılacak... Onun sağında cami olacak... Daha geride hastane yapılacak... Gazino da şurda olacak... Çarşısı mahallenin ortasında kurulacak...

Şişman kadın,

— Aman çok iyi, dedi, bakkala seslen, istediğini getirsin.

Benim büyük oğlan,

— Deniz nerde? diye sordu.

Kaynanam,

— Yaa, plâjı neresi? Romatizmalarım için kum banyosu iyi gelir... dedi.

— Tam size göre burası teyze, dedi, deniz işte görünüyor ya...

Hepimiz, bulunduğumuz tepenin üstünden ayrı ayrı yerlere doğru baktık. Hiç kimse denizi görememişti. Mahallenin sahibi,

— Efendim, deniz üst katlardan görünür, dedi. Apartımanın üstünde geniş bir taras var. Tarastan, denizi görmek için, herkes yararlanabilir.

— Alt katlardan görünmez mi?

— Görünür. Bütün Marmara ayağınızın altında. Bikaç metre sıçrayabilseniz, burdan bile görünür. Bakın, şuraları hep deniz...

Şişman kadın,

— Bayıldım, dedi. Doğrusu denizi çok güzel.

Gözlüklü bir müşteri, sanki her şeyi görmüş de bir denizi görmemiş gibi,

— Ben denizi göremiyorum, dedi.

Mahallenin sahibi,

— Bir küçük dürbün ister, dedi.

Şişman kadın,

— Dürbünü de beraber veriyor musunuz? diye sordu.

Mahallenin sahibi,

— Biz artık dürbün vermiyoruz. Onu siz alırsınız, dedi, biz yalnız elektriği getirttik.

— Elektrik nerede?

— Bütün tesisatı yapıldı, yalnız direkleri dikilecek, bir de teller gerilecek. Bir direklere kaldı iş...

Hepimiz beğenmiştik Mahallenin sahibi, parsellenmiş bir arazi plânı çıkardı. Her parselin üstüne kırmızı kalemle çarpı konmuştu.

— Bakın bu evler satıldı, dedi, şimdi bu boş kalanlardan hangisini istiyorsanız ayırtın.

Gözlüklü alıcı,

— Evler ne zaman bitecek?.. dedi.

— Efendim evler... Şimdi onikî bin lira vereceksiniz. Temeli çıkınca üç bin lira. Birinci kat çıkınca yedibin lira... İkinci kat çıkınca beşbin daha... Üçüncü kat çıkınca onbin... Dördüncü katta beşbin... Sonra doğramalar başlayınca, ikişer bin... Çatı kapanıp camlar takılınca onar bin... İçeri girerken beşer bin... Ondan sonra geriye kalanı, sekiz yılda taksitle alınacak.

Kâtibine döndü:

— Al oğlum, onikişer bin lira da, makbuz ver beylere...

Şişman kadın,

— Ama ilânınız öyle değildi, dedi.

Gözlüklü müşteri,

— Onikibin peşin, gerisi taksit yazıyordu ilânda... dedi.

— Biz de öyle diyoruz. Temel kazılınca beşbin, temel çıkınca... Hep taksit taksit...

Çektiğimiz ev sıkıntısı yüzünden, daha temelleri bile atılmamış bu hayal evleri o kadar benimsenmiş olduğumuz ve gözlerimiz hiçbir kusuru görmediği halde, peşin para isteninçe çok bozulduk.

Müşterilerden biri,

— Burda manzara filân yok, dedi.

Şişman kadın,

— Manzaradan geçtik, hani deniz, hani yol? diye söylendi.

Bir müşteri de,

— Ne su, ne elektrik... Burda bişey yok yahu... dedi.

Ben,

— Ev de yok ortada kardeşim, hadi ev olsa neyse... dedim.

Hep birden otomobilleri bıraktığımız yere doğru yürüdük. Yolda, burasının oturulacak bir yer olmadığını birbirimize anlatıyorduk.

Düşe kalka otomobilleri bıraktığımız yere geldik. Şoförlerden biri dayanamamış, arabasını sürüp gitmiş. Hepimiz üstüste iki arabaya doluştuk. Gece yarısı şehre vardık.

Ertesi günü yine gazetelerde ilânını gördüğümüş başka bir yere, «Yüzonbir Evler» mahallesine gittik. Orası birinciden de beterdi.

Şimdi biz üç aydır, cebimizde para, ev arıyoruz. Dün akşam karıma,

— Kaç para kaldı? diye sordum.

Karım, onikibin liradan kalan parayı saydı:

— Tastamam, binüçyüzseksen lira...

İçkiyle başım hiç hoş değildir.

— Şurdan bir şişe rakı aldır, iyi bir sofra kur, canım içmek istiyor, dedim.

Ağzına içki koymamış olan karım,

— Benim de canım istiyor, dedi.

Kaynanam ki, bir yudum içki içenin cehennemde cayır cayır yanacağını söyler, o bile,

— Aranızda bir kadehcik de ben yuvarlıyayım, baş ağrısına iyi gelirmiş, dedi.

Bizim oturduğumuz kat satılıyor. Biz ev bulamadık. Çalıştığım yerden peşin aldığım bir yıllık param da bitti. Şimdi ben bir yıl para almadan çalışacağım demektir. Adaaam sen de!..

Buz gibi rakı geldi sofraya.

— Haydi şerefinize, sağlığınıza bayanlar, baylar!..

BAKANLIK EMRİNDE BİRİ

Kusura bakmayın, hikâyemin başında «Bakanlık emrine alınma»nın ne olduğuna değgin küçük bir bilgiçlik taslamam gerekiyor. Bir memurun üçte ikisi sepetlenir de üçte biri bağlı olduğu bakanlıkta kalırsa buna «Bakanlık emrine alınma» derler. Bu sırada aylığın üçte birini verirler. Çalıştırmazlar da... Başka bir iş de yapamazsın. Soruşturma sonun-

da sorumlu görülürse mahkemeye verirler. Hiçbir sorumluluğun yoksa, ya yeniden işe alırlar, yada hiç almazlar. Ama hiçbir sorumu olmasa bile, işini yeniden alanlar pek azdır. «Görülen lüzum üzerine» filân gibi bir kulp uydurup memurluktan sepetlerler.

Çok kişi «Bakanlık emrine alınma»nın ne olduğunu bilmez de ondan bunları anlattım. Başıma gelenler de zaten o yüzden olmuştu...

Beni «Bakanlık emrine» almışlardı. Sonumu iyi görmüyordum. Mahkemeye veremiyeceklerdi ama, bir kulp bulup atacaklarını biliyordum. Hem de öyle oldu. Sonunda benim kadromu kaldırdılar. Kadro olmayınca da ister istemez hidrojen gibi açıkta kaldım.

«Bakanlık emrine» alındığım sırada iş yok, güç yok, hiç olmazsa bir Anadolu gezisine çıkayım, dedim. Sınıf arkadaşlarımdan biri, orta Anadolu illerinden birine yeni vali olmuştu. Bikaç kez, ille de gel, diye mektup yazmıştı. Orasını da hiç görmediğim için, hazır bakanlık emrine de alınmışken, gidip bir gezeyim, dedim.

İkinci Dünya Savaşının da en civcivli zamanı. Ekmekten, şekere, gaza kadar herşey karneyle veriliyor. Kadından başka herşey karneli. Yalnız kadın bol o sıralar...

Küçük bir valizle yola çıktım. Arkadaşımın vali olduğu ile gittim. Vilâyet konağında bir toplantı varmış. Ben arkadaşımın odasına girdiğim zaman, içerisi kalabalıktı. Arkadaşım beni görünce boynuma sarıldı, kucaklaştık. Odasında altı kişi vardı. Onlara beni,

— Sınıf arkadaşımdır, bizim sınıfın en çalışkanıydı... diye, pek çok öğerek, şişirerek tanıttı. Öyle pohpohladı ki, utandım. Oldum olasıya utangacımdır. Arkadaşımın beni, kendine pey çıkarmak için pohpohladığını anlıyordum. Odasındaki altı kişiye, «Bakın benim ne değerli arkadaşım var...» demek istiyordu. Aklı sıra o beni şişirdikçe ben de onu göklere çıkaracaktım. O da, böylece övünecekti. Oysa ben, o beni övdükçe büsbütün büzülüyor, küçülüyordum. Ağzımdan ikidebir «Estağfurullah»dan başka söz çıkmıyordu.

Arkadaşım olan vali, beni durmadan şişiriyordu, ama öbürlerinin hiç aldırdığı yoktu. Bu altı kişi, giyinişlerine, konuşuşlarına bakılırsa, bu ilin yerli zenginleri, sayılı ve soylu kişileriydi. Onlar kendi dalgalarında, valiyle olan çıkarlarındaydılar.

Epey şişirdikten sonra, vali olan arkadaşım,

— Eee... Nasıl oldu da gelebildin?.. dedi.

— Hiç sorma, dedim, işten güçten başımı kaşıyacak vaktim yoktu ya, bereket versin bakanlık emrine alındım da, işte o fırsattan yararlanıp gezmeye geldim.

Bakanlık emrine alındığımı duyar duymaz, vali arkadaşımın yüzü karmakarışık oldu. Birdenbire bozuldu. Ama buna karşılık demindenberi bana boşveren altı kişi, büyük bir ilgi duydular. Bir tanesi, büyük saygıyla,

— Ya... dedi, demek zâtıaliniz bakanlık emrindesiniz?

— Efendim, Vilâyetimize hoş geldiniz. Birden bire oldu... Neden daha önce haber vermediniz beyefendi? Sizi karşılıyamadık, affedersiniz.

Başka birisi de,

— Zatıâliniz şehrimizin misafiri sayılırsınız, dedi.

Ama valinin suratı asılmıştı. Bakanlık emrine alınmış bir arkadaşının kendisini ziyarete gelmiş olması, hükümet yanındaki durumunu bozabilirdi. Suratından, içinden geçenleri anlıyordum.

— Ne zaman gideceksin? diye sordu.

— Biraz önce geldim, bikaç gün kalır, giderim, dedim.

Altı kişiden biri,

— Aman beyefendi, biz sizi öyle kolay kolay bırakmayız. Misafirimizsiniz... dedi.

Bitürlü durumu kavrayamıyordum. İçimden, demek bu adamlar muhalif olacaklar, onun için bakanlık emrine alınmış birine böyle saygı gösteriyorlar, dedim.

Arkadaşımın suratına dayanamadığım için,

— Kendime bir otel arıyayım, dedim.

O da bana çeyrek ağızla,

— Giderken yine uğra, dedi.

Ben kapıdan çıkarken, hiç yerinden kıpırdamadı. Buna karşılık o altı kişi beni taa kapının dışına kadar saygıyla uğurladılar.

Şehrin en büyük oteline gittim. Otel kâtibi otel defterine kimliğimi yazarken,

— Ne iş yaparsınız? diye sordu.

— Bakanlık emrindeyim, dedim.

Kâtip birden yerinden fırladı, ceketinin önünü iliklediı,

— Otelimize şeref verdiniz efendim, dedi.

Elimden valizimi aldı, beni odama kadar götürdü.

— Bir emriniz var mı efendim? dedi.

— Estağfurullah... dedim.

Otel odasının penceresinden biraz baktıktan sonra dışarı çıktım. Kimi görsem durup saygıyla selâm veriyordu. Arkamdan da,

— Bakanlık emrinde... diye fısıldaştıklarını duyuyordum.

Neler döndüğünü bitürlü anlıyamıyordum. Bu saygı gösterisi nedendi?

Herşey gibi o zaman ekmek de kıt. Lokantalarda bile ekmek yok. Fırının önüne halk yığılmış, birbirini eziyor. Ben de araya sıkıştım. Derken yanıma bir bekçi sokuldu. Bir selâm verdi:

— Buyurun beyefendi.

Kalabalığı iterek yol açtı. Oradan biri,

— Yahu, bu ne iş? Biz sabahtanberi burada beklerken... diye söylenecek oldu.

Bekçi hemen ona yanaştı,

— Şişşş!... Ne söyleniyorsun be... O Bakanlık emrinde bir adam... diye fısıldadı.

Fırına girdik. Bekçi fırıncıya, beni göstererek,

— Beyefendi bakanlık emrindedir, hergün ne kadar ekmek isterse oteline götüreceksiniz, dedi.

Fırıncı da,

— Başüstüne, tabii... elbette... dedi.

Fırından çıktım, bir lokantaya gittim. O zamanlar yarısı toprak, yarısı arpa ve çavdar, bir parça da buğday unundan kapkara bir ekmek yeniyor. Benim önüme, pamuk gibi koca bir francala getirdiler.

Yemek yerken sağdan soldan konuşulanların benim için olduğunu sezinliyordum.

— Teftişe gelmiş olacak...

— Habersizden gelmiş.

— Apansız bastırmış...

— Aşkolsun... insan bakanlık emrinde oldu mu, böyle olmalı...

Yemekten sonra garson para almadı. Lokantanın sahibi geldi, önümde iki büklüm.

— Aman efendim, dedi, kırk yılda bir şehrimize bakanlık emrinde bir zat gelmiş, siz benim misafirimsiniz. Dünyada para almam.

— Yahu, ben bakanlık emrindeyim, dedikçe, o,

— Biliyoruz efendim, bakanlık emrindesiniz, diyordu.

Ne yaptımsa parayı aldıramadım.

Hemen o gün bu şehirden ayrılmaya karar verdim. Öğleden sonra valinin yanına gittim. Odasında yalnızdı.

— Bikaç gün kalacaktım ama, vazgeçtim, bugün gidiyorum, dedim.

— Vallâ sen bilirsin, dedi.

Saatine baktı,

— Yarım saat sonra otobüs var, dedi, burada günde bir otobüs kalkar istasyona...

Gitmek üzere ayağa kalktım.

— Dur, yanına birini vereyim de seni otobüse kadar götürsün. Otobüslerin nereden kalktığını bilmezsin, dedi.

Gidip gitmediğimi iyice anlamak, benden kurtulduğuna inanmak için yanıma adam vermek istediğini anladım. Zile bastı. Gelen memura,

— Beyi otobüse kadar götürüp uğurlayın! dedi.

Sonra da ne olur ne olmaz gibilerden o adama,

— Bey, bakanlık emrindedir, dedi.

Yani, «göz kulak ol, ona göre...» demek istiyordu. Valinin odasından çıktık. Ama bitürlü vilâyetin kapısından çıkamıyoruz. Kapıya gelince, adam iki kat eğildi,

— Buyurun efendim, dedi.

Ben de ona,

— Rica ederim, siz buyurun, dedim.

Doğrusu ben o kadar ince biri değilimdir ama, karşınızdaki incelirse, ister istemez siz de incelmek zorunda kalıyorsunuz. Adam,

— Vallahi olmaz, istirham ederim, önce siz buyurun, dedi.

— İmkânı yok beyefendi, önce siz buyurun dedim.

— Hicap ederim beyefendi... Zatıâliniz buyurun...

— Katiyen olmaz...

— Aman efendim...

— Lûtfen...

— Ayağınızı öpeyim, geçin...

— Kulunuz olayım, siz buyurun...

— Nasıl olur efendim? Yalvarırım buyurunuz.

— Valla buyurmam, Allah aşkına geçin...

— Ayıp olur...

— Olmaz olmaz... Geçin...

— Emredersiniz, lâkin siz önce...

— Beni mahçup ediyorsunuz.

— Asıl mahcup olan bendenizim...

Saate baktım, otobüsün kalkmasına yirmi dakika var.

— Yahu, otobüsü kaçıracağız, geç şurdan! dedim.

Adam, yerlere kadar eğilerek,

— Hizmetkârınızım efendim, başüstüne efendim... diye diye yüzü bana dönük, kıçın kıçın kapıdan çıktı. Arkasından da ben çıktım.

Ama bu kez de bitürlü yolda gidemiyoruz. Adam önümde el pençe durup duruyor. Duruyor dedimse; yanımda değil, benden üç adım geride, sol yanımda.

— Ayıp oluyor beyim, dedim, yanıma gelin rica ederim.

— Siz buyurun, ben arkanızdan gelirim, dedi.

Hiç böyle arkamda adam yürütmeye alışmamışım. Bayağı utanıyorum. Onunla bir hizaya gelmek için üç, dört adım geri gittim. Bu kez o da geri geri gitti. Yine aramızda üç dört adım kaldı. Ben, bir sol geri daha yaptım. O da sol geri yaptı. Başımı geri çevirip adama baktım.

— Yahu, gel yanıma da gidelim, dedim.

— Aman efendim, estağfurullah, dedi. Bendeniz zatıâlinizle yanyana yürüyebilir miyim?

— Kardeşim, ben bakanlık emrinde bir memurum.

— Biliyorum efendim, inşallah daha da yükselirsiniz.

Bir sol geri daha yaptım. Oda öyle...

— Rica ederim, yanıma gelin.

— Çok alçakgönüllü bir insansınız. Lâkin yanınıza gelemem. Başkaları görürse vallahi bendenizi haddini bilmiyor diye ayıplarlar.

— Kimse görmez, gel şöyle. Ara sokaklardan gideriz, kimse görmez, gel!

— Mazur görün, gelemem.

— Gel yahu!

— Gelemem beyefendi.

Şöyle aklımca bir geri sıçrayım da adamı tutayım, dedim. Bir saldırdım geriye... Nerde, o benden önce çekirge gibi sıçradı. Aramızda hep üç, dört adım tutmaya çalışıyor. Biz üçer adım geri geri sola doğru gidiyoruz. Vilâyet binası arkamızda kalacağına, önümüzde kaldı. Biz gerimizde, solda bir sokağa saptık. Ben sol geri ettikçe, o da sol geri ediyor. Artık iş inada bindi.

— Yahu gel, yanıma gel, otobüs kalkacak.

— Kalksın, dedi, otobüs değil uçak kalksa bendeniz yanınıza gelemem.

Koşup da şunu yakalıyayım hiç olmazsa, dedim. Bir saldırdım. O benden önce tetikteymiş. Başladı kaçmaya. Biz artık otobüsü falan unuttuk, otobüs diye ben adama koşuyorum. Millet de yığılmış, bakıyor.

Adamı yakalamaktan umudumu kesince,

— Allahaşkına gel... dedim.

— Başüstüne geleyim, dedi.

— Ama yanıma gel...

— Arkanızdan geliyorum beyefendi...

— Canın isterse gel, ben kendim giderim, dedim.

Yürümeye başladım. Bu kez de arkamı bırakmaz.

— Yahu git birader, başıma belâ mısın?

— Sizi bırakamam, uğurlıyacağım. Vali bey darılır sonra.

Deminki kovalamacadan da arkamıza bir yığın takıldı. Hep birden otobüse geldik. Bana en önde yer ayırmışlar. Kalabalığın konuşmasından, demin adamı kötü bir iş yaptığı için kovaladığımı sandıklarını anladım.

— Aşkolsun, diyorlardı, her bakanlık emrinde olan böyle olsa, bütün işler düzelir.

— Yahu iyi ki Sabri Beyi hiç görmedi. Onu görse sokak ortasında döverdi...

— Ne adam be...

Otobüs kalktı. Ben de kurtuldum.

HIRSIZ BU MUYDU

Vapurda karşılaştık. Kan-ter içindeydi.

— Nedir bu halin? dedim.

— Bilmiyor musun başıma gelenleri?.. dedi.

— Yoo... Hayrola, n'oldu?

— Yahu, dillere düştük, senin haberin yok. Kaç gündür fellik fellik ev arıyoruz. Hoş ev değiştirsem de iş yok ya. Ne yapsam izimi kaybedemiyeceğim. En iyisi Avrupa'ya kaçmak...

Doğrusu önce başına kötü bir iş geldi de polisler arıyor sandım. Vapurun bir köşesine çektim. Yavaşça kulağına,

— Sana bir yardımda bulunabilir miyim? dedim.

— Sen değil, Hızır Aleyhisselâm gelse bana yardım edemez.

— Bir cinayet mi?

— Yok canım. Keşki cinayet işliyeydim.

Belki hemşehrileriyle kan dâvaları vardır, diye düşündüm.

— Kim seni izliyor, söylesene. Belki seni gizleyecek bir yer buluruz.

— Eksik olma. Ama imkânsız.

— Anlatsana şu işi.

— Anlatayım. Sen bizim Göztepe'deki evi bilirsin.

— Bilirim.

— Biz oradan çıktık.

— Aaaa... Vah vah... Darılma ama, çok büyük aptallık etmişsin. Hiç o güzel evden çıkılır mı?

Göztepe'de bahçe içinde çok güzel, geniş bir evde oturuyorlardı. Hem de kirası ikiyüzelli lira.

— Keyfimizden mi çıktık? Sen de lâf diye söylüyorsun, dedi.

— Ev sahibi mi çıkardı?

— Yok canım.

— İstimlâk mi ettiler?

— Yoo...

— Peki, neye çıktın?

— Geçen yaz değil daha önceki yaz, bizim eve hırsız girdi. Karakola haber verdim. «Hırsızın adını biliyor musunuz?» dediler. Nereden bileyim? Ne adını, ne adresini biliyorum. Eve, bu işlerden anlayan bir polis memuru gönderdiler. Memur bize biçok şeyler sordu. Biz de söyledik. Sonunda memur, hırsızın çaldığı eşyalardan, izlerden biçok ipuçları elde etti. Hırsızın kim olduğunu bize anlattı:

— Hırsız cigara tiryakisi. Günde dört, beş paket cıgara içiyor. Hem de Gelincik cıgarası.

Hırsızı bulmaya cıgaradan başlayan polis memuruna,

— Nerden anladınız? diye sordum.

Bana, tabla içinde bir yığın izmarit gösterdi.

— Hırsız kısa boylu.

— Nerden bildiniz?

— Rafa yükselmek için ayağının altına iskemle koymuş. Çok da çay içiyor. Mutfakta çay içmiş. Hem de aydın bir adam. Kitaplara düşkün. İngilizce de biliyor. İngilizce kitapları karıştırmış.

Memur izleri bula bula,

— Şu koltukta oturmuş. Şu odaya da girmiş, dedi.

Gösterdiği bizim yatak odamızdı.

— 39 numara ayakkabı giyiyor. Oldukça şişman.

Derken, hırsızın psikolojisine geçti:

— Çok titiz. İnatçı. Dağınık, savruk.

Karım hemen anladı,

— Ayol siz demindenberi kocamı tarif ediyorsunuz... diye bağırdı.

Polis memurunu az daha savmasaydık, hırsız diye elime kelepçeyi vurup beni karakola götürecekti.

Ertesi akşam eve bir hırsız daha girdi. Belki de eski hırsız. Biz, yine karakola bildirdik.

— Hırsızı tanıyor musunuz? dediler.

— Tanımıyoruz, dedik.

Bu kez,

— Kimden şüpheleniyorsunuz? diye sordular.

O zaman işler karıştı. Annem, Kadıköy'den Bostancı'ya kadar olan yerlerde oturanların hepsinden şüphe ediyordu. Babam daha şüpheci. Eve hırsız girdiğine bile inanmadı. Çalınan eşyalar için, «Kimbilir nereye koydunuz da unuttunuz» diye başlayıp bizim düzensizliğimizi, savrukluğumuzu yerdi. Çalınan eşya arasında radyo ile dikiş makinesi de vardı. Karım, benden şüphe ediyordu. «Sen onları sattın, eve hırsız girdi, diyorsun» dedi. Bense, hiç kimseden şüphelenmiyordum.

Karakolda tutanak düzenlendi, eve döndük. Bir hafta sonra bir gece, yine evimize hırsız girdi. Yine karakola bildirdik. Bu kez, hiçbirşey sormadılar ama, komiser biraz kızdı: «Hep de hırsız sizin evinize mi giriyor?» dedi.

Artık, üç dört gecede bir, bizim eve hırsız giriyordu. Adam, abone olmuş gibi. Biz de buna o kadar alıştık ki, hırsızın eve girmediği gece, sabah kalkınca, «Aaa... Bu gece hırsız girmemiş!» diye şaşırıyorduk. Annem, «Yoksa zavallıyı yakaladılar mı?» diye merak bile ediyordu.

Eve hırsızın her girişinde karakola gittiğimizden, komiserle, polislerle ahbap olduk. Beni uzaktan görür görmez, komiser gülümsüyor, «Yine evinize hırsız mı girdi?» diyordu. Ben de «evet» diyordum. Sonra komiserle karşılıklı oturup şurdan burdan konuşuyor, dertleşiyorduk. Arasıra da tavla oynuyorduk.

— Sonra?

— Sonra efendim, evde çalınmaya değer, beğenebileceği bişey kalmayınca hırsızın da

ayağı kesildi. Gelmez oldu. Aradan bir yıl kadar geçti. Bir gece sokak kapısı acı acı çalındı. Ben yataktan fırladım. Bir polis gelmiş. «Karakola kadar gelir misiniz?» dedi. Evdekiler korkuya düştü. Geceyarısı karakola çağırılınca, ben de korkmadım desem, yalan. Karakola gittim. Karşıma sekiz kişi çıkardılar. Genci var, yaşlısı var. Biri de kadın. Hepsinin de üstü başı bitik.

— Hırsızlar bunlar mıydı? diye sordular.

— Bilmem, dedim.

— Peki, siz gidin, dediler.

Sabaha karşı kapı yine çalındı. «Buyrun karakola» Bu sefer karakolda beş kişi.

— Hırsız bunlar mıydı?

— Değil...

En sonunda,

— Beni rahatsız etmeyin rica ederim. Evime giren hırsızdan hiçbir şikâyetim yok, dedim.

Komiser buna da alındı,

— Sizin için uğraşıyorum Beyim, dedi.

— Eksik olmayın, ama ben şikâyetçi değilim.

— Siz ister şikâyetçi olun, ister olmayın, bu kamu dâvasıdır.

Neyse bu konuşmamız yine de etkisini gösterdi. O günden sonra beni karakola çağırmadılar. Ama bu kez de eve polis dadandı. Yanına birkaç kişi alıp, gece gündüz demez kapıya dayanır:

— Beyefendi hırsız bu muydu?

— Değil... diyorum...

Ben bunu söyler söylemez adamlar elime, ayağıma kapanıyorlar.

— Allah sizden razı olsun Beyefendi. Hırcız buydu, deseydiniz, işimiz bitikti.

Kış, kar, gece yarısı, sabah erkenden kapı çalınıyor. Polis, birini tutmuş yakasından, getirmiş soruyor:

— Hırsız bu muydu?

Arkadaşıma,

— Peki, dedim, siz hırsızı gördünüz de mi, size «bu muydu?» diye soruyorlar.

— Görmedik birader. Sağolsun annem ağzından kaçırdı. Hırsızı rüyasında görmüş. Rüyada mı gördü, gerçekten mi gördü, ihtiyar kadın şaşırmış. Komisere «ben ayan beyan gördüm» diye hırsızı tarif etti.

— Hırsız girmedi, biz öyle sanmışız. Eşyaları bulduk, desenize!

— Demez olur muyuz? Dedik. Bu kez de «vaaay... siz polisi demek boşuna uğraştırdınız!» diye mahkemeye vermeye kalktılar. İçinden çıkılır iş değil, Getirdikleri heriflerin birine, kurtulmak için, «hırsız buydu...» diyeceğim, ona da vicdanım elvermiyor. Zaten çoğu da böyle yapıp, yakasını kurtarıyormuş. Sonra kardeşim, biz o kadar zaman eve giren hırsıza dayandık da, «hırsız bu muydu?» diye kapımıza gelen polislere dayanamadık. Polisin izimizi kaybetmesi için evden taşındık.

— Tuuu... O evden çıkılır mı?

— Başka ne yaparsın arkadaş? Söyle de yapalım. Beşyüz lira kira ile başka eve taşındık. İki ay iyi geçti. Bir gece yine kapı çalındı. Ama ben kapının çalınışını beğenmedim. Bir de kapıyı açayım; bir polis, yırtık gömlekli birini yakalamış, karşımda değil mi? Bütün İstanbul'u aramışlar, taramışlar, izimizi bulmuşlar.

— Hırsız bu muydu?

Artık evi öğrendiler ya, bir daha kurtulamıyoruz. Günde beş defa gelip soruyorlar:

— Hırsız bu muydu?

O evden de taşındık. Tam altı ev değiştirdik. Çamlıcanın tepesine gidiyoruz, buluyorlar. Eyüp mezarlığının bitişiğine taşınıyoruz, orda da yakalıyorlar. Neme gerek, yalnız, şunu söyliyeyim, bizim polis iyi çalışıyor. Nereye kaçtıksa bizi buldular. Beş-on gün izimizi kaybediyorlar, sonra yine izimizi bulup bizi yakalıyorlar. Şimdi yeni bir ev arıyorum. Söyle Allâsen, ben ne yapayım? Bana bir akıl ver yahu... En sonunda Avrupa'ya, Amerika'ya kaçmaya karar verdik. Başka ne yapayım birader?

Arkadaşımı teselli bile edemedim. Vapur Köprü'ye geldi. Ayrılırken,

— Allah yardımcın olsun, dedim.

Ankara treninin birinci mevkii kompartımanlarından biri. Trenin gidiş yönündeki pencere yanında inceden uzun boylu bir adam oturuyor. Erkek terzilerinden çıkmış gibi bir hali var. Böylelerine frak giydirin yakışır, smokin giydirin yakışır, başına silindir geçirin yakışır. Hava çok sıcak, ama o, beyaz, yakası sert kolalı gömlek giymiş. Küçücük kırmızı benekli siyah kravatının düğümü yakasına kılı kılına, sıkı sıkıya oturmuş. Pabuçları pırıl pırıl. Bacak bacak üstüne atmış. Dış yüzü acorlu, ipek çorabı ayağında gepgergin duruyor.

Böylelerini her ilk tanıyan, onlara ille de, «Beyefendi» der. Adam, saçından tırnağına beyefendi. Eh... Şöyle böyle kırklık, kırkbeşlik. Bu tiplerin, on-onbeş yaş daha küçük gösterdiklerini unutmamalı.

Bu adamın karşısındaki yere, şişman biri gelip oturdu. Ama öyle kendini bırakmış, salıvermiş şişmanlardan değil. Sıkı bir şişman. Öbürü, beyefendinin zayıfıysa, işte bu da beyfendi türünün şişmanı. Bunun da gömleği bembeyaz, yakası sert kolalı. Kravatında da iğne var, belki ince iğne. Çerçevesiz gözlüğü, kendisine daha bir beyefendilik veriyor. Ceketinin mendil cebinden, kar gibi beyaz mendilin üçgeni görünüyor.

Şişman Beyefendi, yerine otururken, zayıf olanına, ince bir bükülüşle başını eğdi. Zayıf Beyefendi, tam bir beyefendi gülümseyişiyle onun selâmını aldı.

Şişman Beyefendi, yerine oturdu.

— Merhaba Beyefendi, dedi.

Zayıf Beyefendi de,

— Merhaba Beyefendi, dedi.

Biraz sonra tren kalktı. Bu kez zayıf Beyefendi,

— İyi yolculuklar Beyefendi, dedi.

Öbürü de ona,

— İyi yolculuklar, efendim, dedi.

Tren gardan çıktı. Feneryolu durağından geçerken zayıf Beyefendi sordu:

— Beyefendimiz nereyi teşrif ediyorlar?

— Estağfurullah... Efendim bendeniz, Ankara'ya kadar gidiyorum...

— Yaa... Çok güzel. Aman isabet... Demek Ankara'ya kadar bendenize şeref vereceksiniz.

— Aman efendim, estafurullah...

— Teveccüh buyurdunuz Beyefendiciğim.

— Zâtiâliniz de mi Ankara'yı teşrif ediyorsunuz?

— Evet, Ankara'ya gidiyorum Beyefendimiz. Bikaç gün kalacağım efendim.

— Yaa, pek güzel... Bendeniz de bikaç gün için...

— Estağfurullah...

Tren Suadiye'yi geçmişti. Şişman Beyefendi.

— Affınızı rica ederim, ism-i âliniz?.. diye sordu.

Zayıf Beyefendi,

— Estağfurullah... Adım, Senih efendim, dedi.

— Şeref verdiniz Beyefendi. Benim adım da Müştak...

— Müşerref olduk efendimiz...

— Estağfurullah efendim, o şeref bendenize ait...

— İltifat buyuruyorsunuz, Beyefendi'yi görmek için gidiyorum...

— Yaa. Çok güzeeel... Demek kendilerini tanırsınız?

— Mingayrihaddin eski arkadaşı olduğumdan, eksik olmasınlar, bendenizden iltifatlarını esirgemezler efendim. Zat-ı âlilerinin sebeb-i azimeti? Hani af buyurun...

— Yo yooo... Tabiî. Yol arkadaşlığı, efendim. Sohbetinizden zevkıyap olacağıma eminim.

— Aman beyefendimiz... Vallahi bendenizi mahcup ediyorsunuz.

— Estağfurullah... Efendim bendeniz kerimeye gidiyorum.

— Çok güzeeel...

— Ya, bir kızımız var Ankara'da. Allah cümleninkini bağışlasın, bir torunumuz oldu. İki senedir de görmemiştim.

— Allah uzun ömürlü etsin, analı babalı büyütsün efendim.

— Teşekkür ederim efendim, cümleninkini...

Tren İzmit'ten kalkmıştı. Şişman Beyefendi ile zayıf Beyefendi, restorana gitmek için yerlerinden kalktılar. Aşırı nezaketleri yüzünden kompartımanın kapısından çıkmaları, koridorda yürümeleri, sonra restoran vagonuna girmeleri epeyce zor oldu.

— Buyurun Beyefendi...

— Rica ederim, zatıâliniz buyurun...

— Vallahi olmaz, istirham ederim...

— Emin olunuz, bendenizi son derece mahcup ediyorsunuz.

— Aman efendimiz.

— Beyefendimiz...

Onlar restoran vagonunun kapısında birbirlerine yol vermeye çalışırlarken arkalarında da bikaç kişi birikmişti. İçlerinden biri.

— Yürüyün yahu!.. diye bağırdı.

Şişman Beyefendi bu terbiyesize kızdı. Bir şilep manevra yapar gibi, bütün gövdesiyle birlikte ağır ağır başını çevirip, terbiyesizce söylenen adama baktı. Sonra yine bükülmeyen boynunu gövdesiyle birlikte zayıf Beyefendiye çevirip,

— İstirham ederim buyurunuz efendim, dedi.

Arkadaki terbiyesizlerden biri, bir omuz çarparak ikisini birden itti. Böylece iki Beyefendi de ellerinde olmadan içeri girmiş oldular. Bir masaya oturdular. Yemekte şişmanı,

— Malûm-u ihsanınız Beyefendiciğim... diye bişeyler anlatıyordu.

Zayıf olanı ikidebir,

— lûtuf buyurdunuz efendim... diyordu.

Yemekten sonra kahvelerini içip, kompartımanlarına döndüler.

Zayıf Beyefendi,

— Ben samimî bir insanımdır, diyordu.

Şişman Beyefendi,

— Ben de samimiyeti çok severim, dedi.

— Tabiî samimiyet gibi yoktur... Bak Müştak Bey, yol arkadaşlığı başka hiçbir arkadaşlığa benzemez...

— Tabiî Senih Bey'ciğim, yol arkadaşlığı bir, askerlik arkadaşlığı iki...

Senih Bey,

— Vallahi tanıştığımız ne iyi oldu Müştak Bey, dedi.

Müştak Bey de,

— İnsan insanla konuşa konuşa anlaşır Senihciğim, dedi. Bu yolculuk bana sizin gibi bir arkadaş kazandırdığı için...

— O sizin kendi iyiliğiniz. Şu sizli bizli konuşmayı bırak Allâsen Müştakcığım. Biz artık samimî olduk...

Tren Eskişehir'e gelmişti. Zayıf olanı birdenbire,

— Müştak, yahu Müştak!.. diye seslenerek, pencereden elini uzatıp garda giden çocuklu bir kadını gösterdi.

Müştak, kadına bakıp bir ıslık çaldı,

— Füüüff... Ne karı be... Yahu, Senih, Ankara'da buluşalım da bir âlem yapalım be...

— Yapalım anam.

Büyük bir samimiyet havası içinde iki saat kadar konuştuktan sonra, soğuk bişey içmek için, restorana giderlerken kapıdan çıkmak için ikisibirden davranınca, şişmanı zayıfın ayağına bastı. Canı yanan Senih, suratını ekşiterek,

— Yavaş yahu, dedi, yavaş be... Fil gibi adamsın, nasırıma bastın...

Müştak, onun bu haline kahkahalarla gülerek,

— Amma da muhallebiciymişsin, dedi, bam teline basmadık ya, nasırına basmışız... N'olmuş yânî!...

— Elinin körü oldu.

Restorana girdiler. Müştak hâlâ gülüyordu.. Senih garsona,

— Bira soğuk mu? diye sordu.

— Kalmadı efendim.

— Bize iki votka.

Senih,

— Yahu Müştak be, sende de oluyor mu, dedi. İnsan aradabir başını alıp bir yerlere gitmek istiyor yahu...

— Olmaz mı anam babam, karı dırdırından, vırvırından kurtulmak ne demek yahu... Bak Senih...

— Vallah Müştak, önce bir insanda...

— Doğru şekerim... Yalnız ne var biliyor musun?..

Kompartımanlarına çekildiler. Lâflayarak sabahı edecek gibiydiler.

Müştak, çok samimi oldukları yol arkadaşına, başından geçen bir olayı anlatıyordu:

— Sonra anacım, herif bizi götüre götüre Ekstra Şermin var ya, onun evine götürmez mi? Ulan namussuz, biz bu evi bilmiyor muyuz? Bunun için mi sana para verdik? Derken birbirimize girdik.

— Yahu, o Ekstra Şermin'in elinde iyi parçalar vardır be... Ben bir kere...

— Oğlum bu zamanda...

Gece yarısından sonra, yataklarına uzanıp biraz kestirdiler. İlk uyanan Senih olmuştu. Müştak'ın iri göğsü körük gibi inip çıkarken, açılıp kapanan ağzından, burnundan acayip horultu sesler çıkıyordu.

Senih, arkadaşının kabasına bir tekme in-

dirdi:

— Kalksana be... Üüvv, herife bak, amma da uyuyor.

Müştak gözlerini oğuşturarak,

— Hı? dedi.

— Ankara'ya geldik ulan...

Müştak kalktı, gerindi, sesli sesli esnedi,

— İyi bir yolcuiuk yaptık, dedi.

— İnsan kafa dengi bi arkadaş buldu mu, yolculuk iyi geçer.

— Seni ilk görünce, valla ne yalan söylüyeyim, samimi olamıyacağız diye korktum...

— Ya ben?

Tren Ankara Garına girmişti. İki yol arkadaşı valizlerini aldılar. Kapıdan çıkarken yine Müştak, Senih'in ayağına bastı. Senih, suratını ekşiterek,

— Hööööst... dedi, höst be...

Müştak daha büyük bir samimiyet içinde,

— Çüşş... dedi, önüne baksana ulan...

Trenden indiler. Senih, Müştak'ın ensesine bir samimî şaplak indirdi. Müştak da, Senih'in sırtından aşağı doğru eliyle, bu şakaya samimi bir cevap verdi.

Garın dışında, taksi durağında iki yol arkadaşı birbirinin boynuna sarıldılar.

Senih ceketinin yakasını düzeltti. Müştak üstüne başına bir çekidüzen verdikten sonra,

— Efendim güle güle... Mutlaka evimizi teşrifinizi bekliyorum. Bizi bahtiyar edeceksiniz, dedi.

Senih,

— İnşallah efendim, inşallah, dedi, tasdi' ederiz. Biz de zatıâlilerinizi bekliyoruz. Güle-güle Beyefendiciğim.

İki taksi şoförü, ikisine de ayrı ayrı otomobillerinin kapısını açarak,

— Buyurun Beyefendi, dediler.

RÜŞVET

Asmaaltı'ndaki büyük kumaş mağazalarından biri. Kapısı ortada, iki yanda geniş vitrini var. Vitrin camlarından, içerde top top kumaşlar gözüküyor. Döner, camlı kapıdan da raflardaki kumaş topları görünüyor.

Çarşı için daha erken sayılan saat. Bu saatte, hele kumaş mağazalarına, pek müşteri gelmez.

Mağaza çok büyük. Hava oldukça soğuk. İçerde büyük, borulu bir gaz sobası var. İki tezgâhtardan biri, gaz sobasının ayarını açıyor, öbürü, beyaz çubuklu, mavi bir kumaş topunu iki kolu arasında çevire çevire «top, top, top!» sesleri çıkartarak açıyor. Topu açarken, ellerinin kumaştan tok ses çıkarmasından usta bir tezgâhtar olduğu belli. Kulağının arkasında küçük bir kurşun kalem var.

Kasadaki kız çıtıpıtı. Oradakilere çaktırmadan siyah saten iş elbisesinin cebinden lokma lokma koparıp çıkardığı simit parçalarını yerken, önüne açtığı gazetede, o günkü yıldız falına bakıyor.

Kumaş mağazasının sahibi, camla ayrılmış bölmede oturuyor. Arkasındaki duvarda Arapça yazılı levhalar asılı. Patron, iki parmağını tükürükleyerek önündeki kalın defterin yapraklarını çeviriyor, arasıra deftere bişeyler yazıyor.

Vitrinin önünde iki gölge belirdi. Kumaşlara bakıyorlar. Sağ kulağının arkasında kalem olan usta tezgâhtar müşteri kokusu almıştı. Yürüdü, döner kapıyı açtı. İki adam içeri girdi. Raflardaki kumaş toplarına bakmaya başladılar. İki kişiden bıyıklı olanı parmağıyle bir top gösterdi.

— İndirir misiniz şunu.

Tezgâhtar bir el attı. Tok sesler çıkartarak kumaş topunu açmaya başladı. Bıyıklı adam kumaşın iki yanına boydan boya basılmış markaya baktı:

— Bu kumaş İngiliz mi?

Tezgâhtar,

— Hayır beyim, dedi, İtalyan... Ama çok sağlam, çok güzel kumaştır. İngilizi aratmaz.

Bıyıklı adam başka sıradaki raftan bir top gösterdi:

— Şuna bakabilir miyim?

— Hayhay beyfendi.

Kumaşı indirdi. Bıyıklı adam kumaşı parmakları arasında muayene etti. Kapıya doğru kaldırdı, ışığa tutup kumaşa baktı. Sonra ku-

maşın iki yan sırasında basılı markasını okudu:

— Bu İngiliz galiba...

— Hayır efendim, Fransızdır. Ama çok kibar, çok zarif bir kumaş. İngilizi aratmaz.

O zaman o konuşmayan bıyıksızı,

— İngiliz kumaşı yok mu? dedi.

— Var beyim, olmaz olur mu?

Başka bir raftan beş, altı top birden indirdi... Kumaşları, merdiven basamakları iner gibi «pat, pat, pat» sesleri çıkartarak açmaya başladı.

— Bakın, okuyun bayım, «Meyd in İngilendi.»

— Yerli kumaş yok mu?

Patron oturduğu yerden, camın arkasından, gözlüğünün üstünden bakıp söze karıştı:

— Var ama beyefendi hiç tavsiye etmem.

— Neden?

— Dayanmaz. İki günde rengi atar.

Patronun lâfının arkasını, tezgâhtar tamamladı:

— Bikaç lira için... Ama yine siz bilirsiniz beyfendi. Çok iyi yerli kumaşlarımız da var.

Bu sırada, içeri başka bir müşteri girdi. Öbür tezgâhtar da yeni girene doğru seğirtti. Yeni girenle, ondan önce girmiş olan iki kişi bakıştılar. Sonra birbirlerinin boynuna sarıldılar.

— Ooo... Musa'cığım...

— Ooo... İsmail'ciğim.

— Yahu sen İzmir'de müfettiş değil miydin?

— Altı aydır İstanbul'dayım.

— Yine müfettiş misin?

— Hayır, murakıbım.

Biraz daha konuştular.

— Kumaş mı bakıyorsunuz?

— Evet...

— Ben de bir elbiselik bakayım, dedim.

Yeni gelene de öbür tezgâhtar kumaş göstermeye başladı.

Önceki müşterilerden bıyıklı olanı bir İngiliz kumaşı, bıyıksızı da bir İtalyan kumaşı beğenmişti. İngiliz kumaşı kupondu, yediyüzseksen liraya... İtalyan kumaşının metresi yüzseksenaltı lira...

— İkibuçuk metre...

Tezgâhtar, kumaşa makası atarken,

— Hayırlı olsun, gülegüle giyinin!.. dedi.

Bıyıklı adam cüzdanını çıkarırken, masada oturan patrona doğru yaklaştı:

— Kumaşların faturasını görebilir miyim?

Patronun rengi sarardı. Alt dudağı sarktı, titremeye başladı. Zorla gülümsemeye çalışarak,

— Fatura mı? dedi, şimdi malûm ya... Beyfendiciğim... Faturası var tabiî... Ama... Yalnız...

— Yerli kumaşı İngiliz diye yutturmaya utanmıyor musunuz?

Bıyıklı ile bıyıksız, çantadan bir kâğıt çıkardılar, tutanak düzenleyeceklerdi.

Sonradan gelen müşteri patrona yanaştı, yavaşça,

— Ne oluyor? dedi.

Yüzü sapsarı olan patron,

— Aman... dedi, siz tanıyorsunuz... Ocağınıza düştüm. Yoksa mahvolurum. Malûm ya bu kumaşlar...

Sonrada gelen müşteri,

— Dur bakalım, dedi, belki bir kolayını buluruz.

İki arkadaşına yaklaştı. Kulak kulağa bişeyler konuştular. Sonra patronun yanına geldi. Ona iki elini açarak on parmağını gösterdi. Patron ağlayacak gibi oldu.

Patronla fısıldaştılar. Sonra, iki murakıbın yanına gitti. Onlarla fısıldaştı. Patrona geldi. İki elini açtı. Parmağının birini kıvırmıştı. Dokuz parmak gösteriyordu. Patron yine kulağına bişeyler söyledi. Aracılık yapan adam öbürlerine gitti. Bu fısıltı pazarlık mağazanın ortasında, oradakilerin gözleri önünde oluyordu. Aracı, patrona altı parmağını gösterdi.

— Benimki bir iyilik, dedi, on para aşağı olmaz diyorlar.

Patron kasadaki paraya baktı:

— Daha sabah, kasada para yok. Beş dakika müsaade etsinler, bir çay içene kadar bankadan aldırtayım.

Patron, kulağının arkasında kalem duran tezgâhtara bişeyler söyledi. O da dışarı koştu. Öbür tezgâhtar çayları söylemeye gitti.

Biraz sonra çaylar gelmişti. Murakıplar çaylarını içerken, içeriye iki müşteri girdi. Kumaş alacaklardı.

Tezgâhtar, parayı getirip patrona verdi. Patron da aracıya verdi. Aracı o bıyıklı murakıba verirken, sonradan gelip kumaşlara bakan iki müşteri parayı alan adamın üstüne atıldılar. Paraları alıp, numaralarına baktılır. Bir tanesi, cebinden çıkardığı zabıtta yazılı numaralarla paraların numaralarını karşılaş-

tırdı.

— Tamam, tutuyor, dedi.

Öbürü murakıplara,

— Çıkarın hüviyetlerinizi... dedi.

İki murakıp yalvarmaya başladılar.

Patron parasını geri almıştı. Hep birlikte mağazanın ortasında fısıldaşıyorlardı. Ayaktaki konuşma uzun sürmedi. İlk iki kişiden biri,

— Beş dakika sürmez getiririm, dedi.

Patron, paket yapılmış iki kumaşı, baskın yapan iki kişinin koluna sıkıştırdı.

İçeriye bir kadın, bir de erkek müşteri girdi. Tezgâhtar isteksizce onların istediği kumaşları çıkarıyordu.

Az önce giden adam döndü. On tane bin lirayı uzattı. Kadınla erkek müşteri üzerlerine atıldılar, paraları kaptılar.

Adamlardan biri,

— Benim param... dedi.

Kadın,

— Ben numaralarına bakıyorum, dedi.

Yalvarmaya başladılar. Kadınla erkek, yerli kumaşı İngiliz diye yutturan patron da birlikte hepsi zabıt tutmaya başladı.

Hepsi ayakta, mağazanın ortasında, fısıldaşarak, konuşuyorlardı. İçlerinden biri,

— Beş dakika sürmez, gelirim... dedi.

Koşarak çıktı.

İçeriye üç müşteri girmişti. Kumaşlara bakıyorlardı.

Giden adam döndü. Kadına bir tomar para uzattı. Enson gelen üç müşteri birden kadının üzerine atılıp paraları aldılar.

— Çıkarın hüviyetlerinizi!..

Hep birden yalvarmaya başladılar. Bu kez fısıldaşma daha uzun sürdü. Onlar fısıldaşırken patron, cam bölmesine girdi. Telefonu açtı:

— Emniyet Müdürlüğü mü?.. Evet... Beyfendi. Efendim, iki murakıp geldi, benden rüşvet istedi. Şikâyet ettim. Başkaları geldi. Yenileri de hepimizden istedi. Para getirelim diye beklettik... Şikâyet ettik... Geldiler... Hepimizden...

Patron, mağazanın adresini verdi. Sonra, fısıldaşanların yanına gitti. Pazarlık uzamıştı. En son gelenler bu işi kapatmak için hepsinin birbirine verdiği rüşvetleri toptan kendileri almak istiyorlardı. En küçük indirime bile yanaşmıyorlardı. Pazarlık ederlerken iki müşteri daha girdi. Mağazaya onbeş kişi dolmuştu.

Son gelen müşteriler kumaş seçiyorlardı.

Pazarlık bitmiş, ortalık durulmuştu. En son gelen müfettişler kapıdan çıkarlarken, iki müşteri önlerini kesti:

— Paraları verin!..

Mağazanın sahibi,

— İşte hakikî müfettiş bunlar, dedi.

Hakikî iki müfettişin etrafını çevirdiler. Yalvarmaya başladılar. Ama para etmedi. Onlardan önce gelenlerin hiçbiri murakıp, memur, müfettiş değildi. Hepsi sahtekârdı.

Mağazaya ilk giren iki sahtekâra bakan patron,

— Ben hemen anladım sizin sahtekâr olduğunuzu dedi.

Gerçek memurlar,

— Nerden anladınız? diye sordular.

— Kumaşı alıp gitmediler de ondan... dedi.

Bütün sahtekârlar yakalanmıştı.

UNUTTUM MAHMUT

Arkadaşımın Yenişehir'deki yazıhanesine ne zaman gitsem, onu hep Mahmut'a bağırıp çağırırken bulurdum. Mahmut, büronun ayak işlerine, temizliğine bakar. Her zaman güleç yüzlüdür. Hiç suratının asıldığını görmedim. İşi de o kadar zor değil, ama, bitürlü beceremez. Sabahları gidip gazeteciden gazeteleri alıp gelecek, odaları silip süpürecek, masaların tozunu alacak. Her öğleyin gidip lokantadan yemek getirecek. En önemlisi de, hergün bir dosyayı bürodan alıp Bahçelievler'e götürecek, orada birisine gösterip yine getirecek. Hemen hemen bütün iş bu. Ama o, bunların hiçbirini yapmıyor. Kötü niyeti olduğundan değil, bitürlü beceremiyor da ondan.

Hiçbir sabah gazeteleri kendiliğinden almaz. Arkadaşım her sabah bunun için Mahmut'a bağırır. Mahmut utangaç bir gülüm-

seyişle,

— Unuttum... der.

— Hadi koş, al gel!..

Mahmut koşmanın ne demek olduğunu bilmez. Belki de ömründe hiç koşmamıştır. Ağır ağır gazeteleri almak için dışarı çıkar. Gazeteci, iki üçyüz adım ötede. En erken yirmi dakikada gelir. Üç gazete getirecek... Her sabah istenilen gazeteleri değil, başka gazeteleri getirir.

— Mahmut, ben sana hangi gazeteleri söyledim?

Güleç yüzlü Mahmut büyük bir soğukkanlılıkla,

— Unuttum... der.

— Mahmut, kanımı, iliğimi kurutacaksın. Koş değiştir gazeteleri!

Mahmut koşmaz, hızlı da gitmez. Ağır ağır yürür. Biraz sonra elinde iki gazeteyle sallana sallana döner.

— Oğlum, üç gazete alacak değil miydin?

— Unuttuuuum...

Dünya yıkılsa Mahmut umursamaz. Hergün hep bir işi yapacak. Ama yapamaz.

— Mahmut, yine kâğıt sepetini dökmemişsin?

— Unuttuuuum...

— Mahmut oğlum, her sabah buraları silinecek. Kaç kere söyledim. Niye silmedin?

— Unuttuuuum...

Mahmut'un en önemli işi hergün bir dosyayı Bahçelievler'e götürmek değil mi?.. Ona iyice anlatmışlar:

— Mahmut, Sıhhiye'deki durağı biliyorsun. O duraktan Bahçelievler — Ulus otobüsüne bineceksin.

Mahmut, kendisine söylendiği gibi yapar, Bahçelievler'e gidenine değil, Ulus'a gidenine biner. Hep ters gider. Hiçbir kez de, yanlışlıkla olsun doğrusuna binip Bahçelievler'e gittiği olmaz.

Arkadaşım, her akşam sorar:

— Mahmut, dosya gitti mi?.

Mahmut, hayır anlamına, yazıya gelmez, iki dudağının arasından «cık!» diye bir ses çıkarır. Yada,

— I-ıh... der.

— Neden götürmedin?

— Unuttuuuum...

— Mahmut, patlatacaksın beni. Hergün unutulur mu bu canım? Koş, götür dosyayı!

Mahmut, salına salına çıkarken, arkadaşım arkasından seslenir:

— Nereye Mahmut?

— Dosyayı götürüyorum.

— Hani, dosya nerde?

— Unuttuuuum...

Mahmut dosyayı almadan gidiyor.

Mahmut döner, dosyayı alır. Çıkar. Yine her zamanki gibi, doğru otobüse, ama ters yöne gidenine biner.

Az da değil, Mahmut epiydenberi, belki bir yıla yakın orada çalışır. Bigünden bigüne de kendiliğinden bir iş yaptığı görülmemiştir. O,

— Unuttuuum... dedikçe, arkadaşım sinirinden deli olur, terler tepinir. Mahmut aldırmaz, güler:

— Unuttuuuum...

Bigün arkadaşıma,

— Yahu, nedir çektiğin bu Mahmut'tan? dedim. Sinirden gebereceksin. Yazık değil mi canına? Kov şunu! Mahmut'tan başka adam mı yok?

— Kovamam, dedi.

— Neden?

— Şirket, bu işi yaptırmak için kadroya beşyüz lira koymuş. Beşyüz liraya da ancak böylesi bulunuyor.

— Amma yaptın... Beşyüz liraya memur bile çalışıyor.

— Memur başka. Memur bulursun da bu işe kimse gelmez. Mahmut'tan öncekiler daha beterdi. Kimi yalan söylerdi, kimi de hırsızdı. Hiç olmazsa bunun öyle huyları yok.

Bigün yine arkadaşımı görmeye bürosuna gitmiştim. Parmağını dudağına götürüp sus işareti yaptı. Sonra da kendi kulağını bir de kapalı oda kapısını göstererek «dinle» demek istedi. Ayaklarımın burnuna basarak kapalı kapıya yaklaştım. İçeriden komut sesleri geliyordu.

— Hazırol!

— Rahat!...

— Sağa-bak!

— İleri-bak!

— Yat!

— Kalk!!

Arkadaşıma,

— Ne oluyor? diye fısıldadım. O da bana,

— Anahtar deliğinden gözetle! diye fısıldadı.

Anahtar deliğinden görünen şuydu: Mahmut, bir asker gibi kendi kendine komut veriyor, verdiği komutları da yine kendi yapı-

yordu. Önce,

— Çök! diye bir bağırıyor, sonra küt diye yere çöküyordu. Aklımda kalan doğruysa, tam talimnameye uygun hareketler yapıyordu.

Arkadaşım,

— İşte, dedi, burada çalışmaya başladığından beri hep böyle. Bu odaya kapanıp kendi kendine talimler yapıyor.

Arkadaşım,

— Mahmuuuut!... diye seslendi.

Mahmut odadan çıktı, ağır ağır geldi:

— Buyur!!

— Bu saate kadar neden gazeteleri almadın? Ben sana her sabah erkenden gazeteler alınacak demiyor muyum?

— Unuttuuuum...

— Hadi çabuk!!..

Burası, Mahmut'un askerlikten sonra ilk çalıştığı yer. Şehirde başka hiç bir yerde çalışmamış. Askerliğini bitirip doğru buraya çalışmaya gelmiş.

Üç ay yazı İstanbul'da geçirip Ankara'ya döndüm. Bigün arkadaşımın bürosuna uğradım. Mahmut yok.

— Nerde Mahmut?

— Bırak canım. Artık dayanamadım çıkardım. Yoksa beni çıldırtacaktı.

— Vahvah...

— Yahu, çıkar çıkar diyen sen değil miydin? Şimdi de acıyorsun.

Onun, çocuksu gülümseyişiyle, «Unuttuuuum...» deyişi gözümün önüne gelmişti.

— Hiç olmazsa yerine aldığın iyi mi? diye sordum.

— Yerine aldığım ondan beter ama, büronun işleri yolunda.

— Nasıl yolunda? Mahmut'un yapamadığı işleri, ondan daha beter olan nasıl yapıyor?

— İşleri yine Mahmut yapıyor. Biraz bekle de gör.

Arkadaşımın dediği oldu. Biraz sonra Mahmut elinde üç gazeteyle içeri girdi. Şaşırmamış, istenen gazeteleri getirmişti.

Arkadaşım,

— Oğlum Mahmut dedi, sana iki aydır her gün söylüyorum. Sen artık buradan çıktın. Ben sana gazeteleri getirme, demiyor muyum? Neden getirdin yine?

Güleç yüzlü Mahmut hiç oralı olmadan,

— Unuttum... dedi.

Gazeteleri bıraktı, pencere camlarını silmeye başladı.

Arkadaşım bana,

— Mahmut hergün, işte böyle, dedi. Biraz sonra gider lokantadan yemeği getirir. Sonra dosyayı Bahçelievler'e götürür.

— Yine ters giden otobüse mi biniyor?

— Yooo... Bütün işleri tıkır tıkır yapıyor. Boş zaman bulunca da, odaya kapanıp talim yapıyor.

— Nasıl yapıyor?

— Vallaha nasıl olduğunu anlıyamadım. Biliyorsun, Mahmut buradayken hiç bir işi doğru yapamazdı. Ben de çıkarttım. Başka bir işe girmiş. Ama orada çalışmıyor, hep burada çalışıyor.

Mahmut lokantadan yemek getirdi. Arkadaşım,

— Oğlum, sen artık burada çalışmıyorsun, dedi, sana kaçtır yemek getirme, demedim mi? Yine neden getirdin?

— Unuttuuuum...

Mahmut, bir işi bitürlü öğrenemiyor. Daha doğrusu geç öğreniyor. Ama bir de öğrendi mi, yapma desen yine yapıyor. Öğrendiğini de bir daha kimse ona unutturamıyor.

Arkadaşıma,

— Öyleyse yine Mahmut'u al buraya, dedim.

— Alacağım ama, o zaman da şimdi çalıştığı yeni girdiği yerdeki işine alışmış olur, diye korkuyorum. Baksana, askerlikte bitürlü talimi öğrenememiş. Tam öğrenirken terhis olmuş.

Mahmut'un kapalı odadan sesi geliyordu:

— Yat!

— Kalk!

— Geriye-dön!

Mahmut öğrenemiyor. Ama bir öğrendiğini de bir daha unutamıyordu.

Bir itfaiyeciyle tanışmam, ertesi gün de bizim sokakta yangın çıkması, bu iki olay üst üste geldi.

Yangından bir gün önceydi. Vapurda karşılıklı oturduğumuz adam, bir uzun süre yüzüme baktıktan, önden ve iki yandan yüzümü inceledikten sonra,

— Affedersiniz, ben sizi bir yerden tanıyorum, ama nerden, bitürlü çıkaramıyorum... dedi.

Dudaklarımı büzdüm, başımı omuzuma çekip, «Bilmem ki nerden tanıyorsunuz?» demek ister gibi sol elimi açtım.

— Siirt'te bulundunuz mu?

— Hayır.

— Hiç bulunmadınız mı?

— Hayır, hiç...

— Şöyle bikaç gün?

— Bikaç dakika bile Siirt'te bulunmadım.

Kuşkulu kuşkulu yüzüme baktı. Sanki Siirt'te bulunmuştum da ondan saklıyormuşum. Gözlerini kıpıştıra kıpıştıra beni süzerek, nerden tanıdığını çıkarmaya çalışıyordu.

— Hakkâri'de bulundunuz mu?

— Hayır...

Beni dikkatle süzerken sağ elinin tırnaklarını kemiriyordu. Durdu durau.

— Topçu muydunuz? diye sordu.

— Ne gibi?

— Askerlikte topçu muydunuz?

— Hayır...

— Hah, şimdi hatırladım, Piyadeydiniz değil mi?

Gözlerini suratıma dikip öylece bakıyordu. Bakışlarından tedirgin oluyordum. Nerdeyse, «İyi ama bayım, siz beni ille de tanımak zorunda mısınız?» diye soracaktım. O daha atik davranıp,

— Bildim, dedi, siz dökümcü değil misiniz?

Sesimi çıkarmadım. Ama o suratıma bakıp biraz sonra,

— Kuyumcusunuz, değil mi? dedi.

— Değilim.

— Sahi değil misiniz?

— Vallahi değilim.

— Eskiden de kuyumculuk yapmadınız mı?

— Yapmadım.

— Hiç?

— Hiç!..

Bana, «Şu işi mi yaparsınız?» diye sorduğunda, «Hayır, o işi yapmam. İşim şudur!» diyecek olsam «Hah, tamam...» diye lâfa başlayacaktı. Bunu bildiğim için ben de inadıma, ne nerelerde bulunduğumu, ne de işimi söylüyordum.

Beni tanıyamadığı için bayağı üzülmüştü. Gerçekten tanışıyor muyduk?

— Siz necisiniz? diye sordum.

Bunu sormamla adamın çenesi bir açıldı, bir açıldı... Konuşmak için benden işaret bekliyormuş. İtfaiye gurup âmiriymiş. Onbeş günde bir izinli çıkarlarmış. Gece gündüz görevlerinin başında tetikde beklerlermiş. Şimdi evine izinli gidiyormuş. İzin çıkarken sivil elbisesini giyermiş. İki gün evinde çoluk çocuğu arasında bulunup, yine işinin başına dönecekmş. Anlattı, anlattı, anlattı.

Bu psikolojiyi çok iyi bilirim. Uzun süre kapalı duran, günlerini gecelerini hep tanıdık bikaç kişi arasında geçirenler, o dar çemberden kurtuldular mı, durmadan konuşmak isterler. Bikaç kez benim de başıma geldiği için bu psikolojiyi çok iyi bilirim. İtfaiye gurup âmiri, bir yabancı yüz görememekten, değişik insanlarla konuşamamaktan bunalmıştı. Beni, eskiden tanıdığı bildiği de yoktu. «Sizi bir yerden tanıyorum» deyip, bir konuşma konusunun açılmasını istiyordu. Ben de onun ereğini anladığımdan, lâf olsun diye,

— İşiniz çok zor doğrusu... dedim.

— Zor da söz mü? dedi.

— Zorluğuna zor ama, işiniz rahat, dedim.

Birden suratı allak bullak oldu, yüzü kızardı, kaşları çatıldı.

— Ne demek rahat? dedi, bizim işimiz rahat mı? Bir yangın söndürmek ne demek? Canımızı dişimize takar, ölümü göze alırız.

Gelişigüzel bir sözün onu böyle kızdıracağını hiç düşünmemiştim. Onun için açıklamak zorunda kaldım:

— Yâni şunu demek istedim. İşiniz çok zor ama rahat... Yangından yangına size iş düşer. Bakın, şu vapurun biletçisi sizin gibi mi? Hergün sabahtan akşamacak her vapurda yolcuların biletlerine bakmak zorunda. Sizin öyle mi? Kırk yılda bir, bir yangın çıkacak da, size de iş düşecek...

Bu sözlerime büsbütün kızdı. Uğraşının

önemsenmemesi onu çok kızdırmıştı.

— Bir ay yangın olmaz, bir yıl yangın olmaz. Ama bir de oldu mu?.. Bekleriz, bekleriz, bekleriz ama, bir de yangın çıktı mı...

Yatıştırmak için,

— Benim sözüm değil bu, dedim, hani başkaları öyle diyorlar da...

— Onu kim öyle diyorsa...

Çok kızmıştı.

— Bakarsın bir yıl yangın olmaz, bakarsın iki yıl yangın olmaz. Ama biz hep tetikteyiz.. Yangın olacak gibi bekleriz, bir de yangın oldu mu...

Vapur iskeleye yanaştı. Ayrılırken,

— Tanıştığımıza memnun oldum, dedi.

— Ben de çok memnun oldum, dedim.

İşte bizim sokaktaki yangın, itfaiye gurup âmiriyle tanışmamızın ertesi günü oldu. Bizim sokaktaki yangınla, tanıştığım itfaiye gurup âmirinin hiç bir ilintisi yok. Çünkü o, bizim evlerden çok uzak bir yerin itfaiyecisiydi.

Evde gazete okuyordum. Bir ara canım sıkıldı. Bir arkadaşa telefon edeyim, dedim. Telefonla konuşurken pencereden bakıyordum. Karşımızdaki evlerden birinin penceresinden uzanan bir alev gördüm. Önce gaz sobasının kapağı açık kalmış da alevi dışarı vuruyor sandım. Ama alev gittikçe büyüyordu. Soba alevine benziyordu.

— Yangın var! diye bağırarak telefonu kapadım. İlk işim, pencereyi açıp, sesim çıktığınca,

— Yangın vaaaar! diye bağırıp konu komşuyu uyarmak oldu. Sonra sokağa fırladım. Durmadan bağırıyordum:

— Yangın vaaar!..

Herkes toplandı. Yangının genişlediği pencerelerden görünüyordu. Kapıyı çaldık. Evde kimse yok. Kapıyı, pencereyi kırıp içeri daldık. Kimisi de karakola, itfaiyeye telefon etmeye koştu.

Eve girdik. İçerisi alev, duman... Tutuşmuş eşyaları bir ucundan tutup sokağa atıyorduk. Dışarı çıkaramadıklarımızı kırıp, devirip üzerine halı, keçe atıp yangını söndürmeye uğraşıyorduk. Daha başkaları da kovalarla, tenekelerle su getirip döküyorlardı. On-onbeş dakika içinde yangını bastırdık. Bir kanape, iki koltuk, bir hasır masa, bir iki keçe, halı yanmış, bikaç parça eşya kırılmış ama yangın da söndürülmüştü.

Evden çıktık. Sokakta toplanmış kalabalık, şöyle oldu, böyle oldu diye, söndürülen yangının edebiyatını yapıyordu. Ben evime geldim. Kalabalık yavaş yavaş dağıldı. Herkesin kendi işine döndüğü sırada itfaiye arazözlerinin can sesleri, alârm düdükleri duyulmaya başladı. Tüyler ürperten bu acı sesleri onbeş dakika kadar duyduk. Sesler yaklaştı, yaklaştı, itfaiye arabaları göründü. Önde kırmızı bir binek arabası vardı, Onun arkasında merdivenli arabalar, arazözler...

İtfaiyecilerin gelmesiyle ortalık yine karıştı. Yangındaki kalabalığın üç-dört katı sokağı doldurdu. Ben de sokağa indim. İtfaiyecilerin başı olduğunu sandığım birine,

— Biz söndürdük efendim, dedim.

O beni duymamış gibi, sağa sola buyruklar veriyordu. Daha başkaları da, daha başka itfaiyecilere,

— Söndü... Söndürdük... diyorlardı.

— Hiç gereği kalmadı.

— Zâten küçük bişeydi...

— Öyle ya, yangın bile denmez buna...

— Boşuna zahmet ediyorsunuz.

— Parlamasiyle sönmesi bir oldu.

— Size telefon etmeye bile değmezdi.

İtfaiyecilerden hiçbiri bu sözleri dinlemiyordu. Kimisi ordan oraya koşuyor, kimisi fotinini bağlar, çizmesini düzeltirken, kimisi de kaskını gafasına iyice yerleştirmeye uğraşıyordu. Kimbilir kaç aydır yangın çıkmadığı için bekleye bekleye canları sıkılan, bir yangına iyice hazırlanmış olan itfaiyeciler, her ne pahasına olursa olsun ille de bir yangın söndürmeye azmetmişlerdi. Hortumlar döşüyorlar, motorlarla uğraşıyorlar, bitakım burguları vidaları açıyorlardı.

Kalabalıktan epice kişi, onları bu çabalarından caydırmaya uğraştılarsa da başaramadılar. En sonunda komşularımızdan birisi kalabalığa,

— Ne uğraşıp duruyorsunuz? Bırakın da söndürsünler... diye bağırdı.

Başka birisi,

— Yahu, neyi söndürecekler, yangın yok... dedi.

— Sen yok sanırsın. Baksana duman tütüyor hâlâ, onlar senin kadar bilmez mi?

— Öyle ya, yok diye giderler. Sonra tüterken tüterken birdenbire yeniden parlayıverir.

— Doğru, kaç kere oldu.

İtfaiyeciler hazırlıklarını ilerletiyorlardı. Kalabalıktan birisi,

— Kim telefon ettiyse kabahat onun, dedi, kibrit alevi gören «Yangın var!» diye hemen itfaiyeye telefon ediyor.

Komşulardan birisi,

— Ben telefon ettim, dedi. Ama hemen arkasından «yangın söndü, boşuna gelmeyin» diye de telefon ettim.

Artık herkes sesini kesmiş, bakalım, ne yapacaklar diye merakla itfaiyecileri seyrediyorlardı. O zamana kadar sesleri çıkmayan itfaiyeciler bağırmaya başladılar. İlk bağıran itfaiye eri,

— İngiliz anahtarı yok mu, bir İngiliz anahtarın verin!.. diye bağırdı.

Herkes birbirine baktı. İtfaiyeci daha yüksek sesle bağırdı:

— Koca mahallede bir İngiliz anahtarı yok mu? Ne biçim insansınız siz kardeşim? Civata sıkışmış açamıyorum yahu... Bir İngiliz anahtarı verin.

Herkes birbirine,

— İngiliz anahtarı?

— İngiliz anahtarı?

— Sizde var mı? diye sordu.

Gözlüklü bir adam.

— Bizde var ama, kayınpederin evinde, uzak... dedi.

Başka bir itfaiyeci de,

— Motor, motor, motor!.. diye çırpınıyordu.

Bunun ne demek olduğunu hiçbirimiz anlayamadık. Yalnız ordan birisi,

— Bizden motor mu istiyor? dedi.

Arazözün tepesine çıkmış bir itfaiyeci nutuk verir gibi,

— Vatandaşlar ne duruyorsunuz, bir kerpeten versenize! diye bağırdı.

Sonra herkes birbirine seslendi:

— Kerpeteeen!..

— Kerpeten!..

— Bir kerpeteni olan yok mu vatandaşlar?.

Oradan birisi,

— Yahu, bizde de hiç bişey yok, dedi.

Yanındaki,

— Alan vermiyor ki, dedi. Bizde vardı. Bir arkadaşa verdik, getirmedi. Bak, şimdi lâzım oldu işte...

— Sakla samanı, gelir zamanı, demişler.

Bundan sonra sesler birbirine karıştı.

— Motooor, motor!

— Conta... Bir conta yok mu?

— Kerpeten yoksa keser olsun. Çekiç de olsa yeter.

— Hortuuuum... hortum...

— Hortumu ver.

— Uzat!

— Yetişmiyor.

— Çek...

— Vardı ama kimbilir nerede?

— Bir somun getirin!

Biz yangını çoktan unutmuştuk. Şimdi el birliğiyle itfaiyecilere yardım ediyorduk. Gittikçe bizim de heyecanımız artıyordu. Bu arada bikaç itfaiyeci, yüksek demir merdiveni arabanın üstüne kurup kendileri de ta en tepeye çıkmışlardı. Yangın çıkıp da söndürülen ev tek katlıydı. Oysa bu merdiven altı katlı bir apartımanın en üst katına yetişebilirdi.

On itfaiyeci de üst kat pencerelerden atlıyacakları kurtarmak için branda bezini açmış, öylece bekliyorlardı. Kalabalıktan birisi,

— Bu branda bezini neye açmışlar, kim atlıyacak? dedi.

Başka birisi,

— Ya merdivenden bir itfaiyeci düşerse?..

Bir coşkun bağırışma, çığırışma, koşuşmadan sonra hazırlıklar bitti. Eve hortumlarla sular sıkılmaya başlandı. Bitakım itfaiyeciler de kancalar atmışlar, evin damına çıkmışlardı. Kimisi hortumla su sıkarken, kimisi de kazmalarla bacayı deviriyor, duvarları yıkıyordu.

Yirmi dakika sonra evde yıkılmadık, kırılmadık eşya kalmadı, ne cam, ne pencere, ne kapı... Evin içi göl olmuştu. Ama ev de, yanındaki evler de yanmaktan kurtulmuştu.

İşlerini bitiren itfaiyeciler hortumlarını, merdivenlerini, herşeylerini toplayıp arabalarına bindiler. Giderlerken çanlarını çalıyor, sirenlerini, alârm düdüklerini öttürüyorlardı.

— Bir evde herşey bulunmalı.

GIDI GIDI

GIDI GIDI

Taşocağı kullanıla kullanıla, yukardan bakınca bir uçurum, aşağıdan bakınca bir yar olmuş. Ocak, güneşte boncuk boncuk, pırpır ışıyan dağın bağrına içeri, bir üçgenin sivri ucu gibi girmiş. Dağ, yontula, kesile, yaralı dev kızgınlığıyla cvaya koca ağzını açmış, yatıyor.

Sert, koca koca kayalar... Güneşe bakan kesik yüzleri bilenmiş balta yüzü gibi parlıyor, bakanın gözü kamaşıyor. Güneşe dönük olmayan kesik yüzler kınalı kırmızı. Kınalı kırmızı dağ kesitinin arasına burasına yer yer, mavi, yeşil, ak renkli koca koca kayalar gömülmüş kendinden. Taş ocağı, bayram yeri gecesinin renkli ışıklarına dönmüş. Dağ kesitinin alevi içinden yanıyor. Güneş, kayaların kaygın kesiklerine çarptıkça, ateş renkli kuşlar kanat çırpıyor sanki...

Sıcak, diş diş kayalara vurunca beş sıcak oluyor. Ses, sivri kayalarda yankıyınca beş ses oluyor. Işık, kayaların kesik yüzünde yansıyınca, beş ışık oluyor.

Otuzdan çok işçi çalışıyor. Yukarıya makaralı halatla bir iskele asılmış. İskelede iki kişi var. Biri, iki avucuyla, ucu sivri çelik mili tutuyor. Mili kayaya dayamış. Öbürü, elindeki varyozu, her kaldırışta göğsünden,

— Hıhh!.. diye ses çıkararak milin tepesine indiriyor. Arada bir mili kayanın oyuğundan çıkarıp açılan yuvaya, yanlarındaki testiden su döküyorlar. Su kaynayıp buğu oluveriyor. Milin sivri ucu, kayanın içinde döne sürte, kayayı ateşe kesmiş.

Aşağıda on işçi, ev büyüklüğünde koca bir kayayı yerinden oynatmışlar, küsküleri manevelâ yapıp, kayayı dağın böğründen koparıp sökmeğe çalışıyorlar.

Amele çavuşu, dünden açılmış taş lâğımının önünde. Dinamit lokumuna fitili yerleştirdi. Sonra üç lokumu ardarda lâğım yuvasına soktu. Düdüğünü öttürdü:

— Paydooos!..

Öğle paydosunda işçiler yemeklerini yerken, çavuş da fitili ateşleyip, lâğımı atacaktı.

Düdük sesini duyan iskeledeki iki kişi, ellerindeki varyozu, mili, iskelenin üstüne koydular. Çopur olan,

— Heeey... Irza, makarayı saal!... diye aşağıya seslendi. Aşağıda üç işçi, bir kazığa bağlı halatı çözüp, yavaş yavaş halatın ucunu boşladılar.

— Goyfer len, goyfer!... Goyfer getsin!...

Halatın ucu boşandıkça, yukarıya asılı demir makaradaki halat dönüyor, iskele aşağıya iniyordu. İskele yere geldi. İki işçi indiler. Kara kurusu, nasır bağlamış avucuyla alnındaki teri sıyırdı. Bir avuç ter... Yanyana sessiz yürüdüler. Sabahleyin kaya kovuğuna bıraktıkları çıkınları alıp, yüz adım, var yok ilerde, akan suyun başına gittiler.

İkisi de akar suda ellerini yüzlerini yıkayıp, suya sümkürdüler. Sonra söğüdün altına oturdular. Çopur olanı yazmasını yaydı. İki baş soğanla gazete kâğıdına sarılı zeytini koydu ortaya. Kara kuru olanı, bir somunla, elli gıram tahin helvasını sovanlarını yanına bıraktı.

Dev leşi gibi yatan koca bir kayayı siper alan amele çavuşu, cigarasıyla fitilin ucunu ateşledi. Dağın kaburgaları sökülür gibi kayalar uçuştu. Koca dağın bağırtısı, canı yanmış ejder sesi gibi bir zaman yankılandı.

Çopur,

— Bilmillâh... çekip somunu ikiye böldü.

Kara kuru da, besmele çekti. Arkadaşına,

— Ben şeherliyim kardaş, dedi, ben şeherliyim. Ben bu işe dayanamam. Yatkın değilim. Sabahacak kolum kanadım sızım sızım...

Çopur,

— Alışın, dedi, alışın... Sen de alışın helbet...

Kara kuru avucunu açtı,

— Bak, yonga yonga nasır duttu avucum. Sıcağı soğuğu, serti, yumuşağı duymuyorum gayri...

Çopur,

— Çok ıscak olunca duyan... dedi, cehennemin ıscağı...

Sustular, Çopur sovana bir yumruk indirdi.

— Sen neden evini ocağını boşladın? diye

sordu.

Kara kuru, yumruk kadar ekmeği ağzına atıp,

— Sorma, dedi, hep karı derdinden.

— Amanın, sen de mi karı ataşına yandın?

— Hee... Ben pazarcıydım kardaş. Evlenelim dedik hanı... Evlendik. Bir karıya düştük ki sorma. Karı, kurulu kıramofon gibi durmaz konuşur. Ulan karı sus, yeter. I-ıh, susmaz. Uyurum susmaz, uyanırım susmaz. Canıma tak etti kardaş. Vurrum, sille tepmik çinnerim, susmaz. «Karı sus, seni öldürürüm!» Öldür Allah susmaz. Baktım, elimden cinayet çıkacak kardaş. Karı durdırından evi ocağı boşlayıp kaçtım, gurbetlere düştüm kardaş.

Çopur şaştı,

— Bre arkadaş, dedi, gurban olıyım gonuşan garıya. Garı gısmı dilli gerek. Garı gulağının dibinde vırvır konuşacak, sen uyuyacağın. Garının gonuşmazını at tepsin. Bak sen şu işe. Ben de garının dilsizinden gurbetliğe düştüm. Sen garının dillisini bulmuşsun, bırakılır mı heyoğlu!... Ben bi bubanın bi oğluyum. Bizim koyde Kerem Ağa dirler biri var. Olmayası, unmayası bizim hısımdır. Kerem Ağa'nın Asiye dirler bi de gızı var. Bi dilli, bi dilli gız, cıvıl cıvıl öter. Bi ormanın guşu, Asiye'min içinde. Ben Asiye'ye gönül düşürdüm. Asiye de bana yangın. «Gız, böyle n'öreceğiz?» didim. «Aman beni dillere düşürme. Baban varsın, beni babamdan istesin» didi.

Bubam, Kerem Ağa'dan Asiye'yi ister. Kerem Ağa, «sizden eyisine mi vireceğim, bi çüt oküznen, su başındaki tarlayı, beş yüz de pangınot, bi de bahır bahraçnan, bi bahır mangal vir, gızı al get düğün it.» der.

Herüf bizim ocağımızı batıracak. Vay imanı gırık... Ulan bizi evcek cıbıl bırakıp ortalığa tökecek. Bi gızı var, herüf canımızı alacak besbelli.

Bubam, etme eyleme Kerem Ağa, der pazarlığa oturur. Her pazarlıkta Kerem Ağa başlığı artırır.

— Bi de kazocağı isterim! der.

Devrisi gün bubam, gider, goca gavat,

— Bi de düveynen, iki toklu isterim! der.

Ulan bu nasıl pazarlık, ocağı batası... Pazarlık sürse, herüf gızını virmekliğe melmeketi istiyecek. Bubam,

— Oğul, pazarlığı keselim, olanımızı virip bu gızı alalım, dedi.

Pazarlık daha uzarsa, herüf gızına garşılık dünyayı virsen doymaz az bulacak.

İçim yanıyo emme,

— Buba, ben bu gızdan geçtim, bağrıma daş basar, gurbete düşerim, didim.

Bubam,

— Benim bitek oğlum var, o nasıl sözmüş... deyi beni tersledi.

Asiye'ye vardım. Gızı dere boyuna götürdüm. Asiye bülbül olmuş şakır.

— Gız, bu koylük yirde sen bu dilleri kimden öğrendin? Gonuşup dil döküp beni dellendirme. Bu iş n'olacak? Buban olıcak gavat, bizim ocağımıza incir tikecek.

Asiye,

— Sen, didi, bi yiğit değel misin?

— Yiğitim, n'olmuş yâni?

— Beni zabaha garşı gel gaçır. Ben seniğnen, cıscıbıl dünyanın öte ucuna gederim.

— Gız, deli deli gonuşma, didim, buban olıcak gavat, yedi düvelin cendermesini ardımıza üşüşdürür. Beni dama atarlar.

Uzatmıyalım biz nemiz var, nemiz yok sattık savdık, Kerem Ağa'nın didiği oldu. Bubam bin gayme de borca girdi. Bi de tevâtir düğün yaptık. Gerdeğe girdik. Ne gerdeği, odaya girdik. Benim dizlerimin bağı dutmuyo. Asiye'nin yanına sohuldum,

— Gız Asiye!..

Heç ses yok.

— Gız...

Ses yok,

— Gız hişt... Gonuşsana alçak. Hişsene gız...

Asiye'de ses yok.

— Hişt gız, dilini mi yuttun, dini gırık?

Yahu, put olmuş duruyo. Bunu gaptığımnan döşeğe devirdim.

— Gıdı gıdı... Gıdı gıdı gıdı!...

Gonuşmuyo. Çatlıyacağım. Oyun yapıyım, hani gonuşur didim. Biyandan gülüyom, biyandan onu gıdıhlıyom:

— Gıdı gıdı... Gıdı gıdı gıdı!...

Daş olmuş, put kesilmiş namıssız. Yahu, arkadaş, odanın içinde çırpınıp duruyom.

— Gız, goynün bi ormanın guşlarına gafes olmuş gibi cırcır öten sen değel miydin? Bicik yiğitim deyi, boynuma dolanan sen değel miydin? Gız gonuş...

Gonuşmuyo kardaşım. Ahlım oynıyacak.

— Gız Asiye... Gıdı gıdı!..

Asiye olmuş bi mezar daşı. Gıdı gıdı mıdı mıdı derikene arkadaş, biz zabahı ittik. Ben de derman galmadı. Gayfeye vardım, uyuz uyuz düşünüyom. Gerdeğin devrisi gün, bubasının elini öpmek gerek. Gerdeğe girmedik ki, elini öpsem. Herkeş bana bakıp, n'oldu deyi işkilleniyo. Devrisi aksam oldu. Asiye'ynen odaya gapandık.

— Gız, bu gece de konuşmazsan, seni furrum.

Heç oralı değel.

— Gız, ırzıma namısıma furrum.

Ses yok.

— Gız bi şiy di. «Furma beni» di. Di ulan, di be... Söğ ulan ırazıyım.

Bahtım olacağı yok. Buna bi biçim bastım. Gene ses etmedi. Bi biçim daha bastım. Eti elimde galacak, budunu goparacağım. Heç bi ses itmiyo gardaşım. Zaçını başımı yoluyom hırsımdan. Ulan beni bi köye irezil ettin. Bir ara yumuşayıp,

— Gıdı gıdı... Asiye'm benim... gıdı gıdı... ediyom.

Yoh kardaşım. Biz gene zabahı ettik. Bende uyku yok. Ağzıma bi lokma goduğum yok. Gözlerim gararıyo, başım fır fır dönüyo. Utancımdan gayfeye de varamıyom. Bi gızın hakkından gelememiş deyi adım çıkacak. Üçüncü gece oldu. Baktım olacağı yok, Asiye'ye çaldım şamarı, çaldım şamarı... Furdum tepmiği... Gafasına yumruğu indirdim. Yahu, hık demiyo.

— Ulan hık di be, bi hık çıksın ağzından... Ulan ağla, ulan hıçkır be...

Heç bi ses yok. Döğe döğe zabahı ittim. Dermandan iyicene kesildim. Zabahı sağdıcım Bekir yanıma geldi,

— Sağdıç, nedir bu senin yaptığın? Suratın kirece dönmüş... Kanın kurumuş. Yoğusam, Asiye gız çıkmadı mı?

Yahu, yanına varamadım ki gız mı, garı mı bilsem. Elin oğluna sağdıç da olsa, ben bi gızı gonuşduramadım, dinir mi? Bekir beni zorlıyanda, işi bir bir söyledim. Bekir güldü.

— Gonuşmaz besbelli, didi, sen gıza gonuşmalık virdin mi? Bi yüzük, bi bilezik vir. Gız beğenirse gonuşur, beğenmezse gonuşmaz. O zaman gızı gonuşdurana gadar vir. Helbet birini beğenir gonuşur. Yoğusam, etini goparsan, canını alsan gonuşmaz.

— Yahu Bekir, biz neyimiz varsa bunun bubasına virmedik mi?

— O başka. O virdiğiniz başlık. Gız gısmısı gonuşmalık ister.

— Yahu, bu gız beni gaçır, didi, ya gaçırsaydım?

— O başka. Gaçırsan bülbül kesilir öterdi. Emme gaçırmadın, nikâhı gıydın. Şincik bu işin ganunu her neyse yapacaksın.

Gece oldu. Asiye'ye,

— Gız, didim, gonuşmalık virmediğimden sesini çıkarmazmışsın. Valla yok, billâh yok. Buban bizi soydu. Gonuşmalığın her neyse borcum ossun. Vallah vireceğim. Yiter ki bi gonuş.

I-ıh... Gonuşmuyo. Bıçağı çıhardım, bunun gabasına daldırdım. Fış deyi gan fışladı. Yafu, uf demiyo be... Bende yiğitlik miyitlik galmadı. Ne saklıyım arkadaş, ganı görünce ben başladım ağlamıya... Asiye'de ses yok.

— Gız, gıdı gıdı... Gız, öleceğim...

Zabah oldu. Ben ayakta duramıyom. Yemeden içmeden kesilmişim. Anam garıya vardım.

— Bu imansız benden gonuşmalık istermiş, bi haftadır gonuşturamadım, didim.

Anam da gızdan yana çıkmaz mı?

— Helbet gonuşmaz, didi.

Sandığından bi beşibirlik çıkarıp virdi. Gece oluncak beşibirliği Asiye'nin önüne atdım.

— Şincik gonuş namıssız! didim.

Beşibirliğe başını dönderdi, gene gonuşmadı. Biz gene gıdı mıdı deriken zabahı ittik Ben irkenden gasabaya vardım. Gasabada bi arkadaş var, ona bööle bööle didim. Arkadaş elimden duttu, beni bezeze götürdü. Cebinden yüz elli guruş virip, yeşil boncuklu bi çüt küpe aldı.

— Al, bunu vir, daş ossa gonuşur, didi.

Aldım geldim. Ben bitmişim gardaş. Daha ayakta duramıyom. Adamlıktan çıkmış, hayel olmuşum. Gece odaya girdim.

— Gız Asiye, bak sana ne aldım, didim.

Boncuk küpeği görünce boynuma sarılıp gıkır gıkır gulmez mi? Asiye oldu eski Asiye... Bi ormanın guşu diline gonmuş, öter de öter... Söyler de söyler. Bacır bacır gonuşur. Bunu gaptım. Gapmamnan yere yuvarlandım. Gızı dutacak dermanım galmamış. Gendim zor dineliyom. Neyse biz döşeğe düşdük. Düşdük emme gardaşım, ben kesilmişim. Bende irkeklik mirkeklik galmamış. İrkeklikten kesilmişim. Asiye durmaz gonuşur. Ben gan ter içinde galmışım. Zabahacak gıvrandım. Za-

bah evden çıktım. Köy yirinde dillere düşeceğim. Daha orlarda durulmaz. Geriye bakmadan yürüdüm geldim. O çıkış bu çıkış. Bi daha köye varmadım. Daha da sılaya gideceğim yok. İşte böyle arkadaş. Sen garının dillisini bulmuşsun da, daha öyle garı bırakılır mı?

Amele çavuşunun düdüğü öttü. İkisi de yerlerinden kalktılar. Çopur olanı,

— Garı gısmı dili gerek. dedi.

Taş ocağına geldiler. İskeleye çıktılar. Kara kuru,

— Heeey Irza, iskeleyi galdır!... diye bağırdı.

KAZIĞIN BAŞI NASIL OLMALI?

Oteli caddeye bakan büyük camlı salonunda tombul, tombalak bir adam, ayağının birini altına almış, koltukta oturuyordu. Biraz sonra giyinişlerinden taşralı oldukları belli beş kişi daha geldi. Koltukta oturan onlara «Merhaba» dedi. Öbürleri de teker teker «Merhaba!» dediler.

Koltukta bağdaş oturan,

— Bi iş için mi Angara'ya geldiğiz? diye sordu.

Beş kişiden ağzından en çok altın diş bulunanı,

— Biz delegeyik, dedi.

— Delege olduğunuz besbelli. Sakın ola pavlika işi için gelmeyin?..

— Hee, nirden bildin emice?

Bağdaş oturan,

— Bilinmez mi ağa, hep başımızdan geçti, dedi. Delege olunca Angara'ya neye gelinir? Pavlika istemeye... Bizim de başımız pavlikadan ateşe yandı ya... Tövbe pavlikadan değel, kazıktan bizim derdimiz. Delegeyseniz, hökümattan pavlikayı istemeden beni bir iyice dinleyin ağalar. Şimdi siz gidip pavlika isteriz, diyeceksiniz, he mi? Onlar da istediğiniz pavlika olsun, başüstüne, diyecekler. Ondan sonra başınıza, bir kazık başı derdi çıkar ki kurtulamazsınız.

Biz de buraya sizin gibi beş delege gelmiştik. Arkadaşlar beni delege başı yaptılar. Vardık huzura, «Dileyin ne dilerseniz» dediler. Bizim babadan, atadan bilip duyduğumuz usûl, «dile ne dilersen» diye üç kere sorulur Sen ikisine, terbiye dairesinde «Sağlığınız» diyeceksin. Üçüncüsünde, dileğin her neyse onu söyliyeceksin. Biz ilkinde usûlü bozmadık, «Sağlığınız» dedikse de, onlar usûlü bozup «Siz de sağolun!» diye sözü kesmez mi?

Berber Emin Ağa boş böğrüme bir dirsek atıp, «Aman, sağlıkla iş mi biter? Bizim pavlika işi ne olacak? Hele davran Ağa!» diye kulağıma fısıldadı. Berber Emin'e «Sus ocağı batası, her işin başı sağlık» dedim ya, bilir miyim koskoca bir hökümet adamının bir kere «Dileyin ne dilerseniz» deyip de arkasını getirmeyeceğini.

Baktım, Bey'in hiç oralı olduğu yok. Nerdeyse sırtımızı sıvazlayıp «Sağlıcakla kalın ağalar, haydi gülegüle...» diye bizi yolcu edecek. Ben sözünün ucunu uygun bir yerden yakalayıp «Aman Bey, bizim bir hâcetimiz var. Memleketten bizi o sebebe delege yolladılar» dedim. Bey: «Buyur Ağa, her neyse hâcetiniz görelim» dedi. «Dağa, taşa, bayıra, kıra, tevâtir pavlikalar yaptığınız dillere destan. Sağ olun, bize de çeşmeler, yollar yaptınız. Pavlikadan yana garip kaldık. Biz de pavlika isteriz. Civara karşı yüzümüzü yere geliyor» dedim.

Bey «O nasıl söz. İş, pavlika işiyse kolay. Pavlikaya kalsın hele. Ne pavlikası istiyorsunuz?» diye sordu.

Yahu ağalar, biz bir akıl edip de, ne pavlikası istiyeceğimizi düşündük mü?

Ben işi köylü kurnazlığına vurup «Estağfurullah... Orası sizin bileceğiniz bir iş. Karışmak haddimiz değil. Herhangi bir pavlika münasipse, onu siz bizden iyi bilirsiniz. Resmî devair işine karışmak bize düşmez. Bir pavlika olsun, civara karşı yüzümüz yere düşmesin de her ne pavlikası olursa olsun. Mürüvvete endâze olmaz.» dedim. «Hele bir inceleyelim de sizin oraya da evvelallah'ın izniyle bir pavlika kurarız» dedi.

Biz oynaya güle memlekete döndük. Her bir yana haber uçurduk: Pavlika işi oldu...

Şu bizim muhalif milleti anadan doğma muhalif. Buz pavlikası yapılacakmış diye bir lâf çıkardılar ortaya. Canım yapılsın da buz pavlikası yapılsın kardaşım. Hiç olmadıktan iyi değil mi? Buz pavlikası, tuz pavlikası derken iş yavaştan büyür gider. Yok efendim, lokomotif pavlikası yapılmalıymış. Diretnavut pavlikası yapılmalıymış. Muhalif milletine lâf mı yetişir? Yahu, daha buz pavlikası olmayan bir yerde, lokomotif, diretnavut pavlikası olur mu? Ecnebiyyeden biri duysa, vallaha güler.

Bütün bu işler, muhalif milletinin başı olan Sürvenekli Rıza Beyin başının altından çıkıyor. Buz pavlikası yaparmışız ki, yazın sıcağında ateş basıp da buzları yiye yiye muhalifler zatürrie olup dökülsünler, diye. Arkadaş muhalif olmayınca şu söz kimin aklına gelir? Muhalifin bildiğini şeytan bilmez. «Buzlar eriye eriye su olur, milletin parası akar gider...» diyorlar.

Arkadaş, milletin parası neye akıp da gitsin? Milletin parası yine para, cebinde dursun. Bu pavlika hükûmetin parasıyla olacak.

Derken, bir lâf daha çıkardılar: Gazoz pavlikası kurulacakmış. İyi, gazoz pavlikası kurulsun canım. Senin gazoz pavlikası dediğin bir kötü dükkânmış. İçine üç işe yaramaz adam koydun mu, gazoz pavlikası olurmuş.

Derken arkadaşlar, Ankara'dan bir heyet geldi. Çimento pavlikası kurulacağı kesenkes anlaşıldı. Muhalif milletinin de dili deliğine girdi. Bir zaman sonra Sürvenekli Rıza Bey, bir lâf daha çıkardı: «İyikine bir çimento pavlikasıyla bir de şeker pavlikası kurmayı bellemişler. Her nereye varsalar ille bir çimento pavlikası kuracaklar. Bir de çimendifer pavlikası kurmayı belleselerdi ya...»

Seçimler geldi çattı. Seçimler gelince, bir söylenti çıktı: «Pavlikanın yeri nereyse bilelim. Biz de ona göre kimden yana olacağımızı kestirelim.» Bu da nereden çıktı? Pavlikanın yerinden size ne? Siz bir kere muhalif olmuşsunuz.

İşler karıştı. İşleri karıştıran da Sürvenekli Rıza Bey...

Büyüklerden biri geldi. Hep alana toplandık. «Vatandaşlar, pavlika istemişsiniz, yapacağız» dedi. Sürvenekli Rıza Beyin muhalifleri, «Pavlikanın yeri nere, bilelim» diye bağırıştılar. Nutku çeken, elini fırdolayı dört bir yana döndürüp «İşte pavlikayı şuralara yaptıracağız» dedi.

Sürvenekli'nin adamları «Kasaba hep mi pavlika olacak? Yerini bilelim» diye bağırıştı. İş çatallaştı. Aradan bir zaman geçti. Bir de duyduk ki, Sürvenekli Rıza Beyin tarlasının üstüne pavlika yapılacakmış. Yahu şu Sürvenekli azılı bir muhalif olsun da, pavlika onun arsasına yapılsın, bu nasıl iş? Delegeler vardık Ankara'ya. «Şu işi bilelim» dedik. İşi öğrendik. Sürvenekli Rıza Bey arsasını pavlikaya satınca bizden yana dönmüş. O dönünce tüm muhalif milleti dönmüş. «Siz pavlika istediniz, oldu. Arsayı aldırdık, muhalefeti de bizden yana dönderdik.» Bir taşla iki kuş... Sonunda iyi oldu, seçimi silme kazandık ya, gelgelelim pavlika bitürlü kurulmaz. Sürvenekli'nin tarlası yüreği gibi çürük. Bi türlü temel tutmuyor ki, pavlika kurulsun. Pavlikanın temelini oturtmak için toprak ilkin altı metre kazıldı. Mühendisler buraya pavlika kurulmaz, dedi. Dört metre daha kazıldı. Altı, üstünden çürük. Üç metre daha kazıldı. Kum desen kum değil, kireç desen kireç değil, un gibi bişey... Toprağı kaza kaza hökümetin parası bitecek. Derine indikçe, yandan tepeler oynamağa, yürümeğe başlamadı mı? Kardaşlar, toprak su olmuş akıp gidiyor. Dayanak duvarları yapmak için bir karışlık sağlam bir yer yok. Mühendisler şaşırdılar, hiçbir olmamış iş. Ulen Sürvenekli, ocağın batsın, kazdıra kazdıra kasabayı bitireceksin.

Beri yandan Ankara'nın muhalifi durur mu? Çimento pavlikası ne oldu, diye söyler yatar. Yahu pavlika hele dursun, kasaba elden gidiyor. Her gün bir tepe kayar. Toprağı tutturacağız, diye yukarıdan betonu döküyorlar. toprak kuyu gibi betonu yutuyor. Aman arkadaşlar, dünyanın dibini deldik besbelli. Betonun bir ucunu tutmanın mümkünü yok. Canım, çimento pavlikası kursak neye yarar, yüz pavlikanın çimentosu buranın betonuna yetmez. Gidi uğursuz Sürvenekli, işimizi bitirdin.

Mühendisler kafa kafaya verdiler, Ankara'ya haber ilettiler:

«Buraya temel tutmaaaz!...»

Ankara'dan emir geldi: «Tutacaaaak!...»

Toprağın bir sağlam yerini bulacağız diye dele dele dünyanın öteki başından çıkacaklar. Toprağı eştikçe, tepeler devriliyor. Deprem gibi bişey. Toprağın doruğunda duruyor. Eczaneyi bir sabah yerinde bulamadık. Çeşmey-

le iç içe geçmiş, yaylada yan yatmış. Evlere, damlara, ağaçlara can geldi. Yürüyüp gidiyorlar. Durup dururken candarma karakolu gitti, kadınlar hamamının kapısına dayandı. Karılar içeriden feryat eder. Bre aman, kasaba inip çıkıyor. İki kişi yanyana giderken, biri yere hızlı bassa üç metre aşağı çöküyor.

Mühendisler «Kazık çakmaktan başka yolu yok. Yoğusa kasaba beşik gibi gider gelir» dediler.

Kazık işi başladı. Makineler demirli beton kazık döküyorlar. Koca kazığı yukarıdan koyuyorsun, toprak aspirin gibi yutuyor. O zaman mühendisler arasına bir ayrılık düştü. Kimi «Rozet başlı kazık ister buraya» dedi, kimi: «Hayır, sovan başlı kazık ister» dedi. Yukarıya soruldu: «Sovan başı kazık mı, rozet başı kazık mı?» Ne başı olursa olsun, şu kazıklar bir atılsın da kasaba yerinde dursun.

Senin dediğin olacak, benim dediğim olacak diye mühendisler Ankara'ya döküldü. Kazığın bile muhalifi var kardaşlar. Mühendisin muhalifi, sovan başı kazık ister. İngiltere'de kazık başı uzmanı varmış. Ona danıştılar. O demiş, rozet başı...

Millet, kazığın başıyla uğraşır, Ankara'nın muhalifi bar bar bağırır: «Çimento pavlikası ne oldu?» Yahu az bişey müsaade et, hele bir, hangi kazık başının işimize geldiğini arıyalım.

Sovan bazı kazık diyen mühendisler İngiliz kazıkçısına kızdılar. «Elin İngilizi bizim toprağa uygun kazık başını nereden bilsin? O, İngiliz toprağına uygun bir lâf etmiş. Her toprağın kendine uygun bir kazık başı biçimi var.»

Ankara'nın muhalifi insafsız: «Çimento pavlikası ne oldu?»

Millet kazık başının derdinde, onlar ne havada.

Şimdi ağalar, beni dinleyin. Delege olduğunuzu bildim. Pavlika isteyeceğiniz de besbelli. Evelallah bi çimento pavlikası da size kuruverecekler. «pavlika»yı amanın kurdurtmayın. «Pavlika»yı kurmak iş değel, gelgelelim, döner muhalifin tarlası çürük olursa atılacak kazığın başını bilmek zorlaşır ağalar.

KARŞILAMA ALANINA GİTMEYİZ

Üç atlı, İnecik köyüne girdiler: Önde candarma onbaşısı, arkadaki atlarda iki candarma eri.

Yanyana giden iki candarma gülüşüp konuşuyorlardı ama, onbaşının suratı asıktı. Eğere, saltanat tahtı gibi kurulmuştu. Köye giden yolun ağzına gelince, atı mahmuzladı.

Çeşme başında, çamurlu sular içinde oynayan çocuklar kaçıştılar.

Sıska bir çocuk, şiş karnını önünde torba gibi sallayarak kahveye koştu. İçeri girer girmez,

— Gumandan geliyor, gumandan geliyo!... diye bağırdı.

Kahvede oturanlar konuşmalarını kestiler. Başlarını kapıya çevirip öylece durdular. Haberi veren çocuk, candarmaları seyretmek için dışarı çıktığında, kahvenin önüne gelen onbaşıyla iki candarma da atlarından iniyorlardı. Candarmalardan biri, atları dizginlerinden tutup, sundurmanın direğine bağladı. Sonra üçü de kahveye girdi. İçerdekilerde hiç bir davranış olmadı. Yalnız kahveci iki adım ileri yürüyüp,

— Buyur onbaşım! dedi.

Candarma komutanı ona değil, peykelerde, kısa bacaklı hasır iskemlelerde oturanlara baktı. Onları teker teker süzdü. İçerisi karanlık olduğu için, aydınlıktan girer girmez gözü kamaşmış, karşısında kimlerin oturduğunu seçemiyordu.

Bir süre sessiz bakışmadan sonra onbaşı,

— İsyan mı? diye bağırdı.

Ses çıkmadı. Onbaşı bir daha gürledi:

— İsyan mı ediyonuz?

Bir ses duyuldu:

— Estağfurullah...

— Estağfurullah da, ya bu ne? Niden susuyonuz? Muhtar nirde? Nirde o muhtar olıcak gocakel?..

Muhtarın sesi duyuldu:

— Buyur onbaşım, hele gel otur...

Onbaşının gözü, kahvecinin alaca aydınlığına alışmıştı. Kahve ocağının dibindeki peykeye doğru ilerledi. Muhtarla birlikte ötekiler de ayağa kalktılar. Muhtar onbaşıya yer gösterdi:

— Buyur, otur, ağnatacağımız var...

Onbaşı gösterilen yere otururken, hem de,

— Oturmam, dedi ağnatın, işin aslı ne?

Öteki iki candarma eri de hasır sandalyelere oturdular.

Muhtar ocakçıya,

— Gomutanlara teze çay bişir, dedi.

Sonra sağ elini üç kere ayrı ayrı göğsüne götürüp, üçüne de,

— Merhaba!... dedi.

Onbaşı bir daha sordu:

— İsyan mı?

— Töbe, o nasıl bi lâf onbaşım?

— İsyan değel de niden beni garşılamadınız? Niden biri çıkıp atımı dutmadı? Her bi vakit köyünüze gelişimde böyle mi olurdu? Dimek isyan?

— Yok vallaha...

— İsyan yoğusa baş mı galdırıyonuz? Ben bi candarma gomutanı değel miyim? Böğüne böğün iresmî elbiseynen gelmedim mi?

Ocakçı onbaşıya çayı uzattı. Onbaşı bardağı alıp bir yudum içti, sonra da,

— Çayınızı da bişiyinizi de içmem, dedi. ilkin sizden hisap soracağım. Muhtar!

— Buyur!

— Ben sana tilefon itmedim mi?

— Ettin onbaşım.

— Ben sana demograsinin emrini bildirmedim mi?

— Bildirdin onbaşım.

— Ben sana şu candarmaynan haber iletmedim mi?

— İlettin onbaşım.

— Pekiy, ilettim de sen ne yaptın? Ne demiye garşılama törenine gelmiyonuz? Hı? Ben size yüz yayan, gırk da atlıynan garşılama meydanına geleceğiniz, orada «yaşasın demokrasi!» deyi bağıracağınız, gelirkene gurban itmeğe bi düveynen iki de goç getireceğiniz deyi haber itmedim mi? Her bi köy «başüstüne!» didi de, siz niden gelmiyonuz?

— Onbaşı, bi düve değel, beş düve virelim, iki dene goç değel, yirmi goç virelim. Hepisi demokrasiye gurban gitsin. Velâkin biz garşılama meydanına gelmeyiz... Sürüynen davar gönderelim, hepisi gurban ossun. Aman onbaşı, bizi o garşılama meydanına çağırma...

— Demek siz demograsiye isyan ediyonuz?

— Töbe... Bizim demograsiye bi sözümüz yok. Emme o garşılama meydanına gitmeyiz.

— Yoh da höriyete niden baş galdırıyonuz?

— Estağfurullah... höriyete de bir sözümüz yok. Höriyet höriyettir ve her bir dâyim de höriyete garşı başımız iğikdir. Velâkin onbaşım, biz o garşılama meydanına gitmeyiz.

— Yahu Muhtar, biz seni bunun için mi cenderme guvvetiynen bu koye muhtar seçtirdik. Garşılama meydanına gitmeyincek, demograsiye uymak mı olur? Hemi höriyete bi sözümüz yok diyonuz, hemi de «yaşasın» deyi bağırmayız diyonuz.

— Yok, bağırmayız dimedik. Yalanın yok, yanlışın var onbaşı. Biz bağıralım «yaşasın!» deyi bağıralım. Velâkin koyden, burdan bağırırız. Garşılama meydanına gitmeyiz. Burdan bağıralım, çağıralım, yiri göğü biribirine gatalım. Emme o garşılama meydanına, ı-ıh...

Muhtar onbaşıya cıgara paketini uzattı. Onbaşı bir cıgara alıp, uzatılan ateşten yakarken,

— İçmem, dedi, daha sizin cıgaranızı da içmem. De bana Muhtar, niden garşılama meydanına gitmiyonuz?

— Gitmeyiz onbaşım. Burada bağıralım. «Yaşasın» deyi bi hafta bağıralım. Emme gitmeyiz.

Orda oturanlardan bir yaşlı,

— Canım Muhtar efe, ağnatsana gumandana!. Ağnat da, niden gitmiyomuşuz, o da bilsin... dedi.

Muhtar,

— Ağnatayım, dedi, diğne hey onbaşım. Şimdiyecek, garşılama meydanına gelin didin de gelmedik mi? Geldik. Her bi sefer goştuk geldik. Sen, gırk atlı isterim, didin, biz yüz atlıynan geldik. Sen yüz yaya isterim, didin, biz ebesini bebesini yola düzdük iki yüz yaya geldik. Sen, bi dene gurban goçu, didin, biz iki oküz gonderdik. Emme, gayri yok. Bak, diğne! Bıldır tilefon ittin, garşılama meydanına gelin, didin. Hep tökü1dük yola. Goştuk geldik. Meydan insandan geçilmez. Biri çıktı oriya: O söyledi, biz el çırptık. Deriken üzerimize pulis yürüdü. Melmekette nirde pulis varsa hepsini oriya toplamışlar. Pulisler bize bir girişti. Bizi zopadan gırdı geçirdi. Ben ye-

re yıkıldım. Alagozün İpraam da yerde inniyo.

Alagöz,

— Aman Mıhtar, bu ne iş? deyi sordu.

Ben de,

— Aman İpraam, bilemedik. Biz koyden garşılama meydanına gelesiye, herhâl partiler denişti, başka bir parti hökûmata geçti... dedim.

Dayağı yiyip pestil gibi serilenden sonra işi ağnadık. O gonuşan bizim partiden değelmiş. Biz yağnışlığınan garşı partili bi elin herüfünü «yaşa!» deyi alkışlarmışız.

Harp dönüşü gibi, topal, yaralı koye döndük. Herkeş döşeklere serildi. Haftasına sen gene, «garşılama var, goşun, böyüklerden biri geliyo. Tomofilini barnaklarınızın ucunda havaya galdıracaksınız» deyi tilefon ettin. Biz de yediden yetmişe goştuk. Meydanda tomofilleri görünce bi giriştik. Demeğe galmadı, garşıdan itfayinin goca gamyonları goşup geldi. İtfayi hortumuynan bizi bi eyi ıslattılar. Hem de ne ıslatma. Oraları batak oldu. Az kala boğuluyodum.

Bizim Düvenek Hüsiyin, hemi hortumun altında ıslanıyor, hem de el çırpıp, yaşaa, deyi bağırıyo. Bana da

— Aman mıhtar emmi, sen de bağır. Besbelli az bağırdık deyi gızdılar, bizi ondan kelli ıslatıyorlar... diyor.

— Yahu, ondan değel... El çırpmaynan, bağırma yetmiyo. Bu hortum suyu da garşılamanın bi icabı... Suynan şenlik gosteriyolar. Şehere su geldi ya, ondan böyük adam da görsün deyi, bizi hep suya boğdular...

Sudan zor gaçıştık. Bi de öğrendik, biz gene yağnış yapmışız. Bizim parti böyüğünün tomofili deyi, başka partiden birinin tomofilini havaya galdırmışız. Sırsıklam koye döndük. Ben öyle ıslanmışım, on beş gün gurunamadım. Sonra onbaşım, sen gene, devrisi hafta, tilefon ittin. Garşılama meydanına toplanın didin. Bu sefer, koylü, «ı-ıh, gitmeyiz!» didi. Ben de onlara,

— Utan bi dayaktan bi ıslanmadan ne çıkar? Eski idare zamanında heç zopa yimediğiz mi? Heç değelse şincik, gendi partimizden zopa yiyoruz. Yabancı değel o, bizim parti... didim.

Koylüyü toplayıp garşılama meydanına geldik. Daha orada heç bi kimseyi gormeden, heç bi nutuk diğnemeden pulisi, cendermesi üstümüze yürüdü. Cipler bizi altına aldı. Coplar ensemize indi. Allah Allah!... Yahu, bu ne dimeğe galmadı, hızır gibi itfâiyinin hortumları yitişti. Bizi suya boğdu. Sırsıklam olduk. Deriken onbaşım, bumbalar patlamaya başladı. Meğerlim, biz gene yağnış bir iş yapmışız ya ne yaptığımızı ağnayamadık. O bumbalar gozyaşı bumbasıymış. Hep ağlamağa başladık. Recep, bakıp bakıp hemi gulüyo, hemi ağlıyo... Bumbalar pıtır pıtır patlar. Hortumlardan sular boşanır. Cipler fır fır döner, copler gum gum iner. Bizim köylü beri yandan,

— Yaşasın demograsi!... deyi bağırır.

Ben gayri,

— Yahu, bağırmayın, sesinizi kesin! Belkim idare değişti... dedim.

Ordan gaçıştık. Koye geldik. Gozyaşı bombası bizi bitirmiş. Gunlerce hepimizin iki gozü iki çeşme.

Ondan kelli, amanın onbaşım, ocağına düştük, bizi garşılama meydanına çığırma! Gelmeyiz? Ne istersen yapalım. Gurban gonderelim, bu koyden sabah akşam «yaşasın!» deyi bağırıp, el çırpıp, yeri goğü inletelim. Emme garşılama meydanına, ı-ıh... Gelmeyiz onbaşım!...

IRZ DÜŞMANLARI

Trenin üçüncü yer koridorundaydılar. Elleri kelepçeli üç delikanlıydılar. İki candarmanın arasında duruyorlardı. Candarma ikidebir onları kompartımana sokmak isteyince içlerinden biri,

— Çavuşum, birez daha dünya görek, şincik gireriz içeri... diyordu.

Koridorun açık penceresinden rüzgârlanıyorlardı. Hava çok sıcaktı, trenin içi cehenneme dönmüştü. Üç köy delikanlısının üçü de çelimsiz; ikisi kara kuru, biri sıska kuru. Candarmaların da, delikanlıların da yüzlerin-

den, boyunlarından yıvış yıvış yağlı ter sızıyordu.

Candarmalardan birine,

— Bunların suçu ne? diye sordum.

— Gız gaçırma... dedi.

Kara kuru olanı,

— Hee... gız gaçırma, diye candarmayı onayladı.

Sağ eli arkadaşının eline kelepçeli, sol eli boştaydı. Sol eliyle, mintanının içinden, terden ıslanmış, kirli, buruşuk bir gazete parçası çıkardı bana uzattı:

— Gazatalar hep yazdı, okumadın mı?

Gazete parçasında onlar için yazılanı okudum:

IRZ DÜŞMANLARI

«... 24 **(Hususî muhabirimizden telefonla) — Dün sabaha karşı saat 3 sıralarında ( ) İlçesinin Gidişan köyünde 14 yaşlarında bir kız evinde uyurken 3 kişi tarafından zorla kaçırılarak ırzına geçilmiştir. Ramazan Kal, Mehmet Tomar, Ali Borçak adlarındaki ırz düşmanı üç zorba yakalanarak tevkif edilmişlerdir.»**

Gazete parçasını kendisine uzattım.

— Gördün mü? dedi.

— Gördüm, dedim.

— Bütün gazatalar yazdı. Okumamış mıydın?

— Okumamıştım.

— Yalnuz, yaağnış yazmışlar. Benim adım Mehmet Tomar değel, Mehmet Damer.

Sanki bir marifet yapmış gibi de sırıtıyordu. Elleri kelepçeli, yanlarında da candarmalar olmasaydı belki sesimi çıkarmazdım.

— Yahu ayıp değil mi? dedim, dağ başında mı yaşıyorsunuz? Hangi zamandayız? Kız kaçırılır mı bu zamanda? Allahın emriyle bir kız nikâhlayıp alsanıza...

Karakuru delikanlı,

— Bre emmi, Allahın emrini diğneyen mi var? dedi. Nikâhınan gız virdiler de almak mı didik? Ne söylüyon sen? Allahın emri de, peygamberin gavli de başlık... İki çüt öküznen, bi inek, bi de ikiyüz pangınot vir, dilersen el değmemiş, gun gormemiş gızı al, dilersen torun torba zahabısı garuyu gocasından boşat al...

— Ama ondört yaşında... Sizde hiç insaf yok mu? Ondört yaşında kız kaçırılır mı?

— Allah Allah yahu ne diyon sen bre emmi? Elin oğlu ondört yaşında gız mı bırakıyo ortalıkta? Koy deliganlılarının gozleri gızlarda. İkiyüz pangınotu denkleştirip, iki çüt te öküz uyduran, gız gapısında. On birine basan gızı gapıyolar. Gapan gaçıyo, gapan gaçıyo... Ortalıkta boş gız mı galdı? Yogusam biz bilmeyik mi on sekizinde fidan almayı... Deliganlı gısmının gozü, gız gapısında, on biri bekleyen bilem yok. Biz temelli otsuz ocaksız, avratsız galdık. Eskere gidesiye töbe bekledim. Emme eskerden dönüşün...

— Sen askerliğini yaptın mı?

— On iki yıl oluyor...

— İNe diyorsun? Kaç yaşındasın?

— Otuz beş.

— Hiç göstermiyorsun.

— Göstermem. N'olacak, koylük yirde hemi yetim, hemi oksüz böyüdüğümden gavruk galmışız... Muhtar Hemdi Çavuş söyler; Nirde eski zaman oküzleri... Dalbatan bayırından haydadın mı, gırk çuval tahılı guş olur çeker. Bu zamanın oküzleri uyuz ite dönmüş... Oküzü it, atı kedi olmuş.

Her bişey oküze göre işte... Biz de böyle gavruk galmışız emmi. Eskere giderkene, benim yaşıtım her bi deliganlı evlendi. Hepsinin gızı gısrağı oldu. Bi ben galdım ortalıkta. Ana yok, buba yok, koydeki gızlara bakıyorum, hepsi bebe. Onu, on biri bulan gocaya gidiyo... Ulan birini de biz peyliyek, didim, Kel Cemşid'in gızı ben eskerden gelesiye tam olacak. Doğuşunu bilirim. Sekizinde olmalı. Kel Cemşid'e habar ilettim, «Pey virmeyincek olmaz» dimiş. «Gız gısmısını bekletemem, gısmatı çıkar viririm» demiş. Kel Cemşit, pey ne ister? Bi düve, bi goç, elli pangınot. Eskerden dönüşün pazarlığa oturacağız. Ulan vicdanı yok, bizim gibi garipte düve, goç, para ne arasın? Bi düve, bi goç, elli de pangınot ossa, Kel Cemşid'i garusuynan gızıylan alırım. Alçak Cemşid'in daha ötede iki gızı var. Hepisi bebe. Aç gozlü Kel'in gozü doymaz.

Murtaza'ya habar saldım. Onun gızı Gumdere'nin daştığı yıl doğmuştu. Demek yedisinde var, yok... Ben eskerden dönesiye tam kısrak olur. Şincik nişan yapalım, eskerden dönüşün nikâhı gıyarız. Mırtaza, alçaklıkta Kel Cemşit'ten geri mi durur? Pey sürsün demiş, bi camış, elli pangınot istermiş dürzü.

Bu koylük yiri bilmem sen emmi! Bi evlen, ardından gız yap dur. Gayrı sırtın yire gelmez. Garı, Hayvacı Yonus'un garısı... Cins garı ki, eşi yok. İrkeği adam iden garıdır. Yahu garı dört kız doğurdu da, Hayvacı Yonus'u koyde başımıza ağa etti çıktı. Heç der misin, şo Hayvacı Yonus ağa olacak? Oldu bre emmi... Gızın birini everdi, davar aldı, para aldı. Birini virdi, tarla, çif çubuk aldı. Başımıza ağa kesildi.

Sözü uzatmıyalım biz gız arar dururkene, eskere çığırdılar. Eskerden dönüşün, bi de baktım koyde gız gısrak galmamış. Kel Cemşid gızı evermiş. Hemi de gul gibi gızı, değirmenci Çopur Ali'ye virmemiş mi? Çopur Ali evli, bi daha evlenmiş. Nasıl, bildin mi? Çopur Ali'nin gızı onunu bitirmiş. Kendi gızını Hamza'ya virmiş, başlık almış: iki dönüm tarla, bi çüt oküz, iki davar, üç yüz panginot... İki çüt oküzünün iki davarı, bir de ikiyüz panginotu virmiş. Kel Cemşid'in gızını almış. Ağnayacağın deniş tokuş etmiş. Trampada Değermenci Ali kârlı. Hemi gızı almış, hemi de tarlaynan yüz panginot üste galmış.

Emmi sen koylük yiri bilmen, nirden bileceğn? Bi kerem evlensen, gorkma, gerisi golay. Sen irkekliğini goster, garıya gız doğurt. Gısmatın var da garının cinsine düştün mü, işin iş...

Yahu, koyde gız yok. En gabası yedisinde bebe. O da Morlu İpram'ın gızı. Morlu İpram paraya sıkışmış, benim gız on birinde, der durur. Ulan imansız bunun neresi onbir? Sedire otursa ayağı yere değmez. Sedire anası çıkartır, oturtur.

Morlu İpram,

— Gızın lüfüsü ortada, diyor. Lüfüs ne demek, resmî bir hökûmat işi... Goca hökûmat töbe yalan mı yazmış?.

Şu alçağa bi bak emmi, anasının lüfüsünü, gızın üstüne yapmış. Ulan bu kız doğalı, yedi harman geçti. İnsanoğlu harmandan harmana yaş almaz mı? Gızı ne çabuk on dokuz yaptın?

Bezmeci'nin oğlu Hüseyin, gız aldı. Hüseyin didiğim ne ki? Gızdan ya bi harman, ya iki harman böyük. Bezmeci,

— Beklemeye gelmez, gızı gaparlar. Eyisi mi irkenden almalı. Oğlan melmekette garısız mı galacak? diyor.

Yahu bu Bezmeci biz yaşıt. Herif evlendi de oğluna gelin aldı.

— Ulan Bezmeci gız güççük, diyorlar.

Bezmeci,

— Zarar itmez, diyor, malım var, gelinimi sütünen, gaymaknan besler Allahın izniyle bayrama galmaz böyütürüm.

Bezmeci bu böyütür. Bi gısmatlı herüf. Uyuz danayı alır, besler, yidirir, ayında iğdiş edip oküz yapar da çifte goşar.

N'olacak bizim hâlimiz? Ulan melmekette tohuma gaçtık. «Bre Memmet, nedir hâlin?» diyen, soran yok. Gızlar, ona, on bire gelincek, başlığı viren gapıyo. Alçak gız bubaları ulan, şu gızları viresiye virin. Biz de bir gız bubası olur, borcumuzu öderik. Borç yiyen kisesinden yir.

Yaş oldu otuz. Garı deyi koyde dört dönüyom. Ataşımdan vuruyom dağa, bayıra. Beni çifte goşsan, ataşım sönmez. Büvelek vurmuş boğaya döndüm. Get o yanna, dön bu yanna, olur iş değel. Gozüm iyicene dönmüş. Ulan Memmet, gaçır be!.. Gızı gaçırsam n'olacak? Zorunan virecekler. Bi kerem gızı alsam gerisi goley... Gozüm gızlarda. Memiş'in gızı yetişgin. Duydum ki Memiş gızı, Ak Riceb'in oğluna virecek. Ak Ricep'nen pazarlığa oturmuşlar. Gızı yallah galdırdım evinden. İki gice dağda bayırda galdık. Üçüncü gice bizi koylü bastırdı. Hemencik zopayı çektim.

— Ulan alçaklar, başlık virecek paramız, malımız yok deyi garısızlıktan gavrulup gidecek miyiz? İşte gızı aldım. Borcum borç... Para gazanıp, başlığı her neyse, borcumu vireceğim...

Yahu bre emmi, iki gice benimlen galan gızı alıp ta Ak Riceb'in oğluna virmediler mi?

Gozüm gız evlerinde. Ardından Mâmud'un gızını tarladan gaptım gaçtım. Tam üç gün, üç gice. Sonra bastılar bizi. Onu da aldılar elimden...

Bre emmi, bizim koy gırk hânelik bi koy. Her hanede ergen gız olmaz. Ben gâri, onunda, on birinde gız gördüm mü, gapıp gaçıyom. Ben gızı gapıyom, onlar benden gapiyo. Gızlar gocasız kalmıyo emme, ben gene bi başıma dibek tokmağı gibi galıyom. Beni gızınan bastırıp hatırımı sormuyorlar. Koylü bi olup basıyo zopayı. Beni yire yıkıp eziyorlar. Cansız düşünce gızı alıp gidiyorlar. İrtesi gece gızın düğünü oluyo.

Ben dayağı goze aldım. Alıştım da. Beni gıznan bastırdılar mı, yere yatıp,

— Vurun alçaklar, vurun vicdanı yırtıklar!

diyorum.

Allah yarattı diyen yok, vuruyorlar. Bir, iki, beş değel. Heç bi gızı koyde boş goduğum yok.

— Ya everirsiniz beni, ya döve döve öldürürsünüz. Allah canımı bu yolda alsın.

— Ulan itin Memmedi, başlıksız gız alınır mı? Köyde icat mı çıkaracağın... diyorlar.

Eyi emme, nöreceğez bilâder, bizde başlık yok deyi goca oküz misâli iğdiş mi olak?

İşte böyle emmi... Bizim hekâyeyi gazetalar hep yazdı. Demek sen okumadın?

— Peki, bu sefer ne oldu? Nasıl yakalandın?

Bunun cevabını, Mehmet Damer'in yerine, candarmalardan biri verdi:

— Helbet yakalanır, ganun var. Hep gız gaçırdık. Her bişiyin usûlü var. Yaban koyden gız gaçırılır mı? Ben bu gader gız gaçırdım, hep bizim koyden... Bizim koy ne demek? Hepsi hısım, amca, dayı, ebe, nine... Nörecekler? Gız gaçırdım deyi cendermeye mi virecekler? Emme yaban koyden gız gaçırdın mı olmaz. Herkesin nâmısı var. El oğlu seni nâmısıyla oynatır mı? İşte böylecene ganunun pençesine gısılırsın.

Mehmet Damer,

— Doğru, bilememişim, dedi, baktım, ne yapsam gız virmiyecekler. Başlık parası edinmek için, aldım başımı gittim. İşte bu iş yaban yirde başımıza geldi.

Candarma,

— Gârik yiter, heydi içeri!... dedi.

İki candarma, üç ırz düşmanını kompartımana soktu.

OTURACAK YER

Yorgun görünüşlü karı - koca, tramvay caddesi üstündeki «Ateş Emlâk Bürosu»na girdiler. Büronun, tramvay yoluna bakan yüzü, sağlı, sollu, boydan boya camdı. Kapı, üzerlerinde ilân kâğıtları asılmış, iki yanlı büyük camların ortasındaydı. Geniş büyük camlara yapıştırılmış ilânlarda «Satılık arsa», «Kiralık gazino» gibi bir sürü yazılar vardı.

Yorgun görünüşlü karı-kocanın girdiği büro böyle yerlerde ne kadar lüks olabilirse o kadar lükstü. Yerde fıstık yeşili plâstik bir Amerikan halısı serili, duvarda da iki yavrusuyla bir kaplan resmi işlenmiş yerli halı asılıydı. İki masa vardı. İkisi de pırıl pırıl, üstleri de camlıydı. İki masada da birer kişi vardı. Duvarda asılı kaplan resimli halının önündeki masada oturan gözlüklü, öbürü cavlak kafalı .bir şişmandı.

Gözlüklü olanı, içeri girenlere, gözlük camlarının üzerinden baktı,

— Buyrun dedi.

Karı-koca daha seslerini çıkarmadan, iki masada oturan iki komisyoncu bakıştılar. Cavlak kafalı olanı, gözlüklüye «iş yok» gibilerden göz kırptı.

Erkek,

— Bir kat arıyoruz, dedi.

Gözlüklü sordu:

— Satılık mı?

— Hayır, kiralık...

Erkeğin sesi çok yavaş, çok yorgun çıkıyordu. Kadın ondan da ürkekti.

— Ne kadar verebilirsiniz?

— Dört yüz liraya kadar...

Gözlüklü suratını ekşitti, başını yukarı kaldırdı.

Adam,

— Beş yüz de olabilir... dedi.

— Oturun bakalım. Arkadaş bir müşteri götürdü, gelsin de...

Büroda sekiz oturacak yer vardı. İkisi, içine gömülüp oturulacak, kahve rengi meşin kaplı koltuk, ikisi oturanı şöyle böyle rahat ettirecek koltuk, iki sandalya, iki de tabure. Geniş koltuklar karşı duvarın dibinde, tabureler kapıya yakındı.

Karı-koca, bu sekiz oturacak yere, kararsızca baktılar. Erkek sandalyalara doğru giderken kadın,

— Çok yoruldum, dedi, kendini geniş koltuğa bıraktı. Kocası da onun karşısındaki koltuğa oturdu, bir cigara yaktı. Kadın, köşede, saksısı bakır bir kap içinde duran bir kaktü-

sün fil kulağı biçimindeki geniş yapraklarına, sonra raftaki bronz bibloya bakıyordu.

Gözlüklü emlâkçi okuduğu gazeteden başını kaldırıp, cavlak kafalıya,

— Altın yine yükselmiş... dedi.

Cavlak kafalı da,

— Belliydi, dedi, yüzde yirmiler meselesi. Bir hafta önce yedi bin liralık altın alsaydık, bugün on bin lira... Ben sana söyledim.

Kapı açıldı. İçeri giren yine bir kadınla erkekti. Erkek, Napolyon pozunda, sağ elini, ceketinin sol yanı içine sokmuştu; cebindeki cüzdanı koruduğu belli... Avucunun altındaki kabarık, dış şişkinlikten de belli oluyordu. Kadın çıtıpıtı bişey.

Önce gözlüklü, sonra cavlak kafalı yerinden fırladı.

— Buyurun efendim.

Eli ceketinin iç cebindeki adam, bürodaki eşyayı süzdü. Karşısındakilere bakmadan,

— Bir kat arıyoruz, dedi.

— Satılık mı efendim?

Çıtıpıtı kadın,

— Kiralık... dedi.

— Başüstüne efendim. Buyrun efendim, oturun. Münasip katlarımız var.

Bunları söylerken, yan gözle geniş koltukta oturan karı-kocaya baktı. Erkek koltuğun içine büzülmüştü. Kadın da öyle.

Eli ceket iç cebinde duran adam, öbür eliyle, «İstemez, oturmıyacağım» işareti yaptı. Cavlak kafalı emlâkçi,

— Kaç oda olsun? dedi.

Kadın,

— Yedi oda, dedi.

— Tabii kaloriferli olacak.

Eli ceket iç cebindeki adam sertçe söylendi:

— Size oturulacak kat diyorum, kalorifersiz olur mu?

Koltukta oturan karı-koca birbirlerine baktılar. Erkek, yavaşça kalktı, kapıya daha yakın olan yandaki koltuğa oturdu.

Cavlak kafalı,

— Var beyefendi, dedi, yedi odalı, kaloriferli bir daire var, yalnız...

Çıtıpıtı kadın sinirli,

— Nedir yalnız? diye sordu.

— 1800 lira istiyorlar.

Eli ceket iç cebinde duran adam,

— Biz size kirasını sormadık, dedi, oturulacak bir kat arıyoruz.

Gözlüklü,

— Seneliği de peşin istiyorlar, dedi.

— Rica ederim, size kirasını, seneliğini sormuyoruz. Ev nasıl?

Oturan adam eliyle karısına «gel» işareti yaptı. Kadın, gözünü eli ceket iç cebindeki adamdan ayırmadan, yavaşça yerinden sıyrıldı, kocasının yanındaki dar koltuğa oturdu.

Gözlüklü emlâkçi, müşterilere,

— Kat fevkalâdedir, dedi, geniş salonu var. Duvarlar hep kâğıtlı.

Çıtıpıtı kadın,

— Şu köşe başındaki apartıman mı, dedi, onu gördük. Altıncı kat değil mi, yüksek...

— Asansörü var hanımefendi.

— Olsun. Bize, ya birinci, ya ikinci kat olmalı.

— Var efendim. İstediğiniz gibi bir daire var. Aylığı iki bin lira.

— Kirası kolay... Daire güzel olsun...

Dar koltukta oturan adam, yandaki sandalyaya geçti. Karısı da onun yanındaki sandalyaya oturdu. Bu sırada bir müşteriye ev göstermek için gitmiş olan adam da içeri girdi.

— Çok güzel bir dairedir beyfendi, memnun kalacaksınız.

Çıtıpıtı kadın,

— Yoksa durağın karşısındaki apartımanı mı? dedi, orasını gezdik. Salonun parkeleri gıcırdıyor, eskimiş.

Eli iç cebinde duran adam.

— Yeni apartman istiyoruz, dedi.

— Var beyefendi, daha hiç kiracı taşınmadı. O da iki bin lira. Yalnız üç senelik peşin. Sahibinin borcu var da...

— Size peşini sormuyorum. Daire iyi mi?

Bu sefer oturan kadın, kocasından önce davranıp, kapı önündeki tabureye oturdu. Kocası da yanındaki tabureye geçti.

— Çok güzel bir kat efendim. Deniz de görür. İki cephesinde geniş terası var.

Taburede oturan erkek, başıyla karısına kapıyı gösterdi.

— Gidelim, diye fısıldadı.

Kadın yerinden doğrulurken, gözlüklü, sonradan gelen komisyoncuya,

— Haydi, dedi, beyfendiye Küheylân apartımanındaki katı göster.

Çıtıpıtı kadınla erkek komisyoncuyla birlikte çıktılar. Hemen arkalarından bir kadın içeri girdi.

Cavlak kafalı adama,

— Kiralık ev arıyorum, dedi, on beş gün-

dür dolaşmaktan öldüm. Artık halim kalmadı. Ah, ne olur, bildiğiniz bir kiralık ev var mı?

Bu sözleri duyan taburedeki kadın, pompayla şişirilmiş gibi genişledi. Daracık tabureden geniş butları sarkıyordu. Kocasına iskemleyi gösterip,

— Şuraya oturalım, dedi.

Karı-koca sandalyalara oturdular.

Cavlak kafalı, içeri giren kadına,

— Kaç oda istiyorsunuz? diye sordu.

— İki oda olsun yeter.

Cavlak kafalı,

— Güç, dedi, geçenlerde öyle bir yer vardı elimizde.

— Büyücek bir oda da olsa razıyım. Mutfağı olsun da...

Gözlüklü,

— Var ama, dedi, uzak...

— Olsun...

— Çok uzak...

— Olsun kardeşim.

Sandalyede oturan adam, dar koltuğa geçti, bir cigara yaktı, karısına yanındaki koltuğu gösterip,

— Buraya gelsene... dedi.

Kadın da kocasının yanındaki dar koltuğa oturdu.

Gözlüklü,

— Biraz harapçadır, dedi.

— Oturulmaz mı?

— Bilmem, onu siz bilirsiniz.

— Razıyım kardeşim.

Dar koltukta oturan kadın, duvar dibindeki meşin kaplı geniş koltuğa geçti. Kocasına,

— Bir cigara da bana versene... dedi.

Kocasının verdiği cigarayı tüttürdü.

Cavlak kafalı,

— Ne kadar verebilirsin hanım? diye sordu.

Ayaktaki kadın,

— Yüz elli lira... dedi.

Cavlak kafalı «hıh!...» diye bir ses çıkararak gülümsedi, başını yukarı kaldırıp indirdi. Kadın,

— Ah, bilseniz onu da ne zorlukla... dedi.

Geniş koltukta oturan erkek, bacak bacak üstüne attı. Karısı da cigarasının dumanını, kaktüsün geniş yapraklarına doğru halka halka savurdu.

Öbür kadın, cavlak kafalının masasının karşısında öylecene duruyordu. Cavlak kafalı önündeki gazeteye dalmıştı. Neden sonra,

— Yok hanım, yok... dedi, öyle yüz elliye iki yüze ev yok. Biz ne yapalım, yok işte...

Kadın, dudakları kıpırdaya kıpırdaya dışarı çıktı.

Gözlüklü,

— Biraz altın var satsam mı? dedi.

Cavlak kafalısı,

— Daha şimdi değil, dedi, bekliyeceksin. Malûm ya, yüzde yirmi meselesi. On gün sonra.

İçeriye bir kadınla bir erkek girdi. Gözlüklüyle cavlak kafalı fırladılar:

— Buyrun efendim...

Adam,

— Kiralık bir kat istiyoruz, dedi, sıcak su tertibatı olacak. Yedi sekiz odalı. İyi bir yerde...

— Var beyefendi... Taksim taraflarında olur mu?

Kadın,

— Taksim'de bizim kendi apartmanımız var, dedi, çocuğun mektebine uzak geliyor da, bu taraflarda oturmak istiyoruz.

Geniş koltukta yayılmış oturan kadın, iğne batırılmış top gibi söndü, küçüldü.

Gözlüklü komisyoncu, yeni gelenlere,

— Buyurun, oturun efendim, dedi.

Bunu söylerken oturan karı-kocaya sertçe baktı... Oturan erkek, oturduğu koltuktan yavaşça sıyrılıp, yandaki koltuğa geçti. Karısı da onun gibi yaptı.

Adam,

— Oturmıyacağım, dedi, böyle bir apartman var mı?

— Var beyefendi... 2000 lira aylık, senelik de peşin...

— İyi olsun da...

— Fevkalâde...

Gözlüklü komisyoncu,

— Beyefendi, afedersiniz, akıl vermek gibi olmasın, dedi, neden bu katı satın almıyorsunuz?

Kadın kocasına döndü,

— Sahi şekerim, dedi, neden almıyoruz?

Dar koltukta büzülmüş adam sandalyeye geçip oturdu. Karısına da «buraya gel» diye el işareti yaptı.

Ayaktaki adam,

— Ne istiyorlar? diye komisyoncuya sordu.

— İki yüz yirmi diyorlar ama, bişey yaparız. Çok iyi kattır. İsterseniz bütün apartmanı alın.

Oturan kadın kocasına fısıldadı.

Adam da karısına, kaşlarını kaldırıp, dudaklarını büzerek,

— Bin... dedi, 220 lira değil, 220 bin...

Ayaktaki adam, elindeki zinciri salayarak,

— Nerde bu apartman? diye sordu.

— Hemen arkamızdaki sokakta.

— Haa anladım. On altıya on iki değil mi? İki yüz on altı metrekare. Cephesi dar.

Kadın,

— Şekerim, alalım da oturmayız, kiraya veririz, dedi.

Sandalyede oturan adam yavaşçacık yerinden kalktı, kapı yanındaki tabureye geçti. Şişman karısı da, yarı yarıya küçülüp, kocasının yanındaki tabureye tünedi.

Ayaktaki adam,

— Pekâlâ, dedi, onu sonra görüşürüz. Başka bildiğiniz daire var mı?

— Var beyfendi, tam size göre, fevkalâde bir daire. Yirmiye on beş, çok geniş, ferah. Yirmi metre cephe, on beş metre derinlik...

— Ne istiyorlar?

— Kira için mi, yoksa satın almak için mi?.

Kadın,

— Şekerim, istersen alalım, dedi.

Gözlüklü komisyoncu,

— Her katı 280 bin lira... dedi.

— Bir kere görelim de...

Taburedeki adam, karısına kapıyı gösterdi, yavaşça,

— Hadi!... dedi.

İçerdekilere görünmemeye çalışarak kalktılar. Kapıdan çıkarlarken bir adam içeri girdiği için durdular. İçeri giren adam gözlüklü komisyoncuya,

— Kiralık bir yer arıyorum, dedi.

Komisyoncu,

— Ne kadar? dedi.

— Eh, iki yüz, iki yüz elliye kadar.

— Yok!

Adam çıktı. Şişman kadın gitmekten vazgeçip tekrar tabureye ilişti. Kocası da öbür tabureye oturdu.

Cavlak kafalı komisyoncu, ayaktaki adama,

— İsterseniz bütün apartmanı alın, daha kazançlı gelir, dedi, beş kattır.

Karısı,

— Ne dersin şekerim, alalım mı? diye sordu.

Taburedeki adam kalktı, elinden tutup karısını çekti. Dışarı çıktılar.

Gözlüklü, cavlak kafalı arkadaşına,

— Bunlar kim? dedi.

Arkadaşı,

— Çıkanlar mı, dedi, bilmem. Buraya da giren çıkan belli değil ki...

NAĞRA PATLATMALI

İki kişi kavga ediyordu. Birinin sesi çıkmıyor, biri direk direk bağırıyordu. Seyredenlerden biri,

— Kavgada esas bağırmaktır, dedi. Sesin çıktığı kadar bağıracaksın.

Adama baktım, sıska, kuru, cılız bişey...

— Benim başımdan geçti de ondan bilirim, dedi.

Kavgacıları çeviren kalabalıktan sıyrıldık. Çelimsiz adamla beraber yürüyoruz.

— Bir zamanlar bir taşra kasabasında çalışıyordum, dedi. İstanbul'a on beş gün izinli gelmiştim. Cebimde de iki bin liradan çok para vardı. Tam İstanbul'dan döneceğim günün sabahı bir kadınla tanıştım. Kaybedecek vaktim olmadığından «benimle evlenir misin?» dedim. O da lâfı uzatmadı. «Sen benim rüyalarımın erkeğisin» dedi. Çürüğü çarığı var mı diye muayene için plâja götürdüm. Ben soyunup kabineden çıktım. O bitürlü çıkmıyor. Bir de kabineye girdim: Kadın da uçmuş, cebimdeki paralar da... Kadının ardına düşsem, izini geçirdi, diye işten atacaklar. Cebimde kalan parayla yarı yola kadar ancak gidilir. Paramın yettiği yere kadar bilet aldım. Trene bindim. Ondan sonrasını yaya gidecektim.

Trenden indiğim zaman cebimde simit alacak para yoktu. Önümde de üç günlük yaya yol var. Düştüm yollara...

Yürü yürü bitmez. Yaz ayı olduğundan geceleri yürüyorum. Gündüz bir gölgede biriki saat uyuyorum.

İkinci günü açlıktan, yorgunluktan dizlerim bükülmeye, gözlerim kararmaya başladı. Yol boyunca, göz alabildiğine kurak topraklarda bitek ağaç yok. Açlıktan bittim. Susuzluktan

kavruldum.

Taa... uzakta bir ağaç göründü. Ah bir ahlat ağacı olsa diye içimden geçiriyordum. İsterse meşe ağacı olsun, yapraklarını yiyecektim. Ağaç yüz adım ilerde gibi görünüyor, git git bitmez... Kulağıma su şırıltısı da gelmeye başladı. Hayâl midir, serap mıdır? O yüz adımlık yol yorgunluktan bana, yüz kilometre gibi geldi. Sonunda ağacı tuttum. Hemen dibinde kaynak var. Yere yapıştım, suya ağzımı dayadım. Kana kana su içtikten sonra ağaca baktım, çakal eriği. Felek bir insana gülerse bu kadar güler. Hemen dallara yapıştım... erikler sıcaktan sapsarı olmuşlar. İçleri cılk. Ye de ye. Ağzıma alınca pırt diye çekirdeği pırtılıyor. Karnım kuzu gibi şişti. Ağacın gölgesinde bir de uyku çektim. Sonra çıktım yola. Şöyle yarım saat gitmiş gitmemiştim. Yol bir köy içine vurdu. Çeşme başındaki köy kahvesinde bikaç ihtiyar oturuyor.

— Uğurlar olsun hemşerim, dediler.

— Sağolun ağalar, dedim.

İçlerinden biri,

— Burdan su içmeden geçilmez. Bir su iç de serinle, öyle git! dedi.

— Belli, köyünüzün suyu iyi su ya, az önce yukardaki pınardan içtim, hiç içesim yok artık... dedim.

Beyaz sakallısı,

— Hangi pınar? dedi, Cılk Erik pınarı mı?

— Evet...

— Eyvah...

Hep şaşırdılar. Kimi dizini, kimi başını dövdü:

— İçinde bir derdin mi vardı? O su, dert suyudur. Bir taş içtin mi, içinde ne varsa döker. Hiç bir dert bırakmaz. Ne taş bırakır, ne kum...

Onları dinleyecek durumum yoktu. Elimi pantolona atıp,

— Aman!... diye koşmam bir oldu.

Vay ne suymuş, vay... Hint yağı ile İngiliz tuzu kaç para eder? O cılk eriğin üstüne dert döken suyu da içince ben bitmiştim. İçimde, kum, çakıl, taş değil, hiçbir iç organım kalmıyacak. Şöyle doğrucana yüz adım bile gidemiyorum.

Bir günlük yolum kalmıştı, Yorgunluktan dizlerimin bağı çözülmüş. Sıcak, açlık, susuzluk bir yandan... Yediğim çakal eriği ile, içtiğim su beni bitirmiş. Yarı sürüne, yarı yürüye bir tepenin doruğuna geldim. Bir de baktım aşağıda bir köy. Köyün alanı kalabalık. Davullar zurnalar çalmaya başladı. Üç takım davul zurna da bana doğru geliyor. Bir ara ben yine pantalon kayışına davrandım. Ama çabuk ayağa kalktım. Davullar zurnalar bana doğru ilerliyor. Bunda bir iş var ya bakalım. Adamlar geldiler.

— Hoş geldin pehlivan... diyerek beni çevirdiler. Beni önlerine kattılar, arkada davullar zurnalar, tepe aşağı köye indik. Onlar bana «Pehlivan, pehlivan» dedikçe ben bunu «ağa», «efendi», «usta» filân gibi saygı anlatır bir lâf diye alıyordum. Alana geldik. Ben elimi karnıma attım.

— Az müsade ağalar, deyip cami avlusuna yürüdüm.

Avludaki helâda işimi görüp çıktım.

Alana bütün köy toplanmış. İki kişi yanıma geldi. Biri,

— Güleş yenişene kadar. Bir düve de ödül koyduk... dedi.

— Ne? dedim.

— Yenen düveyi alacak, dedi.

Alanın iki yanına iki ocak yakmışlar, kuzuları döndüre döndüre kızartıyorlar. Ağzım sulandı. Şaşırmışım da...

— Sizin köye her uğrayan güreş mi tutar, âdet mi? dedim.

Adam güldü,

— Hele, dedi, pehlivana bak! Bizim köyle alay eder. Tutuşun da görelim.

— Ben güreşmem, dedim.

— Aman pehlivan, o nasıl söz... Bunca hazırlığı senin için yapmadık mı?

— Kisbeti unutmuşum, dedim.

— Canım köyde kisbet mi yok? Her delikanlının bir kisbeti var.

Tam yerine gelmişim ben.

— Soyun, soyun hele...

İkidebir elimi pantalona atıp,

— Aman bana müsaade... diye avludaki helâya koşuyorum.

Arkadan bir lâf duydum:

— Bu pehlivan ne yapar ikidebir ayakyoluna gidip gelip?

— Besbelli yağlanır.

Ben bu adamlara «pehlivan değilim» desem Allah bilir bana yemek de vermezler. Kendikendime «Bu güreştir» dedim, «bunda yenmek de var, yenilmek de... Bir iki dolanırım ortada, sonra sırtüstü çayıra uzanıveririm.»

Sağdan soldan konuşulanları duyuyorum:

— Yahu bu nasıl bir pehlivan. Sinek gibi herif. Bizim Kurt Ali bunu yer be...

— Bu herifin bir yellik canı var.

— Sen öyle bellersin. Yiğit olan kepenek altında belli olmaz. Sen onun öyle görünmesine ne bakıyorsun? Sırım gibi bir herif. Namı dünyayı sardı.

— Hee... Sardı ya... Meşhur Akköprülü Yusuf pehlivan dedikleri işte bu...

— Bu herifin çelik gibi parmakları var. Ben bir güreşini gördüm. Dağ gibi herifi dutunca, pestil gibi ezdi bir yana attı.

— Silindir gibi bir adam. Çiğniyor canım.

— Allahın bir hikmeti... Şu boyda bir adamda bu kuvvet olacağını kim bilebilir? Bir yanlışlığa gelmeli, herife çatmalısın da seni ayağının altına alıp kilim gibi çiğneyip ezmeli.

Önüme bir sürü kispet getirdiler. Kisbeti ayağıma geçirince, ben içinde kayboluyorum. Torba gibi uçkurunu başımdan bağlasalar da olur.

Kuzulara baktım, cızır cızır kavruluyor. Artık dönülecek yanı yok. Kisbetin en ufağının içine girdim. Beni bir güzel yağa buladılar. Ortaya çıktık. Güreşeceğim adama baktım, adam değil, bir canavar... Ben onun bir bacağı kadar yoktum. Elimi belime attım, ama helâya gidecek sıra değil. Kendimi bıraktım. Cazgır çıktı ortaya:

— Biri namlı Akköprülü Yusuf Pehlivan... Biri er yetişmiş Kurt Ali Pehlivan... İki yiğit çıktı meydane, birbirinden merdane...

Davullar dövülmeye, zurnalar çalınmaya başladı. Artık kurtuluş yok. Bir zamanlar Kırkpınar'da biriki güreş gördüğümden pehlivanların «Varıyorum haaa!» diye nağra patlattıklarını biliyorum. Şöyle bir nağra patlatayım da herife dalayım. Sonra yere uzanırım. Kendi oyununa gitti filân derler.

Ellerimi birbirine şaplattım.

— Varıyorum haaa;.. diye bir nağra atıp, Kurt Ali'nin üstüne yürüdüm. Yürümemle, Kurt Ali'nin kendini iki adım geri atması bir oldu. Ellerimi butlarımda şaplata şaplata bir daha yekindim. Kurt Ali üç adım öte sıçradı. Herif bana oyun yapıyor, dedim. Üstüne varırken beni kapacak, tamam... Oyun yapması gerekmez, üstüme oturuverse canım çıkar. İçimden, şöyle bir yaklaşayım da, «Aman pehlivan sen benim nağralarıma kulak asma. Gözünü seveyim, beni ezme... Şöyle hafiften bir savur, yeter. Ben kendim sırtüstü düşerim» diye yalvarayım diye düşünüyorum. Ama herife sokulamıyorum ki... Ben üstüne vardıkça o kaçıyor. Etraftan benim için konuşulanları da duyuyorum:

— Zorlu pehlivan...

— Elini tutacak yok canım.

— Şu Kurt Ali'ye bak sen, zağar olmuş da kaçıyor.

— Canım kaçılmaz mı, herif tutsa, Allah korusun sakat edip atacak.

Ben aşka gelip,

— Varıyorum haaa!.. diye bir nağra ile üstüne yürüdüm. Adam kaçar, ben kovalarım. Ortada fır dönüyoruz. Boyuna ellerimizi butlarımızda şaplatıyoruz. Bilmem böylece ne kadar zaman geçti... Ben gittikçe hızlandığımdan, Kurt Ali geri geri de gidemez oldu, bana arkasını döndü, hem ellerini şaplatıyor, birbirine vuruyor, hem kaçıyor. Bizimki güreş değil, koşu... Sonunda bu herif bana bir iş edecek... Ben bir ters döndüm. Kurt Ali ile çarpıştık. Onun kisbetine tutunmasam yuvarlanacaktım. Elimi kisbetinden bırakmıyorum. Herif zangır zangır titriyor. Belli ki kötü sinirlenmiş. Beni öldürecek. Boyuna da yetişemiyorum ki yalvarayım. Yavaşça,

— Eğil pehlivan... dedim.

Eğildi. Sözümona elense çeker gibi ensesine yapıştım. Herifinki ense değil, temel kazığı... Benim elim ensesinde at sineği konmuş gibi duruyor.

— Pehlivan, sana bir çift sözüm var, dedim.

— Aman Ağa, önce ben söyliyeyim, bana kıyma!.. Şu köy ortasında elegüne beni iki paralık etme... dedi.

Hem çekişiyoruz, hem o bana yalvarıyor:

— Bir yerimi de, kırıp etme... Senin namın dünyayı sarmış. Ben seninle baş edemem. Lâkin buranın başpehlivanıyım diyerek karşına çıkardılar.

Bu söz üzerine ben coştum, pehlivandan iki adım geri sıçrayıp,

— Varıyorum haaa!... diye bir kükremeyle, pehlivana dalmam bir oldu. Pehlivan iki büklüm eğildi,

— Aman, dedi. Aman ustam, sen bilirsin... Sensin, dedim. Ver elini öpeyim. Beni köy ortasında sakat koyma. Daha buralarda barınamam. Beni gurbetlere düşürme. Sen söyle, ne zaman istersen yatayım yere, sırtım

yere gelsin. Velâkin beni çiğneme...

Herifi yıldırmışım, artık beni kim tutar:

— Ulan, boyundan bosundan utan. Danışıklı döğüş olur mu? Yürü! Yiğitliğin de adını pisledin. Sus!

Şöyle bir açılıp,

— Varıyorum haaa!... diye bir nağra attımsa da karnıma sancı düştü. Vardım Kurt Ali'nin üstüne:

— Aman, çabuk yıkıl yere!.. Çabuk. Yoksa ezerim seni, bitiririm işini...

Koca adam,

— Peki ağa! demesiyle hemen, yere yıkıldı. Ben de üstüne çöktüm. Sonra fırlamamla cami avlusuna koşmam bir oldu.

Dönünce çayıra serildim. Daha bitmişim. Pehlivan Kurt Ali geldi, ustam, diye elimi öptü. Kazandığım ödül, düveyi getirdiler. Ben gittim gidiyorum, öldüm ölüyorum...

— Aman ayran ağalar!.. dedim.

Ayran biraz can verdi. Derken efendim çayıra çepeçevre oturduk. Ortaya nar gibi kızarmış kuzu geldi. Daha kuzuya el atmadan, karşı tepeden bir atlı koptu, bir solukta yanımıza geldi. Attan indi. Adam değil, dağdan kopmuş taze kaya parçası...

— Merhaba ağalar, dedi.

— Merhaba...

— Ne o, tokluyu güleşten önce mi yiyorsunuz?

— Güreş oldu.

— Allah Allah... Hangi pehlivan güleşti? Siz beni çağırmadınız mı? Ben Akköprülü Yusuf Pehlivanım.

Karnıma bir sancı düştü.

— Az müsaade ağalar, şimdi geliyorum, diye avluya yürüdüm. Yürürken, demin bana pes eden Kurt Ali Pehlivan ensemden tuttu. Beni havaya kaldırdı. Kafama bir yıldırım indi sandım, gözlerimde şimşekler çaktı. Ayak bileğimden kavradı, salladı salladı, havaya savururken, başkaları tuttu beni.

Pantalonun kemerini tuttum.

— Aman Ağalar, az müsaade! diye fırladım. Cami avlusundaki helânın penceresinden kaçtım gittim.

Sirkeci'ye gelmiştik. Cılız adam,

— İşte böyle, dedi, kavga ederken nağra patlatmalı. Nağrayı patlatıp karşındakinin gözünü yıldıracaksın. Ama arkadan sahici pehlivan bastırırsa işin bitiktir.

ELBET BİR BİLDİĞİMİZ VAR

Tanıştıklarının üçüniü günü evlenmeye karar vermişler. İyi bir ailenin kızı. Anası, babası da namus işinde çok titiz. Kız,

— Bu böyle sürüp gitmez. Gel beni ailemden iste! diyor.

Yumuşak başlı bir adam. Hiçbirşeye karşı durmaz.

— Peki, yarın akşam evinize gelir, seni babandan isterim, diyor.

Kız, durumu annesine açıyor. Anne de koiasına söylüyor. Ertesi gün, damat adayını bekliyorlar.

Akşam üzeri, çat kapı geliyor. Buyur ediyorlar. Oturuluyor, kahveler içiliyor, konuşuluyor. Ama delikanlının evlenmeden hiç söz açtığı yok. Kalkıp gitmiyor da. Akşam oluyor. Sofraya çağırıyorlar. Yemek yeniyor. Yemekten sonra kahve içiliyor. Delikanlıda hiç evlenme ağzı yok. Vakit gece yarısını geçiyor. Kovacak değiller ya...

— Buyurun, yatağınız hazır... diyorlar.

Kızı da koluna alıp yatak odasına girerken kızın babasının kan tepesine sıçrıyor:

— Ne oluyor oğlum?

Bizimki hiç telâşsız, kızın babasına,

— Dur canım sen... diyor.

— Dur olur mu?.

— Dur sen, nene lâzım, dur... Allah Allah... Dur yahu... Elbet bizim de bir bildiğimiz var. Dur bakalım.

Hem böyle söyler, hem kızı kolundan yatak odasına çekermiş. Bunları öyle de güvenli söylüyor ki, kızın babası şaşırmış.

— Allah Allah... Elbet bizim de bir bildiğimiz var canım. Durun bakalım. Bekleyin hele...

Yatak odasının kapısı kapanıyor. Ana, baba şaşkın:

— Dur bakalım, bildiği neymiş... diye bekliyorlar.

Onun ilk vak'ası buymuş. Belki de tıpkı tıpkısına böyle olmamıştır da başka türlü olmuştur. Ama bizim kulağımıza böyle geldi.

Sabahleyin yatak odasından çıkıyor. Ana, baba uyumamış. Kızın babası yüzünü kızdı-

rıp soruyor:

— Eee, ne olacak bakalım?..

— Durun canım, telâş etmeyin siz. Allah Allah... Elbet bizim de bir bildiğimiz var.

Sabah kahvaltısı da çıkarıyorlar. Sonra evdekilere,

— Allahaısmarladık... diyor.

Bu sefer kız iki gözü iki çeşme amana düşüyor.

— Yahu dur sen, dur. Ağlama. Ağlama bakalım. Elbet bizim de bir bildiğimiz var.

Acaba bildiği nedir, diye bekleye dursunlar, delikanlı bir daha görünürlerde yok. Ara da bulasın.

Kendisi hapishaneye gelmeden önce, maceraları geldi.

Girermiş kumaş mağazasına,

— İndir şu topu!.. dermiş.

Topu kolunun altına alır, çıkarmış. Neye uğradığını şaşıran kumaşçı, o otomobile binerken koluna yapışırmış.

— Yahu bırak kolumu, bırak sen. Bırak canım. Kumaşını yemedik ya... Allah Allah... Nene lâzım senin... Dur bakalım. Dur, dur bakalım. Bekle! Elbet bizim de bir bildiğimiz var.

Bu sözleri kendisine o kadar güvenli, kesin söylüyormuş ki, karşısındaki ister istemez donup kalıyor, hattâ,

— Dur bakalım, bildiği neymiş? diye meraka bile düşüyormuş.

Bunlardan hiçbiri merakını gidememiş. Çünkü bir gören onu bir daha göremiyor.

Onun dilden dile dolaşan işleri bir değil, bin değil. Ama yaptığı işlerin hepsinin de yolu yöntemi bir.

Hele bigün bir zavallı tramvay biletçisine yaptığını anlattılar. Dinleyenler güle güle katıldı.

Bigün tramvaya binmiş, biletçiye,

— Ver şu para çantasını! demiş.

— Neye?

— Ver sen, ver!..

— Neye vereyim canım?

— Allah Allah... Ver sen yahu, ver sen... Ver diyorum sana. Nene lâzım senin? Ver bakalım bir kere, biz ne yapacağız gör. Elbet bizim de bir bildiğimiz var.

Şaşkına dönen biletçi, boynundan para çantasını çıkarıp veriyor. Öbürü çantayı soğukkanlılıkla alıp iniyor tramvaydan. Öyle kaçtığı, koştuğu da yok. Ağır ağır yoluna gidiyor. Tramvaydaki yolcular donup kalmışlar. Gidiş o gidiş...

Bize, onun belki yüz vak'asını anlattılar. Hiç de yakalanıp cezaevini boylamamış ama, yaptıkları dillerde dolanıyor. Belki de anlatırken bire bin katıyorlar. Herneyse...

Derken, bir akşam üzeri cezaevine getirdiler. Ufak tefek bir oğlan. Otuzbeş yaşında ama, yirmibeş ancak gösteriyor. Gözleri iğne başı kadar küçük, cin gibi bişey. Öyle konuşkan da değil. İki gün koğuşta sesi soluğu çıkmadan durdu.

Üçüncü gün bombası patladı.

Mahkûmlardan hiç tanımadığı, ama gözüne kestirdiği birine gitmiş. Birdenbire adama,

— Elli lira ver! demiş.

— Ne yapacaksın?

— Ver sen... Ver yahu! Ver diyorum.

— Peki, ne olacak?

— Allah Allah... Ver be kardeşim. Nene lâzım, ver sen! Hâlâ duruyor. Versene birader! Elbet bizim de bir bildiğimiz var.

Adam da, acaba bildiği nedir, diye merak etmiş, elli lirayı vermiş:

— Al bakalım ne olacak...

Parayı alıp gitmiş. Artık cezaevinde onun numarasını öğrenmiyen kalmadı. Mahkûmlar, gardiyanlar, müdür herkes biliyor.

Cezaevine girişinin haftasına ortadan kayboldu. Derken iş anlaşıldı.

Akşam üzeri nöbetçi gardiyana gidiyor,

— Aç şu kapıyı! diyor.

Ama, demeden demeye fark var. Başkası dese gardiyan suratına iki de tokat atar. Ona,

— Ne olacak? diye soruyor.

— Allah Allah... Aç sen yahu... Elbet bizim de bir bildiğimiz var. Aç bakalım.

Gardiyan, koğuş kapısını açıyor.

— Gel benimle beraber!

— Ne olacak?

— Gel sen yahu, gel!

O önde, gardiyan arkada bahçeye çıkıyorlar.

— Aç şu kapıyı!

— Neden?

— Aç yahu sen... Nene lâzım senin? Aç bakalım, ne olacak... Elbet bizim de bir bildiğimiz var, aç sen!

Gardiyan açıyor. Acaba ne olacak diye merak ediyor. Öbürü, elini kolunu sallayarak yürüyüp gidiyor.

DELİYLE GEÇEN GECE

Anlatacağım bir hikâye değil, bir anıdır. Başımdan geçtiği için yazıyorum. Şimdi, kendi halkı tarafından yurdundan kovulan eski Mısır Kralı Faruk var ya... Bir sıra o çok azmıştı. Erkek çocuk doğurmuyor diye karısını boşamıştı. Bu bir, ikincisi de İran Şahı. Onun da, şimdi çocuk doğuramıyor diye boşadığı ikinci karısıyla evlenme sıralarıydı. Bakın şu işe siz. Birisi, erkek çocuk doğuramıyor diye karısını boşuyor. Öbürü o sıralarda Süreyya ile evlenecek de, onun hiç çocuğu olmayacak.

Ben tuttum, karısını boşayan Mısır Kralı, bir de, sonradan kısır olduğu anlaşılacak olan Süreyya ile evlenecek Şah Hazretleri için küçük bir yazı yardım.

Mısır Kralı ile İran Şahı beni mahkemeye verdiler. İnanılmayacak gibi ama, olay gerçektir. Mahkemede evrak okundu. O zamanki Mısır'ın Ankara Elçisi ile, yine o zamanki İran'ın Ankara Elçisi, bir otomobille bizim Dışişleri Bakanlığına geliyorlar. Benim yazımı gösterip, bu yazının «iki memleket arasındaki dostane münasebetleri bozucu mahiyette olduğunu» söylüyorlar. Böylece benim aleyhimde dâva açılıyor.

Hiç aklıma gelir mi, bir Kralla, bir Şahın beni mahkemeye verecekleri. Ve hiç aklıma gelir mi, o Kralın günün birinde yurdundan kovulacağı...

Oysa ben o sıra, içerdeki olaylar, içerdeki kişiler için yazı yazamıyordum, ne yazsam mahkemeye veriyorlardı da, dâvalardan kurtulmak için dışardakileri yazmıştım.

Mahkemeye girdik. Bir Krala, bir de Şaha hakaret etmişim. Etmedim. Ettin. Etmedim. Ettin. Bir pazarlık... Sonunda altı aya mahkûm oldum.

İşte anlatacağım olay bu mahkûmiyetim sırasında başımdan geçti. Durun ama, lâf arasına bişey daha sıkıştıraym. Doğrusu, o zamandan beri, Kral Faruk'u kovan Mısırlıların, onun yüzünden benim hapis yattığımı bilip bilmediklerini çok merak ederim. Mısır'da bile Kral Faruk yüzünden hapse giren yazar yokken, ben sanki ne diye burda onun yüzünden hapse girdim.

Girdim ama, çok kötü girdim. Cepte metelik nanay, dön şınanay şınanay... Gelen yok, giden yok, arayan yok, soran yok... Hapishane ağzıyla buna «Yirmiye yoğurtlı» derler. Benim de öyle: Yirmiye yoğurt... Hapishane gibi yerde, altı ay için sızlanmak da olmaz. Eloğlunun sırtında yirmi yılı, otuz yılı var. Adamı ayıplarlar.

— Altı ay mı? Yatağa girip, sağından soluna dönene kadar altı ay geçer.

Öyledir, bikez mapus koğuşuna girdin mi, sağından soluna ağır ağır, yavaaaş yavaş döneceksin. Sen bir yan değiştiresiye, bir mevsim değişecek. Sağına yatacaksın yaz, bir de sola döneceksin, kış olmuş. Başka türlü, o dört duvar arasında dört mevsim geçer mi?

İyi ama cigara parası yok, çay parası yok. Yok işte, hiç bişeyin parası yok. Hapishanede kızılay aşı çıkar. Kızılay aşına salla kaşığı. Ya dışardakiler? Dışarda çoluk var, çocuk var.

Kendikendime,

— Krallar, Şahlar senin neyine, a düdük?. diyorum ama ne desem boş. O sıra haber geldi: Af dilersem çıkabilirmişim. Size bişey söyliyeyim mi, bir Kraldan af dilemek de insanın ağırına gidiyor. Af dileyip, yiğitliği Krala bırakacağımıza, yatalım, çekelim de, yiğitlik olsun bize kalsın, dedik. Başka bişeyimiz kalmadı, yiğitliğimiz kalsın.

Gelgelelim yiğitliğin para etmediği bir zamandayız. Yazı yazayım da tanıdık gazetelere, dergilere göndereyim, dedim. Bu kez de yazıları dışarı bırakmazlar.

— Bırakın. Ben dışarda olsam yazmıyacak mıyım?

Bırakmazlar. Ben başladım yazıları gizli gizli dışarı kaçırmaya.

Yazılar her ne kadar imzasız yayınlanıyorsa da, benim yazdığımı anlayıp huylanıyorlar.

Olay Sultanahmet Cezaevinde geçiyor. Bir gece, Cezaevi Müdürü odasına çağırdı. İyi de bir adam. Bir kızı, bir oğlu varmış. Biri üniversitede, biri lisede okurmuş. Ben, dışarı yazı kaçırdığım için, **Müdürü** bana göz yumuyor sanırlarmış. Sonra kızarlar, onu bir taşra cezaevine müdür yaparlarmış. Çocuklarının öğrenimi yarıda kalırmış...

Müdür,

— Çocuklarıma acıyın! diyordu.

Hey Tanrım, Müdürün çocuklarına mı acıyayım, kendi çocuklarıma mı? Hadi ben Müdürün çocuklarına acıdım diyelim, benim çocuklarıma kim acıyacak?

Yazı kaçırırsam, Müdürün çocukları güme gidecek, kaçırmazsam, benim çocuklarım güme gidecek.

Gecenin bu vakti, müdürün odasında ikimiziz. O bana,

— Çocuklarıma acı! diye yalvarıyor, ben ona,

— Çocuklarıma acı! diye yalvarıyorum.

İkimizin de dediği bir ama, anlaşamıyoruz.

Doğrusunu söyliyeyim mi, benim coçuklar baskın geldi, ben müdürün çocuklarına acıyamadım. Bunun üzerine, yazı kaçıramıyayım diye, beni iyice sıkıştırmaya başladılar. Ekmek parası bu, sıkı mıkı dinler mi? Ben yine yazı kaçırıyorum. Hani insanın «Kaçırıyorum» demeye de dili varmıyor. Kaçırıyorum dediklerim, bir macera romanı, bir kaç aşk hikâyesi...

Beni sıkıyorlar, sıkıştırıyorlar, yine yazılar çıkıyor. Yazıları nasıl kaçırıyorum diye merak etmişler. Bigün cezaevinin infaz savcısı gülümseyerek.

— Yazılarınızı nasıl dışarı çıkarıyorsunuz? Çok merak ediyorum... dedi.

— Ben de bişeyi çok merak ediyorum, dedim.

— Nedir?

— Bu hapishaneye eroin, afyon, bıçak nasıl giriyor?

O zaman da hapishanede esrarın, eroinin pazarı kuruluyor. Ayda bir-iki de içerde adam vuruyorlar.

Onlar, yazıların nasıl çıktığını merak ediyor, ben de eroinin, afyonun, silâhların nasıl girdiğini...

— İnsaf Beyefendi, dedim, şu adamlar buraya eroin sokarlar da ben burdan yazı çıkaramaz mıyım?

Güldüler. Güldüler ama, beni de odaya kapadılar. İçeri eroin sokanları bir odaya kapayamazlar, onlar çok çünkü. Dışarıya yazı kaçıran bir benim. Bir kişiyi de bir odaya kapamak kolay.

Yalnız ziyaret günleri, bir ziyaretlik zaman dışarı çıkarıp sonra yine odaya kapıyorlar. Bana da ya ziyaretçi hiç gelmiyor, ya da gelen olursa eli boş geliyor. Bir gün, iki gün, bir ay... Deli olacağım. İnsanın kendikendisiyle kalmasını siz bilir misiniz? Hele benim gibi, geveze demiyelim, konuşkan olursa... Küçük odanın içinde aşağı yukarı volta atıyorum. Koridora çık, helâya gir, geçmez saatler. Hay Allah... Para yok, bişey yok. Şarkı söylüyorum, şarkı bitiyor. Bağırıyorum, bağırma bitiyor. İçimden dua ediyorum: Şuraya birisi gelse, canavar gelse, Azrail gelse razıyım, İki lâf etse insan, yeter. Akşamları gardiyan gelip bakıyor. Onu lâfa tutmak istiyorum. O da yoklama yapacağım diye gelip, sonra kapıyı sürgüleyip, arkadan koi demirini, zinciri, kilidi vurup gidiyor.

Bu odadaki yalnızlığım tam üç ay olmuştu. O gün de bir ziyaretçim gelmiş. Nasıl olmuşsa eli boş değil. Bir sürü şey getirmiş. Cigara, üzüm, kavun, zeytin, peynir, domates, reçel, ooh!.. Hepsini karyolamın altına koydum. Bir iyi de karnımı doyurdum. Odanın bir köşesi manav dükkânına dönmüş. Bakıp bakıp keyifleniyorum. Bana bunlar bir ay gider diyorum. Burası hapishane, yavaş yavaş idare edeceksin.

Yiyecek geldi, bir de şuraya biri gelse de arkadaşlık etsek.

Gece yarısı oldu. Hava da serince. Yatağa girmişim, sırtımda battaniye, şiir yazıyorum. Dışarda bir gürültü oldu. Kapının zinciri şıngırdadı. Bu saatte dışarda ses olmaz. Derken kol demirinin kalktığını duydum, sürgü çekildi. Demir kapı da gıcırdayarak açıldı. Ben de yerimden doğruldum. Bu saatte buraya kim gelir? Koridora çıktım. Koridor karanlık olduğundan içeri giren iki kişiyi seçemedim. İki gölge yaklaşınca, arkadakinin gardiyan olduğunu anladım. Gardiyan,

— Burda kalacak! dedi, önündeki gölgeyi ileri itti. Sonra dönüp gitti. Demir kapı kapandı, sürgü çekildi, zincir takıldı. Yanıma bir can yoldaşı geldi diye, ben artık sevinçliyim. Adama,

— Buyur! dedim.

Adam içeri girdi ki, bir canavar. Yalınayak, üst baş dökülüyor. Kısa, tıkız, kalın bir yaratık. Besili Dağlıç koçu gibi yanpala yanpala yürüyor. Boyun hiç yok, kelle gövdenin içine kakılmış. Enseyle kafa bir genişlikte. Fincan iriliğinde patlak ak gözlerini devire devire bana bakıyor.

— E, geçmiş olsun arkadaş, hoş geldindedim.

— Eyvallah...

Aman çok iyi, demek ki konuşuyor, öyleyse insandır.

Boğuk, çatlak, derinden gelen kalın bir sesi var.

— Otur bakalım, dedim.

Yer gösterdim. Ne oturacak, ne yatacak bir şeyi var.

— Geçmiş olsun. Ne oldu arkadaş? dedim.

— Bir hergeleyi temizledim, dedi.

Öyle bir gözüme bakıyor ki, beni bir titreme aldı.

— Adınız nedir?

— Benim adım Benli Taci.

— Taci bey. Aldırma, boş ver.

— Abi, bana Bey deme, bozulurum. Benim adım Benli Taci...

— Aldırma Taci Efendi.

— Abi, bana Efendi deme, bozulurum. Benim adım Benli Taci...

Sol yanağında iri kara bir beni var.

— Nerde oldu bu iş?

— Tımarhanede...

Tirtir titremeye başladım.

— Ne zaman oldu?

— Bugün, akşam üzeri. Hergeleyi temizledim, buraya gönderdiler.

— Vah vah...

— Ne vah vahı be...

— Yani, iyi olmuş, elinize sağlık.

Sustuk. Göz kuyruğuyla adamı sözüyorum, kötü çok kötü.

Biraz konuşup da yumuşatayım, dedim.

— Neden oldu bu iş?

— Bugün tımarhanenin ziyaret günü. Ona dışardan sucuk getirmişler. O da sucuğu yastığın altına koydu. Birisi yatağının altına bişey koydu mu, ben bozulurum. Dışardan her ne gelirse, ortaya dökülmeli, millet yemeli. Ben fena bozuldum. Hergele yatağa uzandı, uyudu. Ben de, uyurken şişledim.

— İyi iyi, çok iyi yapmışsınız.

Hemen karyolanın altına davranıp sepeti çıkardım:

— Buyurun Taci Bey, üzüm ister misiniz? Peynir de var Sucuk da var...

— Abi, bana bey deme, bozulurum.

Bir süre sessiz durduk. Aman Allahım... Herifi nasıl yumuşatsam?

— Demek tımarhanede oldu?

— Evet...

— Çok şaşılacak şey.

— Neden şaştın?

— Siz maşallah, aklı başında bir arkadaşsınız. Tımarhanede ne işiniz vardı? Yoksa orada görevli miydiniz?

— Burdan gönderdiler. Bu hapisasenin zindanındaydım. Bir hergeleyi temizlemiştim. O yüzden beni tımarhaneye göndermişlerdi.

— Vah vah... Haksızlık etmişler. Affedersiniz o hergeleyi neden temizlemiştiniz?

— Beni zindana attılar burda. Ayağıma pranga zincirini vurdular. Her gülle yüz okka. Sonra bu hergeleyi yanıma attılar. Ona da pranga vurdular. Birgün buna ziyaretçisi recel getirmiş. Reçeli yatağının altına koydu. Ben buna bozulurum. Dışardan ne gelirse ortaya dökülmeli, millet yemeli. Hergeleyi gece uyurken şişledim.

— Pek güzel yapmışsınız. Elinize sağlık Taci Efendi.

— Abi, bana Efendi deme, bak, bozulurum.

Hemen reçel kavanozuna davranıp,

— Buyur Allahaşkına, yabancı gibi durma, dedim.

Yine susmuştuk. Yüreğim küt küt atıyor. Şurdan «İmdat» diye bağırsam, onlar yetişesiye, Taci beni temizler.

— Sizin gibi bir insan zindana atılır mı hiç... **Yazık!**

— Hapishane koğuşunda bir hergeleyi temizledim de ondan zindana atmışlardı.

— Yaaaa?

— **Nasıl yaa?**

— Yâni iyi yapmışsınız. Allah bileğinize kuvvet versin. Sorması ayıp olmasın ama, o hergeleyi neden temizlemiştiniz?

— Ziyaret günü karpuz getirmişler. Karpuzu...

— Yatağın altına koymuş.

— Sen nerden biliyorsun?...

— Yoo hani yâni... söz gelişi...

—... Gece uyurken şişledim.

Ranzanın altından karpuzu, kavunu ortaya çıkardım.

— Neden yemiyorsunuz? Yiyin Allahaşkına ...Şu dünyaya bak! Sizin gibi bir insanı hapse atsınlar... Olur şey değil.

— Dışarda bir hergeleyi temizlemiştim de ondan hapse attılar. Bir han odasında beraber kalıyorduk. Hergele yatağının altına...

— Siz de uyurken...

— Şişledim. Peki, sen nerden biliyorsun?

— Yani, meselâ...

Ben, bu canavarla sabaha kadar ne yapacağım? Doğrusu ya, aklıma geleni söyliyeyim: Bu deliyi benim yanıma, beni de temizlesin diye vermişlerdir, diye düşündüm. Koca hapishanede yer bulamadılar da buraya mı koydular? Benli Taci, beni şişlerse ne çıkar? Bir yazı kaçırmak yüzünden şu başımıza gelenlere bak, kelleyi vereceğiz.

— Buyrun!.. Neye öyle duruyorsunuz? Yesenize!..

Beş aydır ziyaretime gelenler hep eli boş gelirken bir bugün öteberi getirdiler. Onları da sözüm ona burdan çıkasıya idare edecektim.

— Yiyin rica ederim. Yabancı gibi durmayın!

Bir gece önce uyumamıştım. Uyku gözlerimden akıyor. Ama bir uyusam, Benli Taci beni şişler. Kendikendime hesaplıyorum: Benli Taci üzerime atılırsa ne yaparım? Sepeti kafasına geçiririm ilkin. Arkadan çarşafı, battaniyeyi. Sonra odanın içinde sabaha kadar fır fır döneriz. Ben bununla baş edebilir miyim? Levend baldırı gibi kolları var. Bir kolunda deniz kızı döğmesi, bir kolunda iskelet kafası döğmesi.

Yorganımla minderimi verdim.

— Siz de burada uyuyun! dedim.

— Ben uyumam, sen uyu! dedi.

Uyumasam daha kötü. Yatağa uzandım ama tetikteyim.

— Topu topu dört hergeleyi gebettim, benden hesap soruyorlar. Harpte binlerce kişiyi öldürürler, kimse kimseden hesap sormaz. Dört kişi be... Dört hergelenin hesabı mı olur?

Ben de bilgiçlik ettim.

— Harp başka. Harpte adam öldürenler haklı...

— Yapma be âbi... İki taraf birbirine girmiş, adam öldürüyor. Hadi bir taraf haklı, iki taraf da mı haklı? Kim hesap soruyor? Beni garip buldular, hesap soruyorlar. Topu topu dört kişi be...

Sustuk. Sonra o bana sordu:

— Sen neden yatıyorsun âbi?

— Ben mi? Hiç... Önemsiz... Bir hergeleyi şişledim de...

Benli Taci duraladı:

— Neden âbi?

— Hiiç... Şişledim işte.

— Durup dururken mi?

— Durup dururken olur mu? Önce babasını şişlemiştim. Sonra o da işime karışınca kafam kızdı, onuda şişledim.

Benli Taci'nin o patlak gözleri büsbütün yuvalarından fırladı.

— Babasını neye şişledin?

— Hiiç... öyle işte... Şişleyim şunu dedim, şişledim.

— Durup dururken mi?

— Yoo. Önce karısını şişlemiştim. Kocası gelince, onu da karısının yanına gönderdim.

Benli Taci yerinden kalktı:

— Karıyı neye şişlemiştin âbi?

— Valla geçmiş gün, unuttum.

— Abi, topu topu kaç kişi?

— Bilmem... On beş, yirmi var.

— Sen harp etmişsin be abi...

Taci yorganı aldı, gitti, odanın köşesine çekildi. Ben de sabaha kadar ona kaç hergele şişlediğimi, nasıl, neden şişlediğimi anlattım.

Sabah oldu. Benli Taci demir kapıyı yumruklamaya başladı. Gardiyan geldi. Fısıldaşarak bişeyler konuştular. Gardiyan Taci'yi aldı götürdü. Ben de rahata kavuştum.

Aradan yıllar geçti, sonra duydum ki 1954 yılında Sinop Cezaevinde Benli Taci'yi tabancayla delik-deşik ederek öldürmüşler.

ZÜBÜR AMCA KAÇ KEZ GÖMÜLDÜ?

KÜÇÜKKEN dilim dönmez, «Zübeyr» diyemezmişim de «Zübür Amca» dermişim. Aile içinde adı «Zübür Amca» diye kalmıştı.

Yıllık iznimi Zübür Amcanın yanında geçirmek istemiştim. İstasyondan bir faytona binip, Zübür Amcanın evine giderken, eve beş dakika kala yükselen feryatları duymaya başladım.

Zübür Amca, demiryolu cer atelyesinde çalışıyordu. Bir akşam üzeri atelyede düşüp ölmüş. Demiryolu doktoru muayene etmiş, kalpten öldü diye rapor vermiş.

Zübür Amca, geride bıraktığı mirasçıları, oldukça karışık, birbirleriyle bağdaşamaz beş insandı. Ölen ilk karısından olan kızı Birsen'le

oğlu Oğuz, ikinci karısı Cemile Hanım, ikinci karısının başka kocadan kızı Aynur, bir de on altı yaşında son çocuğu Metin... Bunları bağdaştıran Zübür Amca ortadan çekilir çekilmez, bu de birbirlerine girmişlerdi. Ama bu başka türlü bir çekişmeydi. Beşi de, Zühür Amcayı daha çok sevdiklerini isbat için birbirleriyle yarış ediyorlardı.

Zübür Amcam hiç para bırakmamış. Ondan bir ev kalmıştı, bir kaç parça da eşya... Bu evle bir kaç parça eşyada daha çok hakları olduğunu göstermek için, beş kişi Zübür Amcayı nice çok sevdiklerini göstermek istiyorlardı. Kim daha çok seviyorsa, evle eşyanın ona kalacağı gibi ortada bir hava esiyordu.

Cemile Hanım kendini yerden yere atarak, gözyaşları içinde,

— Bizi bırakıp da nereye gidiyorsun? diye bağırıyordu.

Zübür Amca, karısının bu sorusuna cevap veremiyor, alt kattaki odada, beyaz çarşafın altına sırtüstü keyifle uzanmış yatıyordu.

Cemile Hanımın başka kocadan olan kızı Aynur öyle ağlıyor, saçını başını yoluyor, kendini duvarlara çarpıyordu ki, bana kalırsa, Zübür Amcadan kalan her şeyi, onu bu kadar çok seven bu kıza vermeliydiler.

Beşi de,

— Bizi nereye bıraktın da gittin? diye Zübür Amcaya bağırmaktaydılar. Zübür Amca bunların hiç birine kulak asmıyordu.

Bütün bu acılı durum, dönüp dolaşıp bir gerçeğe dayandı: Cenaze töreni için para.

Çok güzel bir cenaze töreni yapılması için de bir yarış başladı. Cemile Hanım, cenazenin hemen kaldırılmasını istemiyordu. Hiç olmazsa bir gececik daha kendi evinde misafir edilmeliydi. Oğuz, üveği annesinin bu önerisine çok kızdı, bir gece olur muymuş, merhum iki gece olsun, kendi yatağında yatmalıydı. Cemile Hanımın başka kocadan olan kızı Aynur iki geceyi az buldu, üveği babası üç gece burada kalmalıydı. Merhumu hiç gömmemek imkânsız olduğundan başka bir öneri ileri sürülmedi.

Sonra merhumun başında bekleyecek hafız sayısında yeni bir tartışma başladı. Metin bir hafızı az buldu, Üveği annesi, kendisine koskoca bir ev bırakmış olan babasına karşı cimrilik ediyordu. İki hafız, cenaze kalkana kadar, sürekli babasının başında bulunmalıydılar. Aynur iki hafızı da az buldu. Birsen hafızların sayısını beşe kadar çıkardı. Beş hafız nöbetleşe merhumun başında bekleyeceklerdi.

Zübür Amcanın, bir yoksul cenazesi gibi kaldırılmasını hiç biri istemiyordu. Her biri, bir öbürünün söylediğini az buluyordu.

Yakın akraba olarak bu durum içinde onları bırakıp gidemiyordum. Zübür Amcama pek az insana yapılabilen büyük bir cenaze töreni yapıldı. Cenaze, belediyenin lüks tarifesi üzerinden kaldırıldıktan başka, yirmi tane de otomobil tutulmuş, otuz kadar hafız, mezarın başında yarım gün Kur'an okumuşlardı. Aileden her biri, daha pahalı çelenk yaptırmak için de birbirlerinden geri kalmamışlardı.

Bütün bunlar borç parayla yapıldığından, şimdi iş bunları ödemeye kalmıştı. Ev satılıp, parasıyla borç ödenecek, geriye kalan para da paylaşılacaktı. İki katlı, üç odalı küçük eski eve on bin lira veriyorlardı. Tam bu ev satışı işiyle uğraşırlarken, başımıza yeni bir iş çıktı. Zübür Amcam'ın gömülmesinde hükümet tabibinden «defin ruhsatı» alınmamış. Demiryolları doktorunun verdiği rapor, belediyece sayılmazmış. Bu durum karşısında, Zübür Amcamı mezardan çıkartıp, belediye doktoruna muayene ettirmek gerekiyordu.

Zübür Amcamın mezardan çıkarılıp eve getirilmesi, yeni bir sevgi gösterisine sebep oldu. Zübür Amca ikinci kez ölmüş gibi, yeni bir ağlama, bağırma başladı. Cemile Hanım, mezardan çıkarılan Zübür Amcayı belediye doktorunun ille de evde muayene etmesini istiyordu.

Gömülüşünden dört gün sonra, belediye memurlarıyla beraber mezarlığa gittik. Zübür Amca'nın tabutunu mezardan çıkarıp eve getirdik. Yatak odasına koyduk. Herkes ağlamaktan öyle perişan olmuştu ki, kimse içeri girip Zübür Amca'yı bir kez daha göremiyordu.

İki saat sonra belediye doktoru olan bir hanım geldi. Doktor hanım çok şıktı.

Odayı gösterdik. Zübür Amcanın yanına kimse giremediği için, doktor bayanı ben içeri soktum. Ama, ben de bakamadım, başımı

çevirdim. Belediye doktoru bayan, ölünün yanına gitmeden.

— Haa, ölmüş!.. dedi.

Ben de ona,

— Yaa, ölmüş!. dedim.

Odadan çıktık. Bayan doktor,

— Gençmiş, dedi, kaç yaşındaydı?

— Yetmiş iki...

Bayan doktorun yüzünde bir şaşkınlık belirdi.

— Evli miydi?

— Evet...

Bayan doktor bana döndü:

— Sizin mi karınızdı?

— Cemile Hanım atıldı:

— Benim kocamdı.

Bayan doktor büyük şaşkınlıkla yüzümüze baktı. Zübür Amcanın yanına bir daha girip çıktı. Sonra bize.

— Hastalığı neydi? diye sordu.

— Hasta değildi, dedik.

— İçer miydi?

— Pek az...

Bayan doktor,

— Ölmüş, dedi, bediyeye gelin de «defin ruhsatı»nı alın.

Akşam üzeri «defin ruhsatı»nı aldık. Cemile Hanım, Zübür Amcam'ın geç vakit gömülmesini istemedi. Bunun üzerine Birsen de,

— Gece, başında bir hafız beklesin, dedi.

Aynur, gözyaşları içinde,

— İki tane... dedi.

Hafızlar geldi. Evin içinde yeniden çığlıklar başladı. Beşi de.

— Bizi nereye bıraktın da gidiyorsun? diye bağırmaya başladılar. Ertesi gün, birincisinden hiç de aşağı kalmayan yeni bir cenaze töreniyle Zübür Amca bir daha gömüldü.

Zübür Amcanın ikinci gömülüşünden on gün sonra, evin satış işi yeniden ele alındı. Cenaze törenini yapılması için borç para verenler alacaklarını istiyorlardı. Birinci törende ikibin, ikincisindeyse ikibindörtyüz lira harcanmıştı. Ev, onbin liraya satılıp borçlar verildikten sonra, geriye kalan beşbinaltıyüz lira mirasçılara bölünecekti. Biraz da eşya vardı. Bu sırada Birsen,

— Zavallı babama bir mevlit de mi okutmıyacaksınız? dedi.

Cemile hanı mbozuldu. Üveği kızına,

— Okutmaz olur muyuz, dedi, biz senin kadar düşünmüyor muyuz?

Cemile hanım bozuldu. Üveği kızına, mevlit okunmasını istiyordu, Oğuz.

— Evde olmaz, dedi. Herşeyi baştan savma yapıyorsunuz.

Büyük camide en ünlü sekiz hafız, Zühür Amcam için mevlit okudu. Altı yüz külâh şeker dağıtıldı. Herkes de mevlidi beğendi. Mevlide de harcanan paradan sonra, evin satışından elde dörtbin lira bişey kalıyordu. Ama Cemile Hanım duyduğu bu haberden sonra savcılığa bir dilekçe verdi. Zühür Amcanın öldüğü gün, cer atelyesinin kazanı patlamıştı. Zübür Amca da bu patlamada ölmüştü. Ölümün bu yüzden olduğu anlaşılırsa, Demiryolu İdaresi tazminat verecekti. Dava açıldı. Demiryolu İdaresi, kazanın Zübür Amcanın ölümünden altı saat önce patladığını iddia etti. Biz de buna bişey demedik. Kazan, Zübür Amca öldükten sonra patlıyacak değildiya... Kazan patlamış, gürültüden korkan Zübür Amca da yüreğine inerek altı saat sonra ölmüş. İşe Adliye de karıştı. Cesed, muayene için, mezardan çıkarılacaktı. Mezarlıkta, Zübür Amcanın mezarını bulmak oldukça zor oldu. Zübür Amcanın tabutu mezardan çıkarıldı. Aynur, hıçkıra hıçkıra tabutun eve getirilmesini istediyse de, doktor müsaade etmedi. Bu sefer Birsen,

— Öyleyse başında hafız beklesin! dedi.

Cesedi muayene eden doktor, sonradan bizi de sorguya çekti:

— Dün mü öldü?

— Hayır, dedim, bir ay oluyor.

Doktor şöyle bir durdu. Sonra,

— Okula gidiyor muydu? diye sordu.

Cemile Hanım.

— Yüksek tahsilli sayılır, Sanayi-i Harbiyye'den mezundu... dedi.

Doktor,

— Siz biraz bekleyin-.. dedi.

Gitti, biraz sonra geldi.

— Peki, siz gidin, dedi.

Otopsi için Zübür Amcanın cesedi morga kaldırıldı.

Otopside Zübür Amcanın kazan patlamasından ölmediği anlaşıldığından tazminat dâvası açılamadı. Oğuz, bir kimsesiz cenazesi gibi, babasının toprağa verilmesini istemi-

yordu. Cemile Hanım,

— Onu düşünmek size kalmadı, dedi.

İkincisinden daha parlak bir törenle Zübür Amca bir daha gömüldü. Mezar başında yine,

— Bizi nereye bıraktın da gidiyorsun? diye ağlaşıldı.

Bu sefer de mezar yapma işi yeni bir tartışma yarattı. Birsen'e göre, üveği anne paraların üstüne yatmak istiyor, babasının mezarına bir taş bile diktirmekten çekiniyordu. Cemile Hanım da üveği çocuklar için aynı şeyi söylüyordu. Bu kavga, yeni bir dâvaya sebep oldu. Çünkü Zübür Amcanın sigortalı olduğu, ölümünden sonra Cemile Hanımın sigorta şirketinden onikibin lira alacağı anlaşıldı. Birsen, «mirasına konmak için üveği annem babamı zehirleyerek öldürdü» diye savcılığa bir dilekçe verdi. Savcılık işe el koydu. Zübür Amcanın cesedi bir daha mezardan çıkarıldı. Ama bu, o kadar kolay olmadı. Mezar taşı dikilmediği için, Zübür Amcanın mezarını pek zor bulduk. Ceset morgda muayene edildikten sonra şikâyetçi Birsen sorguya çekildi. Ben de sorguya çekilenler arasındaydım. Savcı,

— Sizin neyiniz olurdu? dedi,

— Amcam, dedim.

— Amcanız mı?

— Evet...

Önündeki doktor raporuna baktı:

— Bir yanlışlık olmasın; erkek mi, kadın mı olduğunu iyi biliyor musunuz?

— Biliyorum, amcamdı...

Sorgu bitti. Zübür Amcanın zehirlenerek ölmediği anlaşıldı. Ev satılmış, parası da çoktan cenaze törenlerinde, mevlitte bitmişti. Oğuz, babasının bir yoksul cenazesi gibi toprağa gömülmesini istemiyordu. Üveği anne, sigorta parasını alıp, babasına bir mezar bile yaptırmıyacaktı. Cemile Hanım, bu lâfların altında kalmadı. Sigorta parasını asıl cebine atmak isteyen üveği çocuklarıydı. Zübür Amcaya, üçüncüsünden çok daha güzel bir cenaze töreni yapıldı.

Ben izin müddetimi bir ay da geçirdiğim için, onlardan ayrıldım. Sonradan duyduğuma göre, sigorta şirketi, bir ihbar üzerine Zübür Amcanın intihar ettiğini ileri sürerek, sigorta parasını alıp, babasına bir mezar bimeye düşmüş. İntihar edip etmediği anlaşılması için, Zübür Amca bir daha mezarından çıkarılmış. Muayenede, yanlışlıkla başka bir mezardan bir kadın çıkarılmış olacak ki, Zübür Amcanın intihar etmediği, doğum yaparken öldüğü anlaşılmış. Ondan sonra Zübür Amcanın kaç kez daha mezarından çıkarılıp gömüldüğünü öğrenemedim.

KAÇAKLAR KRALI FARE

SABIKA sayısı arttıkça, sâbıkalı da giderek efsâneleşir, bir yapmışsa, bin olur. Ağızdan ağıza maceraları büyür de büyür.

Kendi gelmeden haberi geldi:

— Fare yine yakalanmış...

— Bu akşam hapishaneye geliyormuş.

— Görürsünüz, haftaya kalmaz, yine kaçar.

— Bu sefer zor kaçar. Arif Baba, hamama çeksin, belinde sopayı kırsın da kaçsın görelim.

— Görüşürüz... O ne Arif Babalar atlatmıştır.

O gün akşama kadar yüz sabıkası olan hapishaneler firar kralı Fare'den konuşuldu. Gazeteler de onu iyice şişirmişler. Birinin üçten yukarı sabıkası oldu mu, «99 sâbakalı» diye ad takmak görenektir. Amma bu Farenin sâbıkası da, cezaevinden kaçması da yüzü geçmiş.

İlk kaçışı şöyle olmuş: O zaman daha Fare, hapishanelerde nam salmamış. İlk girişi. Kimse, kendisini tanımıyor. Cezaevine girdiğinin haftasında, o gün tahliye edilecekler den birine,

— Arkadaş, al sana yüz lira, demiş. Tahliye listesi okunurken sen helâya gireceksin. Yarım saat geçmeden helâdan çıkma!..

Meydancı,

— Tahliyeciler, tahliyecileeeer, tahliyeciler!... diye bağırmaya başlamış, tahliye listesini okumuş. Yüz lirayı alan, doğru helâya. Tahliyeciler çıkıp gitmiş. Yarım saat sonra da adam helâdan çıkıp,

— Benim bugün tahliye günüm! diye Müdüre dayanmış.

— Yahu, sen demin tahliye olmadın mıydı?

— Yooo...

Farenin, o adamın yerine cezaevinden çıkıp gittiği anlaşılmış. Amma bu numara bir kere söker. Fare'nin kim olduğunu iyice öğrenmişler.

İkinci yakalanışında Başgardiyan Arif Baba, iyi bir sopa çektikten sonra,

— Ulan bu sefer de kaç, göreyim seni!.. demiş.

Fare kaçmıyacakmış amma, iş inada binince dayanamamış. Hapishaneye girişinden üç gün sonra: pırrr!..

Herkesin gözü üzerinde. Uçtu mu bu Fare?

Yine o gün cezaevinden beş kişi tahliye olacak. Tahliyeciler, eşyalarını, yataklarını denk yapıyorlar. Fare, denklerden birinin içine girmiş. Sıkıca denk bağlanmış. Haydi dışarı

O günden sonra tehliyecilerin denkleri didik didik aranıyor.

Fare yine enselenmiş. Arif Baba eşek sudan gelesiye bir daha dövmüş.

— Ulan alçak, erkeksen bir daha kaç da göreyim... demiş.

Mahkûmların anlattığına göre, Arif Baba böyle büyük söylemese, oğlanın kaçacağı yokmuş. Ama iş iddiaya bindi mi, dayanamıyor. On gün sonra Fare yine kaçmış. Nasıl kaçtığını tekrar yakalanınca sopa altında yine kendisinden öğrenmişler.

Her sabah koca bir çöp kamyonu cezaevi kapısına geliyor. Üç büyük çöp fıçısı kamyona boşaltılıyor. Fare erkenden çöp fıçılarının içine gömülmüş. Gardiyanların gözü önünde, çön fıçısının içindeki Fare'yi dışarı taşımışlar. Makam arabasına bindirir gibi çöp kamyonuna yüklemişler.

O günden sonra çöp fıçılarını gardiyanlar didik didik didikliyorlar. Ama Fare yine kaçmış. Cezaevi idaresi deli olacak.

Fare için söylentiler öyle çok ki, hiçbiri inanılacak iş değil. Bir kere dediklerine göre, asfaltta yürür gibi düz duvara tırmanırmış, tırmanırmış değil, düz duvarda yürürmüş.

Bir akşam koğuş sayımında kamışlar Fare yok,

— Ulan, yine mi kaçtı? Fareee!... diye bağırmıya başlamışlar.

— Kaçmadım, buradayım! diye bir ses gelmiş. Ses gelmiş ama görünürlerde Fare yok.

— Nerdesin Fare?

— Burdayım.

Bir de bakmışlar, Fare, koğuşun tavanında tepe aşağı dolaşıyor...

— Ne yapıyorsun orda?

— Canım sıkıldı, volta atıyorum.

— İn aşağı!

— İnmem!

— İn!

— Dövmiyeceğine yemin et.

Arif Baba,

— Vallaha billâha dögmem! diye yemin etmiş.

— Namussuna?

— Nâmisime dögmem.

— Irzına?

— Irzıma arvadıma dögmem. Şart ossun dögmem.

Fare, elini kolunu sallayarak tavandan aşağı inmiş. Tabii bu olmuş değil ama Fare'nin dilde dolaşan bir efsanesi.

Bir kere de -yine söylenti- iki candarmanın arasında mahkemeye gidiyormuş. Trende esneye esneye, candarmaları da esnetmeye başlamış. Derken candarmaların ikisi de uyuya kalmışlar. Fare ilk istasyonda inmiş, candarmaları öyle uyutmuş ki, adamlar Ankara'dan İstanbul'a kadar uyumuşlar da, Haydarpaşa garında bile uyanamamışlar. Yolcular indikten sonra, tren memurları candarmaları dürte dürte zorla uyandırmışlar.

Bir keresinde, eli kelepçeliyken vapurdan atlamış. Yüze yüze Yllova'ya çıkmış.

Birinde de -yine uyduranlara göre- iki yanındaki polislere,

— Aaa... kuşa bak!... demiş. Adamlar, başı havada,

— Hangi kuş? demişler, martılar mı?

Kuşu göremediklerine mi yansınlar, Fare'yi uçurduklarına mı?

Fareyi anlata anlata bitiremiyorlar. Fare onların dilinde, karada ceylân, denizde balık, havada kuş... Böyle bir fare.

— Fare yine kaçar, diyorlar.

— Amma bu sefer zor.

— Zor mor kaçar. Kaçar da, uçar da...

— Arif Baba, kaçamazsın, diye iddiaya girmezse kaçmaz.

Biz Fare'yi, cezaevine girişinin ertesi günü görebildik. Geldiği gece hamamda sahaba kadar dayak atmışlar. Fare'nin soluk alacak dermanı kalmamış. Ayakları şiş, suratı çürük içinde.

Sıskacık, ince bir oğlan. Çok da sevimli.

Başgardiyan Arif Baba, basmış sopayı,

— Erkeksen bu sefer de kaç ulan! demiş.

O da,

— Erkekliği karıştırma Arif Baba. Erkekliğime söz getirmemek için kaçarım... demiş.

Bir şeye dikkat ettim. Arif Baba Fare'yi seviyor. Dövmesine dövmüş amma, her sabah onu kendisi alıp viziteye çıkarıyor, ilâç aldırıyor. Fare'ye toz kondurtmadığı gibi, yemeğin en iyi yerinden önce ona verdirtiyor.

Fare inim inim inliyor. Arif Baba soruyor:

— Ula köppeğin tersi, bir ehtiyacın var mi?

— Sağ ol Arif Baba...

Fare, iyi oldu, ayağa dikildi. Kimsenin etlisine sütlüsüne karışmıyor. Dayağı yerken Arif Baba'ya,

— Vurma Arif Baba, eğer döversen, senin, müdürün, müfettişin, savcının gözü önünde kaçarım! demiş.

İşte iş, böyle bir iddiaya girmiş.

Fare'nin en büyük eğlencesi Arif Babanın köpeğine bakmak. Arif Baba'nın «Yelli» adında küçük bir köpeği var. Fare, sabahtan akşama kadar «Yelli» ile oynuyor. Küçük Yelli'yi cambazhane köpeği gibi yetiştirdi. Fare'nin elinde kırmızı bir bez. Bezi atıyor. Yelli ile kırmızı bezi kapmasıyla yel oluyor. Yelli'yle Fare, cezaevi avlusunda dört dönüyorlar. Bütün mahkûmlar da arkalarında, Yelli'yi tutmanın imkânı yok. Sonra Fare, ne demeğe geldiğini kimsenin bilmediği,

— Ge beşe, len Yelli!.. diyor.

O söz, her ne demeye geliyorsa, Yelli anlıyor. Kuyruğunu sallaya sallaya gelip, kırmızı bezi Fare'nin ayakları dibine bırakıyor. Her seferinde Fare de Yelli'ye ya bir et parçası, ya bir kesme şeker veriyor.

Fare'yle Arif Baba'nın arası çok iyi.

— Nasılsun ula köppeğin tersi?

— Sağ ol Arif Baba...

Fare'nin cebinde her zaman kabuklu fındık dolu. Arif Baba'ya bir avuç fındık veriyor.

— Ağzımda diş nirde köppeğin tersi...

— Arif Baba, takma diş yaptırsana yahu...

— Takma dişe para nirde köppeğin tersi?

Fare, Arif Babanın yanında çatır çatır fındıkları kırıyor.

— Arif Baba, takma dişin olsa, bak, işte böyle fındık kırarsın. Diş demek kuş demek. Biş insanı otuz yaş gençleştirir Arif Baba...

Sabah akşam, üç ay bu böyle.

— Fındık yesene Arif Baba.

— Diş nirde köppeğin tersi...

— Dişin olsa işte böyle çıtır çıtır fındık kırarsın. Takma diş insanı otuz yaş gençleştirir.

Böyle söyleye söyleye, ağzından girdi, burnundan çıktı, Arif Baba'ya takma diş yaptırdı. Amma Arif Baba, başına bir belâ aldı. Bir kere hiç yüzü gülmeyen ters bir ihtiyar.

— Köppe... derken ağzındaki takma diş lak diye fırlıyor.

Herkes kahkahadan kırılıyor.

Arif Baba, söverken elini ağzına götürüyor. Çoğu zaman, çok kızarsa elini ağzına götürmeye kalmıyor, kapağı açık kalmış kafesteki kuş gibi, takma dişler ağzından uçuyor. Fare alesta bekliyor. Hemen dişleri havada yakalayıp,

— Tuttum Arif Baba! diye bağırıyor.

Arif Baba takma dişlerini takmasa, onlara dünya kadar para vermiş, taksa ne konuşabiliyor, ne bağırabiliyor, ne sövebiliyor. Takma diş değil, bir belâ...

Günlerden bigün, müfettiş geliyor, denildi. Cezaevinde hazırlık başladı.

Bir sabah da müfettiş geldi. Bizi avluya topladılar. Müfettiş, savcı, müdür, memurlar, gardiyanlar avluda. Yelli de dolanıp duruyor. Her nasıl yaptı, ne dediyse Fare, Arif Babayı kızdırdı. Arif Baba,

— Köppe ...derken, ağzından takma diş fırladı. Fırlamasiyle, daha yere düşmeden Yelli, takma dişi havada yakaladı. Yakalar kakalamaz da bir ok gibi demir parmaklıklı kapıdan uçtu.

— Tut!..

Kim tutacak? Arif Baba ağlamaklı sesle Fare'ye yalvarıyor:

— Ula Fare tut! Tut getir şunu!

Arkadan kapı gardiyanına bağırdı:

— Aç gapıyı!

Fare, Yelli'nin arkasından, Arif Baba Fare'nin arkasından fırladılar. Müfettiş, savcı, müdür, hep şaşırmış bakıyorlar.

«Ne oldu, neyin nesi?...» derken Arif Baba süklüm püklüm soluk soluğa geldi:

— Dişler getti, Yelli getti, Fare getti...

Ben oradayken Fare daha dönmemişti. Tevkif edilen Arif Baba'nın muhakemesi yapılıyordu. Fare'yi kaçırdı diye.

NE ENAYİLER VAR!

PIRPIR Enver geldi. Saçlarını kesmişler. Giyimi kuşamı kont. Arkasından da iki bavul geldi. Eski arkadaşları,

— Geçmiş olsun! dediler.

O da onlara,

— Eyvallah ağa... dedi.

Meydancı demli çay getirdi.

Pırpır Enver ocakçıya,

— Arkadaşlara da çay yap! dedi.

Koğuş ağası Kürk Abo, Pırpır Enver'in ensesine dostça bir şaplak indirdi.

— Ulan Pırpır, yoksa bu sefer de karakol binasını mı sattın? diye sordu.

Pırpır Enver,

— Yok ağa, bu sefer camiden yakalayıp getirmediler, dedi.

«Camiden yakaladılar» demek, hapisane dilinde «suçsuzum» demektir.

Ordakiler, Pırpır'ın bu sözüne güldüler.

Akşam, Kürk Abo'nun koğuşunda Pırpır'a ziyafet çekildi. Yemekten sonra, hapisane dilinde «sarı kız» denilen esrar doldurulmuş çift kâğıtlı cigara elden ele dolaştı. Birkaç kere dolaşan cıgaradan içine derin derin duman çekip boğulurcasına öksüren Pırpır,

— Ben kafamı tuttum, dedi.

Kürk Abo adamlarına,

— Postayı kurun! dedi.

Yere bir battaniye serildi. Erketeci kapıyı tuttu. Kürk Abo, kırmızı kuşağının arasından çıkardığı bir çift kemik zarı, yazmanın üstüne fırlattı.

Pırpır zarı avucundan salladı, salladı, elini «hıh!» diye bir ses çıkararak göğsüne vurduktan sonra fırlattı.

Oyuncu beş kişiydi. Zar elden ele dolaşıyordu.

Pırpır birkaç el üstüste verdi. Kendisine atılan zarı, sağ elinin tersiyle itti,

— Kesik! dedi.

Şans deniyordu. Ama yine verdi. Bir yüz lira fırlattı,

— Zarı sallayan,

— Önü arkası? diye sordu. ...

— Şano pano... Yirmi ön, seksen arka.

Bir düşeş yüz lirayı kaldırdı.

O gece Pırpır beş yüz lira ütüldü. Ertesi gece daha çok, daha ertesi gece daha da çok. Hep ütülüyordu.

On gün sonra Pırpır'da para suyunu çekti. Önce bavulda getirdiği ipek pijamayı, çamaşırları, sonra bavulları okuttu. Parmağındaki yüzükle, kol saatini daha önce rehine koymuş, ama rehinden kurtaramamıştı.

İdarede param var, diye Kürk Abo'dan borç istedi. Manoyu toplayan Abo,

— Postayı kesin! dedi.

Barbut kalktı. Abo, Pırpır'ın idarede parası olup olmadığını öğrenmek için adam yolladı. Pırpır'ın idarede on parası yoktu. Bunu öğrenince Abo, Pırpır'a iki tokat attı, kıçına bir tekme vurdu. Pırpır'ı başka koğuşa attılar. Pırpır yatağını da sattı, tam bir «Âdem baba» oldu.

Pırpır, hapisanede bu duruma düşünce koğuşta arkadaşlarına kendi maceralarını anlatırdı. Çok tatlı, sürükleyici bir anlatışı vardı. Onun dolandırıcılık hikâyelerini dinleyen herkes kahkahadan kırılırdı.

Hapisaneye Çevgenli Sülüman Ağa adında biri geldi.

Köyünün ağasıymış. Düşmanlarından birini, pararayla tuttuğu birine öldürtmüş. Sonra iş anlaşılınca kodesi boylamış.

Çevgenli Sülüman Ağa, ellisini geçgin, iri yarı bir adam. Meraklı, mal mülk sahibi olmak. Cinayeti de bu yüzden işletmiş. Köyün yarıdan çoğu onunmuş. Çift, çubuk, davar, sığır dolu. Bir de değirmeni var. Her hafta ziyaretine üç karısı birden, bir sürü de hısımı geliyor.

Koğuşta herkes Pırpır Enver'e,

— Ulan Enver, şu karakol hikâyesini anlatsana! diyor.

Pırpır belki yüz kere anlattığı karakol hikâyesini bir daha anlatıyor.

— Bir gün Yusuf'un kahvesinde rahmetli Banker Ali'yle oturuyoruz. Bir enayi kendi ayağıyle düştü. İşsizmiş, üstelik yeni de evlenmiş. Karısı da herifin işsiz olduğunu bilmiyor. İşe gidiyorum diye sabah evden çıkar, akşam eve dönermiş.

— Kahve köşelerinde sürtmekten bıktım artık, dedi.

Rahmetli Banker Ali,

— Senin hâline acıdım efendi, sana bir iyilik yapmak isterim, dedi.

Adam,

— Hay Allah senden razı olsun! diye duaya başladı.

Banker Ali beni gösterip,

— Bu arkadaş Emniyet âmiridir, sana bir iş bulur, dedi.

Ben hemen,

— Komiserlik yapabilir misin? dedim.

Adam,

...

— Valla bilmem ki... dedi, Benim pek o kadar okumam yazmam yoktur. İlk'i bitirdim.

— Daha iyi, dedim, bu okumuşlarda iş yok.Yufka yürekli oluyorlar. Bizim meslekte eline bir sanık düştü mü, Allah yarattı demiyeceksin. Vurduğun yerden ses gelecek.

Adam,

— Ondan yana korkma, dedi. Evvelallah'ın izniynen seni mahçup etmem.

Ben işim var, diye ordan çıktım. Banker Ali'yle adam kahvede kaldı. Banker Ali pazarlık etmiş.

— Ben on para istemem, benimkisi iyilik, demiş, ama emniyet âmiri 300 lira vermezsen seni komiser yapmaz.

Adam 300 lirayı vermiş.

Çevgenli Sülüman Ağa, sağ elini başına vurdu,

— Vay ulan vay, dedi, şu olan işlere bak be. Bu dünyada ne enayiler var!... Sonra Pırpır efendi?

Çevgenli Sülüman Ağa, Pırpır Enver'e, «Pırpır Efendi» derdi. Pırpır anlattı:

— O zamanın 300 lirası ne demek, simidin 3 bini... Akşam rahmetli Banker Ali'ynen buluştuk. Yılıbık Cafer'in bitirimhanesinde kerize oturduk. Sabaha ikimiz de nanay. Balat'dan Çarşamba'ya doğru çıkıyoruz. Köşebaşında kocaman ahşap iki katlı bir ev gördük. Üstünde bir mukavvaya «Kiralık hane. Müracaat: Yandaki berber» diye yazılı.

Rahmetli Banker Ali berbere girdi,

— Şu kiralık evi bir gezelim, dedi.

Evi gezdik. Banker Ali,

— Kaça? diye sordu.

Berber,

— Altmış lira, dedi.

Ben hemen,

— Tuttuk... dedim.

Berber,

— Kaparo verin! dedi.

— Ne kaparosu yahu, burası karakol olacak, dedim. Sen hemen «evim karakol olarak tutuldu, aylığı altmış liradan bir yıllık karısını peşin isterim!» diye İçişleri Bakanlığına bir dilekçe yaz! ...

Berber, bir senelik peşin parayı duyunca sevindi, Banker Ali'ye,

— Ben gidiyorum, sen evi bir daha iyice gez, taksimatı yap! dedim.

Ben gittim. Banker Ali, Berbere,

— Bu giden adam müfettiştir İstersen evi yüzelli liradan kiralar. Bu iş sana ikiyüz papele patlar. Ben sevabıma yapıyorum. Ama müfettiş para ister, demiş.

Berber de ikiyüz elli papeli toka etmiş.

Çevgenli Sülüman Ağa, sağ elini başına vurdu,

— Vay ulan vay... dedi, yahu şu dünyada ne hayvanlar var be... Bu kadar eşeklik de olur mu? Sonra Pırpır Efendi?

— Ondan sonra biz ikiyüz papeli alınca doğru gidip bir bayrak, satın aldık. Evin olduğu yerin adını sorup öğrendik. «Selâmün Kavlen Karakolu» diye bir levha yazdırdık. Levhayı evin kapısına çaktık. Bayrağı da evin ikinci katının balkonuna bir direkle astık.

Çevgenli Sülüman Ağa, kendi başına bir şaplak indirdi,

— Vay ulan vay, dedi, ulan Pırpır Efendi atıyorsun. Hiç öyle karakol olur mu?

Pırpır,

— Yalanım varsa şurdan çıkmaya kısmet olmasın, dedi. Yahu, o zamanın karakolları öyleydi; bir saç sobadan duman tüterse, odanın damı akarsa, iki kırık iskemleyle bir masa, bir de yanpiri dolap olursa, masanın üstünde de iğnelenmiş tomarla evrak durursa anla ki orası karakoldur.

— Sonra Pırpır Efendi?

— Sonra, ordan, bir gün önce adamı gördüğümüz kahveye gittik. Adam bizi bekliyor. Banker Ali adama,

— Senin işin oldu arkadaş, dedi. Selâmün Kavlen Karakoluna tayinini yaptırdık. Hemen bir komiser elbisesi yaptır, işe başla.

Adam, nasıl teşekkür edeceğini bilemiyor.

Ben adama,

— Yalnız dedim, karakol yeni kuruldu. Onun için kadro eksiktir. Bir kaç zaman için karakolda bir başına çalışacaksın. Bir aya kalmaz, polisler, bekçiler gelir.

Adamı alıp karakola götürdük.

Çevgenli Sülüman Ağa, bir elini başına vurarak,

— Vay ulan vay, dünyada ne eşekler var be!... diye bağırdı.

— Biz, iki gün sonra karakola gittik. Adam gıcır gıcır bir komiser elbisesi yaptırmış. Beni görünce ayağa fırlayıp selâmı çaktı. Baktık işler iyi. Banker Ali ile dışarı çıktık. Yoldan geçenlerden gözümüze kestirdiğimiz birini çevirdik.

— Biraz karakola kadar gelir misiniz?

Adam,

— Neden? diye sordu.

— Nedenini karakolda öğrenirsin.

— Benim karakolluk bir işim yok.

— Efendi, bizi zor kullanmaya mecbur etme! Kanun namına karakola kadar gel, işte o kadar

Adamı karakola soktuk.

Ben komisere,

— Yazın şunun hüviyetini dedim.

Odadan çıktım. Pazarlığı Banker Ali yapıyor. Herifin on beş kâğıt kesiyor. Adam yakasını karakoldan kurtarsın da onbeş değil, yirmibeş verecek.

Çevgenli Sülüman Ağa, elini başına vurup,

— Vay ulan vaay, diye bağırdı. Dünyada ne hayvanlar var be... Sonra Pırpır Efendi?

— Sonra birader, biz artık, yoldan geleni geçeni çeviriyoruz. Herifi, sözde sâbıkalılardan birine benzetiyoruz. Adam, ben o değilim, diyor. «Müdüriyete git de derdini anlat!» Hiçbir eksikliği yoksa nüfus kağıdını soruyoruz. Yoksa yandı. Günde on, onbeş kişiyi kesiyoruz.

— Vay ulan vaay... Dünyada ne sersemler var be...

— Derken kardeşim, komiser başladı, ben işleri bir başıma yetiştiremiyorum, buraya polis lâzım diye söylenmeye. «Ne işi birader?» diye sorduk. Bir tomar evrak çıkarmasın mı ortaya! Biz dışarda yol keserken, bizim karakola sahiden evrak gelirmiş, karakolu sahici karakol sanmışlar. Kavgacılar, dâvacılar, şikâyetçiler karakola dolarmış. Bizim komiser de onun bunun istidasını, ifadesini alıp Müdüriyete gönderirmiş. Dahasını söyliyeyim mi, Müdüriyetten de cevaplar, emirler, yazılar gelmeye başlamış.

Çengenli Sülüman Ağa,

— Vay ulan vaay... dedi, atıyorsun ulan Pırpır Efendi.

Pırpır Enver elindeki dolma kalınlığında içi esrar dolu cigarayı öptü,

— Atıyorsam, nah şu nimet çarpsın... dedi. Ben rahmetli Banker Ali'ye «oğlum hemen tüyelim, enseleneceğiz» dedim.

O,

— Daha dur bakalım, diyor.

Bigün de karakola geldik, içerde bizim komiserden başka iki de başka polis var. Bizim komiser,

— Müdüriyete kadro eksiğinin tamamlanması için yazmıştım, şimdilik bu arkadaşları göndermişler dedi.

Bizim karakol, basbayağı, sahici karakol oluyor. Ama biz yine işleri yürütüyoruz. Gelgelelim kira için İçişleri Bakanlığına yazılan dilekçe işi bozdu. Bir de üstelik bizim komiser «iki aydır maaş almadım» diye yazmış. Devletten para istenir mi yahu? Hiç para istenmese, bizim karakol bal gibi yürüyüp gidecek. Komiser aylığını, ev sahibi de kira isteyince «bu Selâmün Kavlen Karakolu da nereden çıktı? Gidip hele bir bakın!» demişler. Biz de yoldan geçen birini, üstünde nüfus kâğıdı yok, diye karakola tıkmışız. Bir de içeri girdik ki, bütün Müdüriyet içerde. İkinci Şube memurları bizi görünce «Ulan Pırpır, ulan Banker Ali, biz de sizi arıyorduk» diye bileğimize yapıştılar. Bizim komiser de içerden, müdüriyetten gelenlere bar bar bağırıyor: «Yahu, ben bu Selâmün Kavlen Karakolunun iki aydır resmen komiseriyim!..»

İşte o karakol hikâyesi böyle... Bizi enseleyip içeri tıktılar.

Çevgenli Sülüman Ağa, alnına bir şaplak daha indirdi.

— Vay ulan vaay, diye bağırdı. Yahu şu dünyada ne adamlar var be...

Pırpır Enver hergün bir başka hikâye anlatıyordu. Beyazıt yangın kulesini ikibin liraya nasıl satmış? Hikâyeyi dinlerken Çevgenli Sülüman Ağa, sağ elini ayasını belki on kere başında şaplatıp,

— Vay ulan vaay... diye bağırıyor, yahu şu dünyada ne hırtlar var be... Ulan, Beyazıt kulesi de satın alınır mı be?...

Pırpır Enver'e,

— Ulan Pırpır, Köprü'yü nasıl satın? Anlasana şunu, diyorlar,

Pırpır, ağzından bal akarak tatlı tatlı Galata Köprüsünü üç bin liraya nasıl sattığını anlatıyor. Çevgenli Sülüman Ağa o anlatırken hop oturur hop kalkıyor:

— Vay ulan vay... Köprü satın alınır mı? Dünyada ne hıyarlar var be...

Pırpır Enver'in üstüne düşüyorlar:

— Pırpır, tamvayı nasıl satmıştın anlatsana-..

Çevgenli Sülüman Ağa,

— Yok deve!. diyor, ulan hiç tramvay satılır mı?

Pırpır Enver, tamvayı nasıl sattığını anlatıyor.

Çevgenli Sülüman Ağa,

— Vay ulan vaaay... diye bağırıyor, demek bu dünyada tramvayı da satın alacak öküzler var ha...

— Ulan Pırpır, Eminönü meydanındaki saati nasıl satmıştın?

Pırpır anlatıyor. Çevgenli Sülüman Ağa şaşırıyor. Etraftan,

— O daha bişey değil, bu Pırpır tirenleri satar, denizi bile satar be... diyorlar.

Sülüman Ağa,

— Yahu, diyor. Bu zamanda da böyle enayiler, böyle hayvanlar var demek?

Pırpır Enver'le Çevgenli Sülüman Ağa çok iyi uyuştular, sıkı fıkı arkadaş oldular. Hep beraberler. Hapishanenin bahçesine çıkıp fısıl fısıl birşeyler konuşuyorlar.

Cezaevinin iki bahçesi var. Orta bahçe, bir de üst bahçe. Üst bahçenin otları adam boyu büyüdü.

Bir zaman sonra Pırpır Enver, yine Kürk Abo'nun koğuşunda görünmeye başladı. Yine kumara oturuyor. Her gece beş-altıyüz lira ütülüyor.

Bir akşam üzeri, hapishane bahçesinde acı acı bir çığlık duyuldu. Herkes sese koştu. Çevgenli Sülüman Ağa almış Pırpır'ı ayağının altına, vuruyor, ha vuruyor. Pırpır cıyak cıyak bağırıyor. Sülüman Ağa'nın elinden Pırpır'ı kurtarmak çok zor oldu. Biraz daha kurtarmasalar Pırpır can verecekti.

Çevgenli Sülüman Ağa'ya Pırpır'ı neden dövdüğünü soruyorlar, bir türlü söylemiyor. Neden sonra iş anlaşıldı. Pırpır Enver, hapisanenin üst bahçesini Çevgenli Sülüman Ağa'ya beşbin liraya satmış, paranın hepsini de alıp kumara vermiş.

O günden sonra koğuştakiler ne zaman Pırpır'a,

— Ulan Pırpır, anlat şu tramvayı nasıl sattığını... deseler, Çevgenli Sülüman Ağa hemen koğuştan dışarı fırlar, Pırpır hikâyesini bitirmeden içeri girmezdi.

BEN GÖSTERİRİM SANA

KADIKÖY'den kalkan vapurda, bir adam arkadaşına anlatıyordu:

— Bu sabah evden çıktım, tamvaya binecektim. Tramvay yoluna çıkan sokak, dikine iner. Durak da uzaktan görünür. Baktım, durakta tramvay var. Hemen koştum. Tam tutamağına elimi atacakken tramvay kalktı. Yetişeyim diye arkasından koştum. Vatman, dikiz aynasından beni görür. Dursa ya... Büsbütün hızlandı. Bu tramvaya yetişemezsem belki yarım saat bekliyeceğim. Tabanları kaldırdım, ben de hızladım. Ama tramvay aldı gidiyor, yetişecek gibi değil. Durdum. Ben durdum, tramvay da 20-20 adım ileride durdu. Demek vatman insan evlâdıymış. Yetişemiyeceğimi görünce tramvayı durdurdu. Bir koşu daha tutturdum. Beş-altı adım kala, yine kalktı tramvay. Hem koşuyorum, hem.

— Vatmaan! diye bağırıyorum.

Tramvay yavaşlar gibi oldu. Yetiştim, ayağımı atarken yine hızlandı.

Kapıdaki yolcular elimden tutup çekme-

seler düşebilirdim. Arka kapıdan içeri girip canımı kurtarınca vatmana söylenmeye başladım. Yolculardan biri,

— Size yaptığı daha bişey değil. Öteki duraklarda neler yapacak, onları görün... dedi.

Tramvay çok dolu. Benimle konuşan adamla kapıda duruyoruz. O adam.

— Durağa geliyoruz, bakın şimdi ne yapacak... dedi.

Durağa on adım kala vatman tramvayı durdurdu. Durakta bekleşenler, tamvaya binmek için bize doğru koşarlarken, bir takım yolcular da inmeye çalışıyorlar ama, tramvay durağa gelmeden durduğu için, hazırlanamamışlar. Kimisi yerinden daha yeni kalkıyor. Tramvay kapısında inenlerle binenler arasında karambol oldu. Herkes birbirine «insene!» «binsene!» diye bağırıyor. Bu karışıklık sırasında tramvay birden kalkmaz mı! İnmek isteyen bir kadın yere yuvarlandı. Onun arkasından bir yaşlı erkek de atlayım derken kapaklandı. Binmek isteyenlerden hiçbiri binemedi. İçerdeki yolcular söylenmeye başladılar. Ama her söylenen, vatmana değil, yolculara söyleniyor.

— Mâdem ineceksin, zamanında davransana ...

— Vaktiyle kalksanız olmaz mı?

Binemiyenler de tramvayın arkasından koşuyorlar. Durağı 20-30 adım geçince vatman tramvayı bir daha durdurdu. Tramvayın durmasıyla kalkması bir oldu. Kimisi düştü, kimisi yuvarlandı. Bir iki kişi de ancak binebildi.

İçerdekiler, yine öbür yolculara söyleniyorlar:

— Tramvay durduğu zaman binsenize...

— Tramvaya atlanır mı?

— İyi oldu, düşsünler de akılları başlarına gelsin...

— Yahu, zavallı vatman ne yapsın, adamcağız tramvayı iki kere durdurdu.

Benimle konuşan adam,

— Gördünüz ya, dedi, bu daha bişey değil, Kadıköy'e gidene kadar, bakın, daha neler yapacak...

Adamın lâfını bitirmesine kalmadı, tramvay birden zınk diye durunca hepimiz, sanki önümüzdekini dövecekmişiz gibi birbirkimizin üstüne fırladık. Bir kadının kucağındaki üç-dört yaşında bir çocuk, bir yaşlı adamın ensesine sıçradı. Benim başım, tramvayın iç kapısının pervazına çarptı. Hep birden öne doğru yüklendik. Birbirinin ayağına basan, ezilen, düşen... Biz şöyle doğrulup dengemizi bulalım derken tramvay nasıl zınk diye durduysa yine öyle birden yürüdü. Bu sefer öne yıkılanlar, hep birden geriye devrildik. Birbirimizin kucağına düştük. Demin alnım kapıya çarpmıştı, bu sefer de şişman bir kadın göğsümün üstüne düşünce ensem, tamvayın kapı demirine çarptı. Dengemizi bulur bulmaz oturdukları için, her nasılsa bu kazadan kurtulan birkaç yolcu öbürlerine söylenmeye başladı:

— Tramvayda durmasını bilmiyorlar ki...

— İnsan tramvayda sıkıca tutunur.

Benimle konuşan adam.

— Bunlar daha bişey değil, Kadıköy'e gidene kadar neler olacak, neler, dedi.

Neler olacağını her durakta, her iki durak arasında, olunca görüyordum. Tramvay, ya duraktan biraz önce, ya biraz sonra duruyordu, İnecekler inmeden, binecekler binmeden kalkıyor, her durakta bir kaç kişi yuvarlanıyor, düşüyordu. Duraktan kalkınca binemiyenler, tramvayın arkasından koşuyorlar. Tramvay durur gibi oluyor, koşanlar yetişirken, tramvay yine hızlanıyordu. Durak aralarında da, tramvayın birden hızı kesilince ileriye yıkılıyorduk. Birden kalkınca da tramvay, geriye yıkılıyorduk. Hele virajlarda, ya sağa, ya sola düşüyorduk. Bir seferinde tramvayda ters durmuş bir adamla burun buruna çarpıştık.

Benimle konuşan adam, tekrar,

— Daha neler de neler olacak Kadıköy'e kadar, dedi.

— Ben hep tramvayla gider gelirim, böyle şey ilk defa başıma geliyor, dedim.

— Tabi, dedi, bir daha tramvaya binmeden vatmana iyice bakın, eğer vatman Salih'se o tramvaya binmeyin. Ben her sabah öyle yapardım ama, bu sabah aceleden vatmanın kim olduğuna bakamadım. Salih'in vatman olduğu tramvaya binilmez.

— Başımıza bir kaza gelmeden, insek şu tamvaydan...

— Nasıl ineceksiniz? İnmek kolay mı? Bir kere bir yanlışlık yapıp binmişiz. Nasıl inersiniz? İnsan ineyim derken, Allah korusun te-

pe-taklak gelir. Görmediniz mi kaç kişi yuvarlandı. Ben Kadıköyü'ne gelip de, vatman Salih inmeden, katiyyen tramvaydan inmem... Ay, ay, ay... Aman sıkı durun, iyi tutunun...

Demeğe kalmadı, yine birbirimize girdik. Bir çuval içine doldurulmuş kediler gibi, tutunalım derken birbirimizi tırmaladık.

— Bu Salih kim? diye sordum.

— Şöyle sağlam bir yerlere tutunun da anlatayım, dedi. Bu Salih, benim çocukluk arkadaşımdır. Bir mahallede otururduk. Bir mektebe giderdik. Bunlar bizim mektepte iki kişiydi. Biri bu, Salih, biri de Reşat... Reşat'ı bilirsiniz. O milyoner oldu şimdi!

— Hangi Reşat bu?

Bana adam, Reşat'ın hangi Reşat olduğunu anlatınca şaşırdım.

— Ya... Demek Reşat sizin sınıf arkadaşınız?..

— Evet, bu Salih, Reşat, bir mahalle çocuğuyuz. Hep bir mektebe giderdik. Reşat'la, Salih'in huyları çok birbirine benzer. İkisi de tembel, uyuntu, huysuz, arsız çocuklardı. Bu yüzden, adam oluncaya kadar herkesten dayak yediler. Dayak yedi dersem, şaşarsınız. Bu Salih'le Reşat dayak yemeden duramaz olmuşlardı. Dayak için kaşınırlardı. Aman durağa geliyoruz, sıkı durun.

Salih'e Sümüklü Salih, Reşat'a da Sidikli Reşat derdik. Bunlar, mahallenin, mektebin yüz karası idi. Her sabah bizim mahallenin iki evinden feryat yükselir. Biri Reşat'ın, biri de Salih'in feryadı. Bunlar bir post ababalarından, bir posta analarından dayak yerler. Hiçbigün bu ikisi tam zamanında mektebe gelmez. Biz sınıfa gireriz, ders başlar, biraz sonra Reşat pantalonunu, Salih de sümüğünü çekerek içeri girer. Öğretmenin de canına tak demiş, bunlara basar sopayı...

Reşat'la ben, bir sırada otururduk. Bu Salih de benim arkamdaki sırada oturur. Hoca ders anlatır, bunlar da bütün ders boyunca burunlarını, içlerini, çeke çeke ağlarlar. Onun için Reşat'ın bir adı Sidikli Reşat, bir adı da Çekçek Reşat... Bunların ikisinin de bir huyu var, dayak yerken, ağlarken «ben sana gösteririm, ben sana gösteririm» diye mırıldanır dururlar. Biri yanımda, biri arkamda olduğu için ben bunların durmadan «Ben sana gösteririm» dediklerini hep duyardım.

Aman, bacaklarınızı iyice açın da, dengeniz bozulmasın.

Sonra efendim, ders arasında bunları muallim bir de derse kaldırır, ikisi de bişey bilmez. Vazifelerini yapmamışlardır. Ya kalemleri yoktur, ya kitapları. Ders arasında da bir güzel sopa yerler. «Ben sana gösteririm» diye ağlar dururlar.

Ara paydosu olur. Çocuklar durmaz, bu Reşat'la Salih'i pataklarlar. Dayağı yedikçe «ben sana gösteririm!» diye bağırırlar. Onları döven de kızar «Ulan sen bana ne gösterecekmişsin? Göster de göreyim!» diye daha çok döver.

Sonra derse gireriz, bunları öğretmen döver. Eve giderler, anneleri döver. Sokakta arkadaşları döver. Akşam da babaları eve gelince döver.

Uzatmıyalım kardeşim... Aman viraja geliyoruz, sıkı durun... Bunlar dayak yiye yiye büyüdüler. Ben bu Salih'le Reşat'a, ikisine ayrı ayrı dedim ki,

— Yahu, dayak yerken «Ben sana gösteririm» deme... Daha çok dayak yiyorsun... Sen ne gösterebilirsin?

İkisi de hemen aynı cevabı verdiler. Bunlar, çok büyük adam olacaklarmış. İşte o zaman göstereceklermiş.

Sonra efendicağızıma söyliyeyim, bu Salih fakir çocuğu olduğundan orta mektepden sonra okumadı. Öbürü, Reşat, o da zengin çocuğu olduğundan okudu, liseyi, üniversiteyi bitirdi. Biz, Reşat'ı kaybettik. Ama bu Salih'i arada bir görürdüm. Çok sürüngü zavallı. Hangi işe girdiyse tutunamadı. Yine her zaman «ben sana gösteririm» der dururmuş ama, zavallının eline bitürlü fırsat geçmedi ki, göstersin... Bir zamlar, vapur biletçisi oldu. Bitürlü gişeyi zamanında açmaz. Vapur gelir, yolcular çıkar, ahali yığılır. Tam vapur kalkacağı zaman gişeyi açar. Yolcuların yarısından çoğu bilet alamaz, ya biletsiz binerler, ya vapuru kaçırırlar. Ama «ben sana gösteririm» diyen Salih insanlara göstereceğini gösterdiği için memnun... Sonra şikâyetler olmuş, Salih'i gişe memurluğundan alıp, iskele memuru yapmışlar. Bu sefer de iskelenin kapısını bir türlü açmaz. Tam vapur kalkacağı zaman iskelenin kapısını açar. Açmasiyle de vapurun kalkması bir olur, yolcuların, yarısı bile binemez! Hele yolculardan biri, açılan vapura atlarken denize düşerse, Salih'i görmeyin: Sevinçten ağzı kulaklarında!

Şikâyetler çoğalmış, Salih'i işten atmışlar. Bir gün otobüse bindim. Önümdeki şöför, boyuna:

— Ben sana gösteririm, ben sana gösteririm, diye söyleniyor.

Bir de baktım, bizim Sümüklü Salih. Otobüsü duraktan ya ilerde, ya geride durduruyor. Yolcular koşuşuyor. Bir yolcu tam binerken, düğmeye basıp otobüsün otomatik kapısını kapatıyor. Yolcu, yarısı otobüsün içinde, yarısı dışında, kapıya sıkışmış, barbar bağırıyor. Salih de otobüsü hızla sürerken, memnun, dudakları kıpırdıyor:

— Ben sana gösteririm-..

Efendim, bunu şoförlükten de atmışlar. Bir sabah, her zamanki gibi Bostancı'dan tramvaya bindim. Ama tramvay, bir başka türlü gidiyor. Tramvay değil, felâket arabası! Bir de öne gidip baktım ki, vatman bizim Salih değil mi... O günden sonra, tramvaya binmeden vatmanın kim olduğuna bakarım. Sümüklü Salih'se, binmem. Bugün aceleye geldi de bakamadım.

Ben adama sordum:

— Peki, öteki ne oldu?

— Kim? Çekçek Reşat mı? Yâni Sidikli Reşat... O da tıpkı bunun gibi. Yalnız o, tramvay idare etmiyor da daha büyük işler idare ediyor: Şirketler, mirketler, fabrikalar mabrikalar, filân idare ediyor, karaborsayı, maraborsayı idare ediyor. Onun için Reşat'ın «ben sana gösteririm!» diye, herkesi nasıl sarsıp silkelediğini fark edemiyoruz. Tıpkı, ne gibi biliyor musun? Fırıldağın döndüğünü görürüz de, çok büyük olduğu için, dünyanın döndüğünü fark edemeyiz. Sidikli Reşat, çok büyük, milyonluk işler idare ettiğinden, insanları sallayıp, sallayıp nasıl yıktığını, anlayamıyoruz. Bu zavallının gücü, bir tramvaya yetiyor. Ama öteki?.. Maaazzallah... O bir âfet o bir felâket, o... Aman Kadıköy'e geliyoruz, öne geçelim!

Öne geçtik. Vatman, önündeki kolu, büyük bir hınçla,

— Hıhh!.. diyerek çevirdi. Araba zınk diye durdu. Yolcular birbirinin üstüne yıkıldılar, kimisi de kapılardan döküldü. Vatman «ben sana gösteririm!» diye söylenmedi ama, candan-yürekten «hıhh!» deyişinden, gözlerindeki sevinçten içinden böyle dediği okunuyordu.

Önce Vatman Sümüklü Salih arabadan indi, biz arkasından indik. Canımızı kurtardık çok şükür. Aklınızda olsun, onun sürdüğü tramvaya binmeyin. Şöyle orta boylu, şişmanca, mavi gözlü bir adam...

YERLİ AMERİKALI

Gar Lokantasının geniş duvarı dibindeki masalardan birinde bir genç erkek bir başına oturmuş içiyor. Bu genç erkeğin, Gar Lokantasında bulunanların dikkatini üzerine çekmesi, bir başına oturup rakı içmesinden değil. Kendi kendine konuşuyor da ondan herkes ona bakıyor. Kendi kendine konuşan insanlar da çok görülebilir. Ama bu delikanlının konuşması, ister istemez gözleri kendisine çekiyor. Başı önünde, eli çatalında fısır fısır konuşurken, birden gülmeye, sonra yüksek sesle konuşmaya başlıyor. Yumruğunu masaya vuruyor, başını iki elinin arasına alıp saçlarını darmadağın ediyor.

Onu gözleyenler, bir acıma duyuyorlar da, gözleri onunkiyle karşılaşırsa delikanlı utanır diye ona açık açık bakamıyorlar.

Gar Lokantasına bir Amerikalı girdi. Bu adamın Amerikalı olduğunu gösteren ayrı üniforması yok ama, alâmetlerinden az çok bu Amerikalılar ayırt ediliyor. Ayakkapları dar, uzun. Pantalon da daracık, kalçaya sıkı sıkıya oturmuş. Belli, içeri giren delikanlının, şapkasını kafasının gerisine atışından, yalpalayarak yürüyüşünden, giyiminden Amerikalı olduğu belli. Kendikendine konuşarak rakı içen genç erkeğin masasının yanındaki masaya geldi, oturdu. Garsona bire söyledi. Amerikan delikanlısı da, oradakiler gibi kendikendine konuşan delikanlıya bakmaya başladı. Baktı, baktı, sonra sandalyesini onun masasına çekerek.

— Müsaden var mı arkadaşım, burada oturabilir miyim? dedi.

Amerikan delikanlısı, Tahtakale ağzıyla çok güzel Türkçe konuşuyordu. Kendikendine konuşan delikanlı,

— Ne demek, buyur arkadaşım, dedi.

Sonra çatalı tabağına vurarak,

— Garson! diye bağırdı.

Garson geldi.

— Bir servis getir beye, bir de kadeh!..

Afili Türkçe konuşan Amerikalının önüne kadeh kondu. Kendikendine konuşan delikanlı kadehleri doldurdu,

— Şerefe!..

— Şerefe arkadaşım.

— Ben seni, namussuzum, Amerikalı sandım. Vitrinin Amerikan vitrini. Aşkolsun, numaranı kıyak çevirmişsin. Bu yollar sana helâl olsun arkadaşım.

— Eh, yarım Amerikalı sayılırız. Ben de şu masadan dikiz ettim seni. Baktım, bozulmuşsun arkadaşım. Başımızdan çok geçtiğinden çaktım. Bozulan delikanlının mededine koşacaksın. Delikanlılığın raconu bu.

— Eyvallah arkadaşım. İyi dedin, bozulmuşum.

— Karı dalgası mı?

— Üstüne bastın arkadaşım.

Bunu söyledikten sonra, göğsünü iki kere yumruklayıp,

— Ah ulan ah-... Ah ulan!... diye bağırdı.

«Ah» çekerken gırtlağı söküleceek gibi «ah»ların üstüne basıyordu. Ağzını açtıkça, alev fışkıracaktı sanki...

— Yanıyorum arkadaşım, yanıyorum...

Amerikalı gülerek,

— Bozulma arkadaşım, bozulma, dedi. Delikanlılıkta olur bu dalgalar.

— Topunu temizliyeceğim, ulan bana ha?... Perihan'ı da, sülâlesini de kaldıracağım ortadan. N'olacak, be arkadaşım? Şurada Azraillen kardeş olsam, on sene daha yaşarım yaşamam. Temizlerim mikropları...

— Yavaş ol arkadaşım. Boş ver bu dalgalara da dökül!... Döküldükçe açılırsın...

— Abi, bu Perihan denen kız...

— Sana boş mu verdi?

— Bu Amerikan dalgaları modası çıktı çıkalı beni boşladı.

— Çaktım, dedi, çaktım dalgayı âbi... Beş dakka taş koy da beni dinle. Karşıdan bi dikiz ettim, baktım dalganı bulmuşsun, kendikendine nutuk çekiyorsun. Ulan, bu bizim derdimizden dedim. Nasıl da bildim be... Arkadaşım, tıpkısına senin başına gelen bana da geldi. Bir kıznan işi pişirdik. Sinema locasına gidiyoruz, kız filimdeki Amerikan oğlanına bakıp iç geçiriyor. Ulan!... Bir, iki... Filmde heyecanlanıp boynuma sarılınca, »Kis mi, kis mi!» diye inliyor. Araba bu bana «Brando.. Brando...» diye sesleniyor. Ulan bu Brando da kim? Filmde oynayan artizmiş. Başka filme gidiyoruz. Gaco heyecanlanıp «Ceymis, Ceymiş...» diye boynuma sarılıyor. Ulan, ben bu artizlerin vekili umumiyesi miyim? Kıyak iş, kız bana bakıp, onları görüyor. Malebicide iki tokat attım, «bas ulan!» dedim, «Ceymis nerdeyse oraya git.» Di mi ya... Derken arkadaşım, bi başka kız bulduk. Benim niyetim sağlam. Velâkin, kız üç tane Türkçe söylese, otuz tane Amerikanca döktürüyo, «Yavrum, bu ağızları bırak, çakmıyorum.» Bi Amerikan şarkısına başladı mı, tamam... «Ay lav yu, Ay lav yuu...» bırak kızım bu dalgaları. Yok. Ulan ben senin Av lav yu'ndan başlarım.

Derken arkadaşım, baktım olacağı yok «hadi yavrum, gülegüle» dedim, kızı bayılana kadar marizleyip, gönül rızasıyla ayrıldım. Ondan sonra arkadaşım, kıyak bir kız buldum. Ne yalan söyliyim, niyetim sağlam, kıznan evleneceğim. Velâkin, kızın gözü Amerikalıda. Bir Amerikan gemisi gelmiyor mu, kız rıhtımda volta vuruyor. Anasına,

— Nerde ulan kız? diyorum.

Kocakkarı mırın kırın ediyor. «Ulan bugün Amerikan gemisi beldi mi?» «Geldi.» Tamam, Kızı, rıhtımda enseliyorum. Arkadaşım, bu Amerikan dostluk münasebetiynen her gün bi Amerikan gemisi gelir. Kızı, rıhtımdan sökmenin mümkünü yok. O sırada bir arkadaşım evlendi. Çocuğu oldu. Çocuğa bi baktım, vay anasını, ulan çocuk hâlis muhlis Amerikan çocuğu. Kafa topatan kavunu gibi uzamış. Arkadaşa: «Ulan bu ne?» dedim. Karı kısmı gebeyken aşerdiği zaman kimin suratına bakarsa çocuk ona benzermiş. İmanım, karıların gözü, bizim suratımızı görmüyor ki... Nereye baksa Amerikalı. Senin anlayacağın, çocuğu kendimize benzetmenin mümkünü yok.

Neyse arkadaşım, biz bi kızlan arayı yaptık. Kız, ehli namus. «Bak yavrum» dedim, «Amerikan suratına bakmak yok. Nereye bakarsan bak, Amerikana bakma...»

Biz ona öyle dememişiz, gir Amerikalı denizcinin koluna, efendime söyliyeyim, Beyoğlu'nda fing at demişiz. Biliyor musun arkadaşım. Allah seni inandırsın, bi fiske vurmadım. Kendikendime kahrettim. Böyle senin gibi içip içip, kendi kendime nutuk çekmeye başladım.

Yahu, evlenemeyeceğiz be... Ulan işe bak bi aile yuvası kuramıyacağız. Kahrettim arkadaşım. Ulan, dedim, ben size gösteririm. Bir ecnebiye gemisine tayfa yazıldım, gurbete çıktım. İsveç gemisinde, İlgiliz gemisinde, Amerikan gemisinde dolaştım durdum. Bu Amerikancayı iyicene söktüm. Ulan karı milleti, ben sizden intikamımı almaz mıyım? Nasıl oldum arkadaşım, işte böyle; tığ gibi Amerikan... Var mı ulan bi diyeceğiniz? Amerikansa, işte Amerikan olduk. Altı sene anam, babam, Altı senede işte bu gördüğün gibi Amerikan oldum. Bi gemiynen buraya geldim. Yemin etmişim karı kısmına Türkçe bi tek lâf yok. Rıhtıma çıktım, yürüdüm. Karılar, kızlar, gözümün elifine bakıyor. Ulan, ben size kazık atmaz mıyım? Karaköy'den yürüdüm. Bana bakanların hiç birini gözüm tutmadı. Altı sene, Amerikan olacağım diyerekten iflâhım kesilmiş. Bunlara bakar mıyım hiç? Bana kadın milletinin feriştahı olmalı.

Beyoğlu'na çıktım... Üç kız önümde fıkır fıkır fıkırdıyor. Arkadaşım, kız ama, ne diyorum sana, kız be... Gözünün içine baka baka öl! Üç kızı bir porsiyona koy, ekmeğin dilimine tereyağı gibi süre süre, ye! Kızlara yanaştım, Amerikanca,

— Affedersiniz, ben buranın yabancısıyım. Su içmem iktiza etti. Nerede bu işi yapabilirim? diyerekten sordum.

Kızlar kıkır kıkır güldüler. Benim Amerikan çaylağı olduğumu şıp diye çaktılar.

— Buyrun, biz size içirelim, dediler.

— Aman içirin, yandım,

Kızlar başladılar birbirleriyle Türkçe kavgaya. Biri, malebiciye sokalım, diyor. Biri orda bir otel varmış, oranın gazinosuna sokalım, diyor. Sarışını da,

— Bizim eve götürelim! diyor.

Götürün be. Ulan imansızlar, götürün de nereye götürürseniz götürün. Yolda kızlar Türkçe kavgaya başladılar.

— Kardeş, malebicide ayıp olur. Sen, bizim malebicileri bilmez misin?

— En iyisi otel... Terasına çıkarız. Yabancıya karşı... di mi ya...

— Canım, eve neye götürmüyoruz? Hem de herif bizim misafirperverliğimizi görür.

Baktım, kavga uzuyor. Ben gene Amerikanca,

— Bi soğuk bira olsa da hep beraber içsek... dedim.

Otelin terasına çıktık. Konuşmaya başladık. Kumral kız,

— Siz buraya hangi sebepten geldiniz? diye sordu.

— Ben turistim, dedim. Ben, dünyanın her bir yanını dolanırım. Şimdilik te buraya geldim.

— Burasını nasıl buldunuz?

— Olursa bu kadar olsun... Hiç bi bööle güzel yer görmedim. Hele sizin kadar güzel kız bi yerde yok. Ben sizin erkeklerinizi kavuklu, kadınları da çarşaflı bilirdim.

Kızlar kıkır kıkır gülüyor. Fındık kurdu esmer,

— Bizim evlerimizi de görün, dedi, sizin evlerinizden hiç farkı yok. Görseniz, şaşar da kalırsınız.

— Aman, dedim, evlerinizi de görmeyi o kadar isterim ki...

Aman babam, kızlar yeniden Türkçe üzerine neşriyata başlamadılar mı? Sarışını,

— Ah, diyor, şu buruna bak kardeş, ne burun... Bu Amerikalıların burnu bi başka oluyor. Hiç bizimkilerin burnuna benzemiyor.

Benzemez. Arkadaşım, komşunun tavuğu komşuya kaz görünür, demezler mi? Ulan, bu benim burnum eski burnum değil mi? O da mı Amerikan oldu. Eskiden hiç bir karı burnumu beğenmezdi, şimdik ne oldu?

— Boynu ne kadar uzun. Bu Amerikalıların boynu uzun oluyor.

Derken arkadaşım, kızlar, sen eve götüreceksin, ben götüreceğim, diye çingar çıkardılar. Türkçe bilmemiş olduğumdan,

— Şunu sıraya bindirin. Hepinize bir bir uğrarım... diyemiyorum.

Kızlar, birbirlerinin gözünü oyacak. Derken kura çektiler,

— Ne oluyor? dedim.

— Sizi misafir etmek için kura çekiyoruz, dediler.

Ben, sarı kızın üstünde kaldım. Bakırköy'de oturuyormuş. Hep birden trene bindik. Kızlar, benimle bağıra bağıra konuşup, etrafa caka yapıyorlar. Bir kelime İngilizce söyleyip basıyorlar kahkahayı...

Sarı kızın evine gittik. Kızın bi de abiası var. Anası, babası bana pervane oldular. Koyacak, oturtacak yer bulamıyorlar. Misafirler çağırıp, beni gösteriyorlar... Her gelen,

— Aman, kendimizi iyice tanıtalım. Bir kaç gece de bizde misafir kalsın, diyor.

Arkadaşım, sarı kız, esmer kız, beyaz kız, kumral kız... Ablası, yengesi, anası... Babası, oğlu... Amcası... Kekâh... Çaktın mı arkadaşım? Sen şimdi of puf etme. Doğru bir ecnebi gemisine tayfa yazıl, buradan cızlamı çek. Üç, dört sene sonra dön... Dön de o zaman sana boş veren karıyı gör. Mıhladız görmüş iğne gibi, arkandan koşar. Bak ben meselâ, bi ay dayanamadım da, yine bi gemiye atlayıp gidiyorum. Arkadaşım boş ver. Sen gel, bizim gemiye tayfa yazıl. Böyle yanıp tutuşacağına, kendikendine nutuk çekeceğine biraz da karılar nutuk çeksin!... Hadi arkadaşım, şerefe!..

— Şerefe!...

BÜYÜK ADAMIN YEĞENİ

BİZ, dairede kardeş gibi geçiniriz. Hepimiz eski memuruz, kaç senedir birbirimizi tanırız. Öyle aramızda dedikodu filân olmaz. Herkes birbirini sever sayar. Hani akraba gibi bişey olmuşuz.

Biz tatlı tatlı geçinip giderken, günün birinde müdür, bizim kısma girdi. Yanında bir delikanlı. Doğrusu artist gibi bir oğlan. Saçlarını bir kuru biryantinle iyice macunlamış, bakınca insanın gözü kamaşıyor. Müdür, biraz saygılı, biraz babacan, delikanlının omuzuna elini koymuş, önce delikanlıyı içeri buyur etti, arkadan kendisi girdi. Ayağa fırladım, arkadan arkadaşlar ayağa kalktılar.

Bizim Müdür çok iyi adamdır ama, çok da serttir. Hiç birimize yüz vermez. Bizim odaya da hiç gelmezdi. Bu gelişinde bir iş var. Delikanlıya bakıyorum, bişeye benzetemiyorum. Bir yüksek âmir desem, hiç benzemiyor. Hoş şimdi gencecik çocuklar müfettiş oluyorlar ama, bu öylesi de değil. Müdür bunu, neden böyle koltukluyor?

Müdür, delikanlıyı benim önüme getirdi, ilkin benimle, sonra ötekilerle tanıştırdı:

— Tekin Bey...

Tanışma bittikten sonra Müdür,

— Tekin Bey, sizin kısımda çalışacak, dedi. Ben şimdi daire müdürüne söylerim, bir masa, koltuk göndersin.

Ben bir pot kırdım,

— Ne işde çalışacak? diye sordum.

Müdür kıpkırmızı oldu,

— Ben sonra söylerim size... dedi.

Delikanlıya döndü, boş bir saldalye göstererek,

— Siz şimdilik şöyle buyurun, oturun, ben sizin için masa getirtirim, dedi.

Müdür çıktı. Hepimiz göz kuyruğu ile Tekin Bey denen delikanlıya bakıyoruz. Bacak bacak üstüne atmış, kolunu da benim masama dayamış, cigarasını tüttürüyor.

— Hoş geldiniz oğlum, dedim.

— Hoş bulduk, dedi.

Arkadaşlar da delikanlıya hoş geldiniz, dediler.

Bir zaman öyle durduk. Delikanlı,

— Siz, burada ne yaparsınız? diye sordu.

— Biz mi? Burası üçüncü kısım. Bize gelen evrakın muamelesini yaparız.

Ne yaptığımızı anladı mı bilmem ama,

— Sıkıcı bir iş dedi.

Amma terbiyesizlik...

— Sıkıcı mıkıcı ne yapalım, işimiz... dedim.

Biraz sonra odacı geldi,

— Müdür Bey, sizi istiyor, dedi.

Hemen fırladım, önümü ilikleyip, müdürün kapısını vurdum, içeri girdim.

—O gelen kim biliyor musun?

— Bilmiyorum dedim.

— Aman ha... dikkatli olun. Fişgittin Beyin yeğeni...

— Yaaa-..

Ağzım açık kaldı.

— Sabehleyin Fişgittin Bey telefon etti. «Size yeğenimi göndereceğim, münasip bir iş verin» dedi. İki saat sonra da bu delikanlı geldi. «Amcam size telefon etti mi benim için?» dedi. «Etti» dedim. Ama ben delikanlının ahvalini pek beğenmedim. «Nasıl bir iş istersiniz?» diye sordum. «Bu meseleyi amcamla görüşün» dedi. Oğlan yüksekten konuşuyor. Neyin nesidir, bilmiyorum ki ona göre iş vereyim. Şöyle bir bakarsan, yirmisinde var

yok. «Askerliğinizi yaptınız mı?» dedim. «Tabii yaptım» dedi. Tahsilini sordum. Yüksek tahsilliymiş. «Diplomanızı, askerlik belgenizi, nüfus kâğıdınızı getirin de, münasip bir iş verelim» dedim. Öğleden sonra şıp diye istediklerimi getirdi. Şimdi ben bunu başka yere versem arkadaşlar idare edemezler, başımıza iş çıkar. Siz ne de olsa tecrübeli bir memursunuz. Aman bir sızıltıya meydan vermeden, şunu idare edin gitsin; onun için sizin yanınıza verdim.

— Başüstüne. Ne gibi işler vereceğiz?

— Vaila, bak işte sen... Ne münasip görürsen. Pek de iş vermesen iyi olur.

Dönüp bizim kısma geldim. Bir de baktım, bu Tekin Beye bir camlı masayla bir koltuk gelmiş, hayatımda öyle bir masada oturmadım. Ben bu delikanlıya ne iş vereyim, diye düşündüm, düşündüm, hani lâf olsun diye dolaptan bir dosya çıkarıp,

— Tekin Bey, vakit buldukça şu dosyanın fihristini çıkarın lütfen, dedim.

— Neyi çıkacak? dedi.

— Fihristi.

— Fisti mi, fisti nedir?

Şaşırdım, sutarına baktım. Fihristin ne olduğunu anlatmaya çalıştım. Ensesini kaşıdı,

— Yâni bu n'olacak? dedi.

İçimden «Fişgittin Bey'in yeğeni olmasan, ben sana verilecek cevabı bilirdim. Hadi amcana dua et» diye geçirdim.

— Lâzım... dedim.

Dosyayı aldı. Parmağını tükürükliye tükürükliye sayfaları çevirdi. Biraz sonra,

— Ben gidiyorum, dedi.

Hiç sesimi çıkarmadım, çekti gitti. Ertesi gün de on bir buçukta geldi. Biraz oturdu, gitti. O gün bir daha gelmedi. Daha ertesi gün öğleden sonra geldi. Elleri cebinde ıslık çalarak dolaşıyor, bir dışarı çıkıyor, bir içeri giriyor.

Epey bir zaman geçti, birgün bizim arkadaşlardan Safiye Hanım.

— Bu Tekin Bey nerden mezun? diye sordu.

— Hukuk Fakültesinden, dedim.

Kadın durdu, düşündü.

— Ben size bişey söyleyeyim mi, dedi, orta okuldan bile mezun değil bu oğlan...

Doğrusu ben de şüphe ediyordum. Çünkü doğru dürüst yazı yazmasını bile bilmiyordu.

Safiye Hanım,

— Bana öyle geliyor ki, dedi, bu, Fişgittin Bey'in yeğeni filân da değil. Bizim Müdürü kandırmış. Şimdi böyle şeyler çok oluyor. Gazetelerde okumuyor musunuz?

Ben de gittim, olduğu gibi Müdüre söyledim. Müdür,

— Aman, sus dedi, ben de şüpheleniyorum. Bu kadar cahil adam görmedim. Yani Fşigittin Bey'in yeğeniyim diye kandırdıysa, başım derde girer. Nasıl yapsak da öğrensek şunu?

— Siz bana o diplomayı verin, ben gider öğrenirim, dedim.

Diplomayı aldım, doğru Hukuk Fakültesine. Bir de öğrendik ki, diploma sahte.

Müdür,

— Aman biraz daha bekliyelim, muameleye koymıyalım, dedi, sahiden Fişgittin Bey'in yeğeniyse başımız belâya girer.

Aradan bir zaman daha geçti. Bizim kısımda bir acayip işler olmaya başladı. O zamana kadar, bizim bir toplu iğnemiz bile kaybolmamışken, paralarımız, dolmakalemlerimiz çalınmaya başladı. Bu Tekin Beyin geldiği gün ille bir-iki şey eksiliyor. Bir gün de Müştak Beyin paltosu askıdan kayboldu. Odacıyı sıkıştırdık,

— Ben biliyorum hırsızı ama, söylemem, başım derde girer, dedi.

«Söylemeyiz kimseye» diye söz verdik. O zaman odacı,

— Herbişeyi çalan Tekin Bey, dedi. Kapıdan kaç kere gözetledim. O çalıyor.

Derken, demirbaş eşyalar da çalınmaya başladı. Birgün de daktilo makinesi yok olunca, gidip Müdürü durumu anlattım. Müdür,

— Hiç sorma, dedi, arada bir benim odama geliyor. Ne zaman gelse bir şeyim eksiliyor. Geçen gün de çakmağım gitti.

Dönüp odaya geldim. Bir anlasak Fişgittin Bey'in yeğeni olmadığını, canına okuyacağız. Bigün Müştak Bey,

— Bu herif askerliğini yapmış mı? dedi.

— Yapmış. Yedek üstteğmenmiş.

— Yalan... Askerliğin «A» sını bilmiyor.

Koşup Müdür'e söyledim.

— Ben de şüpheleniyorum. Nasıl anlasak? dedi.

— Askerlik Şubesine gider, öğrenirim.

Bir de öğrendim ki, askerlik vesikası da sahte değil miymiş...

Müdür'e,

— Artık bunu polise teslim edelim, dedim.

Müdür de,

— Edelim, dedi, edelim ama ya Fişgit tin Bey'in yeğeniyse...

Biz yine bişey yapamadık.

Yavaş yavaş bu Tekin Bey dosyayı, mosyayı karıştırmağa başladı... Eskiden daireye pek seyrek gelirken, şimdi sık sık uğruyor. Arkadaşlar gözkulak oluyoruz ama.

— Oraya buraya dokunma! denmez a...

Derken bunun da kokusu çıktı. Vatandaşlardan ben sizin işinizi çarçabuk çıkarırım diye paralar almaya başlamış.

Arkadaşlardan İrfan Bey,

— Bu herif, kattiyyen Fişgittin Bey'in yeğeni olamaz! dedi.

— Olamaz olamaz... Olamaz ama, ya olursa...

— Olamaz, çünkü bunun adı bir kere Tekin değil.

— Ya ne?

— Doğan...

— Sahi mi?

— Vallahi... Bunun bir arkadaşını gördüm. Sinemada beraberdiler. Buna hep Doğan diyordu. Bir kere bile Tekin demedi...

Koştum Müdür'e, işittiklerimi anlattım. Müdür, ,

— Ben de çoktan beri şüphelenıyordum. Nasıl etsek de anlasak? dedi.

— Ben anlarım.

Bir de sordum, soruşturdum, nüfus kâğıdı da sahte değil miymiş?

— Eh artık durmanın zamanı değil, hemen polise teslim edelim.

— Edelim... Edelim ama, ya Fişgittin Bey'in yeğeni çıkarsa?..

Tekin'in karıştırdığı iş bu kadar değil. Seninle evleneceğim diye daıredeki kızlardan dördünü iğfal etmiş. Kızlara çok kızdım.

— Siz de hemen iğfale hazır mıydınız? Bu herif gelsin de aman bizi iğfal etsin diye mi beklerdiniz?

Kızlar şikâyet edecekler ama, ya Fişgittin Bey'in yiğeniyse diye korkularından şikâyet edemiyorlar.

Kayıt'ta çalışan dul bir kadının da «Seninle evleneceğim» diye oniki bin lirasını almış.

Hademe kadın iki gözü iki çeşme ağlar. Evleneceğim diye kandırıp onun da bin lirasını çarpmış.

Geleli altı ay olmadı, daireyi birbirine kattı. Kafeslemediği, dolandırmadığı adam yok. Bir iş için daireye gelen vatandaştan Müdür'e kadar, herkese bir kazık attı.

En sonunda bu belâyı nasıl başımızdan atacağız diye daıredeki bütün arkadaşlar toplanıp bir kongre kurduk. Herkes şikâyetlerini söyledi. Seni memur kadrosuna aldırtacağım diye kapıcıyı 200 lira çarpmış. İki ay, otel gibi muavin beyin evinde kalmış. Adamın halısını, rodyosunu satmış.

Şikâyet etsek, ya Fişgittin Bey'in yeğeniyse diye korkuyoruz. Arkadaşlardan biri,

— Böyle bir hergele, Fişgittin Bey gibi tanınmış bir zâtın yeğeni olamaz... dedi.

— Canım olamaz olmaya... Olamaz ama ya olursa... Zayıf da olsa bir ihtimal... Ya olursa işte o zaman yandık.

— Aramızdan bir delege seçip Fişgittin Bey'e gönderelim. Yeğeni olup olmadığını tahkik etsin...

Son kararımız bu. Biz bu kararı ala duralım, bir de duyduk ki Fişgittin Bey bizim daireye gelecekmiş. Hah, şimdi tamam... Herifin foyası çıkacak. Fişgittin Bey onu görünce... Tamam. Biz her türlü hazırlığımı yaptık. Hemen tutup polise teslim edeceğiz.

Müştak Bey,

— Yoo... Yağma yok, dedi. Suratına iki tükürük atmadan polise vermem.

Muavin Bey,

— Ben de evire çevire bir güzel döverim, dedi.

İğfal ettiği kızlardan biri, çantasında, sivri topuklu bir iskarpin taşıyor. Kafasına kafasına vuracak. Herkesin bir hazırlığı var. Arkadaşlara,

— Aman linç etmiyelim de, ne yaparsak yapalım... dedim.

Benim niyetim, yarım kiloluk bir mürekkep şişesi var onu, kafasına geçirmek. Şişe hazırda duruyor.

Fişgittin Bey'in geleceğini duyarsa, o gün daireye uğramaz diye, ondan saklıyoruz. Tam Fişgittin Bey'in geleceği gün, onun da dairede bulunması için türlü numaralar çevirdik.

En sonunda, Fişgittin Bey geldi. Tekin de bizim odada. Müdür, bir yolunu bulup Fişgittin Bey'i bizim odaya sokacak. Bütün memurlarda bir heyecan. Herkes hazırlığını ta-

mamlamış. Kahveci ocakta bir teneke su kaynatıyor, kaynar suyu Tekin'in kafasına geçirecek. Hattâ Emniyet Müdürlüğüne söyledik, üç de sivil polis geldi, bekliyor. Hemen yakalayıp götürecekler.

Derken Fişgittin Bey bizim odaya girdi. Arkasında Müdür, Muavin ...

Bizim dairede bütün çalışanlar da kapının arkasına yığılmış bekleşiyor. Kiminin elinde sopa, kimisinin elinde süpürge...

Fişgittin Bey içeri girer girmez, bu Tekin olacak edepsiz, yerinden fırlamasiyle koştu, şap diye Fişgittin Bey'in elini öptü. Fişgittin Bey şaşırdı, o şaşkınlıkla,

— Berhudar ol oğlum, dedi.

Tekin,

— Yengem nasıl, iyi mi? diye sordu.

Fişgittin Bey,

— İyiler hamdolsun, dedi.

— Kaç kere yengen «Tekin eve gel, Tekin gel» dedi, bitürlü vakit bulup gelemedim. Yengeme çok mahçup oldum. Beni buraya yerleştirdiğinizden beri hiç vakit bulamıyorum, dedi.

Fişgittin Bey, bir Müdüre baktı, bir Tekin'e baktı,

— Nasıl Tekin'den memnun musunuz? diye Müdüre sordu.

Müdür,

— Çok memnunum efendim, dedi.

— Şefi kimdir?

Müdür, beni gösterdi. Fişgittin Bey bana sordu:

— Nasıl, iyi çalışıyor mu Tekin?

— Çok iyi çalışıyor.

— Oh oh

Dışarı çıktılar. Çıkarlarken Tekin bir daha Fişgittin Beyin elini, sarılıp öptü.

Biz öyle kala kaldık. İki ay sonra da bu Tekin terfi etti. Geçen gün, üçyüz lira verirsem, bana doktordan bir aylık istirahat raporu alacağını söyledi. Vereyim mi, vermiyeyim mi, diye düşünüyorum.

KOLTUĞUNDA RAHAT OTURAMAYAN ADAMA MEKTUP

Sayın Bay,

Görünüşü rahat, geniş, sağlam, pahalı, çok güzel bir koltuğunuz var. Ama neden siz koltuğun içinde rahat değilsiniz? Üstelik, yumuşak, geniş koltuğunuzun önündeki o koca masaya dirseklerinizi de dayayınca, koltuğunuzda rahat rahat oturmanız gerekir. Oysa siz oturduğunuz koltukta tedirginsiniz. İğneli fıçıya düşmüş gibi hep kıpır kıpır kıpırdayıp duruyorsunuz. Nedir bu tedirginliğiniz? Sanki haşarı öğrenciler koltuğunuzun oturak yerine, uçları yukarı gelen raptiyeler koymuşlar da, siz de oturunca altınıza batmış gibi... Hayır, hayır, öyle de değil, o geniş, o rahat görünüşlü, o güzel koltukta, ha düştünüz, ha düşecekmişsiniz gibi sallantıdasınız. Elindeki denge sırığının bir ucunda su dolu bir —kova, öbür ucunda taş dolu sepet asılı bir ip cambazı bile, havada— gerili ipin üzerinde, sizin o koltukta oturduğunuzdan çok daha rahat duruyor. O cambazın ip üstünde yürümesi, sizin koltukta oturmanızdan çok daha dengeli. Sanki altınızda o koltuk canlanıp huylu bir katır olmuş da, siz de yaşamımızda ilk olarak, tırnaklarınızı da geçirerek koltuğunuzun dayanak yerlerine, düşmemek için, sanki katırın yelesine yapışmışsınız. Sizi o koltukta öyle ha düştü, ha düşecek durumda gördükçe, biz de yüreğimiz ağzımızda, korkular geçiriyoruz. Bu yürek çarpıntılarından kurtulmamız için en iyisi, sizin o tedirgin durumunuza, tehlikeli görüntünüze sırtımızı çevirip bakmamak. Ama elde mi? Bir insan, oturak yerine dikenler ya da iğneler batmış gibi koltuğunda acılar çekerek kıvranırken, ha düştü ha düşecek diye korkudan soğuk terler dökerken, böyle birine kim arkasını dönebilir?

Altınızdaki koltuk geniş. Önünüzdeki masa büyük. Hele odanız sımsıcak, koskocaman. Peki, nedir derdiniz? Nedir bu tedirginliğiniz? Düşseniz bile, yere yumuşak halı serili olduğundan bir yeriniz acımaz. Ne oluyor size böyle? Sanki çok derin bir uçuruma yuvarlanıp paramparça olacakmışsınız gibi, sizi öyle yuvalarından fırlamış fincan fincan göz-

lerle korkular içinde çırpındıkça, biz de gerçekten büyük bir tehlike içinde olduğunuzu sanarak size acıyoruz.

Ay yapmayın, ne olur ...Bir o yana, bir bu yana, bir sağa, bir sola yalpalayıp durmayın... Oturun şu koltuğa! İyice yerleşin!

Oturduğunuz o koltukta rahat ettirebilmek için ne yapmalıyız, bilmem ki... Sizi koltuğunuzda ha düştü, ha düşecek korkuları içinde gördüğümdenberi düşündüğüm işte bu: Koltukta oturan bir insan neden yuvarlanır?

Hah, bakınız, düşünürken düşünürken, şimdi birdenbire eskiden tanığı olduğum bir olayı hatırladım. Belki sizin koltuktan düşmemenize yarar diye, anlatayım.

Çok yıllar oldu. Bir yaz gecesi, bir açıkhava gazinosuna gitmiştim. Çok zengin programı olan gazino o gece çok kalabalıktı. Orkestra çalıyor, şarkılar söyleniyor, artistler türlü gösteriler yapıyorlardı. Birara gazino bahçesinin ortasındaki pistte bir akrobat, iki sandalyenin üstüne çıkarak, zor cambazlık numaraları yapmaya başladı. O sırada seyircilerden bir sarhoş müşteri boyuna konuşuyor, cambaza laf atıyor, yöresindekileri tedirgin ediyordu. Bir yabancı dilde konuştuğundan sarhoşun ne dediğini anlayamıyorduk ama, davranışlarından ortaya çıkıp cambazlık etmek istediği belli oluyordu. Laf atmakla yetinmedi, saldırıya da geçti. Cambazın numaralarını beğenmemişti. Kendisinin cambazdan çok daha iyi numaralar yapabileceğini göstermek istiyordu. Sarhoş müşterinin sululuğu yüzünden gazinoda soğuk bir hava esmişti.

Lüks bir gazinoydu. Müşteriler de seçkin kişilerdi. İşte buyüzden garsonlar, o sulu sarhoşun kolundan tutup dışarı atmıyorlardı. Bir adam -gazinonun müdürü olacak- sarhoşu yatıştırmak için istediğini yapmasına seyircilerin izin vermelerini diledi. Bunun üzerine iki ayağının üzerinde bile zor duran sarhoş, masalara sandalyalara çarpa çarpa piste geldi. Ağzının kenarında bir cigara, ortadaki masaya çıkmaya çalıştı. Ama bitürlü masanın üstüne çıkamıyordu. Sarhoşun sallanıp yalpalayıp durması, seyircileri eğlendiriyordu.

Bir alay konusu bulan müşteriler sartün yüreklenen sarhoş, dört sandalye alıp masanın üstüne koydu. Tam bir sarhoş sarsaklığıyla önce masanın, sonra da masanın üstündeki sandalyaların üstüne çıktı, oturdu, cigarasını tüttürdü. Sarhoşun hiç beklenmeyen bu başarısını seyirciler daha çok alkışladılar. İyi işte, başardı, artık yatışsa da yerine gitse ya.. Sarhoş hiç yatışır mı! İndi aşağıya. Kollarına üç sandalya taktı. O üç sandalyayla, masa üstündeki dört sandalyaya tırmanmaya çalıştı. Nasıl bir korkulu görüntüydü, anlatır gibi değil... Yukarı çıktı. İkidebir ayağı tökezliyordu. Ha düştü, ha düşecek... Gazinodaki kadınlar korkudan çığlıklar atıyorlardı. Birkaç kez, sarhoşun tepe üstü yere çakılmasına kıl payıa kalmıştı. Tam düşecekken, dandalyalardan birinin ayağına, arkasına, bir yerine tutunup dengesini buluyor, düşmekten kurtuluyordu. Yukarı tırmanıp çıkması kadar inmesi de bizler için heyecanlı oluyordu. Neyse indi... Artık bu tehlikeli numarasını bitirdi diye hepimiz alkışladık... Siz misiniz alkışlayan... Kollarına iki saldalya takmış, geldi. Yine ağzının kenarında cigara, İki kolunda birer sandalya tırmanmaya başladı. Önce masaya, sonra masnın üstündeki dört sandalyanın üstüne, sonra onun üstünde duran üç sandalyanın üstüne, kolundaki iki sandalyayı yerleştirip en üste çıktı, oturdu. Ama bütün bunlar, anlatıldığı kadar kolay, çabuk olmuyordu. Sarhoş, altı-yedi metre yükseklikteydi. Her sendeleyişinde kadınlar çığlık çığlığa bağrışıyorlardı.

Sarhoş, saldalyaya oturdu. Nerdeyse dudağını yakacak kadar içilmiş olan cigara izmaritini yere attı. Cebinden cigara paketini çıkardı. Ağzının kenarına cigarasını yerleştirdi. Cigarasını çakmağiyle yaktı. Bütün bunları yaparken birkaç kez düşme tehlikesi geçirdi, hepimizi korkuttu. Cigarasından birkaç soluk aldıktan sonra inmeye başladı. İnmesi bir zorluk, çıkması bir başka zorluk... Az kaldı yuvarlanacaktı. Neyse indi. Oh kurtulduk, demeye kalmadı; koluna bir sandalya daha takıp yeniden tırmanmaya davrandı. Bu kez, engel olunması için bağırıp çağıranlar oldu. Ama kimse sarhoşu tutamadı. O, kolunda sandalyayla bu kez bir maymun çevikliğiyle birden tırmanıp ta en üste çıktı, kolundaki sandalyayı, altındakilerin üstüne yerleştirip üstüne oturdu, cigarasını tüttürdü. Sonra ayağa kalktı. Bir ayağını havaya kaldırıp tek ayağının üstünde durdu. Ama yine sallanıyordu. Öyle ki, onun düşüşünü görmemek için kadın seyircilerden elleriyle yüzlerine kapatanlar vardı.

İşte o sırada... Hiç olacak şey değil. Sarhoş, iki elini sandalyanın arkalığına koyup ayaklarını havaya kaldırdı. Sandalyanın arkalığını tutmuş iki eli üstünde amuda kalkmıştı. O durumda bile fırtınada bir dal gibi sallanıyor, ama düşmüyordu. Üstelik, cigara da hâlâ ağzının kenarındaydı.

Ancak o zaman, bir sarhoş müşteriyi değil, büyük bir cambazı seyrettiğimizi anlayabildik.

Sayın bay! Sizin büyük ve ılık bir salonda, önünüzdeki kocaman masaya dirseklerinizi dayayarak oturduğunuz o rahat görünüşlü, yumuşak, geniş koltuktaki tedirginliğinizi, bitürlü rahat oturamayıp kıvır kıvır kıvranmanızı, sanki derin bir uçuruma düşecekmişsiniz gibi korkular çektiğinizi görünce, yıllar önce bir gazinoda seyrettiğim, kendisine sarhoş müşteri süsü vermiş olan o usta cambazı hatırladım.

O cambaz, masada üstüste duran dört katlı sandalyaların üstüne tırmanıyor, en tepedeki sandalyanın arkalığına tutunup amuda kalkıyor, yine düşmüyor da, siz neden geniş, sağlam koltuğunuzun içinde bitürlü rahat oturamıyorsunuz? «O cambaz da ondan...» diyeceksiniz. Sizin neyiniz eksik o cambazdan, demeyeceğim. Evet, o cambaz olduğu için de altı-yedi metre yükseklikteki sandalyanın üstünde amuda kalkıyor. Size, koltuğunuzun üstünde amuda kalkın diyen yok, koltuğunuzda rahat rahat oturun, altınıza dikenler batmış gibi kıpırdayıp durmayın, yeter diyoruz. Cambaz o denli yüksekte amuda kalkıp düşmüyor da, siz neden geniş koltukta otururken düşme korkuları çekiyorsunuz? Bunu anlamak için cambazın neden düşmediğini bilmemiz gerekir. O cambaz düşmez bayım. Çünkü, üstünde amuda kalktığı bütün sandalyalar dengede duruyor. Cambazla, altındaki sandalyaların ağırlıkları, sandalyaların hem sağ, hem sol ayaklarına dengeli olarak dağılmış. Oysa hem sizin, hem üzerinde oturduğunuz koltuğun dengesi bozulmuş. Lütfen başınızı birazcık eğip, üzerinde oturduğunuz koltuğun ayaklarına bir baksanıza! Gördünüz mü koltuğun bir yanındaki ayakları var, öbür yanındaki ayakları yok. Nasıl? Düşersiniz bayım, düşersiniz, elbet düşersiniz. Sizin o geniş koltuğa yerleştirdiğiniz poponuz ne denli büyük olursa olsun, doğa yasalarına, toplum yasalarına karşı koyacak güçte değildir. Düşersiniz sayın bay! Hem de düşeceksiniz! Hiç olmazsa, neden düşeceğinizi, düşünce de neden düştüğünüzü anlamış olsaydınız... Sizden öncekiler de patır patır düştüler, ama ne yazık ki, neden düştüklerini bitürlü anlayamadılar. Siz de onlar gibi düşüvereceksiniz, yuvarlanarak düşeceksiniz!-

BENDE GÖRSÜN ASIM BEY

Bir ilçede, genç bir memur olarak ilk göreve başladığım dairenin, müdürü, Asım Bey adında, babacan, iyiyürekli, güleç yüzlü, dünyaya boşvermiş, çok görmüş geçirmiş görünüşlü yaşlıca biriydi. Memurların kimisi ona, yüzüne karşı, beyefendi der, kimisi de Asım Bey derdi, ama hepsi de arkasından «Bende görsün Asım Bey» diye ondan sözediyordu. Bendegörsün lakabına kızıp kızmadığını bilmiyordum.

İlçelerdeki memurlar arasında, büyük kentlerde olduğu kadar üstlük, astlık ayırımı çok değildir. Küçük yerlerde herkes birbirini daha yakından tanıdığından üstler, astlarına tepeden bakıp pek öyle kasılmazlar.

Genellikle cumartesi geceleri, yarı kumarhane, yarı meyhane olan Şehir Kulübüne gidiyorduk. Bir akşam Şehir Kulübü'ndeydik. İçki sofrasında, bizim kısmın şefiyle iki de eski memur vardı. Söz bende görsün Asım Bey'den açılınca, şefe, neden bizim müdüre Bendegörsün denildiğini sordum. Bilmem gereken, herkesin bildiği bişeyi bilmiyormuşum gibi, sofradakiler benim soruma şaştılar. Şef,

— Onu sen Asım Bey'in kendi ağzından dinlemelisin... dedi.

Memur arkadaşlardan biri de,

— O olayı kimse onun kadar tatlı anlatamaz... dedi.

Asım Bey'in bir büyük kentte çok önemli bir görevi varken, o kentte durmak istemeyip kendi isteğiyle bu küçük, kıyı ilçedeki bir kü-

çük dairenin müdürlüğüne geldiğini anlatıp o konuyu kapadılar.

İlk memurluğum olan o dairedeki görevime başlayalı bir yıl oluyordu. Bir kızla evlenmek üzereydim. Kızın ailesi, nişanı, nikâhı, düğünü hep bir arada yapmak istiyordu. Oralarda bir kızla bir erkeğin arkadaşlığı çok kınandığından, ben evleneceğim kızla arkadaşlık edememiş, onu yakından tanıyamamıştım.

Bigün dairede bir yazıyı imzalatmak için müdürün odasındaydım. Bendegörsün Asım Bey, masasına koyduğum kâğıttan başını kaldırmadan,

— Evleniyormuşsunuz diye duydum, öyle mi? dedi.

Ben bir küçük memurdum. Müdürle de o kadar az karşılaşıyorduk ki, böyleyken benim evleneceğimi duymuş olmasına, benimle ilgilenmesine şaştım.

— Daha kesin değil müdür bey, ama düşünüyorum... dedim.

Gözlük camlarının üstünden bana bakarak,

— Kız kimin nesi? diye sordu.

— Tanımazsınız efendim, dedim, buralı bir ailenin kızı.

Gözlüğünü çıkardı. Önce bir «Yaa...» dedikten sonra ekledi:

— Bu akşam vaktin varsa yemeği birlikte yiyelim.

İltifatına teşekkür ettim,

— Rica ederim, dedim.

— Rica ederim, dedi, akşam Şehir Kulübü'nde buluşalım.

Akşam Şehir Kulübü'nde buluştuk. Kalabalıktan uzak, salonun köşesinde bir masa seçti.

— Rakı içeriz, değil mi? dedi.

— Evet, dedim.

Bendegörsün Asım Bey'i tanıyan garson mezelerle donattı. İçmeye başladık. Asım Bey,

— Uzaktan seni izliyorum, iyi bir delikanlıya benziyorsun, dedi.

Dilimin döndüğünce, iltifatına lâyık olmaya çalıştığımı söyledim.

— Bana neden Bendegörsün Asım Bey dediklerini biliyorsun, değil mi? diye sordu.

— Bilmiyorum, dedim.

— Gerçekten bilmiyor musun, yoksa alınmayayım diye bilmezden mi geliyorsun?

— Gerçekten bilmiyorum efendim.

— Öyleyse anlatayım da dinle... Ama önce sen anlat. Evleneceğin kız nasıl bişey?

Cevabı verilmeyecek bir soruydu bu. Ben susunca,

— Oldukça sıkıntı çeken bir ailenin kızıymış? dedi.

— Evet, dedim, ben küçük bir memurum...

Sözümü kesip,

— Gözü yükseklerde olmasın diye düşündün, dedi.

— Evet, dedim.

— Sende olanla yetinsin, dedin.

— Evet efendim.

— Gözü açılmamış olsun, dedin.

— Evet efendim.

Bikaç kez pek şaşmış gibi «Allah allah...» dedikten sonra,

— Tıpkı bir zamanlar benim düşündüğüm gibi... Yalnız aramızda bir fark var; ben oldukça geç evlenmiştim, sen erken davranıyorsun. Çok iyi... dedi.

Boşalan kadehlerimizi doldurdu.

— Hadi bakalım, mutluluğunuz için. Bak, şimdi sana vereceğim öğüt, kulağına küpe olsun. Alacağın kız babasının evinde hangi cins, kaç paralık çorap giyiyorsa, babasının evinden senin evine nasıl bir çorapla gelmişse, sende ona öyle çorap al. Sakın değiştirme. Aman bende görsün, memnun olsun diye sakın daha iyisini, daha pahalısını alma... Sonra benim gibi yanarsın.

Ne demek istediğini anlamamıştım ama, müdürün karşısındaki küçük memur alışkanlığıyla,

— Başüstüne efendim, dedim.

— Biliyorum, sen şimdi içinden «Ne münasebetl» dersin. «Ne diye karıma daha iyi çorap almayayım» dersin. Sakın haaa, alma! Bir çorap deyip geçme oğlum, herşey çoraptan başlıyor çünkü. Çorap derken iskarpin, iskarpin derken eşarp... Eşarp derken bluz... Bir de bakıyorsun, karı elden gitmiş. Yaaaa! Ben de küçük bir memurdum, böyle senin gibi gencecik... Ama ben, dargelirli aylığımla kendime güvenip de evlenmedim, karımı mutlu edemem diye yıllarca bekâr kaldım. Eh, yıllar geçti aradan, yükseldim, aylığım arttı. Bir de küçük apartman dairesi satın aldım, kendime göre döşedim. Yaşım da oldu otuz sekiz. o kadar çok kız, kadın varmış ki... Şaştım huyda... Kimisi liseyi bitirmiş, kimisi üniversi- kaç gece de bizde misafirö kalsın, diyor.

Sıra geldi evlenmeye...O zamana kadar bilmezdim, meğer evlenmek için koca bekleyen teyi ...İstersen okumamış ya da az okumuş ev kızı al. Sarışını, esmeri, beyazı, kumralı... Şişmanı, zayıfı, balıketlisi, tombulu, tombulcası... İçlerinde zengini de, zenginceleri de vardı. Hatta birinin sekiz daireli bir apartmanı bile vardı. Neyse uzatmayalım... Hele doldur kadehlerimizi... Mutluluğun içini! İnsan bir konuyla ilgilenmeyince, o konuyla ilgilenenleri bilemiyor. Ben de bu kadar çok kızın evlenmek için beklediğini, ancak evlenmeye karar verdiğim zaman anlayıp şaştım. O zamanki kafamla şöyle düşündüm: Öyle bir kız alayım ki, yoksulca olsun, bende olanla yetinsin, gözü yükseklerde olmasın, herşeyi bende bulsun, bende görsün, gözü açılmamış olsun... Böylesini bulursam, gözü dışarda olmaz, bana bağlı olur diye düşündüm. Benimle evlenmeye istekli onca kız içinden arayıp tarayıp, Sabiha adında, böyle birini seçtim. Yaşı yirmi bir. Ortaokulu bitirebilmiş. Öyle albenili, çarpıcı güzel değil, ama çirkin de sayılmaz, yüzüne bakılır, akça pakça... Biz bununla evlendik. Çeyiz meyiz de getirmedi. Buna daha çok sevindim. «Sana şunu alayım Sabiha» diyorum. «Benim herşeyim var» diyor. «Yahu etme, Sabiha, bak, bunu alayım sana ...«İstemem,» diyor. bir mendil, bir çorap bile aldırmıyor. «Benim öyle giyimde kuşamda gözüm yoktur; insanlık giyimle kuşamla değil» diyor... İşte kadın diye ben böylesine derim. Ben artık mutluluktan uçacağım. Sabiha öyle ruj, rimel bilmez. Ojeymiş, Losyonmuş, pudraymış, onları da bilmez. Böyle bişey almaya kalksam, «Neden erkekler kendileri boyanıp süslenmiyor da, kadınlar makiyaj yapıyor; demek, erkekler kadınları süslü bebek olarak görmek istiyor» diye öyle akıllı akıllı konuşuyor ki, şaşar kalırsın... Hele incik boncuktan, küpeden kolyeden, yüzükten, bilezikten hiç hoşlanmaz. «Ben yamyam mıyım?» der, küpe filan takmaz. Öyle pek okumamış ama okumuş yazmışlara taş çıkartır, sağduyusu var. Evet, bunca yıl bekâr bekledim, bekledim, ama en sonunda işte turnayı gözünden vurdum.

Altı ay kadar böyle geçti. Bigün onunla sokaktayız. Hiç olmazsa karıma bir çorap olsun alayım, şöyle iyi, pahalı, incecik bir çorap olsun, dedim. Yine istemem diye tutturdu. «Benim iki çift çorabım var» diyor. Yahu iki çift çorap da çorap var mı sayılır. Benim bile, erkekken, sekiz-on çift çorabım var... Sabiha'nın ayağındaki çorap da, en ucuzundan, kalın, koyu renk bişey... «Sabihacığım, yavrum, bak bacakların çok güzel... Şu çoraptan alayım sana...» Neyse, ben buna en pahalısından, incecik, ten rengi iki çift çorap aldım. Almamı istemedi ama, bir görsen, aldım diye de teşekkür teşekkür üstüne... Eh o sevindi diye ben de daha çok sevindim. Gelgelelim, aradan bir ay geçti, ikiay geçti, yeni aldığım çorapları bitürlü giymiyor. Sanki atla deve almışım gibi, «Yeni aldığım çorapları giy!» de diyemiyorum. Kendikendime, herhalde böyle çoraba alışmamıştır da ondan, diyorum. Sonunda bigün,

— Neden yeni çoraplarını giymiyorsun Sabiha? dedim.

— Giyeceğim, giyeceğim ama... dedi, sözün sonunu getirmedi.

Ben üsteleyince söyledi. İki çift ayakkabısı varmış, biri hergünlükmüş, öbürü yabanlıkmış. Ama ikisi de iyi değilmiş. Yeni aldığım o incecik, ten rengi çorapla o eski ayakkabılar giyilemezmiş, uygun düşmezmiş.

— Öyle söylesene Sabihacığım, hemen çorabına uyan bir ayakkabı alalım.

İstemez falan diye mırın kırın etti ama, hemen o gün götürüp, kadın ayakkabıcılarının en büyüğünden Sabiha'ya en pahalı olan bir çift iskarpin aldım.' Bir tanıdığımıza ziyarete gideceğimiz bigün, bitek gün. İşte o iskarpinle yeni çorabı giydi, bir daha giymedi. Nedenini sordum, utana sıkıla,

— Eibeselerim, yeni ayakkabımla çorabıma uymuyor da ondan... dedi.

Haa, anlaşıldı.

— Elbet hakkın var Sabiha'cığım.

Hemen o gün buna en iyisinden hazır bir takım elbise aldım, ayrıca bir elbiselik te çok güzel bir kumaş... Kumaşı da terziye verdik.

Elbise yeni, iskarpin yeni, çorap yeni... Benim Sabiha bir oldu, bir oldu. Ama yine her zaman yenilerini giymiyor. Nedenmiş?

— Herşeyin yaraşığı var şekerim, dedi, bu eski bluzla olmuyor ki...

Doğru Sabiha'ya biriki de bluz aldık. Bu kez,

— Eşarp, dedi, bu güzel takımıma uyan eşarp olmalı ki...

— İstediğin eşarp olsun Sabiha...

Eşarpları da alınca, artık herşey tamam

ya; Sabiha'da bir cansıkıntısı, bir cansıkıntısı...

— Neyin var Sabihacı'ğım?

— Vallahi söylemeye utanıyorum şekerim. Ben istemeden sen bana herşen aldın... Yalnız... Nasıl söyliyeyim, bilmem ki... Dışı seni, içi beni yakar, derler ya, işte ben öyle oldum. İççamaşırlarım, üstümdekilere hiç uymuyor.

— Üzüntün bundan mıydı Sabiha'cığım.. Hay Allah, söylesene canım...

Bunca kadının kızın içinde ben neden Sabiha'yı seçip de aldım, herşeyi bende görsün, gözü başkalarında olmasın diye...

Hemen o gün işten çıkınca, Sabiha'cığımla doğru mağazalara ...Belki bilirsin, belki bilmezsin; kadın iççamaşırı deyip de geçme haaa... Sabahlığı varmış, geceliği varmış, kombinezonu, kilotu, şusu busu, korsesi, sütyeni... Allah allah... Yahu, bu benim Sabiha eskiden sütyen kullanmazdı. Ama şimdi o elbisenin, o çamaşırın içinde göğüsleri sütyensiz durmaz, hakkı var... Bunları almakla iş bitmiyor etbet. Çünkü aldığın eskiyor. Haydi yenisini alıyoruz. Yenisini almakla iş bitiyor mu? Modası geçiyor. Haydi yeni moda olanını alıyoruz. Öyle ya, ben bu Sahiba'yı neden kendime eş diye seçtim, onca kızın, kadının içinden? Bende görsün diye... Elbet alacağım.

Bir akşam Sabiha,

— Benim bişey istediğim yok şekerim, hep sen istiyorsun diye giyinip kuşanıyorum, ama bu saçlarım, giyinip kuşanmada uymuyor... deyince şaşırıp kaldım. Yahu, kadına saç alacak değiliz ya...

— Peki, ne olacak Sabiha?

— Her kadın berbere gidiyor... dedi.

Benim Sabiha, kadın berberine gitmeye de başladı. Ama doğrusu, beni de çok düşünüyor. Sık sık,

— Ben öyle her kadın gibi, iki-üç günde bir berbere gitmiyorum ki... Haftada, on günde bir... diyor.

Herşeyin yaraşığı değil mi? Bunca giyim kuşam, eh elbet oje de ister, ruj da ister, derken rimel de, pudra da, şu da, bu da... Ne dedik biz baştan; kadın bende görsün, dedik..

Gel zaman git zaman, Sabiha'yı bir kara kara düşüncedir aldı.

— Nedir Sabiha'cığım, senin bir derdin var?

Sabiha,

— Şekerim, dedi, biliyorsun ki, ben senden bişey istememiştim. Sen bana herşeyi zorlayarak aldın.

Doğru, Sabiha'nın daha başta çorap morap istediği yoktu benden, ben zorlaya zorlaya aldım.

— Eksik olma bana herşeyi aldın ...

— Peki, şimdi neyin eksik Sabiha'cığım?

— Çok şükür bişeyim eksik değil ama şu benim giyinip kuşanmama bak, bir de evimizin eskipüskü eşyasına bak... Bu giyimkuşamla, bu eski eşya arasında oturmak hiç uygun düşmüyor.

Siz söyleyin haklı değil mi? Hadi içelim efendim... Mutluluğunuza!... Evin eşyasını yenilemek kolay iş değil. Ama ne yapacaksın, Sabiha her ne görecekse bende görecek... Önce koltuk takımını değiştirdik. Onları değiştirince, onlara uygun perde almak gerekti. Koltuklarla perdeler, eski yemek masasına uymadı. İster istemez, onlara uygun düşsün diye yeni bir yemek takımı aldık. Yemek takımıyla iş bitiyor mu? İşte böyle evin bütün eşyasını değiştirdik.

— Şekerim, bu eşyanın bir eksikliği var...

— Nedir?

— Televizyon da ister, yoksa eksik kalıyor. Vallahi ben istemiyorum ama, uygunu bu...

Babasının evinde radyo bile olmayan Sabiha, haklı olarak, evin eşyası eksik kalmasın diye televizyon istiyordu. Eh, bir kadın nerde görür: kocasının evinde... Televizyonu da aldım... Aradan uzun zaman geçmedi, Sabihacığım yine üzgün... Nedir, neyin var? Efendim, kadın haklı... Diyor ki, giyimi kuşamı, eşyası, herşeyi yerinde... İyi ama, güzelim eşya, bu giyim kuşamlı kadın, bu kıyı mahalledeki bu eski, bu küçük eve hiç yaraşıyor mu? Her şeyin bir yaraşığı var... Yoksa onun bişey istediği yok, ama yeni, güzel eşya, kendine uygun ev istiyor.

Daha iyi bir semtte pahalı bir apartman dairesine eşyalarımız uygun düşmedi. Herşeyin bir yaraşığı var... Eskilerini satıp yeni eşya aldık. Eşyayı, oturduğumuz eve uygun alamamışız. Giderimiz arttıkça, geçim zorluğu da başladı. İyi ki, terfi ediyorum da aylığım yükseliyor. Eskiden biriktirdiğim parayla yeni aldığımız eşyamıza uygun iyi bir apartman dairesi satın aldık. Herşeyi bende görsün istedi-

ğimden, elbet apartıman tapusunu Sabiha'nın üstüne yaptım.

Sabiha'da yine bir surat, bir surat... Sabiha mı dedim, aman efendim, herşeyin bir yaraşığı, bir uygunu var, öyle değil mi? Bu giyim kuşum, bu süspüs, bu eşya, bu ev... Herşey değişir de Sabiha'nın adı değişmez mi? Benim Sabiha, oldu Sabiş... Sabiş aşağı, Sabiş yukarı...

— Sabiş, yine ne üzüntün var canım...

Sabiş'in bişey istediği yokmuş ama, on altı daireli bu apartımanda oturanların bizden başka hepsinin özel arabaları varmış. Neden? Böyle bir yerde oturmanın da bir yaraşığı, bir gereği, bir uygunu varmış... Adaba olmayınca ev de, eşya da, giyimkuşam da eksik kalırmış.

Haklı olmasına haklı, ama ben artık dayanamadım.

— Ulan Sabiş, suç senin değil benim! diye bağırdım, hani sana o ilk çorabı almıştım ya, hani o ince, pahalı çorabı... Hay ellerim kırılsaydı da alamaz olaydım... Ulan, o fitilli kara kalın çoraplar senin neyine yetmez? Senin dünyadan haberin mi vardı?

Neye yarar, iş işten geçmiş artık... Bikez o güzel, ten rengi, ince çorabı almıştım. Çoraba uygun ayakkabı, ayakkabıya uygun entari, entariye uyun manto... Derken derken, özel arabaya kadar geldik. Hadi içelim efendim... Sağlığınıza! Sizin de... Derken... Eh, biz bu Sabiha'yı yani uygun yeni adıyla Sabiş'i, neden bunca kadının kızın içinden seçip aldık herşeyi bende görsün diye... Şimdi arabayı da alacağız. Birikmiş biraz param vardı. Epiyce de borca girdim, arabayı aldım. Arabayla bitiyor mu? Özel arabaya uygun, Sabiş'e deri eldiven... Spor kılık.

Tek bende görsün, gözü başkasında olmasın diye ne isterse alıyorum, ama borç gırtlağa geldi dayandı...

Sabiş'in suratından düşen bin parça oluyor. Ne alsam, mutlu değil yine...

— Neyin var Sabiş'ciğim? diyorum.

— Herşeyin yaraşığı, herşeyin uygunu... diyor.

Peki ama, yaraşığı dediği ne? Anlayabilirsen anla...

Bira içemeyen Sabiş, herşeyin yaraşığı diyerek, oturduğumuz çevrenin yaraşığı olarak içkiye de başladı; viski, rakı, konyak, ne olsa... Fosur fosur cigara içiyor, hem de filitreli kaçak amerikan cigarası...

— İçmek istediğimden değil, diyor, ama içki içince, içkinin yaraşığı...

Derken, konken, bezik daha adlarını bilmediğim bilmem ne kumarları...

Sabiş'in suçu yok, eşeklik bende ki, kadına zorla ince, ipekli, pahalı çorabı aldım...

Herşeye razıyım, tek mutlu olsun, tek bende görsün herşeyi...

— Neden üzgünsün Sabiş'ciğim?..

— Herşeyin bir uygunu bir yaraşığı var...

Derken oğlum... İçelim hadi. Başarılarınız için... Afiyet olsun... Bizim eve gelenler gidenler çoğalmaya başladı. Partiler veriyor Sabiş, çaylar veriyor... Ama mutlu değil.

— Sabişçiğim derdin ne?

— Herşeyin bir yaraşığı olmalı öyle değil mi?

Anlıyorum, ne demek istediğini ama, anlamazdan geliyorum. Çünkü, Sabiş'in hayatında herşey birbirine uygun, yaraşmış, evi, eşyası, giyimi, süsü, arkadaşları, çevresi, yaşayışı, arabası... Yalnız uygun olmayan yaraşık olmayan birşey var; o da ben... Sabiş'in yaşayışına para yetiştirmek için ben... Sabiş'in yaşayışına para yetiştirmek için ben eskisinden de beter olmuşum. Evimizin semtine yakışmıyorum, eve yakışmıyorum, eşyaya yakışmıyorum, komşulara, arabaya, konuklara, hepsinden önemlisi eskiden Sabiha olan Sabiş'e yakışmıyorum... Fitilli kara kalın çorabını değiştirdikten sonra, uygunu olsun, yaraşığı olsun diye değiştire değiştire, şimdi de beni değiştirecek... Yahu işe bak sen. Bende görsün, aman bende görsün derken, şu başıma gelenlere bak...

Ben istediğim kadar anlamazdan geleyim, neye yarar... Sabiş, boşanma dâvası açtı... Eh, zorla güzellik olmaz ya, boşandık. Boşanmakla bitiyor mu? Ev onun üstüne, eşya onun, araba onun... Üstelik adım da çıktı Bendegörsün Asım Bey'e...

İşte böyle evlât... Ben de herşeyi bırakıp, bu ilçeye geldim kendi isteğimle... Yahu, bende görsün, aman Sabiha'cığım bende görsün derken, Sabiş benden başka herkeste gördü... Hay ellerim kırılaydı da o çorabı alamaz olsaydım. Şimdi söyle bakayım, alacağın kız nasıl çorap giyiyor?

Evlenmek istediğim kızı, o da başkalarının yanında, ancak üç kez görmüştüm. Bendegörsün Asım Bey böyle sorunca, kızın kar-

şımda oturuşu gözümün önüne geldi. Bacaklarında, kalın en ucuzundan, koyu pembe renkli çorap vardı. Ama Asım Bey'in sorusuna,

— Hatırlamıyorum, dedim.

Bendegörsün Asım Bey,

— Benden sana baba öğütü oğlum, dedi, sen sen ol, aman bende görsün diye, sakın bişey alma. Herşey o çorapla başlıyor. Hadi içelim efendim... Mutluluğumuza!... Ya işte böyle, bende görsün; bende görsün derken... Karı benden başka herkeste gördü...

Bendegörsün Asım Bey böyle söylerken, sanki geçmişinden acı bir olayı değil de, gülünçlü bir anısını anlatır gibi, tatlı tatlı gülüyordu.

ANNNN-LA BE ARTIK

Bir Şevki usta vardı. Usta denilince aklınıza hangi nitelikler, artamlar, üstünlükler gelirse, hepsi bu Şevki usta'da toplanmıştı. Akyürekli, iyiliksever, arkadaş canlısı, herkesin yardımına koşar, hem de işinin eri bir ustaydı. Her makinenin, her motorun dilinden anlardı. Tornacılık, tesviyecilik, elektrikçilik, kaynakçılık, demircilik, kalıpçılık, modelcilik, bu gibi bütün işlerin üstesinden gelirdi. Onun ne yaman bir usta olduğunu anlatmak için derlerdi ki, hiç tanıyıp bilmediği bir makineyi şöyle bir uzaktan çalışırken görsün, hele bir de incelesin, hemen o makinenin tıpkısını yapabilir. Bozulan radyo, televizyon, radyo makinesinden, araba moturuna, elektrik süpürgesinden gemi kazanına dek, bozulan herbişeyi onarırdı. Hastanelerden birinde bir ince aygıt bozulmuş, kimseler onaramamış, sonunda Şevki Usta onarmıştı.

Günlerden bigün Şevki Usta'nın işliğine, kendi yaşıtı görünen, saçları dökülmüş, zayıf, kırtipil kılıklı biri geldi. Tornacı olduğunu, işsiz kaldığını, Şevki Usta'nın övgülerini, ününü, iyilikseverliğini duyup yardım dilemeye geldiğini bildirdi.

Bir yaşlı işçinin işsiz kalmasına gönlü elvermeyen Şevki Usta,

— Hay hay, dedi, bu işlikte üç kişi çalışıyoruz. Elbet senin gibi bir eski ustaya da yerimiz bulunur. Gel buyur; giy şu tulumu da hemen çalışmaya başla.

Yeni gelenin adı Ahmet'ti. Şevki Usta, yaşına başına bakarak, ona, Ahmet Usta diyordu. Şevki Usta, oldum olasıya terbiyeli, saygılı, kimsenin gönlünü kırmayan bir adamdı.

Ahmet Usta,

— Sağol Şevki Usta! dedikten sonra, eski giysisinin üstüne, duvardaki çivide asılı duran iş tulumunu giymek için, işliğin gerisine doğru giderken bir gürültüdür koptu, şangır şungur bişeyler devrildi.

Şevki Usta,

— Ne oldu Ahmet Usta? diye sordu.

Ahmet Usta,

— Ne olduğunu anlayamadım Ustacığım, langıırrt dedi, fıçı devrildi... dedi.

Gres yağı dolu koca fıçı, üstündekilerle birlikte devrilmişti.

İşe yeni aldığı ustanın moralini bozmak istemeyen Şevki Usta,

— Aldırma, önemi yok. Çıraklar kaldırır,.. dedi.

Ahmet Usta,

— Bilerek yapmadım, dedi.

Şevki Usta da,

— Elbet bilerek yapmadın. Boşver... dedi.

Az sonra Şevki Usta,

— Şalteri açın. dedi.

Ahmet Usta, çıraktan önce elini şaltere uzatmasıyla bir şangırtı şungurtu kopunca, Şevki Usta,

— Yine ne oldu yahu? diye sordu.

Ahmet Usta,

— Tam şalteri açacakken, elimi uzattım, raftaki koca çivi sandığı langıırrrrt dedi, düştü Ustacığım, nasıl oldu hiç anlamadım... dedi.

Şevki Usta,

— Sen zahmet etme Ahmet Uusta, bırak çocuklar toplasın... dedi.

Ahmet Usta,

— Vallahi isteyerek yapmadım, dedi.

Şevki Usta,

— Elbette canım, kim isteyerek bişey devirir... Üzülme! dedi.

Ahmet Usta, yerden çivileri toplayan çıraklara yardım ederken, büyük bir gürültüyle tezgâh devrildi.

Yavaş yavaş canı sıkılmaya başlayan Şevki Usta,

— Ne oldu yahu? diye seslendi,

Ahmet Usta,

— Birden nasıl olduysa langıırrrrrt dedi devrildi tezgâh, vallahi nasıl oldu anlamadım... dedi.

Şevki Usta,

— Zarar yok Ahmet Usta, sağlık olsun... diye kazanın üzerinde durmak istemediyse de, Ahmet Usta,

— Vallahi, billahi isteyerek yapmadım... dedi.

Şevki Usta,

— Canım, elbette... dedi.

O gün akşama dek, Ahmet Usta iki kez ayaklı merdiveni, bir kez tergâhı devirdi, çivi sandığını, boya kutularını düşürdü, üzerine bastığı çay bardaklarını, bir makine parçasını kırdı. Ahmet Usta'nın elini attığı yerden bir şangırtı şungurtu, adımını attığı yerden bir gürültü patırtı geliyordu. Onu tanıyanlar, Şevki Usta'nın yanına aldığını duyunca,

— Haaaa, şu kıçıyla dağ deviren Ahmet Usta mı! diyorlardı.

Ahmet Usta öyle bir adamdı ki, eline aldığını yere düşürüyor, yere düşürdüğünü almak için eğilirken kıçını başka bir şeye çarpıp kırıyor, kıçını çekerken başını bir yere çarpıyor, kıracak, çevresinde hiçbişey bulamasa, durduğu yerde ayakları birbirine dolanıp yere yıkılıyordu.

Ertesi gün, daha ertesi günler de Ahmet Usta, Şevki Usta'nın işliğinde epiyce şey döktü, düşürdü, kırdı, duvarladı. Şevki Usta, Ahmet Usta'nın her kırıp döküşünden sonra, alınmasın diye,

— Sağlık olsun ...İş ki gönüller kırılmasın... Kaza, mala gelsin, insana gelmesin... gibi avutucu sözler söylüyordu.

Kırıla döküle, düşe parçalana, artık işlikte kırılıp dökülecek pek bişey kalmamıştı ama, yeryüzünün en sakar adamı olan Ahmet Usta, sakarlıkta öyle becerikliydi ki, ne yapıp edip yine de devirecek, kırıp düşürecek bişey buluyor, hiçbişey bulamasa, elini, kolunu, daha olmazsa kafasını oraya buraya çarpıp yine bir gürültü, patırdı çıkarıyordu. Yuvarlanmadan merdiven inip çıktığı hiç olmamıştı.

İşlikte kopan her şangırtı şungurtu, her gürültü patırtıdan sonra, gittikçe canı sıkılmaya başlayan Şevki Usta'nın,

— Yine ne oldu yahu? sorusuna, Ahmet Usta hep o kalıplaşmış aynı sözü tekrarlıyordu:

— Langıırrrrt dedi yuvarlandı Usta'cığım, nasıl oldu anlayamadım.

Şevki Usta, üzülmesin diye avutucu bir söz söyleyince de,

— Vallahi isteyerek yapmadım... Billahi bilerek yapmadım... diyordu.

Şevki Usta'nın ençok kızdığı da, bu isteyerek, bilerek yapmadım, sözüydü.

Her şangırtı şungurtu, her gürültü patırtı duyuşta, Şevki Usta sinirden başını iki yanına bikaç kez sallıyor, cıkcık sesleri çıkarıyor, ama öyle iyiyürekli bir adamdı ki, kendisine bunca zarar veren Ahmet Usta'yı bitürlü işten çıkaramadığı gibi, ona sert bir söz söylemeye de dili varmıyordu. Verdiği büyük zararı artık anlasın da, Ahmet Usta kendiliğinden çekip gitsin diye bekliyordu.

Ahmet Usta'nın bu işliğe gelişinin üzerinden bir aya yakın zaman geçmişti. Büyük bir hastanenin ameliyathanesindeki çok değerli bir aygıt bozulmuştu. Bunu onarsa onarsa, ancak Şevki Usta onarabilirdi. Elekrikle işleyen o aygıtı işliğe getirmişlerdi. Şevki Usta, uzman bir hekimin bir hastayı inceden inceye muayene etmesi gibi, aygıtı uzun uzun muayene etti. Bozukluğun nerde olduğunu anladı. Evet, onarabilirdi. Bozuk aygıtı getirenler, bu habere çok sevinmişlerdi. Şevki Usta, bu onarım için her ne istese vereceklerdi. Şevki Usta da sevindi. Çünkü bu işten alacağı parayla, sakar Ahmet Usta'nın kırıp döküp, düşürürp yıkıp, devirip atıp verdiği zararları kapatabilirdi. Böyleyken, Ahmet Usta'ya güvenemediğinden,

— Yapamam! dedi.

— Aman Usta'cığım... diye yalvarıp yakardılar.

İyi ama, sakar Ahmet Usta, ya bu aygıtı devirir, bir parçasını kırarsa... Onun için Ahmet Usta'ya, yalvarır bir sesle,

— Aman Ahmet Usta'cığım, gözünü seveyim Ahmet Ustacığım, sakın şu aygıta yaklaşma, yakınlarından dolaşma! Uzağından, geç! Bunun bir yerini bozar, bir ya-

nını kırarsak, artık ömür boyu ödeyemeyiz... dedi.

Ahmet Usta rahatlıkla,

— Olur. Usta'cığım, sen hiç meraklanma Usta'cığım... dedi.

Ahmet Uusta'nın verdiği bu söz üzerine, Şevki Usta da aygıtı onarmaya sözverdi. İki hafta sonra aygıtı onarıp geri verecekti. Hemen işe giriştiler. Daha aradan on dakika bile geçmemişti ki, yine bir şangırtı şungurtu koptu. Aygıtın üstünden bir bölüm yere yuvarlanmıştı. Kızgınlıktan bıyıklarını dişlerinin arasında çiğneyen Şevki Usta,

— Yine ne oldu be Ahmet Usta? diye sordu.

Ahmet Usta da her zamanki soğukkan-

— Yanına yaklaşma, dedin, ben de aygıtın uzağından geçerken aygıtın kordonu ayaklarıma dolandı. Ben yere düşünce o parça da langıırrrrt dedi yuvarlandı. Vallahi nasıl oldu, hiç anlamadım be Ustacığım... dedi.

Sinirden tirtir titreyen Şevki Usta,

— Peki, peki... dedi.

Ahmet Usta yine her zamanki gibi,

— Vallahi, billahi bilerek, isteyerek yapmadım... dedi.

Patlamamak için kendini zor tutan Şevki Usta,

— Yok bir de isteyerek, bilerek mi yapacaktın? diye ilk olarak ona bağırdı.

Demeye kalmadı, bir gürültü daha koptu. Yumruklarını dişlerinin arasında ezen Şevki Usta,

— Ne oldu yine? diye bağırdı.

Ahmet Usta, yine her zamanki gevşekliğiyle,

— Vallahi anlamadım be Usta'cığım, langıırrrrt dedi yuvarlandı, nasıl oldu hiç anlamadım... dedi.

Şevki Usta nerdeyse başını duvarlara çarpacaktı.

— Ahmet Usta, sen otur, oturduğun yerde dur öylece... Sakın yerinden hiç kıpırdama... diye yalvardı.

Nerdeyse ağlayacaktı. Aygıtın üzerinde çalışıyordu ama, aklı hep kopacak gürültüdeydi. Şimdi yine bişey şangır şungur devrilecek diye bekliyordu. Evet, çok beklemedi. Yine bir şangırtı kopmuştu. Şevki Usta'nın ciğerlerinin ta derinliklerinden fışkıran bir basınç, ıslık gibi dişlerinin arasından fırladı:

— Yine ne oldu be Ahmet Usta?

Ahmet Usta, hiç yitirmediği her zamanki soğukkanlılığıyla, o kalıp sözünü tekrarladı:

— Lannn gııırrrt dedi yuvarlandı, nasıl oldu hiç anlamadım be Usta'cığım...

Şevki Usta, uzun süre Ahmet Usta'nın yüzüne baktı, baktı, baktı... Sonra kendi başını yumruklayarak, sıktığı dişlerinin arasından,

— Annnn-la be artık Ahmet Usta, annn-la be artık! diye bağırırken olduğu yere yığılıp kaldı.

İLLEDE ZENGİN EVİN GÖLGESİ OLACAK

Komşusunun oğlu Bilâl'ın Almanya'ya işçi olarak gideceğini duyunca, Mustuva emmi,

— Çığırın onu bana, telessin gelsin! dedi.

Mustuva emmi, seksenini aşkındı. Köyün en yaşlısıydı. Bütün oralarda Deli Mustuva diye ünlüydü.

Bilâl soluk soluğa geldi.

— Beni çağırmışsın Mustuva emmi, dedi.

— He ya, seni çığırdım... Almanya'ya gidiciymişsin, he mi? dedi.

— Öyle oldu Mustuva emmi.

— Eyi. Eyi olmasına eyi de, yaban illerde gözünü, kulağını açacaksın. Çünkü neden, oralarda anası belli, babası yüzelli insanlar çoktur. Bizim bura insanlarına benzemez onlar. Alamanya'ya giderkene sana biriki öğüt vereyim, dedim. Sen benim canbirlik arkadaşımın torunusun. Senin dedenle birlikte askerden kaçtık. Biz bu köyden seferberlikte kırk kişi asgere gittiydik. Altımız sağ döndük, gerimiz şehit düştü. Sağ kalan biz altımız da, beş yıl askerlikten sonra kaçtıydık. Askerlikten kaçmasaydık, biz de şehitlik şerbetini

içecekmişiz kısmetimiz yokmuş. Zati ben kısmetsizin biriyim, şehitlik şerbetini bile içemedim. Yaa, bubanla biz askerden kaçtık, geldik köye... Sonra buban öldü, ben sürünüyorum işte... Şimdi sen Alamanya'ya neden gidiyorsun?

— İşçiliğe Mustuva emmi.

— Ulan, elbet işçiliğe. Koca Alaman içine banka açmaya gidecek değildin ya... Benim sorduğum o değil... Neden işçilik için Alnim sorduğum o değil... Neden işçilik için Alamanya'ya gidiyorsun?

— E buralarda iş çok Mustuva emmi, gidip oralarda bikaç kuruş kazanırım da...

— Hah, işte benim demem de o... Şimdi kulağını aç, beni dinle. Bak oğlum Bilâl yaban illerde zengin olmak kolaydır; yeter ki yolunu bulasın ve yolunu bilesin. Sen benim canbirlik asker kaçaklığı arkadaşımın oğlu olduğundan, ben şimdi yaban illerde zengin olmanın yolunu göstereceğim. Öğütlerimi eyi dinle.

— Aman nedir yolu Mustuva emmi, cankuğıyla seni dilemekteyim.

— Aferim... Bunun yolu oğlum, yestehleyeceğin zaman, bir zengin evinin gölgesini arayıp bulacaksın. Yook, senin benim gibi bir yoksulun damının gölgesine yestehlersen, bedavadan kendi pisliğini yediğinle kalırsın... Sen ne dersen de, denenmiştir, sınanmıştır da ondan biliyorum.

— Heç anlayamadım Mustuva emmi...

— Dur hele... Telesme! Şimdi anlatırım. Hani bizim ilde bir Yılmaz Bey var, bildin mi?

— Bilemedim Mustuva emmi.

— Ne demek? Ulan Bilâl, Alaman içine değil, capon içine gitsen, gene adam olamazsın. Yılmaz Bey'i tanımamak olmaz. Herifin ünü dünyayı tutmuş. İlin girişindeki büyük garaç kimin? Yılmaz Bey'in. İlin heykelli alanındaki böyük öteli bildin mi?

— Bildim.

— Kimin?

— Bilemedim.

— Bileceksin. O da bu Yılmaz Bey'in. Peki, ildeki en büyük, aynalı sinemayı bildin mi?

— Bildim.

— O sinema kimin?

— Bilemedim.

— Bileceksin hey oğlum, o da Yılmaz Bey'in. Peki ulan, ildeki koca fırını bildin mi?

— Bildim.

— Kimin o fırın?

— Bilemedim.

— Tuh sana... Bileceksin. O da Yılmaz Bey'in. Anlaşıldı, senin heç bişeyi bileceğin yok. Yılmaz Bey'i bilmeyen mi var? Herifin öyle mağazaları var ki, içine nah bu bizim köyü alır da, daha da iki köylük boş yeri kalır. İşte bu Yılmaz Bey'in dedesi de bizim köydendi.

— Bizim köyden?

— He ya... Adı da Cinli Memet'ti. Bubanla benim çok iyi arkadaşımızdı. Bir içtiğimiz su ayrı giderdi. Bigün bana, «Deli Mustuva kardaşım» dedi, «ben Amerika'ya gideceğim» dedi. Bu anlattığım, Birinci Dünya Savaşından önce oluyor. «Aman Cinli Memet, Amerika nere, bura nere yahu... Oralarda n'eyleyeceksin?» dedim. «Amerika'ya gidip zengin olacağım» dedi. Hadi sen şimdi Alamanya'ya gidip nasıl para toplayacaksın, Cinli Memet de öyle... O zamanlar, Amerika denildi mi, sınırından içeri adımını attın mı, her yanı, her yeri tepeleme altın dolu bir ülke bilmekteyiz. Bize Amerika'yı öyle anlatmışlar. Altın dedimse, ham altın, külçe altın belleme; hani yanları tırtıllı, üzerinde de ora padişahının resmi basılı, bildiğin halis altın para. Sınırından içeri adımını attın mı, altınların yanmasından, ışımasından gözlerin kamaşırmış. Artık doldur ceplerini, doldur heğbeni, torbanı... Taşıyabildiğin kadar. Bu namussuz altın da ağır olduğundan taşınması zordur.

— Ağır mıdır Mustuva emmi?

— Ben hiç taşımadım ama, başkalarını taşırken görenler, ağırdır, derler. Her neyse, doldur altınları, döngel. Orda kalmak gerekmez. Çünkü neden, dersen, orda herkes altından bıkmış da, altını görünce midesi dönüp öğürüp kusuyormuş. Herkese altından iğrençlik gelmiş. Aman dışardan gelenler olsa, alıp alıp taşısalar da, biraz yollarımız açılsa, diyorlarmış. İşte bize o zamanın Amerika'sını böyle anlatırlardı.

— Kim anlatırdı Mustuva emmi?

— Bizim bura köylerinden Amerika'ya gidenler vardı o zamanlar. Gider, dönmezlerdi. Dönmeyince, biz de burda, demek orası bir iyi yer, bir altını bol yer ki, giden dönmüyor, derdik.

— Tıpkı cennet gibi mi Mustava emmi?

— He ya, duvarları altın, inci olan cennetten nasıl kimse geri dönmüyorsa, işte öy-

le... Cehenneme gideni zaten geri bırakmazlar. Neyse... Biz bu Cinli Memet'e, gitme, etme, dedikse de dinletemedik Kalktı, gitti. Geçmiş zaman, yalan demiyeyim, aradan altı ay mı, yoksa bir yıl mı ne geçti, bu Cinli Memet döndü geldi. «Ulan, Cinli Memet, altınlar nerde?» Cinli Memet «Altın toplayamadıksa da, kâhat para aldık, zengin olduk Deli Mustuva kardaşım» dedi. «Ulan Cinli Memet Amerika'nın dağı, bayırı altın dolu dedikleri doğru mu? diye sordum. Değilmiş. «Öyleyse nasıl zengin oldun Cinli Memet kardaşım?» dedim. Şöyle anlattı: «Oralarda zengin olmanın iki yolu var; başkalarının pisliğini yemeyeceksin, yalnız kendi pisliğini yiyeceksin, bu bir... Pislik de olsa kendi pisliğin olacak. İkincisi de sıkıştın da yestehleyecek bir yer mi arıyorsun, bir zengin evinin gölgesi olacak, oraya yestehleyeceksin, bu da iki... Bu ikisini denk düşürdün mü, kolayından zengin oldun gitti.»

Anlattı Cinli Memet, Amerika'yı bizim buralar gibi bir yer bilirmiş. Vapurdan inince, oralarda bizim hemşerilerin toplaştığı kahveyi bulup onlardan iş isterim, diye düşünmüş. Bir de vapurdan inmiş ki, amanın, bir kalaba, bir kalaba ...Ne ortalarda kahve var, ne görünürlerde hemşeri var... Yollarda, insanlar, arabalar, kamyonlar vızır vızır... Cinli Memet'in başı dönmüş. Dil bilmez, yol bilmez, söz bilmez, iz bilmez... Bizim hemşerilerimizin bulunmadığı dünyada hiçbir yer olmaz, gide gide hemşerilerin toplaştığı kahveyi nasıl olsa bulurum diye düşmüş yollara. Bizim köylümüz çok kurnazdır. Bilâl oğlum; bizim Cinli Memet de, gâvur içinde yolunu yitirmesin diye, bir yerden bulduğu biriki kiremiti parça parça edip ceplerine doldurmuş ki, yolda giderken, duvarlara, elektrik direklerine kiremit parçalarıyla birer kırmızı çizik koysun da, dönüşünde bu işaretlere baka baka, yolunu yitirmesin. Sen şu bizim köylümüzdeki akla bak... Kırmızı kiremitle, yol boyu orasını burasını çize çize gidermiş. O kent de içine girdikçe kalabalıklaşırmış. Derken... Sen şu rezilliğe bak bre Bilâl oğlum, bizim Cinli Memet'in büyük abdesti gelmiş. Evet, terslik ki, işte o kadar olur... O yana koşmuş, bu yana dönmüş, hacetini görecek uygun bir yer bulamamış. İşte ben bu yüzden bizim memleketi severim. Çünkü neden, nereye gitsen, sıkışınca rahatlayacak, bir yangın yeri, bir tenha arsa, bir yıkıntı, bir çukur, bir çalı dibi bir uygun yer bulursun. Gâvur ülkesi öyle mi ya... Zavallı Cinli Memet az kala atına kaçıracakmış. İşte o zaman temelli rezillik olacak, yürüse yürüyemez, dursa duramaz. Bunun üzerine uygun bir yer aramaya başlamış. Bir de bakmış ki, duvarla çevrili koskoca bahçe içinde saray gibi bir köşk mü, yoksa konak mı, işte öyle bir yer... Oranın bahçesi, cennet bahçesi gibi bir yermiş; her yanı çimenler, çayırlar, çiçeklerle bezeliymiş. Dalmış içeri ki, bir kuytu yer bulsun da, boşalıp rahatlasın. Bir ulu ağacın altına kendini zor atmış. «Oh Allahıma bin şükür, bizim gibi yoksulun rahatlaması da anca böyle olur» diyerek kalkıp uçkurunu bağlar, pantolu toplar toparlanırken, bir ses duymuş. Bir de bakmış, o saray gibi konağın penceresinden bir herif bağırıyor; bağırmakla da kalsa iyi, tüfeğinin amlusunu bu bizim Cinli Memet'e doğrultmuş. Cinli Memet, herifin ne dediğini anlamıyor. Kaçsa, herif Cinli Memet'i ardından mıhlayacak.

Herif, tüfek elinde, pencereden bağırıp çağırırken, oralardaki başka konaklardan, köşklerden, saraylardan adamlar çıkmış, yoldan gelip geçenler yığılmış. Hep birden birbirlerine bağırarak bişeyler söylerlermiş. Ama penceredeki adamın elinde tüfek olduğundan, bitürlü Cinli Memet'in yanına varamıyorlarmış.

Bu bizim Cinli Memet'in bahçesine girdiği konak, oranın en büyük zengininin konağıymış. Her ülkenin kralı bir dene olur, bu Amerikan ülkesinin bin deneden çok kralı varmış da zenginliği de ondanmış. İşte o konağın sahibi de bir Amerikan kralıymış, hem de en böyüklerindenmiş. Güzelim bezeli, çiçekli, bakımlı, temiz bahçesinde yestehlediği için Cinil Memet'e çok kızmış. Pencereden Memet'e eliyle işaretler ederek, pisliği yemesini söylüyormuş. Eyvaaah! Şimdi ne olacak? Cinli Memet, ettiğini yemese, Amerika kralı Cinli Memet'i kurşuna dizecek! Yese, ulan yenir şey değil. Can tatlıdır Bilâl oğlum, Cinli Memet, bu işi yaparken de, dışardaki kalabalık kızmış, o penceredeki herife bağırıyormuş. Cinli Memet'in anladığına göre, herife «Bu yaptığın insanlığa sığmaz!» gibilerden çıkışıyorlarmış. Gelgelelim, Amerikan kralı kıyıcı ki, hiç imanı yok, orasını iyice temizletmeden Cinli Memet'i bırakmamış. Cinli Memet canını bahçeden dışarı atınca, orda toplanan kişiler bunu yakalamışlar. Bişeyler derlermiş,

Cinli Memet anlamaz. Sonunda, orda bizim dilimizi bilir bir ermeni bulmuşlar. Ermeni bizim Cinli Memet'e demiş ki:

— Senin bu kralın bahçesine yaptığın bir belediye suçudur, ama onun sana yaptırdığı ise insan haklarına aykırıdır, ağır bir suçtur. Onun için burda toplaşanlar, senin bu kralı mahkemeye vermeni istiyorlar. Kendileri sana avukat tutacaklar. Gayet yüksek tazminat dâvâsı açacaklar. Dâvâ yürüyene dek de, sana yatacak yer gösterecekler, yiyecek parası verecekler...

Cinli Memet bir iyilik kurumunun verdiği parayla bir otele yerleşmiş. O kurum, insan haklarına aykırı davranıp kendi pisliğini yedirdi diye o Amerikan kralını mahkemeye vermiş. İnsan hakları diyerekten ayrı bir hak varmış, orda yazarmış ki, kimse kimseye zorla kendi pisliği olsa bile yediremez...

Amerikan kralı, tazminat parasını ödememek için «Bu adam karaderilidir. Karaderiliye, insan sayılmayacağından, ne olsa yediririm» diye kendini savunmuşsa da, Cinli Memet'in karaderili değil, koyu esmer derili olduğu isbatlanıp, kral ne dese söktürememiş. Şu Amerika, nasıl bir memleket ki, anla artık, kendi kralını bile tazminat ödemeye mahkûm etmiş. Bizim Cinli Memet'e kendi yestehlediği şeyi yedi diye, bir dolu para vermişler. Cinli Memet'tir bu, Amerika'nın daha başka kentlerini dolaşıp gördüğü her güzel bahçeye dalıp yestehlemiş de, ilki gibi talihi yüzüne gülüp kralın bir titizine rastlamadığından, başka bir tazminat alamamış. Sonunda, bu paralar bana yeter, deyip, paraları cebine, kuşağına doldurunca köye gelmiş.

İşte Bilâl oğlum, Almanya'ya para kazanmaya giderken, bizim Yılmaz Beyin dedesi Cinli Memet'in başından geçenleri hiç unutma. Yollarda sıkışırsan, şakın bizler gibi bir yoksul damının gölgesine yestehleyeyim, deme, çünkü gâvur sana hem ettiğini yedirir, hem de yoksul olduğundan tazminat parası vermez. Onun için sen sen ol, yestehlemek için ille de bir zengin evinin gölgesini seç ki, herif de insan haklarını çiğnemek zorunda kalıp, sana para versin...

Bilâl şöyle bir düşünüp,

— Mustava emmi, dedi, bunca zengin adam var, bunların hepsi de kendi ettiklerini yemediler ya ...

Deli Mustava,

— Helbet öyle, dedi, ben, bizdeki büyük zenginleri söylemiyorum, onlar başkalarının ettiklerini de yerler.

2

AZİZ NESİN bütün kitapları

AZİZ NESİN

bütün kitapları

2

Karacan
YAYINLARI

AZİZ NESİN

bütün kitapları

2

Karacan
YAYINLARI

KÖR DÖĞÜŞÜ

KÖR DÖĞÜŞÜ

KASABANIN iki kahvesi var. Bir de Bodur Âdem'inki var ama onunkisi şaraphanenin ötesinde, kasabanın ta dışında. Bodur Âdem'in kahvesini saymıyorum, hem uzak, hem de küçük; üstelik Bodur Âdem parti tutmayan bir garip tarafsız olduğundan, onun kahvesine giden pek olmaz.

Kasabanın erkekleri de ikiye ayrılmış. Bir bölüğü Terzi İshak'ın kahvesine gider, öbür bölüğü Topal Kâzım'ın... Daha öncesi burada bitek Topal Kâzım'ın kahvesi varmış. Sonra ortalığa «muhalefet» diye bişey çıkınca bu Topal Kâzım, tek ayağına bakmadan —kasabanın öteki bölüğü böyle söyler— muhalefetten yana olmuş. «Ulan Topal, muhalifler sana takma ayak mı takacak?»

Topal Kâzım'ın sol ayağı, diz kapağından kesik, koltuk değneğiyle gezer. Bu topal Kâzım, kahvesini muhalif partinin ilçe merkezi yapınca, korkudan, onun kahvesinden kasabalının ayağı kesilmiş. «Ulan Topal, hele bir seçimler olsun, senin öteki ayağını da kırarlar. O zaman burnuna motor takar da tomofil olursun.» Böyle derlermiş Topal Kâzım'a. O, ne denilse dinlememiş. Hiçkimse korkudan Topal Kâzım'ın kahvesine gitmiyecek ama, başka da kahve yok. Bodur Âdem'in kahvesi uzak. Hem de bu Topal Kâzım'ın kahvesi, basbayağı bir şehir kahvesi. İki duvarında iki ayna var, koca iki ayna. Giren aynada kendini görüyor, çıkan kendini görüyor, oturan kendini görüyor. Hasır iskemlede oturup bıyık bırarken aynada kendini seyretmek yeter.

Topal Kâzım da bu aynalara güveniyormuş ya... «Bu aynalar bende olduktan kelli, kahveme isteristemez, gelecekler.» diyormuş.

Bunun üzerine Terzi İshak, dükkânını bölmüş, yarısını kahve yapmış. İktidar partisinden olanlar Terzi İshak'ın kahvesine, muhalifler de Topal Kâzım'ın kahvesine giderlermiş. O sırada kasabada muhalif yok gibi bişey, tektük, bikaç kişi...

«Ulan Topal, hele şu seçimler bir bitsin, senin öteki ayağını da koparırlar. Burnuna motor tak da o zaman tomofilim diye gez.»

Zamanı gelmiş, seçim yapılmış. Ama işler düşünülenin tersi olmuş. Topal Kâzım'ın muhalif partisi seçimi kazanmamış mı! Sandıklardan onbeş mi, yirmi mi, ne oncacık bir oy çıkmış öteki partiye. Buna herkes şaşmış da bir Topal Kâzım şaşmamış.

— Ben zâti bu işin böyle olacağını biliyordum, demiş.

— Nerden bildiydin bre Topal? diye sormuşlar.

Kâzım,

— Bilmez olur muyum, demiş, benim kahveye adım atmamalarından belliydi. Hükümetten korkularından kahveye gelemediler ama, sandığa bizim partinin oylarını tıktılar.

Ben kasabaya geldiğim zaman durum işte böyleydi. Topal Kâzım'ın partisi iktidardaydı. Terzi İshak'ın partisi de iktidardan düşmüş, muhalefetteydi. Değiş-tokuş olmuşlardı. Topal Kâzım da Ankara hastanelerinden birinde topal bacağına, yapma bir bacak taktırmıştı.

Muhalif olanlar Terzi İshak'ın, muvafıklar da Topal Kâzım'ın kahvesine gidiyorlardı. Kasaba ikiye bölünmüştü. İki bölük arasında gözle görülen, dışardan bile belli bir düşmanlık vardı. Birbirlerine selâm bile vermiyorlardı. Yolda birbirleriyle karşılaşmamak için, kendi kahvelerine gidiş-geliş yollarını ayırmışlardı. Yalnız kahveleri değil, bakkalları berberleri de ayırlımıştı. Birbirleriyle selâmlaşmamak için ellerinden geleni yapıyorlardı Yoksa biriki konuşsalar, particilik yüzünden hemen lâfın sonu kavgaya dökülüyordu.

Biz memurların durumu çok zordu. Benden önce bikaç memuru, muhalif Terzi İshak'ın kahvesine gidiyor diye Ankara'ya şikâyet edip, bu kasabadan başka bir yere attırmışlardı. Onun için memurlar, muhalifler kahvesine gitmekten çekiniyorlardı. Yalnız belediye doktoru ile adliyeden bir memur arkadaş, Terzi İshak'ın muhalif kahvesinden hiç çıkmıyorlar. Topal Kâzım'ın kahvesine de adım atmıyorlardı. İkisi de çok iyi arkadaşımdı. Bir akşam rakı içerken kendilerine,

— Arkadaşlar, bu yaptığınız hiç doğru değil, dedim.

— Ne yapıyoruz? diye sordular.

— Daha ne yapacaksınız! Göz göre göre kanuna karşı geliyorsunuz. Biliyorsunuz ki memurların politikayla uğraşmaları kanunda yasaktır. Siz, muhalif kahveden çıkmıyorsunuz. Düpedüz politika yapıyorsunuz, demektir. Bunun sonu iyiye varmaz. Altyanı kahve değil mi, hepsi bir. Muhaliflerin kahvesine gidip politika yapacağınıza, Topal Kâzım'ın kahvesine gidin.

Belediye doktoru güldü:

— Sen bizim neden politikayla uğraştığımızı sonra anlarsın...

Onbeş gün sonra anladım. İkisini de başka, uzak bir il'e atamışlardı. Kasabadan ayrılırken açıkladılar. Bu ikisi, bu kasabada durmak istemiyorlarmış. Burdan bizi alın da nereye gönderirseniz gönderin, diye dilekçe üstüne dilekçe vermişler, olmamış. Onun üzerine muhalif kahvesinden çıkmaz olmuşlar. Bir ay diyende şıp diye başka yana atanmışlar.

Doktor giderken,

— Burdan daha kötü bir yere verecek değillerdi ya bizi... dedi.

Ben bu kasabadan, daha bir süre, ayrılmak istemediğim için hiç politika yapmıyordum; yani ne muhalifierin kahvesine gidip politika yapıyordum, ne Topal Kâzım'ın kahvesine gidip muhalifleri kızdırıyordum. Gelgelelim kasaba küçücük bir yer. İnsan sıkıntıdan patlıyor. Kahveden başka gidecek, oturacak bir yer de yok. Topal Kâzım'ın kahvesi çok kalabalık, gürültülü. Ben, tarafsızlığımı göstermek için, kahveye gidersem, ikisine de giderdim. Terzi İshak'ın muhalif kahvesinde yarım saat oturursam, bir saat da Topal Kâzım'ın kahvesinde oturur, böylece politika dengesini kurar, durumu kurtarırdım. Muhalif kahvesine gidenler pek azdı. Gündengüne de azalıyordu. Topal Kâzım'la iyi arkadaş olmuştum. Kahvesine gidince onunla dertleşirdik. Bigün partilerin durumundan konuşurken,

— Bey, sana bişey diyeyim mi, ama aramızda kalsın, bizim parti kaybetti, dedi.

Ağzımı arıyor sandım,

— Yok canım, dedim, maşallah sizin parti aslan gibi ayakta.

— Kulak asma. Bak bizim kahve tıklım tıklım dolu. Terzi İshak'ın kahvesinde kimseler yok. Anlayana bu kadarı çok bile. Ne olur ne olmaz diye korkularından buraya doluşuyorlar. Bir seçim olsun da gör sen, hepsi öteki partiye oy verirler. Geçen seçimde de böyle olduydu.

— Peki, ne yapacaksınız?

— Düşünüyoruz bişeyler. Yakında parti müfettişi gelecek, bir iş yapacağız.

Bir zaman sonra Topal Kâzım'ın kahvesinde epiy gürültülü parti toplantıları yapıldı. Bundan bir süre sonra da kasabaya Şenses Tiyatrosu adında bir kumpanya geldi. Kasabalıların söylediklerine göre, o zamanadek buraya hiç bu denli büyük bir kumpanya gelmemiş. Okulla cami arasındaki geniş alana koca bir çadır kurdular. Gerçekten çok büyük bir kumpanya olduğu, çadırın büyüklüğünden anlaşılıyordu. Bu çadır, Avrupa'nın büyük sirk çadırları kadar vardı.

Çadırın alana kurulduğu gün, ilkin Terzi İshak'ın kahvesine gittim. Terzi İshak kurnaz adam,

— Topal Kâzım, yine bir işler çeviriyor ya, ne olduğunu anlayamadık, dedi.

Oradan çıkıp Topal Kâzım'ın kahvesine gittim. Kurnaz kurnaz göz kırpıp,

— Ne var ne yok Kâzım Efendi, dedim, işler yolunda mı?

O da bana göz kırptı:

— Hele dur Bey, hele dur... Yarın her işi öğrenirsin.

O gün kasaba yerinden oynadı. Kumpanyanın palyaçoları, şaklabanları, cambazları hep sokaklara dökülmüşler, bağıra çağıra akşamki oyunlarının çığırtkanlığını yapıyorlardı. Yüksek tahtadan bacaklara çıkmış, suratları boyalı, yakaları çıngıraklı, etekleri zilli, renk renk külâhlı çığırtkanlar bağırırken, kumpanyanın beş çalgılı orkestrası da kasabayı inletiyordu. Direklere renkli bayraklar, duvarlara ilân kâğıtları asılmış, sokaklara ilân bezleri gerilmişti.

Akşama doğru çadırın yanında dolaşmaya başladım. Çadırın kapısında orkestra çalıyor, bir hokkabaz da şapkasından tavşan çıkarıyordu. Giriş kapısının sağındaki gişenin dört bir yanına renkli kadın çamaşırları asılmıştı. Pembe naylon kadın külotları, uçuk mavi jarse kombinezonlar, acı sarı ipek sütyenler, rüzgârda şişe şişe renkli bayraklar arasında uçuşup duruyorlardı. Alan dolmuş, herkes bilet almak için gişeye koşuşuyordu.

Hepsi neyse ne ama açıkta sallanan, uçuşan kadın iç çamaşırlarını beğenmedim.

Candarma komutanına gidip söyledim.

— Haberimiz var! dedi.

— Neden kaldırtmıyorsunuz? Artist kadınların iç çamaşırlarıyla reklâm ayıp oluyor, dedim.

Candarma komutanı,

— Parti işine karışmak istemiyorum, dedi.

— Artislerin iç çamaşırı da mı parti işi?

— Gidip, «Kaldırın bunları» dedim. İyi bir bahâne buldular.

— Neymiş bahaneleri?

— Bunlar hep böyle gezginci olduklarından, nerde çadır kurarlarsa kadınları orda çamaşır yıkar, kurusun diye asarlarmış.

— İyi doğrusu... Erkeklerin çamaşırı hiç yıkanmaz mıymış?

— Vardı. Yamalı, uzun paçalı erkek donları da asmışlardı. Erkek donlarıyla karı donlarını öyle ustalıkla asmışlar ki, havada şişip şişip donların birbirlerine dolanmaları büsbütün kötü, «Hiç olmazsa bunları kaldırın» dedim. Onlar dünden razı...

Kumpanyanın çadırına kadın donları asıldığı, köylere dek duyulmuş. Gelen gelene, koşan koşana... Millet, renkli donların, iç gömleklerinin dolayında fır dönüyor. Hokkabazın şapkadan çıkardığı tavşanlara bakan bile yok. Herif, şapkadan bir çift öküz çıkarıp her birine bağışlasa yine aldıran olmayacak.

Bilet almak için kalabalığa daldım. Kuyrukta itişkakış epiy bekledikten sonra sıra bana geldi. Saman sarısı boyalı saçları kıtıklaşmış bir kadın bilet veriyor. Biletin en ucuzu beş lira. Beş lirayı kadına uzattım. Kadın geriye döndü, arkasındaki perdeyi kaldırıp baktı. Perdenin arkasından Korucu Ömer'in suratını gördüm. Korucu Ömer, Topal Kâzım'ın en iyi adamı. Boyalı kadın başını arkadaki çiçekli basma perdeden çekip,

— Yerimiz yok! dedi.

— N'apıcaaz? diye sordum.

Biletçi kadın,

— N'apıcaksın, havadeğişimi al, bikaç azman gözüme görünme! diyerek benimle alay etti.

— Bayan!... Terbiyeli konuş!

— Eeee... yer yok işte, yarın gel.

Ben çekildim, ama kadın benden sonrakine iki bilet verdi. Canım sıkıldı. Doğru Topal Kâzım'a gittim.

— Kâzım Efendi, ne biçim kumpanya getirtmişsiniz... Gişede bir kadın var, istediğine bilet veriyor, istediğine vermiyor.

Topal Kâzım,

— Sen ses etme Bey, dedi. Sana bilet vermedikleri iyi olmuş. Yarın işin doğrusunu öğrenirsin.

Memur arkadaşların da bitakımına bilet vermişler, birtakımına «Yer yok, yarın gel!» demişler.

O gece tiyatroya gidemedim. Erkenden yattım. Evim, çadırın olduğu yere yakın. Bir zaman davulun, zurnanın, boruların sesini duydum. Sonra uyumuşum. Gece yarısı, acı çığlıklarla bikaç kez uyandımsa da uyku sersemliğinden ayılamadım.

Ertesi gün pazar. Sokağa çıktım. O koca çadır olduğu gibi çökmüş, dev leşi gibi yere serili. Çadır bezi, kocakarı derisi gibi kıvrım kıvrım kıvrılmış. Çadırın kocaman orta direği yıkılmamış, duruyor. Direğin en tepesine bir bacak asmışlar, takma bir bacak. Topal Kâzım'ın sonradan taktırdığı bacak olacak. Ortalıkta kimseyi de göremiyorum ki, «Bu ne iştir?» diye sorayım. Sanki kasaba boşalmış. Oynaşan bikaç çocuktan başka kimse yok. İlkin yolumun üstündeki Terzi İshak'ın kahvesine uğradım. Oraya oldumolası çok kişi gitmez. Yine her zamanki gibi gözünü budaktan sakınmayan bikaç muhalif orda. Hepsi de gülüşüp eğleniyor. Soruyorum, hiçbiri bişey söylemiyor. Terzi İshak'a soruyorum, o da kıskıs gülüyor. Meraktan çatlayacağım. Bir çay içip oradan çıktım. Doğru Topal Kâzım'ın kahvesine... Her zaman tıklımtıklım dolu olan Topal Kâzım'ın kahvesinde o gün üç kişi var. Onların da yüzleri gözleri sarılı olduğundan kim olduklarını çıkaramadım. Birine yaklaşıp iyice baktım. Korucu Ömer,

— Ömer Ağa, geçmiş olsun. Bu ne iş? Yoksa karıdan dayak mı yedin? diye şakalaştım.

— Vara karıdan dayak yiyeydik Bey, bu dayak karı dayağına benzer mi? İler tutar yerimiz kalmadı.

— Kâzım Efendi nerde?

— Bilir miyim? Sağlam bacağı da kırılası Topal, takma bacağını arıyordur.

— Peki, ne oldu Ömer Ağa?

— Daha ne olsun Bey, hep kırıldık. Kimi-

mizi hastahaneye kaldırdılar, kimimiz evde inliyor. En sağlıklı kalanları işte biziz. Benim de sırtımda sustalı yarası var. Kemiklerim hep kırıldı.

— Oyuncu kızların yüzünden mi oldu bu iş?

— Yok canım, politika işi...

— Bu nasıl politika işi Ömer Ağa?

— Hiç sorma Bey, savaşa girmişe döndük.

— Anlat hele...

— Senden sır çıkmaz. Aman derim. Bu politika işidir, muhalifler duymasın. Bak Bey, iş nasıl oldu. Biz bu kasabada muhaliflerle gündengüne başedemez olduk. «Böyle gidersе işler kötüye varacak, aman bize tez bir yardım!» diye partimizin il merkezine haber saldık. Müfettiş geldi. «Şöyle şöyle yapın» dedi. Şöyle şöyle yapmakla bura muhalifinin gözü yılmaz, dedik. «Öyleyse, böyle böyle yapın» dedi. «Böyle böyle yapmakla bura muhalifinin başı ezilmez» dedik. «Öyleyse, şunları bir iyi dayaktan geçirmeli, kafalarını bir iyi ezmeli» dedi. Hep birden, «Hay ağzına sağlık. Başka yolu yok. Bunları bir iyi dövelim. Lâkin kanunlu dayak olsun ki, sonunda bize sorum gelmesin» dedik. Çünkü bakarsın; kanunu çiğneyen politikacı bir yargıca, savcıya düşeriz; muhalif dövdük diye bizi hiç yoktan mahkûm eder. Kendi aramızda iyice uyuştuk. Müfettiş «Orası kolay, kanuni bir yol buluruz» dedi. Bu Şenses Tiyatrocuları bizim partidenmiş. Bunlar gelip burda çadırı kuracak. Tam oyun yarıdaykene bizimkiler birden çadırın iplerini kesip çadırı yere yıkacak. Bir ana-baba günü olup karanlıkta çadırın altında ezilip kalacak muhalifleri döve döve pestile çevireceğiz, hepsini yol keçesi gibi sereceğiz. Koca çadır üstüne düşmüş. İçerisi karanlık. Kimin kimi dövdüğü bilinmiyecek. İyi mi?

— Çok iyi...

— Bunun üzerine Bey, Şenses Kumpanyası geldi, alana koca çadırı kurdu. Gelgelelim, araya girecek sizin gibi memur takımı ve tarafsızlar da yanlışlıkla dayak yemesin diye bir kurnazlık da düşündük. Bir tarafsız bilet almaya gelince yer kalmadı, denilecek. Ben biletçi kızın arkasındaki perdeye siper oldum. Biri gelip «bilet» dedi mi kızın kıçına hafiften bir şaplak konduruyorum. Şaplağı kızın kıçına vurursam, anlaki ona bilet verilmiyecek. Kız «yerimiz yok» diyor. Velâkin sarı kış saplağı «yerimiz yok» diyor. Velâkin sarı kız saplağı mi duymuyor, yoksa şaplak hoşuna mı gitti ne, günahı boynuna, artık orasını bilemem. Bir tarafsız bilet almaya geldi mi, ben artık öküz haydar gibi, duysun diye, sarı kızın altına cimciği basıyorum.

— Bana da kız, yer yok, dedi.

— Der ya... Ben, delikten seni görünce perdenin altından sarı kıza bir el verdim. Kız da, yerim yok, dedi. Neyse Bey, biz muhalifleri doldurduk çadıra. Tiyatro başlamadan önce, bu bizim çok bilmiş Topal Kâzım, muhalif Terzi İshak'a varıp «Nedir bu, birbirimize düşmüşüz arkadaş? Hep bu vatanın evlâdı değil miyiz? Şu politika işini hele biyana bırakalım da, tiyatro işine bakalım. Kasaba şenlendi. Yiyip içelim arkadaşlar.» dedi. İyi mi?

— İyi...

— Biz, muhalifi, muvafıkı sözde sarmaşdolaş yalandan barış-görüş olduk. O gece hangi muhalifleri döveceksek bunların hepsini topladık. Parti tahsisatından bunların önüne rakıyı, mezeyi döktük. Onlara içki içirmemiz de korkumuzdan. Olura, herifler üstlerine çadır inince birden uyanırlar, sopayı kapar üstümüze yürüler. Herifleri iyi bir sarhoşlatıp öyle döveceğiz.. İyi mi?

İyi...

— Muhalifler içtiler, içtiler, hiçbiri ayakta duramaz oldu. Bu Topal Kâzım da bize «Amanın, bizim takım içmesin. İçer gibi yapın, rakıyı üstünüze başınıza dökün» dedi. Sıtmaya iyi gelirmiş, ben başımı iki şişe rakıyla yıkadım. Biz de sarhoşlamış gibi yaptık. Karşı partilerden olan herkes birbirine «Ah kardeşim, vah kardeşim. Hep bun toprağın çocuğu değil miyiz?» diye sarılıyor. Ağlıyanı var, zırlıyanı var. Biz bu muhalifleri ite kaka «Hep kardeşiz» filân diyerek çadırdan içeri tıktık. Müfettiş bize, «Aman, dövmeye dövün ama, sakın kan çıkmasın. İsterseniz ezin, ama kan yok. Kan çıkarsa sizi kurtaramam!» demişti. Bu yüzden Topal Kâzım «Tabanca, bıçak almak yok» dedi. Kimse yanına tabanca, bıçak almadı. Kimimiz boğa sinirinden kamçıyı, kimimiz topuzlu urganı, kimimiz pürtüklü sopayı, kimimiz yağlı kayışı, demir tokalı palaskayı belimize soktuk. Benim, babadan kalma bir fil siniri var ki, vurduğu yerden ses getirir. Zaloğlu Rüstem'in topuzu, yanında hiç kalır. Fil sinirini çizmenin içine soktum. Hepimiz çadırın içinde mevzi aldık. Hesaplı yerler-

de oturduk. Kimi döğeceksek önceden şavuladık. Topal Kâzım işareti verince çadırın ipleri kesilecek. İyi mi?

— İyi...

Buraya kadar iyi, gelgelelim, benim niyetim de başka. Bu bizim partiden Kel Nuri ile İbibik Haydar'ı bilirsin. Bu ikisinin üstüne namussuz gelmemiştir dünyaya. Bir de gene bizim partiden Sarı Süleyman var. Beş kayme borç aldı. İki yıldır gider gelirim, vermez. Sivri'nin Said'i bilirsin. Onunla da kavgalıyız. Bakkal Emin dersen, o da bizim partiden ama can düşmanım. Hele muhtar Aziz de orda değil mi? Ben kendikendime, çadır üstümüze inip de karanlıkta herkes birbirine girişince, kim kimi görebilir, dedim. Bizim partidenmişler de ne olmuş... Önce şunlara bir girişirim, onlar da muhalif dayağı yedik bellerler. Benim fil siniri üstünde mühürüm yok ya... Fil sinirini bunlara çaldıkça suratlarına imzam mı damgalanacak? Ben bunları gözüme kestirdim. Hepsini bir çırpıda çıkarıp işlerini bitireceğim. Bir birine, bir ötekine... İlkin Muhtar'dan başlayacağım. Gözlerim bir onlarda, bir Topal Kâzım'da. İki kız da sahnede kantoya çıkmış, oynayıp çığırıyorlar. İkisinin de namahremliği kalmamış. Avrat yerlerini örten bir tülle, bir avuç pul boncuk... Çalgılar vuruyor ki, muhalifler keyfe gelmiş, «Yaşa!» diye bağırıyor. Bizim Topal Kâzım, sağ elini bıyığına götürdü. İşaretimiz de bu. Topal Kâzım bıyığını burarken birden çadır üstümüze düştü. Lâmbalar söndü. Ben hemen fil sinirini çizmeden sıyırınca ya Allah dehip Muhtar'ın üstüne vardım. Her birinin yerini önceden kestirdiğimden karanlıkta göz kararlaması işlerini bitireceğim. Ben fil sinirini havaya kaldırdım. Kaldırmamla gözümde şimşekler çaktı. Kafama sopa indi ki, şiddetinden ölüyorum sanıp kelime-i şehadet getirdim. Velâkin, bu arada fil sinirini de Muhtar'ın beynine indirdim. Namussuz Muhtar, gözün procektor muydu a herif, o karanlıkta beni seçip de «Bildim, sen Korucu Ömer'sin!» demez mi? Muhtar'ın beni görecek hâli yok, koca topuzu kaldırdı, Yarıcı Rıza bizim partiden değil mi? Ben Muhtar'ı bırakıp yere seriyorum. Kel Nuri'yi bırakıp İbibik Haydar'a kıhdım. Ama sopayı indireni de kolundan tuttum. Ulan, bu bizim partiden Nuri Ağa değil mi? «Ulan Nuri Ağa, sen bizim partiden değil misin?» «Aman sus arkadaş. Partiye candan bağlıyım. Karanlıkta şaşırmıştım.» dedi. «Bunun şaşırmışı var mı alçak, beni sakat ettin!» diyerek, Yaradana sığınıp bunun kafasından aşağı fil sinirini geçirdim. De ki Nuri Ağa ikiye biçildi. Sarı Said'e bir fil siniri salladım. Birden şu sol omuzuma bir sopa indi. İnmesiyle herifin ayağını elime geçirdim. Bey, bu ayak başka ayak, canlı değil. Herif ayağını bıraktı kaçtı. Yahu, elimdeki Topal Kâzım'ın takma ayağı değil mi?

Bağıran bağırana. Çadır üstümüze çökmüş. Ben elimi kaldıramıyorum. Kemiklerim kırılmış. Çadırdan çıkmanın, kurtulmanın olanağı yok. Üstümüze çöken namussuz çadırın bir deliğini bulamıyoruz ki, fırlayıp dışarı çıkalım da canımızı kurtaralım. Müfettiş, yanımıza bıçak da aldırmadığından çadırı delip çıkamıyoruz. Bağıra inleye kıvranıp durduk. Ben bayılmışım. Nasıl çadırdan çıkardılar, bilmiyorum. İşte böyle Bey. Şükür biz burayacak geldik. Öbürleri öldü mü, kaldı mı belli değil...

— Muhalifler ne oldu?

— Ne olacak? Hiç... Birinin burnu kanasa gam yemem. Muhaliflerin kılına dokunmamışız. Biz hep gizli din taşırmışız. Hep bir partideniz ama, birbirimize düşmanmışız. Kim nerden bilecek diye birbirimize iyice girişmişiz. Ne dersin, birbirimizi dövmekten, bitek muhalifin kılına dokunmamışız. Şu Topal Kâzım'ı gördün mü! Belime sopayı indirip beni bayıltan, işte o alçak...

Bu sırada koltuk değneğiyle Topal Kâzım geldi.

— Bunun böyle olacağını ben biliyordum, dedi. Herkesin bizim kahveye doluşundan belliydi.

Sonra peykeye çöktü,

— Arkadaşlar, benim öteki bacağımı gören var mı? diye sordu.

OLMAZ kardeşim. Bakınız, neden olmaz, izah edeyim. Affedersiniz, ismiâliniz Beyefendi? Ulvi Bey... Müşerref olduk efendim. Benim adım Şâzi. Çok memnun oldum. Evet... ne diyordum? Olmaz. Katiyen olmaz. Çünkü efendim, herşeyden önce bir maarif plânımız yok. Bendeniz uzun yıllar maarifte hizmet ettiğimden bu işleri gayet iyi bilirim. Plânsız, programsız hiçbir iş olmaz efendim. Affedersiniz Beyefendi, ismiâlinizi öğrenebilir miyim? Ulvi Bey... Çok güzel, memnun oldum. Benim adım da Şâzi... Çünkü efendim, bizde herşeyden önce bir tedrisat sistemi yok. Onun içindir ki, biri gelir, liseleri oniki sınıfa çıkarır. Başkası gelir onbire indirir. Biri gelir, her sene beş imtihan kor, başkası gelir «Bir imtihan yeter» der. Birisi, «Vatan evlâtlarını sınıfta döndürmeyin, yazıktır» der. Öbürü gelir, «Bize adam lâzım, adam... işi sıkı tutun. Her sene bir adam yetişse yeter, çok bile» der. Yâni Beyfendi... Affedersiniz, adınız nedir efendim? Ulvi Bey... Teşerrüf ettik Beyefendi. Benim adım da Şâzi... Neden bizde bir maarif dâvası olmadığını izah edeyim. Bendeniz bundan yirmi... evet, yirmialtı sene evvel yalan söylemiyeyim, belki de yirmiyedi, belki daha çok... Her neyse, orası mühim değil. Hayata muallim olarak atıldım. O zaman yirmidört, yirmibeş, vallahi yalan söylemiyeyim, belki de yirmialtı muallim olarak atıldım. Affedersiniz, adınızı sormayı unuttum. Ulvi Bey... Evet... Benim adım da Şâzi. Ne diyordum? Evet, bizde bir maarif sistemi yoktur. Uzun seneler maarifte hizmetim olduğu için bunu salâhiyetle size söyleyebilirim. Beni o zaman Kayseri'ye tâyin ettiler. Vallâ geçmiş gün, yalan olmasın, belki de Edirne'ydi. Her neyse, yer mühim değil. Ben muallim oldum. Ne de olsa gencim, mesleğime son derece âşıkım. Bir muallim ne yapar, bir ilkmektep muallimi? Çocukları yetiştirir. Ben de yetiştiriyordum. Ben o zaman beşinci sınıfın muallimiyim. Yalan söylemiş olmıyayım, belki de birinci sınıf... Orası mühim değil. Bir de duyduk ki, mektebe müfettiş gelecekmiş. Diğer öğretmenler telâşa düştüler. Ben bilâkis çok memnun oldum. Talebeleri gayet iyi yetiştirmişim. Müfettiş gelsin de görsün. İsminizi sorabilir miyim Beyefendi... Ulvi mi dediniz? Benim adımda Şâzi... Sonra efendim bu müfettiş geldi. Benim sınıfa girdi. Suratı bir karış...

— Hani kuşlar? diye bir çıkıştı bana.

— Ne kuşları Beyefendi? dedim.

— Ne demek, ne kuşu? Sizin mektebe tamim yazılmadı mı?

Müfettişin arkasındaki müdür,

— Tamim yapıldı efendim, dedi, ancak...

— Ancak ne olmuş? dedi.

Müdür.

— Bizim mıntıkamız soğuk mıntıka olduğundan kuş yetiştirmek zor, dedi.

Müfettiş,

— Olmaz öyle şey, dedi, tamim okunacak, tamime ekli olarak verdiğim rapor okunacak. Ona göre hareket edilecek. Çocuklar daha mektep sıralarındayken hayata yetiştirilmelidir. Siz istediğiniz kadar kitaptan anlatın, olmaz. Çocuklar kendileri tavuk, kaz, hindi, kuş besliyecek. Kuşların nasıl üredikleri, nasıl yumurtladıklarını, yumurtanın ne olduğunu görecekler. Anladınız mı? Bir dahaki gelişimde bütün kümes hayvanlarını, bütün kuşları göreceğim.

Müfettiş gitti. Ben fena hâlde bozuldum. Bu kadar çalış, uğraş, didin, bir de müfettiş gelip beğenmesin. Hemen o tamimle raporu okudum. İşi öğrendim. Maarif Vekâleti, o zaman bizdeki tedrisat sistemini beğenmemiş. Bu sistemi değiştirelim, demişler. Bize gelen müfettişi Fransız tedrisat sistemini tetkik için bir aylığına Fransa'ya göndermişler. O da gittiği yerdeki Fransız mekteplerinde her ne gördüyse bir raporla vekâlete bildirmiş. Bu rapor, bir tamimle bütün mekteplere gönderilmiş. Müfettişin gittiği Fransız mektebinde bir muallim kuşa meraklıymış. Talebeler kuşlara, kümes hayvanlarına bakarlar, böylece daha iyi yetişirlermiş.

Ben de hemen, her çocuğa tavuk, horoz, hindi, kaz, ördek gibi, bir kümes hayvanı getirmesini söyledim. Kümesler yaptırdık. Sınıfın içi kafesle doldu. Kafeslerde serçe var, saka var, iskete var, flurya var, her cins kuş var. Çocuklar da meraka düştü. Her sabah bir karga, bir çulluk, bir serçe, bir bıldırcın getiri-

yorlar. Bizim oralarda olmayan kuşları da civardan ısmarlayıp getiriyoruz. Mektepte çocuğu olan bir zengin, büyük bir fedakârlığa katlanıp İstanbul'dan yirmi tane muhabbet kuşu getirtti. Bunu gören başka bir çocuğun velisi, tuttu, o da Ankara'dan bir papağan getirtti. Kanarya getirenler de oldu. Kuş kafesleri sınıfa sığmıyor. Koridorlar, salonlar hep kafes, bahçe de kümes doldu. Tavuklar, hindiler kuluçkaya yattı. Ördeklere, kazlara havuzlar yaptırdık.

Derken efendim... Affedersiniz Beyefendi, sormak ayıp olmasın, ismiâliniz? Ulvi Bey... Müşerref olduk efendim. Bendeniz Şâzi... Sonra efendim, müfettiş geliyor diye bir haber duyduk. Gelsin. Biz iyice hazırlanmışız. Müfettiş bigün çıkageldi. Bahçemizde horozlar ötüyor, tavuklar gıdaklıyor, hindiler kabarıyor, kazlar tıslıyor, herşey iyi... Müfettiş bizim sınıfa girdi. Kanaryalar makara çekiyor, kargalar bağırıyor, isketeler, sakalar ötüyor. Sınıfta bir cümbüş, bir cümbüş...

Müfettiş,

— Bu ne? dedi.

— Hangisi Beyefendi? diye sordum.

— Burası çiftehane olmuş, dedi.

— Çiftehane yukarda efendim, burası sınıf... dedim.

Müfettiş kızdı. Biz mektebi, kümes hayvanları çiftliğine, sınıfları da kuşhaneye çevirmişiz.

— Benim raporumu okumadınız mı? dedi.

Vekâletten gelen raporunu, hep beraber okuduk. Yeni Maarif Vekili tedris sistemini beğenmemiş, değiştirmek istemiş. Bu müfettişi Almanya'ya tetkik için göndermişler. O da yirmi günde Almanya Maarifini tetkik edip bir rapor hazırlamış.

Müfettiş,

— Derhal bu kanatlı hayvanları kaldırın, dedi, burası mektep mi, çiftlik mi? Talebeler pratik hayata intibak edecek şekilde yetiştirilmeli. Nerde marangozhane, nerde demirhane, atelyeniz nerde? Bir daha gelişimde hepsini tamam görmeliyim.

Çok kederlendim. Bu kadar çalış, uğraş da muvaffak olma. Biz hemen kuşları, tavukları dağıttık. Talebelere tezgâhlar kurdurduk, keser, destere, çekiç aldırdık. Mengeneler, burgular, tornalar, matkaplar... Biyanda demirhane, biyanda dökümhane, sınıfın içi atelye oldu. Talebelerin kimi tahta rendeliyor, kimi çivi çakıyor, kimi kalıp yapıyor. Tam bizim faaliyetimiz hızlanmışken... Affedersiniz Beyefendi, isminizi lûtfeder misiniz? Ulvi Bey... Çok memnun oldum efendim. Benim adım da Şâzi... Ondan sonra efendim evet... Bir müfettiş geldi mektebe.

— Bu ne? Burası mektep mi, yoksa fabrika mı? diye bağırmaya başladı.

Bu müfettiş de maarif sistemini tedkik için İtalya'da bir ay kalmış. Dönüşünde raporunu vermiş.

— Hani kolleksiyon? Nerde talebelerin kolleksiyonu?..

İtalya'da gezdiği mektepte her çocuğun kolleksiyonu varmış. Pul kolleksiyonu, bayrak kartı kolleksiyonu, tüy kolleksiyonu, kelebek kolleksiyonu, kibrit kutusu kolleksiyonu, bitki yaprağı kolleksiyonu...

Müfettiş, kolleksiyonun faydaları üzerine uzun bir konferans verdi.

— Hemen bu tezgâhları kaldırın. Bir dahaki teftişimde her talebenin kolleksiyonunu tamam göreceğim... dedi.

Biz başladık kolleksiyona. Mevsim kış, kolleksiyon için kelebek bulamadık ama, bütün öbür kolleksiyonları yaptırdık; solucan kolleksiyonu, böcek kolleksiyonu, taş kolleksiyonu, nebat kolleksiyonu, pul kolleksiyonu... Mektebin duvarları kolleksiyon levhalarıyla doldu. Derken efendim... Kusura bakmayın, zâtıâlinize kendimi takdim etmeyi unuttum. Bendeniz Şâzi... Ulvi Bey, öyle mi? Müşerref olduk efendim. Ondan sonra... Ne diyordum? Evet... Bir müfettiş geldi. Bu da oranın maarifini tedkik için bibuçuk ay kadar Amerika'da bulunmuş. Onun gidip gördüğü mektepte de akvaryum varmış. Talebeler akvaryumlarda balık, yengeç filân yetiştiriyorlarmış.

Neyse uzatmıyalım efendim... Affedersiniz, adınız Beyefendiciğim? Ulvi Bey, bendeniz Şâzi. Bizim mektebin olduğu yerde balık malık yok. Biz de akvaryumlarda sülük ve kurbağa yetiştirmeye başladık. O sırada bir adam, benim kızkardeşimi istedi. Bana mektupla bildirdiler. Babamız vefat ettiğinden aile reisi benim. Ben de tahkikat yaptım. Adam, maarifte müsteşarmış. Beni tetkikat için bir yere gönderirse kızkardeşimi veririm, yoksa bu iş olmaz, diye el altından haber yolladım. «Olur» demiş. «Nereye gitmek istiyor?» diye sordurmuş. Ben de, İsviçre, dedim. İsviç-

re deyişimin sebebi şu. Bendeniz ecnebi lisan bilmem. Malûmuâliniz, İsviçre'nin her mıntıkasında ayrı lisan konuşurlar. İsviçre'nin Fransızca konuşulan yerine gidersem, «Ben Almanca bilirim» diyeceğim; Almanca konuşulan yerine gidersem «İtalyanca bilirim» diyeceğim. Tetkikte bulunmak için beni onbeş günlüğüne İsviçre'ye gönderdiler. Dönüşte de beni müfettiş yaptılar. Buraya kadar iyi, hoş. Bu sefer, ille de bir rapor yaz diye tutturdular. Ne yazayım? Bugün yarın diye atlatıyorum. Onlar da ille rapor diye ısrar ediyorlar. Ben oturdum, güzel bir rapor hazırladım: Şimdiye kadar bizde tatbik edilmekte olan tedris sistemi yanlış olup, İsviçre maarifinde yaptığım tetkiklere göre, her talebeye birer kayak takımı aldırtıp, kayak yaptırılması lâzımdır.

Sonra efendim, uzun uzun kayağın tedrisatta ve maarifteki faydalarını yazdım. Efendim, bu rapor üzerine, işime son verip, bendenizi muallimlikten çıkardılar. Yâni hiç anlıyamadım. Talebeler tavuk yetiştirecekler, havuç, lâhana ekecekler, sülük, kurbağa besleyecekler, onlar iyi de, kayak fena mı? O müsteşar da kızkardeşimi almaktan vazgeçti. Çok da iyi oldu. Çünkü müsteşarı da Maarif Vekâletinden alıp Demiryolları Cer Atölyesi Müdürü yaptılar. Adam lokomotiflerin nasıl işlediğini öğrenmeye çalışırken iki tren arasında kalıp ezilmiş.

Yâni diyeceğim Beyefendi, bizim maarifimizde hiçbir sistem yoktur. Bendeniz şimdi inek yetiştiriyorum, inekçilik ve süttçülük yapıyorum efendim. Çünkü efendim, İsviçre'ye gittiğim zaman inekler üzerinler üzerinde tetkikatta bulunmuştum. Malûmuâliniz İsviçre'nin inekleri meşhurdur ve İsviçre inekçilikte, sütçülük ve peynircilikte çok ileri gitmiştir. Affedersiniz, ben size kendimi tanıtmadım. Adım Şâzi... Sizin? Ulvi Bey... Çok memnun oldum Beyefendi. O şeref bendenize ait.

İNKILÂP VAR

Recep Dayı peykeye bağdaş kurmuş, yirmi günde en azından yirmi kez dinlediğim hikâyesini yine anlatıyor. Biyandan da bir eliyle sakalını sıvazlıyor, öteki eliyle yün çorabının burnunda açılmış delikten ayak parmaklarını karıştırıyor.

Kahvedekiler aradabir inceden inceye benimle alay ediyorlar.

Bu köye yirmi gün önce öğretmen olarak geldim. Bir de geldim, köyde okul yok. Sonra iş anlaşıldı. Beni buraya yanlışlıkla göndermişler. Okulu olan bir köye gönderecekmiş. Şimdi okulu olan o köy öğretmen bekliyor, öğretmeni olan bu köy de okul bekliyor. Köylüler de bu yanlışlığı ben yaptım sanıyor, okulsuz köye öğretmen geldim diye benimle inceden inceye alay ediyorlar. Anlamazlığa vuruyorum. Anlayışsız görünmem daha da hoşlarına gidiyor.

Köy camisinin kerpiç duvarlı bir yanı yıkılmış. Bana, camiye bitişik bir oda verdiler. Yatmadan yatmaya bu odaya giriyorum. Geri kalan bütün zamanım, duvarları kapkara is tutmuş köy kahvesinde geçiyor. Yollar kardan kapandığı için dönemiyorum da. Yollar açılınca ne olacaksa olacak.

Bu köylüler, kocaman lâf etmeye çok düşkünler. Ya atasözü söylüyorlar, ya da atasözü gibi konuşuyorlar. Bir o söyler, bir öteki. Kahvede atasözü yarışına çıkmışlar gibi durmadan konuşurlar.

Recep Dayı, bir eliyle durmadan sakalını sıvazlayıp, öbür eliyle ayak parmaklarını karıştırır, biyandan da gençliğinde davar otlatırken karşısına çıkın canavarla — kurda, canavar diyor — nasıl boğuştuğunu tatlı tatlı anlatıp duruyordu. Kahvenin kapısı açıldı. Tipinin savurduğu kar tozlarıyla içeri giren adam, kardan tanınmıyordu. Kapıyı kapadı. Ayaklarını yere, kollarını üstüne pat pat vurup kardan silkinince onu ben de tanıdım. «Küspük Memet» dedikleri delikanlıydı. Gözlerini kahvenin sisli, dumanlı yarı karanlığına alıştırasıya, bir o yana bir bu yana dolandı, seğirtti. Bir hasır iskemleye çarptı.

Recep Dayı,

— Len Küspük Memet, ardından canavar mı kaptı, ne dolanıp duruyorsun dedi.

Elli, ayağı dolaşan Küspük Memet,

— Emmi, bizim avrat gidiyor, dedi.

Kahveci Durmuş Ağa,

Koyver gitsin oğlum, dedi.

Kahvedekiler gülüştüler. Küspük Memet, kemikli yumruklarını birbirine vura vura,

— Aman emmi, iş kötü, dedi. Sabahacak çırpındı yattı fukara. Ünneyip, inneyip duruyor.

Recep Ağa, yün çorabının yırtığından çıkmış ayak parmaklarıyla tesbih taneleri gibi oynayarak,

— Hey oğul, dedi, karı milletinin iyisi altı ay yaşarmış. Kısmetin varmış da cins karıya düşmüşsün.

— Aman emmi...

— Dur hele oğlum, milleti telâşa verme. Bu dünyada üç şeyin çâresi yok. Bizim yüzbaşı öyle derdi. Arabın suratı beyaza dönmez bir, kösenin sakalı çıkmaz iki, ölüme derman bulunmaz üç... Ne fırfır dönüyorsun? İçecek suyu, yiyecek ekmeği kesilmişse, kim ona bir derman bulabilir ki...

Şu köyde işsiz güçsüz, bomboş bekleyip duruyordum. Bir iş becermiş olmak için, Küspük Memet'e,

— Nesi var? dedim.

Ne bilsin nesi var? Lâf olsun diye soruyorum işte. Kahveci Kâzım Ağa,

— Hiç canım, nesi olacak, gebedir.

— Köyde ebe yok mu? diye sordum.

— Ebe mi? Köy ebe dolu. Her evdeki kocakarı bir ebe.

— Telefon etsek de kasabadan doktor çağırtsak...

— Telefon mu? Aman «maallim» sen burayı nere belledin? Bura köy,« resmî devâyir» mi ki? Telefon ne gezer...

— Hastayı bir arabaya atıp kasabaya götürseniz...

— Yola çıkılırdı da ne diye burda konakladın «maallim»?.. Şu karı, tipiyi görmez misin?

Biz konuşurken Küspük Memet de çıkıp gitti. Recep Dayı,

— Bizim büyük oğlan Murat'a, Şaşı Şaban'ın kızını almıştık, bildin mi? dedi.

Kâzım Ağa,

— Heee, dedi, bildik ya... Ne kadar oldu Recep Dayı?

— Murat askere gitmemişti... Var, onbeş yıl. Şaşı Şaban para gözlü dürzü. Kızını vermekliğe, elden üçyüz pangıgot, bir beşibirlik, iki düve başlık istedi. «Ulan Şaşı, anasını da mı veriyorsun ki, bu kadar para istersin?» dedim. Bizim oğlanda akıl yok. İlle Şaşı Şaban'ın kızını alacak. «Bre oğlum, vereyim yüz kayme, kasabaya git. Oyuncu kızlarla gönül eğle. Şaşı'nın kızından karı olmaz» dedikse de dinletemedik. Kız, serçe gibi bişey. Dayanıklı bi karı olsa, ağırlığını, başlığını, yüzgörümlüğünü, her bi istediklerini verelim. Gelgör, kız çürük çarık. Şaşı Şaban'ı çektim bi yana: «Arkadaş, senin kız bu kadar etmez. Etse, parayı da, düveyi de gözden çıkaralım, Ama etmez bu senin kız doğuramaz da... Bekle ki doğursun.»

Bunun üzerine Şaşı Şaban «Senin oğlun kızıma kurban olsun. Benim kızım daha bile çok eder. Ama biz hatır saydık da ağzımızdan öyle bi lâf çıktı» dedi.

«Bre Şaban, bu kız çürük çıkar. Verdiğimiz paraya değmez.» dedik.

«Bunun anası da böyleydi. Kızken görsen, sıkı bir yel üfürse uçacak derdin. Evlilik yaradı. Sen bizim kızın buncacık olduğuna ne bakıyorsun? Anasına çekmiş. Hele bir evlensin de gör, davul gibi şişer» dedi.

Neyse uzatmıyalım, vur aşağı, tut yukarı, biz bununla ikiyüz pangınotla bi düveye kesiştik. Düğün oldu, gerdeğe girdiler. Kız şişecek diye beklerken, günden güne ingin oldu. Benim karı biyandan, ben biyandan yanarız. Gitti bizim ikiyüz pangınotla düve. Kız günden güne eriyor. Oğlan da utancından yüzümüze bakamaz oldu. Derken bir sabah bir de baktık, kız şişmemiş mi? Ama öyle berlbenzer bir şişme değil. Kız karnından şişmiş. Kızın karnı tahıl ambarına dönmüş. Şaşı Şaban «Ben demedim miydi, bunun anası da böyle olmuştu» diyerek gert gert söyleniyor. Bizim oğlanın yüzü güldü. Ertesi gün baktık, kızın karnı davul olmuş. Üçüncü günü kız karnını taşıyamaz olup döşeğe serildi. Güllü kadını çağırdık. Bizim gelini ona bakıttık. Güllü kadın «Hey oğul, kız gebe» dedi.

Ulan ocağı batası, bu kız gebeyse gebe. Üç yıl bekledi de üç gece içinde mi gebe oldu? Üç gün öncesi karnı göbeği yoktu. Bunun karnındaki çocuk birden mi oldu?

Kız başladı ünnemeye. Elini karnına vurdukça, davul gibi gümgüm öter. Bağırtısına komşular dayanamaz oldu. Güllü kadın bakar

gelinin şiş karnına, «Sabaha akşama doğuracak» der.

Sabaha akşama derken, biz bunu iki yıl bekledik. Karnı şiştikçe şişti. Kız sırtüstü yatıyor, bağırıyor. Bağırdıkça karnı şişiyor, şiştikçe bağırıyor...

— Kız, domuz, bağırma! Görmez misin, bağırdıkça içine hava dolup karnın daha da çok şişiyor.

Kız bağırır. Karnı öyle şişti ki, kapılardan sığıp da geçemez oldu. Öyle yatıyor. Daha zaman geçse, şişe şişe eve sığmaz olacak.

Güllü kadından iyi anlayanı yok. Kızın karnı şiştikçe Güllü kadın gelip,

— İkiz... diyor.

Ertesi gün gelip,

— Müjdemi verin, beşiz, diyor.

Bizim gelinin karnı talimgâh çadırına dönmüş. İçi, bir manga çocuk dolmuş. Bizim boz inek iki kere buzağıladı; gelin daha doğuracak. Güllü kadına sorarsan, beşizler akşama sabaha doğdu doğacak. Hangi sabahı, akşamı? Gelinin karnındaki çocukların emsâli askere gidecek. Bizim gelin daha bekle ki doğursun...

Yahu, sen hükümetten daha mı iyi bilirsin? Hükümet bir yere memur alacakken ne yapar? Memuru bir muayeneden geçirtmez mi? Herif sağlam çıkarsa, ona göre aylığa bağlar. Altyanı memur. Bizde töre olmamış. Karı alıyorsun. Bunun bir doktor muayenesi yok mu? Ne kadar dayanacağını bilmeden gözü kapalı, başlık diye parayı veriyorsun. Gitti bizim paralarla düve. Şaşı Şaban'ı yakaladım, yakasından kaptım. «Ulan, dolandıracak benden başkasını bulamadın mı alçak? Şu kızı, üste para versen kimse almazken, hem de paramızı alıp bizi kazıklamaya utanmâdın mı?» dedim.

Şaşı Şaban eve geldi. Kızın karnını dağ gibi görünce «Hey maşallah, bu anasını da geçti!» demez mi? Kızın karnı tavana değecek.

Herbişeyine razı olduk, ille bağırması olmasa...

— Ulan alçak şaşı, ulan Yaradana yan bakan! Bizim paralar ne olacak?

Şaşı Şaban bir gık dese, ayağımın altına alıp tepeliyeceğim.

— Sen hiç tasalanma Recep Dayı, dedi, anası da bunun böyleydi. Bunlar ilkin karnından şişer şişer, sonra şiş yayılır vücutlarına. Çocuğu doğurunca, aslan gibi ayağa dikilirler. Ondan kelli koş işe. Sen hiç tasalanma Recep Dayı. Senin paran her zaman için para.

Bir gece gelin sustu. Amanın, kızın karın şişi vücuduna mı yayıldı, diye koştuk. Baktık şiş gene yerinde. Bizim avrat,

— Amanın, öldü mü yoksa... Öldüyse bizim paralar gitti, bizim düve gitti... diye bağırmaya başladı.

Kaşık düşmanına bir şamar çaldım:

— Lan o nasıl söz... Gelin ölmekle bizim paraya ne olmuş... Paramız gene para. Biz parayı buna mı verdik, babasına mı? Kız ölmekle Şaşı Şaban da ölmedi ya...

Geline baktık, derinden derine soluyor. Ölmemiş işte... Besbelli karnının şişi bütün bedenine yayılacak da gelin aslan gibi ayağa dikilecek. Eğer bu şiş de yayılır, bizim gelin ayağa kalkarsa, benim diyen yiğit, gelinin bileğini bükemez. Dağa, bayıra koş artık.

Gelgelelim, onca zaman biz gelinin bağırmasına alışmışız. Sesi kesilince gözümüzü uyku tutmaz oldu.

Üç gün böylecene sessiz, dingin geçti. Dördüncü gün diyende önce boz inek böğürmeye, ardından bizim gelin bağırmaya başladı. Boz inek, haydi inektir, böğürür, ama bizim gelin neye bağırır?.. Yahu, bizim boz ineğin de başına bir iş gelmedi mi? Hayvancık böğürür böğürür, bitürlü doğuramaz. Karnı hüt dağı gibi şişti zavallının. Güllü kadını çağırdık.

Güllü kadın, ineğe baktı,

— Bunun vakti geçmiş. Hayvancık doğuramıyor... dedi.

— Neye?

— Hastalanmış... Gelinin hastalığı bu zavallıya da bulaşmış...

Tuu... Şu işe bak bre Kâzım Ağa, bir çürük gelin aldık, bütün hayvanlara hastalık bulaştıracak. Bizim eve gelin almamışız, paramızla başımıza bulaşıcı dert almışız. Hep hayvanlar kırılacak. Ocağın batsın Şaşı Şaban, sen kız değil, dert vermişsin bize... Ulan, karın bu kızı nerden peydahladı?

İnek böğürür, gelin bağırır. Böyle bir hastalık duyulmamış. İkisi de doğuramıyor. Biz gelini melini unuttuk. İneğin başına doluştuk. Yahu koca inek göz göre göre, böğüre böğüre gidecek. Allah rahmet eylesin, Salih Pehlivan geldi,

— Taş çatlasa bu inek doğuramaz, dedi.

— Niye?

— Hayvancık, gelinin sesinden ürküyor. O bağırdıkça bu hayvan buzağılamaz.

Ne olacak? Geline «Sus!» deriz, susmaz. Ulan, beş dakka sus da şu inek buzağılasın, sonra bağır bağırabildiğin kadar. Gelinin üstüne yorganı, keçeyi bastık. Kapıları sıkıca kapadık. Bre Kâzım Ağa, sen böyle bir bağırma duymamışsındır. Kasaba pazarına git, bizim gelinin sesini ordan dinle. Ne girtlakmış kardeşim, hiç de sesi kısılmıyor. Zaten olduğu olacağı parmak kadarlık bir kız, bağıra bağıra bedeni hava olup uçup gidecek, gelin bitecek.

Salih Pehlivan,

— Siz bu gelini kasabaya götürün, doktor bunu iyi etsin. Boz inek de doğursun, dedi.

Başka da umar yok. Biz, gelini iyi etmeye mecburuz. Kız ölürse, Şaşı'yla derde gireceğiz.

Gelini attık kağnıya. Köyden iki-üç cigara içimi uzaklaştık, bizim boz inek de sessizliği bulunca doğuruvermiş.

Kasabaya vardık. Kasabada o gün pazar var. Ordan tanıdık birisi,

— Bre Recep Dayı, sende hiç insaf yok mu? Kağnıyı tepeleme yüklemişsin. Dağ gibi tezek. Hele şu yükü yık! dedi.

— Ocağın batsın. Tezek yükü değil, o bizim gelin dedim.

Gelinin karnı, çulun altında dağ gibi duruyor.

Doktor ara, kasabada doktor yok.

— Doktorun yerine sıhhiyeci var, dediler.

Sıhhiyeciye götürdük.

Sıhhiyeci, bizim gelinin dağ gibi şişmiş karnını görünce,

— Bunu ebe anlar, dedi.

Ebeye gittik...

— İlle hastane... dedi

Sürdük kağnıyı. Vilâyetin hastanesine vardık. Bu hastalığın doktoru yokmuş. Onun yerine başka bi doktor varmış. Gelini ona bakıttık ki, Bi reçete yazdı. Eczaneye gittik. O ilâçlar yokmuş. Döndük doktora,

— Yazdığın ilâçlar yokmuş... dedik.

— Onun yerine bu ilâçları alın, dedi. Başka reçete yazdı. O yazdığı ilâçlar da yokmuş.

Doktor,

— Onun yerine... şunu alın, dedi. O da o işi görür, dedi.

O da yokmuş.

Doktorun yerine sıhhiyeci. Sıhhiyeci yok, onun yerine ebe. İlâç yok, onun yerine bu ilâç. Bu ilâcın yerine şu ilâç... Şu ilâç yok...

Ordan biri çıktı,

— Siz bunu doktora götüreceğiniz yerde, hocaya okutsanıza... dedi.

Doktoru, ebesi, sıhhiyecisi, ilâcı yoksa da, hamdolsun, kasabanın hocası var ya...

Nefesi keskin bir hoca varmış. Pöstekiyi yürütürmüş. Gittik Hoca'ya. Hoca, bizim gelinin karnını görünce,

— Beş liranızı alırım, dedi.

— Aman hoca, başkasından bir lira alırmışsın.

Hoca,

— Baksana şunun karnına dedi, ben bunun göbeğine duâ yazacağım. Bu göbeğe yalnız bir liralık mürekkep gider.

Hoca haklı, Verdik beş lirayı. Hoca aldı gelini öteki odaya. Başladı yazmaya. Bekle bekle, gelin çıkmaz.

Aman Hoca... Hoca, bütün göbeği yazıyla dolduracakmış. Bizim gelinin göbeğine yazı mı yeter mürekkep mi yeter...

Hoca içerde yazadursun, birden evi polisler, candarmalar doldurdu. Ulan bu ne? Bizim gelinin göbeğine yazarken hocayı bastırdılar. Hep birden bizi karakola götürdüler. Komiser,

— Neden hocaya gittiniz? dedi.

— Neden gitmiyelim? Doktor yok. Doktorun yerine sıhhiyeci... İlâç yok, onun yerine bu... Bu yok, onun yerine şu. Şu yok, yerine o... Biz de hocaya geldik.

Komiser,

— Yasak, dedi hoca da yok.

— Niye? Hoca işte ya...

— Bilmiyor musunuz, inkılâp var...

— İnkilâp da neymiş? İnkilâp varsa var. İnkilâptan bize ne?

Bu inkilâp dediğiniz her ne ise, bizim gelini doğurtabilir mi, sağaltabilir mi? Sağaltamazmış... Ulan, ocağı batasılar, inkilâp olacağına doktoru, ilâcı, neyi olaydı da, gelin kurtulup bizim paralar yanmıyaydı ya...

Doktorun yerine hocaya gidelim dedik ya, inkilâp olduğundan hoca da yokmuş. İnkilâp olunca avrat göbeğine dua yazılmazmış. İşte böyle ağalar.

Recep dayı sustu.

— Gelin ne oldu? diye sordum.

— Karakoldan çıkınca öldü, dedi.

Kahveci Kâzım Ağa,

— Yahu Recep Dayı, Şaşı Şaban'dan başlık parasını geri almış mıydın? dedi.

— Birazını aldım, birazı kaldı. İlkin vermek istemedi. «Alçak Şaşı, seni öldürürüm» dedim. «Benim kız, onca zaman oğluna karılık etti.» dedi. Ne zaman karılık etti? Bigün değirmene mi gitti, tarlaya mı gitti, oduna mı gitti, ibi günden bigüne harmana mı gitti aş mı pişirdi? Evlendi, ertesi günü karnı şişip devrildi, yattı. Gırtlağına bastım, parça-pürçük Şaşı'dan yüzyetmiş kaymeyi kopardım. Sonra Şaşı da öldü. Bizim düveyle otuz kayme de güme gitti. Ama öbür dünyada iki elim yakasındadır. Çünkü kızı bize soktu. Allah huzurunda hesap yok mu?

Kahveci Kâzım Ağa,

— Küspük Memet, karı ölüyor diye değil, paralar gidiyor diye yanıyor, dedi; babası gelini almak için başlık diye bin kayme saydı. Daha bi yıl olmadan karı ölürse, elbette yanar Küspük Memet.

Kapı açıldı. Küspük Memet içeri girdi. Deminkinden daha bitikti.

Kâzım Ağa,

— Karı öldü mü ulan yoksa? dedi.

Küspük susuyordu.

Recep Dayı,

— Ölse, böyle mi olur? dedi.

Küspük Memet yavaş yavaş başını yerden kaldırdı, bitkin bir sesle,

— Avrat doğurdu, dedi.

Kahvedekiler,

— Gözün aydın Küspük... dediler.

— Neyin gözü aydını be, diye bağırdı, avrat, kız doğurdu.

Kâzım Ağa,

— Yaaa!.. dedi.

Recep Dayı:

— Vah, vah... dedi.

Kahvede uzun, ağır bir sessizlik oldu.

AÇIŞ NUTKU

TRENİN penceresinden parmağını uzattı, taa uzakta, dumanlı bir morluğa bürünmüş, geniş ovanın bitiminde, gölgesi gökyüzüne vurmuş bir fabrika bacası gösterdi. Uzaktan bakınca baca olduğu belli belirsizdi. Kullanıla kullanıla serçe parmağı kadar kalmış dikine bir kurşun kalem gibi duruyordu.

Trenin penceresinden parmağiyle bu karaltıyı gösteren adam,

— Bu fabrikanın açılış nutkunu ben söylemiştim, dedi.

Kompartımandaki yol arkadaşlarından birisi,

— Orası fabrika mı? diye sordu.

— Fabrika ya...

— Ne fabrikası?

— Valla ne fabrikası olduğunu ben de bilmiyorum.

— Hem açış nutkunu verdiniz, hem de ne fabrikası olduğunu bilmiyor musunuz?

Başka bir yolcu, o adamın yerine,

— Belki unutmuştur, dedi.

Nutuk vermiş olan adam,

— Yoo, unutmadım, o zaman da bilmiyordum, dedi.

— Peki, çalışmıyor mu?

— Şimdi belki çalışıyordur. Ama açılış töreninde ben nutuk verdiğim zaman çalıştıramadılardı.

Yolculardan biri,

— Siz fabrikanın müdürü müydünüz? diye sordu.

Adam,

— Yo... dedi, hiçbişeyi değildim.

— Öyleyse resmî bir sıfatınız vardı...

— Yok canım, hiçbişeyim yoktu.

— Amma da iş... Peki, ne münasebetle bilmediğiniz bir fabrikanın açılış nutkunu siz veriyorsunuz?

— Tamamiyle bir tesadüf. Ben, çocukluğumdan beri çok iyi konuşurum. Övünmek gibi olmasın, hitabetim gayetle kuvvetlidir. Böyle oturduğum yerde pek iyi konuşamam da, bir topluluk önüne çıktım mı, Allah tarafından bana bir hitabet kudreti gelir. Bu da bir Allah vergisi... Kalabalığın önüne çıktımı da bir

söze başladım mıydı, artık beni tutma. Bana bir zihin açıklığı gelir birader, gürüüül gürül saatlerce konuşurum. Bu da ayrı bir kabiliyet işi beyim. Hitabet ne demek? Bir kere ağzını açıp da söze başladın mı, hiç ağzını kapamıyacaksın, ârıza yapmadan, tıkırtıkır konuşacaksın. Ama ne konuşacaksın? Ne olursa... Lâfın sonu, başını tutmuş tutmamış, orasını boş ver. Bütün zorluk bir kere söze başlayana kadar. Baktın ki başladığın cümlenin öznesi, fiilini, fiili de öznesini tutmuyor, sakın tekleme, o zaman cümleyi uzatır da uzatırsın, dinleyenler de özneyi, fiili şaşırır, içinden çıkamaz. Sonunda, dinleyenler de «Adam bespelli büyük lâf etti» diye alkışlamak zorunda kalır.

Ben öyle nutuklar çekmişimdir birader, nutuktan sonra herkes gelip beni tebrik etmiştir. Kimi alnımdan, kimi gözümden, kimi elimden öpmüştür. Sonra kendikendime, «Yahu, ben neler anlattım?» diye sormuşumdur da, şaşmışımdır. Ne anlattığımı bilmem biraber. Ne ben bilirim, ne dinleyen bilir. Bir nutkun iyisi de şöyle anlaşılır: nutuk çekene «Neler anlattın?» diye soracaksın, nutku dinleyenlere de «Neler dinledin?» diye soracaksın. Nutku çeken ne anlattığını, dinleyenler de ne dinlediklerini bilmezler de «Velâkin adam çok esaslı konuştu» derlerse, işte o nutuk, birinci sınıf nutuktur.

Ben okuldayken çok tembel bir öğrenciydim. Hele matematik, geometri filân dedin mi, ben yokum. Ama hiçbir sene de sınıfta kalmadım... Hep bu hitabet kudretimin sayesinde. Ders yılı sonu geldi mi, hocanın son dersinde ayağa kalkarım,

— Efendim, müsaade buyurursanız, sınıfımız namına bir mazuratta bulunacağım, derim.

Hoca bir kere, yanılıp da,

— Nedir, söyle... dedi mi, yandı.

Ben hemen başlarım:

— Sene sonu münasebetiyle, yüksek müsaadelerinizle, arkadaşlarımın hissiyatına tercüman olacağım efendim... der demez de, hocanın şaşkınlığı geçmeden ağzını açarım:

— Efendim!.. Bize bütün bir sene içinde ilmin nurlu yollarındaaa, ışıklar tutaraaak, bizii... aydınlık ve feyizliii...

Artık ağzıma ne gelirse, aklıma ne gelirse söylerim. Bütün marifet, tutukluk yapmıyacaksın. Dinliyenin. «Yahu, bu da ne diyor?» demesine fırsat vermeden, ha babam konuşacaksın.

Ben konuşurken hoca önce bir şaşırır, sonra dalar gider, daha yüzünün çizgileri aşağı doğru sarkar, yumuşar, derken gözleri dalar, çenesi, elleri titremeye, burnunu çekmeye başlar. Ben durmadan konuşurum. Ama ne konuşma!.. Bu sözler karşısında, taş olsa dayanamaz, ağlar. Hoca, çıkar, ondan sonra dayanamaz, gözlerinden şıpıır, şıpır yaşlar akar. Ben söylerim, o ağlar. Aradabir hocanın suratına bakarım, adam bayılacak gibi oldu mu, ben susarım. Bu sefer o, bize bişeyler söylemek ister. Çoğu öğretmen söyleyemez, burnunu çeke çeke, içini çeke çeke elinde mendil, ağlaya ağlaya.

— Yavrularım, teessürüm, heyecanım, hislerimi ifade etmeme mâni oluyor, der, sınıftan kaçar.

Biz arkadan kahkahayı basarız.

Sıfırcı Sadri adında bir kimyacı vardı. Okullarda nam salmış, «On numara Cenâb-ı Allah'ın, dokuz numara benim, sekiz numara da en çalışkan öğrencimin» dermiş ama, şimdiye kadar hiç bir öğrencisine de sekiz numara vermemiş. Adam bizim sınıfa beldi, ders yılı sonunda ben buna bir nutuk çektim, az kalsın Sıfırcı Sadri kalbden gidiyordu. Çocuklar kollarına girip zor çıkardılar, öğretmenler odasına götürdüler.

Doktor gelip,

— Ne oldu Sadri Bey? demiş.

Sıfırcı Sadri ağlamaktan konuşamıyor. Öbür hocalar, benim nutuk çektiğimi hemen anlamışlar. Birader, ben o ünlü Sıfırcı Sadri'den on numara aldım. İmtihan odasına girince, adam beni görür görmez ağlamaya başladı.

— Götürün bunu, çıkarın bunu! dedi.

On numarayı da vermiş. Aradan yıllar geçti, Sıfırcı Sadri çoktaaan emekliye ayrıldı. Şimdi adam beni nezaman, nerde görse, gözyaşlarını tutamaz, daha uzaktan beni görünce ağlamaya başlar.

Bu öğretmen milletinin asık suratına bakmamalı. En asık suratlısı, en yumuşak kalpli olur. İşte ben okulu bu nutuklar sayesinde bitirdim, Sonra memur olup, taşraya gittim. Anadolu'yu karış karış gezdim. Doğrusu memurluk hayatımda da hiç çalışmadım. Ama âmirlerimden çok iyi siciller aldım, hep ikişer derece birden terfi ettim. Bütün bunlar,

hitabet kudretimin sayesinde oldu azizim. Haftada bir-iki toplantı olur. Ya bir âmir aramızdan ayrılır, vedâ ziyafeti veririz, ya aramıza yeni bir âmir gelir, hoşgeldin ziyafeti veririz. Haftada ayda, bu iş mutlaka olur. Bir âmir geldi de rakı sofrasına oturdu mu, daha kimse içkiye başlamadan, ben kadehi elime alır, ayağa fırlarım, bir hoşgeldin nutku çekerim. Ondan sonra tamam... Bir de giderken veda nutku çekerim:

— Muhterem arkadaşlar, bugün hayatımızın eeen kederli ve eeen ıstıraplı bir anını yaşamakta bulunduğumuzu, çünkü aramızdan ayrılan muhterem...

Sofradakilerin hepsini ağlatırım. Ziyafet lokantadaysa, garsonlar, açşılar bile ağlar.

İşte benim hayatım böyle geçti birader.

Bundan dört yıl kadar önce yıllık iznimi almıştım. Benim bir çocukluk arkadaşım vardır, adı Hâmi... İznimi geçirmek için İstanbul'a gidiyorum, otobüste bu Hâmi'yi gördüm. Sarıldık, kucaklaştık. Yıllardır birbirimizi görmemişiz. Benim vaktiyle hocaları, sonra âmirleri nutuk çekerek nasıl ağlattığımı filân andık. Hâmi,

— İlle bu gece bizde kal, yarın da bizim fabrikanın açılış töreni var, diye tutturdu.

Ben de, peki demiş bulundum. Demin gösterdiğim yerde otobüsten indik. Gece Hâmi'nin evinde kaldım. Ertesi gün fabrikaya gittik. Bir hazırlık ki, hiç sormayın. Meydan, hayvan pazarına dönmüş.

— Bu hayvanlar ne olacak? dedim.

Hâmi,

— Kurbanlık... dedi.

Koçları yıkamışlar, kınalamışlar, boynuzlarını yaldızlayıp sıraya koymuşlar. Kurbanlık sığırlar, develer, mandalar ortalığı doldurmuş. Açılış yapılıp da fabrika herkesin gözü önünde işlemeye başlayınca hayvanları kurban edecekler. Kurdelâlar hazırlanmış. İstasyonda ayrı, kasabada ayrı ziyafet sofraları kurulmuş... Her şey iyi, yolunda... Daha sabahtan ahali gelmeye başladı. Fabrika, bir ovanın ortasında. Koca ova insan doldu. Öğleye doğru da sıra sıra otomobiller sökün etti. Herşey tamam. Derken bizim Hâmi, kürsüye çıktı. Beceriksiz oğlan, konuşmasını da bilmez, birkaç kemkümden sonra,

— Şimdi Sayın Falan, uğurlu elleriyle fabrikamızı işletmeye açacaklardır, dedi.

Hesaba göre, o dediği adam bir düğmeye, bir kola basacak, yâni çalışma işareti verecek, fabrikada herkesin gözü önünde paldır küldür çalışacak. O zat, kendisine gösterilen yere çıktı, düğmeye bastı, bir daha, bir daha bastı. O, düğmeye basarken, kurbanları da yere yatırıp boğazlarına bıçakları dayadılar.

Düğmeye bikaç kere basıldıktan sonra, her halde yanlış basılmış olacak, bir de bizim Hâmi düğmeye bastı. Bir fısıltı, bir konuşma oldu. Suratlar asıldı. Allah Allah...

Derken Hâmi koşarak yanıma geldi. Yüzü sapsarı...

— Aman, dedi, elini ayağını öpeyim, ocağına düştüm, ne olursa sen olur.

— Aman kardeşim, benden ne olur. Ben fabrikadan, teknik işlerden anlamam ki...

— Ah kardeşim, ben mahvolurum. Beni ancak sen kurtarabilirsin.

— Ben seni nasıl kurtarayım Hâmi?

— Çık şuraya bir nutuk çek! Biz fabrikanın herşeyini yapmışız da volan kayışını takmayı unutmuşuz. Kayışı takana kadar; çık şuraya on dakika konuş. Senden başkası yapamaz. Gözünü seveyim. Bir nutuk çek, şu adamları uyut... Biz de o zaman kadar volan kayışını takarız.

Ne yaparsın, arkadaş hatırı. Ben çıktım kürsüye...

— Muhterem dâvetliler... diye söze başladım ama, ben bu fabrikanın ne fabrikası olduğunu bile bilmiyordum. Evine gece geç vakit geldiğimizde Hâmi, bunun ne fabrikası olduğunu söylemişti ama, yol yorgunluğu, uyku sersemliğiyle burasının ne fabrikası olduğunu unutmuşum. Biyandan konuşuyorum, biyandan, ne fabrikası olduğunu çıkarmak için fabrikaya bakıyorum, bakıyorum, bişey anladığım yok. Otomobil fabrikası mı, şeker fabrifabrikası mı, bir bilsem, yirmidört saat konuşurum. Etrafta gözlerimle Hâmi'yi arıyorum, yok. Deli olacağım. Bikere de başlamış bulundum.

— Muhterem ve pek muhterem dâvetlilerimiz. Hepinizeeee hoş geldiniz demekle biz, hepimiz... Şeref duymaktayız. Çünkü... Siz buraya kadar zahmet edip gelmekle... Ne desek azdır... Ve... bu fabrika sizin yüksek huzurlarınızda, birazdan çalışınca göreceksiniz ki... Herşeyden önce fabrika demek, memleketin en birinci...

Masanın üstündeki sürahiden bardağa su koyarken, arkamda duran adama fısıldadım:

— Hâmi'ye söyleyin, kayış mı takacak, ne takacaksa çabuk taksın!

Adam da bana,

— Kayış takıldı, yine çalışmıyor. Ana milin başına geçecek halkayı unutmuşlar. Şimdi onu arıyorlar, dedi.

Ben başladım, fabrika kelimesinin ne demek olduğunu, bu kelimenin nerden geldiğini anlatmaya.

Kompartımandaki yolculardan biri,

— Peki, kelimenin anlamını, aslını biliyor muydunuz? diye sordu.

— Yok canım, bildiğim yok... Ben bilmiyorum da sanki dinleyenler biliyorlar mı?

Fabrika kelimesinin nerden geldiğini, bu kelimenin eski Lâtince olduğunu, ondan sonra da, fabrikanın tarihini, ilk fabrikanın nerde yapıldığını anlatmaya başladım. Birara bizim Hâmi'yi uzaktan görür gibi oldum. Bana işaretler «Aman lâfı uzat» gibilerden yalvarıyor.

— Muhterem dâvetlilerimiz, şimdi fabrika çalışmaya başladığı zaman göreceksiniz ki, bu fabrika, başka hiçbir fabrikaya benzemeyip, dünyadaki emsalleri arasında... en başta ve en birinci olup...

Saate baktım, konuşmaya başlıyalı onbeş dakika olmuş. Yine suya davrandım. Arkamda durana,

— Yahu, ne oldu? dedim, daha takamadılar mı?

— Taktılar ama çalışmıyor, Hâmi Bey selâm söyledi, nutku biraz uzatsın, dedi, küçük kazanı monte etmeyi unutmuşlar. Şimdi onu koyuyorlar.

Yarım saat kadar daha konuştum:

— Bir memleketin en önemli ihtiyacı nedir? Söyleyin bakalım, nedir? (Dinleyicilerin suratlarına baktım.) Tabii hepiniz biliyorsunuz ki, bir memleketin en önemli ihtiyacı fabrikadır. Neden fabrikadır? Çünkü bir fabrikanın kazanı vardır, su boruları vardır. Bunlardan bir tanesi olmasa, o fabrika katiyyen çalışmaz. Biz bu hakikati ifade ettikten sonra... Hepinize bir kere daha hoş geldiniz, deriz... Muhterem dâvetlilerimiz... Şimdi de sizlere müsadeniz olursa, bir fabrikanın şeyini anlatacağım... Bir fabrika, herşeyden önce, nedir? Fabrikadır. Bu bilinmedikçe, hiçbir zaman ve asla bir fabrika çalıştırılamaz. Veee...

Bu sırada önüme bir kâğıt koydular. Kâğıttaki yazıyı okudum. Hâmi göndermiş. «Aman kardeşim, nutku biraz daha uzat, fabrikanın bacasını ocağın üstüne yapacakken, yanlışlıkla, müdürüyet odasının penceresine yaptırmışız. Şimdi yeni baca deliği açıyoruz. Nutku uzat, yoksa mahvolurum.»

Dinleyicilere döndüm:

— Bir telgraf geldi, dedim, fabrikamızın açılışı münasebetiyle bizi komşu ve dost memleketler tebrik ediyorlar ve şimdiden bizden mal istiyorlar.

Sürahideki su bitti. Güneş indi. Akşam oldu. Karanlık bastı. Ben daha hâlâ konuşuyorum. Bir de anlaşıldı ki, fabrikanın meğer herşeyi tamammış da yalnız, çalıştırılmak için makinist almayı unutmuşlar. Arkamdaki adam,

— Aman biraz daha konuşun, makinist arıyorlar, dedi.

Ben hemen arkamdaki adamı, iki omuzundan tuttum, mikrofonun önüne getirdim.

— Muhterem dâvetlilerimiz, şimdi de size fabrikamızın uzman mühendisi, fabrikamız hakkında kısa bir açıklamada bulunacak, dedim.

Hemen ordan aşağı inip, yürüdüm. Doğru kasabaya. Bir arabaya binip kaçtım. O zamandan beri, fabrikanın çalışıp çalışmadığını bilmiyorum. Hâmi'yi de bir daha göremedim. Yalnız duydum ki geçen yıl, bir heyetin başında Avrupa'ya inceleme gezisine gitmiş.

BİR HİZMETÇİ ALACAKTIK

Körün istediği bir göz, Allah verdi iki, göz, derler ya, işte bizimki de öyle oldu. Hem terfi ettim, hem İstanbul'a atandım. Baremdeki derecem tepe noktasına yaklaşmıştı, bir daha terfi edersem baremin tepesindeyim. Yıllarca taşradan oradan oraya sürtmekten iyice bezmiştik. İstanbul kızı olan karımın en büyük üzüntüsü, çocukların İstanbul'da yetişmemiş olmasıydı. Eh artık bundan sonra İstanbul'da yetişsinler. Oğlan, bizden bir yıl ön-

ce Üniversite için İstanbul'a gelmişti. Kız da bu yıl Üniversite'ye girecek. Küçüğü daha lisede.

İlin yüksek dereceli memuruyum, koca İstanbul'un ilerigelenlerinden sayılırım. Gazeteler bile İstanbul'a atandığımı yazdılar. Bu ölümlü dünyada az şey değil benim gibi bir insan için. Benim gibi bir insan diyorum, çünkü, yirmidört yıl memurluk yaparak, üç çocuk yetiştir, okul; kaynanam, karım, evde altı kişiye bak, hem de on para avantasız, beş para beleşsiz, rüşvetsiz, bahşişsiz, salt memur aylığıyla geçin... Kolay değil. Geçindik ama ne oldu, buzdolabımız yokmuş, elektrikli süpürgemiz yokmuş, çamaşır makinemiz yokmuş, varsın olmasın... İstanbul'da alırız yavaş yavaş...

İstanbul'a gelişimizin ikinci ayında bizim evde durup dururken bir hizmetçi konusu ortaya çıktı ve bir daha hiç kapanmadı. Bunca yıllık karımda bir değişme oldu, sonra bu değişme, kaynanama ve çocuklara bulaştı. İşte eve dönüşümde her akşam hep bu konu açıldı:

— Üst kattaki Nermin'ler de hizmetçi almışlar. Altyanı kocası bir yedek parçacı... Anla artık, adam esas makine bile değil de yedek parçasını satıyor. Yine de evine hizmetçi almış...

— Perizâd'ların bile hizmetjisi var. Sen bir de, ben ilerigelen memurum, ben şuyum, ben buyum diye bol keseden atar durursun.

— Bizim Lâle var ya, şurda komşu hanı... Ayol, onun bile hizmetçisi var. Kocası, nal mıhı sayesinde zengin olmuş...

— Ayfer'lerin evinde çifter çifter hizmetçi... Sordum da, «Aaaa, dünyada hizmetçisiz yapamam...» dedi. Ben insan değil miyim? Ellerim, çamaşırdan, bulaşıktan, bak ne hale geldi...

İlle de hizmetçi diye başımın etini yiyorlar. Artık bezdiğim için,

— Peki, dedim, bulun bir hizmetçi de tutalım...

Aman ne iyi demişim. Böyle dedim de başım dinlendi. Bütün evin insanı hizmetçi aramaya koyuldu. İş bulmaktan, kiralık ev bulmaktan, borç bulmaktan, hattâ petrol bulmaktan bile zormuş hizmetçi bulmak Bitürlü hizmetçi bulamıyorlar.

Akşam evde yemek yok. Karım,

— Bugün yine hizmetçi aramaktan yemek yapamadım, kahvaltı edelim... diyor.

Sabahleyin,

— Gömleğim kirlenmiş... desem,

— Affedersin, hizmetçi aramaktan yıkayamadım, bugün de giyiver de... diyor.

Ne ev süpürülüyor, ne yemek pişiriliyor, ne bulaşık yıkanıyor, yalnız hizmetçi aranıyor.

Bir tanıdığı karıma, erkek hizmetçilerin kadın hizmetçilerden daha iyi iş gördüklerini, hem de daha ucuza çalıştıklarını söylemiş. Kaynanam bu söze çok kızdı:

— Ne demek? Evin içinde izbandut gibi herif dolanıp duracak, öyle mi? Daha da neler... Ayol, evde genç kız var, sen çıldırdın mı? İstemem, dünyada olmaz... Benim çamaşırımı da o mu yıkayacak?. Eskiden vardı ama, onlara uşak denirdi, aşçı denirdi; evin içine bile girmezlerdi. Onlar zengin konaklarında, köşklerde, yalılarda olurdu, bizimki gibi üç odalı apartman evdinde değil... Elin, herifi, yatak odasını nasıl toplarmış?..

Daha da neler söyledi, ana-kız birbirlerine girdiler. Ben, kavgayı büsbütün kızıştırmak için,

— Eskiden uşak derlerdi, ne olacak, şimdi de vale diyorlar... dedim.

Başlangıçta çok canımı sıkan bu hizmetçi konusu, bu işi üstümden attıktan sonra, yavaş yavaş bana eğlenceli bile gelmeye başladı. Akşamları eve dönünce, numaradan bir kızgınlıkla,

— Ne olacak bu evin hali? Hâlâ bir hizmetçi bulamadınız mı canım? Arkadaşlar arasında hiç hizmetçisiz yok... Utanıyorum vallahi, sözde koca İstanbul'un ilerigelenlerinden biriyim. Ayıp be! Bir arkadaşım misafir gelse de evimizde hizmetçi olmadığını görse, rezil olacağız... Öyle durumlarda hiç olmazsa, unutmayın «Hizmetçimiz bugün izinli» dersiniz...

İşin alayındayım, gırgırındayım.

Bir akşam karım,

— Hizmetçi bulmak için İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvurmalıymışız, öyle söylediler.. dedi.

Biz de öyle yaptık. Evimizin adresini yazan Kurum'un memuru,

— Tornacı, tesviyeci, kaynakçı yada marangoz filân gibi bir işçi isteseydiniz kolaydı, bunlardan pekçok işsiz var, ama hizmetçi bulunamıyor, dedi.

Hizmetçiler de iş arıyorlarmış ama, he-

men kapışılıyormuş.

On gün, İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndan haber bekledik, ses çıkmadı. Bir cumartesi öğleden sonra, bir genç kadın gelmiş. Kurum' dan gönderildiğini söylemiş. Kadını içeri aldılar. Otuz yaşında ancak, ama suratına bakılır gibideğilse de, vücuduna iyice bakılabilir gibi görünüyor elbisenin üstünden...

Salona aldık. Kendiliğinden koltuğa oturup, çantasından bir cıgara aldı, cıgarayı ağzına koyup, ateş versinler diye bakındı. Çakmağı çakıp cigarasını yaktım.

— Bir yardımcı arıyormuşsunuz... dedi.

— Evet... dedim.

Karım,

— Kalabalık mısınız?

— Altı kişiyiz... Seninle yedi olacak.

— Aaaaa! Çok... Kaçı erkek?

— Üçü... Ama biri onbeşinde daha...

— Dayanamam... Ben bekâr bir erkek evi sanmıştım... Bana İş Bulma Kurumu'ndan öyle söylediler.

Karım kaşlarını çatarak bana,

— Sen İşçi Bulma Kurumu'na bekârım diye mi yazdırmıştın? dedi.

— Yoooo... Medenî halimi sormamışlardı ki..

Kadın, şimdi bir evde çalışıyormuş, altı aydanberi bekâr bir adamın yanındaymış. Çok da memnunmuş, ama yakında adamın karısı geleceği için, ordan ayrılmak istiyormuş. Bunları anlatırken, biyandan da çantasından aynasını çıkarıp rujunu, pudrasını tazeliyordu. Karım büsbütün sinirlenip,

— Zahmet etmişsin, dedi, bizim ev uygun değil sana...

Aman bu hizmetçi bulma yüzünden günlerimiz ne eğlenceli geçiyor. Herşeyden önce karım benimle kavga edecek bahane bulamıyor. «Sen İşçi Bulma Kurumu'na kendini bekâr diye yazdırtır, şatifilli karıları evime getirtirsin ha!» diye biraz söylendi ama, ben bu kadarına çoktan razıydım.

Bir akşam da,

— Böyle hizmetçi bulunmazmış, gazeteye ilân vermeliymiş, öyle söylediler... dedi.

Peki. İlân da verdik.

Bir pazar günü... Kapı çalındı. Kapıyı ben açtım. Kapının çerçevesine zor sığan bir kadın...

— Gazetede ilânınızı okudum da...

— Buyrun içeri... dedim ama, kadını hiç gözüm tutmadı. Bakalım, bizimkiler ne diyecek?

Böyle bir insan, ancak Askeri Müze.deki yeniçeri mumyaları arasında bulunabilir. Öyle iri ve öyle iriyarı... Boy, en azından bir doksan... Barbaros'un ya da Oruç Reis'in çektirilerinde, kalyonlarındaki leventler gibi maşallah... Bir bacakları, baldırları var, kilise direği gibi... Bacaklarından mavi mavi kalın damarlar pırtlamış ve birbirine dolanarak düğüm olmuş, çorabın altından bile görünüyor. Doğrusu, ben kadından korktum. Bu kadın evde herhangi bişeye kızarsa, ev halkının yarısını bir eline, yarısını öbür eline alıp, labut gibi bizi çevirir ve evire çevire bir güzel döver...

— Sizde alaturka mı, alafranga mı? Ben hem alaturka yaparım, hem alafranga... dedi.

Ben, kadının evdeki helâyı sorduğunu sandım. Evde hem alaturka, hem alafranga helâ var. Ama bu ikisinin ayrı ayrı yapıldığını hiç duymamıştım.

Karım,

— İkisi de var. Niçin sordunuz? dedi.

— Hangisini isterseniz onu yaparım.

— Allah Allah... Ne gibi yani? dedim.

— Bazıları alaturka sever. Her iki servisi de yaparım. Hem alafranga sofra kurarım, hem alaturka yemek yaparım...

Haa, anlaşıldı.

— Ama orta işi göremem...

— Yani?

— Ortalık silip süpüremem... Çamaşır yıkamam, ütü yapmam. Ne vereceksiniz?

Kadını başımdan savmak istediğimden,

— Biz, ancak, o da size hem alaturkasını, hem alafrangasını yaptığınız için iki yüz lira verebiliriz.

— Haftalık mı? Çok az...

— Hayır aylık...

Bir geniş kahkaha attı. Bizi, çoluk çocuk yerine koyarak senlibenli konuşuyordu.

— Daha neler...

— Fazla veremem...

Kadın bize epiyce acıyıp gitti.

Gazete ilânı çok daha cümbüşlüymüş. Hizmetçi diye ne kadınlar geldi gitti.

Bir akşam eve döndüğümde, evdekileri bayrak sevinci içinde buldum.

— Ne oldu? Hayrola?

— Aman sus, hizmetçi bulduk...

— Yavaş söyle. Kendisi içerde, duyar...

— Yani bu gizli kapaklı bişey mi? Ben kötü bişey söylemedim ki...

— Canım, hizmetçi denir mi hiç? Ya kızar giderse ne yaparız? Şimdi hizmetçilere yardımcı deniyor.

Karım,

— Ayten Hanım!.. diye seslendi.

Kırıta kırıta, seke seke, içeri bir kadın girdi. Öfff, suratına da, başka bir yerine de bakılır gibi değil. Karım, besbelli, kıskançlık olmasın diye, böylesini seçmiş. Karım.

— Kocam... diye beni yardımcıya tanıtmaz mı!

Ağzını büze büze,

— Memnun oldum, ben Ayten... dedi.

Ayağa mı kalkayım, elini mi öpeyim, ne yapacağımı şaşırdım. El sıkıştık. Giyimi, kuşamı, basbayağı bir hanım, hatta aşırı bir hanım... Eve gelenler, hanımı, hizmetçiyi birbirine karıştıracaklar...

Oturdu.

— Cigara almayı unutmuşum, bir cigara verir misiniz? dedi.

Karım cigara koşturdu, ben çakmağı yaktım,

— Eee, konuşalım, dedi, ne verebileceksiniz? Önceden öğreneyim de...

Bilmem ki, ne verebiliriz? Bak, bunu hiç düşünmemiştik.

— Üçyüz lira versek...

Karım kulağıma,

— Aaa, daha neler.. diye fısıldadı.

Yardımcı,

— Beyfendi, bu zamanda üçyüz liraya memur bile çalışmıyor, bir çorap on lira... İyi bir ruj onbeş lira...

— Paramız azsa da sizi memnun etmeye çalışırız. Ben iyiniyetli insanım.

Çapkın bir gülümseyişle,

— Bu iş yalnız iyiniyetle olmaz Beyfendi ...dedi.

Bunun üzerine bir kere oğlumu görmesini söyleyerek,

— Cengiiiz! diye seslendim.

Oğlanın da gerçekten Cengiz Han'dan kalır yeri yok.

— Ne var baba?

— Gel oğlum, hanım bir de seni görsün..

Kadın, Cengiz'e bakıp,

— Neyse, sizin güzel hatırınız için, dörtyüze razı olurum, dedi, buzdolabınız ne marka?

Karım,

— Yok ama yakında taksitle alacağız... dedi.

Canım, taksitle maksitle, neyle alırsak alırız, bunu hizmetçiye açıklamanın anlamı var mı şimdi?

— Korkarım sizde pikap da yok...

— Radyomuz var...

— Artık radyo da mı olmayacaktı... İstediğim plâklar olmazsa...

— Alırız.

— Çamaşır makineniz?

— Alacağız.

— Siz hele önce onları alın da...

Ayağa kalktı.

— Affedersiniz ama, dedi, ben sizinle yapamam... Rahatsız ettim, allasmarladık...

Kapıyı çekip gitti. Karım,

— Beğendin mi yaptığını? dedi...

— Ne yaptım ben?

Daha ne yapacaksın? Bir hizmetçi parçasına bize hakaret ettirdin... Yani kadın, siz kendiniz bir yere hizmetçi olun demek istedi...

Karım ağlamaya başladı. Kaynanam, yatak odasına geçip, limon kolonyalarıyla ovundu durdu, sinirini yatıştırmaya çalıştı.

Ama o günden sonra bu bizim evde hizmetçi sözü edilmez oldu. Herkes kendi işine koyuldu, evimiz de düzene girdi.

Gazetedeki ilânı okuyanlardan daha bikaç kişi geldi ama, karım onları,

— Hizmetçi bulduk... diyerek kapıdan çevirdi.

KİM KİMİN YANINDA

«DÜYÜNA kalmak» diye birşey biliyor musun? Ben bugünedek bilmezdim. Başımıza bu iş gelince öğrendim. Bizim, devletten bir alacağımız var. Hesabımıza göre onbeşbin lira, onların hesabına göre de ikibin lira. Hesaptır bu, birbirine uymaz. Biz okuldayken, sınıftaki elli kişi, hep hesabı yapardık da, hiçbirimizin çıkardığı sonuç öbürünü tutmazdı.

Öğretmen de bir başka türlü sonuç çıkarırdı. Şimdi o her sınıftaki elli kişi, iş başına geçtiklerinden, yaptıkları hesapların birbirini tutmamasına hiç şaşmam. Her neyse... Biz, şu iki bin lira alacağımızı devletten alalım, dedik. İkibini almak iki yıl sürdü... Almak dedimse para elime geçmedi ya, geçecek gibi oldu. Tam parayı alacağım gün, işte bu belâ başıma geldi.

Bak kardeşim, hesaplar burda. Hepsini bir bir deftere yazdım. Alacağımız olan ikibin lirayı alabilmek için, tastamam üçbindörtyüzyirmi lira küsur harcamışım. Ne var ki, bu kadar parayı bir elden vermiyorsun da göze görünmüyor. Bugün üç lira, yarın elli lira derken, işte bu kadar tutmuş. İkibin lira tutan para elimize geçince, eh bir işimize yarar. Senin alnlıyacağın, bankada para biriktirmek gibi. Üçer, beşer derken, üç dört binlira harcayıp, sonunda ikibini toptan alacaksın. Bankada para biriktirmekten farkı şu ki, çok yatırıp, az, ama toptan alıyorsun.

Uzatmıyalım kardeşim, biz böyle ikibin liranın arkasından koşup dururken, hiç haberimiz olmadan iki yıl geçmiş. Devlet işi olmanın bir iyiliği de, insan ömrünün nasıl geçtiğini hiç anlıyamıyor. Masadan masaya, daireden daireye, kapıdan kapıya gidip gelirken, bir de bakmışsın, yıllar gelip geçmiş. Yani hayatın kaygısını unutuyorsun. İnsan, devlet dairelerinde üç işi olsa, bir yaşamın nasıl gelip geçtiğini hiç anlamaz.

Neyse kardeşim, biz bu işi, yüzdük yüzdük, kuyruğuna getirdik. Ha bugün, ha yarın parayı alacağız derken, iş tamam... Bugün öğleden sonra, ölen amcamızın çalıştığı daireye gittim. Ordan da onaylı kâğıdı aldım mı, bankaya gidip ikibin lirayı çekeceğim. Son kâğıda son imzayı atacak olan memur,

— İlişik raporun özel dosya numarasını yazmamışlar, dedi.

— Aman beyciğim, bu bizim evraka o kadar çok numara yazıldı ki, sizin buyurduğunuz o numara da olmayıversin... dedim .

Memur

— Benim için hava hoş, dedi, ama dosyadaki özel numara olmazsa, parayı vermezler. Siz bilirsiniz.

— Ne yapacağız?

— Gidip numarayı alacaksınız.

Numarayı alacağım yer de, bir saatlik yolda,

— Peki, öyleyse yarın getireyim, dedim.

Memur önce,

— Peki, dedi.

Sonra evraka bir göz gezdirip,

— Olmaz, dedi parayı bugün almak zorundasınız.

— Neden? dedim, hakettiğimiz bir para değil mi, ne zaman istersek o zaman alırız.

— Siz bu parayı bugün alamazsanız bir daha zor alırsınız.

— Niçin?

— Düyûna kalır da ondan.

Devletten alacağın olan para düyûna kaldı mı, bir daha onu ordan söküp çıkarmak iki-üç insan ömrü istermiş.

Memur iyi adammış.

— Benden size söylemesi, dedi, bankalar kapanmadan saat beşe kadar paranızı aldınız, aldınız. Yoksa, bugün evrakı tamamlıyamazsınız, düyûna kalır.

— Yâni yanar mı?

— Yansa iyi, hiç olmazsa umudunu kesersin. Yanmaktan beter. Ondan sonra işin yoksa uğraş dur.

Memurun kendi başından da geçmiş. Dört yıldan beri düyûna kalan parasını almak için uğraşıp duruyormuş.

Dakika kaybetmiye gelmezdi. Saat ikibuçuk. Saat beşe kadar gidip o dosyanın özel numarasını almalıydım. Hemen bir taksiye atladım. O daireye gittim. Numarayı verecek olan memuru biliyordum. Doğrusu ya, içimden o memura bir de kafa tutmak geliyordu. Ne diye dosyanın özel numarasını yazmayı unutur? İşini tam yapsa da beni böyle yormasa olmaz mı? Kendi kendime memura neler söyliyeceğimi düşünüyordum.

Elimde kâğıt, dairenin kapısından bir koşu girdim. Memurun çalıştığı oda bodrum katındaydı. Merdivenden indim. O odada benim aradığım memur yok. Her zaman dört beş memur çalışırdı. O gün bir kadın memur var. Ona durumu anlattım.

— Sizin işinize İbraaam Bey bakar, dedi.

— Nerde İbraaam Bey?

— Bilmem. Sorun bakın.

Bir süre bekledikten sonra odacıya sordum.

Odacı,

— Hangi İbraam Bey? dedi.

— Şu masada çalışıyor.

— Haa, o İbraam Bey mi? Tevziat Kale-

mine bakın, oraya gitti.

— Tevziat Kalemi nerde?

— Şu yanda... Goridorun dibinde...

Koca koridor... Başladım koşmaya. Kapıların üzerinde de yazı yok, numara var. Hangisi olacak? Binanın içinde çepeçevre dört köşe bir koridor. Ben koridorda koşup dururken yönümü şaşırmışım. İlk uğradığım odanın önünden dört kez geçtim. İbraam Bey yine gelmemiş.

Odacı kılıklı birine,

— Tevziat Kalemi neresi? diye sordum.

— Hangi tevziat? dedi.

— Kaç tane tevziat var?

— Bizde tevziat çok.

— En yakını hangisi?

— Deyha şorda. Sol yanna sap, ikinci gapı.

Dediği yere girdim. Orası tuvaletmiş. İyi ki oraya girmişim. Biraz rahatlayıp çıktım. Pantolon düğmelerini ilikliyen birine sordum.

— Karşısı... dedi.

Oraya girdim: Gözlüklü, yaşlı biri vardı.

— Tevziat Memuru siz misiniz?

— Ne yapacaksınız?

— İbraam Bey, buraya gelmiş, dediler de...

— Hangi İbraam Bey?

— Şurda, kayıtta çalışıyor...

— Bilmem. Ben tevziata bakmam. Tevziata Rıza Bey bakar.

— O nerde bulunur?

— Ayten Hanımın yanında.

— Ayten Hanım nerde?

— İkinci kısımda daktilo..

— İkinci kısım nerde?

— Eee, sen de hiçbişey bilmiyorsun be oğlum. Çık üçüncü kata!

Saat olmuş üçbuçuk. Merdivenleri rüzgâr gibi çıktım. Merdivenden inen bir şişman kadına çarpıp onu da yuvarladım. Kadına kim aldırır...

Üçüncü kat da, bodrum katı gibi, dört yanı çepeçevre koridor. Koşu beygiri gibi orda da bikaç kez dolandıktan sonra Allah'ın yardımıyla ikinci kısmı buldum.

— Ayten Hanımı rica ediyorum.

Daktilo makinesinin önünde dudaklarını boyayan bir kadın,

— Bu Ayten'i de amma çok arıyorlar... diye söylendi.

— Ben Ayten Hanımı aramıyorum, dedim.

— Onu soruyorsunuz ya...

İbrahim Bey, Tevziatta Rıza Bey'in yanına gitmiş. Rıza Bey de Ayten Hanım'ın yanına gitmiş.

— Ayten, şefin yanında...

— Şef nerde?

— Üst katta.

Haydi ben üst kata. Koridorlarda koşmaktan, merdivenleri inip çıkmaktan kan-ter içinde kalmışım. Önüme gelene, şefi soruyorum. Kimse bilmiyor. Neyse bir adam,

— Hangi şef? dedi.

— Bu kattaki şef.

— Oğlum bu katta şef çoook... Hangi odayı açsan içinde dört beş şef fırlar.

— Ayten Hanımın yanına gittiği şefi arıyorum.

— İkinci kısma bak... Orda yoksa, öbür kısımları arasın.

— İkinci kısım neresi?

— Kırkaltı numaralı oda.

Yorgunluktan gözlerim numaraları da seçememiş, kırkaltı diye altmışdört numaralı odaya girmişim. Orda da şef varmış.

— Şef nerde efendim?

— Ali Bey mi? Muhasebeye indi.

— Muhasebe nerde?

— Alt katta...

Alt kata indim. Yüreğim kütküt çarpıyor. Koridorlarda dolana dolana muhasebeyi buldum. Muhasebeci bey, Daire Müdürünün yanına gitmiş. Daire Müdürü en alt kattaymış. Alt kata indim. Daire Müdürünün odasını da buldum. Ama içeri giremedim. Terden sırsıklam olmuşum, nerdeyse soluğum kesilecek. Koridorda, kapı önünde bir tahta sıraya yayıldım. Yanıma bir yaşlı adam oturmuş. O benden beter. Elini kalbine bastırmış, inleyip duruyor.

— Geçmiş olsun Beybaba, dedim.

— Evlâdım, Başmuavinin odası neresi, biliyor musun? dedi.

— Hayır. Onu mu arıyorsunuz?

— Onu aramıyorum ama, onu bir bulsam... Siz neresini arıyorsunuz?

— Muhasebeciyi.

— Demek sizin işiniz de orda...

— Değil. Muhasebeciyi bulup, ondan Kısım Şefi Ali Bey'in nerde olduğunu öğreneceğim. Ali Bey'den de Ayten Hanım'ı...

— Ayten Hanım'ı n'apacaksın?

— Ne yapacağım, hiç... Tevziat Memu-

ru Rıza Bey'i soracağım ondan. Benim asıl aradığım İbraam Bey, onun yanındaymış da...

Yaşlı adam,

— Vahvah... dedi, oğlum sen daha işin başındasın.

— Neden? Daire Müdürünü bir buldum mu, benim işim tamam. Yeter ki Daire Müdürünü bulayım.

— Allah kolaylık versin!

Odaya girip Daire Müdürünü sordum.

— Şube Müdürünün yanında... dediler.

Allah Allah!.. Bunlar hep birbirlerinin yanında. Bu kadar kalabalığı oda almaz. Şube Müdürü beşinci kattaymış. Haydi ben beşinci kata. Handiyse tıkanacağım. Saat de dördü geçiyor. Ama işi de kolayladım Şube Müdürünü bir bulsam, gerisi çorap söküğü gibi gidecek. Orda da altı tane şube müdürü varmış. Ben Şube Müdürünü aramak için koridorlarda dönüp dolaşırken, kimisi de bana soruyor:

— Bakım Servis Şefliği neresi?

— Muavin Beyi gördünüz mü?

— Tetkik Bürosu nerde, biliyor musunuz?

Yahu, ben nerden bileyim? Neyse kardeşim, ara tara şube müdürlerinden birinin nerde olduğunu öğrenebildim. Başmuavin Bey'in yanına gitmiş.

— Başmuavin Bey nerde?

— Bilmem. Bekle biraz. Belki odasına gelir.

Kapı önünde bekliyorum. O koridorları bir görsen, ana-baba günü. Kimisi o yana koşuyor, kimisi bu yana koşuyor. Bir koşuşmadır gidiyor. Herkes birbirine, kimin nerde, kimin yanında olduğunu soruyor. Çarpışan, düşen, yuvarlanan, görme...

Başmuavin Bey, belki ayak yoluna gitmiştir diye onbeş dakika kadar bekledim. Sonunda onun da Müdür Muavinin yanında olduğunu öğrendim. Müdür Muavini ikinci katta. Haydi koş oraya... Artık iş o kadar karıştı ki, kimin kimin yanında olduğunu karıştırmayayım diye hepsini sırayla deftere yazdım. Öyle ya... Aradıklarımdan birini bulmuş da, ondan sonra üçüncü aradığımın, kim olduğunu unutmuşum. Bikez zincir koptu mu, artık ondan sonra İbraam Bey'i zor bulurum.

Koridorlardaki sıralar üstüne yorgun insanlar serilmişler. Kimisi konuşuyor, kimisi mola verip dinleniyor, kimisi uyukluyor. Sonra yine aramaya, koşmaya başlıyorlar. Oturacak yer de bulamadığımdan duvara yaslandım. Yanımda, yere çökmüş soluk soluğa iki kişi daha var. Biri öbürüne,

— Maşallah, dedi, şu insanlara bakın beyim. Bu dairede amma da çok iş görülüyor ha...

Öbürü,

— Yahu arkadaş, onlar kimin nerde olduğunu arayıp duruyorlar, dedi. Aradıklarını bir ellerine geçirseler, iş görülecek. Sen yeni mi geldin buraya?

— Benimki kolay. Ben Mutemeti arıyorum. Onu buldum mu tamam.

Müdür muavinlerinden birinin odasını buldum. Bende de hiç şans yok kardeşim. O da Müdürün yanına gitmemiş mi! Yahu, bunlar içtima mı ettiler? Birbirlerine randevu verecek günü amma da bulmuşlar.

Koş oraya, koş buraya, in aşağı, çık yukarı, Müdür Bey'in de nerde olduğunu öğrendim. Maça gitmiş. Ben öyle şaşırmışım ki, o şaşkınlıkla,

— Maç nerde? Kaçıncı katta? diye sordum.

Adam,

— Maç nerde olur, stadyomda... dedi.

Eyvah!.. Bir daha İbraam Bey'i odasında aradım. Kapıcı kızdı:

— Tevziatta dedik ya...

Stadyoma gidip Müdür Bey'i aramaktan başka umar var mı? Müdürü bir bulsam, gerisi kolay. Hepsi onun yanında. Demek stadyomda toplanıp iş görüşüyorlar. O gün işi bitirmezsem, bizim ikibin lira yanıyor.

Bir arabaya atlayıp, stadyoma koştum. Karaborsadan bilet alıp içeri girdim. Allah kimsenin başına vermesin kardeşim, insan böyle hallerde bilincini yitiriyor. İçerisi tıklımtıklım dolu. Herkes,

— Goool...

— Yuuuu...

— Höööst...

— Ulan inek... diye bağırıyor, ben de şaşırmışım,

— Müdür Beeey, Müdür Beeey!.. diye bağırıyorum.

Şaşkınlık işte... Bir polis tuttu kolumdan,

— Ne müdürü be? dedi. Stadyom Müdürünü mü arıyorsun? Bak, bütün müdürler, karşıda... Onlar orda, şefer tribününde oturur.

Kendime yol açа açа, oraya gittim. Aradığım müdürü sordum. Gösterdiler. Adam ayağa kalkmış, iki elini ağzına boru yapmış, bağırıyor... Ama ne dediğini anlayamıyorum.

— Beyfendi... diyorum.

Aldırmıyor.

— Biraz bakar mısınız?... diyorum.

Dürtüyorum. Aldırdığı yok. Başında bisüre bekledim.

Yarı oyun bitti, ara oldu.

— Beyefendi.

— Ne var?

— Affedersiniz, ben...

Cebimden defterimi çıkarıp notlarımı okumaya başladım:

— Muavin Bey'i arıyorum, sizin yanınızda dediler...

— Ne yapacaksın?

— Başmuavin Bey'i soracaktım. Onun yanındaymış da...

— Ne olacak Başmuavin?

— Hiç... Muavin Bey onun yanındaymış. Muavin Bey'i bulup, Şube Müdürünü...

Ondan sonra kendimi iyice kaybetmişim. Ne dediğimi hiç hatırlamıyorum. Kendimi karakolda buldum. Olanı biteni orada anlattım. Komiser iyi bir adammış.

— Size bir iyilik etmek istiyorum ama, aramızda kalsın, dedi, isterseniz sizi akıl hastanesine göndereyim. Birkaçgün yatar, çıkarsınız. Dâvadan da kurtulursunuz. İsterseniz mahkemeye sevkedeyim.

Akıl hastanesine gitsem, adım bir de deliye çıkacak.

— Mahkemeye verin daha iyi... dedim.

Devlet memuruna hakaretten sanığım. İşte şimdi muhtara gidiyoruz. İkâmetgâh senedini çıkaracağız da, beni salıverecekler. Bizim ikibin lira da düyûna kaldı. Ne yapalım, kısmet değilmiş.

KULUNUZ KÖLENİZ

BİZİM evde bir kaynatama yaranamadım. Gerisi, hep beni severler. Sekiz yıllık evliyim, karım gözümün içine bakar. Canım aşağı, canikom yukarı... Evde benim iki adım var: «Canım, canikom...»

Geçenlerde bir arkadaşım eve gelip beni aramış, yeni aldığımız vale, yani eskidenberi bizim bildiğimiz uşak, kapıyı açmış,

— Burda Özer, diye biri yok, demiş.

Arkadaşım,

— Canım, Bay Özer'in evi değil mi burası? Yoksa burdan taşındı mı? diye sormuş.

Uşak da,

— Hayır, burası Caniko Bey'in evi, demiş.

Karımın bana ikidebir «canım, caniko» dediğini duyan uşak, benim adımı «Caniko Bey» sanırmış.

Eksik olmasın, kaynanam da beni çok sever. Son heceye basa basa «damadımmm!» der de bir daha demez. Hizmetçiler, uşaklar, evin sekiz kedisi, üç köpeği ve önemleri bu güzel yaratıklardan sonra gelen yakın-uzak bütün akrabalar beni severler. Severler de ne demek, bayılırlar.

Ben bu eve içgüveysi geldim. Yaptığım işin, şimdiyedek tarihlerin yazmadığı büyük bir fedakârlık, anlatılmaz bir kahramanlık olduğunu biliyorum. Karım, «âb-ı hayat» denilen bir yudum içeni ölümsüz yapan o sudan, susuzluktan yanmış bir deve gibi içseydi de, âb-ı hayat kaynağını kurutsaydı, buyüzden de dünya durdukça yaşasaydı, yine de bir koca bulamazdı. Ama ben ince duygulu, yüreği acımayla dolu, iyiliksever bir genç olduğumdan, insandan başka her yaratığa benzeyen bu zavallı dişiyi mutluluğa kavuşturmak için, onunla evlenmeyi göze aldım. Başkalarına karşı kendimi bu kerte iyi bir kişi olarak gösteriyorsam da, işin doğrusunu size açıklayabilirim. Ben, cehennem ateşinde cayırcayır yanacak alçağın biriyim. Ondört yaşımdan beri pek çok genç kızı, evli kadını baştan çıkardım. Benim yüzümden pek çok kız umutsuzluğa düştü. Pek çok kadının evibarkı yıkıldı. Bütün bunları istiyerek yapmadım. Ben doğuştan suçluydum. Bitakım bilginlere göre, doğuştan canavar, doğuştan hırsız, kaatil çocuklar olurmuş. Ben de işte böyle, doğuştan zampara bir zavallıydım. Her tip kadının beğeneceği bir delikanlıydım. Boyum uzundur, omuzlarım geniştir. Tenim, mat esmerdir. Göz-

lerim yeşildir. Saçlarım, kuzgun karası. Yirmiüç yaşımdan sonra da şakaklarımda kırlaşma başlamıştı.

İşte bu model erkek, tarih başlangıcından bu yana, hiç değilse, kadınların yüzde doksanının düşlerine giren erkektir. Ben böylece doğuştan zampara olmaya yargılı mutsuz bir erkektim. Zamparalık benim yazgımdı. Kadınları baştan çıkarmak için özel bir çaba da göstermezdim. Bütün bu sayıp döktüğüm erkek güzelliğime, bir de benim eşsiz aptallığımı eklerseniz, neden kadınların arkamı bırakmadıklarını daha iyi anlarsınız. Her gördüğüm, her görüştüğüm kadın, benim yalnız kendisinin olmamı istiyordu. Sonra başka bir kadın, onun elinden beni alınca, önceki kadın ister istemez kendisinin baştan çıkarılmış sayıyordu. Oysa benim bunda hiçbir suçum yoktu. Ben yapsam yapsam, kadınların karşısında sol kaşımı yukarı kaldırır, dumanlı bakışlarla gözlerimi süzer, çene kemiklerimi sıkarak, dudağımın yanından cigara dumanlarını halka halka savururdum. Erkekçe rol kesmekten başka bişey yaptığım yoktu. Aptallığım ortaya çıkmasın diye, elimden geldiğince az konuşurdum. Ama nice az konuşsam yine aptallığım anlaşılır, «Aman ne şakacı adam!» diye kadınlar bu aptallığıma da biterlerdi.

Yuvalarını yıktığım kadınlar, istemeden çuruma yuvarladığım kızlar yüzünden vicdan azabı çekmeye başlamıştım. Ama ne yapabilirdim? Kadınları baştan çıkarmamak elimde değil ki... Boyumu kısaltamazdım. Gözlerimin rengini değiştiremezdim. Hepsinden kötüsü aptallığımın, budalalığımın da önüne geçemezdim. Hele mehter kös'üne tokmak vurur gibi gümgüm, tok, kalın, erkeksi sesimi inceltmek hiç elimde değildi.

Duyduğum vicdan azabıyla uykularım kaçtı. Zavallı kızların, kadınların hayatlarını mahvetmektense kendimi öldürmeye karar verdim. İşte bu kararlarla havagazının lâstik borusunu, nargile marpucu gibi ağzıma alıp emerek dalgamı geçmeye başladım.

Hastanede gözümü açtım. Başhekim, babacan bir adamdı. Bana neden canıma kıymak istediğimi sordu. Ben de birbir anlatıp,

— Artık evler yıkmak, ocaklar söndürmekten bıktım. Vicdan azabına dayanamadım, dedim.

Babacan doktor,

— Oğlum, dedi, senin suçun öyle ağır, öyle büyük ki, ölüm senin için bir ceza değil, bir kurtuluş olur. Cehennemin ateşi, sana eşek sütü banyosu gibi gelir. Sen yaşamalısın ve çekmelisin. Seni ben öyle bir kızla evlendireyim ki, böylece bütün günahlarının kefaretini öde.

İşte ben o babacan doktorun aracılığıyla, işlediğim bütün suçların cezasını ödemek üzere, bu kızla evlendim. İçgüveysi girdim. Karımın babası en azından yüz kere milyoner. Evde, kendisinden köpeğinden aşçısına dek her canlı beni sever, baştacı eder. Ama bitürlü kaynatamla yıldızım barışmadı. Oysa bu yüksek düzeyde yaşayışın hertürlü gereğini yerine getiriyorum. Konuk bayanların ellerini öpüyorum. Tırnaklarımı uzatıp manikür yapıyorum. Haftada bir, benim için eve pedikürcü geliyor. Ağzımı çırpıtıp «Haaamfendi» diyorum. Van Gok, Gogen, Lotrek dediler mi, ben de iki söz ediyorum. Her gece daha beter olan karımın koynuna girip, namusumla kocalık konusunda boynumun borcunu ödüyorum. Kaynatam, bütün bunları yeter bulmuyor. İlle de bir iş-güç tutmamı istiyor. Oysa ben bu yeryüzünün en zor işini yapmaktayım.

Geçenlerde kanatamın kardeşi öldü. Kendikendime şöyle dedim:

— Şu kaynatam olacak herif, kardeşinin ölümünden birazcık ders alsa ya... Onun da bir ayağı çukurda. Ölünce milyonları kızına, yani dolayısıyla bana kalacak. Daha ne diye ille de benim bir iş tutup çalışmamı istiyor?

Erkek dediğin, evinin, cebinin harçlığını kendisi çıkarmalıymış.

Benim karım, babasının bir tek kızı. Ben ne diye çalışacakmışım?

Kaynatamın kardeşinin cenaze töreni yapıldı. Mezarlığa gittik. Onca kalabalık içinde bir adam, öyle ağlıyor, öyle ağlıyor. Başını taşlara vuruyor, saçlarını yoluyor. Akrabalara, «Kim bu adam?» diye sordum.

Hiçbiri tanımıyor. Adam ellerini oğuşturarak ezile büzüle, iki gözü iki çeşme kaynatamın yanına sokuldu. Hıçkırıktan boğularak,

— Başınız sağolsun beyefendi, dedi.

Kaynatam da adamın haline acıyıp,

— Sizin de efendim, dedi.

Ordakilerden hiçbiri, bu adam gibi ağlayıp ah-puh etmiyordu.

Adam,

— Efendim, dedi merhum en yakın arkadaşımdı. Bütün çocukluğumuz, gençliğimiz

birlikte geçti. Ah... ah! Ben de onunla ölseydim. Bundan sonra ben yaşayamam. Bir içtiğimiz su ayrı giderdi. Hayat bana artık haram...

Kaynatam, öz kardeşinin ölümünden duyduğu üzüntüyü unuttu, adamı avutmaya başladı:

— Efendim, Allah cümlemize sabırlar versin. Ne yapalım, elden ne gelir? Hepimizin sonu bu, bir avuç toprak...

Adam avutulur gibi değildi. Haykıra haykıra ağlıyordu. Başkaları da başına toplanmışlardı. Adam çırpınıyordu:

— Ben onsuz yaşayamam. Ben ölmeliyim. Vah kardeşim, canım...

Ölenin karısı, kızları, oğulları, da gelmişler, hepsi bu adamı avutmaya çalışıyorlardı. Daha sonra imam, mezarcılar, hafızlar da bu adamın başına toplandılar. Mezara gömülmek üzere tabuttaki ölüyü unutmuştuk. Adam, kendini kaldırıp yere attı.

— Beni de gömün, beni de onun yanına gömün! diye çırpınıyordu.

Kimi yüzüne su serpiyor, kimi kolonya ile adamın kollarını, şakaklarını oğuyordu. Birisi ceket, pantolon düşmelerini çözüp adama masaj yapmaya başladı. Ama işe yaramadı. Adam taş gibi kaskatı kesildi.

Tabutu acele mezara koydular. Mezar çukurunu toprakla doldurup, tümseğin üstüne çiçekleri koydular. Kaynatam, yerde kaskatı yatan adamı otomobiline alıp bizim eve getirdi. Kardeşinin en candan arkadaşına bir hafta bizim evde baktırdı.

O günden sonra bu adam bizim eve sıksık gelip gitmeye başladı. Kaynatam, onu görükçe,

— Ah Yarabbi, dünyada ne vefalı insanlar var, diyordu.

Bugün kaynatam beni odasına çağırdı. Suratı her zamanki gibi asıktı.

— Beni dinle oğlum, dedi, seni hangi işe yerleştirdimse beceremedin. Yüzüne gözüne bulaştırdın. İş yap diye sermaye verdim, batırdın. Şimdi senin için yeni bir karar aldım. Seni Cahit Bey'in yanına muavin vereceğim.

Cahit, Bey, kaynatamın ölen kardeşinin arkadaşı olan o vefalı adamdı.

Cahit Bey, bir işyerinde müdürmüş. Ben de yanında muavin olacakmışım. Aydan aya elime binüçyüz lira geçecekmiş ama, amaç para değil, benim yetişmem, pişmemmiş. Cahit Bey, beni yetiştirecekmiş.

Kaynatamı anlıyordum. Bize, yani evin tek erkeği olan bana bırakacağı milyonları güzel kullanabilmem, iyi işletmem için, yetişmemi istiyordu. Ben böylece, Cahit Bey'in muavini olmuştum.

Daire Müdürde Cahit Bey'in adını kimse bilmiyordu. Çünkü onun herkesin ağzında iki takma adı vardı; biri «Kulunuz», biri «Köleniz»...

Memurlar, onu birbirlerine,

— Kulunuz geldi mi?

— Köleniz odasında mı? diye soruyorlardı.

Adı: Kulunuz, Köleniz... Neden böyle denildiğini bilmiyordum ama, ben de onlara uymuştum. Sabah dokuzda daireye gelince odacıya,

— «Kulunuz» geldi mi? diye soruyordum.

Odacı,

— Az önce teftişe çıktı, diyordu.

Ertesi sabah daha erken geliyordum.

— «Köleniz» geldi mi?

— Çoktaaan... Teftişe bile çıktı.

Ne denli erken gelsem, bitürlü Bay Köleniz'e yetişemiyordum. O benden önce gelip, cipe biniyor, teftişe çıkıyordu. Artık utanır olmuştum. Muavinin, müdürden sonra daireye gelmesi ayıptı. Ama ne yapayım ki, erken gelmekte onunla yarış edemiyordum. Oysa iş saati dokuzda başlardı. Ben o günedek, böyle çalışkan bir adam görmedim.

İki ay böylece geçti. Bir akşam üzeri, odacı,

— «Köleniz» sizi istiyor, dedi.

Gittim.

— Ben terfi ettim, dedi, merkeze gidiyorum. Sizi yerime müdür yaptıracağım. Onun için size burda nasıl çalışacağınızı öğreteceğim. Yarın sabah çok erken gelin.

Ertesi sabah işyerine saat sekizde gittim. Bay Kulunuz cipte beni bekliyordu. Ben de yanına oturdum. Giderken, şoförün duymıyacağı, alçak bir sesle anlatıyordu:

— Sana bugün hayatta başarı kazanmanın sırrını öğreteceğim. Biz yaşlandık, işte geldik gidiyoruz. İstikbal sizindir. Bu memleket sizin omuzlarınızda yükselecek. Bugün yaptıklarıma dikkat et. Ben ne yapıyorsam, bundan sonra sen de her gün öyle yapacaksın. Dediklerimi yaparsan, hiç korkma, her zaman hayatta başarılı olursun. Ben, okurya-

zar bile değilim. Bir odacıyım. Sonradan öğrendim okuma yazmayı. Bir lise diploması bile uydurdum. Bulduğum bir usûl sayesinde yüksele yüksele bugünkü mevkiimi elde ettim.

Cip bir büyük evin önünde durdu. Kulunuz bana,

— Gözünü, kulağını aç! dedi, dediklerimi iyi belle, söylediklerimi ezberle, her hareketime bak.

Kapının zilini çaldı. Bana da,

— Önünü ilikle! dedi.

Ceketimi ilikledim. Kapı açıldı. Kulunuz, kapıyı açan hizmetçi kadına,

— Şükrü Bey'i rica ediyorum, dedi.

Biraz sonra pijamalı bir adam kapıya çıktı. Adamın yataktan yeni kalkıp geldiği belliydi. Asık suratla,

— Ne var? dedi.

Kulunuz, ellerini uğuşturarak iki büklüm oldu. Kurulan makina gibi konuşmaya başladı.

— Kulunuz, hürmetlerini arz için zâtıdevletlerini rahatsız ettiler efendimiz. Allah ömürler versin efendim. Sıhhat ve âfiyetinize duacıyım. Efendim, çoktan beri emirlerinizi telakkı edemiyoruz da meraka düştük efendim. Dairemize şeref vermez oldunuz. Yoksa efendimize karşı bir hata mı işledik, bilmeden hürmette kusur mu ettik diye endişe duyduk efendim. Vallahi beyefendiciğim, yüksek direktiflerinizi almayınca kendimizi öksüz addediyoruz. -Nerdeyse ağlayacaktı, sesi titriyordu.- Aman efendimiz, kölenizi öksüz ve yetim bırakmayınız. Kulunuzu lütfen arasıra yüksek irşatlarınızla tenvir buyurunuz.

Pijamalı adam şaşırmıştı. Ters ters,

— Herşey iyi, dedi, yollar düzgün, elektrikler yanıyor.

Pijamalı adam yan gözle bana bakıyordu. Hemen Kulunuz beni tanıttı.

— Efendim, bu da muavin kulunuz...

Adam,

— İyi... dedi.

Köleniz daha bişeyler söyledi. Oradan ayrıldık. Cipe bindik, başka bir evin önünde durduk. Köleniz kapı zilini çaldı. Kapıya çıkan adama, kelimesi kelimesine demin söylediklerini tekrarladı:

— Kulunuz, hürmetlerini arz için zâtıdevletlerini...

Sözünü bitirince beni gösterip,

— Muavin köleniz... dedi.

Biz o gün öğleye kadar onüç evin kapısını dolaştık. Bak Kulunuz, her kapıda aynı sözleri tekrarladı. Sonra daireye geldik. Onun odasına çıkınca önüme bir liste uzattı.

— İşte, dedi, her sabah ziyaret edeceğin evlerin listeleri burda. Öğleye kadar evleri dolaşırsın. Liste kabarıktır. Her eve onbeş-yirmi günde bir ancak sıra gelir. İşimiz zordur. Çok çalışmak gerekir. Kolay iş sanma. Benim söylediklerimi aynen tekrarlıyacıksın.

— Ben o sözleri beceremem, dedim.

— Öyleyse bir kâğıda yaz da ezberle.

O söyledi, ben yazdım «Kulunuz, hürmetlerimi...»

— Öğleden sonraki iş daha zordur. Şimdi yine birlikte gideceğiz, göreceksin! Ne yaptığıma iyice dikkat et!

Göz kulak kesilmiştim. Masasının üstünde o günkü bütün gazeteler vardı. En üstteki gazeteyi açtı. Gazetenin ne ilk, ne son sayfasına bakıyor, ne de bir haber arıyordu. Yalnız ölüm ilânlarını okuyordu. Her ilânı okudukça,

— Bunda iş yok, diyordu.

Bütün gazetelerin ölüm ilânlarını okudu. İçlerinden birisini seçip cep defterine not etti. Ondan sonra telefonu açıp bikaç yerle konuştu. O gün cenaze töreni yapılacak adam için bilgi topladı. Bunları da not defterine not etti. Bana,

— Saat üçte buluşalım, dedi.

Üçte cipe bindik. Yolda,

— Şimdi, dedi, hergün öğleden sonraki görevini öğreneceksin. Ne yaparsam dikkat et...

Mezarlığa gittik. Bay Kulunuz, ölen adamın oğlunun kim olduğunu, ordakilere sorup öğrendi. Sonra delikanlının yanına doğru sokuldu.

Mendilini çıkarıp hüngür hüngür ağlamaya başladı. Daha sonra delikanlıya,

— Başınız sağ olsun, dedi.

Babası ölmüş olan delikanlı,

— Sizin de efendim, dedi.

— Merhum en yakın arkadaşımdı. Bütün çocukluğumuz, gençliğimiz birlikte geçti. Ah, ne kadar severdim, bilemezsiniz. En iyi arkadaşımdı, canım gibi severdim.

Öyle ağlıyordu ki ordaki kalabalık, cenazeyi biyanda bırakıp, Bay Kulunuz'un başına toplandı. Onu avutmaya çalışıyorlardı. Cenaze

unutulmuştu. Bay Kulunuz'un bütün numarasını, daha önce kaynatamın kardeşinin cenaze töreninde de görüp, bildiğim halde, öyle candan ağlayıp çırpınıyordu ki, dayanamayıp ben de ağlamaya başladım. Orda bulunanların hepsi de ağlıyordu. Ama ölen adama değil, Bay Kulunuz'a. Bay Kulunuz hıçkıra hıçkıra ağlarken, kendini kaldırıp yere fırlattı. Bayıldı, kaskatı kesildi. Cenazeyi çarçabuk gömdüler. Sonra Bay Köleniz'i yerden kaldırıp arabaya koydular, götürdüler.

Bay Kulunuz terfi edip atandığı yeni işyerine gitti. Onun yerine ben ancak bir gün müdürlük edebildim. Çünkü cipe binip teftişe çıktığım ilk sabah şöyle bişey oldu. Bana verdiği listedeki evlerden birisinin kapısına gittim. Kapıya çıkan adama, Bay Kulunuz'dan ezberlediklerimi söyledim. Sözüm bitince adam,

— Allah versin, aşağı kapıya! dedi.

— Ben dilenci değilim, dedim.

— Biliyorum, dedi, siz herhalde yeni müdür olacaksınız ama, yine aşağı kapıya. Çünkü «arz-ı hürmet» edeceğiniz «zât-ı devletleri» bitişik evde oturur.

Ben yanlış kapı çalmamış mıyım! Öğleden sonra daha da kötü bişey oldu. Tıpkı Bay Kulunuz'dan öğrendiğim gibi, gazetelerdeki ölüm ilânlarından birini seçip, ölünün gömüleceği yere gittim.

— Ah... Canımdan çok severdim. Ben onsuz yaşayamam artık. Beni de yanına gömün! diye ağlamaya başladım.

Önce bir erkek üstüme yürüdü. Vurmaya tekmelemeye başladı. Sonra cenaze törenine gelen bütün kalabalık beni döğüp yere serdiler.

Sonradan işi öğrendim. Ölenin adı Hikmet'di. Ben onu erkek sanmıştım. Oysa kadınmış. Ben mezarın başında çırpınarak,

— Artık onsuz yaşayamam. Beni de yanına gömün! Canımdan çok severdim! deyince, epiyce oynak ve maceralı bir yaşamı olan ölen kadının kocası kıskançlıktan kudurmuş. Cenaze törenine gelen kadının akrabaları elbirliğiyle beni dövmüşler.

Bu kadarla da kalmadı. Mezar başındaki bu sözlerimle kendisini başka kadınla aldattığım tanıklarla sabit olduğundan, karım mahkeme kararı ile benden boşandı.

VAH! VAH VAH

Dokuma işçisi Reşit, Mahmutpaşa'da bir handa çalışıyordu. İşyeri, bodrum katının bir kat daha altındaydı. Burada bir odada üç dokuma tezgâhı vardı. Son dört yıldan beri Reşit bu tezgâhlardan birinde çalışmaktaydı.

İnsanoğlu sırasında bir elbiseyi on yıl da giyebilir, sırasında kuru ekmeği suya banar, açlığını giderir. Reşit'in belini ille de ille şu ev kirası büküyordu. Sekiz-on yıldan beri çektiği romatizma sızılarına inat dişini sıktı, pazar günleri de dinlenmeden, hergün ondört saat çalışıp biraz para biriktirdi. İki tane kamyon ambalâjı aldı. Bunlar koca koca iki sandıktı. Koca sandıkları, çift atlı arabaya koydu. Önceden gözüne kestirdiği, Okmeydanı sırtlarında, rüzgâr tutmayan yassı bir tepenin arkasına getirdi.

Dört gün işe gitmedi, burada çalıştı. Beşinci gün iki odalı gecekondu bitmişti. Eşyalarını taşıdı. Karısını, anasını, üç yaşındaki oğlunu getirdi. Artık kira evlerinde sürünmekten, ev sahiplerinin ağzının kokusunu çekmekten kurtulmuştu. Yeni evinin bir tek kusuru iş yerine uzak oluşuydu. Artık günde sekiz saatten çok çalışmıyordu. Erkenden işten çıkıp, evinin eksiğini gediğini tamamlamaya çalışıyordu. Daha evlerinin ayakyolu yoktu. Ayakyolu diye bomboş kırlarda en beğendikleri yeri seçiyorlardı. Onbeş gün sonra bu açıkhava ayakyolundan kurtuldular. Reşit, evin elli adım kadar ötesinde, üstü örtülü dört yanı eski tenekelerle çevrili ayakyolu kurdu.

Tuğla duvar örüp odanın bitişiğine bir de mutfak yaptı. Gecekondu evinin damını da oluklu saçla, ziftli kâğıtlarla örttü. Kümes bile yapıp dört de tavuk aldı. Ama bu mutluluğu iki ay sürebildi. Eve taşınmalarından iki ay sonra romatizma, Reşit'i döşeğe serdi. Sobanın üstünde yana yana kavrulmuş portakal kabukları gibi, parmak kemikleri kıvrılıyor,

parmakları ters dönüyordu. Daha sonra bükülen, kıvrılan kemikler biçimlerini büsbütün değiştirdiğinden Reşit yataktan kalkamaz oldu.

Karısı, bu yoksulluğa dayanamadı. Önce çorap fabrikasında çalışmaya başladı. Sonra da evden kaçtı. Bisüre sonra da üç yaşındaki oğlunu evden alıp kaçırdı. Yaşlı annesiyle yatalak Reşit, gecekonduda kalakaldılar.

Reşit'in annesi Zehra Hanım, evin iki odasından birini boşalttı. Burasını elli liraya kiraya verdi. Ana-oğul, bu elli lirayla geçineceklerdi.

Kiracı da yaşlı bir kadınla torunuydu. Kiracı kadının oğlu bir sabah evden çıkmış, bir daha dönmemişti. Oğlunun arkasından gelin de alıp başını, bilinmedik bir yere gitmişti. Yaşlı kadın torunuyla kalmıştı. Gelini, arada bir uğrayıp çocuğu için kaynanasına para bırakıyor. Genç kadın, pek de beğenilir bir işde çalışmıyordu anlaşılan.

Kiracıyla ev sahibi iki ay iyi geçindiler. Ama üçüncü ay kavgaya başladılar. Çünkü kiracı, bugün, yarın diye atlatmış, kirayı verememişti. Oysa başka geliri olmayan evsahiplerinin bigün bile bekleyecek güçleri yoktu.

Kira birbuçuk ay gecikince, evsahibi kadın, kiracısına,

— Hacer'anım kaadeş, on para kira borcu istemem. Sen çık evden yeter... dedi.

Kiracı kadın da,

— Nereye çıkayım Zehr'anım kaadeşim? Hadi bu çocuk olmasa neyse... diye yakındı.

Sonunda mahkemeye düştüler. Hacer Hanım'la torunu, icra yoluyla evden çıkartıldığı gibi, ödenmeyen kiraya karşılık sarı topuzlu demir karyola ile bir tahta masa, çerçeveli bir ayna haczedildi, «yedd-i emin» olarak evsahiplerinde kaldı.

Hacer Hanım, kapı önüne atılan eşyalarını, kedi yavrusunu taşır gibi teker teker aldı, sürüye sürüye yol kıyısına taşıdı. Oraya yığdı. Ağlayan torununu kucağına aldı, bir dengin üstüne çıkıp oturdu. Hem kendisi, hem torunu ağlıyordu.

Bir saç mangal, yan devrilmiş mangal borusu, eski bir saç soba, bir teldolap, daha başka pılıpırtı, bunların ortasında, kucağında bir çocukla yaşlı bir kadın..

Yoldan iki erkek konuşarak geçiyordu. Eşya yığını önünde durdular. Erkeklerden biri,

— Ne o teyze, n'oldu? diye sordu.

Yaşlı kadın gözyaşlarını başörtüsüne silerek,

— Evden attılar, dedi.

—Neden?

— Kirayı vermedikti de...

Kadınla konuşan adam, arkadaşına döndü,

— Tuuu... Ne namussuzlar var yahu şu dünyada...

Arkadaşı,

— Vah, vah, vah!.. diye söylendi.

— Yâni, bu kadar utanmazlık olur... Vah, vah, vah!...

İki adam, başlarını sağa sola çevire çevire, dişlerinin arasından «çık çık çık...» diye sesler çıkarıp, arada bir «vah, vah, vah...» diyerek oradan uzaklaştılar.

— Karşıdan üç kişi geliyordu. Bir kadın, bir yaşlıca erkek, bir de delikanlı... Yığılı eşyaların yanında durdular. Gelen kadın, Hacer Hanım'a,

— Ne oldu teyze? diye sordu.

Yaşlı kadın olanları anlattı. Delikanlı,

— Vay namussuzlar, dedi, insanlarda hiç merhamet kalmamış.

Erkek,

— Vah, vah, vah!.. dedi.

Karısı da,

— Vah, vah, vah!.. dedi.

Üçü de «vah, vah, vah!..» diyerek yürüyüp gittiler.

Hızla gri bir özel araba geliyordu. Eşya yığınının önünden geçerken arabanın firen gıcırtısı duyuldu. Araba elli metre kadar ilerde ancak durabildi. Arabadan genç bir erkekle, sarı saçları rüzgârda uçuşan bir genç kadın indi. Genç kadın,

— N'oldu teyze? diye sordu.

Hacer Hanım olanları ona da anlattı. Genç kadın,

— Vah, vah, vah!.. dedi.

Genç erkek, saçları uçuşan kadının koluna girdi.

— Ne vicdansızlık Yarabbim dedi....

Hacer Hanım,

— Ama kirayı verememiştik, dedi.

Genç kadın,

— Patlamadılar ya ...dedi. Hiç insan sokak ortasına atılır mı? Ya bu çocuk?.. Vah, vah, vah!..

Genç erkekle genç kadın arabaya girdiler. Genç erkek direksiyonda,

— Vah, vah, vah!.. diye başını sallayıp duruyordu. Araba yolda kayıp gitti.

Yoldan geçerken, kucağında torunuyla yaşlı kadını görenlerden üç kişi de, ayrı ayrı gazetelere telefon ederek bu acıklı olayı anlattılar. Gazete fotoğrafçıları koşup geldiler. Ertesi gün gazetelerinde basılmak için, eşyalariyle sokağa atılan yaşlı kadınla torununun resimlerini çektiler. Sonra «Vah, vah, vah!..» diyerek büyük üzüntü içinde gittiler.

Akşam olmuş, karanlık basmıştı.

— Hacer'anım, Hacer'anım!.. diye bir kadın sesi duyuldu.

Seslenen kadın karanlıkta yaklaştı:

— Benim ayol...

Ev sahibi Zehra Hanım'dı... Hacer Hanım çok sert,

— Ne var, ne istiyorsun? İşte bizi sokak ortasına attın. Eşyalarımızı da haczettin, daha ne istiyorsun! diye bağırdı.

Zehra Hanım yalvaran bir sesle,

— Ayol kaadeş, biz istiyerek mi yaptık sanki... dedi, sen bizim hâlimizi bilmiyor musun kaadeş? Hiç bööle olsun ister miydik? Ama n'apalım, geçim derdinden, sıkıntıdan biz de şaşkına döndük vallahi... Hadi gel ayol, hadi.

— Nereye gelecekmişim?

— Eve... Evine. Hadi hadi... Kusura bakma Hacer'anım. Hadi...

— Aaaa!.. Kör olayım gelmem.

— Gelmezsen ölümü öp. Allaşkına diyorum.

— Yemin verdirme, celleşanun... vallahi, billâhi gelmem. Kör olayım gelmem.

— Gel kız... Dünyada seni burada bırakmam. Bak, yemin verdirdim.

— Gelmem kaadeşim, diil mi ki sen beni evden çıkardın bi kere, dünya yıkılsa gelmem artık o eve.

Bu çekişme yarım saat kadar sürdü. Sonunda Zehra Hanım,

— Yemin ettinse ettin, kefaretini öderiz, dedi, yarın bir ekmek alırız, başının üstünde doğrar köpeklere veririz...

Bunu söyledikten sonra, saç mangalı bir eline, teldolabını öbür eline alıp yürüdü. İki kadın karanlıkta eşyaları eve taşıdılar.

Zehra Hanım,

— Ayol, sen müslümansan inanırsın, dedi, vallâhi yiyecek yemeğimiz bile yok...

Ertesi gün Hacer Hanım, Hasköy'den dört palamut aldı, getirdi. İkisini Zehra Hanım'a verdi. Ama Zehra Hanım ona dargındı,

— Dünyada almam, dedi.

— Al Allâşkına kaadeş... Al kız. Almazsan ölümü öp...

— Yemin ettim, almam...

Epiy çekiştikten sonra Zehra Hanım iki palamutu aldı. O gün Hacer Hanım, bakır leğenini sattı. Parasıyla yiyecek öteberi aldı. Zehra Hanım'a bir pişirimlik pirinçle biraz da yağ verdi.

Arada gelini de gelip biraz para verdiği için, o da birikmiş kira borcunun ancak bir aylığını ödeyebildi.

Bu iyi geçinme ancak iki ay sürebildi. İki ay sonra, kira yüzünden yine mahkemeye düştüler. Hacer Hanım, icra yoluyla yine sokağa atıldı. Eşyaları yine kapı önüne döküldü. Geri aldığı sarı topuzlu demir karyolası, çerçeveli aynası, masası bir daha haczedildi. Haczedilecek başka eşyası da yoktu. Geri kalanı, yatak, yorgan gibi haczedilemiyecek olan bikaç parça şeydi. Haczedilen eşya «yedd-i emin» diye yine evsahibine bırakıldı.

Hacer Hanım, kedi yavrusunu taşır gibi o pılıpırtıyı yine yolun kenarına taşıdı. Ağlayan torununu kucağına aldı, bir dengin üzerine çıkıp oturdu, ağlamaya başladı. Gelen geçen,

— N'oldu teyze? diye soruyordu.

O da olanları anlatıyordu.

Dinleyenler,

— Vah, vah, vah!.. deyip gidiyorlardı.

Akşam oldu. Karanlık bastı.

— Huuu... huuu kaadeş, Hacer'anım!..

Yağmur çiseliyordu. Bu, evsahibi Zehra Hanım'ın sesiydi.

Hacer Hanım çıkıştı:

— Ne var? Ne istiyorsun daha? Eviniz başınıza yıkılsın inşallah!..

— Ayol hadi gel... Sanki biz isteyerek mi yaptık kaadeş... Hadi gel allâsen!..

— Ant verme, bu sefer gelmem...

— Kız, deli misin sen? Kendine acımıyorsan bir damlacık masuma acı... Eğer gelmezsen vallahi bir daha dünyada yüzüne bakmam. Kız, biz zaten şaşırmışız ayol, ne yaptığımızı biliyor muyuz?

Yalvar yakar oldu Zehra Hanım. Sonunda eşyaları iki yaşlı kadın birlikte eve taşıyıp yeniden yerleştirdiler.

Ertesi gün Hacer Hanım eski mantosunu sattı. Kendisine aldığı yiyeceklerden, evsahi-

bine ikiyüzelli gram kıymayla bir kilo da kuru fasulye verdi. Zehra Hanım,

— Almam... Senden artık hiçbişiicik almam... dedi.

— Al kız... Ayol ben yabancı mıyım? Biz birbirimizin yardımına koşmazsak kim koşar? Almazsan vallâhi de billâhi de darılırım.

Epiy çekiştiler. Zehra Hanım sonunda, verilenleri aldı. O da haczedilen malları geri verdi.

Üç ay sonra yine mahkemeye düştüler. Hacer Hanım kirayı yine verememişti. Yine icra yoluyla kapı dışarı edildi. Yine eşyalarını yol kenarına taşıdı. Yine torunu kucağında ağlamaya başladı. Gelip geçenler yine ona,

— N'oldu? diye sordular.

O da anlattı.

— Vah, vah, vah!.. Peki, ne yapacaksınız?

—Hiç...

— Vah, vah, vah... Gidecek yeriniz yok mu?

— Yok!

— Vah, vah, vah... Şu ihtiyar kadınla, bir damla çocuk sokak ortasına atılır mı? Ne kalpsiz insanlar var. Vah, vah, vah!..

Kıştı. Hava soğuktu. Karanlık bastı. Zehra Hanım, yine geldi, kiracısını eve götürmek için yalvardı. O dargındı, gitmek istemedi. Sonunda gitti. Ertesi gün evsahibine, lâmbada yakmaları için bir şişe gazla, iki avuç mercimeği zorla verdi.

Bu böylece üç yıla yakın bir zaman sürdü. Bu zamanda Hacer Hanım kirasını ödeyemediği evinden icra yoluyla, sekiz kez çıkarıldı. Sekizinde de evsahibi yalvararak, onu yeniden eve aldı.

Bir sabah erkenden bekçiler, polisler, yıkım işçileri geldi. Kaçak yapılan gecekonduyu Belediye yıktırıyordu. İki yılda zarzor yapılabilen evin yıkılması onbeş dakika kadar ancak sürdü.

İki yaşlı kadın, yürüyemiyen Reşit'i kucaklarında yol kenarına taşıdılar. Sonra eşyalarını da ortaya getirip yığdılar.

Yoldan geçen iki kişi,

— N'oldu? diye sordu.

Hacer Hanım olanları anlattı. İki yolcu da,

— Vah, vah, vah!.. dediler. Böyle diye diye gittiler.

ŞAHESER BİR HİKÂYE

TANIŞMADIĞIM birisiyle telefonda candan konuşamam. Çekingen, ürkek olurum. Telefonun öbür ucunda konuşanın yüzünü, gözünü görmeyince niyetini anlayamazsınız ki.. Onun için benimle telefonda ilk konuşanlar, beni gerçekte olduğumdan çok daha ters, çok daha soğuk sanırlar. Telefonu kapadıktan sonra da neden daha candan konuşmadım diye, kabalığıma üzülür, kendikendime kızarım.

O, bir gece yarısına doğru telefon etti.

— Alo...

— Buyrun.

— Siz misiniz?

Soruya bak!

— Evet benim. Siz de siz misiniz?

— Evet.

— Çok iyi.

— Efendim, ben sizin...

— Sağ olunuz. Değer veriyorsunuz.

Burada yazılması gerekmiyen, ama çok hoşuma giden bir sürü övmeler...

Beni görmek istermiş.

— Buyrun efendim.

Adres verdim. Ertesi gün saat 14'te geldi. Ben yaşta, ama benim üçüm gibi bir adam. Bütün yazılarımı okumuş. Lâf değil, gerçekten okumuş. Hepsi de aklında.

— Hani o... diye başlayıp, bir olay anlatıyor. Katıla katıla gülüyorum.

— Aman çok güzel, şunu yazayım, diyorum.

Yüzüme bakıyor.

— Bu, sizin hikâyeniz.

Hikâyenin yayınladığı yeri, tarihi söylüyor, kahkaham suratımda donuyor, bozuluyorum.

— Hani o... diye yeni bir hikâyeye başlıyor.

— Aman çok güzel, bir yerde çıkmış mı bu hikâye?

Yine şaşkın suratıma bakıyor:

— Sizin hikâyeniz.

Ben yine bozuluyorum. Durup durup,

— Hani o... diye başlıyarak başka bir hikâye anlatıyor.

— Aman pek güzel. Kimin?

Beni süzüyor. O zaman o hikâyenin de benim olduğunu anlıyorum. Boyuna hikâye anlatıyor. Artık ne gülüyorum, ne de bişey söylüyorum.

Mizaha pek düşkünmüş. Mizah hikâyeleri yazarmış. Mizah hikâyesi yazanlar bana hep umut vermişlerdir. Elimden geldiğince böylelerini desteklemek, kendilerine yardım etmek isterim. İşimi gücümü bırakır, onların yazılarını virgül atlamadan okurum. Kendi anlayışıma göre düzeltir, kimi yerini çıkarır, kimi yerine de eklemeler yaparım. Yayınlanabilecekleri, yayınlatırım.

Konuğumun uzattığı hikâyeyi aldım.

— İnceliyeyim de düşüncemi size bildiririm, dedim.

— Şimdi okuyamaz mısınız?

— Rahat bir zamanda okusam daha iyi olur.

O gitti. Hemen bana bıraktığı hikâyeyi okumaya başladım. Büyük bir iyi niyetle okuyordum. Bir hikâye böylesine kötü olursa iyi niyet bile para etmiyor... İlkin düzelteyim dedim. Ama neresini düzeltmeli?.. Dili bozuk, Türkçesi kötü. Konu diye bişey yok. İki kez okudum. Hikâyenin ne demek istediği hiç anlaşılmıyor.

Ertesi gün, geldi. Heyecanlıydı.

— Hikâyemi nasıl buldunuz?

Uygunca bir biçimde, darıltmadan anlatmaya çalışarak,

— Güzel, dedim. Güzel ama mizah hikâyesi değil.

Birden suratı asıldı:

— Nasıl mizahî değil, siz şunu bir daha okusanız...

— Kardeşim, bir mizah hikâyesi herşeyden önce okuyanı güldürecek. Ama az güldürecek, ama çok... Kimi mizah hikâyesi, okuyanı katıltır gülmekten, kimisi de gülümsetir. Her neyse, ama güldürmesi bir kere şart. Gerisi ondan sonra gelir.

— Benim hikâyem mizahî.

— Olabilir, benim ölçüm yüzdeyüz doğrudur demiyorum. Sizin hikâyeniz mizahîdir de, benim mizah anlayışıma, beğenime uymuyordur. Başka birisi hikâyenizde büyük bir mizah bulabilir.

— Hayır, ben sizin düşüncenize değer veriyorum. Benim için önemli olan, sizin bu hikâyeyi beğenmeniz.

Hikâyesini uzattım.

— Buyrun. Mizah hikâyesi olarak ilgimi çekmedi.

— Siz onu bir daha alıcı gözle okuyun. Ben yine gelirim.

İşte püsküllü belâ diye buna derler. İnsanın bigün beğenmediği bir yazıyı başka bigün okuyup beğendiği, yada bunun tersi çok olur. Belki de yanılmışımdır diye hikâyeyi daha büyük bir dikkatle yeniden okudum. Bu denli acemice hikâye az yazılmıştır. Buna hikâye bile denmez.

Üç gün sonra damladı.

— Nasıl buldunuz?

— Maalesef...

— Yanılıyorsunuz. O hikâye güzel hikâyedir.

— Olabilir. Ama mizah hikâyesi değil.

— Bal gibi mizah hikâyesi.

— O da olabilir. Demek ben anlayamıyorum.

— Hayır, siz onu anlarsınız.

Dayanamadım,

— Arkadaş, üstüme varma. Al şu hikâyeni de git başımdan! diye bağırdım.

— Hikâyeyi almam, dedi, ben size o hikâyenin büyük bir mizah hikâyesi olduğunu kabul ettireceğim.

— Zorla mı yahu?

— Zorla morla... Ben şimdi gidiyorum. Birkaç gün sonra yine gelirim.

Bu adam ya deliydi, yada gerçekten büyük bir mizahçıydı da ben onun mizahını anlayamıyordum. Mizah anlayışları değişik üç ayrı usta mizahçıya bu hikâyeyi okuttum. Üçü de önce,

— Sen mi yazdın? diye sordular.

— Hayır, dedim.

Biri,

— Rezalet... dedi.

Biri,

— Çoluk çocuk işi, dedi.

Öbürü de,

— Saçma, dedi, saçmanın bile güzeli olur. Bu, o bile değil.

Dört-beş gün sonra dâhi mizahçı geldi.

— Nasıl, anlayabildiniz mi? Tadına vara-

bildiniz mi? dedi.

— Kardeşim, zorla hikâyenizi bana beğendirmek istiyorsanız hemen söyleyeyim: Olağanüstü bir mizah hikâyesi... Yok, benim öz düşüncemi öğrenmek istiyorsanız, siz bu mizah yazmak işinden hemen vazgeçin. Elinizden geldiği kadar yalnız mizahla, hikâye ile değil, yazı ile hiç ilgisi olmayan bir iş tutun. Çünkü mizah hikâyesi diye yazdığınız bu yazıda en küçük bir umut kıvılcımı yok.

— Açıkça söyleyin, dedi, nerelerini beğenmediniz?

— Hiçbir yerini.

— Gösterin!

Bütün Türkçe yanlışlarını, üstü altını, altı üstünü tutmayan yerlerini gösterdim,

— Mizah değil, soğukluk, dedim. Belli bir konu yok. Düzgün bir anlatış yok. Bilgi yok. Bilgisizlik çok. Bir ortaokul öğrencisi bunu kompozisyon diye yazsa, inanın, sınıfta kalır.

— Yoksa beni kıskanıyorsunuz, çekemiyorsunuz da ondan mı böyle söylüyorsunuz? dedi.

Güldüm,

— Yazınızı beğenip, birazcık düzelterek bir mizah dergisinde yayınlatsaydım, bunu bana öbürleri gibi siz de söyleyebilirdiniz ama, sizinle bir ilintimiz yok ki, ne diye sizi kıskanayım...

— Öyleyse, hikâyemin altına bu söylediklerinizi yazar, imzalar mısınız?

Bu belâyı başka türlü başımdan atamıyacaktım. Hikâye için bütün şu yukarıdan beri söylediklerimin hepsini yazdım, altına da imzayı bastım. O da hikâyesini alıp gitti.

Ben ondan yakamı kurtardım sanıyordum. Ertesi gün yine gelmez mi!

— Efendi, sen benim başıma belâ mısın? Defol!.. diye bağırdım.

O soğukkanlı,

— Yavaş gel, dedi, bugünden sonra bir daha yanına gelecek değilim.

Koparılmış bir dergi yaprağı uzattı,

— Okuyun şunu! dedi.

Okudum. Bana getirdiği hikâyenin basılmışıydı.

— Kutlarım sizi, dedim, hikâyenizi yayınlamışlar demek.

— Bir de şunu okuyun!

Bu da dün bir kâğıda el yazısı ile hikâyesinin altına yazdığım yargı idi:

«Türkçe yanlışları var. Dil bozuk. Ne demek istediği anlaşılmıyor. Çok acemice. Konu yok. Hiçbir mizah yanı yok. Bir ortaokul öğrencisi böyle bir yazı yazsa, Türkçe dersinden sınıfta kalır. Hikâye yazmaktan hemen vazgeçip, yazı ile uzak yakın ilişkisi olmayan başka bir iş yapmanızı salık veririm.»

— Şimdi de şu dergiye bir daha bakın!

Uzattığı dergi, benim yazı yazdığım dergilerden biriydi. Demin koparılmış yaprakta okuduğum hikâye o dergide çıkmıştı. Ama asıl şaşılacak yanı hikâyenin üstünde koskocaman benim adım yazılıydı.

— Bu yaptığınız ayıp! diye bağırdım. Kendi hikâyenizi nasıl utanmadan benim hikâyem diye yutturdunuz, nasıl benim imzam altında yayınlattınız?

— Yanılıyorsunuz, dedi, bu hikâye iki yıl önce yayınlanmış, sizin hikâyenizdir. Derginin tarihine bakın, eskidir. Kendi hikâyeniz, gördünüz ya...

— Demek benim!..

— Evet, sizin ya...

— Ben yazmışım ha!..

— Evet, siz. Hattâ günlük üç gazetede de, bakın, «Mizahımızın en güzel hikâyesi, şaheser bir hikâye» diye, sizin adınızla ilân edilmiş.

— Yaaa... Boşuna değil, daha okur okumaz, ben o hikâyede gizli bir güzellik olduğunu sezmiştim. Değişik bir mizahı var, bilmem farkına vardınız mı?

Bu kez de o bana dikildi:

— Bu aşağılık hikâye için kendi elinle şuraya yazdıkların ne olacak?

— Siz ona bakmayın. Bütün büyük eserlerin kaderi budur. Zamanlarında anlaşılmazlar. Onların değerleri, büyük eser oldukları, sonradan anlaşılır. O hikâyenin ne denli büyük eser olduğunu anla ki, onun değerini ben bile anlayamadım.

Büyük bir kızgınlıkla,

— Sen onu babana yuttur! İnsan mizah hikâyesi diye böyle kötü bir yazı yazmaya utanır be! Ben sana gösteririm! diye bağırarak çıkıp gitti.

Kendi aleyhimde yazdığım yazı da elinde. Ne yapacak bilmem. Ben o günden beri, o kötü hikâyeyi nasıl yazmışım diye düşünüp duruyorum. Ama en sonunda bunun da bir avuntusunu buldum, yoksa deli olacaktım.

Bence o hikâye mizah sanatında büyük

bir başarıdır. Çünkü hiçkimse şimdiye değin böylesine kötü bir hikâye yazamamıştır. Demek kötü bir hikâye yazmak istemişim ve Allahın izniyle, yüzümüzün akıyle başarmışım da... Şimdi bana, böyle söylemek düşüyor. Başka ne yapabilirim? Ama diyeceksiniz ki:

— Senin öyle hikâyen bir tane olsa, öp de başına koy!..

O da doğru. Yalnız bu iş aramızda kalsın, herkese duyurmayalım, olmaz mı?

YAŞASIN MEMLEKET

— Sen ona bakarsan, ben yaşamıyorum, dedi.

Sırtımızı, İş Yurdu'nun duvarına dayamış, avluda güneşliyorduk. Gardiyan Yarımporsiyon, elleri arkasında, küçük dağları ben yarattım, der gibi önümüzden geçti.

— Kim yaşıyor ki, dedim, herkes öyle... Buna da şükretmeli, bizben beteri var. Vücudun sağ ya, sen ona bak...

— Yok ağabey, dedi. öyle değil. Ben hiç yaşamıyorum. Sana nasıl anlatayım bilmem ki... Sen şimdi beni burda görüyorsun ya, gördüğüne bakma, ben yokum. Yaşamıyorum. Yaşamadığımı ilkönce oniki yaşımdayken anladık. Bizim kasababa o zamana kadar hükûmet okulu yoktu. Yeni yazının çıktığının devrisi yıl, bizim orda da hükûmetin iptidaiye mektebi açıldı. Kasabanın ileri gelenleri çocuklarını bu mektebe verdiler. Babam da kasabanın önde gelenlerinden olduğundan, beni hükümet okuluna yazdırmak istedi. Babam elimden tutup beni okula götürdü. Okulun müdürü, benim nüfus kâğıdımı istedi. Babam,

— Çıkartmadık. Benim nüfus kâğıdımı versem olmaz mı? dedi.

— Olmaz... deyince babam,

— Canım Müdür Bey, dedi, olmazı var mı bunun? Benim herbişeyim oğlumun sayılır. Ha benim, ha oğlumun...

Olmazmış. Bizim orda, Davut Hoca'nın eski yazı öğreten okulu var, orda nüfus kâğıdı istemezler.

Babam, Hükûmet önündeki dilekçeciye bir dilekçe yazdırttı. Gittik Nüfus Dairesine. Memur dilekçeyi aldı. Bir defterler çıkardı. Aradı, babamın kaydını buldu.

— Senin adın Reşit mi?

Babam,

— Evet, dedi.

Memur, önündeki defterden babamın künyesini okumaya başladı:

— Doğum tarihi 1897... Değirmentepe mahallesi, Tavusbağı sokak, hane numarası atîk 51, cedit 28... 1911'de Hacer'le evlenmişsin. Bir oğlun olmuş, adı Emin... Öyle mi?

Babam,

— Öyle, dedi.

Ben,

— Aman baba, bu adam herbişeyi biliyor. Nasıl da biliyor! dedim.

Babam,

— Bilir helbet, bilmez mi, devletin koca bir memuru... dedi. Sonra memura döndü:

— Oğlum Emin'e nüfus kâğıdı çıkartmak istiyorum. Hükûmet mektebine yazdıracağım da... Şimdiyedek ihmal ettik işte...

Memur, babama kuşkulu kuşkulu baktı,

— Ağa, sen ne nüfusu istiyorsun yahu, dedi, senin oğlan ölmüş...

Babam şaşırdı:

— Aman o nasıl söz, benim oğlan işte burda, yanımda...

Memur, defterdeki kayıttan babamın künyesini bir daha okumaya başladı.

— Senin adın Reşit mi?

— Reşit...

— Babanınki de Mehmet mi?

— Evet, o da doğru.

— Hacer'le evlenmişsin, Emin adında bir de oğlun olmuş.

— Evet, doğru.

— Kayıtta hepsi doğru da, bitek Emin'in öldüğü mü yanlış? Kayıtta ölü, biz ölüye nüfus veremeyiz.

Ben ağlamaya başladım. Babam kızdı,

— Susu ulan, dedi defterin ölü demesiyle adam ölür mü?

— Memur, ölmüşüm diyor ya...

— Varsın desin. Sen benim dediğime bak.

— Sen, «O herşeyi bilir, devletin koca bir memuru» dedin ya baba..

Ben daha çok ağlamaya başladım.

Memur,

— Defter yalan söylemez, dedi, burda ne yazıyorsa odur. Sizin başka bir hesabınız varsa ben onu bilmem. Burda ölmüş adama nüfus verilmez.

Babam,

— Bizim ne hesabımız olacak? dedi.

Memur,

— Sizde dalavere çoktur, dedi, muhtarla birlik olur, ölüyü diri, diriyi ölü gösterir, türlü dolap çevirirsiniz.

Babam,

— Bizim oğlan ne zaman ölmüş, bir de onu anlasak... dedi.

Memur, defterden okuyup söyledi:

— Birinci Dünya Harbi'nde askere alınmış Çanakkale'de 1915'te şehit düşmüş, Askerlik Şubesinin üçyüzotuzbire seksenbeş sayılı yazısiyle, kaydını silip nüfustan düşmüşler.

Babam kızdı, memura,

— Efendi, bak o deftere, dedi, ben 1911'de evlenmiş miyim.

Memur,

— Evet, dedi, burda öyle yazıyor, 1911'de evlenmişsin.

— Yahu, evlendiğim gün çocuğum doğsa, 1915'te dört yaşında olur. Dört yaşında çocuk ne zaman büyüdü, ne zaman askere gitti de, ne zaman şehit düştü?

Memur da şaşırdı. Bir bana baktı, bir deftere baktı, bir babama baktı, bir daha deftere baktı,

— Senin oğlun Emin 1896'da doğmuş, dedi. Demek 1915'de şehit düştüğünde ondokuz yaşındaymış.

Babam,

— Oğlan 1896'da mı doğmuş? Aman efendi, ben kaçta doğmuştum, bir de ona bak. dedi.

Memur deftere baktı,

— Sen, dedi, sen 1897'de doğmuşsun.

Babam,

— Aman efendi etme, dedi, ben bizim oğlandan bir sene sonra mı doğmuşum?

Odadaki öteki memurlar da toplandılar başımıza. Hiçbiri işin içinden çıkamadı. Bizim memur,

— Demek öyle, dedi, defter öyle gösteriyor. Bir yanlışlık var ya, nerde?

Babam, odadaki memurlara,

— Efendiler, dedi, içinizde babasından önce doğan var mı?

Memur kızdı,

— Sen, dedi, herkesin babasını karıştırma. Biz ölüye nüfus veremeyiz, işte o kadar...

Babamla Nüfus Müdürünün odasına gittik. Babam, başımıza gelenleri anlattı. Müdür bizimle aşağı, defterlerin olduğu odaya geldi. İki memurla müdür defterlere bir daha baktılar. Müdür de,

— Öyle, dedi, kayıtlar öyle. Senin oğlun şehit düşmüş 1915'de...

Dedi ama bir derin düşünceye de daldı. Sonra,

— Bu, dedi, olsa olsa ancak şöyle olur. Sen evlendiğin zaman aldığın kadın senden yaşlı olur. Dul kadın almışsındır. Kadının senden önceki kocasından Emin adında bir oğlu vardır. Senin üveği oğlun Emin, senden bir yaş büyüktür. Sen de kayıtta onun babası gözükürsün.

Ben büsbütün ağlamaya, bağırmaya başladım. Babam,

— Sus ulan, dedi, sen kimin oğlusun, defter mi bilir, ben mi bilirim?

Memur da müdüre,

— İyi buldunuz beyim, öyle olacak... dedi.

Babamın okuması yazması yok ama, memurlara alt olacaklardan değil.

Memur defterden okudu:

— Bekir kızı Hacer... Doğumu, 1904...

Babam,

— Demek bu sizin defterin hesabına göre, dedi, 1904'de karım doğmuş, oğlu Emin de 1896'da doğmuş, öyle mi? Yahu, anasından sekiz yıl önce doğmuş çocuk görülmüş mü?

Defterin hesabına göre ben, babamdan bir, anamdan sekiz yıl önce doğmuş oluyordum. Anam da yedi yaşında babamla evlenmiş, evlenmeden onbeş yıl önce de beni dünyaya getirmiş.

Memurlar, müdür, hep defterlerin başına toplandılar. Kafa kafaya verip düşündüler. Müdür, işin içinden çıktı,

— Bu olsa olsa şöyle olur, dedi. Hacer daha önce birisiyle evlenmiştir. Evlendiği adamın, başka kadından Emin adında bir oğlu

vardır. Hacer'in üveği oğlu, kendinden sekiz yaş büyüktür. Sonra kocası ölünce, Hacer üveği oğlunu sokağa atacak değil ya, alır oğlunu yanına, bu Reşit'le evlenir. O zaman Emin, üveği anasından sekiz, üveği babasından bir yaş büyük olur.

Memur,

— Öyle, dedi, olsa olsa öyle olur.

Babam,

— Tövbeee, dedi, yahu bu nasıl hesap? Karım yedi yaşında benimle evlenmiş, benden önce de başka kocaya varmış.

Müdür,

— Peki başka nasıl olur, dedi, daha iyisini sen biliyorsan söyle...

Ben iki gözü iki çeşme ağlar dururum Babam,

— Ağlama ulan, Davut Hoca'nın mektebine gidersin, dedi.

Aradan epey zaman geçti, büyüdüm. Beni askere çağırmadılar mı! Yahu biz ölüyüz, askerliğimizi de yaptık. Çanakkale'de şehit düştük. Bu nasıl iş? Ölü adam askere gider mi? Dinletmedik. Candarmalar beni tutup Askerlik Şubesine götürdüler. Babam da ardımdan geldi.

— Bey, bu çocuğun şehitliğine dair nüfusta kayıt var, yaşamıyor. Yaşasa nüfus verirler, dediyse de, Şube Reisi.

— Karşımda dimdik duran kazık gibi adamı askerden mi kaçıracaksınız?.. diye, beni kıt'aya sevkettirdi.

Askere gidince sevindim. Demek yaşıyorum. İyi. Askerliğimizi bitirdik. Arkadaşlar terhis oluyor, bana tezkere vermezler. Nasıl terhis etsinler? Terhis etmek için, nüfus kâğıdı olacak ki, oraya askerliğini yapmış diye yazsınlar. Benim nüfus kâğıdım yok, bitürlü terhis olamıyorum. Benim birliğim, «Kaydının gönderilmesi» diye, askerlik şubesine yazdı. Bir ay diyende askerlik şubesinden cevap geldi: «Künyesini sorduğunuz şahıs, askerliğini yaparken, 1938 Dersim harekâtında ölmüştür.»

Bölük komutanına,

— Bunda bir yanlışlık, var, dedim, ben Dersim'de ölmedim, Çanakkale'de şehit oldum. Siz bunu en iyisi bizim Nüfus Müdürlüğünden sorup, doğrusunu öğrenin.

Her ne yaptıksa, bitürlü yaşadığımı isbat edemedim ki, terhis edileyim. Sonunda, askerliğimi yaptığıma dair, elime bir mühürlü kâğıt verip, beni saldılar.

Memlekete geldim ki babam ölmüş. Babamın bankaya beşbin, hükümete de ikibin lira vergi borcu varmış. Tek mirasçısı ben olduğumdan, babamın borçlarını ben ödeyecekmişim. Maliye yakama yapıştı. Yahu, ben yaşamıyorum. İnanmıyan askerlik şubesine sorsun. Ona da inanmıyan nüfus müdürlüğüne sorsun. Yaşamıyan adam, babasının vergisini verir mi?

— Sen Reşit Ağa'nın oğlu değil misin, babanı inkâr mı ediyorsun?

Yok, inkâr ettiğim yok. Gelgelelim yaşamıyoruz. Anlatamadık. İlle babanın borcunu vereceksin. Ben yine de vermiyecektim ya, vermezsem, babamdan miras kalan malları da alamazmışım. Dünya kadar tarla, toprak, ev, dükkân kalmış. Bir yerden borç para bulup, babamın borçlarını ödedim. Babamdan kalan mirası alıp, borçlarını vereceğim. Ben vergi vermeye razıyım. Hiç olmazsa insan yaşadığını anlıyor. Gelgelelim, babamın mirasını bana vermezler. Babamın oğlu olduğumu nasıl isbat edeceğim? Nüfus kâğıdı ister. «Sen yaşamıyorsun ki babandan miras kalsın. Babandan önce ölmüşsün» diyorlar. Bitürlü yaşadığımı isbat edemiyorum. Yahu ben burda mıyım? Beni görüyor musunuz? Ben dibek tokmağı gibi ayakta mıyım? Ben askere gittim mi? Vergiyi verdim mi?

Onlar para etmez diyorlar. Yaşamağa yaşıyormuşum ama resmen yaşamıyormuşum.

— Ölmedim, diyorum.

— Ölü biliniyorsun... diyorlar.

Yaşadığımı isbat için Asliye Hukuk Mahkemesine başvurdum. Bir de avukat tuttum. Karşımıza bir de Hazine avukatı çıkmadı mı? Bu Hazine avukatı, babamdan kalan mallar, mirasçı olmadığından, Hazineye kalacak, diyor. Bir tutturmuş, ille de ben ölmüşüm... Benim avukat, yaşadığımı söylüyor, öbürü öldüğümü... Çekişip duruyorlar. Hazinenin avukatı, öldüğüme dair öyle çok belge toplamış ki, artık ben de ölü olduğuma inanacağım nerdeyse. Demek resmen ölmüşüm...

Mahkeme iki yıl sürdü. Nüfus kâğıdı olmadığından bir yere girip çalışamıyorum da... Borç gırtlağa geldi. Bigün her nasıl olmuşsa, ben kendimi kaybetmişim, ileri geri söylenmişim. Ne dediğimi hiç bilmiyorum. Beni yakalayıp cezaevine tıktılar. Yahu, siz beni nasıl hapsedersiniz? Ben yaşıyor muyum? Öl-

müş adam hapsedilir mi?

— Ulan, ölü olan konuşur mu? Koca herif karşımda, ölüyüm, diyor.

Hapse girdiğime sevindim, biliyor musunuz? Hiç olmazsa, insanın yaşadığına inanacağı geliyor. Hapisten çıkınca, kahrettim. mirası alacağım yok. Alacaklılar da sıkıştırıyorlar. Aldım başımı, İstanbul'a geldim. Bir işe giremiyorum. Bir kızla sevişmeye başladık. Evlenelim dedik, Evlenemem. Yaşamıyorum ki evleneyim.. Nüfus Müdürlüğünden ölü diye kaydım gelir. Biz nikâhsız yaşamaya başladık. Neyle geçineceğiz? Fabrikalara giremiyorum, bir iş tutamıyorum. Yerime bir adam buldum onun adına bir dükkân açtım. Ben resmen ölü olduğumdan, kendi dükkânıma sahip olamıyorum. Bir yıl böyle geçti. Dükkânı üzerine yaptığım adam, bütün paraları alıp kaçtı. Kaçsın, bir de vergi geldi mi? Ben o adamla bir sözleşme yaptığımdan, vergiler bana geldi. Yaşamıyorum, diyorum, dinliyen yok.

Ne yapacaktım başka... Hırsızlığa başladım. Yakalandık. Resmen ölüyüm derim, dinlemezler. «Ölü çalar mı? Hırsızlık ederken yaşıyorsun...» diyorlar.

Cezaevine girdiğime sevindim. Hiç değilse insan nerdeyse yaşadığına inanacak. İşte böyle Okula gireceğim, ölüsün diyorlar. Askere alırken yaşıyorsun, diyorlar. Miras isteyince, ölüsün, diyorlar. Hapse atacaklarsa yaşıyorum. Evlenirken ölüyüm.

Benimki yine bişey değil. Ben eskiden yaşamışım da, sonra ölmüş görünüyorum. Yani resmen yaşamıyorum. Benim dört çocuğum var, onlar ne yaşıyor, ne de ölü; dördü de resmen doğmamış. Babaları resmen yaşamayınca, çocuklar doğar mı?. Üç gün sonra yine hapisten çıkınca resmen yaşayamıyacağım.

Gardiyan Yarımporsiyon, düdüğünü öttürdü. Avluda gezinenler koğuşlarına doğru yollandılar. Biz de kalktık.

— Ağabey, dedi, yaşasak ne olacak... İş, memleket yaşasın. Öyle değil mi? Biz yaşasak da olur, yaşamasak da... Tek memleket sağolsun, memleket yaşasın da...

KOMİSYONCU

SÂRİM Bey'lerle, Mihri Bey'lerin köşkleri Kozyatağı'nda yanyanadır. Bu iki kökş, iki komşuya babalarından, onlara da büyük babalarından kalmıştır. İkisi de «Paşazade»dir. Sârim Bey'in köşkü, altı dönümlük bir bahçenin içindedir. Mihri Bey'in köşkü de, bahçesi de komşununkinden küçüktür, ama daha bakımlıdır. Geçen yaz, köşkün damı aktarıldı, yağmur olukları değiştirildi, dış kaplamalara tahin rengi yağlı boya çekildi, pancurlar da vişne çürüğüne boyatıldı.

Sârim Bey'lerin köşkü büyük olmasına büyük ama, bakımsız Ondört odalı köşk... Her gün bir yanı yıkılıyor. Dam akar, kaplamalar çürür, sıvalar dökülür. İçindekiler de, her kış köşkün bir odasını bırakır, daha içerdeki odalara çekilirler.

İki komşu da kalabalıktırlar. Sârim Bey'in köşkünde onbir, Mihri Bey'in köşkünde sekiz kişi vardır. Gelen giden, kalan, yiyen içen misafirler de cabası...

İki aile birbiriyle çok iyi geçinirler. Ama zaman zaman da küsüşür, darılırlar. Bu dargınlıklar biriki ay sürer. Sonra bigün iki komşu ya evlerinin önünde, ya da yolda birbirlerini görürler. Aralarında hiç, ama hiçbişey geçmemiş gibi selamlaşırlar, halhatır sorarlar.

— Sabah şerifler hayırlı olsun Sârim Bey'ciğim...

— Vay Beyefendiciğim, Allah ömürler versin efendim. Nasılsınız, âfiyettesiniz inşallah?..

— Hamdolsun efendim, duacıyız. Zâtıaliniz nasılsınız efendim.

— Çok şükür. Hanımefendi de, çocuklar da iyiler ya...

— İyiler efendim. Teşekkür ederiz. Sizinkiler ne âlemde?

Bu konuşma ayaküstü, beşon dakika sürer.

Dargınlığın üzerinden biriki ay geçti mi, ikisi de dargınlıklarını, neden ve niçin dargın olduklarını unuturlar.

Gerçekten de, onların birbirlerine darılmaları için aralarında ne önemli, ne önemsiz bişey geçer. Durup dururken, önce Mihri Bey' le Sârim Bey darılırlar, sonra iki aile birbirleriyle konuşmaz. Bu dargınlığın sebebi hiç belli değilse de, ille ikisinden birini suçlu göstermek gerekirse, suçlu Sârim Bey'dir. Yok yere bahçe kapısını tamir ettirir. Oysa bahçe kapısı yepyenidir. Mihri Bey'e inat olsun diye kapıyı tamir ettirir. Mihri Bey'lerin bahçe kapısı dökülmüş, kala kala iki direk kalmıştır. Kendisi parasızlıktan böyle bir kapıyı tamir ettiremezken, Mihri Bey'in yepyeni kapıyı tamiri, Sârim Beye dokunur. Komşusunu kıskandırsın, ezsin diye bunu yaptığını sanır, alınır. Böylece darılırlar. Ondan sonra birbirleri aleyhine söylemedik söz bırakmazlar. Aradan bir zaman geçer. İki komşu bir yerde karşılaşırlar. Eski dargınlıklarını hemen unutup konuşmaya başlarlar. Bu konuşmanın sonu hep şöyle biter:

— Sârim Bey'ciğim, bu akşam bize teşrif eder misiniz? Çoktan beri oturup konuşmadık.

— Rahatsız etmez miyiz?

— Aman efendim, rica ederim. Şeref verirsiniz. Yemeğe buyurun. İki kadeh içeriz. Çocukları da bekliyoruz.

— Hayhay efendim, rahatsız ederiz.

— Memnun oluruz efendim.

O akşam Sârim Bey'ler, Mihri Beyler'e gider. Ertesi gece Mihri Bey'ler Sârim Bey'lere gider. Artık iki köşk sahibi bir evmiş gibi hep birarada yaşarlar. Ama Mihri Bey durup dururken bir dargınlık yaratır. Ne mi yapar? Bir bahçıvan tutar köşkün bahçesine çiçimenler, çiçekler ektirir. Sârim Bey'e kalırsa, bahçenin düzenlenecek hiçbir yeri yoktur. Cennet gibi bir yer. Sârim Bey'in altı dönüm bahçesini yabanî otlar sarmış, burası bir yangın yerine dönmüşken, komşusunun o güzel bahçe için bir bahçıvan tutması insanlığa sığar mı? İki aile, hiç kavgasız, sessiz sessiz birbirlerine darılırlar.

Aradan yine bir zaman geçer, yine barışırlar; daha doğrusu dargınlıklarını unuturlar. Mihri Bey, ya köşkü boyatır, ya bahçe duvarlarına parmaklık çeker, ya damı aktartır, yani dargınlık çıkaracak bişey yapar. İki aile darılırlar. Barışırlar, yine darılır, yine barışırlar. Otuz yıldan beridir, bu böyle sürüp gider. Ne zamana kadar? Şimdi öğreneceğiniz en son dargınlıklarına kadar... Bu dargınlıktan sonra iki aile hiçbir zaman birbirleriyle konuşmadılar.

Sârim Bey, doğrusu, iyi insandır. Kimsenin kötülüğünü istemez. Üstelik komşusu Mihri Bey'i de çok sever. Nasıl sevmesin? Bütün çocuklukları, gençlikleri, hep bir arada geçmişti. Kopmaz hâtıralarla birbirlerine bağlıydılar. İki köşkün çocukları da ellerinde doğup büyümüştü.

Sârim Bey, komşusuyla dargınlıklarına bir son verecekti. Öyle ki, iki aile artık birbirlerine hiç darılmıyacaklardı. Sârim Bey'e göre de bunun bitek yolu vardı. O da köşkünü Mihri Bey'inki gibi tamir ettirecek, boyatacak, yenileştirecek, bahçesini bir düzene sokacaktı. Ama ne yapsın ki parası yoktu. İki aile arasında hiçbir kırgınlığın çıkmaması için Nişantaşı'ndaki babadan kalma apartımanı satıp, parasiyle bu düşündüklerini yapacaktı. Doğrusu bu, Sârim Bey için büyük bir fedakârlıktı ama, komşu hatırı için buna katlanacaktı.

Sârim Bey ailesi, emekli aylığı, bir de babadan kalma ev, dükkân, apartıman kiralariyle geçiniyordu. Nişantaşı'ndaki apartımanı satınca gelirleri azalacaktı ama, hem bunca yıllık komşusuyla aralarında dargınlık, kırgınlık çıkmayacak, hem de yaz-kış oturdukları köşk onarılacaktı. Daha bikaç yıl bu bakımsızlık böyle sürerse, koca köşk kendiliğinden yıkılıp gidecekti.

Sârim Bey bu kararı almak için düşüne düşüne uykusuz geçen bir gecenin sabahında giyindi, yola bakan pencerenin önüne oturdu. Gözü Mihri Bey'lerin sokak kapısındaydı. Mihri Bey kapıda gözükünce, o da hızla kalkıp aşağı indi, bahçeyi geçti. Bahçe kapısının önünde, iki eski komşu karşılaştılar. İlk konuşan Mihri Bey oldu.

— Vay efendim, sabah şerifler hayırlı olsun, Sârim Bey'ciğim. Şükür görüştürene. Nerelerdesiniz a efendiciğim?..

— A canım efendim, hiç sormayın. Vallahi haklısınız. Affınızı dilerim. Ziyaretinizde kusur ettik.

Bütün dargınlıklar unutulmuştu. Sârim Bey komşusunu akşam yemeğine çağırdı. Mihri Bey'ler sevinerek geleceklerdi.

Sârim Bey hemen yola çıktı. Taksim'de büyük bir emlâk komisyoncusuna gitti. Ni-

şantaşı'ndaki apartımanını satmak istediğini söyledi.

— Kaç kat beyefendi?

— Dört. Her katta dört oda, bir salon...

Komisyoncuya istediği bütün bilgileri verdi. Sonra birlikte gidip apartımanı gördüler. Komisyoncu,

— Kaç liraya kadar müşteri bulursak satalım Beyefendi? diye sordu.

Sârim Bey içinden ikiyüzbin lira geçiriyordu. O kadar bile vereceklerini ummuyordu ya, ne olur ne olmaz, belki daha çok eder diye,

— Vallahi apartıman fiyatları hakkında hiç bilgim yok, dedi.

Pahalıya satmak komisyoncunun işine geliyordu. Ne kadar pahalıya satarsa alacağı komisyon da o kadar artacaktı.

— Üçyüzbine satsak, iyi mi? diye sordu.

— İyi... dedi Sârim Bey.

Komisyoncu adresini aldı, Sârim Bey gitti. Öğleden sonra aynı komisyoncuya Mihri Bey geldi.

— Bir apartıman almak istiyorum, dedi.

— Çok güzel efendim. Nerelerde olsun?

— Osmanbey, Nişantaşı... O civarlar.

— Kaç kat?

— Dört olsa yeter.

— Elimizde istediğiniz gibi bir apartıman var. Hemen şimdi görebiliriz, isterseniz.

— Şimdi vaktim yok. Yarın gelirim, saat dörtte.

Mihri Bey çıktı. Akşam köşküne döndü. Bütün köşktekiler, Sârim Bey'lere misafirliğe gittiler. İki aile de çok sevindi. O gece pek çok şeylerden konuştular; Doğu Almanya ile Batı Almanya'nın birleşmesinden, İstanbul'un taşıt darlığından, hünkârbeğendi için patlıcanın nasıl ezileceğinden, lüferin Boğaz'da hangi mevsimde tutulacağından, herşeyden konuştular. Gece yarısından sonra Mihri Bey'ler komşu köşkten ayrılırken, ertesi akşam için Sârim Bey'leri çağırdılar.

Ertesi gün, Sârim Bey, müşteri bulundu mu diye komisyoncuya uğradı. Komisyoncu,

— Bulduk efendim, yarın size sonucu bildireceğim, dedi.

Sârim Bey umutla komisyoncudan çıktı. O gün saat 16'da Mihri Bey komisyoncuya geldi. Komisyoncuyla gidip Nişantaşı'ndaki apartımanı gördüler. Mihri Bey,

— Fiyatı nedir? diye sordu.

Pahalı satmak komisyoncunun işine geldiğinden,

— Sahibi üçyüzellibin istiyor, dedi.

Mihri Bey bu parayı uygun buldu. Ama daha ucuza alabilmek umuduyla,

— Çok... dedi.

— Bir kere sahibiyle konuşalım efendim. Yarın teşrif edin, sonucu söylerim.

O gece Sârim Bey'ler, Mihri Bey'lere gittiler. Yediler, içtiler, konuştular. Lâle sovanlarından, gül aşısından, kadınların etek modasından, son para ayarlamasından, iç politikadan, dış politikadan, farelere karşı en tesirli zehirin hangisi olduğundan, herşeyden konuştular. Sârim Bey'ler komşu köşkten ayrılırken, ertesi gece için Mihri Bey'leri çağırdılar.

Ertesi gün komisyoncuya ilkin Sârim Bey geldi. Daha bikaç kelime konuşmuşlardı ki, kâtibi, komisyoncuya göz etti. Komisyoncu, kâtibine,

— Öbür odaya al! dedi.

Öbür odaya alınan Mihri Bey'di. Apartımanı satacak olanla alacak olanın arasında ince bir ara duvar vardı. İkisi de yanyana iki odadaydılar. Komisyoncu önce Sârim Bey'i savdı, sonra da Mihri Bey'le konuştu.

O gece Sârim Bey'lerde toplanıldı. Yediler, içtiler, konuştular. Gençliğin terbiyesizliğinden, Galatasaray — Fenerbahçe maçından, çöpçünün evlere uğramadığından, Gelincik cigaralarının bozulduğundan, bir yerli filmden, herşeyden konuştular.

Mihri Bey'ler gece yarısına doğru Sârim Bey'lerden ayrılırken de ertesi akşam için komşularını yemeğe çağırdılar.

İki eski komşunun dostluğu böylece iki ay kadar sürdü. Sârim Bey de, Mihri Bey de her gün komisyoncuya gidiyorlardı. İkisinin de aynı zamanlara geldiği oluyordu. O zaman komisyoncu, karşılaşmamaları için onları ayrı odalara alıyordu. Çünkü ikisinin de adreslerini öğrenmiş olduğundan, bu iki adamın Kozyatağı'nda komşu köşklerde oturduklarını biliyordu.

Her iki aile köşklerden birinde oturup, yiyip, içip, konuşuyorlardı. Ama, herşeyden konuşuyorlardı.

Birbirlerini görmeden, komisyoncunun cıcılığıyla, Sârim Bey'le Mihri Bey anlaşmışlardı. Apartıman 310 bin liraya satılacaktı. Komisyoncu hem alıcıdan, hem satıcıdan yüzde ikişerden onikibinbeşyüz lira alacaktı.

Sârim Bey'le Mihri Bey, alıcı-satıcı olarak ancak Tapu Dairesinde karşılaştılar. Takrir verildi. Paralar ödendi. Sıra komisyoncunun parasını vermeye geldi. Mihri Bey,

— Ayıp değil mi birader, dedi, bu parayı bana komisyoncuya verdirmeseydin olmaz mıydı? Gece gündüz beraberiz. Boyuna gevezelik eder durursun, neden apartımanı satacağını söylemedin?

Sârim Bey de komisyoncuya parayı verdikten sonra, Mihri Bey'e,

— Asıl sana ayıp, utan!.. dedi. Her gece cırcır ötersin. Durmadan konuşursun. Ulan, bir kere de apartıman almak istediğini söylesene!.. Yazık değil mi bu paraya?

O günden sonra, iki eski komşu bir daha hiç barışmamak üzere darıldılar. Şimdi ikisi de hiç durmadan birbirlerinin arkasından atıp tutuyor, en olmadık sözler söylüyor.

YÜRÜYEN YİĞİTLER

SİNEKMİŞ, pireymiş, tahtakurusuymuş, orda öyle şeyler yok. Yazı sonbahar, sonbaharı da kış gibi bir yer. Kışını görmedim, ne gibidir artık bilmem. Bizi o köye İpraamağa (İbrahim Ağa) çağırmıştı. Atların üstünde, dağ yolunda kıvrıla kıvrıla, çamların arasından çıktık da çıktık. Heheyyy... İnsan orda, atın üstünde kendini Köroğlu sanıyor. Döne döne çamlı tepeler arasından geçip doruğa doğru yükseldikçe insanın boyu uzuyor, omuzları genişliyor, göğsü şişiyor. Hani nerdeyse, elini uzatıp ak bulutlara, mendil diye burnunu sileceksin. Ama yalnız kendinize böyle oluyor, karşınızdakine bişey olduğu yok. Sizden başka herkes olduğu gibi duruyor. İçimden, «Bre savulun!..» diye bağırasım geliyor.

Karşımda da bağıracak kimse yok ama, olsun, içimden öyle geliyor işte... Dağlara doğru bağıra bağıra git. Baktım, kendimi tutamıyorum, yüksek sesle bir türkü çağırmaya başladım.

Biz dört memuruz, bir de bize yol gösteren köylü, hepimiz beş altı. Önce şurdan burdan konuşurken, arkadaşlardan biri, bir kavgasını anlatmaya başladı. Oysa kavga edecek biri de değil. Sıska mı sıska, hızlı bir yel esse yere devrilecek. Elli kilo ya gelir ya gelmez. Bir gece evine giderken, karşısına biri çıkmış, yolunu kesmiş. Adamla boğuşmaya başlamışlar. O anlatıyor, biz biyandan atların üstünde dağ yolundan tırmanıyoruz. Arkadaş da anlatıyor ha anlatıyor. Karşısına çıkan birken iki olmuş. Birine bir yumruk atmış, öbürüne bir tekme...

Aradabir benim at tökezliyor. Çamların seyrekleştiği yerlerden, taa altımızdan akan koca dereler sicim gibi incelmiş görünüyor. Aşağıdaki yamaçlarda tiftik sürüleri var; her tiftik keçisi böcek kadar küçük görünüyor. Yükseldikçe büyüyoruz, biz büyüdükçe bizden başka herşey küçülüyor.

Arkadaş anlatıyor. Derken, o adamlar üçleşmiş. Dağa çıka çıka yükseldikçe, üzerine saldıranların sayısını da arttırıyor. Biri daha çıkmış karşısına, dört kişi olmuşlar. Dördü birden üzerine atılmışlar. Bir birine, bir ötekine, bir daha ötekine... Hepsi yerde.

Yükseliyoruz. Aşağılarda aradabir köyler görünüyor. Köyleri al, rozet diye yakana tak, öyle küçülmüşler... Bana öyle geliyor ki, adımımı uzatıp bir atsam, bu tepeden karşı tepeye geçivereceğim, öyle uzamış, devleşmişim sanıyorum.

Arkadaş anlatıyor. Sonra kardeşim, önüne çıkıp yol kesenler var ya, dörtken beş olmuşlar. Bir başka arkadaş ona,

— Yanında tabanca filân yok muydu? diye sordu.

— Var, diyor, tabanca da var, bıçak da var, kama da var, muşta da var...

Arkadaşın bir topu eksik, biraz daha yükselsek, «Yanımda bir de kırkikilik top bataryası var...» diyecek.

— Peki, çeksene tabancayı.

— Amma yaptın, ben öyle beş, on kişiye tabanca çekmeye tenezzül eder miyim? Yumruğum ne güne duruyor? Aldım ayağımın altına, efendime söyliyeyim...

Burcu burcu çam kokuları arasında boyuna yükseliyoruz. İçimden ikidebir, «Savu-

lun!..» diye bağırasım geliyor.

Hani bir bağırsam, sesimden uçan kuşlar yere düşecek sanıyorum. Bağırmamak için kendimi zor tutuyorum.

Arkadaş anlatıyor. Sonra karanlıktan beş kişi daha çıkmış, bunlar olmuş on kişi... Bizim arkadaş,

— Ulan teker teker gelmeyin, erkekseniz, bölük bölük, tabur tabur gelin!.. diye bir yürümüş üzerlerine. Yakaladığını savuruyormuş, savurduğu havaaa uçuyormuş. Derken olmuş bunlar elli kişi...

Arkadaş,

— Elli kişi olunca, diyor, yavaş yavaş kavganın tadı çıkmaya başladı...

Ellisini de döve döve pestilini çıkarmış, katmış önüne, davar gibi sürümüş.

Başka bir arkadaş,

— O bişey mi? Ben bir zamanlar... diye başlıyor. Sinemada canı sıkılmış. O koca sinemada kaç kişi varsa, hepsini döve döve sinemadan sürmüş çıkarmış, filmi bir başına seyretmiş.

Daha öbürü,

— Ben, diyor, bir zamanlar... Bir çocuğu ezilmekten kurtarmıştım. Çocuk, tiren yolunda oynuyor. Baktım, karşıdan da motorlu tiren son hızıyla geliyor. Yetişmesem çocuğu ezecek. Hemen koştum, tireni bir göğüsledim kardeşim... Lokomotifi kaldırıp attım. Makiniste de «Önüne baksana ulan!..» diye iki tokat patlattım...

Hiçbirimiz de bu palavralara, «Çüüüş!..» demiyoruz da, arkadan da biz bişey anlatacağımız için,

— O daha bişey değil, ben bir zamanlar... diye kendi hikâyemize başlıyoruz.

Atlar dağa tırmanıyor. Yükseğe çıktıkça huyumuz değişti. Hiçbirimiz, beşon kişiyi dövmeye tenezzül etmiyoruz.

Yüksele yüksele, ata ata, İpraamağa'nın köyüne geldik. Bizi karşıladılar, konuk odasına aldılar. Üçer, dörder şilte üstüste konmuş. Bizi bu şiltelerin üstüne buyur ettiler. Soğuktan benim çenelerim birbirine vuruyor, arkadaşların da öyle... Oysa Ağustos ayındayız.

O köyde bitek şişman, göbekli adam yok. Hepsi iri, bir bileği, bizim üçümüzün bileği kadar. Zayıf ama, kemikli, sırım gibi adamlar.

Akşam yemeğini İpraamağa'nın evinde yedik. Sofaya dört tane kocaman bakır sini kuruldu. Çoluk çocuk sinilerin başına oturdular. Tam otuzaltı kişi. Hepsi de İpraamağa'nın soyundan. İpraamağa,

— Mehmeeet!.. diye seslendi mi, sofradan dört, beş Mehmet birden,

...

— Buyur dede!.. diye fırlıyor.

İpraamağa çok yaşlanmış, bir yanına da inme inmiş. Buyüzden biraz peltek konuşuyor, bir bacağını da sürüyerek yürüyor. Torunlarının adını hatırlamıyor da, bir Mehmet, bir Ahmet diyor.

O gece konuk odasında kaldık. Ertesi gün bizi su başına götürdüler, bir toklu kızarttılar. Yedik, içtik... Ama hava bize soğuk geliyor. Biyandan titriyoruz, çenelerimiz atıyor, biyandan da,

— Ben bir zamanlar...

— Ben bir zamanlar... diye atıp tutuyoruz.

Köyden ayrılacağımız sabahtı; arkadaşlardan biri,

— Bunların arasında mutlaka kan dâvası vardır, komşu köylerle bunlar kan dâvalıdırlar, dedi.

Hepimiz de öyle düşündük. Burada insanın parmakları, öyle, adam boğmak, şamarlamak gibi bişey istiyor. İnsan kendini dev sanıyor.

Kahvede buluşup, ordan yola çıkacaktık. Biz kahveye vardık. Köylüler de orda. Az sonra İpraamağa da, bacağını sürüyerek geldi. Yürürken koca bir yaşlı çınar gövdesi yıkılmış da suda sürükleniyor gibi...

Arkadaşlardan biri,

— İpraamağa, dedi, sizin öteki köylerle aranızda kan dâvası filan var mıdır?

İpraamağa,

— Yoktur, dedi, bizim buraları kan dâvası nedir bilmezler. Şükür öyle kötü şeyler töre olmamış.

Şurdan burdan konuşulurken İpraamağa,

— Lâkin kavgamız vardır, dedi. Ama eskiden... Şimdi barış-görüş olduk. Bize atla iki saat çeker bir köy vardır. Benim çocukluğumda, yaylak işinden aramız bozuldu. Bizim yaylağa sahip çıkmışlar. Bizim sürüleri yaylağa sokmamışlar. Allah rahmet eylesin, dedim buru duyunca, peh peh... Gene bu kahvedeydik,

— Ne durursunuz, kuşanın yiğitler!.. diye bir nida etti, hep kuşandık, bindik atlara. Ben o sıra onüç, ondört varım. Vurduk atlara tepmiği. Baktım, anam benden ileri gider. Verdim

kamçıyı ata, anamı geride kodum. Anam «Oğul, hele geri dur!» dediyse de dinlemedim. Bir baktım, anam gene geçti beni... Neyse, biz bunlarla, İniklerbel'de karşılaştık. Onlar da kuşanmış, üstümüze yürürler. Düze varınca çarpıştık. Bir iyi dövüşmüşüz. Bizden altı yiğit döküldü. Onlardan daha çok. Bu vuruşmanın üstüne, o yıl yaylağı bölüştük. Ertesi yıl bu yaylak işinden bir vuruşma daha oldu. Bizden dökülen olmadı, onlardan üç yiğit düştü.

Dört yıl iki köy arasında çarpışma sürdü. Sonra yaşlılar aramızı buldu, barıştık. Bu barışma üzerine, onlardan bir delikanlı, bizden bir kızı istedi. Verdik. Düğün onların köyünde. Gündüz meydan, gece koca ev düğün yeri oldu. Ortada çingene karısı oynuyor. Derken bizim delikanlılardan biri, şarkıcıdan bir şarkı istedi. O köyden bir delikanlı,

— Önce benim istediğim şarkı çığırılacak... dedi.

Bunu duyunca dedem,

— Ne duruyorsunuz yiğitler, davranın!.. diye bağırmasıyla, silâhlara el attık.

Başladık vuruşmaya. Kıran kırana bir iyi döğüşmüşüz. Bizden iki yiğit eksildi. Onlardan zayiat çok...

Bizim buralarda şükür kan dâvası töre olmamış. Sonra oğul, bizim aramız gene açıldı bunlarla. Bir zaman sonra yaşlılar araya girdi, gene barıştık. Derken gene bigün bu kahvede oturuyoruz. Bir avrat seğirtti,

— Heyyy, bıyıklarınızı kazıtın da köçek olun. Ne durursunuz, bizim arkı, tarlalarına çevirmişler!.. diye bağırdı.

Dedem o sıra rahmetli olmuş. Babam bunu duyunca, avradın suratına iki şamar atıp, kahvedekilere,

— Yürüyün yiğitler!.. diye bir bağırdı ki, gök gürlemiş gibi... Hep fırladık, kuşanıp atlanıp üzerlerine yürüdük. Bunları köyde bastırdık. İyicene kapıştık. Vuruş de vuruş... Dövüş ha dövüş... Benim avrat, rahmetlik, sopayı kapmış, bir girişmiş ki, bire aman... Bizden dört yiğit yitirdik, onlardan hesabı bellisiz. Arkı bizden yana çevirdik. Devrisi yıl, onlar gene arkı kendi tarlalarına döndürmez mi? Yürüyün... Beş yıl bu ark yüzünden çarpıştık. Sonra, bir onlara, bir bize arkı dönderip anlaştık.

Bizim buralarda kan dâvası töre olmamış şükür... Sonra oğul, bigün kahvede otururken duyduk ki, bunlar baltaları almışlar, bizim odunluk ormana girmişler, çamlara baltayı çalarlarmış. O sıra babam rahmetlik olmuş. Ben bunu duyunca,

— Daha durur musunuz, kuşanın yiğitler!.. diye bir nağra çektimdi, atlılar birden yola düzüldü. Dört nala bunların üstüne vardık. Aldüzü'nde bunlarla bir çarpıştık. Kıran kırana bir iyi vuruştuk. Bizden on yiğit düştü, onlardan bellisiz. Bunları odunluktan sürdük. Duyduk ki ertesi yıl gene gelmişler... Yedi yıl bu çarpışma sürdü. Sonra araya yaşlılar girdi, uyuştuk. Odunluğu ikiye bölüştük. O gün bugün aramız iyi... Kavga döğüş yok. Hele kan dâvası buralarda hiç töre olmamış...

Biz de atlarımıza binip gitmek üzereydik ki, karşıdan biri koşarak geldi,

— Duydunuz mu heeey, diye bağırdı, kulağınıza kurşun mu aktı? Pınaz'lılar, Halkçılara oy vermişler.

Bunu duyar duymaz, o inmeli İpraamağa bir ok oldu da yerinden fırladı,

— Ne? Halkçılara mı oy vermişler? Bre... Davranın yiğitler!.. Ne durursunuz, tez kuşanın!.. Yiğit olan yürüsün!.. diye bir bağırdı ki, kahvenin camları zangırdadı. Az önce, bacağını sürüyen İpraamağa, keklik gibi sekerek seğirtti. Köyün içinde,

— Yiğitler yürüyün!.. Yiğitler davranın!.. Kuşanın yiğitler!.. diye nağralar duyulmaya başladı. Gözle kaş arasında alanı atlılar doldurdu. İpraamağa en önde, oğulları, torunları da atlara binmiş...

On yaşındakiler bile hep atlı. Kadını erkeği at üstünde.

— Yürüyün!.. diye bağırdı.

Bize yol gösteren köylü de onlarla birlikte vuruşmaya gitmişti. Biz de dört memur, atlarımıza bindik, yola düzüldük. Soğuktan tirtir titriyorduk. Çenelerimiz atıyordu. Bir zaman sessiz sessiz gittik. Elli kişiyi önüne katıp kovaladığını söyleyen arkadaşa,

— Sonra ne oldu, o elli kişiyi ne yaptın? diye sordum.

Dişlerini birbirine vurarak,

— Donuyorum, donuyorum yahu... dedi.

— Elli kişi ne oldu?

— Elli demedim, on kişi dedim...

Dağdan düze inince, bir daha sordum.

— Karanlıkta bana öyle gelmiş, beş kişiymişler, dedi.

Öbür arkadaşlar,

— Atıyorsun... dediler.

— Yok, vallâhi atmıyorum, dedi, geceleyin karşıma bir adam çıkmıştı, ama, benim için mi çıkmıştı, yoksa başka bişey için mi, anlamadım... Ben hızlı hızlı ondan uzaklaşınca, o da arkamdan bakakalmıştı.

MUSLUKLAR AÇIK KALMIŞ

İSTANBUL'a bir aylığına izinli gelmiştim. Ankara'daki dairemin alt katında oturan komşumuzdan bir telgraf geldi:

«Muslukları açık bırakmışsınız.»

Evden çıkarken muslukların hiçbirini açık bırakmadığımı çok iyi biliyordum. Arasıra böyle kazalar oluyordu. Sular kesiliyor. Muslukları açık bırakıp unutuyorum. Geceleyin sular gelince, evin içi göl oluyor, haydi sular aşağı kata... Onun için evden çıkarken muslukları iyice yoklamıştım. Hem musluklar açık kalmış diye Ankara'ya dönemezdim ya...

Ben de bir telgrafa cevap verdim:

«Bir çilingire kapımı açtırıp lütfen muslukları kapatın».

Aradan onbeş gün kadar geçti, bu kez apartıman sahibinden bir telgraf geldi:

«Muslukları açık bırakmışsınız.»

Şakaysa, tadsız şaka... Musluklar açık kalmış diye nasıl vazgeçebilirim yıllık iznimden? Onbeş gündür sular şakırşakır akmıyor ya... Öyleyse bütün Ankara'yı su basmış olmalı, gazeteler yazardı.

Apartmanda telefon da yok, yıldırım telgrafı çektim:

«Bir çilingire kapıyı açtırıp muslukları kapatmanızı rica ederim, saygılar...»

Aradan bir hafta daha geçti ,bu kez mahalle muhtarından bir telgraf:

«Muslukları açık bırakmışsınız.»

Acaba havagazı musluğunu mu açık bırakmıştım? Amma öyle olsa, ne diye bana telgraf çeksinler? Dışarda duran havagazı saatinden keserler havagazını... Bir yıldırım telgrafı da muhtara:

«Rica ederim, bir çilingire kapıyı açtırın. Olmazsa kırın. İçeri girip kapatın muslukları. Saygılar.»

İznim bitip Ankara'ya döndüm. Evimde bütün musluklar kapalı. Ama döşemeler ve yerdeki bütün eşya sırılsıklam... Kapının kilidine baktım, hiç borlanmamış, açılmamış... Dört yıldır oturmakta olduğum bu apartmandaki komşularım beni çok severlerdi, ama dönüşümden sonra bana ters ters bakmaya başlamışlardı.

Bir akşam merdiven başında karşılaştığımız alt kattaki komşum,

— Sizden hiç böyle şey ummazdık... dedi. Cevap vermeme fırsat kalmadan evine girdi.

Apartıman sahibi de, ailelerin oturduğu apartımanımızdan çıksanız iyi olur, yollu bir mektup gönderdi.

Sokakta karşılaştığımız muhtar, selâm bile vermeden,

— Mahallenin namusu iki paralık oldu... deyip yürüdü.

Ben İstanbul'a izinli giderken, bizim bakanlıktaki memur arkadaşlardan biri,

— Sen nasıl olsa gidiyorsun, senin katın anahtarını bana ver. Yer sıkıntısı çekiyorum... demişti.

Arkadaştır, kırılmaz. Anahtarın birini verirken, eve kadın arkadaşını getirirse, konu-komşuya karşı çok dikkatli olmasını rica etmiştim.

Arkadaşım anahtarı geri vermeye gelmişti.

— Yahu, muslukları yoksa sen mi?.. derken sözü ağzımdan aldı,

— Ah hiç sorma... dedi, anlattı.

Bizim işyerinin şefi, benim katın anahtarının onda olduğunu öğrenince «Aman kardeşim, yandım... Gayet namuslu bir aile kadını, evli de olduğundan, otele razı olmuyor... Ocağına düştüm» diye, anahtarı verdiğim arkadaşa yalvarmış.

Şef, karısından, o aile kadını da kocasından korkuyor. Onun için hava kararınca otomobille gelip gölge gibi benim kata girmişler. Sabah karanlığında kimse görmeden çıkacaklarken kadın birara elini musluğa atmış, su yok... Telâşla musluğu da açık bırakıp evden çıkmışlar. Bütün gün şakır-şakır sular akmış. İşte o zaman alt kattakiler bana tel-

graf çekmişler. Aynı gün benden yıldırım telgrafı alınca, yanlarına muhtarla iki komşu, bir de çilingir alıp kapıyı açmışlar, musluğu kapayıp çıkmışlar. Bikaç gün sonra anahtarı verdiğim arkadaşım bir kadınla eve gelmiş. İçkili olduklarından gece içleri yanmış, haydi musluğa, ama sular akmaz... Sarhoşlukla musluğu da açık bırakmışlar. Yine şakır şakır sular alt katlara akmış. Ama bu kez işin rengi değişmiş. Evde ben yokum. Komşular da muslukları kapamış. Eee, bu sular nasıl akıyor? Ev sahibi de kuşkuya düşmüş, haydi bana ikinci telgraf... Benden cevap alınca, bu kez yanlarına karakoldan da iki polis alıp, kapıyı çilingire açtırmış, muslukları yine kapatıp bir de tutanak düzenlemişler ki, ben ilerde bir zarara uğradığımı iddia etmiyeyim: «Falan kişiler ve memurların huzurunda çilingire kapı açtırılıp eve girildi ve musluklar kapatıldıktan sonra evden çıkılarak kapı kilitlendi.»

Gelgelelim, bikaç gün sonra yine aşağı katlara şakır şakır sular akınca, aaaa, bu ne? Şaşırmışlar... Kimisi, evde su perisi var, demiş, kimisi hortlak, cin-peri demiş, kimisi de hırsız girmiş olmalı, demiş... Üçüncü telgrafı bana muhtar çekmiş. Benim yıldırım telgrafla cevabım geceleyin geldiği için, muhtar, ev sahibi, birkaç polis, komşular, çilingire kapıyı açtırıp geceyarısından sonra benim eve merakla doluşmuşlar. O saatte şehirde sular kesilmiş olduğu için su akmıyor ama, sabahleyin nasıl olsa sular gelince musluklar akacak... Az önce bizim şefle aile kadını olan evli sevgilisi gölge gibi, yine içeri girmişler. Ayaklarının ucuna basarak yürüyorlar... Yürekleri kütküt çarpıyor korkudan: Aman birisi duydu mu, aman birisi gördü mü... Perdeler sıkıca inik. Hem içiyorlar, hem birbirlerine dert yanıyorlar.

— Ruhumu anlamıyor... diye kadın kaba kocasından yakınırken, bizim şef,

— Benimki de benim ruhumdan anlamıyor şekerim... diye karısından yakınmay başlamış.

— Canım...

— Öyle korkuyorum ki...

— Korkma, ben varım şekerim...

— İnanayım mı?

— İnan bana... Ebediyyen...

İşte tam bu sırada, çilingir kapıyı kurcalamaya başlayınca, sevgililer neye uğradıklarını şaşırmışlar. Kadın,

— Eyvah basıldık, kocammm!.. diye çığlık atarken, şef de,

— Sen kocana boş ver, gelen karımsa, ikimiz de yandık, bizi parçalar... diyerek çırpınıyormuş.

— Ah biliyordum başımıza geleceği! Namusum iki paralık oldu...

— Ulan, namusu bırak da şimdi, çabuk şeyini giy!.. Nerde benim şapkam?

— Pantalonunu giymeden şapkanı mı giyeceksin? Önce ayakkabılarını giy!..

— Mahvoldum...

— Bırak onu, o benim donum...

— Ayol, o benim kombinezonum, dur çekme, yırtacaksın...

— Basıldık... Bu namussuz benim karımdır...

— Asıl benim kocam olacak namussuzdur, görürsün... Sütyenimi bırak...

— Bastonum nerde? Yine dairede mi unuttum yoksa, tuh...

— Bastonu bırak da, önce şu donunu giy...

— Canım, bastonu giyecek değilim elbet, üstlerine yürürüm bastonla!

— O benim çorabım, benimkini giyiyorsun...

— Gözlüğüm nerde, gördün mü? Gözlüksüz göremiyorum ki... Bırak ulan kravatımı.

— Ulan mı? Ne dedin, ulan mı? Ama demin ş'aparken böyle konuşmuyordun... Hep cicim, yavrum, şekerim, diyordun...

— Bırak ağlamayı zırlamayı şimdi, çabuk toparlan...

— Ne olacak, elin herifinden insana hayır gelir mi? Namussuz herif beni iğfal ettin... Alçak!

— Hah, bağır, bağır da boynuzlu kocan duysun, belki seni affeder. Asıl benim gibi temiz bir aile babasını iğfal eden sensin, yuvamı yıktın... Saat kaç oldu acaba, ben daireye de geç kaldım... Bakan duyarsa, vallahi beni kovar...

Onlar böyle çekişip dururken, çilingir kapıyı açıyor, önde üç polisle kalabalık takım saklavat içeri dalıyor. Muhtar ve evsahibi, içerde benim olduğum sınırlarmış. Karşılarında yabancıyı görünce,

— Hırsızz! diye bağırıyor muhtar.

Hırsız lâfını duyan polisler geri çekiliyorlar ki kapıdan, hırsız da çıkıp savuşsun sağlıkla... Neyse, muhtarın aklı başına gelip,

— Sen kimsin, ne işin var burda? Ben sana şimdi gösteririm! diye çıkışıyor bizim şefe.

Bizim şefin de sersemliği geçmiş, ama daha pantalonunu giymeden,

— Asıl ben sana şimdi gösteririm... diye muhtarın üstüne yürüyor...

Neyse, kimin kim olduğu anlaşılıyor, iş tatlıya bağlanıyor.

Arkadaşım bana bunları anlatıp anahtarı geri verdi. Ben de ona karyolanın altında bulduğum bir kasıkbağı ile yarısı yırtılmış korseyi verdim:

— Bunlar da şefle, aile kadınının olacak. Burda unutmuşlar...

Evin namusunu kurtarmak için, bu olaydan sonra, başka bir eve taşınmak zorunda kaldım.

RESMİ ELBİSENİN CAYİRTISI BAŞKA OLUR

Anlatacağım olay hepimizin başına gelebilirdi. İşte bu hepimizin başına gelebilecek olay, içimizden herhangibirinin başına gelmiş. O herhangi biri de bir dargelirlidir.

Konumuzu canlandıran dargelirlinin tek kat elbisesi varmış. Kişinin tek kat giyeceği oldu mu, yazlığı değil, önce kışlığı düşünür. Onun da tek elbisesi kışlıkmış. Yaz gelince, üç yıl önce tersyüz edilmiş eski kışlık elbise naftalinlenir, yüklüğe kaldırılırmış. Yazın, Tanrı bile dargelirlilerden yana çıkar. Bizim dargelirlimiz, yaz sıcaklarında bir keten pantol, bir kısa kollu gömlekle işyerine gider gelirmiş. Ama geçen yaz bütün memurlara İçişleri Bakanlığından —Biz de gazetelerde okumuştuk— bir genelge gelince iç değişmiş. Bu genelgede memurların iş başında «Ciddî ve resmî kıyafetli» olmaları buyruluyormuş. «Ciddî kıyafet» nedir? Önü ilikli ceket, düğümü girtlak üzerine oturmuş boyunbağı... Halk, şu boyunbağı denilen hiçbir işe yaramaz pahalı ipe «Medeniyet yuları» diye ne güzel bir ad takmış.

Bu genelge gelince memurlar başlamışlar konuşmaya:

— İçişleri Bakanı'nın hakkı var. Memurların iki yakasını bir araya getirmek istiyor.

— O iş kravatla olmaz. Battal Gazi gelse, bizim iki yakamızı bir araya getiremez.

— Sende de öyle bir yaka var ki kardeşim... O yakayı Bakan ne yapsın?

— Geçen akşam kahvede oturuyorduk. Bir kabadayı çıktı ortaya: «Var mı bileğimi bükecek kabadayı? Erkek olan çıksın ortaya!» diye bağırdı. Kahvede de, Tanrı eksikliğini göstermesin, epiyce erkek varmış. Başladılar bilek güreşi yapmaya. Kardeşim, herifte ne ne bilek varmış! Mübarek bilek değil, tren makası, yakaladığı eli, bir tuttu mu, küt diye masanın mermerine yapıştırıyor. Bir kahve dolusu erkek, kabadayının bileğiyle baş edemedi. İyice tepem attı, «Arkadaş, buraya baksana» diye seslendim. Bizim masada oturanlar «Aman kendine gel. O, senin bildiklerinden değil, kuvvet cambazıdır. Onu zincirle bağlarlar da, zincirleri söker... Yürüyen otomobili bir eliyle durdurur!» dediler. Benim gözüm dönmüş... Kuvvet cambazı, muvvet cambazı dinler miyim... Kabadayı yalpalıya yalpalıya yanıma geldi. Ağzının sol kıyısından tükürür gibi, «Ne var?» dedi. «Sen kabadayı mısın?» dedim. «Beğenemedim mi?» dedi. «Sen erkek misin?» dedim. «Evelallah» dedi. Kahvedeki arkadaşlar, geçim sıkıntısına dayanamayıp intihar etmektense, bir kabadayının elleri arasında can vermek istediğimi sanıyorlar. Kabadayıya şöyle dedim: «Arkadaş, ben bir dargelirliyim. Aydan aya elime dokuzyüzotuz lira geçer. Bilek yatırmak marifet değil. Şu benim iki yakamı bir araya getir ki, ben de senin yiğit olduğunu anlayayım.»

Herif de şakadan anlar takımından değilmiş. «Sen on lira koy, ben yüz lira!» demez mi? Herkes bize bakıyor. Artık dönmek de olmaz. «Şaka ettim arkadaş» desem, kabadayı beni ezecek. Ben on lirayı çıkardım, kabadayı yüz lirayı çıkardı. Paraları, mızıkçılık olmasın diye önceden kahveciye verdik. Kimin dediği çıkarsa parayı alacak. Kabadayı «Saat tutun. Bir dakikada bu herifin iki yakasını bir araya getiremezsem, bana da Mevlânâkapılı Arap Ali demesinler!» diye bağırdı. Bağırma-

siyle «Haaayt!..» diye bir nağra patlatıp üstüme saldırdı. Ne dersiniz arkadaşlar, bir dakika bile sürmedi. Kabadayı yapışmasıyla, ceketimin iki yakası cart diye kopup herifin iki elinde kaldı. Öylece bitse iyi, kabadayı hızını alamayıp sırtüstü yere uzandı, bacakları havaya geldi. Kahvede bir kahkahadır koptu. Kabadayı da yattığı yerden gülüyor. Oysa herif, şakacının biriymiş. Yüz lirayı gözden çıkarmış da, benimle alay edermiş. Yüz lirayı bana uzattılar. Gelgelelim ben bitmişim. Korkudan elim ayağım zangır zangır titriyor. «Önce bir su verin, kendime geleyim» dedim. Kabadayı ne dedi biliyor musunuz? «Bilirdim ama, bu kadar çürük olduğunu bilmezdim. Arkadaş senin iki yakanı cihan şampiyonu Hergeleci İpraam olsa bir araya getiremez» dedi. Herif de yakamı kendi söktü sanıp şişiniyor. Elbise tersyüz edile edile, yıkana yıkana, temizlene ütülene, bizim ceketin yakası, bir hızlı yel üfürse de şunun yakasından düşüp kurtulsam diye bahane arıyor. Benim ceket, fındık zarfına, ceketin yakası da pervane kanadına dönmüş. Bir lodos yeli esse, karga kanadı gibi, yakam pırpır uçar.

— Yüz lirayı aldın mı?

— Almaz mıyım? O gece, kabadayının şerefine güzelce bir de rakı içtim.

Her neyse, işbu geneige üzerine sözünü ettiğimiz dargelirli tek elbisesi olan kışlık takımı Ağustos ortasında yüklükten çıkartıp, havalandırıp, sırtına geçirmiş. Başka ne yapabilir, buyruk yüksek yerden. «Aylık yetmiyor...» dese, «Beğenmiyorsan istifa et!» derler.

Bizim dargelirlimiz ciddî kılığa bürünmüş ama biyandan sıcak, biyandan iş, biyandan sıkıntı, kanter içinde kalmış. Ciddîliğin çoğu, hamamın göbektaşı gibidir, insanı terletir. Dargelirli içerde terlemiş, dışarda üşümüş. Hastalanmış, iyileşmiş, yine hastalanmış. Bakmış olacağı yok, «İki su içeriz az yeriz, ekmeği banar tuz yeriz» demiş, bir de yazlık elbise yaptırmış.

Gele gele ocak ayının sonuna gelmişiz. Dargelirli bir sabah evinde uyanmış, işine gidecek. Bir de bakmış elbiseler yok, ne yazlığı, ne kışlığı... Hırsızın, uğursuzun bile namuslusu olur. Hey gidi alçak, bula bula soyacak dargelirlinin evini mi buldun? Haydi karnın açtı diyelim, elbisenin birini al sat da karnını doyur; ötekini ne diye çalarsın?..

Bizim dargelirli kalmış mı evde... Karısı koşup karakola söylemiş, olur molur demişler, bakarız makarız demişler, tutarız mutarız demişler, yakalarız makalarız demişler.

Dargelirli evde mapus kalmış. Para yok, başka elbise alsın. İki gün, üç gün, beş gün... İşyerindekiler «Aman bizim arkadaş ne oldu?» diye merak etmişler. Başta müdür, iki memur, dargelirli arkadaşlarının evine gitmişler. Kadıncağız, böyle böyle oldu diye kocasının başına geleni, olup biteni anlatmış. Müdürle memurlar,

— Vah vah vah!.. Kendisi şimdi nerde? demişler.

— İçerde.

— Yanımıza neden gelmiyor?

—Gelemez.

— Neden?

— Başka elbisesi yok.

— Canım, biz yabancı değiliz, pijamayla gelsin.

Kadın ezilmiş, büzülmüş, dar gelirlinin pijaması da yokmuş. Adam, karısının bir eski entarisini sırtına geçirip, ortaoyununda «zenne» rolüne çıkar gibi arkadaşlarının yanına gelmiş. Bizim dargelirlinin de hani maşallahı var; iri mi iri, geniş mi geniş... Karısı dersen ufak mı ufak, cılız mı cılız... Bayanın entarisi, o iri yarı kocasına artık nasıl olmuş, düşünün. Adam, arkadaşlarının olduğu odaya girerken, her adım attıkça, üstündeki karısının daracık entarisi, izci trampeti gibi tempoyla part-çart, part-çart diye sesli sesli sökülürmüş.

İnsan dediğin «haddini-hududunu» bilmeli. Sen bir garip dargelirlisin, böyle boy-pos senin nene gerek!.. Ayağını pantalonuna, kolunu ceketine göre uzatsana...

Müdürle iki memur, arkadaşlarını bu kılıkta görünce başlamışlar gülmeye. Bizim dargelirli güldükçe, üstündeki entari part-çart sökülüyor. Adamcağız kırk yılda bir gülecek, ona da dar entari elvermiyor. Kendini tutamayıp gülse söküle söküle daracık entari üstünden büsbütün dökülecek, strip-tiz'e çıkmış gibi cıscıbıl ortada kalacak.

Konukları güler ha güler... Züğürdün gülüşü de birbirine olur.

— Geçmiş olsun... deyip konuklar gitmiş.

O dairede çalışan yirmiyedi memur, üçer beşer lira toplayıp aralarında yüz liracık denkleştirmişler. Yüz liraya ne alınır. Eskici-

lerde kullanılmış elbise aramaya başlamışlar. Yüz liraya, elbisenin eskisi değil, fotoğrafı bile yok. Araya taraya bir eski elbise bulmuşlar ama, o da bizim dargelirliye olmaz. Bir hafta elbise aramışlar. Sonunda bizim dargelirliye uyan kullanılmış bir elbise bulabilmişler. Gelgelelim bu elbisede hiç mi hiç ciddiyet yok. Çünkü izcilerin oymak beyi elbisesiymiş. Adamın vücuduna uyan yüz liraya bir o elbiseyi bulabilmişler. Kimisi, «bu elbise olur» demiş. Kimisi «bu elbise resmî dairenin ciddiyetini bozar» demiş.

Müdür, erkek modasından anlarmış,

— Olmasına olur ama, 23 Nisan Çocuk Bayramında geçit töreninde olur. Başka zaman olmaz! demiş.

Yine aramışlar taramışlar; dargelirliye tam uygun bir elbise bulmuşlar. Ismarlama gibi oturmuş üstüne. Hem bu beribenzer elbise değil. Siyah kalın çuha ceket, reyye pantalon. «Görülen lüzum üzerine» emekliye çıkarılan bir valinin elbisesi olacak. Elbise, resmî olmasına çok resmî, ciddî olamsına çok ciddî, yalnız 1918 modeli. Varsın olsun. Bizim dargelirli giyince, bir tanımayan uzaktan görse, Kral Faruk geliyor sanır. Dargelirli kolalı ak gömleğin yakasına kara boyunbağı oturtup, çuha ceketi, reyye pantalonu giyince iyice ciddî olmuş. Öyle ciddî ki, al dargelirliyi, büyükelçi diye İran Şahı'na yolla!

Sokağa çıkınca doğruca karakol budur diyerek kapıdan girmiş. Komiser polisler karşılarında kalıplı, okkalı birini görünce, ya mebusdur, ya vali, diye fırt ayağa fırlamışlar.

— Buyurunuz efendim, emirleriniz?

Dargelirli bakmış, işler yolunda:

— Filân yerde, şu numaradaki eve hırsız girmişti. İki kat elbise çaldı. On gün oldu. Hırsızları tuttunuz mu?

— Hırsız mı? Evet... Hırsız mı gerekliydi?.. Başüstüne!.. Şöyle buyurmaz mısınız. Beş dakika istirahat buyurun.

Dargelirli,

— Hırsızı çabuk bulun!.. deyip yürümüş.

O resmî elbise içinde bizim dargelirli olmuş bir başka adam. Daireye gelmiş. Masanın başına geçmiş. Bir kurum bir kurum, bir çalım bir çalım... Sandalyesine otururken kahveciye her zamankinden başka bir sesle,

— Çaaay!.. diye bağırmış.

Sonra eğilmiş ki sandalyeye otursun...

«Caaarrrt!..» diye bir ses duyulmuş. Reyye pantalonun ağı boydan boya sökülmüş. Öyle bir cayırtı ki içerki odadan müdür bile duymuş da, ne oluyor, diye dışarı fırlamış.

O gündenberi, dairede memurlar hep bunu hatırlar da gülerlermiş. Bizim dargelirli şöyle diyormuş:

— Yahu arkadaşlar, bunca yıldır kaç pantalonumun ağı söküldü. Ama hiçbirinin cayırtısı böyle olmadı. Hiçbiri böyle cayırdamadı. Ne dersiniz, resmî elbisenin cayırtısı bile bir başka oluyor. Pantalonu böyle cayırdarsa kimbilir içindeki nasıl cayırdar...

İşte size, bir dargelirlinin başından geçmiş gerçek bir olay.

AFERİN

HEP DÖKÜLDÜK

Uzun zaman işsiz kaldım Selim Efendi. Her nereye baş vurdumsa eli boş döndüm. Bir yerde kapıcılığa, odacılığa razıyım. O da yok... Biz, altı canız kardeşim. Bu zamanda altı canın boğazı kolay mı? Ev kirası bir yandan, geçim derdi bir yandan, alacaklılar bir yandan, deliye döndüm. Hazırda paramız da yok. Olsa neye yarar Selim Efendi? Hazır yemeğe dağlar dayanmaz. Neyimiz varsa sattık savdık. «Yarabbi, ne yapsam? diye düşünüp duruyorum. Borç almadık tanıdık bildik kalmadı. Çalmadık kapı bırakmadım. Artık kendimden utanır oldum. Bir yandan da beceriksizliğime kızıyorum. Herkes bir yolunu bulmuş, arabasının tekerini döndürüyor. Ben ne beceriksiz, ne pısırık, ne elinden iş gelmez adammışım. Eski işimden çıktığıma, köpekler gibi pişmanım. Hoş ben kendiliğimden çıkmadım, çıkardılar ya... biliyorsun, dokuz yıldır o fabrikada çalışıyordum. Patron, fabrikayı kapatmak zorunda kaldı. Dışardan ham madde gelmiyor. Adam da haklı. Birden de kapatmadı. Önce işçilerin yarısını çıkardı. Sonra da birer ikişer memurlara yol verdi. En sonra da fabrikanın kapısına kilidi astı. Beni çağırdı,

— Bak İzzet Bey, dedi, ben, ha iflâs ettim, ha edeceğim. Burda çalışanların hepsinin hakkı geçti bana. Ama kimsenin hakkını ödeyecek durumda değilim. Apartmanıma haciz koydular, yakında satacaklar. Otomobilimi bile sattım. İstersen büsbütün iflâs edene kadar sana ayda üçyüz lira vereyim, burda çalış. İstersen sana üç aylığını vereyim, başka bir iş ara kendine.

İşi gücü olan, her zaman, her yerde iş bulunabilir sanıyor. Bir de herife üstelik söylemedik söz bırakmadım. Üçyüz lira aylıkla nasıl çalışayım Selim Efendi? Yalnız evin kirası üçyüzelli lira. Patrona açtım ağzımı, yumdum gözümü. Benim aylığım dokuzyüz liraydı. Üç aylık ikibinyediyüz lirayı aldım, çıktım.

Aradan iki ay geçti geçmedi, bizim patronun işi, yeniden yoluna girdi. Eskisinden üç dört kat çok kazanmaya başladı. Gelgelelim ben herife öyle şeyler söyledim ki, bir daha oraya dönüp de yüzüne bakamam. Kaldık mı ortalıkta? Paralar da bitti. Tam on ay işsiz kaldım Selim Efendi.

Burhan adında gençten birini tanırım. Tanırım dersem, bizim eve yakın bir kahve vardır, akşamları oraya çıkardım. Bu Burhan'ı da o kahvede tanımıştım. Hiç ruhumun hazzetmediği bir herif. Sulu, cahil, haddini bilmez, abuk sabuk konuşur bir zıptapoz. Ne iş yaptığını da pek kimse bilmez. Bir ara bu Burhan gözden kayboldu. Bir de duyduk ki particiliğe başlamış. Oğlan kurnaz, Doğrudan iktidar partisine girmemiş. Biliyor, doğruca iktidar partisine girse, kimse suratına bakmayacak. Bu açıkgöz önce muhalif partiye girmiş, Girmekle kalsa iyi. İktidar aleyhine söylemedik lâf bırakmamış. Nerde beş on kişilik bir topluluk, nerde avuç için kadar bir alan görse, hemen ortaya çıkıp nutuk çekermiş. Böyle oğlan iyice azıtmış. Gazetelerde de resimleri çıkmaya başlamış. Handiyse hapse girdi girecek. Meğerse oğlan hep işi plânlı yapıyormuş. Tam hapse girmesine kıl kala, «Ben hakikati gördüm, artık doğru yolu anladım. Ellerinizden öperim» diye Ankara'ya ilerigelenlerin başına telgraf çekiyor. Telgraf radyoda da okunuyor. Bunun üzerine, bulunmaz bir mal gibi iktidar partisi bunu kucaklıyor.

Bir akşam üzeri yorgun argın eve dönüyorum. Ama nasıl bitkinim Selim Efendi, hiç sorma. Birisi «Canım» dese «Canın çıksın!» diye bağıracağım. O gün iş aramak için yedi yere uğramışım, yedisi de «Adresinizi bırakın, biz size bildiririz» diye beni başlarından savmışlar. Bikaç kuruş borç almak için kime gittimse, ya kendilerini bulamamışım, ya da bulduklarım, paraları olmadığını söylemişler. Evde ekmek bile yok. Sinirden titriyorum. Elim ayağım buz kesmiş. Tam bizim evin sokağını dönerken bu Burhan'la burun buruna gelmeyeyim mi! Allah bilir ya, görmezlikten gelip, geçip gidecektim. Ama herif sulu, kollarını iki yana açıp,

— Vat İzzet Bey amca, nerelerdesin, ne

âlemdesin? diye üstüme altılıp elime varmaz mı!...

— İyiyim şükür... deyip atlatmak istedim.

Sulu, yapışkan herif, yakamı bırakmaz.

— Duyduğuma göre çalıştığınız fabrikadan çıkmışsınız... dedi.

Ters ters,

— Evet... dedim, yürüdüm.

— Peki, şimdi ne yapıyorsun? dedi.

Kaldır suratına yumruğu indir.

— Sana ne oğlum, dedim, benim ne yaptığım seni ilgilendirir mi?

Böyle yapışkan, sulu herif görülmemiş.

— O nasıl söz İzzet amca, dedi, sizin derdiniz benim derdim demektir. Haddim değil ama, belki size küçük bir hizmette bulunabilirim.

— İstemez, ihtiyacım yok... diye terslediim.

— Vallahi olmaz, dedi, sizi ne kadar çok sevdiğimi bilemezsiniz. Ben duydum, işsizmişsin. Sıkıntıdaymışın. Sana ayda binbeşyüz liralık bir iş bulsam, acaba bu para yetişir mi? Tabii şimdilik. İlerde artar...

Siz diye konuşurken, birden senlibenli olmuştu.

İnanmıyorum ama, denize düşen yılana sarılır hesabı,

— Binbeşyüz lira çok bile... dedim.

— Hele sen bana adresini ver.

Evin adresini verdim. Üç gün sonra eve geldi.

— Tamam, dedi, işin oldu, (.....) barajına baş sayman oldun. Sen yalnız bir dilekçe yazacaksın, o kadar.

Olacağını hiç ummuyordum ama, yine de dilekçeyi yazıp gönderdim. Aradan onbeş gün geçti, bir cevap: «Başmuhasip olarak ikibin lira ücretle tayininiz yapıldı. Onbeş gün içinde iltihakla, vazifeye başlamanız rica olunur.»

İnanılır şey değil. Hani resmî başlığı, tarihi, sayısı olmasa evrakın, inanmıyacağım. Binbeşyüz lira derken, ikibin lira aylık. Sevincimizden çoluk çocuk evde oynuyoruz. Annem, ne zaman sevinirse, hemen nasıl gelin olduğunu anlatır, arkadan «Merdivenden tıngır da mıngır inerken» diye bir türkü vardır, onu söylemeye başlar. İkibin liralık işe girdiğimi duyunca gelinlik hikâyesini anlatmaya başladı.

— Aman anne, şu gelinliğini bırak da bir çay yap! dedim.

— Peki oğlum, dedi.

Parmaklarını şaklatarak «Merdivenden tıngır da mıngır» türküsünü söyleyerek mutfağa girdi.

Ertesi gün aklımız başımıza geldi. İkibin lira aylıklı işi bulmuştuk ama, biz bu altı kişi oraya kadar nasıl gidecektik? Ufak tefek eşyamızla oraya gitmemiz en azından bin lira parası. Bizim yüz liramız bile yok. Ben yalnız gitsem de çoluğu çocuğu sonradan aldırsam, onların burada bir gün bile geçinecek paraları yok.

Ben de, boşta gezdiğim on ayda, borç istenecek hiçkimse bırakmamışım, hepsinden para istemişim. Baraj'dan gelen kâğıdı cebime koydum, borç bulmak için yollara düştüm. Selim Efendi, hiçkimseden bin lira değil, yüz lira bulamadım. Onbeş gün geçti, yirmi güç geçti. Barajdan resmî bir yazı daha geldi: «Bugüne kadar görevinize başlamamış bulunuyorsunuz. On gün içinde görevinize başlamazsanız, yerinize başkası alınacaktır. Bilgi edinilmesini rica ederim.»

Deli olmak işten değil. İkibin liralık iş bulduk ama gel gör, işe gidemiyoruz. Yalvar yakar, boşuna, kimse on para vermiyor. Aradan iki hafta daha geçti. Bir yazı daha geldi: «Bir hafta içinde göreve başlamazsanız, tayininizin muteber olmayacağını bildiririz.»

Gideceğimiz yer beş günlük yol. Baktık, kimseden umut yok. Bizim evde de satıp savacak eşya kalmamış. Yataklarımızı, yorganlarımızı, elbiselerimizi satalım, dedim. Hemen ertesi gün, her şeyimizi sattık, bir üstümüzdekilerle kaldık. Elimize bindörtyüz lira para geçti. hemen gidip biletlerimizi aldım. O geceyi otelde geçirdik. Saat 17 de tren kalkacak. Annem daha sabahtan,

— Hadi gidelim...

— Canım, bu saatte nereye gideceğiz? Daha trenin kalkmasına dokuz saat var.

— Olsun. Siz bu İstanbul'u benim kadar bilmezsiniz. İnsan dokuz saatte komşudan komşuya gideze.

Saat dokuz oldu. Bu kez karım başladı:

— Hadi gidelim.

— Bu soğukta istasyonda sekiz saat beklenir mi?

— Aman ne olur, ne olmaz. Bir ters'lik çıkar.

Biz bu trene yetişemezsek işi kaçıracağız. Üstelik oraya da boşuna gitmiş olacağız. Bu trenle gidersek, işe ucu ucuna yetişebiliriz. Oğlanla kız da başladılar söylenmeye:

— Hadi baba gidelim, hadi baba gidelim...

— Ne olur ne olmaz diye benim de içime bir korku düştü. Saat 10 da Sirkeci'deki otelden çıktık. Yedi saat sonra kalkacak trene yetişmek için Haydarpaşa garına gideceğiz.

Şöyle yüz adım gittik gitmedik, herifin biri bizim kızın arkasına düşmedi mi! Herif durmadan lâf atıyor:

— Ablacığım, ye beni...

Ben boyuna «lâ havle» çekiyorum. Benim oğlan başladı yumruklarını sıkmaya. Annem:

— Aman oğlum, serseriye uyma treni kaçırırsak yandık... diyor.

Herif, kızın arkasını bırakmaz:

— Ablacım, yatayım da çiğne.

İşte püsküllü belâ diye buna derler.

— Ah anam, kurban olayım.

Kızın rengi kül olmuş. Bir yandan oğlana,

— Aman oğlum, sen uyma! diye onu yatıştırmaya, bir yandan,

— Aman kızım aldırma, diye kızı yumuşatmaya çalışıyoruz.

Lâf atmak da yetmedi, herif bu kez herkesin gözü önünde bizim kıza el atmaz mı! Kızın canı yanmış olacak, etinden et koparılmış gibi bir çığlıktır bastı. Bizi kalabalık çevirdi. Polisler geldi. Tuh şu işe bak... Sarkıntılık yapan serseriyle bizim kızı karakola götürecekler. Zavallı kız ağlayarak,

— Babacığım, siz benim için yoldan kalmayın. Hadi siz trene koşun. Yetişirsem ben de arkanızdan gara gelirim. Yetişemezsem yarınki trenle gelirim. Hadi siz yürüyekoyun . diyor.

Yüreğim parça parça oldu ama elden ne gelir Selim Efendi? Kıza yüzelli lira verdim.

— Aman kızım, arkadan yetiş, dedim.

Kız ayrılınca biz kaldık beş kişi. Düzüldük yola. Yüz adım gittik gitmedik, karşımıza bir sarhoş çıkmaz mı! Herif ayakta duramıyor, gözleri kaymış, salyası akıyor. İki kolunu açıp,

— Vay anacığım, ben seni öldü biliyordum. Kırk yıldır beni öksüz bıraktın da, şimdi sen nerden çıktın? diye benim hanımın üstüne saldırmaz mı!

— Efendi, git yoluna. Bizim acele işimiz var.

Sarhoş söz anlar takımından değil. Oğlanı zor tutuyorum. Sarhoş,

— Sen beni altı aylıkken kundakta bırakıp da, başka kocaya nasıl kaçtın? diye karımın üstüne saldırıyor.

Selim Efendi, durup dururken belâ işte böyle geliyor insanın üstüne. Başımıza kalabalık toplandı. Sarhoşun elinden karımı kurtarmanın olanağı yok. İki elini beline dolamış, karımı şapur şupur öpüyor. Boyuna,

— Kırk yıldır sen beni öksüz bıraktın... deyip duruyor.

— Yahu efendi, git işine. Benim karım otuzbeş yaşında. Senin anan nasıl olur?

Sarhoş, karıma yapışmış. Zavallı kadın çırpınıp duruyor. Birlikte yerlerde yuvarlanıyorlar. Bereket polis geldi de sarhoşu yakaladı. Haydi karakola. Zavallı karım, iki gözü iki çeşme,

— Hiç olmazsa siz yoldan kalmayın, diyor, aman gidin. Yetişirsem trene gelirim. Yetişirsem trene gelirim. Yetişemezsem yarınki trenle gelirim.

Başka ne yaparsın, Selim Efendi? Onbir ay işsizlik çekmişim. İkibin lira aylıklı iş kaçırılır mı? Karıma ikiyüz lira verdim. Onlar karakola gittiler. Biz aileden iki kayıp vererek yola düzüldük. Buna da şükür.

Yüz adım gittik gitmedik, herifin biri,

— Haaayt!.. diye bir nağra patlatıp bizim oğlanın karşısına dikildi.

— Aman oğlum, sen uyma!..

Gelgelelim herif kabadayı, oğlanı bırakmaz yakasına yapıştı.

— Efendi, git yoluna. Biz seni tanımayız, etmeyiz.

Bizim oğlanın iki yakasına yapışmış, sarsa sarsa soruyor:

— Ulan sen erkek değil misin?

— Erkeğim, ne olacak?

— Hay senin gibi erkeğin ben...

Kabadayıyı da görsen, bir üfürüklük canı var. Bizim oğlanın maşallahı vardır, bir hızlı öksürse kabalayının işini bitirecek.

— Efendi, rica ederiz, iş bildiğin gibi değil. Geçim sorunu bu. Biz trene yetişeceğiz. Bırak yakamızı...

Bırakmaz.

— Hay senin gibi erkeğin... diye bizim oğlanın suratına bir balgam atmaz mı!

Oğlan nerdeyse ağlayacak,

— Babacığım, hiç olmazsa siz treni kaçırmayın. Hadi yürüyedurun. Yetişirsem gelirim. Yetişemezsem yarinki trenle gelirim. Şu herifin pestilini çıkarmak artık boynuma borç oldu.. dedi.

Oğlana yüz lira verdim. Oğlan yüz lirayı cebine koyup bismillâh diye kabadayıya girişti. Herifi hamur gibi yuğurmaya başladı. Derken polisler geldi. Biz de, oğlanı bırakıp yürüdük.

Aileden kaldık üç kişi. Yola düzüldük. Annem,

— Yarı yarıya eksildik... dedi.

Saate baktım, birbuçuk olmuş. Trene üçbuçuk saat var, demeye kalmadı Selim Efendi, karşıdan canavar gibi koca bir kamyon üzerimize gelmiyor mu! Önce elektrik direğine çarptı. Direği altına aldı. Hızını alamayıp çarptığı bir otomobili on metre ileri fırlattı. Biz kaçıyoruz, kamyon arkamızdan geliyor. Beş altı kişiyi çiğnedi. Biz önce yaya kaldırımına çıktık. Sonra bir berber dükkânına girdik. Kamkon sanki aramızda kan dâvası varmış gibi berber dükkânına daldı. Bir çığlık duydum. Benim küçük kızı kamyon altına almış.

Yahu şu işe bak Selim Efendi, Sirkeci'den Haydarpaşa'ya sağ salim gitmeye kısmet olmayacak.

Polisler geldi, telefonlar edildi. Neyse cankurtaran arabası yetişti. Yaralıları cankurtarana koydular. Zavallı yavrum, işsizlikten ne sıkıntılar çektiğimizi bildiği için, yattığı sedyenin içinden,

— Babacığım, benim yüzümden siz yoldan kalmayın. Ben arkadan gelirim... diyor.

Annem ağlamaya başladı. Biz de kalsak, hep perişan olacağız. Kıza yüz lira verdim. Cankurtaran arabası gitti. Kala kala annemle ben, iki kişi kalmıştık. Ailemiz yollarda hep döküldü. Annemle hızlı hızlı gidiyoruz. Birara annem,

— Aman oğlum, sıkı dur. Başımıza bir iş gelmeden şu baraja gidelim... demesiyle birden sesi kesildi. Bir de baktım, annem yanımda yok. Alanın ortasında,

— Anneeee, anneeee!.. diye bağırmaya başladım.

Yahu bu kadın uçtu mu, şimdi yanıbaşımdaydı. Avazım çıktığı kadar,

— Anneeee!.. diye bağırıyorum.

Kadın toz oldu, yok. Herkes başıma toplandı. Kalabalıktan birisi,

— Susun, bir ses geliyor, dedi.

Hep kulak kesildik. Uzaktan, derinden, sanki kuyu dibinden,

— İzzet, İzzet.. diye bir ses geliyor.

Bir de sesin geldiği yere baktık ki, zavallı anneciğim, yolda açılan onarım çukuruna düşmemiş mi!

Merdiven uzattık, dibe yetişmiyor. İp sarkıttık, annem tırmanamıyor. Zavallı anneciğim, çukurun çamuruna gömülmüş kalmış. «Belediye yardımıyla bu kadın kurtulamaz, Bayındırlık Bakanlığından kuvvet çağırmalı!» dediler. Zavallı anneciğim, çukurun dibinden seslendi:

— Oğlum sen gidedur. Hadi geç kalma. Aman treni kaçırırsın da sonra işe almazlar, Hadi koş Kısmet olup ben buradan çıkarsam, arkandan gelirim.

Anneme yüz lira attım. Ben hızlı hızlı yürümeye başladım. Saat üçbuçuk. Trenin kalkmasına birbuçuk saat kalmış. İçimden «Allahım, sen yoluma bir belâ çıkarma!» diye dua ediyorum.

Altı kişilik aileden yollarda döküle döküle bir ben kalmışım. Vapura gindim. Çok şükür Haydarpaşa'ya geldim. Yolda, trende acıkırım da yerim diye bikaç çörek alayım dedim. Benden önce bir delikanlı, seyyar çörekçiden bir kurabiye aldı. Almasıyla kurabiyeyi ısırdı. Satıcıya da yirmibeş kuruş verdi. Satıcı,

— Elli kuruş... dedi.

Delikanlı kızdı:

— Ne elli kuruşu? Bu kurabiyeler onbeş kuruş, on kuruş da geri vereceksin.

Başladılar kavgaya. Derken kalabalık toplandı. Bu kez delikanlı,

— Ben sana bir lira verdim... demez mi satıcıya.

Birbirlerine girdiler. Delikanlı,

— Senin adın ne ulan? diye sordu.

Satıcı da,

— Vangel ...dedi.

Bunu der demez delikanlı, kalabalığa döndü, bağırmaya başladı:

— Ey yurttaşlar, hepiniz tanıksınız, bu adam Türklüğe hakaret etti. Ben bir Türk gençiyim. Bana yalancı deyip Türklüğe hakaret ediyor.

Bunu duyunca kalabalık dağıldı. Tanıklık etmemek için herkes bir yana kaçıştı. Delikanlı,

— Poliis, poliiis!.. diye bağırdı.

Gelen polise,

— Bu adam Türklüğe hakaret etti... dedi

Sonra beni gösterip,

— Bu bey de tanık... dedi.

Polis elimden yapıştı. Hay Allah... Polise yalvarıyorum:

— Aman bay polis, ben trene yetişeceğim. Acele işim var. Bırakın beni...

— Karakola!

— Ben bişey duymadım.

— Karakolda anlatırsınız.

Hey yarabbim! Trene yarım saat kalmış. Karakola gittik. Nerdeyse ağlayacağım. Komisere yalvarıyorum:

— Ayağınızı öpeyim, bırakın. Bu trene yetişemezsem, çoluğum çocuğum perişan olur. Hayatım mahvolur.

Komiser merhametli adammış,

— Kardeşim anlıyorum, diyor, ama benim elimde bişey yok ki... Kişisel bir şikâyet olsa hadi bırakayım. Ama siz kamu tanığısınız.

Deli olacağım Selim Efendi.

— Peki ne olacak?

— Önce kimliğinizi tesbit edeceğiz. Sonra ifadenizi alacağız. Ondan sonra sucüstü mahkemesine gidip tanıklık edeceksiniz.

Yahu Selim Efendi, sen hiç belânın böylesini gördün mü? Bütün geleceğim yanacak. Kaçmaktan başka umar yok. Komiser başını döndürünce, ben parladım. Bir koşu tuttur-dum. Kaçmamla düdükler ötmeye başladı. Ben koca garda bir oyana, bir bu yana kaçıyorum. Bir anda o koca gar polis doldu. Hepsi beni kovalıyor. Ben önüme çıkan iki polise şaşırtmaca verip trene yallah ettim. Alçak tren kalkmaz. Bir kalksa, kurtulacağım. Trenin bir başından daldım. Arkamdan polisler yetiştiler. Ben ha babam koşuyorum. Polisler de fırt fırt düdük öttürerek,

— Tutun, tutun! diye bağıra bağıra arkamdan koşuyorlar.

Trenin de kalkmasına daha on dakika var. Hababam kaçıyorum. Bu kez ters dönüp gara yöneldim. Canımı kurtarmak için nereye gittiğimi bildiğim yok. Garın genel helâlarına daldım. Kapısı açık bi helâya gidip hemen kapıyı sürmeledim. Arkadan polisler de helâ koridoruna doluştular.

— Nerde? Nereye girdi? diye bağırarak, helâ kapılarına vurmaya başladılar.

Her kapı vuruldukça, içerden ,

— Öhhö...

— Dolu...

— Adam var...

diye sesler geliyor.

Benim kapımı da vurdular.

— Meşgul!.. diye seslendim.

Polislerin dışarda konuştuklarını duyuyordum. Biri,

— Siz üçünüz burada nöbet bekleyin, dedi. Buraya girdi, nasıl olsa çıkacak. Yakalarsınız...

Aklımı oynatacağım Selim Efendi. Trenin kalkmasına üç dakika var, iki dakika var, bir dakika var. Kapıyı açıp hızla fırladım. Polisin biri paçamdan, biri eteğimden, biri yakamdan yapıştı. Dışarı çıktık. Tren de düüt... gitti.

Tren gidince ben gevşedim. Karakola getirdiler. Komiser, kaşlarını çatıp,

— Bayım, siz kamu tanığısınız, sanık değilsiniz ki, neden kaçıyorsunuz? dedi.

Nasıl olsa olan olmuş,

— Kaçtığım yok, dedim, sıkıştım da...

Komiser,

— Şikâyet edileni getirin! dedi.

Polisler çıktılar. Biraz sonra gelip,

— Yok efendim... dediler.

— Nasıl yok? O yoksa şikâyetçiyi getirin...

Polisler gitti, yine geldiler:

— Yok efendim. İkisi de kaçmış.

Komiser kızdı. Bana dönüp,

— Hep sizin yüzünüzden. Ne diye kaçarsınız? Sizi yakalayalım derken suçluyla, şikâyetçiyi kaçırdık işte. Hadi siz de gidin artık! dedi.

İşte böyle Selim Efendi... Treni kaçırdık iş elden gitti. Küçük kızla annem hastanede. Karımla kızım bir tanıdığın evinde kalıyorlar. Oğlum da cezaevinde. Ben de şimdi onu ziyarete gidiyorum. Hadi görüşmek üzere Selim Efendi...

Bu kadar parayı bana bir tahtada çıkarıp borç verecek arkadaş nerde? Ben de arkadaşlardan ikişer, içer yüz lira borç toplamaya başladım. Aldığım paraları el çantama dolduruyordum.

Kitap, basımevinde dizilmiş, basılmış, beni bekliyor. Basımcı parasını almak için fırfır beni arıyor. Ben de borç para bulmak için dört dönüyorum.

Basımcı beni araya dursun, ben de para araya durayım, topladığım üçbin küsur lira çantamda, bir akşam eve geldim. Paraları ondan bundan, azar azar, küçük küçük topladığımdan ikişerbuçuk liralık, beşer liralık, onar liralık, en bütünü elli liralıktı. Onun için üçbin küsur lira, büyük görünmek isteyen her küçük şey gibi kabarıp kabarıp, şişip şişip duruyordu. Paraları çantama zor tıkıştırıyordum.

Sabahleyin, bu arsız paraları çantama tıkıp, erkenden yola çıktım. Hemen götürüp basımcıya vereceğim de, kitaplarımı alacağım.

Benim el çantam, yıllarca taşıya taşıya artık elim gibi bişey, bir organım olmuştur. Ancak çantam elimdeyken dengemi bulabilirim. Çantam yoksa, dengem bozulur, yan yan yürürüm.

İskeleye geldim. Gişe kapalı. Salonda oturdum. Çantayı arkama, pencere içine koydum. Ensemi de çantaya dayadım ki, onu orda unutmayayım. Gazete okuyordum. Salon doldu. Kapılar açıldı. Ben de gidip biletimi aldım, vapura girdim. Eh, bizi epiyse de tanıyan var. Sağa sola selâmlar veriyorum. Çantasında üçbin lira olan adamın selâmı da bir başka oluyor.

— Merhaba...

— Merhaba efendim.

— Günaydın Beyefendi.

— Günaydın.

Bikez anlatmaya başladık, işin doğrusunu anlatalım. Karşısında zevkle oturulacak güzel bir kadın arıyorum. Hani vallahi kötü bir niyetle değil. Hem kadın memnun olsun, hem gözlerim memnun olsun diye... Ama karşımda oturan kadının gözleri benden tedirgin olacakmış. Orasını pek düşündüğüm yok.

Gelgelelim, vapurdaki bütün güzel kadınların karşısındaki yerleri, açıkgöz takımı kapmış. Bizde şans yok. Bana da kala kala çirkin bir kadının karşısında boş bir yer kalmış. Sanki beni tedirgin etmek için numaralı koltuk ayırmışlar. Ama bayım, kadın öyle çirkin ki, insan kadının gönlünü almak için bile suratına bakamıyor. Kadının ne denli etkili bir çirkin olduğunu anlayın ki, gazeteyi yüzüme kaldırdım da, yine de kadının suratını görüyorum. Kadın değil, mübarek «ebedi hâtıra»... Bikez suratına bak, bir daha ömrün oldukça unutamazsın. Allah bilir, o da beni miçin öyle düşünüyordur. Nasıl etsem de şu zor durumdan kurtulsam, diye düşünüp dururken, sağdaki peyke koltukta O'nu görmiyeyim mi? Ben O'nu görür görmez, birden yüreğim hop edip ağzıma geldi. Tam yirmi üç yıldır görmemiştim. Allah kem gözden saklasın, maşallah bir de gelişmiş ki... Bir büyük adamın karısı olduğu her halinden belli. Hani kanlı canlı insanlar için «Suratından kan damlıyor» derler ya... Bununkinden yalnız kan değil, yağ, bal damlıyor.

Önce size O'nun kim olduğunu söyleyeyim. O, bir zamanlar tüy gibi incecik, gencecik bir kızdı. Ben onun sevgilisi değildim ama, o benim sevgilimdi. Bu kız için yanıp tutuşuyordum. Kız bana Allah rızası için bikez bile yüz vermemişti. Sonra ben bunu Allahın emriyle annesinden istetmiştim. Annesi de — utanmaz karı — Allahın emrine karşı gelerek «Geleceği olmiyan öyle bir adama verilecek kızım yok» diye bizi bütün mahalleye rezil etmişti.

İşte bu «O», o «O»dur. Baktım, beş kişilik yer de dört kişi oturuyorlar. Hemen çirkin kadının karşısından kalktım, orda oturan şişman adama,

— Müsaade eder misiniz? diyerek, O'nun yanına oturdum.

— Nasılsınız hanımefendi? dedim.

Neme gerek, yine kibar kadınmış.

— Teşekkür ederim, siz nasılsınız efendim? dedi.

— Mersi. Beni tanıdız mı?

— Aaa... tabi, hiç tanımaz olur muyum!..

Vaktiyle kızken bana yüz vermemişti, anası da «geleceği yok» diye beni bozmuştu ya, benim niyetim, şimdi bundan intikam almak.

Eh, ünlenmişim, herkes beni tanıyor. Kimbilir kadın içinden «Ben ne halt ettim de bu herifle evlenmedim» diye geçiriyordur. Yâni ben içimden, öyle düşünüyordur diye geçiriyorum. Ben öyle düşünürken O,

— Ne iş yapıyorsunuz? diye sormasın mı!

Tuuu... Hay Allah! Bir yazarın eski sevgilileri bile daha onun ne iş yaptığını bilmiyorsa, öyle ünün çekiver kuyruğunu. Çok bozuldum. Şöyle biraz kabararak,

— Yazar'ım... dedim.

Ağzını yaya yaya,

— Yaa... dedi, demek doğru dürüst bir iş bulamadınız. Çok yazık...

Kadın benimle dalga geçiyor.

— Evli misiniz? dedim.

— Evliyim, dedi, ya siz?...

Kadını çatlatmak için, yan yan süzerek,

— Evliyim, dedim. Çocuklarınız var mı?

— Var.

Hani, «yok» dese, «Oooh ya, benim çocuklarım var!» diyeceğim.

— Kaç çocuğunuz var?

— Beş...

Kadın beni yine bastırdı. Benim dört çocuğum var.

— Sizin kaç tane?

O'ndan üstün görünmek için attım:

— Sekiz.

Gözleri büyüdü.

— Maşallah desenize...

— Maşallah...

— Kocanız kim?

Kocasının adını söyledi. Kocası, adı söylenince hemen tanınan ünlü biri. Yirmi altı milyonun hiç değilse yirmi milyonu onu tanır.

İnadımdan, tanımıyormuşum gibi,

— Ne iş yapar? Necidir? diye sordum.

O, beni uumursamadı ya, hani ben de onun kocasını önemsemezmişim gibilerden...

— Şimdi Avrupa'da... dedi.

Şöyle ağzımı büzerek, romantik bir pozla,

— Bâri mutlu musunuz? dedim.

Bir «Mutlu değilim» deyiverse, sevincimden orada iki göbek atıp hemen yerime oturacağım.

— Hem de nasıl!.. dedi.

İçimden «ne olacak, duygusuz karı!.. Senden de o beklenir. Hiç duygusu, duyarlığı yok ki, elbette mutlu olur» dedim.

O bana sordu:

— Siz de mutlu musunuz?

— Hüüü... Öyle mutluyum ki...

— Siz bir kaza mı geçirdiniz?

— Estağfurullah...

İnsana «kaza mı geçirdin?» diye sorulunca «estağfurullah» denmez ama ben şaşırmışım. Şaşkanlığımdan öyle dedim.

— Demin baktım, buraya gelirken yanpiri yanpiri yürüyordunuz da...

— Eyvaaah!.. Yandım!.. diye bağırdım.

Benim yanpiri manpiri gittiğim yok. Demek, elimde çanta yokmuş, buyüzden bir yana devrilerek yürümüşüm. Ben durmadan,

— Yandım, mahvoldum... Eyvah!.. diye bağırıyorum. O da katıla katıla bana gülüyor. Kadınla tatlı tatlı «Mutlu musunuz?» filân diye konuşurken nasıl yerimden sıçramışım ki, herkes bana güldü.

Az önce karşısından kalktığım çirkin kadına koştum:

— Hanımefendi, demin burda çanta bıraktım mı?

Çirkin kadın bana gülmekten cevap veremiyor. Bir o yana koşuyorum, bir bu yana. Hem de biyandan,

— Yandım, eyvah!.. diye feryat ediyorum.

— Ne oldu Beyefendi, neyiniz var?

— Paralar gitti.

Bilmem hiç başınıza geldi mi? Böyle zamanlarda kendi aptallığı, dalgınlığı aklına gelmiyor da, insan hep başkalarının kötülüğünü düşünüyor.

— Paramı çaldılar! diye bağırdım.

O katıla katıla gülürken,

— Bâri çok bişey mi? diye sordu.

— Üç bin lira...

— Ben de bişey sanmıştım. Ayol üç bin lira için insan böyle yırtınır mı?

— Üç bin lira ama, yanında da on bin lira daha vardı.

Şu insanoğlunda merhamet diye hiçbişey kalmamış. Benim üçbin liram uçmuş, canım yanmış, onlar bana gülüyor. Eğer bir parçacık yüreklerinde merhamet olsa, hâlime acırlar da, aralarında para toplayıp benim üç bin liramı verirler.

Bir de üstelik O'na fiyaka yapalım derken büsbütün kepaze olduk.

Ordan birisi,

— Kimden şüpheleniyorsunuz? diye sordu.

— Kimden olacak, kaptan da dahil, herkesten şüpheleniyorum, diye bağırdım.

Yolculardan biri,

— Cebinizden mi aldılar? dedi.

— Hayır, el çantamdaydı.

— Sakın dışarda unutmuş olmayın!

Birden aklım başıma gelip fırladım. Çanta, bekleme salonunda kalmıştı.

Vapur kalkmak üzere. Halatları çözmüşler, iskeleleri almışlar. Vapur açılıyor.

— Aman düşeceksin...

— Dur yahu...

— Atlama, ne yapıyorsun?

Kim dinler! Ben yallah edip kendimi attım. Atlamadım, bu iki elim iki kanat oldu, uçtum. Bir uzun atlama rekoru kırmışımdır ama kimsenin haberi olmadı.

Kendimi iskelede bulur bulmaz,

— Çantaa, çantaa!... diye bağırmaya başladım.

Çantayı bıraktığım pencere içine baktım, yok.

— Çanta... Yahu çanta. Gören yok mu?

Bir gazete satıcısı çocuk,

— Nasıl çantaydı amca? dedi.

— Nasıl olacak, basbayağı çantaydı.

— Yeni miydi?

— Eh, yenice.

— Rengi nasıldı?

— Kahverengi.

— Büyük müydü?

— Orta boy.

— Vallahi ben görmedim amca.

— Hay Allah cezanı versin. Çanta, çanta...

Kalabalıktan bir ses yükseldi.

— Ben gördüm, çımacı aldı.

Ben bu kez,

— Çımacıı... Çımacı! diye bağırmaya başladım.

Yine kalabalıktan biri,

— İskele lostromosuna verdi, dedi.

Biraz rahatladım.

— Lostromo nerede?

— Çanta mı? Sizin miydi?

— Evet, çanta. Benimdi.

— Lostromo başmemura verdi.

— Başmemur?...

— Başmemur çantayı karakola götürdü.

Karakol iskele alanında. Ok gibi fırladım. Yüreğim, kuş olup ağzımdan fırlayacak.

Basamakları ikişer, üçer atlayıp ilk kapıyı açtım.

— Çanta!... diye bağırdım.

Bir çocuğa aşı yapan doktor,

— Ne çantası? dedi.

— Benim çantam.

— Ne olmuş?

— Kayboldu.

— Ne zaman?

— Sorguyu bırak bayım, çanta nerde?

— Yukarıya bakın. Burası belediye hekimliği...

Birkaç yanlış kapı daha açtıktan sonra, karakolu bulabildim. İlk girdiğim odada dört polis vardı.

— Çantaa! diye bağırdım.

— Ne çantası?

— Başmemur bulmuş, buraya getirmiş.

— Başkomiserin odasına bakın. Yandaki oda.

Ben yandaki odanın kapısını öyle bir hızla açtım ki, içerdekilerin iki ellerini havaya kaldırıp teslim olmaları gerekirdi.

Paralar da, çanta, masanın üstündeydi. İkibuçukluklar, beşlikler, onluklar kabarmış, bir tepe olmuş. Sanki üç bin değil, üçyüz bin lira. Çanta da masanın üstünde. Başkomiser, komiser, bir polis, iskele memuru, lostromo ordalar, paraları sayıyorlar.

— Bu paralar benim, çanta da benim. İskelede unutmuştum.

Başkomiser sordu:

— Çantanın sizin olduğu nereden belli?

— Çantanın benim olduğunu size öyle bir isbat edeceğim ki, başka hiçkimse, bu çantanın kendisinin olduğunu iddia edemez. Çantanın içinde yazılı bir kâğıt vardır. Çıkarın kâğıdı.

O gün gazetelerden birine vermek için yazıp çantaya koyduğum kâğıdı başkomiser çıkardı.

— Evet?

— Şimdi ben size o kâğıtta neler yazılı olduğunu ezbere okuyacağım.

Komiser kâğıdı eline aldı.

— Okuyun, dedi.

— Yazının başlığı: «Hükümet yanlış bir yoldadır.»

Başkomiser:

— Evet, dedi.

Komiser inanmadı. Eğildi, başkomiserin

elindeki yazının başlığını okudu:

— «Hükûmet yanlış bir yoldadır.»

— Öyle değil mi? dedim.

— Öyle, «Hükûmet yanlış bir yoldadır.»

— Bu kadarı yetmez mi? Daha ne istiyorsunuz?

— Bunu başkası da söyleyebilir, herkes söyler. Arkasını okuyun.

— «Eski iktidar zamanında karakollarda yurttaşlara dayak atılmaktaydı. Demokratik bir rejime girdikten sonra, karakollardan dayağın kalkacağını umuyorduk. Oysa yeni iktidar zamanında da yurttaşlara karakollarda dayak atılmaktadır.»

— Tamam mı efendim?

Ben söylerken elindeki kâğıdı okuyan başkomiser,

— Tamam efendim, doğru, dedi.

— Bir yanlışım var mı?

— Var ama önemsiz. Siz «karakollarda yurttaşlara dayak atılmaktadır» dediniz.

— Doğru değil mi?

— Doğru ama (yazıyı okuyarak): «Yurttaşlara karakollarda dayak atılmaktadır.» olacak. Önce «Yurttaşlar» sonra «karakol»...

— Artık çantanın benim olduğunu anladınız sanırım.

— Yooo... Devam ediniz. Bunları herkes söyleyebilir.

Ben yazdığım yazıyı ezbere okurken, başkomiser arada bir,

— Evet öyle... diyordu.

— Yazının ortalarına doğru başkomiserin kaşları çatıldı. Ben yine,

— Doğru değil mi? diye sordum.

Başkomiser,

— Ne münasebet!... Tabii doğru değil! diye bağırdı.

— Yâni elnizdeki yazıda benim dediğim yazılı değil mi? yazmıyor mu?

— Kâğıtta öyle yazılıysa, doğru mu?

İş gittikçe sarpa sarıyordu. Ben üçbin lirayı kurtarayım derken, ister misiniz, hazır kendi ayağımla karakola gelmişken, şuracıkta bir tutanak tutup da hükümeti kötülüyor diye beni mahkemeye versinler...

Yazının sonuna geldim. Hepsinin suratı asılmıştı.

— Artık çantanın benim olduğunu anladınız, dedim.

Komiser,

— Anladık, dedi.

Polise döndü:

— Bir tutanak düzenleyin de çantasını verin!

Öteki odaya geçtik. Bir memur daktiloda tutanağı yazmaya başladı. İskele memuru ile lostromo da başıma dikilmiş, öylece bekliyorlar. Artık işlerine gitseler ya... Çantayı bulmuşlar, karakola teslim etmişler. Tamam... Daha ne bekliyorlar?

Onların ne beklediklerini biliyorum ama, tepemde dikilmeleri de sinirime dokunuyor. Tutanak yazılıyor, onlar tepemde dikilmiş, ben de şöyle düşünüyorum:

«Kendilerine kaç para versem? Asıl parayı bulan lostromo. Ona yüz lira veririm. Başmemurun yaptığı bir iş yok... Yok ama olsun, ona da elli lira vermeli. Hayır, elli lira az. Başmemur ne de olsa başmemurdur. Lostromodan üstün. Ona da yüz lira vermeli. İyi ama ben bu paradan yüz lira bile veremem. Benim param değil ki, borç almışım. Borç morç, ya parayı iç etselerdi?... Durup dururken ikiyüz lira gidecek. Bu da enayiliğimin vergisi... İyi ama bu adamlar başımda dikilmiş, ne bekliyorlar? Ben şimdi bulara yüzer lira veririm. Az ama, gazetelerde de kendilerine teşekkür ilânı yayınlarım. Ayrıca, bir teşekkür mektubu ile, Denizcilik Bankası'na bana yaptıkları iyilikleri anlatırım. Yüzer lira azdır. Gazeteler, «bir adam, kaybettiği üç bin lirayı bulan lostromoya 100 lira verdi» diye yazınca, bunu okuyanlar bana «tuu... utanmaz, cimri herif!» derler. Herkes bu parayı, şurdan burdan borç bulduğumu ne bilsin?... En iyisi ben bunlara ikişer yüz lira vereyim. Yok, yok, ikiyüzellişer...»

Ben işte böyle düşünüp dururken, tutanak düzenlendi. Polis, nüfuskâğıdımı istedi.

— Nüfus kâğıdım yanımda yok.

— Getirin. Nüfus kâğıdınız olmazsa veremeyiz.

— Neden?

— Ya başkası da gelir, para benimdi, derse?..

— Nüfuskâğıdım olsa diyemez mi?

— Evet ama, biz parayı kime verdiğimizi biliriz. Nüfuskâğıdınız olmayınca sizin kim olduğunuzu nerden bilelim?

— Benim işim acele. Bu çanta benden başkasının olamaz. Benden başkası, çantadan çıkan yazıyı ezbere okuyabilir mi?

— Doğru... Biz inanıyoruz ama...

Ama başmemur tepemde dikiliyor. Bitürlü gitmez.

Başkomesere sordular.

— Verin! dedi, çantanın başka sahibi çıkamaz.

Polisler de verecek. Bu kez, o iskele başmemuru,

— Olmaz efendim, dedi.

— Bayım size ne? Siz bir çanta bulmuşsunuz, karakola vermişsiniz. Sizin işiniz bitti.

— Ne münasebet?

— Öyle değil mi canım? Çantanın verilip verilmemesine siz ne karışırsınız?

— Olmaz efendim. Ben sorumluluk alamam.

— Yahu sana ne birader?

Polisler bir yandan, ben bir yandan, iskele başmemuruna yalvarıyoruz. Polisler,

— Biz ne yapalım? dediler.

Başmemur,

— Ben İşletme Müdürüne telefon edeyim de... dedi.

Haaa, iş anlaşıldı. Başmemur, âmirlerine, içinde üç binlira olan çantayı bulup karakola teslim ettiğini söyliyecek, onlara ne kadar namuslu olduğunu gösterecek, onlar da siciline «aferin!» diye yazacaklar. Niyeti bu. Terslenmesi bundan.

Oysa bu tersliği yapmasa, gazetelerde kendisine teşekkür edeceğim, âmirlerine kendisi için teşekkür mektubu yazacağım, utanarak ikiyüz elli lirayı kabul etmesini rica edeceğim.

— Çok rica ederim, işim acele...

— Olmaz beyim, âmirlerime telefon edeceğim.

Güldüm,

— Peki, dedim, ben bu parayı yarın nüfuskâğıdımı getirir, alırım. Hadi siz âmirlerinize telefon edin de size «maşallah!» desinler.

Çıktım. Ertesi gün de çantamı karakoldan aldım.

Şimdi o iskele başmemuru ne zaman beni görse, yanındakilerine bişeyler fısıldıyor.

Geçen gün bir akrabaşım vapurda,

— Çok ayıp etmişsin... dedi.

— Ne yapmışım? dedim.

— Yahu, çantanı kaybetmişsin. İçinde üçyüzbin lira varmış. Bulanlara çıkarıp otuz lira bile vermemişsin.

— Vermem tabii, dedim, üç yüz bin lirayı bulup sahibine veren namuslu adama en az altı yüz bin lira vermeli. Benim de o kadar param yoktu.

PAROLA

Göztepe'deki Kenan Paşa'nın köşkünde bugün büyük bir üzüntü var. Kenan Paşa barut olmuş, yanına yaklaşılmıyor. Ama Paşanın hakkı var. Torunu Öztunç yedek subaylığını bitirip geldi. Öztunç, askerlikte teğmenliğe yükselememişti. Birliğine asteğmen gitti, yine asteğmen rütbesiyle eve döndü. O yıl yedeksubay okulunu bitirip kıt'aya çıkan ikibinden çok asteğmen içinde teğmenliğe bitek yükselemeyen Öztunç'tu. Kenan Paşa bunu bitürlü kendine yediremiyordu.

Torunu eve dönmeden on gün önce Öztunç'un komutanı olan generalden bir mektup almıştı. Bu general, eskiden Kenan Paşa'nın birliğinde yüzbaşıydı. Kenan Paşa'nın da çok iyiliklerini görmüştü. Paşa'yı çok sayardı. Mektubu da bunun için göndermişti. General, mektubunda, eski Paşa'sından özür diliyor, bütün, çabasına karşın, Öztunç'u teğmenliğe terfi ettiremediğini yazıyordu. Mektubu alınca Paşa vurulmuşa döndü. Hayatında hiçkimseye iltimas yapmamış, hiçkimseden de iltimas istememişti. Torunu için de iltimas yapılmasını hiç istemezdi. Ama nasıl olmuştu da bu Öztunç askerlikte başarı kazanamamıştı.

Kenan Paşa'nın babası, büyük babası da paşa idi. Kayınpederi, büyük kayınpederi, onlar da paşaydılar. Hele babası iki kez paşa olarak paşalığı perçinlemişti. Abdülhamit zamanında ferikliğe kadar yükselmiş, sonra padişahın gazabına uğrayarak rütbeleri geri alınmış, binbaşılığa indirilmişti. Daha sonra yeniden yüksele yüksele binbaşılıktan ferikliğe yükselmişti.

Köşkün duvarları yağlı boya paşa resimleriyle doluydu. Her nereye başını çevirsen bir paşa resmi görürdün. Duvarlarda paşa resimlerinden boş kalan yerlere de eski andaçlar olan kılıçlar, madalyalar, nişanlar, sırmalar, beratlar asılmıştı. Böyle bir köşkte doğup büyüyen Öztunç nasıl olmuştu da yedeksubaylığında asteğmenlikten bir rütbe yukarı çıkamamıştı?

Öztunç, Kenan Paşa'nın beşinci torunuydu. Paşa'nın torunları içinde en çok sevdiği Öztunç'tu. Bunun için Öztunç'un aile mesleği olan askerlikteki başarısızlığı Paşa'yı çok üzüyordu.

Kenan Paşa uzun yıllardır emekliydi ama köşkte boş durmazdı. Bahçedeki bütün yemiş ağaçlarını hizaya sokmuştu. Tavuk, hindi, kaç yetiştiriyordu. Her sabah kümesteki hayvanların yoklamasını yapardı.

Köşkün içindeki bütün koltuklar, sandalyeler, masalar hepsi hizada dururdu. Ayakkabılıktaki pabuçlardan biri, bir burun ileri çıkıp hizayı bozsa Kenan Paşa'nın sinirleri bozulurdu. Köşkte tam düzenli bir yaşam vardı. Hangi eşyanın hangi gözde, hangi rafta durduğunu herkes bilmek zorundaydı.

Yemek yenirken Kenan Paşa birden aileden birine sorardı:

— Dolma kaleminiz nerede?

Kendisine bu soru sorulan,

— Ceketimin sağ iç cebinde, demek zorundaydı.

— Ceketinizin sol iç cebinde ne var?

— Para cüzdanım.

Kenan Paşa, herkesin hangi cebinde hangi eşyasının bulunacağını, günde bikaç kez söylerdi.

Köşkteki kediler bile nerelerde, ne zaman dolaşacaklarını, kendine ne zaman miyavlamanın yasak edildiğini öğrenmişlerdi. Kısacası Kenan Paşa, bir evin nasıl düzenli bir yaşam içine gireceğini herkese göstermiş, öğretmişti. Her gece saat 22 de yatağa girilecek, hem de uyunacak. Sık sık rüya görmek yasak! Bunun için de akşamları hafif yemek yemeli, uyurken insanın hiçbir yeri açıkta kalmamalı, insan gereksiz düşüncelerle kafasını yormamalı. Sabah saat altıda yataktan kalkılacak.

Hergün köşkte hangi yemeklerin pişeceği bir günlük emirle bildirilirdi.

Kenan Paşa, kalabalık ailesini, bahçesindeki ağaçları, kümesteki hayvanları, evdeki kedileri disiplin altına alabilmek için o denli çok çalıştı ki, yorgunluktan, seksenaltıncı yaşının dokuzuncu ayında, eski paşa emeklisine inme indi.

Sağ yanı, sağ eli, sağ ayağı tutmuyordu. Konuşması da zorlaşmıştı. Peltek konuşuyordu. Ama bu durumu, onu köşk içindeki görevinden alakoyamamıştı. Bir eliyle bastonuna, bir eliyle de duvarlara, merdiven trabzanlarına dayanarak tutmayan vücudünü sürükler, sabahın altısında daha uyanmayanlar varsa, bastonunu kapılara vurarak onları da uyandırırdı. Peltek diliyle komutlar verir, köşkte yaşaylanları korkudan titreterek görevlerini yapmaya çağırırdı.

İşte durum böyleyken, en sevdiği küçük torununun teğmenliğe yükselmeden terhis edildiği haberini aldı. Üzüntüsünden iki gün yatak odasından çıkmadı. Bu iki gün içinde köşkün bütün düzeni bozuldu. Gece yarılarına kadar oturanlar, öğleye kadar uyuyanlar oldu. Duvarlardaki resim çerçeveleri bile asılı durdukları çivilerde eğrildiler. Kenan Paşa eğri asılmış çerçevelere çok sinirlenirdi. Sandalyelerin, masaların hizaları bozulmuştu. Bahçedeki kurt köpeği bile zamansız havlamaya, horozlar sabah olmadan ötmeye başlamışlardı.

Ama bu karışıklık ancak iki gün sürdü. Kenan Paşa ayağa kalkıp gezinmeye başlayınca herşey yine eskisi gibi yoluna girdi.

Öztunç askerden dönmüş, köşke gelmişti. En çok Öztunç'u sevdiği için onun başarısızlığına çok kırılan Paşa,

— Onu gözüm görmesin! diye bağırdı.

Köşktekiler Kenan Paşa'ya bişey olur, yüreğine iner diye korkuyorlardı. Öztunç'u bağışlaması için Kenan Paşa'ya çok yalvardılar. Ama eski asker bütün sertliğiyle en çok sevdiği küçük torununu görmek istemedi.

Öztunç, sarışın, filiz gibi ince, tüy gibi uçarı, sevimli bir gençti.

— Babamın beni dinlemesi lâzım. Açıklayayım, eğer suçum varsa, o zaman ne isterse söylesin... deyip duruyordu.

Köşkün büyük salonunda aile meclisi toplandı. Öztunç'u dinliyeceklerdi. Gerçekten teğmenliğe terfi etmemekte bir suçu yoksa, gidip Kenan Paşa'ya anlatacaklardı.

Salonda toplananlar kadınlı erkekli on dört kişiydiler. Üstü mermer, yaldızlı büyük

masanın çevresinde toplanmışlardı. Duvarlarda asılı, oyma yaldızlı çerçeveler içindeki paşalar onlara bakıyorlardı.

— Anlatınız oğlum Öztunç, sizi dinliyoruz.

Bunu söyleyen seksen yaşındaki küçük amcasıydı.

Öztunç anlatmaya başladı.

— Kimse hakkımı yemedi. Bana haksızlık eden olmadı. Beni terfi ettirmemekte haklıydılar. Ancak benim hiç kabahatim yok. Ne olduysa hep o Zile'li Ömer Ali yüzünden oldu.

Delikanlının heyecandan sesi titriyordu. Neredeyse ağlayacaktı.

Amcası,

— Zileli Ömer Ali mi? O da kim? diye sordu.

— Zileli Ömer Ali benim takımında bir er. Ne olduysa hep onun yüzünden oldu. Yoksa beni bütün üstlerim seviyordu. Hiçbir gün görevimde aksamadım. Teftişlerimi çok iyi verdim. Benim takımımdaki erlerin hepsine okuma yazma öğrettim. Atışta hepsi de iyi dereceler aldı. Gece gündüz çalıştım.

Amcası,

— Esasen bu noktaları generaliniz de mektubunda yazıyor. Ama neden terfi edemediğini yazmıyor. Her halde büyük bir suç işlemiş olacaksın. Onu söyle! dedi.

— Terhisime bir ay kala manevraya çıkmıştık. General, babamı tanıdığı için benim takımımı tümen karagâhına aldı. Manevrada biz kırmızı kuvvetlerdendik. Benim takımım, tümenin karagâh hizmetindeydi. Geceleri, karargâh çadırını bekliyorduk. Her gece nöbetçilere ayrı bir parola ve işaret veriyordum. Bu parolalar, işaretler her gece değişiyordu. Geceleyin oralarda birisini gördüler mi, nöbetçiler «Dur!» diye bağırıp önce «parola?» diye soruyorlardı. Onu da bilirse, kırmızı kuvvetlerden olduğu anlaşılıyor ve içeri bırakılıyordu.

Bu Zile'li Ömer Ali benim emir erimdi. Bir gece bizim takımı nöbet yerlerine göndermeden, erlere,

— Arkadaşlar, bu gece parola «yağmur», işaret de «kadın» dır. Anladınız mı? dedim.

Hep birden,

— Anladık komutanım, dediler.

— Tekrarlayın: Parola?

— Yağmur! diye bağırdılar.

Hep birden,

— İşaret?

— Kadın!... diye bağırdılar.

— Sakın unutmayın. Kim parolayı bilmez, işareti söylemezse, anlayın ki, mavi kuvvetlerden biridir. Aman dikkat!. Parolayı, işareti söyleyemezsem beni bile bırakmıyacaksınız. Beni bile, anladınız mı?

— Anladık komutanım.

Özellikle «yağmur», «kadın» gibi bildikleri kelimeleri seçmiştim ki, akıllarından çıkmasın. Karanlık bastı. Nöbetçiler nöbet yerlerine gittiler. Gece yarısına doğru Ömer Ali'ye «karargâha git, bir haber var mı bakalım» dedim. Ömer Ali gitti. Ben de portatif karyolama uzandım. Uuyumuşum. Bir de sabahleyin uyandım ki ortalıkta benim takımdan başka hiçkimse kalmamış. Bir benim çadırım kalmış, bir de benim nöbetçiler. Bizim Ömer Ali bir nöbetçinin karşısında duruyor. Nöbetçiye,

— Bırak geçeyim arkadaş, acele emir var, diyor.

Nöbetçi de ona,

— Parolayı, işareti söylemezsen, babamın oğlu olsan bırakmam, diyor.

Ömer Ali,

— Akşamdanberi söylüyorum ya... diyor.

Nöbetçi bağırıyor:

— Parola?

— İrahmet...

— Değel...

— Vallaha irahmet gardeşım.

— İşareti vir.

— Avrat...

— Değel...

Karargâhtan yazılı emir göndermişler. Gece saat üçte çadırlar toplanıp düşman, yani mavi kuvvetler takip edilecekmiş. Ömer Ali yazılı emri almış, gelmiş, ama nöbetçi bırakmadığından içeri giremiyormuş. Sabaha kadar nöbetçiyle mücadele edermiş.

— Parola?

— İrahmet...

— Değel. İşaret?

— Avrat...

— Değel...

Sabaha kadar böyle. Bütün birlikler gitmiş, bir bizim nöbetçiler kalmış.

Tepem attı. Koştum. Ömer Ali'ye,

— Ben size parola «yağmur», işaret «kadın» demedim mi? diye bağırdım.

Ömer Ali,

— Ben de öyle diyorum komutanım, gene de bırakmıyor... dedi.

— Ne diyorsun?

— Parola «İrahmet», işaret «avrat».

— «Rahmet» değil, «yağmur»...

— Hep bir kapıya çıkar komutanım. «İrahmet» de bir «yağmur» da bir...

Takımı hemen topladım, dağlarda, bayırlarda araya araya altı saat sonra karargâhı bulduk. Generale durumu anlattım. Gülümsedi.

— Bir daha böyle şey olmasın! dedi.

O gece takımı yine topladım.

— Arkadaşlar, parola «manda», işaret «elbise»... sakın unutmayın. Parolayı, işareti bilmeyeni içeri salmıyacaksınız. Ben olsam, beni bile. Tekrarlayın! Parola?

— Manda!

— İşaret?

— Elbise!

Üç kez hepsini tekrarlattım. Unutmasınlar diye yine iyi bildikleri kelimeleri seçmiştim. Nöbetçiler, nöbet yerlerini aldılar. Ben de, Ömer Ali'yi karargâha bir emir varsa getirsin diye yolladım. Sabah oldu. Bir de uyandım, ortada yine bir bizim nöbetçiler, bir de benim çadır kalmış...

Nöbetçi, Ömer Ali'ye,

— Parola? diye bağırıyor.

O da,

— Camus!.. diyor.

— Değel!..

— Vallaha camus kardaşım.

— Değel. İşaret?

— Urba.

Bütün gece böyle çekişir dururlarmış. Koştum. Ömer Ali'ye,

— Ben size parola «manda» demedim mi? diye bağırdım.

— Hep bir kapıya çıkar komutanım. Manda da o, camus da o.

— İşareti, elbise, demedim mi?

— Dedin. Ben de «urba» dedim.

Takımı topladım, çıktık yola. Ancak akşama doğru birliğimizi bulabildik. Generale durumu anlattım. Bu kez gülmedi.

O gece parola olarak «ölü», işaret olarak da «yatak» kelimelerini verdim. Türkçe olsun da unutmasınlar dedim. Her ere on kez de tekrarladım. Ömer Ali'yi yine karargâha gönderdim. Ama bu kez yatmadım. Onun geleceği yol üstündeki nöbetçinin yanında, bir çalı dibinde bekledim. Biraz sonra nöbetçiye doğru bir gölge yürüdü.

Nöbetçi,

— Parola? diye bağırdı.

Karanlık içinden ses yükseldi:

— Mefat...

— Değel... İşaret?

— Döşek.

— Değel...

Bu, Ömer Ali'nin sesiydi.

— Parola?

— Mefat...

— İşaret?

— Döşek...

— İkisi de değel...

Yerimden fırladım.

— Gir içeri! diye Ömer Ali'ye bağırdım.

Hemen Ömer Ali'yi emir erliğinden çıkardım. İşler de yoluna girdi. Ömer Ali'den başka herkes takımda parolayı, işareti öğreniyordu.

Manevranın son gecesiydi. O gece parola «Papağan» işaret de «kafa» idi. Nöbetçiler yerlerini aldılar. Emir erliğinden çıkardığım Ömer Ali de karargâhın hemen önünde nöbetçiydi.

Emir erim çadırıma geldi,

— General sizi istiyor, dedi.

Hemen çadırdan çıktım. Saat 23 sularıydı. Yol üstündeki nöbetçi,

— Parola?.. diye bağırdı.

Sesinden tanıdım, Ömer Ali'ydi. Benim bir huyum vardır. Bana bişey birdenbire sorulunca söyleyemem. Birdenbire,

— Adın ne? diye sorsalar adımı unuturum.

Karanlığın içinden iki adım ötemdeki Ömer Ali birden,

— Parola? diye bağırınca, ben parolanın ne olduğunu unutuverdim. Daha doğrusu parolanın «papağan» olduğunu biliyordum da «papağan» kelimesi bitürlü aklıma gelmiyor.

Ömer Ali boyuna,

— Parola?.. diye bağırıyor.

— Ömer Ali, ben takım komutanıyım, diye seslendim.

— Biliyorum teğmenim, bizim komutansın. parolayı demeyince bırakmam. Senin emrin öyle.

O böyle söyleyince ben «papağan» keli-

mesini büsbütün unuttum.

— Ömer Ali, ben senin teğmenin değil miyim?

— Teğmenimsin komutanım. Hiç kıpırdama, parolayı demeyince bırakmam.

Bir gece önce, nöbetçilerden birini, parolayı söylemeden beni bıraktığı için cezalandırmıştım. Ömer Ali de kendisini şimdi denediğimi sanıyordu.

— Oğlum Ömer Ali, bırak geçeyim, general çağırmış.

— Bırakmam komutanım. Mareşal çağırsa bırakmam. Parolayı ver, geç...

Generalin çadırı da az ilerde. Benim çadırla generalin çadırı arasında elli adım var yok.

General benim gelmediğimi görünce çadırından çıkmış.

— Asteğmen Öztunç! diye bağırıyor.

Ben de ona,

— Geliyorum, Generalim, diye seslendim.

Ömer Ali,

— Parolayı vermeyince bir yere gidemezsin... dedi.

— Oğlum Ömer Ali, ben...

— Biliyorum komutanım, bizim komutansın. Parolayı vermeyisin bırakmam.

— Dilimin ucuda Ömer Ali, ama aklıma gelmiyor.

General bir daha çadırından çıktı,

— Asteğmen Öztunç!.. diye bağırdı...

Ben de,

— Geliyorum, Generalim, diye seslendim.

Ömer Ali,

— Hiç kıpırdama olduğun yerde dur! dedi.

— Oğlum Ömer Ali!

— Buyur komutanım.

— Yahu dilimin ucunda.

— Söyle komutanım... Dilinin ucundaysa söyle gitsin. Parola?

— Hay Allah... Bir kuştu ama... Vallahi biliyorum, aklıma gelmedi işte...

Biz böyle çekişirken General, çadırının ağzından kızgın kızgın bağırdı:

— Nerdesin Öztunç?

— Burdayım generalim, geliyorum.

Ömer Ali,

— Parola? dedi.

— Ömer Ali, ben bu kuşu biliyorum, Adı aklıma gelmiyor. «P» li bir şey «P» harfi var.

— Parola?

— Kuş.

— Değel...

— Konuşan bir kuş işte. İnsan gibi konuşur.

— Parola?...

— «P» var, «P» li konuşan kuş. Karga büyüklüğünde. Öyle değil mi?

— Değel...

Generalin sesini duydum:

— Öztuuuuunç...

— Buyur generalim.

— Nerdesin?

— Burdayım generalim. Geliyorum.

Nöbetçiye bağırdım:

— Ömer Ali!

— Buyur komutanım.

— General çağırıyor. ...

— Çağırsın komutanım. Parola?

— Ömer Ali, bu bir kuş. Kafeste olur. Karga kadar bişey, «P» var. «P» li kuş. Bak biliyorum.

— Biliyorsan söyle komutanım.

General gürledi:

— Öztuuuunç!

— Geliyorum generalim.

— Nerden geliyorsun?

— Burdan geliyorum

— Haydi gel!

— Başüstüne.

Nöbetçiye döndüm,

— Ömer Ali.

— Buyur komutanım.

— O kuşun adını sen söyle de hatırlat oğlum. Ben unutmuşum.

— Vallaha ben de unuttum komutanım. Bilsem söylerim, ne çıkar.

— Bilmiyorsun da «kuş» deyince neden bırakmıyorsun?

— Kuş değel. Kuş ama ne kuşu? Doğrusunu desen benim aklıma gelir komutanım.

— Konuşan bir kuş. İnsan gibi konuşur. Karga kadar biş kuş «P» var... «P» li... Karga... Parga...

— Değel...

— Kapga... Papga... Karpa... Pappa... Dilimin ucunda...

Generalin çadırından bir er çıktı. Ömer Ali ona,

— Parola? diye bağırdı.

Gelen er,

— Papağan!... dedi.

Ben de birden,

— Hah, papağan!.. diye yürüdüm.

Ömer Ali bu kez,

— İşaret? dedi.

Gelen er,

— Kafa... dedi.

Ben de,

— Kafa... diye bağırdım.

Er... bu yana, ben o yana geçtim. Karşılaştığımız er selâm verdi.

— Komutanım, general sizi istemiyor. Artık gelmesin diyor, dedi.

Gün de ağarıyordu. Biz iki saat, Ömer Ali ile parolayı düşünmüşüz. Başka bir erle onbaşı geldi. Ömer Ali'den nöbeti aldılar. Ben de kendi çadırıma gittim. O gün manevra bitti. Bir hafta sonra da terhis olduk. Yoksa ben başka hiçbir kusur işlemedim.

Amcası, Öztunç'a,

— Peki, parola neymiş? diye sordu.

Öztunç,

— Parola mı? dedi.

— Evet, parola neymiş?

— Hay Allah, şimdi aklımdaydı. Demin söyledim ya amca...

— Demin mi? Ne dedin?

— Vallahi biliyorum. Bir kuş, «P» li bir kuş.

— Pırpır mı?

— Değil canım. Hani konuşur, Parga mı ne... Papaga... Hay Allah...

Amcası,

— Her neyse, dedi, biz gidip bu söylediklerini Paşa'ya anlatalım.

Aile meclisi dağıldı. Olup biteni Kenan Paşa'ya anlatmaya gittiler.

DAMATLIK ŞAPKA

Tahtakale'den Çakmakçılar'a doğru çıkarken Kemânevî Hanı sağ kola düşer. Lâcivert şayak elbiseli delikanlı hana girdi. Avluda, tulumbanın yanında, alçak hasır iskemleye oturmuş, bacak bacak üstüne atmış, kehribar tesbihini şakırdatarak çeken odabaşının yanına gitti,

— Eksik artık hakkını helâl et Durmuş Ağa, dedi, kısmetse sabah erkenden çıkıyoruz yola.

İki eliyle, odabaşının elini yakaladı, saygıyla sıkıp sallamaya başladı. Odabaşı,

— Demek gidiş?.. Benden yana helâl olsun... dedi.

— Ne yapalım Durmuş Ağa, köyü boşlamaya gelmez. Güzün gene geliriz buraya inşallah...

— Bu Musa da sizin köyden mi, Mehmet? diye sordu.

— Bizim köyden değil, ama yakın.. Onların köyü bize sekiz saat çeker.

— Bu Musa neden hiç sılaya gitmez? Beş yıldır yaz kış burda...

Mehmet,

— Bilmem, dedi ama odasına girince düşünmeye başladı. Sahi, bu Musa neden beş yıldır köye gitmiyordu?

Tek pencereli han odalarına akşam erkenden iner. Mehmet, duvardaki çiviye asılı, arkası aynalı beş numara gaz lâmbasını yaktı. Yatağına uzandı, iki elini başının altına destek yapıp düşünmeye koyuldu. Bu Musa neden hiç köye gitmezdi?

Aşağıdan, ocaktaki koca kazanda koyun kelleleri kaynatan başçıların gürültüleri geliyordu. Bir çift kunduranın kabaraları taşlarda garç gurç sesler çıkarıyordu. Bu gelen Musa'ydı, onun ayak sesleriydi.

Musa, küfeyi sırtından indirdi, kapının önüne koydu. Odaya girdi. Lâmbanın erkenden yakılmış olmasına canı sıkıldı. Oda arkadaşı ertesi gün gideceği için, sesini çıkarmadı.

— Urban güzel, dedi, kaça aldın?

— Pahalı.

— Pahalı da kaça?

— Bil bakalım, bir fiyat biç...

— Yüz kaymeye alabildinse iyi.

Mehmet kurnaz kurnaz güldü:

— Doksanaltıya aldık.

— İyi almışsın.

— Bir de fötür (fotr) alacaktık ya, meret, urbadan pahalı. Yüz panginot bir fötür.

«Fötür» sözü geçer geçmez Musa'nın suratı allak bullak oldu. O da arkadaşı gibi sırtüstü yatağa uzandı. Kafası, göze batacak kadar büyüktü. Sol gözü, alt kapağından yırtılmış, gözü aşağı doğru büyümüştü. Alnındaki yaranın dikiş izi belli oluyordu. Dudaklarının birleştiği yerden yukarıya, sağ yanağında da bir derin yara izi görünüyordu.

Mehmet,

— Odabaşıyla helâllaşırken seni sordu, dedi.

Musa,

— Benim neyimi sordu? dedi.

— Neden sılaya hiç gitmez? diye sordu.

— Ona neymiş?..

Sustular. Az sonra Mehmet,

— Köyde bir bozuk işin var ya senin, ne olduğunu anlamadım, dedi.

Musa sesini çıkarmadı.

— Şişt len Musa, söylesene len, neye köye varmıyorsun?

— Ben gayri köye gitmem.

— Neye?

— Kahrettim.

— N'oldu ki?

— Kimseye söylemezsen...

— Tövbe olsun söylemem...

— Biz seninle birlik bu İstanbul'a geldik mi?

— Geldik.

— Benim, İstanbul'a bu ikinci gelişim. İlk gelişimi sakladım senden. Benim analığımın bir dayısı var. Ben de dayı derim. Bu dayımın bir üveği kızı var, adı Güllü. Benden üç dört yaş küçük olduğundan hep bir arada büyüdük. Bigün ben dereye camusları götürmüştüm. Yukardan «Musaa, hay Musaaaa!..» diye biri bağırıyor. Baktım, bu bizim Güllü. «Ne var kız, ne ünneyip duruyorsun?» dedim. «Koş, koş, hele koş Musa, köye bir herif geldi, kafasına horoz ibiği gibi tepelik geçirmiş» dedi. Camusları orda kodum, yanına vardım. Biz bununla koştuk, bir de kahvenin önüne geldik, sahi orda tepelikli bir adam. Bizim köy, o zamanacak hiç fötürlü görmemişiz. Herif tahsildarmış. Muhtar, fötürlüyü aldı, köy odasına götürdü. Biz başladık gülmeye, Güleriz, güleriz ha güleriz... Güllü'nün gözlerinden gülmeden yaş geliyor.

Neyse uzatmıyalım, bu Güllü büyüdü, bir koca köyün biricik güzeli. Daha da bize kulak asmaz oldu. Bütün köy delikanlıları hep Güllü'nün ardından. Yabana gidecek diye yüreğim oynuyor. Kızı bir görüp de iki söz söylemenin yolu yok.

Bizim köyde Şirin Kadın derler bir karı vardır, türkü düzer, nâme taşır, aracılık eder, satıcılık eder, her iş bunda. Şirin Kadın'a derdimi açtım. O da Güllü'ye demiş. Uzatmayalım, biz bu Güllü'yle bir gece onların ahırının arka kapısında buluştuk. «Kız Güllü, imansız, beni yaktın yandırdın, insan bayramdan bayrama bir görünmez mi hiç...» dedim. «Analığım koyuyor mu ki...» dedi. «Kız, bu bizim iş n'olacak... Seni Kel Mamıd'ın Arif'e veresilermiş... Arif'e varırsan, kız seni yaşatmam, bilmiş ol» dedim. «O isteye yatsın, Arif'e varan kim?» dedi. «Kız imansız, bana varacak mısın?» dedim. «Ne sana, ne Arif'e varırım» dedi. «Beni kanlı bıçaklı etme imansız, söyle yüreğinde kim var?» dedim. «Hiç kimse de yok» dedi. «Öyleyse derdin ne?» dedim. «Hani biliyor musun, köye bir zaman bir herif gelmişti. Tepesinde horoz ibiği gibi tepelik vardı» dedi. «Tahsildarı mı diyorsun, bildim. Kız, ona tepelik denmez, fötür denir» dedim. «O fötürden bi dene de sen alsana» dedi. Demesiyle ahıra kaçtı. Kapı kolunu arkadan vurdu. Kapıya yüklendim. «Zorlama, vallaha bağırırım» dedi. «Kız, bu iş ne olacak, bişey desene...» dedim. «Ben diyeceğimi dedim ya...» dedi. Kaçtı içeri. Anladım, başımıza bir fötür geçirirsek, kız bizimle evlenecek. Devrisi gün nahiyeye vardım. O zaman nahiyeye daha ikinci varışım. Fır döndüm, hiçbir dükkânda fötür yok. İnsanlara bakıyorum, hiçbir fötürlü yok. Derken karşıdan iki fötürlü gördüm. Düştüm bunların ardına. Kim bunlar, diye sordum. Biri nahiye müdürüymüş, biri de öğretmenmiş. Demek, adam olan adamların hepsi de fötür giyer. Bu Güllü akıllı bir kız. Bu fötür

erkek kısmına da yaraşıyor arkadaş. Erkeğe bir erkeklik daha veriyor. İçimden «Aferin kız Güllü» dedim. Allah'ın izniyle ben bir fötür alırım. Bizim köyde fötür denen şey daha âdet olmamış. Fötürü başıma kondurur, sonra da bir düğün yaparız ki, Kel Mamıd'ın Arif de şaşsın.

Köye döndüm. Niyetim, kasabaya varıp bir fötür almak. Tam o sıra benim askerliğim çıkmadı mı arkadaş!., Askere gideceğimin akşamı, biz Güllü'yle gene ahırın arka kapısında buluştuk. Beni görünce «Haniya fötür koyacaktın tepene, yalancı...» dedi. «Kız, fötür işi kolay. Nahiyeye vardık işte, fötür satan bir dükkân bulamadık. Şimdi de askere gidiyoruz, imansız. Dönüşün bir fötür alacağız» dedim. Ahıra kaçtı, arkadan kolu sürdü. «Zorlama, vallaha bağırırım» dedi. «Kız, tepemize fötür takmağa kısmet olmadı, askerliğimiz çıktı. Dönüşümüzü bekleyecek misin? dedim. «Hele fötürü kafana koy da gel...» dedi, sustu.

Şirin Kadın'la haber ilettim: «Biz tükürdüğümüzü yalamayız, başımıza fötürü de koyacağız. O da dursun sözünde, yolumuzu gözlesin. Yoksa onu sağ komam.»

Uzatmıyalım arkadaş, askere gittik. Askerlikte, üç vilâyetle beş de ilçe gördük. Benim gözüm hep fötürlülerde. Arkadaş, bu fötür erkeği bir başka erkek yapıyor. Bir bakıyorsun, karşıdan kral geliyor. Herif, bir de fötürü başından çıkarıyor ki, hiçbir adamlığı yok. Fötürü tepesine konduruyor, oluyor kral...

Askerlikte, bilirsin, cıgara parası zor bulunuyor, fötürü nerden alacağız. Tezkereyi alışın köye döndüm. Şirin Kadın «Bu Güllü kız, fötür fötür, der durur, bu fötüt de ne?» diye sordu «Sen bilmezsin Şirin Kadın» dedim. Akşamı biz ahır arkasında Güllü'yü gördük. «Kız, vatan vazifemizi de yaptık işte, razı mısın?» dedim. «Hani tepende fötürün? Fötür olmamış olmaz» dedi. «Kız askerlikte fötür mü olurmuş... Askerden taze geldik. Evvel Allah'ın sayesinde bir fötür edineceğiz» dedim. Kolundan yapışacakken içeri kaçtı. Kız, fötür fötür, diyor da daha demiyor. Kasabaya vardım. Fötürler pahalı, yanına yanaşılmıyor. Olacağı yok. Köye döndüm. Gece basınca ahır kapısında Güllü'yle buluştuk. Beni gördü, «Hani fötürün?» dedi. «Dur kız, dinle. Biz bu fötürü kafamıza koymak için gurbete çıkacağız, başka yolu yok. Yarından tezi yok, yola çıkarız İstanbul denen gurbetlik yere varırız. Orda çalışırız. Başımıza bir fötür oturtur, sılaya döneriz. Var mı buna bir diyeceğin, imansız?» dedim. Konu sürdü. «Fötürü tak da gel» dedi. «Kız, kısmet olursa, Allahın izniyle biz bu fötürü takacağız, yolumuzu bekle. Sözünden dönersen seni yaşatmam» dedim.

Uzatmıyalım arkadaş, biz bu İstanbul denen yere vardık. İlkin, belediyede çöpçülük işi bulduk. Ha babam çalış, de babam çalış, arkadaş fötür parası toplanmıyor. Fötürün en boktanı kırk kayme. Baktım olacağı yok, altı ay çöpçülükten sonra bir daireye odacı durdum. Dört ay diyende kırk kaymeyi biriktirdim. Fötürcüye gittim, fötür olmuş elli kayme. Bu fötür dediğin, kediyi aslan yapıyor. Yirmi kaymeye de fötür var ama, aslanı kedi yapıyor. Biz bir boktan fötür almışız, tepemize koymuşuz. Güllü bizim tepemizdeki fötürü beğenmemiş, neye yarar? Uzatmıyalım arkadaş, ben üç ay orda, beş ay burda çalış ha çalış, yüz panginotu cebime koydum. Fötürler olmuş seksen kayme. Fötürcüye gittim. Arkadaş insanda kısmet olmalı. Bu kez de hiç bir fötür kafamıza uymaz. Hepsi küçük... Fötür, tepemize kelebek konmuş gibi kalıyor. Bunun bir terzisi yok mu? Kendimize ısmarlama bir fötür diktirelim dedik. Arkadaş, bu fötürler ölçü üzerineymiş. Bu bizim kafamızın ölçüsüne uygun fötür yapılamazmış.

Koca İstanbul'da ne kadar şapkacı dükkânı varsa hepsini bir bir dolaştım. Anla, bende nasıl bir kafa var ki, hiçbir fötür başıma uymuyor. Sonunda bir şapkacının vitrininde koskoca bir fötür gödüm. İçeri girdim.

— Kaça şu fötür? dedim.

Şapkacı,

— Satılık değil... dedi.

— Satılık değil de neden koydun cam önüne?

Adam,

— Reklâm içindir o... dedi.

— Her niçin olursa olsun canım, hele koy şunu başıma.

Şapkacı, koca fötürü vitrinden alıp başıma koyunca gülmeye başladı,

— Maşallah, amma da kafa varmış sende be! dedi.

— Kaça bu fötür? dedim.

— Satılık değil ama, hadi yüz lira ver de sana vereyim...

— Amanın... Hiç yüz lira olur muymuş... Şapkacı,

— Canın isterse, dedi, sen bu kadar bü yük şapkayı zor bulursun da giyersin...

Ben de elimi başımda şapatıp,

— Sen de bu kadar büyük kafayı zor bulursun da o fötürü satarsın» dedim.

Şapkacı bir güldü, bir güldü bu sözüme. Pazarlığı uzatmadı, seksen pangınota fötürü verdi. Neyse, biz bu fötürü kafamıza koyduk. Köyden geleli dört yıl geçmiş. Döneceğiz de Güllü'yle evleneceğiz.

Fötür tepemizde, fötürcünün dükkânından çıktık. Çıkmamızla arkadaş, bu bizim tepemizdeki fötür uçmaz mı? Belle ki tepemizdeki essahtan bir kelebek... Fötür kelebek olmuş arkadaş, havada uçuyor. Yahu, işe bak... Güllü, fötür fötür der durur, biz on yıldır fötür fötür der dururuz. Dört yıl çalışıp, kafamıza bir fötür kondurduk, o da uçtu... Ben de fötürün arkasından havaya uçtum arkadaş Fötür uçar, ben uçarım. fötür konar, ben konarım. Tam tutacağım, fötür tekrardan uçar. Ardından bende uçarım. Bu fötür bize kısmet mi, değil mi? Millet toplanmış, hep bana güler. Ulan,güleceğinize şu fötürü tutsanıza... Fötür sanki büyülü arkadaş, bitürlü ele geçmez. Derken, birden gözümde şimşekler çaktı, ben fötürü tutacağım diye koşarken tamvayın altında kalmamış mıyım! Kendimi bilmemişim. Bayılmışım da, gene de «fötür fötür» dermişim. Fötürü tutmuşlar, ikimizi arabaya koyup hastaneye getirmişler. Bir hafta gözüm kapalı, fötür de fötür, demişim. Bu gözümü gördün ya, işte o zaman sakat kaldı.

Fötürü tepemize taktık, hastaneden çıktık. Uçmasın diye fötürün üstünden, çenemizin altına bir mendil bağladık. Sağlıkla vapura bindik çok şükür. Güverteye çıktık, «Hey İstanbul, başıma ne işler getirdin sen!» diye bakıyorum dışarı. Vapur da düt diye öttü, kalktı. Vapurun kalkmasıyla bir yel üfürüp, mendili de, fötürü de alıp gitmez mi! Ben başladım, «Fötür, fötür» diye bağırmaya. Fötür, martı kuşu gibi havada uçuyor. Millet de başıma toplanmış, ben «Fötür, fötür» dedikçe hep gülüyor. Ben kendimi tutamadım, fötürün ardından kendimi havaya kapıp koyverdim. Suyun içinde fötürü tuttum, daha gerisini bilmiyorum. Vapur gitmiş arkadaş, biz fötürle kalmışız. Bizi denizden çıkarıp hastaneye yatırmışlar. Bitürlü avucumdan fötürü sökememişler. Bu dudağımı gördün mü, işte o sıra denize atlarken vapurun demirine takılmış da yırtılmış. İki ay diyende hastaneden çıktık. Bu kez fötürü, benim bu tahta çantaya yerleştirdim. Vapura bindim. Bu fötür çantanın içinden de uçacak değilya... Çantayı elimden bırakmıyorum. Neyse arkadaş, biz vapurdan indik. Bir otobosa bindik. Otobosçu, çantayı yanıma bırakmaz. İlle otobosün üstüne koyacak. Yanına almak yasakmış. Yahu, fötürü hiç bırakır mıyım? Fötürü kafama koydum, çantayı verdim. Otobüs kalktı. Şoför de bir deli, sürer de sürer... Ulan hızlı sürme şunu. Sürer... Derken arkadaş, fötür başımdan havalanıpda, pencereden uçmaz mı? Ulan bu ne biçim fötür? Biz, arkadaş bir fötürü zaptedemiyoruz. Bir kez şunu tepemizde Güllü görüp de, düğünü etsek, ondan kelli cehenneme uçsun. Ben «fötür, fötür» diye başladım bağırmaya. Yolcular güler, şoför otobosu durdurmaz. Pencereden nasıl attım kendimi, hiç sorma... Arkadaş, kendimi pencereden atınca, ben turşu olmuşum. Emme fötür de elimde. İkibuçuk ay memleket hastanesinde yattım. Bir daha ben fötürü başıma giyermiyim? Bu kez çantaya iyice yerleştirdim. Otobos çantayı içeri almadığından, bir kamyona bindim. Yüklerin en üstüne çıktım. Kamyon kalktı. Çantaya bir yapışmışım ki arkadaş, Azrail gelse elimden sökemez. Neyse köye geldik, fötürü kafamıza taktık, köyün yoluna girdik. Fötür bir fırsatını bulsa uçacak ama, elim başımda, fötürü sıkıca tutmuşum. Köye geldik. Kahveye girdik ki, amanın arkadaş, her delikanlının başında bir fötür yok mu? Ulan bu kadar fötür nerden çıktı? Bizim köy hep fötürlü olmuş. Arkadaşlar bizi tanımadılar. Çünkü, ikidebir başımızdan uçan fötürü yakalamak için kendimizi ordan oraya çarpmaktan bizde tanınacak surat kalmamış. Zar zor kendimizin Musa olduğunu tanıttık. Ordan da eve vardım. Babamın başında da bir fötür yok mu? Ulan bu ne iş? Şirin Kadın'ı buldum. Şirin Kadın beri görünce «Fötürü kafana kondurmuşsun» dedi. «Ulan ocağı batası, fötürü sen de mi öğren-

din?» dedim. «Amanın, fötürü bu köyde bilmeyen mi kaldı? Güllü, bizim köyde fötür âdeti icat etti» dedi. «N'oluyor bu fötür?» dedim. Şirin kadın güldü. «Bilmezden gelme, onu senden iyi bilen mi var... Akşama Güllü'ye gitmek sırası sende mi yoksa, kafana bir fötür de sen oturtmuşsun.» dedi.

Arkadaş, daha köyde durmadım, ardıma bakmadan döndüm, geldim. Bizim Güllü, fötür fötür, der yolumu gözlermiş. Beklemiş, beklemiş. Ben gelmeyince benden umudu kesilmiş. Sonunda olan olmuş.

Mehmet yerinden kalktı,

— Maltızı yaksam mı? dedi.

Musa,

— Yak da üstüne tencereyi koy, dünden patates kalmıştır, ısıt da yiyelim... dedi.

Biraz durdu,

— Kahrettim arkadaş, bir daha o köye dönmem, dedi.

MR. FİŞER GELİYOR

Müdür Bey,

— Havalar soğudu, Sobaları neden yakmıyorsunuz? diye sordu.

İdare memuru,

— Efendim, dedi, sobaları bir bir elden geçirttim. Borular çok eskimiş kullanılacak gibi değil. Sobaları yakarsak hep dumana boğulacağız.

Müdür kızdı:

— Canım, bunu neden zamanında söylemiyorsunuz? Borular delik deşik diye bu kış donacak mıyız? Çabuk yazın!

İdare memuru, not defterine, müdürün söylediği müsveddeyi yazmaya başladı. Müdür ayakta söylüyordu:

— «Daire Müdürlüğüne. Kışın gelmesi münasebetiyle...» Yazdın mı?

— Yazdım efendim.

— «Münasebeti ile soba borularının tamiri ciheti...» Yazdın mı?

— Yazdım Beyim. «Tamiri ciheti...»

— «İktiza ettiğinden, eski soba borularılarının terkin-i kaydı ile...»

— «Ter-kin-i kay-dı ile...» Evet?

— Tamam. «İhtiyaç görülecek miktarda...» Yazdın mı?

— «Mik-tar-da...» Yazdım beyim.

— «Miktarda soba borusunun mübayaası için...»

— Evet beyim.

— «Gereken işlemin icrası rica olunur.» Bunu hemen daktilo edin, imzalıyalım da gönderin.

— Başüstüne beyim.

İdare memuru müdürün odasından çıktı. Zımbalı not defterinden yazılı yaprağı koparıp daktilo kıza verdi:

— Şunu çabuk daktilo et kızım. Müdür bey imzalayacak.

Kız, daktilo makinesine kâğıdı geçirdi. Önündeki kargacık burgacık müsvedde kâğıdını okumaya çalıştı. Kâğıtta, soba borularından başka notlar da vardı.

İdare memuru daktilo kızın yazdığı bütün yazıları alıp akşam üzeri müdüre imzalatmaya götürdü. Her kâğıdı uzattıkça, kâğıttaki yazının özetini söylüyordu:

— Soba boruları için, efendim.

— Haa, peki.

Müdür imzayı bastı.

⁂

Daire müdürü o sabah, masanın üstündeki kâğıtları okurken, bunlar arasındaki şu yazıdan bişey anlayamadı:

«Daire Müdürlüğüne,

Kış gelmesi münasebetiyle, su borularının tamiri ciheti iktiza ettiğinden eski su borularının terkin-i kaydı ile ihtiyaç görülecek miktarda su borusunun mübayaası için gereken işlemin icrası rica olunur.»

Daire müdürü, o daireye yeni atanmıştı. Zile basıp, eski memurlardan birini çağırdı. Ona,

— Su borularıyla biz mi uğraşırız? diye sordu.

Memur şaşırdı:

— Hangi su boruları efendim?

— Bayağı su boruları...

Memur düşündü. Sonra bilgiç bilgiç,

— Su borularıyla levazım uğraşır, dedi.

Daire Müdürü kâğıdı uzattı:

— Buna bakın da levazıma bir yazı yazın!

Memur kâğıdı alıp dışarı çıktı. Müdürün verdiği kâğıdı okudu. Sonra bu yazıya göre bir müsvedde yaptı. Makinede yazması için kâtibe verdi.

⁂

Levazım müdürünün önüne gelen kâğıtta şöyle yazıyordu:

«Levazım Md. ne,

Kış gelmesi münasebetiyle su bürolarının tamiri cihetine iki zat ettiğinden eski su bürolarının terk ve hini kaydı ile ihtiyaç görülecek miktarda su bürosunun mübayaası için gereken işlemin icrası saygı ile arzolunur.»

Levazım Müdürü okudu, bir daha okudu. Sonra düofonun düğmesini çevirip,

— Allâattin Bey, Su Bürosu neresidir, biliyor musunuz? diye sordu.

Düofondaki ses cevap verdi:

— Su Bürosu mu? Valla Beyefendi, aklımda yanlış kalmamışsa, Su Bürosu Fen işlerinde olacak.

— Bir yazı geldi. Size göndereyim de ne yapmak gerekirse yapın lütfen.

Levazım Müdürü, gelen yazıyı odacıyla Fen İşleri Müdürü Alâattin Beye gönderdi.

⁂

Fen İşleri Müdürü, masasında yığılı kâğıtları okurken şöyle bir yazıyla karşılaştı:

«Fen İşleri Müdürlüğüne,

Fiş gelmesi münasebetiyle su bürolarının terk ve hini hacette kaydı ile ihtiyaç görülecek miktarda su bürosunun mu, boyası için gereken işlemin ifası. Levazım Müdürlüğünden alınan yazıyı atfen saygıyla arzolunur.»

Fen İşleri Müdürü yazıyı okudu, bir daha, bir daha okudu. İçinden çıkamayınca, yazının altına «Aidiyeti cihetiyle Sular İdaresine sunulur» diye bir not düştü.

⁂

Sular İdaresi Müdür Muavini birgün şöyle bir yazı aldı:

«Sular İdaresi U. Md. ne,

Fişin gelmesi münasebetiyle su bürolarının miri cihetine iki zat tâyin edildiğinden eski su bürolarının terk ve lâğvı ile modern cihazlarla yeniden su büroları teşkili hakkında, makamdan alınan emre tevfikan, su bürolarının mı, yoksa eski su bürolarının mı boyanması gerektiği üzerinde, teşkilâtınızın mütehassısları tarafından bir rapor tanzimi ile, yüksek makama sunulmak üzere müdürlüğümüze gönderilmesini...»

Sular İdaresi Müdür Muavini yazıyı bikaç kez okudu. İçinden çıkamayınca Müdüre götürdü. Müdür bir okuyuşta anladı. Sevinçle,

— Tamam, diye bağırdı, kaç senedir biz de bunu söylüyorduk. Bitürlü anlatamamıştık. Çok şükür, geç de olsa, sonunda anlayabildiler.

Muavin,

— Ben de anladım ama, dedi, fişi anlamadım. Fişin gelmesi münasebetiyle, diye yazıyor.

— Mister Fiş, canım...

— Mister Fiş mi?

— Canım biz geçen yıl, yabancı bir uzman istemiştik de, o zaman Mister Fişer adında bir Amerikalı gelecekti ya...

— Bir de iki zatın tayini meselesi var.

— Yetişmez. Bu iş, iki kişinin altından kalkacağı iş değil. Siz efendim hemen belediyeye bir yazı yazın. On kişilik kadro isteyin; bir, boyamakla olmaz deyin, tesisat değişmeli, iki...

⁂

Ertesi gün gazetelerin ikinci sayfalarında, kimsenin anlamadığı şöyle bir haber çıktı:

«Bu yıl su sıkıntısı çekilmeyecek.»

«İlgililerden öğrendiğimize göre, artık kullanılmaz hale gelen, şehrimizin su tesisatı, yeni bir plâna göre değiştirilecek, böylece şehrin su sıkıntısı tamamen önlenecektir. Bu maksat için Amerika'nın Federal Su İşleri Mütehassısı Mister Fişer de memleketimize dâvet edilmiş bulunmaktadır.»

Belediye Başkanlığına şöyle bir yazı geldi:

«Belediye Riyaseti Yüksek katına:

Özü: Mister Fişer'in gelmesi münasebetiyle.

Mister Fişer'in gelmesi münasebetiyle, kadromuzun yirmi mühendisle takviyesi ve hazırlıkların tamamlanması için gerekçe ilişikte sunulmuştur. Saygı ile arzolunur.»

Bu yazıyı Belediye Başkan Yardımcılarından biri okuyunca doğru Belediye Başkanına koştu:

— Beyefendi, Mister Fişer geliyormuş.

— Mister Fişer mi?

— Evet... Mister Fişer...

— Hemen hazırlığa başlansın...

***

Soba borularının tamirini isteyen müdürün masasına şöyle bir yazı gelmişti:

«Protokol Müdürlüğüne,

Mister Fişer başkanlığında bir Amerikan heyetinin memleketimizi pek yakında ziyaret edeceği haber alınmıştır. Karşılama programının hazırlanarak hemen gönderilmesini rica ederim.»

Müdür, memuru çağırdı,

— Mister Fişer başkanlığında bir heyet geliyor, dedi. Karşılama programı hazırlanacak.

— Başüstüne! Taksim Meydanı'nda geceleyin renkli sular...

— Evet, evet... Bir de Yeni Cami'yi aydınlatsınlar, diye yazın.

Müdür durdu. Biraz sonra,

— Soba boruları ne oldu? diye sordu.

— Yazdık Beyefendi...

— Yahu, bizde de hiçbir iş çabuk çıkmaz. Bir daha yazın.

— Başüstüne!..

KABAKÇI MUAMMER'İ BİLEN VAR MI?

Telefonda birisi,

— Bir haftadır seni arıyorum, diyordu.

Adını daha önce söylemişti, Muammer'miş. Telefonda sanki kendisini tanıyormuşum gibi konuşuyordu.

— Affedersiniz, kimsiniz? diye sordum.

O, bir daha,

— Muammer... dedi.

«Hangi Muammer?» diye sormak ayıp oluyor. Ya kendisini ille de tanımam gerekli biriyse... Yani o öyle sanıyorsa?

— Sormadığım yer kalmadı. En sonunda birisinden telefon numaranı öğrenebildim.

Çekine çekine,

— Buyurun efendim, dedim

— Seninle mutlaka konuşmam lâzım.

— Söyleyiniz efendim.

— Telefonda olmaz. Evin nerde?

Sonunda,

— Affedersiniz ama, sizi tanıyamadım, dedim.

— Tanımadın mı? Ayıp... Sesimden de tanımadın mı?

— Hayır, tanıyamadım.

— Ben Muammer yahu...

— Hangi Muammer, Beyefendi?

— 195 Muammer. Bir sınıfta değil miydik? Kabakçı Muammer?

— Haa? Sen misin Muammer? dedim ama, gene tanıyamadım. Tanımış gibi görünmesem ayıp olacak. Her halde liseden bir arkadaş.

— Benim ya ...dedi.

Liseyi bitireli yirmialtı yıl olmuş. Kabakçı Muammer'i ben nereden bileyim?

— Aman çok önemli bir işim var. Seni hemen görmeliyim. Adresini söyle.

Evi tarif ettim. Öğleden sonra geldi. Kapıdan girer girmez boynuma sarıldı. Eh okul arkadaşı değil miyiz ya... Ben de onun boynuna sarılmak istedim ama, pek sarılamadım. Boyu iki metreyi aşkın. Ancak iki elimle beline dolanabildim. İki yanağımdan sapur şupur öptü. Ben bir iki zıpladım ama, yanağına yetişemediğim için, dudaklarımı büzüp havada «müp, müp» diye iki kez ses çıkardım, onu öpmüş oldum.

Hemen arkamı dönüp yanaklarımı sil-

dim. Hiç de böyle adam öpmek görmedim. Manda yalamış gibi yanaklarım yapış yapış olmuş. Geçti koltuğa oturdu. İkimiz birbirimizi süzerek öyle bakıyoruz. Belleğimde hiç de böyle bir arkadaş yok. Düşünüyorum, düşünüyorum, bitürlü kim olduğunu çıkaramıyorum. Bikez bizim okulda hiç bu denli uzun kimse yoktu.

Birbirimize bakışıp duruyoruz. Bakıştık bakıştık,

— Sen beni tanımadın galiba... dedi.

«Tanımadım» desem ayıp olacak. İnsan okul arkadaşını tanımaz mı?

— Tanıdım canım. Hiç tanımaz olur muyum?

— Peki, ben kimim?

— Muammer?

— Hangi Muammer?

— Kabakçı Muammer.

— Hah... Şimdi inandım. Eğer tanımadım, deseydin, hak tu... diye suratına tükürüp gidecektim.

— Tanıdım, tanıdım. Kabakçı Muammer...

— Şimdi kardeşim beni dinle. Benim başıma bir iş geldi. Beni ancak sen kurtarabilirsin. Senin tanıdıkların çoktur. Ben yandım kardeşim, ben yandım...

— N'oldu Muammer?

Tanımadığımı anlamasın diye adını da söylüyorum.

— Ben bittim. Senin tanıdıkların çokmuş. Beni ancak sen kurtarırsın. Ben öldüm.

— Anlat Muammerciğim, anlat...

— Biliyorsun ben kimya mühendisliği tahsili için Amerika'ya gitmiştim.

Hiçbirşey bildiğim yok ama,

— Biliyorum Muammerciğim, dedim.

— Bilmem duydun mu, ama duymuşsundur. Amerika'da bir kızla seviştim.

— Duydum Muammerciğim.

— Kızın babası bir otelin müdürü. Biz bu kızla evlendik. Biliyorsundur.

— Biliyorum Muammer.

— Sonra kardeşim...

O, boyuna anlatıyor. Ben de boyuna kim olduğunu çıkarmak için dikkatle yüzüne bakıyorum. Aradabir lâfını kesip,

— Ulan, sen beni tanımadın... diyor.

— Tanıdım kardeşim, vallahi tanıdım.

— Peki, tadın da niye öyle öküz boynuduruğa bakar gibi sutarıma bakıyorsun?

— Hani yâni... Seni dinliyorum.

— Yoksa burnun mu büyüdü?

— Allah Allah... Neye burnum büyüsün Muammer'ciğim. Sen anlat, dinliyorum.

— Sonra kardeşim, ben bu kızla evlendim. Evlendikten iki ay sonra hastalandım. Duymuşsundur.

— Duydum Muammer.

— Yalan söylüyorsun.

— Neden yalan söyliyeyim, duydum vallahi...

— Duydunsa söyle bakalım, hastalığım neydi?

— Vallahi geçmiş gün, ülser mi, apandisit mi, işte öyle bişey dediler.

— Değil.

— Aklımda yanlış kalmış. Hastalığın neydi Muammer?

— Ne bileyim ben? Kimse anlayamadı ki... Hiçbir doktor teşhis koyamadı. Sonra kardeşim, ameliyat ister, dediler. Ameliyat oldum, duymuşsundur.

— Bak bunu duymamıştım.

— Ulan siz arkadaş mısınız be... Gurbette ölsek, haberiniz olmayacak.

— Kardeşim, doğruya doğru... Duydum duydum, duymadım duymadım.

— Demek duymadın? Neyse... Ben bir beyin ameliyatı geçirdim.

— Geçmiş olsun.

— Ameliyattan sonra Üniversiteye gidemedim. O zaman kayınpeder dedi ki, sen dedi, en iyisi burada yüksek otelcilik okuluna git, dedi. Sonra ben size para veririm, dedi. Karını alır Türkiye.ye dönersin, orada bir otel açarsın, dedi. Biz de peki, dedik. Ben kardeşim, mektupla otelcilik dersleri almaya başladım. İki yıl sonra mektupla benim diplomamı gönderdiler. Yüksek otelcilik okulunu birincilikle bitirmiştim. Diplomayı aldık. Kayınpeder o zaman «Biraz staj yap da, otelciliği iyice pişir.» dedi. «Nasıl yapacağım?» dedim. Kayınpederin müdür olduğu otelde işe önce kapıcılıktan başlayacakmışım, sonra garsonluk edecekmişim. «Garsonluğu mektupla mı yapacağım?» diye sordum. «Mektupla olmaz!» dedi.

O anlatırken, ben dikkatle ona bakıp hâlâ kim olduğunu çıkarmaya çalışıyordum. Bir-

denbire sözünü kesip,

— Ulan, sen hâlâ beni tanımadın! diye bağırdı.

— Tanıdım vallahi, Muammer.

— Peki, neden öyle öküz gibi bakıyorsun suratıma?

— Dikkatle dinliyorum da...

— Tanımadın ama neyse... Sonra efendim, ben otelde kapıcılığa başladım. Otelde yirmi kapıcı var. Hesaba göre dört ay kapıcılık yapacaktım. Daha haftası olmadan kapıcılar «Aman bunu buradan alın» demeye başladılar. Anladım, herifler beni çekemiyor. Müdürün damadı olduğumdan bişey de diyemiyorlar. «Kapıcılığı bizden iyi biliyor, bizim buna öğretecek bir şeyimiz yok. Aman bunu alın!» diye şikâyete başladılar. Bir derece yükseldim. Beni otelin santralına verdiler. Santralda ondört kişi çalışıyor. Ben de orada üç ay çalışacağım. Daha üç gün olmadan, «Aman bunu buradan alın, yoksa hepimiz işi bırakır gideriz» diye herifler şikâyete başladılar. Nerde olsa kabiliyetli adamı kıskanıyorlar. Kayınpedere gidip «Maşallah herşeyi biliyor, bizim buna öğretecek bişeyimiz yok. Boşuna zaman kaybetmesin.» demişler. Beni oradan alıp garson yaptılar. Altı ay garsonluk yapacağım, Daha altı gün olmadan, otelin garsonları ayaklandılar: «Ya bunu buradan alırsınız, ya biz çıkar gideriz...»

«Neden? «Yazık, zaman kaybetmesin boşuna. Herşeyi biliyor maşallah...» Beni şef garson yaptılar. Otelde otuz şef garson var. Daha ikinci günü şef garsonlar «Ya bunu buradan alırsınız, ya grev yaparız» dediler. Bu çekemezlik her yerde var. Bana bak!

— Efendim.

— Sen beni tanımadın.

— Tanıdım Muammer...

— Hani bir tanımadım deseydin... Sonra beni otelin müdür muavini yaptılar. Kayınpeder bile ancak bir hafta dayanabildi. Otelin sahibi olan şirketin idare heyetine gidip «Ya bunu, ya beni...» demiş. Beni idare heyetine çağırdılar. «Siz, herşeyi biliyorsunuz. Stajınız tamam oldu» dediler. «Ben enayi değilim. Onbeş günde staj tamam olmaz. Ben buradan bir yere gitmem» dedim. O zaman idare heyetinin başkanı «Efendi, buradan lütfen git, Yoksa senin yüzünden biz oteli değil, memleketi bırakıp gurbete düşeceğiz» dedi.

Ben o zaman bir enayilik ettim. «Gitmem bir yere» deseydim, herifler oteli bana bırakıp, memleketten kaçacaklardı. «Giderim ama» dedim, «bana bir sertifika verirseniz.» «Aman sen git de tek, yaldızlı sertifika verelim» dediler. «Bonservis de isterim» dedim. «Kaç tane istersen verelim» dediler. Heyetten birisi «İstediğin kadar para da verelim» dedi. «Para istemem» dedim. «Bize hizmetin çoktur. Sen buraya geldikten sonra, biz burada çalışanların değerini anladık. Sana çok borcumuz var. Ne istersen veririz» dediler. Kayınpederim, «Sen bir kere memleketine git. Otel yapılacak yeri bul. Ben arkadan karınla istediğin kadar para gönderirim» dedi. Ben kalktım, geldim. Dört yıl geçti. Mektup yazıyorum, kayınpeder cevap vermiyor. Ne karımı gönderiyor, ne parayı. Bak işte otelcilik diplomam. Bu da birinci sınıf otelcilik uzmanı olduğuma dair sertifika. Bunlar da bonservislerim. Memlekette bugün otel ihtiyacı var. Bilen bilmiyen işe karışıyor. Ama kıymetten, ihtisastan anlayan yok. Bana yazık oluyor. Hangi makama müracaat ettimse başından savdı. Sonra bizim Rıfat'ı gördüm. Rıfat beni sana gönderdi. Onun tanıdıkları vardır, dedi.

— Hangi Rıfat?

— Deve Rıfat...

— Tanıyamadım.

— Yahu Galatasaray'da beraber değil miydik?

— Ne Galatasaray'ı? Ben Galatasaray'da okumadım ki...

Bundan sonra olanları anlatamıyacağım. Konu komşu yetişti de beni onun elinden kurtardı. Giderken:

— Sanki ben yuttum mu, diyordu, beni tanımadığını anlamıştım. Ulan hem tanımazsın, hem de ne diye tanımadığın adamın içyüzünü öğrenmeye çalışırsın?

O, KADAR DA DEĞİL

Osman Bey sofraya otururken,

— Bu akşam hiç iştiham yok, dedi.

Karısı,

— Çorba da içmiyecek misin? diye sordu.

Osman Bey,

— Çorba içerim, koy... dedi.

Karısı, çukur tabağa iki kepçe çorba doldurdu.

Osman Bey çorbasını içerken,

— Yarın arkadaşlarla geziye çıkacağız, dedi.

Kızı,

— Ne gezisi baba? diye sordu.

— Arkadaşlarla seçim bölgesine gideceğiz.

Karısı,

— Gene mi? Bu kaçıncı? diye sordu.

Osman Bey,

— Çorba çok güzel olmuş, biraz daha koyar mısın? dedi.

Karısı, çukur tabağa iki kepçe çorba dadaha koydu. Osman Bey,

— Bu akşam hiç iştiham yok, dedi.

Çorbanın içine iki dilim kızarmış ekmek doğradı.

— Sık sık halkla temas etmemiz gerekir, dedi.

Oğlu,

— Niçin yâni? dedi.

Osman Bey kızdı:

— Ne demek niçin? Halkın derdini dinlemek için. Başka ne yemek var?

Karısı, masanın ortasında duran büyük tabağın kapağını açtı,

— Patatesli tavuk var, dedi.

Osman Bey,

— Hiç iştiham yok ama, biraz koy, dedi, göğüs tarafından...

Karısı, tabağını doldurdu.

— Salçasından da koy. Suyunu pek severim. Pilâv da yaptınız mı?

— Evet...

— Çok iyi. Tabağıma salata koyar mısın? Turşu yok muydu?

— Var.

— Getirsenize canım. Belki turşuyla biraz iştiham açılır.

Karısı, hizmetçiye turşu getirmesini söyledi.

Osman Bey,

— Sıksık halkın derdini dinlemek iyidir, dedi. ...

Kızı,

— Geçen yıl da dinlemiştiniz, dedi.

Karısı,

— Geçen yıl değildi, dedi, önceki yıldı.

Osman Bey,

— Biraz da patatesinden koy, dedi. Hıyar turşusu da pek güzelmiş.

— Turp salatası fena mı?

— Alıyorum. Turp, hazmettirir. Bu akşam nedense hiç iştiham yok.

Karısı,

— Kereviz mi yersin, karnabahar mı? diye sordu.

Osman Bey,

— Vallahi bilmem ki, dedi, önce hele şu kerevizden koy bakalım.

Karısı,

— Terbiyeli kereviz, çok güzel... dedi.

Osman Bey, tabağına konan kerevizden bir çatal aldı:

— Sahi çok güzelmiş, dedi. Aksiliğe bak, hiç de iştiham yok bu akşam.

Oğlu,

— Ne zaman yola çıkıyorsunuz? dedi.

Osman Bey,

— Aman beni erken kaldırın, dedi, uyur kalırsam... Erken uyandırın. Kereviz pek güzel olmuş. Biraz daha koysana şundan...

Karısı, tabağına kerevizi doldurdu.

Osman Bey,

— Yeşil sovan var mı, iştah açar, dedi.

Karısı,

— Salatada var ya... dedi.

— Yarın erkenden yola çıkmalıyız. Halkla temas...

— Karnabahar?

— Eh, koy biraz... Hiç de iştiham yok. Zorla yiyorum.

— Kaçta kaldırayım?..

— Sekizde kaldır, dokuzda evden çıkarım. Zorla yiyorum. Hiç iştiham yok bu akşam.

— Biraz sarımsak ister misin, iştah açar..

— İyi olur. Halkın derdini dinlemek daima iyidir. Karnabahar ne kadar güzel olmuş. Biraz daha koysana.

— Sonra pilâv yiyemezsin...

— Yerim, yerim... yola çıkacağız.

— Ben anlamıyorum baba.

— Ne var bunda anlamıyacak? Halkla...

— Evet ama...

— Koy bakalım biraz pilâv, yiyebilecek miyim?

— Üstüne nohut ister misin?

— Koy tabiî. Zaten zorla yiyorum. Belki nohutla yerim.

— Tavuk suyuna.

— Çok güzel olmuş. Unutmayın, erkenden kaldırın. Bana ne oldu böyle bilmem ki... İyice iştahtan kesildim.

— Sen hep böyle ihmalcisin. Kendini bir doktora göstersene...

— Aman hanım, doktor ne yapacak?

— Ne yapacak olur mu a efendim, bir iştah ilâcı verir.

— Pilâv sâhiden çok güzel, enfes...

— Biraz daha ister misin?

— Eh, koy bakalım biraz daha, belki zorla yerim. Halkın derdini dinlemek her zaman için...

— Tabiî

— İştahsız olunca insanın canı hiçbişey istemiyor. Yoğurt yok mu? Şu pilâvın üzerine biraz koyun.

— Ne zaman döneceksiniz baba?

— Nerden? Dert dinlemeden mi? Her halde iki, üç gün sürer. N'oldu bana böyle? İştah diye bişey kalmadı.

— Oturmaktan. Hiç hareket ettiğin yok ki...

— Yarın gideceğiz ya. Halkla temasın çok faydaları vardır. Biraz daha pilâv koyar mısın? Üstüne yoğurt da koy... Yarın erken kaldırın, unutmayın. Bir uyursam, kalkamam. Halkın dertlerini dinlemenin...

— Şambabası yiyecek misin?

— Valla bilmem, hiç canım istemiyor ama, koy bakalım iki tane. Belki zorla yerim. Kayrnak da koy üstüne.

— Neyle gideceksiniz baba?

— Otomobille. Halkla olan münasebeti... Şambaba çok güzel olmuş. İnsanın ağzında eriyor.

— Değil mi?

— Yedim mi, yemedim mi, hiç belli değil iki tane daha versene.

— Şekeri az mı olmuş?

— Yoo, çok güzel. Lâkin bu akşam benim iştiham yok da...

Sofradan kalktılar. Osman Bey, eliyle midesini bastırıp,

— Gaz yapıyor, dedi.

Karısı,

— Her yemekten sonra böyle oluyorsun neden acaba? diye sordu.

Osman Bey, şiddetle bir geğirip «estağfurullah» çektikten sonra:

— Valla bilmem ki, dedi, birşey yediğim de yok.

— Kahve bastırır,

— Kahveden önce elma var, o daha ...iyi gelir. Akşamları hafif yemeli ama benimki kadar da değil. Elma iyimiş. Amasya elması, Bir tane daha versene canım. Ben şuna inanıyorum ki halkla temasın (Geğirir) Estağfurullah... Halkın derdini dinlemenin, her zaman söylerim, büyük faydası vardır. Çünkü halk... (geğirir) Aman kızım kahve yap, belki iyi gelir. Acaba midem boş da ondan mı böyle oluyorum?

— Canım sen de birşeyler ye!

— Hanım, iştah olmayınca nasıl yiyeyim.. Lokmalar ağzımda büyüyor.

— İştah şurubu almalısınız.

— Doğru... Şu seyahate gidip döneyim de hayırlısıyla...

Osman Bey, kahvesini içerken, sokakta bozacının sesi duyuldu.

Karısı,

— Boza iyi gelir, dedi.

— Tabiî, hazmettirir.

— Ama leblebi olmayınca bozanın tadı olmaz.

— Bozacıda leblebi de vardır..

— Hiç de canım istemiyor. Şu sürahiye boza koydurun bakalım. Belki bir iki bardak içerim.

Hizmetçi kapıya koştu. Büyük sürahi do

lusu bozayla, bir kesekâğıdı da leblebi getirdi.

Osman Bey bir bardak dolusu bozayı içip avucundaki leblebileri yemeye başladı.

— Olur şey değil, dedi, canım boza bile istemiyor.

Karısı,

— Bir bardak daha koyayım mı? dedi.

— Haydi koy bakalım. Aç karnına boza da iyi gelmez ya...

— Baton sale var, ister misin?

— Getir ya, bozanın altına iyi gelir.

Osman Bey bir bardak boza daha içti. Üstüne de leblebileri yedi,

— Yanıyorum yahu, dedi, sanki tatlı, tuzlu bişey yemişim gibi için yanıyor.

Bir bardak su içti. Geğirdi.

— Aman biraz karbonat, fena oluyorum, dedi.

Karısı, karbonat kutusunu koşturdu. İki tatlı kaşığı karbonatı yutunca çok şiddetli geğirdi.

— Bak, yaradı, dedi.

İstersen setliç yapaım.

— Evet, sen bana bir setliç yap. Sabah erkenden kaldırın, uyur kalırsam... Halkla temasın çok büyük faydaları vardır. (Setliçi içti Bir daha geğirdi.) Estağfurullah... Çünkü halkın derdini dinlemek... Yarın erkenden yola çıkacağım. Yatsam iyi olur...

—Aç karnına nasıl uyuyacaksın?

— Eh artık alıştım.

— Geceleyin, için ezilir. Başucuna biraz bisküvit koyayım mı?

— Koy ya... Belki yerim. Ama kuru kuruya bisküvit de yenmez. Biraz çikolata.

— Limonata?

— Koy bakalım. Hiç de canım istemiyor ama...

Osman Bey yatak odasına çekildi. Yatağına girmeden tabaktaki bisküvilerle çikolataları yedi. Yatağa girinci limonatayı da içti. Başını yastığa kor komaz uyuya kaldı.

Karısı sabah erkenden Osman Beyi uyandırdı. Osman Bey gezi bavulunu alıp yola düzüldü. Üç arkadaş bir pastanede buluşup oradan otomobille yola çıktılar.

⁂

İlk uğradıkları bir taşra kentinin Tüccarlar Kulübü'ne gittiler. Otomobille gelen üç kişi, tüccarların karşısında, onların dertlerini dinliyeceklerdi. Osman Bey, kalemi elinde, not defteri açık,

— Buyurun efendim, sizleri dinliyoruz, bildiğiniz gibi buraya sizinle temas etmeye dertlerinizi dinlemeye geldik, dedi.

Tüccarlardan biri,

— Bizimle temas etmek için buraya kadar zahmet etmenize, arkadaşlarım namına çok teşekkür ederim, dedi, lâkin bizim hiçbir derdimiz yok.

Osman Bey, iki arkadaşına, iki arkadaşı Osman Bey'e baktı.

Osman Bey,

— Tabiî, dedi. Yâni lâfın gelişi dert dedim. Yoksa derdiniz olmadığını biz de biliyoyoruz. Ama ne de olsa ufak tefek şikâyetleriniz vardır.

Biş başka tüccar,

— Çok rica ederim, dedi, sizi hiç anlamıyoruz. Yoksa bizim ağzımızı mı aramak istiyorsunuz?

Tüccarlardan biri de,

— Yanlış kapı çaldınız Beyefendi, dedi, hamdolsun bizim hiçbir şikâyetimiz yok.

Şaşıran Osman Bey,

— Tabiî, tabiî... dedi, ben de bir şikâyetiniz var diye sormadım.

İki arkadaşına döndü,

— Öyle değil mi beyler? Biz şikâyetleri var diye sormadık. Değil mi?...

İkisi de,

— Evet, evet... dediler.

Osman Bey,

— Olabilir ki bir aksaklık vardır, istekleriniz vardır.

— Çok şükür herşey iyi, herşey yolunda. İstediğimiz gibi ticaret yapıyoruz. Ne kadar istersek kredi alıyoruz.

Osman Bey yavaşça,

— O kadar da değil, dedi, evet doğru ama o kadar da değil... Biz bile sıkıntı çekiyoruz...

Tüccar devam etti:

— Bol dövizimiz var. İstediğimiz kadar ihracat da yapıyoruz. Hiçbir zaman bu kadar kazanmamıştık.

Osman Bey yavaşça,

— Valla bilmem, dedi, doğru söylüyorsunuz ama o kadar da değil...

⁂

Osman Bey'le iki arkadaşı başka bir toplantıya gittiler. Bu toplantıda dar gelirliler vardı.

Osman Bey,

—Sayın yurttaşlar, dedi, biz, bugün buraya sizin dertlerinizi, şikâyetlerinizi dinlemek için geldik.

Bir kadın ayağa fırladı,

— Ne demek? Ne şikâyeti, ne derdi? Siz ne söylüyorsunuz?

Osman Bey şaşkınlık içinde,

— Yâni, dedi, hiçbir şikâyetiniz yok mu?

Bir erkek,

— Yoo... dedi, hamdolsun hepimiz iyiyiz. Geçimimiz yolunda, kazancımız çok iyi.

— Allah Allah... Biz bile...

— Hayır efendim. Çok iyiyiz. İstikbâlimiz emniyette çok şükür.

— O kadar da değil. Yâni şey, doğru tabiî ama, o kadar da değil.

⁂

Osman Bey'le iki arkadaşı bir sendikaya gittiler. İşçi topluluğu karşısında Osman Bey,

— Vatandaşlar, Açık açık bizimle konuşabilirsiniz, dedi. Biz buraya dertlerinizi, şikâyetlerinizi dinlemeye geldik.

Bir işçi,

— Ne gibi? diye sordu.

— Yâni... Meselâ... Gündelikerinizin azlığı, iş saati, sağlık durumu...

— Beyefendi, çok rica ederiz. Allaha çok şükür, herşey iyi. Daha ne isteriz? Meselâ ben ayda 300 lira bankaya yatırabiliyorum.

— Allah Allah... Hiç bir şikâyetiniz yok mu yâni?

— Tabiî yok...

— O kadar da değil canım.

⁂

Osman Bey'le iki arkadaşı otomobille bir köye gittiler. Köylüler alana toplanmışlardı. Osman Bey,

— Köylü vatandaşlar, dedi, biz buraya neden geldik biliyor musunuz? Biz sizin dertlerinizi dinlemeye geldik.

Bir yaşlı köylü,

— Dert mi, ne derdi? diye bağırdı.

— Hani meselâ... Ufak tefek dertleriniz.. Yol gibi, su gibi...

— Yollarımız mükemmel. Hepsi asfalt. Çeşmemiz de var.

— Yok canım, o kadar da değil... Tarla marla...

— Tarlalarımız bol, ekip biçiyoruz. Kredi de veriyorlar ama, ihtiyacımız olmadığından istemiyoruz.

— O kadar da değil.

⁂

Osman Bey'in karısı odaya girdi.

— Hadi kalk artık, geç kaldın, diye seslendi.

Osman Bey'in başı yastıktan sarkmış, horluyordu. Karısı dürttü. Birden uyanan Osman Bey, sıçradı.

— O kadar da değil... dedi

— Nasıl o kadar da değil, saat ona geliyor.

Osman Bey giyinirken,

— Tuu, geç kaldım, dedi, arkadaşlar da bekliyor. Halkla temasa gidecektik.

İMZA ELÇİSİ

Taksim'den Harbiye'ye doğru büyük caddeden gidiyorlardı. Biri yaşlıca, biri de orta yaşlıydı. Sağdaki yaya kaldırımında giderlerken hemen sol önlerine çok şık bir araba durdu. Şoför arabadan inip kapıyı açtı. Tam karikatürlerdeki zengin adam tipinde birisi arabadan çıktı. Yumuşak tüylü, kalın siyah paltosunun yakası kıvırcık kürklüydü. Beyaz bir boyun atkısı, kıvrık kenarlı siyah şapkası vardı. Manavın bir tükürük atıp hohlayarak

önlüğüne sile sile parlattığı mostralık Amasya elması gibi, yanakları gergin ve parlaktı. Her akşam içtiği rakılar burnunu büyütmüş, ucunu da kır domatesi gibi kızartmıştı. Ensesi, Boğaziçi vapurlarının kangal olmuş halatları gibi katkatdı. ama bunun gergin ve kırış kırış ensesi yepyeni halat kangalı gibiydi. Göbeği, vücudunun öncüsü gibi, şiş ve kırmızı burnundan üç karış önde gidiyordu. Yâni kafası göbeğinden geri kalmıştı ve göbeği kafasından ileriydi.

Otomobilden inen adamı iyice benzettik, gözünüzde canlandırdık sanırım.

Yaya kaldırımda giden iki kişiden yaşlı olanı, otomobilden inen adamı görünce, ilkin bir şaşırdı,

— Aaa!.. dedi, duraladı. Sonra,

— Yahu, bizim İmzacı Nazmi, dedi, yine duraladı. Birden atıldı, kalantor adamı önledi, eline vardı. Kalantor adam, nezle mendilini ucundan tutar gibi, kendisine uzanan eli biriki silkeleyip bıraktı.

— Ne var, ne yok Galip Bey?.. dedi.

Yaşlı adam,

— Hürmetler ederim efendim, dedi, aman ne güzel tesadüf... Sağlığınıza duacıyız. Çoktan beri görüşemiyoruz. Nerelerdesin Nazmi Bey?..

Nazmi Bey denen göbeği, kafasından ileri giden adam hem yürüyor, hem cevap veriyordu:

— Avrupa'daydım. Milletlerarası fırtıfikasyon kongresi vardı da... Ben de biliyorsunuz bu kongrenin delegesiyim. Fırtıfikasyon sahasında Türkiye'yi temsil için gitmiştim.

O, yürüye yürüye konuşurken, yaşlı adam da sol gerisinden gidiyordu.

— Görüşmemiz kısmet olmuyor Nazmi Beyciğim.

Kalantor adam, rüyada, çok alıştığı bir şarkı parçasını sayıklar gibi,

— Yaa... Evet, dedi, görüşelim. Ben yarın yine Avrupa'ya gidiyorum. Zürih'te, Milletlerarası Zırzanitasyon kongresi var. Beni delege seçtiler. Türkiye'nin Zırzanitasyon delegesi olarak yarın gidiyorum.

— İyi yolculuklar dilerim Beyefendi. Güle güle efendim.

Kalantor adam bir belâdan kurtulmuş gibi, yaşlı adama başını çevirmeden yürüdü, birkaç adım ilerdeki lüks otelin kapısından girdi.

Yaşlı adam hâlâ onun girdiği kapıya bakıyordu. Orta yaşlı arkadaşı kolunu dörttü,

— Ne o yahu? dedi.

Yaşlısı,

— Vay anasını... dedi.

— Kim bu?

Yürüdüler. Yaşlısı, başı önünde giderken düşünüyor, yol arkadaşının sorularına cevap vermiyordu.

Bir zaman konuşmadan yürüdüler. Sonra yaşlı adam arkadaşına,

— Bunu gördün ya, dedi, işte bu, kendi kendini yetiştirmiş bir adamdır.

— Mevkii ne bunun?

— Mevkii çok büyük.

— Necidir?

— Hiç...

— Ne iş yapar?

— Hiçbir iş yapmaz. Efendim buna «İmzacı Nazmi» derler. Baksana bu adamı anlatayım. Bizim sokağın başındaki bostanın bitişiğinde bir gecekondu var ya, işte o gecekonduyu galiba bizim mahallenin eski bekçisi yapmış. Sonra bir odasını bu Nazmi'ye vermiş. Ben daha o zaman kendisini tanımıyordum. Bir akşam kapı çalındı. Avurdu avurduna çökmüş, üstü başı perişan bir adam geldi. Hiç unutmuyorum, ayağına abaterlik üstüne lâstik giymiş de, tabanı çıkan lâstiği, iple ayağına bağlamış.

— Efendim, bendeniz Nazmi, dedi, şurada bostanın yanındaki evde oturuyorum. Bu mahalleye yeni taşındık.

— Buyrun, dedim.

— Mahalleli adına bir dilekçe yazdım, dedi. Sokağımızın hâli malûm, çamur içinde, geçilir yürünür gibi değil. Sokağın tâmiri için mahalleli adına Belediyeye bir dilekçe kaleme aldım. Bütün evlere imzalatıyorum. Siz de imzalarmısınız?

— Hay Allah razı olsun, imzalamaz mıyım hiç...

İmzayı attım. Teşekkür de ettim adama, gitti.

On, onbeş gün sonra bir daha geldi:

— Yolumuzun tamir edilmediğini anla-

tan bir şikâyet mektubu yazdım gazetelere imzalar mısınız?

Gazetelerde bizim şikâyet mektubu çıktı. Altında imza: «Hacı Saim mahallesi sâkinleri namına Nazmi Piroğlu.»

Bu Nazmi, onbeş, yirmi günde bir mahallenin her evine uğrar, sokağın tamiri için bizden imza toplardı. Belediyeye yazdı, gazetelere yazdı, bakanlığa yazdı. Derken en sonunda bizim sokağı tamir ettirdi. Bundan sonra da gözümüzde büyüdü. O zamana kadar kendisini «Nazmi!» diye çağırırken, sokağımızı tamir ettirdikten sonra ona «Nazmi Efendi» demeye başladık.

Derken bu kez sokağın başına bir elektrik direği diktirmek için bizden imza toplamaya başladı. Biz basıyoruz imzayı. Oraya yazdı, buraya yazdı. Sokağın iki başına iki elektrik direği diktirdi. Daha sonra, mahalleye çöpçü uğramıyor diye yazıp çizmeye başladı. İmza: Hacı Saim mahallesi sâkinleri adına Nazmi Piroğlu... Onu da yaptırdı kardeşim. Eskiden mahalleye ayda bir çöpçü uğramazken, başladı haftada üç kez çöp kamyonu gelmeye. Biz artık buna «Nazmi Bey» demeye başlamıştık. Büyük küçük «İmzacı Nazmi» diyoruz. Hiç durmadan, yok şunun için, yok bunun için imza topluyor. Gittikçe bu imzacı Nazmi'nin ünü arttı, adamın namı yayıldı. Artık imza toplamaya bizim evlere gelmiyor, biz onun kapısının eşiğini aşındırmaya başladık.

— Nazmi Bey yahu, gaz işi ne oldu? Bizim mahalleye gaz verilmiyecek mi?

— Nazmi Bey, şu fırını şikâyet etsene birader. Hamur ekmek çıkarıyor.

— Nazmi Bey, kömür işi ne oldu?

— Nazmi Bey, bizim mahalleye kahve fişi dağıtılmıyacak mı?

Derken bu imzacı Nazmi, bizim mahallenin hükümdarı oldu. Artık bize kafa tutuyor, bizi azarlıyor. O ne derse öyle oluyor. Adamı, her yerde tanıyorlar, belediyede, vilâyette, gazetelerde, okullarda... Her yerde...

Derken derken mahalleye sığmaz oldu, bu semtin bütün işlerine o bakıyor. İkidebir Ankara'ya çağırıyorlar. Vilâyette toplantılara gidiyor. Sonra bu bir ay kadar kayboldu. Avrupa'da uluslararası halk eğitimi konferansı varmış. İmzacı Nazmi de kurula girip Avrupa'ya gitmiş.

Bir de duyduk. İmzacı Nazmi, Amerika'ya bilmem ne işi için Türkiye'yi temsil etmeye gitmiş. Sonra bu İmzacı Nazmi, bizim mahalleden taşındı, biz bunu kaybettik. Arada bir bilmem ne delegesi olarak Avrupa'ya, Amerika'ya gitti diye gazetelerde okurduk. Bak gördün ya, şimdi de bilmem ne kongresine delegeymiş.

— Fırtıfikasyon...

— Yok o değil, başka bişey söyledi.

— Zırvıtasyon...

— Bak işte birader, Zırvıtasyon alanında bizi İmzacı Nazmi temsil edecek. Yahu, herif mahalleli adına imza ata ata, işi büyüttü, en sonra memleket adına imza atmaya başladı. Aşkolsun şu İmzacı Nazmi'ye... Bu adam kendi kendini yetiştirdi ya, sen ona bak. Yeter ki, insan da cevher olsun...

HELÂL OLSUN

Petir canavarı Zengo yakalandı. Beş vilâyet sınırı içinde sindirip sındırmadığı kimse kalmamıştı. İnsanları titreten haydut, en sonunda kapana kısıldı.

Hükûmet konağı önündeki caddeden geçerken bütün yol boyu onu görmek için gelenle dolmuştu. İyi eli, iri baklalı bir zincire vurulmuştu. Sarkan zincirin ucu yerde sürünüp şakırdıyordu.. Sağında iki candarma, sonuda iki candarma, arkasında da beş candarma vardı.. Candarma komutanı assubay da önde gidiyordu.

Herkes onu merak ediyor, görmek istiyordu da, yine de kimse yakınına sokulamıyordu. Arkadaki meraklılar, Petir canavarını görmek için öndekileri ittikçe, öndekiler geri geri direniyor, canavara sokulmaktan ürküyorlardı. Candarmaların arasındaki Zengo ilerledikçe, kalabalığı bıçak gibi yarıyor, önü açılıp boşalıyordu. Ama kaçışan halk, uzaktan da olsa

Zengo'ya bir tükürük atmaktan olsun geri durmuyordu. Zengo'ya taş atanlar bile vardı. Yaşlı kadınlar yumruklarını sıkıyorlardı.

— Kahrol Zengo!..

— Geber Zengo!.

Her eşkiyanın az çok, bir iki seveni bulunur. Hiç değilse yakın hısımları sever. Zengoyu bir tek kişi, öz kardeşi bile sevmiyordu. Onun, bir an önce asılmasını en çok isteyenler, kendi köylüleri, yakın hısımlarıydı.

En azgın, en azılı eşkiyanın bile, uydurma da olsa birkaç iyiliği anlatılır, eşkiyanın en canavarı bile masallaştırılır. Zenginı soyar, yoksula verir, derler. Öksüz kızlara düğün dernek yapar, derler. Ne de olsa bir iyiliğini söylerler. Zengo için hiçkimse hiçbir iyi şey söylemiyordu. Bu Zengo, çocukluğundan beri canavardı. Adam öldürmekten, ama hiç yoktan cana kıymaktan zevk alıyordu. Öldüreceği adamın zengin ya da yoksul, kadın ya da erkek, yaşlı ya da genç olması onun için hiç önemli değildi. Yıllarca dağlarda bir başına gezmişti. Yanına kimse sokulamazdı ki onunla arkadaş olsun.

Yakalandığı zaman onun üstünde, beş liraya yakın bozuk para çıkmıştı. Oysa öldürdüğü her adamdan onar lira almış olsaydı, cepleri altınla dolu olması gerekirdi. Parası yoktu. Çünkü para için adam öldürmüyordu. O öldürmek için ödürüyordu. Belki de bütün insanları öldürüp, bu koca yeryüzünde bir başına rahatça yaşamak istiyordu. Daha doğrusu niçin adam öldürdüğü belli değildi, bunu, belki kendisi de bilmiyordu.

Çocukluğunda, yakaladığı tavukların başını dişleriyle koparırmış. Sonra kedilerin gözlerini oymaya, köpeklerin karnını deşmeye başlamış.

Dağa ilk çıkışı evliliğinin ilk gecesi olmuş.

Zengo, könün en zengini. Yalnız kendi köyünün değil, bütün bura köylerinin en zengini. Böyle olduğu için de çok güzel bir kızla evlendi. Kızın babasına yüz koyunluk bir sürü ile üç yüz de altın verdi. Kızı aldı. Kız, gerdeğe girecekleri geceye kadar Zengo'nun yüzünü görmemişti. İlk o gece gördü. Görmesiyle de, bir çığlık atıp, iki elini yüzüne kapayarak kaçması bir oldu. Ama kaçacak yer yoktu. Zengo, kapıyı tutmuştu. Kız, iki avucu yüzüne kapalı, çığlık çığlığa duvara sırtını verip köşeye büzüldü. Parmaklarının arasından Zengo'ya bakıp çığlığı basıyordu.

Zengo'yu görüp de korkmamak olanaksızdı. Boyu, iki metreyi aşkındı. Elleri, kürek kadar iriydi. Ya hele yüzü... Doğduğu zaman, katır başlı bir çocuk doğdu diye bütün köylü şaşırmıştı. Bu baş, yalnız katır başına da benzemiyordu; biraz katır, biraz domuz, biraz manda... Şaşılası bir baş. Bütün hayvanlara benziyor, yalnız insana benzemiyordu.

Anasının bu çocuğa bir ayıdan gebe kaldığını söyleyenler bile vardı. Zengo büyüdükçe daha korkunçlaştı. Tepegözdü. Fincan iriliğindeki iki gözünden biri alnında, biri de yan aşağıdaydı. İri burnu, suratına saplanmış bir bıçağın sapı gibi duruyordu. Yanpiri, kocaman ağzı vardı. Çiğ pirzola gibi alt dudağı sarkık iri dişleri de görünürdü. Bütün yüzü kıllarla kaplıydı.

Güzel gelin, Zengo'yu böyle görünce korkudan titreyerek köşeye büzüldü, iki eliyle yüzünü kapadı. Parmaklarının arasından Zengo'ya baktıkça çığlığı basıyordu.

Zengo gülümsemeye çalıştı, ama beceremedi. Çünkü, nasıl gülündüğünü hiç bilmiyordu. Geline doğru, ellerini açarak yürüdü. Maksadı geline gülümsemek, «Korkma, korkma benden» diye ona yalvarmaktı.

Ona yalvaracak, insan olduğunu söyliyecek,

— Bağırma, dışardan duyarlarsa ayıp olur. Bağırma! İstersen vaz geçelim. Yarın sabah babanın evine git!... diyecekti.

Ama gelin, bunu anlıyamadı. Zengo'nun ellerini açıp üzerine yürdüğünü görünce, bayıldı, boş bir çuval gibi oracığa yığılıp kaldı.

Zengo, hiç soğukkanlılığını yitirmeden gelini okşaya okşaya boğdu. Sonra onu koynuna alıp, sabaha kadar beraber yattı. Gü ışımadan da başını alıp dağa çıktı.

Aradan bir hafta geçmeden Zengo, kızın babasını öldürdü. Ama bu, başka cinayetlere benzemiyordu. Adamı lokma lokma doğramış, her lokmasını köy yoluna serpmişti. Ertesi sabah yollarda parmaklar, kulaklar, burun gördüler.

Zengo, daha sonra, kendi iki kardeşini öldürdü. Kardeşleri, kendisi gibi çirkin, korkunç değillerdi. Kız kardeşini, başından aşağı gaz dökerek geceleyin tutuşturmuştu. Kız,

gecenin karanlığında alevler içinde tutuşa tutuşa dağlara doğru koşarak, yandı, kül oldu.

Ağabeysini de bir gece baltayla parçalayıp, başını, kollarını, gövdesini, ayaklarını ayrı ayrı ağaçlara astı.

Bundan sonra Zengo'nun cinayetlerinin ardı arkası gelmedi. Önce kendi hısımlarını öldürdü. Çocuk demiyor, kadın demiyor, yaşlı demiyor, öldürüyordu. Öldürmekle de hırsını alamazsa, cesedi yakıyordu.

Dağda yaşıyordu. Pek sıkışır da yakalanacağını anlarsa, sınırdan kaçıyordu.

Bir kez yakalanmış, hapishane duvarını delerek kaçmıştı.

Candarmaların arasında caddeden geçen Petir canavarını halk taşlıyor, suratına tükürüyordu. Ama ona yaklaşmaya da korkuyorlardı.

Göğsünde çaprazlama fişeklik vardı. Bir dev gibi yürüyor, koskocaman ayakları, deve tabanı gibi yere löplöp basıyordu.

Silâhı, fişekleri alınan Zengo, hapishanenin bodrumundaki hücreye atıldı. Muhakemesi başladı. Zengo avukat tutacaktı. Ama parası yoktu. Köyündeki geniş topraklarını, bütün mallarını, davarlarını, evini sattı. Eline çok büyük para geçti. Bu kez de kendisini savunacak avukat bulamadı. Zengo'dan herkes nefret ettiği için hiçbir avukat onun dâvasını almak istemiyordu.. Alsalar neye yarardı! Hiçbir avukat, Zengo'yu idamdan kurtaramıyacağını biliyordu. Onun için de dâvasını almıyorlardı. Ama en sonunda Zengo bir avukat buldu. Avukata pek çok para verdi.

Herkes, idamdan kurtaramazsa, Zengo avukatı öldürür, diyordu. İdama gitmeden hapisten kaçar, belki de mahkeme salonunda avukatı öldürürdü. O, bir kişiyi öldürmeyi kurmuşsa öldürür. On, onbeş kişi, bu dev azmanıyla baş edemezdi.

Zengo avukatının kendisini yalnız idamdan değil, hapisten bile kurtaracağına inanıyordu. O kadar çok para vermişti ki avukata, avukat, Zengo'yu kurtarmalıydı.

Mahkeme uzun sürdü. Sonunda sıra avukatın Zengo'yu savunmasına geldi. Ne olacaksa işte bu oturumda olacaktı..

On süngülü candarmanın arasında mahkemeye gelen elleri kelepçeli Zengo'ya kalabalıktan çok kişi,

— Geber Zengo!...

— İpe, ipe Zengo!...

Diye bağırıyordu.

Mahkeme salonuna girerken, Zengo'nun bileklerindeki kelepçeyi çözdüler. Zengo, iki candarma arasında mahkeme salonuna girdi.

Söz savunmanın. Avukat ayağa kalktı, Öksürdü. Titrek, korkulu bir öksürüktü bu. Zengo'nun savunulacak hiçbir yanı yoktu. Bütün suçları, tanıklarıyla, kanıtlarıyla ortadaydı. Yalnız bilineni, yirmi cana kıymıştı. Daha bilinmiyeni kimbilir ne kadardı. Avukat, bir kurtuluş umudu olarak, Zengo'nun deli olduğunu ileri sürmüş, ama tıbbî gözlem altına alınan Zengo'nun deli olmadığı doktor raporuyla anlaşılmıştı. Avukatın, Zengo'yu savunacak gerçekten bir sözü yoktu. Cüppe kolunun bol yeni içinde kaybolan elini önce yargıca, sonra Zengo'ya çevirdi. Söze başladı:

— Pek muhterem reisim ve pek muhterem yüksek mahkeme heyeti... Müvekkilim mâsumdur. O'nun mâsumiyetini anlamak için temiz nâsiyesine, şefkatle bakan gözlerine bir nazar atfetmek kâfidir sanırım. Yüksek mahkemenizden rica ederim. Sanık mevkiinde bulunan müvekkilime dikatle bakınız. Kendisine isnad edilen bunca suç, bu mâsum, bu temiz, bu açık çehreden memul edilebilir mi? Hayır. Edilemez!

Avukat heyecanla konuşuyordu. Bu konuşması bir saat sürdü. Konuşurken sesini bir alçaltıp bir yükselterek harp telleri gibi titretiyor, bir hızlanıp, bir yavaşlıyordu. Ama bütün çabası boşa gitmişti. Sözlerinin hiçbiri, ne yargıçlarda, ne dinleyicilerde olumlu bir etki yaptı. Nasıl olsa Zengo'yu kurtaramıyacağını bilen Avukat, hiç olmazsa sanıktan aldığı parayı hak etmek için konuşmuştu. Yalnız bir kişi, avukatın sözlerinden büyük bir üzüntü duymuştu. Ağlıyordu. Bu adam, Zengo'ydu. Alnındaki fincan iriliğindeki gözü yaşarmıştı. Avukatına bakarken gülümsemeye çalışıyordu. Mahkeme, karar için bir ay geriye atıldı.

Zengo, salondan çıkınca avukatının elini öptü. Bütün hayatında, kendisine «iyi» diyen tek kişi bu avukattı.

Hapishaneden avukatına beşbin lira da-

ha gönderdi. Daha önce de çok para vermişti.

— Helâl olsun, böyle avukata helâl olsun... diyordu.

Yargıç kararını bildirdi: İdam... Zengo, avukatına bakıp gülümsüyordu. Hapishaneden avukatına ikinci kez beşbin lira daha gönderdi.

Karar Yargıtay'dan geldi: İdam onaylanmıştı. Zengo,

— Helâl olsun, böyle avukata helâl olsun... diyordu.

İdam kararı meclis'te de onaylandı. Zengo, gülüyordu, sevinçliydi. Zengo, bütün parasını avukatına bıraktı.

İdam sehpasına götürülmek için hücresinden alınırken Zengo,

— Helâl olsun, böyle avukata helâl olsun... diye söyleniyor, gülümsüyordu.

İTİRAF

O gün gazetelerin birinci sayfalarında üç adamın ayrı ayrı resimleri çıktı.

Birinci adam: Tramvayda yolculardan birinin cebinden 150 lira çalan yankesiciydi.

İkinci adam: O tramvayda cebinden 150 lirasını çaldıran.

Üçüncü adam: Parası çalınmamışken, «yankesiciler ceket cebimi kesip paramı çaldılar» diye yalan söyleyen.

Bu üç kişinin, gazetelerde ayrı ayrı yerlerde, ayrı haberlerin altında resimleri çıkmıştı. Onun için de okurlar bu üç kişi arasında nasıl bir ilişki olduğunu anlayamadılar. Oysa bu üç kişi arasında, çalınan paradan ötürü sıkı bir bağlantı vardı. Bu üç kişi arasındaki olay bir akşam üzeri, çok kalabalık, sıkışık bir tramvayda geçmişti.

Biz önce sırayla birinci adamdan başlayıp, sonra öbür ikisini, daha sonra da bu üçü arasında gelen olayı anlatalım.

Birinci adamın adı, Cemal'dir. Cemal Bey, elli dokuz yaşındadır. Kendisinden yirmi altı yaş küçük bir karısı vardır. Kadın, çirkin ve cadalozdur. Cemal Bey de tam tersine yumuşak, uysal biri. Çocukları yoktur. Karı-koca, gece gündüz kavga ederler. Daha doğrusu koca kavga etmez, kadın bir başına kavga eder durur. Kavgaya çanak tutmayan, bu güzelim kavgaya katılmayan kocasına büsbütün kızan, sinirlenen kadın da, en sonunda dayanamayıp, Cemal Bey'i bir iyice döğer. Cemal Bey'in karısından günde bikaç posta dayak yediğini bilmeyen konu-komşu yoktur. Herkes, zavallı Cemal Bey'e acır. Onun, can acısından nasıl bağırıp ağladığını duyan duyar, duymayanlar da duyanlardan dinler.

Gelgelelim, şu tramvayda parasını çaldıran ikinci adama. Kırk yaşlarındadır. Adı Hakkı'dır. Poliste, hapishanelerde, arkadaşları arasında Mengene Hakkı diye anılır. Böyle denilmesi, bikez cebinden parasını aşırmayı kafasına koyduğu adamın arkasını bırakmaması, mengene gibi sıkıştırıp, ne yapıp yapıp onun cüzdanını aşırması yüzündendir. Ünlü bir yankesicidir. Ünü öylesine yaygındır ki, nerde bir yankesicilik olsa, ilk o anımsanır ve sıksık enselenir. Buyüzden çalmadığı paralar için bile başının derde girdiği çok olmuştur.

Gelelim, gazetede resmi çıkan, cebinden parası çalınmamışken, paramı çaldılar diye polisi kandırmaya çalışan adama. Adı Musa'dır. Yirmi altı yaşında, İstanbul'a geçen yıl gelmiştir. Bir şirkette odacıdır. Eline çok az para geçtiği için sıkıntı çekmektedir. Üstelik evli, iki çocuk babasıdır.

Şimdi teker teker bu üç adamın, olayın geçtiği tramvayda nasıl buluştuklarını anlatalım.

Sabah uyanır uyanmaz, karısından o günkü ilk dayağını yiyen Cemal Bey, için için ağlamaktaydı. Karısı,

— Kalk, zırlayıp durma, git dükkânın kirasını al. Sonra da şu makine kayışından bir tane al, çabuk gel! dedi.

Ayaklı dikiş makinesinin kayışı kopmuştu. Karısı kopuk kayışı vermiş, bunun tıpkısını almasını istemişti. Cemal Bey'in, İstanbul'un şurasında burasında babadan kalma evleri,

dükkânları vardı. Onlardan aldıkları kirayla geçinirlerdi. Aldığı kiraları kuruşuna kadar karısının eline sayardı. O gün de karısı kira almak için onu dükkânlardan birine gönderiyordu.

Cemal Bey, korkusundan hop diye kalkıp giyinirken karısı,

— Sakın geç kalma, gebertirim! dedi.

Kapıdan çıkarken de arkasından,

— Paranın hesabını tam getir, yoksa kemiklerini kırarım! diye bağırdı.

Cemal Bey, elinde bir gazeteye sarılı kopuk kayış, önce gidip dükkân kirası 150 lirayı aldı. Sonra karısının ısmarladığı kayışı aramaya başladı. Karaköy'den Tophane'ye kadar her yeri aradı, bulamadı. Dükkâncılar gülüyorlar,

— Boşuna arama, bulunmaz, diyorlardı.

Bulamazsa karısı kemiklerini kırardı. Bankalar Caddesi'ni, Yüksekkaldırım'a dolaştı. Birisi,

— Belki Osmanbey'deki parçacılarda bulunur, dedi.

Gitti, bulamadı.

— Bir de Kasımpaşa'ya gidin!

Adres de verdiler. Gitti, bulamadı.

— Belki Beşiktaş'ta...

Gitti, bulamadı.

— Bir de Zeytinburnu fabrikasına gidin..

Akşam olmuş, Cemal Bey İstanbul'da fır fır dolaşmış, aradığı kayışı bulamamıştı. Saat 18... Artık hiç bir yere gidemezdi. Çünkü kayışı aramak için dolaşa dolaşa, otomobil, otobüs, dolmuş parası vermekten, o gün aldığı kira parası 150 lira bitmişti. Cebinde 25 lira kaldığı için, karısını inandıramazdı. Hem geç kaldığı için, karısından dayak yiyecek, hem 150 liranın hesabını karısına inandıramadığı için kemikleri kırılacak, hem de kayışı bulamadığı için sopadan pestili çıkacaktı. Sokakta kendi kendine,

— Hey Allahım, ben şimdi ne yapayım? Sen bana bir akıl ihsat et! deyip duruyordu.

Acaba intihar mı etseydi?

Cebindeki son 25 lirayla, evine gitmek üzere tramvaya bindi. Çok kalabalıktı, o da bir yere sıkıştı. İşte bu sıkışıklık içinde, Ulu Tanrı, istediği aklı hemen ihsan etti.

Cemal Bey,

— Eyvaaaah... paramı çarptılar! diye bağırdı.

Öyle bir bağırdı ki herkes birden korkuya düştü. Vatman da arabayı durdurdu.

Cemal Bey, karısının elinden başka türlü kurtulamazdı. Bir yankesici parasını çaldı, ortada para da yok, yankesici de... Cemal Bey de kurtulur gider.

Gelelim, bu olayın ikinci adamı ünlü yankesici Mengene Hakkı, bir ay önce bir hacı ağanın, içinde dört bin lira bulunan cüzdanının söğüşledikten sonra, başka hiçbir «işe» elini sürmemişti. Bu akşam da tramvaya zenaatini göstermek için değil, namusuyla Karaköy'e gitmek için binmişti. Tramvaya binmez, cepçilik yapmıyacağı zamanlar böyle kalabalık yerlere girmezdi ama, bu akşam ne taksi, ne dolmuş bulabilmiş, beklemektense tramvaya binmek zorunda kalmıştı. Kısacası, Cemal Bey'le bir tramvayda oluşları tam bir tesadüftü. Cemal Bey,

— Eyvaaah... paramı çarptılar! diye bağırdığı zaman, Mengene Hakkı tam onun yanındaydı. Ne yapacağını şaşırdı. Bu işi kendisinden bilecekterdi. Kaçsa yakalarlar, dursa yakalarlar. Mengene Hakkı, işte bu şaşkınlıkla, işlemediği suçu üstünden atmak için, Cemal Bey,

— Eyvaaah... paramı çarptılar!

Diye bağırır bağırmaz, o da arkasından,

— Evet, ben de gördüm, işte bu adam çaldı... diye bağırdı, Arkalarında duran adamın elini yakaladı.

Şimdi gelelim, bu olayın üçüncü kişisi Musa'ya. Musa o gün, hem de tramvaya binmeden az önce para çalmıştı. Ama çaldığı 150 lira değil, 100 liraydı. Tramvaydaki adamın parası değil, bir hemşehrisinin parasıydı.

Durumu açıklayalım. Büyük para sıkıntısı içinde olan Musa, o akşam işinden çıkınca görüşmek, hem de borç istemek için bir handa yatıp kalkan bir hemşehrisinin yanına gitmişti. Han odasının kapısı açıktı ama hemşehrisi içerde yoktu. Ceketi duvardaki çivide asılıydı. Musa birden şeytana uydu, çivide asılı ceketin cebini karıştırdı. Eline geçen bütün yüzlüğü cebine atıp sıvıştı. Hemşehrisi onun geldiğini görmemişti ya, parayı çaldığını nereden bilecekti. Sokağa çıkınca ilk geçen tramvaya atladı. Cemal Bey'le, Mengene Hak-

kı'nın bulunduğu tramvaya Musa'nın binmesi de işte böyle olmuştu. Mengene Hakkı'nın,

— Evet, ben de çalarken gördüm. Parayı bu çaldı! diye elinden yakaladığı adam işte bu Musa idi.

Üçü birden birbirlerinin yakalarından tutup bir karakolda girdiler. Cemal Bey'in 150 lirası çalınmış, Musa yankesici, Mengene Hakkı da tanık olarak... Bir polisle komiser onları dinledikten sonra, komiser muavinine,

— Benim nöbetim bitti, ben eve gidiyorum. Sen şu işi bitir, dedi.

Komiser muavini,

— Ne işi? diye sordu.

Kapıdan çıkmak üzere olan komiser şöylece elini uzatıp,

— Tramvayda bu, bunun parasını çalmış. Bu da görmüş...

Dedi, gitti.

Komiser muavini kapı arkasında civilere asılı coplardan birini aldı, Cemal Bey'e,

— Gel bakalım, ifadeni alacağım, dedi.

Cemal Bey'i sırtından bir odaya itip kapıyı kapadı.

Kapalı kapının arkasından, dışarıda kalan Mengene Hakkı ile Musa'nın duydukları şunlardı:

— Utan! Anlat bakalım, nasıl arakladın herifin cüzdanını?

— Kim? Ben mi?.. Bendeniz...

Bundan sonra, «Ay... Aman... Vallahi... Ben... Oof... Değil... Ayağının altını öpeyim... Vay!» gibi, kısa ve tek heceli sözler duyuldu ve sonra ses kesildi.

Komiser muavini oda kapısında göründü. Copu sol eline alıp, sağ avucunu tükrükledi. Sonra Musa'ya,

— Sen gel! dedi.

Musa içeri girdi. Kapı kapandı. İçerden yine kesik kesik sesler, tek heceli iniltiler, arada bir bağırtılar duyuldu. Sonra ses kesildi.

Odaya üçnücü giren Mengene Hakk'ıydı.

İfade işi bittikten sonra gazeteciler çağırılmıştı. Gazete fotoğrafçıları, Cemel Bey'in, Mengene Hakkı'nın, Musa'nın resimlerini çektiler. Bir komiser gazetecilere üçünün de daktiloda yazılı, imzalı ifadelerini okudu. Bu ifadelerindeki itiraflarına göre, Mengene Hakkı, tramvayda cebinden 150 lirasını çaldırmıştı. Polis, hemen hırsızı yakalamıştı. Bu, yankesici Cemal'di. Suçunu itiraf etmişti. Musa'ya gelince, onun da yazılı itirafına göre geçim sıkıntısı çekiyordu. Şirketten kendisine bir yere götürülmek üzere yüzelli lira verilmişti. Bu paranın elli lirasını harcamış, harcadığı elli lirayı yerine koyamıyacağı için, «Paramı çaldılar» diye yalan söylemişti. Komiser,

— İşte delil! ...diye Musa'nın üstünden çıkan yüz lirayı gazetecilere gösterdi.

Ertesi gün gazetelerden üçünün de ayrı ayrı resimleri çıktı: Yankesici Cemal, parası çalınan Hakkı, parası çalınmamışken «Çalındı» diye yalan söyleyen Musa...

İşte, gazetelerde resimlerini ayrı ayrı görüp de aralarında bir ilişki kuramayacağınız bu üç kişinin kısa serüveni budur.

EMİR KULUYUZ

Toros Ekspresi Haydarpaşa garına geldi Yolcu bekleyenler trenin pencerelerine, kapılarına koşuştular. İstasyon hamalları, pencerelerden sarkıtılan bavullara sarıldılar. Tren sarsıntısının yorgunluğundan, yol uyuşukluğundan kurtulan yolcular trenden inip sersemce bakışlarla karşılayıcılarını arıyorlardı. Kimisi de ellerinde sepetler, valizler, vapur iskelesine doğru gidiyordu.

Bu gürültü, on-onbeş dakika sürdü. Tren boşalmıştı. Kompartımanları temizlemek için üç kadın, ellerinde süpürge, faraş trene girdiler.

Temizliyici kadınlardan biri, arkadaşına,

— Burda biri var... dedi.

Üçüncü mevki kompartımanlardan birinden çok gürültülü horlamalar duyuluyordu. İki kadın kompartımanın kapısını açtıklarında içerde uyuyan üç candarma gördüler. Ama bu bilinen uykulara benzemiyordu. Candarmalardan biri, yere uzanmış, başı kanepenin altına girmişti. Öbür candarma peykedeydi ama,

onun da başı aşağı sarkmış, dizleri de yukarı dikilmişti. Üçüncü candarma, peykedekinin üstünde, iki büklüm kıvrılmış uyuyordu. Üç candarmanın horultusu korkunç bir gürültü olmuştu. Candarmaların tüfekleri de oraya buraya yuvarlanmıştı.

İki temizleyici kadın gülmeye başaldı. Kadınlardan biri,

— Heeeey, kalkın bakalım, burası Haydarpaşa... diye bağırdı.

Üç candarmadan üç horultudan başka ses duyulmadı.

— Heeey, kalksanıza be!...

Siyah başörtülü kadın, eindeki süpürgenin sapıyla , yerde yatan candarmanın ayağını dürttü. Candarma oralı değildi.

— Heyy, hadi kalkın, burası son istasyon.

Öbür temizleyici kadın, peykede uyayanı faraşla dürttü.

— Bunlar besbelli altı aydır uykusuz, uyanacakları yok...

İstasyon memurlarından birine söylediler. Memur geldi. Candarmaları dürttü, dürtükledi, sarstı, ama üçünü de bitürlü uyandıramadılar. İçlerinden biri,

— Su dökelim, uyanırlar... diye akıl verdi.

Önce kovadan avuçla yüzlerine su serptiler. Yine uyandıramayınca bir kova suyu üç candarmanın üstüne boca ettiler. Suyun etkisi görüldü. Candarmalar uyanıp yeniden uykuya dalmışlardı, horultuları daha da yükselmişti.

İstasyonun inzibat subayına haber verdiler. Başlarında inzibat assubayı ile iki inzibat eri geldi. Onların da çabalamaları boşa gitti. Üç candarma uyanmıyordu bitürlü.

Candarmaları, karga tulumba, trenden indirdiler, inzibat karakoluna götürdüler. Tüfeklerini karakolda alakoyup, cipe bindirdiler. askerî hastaneye kaldırdılar. Otuz yataklı bir koğuşa koydular. Gece de olmuştu. Koğuştaki hastalar, üç candarmanın horultusundan bitürlü uyuyamıyorlardı.

Candarmaları muayene eden nöbetçi doktoru hiçbirşey anlayamadı. Nabız, kalp normaldi, ateşleri de yoktu.

Uyanmayan üç candarmanın geldiği hemen hastaneye yayılmıştı. Başka koğuşlardaki hastalar da koşup, onları görmeye geliyorlardı.

Ertesi gün saat onbire doğru, horultular hafifledi. Saat onüçte, horultular büsbütün kesilince hademelerden biri,

— Bu kadar horlamaya horultu mu kalır, bütün horultuyu bitirdiler, dedi.

Saat onaltıda ilk uyanan kısa boylu candarmaydı. Uyanır uyanmaz.

— Aboooo!.. diye bağırdı.

Başına toplanan kalabalığa şaşkın şaşkın baktı, sonra yanında yatan arkadaşını dürttü.

— Ula Cemo... Gah ula Cemo...

Cemo uyandı, gerindi gözlerini oğuşturdu. Bir arkadaşına, bir çevresindeki kalabalığa baktı,

— Bura nire gurban? diye sordu.

Kısa boylusu,

Öbür yanında uyuyan üçnücü candarmayı dürttü:

— Ben n'eblem gardaş... dedi.

— Gah gardaş, gah bi bahah... Gah Temo...

Üçüncü candarmanın uyanışı, öbürlerininki gibi olmadı. Gözünü açmasıyla fırlaması bir oldu,

— Eskişehir'e vardık m'ola? diye heyecanla sordu.

Kısa boylusu da ona,

— Heyderbaşa m'ola? diye sordu.

Başlarına toplananlar onların şaşkınlığına gülüyorlardı. Candarmalar yatağa yatırılırken. elbiseleri çıkarıp alındığı için üçü de Amerikan bezinden yakası bağlı gömlek, uzun paçalı donlaydılar.

Son uyanan Temo, gözleri pırıl pırıl, cin gibi bir delikanlıydı. Bikaç kez başını sağa sola çevirip bakındı, nerede olduğunu anlamaya çalıştı. Sonra birden aklı başına gelmiş gibi,

— Mehkümler nirde gurbaan? diye bağırarak ok gibi fırladı, koğuşun içinde bir o yana bir bu yana dönmeye, aranmaya başladı. Onun, mahkûmların nerde olduğunu sormasıyla, öbür iki candarmanın da akılları başlarına gelmişti. Onlar da,

— Mehkûmlar nirde gardaş?

— Ulan mehkümler... Vay ervadını... Abo... diye şaşkın şaşkın bağırıp koğuşun içinde dört dönmeye başladılar. Biri pencereye atlarken, biri kapıya koşuyor.

— Mehkümler, mehkümler... diye bağırışıyorlardı.

Kaçan mahkûmları koğuşun içinde ararlarken daha uyku sersemlikleri geçmemişti. Neden sonra kısa boylusu,

— Cemo, tüfengim nirde gardaş? diye sordu.

Cemo da, olduğu yerde topukları üstünde döne döne,

— Benim tüfengin nirde yehu? diye bağırmaya başladı.

Temo, arkadaşına bakıp şaştı.

— Ula Cemo, senin urban nirde, ceketin pantulun nirde gurban? diye sordu.

Cemo, kendine bakıp, donpaça ortalıkta dolaştığını anladı.

— Gardaş, seninki nirde? diye sordu.

Üç candarma biraz toplanır gibi oldular. Temo, kendilerini güle güle seyredenlerden birine, ağlamaklı bir sesle,

— Mehkümleri gördin mi? Ecep gaçtı m'ola gurban? diye sordu.

Sonra üç candarma, ellerinden kaçan iki mahkûmu yakalamak için koridora doğru fırladılar. Önlemeseler, böyle don gömlek sokağa fırlayıp,

— Mehkümler... diye bağıra bağıra koşacaklardı. Onları güç yakaladılar.

Üç candarma şaşkın şaşkın bakıp, öylecene durdular. Sonra karyolanın üstüne oturdular. Cemo, başını iki avucu arasına almış, iki yana sallanıp duruyordu. Kısa boylunun dudağı bükülmüş, nerdeyse çocuk gibi ağlayacaktı.

Temo, durmadan,

— Vay, vay, vay bubam vay... diye yavaş yavaş söyleniyordu.

Neden sonra Cemo,

— Yandık buba... Mehkümler hırhız idi.. Bizi soydiler, kaçtiler... Biraz durduktan sonra - Bura nire gurban? diye sordu.

Hastalardan biri,

— Bura hastaane bilâder... dedi.

— Hangi memleket?

— İstanbul...

Cemo, Temo'ya sordu:

— Acep nasıl geldik ki?

Ben n'eblem Cemo?

Kısa boylusu, yardım dileyen bir sesle, oradakilere anlatmaya başladı:

— Başefendi iki mehkümü bize teslim etti. Kâğıtlarını virdi. Çok azılı iki hırhızdır, didi. Gaçar mi gaçar, didi. Uçar mi uçar, didi.

Cemo söze karıştı:

— Kelepçiği heç çüzmek yuh, didi.

Temo tamamladı:

— Eğer gaçcirirseniz, yandeniz, dedi.

Kısa boylusu anlattı:

— İskenderüm'den çimendifere bindik gurban. Gidiyk. Ben gapıyı duttim. Cemo pencereyi dutti. Çimendifer gidiy. Biz de içinde gidiyk. İçeri heç kimseyi goymiyk. Hırhızlar gonişiy. Cemo «Gonuşmak yuh, yassah!» didi... Hırhızın biri, «Niye gonuşmak yuh?» didi. Cemo da «Biz emir guluyik. Başçavişin emri bele» didi. Ben «Ula Cemo, bırak ki gonuşalar. Başefendi, gonuşmıyalar dimedi» didim. Cemo «Aman gurban, gonuşurkene gonuşurkene, bizi daldırır gaçarlar vallaha...» didi.

Mehkümün biri cuvereyi çıhardı. Temo «Gurban, cuvere içmek yuh» didi. Mehküm «Cuvere içilmemiş olmaz arhadaş» didi. Temo da «Biz emir guliyk gardaş, başçavişin emri bele» didi.

Mehkümün biri bir türki çığırmaya başladi. Ben «Türki yassah gurban, sesini kes» didim. Mehküm «Türkü çığırmamış bu yol bitmez arkadaş» didi. «Biz emir guliyk, bize verilen emir bele gurban» didim. Cemo «Bırak ki türki çığıralar» didi. «Türki çığırırkene çığırırkene bizi daldırırler, gaçerler gardaş» didim.

Çimendifer gidiy... Bi istosyondo duriy. Gene galhıp gidiy. Mehkümün biri ötekine bir hekâye ağnatiy. Cemo «Gonuşmak yassah gardaş, gonuşmah yuh» didi. Mehküm «Gonuşmamış bu yol bitmez» didi. Cemo «Biz emir guliyk, bize emir bele» didi.

Mehkümler susiy... Çimendifer gidiy. Biz de çimendiferin içinde gidiyk. Çimendifer bi istosonda duriy. Biz de duriyk. Mehkümün biri, «İstosyondan su içek» didi. Temo «Su içmek yuh, yasasah» didi. Mehküm «Su içmemiş olmaz» didi. Temo «Biz emir guliyk... Bize emir bele» didi. «Bırah ki su içeler Temo» didim. Temo «Yoh gurban, su içerken bunlar gaçer» didi.

Çimendifer gidiy. Biz de içinde gidiyk. Çimendifer duriy. Biz de içinde duriyk. Bahtım, mehkümün biri uyiy. Temo aldırmiy, Cemo al-

dırmiy. Herifi dürtikledim, «Uyumah yuh gardaş, uyumah yassah» didim. Mehküm «Uyumamış bu yol tükenmez arhadaş» didi. «Biz emir guliyk, bize emir bele» didim. Temo «Birah ki uyuyalar» didi. «Uyurkene uyurkene biz' de uyutur, gaçer bunlar gurban» didim.

Çimendifer gidiy... Biz de gidiyk. Çimendifer duriy, biz de içinde duriyk. Çimendifer galkiy, biz de galkiyk.

Gece bastırdı. Mehkümün biri esniy. Temo «Esnemek yuh arhadaş» didi. Mehküm «Esnememiş bu yol tükenmez» didi. Temo «Biz n'idek gardaş, biz emir guliyk. Bize emir bele» didi.

Çimendifer duriy. Mehkümün biri «Şurdan bişey aladak da yiyek» didi. Cemo «Yemek yassah gurban, yemek yuh» didi. Mehküm «Yememiş bu yol gidilmez» didi. Cemo «Biz n'idek gardaş, başçavişin emri bele» didi. Cemo'ya «Ula bırah, herifler yiyeler» didim. «Pencereden ekmeği alırkene gaçer bunlar gurban» didi.

Çimendifer gidiy. Biz de gidiyk. Mehkümler susiy. Biz de susiyk. Mehkümün biri «Su tökesim geldi» didi. Ben «Su tökmek yassah» didim. «Böyüğü geldi gardaş» didi. «Böyüğü güççüğü yassah» didim. «Su dökmemiş olmaz» didi. «Biz ne yapah gardaş, bize emir bele. Emir guliyk» didim.

Çimendifer gidiy, biz de gidiyk. Çimendifer duriy, biz de duriyk. Mehkümler gonuşmiy, biz de gonuşmiyk.

Mehkümün biri ötekine, bir işmar geçti. Ben de Cemo'ya, «Aman Cemo, herif gaçiy mi ne, göz etti» didim. Tüfengin emniyetini düşirdim. Mehkümün biri ötekine «Sen gaç esrer cuveresi içersin?» dedi. O da «Beş esrer cuveresi sarmayışın başım dutiy» didi. O da ona «Esreri irçek gısmı içer, sen beş cuvere içemezsin» didi. O da ona «Beş değil, igirmi esrer cuveresi bilem içerim» didi. Öteki de «Esreri irçek içer, ben sekizen esrer cuveresi içmeyişin, gafam dutiy» didi.

Bizim Cemo ordan, «Eyledir, esreri irçek gısmı içer» didi. Temo da «Ben, esreri içmem. Ne gadar içsem az geliy. Ben esreri yirim» didi. Ben, «Ula Temo, bu esrer ne ki? Bizim memlekette esrer nirde?» didim. «Sen bilmezsin gurban, irçek gismi içer» didi. Gafam gızdı. «Kim bilmir? Ben mi? Ula ben sabah ahşam esrer içmez miyim? Sen benim kadar esrar içebili misin? dedim.

Kısa boylu candarmaya Temo,

— Yuh gurban... sen onu bana değil, Cemo'ya didin. Eyle değil mi Cemo? dedi.

Cemo,

— Ben igirmi esrerli cuvere içerim dimedim. Ben on cuvere didim... dedi.

Kısa boylu candarma anlatmasını sürdürdü:

— Mehkümün biri, «Eyle isem, birer cuvere sarak da içek...» didi. Cemo «Ben içmem» didi. Temo «Niye gardaş, içek» didi. Cemo «Ben içincek size galmaz gurban: Bir başlayıncak çoh içerim» didi. Mehküm «Bizde çoh var» didi. Cemo «Ben esreri içmem, yirim gardaş. Başladım mı, bi okka yemeyincek kafamı bulmam» didi. Mehküm «Yi bubam yi... Canın sağ ola, sen esrer yi. Bizde çok» didi. Cemo, hop deyi esreri yutdi. Öteki mehküm, bize cuvere sardı. Temo «İçine esreri az kodun gurban, doldur doldur da içek, kafayı dutak» didi. Mehküm cuvereyi yahdı. Bi nefes çekti, Temo'ya verdi. Temo cuvereden bi nefes aldı, bi daha aldı. Mehküm «Bu cuvere elden ele dolaşır» didi. Cemo «Bizde usül bi gişi içer gurban» didi. Mehküm bir cuvere daha sardı. O zamanacak Cemo cuvereyi tüketti. Yeni cuvereyi mehkümden aldı. Bi cuvere de ben yahdım. Bi topah esreri yudan Temo, «Bi cuvere de bana yahın» didi. Bi cuvere de o yahdı.

Fosur fosur içiyk. Çimendifer gidiy. Biz de çimendiferin içinde gidiyk. Çimendifer bi istosyonda duriy. Biz de duriyk. Çimendifer galhiy, biz de galhiyk. Temo bi türki çığırmaya başladı: «Hoş bileeezik hoş bileezik, golları nazik. Ben yarimden ayrı düşdüm, voy bana yazıh...»

Cemo da türkiye başladı: «Cemo gül açanda gel, bahçayı dolan da gel. Bahçeden gelemezisen, pencereden gaç da geel, vay Cemo vay Cemoo Cemile...»

Çimendifer gidiy, biz de gidiyk. Çimendifer duriy, biz de duriyk. Cemo gül açanda gel, bagçayı dolan da gel... Çimendifer bi istosyonda duriy. Mehküm inip su içiy. Bize de su getiriy. Ben de başladım türkiye: «Bir ayağında mesti var, mesti vaar, mesti vaar, mesti vaar ...Bir ayağında...» Çimendifer gi-

diy. Mehkümler su tökmeye gidiy. «Diyarbahır şad ahar, Mardin Musul'a bahar...» Çimendifer duriy. Biz de duriyk. Mehküm inip istosyondan kelle aliy, bişik kelle. Kelleye esrer ekiy, kelleyi yiyik. «Hoş bilezik hoş bilezik... Golları nazik...»

Cemo soriy: «İki mehküm yoh miydi gurban?» Mehkümler olmuş üç. Çimendifer gidiy. Biz de gidiyk. Cemo soriy: «Bu mehkümler iki değil miydi gurban?» Mehkümler olmuş dört... «Bir ayagında mesti vaar, mesti vaar, mesti vaar...»

Temo soriy: «Bu mehkümler iki degil miy di gurban?» Mehkümler olmuş beş. «Cemo gül açanda gel, bagçayı dolan da gel... Vay Cemo, vay Cemo Cemileee...» Çimendifer gidiy, meh mehkümler çoğaliy. Biz oriya sığmiyk. «Bir ayağında mesti var... Mesti var, mesti var...» Temo «Esreri irçekler içer. Ben memlekette iki yük esrar içerim» diy. «Bir ayagında mesti var, mesti vaaaar...» Çimendifer gidiy, biz içinde gidiyk...

Temo, kısa boylu candarmanın sözünü kesti, birden bağırdı:

— Ula gurban, çimendifer gitmiy... mehkümler gidiy, biz galiyk gardaş...

Kısa boylu candarma,

— Biz uyuyik gurban, didi, çimendifer gidiy, mehkümler gidiy, biz galiyk... Biz galiyk gardaş...

Kısa boylu candarma nerdeyse ağlayacaktı. Temo, başı iki avucunun arasında iki yana sallanıyordu. Cemo,

— Çimendifer gidiy, biz gitmiyk... Çimendifer gidiy, biz gitmiyk... diye söyleniyordu.

AĞZIYLA KUŞ TUTAN ADAM

Kalkan tramvayın ikinci arabasına zor yetiştim. Arka, kapının basamağına atladım. Bir elimde çanta, öbür elimde paket vardı. Yolculardan biri dirseğimden tuttu, kendimi yukarı çektim. İçerisi çok kalabalıktı. Birbirimizin üzerinde gidiyorduk. Bir zaman konuşulmadı. Sonra tektük konuşmalar oldu. Daha sonra iki kişi konuşup, öbürleri dinlemeye başladı. Konuşan, «Ağzıyla kuş tutan adam» dı. Tramvayın arka aralığında herkes onu dinliyor, arada bir de öğrenmek istedikleri, bilmedikleri bişey olursa soruyorlardı. Soru daha tamamlanmadan «Ağzıyla kuş tutan adam», lâf, soranın ağzına tıkıp, «Haa, ona gelince..» diyerek tıkırtıkır anlatmaya başlıyordu. Herşeyi, ama herşeyi biliyordu.

«Ağzıyla kuş tutan adam»ı inceledim. 45-50 yaş arasında görünüyordu. Elbiseleri ne eski, ne yeni sayılır. Kravatsız gömleğini, karısı yada kızı dikmiş olabilirdi. Ben onu bir odacıya benzettim. Ama şöyle bir odacı değil, yirmi-otuz yıllık birçok değişik yüksekçe kişilere odalıcılık yapmış biri... Anlattıklarına bakılırsa, uzun yıllardan beri hergün birkaç gazeteyi, başyazılarından son sayfalardaki son ilânlara dek okuyor olmalı. Bunlar, daireye bedava gelen gazeteler olacak. Okul yüzü gördüğünü sanmıyorum.

«Ağzıyla kuş tutan adam»ın hergün nasıl gazete okuduğunu gözümün önüne getirmeğe çalıştım. Uzun koridorda, arkası duvara dönük, bir iskemlede oturur. Bir dirseğini koridorun geniş penceresi içine dayar. Reçetesiz gözlüğünü takar, gazeteye ta başından başlar. Heceleye heceleye, dudaklarını kıpırdatarak, fısıltılı bir sesle gazeteyi okur. Böyle ağır aksak okuduğu için de, her okuduğunu sindirir, ezberler. Beş, altı satır söktürünce ya zil çalar, ya karşısında oturduğu kapının üstündeki renkli ışık yanar. Gazeteyi pencere içine, gözlüğünü cebine koyar, odaya girer. Dönüşünde gazeteyi alır eline, gözlüğünü takar, gazetede kaldığı yeri bir zaman arar. Bulur. Yeniden sesli sesli okumaya başlar. Bu hergün böyle akşamacak sürer.

Tramvayın arka aralığındaki «Ağzıyla kuş tutan adam» ın konuşmaya ne zaman nasıl başladığını ayırt edemedim. Ben, konuşmasına kulak kabarttığım zaman o, aralığı dolduran kalabalığa Marilyn Monroe'yu anlatmaktaydı.

— Bellediğin karılardan değil arkadaş.

Her bi artiz nâmehremini er kişiye açar, gel gör, bu kari akıllı.

— Yaaa, akıllı demek?...

Bunu soran, yolculardan biriydi.

— Akıllı ya ...Akıllı olduğu şurdan belli, yaşlı bi herifnen evlendi bir, bir de saniyen erkeğin en cinsini seçti.

— Kiminle evlendi?

— Bu efendiim, çok menşur bir romancıynan evlendi. Herif bi roman yazıyor, okuyan ağlıyor.

— Ağlıyor ha...

— Hemi de nasıl... Bir sayfa okudun mu, ağlamamanın mümkünü yok. Herifin kaleminden *kan* damlıyor arkadaş. Taş olsa dayanamaz, herif öyle roman yazıyor.

— Aşkolsun... Herife de, karıya da aşkolsun.

— Marinin Munru, işte bu herifnen evlendi. Sonra bu herifi, zinci işinden Ameriga'da mahkemeye çektiler.

Bir yolcu,

— O zenci işi ne? diye sordu.

«Ağzıyla kuş tutan adam» şöyle bir kasıldı, geriye doğru kaykıldı, tramvay aralığındaki sıkışmış yolculara üstten bakarak,

— Haa, o zinci işine gelincek, dedi, o iş başka bi iş... Ameriga'nın başvekili, ben, diyor, hiç bi zinciye üniferiste muhtariyetliği tanımıyorum, diyor. Zinci milleti de, vay ne demek olsun, en namlı boksörleri biz yetiştirelim de, en memşur atletikler bizden çıksın da, Amerigan sancağını olimpiyat direğine çektirelim de, sen daha ne demeye bize ünifersite muhtariyetliği tanımayasın diye muhalefete geçip, efendime söyliyeyim, Birleşmiş Milletlere protesto çekiyorlar.

— Amerika'nın yaptığı ayıp şimdi.

— Efendim, işin aslı başka. Ameriga'nın başvekili, hep misavat üzerine olsun diyor. Zincisi zinci mektebine gitsin, diyor. Çünkü bu Ameriga'da bizdeki muhalefet gibi, bi «Gulu-Glan» diye bir cemiyet var.

— Nedir o cemiyet?

— Haaa, o cemiyete gelincek... Bu Gulu-Glan cemiyetinin âzaları, gündüz uyuyor, gece garanlığı bastı mıydı, başlarına yatak çarşafı geçirip, hortlak misali ortaya dökülüyor. Nerde bi zinci bulursa, zincinin soluğunu kesiyor.

— Zenciler bişey yapmıyor mu?

— Haaa, o meseleye gelince... Zinci milleti de tanhada bir gart Amerigan avradı gördü mü, hümüğüne binip, zinci milletinin intikamını alıyor.

— Desene ki onlar bizden beter.

— Haaa, beterliğine gelince... Her bir milletin kendine mahsus bir derdi var.

— Valla doğru... Peki, bu Marlin'in kocası ne demeye zencileri koruyor? O da mı zenci?

«Ağzıyla kuş tutan adam» bir göz kırpmasıyla düşündü, sonra,

— Halis kan zinci değil, dedi, biraz gırmalık var ama, halis zinci değil. Hattâ geçenlerde bi zinci, bi Amerigan garısından bi dolar çaldı deyi zinciyi eletrik sandalyasına oturtmaya hüküm giydirdiler.

— Bu elektrik sandalyesi ne?

— Haaa, sandalyaya gelincek... Bu sandalya, efendime söyliym, bizim gurşuna dizmak gibi. Veyahut, de ki, asmak... Amerigalıların yüreği yufka, adamı ayakta öldürmüyorlar.

— Allah Allah...

— Evet... Medeniyet başka şey canım. Adamı oturduğu yerde, haberi bile olmadan öldürüyorlar.

— Demek yorulmasın diye... Bir dolar için ha?...

— O dolar işine gelince... Bu dolar denen para dünyanın en kıymetli parası. Biz de paramızı dolara ayar ettik. Eskiden bir dolar bizim paramıznan karaborsada onbeş lirayken, şimdi ayardan sonra, yirmi liraya çıktı. Karaborsa ortadan kalktı.

— Nasıl kalktı?

— Yahu arkadaş, hökümet karaborsanın üstüne çıktı. Daha karaborsa kalır mı?

— Bu dolar, franktan da yüksek mi?

— Haa, frank işine gelince... Frank demek Fransızın parası. Bu Fransa'da bi Mareşal Dökol var. İkinci Harbi Umumi'de Fransa milleti, bu Mareşal Dökol'un dediğini dinlemedi. Eğer bi dinlemiş olsaydı. Fransa Mısır'dan tut, Cebeli Tarık'tan dolaş, Cezayir'i mezayiri hep alacaktı. Ama Fransızlar dinlemediler. Sonra efendim, Alamanlar, Fransızları bastırıp da, şeydince, Fransızların aklı başına geldi. Mareşal Dökol'a «Aman gel, başı-

mıza geç!» dediler. Mareşal Dökol da «Ya anayasayı değiştirin, ya da başınıza geçmem...» dedi.

— Peki, frank n'oldu?...

— Franga gelince...

O sırada başka biri,

— Demek Fransa'da da anayasa var? diye sordu.

«Ağzıyla kuş tutan adam» ona döndü:

— Her milletin, dedi, iyi kötü bi anayasası olacak.

— Peki, neye değiştiriyorlar?

— Haa, deniştirmeye gelince... Fransa'da ahlâk kalmadı. Ahlâk kalmayınca, anayasayı deniştirip, milleti sıkıya sokacaklar ki, kimse bi yolsuz iş yapmasın...

— Demek Fransa'nın ahlâki bozuldu?

— Bozuldu. Sor ki neye bozuldu... Hep bu turistten. Çünkü Fransa'ya çok turist gidiyor. Fransız kadınları da turist gelsin diye açık saçık giyinmeye, gezmeye başladılar. O sebeptene ahlâk bozulunca Frank da düştü. Frank düşünce Dekol iş başına geldi.

Yolculardan biri,

— Şimdi anladım, dedi, velâkin bu Amerika'nın yaptığı ayıp. Koca millet atomu bulmuş da...

— Atom meselesi başka...

— O nasıl?

— Efendim bu atom, parmak kadar küçük bişey. Velâkin ilkin. Alamanlar buldu.

— Alamanlar da yaman ha...

— Alamanlara gelince... Bu Alamanlar atomu buldular bulmaya ama, işletemediler. Hitler az daha dişini sıkıp da dayansaydı, atomu işletmeye açacaklardı. Sonradan Amerikalılar Alaman âlimlerini, bütün atom pavlikalarıynan Amerika'ya götürdüler.

— Patlattılar değil mi?

— O patlama işi ayrı... Patlamaya gelince, Amerigalılar Caponlara ya adayı bize verirsiniz ya otumu patlatırım, dedi...

— Caponlar adada mı?

— Adada... Capon milleti hep su üstünde. Caponya adalık bir yer... Sonra efendim...

Yolculardan biri sordu:

— Kore işi nasıl oldu?

Bir de baktım, son durağa gelmişiz. Erenköy'de inecektim. «Ağzıyla kuş tutan adam»a dalıp, Bostancıya kadar gelmişim. Tramvaydan indik. Yolcular hep dağıldılar. «Ağzıyla kuş tutan adam», yanındakilere,

— Haaa... Kore işine gelince... diyordu.

Ben de geldiğim yolu geriye gitmek için başka tramvaya bindim. Yolda, okumanın ne yararlı bir iş olduğunu düşündüm. Okuyan, herşeyi biliyor. Kendi kendime,

— Haaa... Okuma işine gelince... diye söylendim.

TİTİZ KADIN HASN'ANIM

Bir dostumun evindeki toplantıdaydım. Kadınlı, erkekli yirmi kişi kadar vardık. Çoğuyla bir kadın çok dikkatimi çekmişti. «Cami yıkılmış ama mihrap yerinde» denilen kadınlardandı. Kırkını, belki kırkbeşini geçmiş, ama genç kızlara değişilmeyen, olgun güzel bir kadındı. O da bakışlarını benden ayırmıyordu. Daha dikkatli bakınca, kadını bir yerlerden tanıdığımı anladım, ama nerden, nasıl tanıdığımı çıkaramadım. Birisi iyilik edip beni şu kadınla tanıştırsa diye içimden geçirirken, yanıma gelen evsahibi kendiliğinden bu iyiliği yapıverdi:

— Tanışmıyorsunuz galiba... Hasn'anım. Ziya Bey...

El sıkıştık. Tanıştığımıza memnun olduğumu söyleyince kadın gülmeye başladı.

— Sizinle galiba tanışıyoruz ama, nerden hatırlayamadım... dedim.

Bu sözüme kadın kahkahalarla güldü.

— Nerden tanışıyoruz? diye sordum.

Kadın gülmekten koltuğa yıkıldı. O'nun kahkahalarına, öbür konuklar da başımıza düştüler. Gülmekten gözlerinden yaş gelen kadın, epiy güldükten sonra,

— Biz karıkoca değil miydik? Sizinle bir

yıldan uzun evli kaldık... dedi.

Orda toplananlar da kahkahayı bastılar. Yüzüme ateş bastığını duydum.

— Bir ipucu verir misiniz lütfen... diye nerdeyse yalvarmaklı oldum.

Kadın,

— Ben Hasna, dedi, hani «N'olur, bir pazar günü şu koltukta pijamamla oturup çayımı içerken gazetemi okuyayım!» diye yalvarırdın...

İki yumruğumu birden başıma vurup,

— Hay Allah, Hasna... diye bağırdım. Beni istakoz gibi kaynar sularda haşlayan Hasna!...

O sıralar ya yedinci, ya sekizinci karımdan ayrılmıştım. Ayrıldığım bütün kadınları hatırlayamıyordum. Hasna'nın kaçıncı karım olduğunu bile kesinlikle bilemiyordum. Adı Hasene'ydi. Herkes ona «Has'anım!» dediği için, adı Hasna kalmıştı.

Hasna'yla nasıl evlenip, sonra nasıl ayrıldığım belleğimde canlandı.

Beni, maceracının biri sanacaklar diye, bu denli çok evlendiğimi herkese söylemekten çekiniyorum. Gerçekten macerasever olsaydım, başıma bunca evlilik derdi açtıktan sonra olsun, artık bir daha evlenmez, bekârlığın tadını çıkarmaya bakardım. Oysa ben her evlenişimde, yaşamımın sonuna dek hep o kadınla birlikte, «Bir yastıkta kocayın» dedikleri gibi yaşamak niyetindeydim. Evlenirken, ayrılmayı, boşamayı, boşanmayı hiç düşünmüyordum. Ne yapayım ki, yaşam çizgim, yazgım, beni bir kadın kolleksiyoncusu yapıp çıktı.

Başımdan geçen bunca nikâhtan sonra bile arkadaşlarım - eksik olmasınlar - beni ille de evlendirmek için üsteliyorlardı.

Son boşandığım karım, öyle dağınık, savruk, pasaklıydı ki, böylesinden canım çok yandığı için, evleneceğim kadının düzenli, derli toplu, temiz, titiz bir kadın - kadıncık olması elverirdi bana.

Bir yakın arkadaşım evlenmem için Hasna'yı salık verdi. Arkadaşımın da, karısının da, Hasna'yı bütün tanıyanların da söylediklerine göre, temizlikte, titizlikte, düzenlilikte Hasna'nın üstüne bir kadın daha olamazmış, hatta bu konularda dünyada bile bir eşi-benzeri zor bulunabilirmiş. Öyle temizmiş kiiii, öyle titizmiş kiii... Anlata anlata bitiremiyorlar, öve öve göklere çıkarıyorlardı. Yalnız... Evet, yalnız? Başından iki nikâh geçmişmiş, benimle evliliği. üçüncü nikâhı olacakmış. Böyle bir kadınla evlenmek ister miymişim? «Beni güldürmeyin» dedim. Benim başımdan geçen nikâhların, ben artık sayısını bile şaşırmışım.

Evlenmemi salık veren arkadaşımın evinde Hasna'yla tanıştık. Hani eskilerin «hasna - müstesna» dedikleri güzel kadınlar vardır ya, Hasna işte öyle güzel bir kadın. Güzel mi güzel, kaşla göz, gerisi söz... Bana göre de genç... Sözü-söyleyişi yerinde, uyanık, aydın bir kadın. Üstelik kendi evi de varmış. Anlaşır da evlenirsek. O'nun evinde oturacağız.

Böyle bir kadın benimle hiç evlenir mi! Bana hiç olası görünmüyordu: ama şaşılası şey, Hasna benimle evlenmeye razı oldu.

Daha bu, Hasna'yla tanışmadan önceleriydi. Kadından yana şansım olmadığını anlamış, artık hep bekâr yaşamaya karar vermiştim. İşte o günlerden bigün Karaköy'den vapura binmiş, Kadıköy'e geçiyordum. Vapurda nice zamandır görüşmediğimiz bir eski arkadaşımla karşılaştık. Şurdan burdan konuşurken, hanımının da nasıl olduğunu sordum. O da bana,

— Hangisini soruyorsun, bu şimdiki altıncı evliliğim... dedi.

Kendime benzer birisini bulmuştum. Ama rekor yine bendeydi. Evliliklerimin sayısını söylemeden O'nun ağzından lâf almak için, beş kez evlenip ayrıldıktan sonra, altıncı evliliği yapmaya nasıl cesaret edebildiğini sordum.

Bir kahkaha attıktan sonra,

— Evlilikte nasıl mutlu olunacağını ancak yeni öğrendim de bu yüzden altıncı evliliğimi yaptım... dedi.

— Daha önceki evliliklerinde mutlu olamadın demek?

— Beş evliliğim de de evimiz bir cehennemdi: biz de kedi-köpek gibi boyuna karımla didişip dalaşıyorduk. Buyüzden de onlardan ayrıldım.

— Demek, bu eşin çok iyi.

— Yok yahu, bu hepsinden beter.

— Öylese nasıl mutlu oluyorsun?

— Evet, mutluyum. Mutluluğum, karım-

dan gelmiyor ki, benden geliyor. Kadınları düzeltemeyeceğimi bunun elimde olmadığını anlayınca, kendimi düzelttim. Bu son karıma karşı davranışımı değiştirdim. Ben eskiden, kadın haklarını savunan, kadını erkekle eşit sayan bir insandım. O zamanlar, bana göre bir insan, kadınla erkek birleşince tam olur, bütünleşirdi. Tekbaşına erkek de, kadın da yarım insan sayılırdı.

Arkadaşıma,

— Ben de tıpkı böyle düşünüyorum, dedim.

— Hah, öyleyse hapı yuttun demektir. Evli misin?

— Hayır.

— Sen bu kafayı değiştirmedikçe sakın evlenme. Yoksa yandığın gündür.

— Neden?

— Ben her evlenişimde, evlendiğim kadınları inceledim. Neden mutlu olamadığımızı araştırdım. Sonunda şu kanıya vardım: Biz, kadınları kendimiz gibi sanıyoruz, yani bizim gibi insan sanıyoruz.

— İnsan değiller miymiş?

— Değiller ya... Kadınlar, insanın dişisi değil, büsbütün insandan ayrı bir yaratık türü. Yalnız insan biçiminde yaratıldıkları için, biz onları insan sayıyoruz. Oysa apayrı yaratıklar onlar. İnsan biçiminde yaratılmış, ama insan olmayan, insandan başka, bambaşka şey kadın... Bizi yanıltan da bu. Bu gerçeği en sonunda anlayınca, şimdi altıncı karımla çok iyi geçiniyorum. Karım, benim için bir insan değil, belki bir melek, belki bir huri, belki adı konmamış güzel bir yaratık. Bir yanılıp da O'nu insan sansam, işte o zaman yandım.

— Yani nasıl davranıyorsun karına?

— İnsanmış gibi değil. Öyle olunca da hiç kızmıyorum söylediklerine, yaptıklarına aldırmıyorum. O'na dertlerimi açmıyorum. Param var mı, yok mu, söylemiyorum. O da benim için kulköle oluyor. Sekreterim gibi çalışıyor, arkadaşım gibi yardım ediyor, hizmetçim gibi iş görüyor, eşim olarak evişlerini yapıyor. İşte evlilikte mutluluğun sırrı bu...

Arkadaşımın söyledikleri elbet doğru olamazdı, ama kendisi bu söylediklerine gerçekten inanmıştı. Ben de arkadaşımın sözlerinin etkisinde kalmadığımı söyleyemem. Bir daha evlenirsem, arkadaşımın bu öğütlerini tutacaktım. Demek karım, belki bir huri, belki de melek, belki adı konmamış insan biçiminde, ama insan olmayan bir yaratık... Ve mutlu olacaktım. İşte bu kararı aldıktan sonra Hasna'yla evlenmeye karar vermiştim.

Ah bendeki kafa! Kopasıca kafam benim. Böyle güzel, böyle aydın, sözü söyleyişi yerinde bir kadın, neden iki kocadan ayrılmış diye sormak yok mu? Bu adamlar deli miydiler de, bu bulunmaz kadını boşadılar? Daha evliliğimizin ilk gecesi, Hasna'nın neden iki kocadan ayrıldığını anladım ama, artık iş işten geçmişti. Bir erkek, evliliğinin ilk gecesini elegüne anlatmaz, ama bizim ilk gecemizin bile anlatılmayacak örtülü bir yanı olmadığından açıklamakta hiçbir sakınca görmüyorum.

Daha ilk akşam... Nikâh dairesinden Hasna'nın evine döndük. Eksik olmasınlar eş-dost daha nikâh dairesinden çıkar çıkmaz bizi karımla başbaşa bırakmışlardır. Çantasından çıkardığı anahtarıyla Hasna, evinin kapısını açtı, içeri girdi. Ben de adımımı atacaktım ki... Ayağımın birini kaldırmamla, cankurtaran arabasının düdüğü gibi acı bir feryat yükseldi:

— Amaaan! Dur! Sakın girme! Kıpırdama! Orda kal!

Ayağımın biri havada donakaldım. Birden arkadaşımın verdiği öğütleri aklıma getirip, Hasna'yı insan yerine komadan evden içeri dalmayı düşündüm ama, öyle cırlak bağırmıştı ki, ne yapacağımı şaşırmıştım. Ben öyle bir ayağım havada ikircimli beklerken elinde terlikle geldi. Yaramazlık etmiş bir çocuğu azarlar gibi, arka arkaya bikaç kez,

— Çıkar, çıkar! Üstünde ne varsa hepsini çıkar! diye haykırdı.

Ayakkabılarımı çıkarıp önüme koyduğu terlikleri giydim. Sokak kapısını örtmek için elimi uzatırken yine cıyak cıyak haykırdı.

— Tutmaaaa! Dokunmaaaa! Ellerin kirli, elini ayakkabıya sürdün. Kapıyı kirleteceksin, dokunmaaaa!

Evin girişinde kalakaldım. Yine bikaç kez tekrarlayarak haykırdı:

— Soyun dedim, soyun çabuk, soyun!

Öyle bir buyuruyordu ki, kendimde karşı koyma gücü bulamıyordum. Soyunmuş, dongömlekle kalmıştım. İşaret parmağını da uzatıp göstererek,

— Hadi bakalım, önce doğru banyoya! diye buyurdu.

Evet, altıncı evliliğini yapmış arkadaşımın dediği gibi, insan yerine koyup sözlerine aldırmayacaksın ama, sabrın da bir sınırı var. İnsan ilk evlilik gecesinden önce yıkanmamış olabilir mi! Biraz sertçe,

— Daha sabahleyin hamama gittim, dedim.

Ah diyemez olsaydım. Ben öyle der demez, saçını başını yolarak sesi çıktığınca haykırmaya başladı:

— Neee? Hamama, çarşı hamamına, öyle mi? Nasıl gittin o pis çarşı hamamına? Uyuzun, kelin, körün, akarcalının, kokarcalının, sıracalının, yaralının gittiği hamama? Hiç iğrenmedin mi? Eyvah! Artık senin kırk su şartlanmam gerek. Kaynar sularla kırk su yıkan sabunlan ki hamamın pisliği üstünden akıp gitsin!

Bunları söylerken suratını öyle bir iğrençlikle buruşturuyordu ki, O'nun etkisinde kalarak, ben de kendimi sanki hamama gitmemişim de, lâğama düşmüşüm gibi pis sanmaya başladım.

— Daha duruyor, hadi banyoya, banyoya!

Hep arkadaşımın sözlerini hatırlayıp «Kadındır, aldırma, kızma boşuna...» diye içimden geçiriyordum.

Hiçkimse böyle bir evlilik gecesi geçirmemiştir.

Don-gömlekle Hasna'nın önünden geçip banyoya girdim.

Ben bu aşırı temizliği, ilk evlilik gecemize özgü sanıyordum. Oysa her gece aynı belâya uğruyordum. Üstelik evliliğimizin üstünden birkaç gün geçip birbirimize alıştıktan sonra, kendimi yıkadığıma güvenmiyor, ben yıkanıp tam banyodan çıkarken,

— Olmamış, olmamış. Dur, biriki su da ben yıkayım! diye banyoya dalıyordu.

Başımdan aşağı kaynar suları boca ederdi. Haşlanırdım. Can acısıyla,

— Yandım anam, yandım! diye bağırırdım.

Döşeme tahtalarını kazımak için kullanılan bir tel fırçayı eline geçirir, onunla hem sırtımı kazır, hem de biyandan kaynar sular dökerek beni haşlardı. «Amaan!» dedikçe amanım göklere yükselir, ama Hasna'nın elinden kurtulasım olmazdı. Bir saat mi, iki saat mi, beni tel fırçayla kazıyıp rendeleyip, kaynar suda ıstakoz gibi haşladıktan sonra da işkencesi bitmezdi. Bu kez bi şişe alkol, bir paket pamukla, cayır cayır yanan derimi silerdi.

— Su, suuuu! diye yalvarırdım.

Ama getirdiği su hastane hastane kokardı, içilmezdi. O evde ilk su içişimde,

— Bu ne biçim su, ilâç kokuyor... dediğimde, Hasna,

— Ne yapayım, dedi, suyu yıkayamadığım için önce kaynatıp sonra ilâçlıyorum...

Beni banyoya sokmadığı akşamlar, kapı ağzına getirdiği sıcak sodalı su dolu leğende yüzümü, ellerimi, ayaklarımı yıkıyordu.

Bizim evde, herşey, aklınıza gelen gelmeyen herşey kılıflıydı. Koltuklar, kanepeler, iskemleler kılıflıydı. Eh, kılıflı koltuk başka evlerde de vardır, önemli değil. Ama kapıların tokmakları, tutamakları, topuzları dolapların, çekmecelerin, pencerelerin tutamakları, bütün anahtarların başları kılıflıydı. Bunlar kılıfsız tutulursa el kirlenir ya da kirli elden bunlar kirlenirdi. Evde kılıfsız bişey göremezdiniz. Böyle bir kadının kocasının nasıl olması gerektiğini artık siz tasarlayın. Hasna o denli kılıf meraklısıydı ki, bu titizliği yüzünden o'nunla öpüşemiyordum bile. Bir elinde pamukla lizol, öbür elinde alkolle kolonya ya da klor, böyle gezip dolaşan bir kadınla nasıl öpüşülebilir?

Evlilik yaşantımda benim en büyük keyfim, pazar sabahları evimde, sırtımda pijamayla kahvaltı edip, yine pijamayla koltuğa kurulup gazetemi okumaktır. Ama nerdeee! Hasna bana evin içinde kesinlikle pijama giydirmezdi. Pijama benim ancak yataktaki kılıfımdı.

Pazar sabahları pijamayla kahvaltı edeyim diye yalvarırdım.

— Bu koltuklara herkes gelip elbiseyle oturuyor. Sen pijamayla otururşan ne olur? O pisliği, kiri alır, yatağa taşırsın.

Arkadaşının öğütüne uyup her zaman, içimden geçirdiklerimi o gün dayanamayıp birden söyleyivermiştim:

— Kızmayacağım, kızmayacağım, çünkü sen insan biçiminde ama insan...

Sustum.

— Ne söylüyorsun? diye üsteleyince, arkadaşımın sözlerini O'na aktardım. Kadınlar, insan değil, insan biçiminde melek, huri, işte böyle bişeydiler.

Hasna güldü,

— Ben temizlik meleğiyim! dedi.

İçimden «Evet, sen insan değil, bir canasın!» diye geçirdim.

Bigün aynanın önündeki tarakla saçlarımı tarayacak olmuştum.

— Bırak onuuu, perde saçaklarının tarağı o... diye haykırdı.

Temizleyecek hiçbişey bulamazsa, boş zamanını değerlendirmek için eline o güzel tarağını alıp, perdelerin saçaklarını tarar. Neymiş, saçaklar düzgün duracakmış.

Kaynar sular, ilâçlı sular, lizollu sular, sodalı sular, klorlu sular, tuzlu sular, evin içinde buğu buğu tüterdi. İnanır mısınız, arapsabunu sıcak sularla ovula ovula, yalnız tahtalar değil, fayanslar bile aşınmıştı. Artık benim ne duruma geldiğimi varın siz düşünün. Sözde ben O'nu insan olarak görmeyecektim; asıl beni insan olarak görmeyen O'ydu. Beni bir insan gibi, bir koca olarak görmüyor, canlanmış bir bulaşık bezi olarak görüyordu. Buyüzden görür görmez üzerime atılıp, beni kaynar sularla yıkamak geliyordu içinden.

Gecenin bir vakti yataktayım, tatlı uykumdayım, beni dürterek uyandırır.

— Ne var?

— Ay, teke teke kokuyorsun.

Böyle bir kadının kocası başka ne gibi kokabilir elbet teke gibi, koç gibi, boğa gibi kokacaktım.

Beni yataktan kaldırır, alkolle, kolonyayla her yerimi ovar, yine hızını alamazsa zorla banyoya tıkar, bir de üstelik «Kirden yosun tutmuşsun!» diye aşağılardı.

Bizim evde sebzeler, yemişler de ilâçlı sularla yıkanırdı. Domatesi, salatalığı bile haşlar da öyle salata yapardı.

Oturduğumuz evin Hasna'nın olduğunu söylemişlerdi. Oysa kirada oturuyormuş. Evlendikten sonra evin kirasını da ben ödemeye başlamıştım. Ama kirasını ödediğim dairenin en büyük odasını kesinlikle kullanamıyorduk. Üstelik kullanamadığımız bu oda, evimizin en geniş, eşyası en güzel odasıydı. Kapısı her zaman kilitliydi. Ben o odayı, çok merak ettiğim için, anahtar deliğinden seyretmiştim. Evliliğimiz süresince o oda bikez bile açılmadı. Niçin bu odayı kullanmadığımızı sorduğumda Hasna, burasının misafir odası olduğunu, derlitoplu, temiz dursun diye orasını kullanmadığımız cevabını verdi. Aradabir gelen misafirlerimizi de oraya almıyordu. Ancak çok saygın bir konuk gelirse odada ağırlanacaktı.

Çok seyrek de olsa evimize gelen misafirler, geldiklerine bin pişman olurlardı. Çünkü, misafir cigara içecek olsa, Hasna'nın gözü misafirin cigarasından hiç ayrılmazdı. Misafir, cigarasını dudaklarına götürür, Hasna'nın gözü cigarada. Misafir, cigarayı küllüğe koyar, Hasna'nın gözü yine cigarada. Misafir de şaşırır kalırdı. Hasna, niçin mi bakışlarını cigaradan ayırmazdı? Cigaranın külü, kül tablasından başka bir yere dökülecek diye... Misafirin yanında kül döküldü diye yerleri süpürür siler. Buyüzden evimize gelen giden olmazdı.

Temizliğinden, titizliğinden başka, gerçekten de dedikleri gibi, Hasna çok düzenli bir kadındı. O denli düzenliydi ki, beni sıksık «Elbiseni yerine as!», «Eşyanı topla!», «Herbişeyin yeri olmalı, koy yerine!» diye azarlardı.

Anladım ki, Hasna benimle koca diye evlenmemiş, beni kendisine kurban olarak seçmişti. Kendikendime «Nasıl, dağınık, düzensiz, diye eski karından ayrılır mısın! Al işte şimdi düzenli, titiz kadını» deyip duruyordum. Besbelli beni, savruk, pasaklı diye boşadığım karımın ahı tutmuştu.

Evet, evet, arkadaşımın dediği doğruydu; bu kadın bir insan değil, insan biçiminde bir dişi canavardı. Beni terbiyeli maymuna çevirmişti. Ama o gece, o gece yok mu, o gece... İşyerimdeki arkadaşlar bir gece birlikte eğlenmeye karar vermiştik. Ben de o gece, eve geç geleceğimi, merak etmemesini Hasna'ya söylemiştim.

Sözverdiğimiz akşam, işyerinden arkadaşlarla birlikte çıkıp bir içkili gazinoya gittik. Yedik, içtik, eğlendik. Geceyarısından sonra eve gelmiştim. Açıkçası eve girmeye korkuyordum. Karım olacak o canavar, her zamanki gibi beni kapı ağzında yakalayıp so-

yunduracak, sonra banyoya sokup kaynar sularla haşlayacaktı. İçkili gazinodan geldiğime göre, beni sabaha kadar haşlar, tel fırçayla da derimi yüzmeden bırakmazdı. Yıkanmaktan bıkmıştım. Ördekler bile benim kadar suya girmezlerdi.

Bu korkuyla anahtarımla sokak kapısını açıp içeri girdim. Şaşılacak şey! Karım beni beklemiyordu. Yatmıştı. Oooh, ilk olarak kaynar sularda haşlanmadan yatağa girecektim. Ama daha şaşılacak bişey oldu; ben o evliliğim süresince yıkanmaya öylesine alışmışım ki, yıkanmak ihtiyacı duydum. Şöyle keyfimce bir yıkanacaktım. Ilık suda yıkandım. Banyodan çıktım. Üstümden bornozu çıkarmadan koltuğa kurulup bir cigara yaktım. Sarhoşluğumun tadını çıkarıyordum. İşte ne olduysa o zaman oldu. Karım yatak odasından çıkıp beni koltukta bornozla görünce kıyametleri kopardı. Suçum neymiş, biliyor musunuz? Banyodan çıkınca çıplak ayakla banyo taşlarına basıp yerleri ıslatmışım. Duş yaparken de biraz su dışarı sıçramış. Sonra, ıslak ıslak koltuğa oturup koltuğu da ıslatmışım. Öyle bağırıyordu ki, konukomşu uyanacak diye korktum. Susması için rica ettim, yalvardım. İnsanların eşya için değil, eşyanın insanlar için olduğunu anlatmaya çalıştım. Bu eşya bizim içindi, elbet bu eşyayı kullanacaktık, kirletecek, eskitecektik. Ama insan biçimine girmiş o canavar beni dinlemiyor, sesi çıktığınca haykırıyordu. Artık o gecenin sarhoşluğundan mı bana o yüreklilik geldi, yoksa Hasna'nın yaptıkları canıma yetti de ondan mı öyle çoştum, bilemiyorum. Birden üstümdeki bornozla fırlayıp önce o hiç kapısı açılmayan misafir odasının kapısını bir tekmeyle kırıp içeri daldım. Dalmamla, elime geçeni savurmaya başladım.

— Ulan bu koltuklar bizim için... Ulan bu vazolar, sehpahalar, örtüler biçim için... Bunlar insanlar için. Biz, bunlar için değiliz!... deyip deyip elime geçeni atıp kırıyordum.

Ordan geçtim salona. O saçaklarını özel tarakla taradığı perdeleri aşağı indirdim. Elime geçeni kırdım döktüm. Banyonun musluklarını da sonuna kadar açıp her yerleri ıslattım.

— Biz bu eşyaları kendimiz için, kullanmak için aldık! diye barbar bağırıyordum.

Yırttım, döktüm, devirdim, kırdım, parçaladım. Ben bunları yaparken Hasna, dehşetle bir cinayeti seyreder gibi, başı iki elinin arasında, gözleri fırlamış, ağız açık, gık çıkarmadan korkuyla, beni seyrediyor, yalnız aradabir ölgün, bitik bir sesle,

— Ziya, Ziya! diye inliyordu.

Ben kırıp dökerken öyle kendimden geçmişim ki, üstümden bornozun düştüğünün bile farkında olmamışım. Neden sonra çıplak olduğumu anlayıp giyindim. Bir cigara yaktım. İnadıma küllerini yere serpe serpe ayakkabılarımı giyip, kapıyı çarptım, çıktım evden. Çıkış o çıkış...

İşte bu gece, bir arkadaşımın evindeki toplantıda görüp de tanıyamadığım Hasna, benim o eski karım Hasna'ydı. Aradan yıllar geçmiş olduğu halde, o işkenceli evlilik günlerimin anısı birden bende canlandı Hasna bana yine, «Hadi doğru banyoya!» diyecek, beni banyoda haşlayacak diye korkumdan yanından uzaklaştım. Biraz sonra da, arkadaşımın evinden ayrıldım. Çünkü Hasna'nın gözü yine bendeydi ve bana bulaşık bezine bakar gibi yıkamak tutkusuyla bakıyordu.

SAĞCI MISIN, SOLCU MUSUN?

Hastanenin o odasında üç karyola vardı. Karyolanın biri boştu, birinde kafası, yüzü, gözü, eli, kolu sargılar içinde bir delikanlı olduğu, sesinin körpe dinçliğinden anlasılıyordu. Yoksa, mumya gibi sarıp sarmalanmış bu insanın yaşını belirtecek hiçbir görünür yanı yoktu. Yalnız tek gözüyle ağız boşluğu sargısızdı.

Kapı ağzındaki karyolaya da, öğleden önce, orta yaşlı bir hasta yatırmışlardı.

Sargılar içinde inleyen delikanlı, yeni getirilen orta yaşlı hastaya,

— Geçmiş olsun emice... dedi.

— Sağol. Sana da geçmiş olsun.

— Eksik olma emice. Üç gündenberi şu yattığım yerde Allah'a dua ediyorum ki, bir okuryazar kulunu göndersin yanıma... Okuryazarlığın var mı emice?

— Var biraz. Neye sordun?

— Seni buraya Allah gönderdi. Ben burda sefil oldum emice, benim kemiklerimi kırdılar emice, beni un-ufak ettiler emice...

Sesinden ağladığı belli olan delikanlı, inleye inleye konuşuyordu:

— Bana bir mektup yazar mısın emice? Bir mektup yaz ki, bizim köydekilere hallarımı bildireyim, artık bende insanlık kalmadı diyeyim... İşte zarfı, işte de kâğıdı, hazır ettim. buyur...

— Peki, yazayım.

Orta yaşlı hasta, delikanlının verdiği zarfla kâğıdı komidinin üzerine koydu. Pijamasının cebinden kalemini çıkardı, eline kâğıt aldı. Bir mukavva kutuyu da altlık yapıp yazmaya hazırlandı.

— Söyle bakalım.

Delikanlı, yutkuna yutkuna yazdıracaklarını söyledi:

«Möhderem ve pek sayın bi huzura. Ruh beraber, can birader Topal'ın Ömer Efendi kardeşime mahsustur.»

Orta yaşlı hasta, delikanlı her ne söylerse yazıyordu:

«İlkin üstümüze farz olan resmini ifadan sonra gülden nâzik hatır-ı şerifinizi süal ile sıhhat ve âfiyette daim olmanızı cenab-ı Mevlâmdan niyaz ederim.»

Orta yaşlı adam,

— Aferin, dedi, ne de güzel yazdırıyorsun mektubu...

Delikanlı,

— Mektubun başını, sonunu yazdırmasını iyi bilirim emice, dedi, köydeyken ezber etmiştim köy kahvesinde okunan mektupları dinleye dinleye... Gelgelelim, mektubun ortasını yazdırmak zor. Yaz emice: «Eğer ki, siz dahi, tarafımızdan süal edecek olursanız, durum vaziyetlerimiz gayetle kötü olup hastane köşelerinde inildemekteyizdir. Hâlen canımız bedenimizi terk eylemeyip, ruhumuzu teslim etmemiş olmamız bize ne büyük mutluluktur.»

Delikanlı,

— Emine, işte bundan sonrasını yazdırmak zor, dedi, çünkü buraya kadar olanını günlerdir burda yatarken düşünüp düşünüp ezber etmiştim.

Delikanlının başına gelenleri merak eden orta yaşlı adam,

— Bundan sonrası neden zor? diye sordu.

Delikanlı,

— Zor işte, dedi, çünkü herkesin mektubunda, mektubun bu orta yeri ayrı ayrı olur da ondan. Ben sana anlatsam da başıma gelenleri, sen bildiğin gibi uygunca yazsan olmaz mı ki emice?

— Neden olmasın, olur elbet. Anlat bakalım.

Delikanlı anlatmaya girişti.

— Askerlik yaşımız geldi emice, önümüzdeki yıl askere gideceğiz kısmet olursa... Bildır bizim köyden askere giden yaşıtlarım içinde parası olan askerliğin bile tadını çıkardı, ama parası olmayana askerlik zorlu gelirmiş. Anladım ki vatanî vazifemizi yaparken bize para gerekecek, cıgara mıgara parası... İşte bunu düşünerekten, askere gitmezden önce İstanbul denilen bu cenabet yere varalım da işgüç tutalım, çalışalım, para kazanalım, biraz cep harçlığı edinelim, demiştik. İstanbul memleketine ayağımı atar atmaz, hemşerilerin adresi yazılı elimdeki kâğıdı, okuryazarlığı olanlara gösterip yol-yer sordum, bizim hemşerilerin toplandığı kahveyi sorup aramaya başladım. Gide gide, adının Taksim olduğunu sonradan karakolda öğrendiğim o uğursuz yere gelmişim. Orada, elimdeki adres yazılı kâğıdı ona buna gösterirken, her nasıl olduysa orayı bir kalaba bastı ki, öyle bir kalaba işte, hiç sorma. Bizim köyün insanları kadar bin köyün insanı oraya toplaştı. Sıyrılıp geçmek istedimse de, kenet olmuş kalaba sökülüp yarılacak gibi değil. Epiy zorladımsa da boşuna, kendime yol açamadım. O yana, bu yana itip kaktıklarından, o insan seline kapılıp sürüklendim. Sürüklene sürüklene gelip bir yere dayandım ki, işte orda adamın biri yüksek bir yere çıkmış, bağırıp çağırıyor; ne dediği anlaşılmıyorsa da, onca kalabalık adamın her sözüne el çırpıyor, «Yaşa» diye bağırıyor. Derken, ne oldu ne bitti anlayamadım, bunlarda bir koşuşmadır, bir kaçışmadır başladı; ama

can derdine düşenler gibi kaçışıyorlar. Kimin kovaladığı, kimin kaçtığı belli değil. Arkamdan iteledikleriden, ben de onlarla birlik isteristemez koşmaya başladımsa da iki gündür aç ve de çok yorgun olduğumdan onlara ayak uyduramadım; artık bilemiyorum, tökezledim mi, yoksa arkamdan namussuzun biri mi itti, yoksa çelmelediler mi, her nasıl olduysa ben yere kapaklandım. Kaçan da kovalayan da üstüme basıp basıp geçtiğinden bitürlü yekinip yerden kalkamıyorum ki... Beni çiğneye, eze, yara bere, kan ter içinde bıraktılar. Tam doğrulup dikildim ki, bir de ne görsem, ellerinde demir çubuklar, kazma sapları, odunlar, değnekler, sopalar sırıklarla bir başka kalabalık bu yana doğru koşuyor ki, herbiri bir canalıcı kesilmiş, gözleri dönmüş, ağızları köpürmüş... Demek, az önce beni çiğneyerek kaçanları, işte bunlar kovalamakta... Bu gözü dönmüş, ağzı köpürmüşlerden üçü, dördü beni kıskıvrak tutup üstüme bindiler ve içlerinden biri «İşte hayınlardan, namussuzlardan birini yakaladık. Dinini, imanını, Allahını, peygamberini seven vursun!» diye bağırmasıyla onca insan sopalarla üstüme yumuldular. Vuran vurana... «Aman ağabeyler etmeyin, ocağınıza düştüm. Ben bu İstanbul memleketine iş bulup çalışmaya geldim, garibim...» diye yalvardıysam da, davulcu osuruğu gibi lâfım gümbürtüye gitti. Gözleri dönmüş olduğundan hiçbirinin lâf anlayacağı yok. Vura vura, beni yerden yere çarparak bitirdiler. Her nasıl olduysa içlerinden bir vicdanlısı çıkıp «Durun yahu, bunun yüreğindekini öğrenelim ilkin.» deyip bana sordu: «Ulan sen sağcı mısın, solcu musun?»

Sağcının, solcunun ne demeye geldiğini bilmediğimden, hangisini dersem hoşlarına gidip beni salıvereceklerini kestiremediğimden, belki canımı pençelerinden kurtarırım umuduna kapılarak «Ne demek! Elhamdüillâh, cümlemiz solcuyuz!» dememle, sopaların biri kalkıp beşi inmeye başladı, dünya başıma yıkıldı sandım. Ölmüşüm gibisine getirip kendimi yere atmasam ve de cansız numarası yapmasam beni öldüreceklerdi. «Geberdi namussuz! Allaha şükür bir tane daha geberttik!» deyip suratıma tükürerek savuşup gittiler.

Kalabalık çekilip ortalık mayna olunca, yavaş yavaş ayağa kalktım ama, onca dayaktan sonra adım atacak gücüm kalmamış. Sürüne topallaya giderken başka bir kalabalığın göbeğine düştüm. Bu kez de onlar beni kuşatıp sordular: «Sağcı mısın, solcu mu?»

Solcuyum dedim diye onca dayak yemişim, bir daha solcuyum der miyim hiç! Soranlara yaranıp da ellerinden canımı kurtarayım diye, «Çok şükür sağcıyım!» dememle hep birden üstüme vardılar. Hay Allah, neciyim desem de kötekten kurtulsam, bilmeme ki... Neyse ki bunlar, öncekiler gibi insafsız değil, kaçanın ardından kovamıyorlar. Kaçtım kurtuldum.

Uzatmayalım emice, sağcıyım dedim vurdular, solcuyum dedim gene vurdular; bir o vurdu, bir öteki... Besbelli ben kendimden geçmişim, bayılmışım artık. Niceleyin orda kalmışım, bilmiyorum. Birinin dürtüklemesiyle ayıldım ki, başımda gene elleri sopalı, gözleri kararmış, insanoğlu görünümünde canalıcılar... İçimden «Hey ulu Tanrı'm, yüceliğini göster ki, bu garip kuluna sopa yedirtmeyecek bişey söylet!» diye dualar ederek, başımda dikilenlere «Daha askerliğimizi yapmadık kardeşler! biz köylüyüz, öğretmediler bile, sağımızı solumuzu nerden bilelim...» dedimse de, bikaçı beni tartaklayarak «Öyleyse necisin?» diye sordu. Hah şöyle, neci olduğumu sor, ben de söyliyeyim. Ben bunlara «Irgatım!» dememle «Vaaay, ırgatsın ha? Demek emekçisin... Yani solcusun!» deyip, vuran vurana beni yere serip çiğnediler. Can tatlı emice, çok tatlı... Ben o can kaygısıyla nasıl fırladıysam, yandaki bir dükkâna daldım. Dükkânın kapısına toplaştılar. Dükkânın sahibi «Aman kardeş, çık dışarı, dükkânımı yıktıracaksın...» diye yalvarır. Çıkmasam, adamın dükkânını başına indirecekler, çıksam post elden gidecek. Veryansın edip dükkândan fırladım. Onca kalabalık ardıma düştü. Kalabalık dediysem, bildiğin gibi değil, gittikçe artarak çığ gibi büyüyor. Bütün İstanbul insanı ardımda... Kaçan, kovalayandan hızlı koşar, derler. Evet, kaçan hızlıdır kovalayandan. Neden? Çünkü kaçan can derdine düşmüş. Ne doğru! Ben kaçıyorum ki, Allah Allah...

Yahu, biz bu İstanbul memleketine dayak yemeye mi geldik?

Neyse, uzatmıyalım emice, arkamdan yetişemeyeceklerini anlayınca, önüme adamlar

çıkıp bana şaşırtmaca vererek yolumu kesmediler mi! Biz böylece o yana, bu yana koşup dururken bir de baktım, karşımda bir karakol yazılı levha... Demek, Allah acıdı bana da yoluma karakolu çıkardı. Daldım karakoldan içeri. Oooh, çok şükür, devletin karakolunda canımız güvendedir, diye bir oh çekmeye kalmadan, pulisin biri «Ulan, sen herkesin içinde, solcuyum, demişsin!» diye boşluğuma tekmesini savurunca «Aslâ! Kabul etmem, dayak zoruyla öyle söylettiler.» dedim. Pulis, bu ağızları yutmadığını söyleyip tekme yumruk girişti. Her vurdukça,

— Söyle, solcu musun? diye soruyordu.

— Haşaaa, değilim... Ben kimim ki, solcu olayım...

— Vaaay, demek... yoksa solcu olacaksın ha?..

— Estağrufullah...

— Söyle ulan, solcu musun?

Artık dayanamadım, ağlayarak,

— Ağabeyler, dedim, etmeyin pulis ağabeyler, ne sağcıyım, ne solcuyum, siz her neyseniz ben de oyum.

Bunun üzerine pulislerin başı olan biri,

— Durun, dedi, ben bunun solcu olup olmadığını şimdi anlarım. Şimdi soracağıma yalan söylemezler solcular.

Bana sordu:

— Söyle bakayım, Nâzım Hikmet nasıl bir adamdır, O'nu nasıl bilirsin?

O dediği adamın adını hiç duymuşluğum yok. Tanımıyorum desem, ya tanınması gereken büyüklerimizden biriyse bu kez tanımadım diye kızıp gene döver. Allah'a sığındım... «Aman kurban olduğum, bana şunun doğrusunu söylet...» diye içimden dua ettim. O sorduğu adam, olsa olsa başımızdaki büyüklerden biri olur, diye düşünüp,

— Allah eksikliğini göstermesin, başımızın üstünde yeri var. Dünya durdukça adı dursun. Çok iyi, çok büyük adamdır... dedim.

Dememle gözümde şimşekler çaktı, başıma yıdırımlar indi. Artık nasıl dayak atmışlar ki, kendimi hiç bilememişim. Bir de gözümü açtım ki emice, aha bu hastanedeyim. Bir ve de tüm kemiklerim kırılmış, unufak olmuşum. Bir haftadır ağrı sızı içindeyim. Kemiklerimi gene eskisi gibi yerli yerine yerleştirebilecekler mi, bilemem. Çünkü bacağım nerde, kolum nerde bilemiyorum ve elimi, ayağımı eski yerinde bulamıyorum.

İşte başıma gelen haller emice. Bunları böylece yaz mektupta emice. Ve de bana acele yol parasıyla bir de urba gönderip beni bu İstanbul denilen yerden kurtarsınlar diye yaz emice. Mektubun sonuna da yaz ki «Baki selâm ile büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öperim.»

MANİLA MİLANO

Sanırım, böyle bir olay herkesin başına gelmiştir ya da gelebilir. Herhangibir insana, kendiliğinizden bir ad uydurduğunuz olmuş mudur? Ben bunu çok yaparım. Diyelim, adamın adı Selim. Durup dururken bu Selim'e Süleyman demeye başlarım. Her nedense, Süleyman adını sanki O'na daha uygun görürüm. Hele bir de O Selim, adının Süleyman olmadığını söyleyip beni uyarmaya kalktı mı, artık kafama Süleyman yapışır kalır, ben de bir daha bu yanlışlıktan kurtulamam. Süleyman aşağı, Süleyman yukarı...

Kendilerine uydurma ad taktığım kaç kişi yanlışımı kibarca düzeltmek için yollar denemişlerdir. Örneğin benim kendisine Süleyman dediğim Selim, adını doğru söyliyeyim diye bana şöyle der:

— Sabahleyin telâşla çantamı almadan evden çıkmışım. İyiki arkamdan karım «Seliiiiim, Seliiiim!» diye seslendi de...

Ben sorarım:

— Kimi çağırıyor Selim diye?..

— Beni elbet, benim adım Selim ya...

— Doğru ya Süleyman Bey, adını çağırıyor Selim diye... Sonra Süleyman Bey'ciğim?

Kendilerini kızdırmak için özellikle böyle yaptığımı sanıp darılanlar bile olmuştur. Oysa ben Selim'e Süleyman derken, Süleyman

dediğimin farkına varmıyorum, sanki Selim diyormuşum gibi geliyor bana.

Bu dalgınlığı ya da yanlışlığı, başkalarının da yaptığını, bana da ad uydurmalarından anlıyorum. Kimileri de bana başka bir adla seslenirler. Başka bir adla bana seslenilmesi, doğrusu, hiç hoşuma gitmiyor; önemsenmiyormuş gibi geliyor. Öyle ya, insan önemsediği adamın adını unutur da, ona başka ad uydurur mu? Örneğin bir başbakana başka bir ad takan olur mu hiç! Diyelim: başbakanın adı Abdürrezzak... Belki karısı filân Abdüş diye, Abdüşcüm filân diye seslenir *ama, başkaları* hiçbir zaman Abdürrezzak Bey'e, dalgınlıkla da olsa, yanlışlıkla da olsa, Mahmut Bey demez. Neden? Çünkü başbakan önemli adamdır. Belki bu yüzden adımı yanlış söyleyenlere kızıyorumdur. Yani, herkes adımı doğru söylesin diye başbakan olup da herkesin ağzına düşmek zorunda da değilim. Ne diye adımı yanlış söylüyorlar canım! Bakın, yine kızmaya başladım işte!

Ne şaşılası şey, çok kişi bana her nedense Muzaffer der. Demek, Muzaffer adını bana uygun buluyorlar, ya da ben Muzaffer adına uygun bir insanım. O denli değişik ve çok kişi bana Muzaffer demiştir ki, anababam adımı yanlış mı koymuşlar, adım Muzaffer olsaydı daha mı doğru olurdu, diye hep düşünmüşümdür. Bana Muzaffer diyenlere, adımın Hasan olduğunu türlü yollarla anlatmaya çalışır dururum. İnat ediyorlarmış gibi, ben Muzaffer olmayıp Hasan olduğumu anlatmaya çalıştıkça, onlar da,

— Demek Hasan diyecekleri yerde Muzaffer diyorlar, öyle mi Muzaffer Bey? diye büsbütün damarıma basarlar.

Biliyorum, özellikle yapmıyorlar ama, olsun, yine de benim canım sıkılıyor. Bu dünyada Hasan Hasanlığını, Muzaffer de Muzafferliğini bilsin!

Selim'e Süleyman demek gibi yaptığım yanlışlıkların en kötüsü, son yurtdışı gezisinde başıma geldi. Manila'ya gitmem gerekiyordu. Herkes, Manila'nın çok uzak olduğunu söylüyordu: «Dünyanın bir ucu» diyorlardı. Bu «uzak» çok göreceli bir sözdür. Uzak denilince, nereye göre uzak, diye sormalı. Manila nereye göre uzak? Manila, İstanbul'a uzaksa, İstanbul'da Manila'ya uzak. Hangisi hangisine uzak olursa olsun, ben bu uzak yolculuğu göze aldım. Kaç saat, hatta kaç gün uçak yolculuğu yaptığımı kesinlikle söyleyemeyeceğim. Çünkü uçağımızın inip birer saat kaldığı kimi yerlerde saat, İstanbul saatinden iki, kimi yerlerde de üç saat geriydi. Bu yüzden zaman kavramını karıştırmıştım. Yalnız şunu biliyorum, bütün bir geceyi ve bütün bir günü uçakta geçirdikten sonra akşam üzeri Hong-Kong'a indik. Geceyi Hong-Kong'da geçirip, ertesi sabah erkenden yine uçakla Manila'ya gidecektim. Çoğu filmlerde gizler kenti olarak gösterilen Hong-Kong'a uçaktan indiğimde, yorgunluktan iyice sersemlemiştim. Sersemlik daha uçaktayken başlamıştı. Uçakta yanımda oturan bir yolcu, sersemlememizin nedenini bilimsel olarak şöyle açıklamıştı. Çünkü dünyamız doğudan batıya doğru dönerken, uçağımızsa, dünyanın tersine, batıdan doğuya doğru gidiyordu. Buyüzden de yolcuların başı dönüyormuş, sersemliğimizin nedeni buymuş.

Her neden olursa olsun, Hong-Kong'a ayağımı attığımda başım sersemdi. Hong-Kong bu sersemliğimi büsbütün arttırdı. Otele eşyamı bıraktıktan sonra, filmlerde gizler kenti olarak gösterilen şu Hong-Kong'u bir gezip dolaşayım, dedim. Ama filmlerde, kaçakçılığın, fuhuşun, uyuşturucu maddelerin pazarı olarak gösterildiğinden, çaldırırım korkusuyla paramı pantolonumun arka cebine yerleştirdim, bir elimi de arkamda, paranın üstünde tutuyordum; ne olur ne olmaz... Dükkânların vitrinlerine bakıyordum. Fildişi işlemeleri sergilenmiş bir vitrine bakarken dükkândan çıkan bir Çinli kadın cilvelenerek yanıma geldi, sanki çoktan tanışımmış gibi koluma girdi; ama öyle koluma girdi ki, dirseğimi çekerek göğsünün sıcak yumuşaklığına, dayadı. Biyandan da dükkândaki malları överek beni içeri doğru çekiyordu; çekmiyor, iteliyordu. Bana öyle geldi ki, ayağımı dükkândan içeri bir atıverirsem, Çinliler beni orda soyuverecekler. Tıpkı biçok Amerikan filmlerinde olduğu gibi... İşte o zaman dünyanın bir ucunda on parasız kalakalacağım. Belki içerde kandırıp mal satacaklar, belki zorlayarak, döverek paramı alacaklar... Kadın beni çekip iteledikçe ben iyice paniğe kapıldım. Kadın çekiyor, ben direniyorum. Bir elim pan-

tolonumun arka cebindeki paralar üstünde olduğundan ve bir elimi ordan kaldıramadığımdan, Çinli kadına karşı alt olmak üzereyim. Kadın biyandan fildişlerinin güzelliğini, incilerin değerini anlatıyor, biyandan beni çekip sürüklüyor; ben biyandan «Ne fildişi isterim, ne inci... istemem!» diye bağırıyorum, biyandan da bir elim arka cebimde kadına karşı direniyorum. Benden umudunu kesen kadın beni birden bırakınca, nasıl direniyormuşum ki, az kalsın yere yuvarlanıyordum. Bu belâyı savuşturduktan sonra, korkumdan vitrinlere de bakmadan dolaşırken, yanıma sokulan çiroz gibi kurumuş bir Hong-Kong çinlisi,

— Sör, vud yu layk nays görl? diye sordu.

Bu kez daha büyük bir korkuya kapılarak boş kalan elimle de önümü tutup bana kadın satmak isteyen Çinli godoşa,

— İstemem! dedim.

Hem paramı, hem kendimi korumak için bir elim arkamda, bir elim önümde dolaşıyordum. Ama kadın pazarının satıcıları rahat bırakmıyorlardı. Birini savsam öteki yapışıyordu:

— Beyefendi, güzel kız var, ister misiniz?

Kurtuluşu otele kapanıp uyumakta buldum.

Manila'ya gidecek uçağa yetişebilmek için sabah erkenden otelden ayrıldım. Bir taksiye binip havaalanına geldim. Danışmadaki görevli kıza Manila'ya uçağın kaçta kalkacağını soracaktım. Artık o uzun yolculuğun yorgunluğundan mı, uçakta dünyanın tersine dönmenin verdiği sersemlikten mi, yoksa korkudan mı, her nedense, yine ad uydurmaya başlamışım. Manila ile Milano'yu birbirine karıştırmışım. Belki her ikisinde de aynı harflerin yer değiştirmiş olmasından bu yanlışlığı yapmıştım.

Danışmadaki kıza soruyorum:

— Milano'ya uçak kaçta?

Milano dediğimin farkında bile değilim, Manila dediğimi sanıyorum.

Kız, şaşkınlıkla kaşlarını kaldırıp,

— Nereye, nereye? diye sordu.

Ben yine Manila dediğimi sanarak,

— Milano'ya! demişim.

Kız bir daha,

— Milano'ya mı gideceksiniz? diye sorunca, bu kez kızın anlayışsızlığına kızarak, sertçe,

— Evet, Milano'ya gideceğim! dedim.

— Affedersiniz, nerden geliyorsunuz?

— İstanbul'dan.

— Niçin İstanbul'dan doğru Milano'ya gitmediniz de buraya geldiniz?

Manila yerine Milano dediğimin farkında olmadığım gibi, hostes kızın söylediği Milano sözünü de Manila olarak anlıyorum.

— Çünkü, dedim, İstanbul'dan Milano'ya doğru uçak yok da ondan. Dün akşam uçakla Hong-Kong'a geldim, bu sabah da burdan Milano'ya gideceğim.

Ben hostes kızla konuşurken başka yolcular da danışmanın önüne toplanmışlar, şaşkınlıkla bizim konuşmamızı dinliyorlardı.

Kız,

— Sanırım ki ters gelmişsiniz... dedi.

Ne demek ters gelmişim? Bana bilet satan uçak şirketi bu yolun ters olup olmadığını bilmiyor mu? Milano'ya bilet almıştım, Milano'ya gidecektim. Milano'ya gitmek için de İstanbul'dan buraya dek bir gece ve bir gün uçak yolculuğu yapmıştım. Dün akşam burda uçaktan inince de, ertesi sabah erkenden Milano'ya uçak olduğunu söylemişlerdi.

Çevremde birikenler, kıza çıkışarak yaptığım bu açıklamam üzerine gülmeye başladılar. Onların, Hong-Kong'tan Milano'ya doğru uçak olmadığını söyleyen hostesin aptallığına güldüklerini sanarak ben de onlarla birlikte gülmeye, görevli kızla alaya başladım.

Görevli hostes,

— Olanaksız, dedi, İstanbul'dan Milano'ya gitmek için Hong-Kong'a gelinmez.

— Ben de Hong-Kong'u görmeye bayılmıyorum! diye bağırdım. Ama ne yapayım, uçak şirketi Milano'ya gitmem için biletimi bu yol üzerinden verdi.

Bunun üzerine kız,

— Lütfen biletinizi verin! dedi.

— Buyrun! diye uzattım biletimi sertçe.

Kız biletime bakınca çok gülünçlü bişey görmüş gibi sırıtarak,

— Haaaa, siz Manila'ya gideceksiniz? dedi.

— Ee peki, ben ne diyorum size demin-

denberi! Elbet Milano'ya gideceğim.

— Milano'ya değil, Manila'ya gideceksiniz.

Çevremdeki kalabalık kahkahayı bastı. İşte o zaman yaptığım yanlışlığı anlayıp, utancımdan yerin dibine geçtim. İşte o utanç şaşkınlığıyla,

— Size ne? İstediğim yere giderim; istersem Manila'ya, istersem Milano'ya... Ha Manila, ha Milano, ne fark eder? diye bağırdım.

Bu utanılası dalgınlığımdan sonra uçağa binip Milano'ya, Pardon, Manila'ya vardım.

Milano... Hayır, Manila'da Rosalinda adlı iyiyürekli bir kadın yazarın çok yardımını gördüm. O'nun yardım ve inceliklerine karşı, sözde iltifat edeyim diye, yaşadığı kentin çok güzel olduğunu söyledim. Gelgelelim, Manila'ya Milano demek yanlışı, hele o Hong-Kong'taki tartışmadan sonra bende büsbütün bir saplantı olmuştu. «Manila çok güzel bir kent» diyecek yerde,

— Bayan Rosalinda, Milano çok güzel bir kent... dedim.

Rosalinda, Milano'nun konuşmamızla ne ilişkisi olduğunu, Milano'nun da birdenbire nerden çıktığını anlayamadığından yüzüme şaşkın şaşkın bakarak,

— Evet, güzelmiş... Öyle söylerler... dedi.

Ne demek güzelmiş! İnsan yaşadığı kentin güzel olup olmadığını bilmez mi?

— Size güzel gelmiyor mu Rosalinda?

— Ben hiç Milano'ya gitmedim.

Çok kişi benimle şakalı konuşmaya meraklı olduğundan Rosalinda da şaka yapıyor sanarak,

— Nasıl olur içinde yaşadığımız kente gitmezsiniz? dedim.

— Hayır, hiç gitmedim.

— Nereye?

— Milano'ya.

—Çok şaşacaksınız. Burası neresi? Mi... derken yine Manila'ya Milano dediğimi anlayıp bozuldum.

O akşam Manila belediye başkanı görkemli bir şölen vermişti. Şölende çağrılılar konuştular. Konuşma sırası bana geldi. Ben konuşurken, ordakiler her sözüme gülüyorlardı. Oysa gülünecek bişey söylediğim de yoktu. Bu gülüşmeleri, konuşmamın başarısı sanarak daha yüksek sesle konuştum. Şölendekilerin, kahkahalardan gözlerinden yaş geliyordu.

— Sayın Milano belediye başkanı ve sayın Milano'lular... Bu güzel Milano'da yaşadığınız için ne mutlu insanlarsınız... Çünkü Milano...

Milano'ya geldiğim için çok sevinçli olduğumu, Milano halkının iyiliğini, Milano'luları hiçbir zaman unutmayacağım... bütün bunları gittikçe coşkulanarak, sesimi yükselterek söylerken, dinleyenler de kahkahaları patlatıyorlardı.

— Milano belediyesine, sevgili Milano'lulara teşekkür ederim.

Kadehimi havaya kaldırarak «Kadehimi Milano'luların mutluluğu için kaldırıyorum» derken yanımda oturan Rosalinde ceketimin eteğinden çekerek,

— Milano değil, Manila... diye fısıldadı.

Birden her yanımdan ter boşandı. Bu denli utandığım hiç olmamıştır. Karşımda kahkahalardan açılmış birçok ağız görüyordum.

O denli çok Milano demiştim ki, artık sözümden dönemezdim.

— Evet, dedim, Milano'ya Manila —yani— Manila'ya Milano dedim. Yanlış söylediğimi sanmayın, Milano... diyorum... Manila'ya Milano... Manila... Milano... diyorum. Çünkü burası, yani Manila, uzakdoğunun Milano'su, Manila da Milano'nun şeyidir...

Saçmalıklarım dinleyenleri büsbütün güldürdü.

— Kadehimi Milano demek olan Manila'lıların mutlulukları için kaldırıyorum.

Alkışlar kahkahalara karıştı.

Ertesi günkü gazetelerde «Manila'da kendini Milano'da sanan bir delege», «Milano'ya gidecekken Manila'ya gelen bir yolcu» gibi alaylı başlıklarla belediye şölenindeki konuşmamı anlatıyorlardı.

Başımdan geçen bu olayı hiçkimseye anlatmayacaktım. Ama bugün, Filipinler'e postaladığım mektubu postacı geri getirince, artık olayın gizlenecek yanı kalmadı. Çünkü bunu açıklamazsam, Milano'daki —çok affedersiniz— Manila'da edindiğim dostlarım neden bunca zamandır kendilerine mektup yazmadığıma şaşacaklardır. Oysa hepsine ayrı ayrı teşekkür mektupları yazıp postalamıştım. On-

lara gönderdiğim her mektup, zarfının üstünde «Yanlış adres», «Bulunamıyor», «Filipinler'de Milano yok» yazılı açıklamalarla geri geldi. Çünkü zarfın üzerine «Manila - Filipinler» yazacak yerde «Milano - Filipinler» diye yazmışım.

HİÇBİŞEY KALMAMIŞ

Büyük iş hanının alt katı ticarethanesi, ikinci katı da yazıhanesiydi. Kırçıl sakallarını üç yıl önce kestirmiş, ama sakalsız çenesine halâ alışmadığından, sakalını sıvazlamak için elini her atışında sakalını bulamayışını yadırgıyordu. Üzeri camlı masasının arkasındaki döner koltuğuna her zamanki gibi bağdaş kurmuştu; mesli ayaklarından birini altına almıştı Geniş mendilini dizine yaymıştı; aradabir bu mendille yağlı yüzünü, gerdanının, ensesinin terini siliyordu. Uygarlığın, alafranga helâ ile ütüden başka hiçbir zararını görmemişti. Alafranga helâya bitürlü alışamamıştı. Şişman olduğu için, alafranga helânın üstüne çıkıp tüneyince dengede durması zor oluyordu. Bir de ütüden yakınırdı. Bacağının birini kıçının altına alıp bağdaş kurmadan rahat edemediği için, ayağındaki pantolonun ütüsü bozulurdu. Buyüzden ütüyle alafranga helâdan başka uygarlık araçlarının hiçbirinden yakındığı yoktu. Sosyetedeki kadınlara «Hamfendi» demesini öğrenmişti, boyunbağı da takıyordu, daha ne!.. Boyunbağını bağlamak zor geldiğinden, hazır düğümlü, kopçalı boyunbağı kullanıyordu.

Bu dünyanın işlerini yoluna koyduğu gibi, öbür dünyanın işlerini de yoluna koymuştu. Nasıl uygarlığın şartlarını yerine getirmişse, İslâmın beş şartını da yerine getirmişti. Önceki yıl hacı olmuştu. Yılın iki din bayramında kesinlikle camiye gider, bayram namazlarını hiç kaçırmazdı. Dünya işlerinden zaman bulabilirse, aradabir cuma namazlarına gittiği de olurdu. Yanında çalıştığı insanlara ödediği aylıkları zekât, devlete verdiği vergiyi fitre, düşürüp kaybettiği parası olursa onu da sadaka sayardı. İslâm'ın dördüncü şartı olan oruç tutmayı Ramazan aylarında yerine getiremiyorduysa da, zayıflamak için perhiz yaparak oruç eksiğini gidermeye çalışıyordu. Ama İslâm'ın beşinci şartı olan «kelime-i şehadet» getirmekte herhalde rekor ondaydı; enaz saatte bikaç kez «kelime-i şehadet» getirir, üstelik her geğirdikçe — yine saatte bikaç kez geğirirdi — «estağfurullah» demeyi de unutmazdı.

Geçen yıla dek saçları iki numara saç makinesiyle traşlıydı. Şapkasını başından çıkarınca altından beyaz takkesi çıkardı. Şapkasını, masasının yanında duvardaki çiviye asar. başında takkesiyle koltuğuna bağdaş kurarak otururdu. Sakallarını kestirdiğinden beri —yani sekiz aydan buyana — saçlarını biraz uzattığı gibi, takkesiyle de oturmuyordu artık.

Yazıhanesinin kapısının üstünde, işinin bereketini arttırması için, camlı çerçeve içinde Karınca Duası asılıydı. Yazıhanesinin her duvarı da «Ya sabır», «Errızk-ı alellâh», «Elkâsib ü Habiballah», «Men sabe erzafere», «Ya Hafız», «Bugün peşin yarın veresiye» yazılı levhalarla donanmıştı.

İlle şu tesbih çekmekten bitürlü vazgeçemiyordu.

Karşısındaki koltukta oturan genç adamla, kehribar tesbihinin iri tanelerini şakırdatarak konuşuyordu:

— Memlekette sözünü tutan adam kalmamış. Bir sözverdin mi, ölsen bile sözünü tutacaksın. Söz ne demek? Söz demek, namus demek... Borcumu şu gün ödeyeceğim diyorlar, nerdeee... Biz sözü namus biliriz. Birisine falan zamanda filân yerde buluşacağız dedik miydi, iki elimiz kanda olsa gideriz. Söz bu... Sözden dönmek yok... Şimdi nerde, sözünü tutan kalmamış... Eskiden böyle namussuzluk yoktu. Allah rızası için, işi görülsün de sıkıntıdan kurtulsun diye birisine yardım ediyorsun, diyelim borç para veriyorsun, ondan sonra ardından koş dur işin yoksa. Elinle ver, ayağınla al... Sözünü tutan bir kişi yok vallahi...

Konuşmasını daha bitirmemişti ki, yan

kapı açıldı, kâtibi elinde telefon alıcıyla göründü. Telefonda birisiyle konuştuğu belliydi. Telefonda konuştuğu adam duymasın diye, alıcıyı eliyle kapatarak,

— Beyefendi, Hurşit Bey sizinle görüşmek istiyor... dedi.

Altına alıp oturduğu bacağını değiştirerek,

— Ne görüşecekmiş benimle... Yok de, yok burda de... Atlat pezevengi! dedi.

Kâtip, telefonda konuştuğu adama,

— Hurşit Bey'ciğim, az önce burdaydı ama, gitmiş... dedi.

Karşısındakinin sözlerini dinledikten sonra, yine eliyle alıcıyı kapatıp patronuna,

— Beyfendi, bugün için sözvermişsiniz... Bu saatte... Bir para işiymiş, para vereceğim diye randevunuz varmış da...

Tesbih tanelerini daha hızlı şakırdatarak bağırdı:

— Yahu, atlat dedik ya be... Atlat işte... Hasta masta de... Birden hastalandı filân de bel..

Kâtip elinde telefon alıcısıyla çekilip ara kapıyı kapatınca, patron karşısında oturan delikanlıya,

— Haa, nerde kaldık?... Ne diyordum? diye sordu.

Delikanlı,

— Bu zamanda kimse sözünde durmuyor diyordunuz... dedi.

— Haaa... Evet, onu diyordum... Yalnız söz mü, Allah korkusu da kalmamış. Bankacılık nedir? Faizcilik, düpedüz faizcilik, hem de resmî faizcilik... Haram diyen, günah diyen yok... Ahlâk kalmamış, ahlâk...

Yine ara kapı açıldı, kâtip,

— O işi sorup öğrenmişler... dedi.

Patron,

— Hangisini? diye sordu.

— Yüzellibin lira borç isteyen... Yüzdeyirmibeşe kadar veriyormuş.

— Bu zamanda yüzdeyirmibeş faizle para verilir mi oğlum? Varsa veren ben alırım...

— Ama altı ay için beyfendi.

Patron, traş ettirdiğini unutup yine alışkanlıkla sakalını sıvazlamak için elini çenesine attı; sakalını yerinde bulamamanın şaşkınlığı yüzünden silinmeden,

— İpoteği sağlam mıymış? diye sordu.

— Evet, apartımanı su içinde beşyüzbin ediyor...

— İyi öyleyse... Allah'tan borcunu ödeyemez de...

Kâtip çekilip ara kapıyı kapayınca patron, konuştuğu delikanlıya,

— Ne diyorduk? diye sordu.

— Kimsede Allah korkusu kalmamış, ahlâk kalmamış, diyordunuz.

— Eveeeet, kalmamış... Yalnız o kadar mı? İnsaf var mı, insaf? O da yok. Yahu, koca memlekette hiyle karıştırılmamış bitek mal bulamıyorsun. Süt alıyorsun, yarısından çoğu su... İyi su diye şişe suyu alıyorsun, musluk suyu... Yünlü kumaş diyorlar, vallaha pamukla keten... İnsanlarda insaf da kalmamış...

Yine açılan ara kapıdan Kâtip göründü,

— Beyfendi, dedi, son parti verdiğimiz yağları muayene komisyonu geri çevirmiş.

— Neden?

Kâtip, yabancının yanında söylemek istemez gibilerden delikanlıya bakıp,

— Şey, dedi, yağlarda...

— Karışık diye mi? Yüzde kaç karıştırdık ki?..

— Eski parti yüzdeyirmiydi, siz az buldunuz da, yüzdeotuz karışıktı bu kez...

— Töbeeee... Muayene komisyonu başkanına ne verdiniz?

— Otuzbin...

— Tuuuu... Şimdi anlaşıldı neden malı geri çevirdikleri. Adam haklı. Bu zamanda otuzbin lira nedir ki... Cömert olun, cömert... Biz ne kadar verirsek Allah da o kadar verir...

Kâtip, odasına girince Patron, delikanlıya sordu:

— Ne demiştim?

— İnsanlarda insaf kalmadı demiştiniz...

— Evet... Din-iman da kalmadı. Hiçkimse öbür dünyayı düşünmüyor. Fakiri fukarayı düşünen yok. Zekât veren, fitre veren, sadaka veren kalmadı. Fakire verirken de kısmetinden fazla vermeyeceksin, sonra şımarır haaa.. Allah ona ne kadar kısmet etmişse o kadar vereceksin... Yoksula yardım eden yok...

Kâtip, başını yan odadan uzatıp,

— Bir hanım sizinle görüşmek istiyor... dedi.

Patronun cevap vermesine kalmadan iki kadın girdi. Kadınlardan biri,

— Beyefendi. Yoksul Çocukları Barındırma Derneği adına bir ricaya geldik, diye söze başlarken Patron,

— Hanım, şimdi iş zamanı, ne alacaksan çabuk söyle... Bir tondan aşağı olmazsa yüzde iki bir ikram yaparız. Yoksul moksul her neyse, daha aşağı olmaz... Babam gelse on para kıramam... Söyleyin içeriye siparişinizi, versinler...

Öbür kadın, yoksul çocuk filân gibilerden bişeyler söylemeye çalışırken Patron,

— Aklınız varsa bugünden alın, dedi, benden size iyilik bu kadar. Yarın ne olacağı belli olmaz; ya bir zam gelir, ya mal bulunmaz...

— Ama bizim ricamız...

— Estağfurullah... Zati elimizde iki çeşit mal kaldı.

— Makbuzlarımız elli liralık da var, onar liralık da...

— Yoo, komisyon veremem... Biz de yok...

Kadınlar çıkınca, döner sandalyesine yayılı posteki üstüne iyice yerleşip delikanlıya,

— Ben ne diyordum? diye sordu.

— Yoksula yardım eden yok, diyordunuz.

— Haa... Yok ya...

Yine dalgınlıkla elini, olmayan sakalına atıp çenesini avuçlayarak,

— Vicdan kalmadı, vicdan... diye bağırdı. Rüşvet aldı yürüdü... Her yerde rüşvet geçiyor. Hele Hele bir rüşvet verme de gör, işin yürüyor mu? Yürümez. Kimsede vicdan kalmadı...

Kâtip, ara kapıyı aralayıp,

— Almanya'ya sipariş ettiğimiz malların konşimentosu geldi. Malları çeksinler mi? diye sordu.

Patron kehribar tesbihini daha sert şaklatarak,

— Bekletin, dedi, kaçtır söylüyorum; gümrükte bekletilen malın hergün kenliğinden kârı artar durduğu yerde...

— Peki efendim. Lâstik lisansının çıkması için yüzbin lira istiyorlarmış.

— Önce bir onbinin ucunu gösterin, sonrasını düşünürüz...

Kâtip çekilince.

— Ben ne diyordum sana? diye sordu.

Delikanlı,

— Vicdan kalmadı, diyordunuz.

— Yalan mı? Ortada bişey; kalmamış... Ne ahlâk, ne namus, ne vicdan var. Ne Allah korkusu var, ne insaf var, ne merhamet var... Bunun sonu felâket... Batacak bu memleket, batar hem de...

Elini çenesine attı kızgınlıkla, sakalını yerinde bulamayınca tesbih tanelerini daha hızlı şakırdattı.

— Ne ahlâk, ne namus, ne vicdan, ne merhamet, ne din, ne iman... Hiçbişey kalmamış! diye bağırmıştı ki, telefon çaldı.

Telefondan gelen sesi duyunca, az önce kızgınlıkla bağıran o değilmiş gibi birden sesi de, yüzü de yumuşadı. Telefonda konuşanı dinleye dinleye, arada susarak, konuştu:

— Merhaba canım... Merhaba hayatım... Emret! Estağfurullah... Yok, o kadar körpesini istemem... Körpeler acemi oluyor. Dullarda da iş yok şekerim, kaşarlı oluyor; kaçtır denedik... Sen gene dediğimden şaşma, evli olsun; aile kadını başka ne de olsa... Nasıl? Sarışın mı? Biterim vallaha... Tombul? İyi, iyi... Sen herbişeyi hazır et, ben şimdi geliyorum canım... Görüşmek üzere gülüm...

Telefonu kapadı. Delikanlıya,

— Ne diyordum sana? diye sordu.

Delikanlı,

— Hiçbişey kalmamış, diyordunuz... dedi.

Kalktı yerinden, duvardaki çiviye asılı şapkasını alırken,

— Evet, dedi, hiçbişey kalmamış... Telefonda konuştuklarımı duydun ya, evli kadın gizli evde çalışıyor, anla artık... Hiç, hiçbişey kalmamış. Yalan mı?

Delikanlı,

— Çok doğru söylüyorsunuz... dedi.

MAHMUT İLE NİGÂR

MAHMUT İLE NİGAR

Yaz bu anlattıklarımı gazatacı bey, yaz da dünya-âlem bizim ahvâlimizi okuyup kıssadan hisse kapsın. Benim adım Mahmut, onun adı Nigâr... «Mahmut ile Nigâr» diye yaz, millet okuyup ağlasın, ağlayıp ağlayıp okusun... Bizim başımıza gelenlerin yanında «Kerem ile Aslı», «Yusuf ile Zeliha», «Ferhat ile Şirin», «Tahir ile Züre»nin başına gelenler hep fısırtı... Esas macera bizimkisi; onlarınki kaç para eder...

Eloğlu, demokrasinin yüzü suyuna memleketi zaptetip taposu altına geçerdi. Bize bir karıyı Allahın emri, Peygamber efendimizin kavli ile nikâhımız altına alıp ev-bark kuramadık. Hele bir cıgara tellendir de dinle... Bizim ailemiz Aksu'nun eşrafından... Hamzaefendi derler bizim bir komşumuz var. Bu Hamzaefendi'nin Nigâr derler bir kızı var. Şimdi kuş avucumuzdan uçtuğundan, dilimizin döndüğünce Nigâr'ı bir anlatalım. Nigâr, bir tek Nigâr, onun bir eşi, benzeri, daha ne gelmiş, ne de gelir. Öyle bir Nigâr. Yedi düveli gezip dolaşsan böyle bir Nigâr daha göremezsin. Pilibik Osman'ın kahvesinin duvarında Acem Şahının avradının bir tasviri var. Avrat dünya güzeliymiş. Hem vallaha, hem de villâha o dünya güzeli, benim Nigâr'ımın eline su dökemez, papucunun bastığı toprağın tozu bile olamaz. Uzaktan bir gördün mü, yüreğin hop eder de sanki kuş olup ağzından uçacak bellersin... Sırma saçları topuklarını döver. Her bir kirpiği ok olmuş yüreğimi deler. Samur kaşları yay gibi, endamı iki yaşında tay gibi, vay benim Nigâr'ım vaay... İpek tenli, püskürtme benli, incecik belli, güvercin topuklu, sümbül kokuşlu, dudu dilli... Vay benim Nigâr'ım vaay... Anası bir Nigâr doğurmuş, yağ ile bal ile yoğurmuş; gonca ağızlı, inci dişli, keklik sekişli, nazlı gidişli, gül kokuşlu, ceylan gözlüm, tatlı sözlüm vay benim Nigâr'ım vaaay... Parmakları su olmuş akar, göğsünde iki muhabbet kuşu yatar, gagaları bindallı fistanına batar, vay benim Nigâr'ım vaay... Bu Nigâr yürümez, seksek seker, kınalı keklik misin, cin misin, peri misin, ulan çarptın beni yezidin kızı... Dille anlatılmaz ki anlatsam Bey. Nigâr'a bir tutkun olduk, bir yangın olduk ki, dumanım tütmeye, dermanım bitmeye, ciğerim cayır cayır yanmaya, gözlerimden kanlı yaşlar akmaya başladı.

Benim yanginliğim Aksu'da dillere düştü. Yanıp yanıp kül olmaktansa bir nâme yazdım. Nâmenin üstüne bir kuş çizdim, altına da yangın bir yürek... Nâmeyi cıgaramın ateşinde göz göz yaktım. Anlasın Nigâr kendisi için nasıl yandığımı... Yüreğim göz göz olmuş yanmaktan... Bir de mâni düzdüm içine:

Nar mısın, Nigâr mısın?
Söyle bana yâr mısın?
Ateşinden yangınım,
Sen bana yanar mısın?

Bir şişe gülyağı ile nâmeyi bir ipek mendile sarıp, Pembe Kadın derler biri var, onunla Nigâr'a iiettim. Akşamına cevabı geldi. Bir mâni düzmüş ki yezidin kızı, tövbe, beni bastırmış:

Ateş değil, Nigâr'ım,
Budur benim kararım:
Senin yandığın gibi,
Ben de sana yanarım.

Yazılan neyse olsun,
Sen benim umudumsun.
Başka er haram bana,
Biricik Mahmudumsun...

De beni tutman gayri... Ateşimden dağlara vurdum ki, candarma kurşunu ardımdan yetişemez. Dağ bayır koştum durdum. Mânileri okur okumaz bir ağlar, bir gülerim. Ulan sen bu dilleri kimden öğrendin? «Mahmudum» diyen dillerini yiyeyim senin...

Başladık bir yazışmaya, çiğişmeye... Derken ateş bacayı sardı. Anam gitti, anasından

Nigâr'ı istemeye... Babam da babasına söyledi. Kız yanı olduklarından, mırın kırın etmişlerse de verimci olmuşlar. Harmanı kaldırıp bir nişan yoptık ki, düşmanlar şöyle dursun, dostlar bile parmak ısırdı. Babam nişandan sonra, kahvede,

— Bu nişan bizi batırdı ya, varsın batalım. Böylesi geline değer Allah için... demiş.

Ertesi yıl düğünümüz olacak. Harman zamanını Nigâr iple çekiyor, beni hele hiç sorma... Harmanı sağlıkla kaldırdık. Her bir hazırlık olmuş, düğünü yapacağız. Nigâr'ın babası,

— Ben, o herifin oğluna kızımı vermem! demez mi?

— Neye?..

— Ben muhalif partiden bir alçağın oğluna kız vermem!...

Bre emmi, etme eyleme.., I-ıh, olmaz da olmaz Şu işe bak Bey, o zamanacak bizim orda muhalif muvafık diye bişey yok. Tam biz evleneceğiz, bizim memlekete demokrasi gelip de, bizim millet ikiye ayrılmamış mı? Biz de talih yok, biz öbür yana düşmüşüz, Nigâr'ın babası da beri yana... Babamın da tepesi attı mı...

«— Ben, o partiden bir dürzünün kızını gelin diye evime sokmam!» diye kesip attı.

Şu demokrasi de bizim memlekete gelecek sırayı bulmuş. Demokrasi gelmeden bir - iki gün öncesi evleniverseymişiz, iş olup bitecekmiş. Ulan demokrasi, ulan demokrasi, patladın mı be!. Bunca yıl biz demokrasi mi bilirdik? Gelenek olmamış. Durdun, durdun da gelecek sırayı mı buldun? Düğünden sonra gelsen de, insanlığını göstersen olmaz mı?

Ben yanıyorum. Nigâr yanıyor. Kızı samanlıkta, meşelikte, tarlada yalnız bulduğum yerde kıstırıp,

— Ulan, bu bizim iş n'olacak? derim.

— Bilmem, der.

— Bilmemi var mı be... Yana yana kül olacağız. Seni kaçırayım mı?...

Ne dese iyi... «Ben, bubamın sözünden dışarı çıkamam!» demez mi?..

— Hani bana yangından?

— Orası öyle...

Nigâr, yanık mum gibi gündengüne eriyor. Ben de onun ışığında pervane kesilmiş dönüyorum. Ulan baba, ulan baba, muhalif olacak sırayı mı buldun? Anam bir yandan yalvarır, ben bir yandan yalvarırım, babamı kandıramayız...

— Etme, eyleme, dön şu parti işinden...

— I-ıh...

— Yahu, şu partiyi değiştir. Oğlanla kızı bir everelim, sonra gene dönersin öteki partiye...

Nigâr'ın babası desen, o, hiç söz anlamaz...

— Efendi, şu partiyi üç-beş günlüğüne değiştiriver.

— Deli misiniz?.. Partiyi değiştirek de evim, ocağım mı batsın?.. Pangadan kredi alacağımız sıra, parti değişir miymiş...

Keçi olsa, acır da yola gelir. Bu Nigâr'ın babası, keçiden beter inatçı. Bigün herifin yolunu kestim. Bıçağı göğsüne dayadım.

— Aman oğul, dedi, dur hele. Bu bizim partinin ne olacağı belli değil. Kız, her zaman için senin... Sen onu koynunda bil... Şu seçimlere kadar bana müsaade et. Bizim parti seçimi kaybetti mi, kız da senin...

— Parti düşer mi?...

— Evelallah düşürürüz. Yalnız bunu kimse bilmesin.

Seçime var üç yıl... Nigâr'ın babası bir yandan, benim babam bir yandan, o partiyi düşürmeye, çalışıyor. Biz üç yıl çıra gibi yana yana bekledik.

Seçim olanda Hamzaefendi'nin partisi düşünce, o da partiyi değiştirdi. Biz de harmanı kaldırdık.

— Ver kızı...

— Vermem...

— Neye?...

— Ben, muhalif partiden bir alçağın oğluna kız verememl...

Öteki parti, «Seni ocak başkanı yapalım» diye babamı kandırmamış mı? Babam girmiş öteki partiye, Hamzaefendi geçmiş beriki partiye... Babam dersen, küplere biniyor:

— Ben, o partiden bir alçağın kızını gelin diye evime sokmam!...

Yahu baba, şu partiyi değiştirecektin de, seçimden önce neye değiştirmedin? İnce hastalığa, tutulacağım. Şimdi biz ne yapalım? Ulan Hamzaefendi, şu partiyi seçimden önce değiştirseydin ya... Nigâr ağlar, ben ağlarım. Babam da ters bir herif,

— Nigâr denen kahpeden umudunu kessin... Onunla nâmeleştiği kulağıma gelirse, tövbe, eviâtlıktan reddederim, demiş.

Hamzaefendi, babamdan ters,

— Nigâr, o muhalif alçağının oğluna nişanlık derse, şart olsun, onu yaşatmam, vururum, demiş.

Nigâr o yanda, ben bu yanda tutuşup duruyoruz. İki yıl daha geçti. «Sevda ferman dinlemez» derler, gerçekten dinlemez... Nigâr,

— Aman Mahmud'um, Mahmud'um; gel, beni kaçır... Ben, gayri bu demokrasi işine dayanamıyacağım... diye haber iletti.

İyi mi, biz, bir gece sözleştik. Nigâr-ı damdaki döşeğinden kapıp gideceğim. Üç arkadaş silâhları kuşandık, atlara atladık. Ben kapıya dayandım:

— Kız, hadi!...

— I-ıh, gelmem...

— Gel, beni kaçır demedin mi? Şimdi nene döndün?

— Aman, aslan Mahmud'um, ben dönmedim, babam dönüyor. Düneğin anama dedi. Babama traktör için kredi vermediklerinden, o da partiyi değiştiriyormuş... Bir - iki gün hele bekleyelim...

— Aman, deme... İki gün değil, iki ay bekliyelim, sağlık olsun...

Ertesi gün Hamzaefendi partisinden çıkıp, babamın partisine girdi. Aman, şu ikisini bir partide yakalamışken hemen düğünü yapalım.

Babam,

— Ben, o alçak muhalifin kızını, gelin diye evime sokmam!... dedi.

— Aman baba, o nasıl söz? Hamzaefendi de bizim partiye girdi.

— Hangi bizim parti? Ben o partiden dün çıktım.

Hamzaefendi'ye gideriz:

— Aman Hamzaefendi ...Sen bilirsin...

— Benim, o partiden bir alçağın oğluna verilecek kızım yok!...

Yaşlılar bize acır, babama giderler. I-ıh..

— Baba, etme, bu işe parti karışmaz. Mahmut ile Nigâr evlense, partiye ne?...

— Bu iş, demokrasi işi... Siz anlamazsınız. Bir muhalif alçağının kızını benim oğlum alırsa, beni partiden ihraç ederler. Değil onlardan kız alıp vermek, onlara selâm bile vermek caiz değil...

— Yahu baba, düne kadar...

— Dünü bırak... Muhaliflikten evim, ocağım sönecekti. Muhaliflikten vazgeçtik de, rahat bir nefes aldık.

— Öleceğim, baba...

— Dur hele, patlamadın ya... Şu krediyi alalım bir... Seçimlere bişey kalmadı, Seçimlerde evelallah bizim partiyi düşürürüz. O zaman Hamzaefendi ile bir partiden oluruz. Bizim onunla aramızda bir geçmiş, yenmiş-içilmiş yok... O zaman evlenirsiniz...

Dayanıyoruz babamın partisini düşürmeğe... Babam da haber gönderdi:

— Aman Hamzaefendi, işi sıkı tut da, şu bizim partiyi düşürelim. Senin Nigâr'la bizim oğlanı evermezsek, bunlar eriyip gidecek.

Babama Hamzaefendi'den haber geldi:

— Hamzaefendi'nin mahsus selâmları var, hiç merak etmesin. Çocuklarımızın mürüvvetini göreceğiz...

Mürüvveti mi kaldı... Daha bikaç yıl geçerse, Nigâr kısır karı olacak. Beni dersen tohumluk kabak gibi içim boşalıyor, kartalıyorum.

Seçim geldi. Babamın partisi düşmedi. Şimdi ne olacak? Babam,

— Ben, böyle dibek gibi sağlama partiden çıkmam! diyor.

Hamzaefendi ise:

— Ben zaten mahvolmuşum, tövbe, partimi değiştirmem! diyor.

Nigâr'ın yüzünü göstermiyorlar. Hamzaefendi'ye gittim, ayağına kapandım.

— Bu benim babamda insaf yok... Bana acımazsan, kızına acı ...Bilmiş ol, ben kendimi öldüreceğim, dedim.

— İyi olur, babanın partisinden biri eksilir bu iş de biter...

— Efendi, ben partili değilim.

— Olsun. Cinsi cinsine çeker. Değil mi ki o alçağın oğlusun...

Nigâr dayanamamış. Kendini ahırın kapısına asmış. Anası zor yetişip ipi kesmiş de kızı kurtarmış. Bunun üzerine Hamzaefendi de bakmış, olacağı yok; hemen partisinden istifa edip, babamın partisine geçmiş... Ben bunu duyunca, koştum babama. Babam da o gün mitinge gitmiş. Bizim Aksu'ya muhalif partinin bir ilerigeleni gelmiş, nutuk verirmiş.

Babam eve geldi ki, iki gözü iki çeşme...

— Ne oldu, baba?...

Muhalif adam bir nutuk çekmiş ki, babam bu nutku duyunca,

— Vah, vah... Demek böyle ha... Şimdiyecek bilmedik. Demek bizi kandırmışlar. Bir daha bu partide durmam!...

Diye istifayı basıp, muhalif partiye girmiş. Yahu, herif ertesi gün gelip nutuk verse, biz evlenip kurtulacağız.

Bir yıl daha böyle geçti. Bir akşam babam içti içti, yere serilince,

— Çabuk Ankara'ya bir telgraf çekin! dedi.

— Ne telgrafı?...

— «Hakikatları anladığımdan, ben ve on yedi kişilik hanem halkı ile partiden istifa ettim» diye hemen telgrafı çekin.

— Aman baba, gördün mü sen akıllı işi...

Telgrafı kendim yazıp, postahaneye koştum, verdim. Nigâr'a haber yolladım:

— Aman Hamzaefendi'yi sıkı tutun, partisini değiştirmeden düğünü yapalım.

Nigâr haber yollamış:

— Bir kredi işinden arası açıldığından, babam partiden çıktı... Anlaşılan bu işin sonu yok... Mahmud bu gece gelip beni kaçırsın. Kapıyı açık bırakacağım. Sol yandaki kısık lâmbalı odadayım.

Hah şöyle, yola gel imansız... Aradan oniki yıl geçmiş; benim yaşım kırk, Nigâr da otuz altısında...

Gece oldu. Sağdıçlarımla ata atlayıp Hamzaefendi'nin evinin karşısında pusu kurduk.

Ben, yavaştan süzülüp eve sokuldum. Kapı, açık, içeri girdim. Lâmbası kısık odada biri var. Lâmbayı bir de açtım, Nigâr'ın anası değil mi? Giyinmiş, kuşanmış, elinde bohça bekliyor.

— Hadi, hemen gidelim... dedi.

— Nereye? dedim.

— Kaçmıyacak mıyız?

— Ne kaçması yahu... Sen şaşırdın mı? Nigâr nerde?

— Nigâr mı? Aman Mahmud'um, sen beni unuttun mu yoksa? Nigâr benim ya...

— Sen misin, amanın...

Bu işin içinde iş var. Yoksa, Nigâr'ın anası, Hamzaefendi'den bıktı da, bana kendisini mi kaçırtıracak?... Benzemiyor da değil... Ama bir kocakarı. Boynuma sarıldı. Sarılmasıyla geri çekilmesi bir oldu. Lâmbayı yüzüme tuttu,

— Aman!... diye bağırdı.

— Ne var? dedim.

— Ben, seni Mahmut belledim.

— Ya kimmişim?...

— Mahmud'un babası değil misin sen?...

— Sus, o nasıl söz... Senin kızının uğruna çıra gibi yana yana işte böyle oldum.

— Benim kızım da kim?

— Kim olacak, Nigâr denen vefasız...

— Nigâr benim...

— Yemin et!...

— Dinime imanıma... Senin oğlun olacak Mahmud'un uğruna yana yana işte böyle oldum.

— Sen burda beni bekle, atı kapıya getireyim...

Dedim, dışarı çıktım. Sağdıçlara bile görünmeden, yürüdüm, gittim. Bir daha da Aksu'ya adımımı atmadım...

Vay benim Nigâr'ım vaaay... Sen, bizi yaz efendi, bizi... «Mahmut ile Nigâr» diye yaz...

İYİ OLUR İNŞALLAH

Hafta arası bir gün, Bakırköy Akıl Hastanesine bir genç adam geldi. Hastane kapısında beyaz gömlekli işçilerden birine,

— Yusuf Efendi'yi görmek istiyorum, dedi.

— Hangi Yusuf Efendi?

— Mıcır'lı Yusuf Efendi... Aşağı Mıcır'dan Yusuf Efendi...

— Hangi serviste çalışıyor?

— Çalışmıyor. Hasta. Aşağı Mıcır köyünden Yusuf Efendi... İki ay öncesi köyden alıp buraya getirmişler... Yaşlı bir adam...

— Ziyaret günü geleceksin. Canın istediği zaman hastayla görüşülmez. Ziyaret günü gel!

— Baştabibi görsem...

— Baş tabibin işi var.

— Nöbetçi doktoru?...

— Deyha, karşıda...

Hastane bahçesinde, çamın altında oturan iki beyaz gömlekli doktoru gösteriyordu.

— Ben, köy öğretmeniyim. Burda bizim köyden bir hasta varmış... Burda olduğunu daha dün öğrendim. Adı, Yusuf Efendi. İznim bittiğinden, bu akşam işime dönmek zorundayım. Kendisini göremez miyim?

Genç asistanlardan biri,

— Buyurun, oturun... dedi.

Tombul asistan,

— Akrabanız mı? diye sordu.

— Hayır. Ben o köyden değilim. Orda öğretmendim. İki yıldır başka bir yerde öğretmenim. Bu Yusuf Efendi'yi çok severim de...

Sarışın asistan,

— Tanıdım, dedi kırmızı yüzlü bir adam değil mi? Elli yaşlarında...

— Evet. Altmış yedi yaşında ama, genç görünür.

— Benim servisimde... Şimdi yemek zamanı. Biraz bekleyin. Buraya çağırtırız, görüşürsünüz. Çok sâkin bir hasta.

— Nedir hastalığı?...

— Fikr-i sâbiti var. Konuşmuyor.

— Hiç mi?...

— Konuşuyor ama, durmadan hep aynı sözleri tekrarlıyor. Bütün dediği: «İyi olur inşallah!...»

Öğretmen derin derin göğüs geçirdi. Gözleri dolu dolu oldu.

— Şimdi anladım, dedi, yazık olmuş Yusuf Efendi'ye... İyi adamdı, yazık olmuş...

Tombul asistan,

— Bir derdi mi vardı? diye sordu.

— Derdi vardı, büyük derdi. Bütün Mıcır'ın derdi, hepimizin derdi.

Sarışın asistan,

— Anlatsanız, belki tedavisi için faydalı olur, dedi.

Öğretmen bir daha içini çekti.

— Anlatayım, dedi. Ben, Aşağı Mıcır köyüne öğretmen geldim. Seksen evlik bir köy... Okul dedikleri yer de toprak tabanlı bir oda... Hem bu odada yatıp kalkacağım, hem çocukları okutacağım. Benden önce okulun öğretmeni yokmuş... Ne yapıp, ne edeceğim diye düşünüp dururken, benden on-onbeş gün sonra bu Yusuf Efendi geldi. On dört yaşında köyden çıkmış. İstanbul'da çalışmış, sonra asker olmuş. Askerlikten sonra gemici olmuş. Yabancı gemilerde çalışmaya başlamış. Bütün dünyayı gezmiş dolaşmış. Üç yabancı dil öğrenmiş. Fransa'da, İngiltere'de, İsveç'te uzun yıllar yaşamış. Kırk yaşından sonra Amerika'ya gidip orada yerleşmiş. Epeyce de para almış. Epeyce dersem, azımsanacak gibi değil... Bütün Aşağı Mıcır köyünü, toprağı, evleri, hayvanlarıyle satın alabilir. Gözünde memleket tüter dururmuş. Memlekete bir döneyim de evleneyim, çoluğum çocuğum olsun, dermiş... Böyle diye diye yaşlanmış zavallı. Sıla özlemine dayanamamış, hiç olmazsa memleketimde öleyim diye kalkmış, köyüne gelmiş. Mıcır'dan çıkalı elli yıl olduğu için, onu ilkin köyde kimse tanımadı. Bir de onun kim olduğunu öğrenince, köylüler bu gelişi hiç beğenmediler. En çok kızanlar da akrabaları oldu. Babadan kalma malını mülkünü almaya geldi sanmışlar. Yusuf Efendi'de para çok. Dünyayı da gezip görmüş. Adam, para döküp, Aşağı Mıcır'ı Avrupa'da, Amerika'da gördüğü köylere benzetecek. Niyeti bu... Ona buna paralar, hediyeler verince, köylülün yüzü güldü. Yusuf Efendi çok hoşuma gitti. Canlı, bilgili bir adam... Hiç Mıcır'lılara benzemiyor. Ama siz, Mıcır'lıları bilmezsiniz ki....

Sarışın asistan,

— Enteresan... dedi.

Öğretmen devam etti:

— Yusuf Efendi gelmese, çıldıracaktım. Allahtan, o geldi de yüreğime bir umut düştü. Uyanık adam. Cin gibi ihtiyar. «Hani okulun çocukları?» diye sordu. «Yok» dedim, «daha ben de yeni geldim buraya... Söyledimse de, hiç aldırış eden yok. Kimse çocuğunu göndermiyor.» Yusuf Efendi, «Bak öğretmen» dedi. «seninle elele verip çalışacağız. Bu köyü canlandıracağız.» «Aman, ben dünden gönüllüyüm.» «Hadi, yürü kahveye gidip anlatalım.» Yusuf Efendi'yle kahveye gittik. Köy erkeklerinin çoğu orda... Yusuf Efendi,

— Merhaba ağalar... dedi.

Mırıl mırıl sesler çıktı:

— Merhaba...

Bir ikisi, elini göğsüne bastırıp selâm verdi. Saat tutsan, bir elini göğsüne götürüp indirmesi iki dakika sürer. Yusuf Efendi Murat

Ağanın yanına oturdu. Hepsine birden okulun ne demek olduğunu anlattı. Çocukları okutalım, dedi. Anlattı, anlattı, anlattı... Kimsede bir ses, bir kıpırdanış yok... Yusuf Efendi, yine anlattı. Murat Ağa'ya baktım, gözler kaymış gitmiş. Mıcır'ın en ileri geleni o...

Yusuf Efendi,

— Ne diyorsunuz ağalar?... dedi.

Ses yok...

— Murat Ağa, sen ne diyorsun?

— Ne diyek Yusuf Efendi, iyi olur inşallah... dedi.

Yusuf Efendi, sözü baştan aldı. Okulu büyültmek gerekiyordu. Bir öğretmen odası yapılacaktı. İki sınıf ilâve edilecekti. Damı aktarılacaktı. Bunların parasını da Yusuf Efendi cebinden verecekti. Yalnız Mıcırlılar işçilikte yardım edecekti.

— Ne diyorsunuz ağalar? diye sordu.

Ses yok... Bu sefer kahveci Hıdır'a döndü.

— Ne dersin Hıdır Aga?...

Hıdır Ağa peykeye yayılmış, gözleri süzülmüş:

— Ne diyek ...İyi olur inşallah...

Yusuf Efendi'yle kahveden çıktık.

— Hadi, muhtara gidelim dedi.

Muhtarın dükkânı vardı. Dükkâna gittik. Yusuf Efendi, kahvede anlattıklarını bir de muhtara anlattı. Muhtar dinlerken dinlerken gözleri kaydı, süzüldü, daldı gitti.

Yusuf Efendi, sözünü bitirince,

— İşler böyle Muhtar, dedi, bu işi elele verip, hep birlikte yapacağız.

Muhtar hiç kalıbını bozmadan, öylecene bakıyor. Yusuf Efendi,

— Ne diyorsun Muhtar? dedi.

Muhtar,

— İyi olur inşallah... dedi .

Oradan ayrıldık.

— Ne yapacağız Yusuf Efendi? dedim.

— Uğraşacağız... dedi, olmazsa gündelikçi çalıştırıp okulu yaptıracağız...

Yusuf Efendi krice, kumu, çakılı, çimentoyu, keresteyi, her bir aracı, gereci yığdı. Sarı Musa, yapıdan anlarmış. Yanına da altı delikanlı aldı. Hepsi de Yusuf Efendi'den gündelik alıyor. Bunlar başladılar işe... Ama, iş yürümez bir türlü...

— Hadi, Sarı Musa...

— Olur Yusuf Efendi, olur... iyi olur inşallah...

Yusuf Efendi ertesi akşam geliyor. Anlatıyor anlatıyor Sarı Musa'ya... Sarı Musa oralı değil... Yusuf Efendi'nin sözü bitince,

— Sen gam etme Yusuf Efendi, iyi olur inşallah... diyor.

Bir ay geçti, duvarlar diz boyu yükselmedi. Bunun üzerine Yusuf Efendi, kasabadan adam getirtip okulu yaptırdı. Şimdi de çocuk yok... İmama gittik. İmam, yirmi yıl önce Mıcır'a gelmiş, burada yerleşip kalmış. Yusuf Efendi,

— Aman, dedi, senin sözünü dinlerler imam efendi...

Boyuna anlatıyor. İmam gözleri Yusuf Efendi'de... Derken derken, imamın gözleri bulandı, kaydı. Sanırsın başka bir dünyaya göçtü. Yusuf Efendi sustu.

İmamda ses yok...

— Aman imam efendi... Hep birlikte...

İmam sakalı sıvazladı,

— İyi olur inşallah... dedi.

Biz, uğraşa didine okula onaltı çocuk alabildik. Bir gere hep kahvede oturuyoruz. Birden içeriye Sarı Musa girdi. Ama, her zamanki Sarı Musa değil... Bir canlanmış, bir telâşlı... Çırpınıp duruyor. İneği sancılanmış...

— Hayvancık ölecek ağalar... diyor.

Bir Murat Ağa'ya gidip anlatıyor, bir kahveci Hıdır'a... Sarı Musa bağırıyor:

— Murat Ağa, Murat Ağa... Bişey de canım... Bişey de de, yapalım; hayvan gidiyor be...

Murat Ağa'nın dudakları kıpırdıyor:

— İyi olur inşallah...

Kahveci Hıdır'a koşuyor:

— Aman Hıdır Emmi, bildiğin bir ilâç var mı?

Kahveci Hıdır,

— Telâşlanma, diyor, neyse o olur...

— Hayvan ölecek be!...

— İyi olur inşallah...

Sarı Musa, hepsine söğüp sayıp çıktı dışarı kahveden...

Bigün kuyu başında oturuyoruz. Sarı Musa ile Hıdır da yanımızda... Bir de baktık, imam, cübbesinin etekleri uça uça koşup geliyor:

— Aman ağalar, yandım!...

Ses titriyor, nerdeyse ağlayacak. Kıpırdanan yok. İmam,

— Koş Musa, ocağına düştüm Sarı Musa... Koş! Harmanı yaktılar, harmanımı yak-

tılar!... diye çırpınıyor.

Sarı Musa, esner gibi.

— Dur canım, diyor, dur hele bir. Ne olmuş? Telaşlanma... İyi olur inşallah...

İmam bağırıyor:

— Ulan, ocağı batası, gayri iyisi kötüsü mü kaldı... Harmanı yaktılar diyorum, Koşsanıza...

Hıdır, uyku sersemi bir sesle,

— Ortalığı gürültüye verme, diyor; iyi olur, iyi olur inşallah...

İmam, Muhtarın dükkânına doğru koştu.

Her gece Yusuf Efendiy'le oturup dertleşiyoruz. O bana,

— Ne yapacağız? diye soruyor. Ben ona,

— Ne yapacağız? diye soruyorum.

Kış geldi. Mıcır, temelli uyuştu kaldı. Bir gece yarısı acı feryatla uyandım. Ses kahveden geliyor. Giyinip gittim. Kahveci Hıdır ağlayıp dövünüyor. Karısını muhtarla bastırmış. Anlatıyor, bağırıyor, ağlıyor.

İmam esniyor:

— İyi olur inşallah...

— Yahu, İmam...

— İyi olur, iyi olur. Hıdır Ağa... İyi olur inşallah...

— Ulan İmam, inşallahı maşallahı mı kaldı? Muhtarı bastırdım diyorum. Kendi samanlığında be...

Murat Ağa,

— Sabırlı ol, diyor, Allahından bulur. İyi olur inşallah...

Hıdır köpürmüş, hepsine ağız dolusu sövüyor.

Ertesi gün, olanları Yusuf Efendi'ye anlattım.

— Kendi başına bir iş gelen canlanıyor, dedi.

Ama, ertesi gün unutulur. Mıcır'lılar, günde beş kere ağızlarını açıyorlarsa, beşinde de «iyi olur inşallah» diyorlar. Yusuf Efendi olmasa, çıldıracağım. O da bana «Sen olmasan öğretmen, çıldıracağım» diyor.

Bahar geldi. Karlar kalktı. Bir gün muhtarın dükkânında, İmam, Sarı Musa oturuyoruz. O koca Murat Ağa,

— Muhtaar! Muhtaar! diye bağırarak geldi.

Murat Ağa, yerinde çekirge gibi sıçrıyor. Sakallarından yaşlar süzülüyor:

— Muhtar, aman muhtar... Aslan gibi yiğit oğlum gitti... Koş muhtar!...

Murat Ağa'nın oğlunu pusuya düşürüp vurmuşlar. Murat Ağa hem ağlıyor, hem anlatıyor:

— Bişey de, Muhtar, bişey de...

— Ne diyek ağam... İyi olur inşallah... Başka ne diyek?...

— Ulan gavat muhtar, ulan ırz düşmanı muhtar...

— İyi olur inşallah, Murat Ağa...

— İyi olur inşallah, Murat Ağa...

— Daha bunun iyisi mi olur, alçak muhtar. Koca yiğit oğlum kanlar içinde yatıyor. Öldü be... Sarı Musa, oğlum yandı.

— İyi olur Murat Ağa, iyi olur inşallah...

Neredeyse çıldıracağım. Yusuf Efendi, o gece bana geldi,

— Bunun sonu ne olacak? dedi.

Ben şaşırıp da,

— İyi olur inşallah Yusuf Efendi... demiyeyim mi?

Yusuf Efendi, hırsından bayılıyordu:

— Sen de mi öğretmen, sen de mi...

— Vallahi değil, tövbe değil; ağzımdan kaçtı, Yusuf Efendi...

Aradan bir zaman daha geçti. Bir sabah kahvedeyiz. Küt diye kapı açıldı. Muhtar alı al moru mor içeri girdi:

— Aman ağalar, aman...

Hiç kimse de,

— Ne oldu Muhtar? diye sormuyor.

Muhtar, saçını başını yoluyor:

— Kalkın ağalar, kalkın! Benim kızı kaçırdılar!

Muhtar, bir Murat Ağa'nın önüne gidip dert yanıyor, bir Hıdır'a gidip anlatıyor. İmam da başını kaşıyor.

— Yahu İmam, kızı kaçırdılar, benim kızı...

Sarı Musa'nın sesi duyuluyor:

— Olur, olur... İyi olur inşallah Muhtar emmi...

— Murat Ağa kardeş, sana diyorum...

— İyi olur inşallah...

Bir hafta geçti geçmedi, İmamın gelinini aağa kaldırdılar. Daha sonra Hıdır'ın ikinci karısını kaçırdılar. Sarı Musa,

— Karım ölüyor, yetişin! diye bağırdı.

Sarı Musa'nın kardeşini vurdular.

En küçük bir kıpırtı yok. Çokça dürtüklenirlerse, kendilerini avutuyorlar:

— İyi olur inşallah, iyi olur inşallah...

Bir akşam üzeri mezarlığın önünden ge-

çerken başıma bir taş geldi. Kafam yarıldı. Kanlar içinde Yusuf Efendi'ye gittim:

— Ben artık bu köyde duramam!... diye başladım. Bütün içimi döktüm. Anlattım da anlattım. Baktım, Yusuf Efendi'nin gözleri dalmış, gitmiş...

— Aman Yusuf Efendi, bişey söyle canım...

— Ne söyliyeyim oğlum, iyi olur inşallah... demez mi?

Okul tatil oldu. Ben daha bu köyde kalmam, dedim. Yusuf Efendi üzüldü, ağlıyacak gibi oldu.

— Gitme, sen de gidersen, ben burada çıldırırım... dedi.

Köyden ayrılacağım sabah, Yusuf Efendi, saçını başını yolarak kahveye geldi. Zavallının evine hırsız girmiş.

— Kim yapar bu işi... diye soruyor.

Kimsede ses yok...

— Kim yapar? Bişey söyleyin!...

Murat Ağa,

— Ne söylesek boş, iyi olur inşallah... dedi.

Yusuf Efendi, başını duvara vuruyor.

— Paralar gitti... Bunun da mı iyisi olur?..

Ben, Mıcır'dan ayrıldım, Başka bir köye tâyinimi yaptırdım. İki aydır İstanbul'dayım. Dün bir de duydum, bizim Yusuf Efendi çıldırmış.

Tombul asistan,

— Vah, vah... dedi, çağırtalım da görüşün...

Biraz sonra, kırmızı yüzlü, dinç bir ihtiyar getirdiler. Öğretmen, sesi titreyerek,

— Merhaba Yusuf Efendi, dedi.

Yusuf Efendi,

— İyi olur, iyi olur inşallah... dedi.

— Beni tanımadın mı, Yusuf Efendi?

— İyi olur inşallah...

Öğretmenin gözleri doldu:

— Nasılsın Yusuf Efendi?

Yusuf Efendi'yi götürdüler. Giderken «İyi olur inşallah...» diye söyleniyordu. Öğretmen genç asistanlara teşekkür etti.

— İyi olur mu acaba? diye sordu.

Sarışın asistan,

— İnşallah iyi olur... dedi.

Öğretmen de,

— İyi olur inşallah... dedi.

SAĞ SOL

Elinize bir kâğıt, kalem alın, benim dediklerimi çizin. Önce kâğıdın üstüne, paralel iki çizgi çizin. Burası İstanbul'un anayollarından Hürriyet Caddesidir. Bu Hürriyet Caddesinin karşılıklı iki yanına caddeye dikey, üçer tane sokak çizin. Bir yandaki sokakların adı şunlardır: Yandım yokuşu, Zartaban sokağı, Ha Yavrum sokağı...

Hürriyet caddesinin öte yanında, adlarını saydığım sokakların karşısına gelen sokakların adı da şunlardır: Hacı Zürfittin sokağı, Türbe çıkmazı, Selâminkavlen sokağı...

Şimdi Hürriyet caddesiyle, bu caddenin iki yanına açılmış altı sokağın birazcık da topoğrafik durumunu anlatayım. Bütün bu sokakların olduğu bölge, denize bakan bir bayır üstüne kurulmuş olduğundan denize doğru olan sokaklar iniş aşağı, karşı sokaklar da yokuş yukarıdır. Bir yandaki üç iniş, öbür yandaki üç yokuş sokağın kavuştuğu Hürriyet Caddesi ise, dümdüz bir yoldur.

İstanbul'un bayındırılmasından, sokaklarının açılıp onarılmasından sevinmeyen var mı? Herkes sevinç duyuyor. Ama, bizim sevincimiz herkesinkinden de çok. Çünkü, amcam yol müteahhididir. İki yıldır yol müteahhitliği yapıyor. Daha önce, üzerinde yürümekten başka yolla hiçbir ilgisi, ilintisi yokmuş... O şey işi yüzünden mahkemede şey edilip işinden şep yapılınca, amcam da partiye gidip «Ben bunca yıl bu partinin herşeyine şey yaptım, şimdi bana bir iş yapın!» demiş. Onlar da «Yol müteahhidi ol!» demişler. Amcam «Param yok» demiş. Bu sefer partidekiler, «Bu işe para istemez de ondan sana yol müteahhidi ol dedik» demişler. Amcam «Nasıl olacak?» diye sormuş. «İçine gir, bir kere işe başla, anlarsın. Biz de bu işi böyle yapıyoruz. Para isteyenin eline, borcum borçtur, diye bir senet verirsin» demişler.

Bunun üzerine amcam yol müteahhidi oldu. Beni çok sever. «Senin bu gidişle adam

alacağın yok. Benim yanımda, gel sen de müteahhid ol!» dedi. Biz müteahhid olduk.

Amcam: «Yarın sabah işe başlıyoruz, erkenden bana gel!» dedi. Ertesi gün, hangi yolların açılıp genişletileceğine karar verilecekmiş. Amcamla bir otomobile binip yola çıktık. Daha başka otomobiller de var. Bizim otomobil, gerilerde. Öndekiler, bizimki gibi taksi değil, özel araba. Bizim taksinin şoförü, arada bir hızlanıp, otomobil sürüsünün ilerisine doğru, önceki arabaları geçmek istiyor. O zaman amcam kızıyor:

— Şoför efendi, sırayı bozup saygısızlık etme. Şu arabanın egzos borsundan ayrılma! diyor.

Bizim önümüzdeki arabada, bizden daha büyük müteahhid varmış. Biz arabalarda, müteahhidliğimizin büyüklüğüne göre sıraya girmişiz. Gittik, gittik. Bu Hürriyet Caddesi'yle yukarda anlattığım sokakların kavşak yerine gelince, en öndeki araba durdu. O durunca, öbür arabalara da durmak düştü. Herkes arabadan indi. Biz de indik. En öndeki arabadan inenlerin çevresinde toplandık. Bir de sert rüzgâr var ki, herkes uçmasın diye, bir elini başındaki şapkasına bastırmış. Orada herkes birbirinden üstün olduğu için, birisi, kendisinden bir üstüyle konuşurken, saygısızlık olmasın diye, kafasına bastırdığı şapkasından elini indirip öyle konuşuyor. Ama bu sefer de, elini kaldırır kaldırmaz, şapka havalanıyor. Caddenin ortasında şapkalar uçuşmağa başladı. Tetikte duranlar, şapkalarını havada kapıyorlar. Yavaşanlar, şapkalarının ardından seğirtiyorlar.

Kalabalığın içinde bir kişi var, yalnız o başkalariyle konuşurken de, şapkasını kafasına bastıran elini aşağı indirmiyor. Anlaşılan oradakilerin en büyüğü o... Hepimiz ona doğru sokulmaya çalışıyoruz.

Herkes, Hürriyet Caddesi'ne, bu caddeye açılan sokaklara bakıp bakıp başını sallıyor, «çıck, çıck, çıck...» diye dişlerinin arasından sesler çıkarıp,

— Ne bakımsızlık, ne bakımsızlık... diyorlar.

Herbiri bir üst yanından aldığı bu sözleri, bir alt yanındakine aktarıyor:

— Ne bakımsızlık, ne bakımsızlık...

— Ne bakımsız...

Herkes bu söze kendiliğinden bitakım düşünceler ekliyor:

— Bu ne ihmâl beyim...

— Olur şey değil, hiç bakılmamış...

— Allah bilir, yüz yıldır şu yollara bir kazma vurulmamıştır...

Sağ kulağımın dibinde duran,

«— Çıck, çıck, çıck... Aman Allahım, bu ne alâkasızlık... dedi.

— Siz buraya ilk defa mı geliyorsunuz? dedim.

— Yoo... dedi, sabah - akşam buradan geçerim. Bizim ev, şu sokağın altında...

Bu sırada, şapkasından elini kaldırmayan adam, amcama bişey söyledi. Amcam cevap vermek için saygı duruşuna geçeyim diye elini şapkadan indirince, rüzgâr şapkasını kapıp uçurdu. Amcam, şapkasının arkasından mı koşsun, yoksa cevap mı versin, bir ara şaşırdı. O şaşkınlıkla ağzından şöyle bir söz çıktı:

— Evet beyefendi... Tut ulan!.. Hakkiâliniz var efendim... Koş ulan!..

Sonradan bana çıkışınca, bunların anlamını çıkardım. Amcam, ikimize birden söz yetiştiriyormuş. Ona «Evet beyefendi», bana da «Tut ulan!» diyormuş.

Ben, amcamın ne demek istediğin anlayıp da, şapkasını yakalamak için koştuğum zaman, şapka bir tramvayın tekerlekleri altında iyice ütülenmişti.

Konuşurken elini şapkasından kaldırmayanın yanındaki adam, çantasından bitakım kâğıtlar çıkardı. Kâğıtların uçları pırt pırt vurarak uçuşuyordu. Bu, mühendis olacaktı. Rüzgârdan bitürlü kâğıtları açamıyordu. Eli şapkasında duran adam,

— Anlaşıldı, dedi.

Yerden bir taş alıp, «Ha Yavrum Sokağı»na doğru fırlattı. Taşın düştüğü yeri eliyle göstererek,

— İşte, taşın düştüğü yere kadar yolun seviyesi indirilecek, bu sokakla Hürriyet Caddesi bir seyivede olacak... dedi.

Şapkasını tutan sağ eliyle taşı atmıştı. Şapka da sağ elin baskısından kurtulunca, bunu fırsat bilip havada uçmaya başladı. Rüzgâr, yokuştan denize doğru estiği için, taşı atan, Ha Yavrum yokuşuna dönünce, şapka da ters yana, Selâmünkavlen sokağına doğru uçtu. Biz de hep birden şapkanın arkasından koşmağa başladık. Şapka, havada zikzaklar çizerek inip çıkıyordu. Bizler de, topa kafayla çıkan futbolcular gibi, uçan şapkayı yakala-

mak için sıçrayıp duruyorduk. Bütün marifet, yere düşüp tozlanmadan, şapkayı havadayken avlamaktı. Şapka da bunu biliyormuş gibi, alçalıp alçalıp, tam elimize değecekken uçup yükseliyordu. Bir ara sağ elimin uzun parmağının ucu şapkaya değer gibi oldu. Ama kalabalıktan birisi, şapkayı ben yakalayacağım diye kıskançlığından, kambura yatıp beni yere devirdi. Adamın yaptığı favul, ne kendisine yaradı, ne bana... Şapka sert bir pike ile Selâmünkavlen sokağına konup, iniş aşağı seke seke koşmağa başladı. Bir kere yere düştükden sonra, şapka değil arap atı olsa elimizden kurtulamazdı. Hep birden, bikaç yüz metre arkasından koştuktan sonra, koşuşanlardan biri şapkayı yakaladı. Ondan da açıkgöz olan başkası şapkayı kapmak için saldırınca, şapkanın kordelâsı birinin, şapka ötekinin elinde kaldı. Götürüp şapkayı sahibine verdiler. Şapkanın sahibi, kızgın kızgın Selâmünkavlen sokağına baktı.

— Bu sokak da yükselsin... dedi.

Sokak bu kadar iniş olması, şapkayı yakalamak daha kolay olacaktı. Rüzgârda uçuşan şapkaları tutabilmek için, sokağı doldurup yükseltmeliydi.

Sonra otomobillere binilip gidildi. Akşam amcam bana kızdı:

— Şöyle kaleciyim, böyle kaleciyim diye atıp tutuyorsun. Mârifet topu tutmak değil, şapkayı yakalamak...

Ertesi gün, amcam ve daha da başka yol müteahhidleriyle, alçaltılacak olan «Ha Yavrum Yokuşu» na geldik. Burada yol müteahhitleriyle mühendisler arasında atılan taş ve taşın düştüğü yer üzerinde büyük bir anlaşmazlık çıktı. Herkes, taşın düştüğü nokta olarak ayrı ayrı yerler gösteriyordu. Birisi, dörtbeş kilometre kadar uzakta bir ağacı gösterip.

— Çok iyi biliyorum, taş buraya düştü... dedi.

— Oraya taş değil, kurşun gitmez... Bir saatlik yola taş atılır mı? diye karşı koydular.

Adam,

— Atan atar, dedi, bu iş atıcıya göre değişir. Yâni ne demek istiyorsunuz, buraya kadar taş atamaz mı?

— Daha uzağa bile atar istese... Ama, münasip görmediği için atmadı. Taş buraya düştü.

Amcam...

— Taş işte burada... Boşuna çekişip durmayın...

Bu, yere gömülü, bir çeki taşıydı. Amcama,

— Kaldır taşı... dediler.

Amcam, zorlayıp taşı yerinden kıpırdatamayınca,

— Kalkmaz, dedi. Hızla gelip toprağa saplanmış...

Başka birisi bir tuğla parçası eline almış.

— İşte, taş buydu... diyor.

Herkes, işine gelen yerden eline bir taş almıştı. Uzun çekişmelerden sonra, Ha Yavrum sokağının yükselecek bölümü anlaşıldı. Selâmünkavlen sokağı da, olduğu gibi yükseltilip Hürriyet Caddesiyle bir düzeye getirilecekti.

Bu iş eksiltmeye konuldu. Bir müteahhidin üstünde kaldı. O müteahhid, bu işi başka bir müteahhide devretti. Bu devir işinden yüz bin lira kazanmış. İkinci müteahhid de, yetmiş bin lira kazançla işi, kendisinden sonra gelen müteahhide devredip, yakasını sıyırdı. O müteahhid de başka birine devretmiş... Devir devir derken, amcama kadar geldi. Amcama,

— Nasıl olsa, senin bu işi yapmak için paran yok. Sana açıktan yirmi bin verelim de, aradan çekil, işi bize devret, dediler.

Amcam, gözü paraya doymayan bir adam olduğundan, «Paralı bir ortak bulur, işi kendim yapar, daha çok kazanırım» dedi. Para koyacak bir ortak buldu.

İşe başladık. Bize söylendiği gibi, Ha Yavrum sokağını iki metre aşağı indirdik. Selamünkavleń sokağını da üç metre yükselttik. Biz bu işi, hesaba göre, Hürriyet Caddesiyle Selâmünkavlen ve Ha Yavrum sokakları arasındaki seviye farkını azaltmak için yapmıştık. Ama iş bittikten sonra bir de bakıldı ki, Ha Yavrum sokağı, Hürriyet Caddesinden bir metre aşağı düşmüş... Selâmünkavlen sokağına gelince, o da Hürriyet Caddesinden birbuçuk metre yukarda kalmış... Yâni durum şöyleydi: Eskiden Selâmünkavlen'den çıkan arabalar, Hürriyet Caddesini geçip Ha Yavrum yokuşuna çıkardılar. Şimdi, karşılıklı iki sokaktan ne inebiliyolar, ne çıkabiliyorlardı. Yayalara gelince; onlar Ha Yavrum sokağının dik setinden Hürriyet Caddesine atlıyorlar, sonra Hürriyet Caddesini geçip, Selâmünkav-

len sokağının duvarına tırmanıyorlardı.

Biz, karşılıklı, Ha Yavrum sokağı ile Selâmünkavlen sokağının seviyelerini Hürriyet caddesine uydurmaya çalışırken, başka müteahhidler de aynı işi başka sokaklarda yapıyorlardı. Zartaban yokuşu ile Türbe çıkmazı, Yandım yokuşu ile Hacı Zürfittin sokağı karşı karşıya idiler. Bizim altımızdaki sokağın müteahhidi, bizim yapacağımızın tam tersini yapmıştı. Zartaban yokuşu Hürriyet caddesinden büsbütün yukarda, Türbe çıkmazı da büsbütün aşağıda kalmıştı. Ondan sonra gelen müteahhidin yaptığı, daha başkaydı. O, hem Hacı Zürfittin sokağını, hem Yandım yokuşunu yükseltmiş, ikisinin arasında Hürriyet caddesi, dere yatağı gibi çukurda kalmıştı. Kısacası, Hürriyet caddesinden ne sağa, ne sola sapılabiliyordu. Herkes, Hürriyet caddesinden gitmek zorundaydı.

Bunun üzerine, ne yapılacağı düşünüldü. Şu karara varıldı. Sokakların yükseltilme ve alçaltılmalarında düzeltme yapılacaktı. İş eksiltmeye konuldu. Bir müteahhidin üstünde kaldı. O, bilmem kaç yüz bin lira kazançla işi başkasına devretti. Yine devir amcama geldi. Amcama,

— Al otuz bin de, işi devret... dedilerse de, amcam kazancın tadını aldığından, işi bırakmadı. Sokakları verilen ölçüye göre alçalttık, yükselttik. Durum, şöyleydi: Hürriyet caddesi ortada dimdik kalmış, Selâmünkavlen sokağı da, Ha Yavrum sokağı da çukura inmişti. Amcam,

— İyi ki, iş çabuk bitsin diye, Selâmünkavlen sokağını istenilenden bir metre daha az indirdim. Yoksa sokak, kuyu gibi aşağıda, cadde de minare gibi yukarıda kalacaktı... dedi.

Türbe Çıkmazı büsbütün kapanmış, sokak diye bişey kalmamıştı. Yandım yokuşu yine yokuştu ama, tersine yokuş olmuştu. Tepesi aşağıya gelmiş, aşağısı tepe olmuştu.

Bunun, üzerine yeni bir karar verildi: Sokaklar, ilk önceki durumlarına getirilecekti. Amcam, beşinci el müteahhid olarak işi aldı. İki ay çalıştıktan sonra durum şuydu: Ha Yavrum sokağı iyice aşağı indirilmiş, kanalizasyon boruları, elektrik telleri gibi havada asılı kalmıştı. Selâmünkavlen sokağı o kadar yukarı çıkmıştı ki, dayanak duvarları yapılmaz, yolun iki yanına beton babalar, demir parmaklıklar konulmazsa, bu sokaktan gidiş-geliş tehlikeli olabilirdi.

Zartaban yokuşu o kadar aşağı indirilmişti ki, sokağın dibinden su çıkıyordu. Buralarda oturanlar, yukardan Zartaban sokağına uzun iplerle kova sarkıtıp su çekiyorlardı. Söylendiğine göre bu yaz İstanbul, buyüzden ilk defa su sıkıntısı çekmiyecekti. Hacı Zürfittin sokağının dibinden de su çıkmıştı ama, bu su tuzluydu. Çünkü sokak, bilenlerin söylediğine göre, deniz seviyesinden iki buçuk metre aşağı dümüştü. Bu sokaktan geçiş, ancak gondolla mümkün olabilecekti.

Türbe çıkmazı bir yayla olmuştu. Bir Amerikalı, bu yaylanın üstüne bir otel kurmayı teklif etmişti.

Bu karmakarışık durum karşısında herkes şaşırdı. Yeniden işe girişildi. Alçakta kalan sokaklar doldurulduu, yüksekte kalanlar indirildi. Ama iş çığrından çıkmış bir kere düzen bozulmuştu. Ve biz ne kadar uğraşırsak uğraşalım, eskiden Hürriyet caddesine açılan yan sokakları, bir türlü caddeye bağlayamıyorduk.

En iyi karar, sanırım şu son karardı: Yan sokakları bir türlü Hürriyet caddesine uyduramadığımıza göre, Hürriyet caddesini yan sokaklara uyduracaktık. İşte asıl bundan sonra ipin ucunu kaçırdık. Hürriyet caddesinin yüksek başından aldığımız toprakları, alçak olan alt başına taşıyıp dolduruyorduk. Bu çalışmanın sonunda cadde öyle bir duruma geldi ki, üstünden hiçbir vasıta geçemez oldu. Yayalar bile zor gidip geliyordu. Geometride bilinen ne kadar çizgi biçimi varsa, hepri Hürriyet caddesindeydi: Düz, eğri, yamuk, yumru, kırık... Burası yol olarak değil ama, öğrencilere topografya engebelerini, geometri biçimlerini göstermek için kullanılırsa, bir işe yarardı.

Toprakları yüksekten alıp, alçak yeri dolduruyoruz, caddenin üstbaşı bozuluyor. Alçaktan alıp, yükseğe yığıyoruz, altbaşı bozuluyor. Tersini yapıyoruz, ortası bozuluyor. Düzelen bişey yok; ne yapsak bozuluyor. Biz düzeltmeye çalıştıkça, yol büsbütün bozuluyor.

Caddeler, sokaklar köstebek yuvasına döndü. Baktılar, işin içinden çıkılamayacak, bitürlü karşılıklı iki sokağın ağzını caddeye getiremiyoruz. O zaman, Hürriyet caddesinin altından tünel açıp Selâmünkavlen sokağı ile

Ha Yavrum sokağını birleştirelim, dediler. Bu olurdu. Ama. Zartaban yokuşu kaldığından, bu iki sokağı birleştirmek için, Hürriyet caddesinin üstünden köprü geçirmek gerekiyordu. Ondan sonra gelen sokağın durumu daha da karışıktı. Hacı Zürfittin sokağı aşağıda, Zartaban sokağı yukarda kalmıştı. Bu iki sokağı, ne köprü, ne de tünel birleştirebiliyordu. Buraya da merdiven yapılacaktı. Yâni, Hürriyet caddesi şöyle olacaktı: Tünel, köprü, merdiven, yine tünel, köprü, merdiven...

İşe başlandı. Üç ay sonra sonuç şöyleydi: Yukarıya doğru yapılacak merdiven aşağı doğru yapılmıştı. Yâni merdiven, toprağın dibine inip kalıyordu. Farkına varılmamış olsaydı, bu merdiven arzın merkezine doğru inecek, beki de dünyanın öbür ucundan çıkacaktı. Öteki merdiven de iniş merdiveni olacakken çıkış merdiveni olarak yapılmıştı. Yanlışlık erken anlaşılmasa, merdiven yıldızlara doğru çıkacaktı. Tüneli de, Hürriyet caddesinin üstüne, köprüyü altına yapmıştık. Caddenin üstünde kümbet gibi bir koca tünel duruyor, caddeyi bütün geliş-gidişe kapıyordu.

İşler böyle karmakarışık bir duruma gelince, yol müteahhidleri toplandılar; «Artık bu işi biz bırakalım da, bu işten bir anlayana verelim» dediler.

Amcam,

— Tam zamanında bırakıyoruz. Yüzümüzün akıyla kurtulduk. Az daha yüzümüze gözümüze bulaştıracaktık da, başımız derde girecekti, dedi.

Bu işten anlayanlar işi üzerlerine aldılar. Bunlar, işi oldukça yoluna koydular. Yalnız ufak-tefek aksaklıklar olmuştu. Sokaklar caddeye bağlanmıştı ama, Selâmünkavlen sokağındaki evlerin sokak kapıları kaldırımdan o kadar yukarda kalmış ki, ancak iki duvar merdiveni birbirine ekliyerek evlere girebiliyorlardı. Daha pratik olması için, kimileri çıkırıklı makaralar yapmışlardı. Asansör gibi bir sepete giriyorlar ve makaralı ipe tutuna tutuna kendilerini yukarıya çekiyorlardı. Ya Yavrum sokağındaki evlerin beşinci kat pencereleri de sokak kapısı olmuştu. Dördüncü kata kadar olan evler toprağın altında kalmıştı. Bir selvi ağacının tepesi, topraktan dışarı çıkmış ebegümeci otu gibi görünüyordu.

İş bu kadar düzelmişti ya, gerisi kolaydı. Şimdi yapılacak iş, bir sokaktaki toprakları taşıyıp öteki sokağa doldurmaktı. Bu işe de yine amcam üzerine aldı. Beni çok sevdiği için,

— Bu işi sana devredeyim, sen de bikaç kuruş kazan, dedi.

Yapacağım işi sordum.

— Sağdaki sokağın topraklarını kaldırıp soldaki sokağı dolduracaksın, dedi.

Ben de tıpkı onun dediği gibi yaptım. İş bitti. Ha Yavrum sokağında oturanlar, «Evlerimiz toprağın altında kaldı. Dışarı çıkamıyoruz» diye beni şikâyet etmişler. Belediyeden kontrola geldiler.

— Hani sokak? diye sordular.

Çünkü, Ha Yavrum sokağı tümüyle toprağın altında kaldığı için, hiç belli olmuyordu. Ama ben, ilerde belki birisi adres sorar diye, yolun altında kalan sokağı, asfaltın üstüne bir beyaz çizgi çizip belli etmiştim. Fen Mühendisi,

— Yahu sen yanlış sokağı doldurmuşsun, dedi, doldurulacak sokak Selâmünkavlen sokağı idi. Bu sokak dolmayacak, seviyesi indirecekti.

Ben de,

— Bana sağdaki sokak dolacak, dediler... dedim.

Mühendis,

— Evet, sağdaki... dedi.

Kolunu sağa uzatıp,

— İyi ya, işte, dedim. Ha Yavrum sokağı sağda değil mi?

Mühendis benim karşıma geçip, sağ elini uzattı:

— Bak sağ burası, Selâmünkavlen sokağı... Bu sokak solda kalır.

Karşıkarşıya durucunca, onun sağı, benim solum olmuştu.

— Bana, ne yana dönüleceğini söylemediler ki, yalnız sağdaki sokak dediler.

Ben önceden doldurulmuş olan sokağı bir daha doldurup, iyice gömmüşüm.

Şimdi bana bu zararı ödeteceklermiş. Herkes bu kadar yanlışlık yapar, kimse bişey demez; ben kırk yılın başında küçücük bir yanlışlık yaptım diye, zararı bana ödetmeye kalkarlar. Ben de «Selâmünkavlen Sokağı» yazılı Belediye levhasını söküp, Ha Yavrum sokağının duvarına astım. «Ha Yavrum Sokağı» levhasını da öteki sokağa...

Ertesi gün Mühendis yine geldi. Bir o levhaya baktı, bir bu levhaya baktı,

— Tamam yahu, dedi, doğru yapmışsın. Hiçbir yanlışlık yok...

Bu işi de böylece kapayıp, yol müteahhitleri arasına ben de katıldım...

ALTI KİŞİYE BİR KADIN

Hapishanede gün doldurmanın en iyi yolu kendi dertlerini unutmak için, başkalarının dertlerini dinlemektir. Onun için, akşam sayımı yapılıp da demir kapılar sürgülendikten sonra içerdekiler, yeni gelecekleri beklerler. Meraklı bir bekleyiştir. Her gece 20-30 kişi gelir. Yüzleri nasıl birbirine benzemezse, maceraları da birbirine benzemez.

Kimisi gelir gelmez anlatmaya başlar, kimisi de bir-iki susar, sonra da durmadan anlatır.

O gece gelenler arasındaki altı kişi suç ortağıydılar; hiçbişey de anlatmıyorlardı. İçlerinden beşinin, az-çok aynı çevrenin kişileri oldukları, giyinişlerinden, konuşmalarından belliydi. Ama, Burhanettin Bey denilen yaşlı-başlı, efendiden adam, bunların arasına hiç yakışmıyordu. İkide bir, etüve sokulduğu için bumburuşuk olan elbiselerine bakıyor, sapının teki kırık gözlüğünü, düştükçe, burnunun üstüne yerleştiriyordu. Aralarında bir de yaşlı taşralı vardı. Ona Hacı Celil diyorlardı.

Karantina koğuşunun ağası, yeni gelenleri çay ocağına çekip hepsine, geçmiş olsun, dedi. Birer çay verildi. Sonra, «Allah kurtarsın» diye Meydancı önlerine tabak tuttu.

Öbürlerinin neden hapishaneye getirildiklerini öğrendik. Ama, o altı kişinin neden tutuklu olduklarını öğrenemedik. Kaçakçılık yaptıkları akla geliyordu. Yalnız içlerinden biri, yırtık pabuçlu, ceketsiz bir delikanlı,

— Karı dalgası... diyordu.

Şu yaşlı-başlı Burhanettin Bey'in, bu beş kişiyle birlik nasıl bir «karı dalgası» olabilirdi?

Böyle durumlarda hiç üstüne düşmeyeceksin. Birkaç gün geçince, dertlerini anlatacak birilerini ararlar.

Onların içinde ilk yanıma sokulan, sırtının solundaki kamburdan, bir elinde ağır bişey taşırmış gibi yan yan yürüyen delikanlı oldu. Fethi adındaki bu delikanlı, İstanbul'a geleli sekiz ay olmuş. Üç ay dolaştıktan sonra, Tophane'deki otellerden birine kâtip olmuş. Olayı şöyle anlatıyor:

— Bir akşam otele bu Hacı Celil geldi. Deftere kaydını yaptım, Belediye beyannamesini doldurdum. O gece otelde kaldı. Ertesi gün baktım, o yana dönüyor, bu yana dönüyor. Herifin bir derdi var. Otel kâtipliğinde artık biz bu herifleri iyice belledik ya, gelgelelim Celil Efendi'ye bir türlü yakıştıramıyorum. Herif hacı...

Bizim otelin altında bir de kahve var. Kahvenin garsonu Ali geldi.

— Oğlum Fethi, bu Celil Efendi'nin bir derdi var. Gemiş Mustafa'ya söyliyelim de, şu adamın derdine baksın, dedi. Baksana, adam fır fır dönüyor Yazık fukaraya...

— Eşek arısı sokmuş gibi dolandığını görüyorum ama, bunun derdi başka olacak oğlum, dedim, adam bir kere hacı... Sonra da elli beş yaşında. Hem de evli... Nüfusunda yazıyor. Böyle bir adam karı derdine düşer mi?..

Garson Ali,

— Ulan avanak, dedi, asıl dert bunlarınki... Bunlar kimseye açılmaz, yanar döner dururlar. Baksana, herif nasıl canavarlaşmış. Gözleri projektör gibi ışıyor. Sen şu Gemiş Mustafa'yı gör de söyle. Herifin derdine derman bulsun.

Gemiş Mustafa denilen, namlı bir karı tellâlı.

Bir akşam kahvede oturuyor bu Celil Efendi... Burnunu kahvenin camına dayamış, yoldan geçen kadınları aç gözüne meze yapıyor. Garson Ali'yle biz, buna yanaştık. Dereden tepeden konuşurken bu, iyice açıldı.

Ali,

— Bir iş için mi İstanbul'a geldiniz? dedi.

— Şükür işi bitirdik, şimdi gözümüz başka işlerde ama, buranın acemisiyiz. Şu gurbet yerde bir elimizden tutup yol gösteren arkadaşımız da yok, kör olsun... dedi, bir göz kırptı.

Garson Ali,

— Dönüş ne zaman Celil Efendi? diye sordu.

— Kısmetimizi bekliyoruz. İstanbul'a gelmişken tatlısından bir iş görelim de öyle dönelim dedik hani...

İyice açıldı. Nasıl olsa memleket uzak. Yalnız kimse duymayacak.

Garson Ali,

— Sen hiç merak etme, bizden lâf çıkmaz... dedi.

Celil Efendi'nin bir şartı var: Kadın ille sarışın olacak...

— Yarın gece bir âlem yaparız, dedim.

Hemen koştum Gemiş Mustafa'ya... Nerden bulacaksın, yazıhanesi yok, dükkânı yok... Gemiş Mustafa seyyar bir esnaf... Uğradığı yerlere haber bıraktım, gelmedi. Ertesi sabah bunu, kaldığı otelde buldum.

— Aman Gemiş, insaniyetliğini göster, Anadolu'dan bağrı yanık bir vatandaş geldi, ne istersen verecek, Yeter ki sarışın olsun... dedim.

Gemiş,

— Altı yüz kâğıdını keserim, dedi.

— Höst! diye bağırdım, ulan tapusuyla tarla mı alıyoruz?

Gemiş,

— Piyasa durgun, dedi, korkunç bir buhran var. Geçen gece ahlâk zabıtası yine bir çoştu. İstanbul'da basmadık ev, otel, bar bırakmadı. Bütün kadınları topladılar, hepsi hastanede... Onun için piyasadan kadın çekildi. Bu sıkıntı on beş gün sürer, sonra yine bollaşır.

Garson Ali'ye gittim.

— Arkadaş, bu cümbüş altı yüz lira ister, dedim.

— Arkadaş, bu işi kendimiz yapalım. Elin karı tellâlına ne diye havadan kazandıralım, dedi.

— Yahu, adımız çıkar, dedim.

— Bir işi bir kere yapmakla bişey icap etmez. Hem biz, bu işin parasında değiliz, kendimiz de eğleniriz, dedi.

— İyi dedin de arkadaş, sarışın kadın nerden bulacağız?

— İşte bir orası zor...

— Zor ya... Celil Efendi'nin bağrı yanık da, bizim değil mi? Şu içimi aç da bak, Yavuz'un bacası gibi tüter dururum.

Garson Ali,

— Bir kere Destancı Zeki'ye soralım, o bulur belki... dedi.

Zeki, yollarda şarkı okuyarak destan satar. Bizim otelin de devamlı müşterisi...

Destancı Zeki'ye işi açtık.

— Elimde bişey var ama, yüksek ailedendir. Korkutmazsanız olur bu iş... dedi.

— Yahu arkadaş, biz canavar mıyız, bizden neden korksun?

— Yüksek aileden kardeşim... İyice yıkanın, giyinip kuşanın... Karı sizi görünce ürkmesin...

Destancı Zeki'nin söylediği muhallebicide buluşacağız. Ne olur, ne olmaz, hazırlıklı bulunsun diye, Celil Efendi'ye durumu anlattık. Hepimizi bir korkudur aldı. Yüksek aileden kadın görmemişiz, ayıp değil ya... Ben, iyi kalpli otel müşterilerinden birinden bir eğreti elbise uydurdum. İçimizde en kibarı Celil Efendi. Muhallebiciye gittik. Destancı Zeki'yle yüksek aileden kadın orada ...Aman efendim, buna kadın değil insan demeye bin şahit ister. Karının bir gözü hiç yok, öbürü de mercimek kadar küçülmüş. Ağzı sola, burnu sağa çarpılmış. İki omuzunun arası iki karış yok. Suratına bakanın kırk yıl işi uğursuz gider. Kadın, elini uzattı, hepimizin elini sıktı:

— Suzan...

Her şeyi biyana, suratına bakılacak gibi değil ama, kadın kırıtmasını iyi biliyor...

— Suzan... derken sesini bir titretiyor, yahu sen bu cilvenin üniversitesinde mi okudun be...

Suzan, Destancı Zeki'ye bizi gösterip,

— Hepsi bu kadar mı? dedi.

Zeki,

— Çok mu? dedi.

— Yok, onun için değil; daha gelecek var mı, diye sordum, dedi.

Garson Ali yavaşça Celil Efendi'nin kulağına,

— Nasıl beğendin mi? diye sordu.

Celil Efendi,

— Beğenmesine beğendim, velâkin rengi gözümü tutmadı. Bunun hiç sarışını yok mu? dedi.

Ali, Celil Efendi'nin arzusunu Destancı Zeki'ye o da kadına fısıldadı. Kadın,

— Peki, uyuşursak olur, dedi.

Pazarlık ettiler. Kadın, peşin yüz elli lira aldı.

— Akşamın sekizinde yine muhallebicide buluşacağız.

Kadın gitti. Celil Efendi,

— Yüksek aile karısına karşı mahçup ol-

mayalım. Ben saat sekize kadar hamama bir daha gidip, yıkanayım geleyim... dedi.

Garson Ali de,

— Ben de bir daha traş olayım, diye berbere gitti.

Biz, Destancı Zeki'yle vakit öldürmek için geziyoruz. Birden, köyden Yunus'u görmiyeyim mi? Sarıldık, öpüştük.

— Ulan Yunus, burda ne ararsın?

Köyden çıkalı iki ay olmuş, burda bir iş aramış. Buna iyice çıkıştım:

— İnsan beni gelip görmez mi? Seni bu gece bir iyi eğlendireyim de İstanbul'u öğren. Yarın seni bir işe yerleştiririm.

Sekize çeyrek kala muhallebicide buluştuk. Sekiz buçuk oldu. Suzan yok... Celil Efendi işkillendi:

— Yahu, karı yüz elli lirayı alıp bizi dolandırmasın...

Destancı Zeki,

— Senin bildiğin karılardan değil, yüksek aileden, yapmaz, öyle şey... derken, sapsarı bir kadın gelip yanımıza oturdu. Kırmızı entarisiyle kör gözü olmasa, kim olduğunu tanımayacağım. Kara yağız kadın, gidip boyanmış, sapsarı olmuş gelmiş...

— Verdiğiniz yüz elli lira masariftir, hesaba dahil değil... dedi.

Ağzının suyu akan Celil Efendi,

— Helâl olsun ciğerim... dedi.

, Şimdi nereye gideceğiz? Kadın hiç bir yeri beğenmiyor,

— Ben, yüksek sosyeteden bir kadınım; basarlarsa intihar ederim, diyor.

— Nereye gideceğiz?

— Yıldız Palas'a...

Yıldız Palas dediği, yani geceleyin gökyüzünde yıldızların göründüğü açık hava, kırlık bir yer.

Celil Efendi paraları verdi. Destancı Zeki on beş şişe rakıyla öteberi aldı. Dolduk bir otomobile, yolda indik. Kıra doğru gidiyoruz.

— Burası neresi?

— Burası Hürriyet Tepesi, burda her bişey serbest...

Celil Efendi,

— Hürriyet olduğu iyi ya, dedi, tepede olmasaydık. Gözden uzak ,hürriyetli bir çukur yok mu?

Kadın, babasının tarlası gibi buralarını karış karış biliyor. Girdik bir çukura... Harika, Yıldız Palas ...Başladık içmeğe... İç de iç... Bu Suzan denen yüksek aile kadını ne oynarmış be... Yalnız bir kusuru var; ayağının biri kısa... Celil Efendi de çoştu mu... Destancı Zeki dersen, adam değil, çalgı takımı... Burnunda zurna, karnında davul, yanağında dümbelek çalıyor, Celil Efendi'yle suzan göbek atıyorlar, biz de el çırpıyoruz...

Bizim hemşeri Yunus yere yıkıldı.

— Ulan, neyin var?

— Aman ağam iki gündür açtım, şişeyi dikince feleğimi şaşırdım. Şu zıkkımı hiç içmiş değilim...

Suzan hem oynuyor, hem şişeleri ağzımıza dayıyor. Bir de baktım, Garson Ali bacakları tepede şu yana devrilmiş, kusar ha kusar... Bir zaman sonra sesi, soluğu kesildi. Derken, Destancı Zeki de çarpılıp düştü. Benim beynim, başım dönüyor. Celil Efendi'nin horultusunu memleketteki karısı duyacak... Herif, telgraf vurur gibi horluyor.

— Suzan! diye bağırdım.

Ses yok, kadın, iki taşın arasında sızmış. Ay ışığı da vurmuş, o cenabet olmuş bir melek... Aramızda beş adım var, yok... Ama o beş adımı alamıyorum ki, yanına varayım...

Suzan muzan ederken, sızmışım. Bir feryatla uyandım ki, sabah olmuş, güneş tepede. Suzan da,

— İmdaat! Cankurtaran yok mu? Namusuma tecavüz ediyorlar!... diye bağırıyor.

Hep uyandık, fırladık ayağa.

— Sus ulan!...

Susmaz. Vallahi karıya elimizi değmiş değiliz. Hepimiz sızıp kalmışız. Herkes sarhoşluktan burnunun yerini bulamıyor; kadının yerini kim bulacak...

— Yahu bayan, etme eyleme, bağırma!...

Bağırır. Karının sis düdüğü gibi sesi var. Bütün İstanbul duyacak.

— İmdaaat!... Irzıma, namusuma...

Hay senin ırzına da, namusuna da... Aklın akşamdan beri neredeydi? Gün ışıyınca mı namusun aklına düştü?..

— Ulan Hanımefendi, ayağını öpeyim, kurbanın olayım, bağırma!..

Celil Efendi, ayaklarına kapanmış, yalvarır,

— Aman Suzan Hanım, ocağına düştüm..

En sonunda ben,

— Arkadaşlar, bu yüksek aile karısını burada bırakıp kaçalım, yoksa başka türlü kurtulamayız, dedim.

Demeye kalmadı, ordan bu Burhanettin Bey denen ihtiyar çıktı. Sabah sabah işine gidermiş. Kadının feryadını duyup koşmuş. Suzan, bu ihtiyarı görünce,

— Beybaba, beni kurtar!.. diye bağırmaya başladı.

Burhanettin Bey de bize dönüp,

— Alçak ırz düşmanı canavarlar! diye üstümüze yürümez mi?

— Efendi, git yoluna, iş senin bildiğin gibi değil...

Derken bey, candarmalar kadının sesini duymuşlar. Beş candarma bizi kuşattı. Bizi kıskıvrak yakalayıp karakola götürdüler. Kadın bizden dâvacı.

— Altısı da sabahacak ırzıma geçti, diyor.

Ulan, sende ırz nerede? Dinletemedik, altımızı da işte buraya attılar...

Otel kâtibi Kambur Fethi'den sonra öbürlerini de dinledim. Hepsinin anlattığı birbirini tutuyordu. Celil Efendi,

— İtibarım, iki paralık oldu, bir daha memlekete gidemem, diyordu, yahu, karıya parmağımın ucu değse neyse ne... İstanbul'a gidip dönenler, şöyle ettik, böyle ettik, böyle yaptık diye anlatıyorlar. Hani ben de şeytana uyup heveslendim. Otuz yedi senedir İstanbul'a gelmemişim. Bizim memleket neresi, İstanbul neresi... Kimse duymaz, namusumuza toz konmaz, dedik. Yahu, bir de kadını görsen, tükürüğüne acırsın da, suratına tükürmezsin. Ben hani, bir muhabbet olsun, dedim.

Garson Ali, kadının en azından kırk yaşında olduğunu söylüyordu. Ama, bu olaydan az önce kadın yaşını mahkeme kararıyle küçültmüş, on yedi buçuk yaşında olmuş...

— Altı ay sonra olsa, kadın on sekizini bitirecek, az ceza yiyecektik, diyor.

Benim anlamadığım, Burhanettin Bey'in neden cezaevinde olduğuydu. Olayı onun ağzından da dinledim. Kadın, candarmalar gelince,

— Bu ihtiyar da onlarla beraberdi. Benim ağzımı bağlayıp otomobille kaçırdılar. Sabaha kadar alıkoydular. Önce bu ihtiyar namusumu kirletti, sonra da öbürleri... diyormuş.

İşin tuhafı, öbür beş kişi de Burhanettin Bey'in beraber olduğunu söylemişler.

Destancı Zeki'ye,

— Neden böyle ifade verdiniz? diye sordum.

— Ne yapalım, dedi, biz avukat tutamıyoruz. Burhanettin Bey nasıl olsa avukat tutar. Hepimiz suç ortağı olduğumuzdan, onun avukatı bizi de mecburî müdafaa eder, bizim de cezamız iner.

Zavallı Burhanettin Bey, beş suç ortağıyle hiç konuşmuyordu. İkinci mahkemeye çıkacakları gün,

— Bu rezalete dayanamayacağım, intihar edeceğim, dedi.

Burhanettin Bey'in iki oğlu, üç kızı, var, hepsi de evli barklı. Büyük oğlundan olan torunu üniversiteyi bitiriyormuş. Adam yerin dibine geçiyor. Gazeteler «Yedi torun sahibi bir adam, 17 yaşında bir kız kaçırıp kirletti» diye onun da adını yazdılar, resimlerini bastılar.

Avukatı gelmiş, konuşmuşlar.

— Avukat bir akıl verdi ama, bakalım söktürebilecek miyiz... dedi.

Mahkemeye dördüncü çıkışlarıydı. Akşam döndüler. Biz de hapishane avlusunda volta vuruyorduk. Candarmalar, altı suç ortağının kelepçelerini çözdü. Bunları kapıaltına bıraktı. İç kapıdan girer girmez beşi birden, en başta Hacı Celil, Burhanettin Bey'in üstüne atılıp, zavallıyı dövmeye başladılar. Ellerinden adamı zor kurtardık. Kızmaları şundanmış: Burhanettin Bey, mahkemede ayağa kalmış.

— Efendim, demiş, şimdiye kadar yalan söyledim. Kanundan kaçmak olmaz. Şimdi doğrusunu söylüyorum. Ben, bu Suzan Hanım'la uzun zamandan beri sevişmekteydim. Ama Suzan Hanım, yaşlı olduğum için beni beğenmiyordu. Ben, onsuz yaşayamayacağımı anladım. Ne yapayım, gönlüm taze ...Burda gördüğünüz beş kişi de benim can-ciğer arkadaşlarımdır. Meseleyi kendilerine açtım: «Arkadaşlar, ben bu aşk yüzünden canıma kıyacağım. Hakkınızı helâl edin» dedim. Onlar da bana: «Vay, ne demek, arkadaşlık öldü mü? Karı dediğin her zaman bulunur, senin canın bulunmaz. Biz, o kızı senin için kaçırırız. Sen bir gece muradına erdin mi, aşkın da söner» dediler. Biz bu beş arkadaş birlik olup, Suzan Hanım'ı benim için kaçırdık. Bunlar, benim suç ortağımdır. Ama benim niyetim ciddi efendim. Ben, Suzan Hanım'la evleneceğim...

Burhanettin Bey, hâkimlere böyle söyleyince, öbürleri şaşırmışlar.

Destancı Zeki,

— Namuzssuzum yalan söylüyor, diye bağırıyordu. Yahu, karıyı bir kere ben buldum.

Bu moruk, karıyı tanımaz. Ne zaman görmüş de sevmiş... Bizi dersen, o sabaha kadar yüzünü görmüş değiliz...

Otel kâtibi Kambur Fethi.

— Deli olacağım yahu, diyordu, bu herif nerden arkadaşımız olur?..

Ondan sonraki celsede iş büsbütün değişmiş. Hacı Celil Efendi, hâkimlere,

— Efendim, demiş, bu arkadaşların hiç suçu yok. Onlar, bir insaniyetlik gösterip Suzan Hanım'ı kaçırmak için bana yardım ettiler. Onlarınki bir arkadaşlık. Suzan Hanım'a el bile dokundurmadılar. Ben Suzan Hanım'la yatarken, onlar gözcülük ettiler.

Sonradan iş anlaşıldı. Ortada altı suçlu vardı. Hangisi Suzan adındaki kadınla evlenirse, cezadan kurtulup hapisten çıkacak, öbürleri hapiste yatacaktı.

Suzan için verdikleri yargılar da günden-güne değişiyordu.

İlk günler Suzan'ın kırkını aşkın olduğunu söyleyen Hacı Celil Efendi, her gün üç-beş yaş indirerek Suzan'ın ancak on altısında olduğunu söylemeye başlamıştı.

Hele hemşerisi Kambur Fethi'yi görüp, iş bulma umuduyla bu işe bulaşan Yunus,

— Töbe namuslu kadın! Kalıbımı basarım, eline bir yabancı eli değmemiştir... demeye başladı.

Kambur Fethi, Suzan'ın güzelliğini anlata anlata bitiremiyordu.

Suzan'ın namusunu, huyunu, güzelliğini övmekte birbirleriyle yarışa girmişlerdi. Bu yüzden günde bikaç kere kavga edip birbirlerine giriyorlardı.

Burhanettin Bey,

Melek gibi kız... diyordu.

Kambur Fethi,

— Gibi de ne demek, meleğin kendisi... diyordu.

Altı erkek, Suzan'ı paylaşamadılar. Altısı da mahkemede Suzan'la evlenmek istediklerini, beş arkadaşının kadını kaçırmak için kendilerine yardım ettiklerini, söylediler. Altı erkek, suçu paylaşamıyorlardı.

Şimdi asıl mesele, Suzan'ın gönlünü edebilmekte... Çünkü, altı erkekle birden evlenemeyeceği için, Suzan koca olarak hangisini seçerse, o kurtulacak. Seçme hakkı Suzan'da..

Altı erkek Suzan'ın gözüne girmek için birbirleriyle yarışa başladılar. Kambur Fethi, hergün aşk mektupları gönderiyordu. Hacı Celil, kesenin ağzını açmıştı.

Mahkeme sekiz ay sürdü. Bu arada Burhanettin Bey, kırk üç yıllık karısından ayrıldı. Ayrılan kadın, kendisini uğraşarak Suzan'ın yaşını büyüttürüp, aslında yirmi beşin çok üstünde olan Suzan'ı 19 yaşında yaptırdı.

Suzan, koca olarak Burhanettin Bey'i beğenmişti. Burhanettin Bey, tahliye olup cezaevinden çıkarken, beş suç ortağı arkasından,

— Gavaaaat!»

— Dümbüüük!...

Diye bağırdılar.

Burhanettin Bey kurtuldu. Öbürleri üçer yıl dörder ay ceza yediler...

MUHTEREM VATANDAŞLAR

Hizmetçi mutfaktaydı. Hanımefendi, aynanın karşısında hem saçlarına bigudi takıyor, hem hizmetçiyi paylıyordu. Beyefendinin odasından büyük bir şangırtı duyuldu. Pencereleri kapalı evin içinde ses olduğundan da büyüdü. Şehirdeki bütün evlerin camları birden kırılmış gibi bir gürültüydü.

Hanımefendi, acı bir haykırışla, şangırtı gelen odanın kapısına koştu. Kapı içerden kilitliydi.

— Beeey, beeey, bey!... diye bağırdı.

İçerden ses gelmedi. Hanımefendi bir süre kapıyı yumrukladı, sonra eşiğe yığıldı.

⁂

Bütün bilinenler işte bu kadarcık. Heyecanlı bir macera filmi başlangıcına benzeyen bu olaydaki gizi, en usta bir polis hafiyesi bile çözemez.

Kapısı kilitli odada birisi kendisini mi öldürdü bir cinayet mi işlendi, yoksa içerdeki adam çıldırdı mı? Bunların hiçbirisi değil...

⁂

Beyefendi politikacıydı. Parti politikası için geziye çıkmıştı. Bu gezisinde ilk konuş-

mayı yaptığı insanlar, bir büyük şehir halkıydı. O büyük şehir, taşradan gelen köylülerle her gün biraz daha doluyor, şehir yaşanmaz, sıkışık bir duruma geliyordu. Beyefendi şöyle konuştu:

«Muhterem vatandaşlar! Görüyorum ki, dünyanın incisi olan bu güzel şehir, günden-güne bitakım kirli, pasaklı, iğrenç insanlarla doluyor. Muhterem vatandaşlar! Şehrin estetiğini bozan bu kılıksız kıyafetsizler ordusu, şehirlinin rahatını kaçırdığı gibi, bilhassa son senelerde ehemmiyetle ele almış bulunduğumuz millî turizm dâvamızı da baltalayıcı bir mahiyet almaktadır. Bir turist, eskaza bunlardan birini görecek olsa, görmesiyle bu güzel memleketimizden kaçması bir olur. Yalnız gözleri rahatsız etseler, eh neyse... Muhterem vatandaşlar, bunlar öyle pis kokmaktadırlar ki, insanın burnunu da rahatsız etmektedirler. Yanlarından geçerken burnunuzu tıkasanız bile, bulaşan kokular bir ay burnunuzdan gitmiyor.

Muhterem vatandaşlar! Şehri yaşanmaz hale getiren işte bu kalabalıktır. Hepinizin de gayet iyi bildiğiniz gibi bunlar, evlerini, yuvalarını, temiz ve saf havalı köylerini bırakan, karılarını, çocuklarını yüzüstü terketip, ne var, ne yok diye büyük şehire akın eden köylülerdir. Merak şaikası ile akın eden bu taşralılar yüzünden, bu şehrin asıl sahipleri olan sizlere, ne hastanelerde yatak, ne muhallebicilerde tabak hatta ne de şehrin münbit bostanlarında kabak kalmıştır. Bunlar, muhterem vatandaşlar, toprakların bıraktıkları için, hem istihsalimizi baltalıyarak, millî gelirimize zarar vermekte, hem de şehirlilere yük olmaktadırlar.

Muhterem vatandaşlar, köyden şehire bu akını durdurmak için son derecede sıkı tedbirler almakta olduğumuza emin olabilirsiniz. Şehirli şehirde, köylü kövde kalacaktır. Çok muhterem ve aziz vatandaşlarım! Atalarımız buyurmuşlardır ki, evli evine, köylü köyüne, evi olmayan sıçan deliğine... Binaenaleyh, bundan sonra büyük şehirlere akın, her ne pahasına olursa olsun, durdurulacaktır. Düşünülen şiddetli tedbirler şunlardır: Taşradan gelenlerden şehrin kapılarında, istasyon ve iskelelerde ayakbastı parası alınacaktır. Ve bundan başka muhterem vatandaşlar...»

⁂

Ertesi gün Beyefendi, bir kasabaya gitmiş, alanda toplanan köylüler karşısında şöyle konuşmuştu:

«Muhterem ve çok aziz vatandaşlarım. Biz, her şeyden önce, milletimizin yüzde seksen dört, onda üçünü teşkil eden siz köylü kardeşlerimize dayanıyoruz. Çok muhterem vatandaşlarım! Bundan önce olduğu gibi, artık köylü asla ihmal edilmeyecek, eskiden lâfta kalan «Köylü efendimizdir» sözü tam mânâsıyle hakikat olacaktır.

Muhterem vatandaşlarım, ben de sizler gibi özbeöz köylü çocuğuyum. Bazıları, köylü vatandaşlarımızın şehirlere akın etmesinden şikâyet ediyorlar. Bunlar, tarih nedir, ilim nedir, şehircilik nedir, iktisat nedir, bilmeyen zavallılardır.

Muhterem vatandaşlar! Köyden şehire akın, mesut bir hâdisedir. Bir memlekette kalkınmanın ilk müjdesi, köylünün büyük şehirlere akınıdır. 19 uncu asırda İngiltere'de de böyle olmuş ve muhterem vatandaşlar...»

⁂

Daha ertesi günü Bay Politikacı, tüccarlar önünde konuşuyordu:

«Muhterem vatandaşlar, aziz arkadaşlar! Memleketin refaha kavuşması, hepinizin malûmu olduğu üzere, ancak memlekete döviz girmesiyle mümkündür. Döviz de ancak mal ihraç ederek elde edilir. Onun için, pek muhterem vatandaşlar, ihracata ehemmiyet vermeliyiz. Ve ithalâtı durdurmalıyız. Çünkü ithalât demek, harice döviz vermek demektir. İhracatla elde ettiğimiz dövizleri, ithalâtla geriye verirsek, Allah saklasın, malî dengemiz ve umumî âhengimiz bozulur ki, bu bir felâkettir. Bu sebeple muhterem vatandaşlar, ithalâtı durdurup, ihracata hız vermeliyiz...

Muhterem vatandaşlar ve pek aziz arkadaşlar!.. Dışardan kahve getirtmezsek ölmeyiz, otomobil getirtmezsek ölmeyiz, ilâç getirtmezsek ölmeyiz. Bir zaman için kapı tokmağı gelmesin, lâvabo, alafranga helâ taşı gelmesin, patlar mıyız... Önce ihracat ile döviz temin edelim, ondan sonra muhterem vatandaşlar...»

⁂

Ertesi gün ithalâtçı tüccarlar karşısında şöyle konuşuyordu:

«Pek muhterem vatandaşlar! Bir memleketi ayakta tutacak olan şey, o memleketin refah seviyesidir. Memlekette mal sıkıntısı çekilirse, ihtiyaç artarsa ne olur? Vatandaşlar

üzülür. Vatandaşın üzülmesi ise, bizi son derece hem mahçup, hem de müteessir eder. Binaenaleyh muhterem vatandaşlar, ithalât tüccarlarına bol krediler açılmalı, memlekette bolluk ve ucuzluk başlamalıdır. İthalât olmazsa, mal sıkıntısı başlar, mal sıkıntısı ise karaborsayı doğurur ve pahalılık yaratır. Bundan başka kaçakçılık yapmak zorunda kalarak vatandaşların millî terbiyeleri bozulur. İşte bu sebeple muhterem vatandaşlar, ithalât elzemdir. Bazıları, ithalâtı durdurup, ihracat ile döviz temin edelim diyorlar. Bunları söyliyenlerin iktisat ve ticaretten bişey anladıkları yok. Sen başkasından mal almazsan, herif senden mal alır mı? Almaz muhterem vatandaşlar. Sen ondan otomobil, çocuk maması, ne bileyim ben, şunu bunu alacaksın ki, ana da fındığını, tütününü, sümüklüböceğini, palamutunu satasın... Yoksa alır mı? Almaz muhterem vatandaşlar... Al gülüm, ver gülüm...»

⁂

Gezinin beşinci günü sanaycilerle konuşuyordu:

«Muhterem vatandaşlar! Yirminci asırda bu atom ve efendime söyliyeyim, neon ışıkları asrında bir memleketin kalkınması ancak ve ancak sanayi ile mümkündür. Şair «El yardımıyle gerdeğe girilmez» demiş. Dışardan mal getirerek de bir memleket kalkınmaz. Elin oğlu bugün verir, yarın verir, öbürsü gün bişeye canı sıkılır, vermez. O zaman ne yapacağız muhterem vatandaşlar? E yedek parça olmazsa traktör işler mi? Traktör olmazsa yedek parça işler mi? İşlemez muhterem vatandaşlar. Onun için biz, yerli sanayie ehemmiyet vermek zorundayız. Millî endüstrimizi inkişaf ettirmeliyiz. Halbuki bizim yerli sanayimiz daha yenidir. Bizim millî sanayi ürünlerimiz, ecnebi sanayi mahsulleriyle rekabet edemez. Onun için, hariçten gelecek mallara gümrük duvarı çekmeliyiz, ağır gümrük vergileri koymalıyız ki, halkımız da, rekabetten kurtulan yerli sanayi mallarımızı almak mecburiyetinde kalsın ve millî endüstrimiz inkişaf etsin... Muhterem vatandaşlar, yerli sanayi...»

⁂

Ertesi günü Tüccarlar Birliği önünde konuşuyordu:

«Muhterem vatandaşlar! Bir memleket, tüccarlarının ellerinde yükselir. Halbuki bugün, yerli sanayii, dış rekabetten korumak için, ağır gümrük vergileri konulmasını isteyen birtakım zavallılar var. Muhterem vatandaşlar, ilim der ki, bir yerde rekabet yoksa, orada ilerleme olamaz. Olamaz muhterem vatandaşlar, olamaz, olamaz asla olamaz... Gümrük duvarlarını kaldırıp, ithalâtı serbest bırakarak, muhterem vatandaşlar...»

İşçiler önünde şöyle konuştu:

«Muhterem vatandaşlar, pek aziz işçi arkadaşlar! Size evvelâ memleketimizde pek yayılmış olan bir düşüncenin yanlışlığını göstermek isterim. Memleketimiz bir ziraat memleketidir, binaenaleyh biz ziraati birinci plana almalıyız, sanayie boş vermeliyiz, diyorlar. Şu kafaya bakın muhterem vatandaşlar. Sanayie boş vereceğiz de ya bu kadar işçi vatandaş ne olacak? İşçi demek, bir memleketin belkemiği demektir. Muhterem vatandaşlar, memleketin belkemiğine dil uzatıyorlar. Ziraat ile sanayi atbaşı gidemez mi? Ziraat sanayi kurulamaz mı? Muhterem...»

⁂

Politikacı, ünlversite öğretim üyeleri ve gençlik önünde konuşuyordu:

«Muhterem ve pek aziz vatandaşlarım! Biz, Anayasamızda da açıkça belirtildiği gibi, lâik bir devletiz. Din ile dünya işlerini birbirinden ayırmış bulunuyoruz ve bundan sonra da devamlı bir şekilde ayıracağız. Muhterem vatandaşlar! İnkılâplarımıza bağlı kalarak, irticaa meydan vermiyeceğimiz gibi, lâisizm prensiplerinden kıl kadar ayrılmadan, muhterem vatandaşlar...»

⁂

Taşra kasabalarında, omuzlarında cüz keseleri olan çocuklar, çember sakallılar, kasketlerinin güneşliğini ters çevirmişler, bereliler, eli tesbihliler kalabalığının karşısında konuşuyordu:

«Muhterem vatandaşlar! Bazı kendini bilmez sapık cahiller, lâikliği dinsizlik zannediyorlar. Lâik olmak, dinsiz olmak değildir. Biz hem lâikiz hem de, muhterem vatandaşlar...»

⁂

Kiracılar Cemiyetinde şöyle konuştu:

«Muhterem vatandaşlar! Memleketimizin en mühim davâlarından biri olan mesken me-

selesine parmak basmış bulunuyoruz. Evsahibi saltanatına artık son verilecektir. Mevzuatın, çok sıkıntı çekmekte olan kiracı vatandaşlarımızın lehine ve âdilane bir surette tadili zamanı gelmiş ve hatta geçmiştir. Muhterem vatandaşlar, bugün insafsız evsahipleri, içine öküzü bağlasan durmaz, iki odaya 600 lira kira istemektedirler. Bu olmaz muhterem vatandaşlar. Her medenî memlekette kira, aylık kazancın yüzde onunun hiç bir zaman geçmez. Bir vatandaşın altı yüz lira ev kirası verebilmesi için ayda altı bin lira kazanması lâzımdır. Vatandaşlarımızın evsahiplerinin insafsızlığı yüzünden evlenemeyip, ancak turistik otellerde dünyaevine girdikleri, orada da ahlâk zabıtası tarafından basılarak rahatsız edildikleri gibi, ahlâk zabıtasının fişine de sabıkalı diye geçtiklerini öğrenmiş bulunuyoruz. İtimat ediniz ki, pek yakında evsahibi saltanatına son verilecektir, muhterem vatandaşlar!...»

⁂

Ertesi günü Evsahiplerinin Haklarını Koruma Derneği'nde konuşuyordu:

«Muhterem vatandaşlar! Çok yakında, kiracılar zulmünden artık kurtulacağınızı size müjdelerim. Pahallığın yüzde bin beş yüz arttığı bir yerde, hâlâ evlerin eski kira üzerinden kiralanması hakka da, adalete de, hukuka da sığmaz. Bu adaletsizlik üzerinde duruyoruz, muhterem vatandaşlar. İki katlı evinin bir katına sığınıp öbür katından aldığı kira ile çocuklarını geçindiren emekli kadın, emekli memur, muhterem vatandaşlar, kiradan aldığı parayla muhterem vatandaşlar, evinin vergisini bile ödeyememekte, üstelik kiracısını da çıkaramadığı için kendisi evden taşınıp otelde, handa, hamamda yatmak mecburiyetinde kalmak...»

⁂

Seçimi kendi partisinin kaybettiği bir gün alanında şöyle konuştu:

«Muhterem vatandaşlar! Biz partiler arasında eşitlik olmasına taraftarız. Biz her fikre, bizim fikrimize uymasa bile, hürmet ederiz. Öbür partiler de bizim kardeşlerimiz, canımız, ciğerimizdir. Aramızda hiçbir ayrı-gayrı olmadığı gibi, bundan sonra da olmayacaktır. Muhterem vatandaşlar, bu memleket dâvaları için elele, omuz omuza vererek, hep beraber...»

⁂

Ertesi gün, kendi partisinin seçimi kazandığı bir taşra ilinde, kürsüde şöyle konuşuyordu:

«Muhterem vatandaşlar! O bedbahtlar bilsinler ki... Nankörler... Cahiller... Yaygaracılar ...Uğursuzlar... Sabotajcılar... Boykotcular... Kan kavgası çıkartarak vatandaşı vatandaşa düşürtmek isteyenler bilmelidirler ki, muhterem vatandaşlar, biz...»

⁂

Onbeş gün süren geziden dönünce Bay Politikacı, önce metresinin evine gitti. Suna adındaki metresi, her zamanki gibi kıskançlık yapıyor, karısını boşayıp kendisiyle evlenmesini istiyordu. Bay Politikacı onbeş gün süren propaganda gezisinden dil alışkanlığıyle metresine şöyle diyordu:

«Muhterem vatandaşlar!... Suna, Suna... Yavrum, dinle bak hayatım... Sinirlenme Sunacığım... Ruhum beni dinle... Muhterem... Senden başkasını seviyorsam eğer, şurdan şuraya gitmek kısmet olmasın... Vatandaşlar!. Dinle beni, ben o karıyla evlendiğim zaman cahildim, çocuktum... Ben asıl seni bütün hallerinle Suna... Bak... Muhterem vatandaşlar... Çocukların hatırı için o karının... Muhterem Sunacığım... Vatandaşlar...»

⁂

Ertesi gece, kendi evinde, karısının yanındaydı. Hanımefendi, kocasının metresi olduğunu bildiği için bu yüzden Beyefendiyle çekişiyordu. Bay Politikacı, karısına şöyle dedi:

— Muhterem vatandaşlar!.. Ben...

Karısı şaşırdı:

— Ne diyorsun Bey?.

— Ben, karıcığım, senden başkasına... Allah canımı alsın ki... Muhterem vatandaşlar...

— Ne muhterem vatandaşları? Neler söylüyorsun Bey?, ya o kadın?.

— Canım onlar gel geç... Bu ailenin direği sensin... Muhterem... İnan ki karıcığım, ben senden başkasını... Vatandaşlar...

⁂

Bay Politikacı, yatak odasına girdi. Büyük aynanın karşısında suratını gördü. Şaşırdı. Bu... Bu surat... Kendi suratı... Muhterem vatandaşlar... Muh...

Bir şangırtı duyuldu. Büyük ayna paramparça olmuştu.

Saçlarına bigudiler geçirmekte olan hanımefendi fırladı, şangırtının geldiği odaya koştu. Kapı kilitliydi. Yumrukladı;

— Beey!... Beey!... diye seslendi, eşiğe yığıldı.

İçerden bir inilti duyuldu:

— Mu... mu... mu... muh... muht...

DAKİKADA BİR DOĞUM

Son günü kendisine biçok fabrikalar gezdirilmişti:

— Bu fabrika yılda şu kadar ton şunu çıkarır.

—Bu fabrika da efendim, dakikada şu kadar şey yapar.

— Efendim, bu fabrika, saat başına şu kadar şunu çıkarır...

Ayrılacağı gün, otomobille şehrin ana caddesinden geçecektik. Kalabalık O'nu görmek için akın akın gelip ana cadde üzerine yığılıyordu. Polisler, polis görevli candarmalar, yolu açık tutmak için uğraşıp duruyorlardı.

Saat 11 oldu, hiçbir otomobil görünmedi. Bu caddeden, başka taşıtların da geçmesi kesin olarak yasak edildiği için, hergün vızır vızır taşıtların fing attığı ana cadde de, alan da bugün bomboştu. Bu yüzden, yolları tıklımtıklım dolduran kalabalığa burası, yabancı bir yermiş gibi geliyordu.

Polisler, o gün çakı gibiydiler; hergün olduklarından daha da çakıydılar. Her zaman için çakı gibi olan polisler, o gün bilenmiş çakı gibiydiler, çarktan çıkma pırıl pırıl...

Pırıl pırıl cici elbiseli polislerin sol yanında izciler vardı. Geçit töreninden geçit törenine dolaplardan çıkarılan boruların, trampetlerin sarı madenleri iyice ovulmuş, güneşte ışıl ışıl yanıyordu. Oymak beyinin hizayı bozan diziden ileri fırlamış sevimli göbeği de olmasa, sık kara kıllarla kaplı baldırlarını gören, onun törenden törene izciliğe özenen biri değil, gerçekten bir izci olduğuna inanabilirdi.

İzcilerden sonra, yol boyunca sağlı sollu okul çocukları dizilmişlerdi. Ellerinde kâğıttan bayraklar vardı. Çocuklar, o gün de dersler kaynadığı için sevinçliydiler.

Kalabalık gittikçe geriye doğru yığılıyordu. Polis, candarma kordonu olmasa, caddeyi aşıp, alanı dolduracaklardı. Polisle candarmalar ikidebir kalabalığı iteleyip, alanı açık tutmağa çalışıyorlardı.

Arkalarından bir otomobil klâkson çala çala geldi. Bu, bir eski taksi idi. Şoför arabasına yol açabilmek için hem klâkson çalıyor, hem önündekilere bağırıyordu. Arabanın penceresinden, kan-ter içinde kalmış bir adam kıpkırmızı yüzünü çıkarmış,

— Beyler, yol verin, doğum var! diye bağırıp duruyordu.

Herkes bu sözü birbirine tekrarladı:

— Yol verin!...

— Doğum varmış...

— Vatandaşlar, hâmile kadın varmış açılın!...

Taksi insan kalabalığının içine gömülüp kalmıştı. Kalabalık, taksiye yol açmak için ileri doğru dalga dalga bikaç kere zorladı. Ama bu dalgalar polislerin coplarına çarpınca durdu.

Geride bir taksinin klâkson sesini duyan komiser, büyük bir kızgınlıkla kalabalığı yarıp şoföre,

— Geri, geri!... diye bağırdı.

Pencereden başını uzatmış adam,

— Doğum var beyim, doğum var! dedi.

Komiser de ter içinde kalmıştı:

— Ne yapalım doğum varsa...

— Hastaneye gideceğiz.

— Buradan geçilmez... Geri, geri...

Şoför,

— Âbi her yer tıkalı... dedi, şurdan geçiverelim...

Araba, kalabalığın içine gömülüp kalmıştı. Ne ileri, ne geri gidebiliyordu. Komiser,

— Tam zamanını bulmuşsunuz, dedi.

Araba penceresinden başını çıkaran adam,

— Affedersin, hesaplıyamadık, dedi. Birader ben bugün burdan büyüklerin geçeceklerini ne bileyim...

Arabanın içinde sancılanan kadının bağırtısı alandaki bütün uğultuları bastırıyordu. Kadın, ilerini kanapenin meşinine geçirmiş, bağırıyordu.

Cici elbiseli, dik duruşlu, sert bakışlı polislerden biri, yanındaki arkadaşına:

— Gelen kimmiş? diye sordu .

Kendisine sorulan, arkadaşını kınayarak,

— Ayıp be, dedi, sen hiç gazete okumaz mısın? Kimin geldiğini gittiğini bilmiyor musun?

— Hepsini aklımda mı tutacağım? Ben, sabah yediğimi unuttum. Haa, sahi, sabah erken bişey yemeden çıktım evden... Bugünlerde çok sık geliyorlar da...

— İyi ya, daha ne isteriz... Gelsinler. Turisciliğimizi göstermek için ecnebiyyeye bu kadar ilânat yapıyoruz. Boşuna mı ?

— Bu gelen turist mi yani?

— Değil ama, o da bir cins turist sayılır. Memleketine dönünce, oralarda neler var neler, der... O ona söyler, o ona söyler, derken turist akını başlar.

— Yahu, bunun turistle ne alâkadarlığı var? Bu iş, harici bir iş...

— Elbette ...

— Peki, kimmiş bu gelen?

— Ekselâns...

— Ekselâns mı? Bundan önce gelenin adı da ekselâns'tı.

— Bunlar hep ekselâns. Ecnebiye oldu mu ekselâns. Nasıl bizde Ahmet, Mehmet çok... Onlarda da ekselâns çok var.

— Yani bu ekselâns hangi milletten?

— Şu karşıdaki bezin üstündeki Arap harfi yazıya bakarsan, bu da islâm milletinden olacak.

— Yahu, ecnebiyeden islâm mileti olur mu?

— Sırasında olur. Hariciye işi bu... Bakarsın bugün canciğer kardeş olmuşsun, yarın bir de bakmışsın birbirinin gözünü oymuşsun...

Taksideki adam,

— Vatandaşlar, yahu, yol verin!... diye bağırdı.

İçerde kıvranan kadın bağırmamak için dudaklarını ısırıyordu.

Kalabalıktan birisi,

— Ben senin yerinde olsam... dedi.

Arabadaki adam,

— Ne yaparsın? dedi.

— Ne bileyim ben... Allah kimseyi senin yerinde bırakmasın...

Kordonlu polis,

— Susturun şu kadını! dedi.

Adam, arabadan inip,

— Doğum var, diye yol açıp öne geçti. Komisere,

— Beyim, şuracıktan karşıya geçiverelim. Karım doğuracak, dedi.

— Başka yol bulamadın mı?

— Her yer tıkalı. Geri de gidilmiyor. İki saniye sürmez, geçiverelim...

— Sonra yol olur... Bütün arabalar burdan geçmeye kalkar.

— Bir saniye.

— Yahu, laf anlamaz mısın? Tam siz geçerken karşıdan arabalar gelirse...

— Doğum var, beyim...

— N'apiyim doğum varsa yahu...

Adam, karısının yanına giderken komiser söyleniyordu:

— Bana mı, sordun, arkadaş?...

Saat on iki olmuştu. İzciler, ayaklarını dinlendirmek için, bir sağ ayaklarının, bir sol ayaklarının üstünde duruyorlardı. Hiza da bozulmuştu. Dizi başında duran,

— Arkadaşlar, hizaya bakın yahu... dedi.

İçlerinden biri,

— Hizaya kaç saat bakacağız, dedi. Sabahtan beri hizaya bakıyoruz...

— Yani, arabadan indikleri zaman bizi böyle mi görsünler?...

— Hizaya girmek de stadyuma girmek değil ya... Araba görünsün hele, hemen hizaya girivririz.

Dizi başında duran, sert,

— Aaaaa!... Hizaya girin! diye bağırdı.

— Senin matrada su var mı? dedi.

Yanındaki de,

— Yok, dedi, evde iyi su kalmamış. Musluklardan da akmıyordu.

— Yandım susuzluktan,

— Ben de...

İzcilerden biri çömeldi Dizi başındaki,

— Hizayı bozmayın!!... Arkadaşlar, matrasında su olan var mı? diye bağırdı.

Ses çıkmadı

Taksideki kadın, sancı nöbetleri durun-

ca susuyor, nöbet gelince avazı çıktığı kadar bağırıyordu. En sonunda kocası da kızdı. Boncuk ter döken karısına,

— Sus ulan, rezil olduk âleme!... diye bağırdı.

Saat bir oldu. Beyaz kordelâsı, kara saçlarının üstüne kelebek biçimi bağlanmış bir kız çocuğu,

— Efendim... Örtmenim, örtmenim!... diye seslendi.

Terden, kirpiğindeki rimel yanağının kırmızısına biriki yol süzülmüş bayan öğretmen, sinirli,

— Ne var? dedi.

— Örtmenim, dışarı çıkıcıım...

— Olmaz!...

Susan çocuk, az sonra bir daha,

— Örtmenim dışarı çıkıcıım... dedi.

— Şimdi gelecek ayol...

Çocuk yüzünü ekşiterek,

— Dışarı çıkıcıım... dedi.

— Olmaz diyorum, tut kendini biraz...

—Tutamam öğretmenim, çok şey oldum...

— Şimdi gelir.

— Çok sıkıştım örtmenim.

Bir oğlan çocuğu,

— Benim de çişim geldi, dedi.

Bayan öğretmen, yanındaki arkadaşına,

— Vallahi ben de sıkıştım, dedi.

Taksideki adam,

— Yâni şurdan bir saniyede geçsek, ne olur... dedi.

Taksinin yanında duran,

— Ben senin yerinde olsam... dedi.

Adam kızdı:

— Yahu söylenip durma. Sen benim yerimde olsan, ardına pervane takıp buradan uçacak değilsin ya...

Mehter takımının köscüsü elindeki tokmağı kuşağına sokup, yanındaki koca kavuklu yeniçeriye,

— Saat kaç? diye sordu.

— İkiye çeyrek var...

Koca kavuğun altından sızan alnındaki terleri sildi.

— Ben bu ekselânsın... dedi.

Öbürü,

— Ne olmuş? diye sordu.

— Bundan önceki gelişini de biliyorum. Açlıktan öldüm.

— Senin kuşak çözülmüş. Yürürken üstüne basarsın.

Kadının acı acı çığlığı duyuldu. Kalabalık dalgası Mehter takımını ileri doğru zorlayınca, komiser bağırdı:

— Vatandaşlar, zor kullandırmayın, sonra göz yaşartıcı bomba kullanmak mecburiyetinde kalacağız.

— Geliyorlar!...

— Geliyorlar!...

Kelebek kurdelalı küçük kız öğrenci, bacaklarının arasından akan şeyle durduğu yeri ıslatarak,

— İşte geldiiii... ettim! diye ağlamaya başladı.

Otomobiller göründü. En önde ekselâns, sonra arkadakiler arabalardan indiler. Önce izciler başladılar:

— Tattiri tattiri tam... tarita tarita tam...

Mehter takımı, en az yüzelli yıl gecikmiş bir savaş havası vurmaya başladı. Kalabalıktan biri,

— İnsanın gözleri yaşarıyor, dedi.

Başka biri,

— Tüylerim diken diken oldu, dedi

Kadının çığlığı, bütün gürültüleri bastırıyordu.

— Ben senin yerinde olsam... dedi.

Kadının kocası,

— Ne yaparsın ulan?... diye bağırdı.

— Söylesem yapmazsın ki...

— Söyle yaparım! ...

— Bak arkadaş... Karını arabadan indir, yanına al. Şu önde okul çocukları var ya... Onların elinden iki bayrak kap. Birini karının eline ver, birini kendin havaya kaldır. Beş çocuğu da önüne kat, sür... İkiniz de sanki öğretmenmişsiniz gibi, çocuklar önünüzde, «yaşaa, yaşaa!» diye bağırarak, el çırparak karşıya geçin... Bir kere karşıya geçtiniz mi, ondan sonrası selâmet...

— Olur mu?

— Dene, birader...

Ekselâns, her ekselâns gibi gülümsüyordu. Bir alkış koptu. Alkışın kopmasiyle, kalabalığın dalgası da polis kordonunun üstüne abandı. Polisler copları çekip, ekselânsa çaktırmadan dalganın üstüne yürüdüler.

Adam, karısını taksiden indirdi. Kadının sancısı durmuştu.

O sırada ekselâns, kelebek kordelâlı kızın ekşimiş yüzünü okşuyordu. Kız,

— Örtmenim!... diye bağırdı. Kızın çıkar-

dığı ses, Mehter davullarının gümbürtüsünden duyulmadı.

Adam, çocukların elinden iki bayrak kapmıştı. İki eliyle beş-on çocuğu alanın ortasına doğru itti:

— Yaşaa!... diye bağırarak karşıya geçerken, karnı burnunda kadının sancısı tuttu. Elinde bayrakla adam karşıda, çocuklar ortada, gebe kadın da bu yanda kalmıştı.

Bir polis copunun havaya kalkmasiyle bir vıyaklama duyuldu. Kadın yerdeydi.

Karşıda «yaşa!» diye bağıran kadının kocası kızdı.

— Tuh, rezil olduk dünyaya!... dedi.

Ekselâns, kadının başındaydı. Protokolden birisi şöyle dedi:

— Nüfusumuz çok sür'atle artmaktadır ekselâns. Dakikada bir çocuk dünyaya gelmektedir. Ekselânslarına nüfusumuzun ne büyük bir hızla arttığını göstermek istedik. Dakikada bir doğum, ekselâns...

HÜRRİYET KAHRAMANI

Möhderem bilâderim sayın bay Nurittin Efendi,

Tarafınızdan tarafıma gonderilmiş bulunup ve bendeğizin de almış bulunduğum mekdübünüzden ziyadesiynen memnün bulunduğumu bildirirkene, siz bilâderimin beni derhatır edip mekdüp yazmasından duymuş bulunduğum memnuniyetliğimin hesabı yoktur.

Bilâderim Bay Nurittin Efendi, gondermiş bulunduğunuz mekdüpte yazıyorsunuz ki, acep oralara varsam diyorsunuz, bana da gayfecilik, odacılık gapıcılık gibi diyorsunuz, bir iş bulunur mu acep deyi sual ediyorsunuz.

Nurittin Efendi bilâderim, buralarda gayfecilik odacılık ve gapıcılık gibi işler bulmak bilakis çok zor olduğu gibi, mecmâlarda yazı işleri müdürlüğü yapıcak kimselere çok böyük, haddinden ziyade ehtiyaç vardır. Bu sebepten, mingayri haddim olaraktan size daha bi mânasip bi iş bulacağımı maalmemnüniyetliğimden bildiririm. Çünkü, niden deyi sorup sual iderseniz, bende burada uzun bir müddet gayetnen sıkıntı çekmiş idim ve de ancak bildir kendime mönasip bir iş bulmuş bulunuyorum. Sizin de mâlimâliniz olaraktan arzettiğiniz gibi ben üç sınıflı koy mettebinden çıktıktan sonra, Hamzaağa, kızı Binnez'i bana vermeyincek, ben de koye kahredip gurbete çıkmıştım. Vatanî vazifemi ifa için eskere gittiğimde, son derecedeki çalışkanlığım göre bataraktan onbaşı ürütbesine kadar terfi ettiğim gibi; böyük bi haksızlığa kurban giderekten çavış terfiyesini bana taktırmıyarak hakkımı yediler. İşte o zamandan beridir ki, ruhumda haksızlığa karşı isyan taşımakta olup, içimde muhaliflik damarları kabarmış bulunuyordu. Kendimde bilekis muhalif olmak mecburiyetliğini hissettimse de bu hessiyatımı heç bi kimseye açmadım.

Bilâderim Bay Nurittin Efendi, tazkire alıp buriya gelincek, üç beş gün kadar hemşerilerin nezdinde ikamet ettikten sonra, bir zaman, Aşçı Aptullah derler biri vardı, onun yanında yamak durdum. Velâkin bu namıssız herüf, bulaşık yıkarkene kırdığım tabakların bedelini yövmiyemden kesmeğe başladığından dolayıdır ki, elime on para geçmedikten başka, Aşçı Abdullah'a bedavadan yere borçlanmaya başladığımdan, ordan istifamı vererek ayrıldım, bir gayfecinin yanına girdim. Niyetim, biraz para dutup, sılaya gidecek olan bizim hemşerilerden bi apartıman kapıcılığı satın almaktı. Hemşerilerle konuştumsa da hepsi de çok yüsgek peştamaliye istediklerinden yüz sene gayfecinin yanında çalışsam bu parayı toparlıyamıyacağımı ağnadım. Bunun üzerine bilâderim Bay Nurittin Efendi, sizden eyi olmasın bir arkadaş «Bi mecmâ var, adam arıyorlar, istersen seni götüreyim» dedi. O zamanacak heç mecmâa dinen yeri görmediğimden, meraklanıp gittim. Pazarlık edip haftalığı gırk gaymeden kesiştik. Benim vazifem, mecmânın kehatlarını matbaaya taşımak, idarehaneyi silip süpürmek, gel-git işlerine bakmaktı. Bu mecmâacılık işini pek beğendiysem de, aldığım para az gelmeğe başladığından, mayişime zam icap etti. Çünkü bu mecmâacılık yerinin mesarifi de ona göre oluyor.

Tam o sırada bizim mecmâa fazladan muhalifetlik ettiğinden, mecmâanın yazı işleri

müdürnü hapse tıktılar. Mecmâaya yeni bir yazı işleri müdürü aramaya başladılar. Her kime miracaat ettilerse, «Yapamam, Allah korusun!» deyi reddettiği gibi, yapmaya verimkâr olanlar da anasının nikâhını istediklerinden mecmaâya yazı işleri müdürü bulunamadı.

Möhderem bilâderim Bay Nurittin Efendi, sen bu yazı işleri müdürlüğü denilen işin nasıl bi iş olduğunu bilmezsin. Yazı işleri müdürü dimek, hiç bi işe burnunu sokmadan mayiş alan adam dimektir. Sırt üstü mü olur, yüzüstü mü olur, yan üstü mü olur, devrilip yatacaksın. Sonra hapse gireceksin. Bütün iş bu... Hapishaneye takılmanın löbeti geldi mi, döşeği sırtlayıp içeri gireceksin. Başka heç bi zorluğu yok. Emme her nedense bu yazişleri müdürü dinen adam olamamış, mecmaa da çıkamıyor.

Mecmâanın sahapları fır fır yazı işleri müdürü arayıp dolanırken, ben gidip, «Beyim, didim, ben sizden memnunum, Allah da sizden memnun olsun, didim. Velâkin, didim, verdiğiniz mayiş, beni idare etmiyor. Yalnız kehat taşımaya bir hamal dutsanız daha çok para vereceksiniz. Ondan kelli ben mayişime zam istiyorum,» didim.

Ben bunu dirkene bilâderim Nurittin Efendi, mecmaanın sahaplarından biri ayağa fırladı, «Yazı İşleri müdürü aramaktan burnumdan soluyorum, bi de seniğnen mi uğraşacağım, defol!...» deyi bağırdı. Ben kapıdan çıkarkene, mecmaanın öteki sahabısı diğelip, «Dur! dur!» deyi bana el etti. Yüzüme bi candan gü!dü ki, heç sorma... «Sen mayişine zam istiyorsun, bu mecmaanın yazı işleri müdürü olursan zammını yaparız. Sen de yazı işleri müdürlüğü yapar mısın?» dedi. «Allahın izniynen her bi işi yaparım, anasını bilem satarım» didim. İki ay mecmaanın yazı işleri müdürlüğünü yaptım. İki ay diyende bi gün mecmaaya geldim ki, bizimkilerin suratları bi karış. Mecmaayı gene mahkemeye vermişler. «Canım aldırmayın, yatacak ben deel miyim, evelallahın izniynen yatar çıkarım» didim.

Mecmaanın bi sahabı, «Seni düşünen kim, yeniden yazı işleri müdürü nirden bulacağız, onu düşünüyoruz» dedi. Bizim mecmaanın dört yazı işleri müdürü vardı. Löbetleşe içeri giriyorlardı. Velâkin bu sefer dördü birden içerde olduğundan, ben de yakında mapusa gireceğimden löbeti alacak kimse kalmamıştı.

Beni ilkin savcılıktan çağırmışlar. Mecmaanın sahapları, «Kendine bi yazı işleri müdürü urbası alda savcı senin kim olduğunu çakmasın» dedi. Bana yeni bir urba aldılar. Bi de hayatımda ilk defa kırevet taktım. Bi de gözüme gözlük aldılar. Ben eyicene bi yazı işleri müdürü oldum. Savcıya giderkene, mevmaanın sahabı, «Savcıynan lûgatli konuş da, seni essahtan yazı işleri müdürü bellesin» dedi.

Gözlüğü iyicene yirleştirdim, kırevet'in düğümünü de efendim, gırtlağıma iyice oturtup müddiyumun odasına girdim. Bir lûgatli konuştum ki, müddiyum şaştı, «Bunca yıldır müddiyumum, senin gibi ferasetli bi yazı işleri müdürü gormedim» dedi. Ben de müddiyumumu, «Allah ömürler versin, sayenizde beyim» diyerekten etekledim.

Haftasında mahkemeye çıktım. Bilâderim Bay Nurittin Efendi, olmalıydın da, o mahkemeyi bi görmeliydin. Belkim bin kişi, mahkemede ne diyeceğim deyi beni diğnemeğe gelmişti. Gazatacılar hep dolmuştu. Fırt fırt resimlerimi çekiyorlardı. Ben o galabalığı görüncek, içime cenabı Allah tarafından bi kuvvet geldi, bi çoştum, ben «Basın höriyeti isteriz beyim!...» deyi bi lâfa başladımdı, töbe hâkimler ağlamaya başladı. İki sahat mı ne gonuşmuşum. İrtesi gün, ümüm gazatalar iresimlerimnen donanmıştı. Ben her ne dememişsem hepsini demişim gibi yazmışlardı. Bir didiğimi bin etmişlerdi.

İkinci mahkemeye çıkışım daha da parlak oldu. Beni bi alkışa tuttular ki, tarifi mümkünsüz. Mahkemede gırk yıllık yazı işleri müdürü gibi gonuştum. Salondan çıkışta, o ehali beni gapınca havaya galdırdılar. Heriflerin barnaklarının üstünde kaldım. Öylece barnaklar üstünde bir sahat mı, iki sahat mi giderkene, «Yaşasın demograsi!!...» deyi millet bi bağırıyorlar ki, görülmüş bi iş değel. «Vatandaşlar, yiter gayri, beni bırakın, karnım acıktı» didim de, beni goyvirdiler. Benden yana «Höriyet gahramanı» diyorlar, bi daha demiyorrar. Hörriyet gahramanı olıncak hapse girmek de şart olduğundan, dördüncü mahkemeden sonra hapse girdim.

Bilâderim Bay Nurittin Efendi, hapiste bi iyi beslendim. Çıkışımda hep gazatalar beni yazdı. Namım memlekette söylenmeye başla-

dı. Her nireye gitsem, millet selâma durup, arkamdan altı okka bir herif deyi söylenmeye başladılar. Senin ağnayacağın, ben iyicene, yazı işleri müdürü oldum. İki kerem hapse girip çıktım. Şincik dışardayım emme, yazı işleri müdürü değilim. Başka bi arkadaş yazı işleri müdürü duruyor, ben de yidekte bekliyorum. Hapse girmek löbeti onda olduğundan, o içeri tıhılınca ardından ben işi üzerine alacağım.

Bu yazı işleri müdürlüğü, çok bi ince, çok bir kibar zenaat... Lâf etmesini bileceğin' Gozel giyineceğin, Gözlüğün, kırvetin olacak. Hep böyük adamlarnan düşüp kalkıyorsun. Vâliden aşağısıynan gonuşmuyorum. Düneğn gece vâlinin ziyafetindeydim. Evvelisi gün parti başganının toplantısına gittim. Ziyafetten ziyafete gidip geliyorum. Gide gele gordüğün gibi, bu mekdübümden de ağnayacağın gibi, kürtülüm de iyicene arttı. Her ne kadar mecmaaya yazı yazdırmıyorlarsa da, kürtülümüzü az bişey daha irelletsem, yakında başmagale bile yazacağım. Daktilo yazmasını da öğrendim. Bak , bu mekdübü daktiloda yazdım eyi mi?

Möhderem bilâderim Nurittin Efendi, mekdübünde yazıyorsun ki, acep diyorsun, oraya varsam diyorsun, baga gapıcılık, odacılık gayfecilik gibi bi iş bulabilir misin deyi yazıyorsun. Gapıcılık, gayfecilik için bi söz viremem. Bu işleri bulmak zor. Velâkin, yazı işleri müdürlüğüne şiddetnen ehtiyaç var.

Şimdicik, yazı işleri müdürü lise mettebinden mezun olacak deyi bi ganun çıkardılar emme, ben eskiden olmuş bulunduğumdan, bu ganunun bana heç bi hökmü yok, bizimkisi müttesep bi hak... Siz de acele buraya gelirseniz, size mecmaalardan birinde bi iş buluruz. Benim nüfusum gayetle çok geciyo. Gelecek seçimlerde adaylığımı da koyacağım, mebus ta olacağım. Mebus olunca da, o bizim koye varacağım. Bana kızı Binnez'i virmeyen Hamzaağanın evini, ocağını başına indireceğim. Hamzağa olacak gavat bunu böylece bilsin de, ben dert diğnemek için koyü teftişe gelmeden ordan gaçsın. Beni antidemokratik bi iş yapmağa mecbur bırakmasın.

Bilâderim Bay Nurittin Efendi, sen bi yol buriya gel, gerisine karışma. Sana bi esaslı iş bulurum. Adresem maalum, yazı işleri müdürü deyi yazdın mıydı, herkes bilir. Baki selâm ider, saygılarımı rica iderken, acele cuvabını beklerim he mi? Hüdaya emanet ol.

Yazı İşleri müdürü
Bilâderin
Bay Mâmıt deyi yazınız.

YASAK

Biz yıllarca o eski, yıkık dökük yerde çalışmaktan artık bıkmış usanmışız da, bu yeni yapı bize olduğundan daha güzel geldi.

Yeni yapıya girdiğimiz zaman, daha yerlerde çimento parçaları camları talaşları, rende tozları duruyordu. Pencere camları bile kirecliydi. Uzun yıllar, içinde çalıştığımız her adımda delik deşik döşeme tahtaları gıcırdayan, tavanında fareler koşuşan eski yapıdan öyle bıkmışız ki, bu yepyeni, gıcır gıcır daireye taşınınca, sevincimizden kolları sıvayıp, kendimiz temizliğe başladık. Talaşları, tozları süpürdük, camları sildik. Bu yeni yapıya eski kadrodan yalnız bizim müdür gelmedi. Onu başka bir yere atamışlar. Bize yeni bir müdür gelecekmiş. Kendisinden önce ünü geldi: Çok sertmiş...

Yeni müdür geldi. Dik değil de, dimdik bir adam. Dik durmaktan azıcık beli içeri doğru kaykılıyor, göbeği fırlıyor. Saçları alabros kesilmiş. Ense, sırta sıvama iniyor. Gözleri jilet keskinliğinde bakıyor. Bakışının değdiği yerden şakır şakır kan akacakmış gibi...

Daireye gelişinin üçüncü günü on dört maddelik bir yazılı emir çıkardı. Birinci madde şuydu:

«Emirlere harfiyen riayet edilecek. Yasaklara katiyyen uyulacak. Bizde «en sıkı yasak üç gün sürer» diye bir söz vardır. Disiplinli çalışmalarımızla, sinsi düşmanlarımız tarafından bizi uyuşturmak için çıkarılmış bu sakat sözün yanlış olduğunu isbat edeceğiz. Emir emirdir, yasak yasaktır. Emir yapılır, yasağa uyulur.»

Bütün arkadaşlar, on dört maddelik yazılı emri okuyup imzaladık. Öğleden sonra yazılı emri bana bir daha getirdiler. İmzalamışım ama imzanın üstüne «okudum» diye yazmamışım...

Haftada birkaç kere bu yazılı emirler çıkmaya başladı. Emirin altına «okudum» diye yazıyorduk. Onun altına okuduğumuz tarihi, adımızı yazıyor en altına da imzamızı atıyorduk. Yeni müdürün hiç şakaya gelir adam olmadığını anlamıştık. Sesini koridorun başından duyunca titriyorduk.

Onun gelişinden beş gün sonra, bizim daireye bir tabelâcı geldi. Büyük dış kapının iç yanına, merdiven başına tezgâhını kurdu, çalışmaya başladı. Yeni müdür, dairemiz için levhalar yazdıracakmış. Dışarıda bir tabelâcıya verse pahalı gelirmiş. Onun için bu tabelâcıyı gündelikle tutmuş. Anlaşılan pek çok tabelâ yaptıracaktı ki, gündelikle özel tabelâcı tutmuştu. Hepimiz neler yazılacak diye merak ediyorduk. Çünkü her odanın kapısında emaye üstüne yazılı levhalar olduğu gibi, dış kapıda da, dairemizin adı yazılı pirinç levha vardı.

Akşam daireden çıkarken baktık, tabelâcı, on levhanın yazısını bitirmiş. Bu levhalar beyaz boyalı dörtgen biçiminde tahtalardı. Üzerlerine, iki yanına da siyah boyayla: «Çiçekleri koparmak yasaktır!» yazılıydı. Bu levhaları görünce şaşırdık. Bizim yeni yapılan daire bir boş arsanın ortasındaydı. Park yoktu ki, çiçek olsun. Çiçek yoktu ki koparılsın. Tabelâcı durmadan üç gün «Çiçekleri koparmak yasaktır!» levhaları yazdı. Dördüncü gün levhaların yazıları değişti, şöyle oldu: «Bahçeye köpekle girmek yasaktır!» Hangi bahçe, bahçe nerede? Bu levhalar yazıla dursun, bir sabah bir de baktık, bizim dairenin bulunduğu arsa, altı sıra dikenli telli çevriliyor. İki günde bu iş bitti, biz de tel örgü içinde kaldık. Böylece bomboş arsanın sınırları belli oldu. Bahçe dediğimiz yer kıraç, kumlu, kireçli topraklı. Bir tek çayır, çimen yok. Yalnız arka yanda devedikenleriyle ısırgan otları vardı. Onlardan başka da bitki diye hiçbişey yoktu.

Müdür, kendisi de başında bulunarak, «Çiçekleri koparmak yasaktır!» levhalarının kazıklarını, bomboş bahçenin orasına burasına gelişigüzel çaktırdı. Bu iş bittikten sonra, yine gelişigüzel «Bahçeye köpekle girmek yasaktır!» levhalarının kazıklarını çaktırmaya başladı.

Bu işlerden sonra bizim dairenin çoğrafya durumu şöyle olmuştu: Gepgeniş çevrilmiş bir telörgünün ortasında külrengi bir beton külçesi. Dikenli telle çevrili kel-keleş, kır-kıraç bir arsa üstüne yer yer çakılmış «Çiçekleri koparmak yasaktır!», «Bahçeye köpekle girmek yasaktır!» levhaları...

Tabelâcı durmadan çalışıyordu. Yeni boyadığı levhalarda şu yazılıydı: «Parka arabaların girmesi yasaktır!» Bu levhalar da bahçeye çakıldı. Müdürün bu işleri neden yaptığını bir türlü anlıyamıyorduk. Kapı diye telörgüden açık bırakılan gedik öyle dardı ki, bir araba zorlansa bile burdan içeri sokulamazdı. Üstelik, o güne dek hiçbir arabanın içeri girdiği görülmemişti.

Bir sabah daireye gelince büsbütün şaşırdık. Telörgünün iç yanına, üçer-dörder meyre aralıklarla çakılan yeni levhaların üstünde şunları okuduk: «Dikkat! Elbiseleriniz yırtılabilir. Dikenli tellere yanaşmak yasaktır!»

Müdürün ne yapmak istediğini bir türlü anlıyamıyorduk. Bitakım arkadaşlar, müdürümüzün çok güzel bir park yaptıracağını, onun için önceden hazırlığa başladığını söylüyorlardı. Kimimiz bu yasak levhalarını, telörgülerini beğenmiyorduk. Kimimiz de «Siz bizi bilmez misiniz, bize ancak böylesi yaraşır. Bir park yapılsın, bütün çiçekleri koparırız» diye müdürü doğruluyorduk.

Aradan günler, haftalar geçiyor, ama bahçeye tek çiçek dikilmiyordu. Bu arada tabelâcı durmadan çalışıyor, yeni yasak levhaları yazıyordu. Bir sabah daireye geldik, gireceğimiz kapının üstünde bir levha :«Bu kapıdan girilmesi yasaktır!» Öteki kapıya gittik. Orada da bir levha: «Dikkat: Bu kapıdan girilemez!»

Sol yandaki merdivenli kapıya gittik. Orda da bir levha: «Bu kapıdan giriş-çıkış memnu ve yasaktır!»

Kapı kapı dolaşırken, daireye o sabah gelen memurlar gittikçe çoğalıyorduk. Birisi,

— Arkadaşlar, sokakta kaldık, dedi.

Birisi de,

— Pencereden girelim! dedi.

Pencereden girmek bişey değil. Sırt verip, birbirimizi çekerek alçak pencerelerden girebilirdik. Ama estesi gün müdürümüz, her pencereye de «Burdan girmek yasaktır!» diye levhalar asarsa, ne yapacaktık? Bacadan gi-

remezdik ya... Arkadaşlardan biri,

— Yasak masak dinlemiyelim, girelim yahu, dedi. Dışarda kalacak değiliz ya...

Ama müdürden korkuyorduk. İki-üç günde bir bize, «emirlere ve yasaklara uymamız» gerektiğini bildiren yazılı buyruklarını imzalatıyordu. Daireye neresinden girelim diye uğraşıp dururken, bizden önce içeri girmiş olan arkadaşlar, pencerelerden seslendiler:

— Arkadaki küçük kapıdan girin!...

O zamana kadar yapının arka yanında bir küçük kapı olduğunu bilmiyorduk. Üzerinde «yasak!» yazılı olmayan o küçük kapıdan girdik. Kümes deliğine benzeyen bu kapıdan bodruma iniliyordu. Ordan odalarımıza çıktık.

Bu olaydan birkaç gün sonra müdür hepimizi büyük salonda topladı, uzun bir konferans verdi. Konuşmasının özü-özeti şuydu:

«Başımıza her ne kötülük gelmişse, yasaklara aldırışsızlıktan gelmiştir. Her ne olursa olsun, yasaklara tartışmasız uymak gerekir. Yoksa, otorite diye, disiplin diye bişey kalmazdı.»

Dairemizde en çok çalışan tabelâcıydı. Sabah-akşam onun başına gidip, yeni yeni ne yasakları yazdığına bakıyorduk. Bir gün baktık ki, onun da başında bir yasak var: «Tabelâcıyla konuşmak, onu meşgul etmek, burada dikilip durmak sureti katiyyede yasaktır.!»

Bütün bu yasak levhaları oraya buraya konurken, dairemizde hepimizi şaşırtan olaylar geçiyordu. Bahçeye köpeklerin sokulması yasak edilmişken, bahçede köpekler fink atmaya başladılar. Buna hepimiz şaşıyorduk. Eskiden tek köpeğin uğramadığı bahçe, şimdi köpek bahçesi olmuştu. Sabahları daireye gelen, sokakta bir gürültü duyuyordu. «Kuçu, kuçu, gel kuçu, kuçu...» sesleri belki yarım saat sürüyordu. Her memur arkasında birkaç köpekle birlikte geliyordu. Kimisi de köpekleri bahçeye sokabilmek için, eline bir kemik, bir parça et alıp, birkaç köpeği birden arkasına düşürüyordu. Hiç köpek sevmezken, benim de içime bir köpek sevgisi düştü. Köpeklerin bahçeye girmesi yasak edilmeden önce, arkama bir köpek takıp bahçeye sokmak aklıma gelmezdi. İlle bir köpek de ben bahçeye sokmak istiyordum ama, köpek bulamıyordum. Çünkü, şehirde başıboş köpek kalmamıştı. Arkadaşlar, bütün köpekleri her sabah dairenin bahçesine dolduruyorlardı. Ben de tasmalı, sahipli bir köpeğin, kasaptan aldığım kırpıntı etle kandırıp bahçeye sokmak zorunda kalmıştım. Bu yeryüzünde kaç cins köpek varsa, hepsi dairenin bahçesine dolmuşlardı. Oynaşıyorlar, boğuşuyorlar, hırlaşıyorlar, havlaşıyorlardı...

On-onbeş günde bir bizi toplayıp konuşan müdür, bir konuşmasında şöyle dedi:

— Bahçeye köpeklerin girmesini yasak ettiğim zaman, bazı arkadaşlar bunu saçma buldular. Ama ben, başımıza geleceği biliyordum. Yasak ettik, böyle oldu; ya bir de yasak etmeseydim, ne olurdu, düşünün... Onun için yasaklara uymak zorundayız.

Müdürümüzün söylediğine göre, kendisi hayatı boyunca bir kere bile yasakları çiğnememişti. Bütün başarısı da bu yüzden olmuştu.

Dairemizde bundan daha şaşılası işler de oluyordu. Devedikenlerinin dikenli dikenli mavi çiçekleri koparılmaya başlanmıştı. «Biz ancak böylesinden anlarız» diye müdürün yasaklarını savunan arkadaşların elleri bile, gizli gizli devedikenlerinin mavi çiçeklerini koparmaktan, kedi tırmalamış gibi çizik, bere içindeydi. Yalnız, emekliliğine üç ay kalmış olan Burhan Beyin ellerine hiçbişey olmamıştı. Burhan Bey çiçekleri çok severdi. Evinde saksılar içinde bir sürü çiçek vardı. Çiçeğe çok düşkün olduğundan, aramızda devedikenlerini koparmaya kıyamıyan bir oydu.

Bir sabah daireye geliyordum. Çok erkendi. Burhan Bey elli adım kadar önümde gidiyordu. Bahçe kapısından girdi. Devedikenlerinin, ısırganların olduğu yana yürüdü. Ne yapacak diye köşeyi siper edip gözlerimle onu izledim. Burhan Bey, ısırganların arasına daldı. Kendisini bir gören var mı diye dört bir yanına baktıktan sonra, çantasından deri eldivenlerini çıkarıp ellerine geçirdi. Sonra büyük bir kızgınlıkla çabuk çabuk ısırganların başlarını koparmaya başladı.

Neden onun ellerinin şişip kabarmadığını, çizilmediğini o zaman anladım. Müdürümüz,

— Nasıl, haklı değil miymişim, diyordu, çiçekleri koparma yasağını koyduğum zaman aranızda bana gülenler oldu. Çiçek olmayan bahçeye böyle yasak levhaları konur muymuş... Isırgan otlarını, devedikenlerini bile koparıyorlar, ya bir de çiçek dikip park yapsaydık, ne olurdu bir düşünün...

Hepimiz,

— Doğru efendim, çok doğru... diye müdürümüzü onaylıyorduk.

Aramızda eskisi gibi müdüre karşı koyan yoktu. Hepimizin düşüncesi birleşti:

— Bize ancak böylesi yaraşır...

Bikaç zaman sonra, pantolonlarımız, ceketlerimiz yırtılmaya başladı. Her sabah aramızda şöyle konuşmalar geçiyordu:

— Aman Ahmet Bey, senin pantolonun baştan başa yırtılmış yahu, donun görünüyor.

— Hiç sorma Mehmet Bey, şu bahçedeki dikenli tele takıldım da... Aman, senin de ceketin kolu yırtılmış...

— Allah kahretsin, dikenli tele takıldım...

Yırtıkları ertesi gün yamayıncaya kadar, çengelli iğnelerle tutturuyorduk. Benim giyilebilecek tek elbisem kalmamıştı. Her sabah dairenin bahçesine girince «Dikkat: Elbiseleriniz yırtılabilir. Dikenli tellere yanaşmak yasaktır!» levhasını okur okumaz, kendimi tutamıyor, acaba tel örgünün yanından içerisi, dışarısı nasıl görünür diye merak ediyordum. Bu merakı giderirken ya pantolon, ya ceket yırtılıyordu. Arkadaşlar bu kadarla da yetinmeyip, dikenli tellerin üstünden atlamaya başladılar. Artık bahçe kapısından girip çıkan hemen kimse kalmamıştı. Yalnız yaşlılar, bu işi beceremiyorlardı. Emekliliğine üç ay kalan Burhan Bey de bir sabah dikenli tellerden atlamak istedi. Hız almak için gerilip gerilip atladı; ama yalnız şapkası öbür yana geçebildi. Kendisi, kasap çengeline takılı sığır budu gibi, dikenli tellere asılı kaldı. Burhan Beyi kurtardığımız zaman, elbisesinden yırtılmamış bir karışlık yer kalmamıştı.

Bahçede çiçek yoktu ama, araba çoktu. Bahçeye arabanın girmesi yasak edildiğinden beri, bahçe arabalarla dolmuştu. Arabalardan, köpekler bile kendilerine oynaşacak, dolaşacak yer bulamıyorlardı. Bunlar, çocuk arabaları, el arabaları, bisikletlerdi. Büyük arabalar dar kapıdan giremedikleri için bahçenin dışında duruyorlardı.

Tabelâcı ne kadar çalışırsa çalışsın, işini bir türlü bitiremiyordu. Müdür her gün yeni bikaç yasak çıkarmaktaydı. Her pencerenin üstüne «Pencereleri açmak yasaktır!» yazılı levhalar konmuştu.

Müdürmüz, toptan yasak levhaları yazdırmaya başladı; «Buradan girmek yasaktır!», «Buradan çıkılmaz!», «Türkümeyiniz!» «Yerlere sigara izmariti atmak yasaktır!», «İşi olmayanlar içeri giremez!», «Dikkat: Burada sigara içilmez!», «Bu taburelerin üstüne oturmak yasaktır!», «Yüksek sesle konuşmayınız!», «Bu kutuya dokunmayınız, tehlike var!», «Duvarlara yazı yazmak, resim yapmak ve her türlü çizinti memnudur!», «Bu odaya girilmez!» «Bu kapıdan çıkmak sureti katiyede yasaktır!»

Yasak levhaları arttıkça biz, dairenin önce yarışını, sonra sonra dörtte birini ancak kullanabiliyorduk.

Daha bunlar gibi bir sürü yasak levhaları toptan yazıldı. Müdür, kendisi de başında bulunarak bu levhaları, dairenin içinde gözüne kestirdiği yerlere astırdı. Bunun sonunda çok şaşılacak durumlar ortaya çıkmıştı. Her helânın kapısında «İşi olmayanların içeri girmeleri yasaktır!» yazılı levhalar vardı. Bu yüzden işi olmayan, boş buldukça helâlara doluyordu. Bu yanlışlıkları müdür mü yapmıştı, yoksa arkadaşlar mı levhaların yerlerini değiştiriyorlardı anlıyamadık. Müdürün kapısındaki beş levhadan birinde «Tükürmeyiniz!» yazılıydı.

Dairenin içi çok aydınlıktı. Ama her elktrik dümesinin altına «Gündüzleri elektriği açmayınız!» yazılı levhalar asıldığından beri, bütün lâmbalar yanıyordu. Yalnız elektrikler sık sık kontak yaptığından arada bir ışıklar sönüyordu. Çünkü her elektrik sigortasının, her kofranın altına «Dikkat! Bu kutuya dokunmak tehlikelidir!» yazılı levhalar asılmıştı. Bu yüzden herkes kutularla oynamaya başlamıştı. Koridorlar sigara izmaritlerinden geçilmiyordu. Bir iş için dairemize gelen kerli-ferli bir adam koridora tükürünce çok kızdım, duvardaki «Tükürmek yasaktır!» levhasını gösterip,

— Efendi, okumanız yok mu? dedim, neden tükrüyorsunuz?

Adam utandı.

— Affedersiniz, dedi tükürürsem ne olur diye merak ettim de...

Hayatında bir kere bile yasakları çiğnemediğini söyleyen müdür, her yanı yasak levhalariyle donatırken, daireye gelişinin üçüncü ayında ortadan kayboldu. Evet, basbayağı kayboldu. Evine de gitmediği için, karısı çocukları, onun bizden çok merak ediyorlardı Müdür yok olmuştu. Bu kayboluş, iki gün sürdü. İkinci günün akşamı, ambar memuru, onu bir tesadüfle buldu. Ambar memuru, pek kul-

tanılmayan ikici kattaki bir depoya girince, yandaki koridordan müdürün sesini duymuş. Hemen koşup arkadaşlara söyledi. Biz de işi gücü bırakıp müdürün yardımına koştuk. Yardımına koştuk diyorum, çünkü müdürümüz kapana girmiş gibi koridorda sıkışıp kalmıştı. Koridor dar değildi ama, müdür yine de içerde sıkışmıştı. Nasıl olduğunu anlatayım:

Müdür, her nasılsa kapısında hiçbir yasak levhası bulunmayan bu koridorun kapısından girmiş, Öteki kapıdan çıkacak. Bir de bakmış ki, çıçakağı kapının üstünde. «Burdan çıkmak kat'iyyen yasaktır!» yazılı bir levha var. Hayatında hiçbi yasağı çiğnememiş olan müdür, kendi koyduğu yasağı çiğneyecek değil ya. . Girdiği kapıdan çıkmak için bir de geri dönmüş ki, kapının arkasında bir levha: «Dokunmak tehlikeli ve yasaktır!»

Zavallı müdürmüz, ne o yana gidebiliyor, ne bu yana... Koridorda sıkışıp kalmış. Üstelik cigara da içemiyor. Dumarlarda levhalar var: «Burada cigara içilmez!» «Yerlere cigara izmariti ve kibrit çöpü atmak yasaktır!»

Biz müdürle kapı arkasından konuşabiliyorduk.

— Pencereden atlayın müdür bey, biz aşağıda bez tutarız, dedik.

Müdür içerden,

— Pencereyi açamam dedi, levha var. «Pencereyi açmak yasaktır!»

Daha başka bişeyler söyledi ama, anlayamadık. Bir arkadaş kulağını kapıya koyup dinledi.

— Neden yavaş konuşuyormuş? diye sorduk.

Koridor duvarında, »Yüksek sesle konuşmayınız!» yazısı varmış ...

Müdürümüzü hapsolduğu aralıktan bitürlü dışarı çıkaramıyorduk. Yakından tanıyanlar,

— O, orada ölür, yasakları çiğneyip dışarı çıkmaz! dediler.

Yine nasıl dışarı çıkabileceğini kendisi buldu:

— Çabuk tabelacıya söyleyin, «Burdan çıkmak yasak değildir!» diye bir levha yazsın!

İstediği levhayı çarçabuk yazdırıp kapının alt aralığından içeri soktuk. Müdür bu levahyı kapının arkasına astı da, ondan sonra dışarı çıktı.

Hepimize,

— Bakın yasaklara uymamak ne zorluklar çıkarıyor, dedi, eğer şu kapının dışına «Girilmez!» diye bir levha asmayı ihmal etmeseydik, bütün bunlar başımıza gelmez, ben de içerde kalmazdım. Çünkü, yasak levhasını görünce koridora girmezdim. Yasaklara uymanın faydasını gördünüz ya...

Yine iyi ki «Burdan çıkılmaz!» levhalarından biri, bir helâ kapısının iç yanına asılmamıştı.

Müdürümüz, çıktığı kapının üstüne, «Burdar girmek sureti kat'iyede yasaktır!» yazılı levhalardan birini astırdı.

Duvarlarda, kapılarda, yasak levhalarından pek boş yer kalmadı. Bir gün hep birden daireden dışarı çıkmazsak, bizi hiç merak etmeyin. Anlayın ki, biz, yasakları bozamadığımızdan, kapana kısılmış gibi içerde kalmışız...

ADAM BENİ TANIRMIŞ

Otomobilden indik. Metin'e yaslanarak yürüdüm. Hava çok sıcaktı. İskele de çok kalabalıktı. Biz de bir yere sıkıştık. Yanyana duruyorduk. İskelenin, vahşi hayvanların demir kafeslerine benzeyen, parmaklıklarının gerisindeydik. Tel örgülü kapılar açılınca vapura binecektik.

Arkadan birisi beni itti, Metin'le aramıza girdi. Sonra başka biri de onu itti, o da aramıza sokuldu. Arkadaşımla aramızda iki kişi olmuştu. Bizi itip aramıza girenler çoğaldıkça, ben bir yana gittim. Metin bir yana...

Metin'e seslendim:

— Vapurda birbirimizi bulalım...

Metin, taa uzaklardan bağırdı :

— Hastasın, ayakta kalma, Hemen vapurda bir yer bul, otur.

Boyuna itiyorlardı. Metin'i gözden kaybettim...

— Metin!... diye bağırdım.

Kalabalığın bataklığından bir el dışarı çıkıp sallandı. Onun sesini duydum:

— Ben seni vapurda bulurum.

İskelenin kapısı açıldı. Arkamdan belki bin beygirlik bir kuvvetle itilince kendimi vapur güvertesinde, lüks salonda buldum. Hemen bir boş koltuğa oturdum, Göz açıp kapayıncaya kadar her yer tıklım tıklım doldu. Ayakta duracak yer bile kalmamıştı. Metin görünürlerde yoktu. Kendimi hiç iyi bulmuyordum. Başım dönyor, gözlerim kararıyor, midem bulanıyor.

Karşımda iki adam oturuyor. Biri çavlak kafalı, gözlüklü, ben yaşta var, öbürü otuzunda var yok, kalın sesli, bö bö diye konuşan iri kıyımlı biri. Cavlak kafalının elinde bizim gazete... Tam da benim fıkramın olduğu sahifeyi açmış. Bö bö diye böğüre böğüre, konuşana,

— Amma da yazmış yahu... dedi.

Hoşuma gitti. Birazcık da utandım. Belki beni tanırlar diye, başımı denizden yana çevirdim.

O iri kıyım olanı,

— Yazar, yazar alçak... dedi.

Bu durumda siz benim yerimde olsaydınız ne yapardınız? Ben, bu hakareti hiç duymamış gibi yaptım. Beni tanımadıkları belliydi. Nasıl olsa beni tanımadıklarına göre, arkamdan ne söylerlerse söylesinler. Böğürür gibi konuşan, durdu durdu da,

— Yazar, iyi yazar ama hergele, kaç para eder... dedi.

Ya girtlağına sarılmalıydım, ya buradan kalkıp gitmeliydim. Ama kalkacak halim yoktu. Vapur o kadar kalabalıktı ki, yerimden kalksam bile bir adım ilerliyemezdim. İçimden, «Beni tanımıyorlar ya, varsın ne söylerse söylesinler» dedim. İnsan, bir sözü söyliyenin niyetine bakmalı. Çok zaman birini övmek için bu türlü sözler söylediğimiz olmuştur. Söylenenleri duymazdan geldim.

Cavlak kafalı,

— Tanıyor musun? dedi.

Böğüre böğüre konuşan, kalın sesli iri kıyım,

— Tanımaz olur muyum, tabiî tanırım «...»i, dedi.

Yüzüne iyice baktım. Eski bir tanıdık mıydı? Ama benden çok gençti. Hiç böyle bir adam tanıdığımı hatırlamıyordum.

— Tanırım, tanırım... o ne «...» tir.

Cavlak kafalı, gözlüklü,

— Yaa!... dedi, Allah Allah... Ben de yazılarını okur da, onu bir adam sanırdım.

Yoksa beni gerçekten tanıyorlar da, tanımazmış gibi mahsus mu yüzüme karşı böyle konuşuyorlar? Eğer böyleyse, bu işin sonu karakolda bitecek, demektir.

İri kıyım,

— Yazmaya yazar ama, boş ver «...» ya, dedi. Onu ben adam ettim.

— Yok canım!..

— Hayatımda yaptığım en büyük kötülük de budur. Babası balıkçıydı. Küçükken bizim mahallede otururlardı.

Cavlak kafalı.

— Siz Konyalı değil misiniz? dedi.

— Evet... Babası balıkçıydı ama, Konya'da deniz olmadığından, çiroz balığı satardı.

Herkes kulak kabartmış, onları dinliyordu. Ben de ter döküyordum. Metin gelse, hemen buradan kalkıp başka yere gidecektim.

— Bir sınıfta okuduk. Biz ona Paybırık derdik...

Herif, neler de uyduruyor?.. Ben, bir kere bile Konya'ya gitmemiştim. Cavlak kafalı,

— Asıl adı değilmiş, dedi.

Öbürü, hiç sıkılmadan,

— Evet, asıl adı Durmuş'tur, dedi. Bunlar on dört kardeşti.

Herif nişangâhsız atıyor.

— Hepsi ölünce, ölmesin dursun diye, bunun adını da Durmuş koymuşlar. Mektepteyken herkes döverdi. Ben korurdum. Hiç unutmam bir gün...

Bana kopyalar vermiş. Ben onun sayesinde sınıf geçmişim...

— Sonra bunu bir meseleden, mektepten kovdular. Aradan bir zaman geçti, bunu İstanbul'da gördüm. Beyoğlu'nda «Yakalara balena!» diye bağırıp duruyor, yaka balenası satıyor. «Nedir ulan bu halin?» dedim. «Aman abicim, hiç sorma...» dedi. Bunu aldım, hamama götürdüm. Eski elbiselerimden birini de verdim. Cebine de yüz lira harçlık koydum. «Ne zaman başın sıkışırsa bana gel!...» dedim. Ben ona öyle söylememişim, başıma belâ ol, demişim. Sabah akşam gelir, para ister...

Dinleyenler gittikçe çoğalıyor. O da herkesin ilgilendiğini gördükçe, daha da yüksek sesle konuşuyor. Cavlak kafalı sordu:

— Neye para istiyor?

— Kumarbaz, kardeşim... Kumara para dayanır mı?

— Yaaa... Demek kumar da oynar?..

— ...üüü... Üç gün üç gece kumardan kalkmaz. Babasının elbiselerini satıp kumar oynamış. Babası da evden kovmuş. Bana geldi. «Aman abi...» dedi. Buna iki tokat attım... «Sil!!!».. Kovdum keratayı.

— Çok iyi yapmışsın...

Dinleyiciler gittikçe artıyor. İyi işitebilmek için eğilmişler, bir ellerini de kulaklarına boru yapmışlar, nerdeyse anlatanın ağzının içine girecekler.

— Eeeee, sonra?..

— Sonrası beyefendi, ben bunu bir daha eve almadım.

Dinleyenler arasında şişman bir adam,

— Doğrudur, dedi, bilirim. Pantolonunu çıkarır, kumara verir. Hattâ bir gece bizim kulüpte dayak yemişti.

— Allah Allah, neden dayak yedi?

— Vallahi, kadınlardan birine sarkıntılık mı etmiş, lâf mı atmış... Öyle bişey...

Esmer, asık suratlı, çok ciddî duruşlu bir adam,

— Dayak yemeden duramaz ki, dedi ben ki karıncayı incitmem, ben bile bu rezili tam üç kere dövmek mecburiyetinde kaldım. Efendim, bu röntgencilik hastalığına müptelâdır. Geceleri ağaçlara, telefon, elektrik direklerine, duvarlara çıkar, evlerin içini gözetler. Allah vermesin, çok kötü bir hastalık. Mehtaplı bir geceydi. Yatak odasında soyunuyordum Her nasılsa pencereden baktım. Ne göreyim, incir ağacına tortop bir adam tünemiş. Hemen bahçeye fırlayıp, bunu enseledim. Yer misin, yemez misin... Bastım sopayı buna... Ayaklarıma kapandı, «Tövbe ağabeyciğim...» dedi. Bunu bıraktım. Estesi gece, bu yine ağaca çıkıp da...

Çenesi tik'li bir adam:

— Yatak odasında yalnız mıydınız? diye sordu.

Röntgencilik yaptığını söyleyen asık suratlı adam, kısa bir duralamadan sonra,

— Evet, dedi, her yeri dolaşmış, dikizliyecek bir kadın bulamayınca beni dikizlemek mecburiyetinde kalmış. Kızla damat o gece Kanlıca'ya, akrabalara gitmişlerdi.

«Tuu, Allah belânızı versin...» diye suratlarına tükürmek geliyor içimden ama, iş bu kadarla kalmaz. Ondan sonra da gırtlak gırtlağa gelip kavga etmeli. Ya öleceksin, ya öldüreceksin... İçlerinden bir tanesini, bir kerecik görmüş olsam neyse... Yahu, durup dururken de bu kadar yalan uyudurulur mu?

Bir delikanlı,

— Ama iyi yazıyor, dedi.

Yanındaki,

— Kaç para eder oğlum, dedi, ahlâk olmadıktan sonra... Önce bir insanda ahlâk olmalı...

Değnek gibi ince, yaşlı bir adam,

— Maalesef onu gazeteci yapıp, milletin başına belâ eden benim, dedi, eline ilk kalemi veren ben oldum.

— Demek tanıyorsunuz?

— Tanımak ne demek... Onu muharrir yapan benim diyorum size... Ben o zamanlar Bilecik'te bir gazete çıkarırdım. Bir gün bir genç geldi, iş istedi. Bende şeytana uyup acıdım. Gel seni muharrir yapayım de bir ekmek parası kazan, bana dua et, dedim, demez olsaymışım...

— Evet... Şimdi anladım. Demek Bilecik'te sizin yanınızda çalıştıktan sonra da bana gelmiş.

Artık dinlemeye tahammülüm kalmadı. Oradan kaçmaktan başka çarem yoktu. Ya suratlarına tükürmeli, ya kaçmalıydım. En iyisi, gideyim de, arkamdan ne söylerlerse söylesinler!! Bilecik istasyonundan trenle bikaç kere geçtim, o kadar... Ne gazetesi, ne Bilecik'i... Ayağa kalktım. Hemen yerime birisi oturdu. İlerlemek istedim, bir adım bile atamıyor. Hastayım, bacaklarımda derman yok. Hem kalabalığı söküp aradan çıkamadım, hem de ayakta kaldım.

Bö bö diye konuşan, benim bir gece randevu evinde nasıl basıldığımı, sonra çırılçıplak nasıl kaçtığımı anlatıyor. Başka birisi, onun ağzından sözü alıp, benim imzasız müstehcen yazılar yazarak gizli gizli bastırdığımı, gençliğin ahlâkını bozduğumu anlatıyor. Kaç kere bana, «Yapma, etme...» demiş. Bakmış olmayacak, beni kovmuş, bir daha da konuşmamış, bir zamanlar da hükümetten para alarak, muhalefe çatmışım...

— Sahi mi?

— Ooooo... kaçıncısı...

Yoksa ben, iki şahsiyetli bir ruh hastasıyım da, kendimden haberim mi yok? Büyük şaşkınlıkla kendi maceralarımı onların ağızlarından dinliyorum. Bu dünyada ne kadar kötülük varsa, bende hepsi toplanmış. Yüzlerini bir kere bile görmediğim bu adamların hepsi de beni yakından tanıyorlar. Hepsi ba-

na yardım etmiş, doğru yol göstermişler, adam olmamışım. Sonra ya suratıma bir tokat atıp kovmuşlar, ya «Defol, gözüm görmesin...» diye bağırmışlar. Yoksa bunlar, başka birinden mi bahsediyorlar?

Bir şantajcılık yaptığımı anlatan adama,

— Affedersiniz, kimden bahsediyorsunuz? dedim.

Elindeki gazetede yazımı gösterdi, adlı adımca beni söyledi:

— İşte bu... dedi, siz de tanır mısınız?

— Tanırım...

— Bakın, bakın, beyefendi de tanırmış...

Hepsi dönüp bana baktı:

— Nasıl adamdır?

— Pek makbul adam değildir...

Kalabalığı yarıp çıkmak istedim. Bir de baktım, Metin az ileride, beni görmüş bağırıyor:

— ... beey, ... beey! ...

«Efendim» desem, kim olduğum anlaşılacak, beni tanırmış gibi deminden beri yalan söyleyenler mahçup olacaklar. Onların mahçup olmalarını bırak, bu kadar hakareti kabul etmiş olacağım. Onun için hiç sesimi çıkarmadım.

Metin bağırıyor:

— Yahu, heey...

Başımı bile çevirmiyorum. Vaput bir kere Kadıköy iskelesine yanaşsa da şuradan kurtulsam, durumu Metin'e anlatacağım. Benim aldırmadığımı gören Metin, kızgınlıkla kalabalığı yarıp yanıma geldi:

— Duymuyor musun yahu, deminden beri sana sesleniyorum.

Hiç tanımıyormuş gibi dik dik suratına baktım:

— Ne istiyorsunuz beyefendi?

— Yahu, ...

— Hangi... beyfendi? Siz beni birine benzetiyorsunuz...

— Yahu, şimdi vapura beraber binmedik mi?

Demindenberi benim için konuşanlar da dönmüş, bize bakıyorlar.

— Yahu...

— Hangi... beyfendi?

— Yahu, şimdi seninle biz sinemadan çıkmadık mı? Hastalandın da ben seni otomobile bindirmedim mi?

— Yanlışınız var beyfendi.

— Deli olacağım... Kardeşim, sen, (...) gazetesinde fıkra yazarı değil misin?..

— Yoooo...

— Ulan!..

— Rica ederim beyfendi!..

Kalabalığa döndüm. Hepsine birden,

— Rica ederim beyler, siz tanıyorsunuz, dedim. Ben o adam mıyım?

Asık suratlı,

— Estağfurullah, dedi. Siz değilsiniz.

Bö bö diye konuşan,

— Ne münasebet, dedi. O, uzun boylu, sarışın bir adamdır.

— Yok canım, Sizinle ne alâkası var. Bir parçacık benzeseniz bari...

Metin'e döndüm:

— Gördünüz mü? Sizin bir yanlışınız var...

Metin, hırsından kıpkırmızı oldu,

— Tuu!!... dedi, gitti.

Vapur yanaşmıştı. İskele memuruna bileti verirken, bö bö diye konuşan adam, yanındakine hâlâ beni anlatıyordu.

O günden sonra Metin benimle konuşmuyor.

Ben de ona hakikati bitürlü anlatamadım.

DEPMİK SULTAN HAZRETLERİ

Burdan daha büyük yerlerde tek sinema bile yokken burada iki sinemanın oluşuna sevindim. Daha da sevinilecek bişey, başka taşra illerinde olduğu gibi, bu iki sinema arasında rekabet de yoktu. Bu iki sinema, buradaki «Depmik Filimcilik Anonim Şirketi»nin malıydı. Buraya gelişimin haftasında Depmik Ortaklarından Mehmet Bey'le tanıştım. İki sinema arasında rekabet olmamasından, birleşik çalışmalarından duyduğum sevinci anlattım.

Mehmet Bey, pehlivan yapılı, altmışını, belki yetmişini aşkın, ama dinç, yaşından genç görünüşlü bir adam. Gür bıyıklarını sıvazladı,

— Hı... diye güldü.

Görünen bütün dişleri altın...

— Ortaklığa sen bi yol boş ver Bey, dedi, biz zorla ortak olduk, keyfimizden değil... Ortak iş yürümez, ama n'idelim...

Anlatmak için biraz deşmemi bekliyordu.

— Ya... demek ortaklıktan memnun değilsiniz?

— Memnun olunur mu? Her ne yeni bir icat olsa, bu memlekete ilk getirip âdet eden benim. Kendimi övmek gibi olmasın, buraya fotoğrafı ilk ben getirdim. Buralara otomobili ilk alıp getiren benim. Buzdolabını getirdim de herkes şaştı. Hele çamaşır makinesine kimse inanmadı. Eve gelip gelip baktılar. Haddim olmayaraktan ben olmasam, burası medeniyet mi bilecekti? O Yahya denen gavat, sinemayı babasından mı görmüş!... Bu memlekette ilk sinemayı yayan benim. Kabahat o Yahya gavatının değil, onu bu memlekete sokanın...

— Yahya dediğiniz kimdir?

— Olmaz olsun, benim ortak. Ben buraya sinemayı yapalı yirmi yılı geçti, Bey. Bizde birisi bir iş yaptı da üç kuruş kazandı mı, ardından herkes o işe koşar. Kendimi Çimenkaya bayırından aşağı atıp da Kazdere'nin dibinde kırk para buldum, desem, herkes kendini Çimenkaya bayırından dereye atıp gebertecek... Alçak, sen de başka bir iş tut, kazan... İlle senin kazancına göz dikecek...

Bundan dört yıl öncesi bu Yahya, otelnin altını bozdu, sinema yaptı. Adını da «Yeni Sinema» koymaz mı? Ulan bunun nesi yeni... Handan bozma bir sinema... Kendi sinemasına yeni diyecek ki, bizim sinemayı gözden düşürsün. Bu insanlarda akıl mı var? Şuraya bir sehpa kur. Üstüne «Yeni Sehpa» diye bir tabelâ as. Aman yeniymiş diye herkes koşar, boynunu yeni, sehpadaki ipe uzatır, kendini gönüllü asar. Yeni sinema açılınca, bizimkine kimse gelmez oldu. Paraya kıyıyorum, İstanbul'dan en pahalı en iyi filmleri getiriyorum, bizim sinema yine boş ...Benimkinin adı Şark Sineması... Yahu, sinemaya bir adam gelmiyor. Belediyeciler bedava girerdi her zaman onlar bile gelmez oldu. İflâs edeceğiz... Ne yapacağız, ne edeceğiz, diye kıvranıp dururken, sonunda «Ben bu herifi vurdurtur, memleketi bir namussuzdan temizlerim» dedim. Şerif Efendi bunu duymuş koştu geldi:

— Aman Mehmet Bey, sen çocuk musun, öldürtüp ne kazanacaksın? Ona öyle bir iş yapalım ki, ölümden beter olsun, İflâs ettirelim alçağı...

— Aman nasıl?...

— Senin sinemayı bir badana eder, kapısını boyarız. Seninki, onunkinden yeni olur.

— Yeni olmuş kaç para?. Atlas döşesen boş... Sen adına bak...

— Adını da yenileriz. «Yeni Şark Sineması» yaparız.

Bizim sinamaya kül rengi bir badana çektik. Kapıları yeşile boyattım. Adını da «Yeni Şark Sineması» yaptık. Allah Allah... Yahu içerde film oynatmasak, adı «Yeni Şark» diye millet sinemaya doluyor. Onun Onun yeni sinemasi, oldu eski sinema... Yahya sinek aviyor. «İki kere Yeni Sinema» diye tebelâ asamaz ya...

Bir de baktık, bu Yahya İstanbul'dan bir oyuncu kız getirmemiş mi? İlkin kız oynuyor ardından film oynuyor. Bizim sinema gene boşaldı. Bu Yahya'yı öldürtmeyince bu dünyo rahat etmez. Bizim Şerif Efendi duymuş.

— Aman Mehmet Bey, şimdi asrî zamanda yaşıyoruz, adam öldürmek yakışmaz, dedi.

— Madem asrî zamanda yaşıyoruz, öldürtmeyelim. Şunun budundan bir külbastılık çıkaralım da aklı başına gelsin...

— Aman olmaz. Bir iş yapalım ki, ölümden beter olsun, iflas ettirelim...

— Nasıl?..

Şerif Efendi benden bin lira aldı, oyuncu kıza vermiş. Oyuncu kız, Yahya'nın sinemasında oynarken, göbek ata ata, birden donu kıçından düşüyor. Kızı alıp karakola götürüyorlar. Kız, «Ne yapalım, şimdiki zamanın malları hep çürük. Donumu mahsustan sıyırmadım ya; lastik çürükmüş, koptu» diyor.

Şerif Efendi geldi.

— Aman, bin daha... dedi.

Bin lira daha verdim. Ertesi gece kız oynarken yine donu ayağından düşmez mi?... Kızı karakola götürüyorlar: «Bir daha lâstik koparasıya göbek atma, seni buradan süreriz... Memleketin ahlâkını iki paralık ettin!» diyorlar.

Şerif Efendi yine geldi.

— Aman bin lira daha... dedi.

Verdim.

Kızda maşallah bir oynak göbek var ki, donunu lâstikle değil, urganla bağlasa, yine koparacak. Kızın adı «Lâstik Koparan Dansöz» oldu. Bizim burada «Öz Hakikat» diye

bir gazete var. Şerif Efendi, iki yüz de bu gazete için aldı. Ertesi gün Öz Hakikat gazetesi, «Çürük don lâstikleri yüzünden memleketin ahlâkı bozuldu» diye yazıp da o gece kızın lâstik yerine, beline bağladığı sicim de kopunca, kızı buradan sürdüler.

Şerif Efendideki akıl, şeytanın ağababasında yok. Bizim sinema gene dolup taşıyor. Yeni Sinemaya bir yanılıp da giden yok.

O günlerde muhalif partiden biri geldi,

— Kongre yapacağız, sinemanı iki saatliğine bize kiralar mısın? dedi.

— Git işine... Ben muhalife eski papucumun tekini kiraya vermem...

— Beş yüz lira verelim.

Sinema günde beş yüz kazanmaz. İki saatliğine beş yüz iyi... Ben gene,

— Olmaz, dedim.

Ertesi gün geldiler:

— Bin lira verelim, bir saatine...

Daha ertesi gün,

— Yarım saat için iki bin...

— Olmaz! ...

— Yarım saatine üç bin...

Sinemanın bütün parası çıkacak. Dayanamadım,

— Dört binden aşağı kurtarmaz, dedim.

Parayı verdiler. Vermeyip de ne yapacaklar? Bunlar muhalif diye kimse yerini kiralamaz.

Kongre bitti. Daha muhalifler salonu boşaltmadan belediyeciler geldiler.

— Senin sinema, Belediye nizamına aykırı, kapatacağız, dediler.

— Aman, neresi aykırı?

— İki kapısı olacak...

— Yahu, bizim sinemanın beş kapısı var,

— Helâsı nerde? ...

— Siz bu sinemanın helâsını bilmez olur musunuz, işte...

Ne dedikse olmadı. Nasıl olsa bir bahane uyduracaklar.

— Kapatacağız... Film oynarken içerisi karanlık oluyor...

Sinemayı iki ay kapattılar. Bir de öğreniyoruz ki, cebinden dört bin lirayı verip, muhaliflere benim sinemayı kiralattıran, Yahya dürzüsü değil miymiş? Benim için: «O, para canlısı bir heriftir. Para benden. Boyuna arttırın. Dayanamaz, sonunda ucunda ölüm olsa kiraya verir!» demiş. Bu Yahya namussuzunu öldürtmedikçe memlekete rahat yok...

Şerif Efendi geldi.

— Hiç ağzını açma, bu işi ölüm temizler, dedim.

— Dur hele... İflâsı, onun ölümünden beterdir.

— Peki, ne edelim?..

— Bu herif asker kaçağı, ihbar ederiz.

Biz namusumuz dairesinde ihbarımızı yaptık. Herif, sinemasının kapısına kendi boyunca, koca bir resmini asmadı mı? Resmi görünce tanıdım. Yahya'nın eşkiyalık resmi... Çizmeyi, kilotun üzerine çekmiş, bacaklarını açmış, göğsünde çaprazlama iki mavzer, beli, göğsü fişeklerle donanmış. Millet, Kurtuluş Savaşı diye kan dökerken, bu alçak dağa çıkıp eşkiyalık ettiydi. Bir de utanmadan o zamanki resmini büyüttürüp, sinemanın kapısına asmış... Ulan bu ne? Bu resim, Yahya'nın Millî Mücadeleye gönüllü katıldığı kahramanlık günlerinin resmiymiş... Eşkiya oldu kahraman...

Bizim de az buçuk eşkiyalıkta, Yahya'dan artığımız var, eksiğimiz yok. Biz de o zamandan kalma resmimizi astık ama, sinema kapısına değil, yazıhanemizin duvarına... Soran olursa,

— Millî Mücadele günlerinin hâtırası... deriz,

Ulan, böyle resim kapıya asılır mı? İnsan sıkılır. Herifte utanma, arlanma kalmamış...

İki ay geçti, sinema açıldı. Bir tek kişi gelmez. Şerif Efendi,

— Beş yüz ver, dedi.

— Ne olacak?

—Şıh Nuri'ye vereceğim...

Bizim burda bir Şıh Nuri var, onun muskasının yanında doktor reçetesi kaç para eder... Tükürüğü trahoma, üfürüğü yele, sancıya birebir... Gayetle nefesi keskin bir şıh..

Biz parayı verdik, Şıh Nuri de: «Kadın-erkek sinemaya giden neuzu billâh kâfir olur» diye va'za başladı. Ama biz, Şerif Efendi'nin verdiği akılla, sinemayı ortadan perdeyle ikiye böldük. «Bayanlara mahsus tuvalet» «Baylara mahsus yüz numara» gibi, sinemanın sağ yanı bayların, sol yanı bayanların...

Şıh Nuri va'zettikçe, Yahya'nın sinemasından herkesin ayağı kesildi. Bizim sinema dolup taşıyor. Şu Şerif Efendi'deki akıl kimde var? Şerif Efendi benden yana olduktan sonra yedi düvel üstüme yürüse ne...

Bir de duyduk ki Yahya, kadınlara ayrı,

erkeklere ayrı matine yapmış. Sait Hoca da ondan yanlı olmamış mı? Va'zeder dururmuş:

«Her ne kadar er kişi ile nisvanın arası perde ile tefrik olunursa olunsun, kuvvayı, recüliyet, havay-ı nesimiye karışarak perdenin değil, duvarların mesamatından nüfuz edegelip bekâretin ihtizazına sebebiyet vereceğinden, her kim ki bir dam altında taife-I nisâ ile memlû havadan eneffüs ederse, cehennemliktir; avrat ise erinden boş düşer, er kiş' ise azab-ı nâr ile cayır cayır yanar. Ve ancaaak, nisvân için ayrı bir matine erkeklere mahsus ayrı bir matine tefrik olunursa...»

Biz hapı yuttuk mu? Bu Sait Hoca da öyle beribenzer hocalardan değil... Eşek dilini okur, yedirir. Leylâ'yı Mecnun'dan ayırır. Köstebek etini nefes eder, yedirir, üçüncü dereceden verem, birinci dereceden sağlam olur. Onun verdiği evliya toprağını üstünde taşı, bedenine kurşun değil, gülle işlemez.

Benim anlamadığım şu: Bu Yahya, aptalın biri. Onda bu akıllar ne gezer... Ona bu akılları veren kim?..

Bizim sinemada da kadınlar için ayrı, erkekler için ayrı matineler yaptık ama, iş işten geçti. Orası dolup taşıyor, bizim sinema boş...

— Şerif Efendi, müsaaden olursa, ben bu herifi vurdurtacağım. Bu kadar para döktüm bu işe... Yirmi beş kuruşluk iki kurşun parasından mı sakınacağız?..

— Dur sen, Şıh Nuri yeni bir akıl verdi.

Biz, İstanbul'dan bir film getirdik ki; dansı, mevlidi, ezanı, mezarı, imamı, hocası hepsi içinde... Bir de elmize Arapça bir sinema mecmuası geçirdik... Mecmuadan kestiğimiz Arapça yazıları da sinemanın camekânına yapıştırdık.

Şıh Nuri gittiği yerde,

— Müslüman sineması böyle olur... diyor.

Film başlarken salonda buhurdanlar yanıyor, içerisi tütsü kokuyor. Filmde mevlid başlar başlamaz benim adamlar seyircilerin üstüne filit tutulmbasıyla gül suyu serpiyor.

Bunca yıllık sinemacıyım. Ben böyle bişey görmedim. Yahu, yetmiş iki vilâyetten filmi görmeye geliyorlar. Bizim vilâyetin nüfusu Paris'I geçti. Yahya'nın sinemasının kapısından bakan yok...

Bir de duyduk ki, Yahya'nın sinemasının bahçesinde bir yatır varmış. Kaz kafalı Yahya nerden akıl edecek, bunu da Sait Hoca öğüt vermiş. Bura hastanesinde bir kangrenliden ameliyatla kesilen bir bacağı bahçeye gömmüşler. Tekme atar gibi, ayak topraktan dışarı fırlamış. Dört yanına kafes telleriyle çevirip, tellere çaputlar bağlamışlar.

Nuri Hoca, her yerde şöyle diyor:

— Orda medfun olan zat, Depmik Sultan Hazretleridir. İnsanların hak yolundan ayrıldıklarını görüp, depmiğini toprağın altından çıkardı. Hem kim ki tarîk-i hak'tan inhiraf eyler ise, Depmik Sultanın mübarek depmiği ardındadır. Ey insanlar! Depmik Sultan Hazretlerinin ikaz depmesini yiyenler kendine gelsin! Sinemaya gitmek haramdır. Gidenler cehennemliktir. Her kim ki, bahçesinde Depmik Sultan Hazretlerinin türbesinin bulunduğu sinemadan başka bir sinemaya gider, cehennem ateşinde yanacağını bile!...

Bizim işler yeniden durdu mu? Şıh Nuri'nin sözlerinin on paralık değeri kalmadı. Bizim sinemaya her kim gelirse, ardından bir depmik dürtermiş. Yahu, ne dersin, Nuri Hoca'nın dediği doğru... Benim ardıma iki de bir depmik iniyor. Uykuda depmikle sıçrıyorum.

— Aman Şerif Efendi ,iflâsa gidiyoruz.

— Dur sen... Bin lira ver, Nuri Hoca bizden yana olacak...

— Al iki bin kardeşim...

O günlerde İstanbul gazeteleri yazdı ki, İstanbul'da bir sinema çökmüş. Bir gece de Depmik Sultan Hazretleri, depmiğini toprağın içine çekti. Bunun üzerine Nuri Hoca vaz'a başladı:

— Ey din kardeşlerim; bilir misiniz, İstanbul'daki sinema neye çöktü? Çünkü, evliya türbesinin üstüne sinema yapmışlar. Evliya hazretleri bir silkinip, koca sinemayı çökertti. Hangi evliya türbesi üstüne sinema yapılırsa o sinema çöker. Depmik Sultan Hazretleri bir deperse, sinemayı başınıza yıkar...

Korkularından Yahya'nın sinemasına kimse gitmez oldu. Yahya aracı koydu.

— Aman görüşelim, diye bana haber iletti.

— Onun suratını Azrail görsün! diye haber yolladım.

Aracı bir haber daha getirdi.

— İşler bildiğin gibi değil, görüşelim...

— Gelsin, görüşelim... dedim.

Defter kolunda geldi,

— Bu rekabetin sonu yok, ikimiz de batacağız, dedi.

Beni batırmak için yaptığı masrafları okumaya başladı. Oyuncu kıza şu kadar, Nuri Hoca'ya şu kadar... Yirmi dört bin lira...

— On binini anladım, on dört binin hesabı yok.. dedim.

— Onu da Şerif Efendi'ye verdim, demez mi?

Yerimden bir hopladım:

— Şerif efendiye neden para verdin?

Bütün bu düzenleri o düzdü ya... Parasız mı yaptı?...

Ben de defteri çıkardım, 16 bin lira da Şerif Efendi'ye ben vermemiş miyim? İkimiz iki sinema işletiyoruz, herif açıktan para kazanıyor. Yahya,

— Gel seninle ortak olalım, iki sinemayı birlik işletelim, dedi.

Şerif Efendi bunu duymuş. Geldi,

— Beni de ortak alın, dedi.

Almasak, herif bir Allah'ın belâsı, başımıza iş açacak... Bizim verdiğimiz 30 bin lirayı yine bize verdi. Bizim paramızla bizim işimize ortak oldu. Şimdi üç ortağız. İşler iyi ya, ortaklığın tadı yok... Kazanç durup dururken üçe bölünüyor. Esas, paranın hepsi benim hakkım...

Biz bu ortaklığı keyfimizden mi yaptık Bey... Zora geldik de ondan ortak olduk...

BOZGUNCU

Belediyenin karşısındaki kahvede, sokak üstündeki sandalyelere oturmuşlar. Dal kıpırdamıyor, sinekler bile uçmağa, vızıldamağa üşeniyor. Küçük alanın ortasındaki «Aynalı Otel»in çizgileri titreşiyor.

Ortaokul Öğretmeni.

— Bir adam tek başına ne yapsın, dedi, o da istemez böyle olduğunu ama, etrafını bir sürü dalkavuk kuşatmış. Her şeyi tozpembe gösteriyorlar göz göre göre yalan söylüyorlar. karaya ak, eğriye doğru diyorlar. O da inanıyor. Ne bilsin yalan söylendiğini kendisine... İçlerinden biri de çıkıp «Beyefendi sizi kandırıyorlar, doğrusu budur» diye işin içyüzünü anlatmıyor. Hepsine, arkadaş demiş bir kere... Her bir kötülüğü ondan biliyorsunuz. Bir adam, tek başına ne yapsın... Kendisine doğruyu söyleseler, o da her şeyi öğrense, hiç böyle saçma sapan işler yapar mı?

Belediye tellâlı Yusuf,

— Doğru, dedi, orası doğru. Bizim kadar aklı yok mu?

Berber Mustafa,

— Öğretmenin dediği doğru. Hep etrafı kandırıyor, dedi, kendisine söylenmezse, neyin ne olduğunu, ne dolaplar döndüğünü nerden bilsin... İnsan avanak olmalı ki, bile bile bu ters işleri yapsın...

Kavrulmuş nohuttan çekme yerli kahveyi içen emekli nüfus memuru,

— Hakikat öyle, dedi, biz her bir kabahati ona yüklüyoruz. Adamın hiç kabahati yok Kabahatin büyüğü dalkavukların. Adamı çepeçevre çevirmişler. Neler olup bittiğini göstermiyorlar. Bir görse, anlasa... Yoksa kötü adam değil!...

İri taneli tesbihini şakırdatarak çeken Rıfat Ağa,

— Boş versenize siz bu ağızları, dedi. O yere yükselmiş goca bi adam, ergen gız mı ki etoğlunun her bi dediğine gansın... Şunlara bah hele. Gaşınızın gılı ağarmış, hec mi heç aklınız başınıza gelmemiş... Siz benim neden bozguncu olduğumu duymadınız mı? On iki, on üç yıl önceydi. Bizim bir Belediye Reisi Doktor Muzaffer vardı ya...

Tellâl Yusuf,

— Bildim, Alagöz'ün Muzaffer, Şimdi İstanbul'da büyük tüccar olmuş, dedi.

— İşte o... İlle gel, bizim partiye gir, diye tutturdu: Bre oğlum, aramızdan sizin-bizim var mı, hamdolsun hep bir partiden değil miyiz... «O iş başka, partiye gel, bir yazıl!» diyor. Meramı başkaymış. Bunu arkadaşları çekemezmiş de, oda sağlam kazığa bağlansın diye akrabalarını topluyor. Benim küçük kızı Alagöz'lerin Ferhad'a gelin ettik ya, Belediye Reisi ile akraba oldu. Muzaffer'in zoru ile ben partiye yazıldım. Arkadan, ille de Belediye seçimlerine gir, diye tutturmaz mı? İnsan kendini baştan sıkı tutup kanmayacak. Biri de bir, bini de bir... Oldu olacak deyip, Belediye seçi-

mine de girdik. Allah rahmet eylesin, Büyük Caminin İmamı Reşit Efendi «Ulan Arif Ağa, bu yaştan sonra kendini memlekete rezil etme. Dilini tutmaz lâf karıştırırsın, çoluk çocuğa maskara olursun» dediyse de, ben işe ucundan bulaşınca, daha kendimi tutamadım, gittikçe kızıştım. Nasıl oldu, anlamadım. Bu parti cilik işi birader, kumar gibi bişey... Bir kere bulaştın mı, bir daha kurtulamıyorsun... Derken, Ankara'dan bir Beyefendi gelecek, dediler.

— Hangisi, Arif Ağa? diye sordu.

Arif Ağa,

— Bilir miyim hey Mustafa, dedi, ziraat işlerine bakarmış. Bizim Belediye Meclisini bir telâştır aldı. Doktor Muzaffer kasabada fır dönüyor. «Bre Muzaffer Bey, eşekarısı sokmuş gibi ne fır dönüp yatarsın... Geleceği varsa, göreceği de var. Gelsin, buyursun, başımızın üstünde yeri var.» «Aman emmi, o nasıl söz? Çok sert bir adamdır, bizi ıslanmış tavuğa dönderir. Bakkallarda pirinç yok, sabun yok, şeker yok. Bir duydu mu, tiftiğimizi atar... Hani ortaokulunuz derse, hani yolunuz, suyunuz derse!... Aman emmi, ocağımızı batırır» «Ulan Muzaffer Bey, sen sapıttın mı ne... Bakkalda pirinç yoksa, pirinçleri toparlayıp pilâv yapıp yedik mi? Sabun yoksa, sabunları köpürtüp balon yapıp uçurduk mu? Şekeri bol bulduk da saçımıza mı sürdük?.. Yoksa yok, biz mi kuruttuk?... Vereydiler de olaydı... Ortaokul yoksa, onlar yaptı da biz mi yıktık?... Yolları biz mi bozduk?.. Hey Muzaffer... Yapsalardı, olurdu. Sen ne utanıyorsun hey oğul, gelsin de görsün...»

Ne dedikse dinletemedik. Bizim Belediye Meclisi üyelerinin uykuları kaçtı, ha babam çalışıyorlar. İki gün içinde bakkallar pirinç, sabun, şeker doldu. Dört bir yana haber salmışlar, dağılmışlar, kasabaya şeker, pirinç yağdırmışlar. Kasabada yok, yok... Beyefendi burdan başka yere gidince, pirinç çuvalları şeker sandıkları ondan önce oraya gidermiş. İstasyonlardan kasabaya kadar yolları keçe, kilim döşediler. «Ulan bu ne!» Keçenin, kilimin altındaki yolun bozuk olduğunu Beyefendi görmezmiş. «Bu kadar kilimi halıyı nerden buldunuz?» Her kasaba, pirinç, keçe, kilim yardımı edermiş... «Ya Beyefendi, kasabanın içini gezer, başka yolları görürse...» Adam tutmuşlar, Beyefendi, geçip arkada kalan yollar boşaldıkça, kilimleri, halıları kaldırıp, başka yerden dolanarak geçeceği yollara sererlermiş. Kasabanın yolları, resmî devair odaları gibi halı döşeli...

Beyefendi geldi. İstasyonda karşıladık. Bir mızıka takımı çalmaya başladı. Mızıka takımının önünde bir bez, üstünde «Belediye Bandosu» yazılı... Allah Allah, yahu bu bizim Belediyenin ne zaman çalgısı oldu? Bizim bildiğimiz, bu kasabada bir zurnacı çingen Yaşar var, iki de davulcu... Düğüne derneğe bunlar çağırılır. «Ulan Muzaffer Bey, bu çalgı takımını nerden çıkarttın?» «Sus hele emmi, kira ile tuttuk» Vilâyetin mızıka takımını getirmişler. Çocuklar dizilmiş, «Yaşaaa!» diye bağırıyorlar. En öndekilerin elinde iki sopaya bağlı bir bez.. Üstünde «Ortaokul» yazılı... «Ocağın batsın hey Muzaffer, ilkokulu daha geçen yıl yaptık. Ulan, ilkokul olmayan yerde, ortası olur mu?...» «Sus emmi, Valiye rica ettik, vilâyetin ortaokulunu üç günlüğüne getirdik. Liseyi de getirecektik zaman kalmadı.» Tuu reziller, vakit olsaymış, utanmadan kasabaya bir de «Üniversite» kurduracaklarmış. Kızlar dizilmiş Diziden bir kız çıktı, elindeki çiçeği Beyefendiye verdi. Doktor Muzaffer,

— Bunlar, kasabamızdaki Kız Enstitüsü öğrencileri... dedi.

Beli olacağım. Arkaya gizlenip.. saçımı başımı yolmaya başladım. Bre arlanmazlar, koca bir Beyefendiyi kandırmaya hiç utanmaz mısınız? Dayanamadım, oradan ayrılıp, eve geldim. Akşam Muzaffer bize geldi... «Aman emmi, Belediyenin Beyefendiye bu gece ziyafeti var. Sen de gel.» dedi. «Yıkıl, gözüm görmesin, hay alçak! Rahmetli baban iyi ki zamanında göçmüş de bu rezilliklerini görmedi, yoksa kasabanın meydanında suratına tükürür, seni iki paralık ederdi» dedim. «Aman emmi!» «Gelmem oğlum.» «Etme emmi.» «Git oğlum.» «Arif Ağa, sizsiz ziyafet olmaz.» «Vilâyete yazın da her bişeyi gönderen Vali size bir de Arif Ağa göndersin. Yıkıl!»

Araya adamlar koydular, beni, zorla ziyafete götürdüler. Ben gitmesem olmazmış. Beyefendi, Belediyenin âzalariyle bir bir görüşecekmiş. Gittim. Bir sofra kurulmuş, yedi düvelin kralların saray ında yoktur böylesi... Yenildi, içildi, konuşmaya geçildi. Beyefendi,

— Adapazarı fabrikasında köylü tipi at arabaları yaptırıyoruz, siz de aldınız mı? dedi.

Bizim Muzaffer,

— Allah ömürler versin, sayenizde her

köylünün bir-iki arabası var... demez mi?

İçimden, «yahu, bu Beyefendi de büsbütün şey değil ya, elbet her köylünün iki at arabası olamıyacağını bilir. Şimdi, şu dalkavukların suratı budur diye tükürür, ben de elini öperim» diye geçiriyorum.

Beyefendi,

— Memnun oldum, dedi, kasabanızın ihtiyacı için ne kadar araba aldınız?..

Belediye âzasından biri,

— Arzedeyim efendim, diyerek cebinden defteri çıkardı, okumaya başladı:

— Mart ayında altı bin, nisan ayında dokuz bin, mayısta on bir bin, haziranda on altı bin araba aldık. İhtiyacımızı karşılamadığı için, fabrikaya otuz bin araba daha ısmarladık.

Hah, şimdi belâni buldun. Beyefendi suratına tükürsün de gör. Ulan, böyle de atılır mı, hey imansız!.. Arabanın sayısı, kasabanın nüfusunu geçti. Memleket hep araba fabrikası olsa, yine bu kadar araba yetiştiremez.

Beyefendi,

— Çok memnun oldum, dedi asri kovan yaptırıyoruz aldınız mı?

Âzalardan biri,

— Sayenizde aldık, dedi, şimdi köylerimizde bile on-onbeş kovanı olmayan ev yoktur.

Vay alçak vay!... Suratın da kızarmaz mı hiç? Siz söyleyin ağalar, doğdunuz, büyüdünüz, siz buralarda arı besleken tek kişi gördünüz mü? Babalarınızdan duydunuz mu? Bizim buraları dağlıktır, çok rüzgâr tuttuğundan, hiç arı olmaz. Beyefendi bunu bilmez olur mu? Şimdi huzurundan seni kovsun da gör alçakı..

Beyefendi,

— Bâri istifade ediyor musunuz? dedi.

— Ne demek... Çıkan balların hepsini yiyemediğimizden, satış için trenle İstanbul'a, Ankara'ya göndere göndere balı bitiremiyoruz.

Muzaffer'in kulağına,

— Şimdi bal istese, ne yapacaksınız? Bir tadım bal bulamazsın, dedim.

— Sus emmi, kutu kutu bal aldık, dedi. Beyefendi arıcılığa meraklı olduğundan, her gittiği yerde kovanları sorarmış. Biz de duyduk, önceden hazırladık.

Beyefendi,

— Gazeteler, pirinç bulunmuyor diye yazıyor. Nasıl, siz de pirinç sıkıntısı çekiyor musunuz?...

— Estağfurullah... Ne demek... Bizim buraları sayenizde hep çeltik tarlalarıdır.

Tuuu... Göz göre göre koca herifle alay ediyorlar. Yahu, bu kasaba kuruldu kurulalı çeltik tarlası mı görmüş?. .. Allah'ın kıraç dağında, bayırında pirinç mi yetişir?. Durun siz, durun, Beyefendi hep soruyor ki size, rezilliği nereye kadar götüreceksiniz diye... En sonunda şu rakı şişesini kapıp, hepinizi önüne katsın, kovalasın da o zaman görün siz...

Beyefendi,

— Ekin için ilâç aldınız mı? Ekinleri ilâçladınız mı? dedi.

— Ne demek... Sayenizde bütün ekinler ilâçlandı, 200 ton göztaşı aldık, yetmedi, daha 300 ton ısmarladık.

Yüzden, binden aşağı konuşmuyorlar. Kiloyu unutmuşlar. Ağızlarını açtılar mı, söze tonla başlıyorlar.

Beyefendi,

— Memnun oldum, dedi, çok memnun oldum.

Şu bizim bir kötü kasabanın dalkavukları adamı böyle kandırırlarsa, kimbilir Başkentin esas dalkavukları nasıl kandırıyorlar. Demek her yerin yerli dalkavukları böyle yapıyorlar. Adamın ne kabahati var. Hep aldatıyorlar. Yazıklar olsun, bir sözünün eri de çıkıp doğruyu söylemiyor ki, adam da anlasın ne dümenler çevrildiğini... Biz hep suçu ona yüklüyoruz. Vah vah... Yazık adama... Dur, şuna herşeyi doğru söyliyeyim...

Beyefendi,

— Su işiniz nasıl dedi.

Âzadan biri,

— Suyumuz hamdolsun boldur, dedi. Tarlalarımıza bol su akar. Her evde su vardır.

Daha durulur mu, yerimden fırladım.

— Bey, seni kandırıyorlar, aldatıyorlar seni... Dedikleri hep yalan!... diye bağırdım.

Doktor Muzaffer eteğimden çekti, âzadan biri koluma yapıştı, biri de susayım diye ardıma bir tekme indirdi.

— Bre arlanmazlar, Beyefendiyi kandırmaya hiç utanmaz mısınız? dedim.

Onlar beni susturmaya, oturtmaya çalışıyor, ben bağırıyorum, tepişip çekişip duruyoruz.

Ben, Beyefendiye söyliyeceğimi söylüyorum:

— Beyefendi, bunların işi hep yalan, dolan... Bizim kasabaya topu topu yirmi araba

geldi. Arabalar bozuk, ağaçları yaş olduğundan hiç birini köylü almadı, hepsi istasyonda duruyor. Bizim buralarda tek kovan yoktur. Burası yüksek, rüzgârlı olduğundan, arı beslenmez. Sana söyledikleri hep yalan... Çeltik tarlası dediler. Tövbe, bizim memlekette bugüne dek çeltik görülmemiş. Su yok ki, çeltik ola... Evet, bikaç kilo göztaşı geldi. O da benim gibi bikaç açıkgöz yüzünden, kapanın elinde kaldı. Bu dalkavuklar, seni kandırıyorlar...

Hepsini anlattım. Âzalar beni çekiyor, ben masaya yapışmışım. Beni dışarı atmak için çekiştirdikçe, ucundan yapıştığım masa da benimle birlikte kapıya doğru geliyor. Sofra örtüsüne yapıştım, az daha üstündekiler yere devriliyordu. Doktor Muzaffer arkamdan çeke çeke, pantolonu bacaklarıma indirmiş...

Ben anlatırken, Beyefendinin suratı asıldı, asıldı, asıldı. Gırtlak düğümü üç kere indi çıktı. İyice kızdığı belli. Hakikatleri öğrendi ya, şimdi bu rezillerin suratına tükürecek. Birden,

— Çıkarın bunu!... diye bağırdı.

Beni karga tulumba edip dışarı attılar. Bu ne iş? Neye uğradığımı şaşırdım. Bütün gece hırsımdan lokomatif kacası gibi puf puf pufladım. Ertesi sabah,

— Beyefendi Belediyede seni bekliyor, dediler.

Gittim. Odada ikimiz yalnızız.

— Sen, dedi kendini benden akıllı mı sanıyorsun?

— Tövbe... Estağfurullah...

— Araba fabrikalarını kuran biziz. Buraya kaç araba gönderildiğini ben bilmez miyim?

— Bilirsiniz...

— Bilirim de, sen ne demeğe pişmiş aşa su katıyorsun? Ben o kadar şey miyim, bu dağlık, susuz arazide pirinç yetişmiyeceğini bilmez miyim?...

— Burada arıcılık yapılmadığını ben bilmem de, sen mi bilirsin? Biz buraya ne kadar ekin ilâcı gönderdik, bilmez miyiz? Biz büsbütün şey miyiz? Senin kadar aklımız yok mu?

— Estağfurullah...

— Öyleyse ne demeğe her şeyi kara göstermeye çalışıyorsun? Neye bozgunculuk yapıyorsun? Elimizden her ne gelirse yapıyoruz işte... Şu yok, bu yok, o bozuk bu bozuk diye durmadan şikâyet edilse daha mı iyi?... Senin kadar biz de biliyoruz.

— Affedin, bilememişim, dedim.

Beyefendi, kasabadan şenlikle gitti. Beni de bozguncu diye partiden çıkardılar. Belediye âzalığından istifa ettim.

Emekli nüfus memuru,

— Yâni, dedi, ne demek? Kabahat yine dalkavukların işte... Adama işin doğrusunu bir söyleyen yok...

Arif Ağa kızdı, ayağa kalktı,

— Yahu, dedi, onlar etraflarına doğru söyliyecekleri almazlar be... Memlekette doğru adam mı kalmadı?... Kim demiş etraflarına dalkavukları toplasınlar diye... Kabahat dalkavuklardaymış... Yahu, dalkavuklar olmasa, onlar yaşayabilir mi? Bataklık olmasa hey oğul, nilüfer biter mi? Suçu dalkavuklara atarlar ki, sen ben kanalım da, kendileri temize çıksın...

Yürüdü gitti. Tellâl Yusuf,

— Hep kabahat dalkavukların, dedi, adama doğruyu söylemiyorlar ki...

KARGAŞALIK

İş sizin bildiğiniz gibi değil, ağam. Biz bilerek mi o haltı karıştırdık?

Dinle:

Kahvenin avlusundan köy odası görünür. Muhtar köy odasından fırladı, tabanı yanmış gibi hoplaya sıçraya kahve avlusuna seğirtti. Hıdır emmi,

— Ulan Muhtar, tabanı yağlamış nereye koşarsın? dedi.

Hıdır emmi,

— Kötü haberi yel alsın, neymiş? diye sordu.

Muhtar,

— Kadri Bey geliyor... dedi.

— Bir zaman kimseden ses çıkmadı. Elinde askıyla bakkal Süleyman'a çay götüren kahveci Davut bile ayakta dikile kaldı.

Epeyce sonra Hıdır emmi.

— Essah mı Muhtar? diye sordu.

Muhtar,

— Essah, dedi, şimdi candarmadan telefon geldi.

Yavaşça yerimden sıyrıldım, kahvenin arkasından dolanıp kaçacağım. Yaylaya giderim. Kadri Bey denilen herifin suratını görmekdense, bir ay yaylâda kalırım. Üstü açık, önü açık, üç bir yanı eski çuvalla çevrili helâyı dönerken, Muhtar ardımdan seslendi.

— Nereye ulan sıpa? Kadri Bey gelir deriz, duymaz mısın? Babana tez söyle, bir toklu kessin... Akşama ziyafet olacak.

Ben öylece kaldım. Muhtar, elinde askıyla dikilip duran kahveci Davut'a döndü:

— Bakkal Süleyman'a söyle, karlıktan kar çıkarsın. Rakılar iyice soğutsun. Kadri Bey, rakıya sıcak dedi mi, tiftiğini atar...

Kahveci Davut yürüdü. Hıdır emmi,

— Ne zaman gelirmiş? diye sordu.

İki eli yanına düşük Muhtar,

— Yola çıkmış bile... dedi.

Hıdır emmi doğruldu,

— Eyvah! dedi, yahu, bu herifin yüzünden bu yaştan sonra gurbete mi düşeceğiz?... Ne durursunuz kalkın! ...

Herkes bir yana dağıldı. Ben koşup babama söyledim. Babam haberi alınca, elini dizine vurup bir «heyvaah;» dedi. Sonra,

— Karıııı!... Koş, karıı!... diye analığıma seslendi.

Kadri Bey, eşraftan bir adam. Kasabada otel onun, sinema onun, çalgılı kahve onun, pazar yeri onun. Daha da neler onun, bilir miyim?.. Neci diye sorarsan, partici... Parti-pırtı işleri hep onun başının altından çıkar, hep onun elinden geçer.

Onu bir tek seveni görmedim. Hele bizim köy hiç mi hiç sevmez. Şimdi doğrusunu konuşalım, herifin bize bir kötülüğü de yok hani... Yok ama, bir suratı var, hiç mi hiç gülmez, canavar gibi... Dediğini anlamazsın, homurdanır durur. Anlamaya anlamazsın da, sesinin sertliğinden söğüp saydığı bellidir. Önüne geleni haşlar. Neyine güvenir, bilmem... Ulan, sen candarma onbaşısı mısın, vali misin? Kadri Beysen beyliğin sana... Hep avurzavur, hep zart-zurt...

Köyü bir telâştır aldı. Bakkal Süleyman'ın eteği tutuştu. Hıdır emmi,

— Davulu zurnayı çıkarın!.. dedi.

Tatil olduğundan öğretmen de yok. Bizim caminin mezini Hüsiin Efendi, okulun da hademesi... Hüsiin Efendi, çocukları toparladı, yola dizdi.

Bizim köy, büyük köy. Nahiye, bizim köyün yarısı yok. Aslında bizim köyün kaza bile olması gerek ya, bize kızdıklarından köyden yukarıya çıkarmıyorlar.

Akşama doğru köy düzünde cip göründü. Kadri Bey köye çiple gelir. Herkesin suratı asıldı. Lânet herifi gene mi göreceğiz. Yüzünün nuru kaçmış... Ama ne edelim, korkudan bütün köy karşılamaya çıkmışız...

Muhtar,

— Çabuk toparlanın!... dedi.

Gölgelerden güneşli yola çıktık. Hıdır emmi,

— Ulan, biraz gülün be... dedi.

Nerde gülmek, ağlıyacağız. Herif bir geldi mi başlar:

— Siz adam olmazsınız...

— Medeniyet size çok uzak...

— Tuu!... Ulan bu çirkef sular ne?..

Söyler, dırlanır, sorar yer içer, gider.

Cip geldi. Muhtar, davulcu Memiş'e,

— Haydin, bir karşılama vurun!... dedi.

Davulcuyla zurnacı bir hava tutturdular. Bir adam cipten indi, ama Kadri Bey değil!... Bakkal Sülüman,

— Hani Muhtar, Kadri Bey gelecekti... dedi.

Muhtar da şaşırdı:

— Yahu bu, Kadri Bey değil mi?

— Yok canım, baksana yüzü gülüyor. Kadri Beyin yüzünün nuru, piri kaçmış...

Gelen adam, Kadri Beye benzemeye benziyor ama, o değil. Cipten iner inmez iki koluyla Hıdır emminin boynuna sarıldı:

— Nasılsın Hıdır emmi, iyisin ya?..

Onu bırakıp, şap diye Muhtarı öptü. Babamı kucakladı. Mezin Hüsiin'in önüne katıp getirdiği okul çocuklarından birini kaptı, havada hoplattı, bir kız çocuğunu öperken, kızın sümükleri suratına bulaştı .Birini bırakıp, ötekini kucaklıyor...

Kahveci Davut şoföre,

— Kim bu?.. diye sordu.

— Aman, bilemediniz mi? Kadri Bey değil mi yahu?..

— Amanın değişmiş, adama dönmüş be...

O önde, biz arkada, davul-zurna da çalarak, kahveye yürüdük. Kadri Bey'in yüzünden

güldükçe güller saçılıyor.

Babam,

— Yoksa gizliden seçim mi yapacaklar, bu adama ne oldu da insan gibi gülüyor? dedi.

Mezin Hüsiin Efendi,

— Seçim meçim yok, dedi, adam iyi adam...

Kahvenin avlusunda oturuldu, çaylar geldi. Kadri Bey bir konuşkan olmuş... Herkesin derdini soruyor. Birden fırladı,

— Size doyum olmaz, bana izin... dedi.

Muhtar,

— Aman, diye eline vardı, akşama kalın. Tokluyu kebab ettik. Rakıları soğuttuk. Bir dürme yapıldı, ağzına göre...

Kadri Bey,

— Sağ olun, var olun, zahmete girmişsiniz, dedi. Hepsini, beni anıp âfiyetle yersiniz. Gece bastırmadan öteki köyiere varacağım. Buraya neye geldim, bildiniz mi?

Kimsenin sesi çıkmadı. Kadri Bey:

— Ben her zaman gelir, hatırınızı sorarım. Siz hiç şehre gelmediniz. Bana uğrayıp bir acı kahvemi içmezsiniz. Ne var, ne yok diye sormazsınız. Vallaha dargınım. Salı günü hepinizi beklerim. Gelin, bir güzel yiyip içelim, eğlenelim. Şu ölümlü dünyada bir âlem yapalım.

Herkes şaşmış, ağzına bakıyor.

— Hepinizi beklerim. Unutmayın, salıya... Sabah erkenden... Biriniz gelmesin, bir daha yüzünüze bakmam. Köyünüze adımımı atmam.

Elini omuzuma attı.

— Hep mi? dedim.

— Hep... dedi, yediden yetmişe, hep...

Mezin Hüsiin Efendi'nin sırtını sıvazladı:

— Hep geleceksiniz, beklerim. Salı günü...

Kimini öptü, kimini kucakladı, kiminin elini sıktı, kiminin sırtını sıvazladı, omuzunu okşadı, en sonu Hıdır emmi'nin elini birden yakalayıp şap diye öpmez mi? Hıdır emmi, şaşkın,

— Aman estağfurullah... dedi.

Kadri bey cipe bindi. Elini salıyarak cipin penceresinden,

— Salıya beklerim... Gelmeyen olursa darılırım ...diye bağırarak gitti.

Hıdır emmi,

— Velâkin namuslu adam... dedi.

Babam,

— Ne demek, dedi, adam gibi adam işte... Adam dediğin böyle olmalı...

Mezin Hüsiin Efendi.

— Hiç şu adamda onur, kibir var mı? dedi. Köylü parçası demez, bizimle bile senlibenli konuşur.

Kahveci Davut,

— Bir tane, dedi, memlekette bir tane...

Muhtar,

— Kalbi temiz, kalbi... dedi. Memlekette böyle iki Kadri Bey daha olsun, yeter...

Bakkal Sülüman,

— Denizlerimizde Yavuz zırhlısı, karalarda bu Kadri Bey... dedi, yüzümüzü ağartan bunlar...

Arkadaşlara,

— Bu Kadri Bey «öl!» desin, öl dediğ' yerde, yoluna ölürüm... dedim.

Salıya var beş gün. Köyde bir hazırlık başladı. Kadri Bey'le oturup içeceğiz, kaden tokuşturacağız. Kimisi yeni urbalar dikindi, kimisi kasabaya koşup hazırdan urba aldı. Biz salı günü geceden çıktık yola. Köyde karılarla onbir - onikisinden küçük çocuklar kaldı. Atlılar ,arabalar yola düzüldük. Öğleye doğru şehre vardık ki, bir ana-baba günü. Bu ne? Ben böyle bir kalabalık görmemiştim. Şehrin girişinde Konakönü derler bir düzlük çayırı var. Millet o çayırlıkta ağaçların altına oturmuş, şişeleri dikiyor. Çayırın üstü halı döşenmiş gibi boş şişe serili. İçen, şişeyi atmış. Bizi daha uzaktan görüp karşıladılar:

— Buyrun ağalar, buyrun ağalar!...

Muhtar şaşırdı,

— Amanın, bir yanlışlık olmasın, dedi. Yeriz, içeriz de sonradan para mara isterler.

Hıdır emmi,

— Para isterlerse kolay, dedi, ya yeyip içtikten sonra yanlış yere geldiniz derlerse...

Her ağacın altında davul-zurna takımı ayrıca bölük bölük saz takımları. Memlekette saz bırakmayıp buraya doldurmuşlar. Kimi çiftetelli oynuyor, kimi horon tepiyor.

Kahveci Davut, karşılayıcılara,

— Ağalar, biz Kadri Bey'e geldik, onu göreceğiz... Bir yanlışlık olmasın... dedi.

— Hoş geldiniz, hoş geldiniz. Kadri Bey'in daveti bu... Biz, Kadri Bey'in adamlarıyız. Hele buyrun, çayır beğenin...

Akar suyun kıyısında, çayırın düz boşuna oturduk. Atları, arabaları çektik bir yana... Oturmamızla, şişe şişe rakılar, şaraplar geldi.

— İçin!...

— İçelim anasını satayım...

Şişeyi diken, tüketip öteye atıyor. İki kişi durmadan bize rakı, şarap getiriyor. İçtik, içtik...

Mezin Hüsiin,

— Likör isterim! dedi.

— Ne likörü olsun, ağam?

— Ne olursa olsun, likör olsun da...

— Sen şu rezil Mezin'e bak!... Ulan, sen likörün adını nerden duydun?...

— Buyrun!...

Likörler geldi. Mezin Hüsiin, yarıya gelmiş rakı şişesine likörü doldurup, çalkalayıp çalkalayıp içiyor.

Muhtar:

— Fotka!... diye bağırdı.

O da geldi. Hıdır emmi,

— Konyak getirin, alçaklar! dedi.

Konyak şişeleri geldi. Hıdır emmi, şarabı konyağa katıp çekti.

Bizde delikanlı takımı, babalarının yanında içmek değil, öksüremez. Delikanlılar ,çalıyı siper etmiş, orda içiyor. Ben, bütün içkileri birbirine katıp içtiğimden, arkadaşlara sordum:

— Ulan, adını duyduğunuz bir başka içki yok mu?

— Var, var ama, burda bulunmaz, dedi.

— Nedir o?...

— Fiski...

— Heey! diye bağırdı, fiski getir!...

Adam, üç fiski şişesini kapmış, geldi:

— Buyur!...

Tekel İdaresi hep bu Kadri Beye mi çalışmış? Bizim oralarda ne kadar köy, kasaba varsa, hepsinin erkekleri bu çayıra dolmuş. Bizim karşımızda da, suyun öteki kıyısına çingeneler gelmiş. Çadırları kurmuşlar kalaycılar, ha babam içiyorlar.

Mezin Hüsiin,

— Ulan, biz çingenelerle bir arada mı içeceğiz? diye bağırdı.

Kahveci Davut,

— Bu yanda, arkamızda da çingeneler var... dedi.

Çingene mingene hep karışmışız. Derken Kadri Bey göründü:

— Hoş geldiniz ağalar...

Adama bak sen; bir adam ki, altı okka... Biz, saygı olsun diye şişeleri sakladık. Elimize şişeleri verip, zorla bize içirtmez mi? Babam da ordan,

— İçin, için gayri... demez mi?

Hıdır emmi,

— Kadri Bey, biz bu çingeneleri burdan sürüp çıkacağız, dedi.

Kadri Bey,

— Ellemeyin, dedi, hep bir Allahın kuluyuz.

Çingenenin babası da Âdem Aleyhisselâm, bizim de... Hep kardeşiz...

Tahu, şu Kadri Beye bak, ne adam be...

Bakkal Sülüman'ın oğlu,

— Ben, bu babamı vuracağım, dedi.

— Neye?...

— Karışmayın siz, vuracağım. Bir tabancası olan varsa, insaniyet namına versin...

Derken, Muhtar'la Hıdır Emmi de kapıştılar. Bizim zurnacı, karşıdaki çingene zurnacının üstüne yürüdü.

Mezin Hüsiin,

— Hey ulan hey, dedi, şimdi tam tabancanın olacağı sıraymış...

— Gözünü sevdiğimin aslan sütü, birini öldürmeden daha durulmaz...

Yalnız bizimkiler değil, öteki köylüler de kapışmış. Ben, ağaçtan bir dal kesip yürüdüm. Kim gelirse önüme çalıyorum sopayı... Kafama bir şişe inmesiyle kendimi yerde buldum.

Hıdır emmi yanıma yığılmış kusuyor,

— Bir bıçağın yok mu? diyor soruyor bana.

Bıçağım olsa, şurda kırk-elli kişiyi yere sermez miyim?

Derken, Kadri Bey bir daha göründü:

— Vatandaşlar!... diye bağırmasiyle, herkes durduğu, yattığı, yuvarlandığı yerde «esas vaziyetine» geçti.

Kadri Bey,

— Biz hep arkadaşız, dostuz, dedi. Hep biriz, birliğiz...

Kahveci Davut,

— Kadri Bey, söyle, senin düşmanın kim, kanını içelim... dedi.

Oradan biri bağırdı:

— Kadri Beyin düşmanı, bizim de düşmanımız...

Demeye kalmadı, aşağı yolda yedi otomobil göründü. Bir ses duyduk:

— Yürüyün arkadaşlar!...

Biz otomobillere yürüdük hep birden, otomobildekilere,

— Yuuu!... diye bağırdık.

Otomobildekiler şaşırdı. Bizim köyün davulcusu, davulu kaldırdı ki, otomobilden inenlerden birinin kafasına geçirsin. Herif sarhoşlamış, ayakta zor duruyor. Davulu kaldırdı, babamın kafasından aşağı yarı beline kadar geçirdi. Zurnacı da zurnayı Hıdır emminin kafasına indirdi.

Biz böylece uğraşırken, o arabadan inenler,

— Candarma!... Polis!... diye bağırmaya başladılar.

Kadri Bey, arabadakilere,

— Halk sizi istemiyor işte, çabuk gidin burdan... dedi.

Polisler de,

— Biz sizi koruruz, siz kaçın!... dedi.

Polisler, önce sis bombalarını, gözyaşı bombalarını salladılar. Gelgelelim rüzgâr mı birden değişti, onlar mı rüzgârın nerden estiğini hesaplıyamadılar, her ne olduysa oldu, arabadan inenlerle aramızda bir-iki adım kalmışken, tam saldıracağız, sisler bizden yana dönmedi mi? Sis, duman dört yanımızı sardı. Bir kere başlamışız, gayri dönmek olur mu? Gazlar, sisler, dumanlar içinde, hem şakır şakır ağlıyorum, hem sopayı çalıyorum. Birini kapıp ayağımın altına aldım. Benim altımdaki başka birinin hümüğüne binmiş, herifi eziyor.

Ayağımın kaymasiyle ben uçtum, havada aşağı iniyorum. Gerisini bilmiyorum. Karanlıkta gözümü açtım ki, uçurumun dibindeyim.

Köye vardım. Haftasına bizim köyün öğretmeni döndü. Elinde bir gazete,

— Tuuu!... Siz ne yaptınız? diyor.

— Ne yapmışız yahu?

Biz, ne yaptığımızı öğretmenin elindeki gazeteden öğrendik.

Sizin bildiğiniz gibi değil, ağam, iş kargaşalığa geldi. Yoksa biz, o haltı eder miyiz? Onca içkiyi karıştırınca insan, ne halt olsa eder.

EŞRAF

Ali Bey mi? Hee, eşraftandır. Eşraftan dediysem, eşraf olmaya eşraf ya, öyle yedi göbek eşraflardan belleme. Bu, sonradan çıkma bir eşraf. Sonradan çıktı ama, bütün eski eşrafı hep bastırdı. Sonradan eşraf çıkışına gelince, buralı değil de ondan. Bizim yerlimizden değil. Sen nerden bileceksin, onun buraya gelişinde sen belki de doğmamıştın.

Doğrusunu istersen, bizim buranın en kalbur üstü beş eşrafı var. Beşi de yerli değil, sonradan buraya gelip yerleşmişler, yerli olmuşlar.

Biri Şeyhzade Mansur Bey, babasının babasının babası Horasan'dan mı, Buhara'dan mı, işte öyle bir yerden gelmiş... Buraya gelişinde bir tek söz Türkçe bilmezmiş. Günahı boynuna, yaşlılar bizim çocukluğumuzda, bal gibi Türkçe bildiğini, ama bilmezden geldiğini söylerlerdi. Kendisi Hint'ten, Çin'den geldim dermiş ya, onu İstanbul'dan, İzmir'den tanıyanlar varmış. Olur... Evliya gibi bir adam. Bu evliya kısmı, bir bakarsın burda, bir bakarsın şurda... Sen gözünü açıp kapayasıya bir Hint'e gider, bir Çin'e... Hay mübarek adamlar, hay... Gelmiş buraya, sakalı göbeğinde, urbası dersen üzerinden dökülüyor. Nice dil biliyorsa dilinin döndüğünce,

— Ben ,demiş ocaktan şeyhim...

O zaman da bizim burda şeyh meyh yok. Her yerin birkaç şeyhi var, bizde yok. Gelen gidene karşı ayıp oluyor. Bizim babalarımız,

— N'etsek de buraya da bir şeyh uydursak, diye düşünür dururlarken, işte bu Mansur çıkıp gelmiş, «Ben şeyhim» der demez,

— Aman, biz göklerde şeyh ararken, seni yerde bulduk... diye eline, ayağına varmışlar. Şöyle böyle değil, Buhara'dan, Semarkant'tan, gelme bir şeyh efendi ...Bu dediğim yerler, o zamanlar şeyhin fabrikası.

Buna burda bir tekke yapmışlar ev ocak yapmışlar. Şeyh de şeriat üzerine dört karı almış. Karılar, buranın zengin takımından... Olmuş sana bir eşraf... Bizim eşrafın en yerlisi, işte bu Şeyhzade'ler... Şeyh'te mal çok olduğundan, çocuklarını okutmuş. Hepsi de büyük adam olmuşlar. Eşraf olduğundan, kimi hükümete girmiş, kimi efendim başka büyük işlere...

Öteki eşrafa gelince... Bir de Cümbükoğulları vardır, bilirsin. Onlar, buranın yerlisi ama, sonradan yerlisi olmuşlar. Baştan, buralı değiller... Bir gün kasaba çarşısına bir sarhoş herif gelmiş. Herifte boy bos da var. Mübarek ramazan akşamı, çarşının ortasında basmış nağrayı. Yanına gelip,

— Bre efendi, mübarek ramazan akşamı, çarşının ortasında iftar topu gibi nağra patlatırsın, ayıp değil mi? demişler.

Bunun üzerine o herif,

— Haaayt!... diye bir nağra daha patlatmış, bıçağını çekmiş, bunu söyleyeni doğramış.

O zamanın candarmaları herifi yakalayıp hapishaneye tıkmışlar. On iki yıl damda yatmış. On iki yıl bitende, dönüp gene buraya gelmiş. Ama bu gelişinde artık buranın yabancısı değil. Herkes onun ne bulaşık olduğunu biliyor. Ne dese kimse ses edemiyor. Ondan para istemiş almış, bundan borç istemiş almış, öbüründen mal demiş almış... Derken işi büyütüp tüccar olmuş. Buranın zenginlerinden kız almış. Oğulları, damatları büyük adamlar olmuşlar. Buranın eşrafından Cümbükoğulları işte bunlardır...

Gene bizim eşraftan Halıcızadelere gelince... Onlar da ancak üç göbekten buranın yerlisi. Benim çocukluğumda anlatırlardı. Bir gün buraya biri gelmiş. O geldikten sonra çarşının tadı tuzu kalmamış. Her gece bir dükkân soyulmaya başlamış. O zamancak, burda hırsızlık nedir bilmezlermiş. Yabancı heriften kuşkulanıyorlar ama, herifin gündüzleri hiç camiden çıktığı yok... Bitürlü yakalayamıyorlar. Gün ağardı mı, yatsı namazına dek herifin camiden çıktığı yok. Çok da müslüman olduğundan, kimse günahını alamıyor. Derken, bir gün camiden halı eksiliyor. Buralılar hep bir olup, herifi bizim burdan atmağa kalkıyorlar. Tam o gün de, o, çarşıda bir dükkân kiralamış. Herifi atamıyorlar. O, dükkân açıyor, burada hırsızlık diye bişey kalmıyor. Herif dükkânda aktarlık yapıyor; karınca duası, levha, cüz müz satıyor. Evleniyor... Derken kardeşim, gel zaman git zaman, bir gün bunun dükkânında, camiden çalınan halıyı görüyorlar ama, aradan onca zaman geçmiş. Herif de yoksullara, düşkünlere durmaz yardım eder bir dini bütün kişi olduğundan, bişey diyemiyorlar. Ama, herifin adı da «Halıcı»ya çıkıyor. İşte o zamandan beri onlara Halıcızade'ler derler. Şimdi onlara sorsan babaları buraya gelip halı tüccarlığı yapmış da ,ondan kendilerine Halıcızadeler denirmiş. Herif, çocuklarını okutup adam etmiş. Şimdi hepsi büyük yerlerde...

Hocazadelere gelince... İşte onlar, en temelli eşraftan. Ama, onlar da kökten buralı değil. Buraya bir tiyatro kumpanyası gelmiş. O zamanlar şimdiki gibi değil; milletin oyuncu kız, şarkıcı karı gördüğü yok. Burası, tiyatro kumpanyasını ilk görmüş. Bunlar gelmiş, milletin ahlâkı bozulmuş. Karı satmak, kiralamak, oturağa oyuncu kız vermek, hep bunda... Tiyatro buraya gelmiş, bir daha gitmemiş. Derken herif, tiyatroların oynadığı kahveyi satın almış. Ondan sonra, şarkıcı karıları, oyuncu kızları hep dağıtmış. Kahveciliğe başlamış. Derken, kahvenin üstünü otel yapmış. Anlıyacağın, buraya yerleşmiş. Sonra, yaptıklarına tövbe edip sakal bırakmış, başına da sarığı, külâhı geçirip hacca gitmiş. Dönüşünde, olmuş bir hoca... İşte hocazadeler bunlardır. Eşraf kişiler. Çocuklarının, torunlarının hepsi de okumuş yazmış, kibar adamlar. Hepsi büyük büyük yerlere geçti.

İşte bunlar, buranın köklü eşrafı. Bu, bizim Ali Bey, bunlar gibi değil; yeni... Herif sonradan eşraf oldu. Tövbe, sonradan olma ama hepsini, bütün eşrafı geçti.

Her nedense bilinmez bizim buranın yerlisinden bir eşraf çıkmaz... Yok... Bizim buranın havası, suyu, toprağı eşraf yetiştirmiyor. Hep dışardan gelip, sonradan eşraf oluyorlar.

Ali Bey gibi var mı canım. Eli açık. Kapısı açık, gözü tok, çok hanedan kişi... Bizim bura eşrafının en yenisi... Buraya iyice yerleşti ama, ne yerleşti, kök saldı. Sizin gibi gençler onu buralı sanırlar. Eh, otuz beş yıl az değil, buralı oldu sayılır.

Evet, evet, çarşı yolundaki büyük han onun, Tepeüstündeki sıra evler onun... Yalnız oncağız mı? Çarşı içindeki dükkânlar, hep onun. Köprübaşındaki hamam da, sinema da, Konfor Palas Oteli de, eczanenin bitişiğindeki evler de hep onun... Yaşlandı da, fabrikalarla, çiftliklerle uğraşmıyor artık... Onları da oğullarına, damatlarına bırakmış.

Ben işin iyisini bilirim. Buraya geldiği sıra kırkını aşkındı. İyi ki kırkını aşkındı da, çabuk yoruldu. Yoksa, daha gençken gelmiş olsaydı, burada kimseye ayakta duracak yer bırakmaz, hep satın alırdı. İnan, hükûmet konağı olacak yer bile bırakmazdı. Hoş, gene de bırakmadı

ya... Postane binası onundur, kira ile ondan tuttular. Mal Müdürlüğü, ilkokul hep onun... Karakol bile Ali Bey'in...

Ali Bey'i benim gibi kimse bilmez. Benim o sıra istasyon karşısında otelim vardı. Sonra bu, bizim Eşraftan Ali Bey olacak dürzü, oteli elimden aldı da, üç-beş yıl işlettikten sonra yıktırdı, yerine o şimdiki sinemayı yaptırdı.

Bir gün bizim otele, bu Ali geldi. Daha o zaman beyliği meyliği yok, bir yabancı Ali, kitipiyoz bir herif... Geldi, otele yerleşti. Otel'in altı lokantayla kahve. Lokantada yiyor, kahvede oturuyor, odada yatıyor. On para verdiği yok... Para vermedikten başka, gazetesini, cigarasını da bize aldırtıyor. Garsonlara,

— Alın da, hesaba yazın, dermiş...

Beş gün, on gün... Geçmiş zaman, bu böyle bir aydan çok sürdü. Otel kâtibini odasına gönderip para istettim.

— Patladınız mı lan?.. Kaçmıyoruz ya, buradayız... diye kâtibin üstüne yürümüş.

Çamaşırlarını yıkatıyor. Herifin bütün geçimi bizden... Benim korktuğum yok, herifi kovacağım ama, onca para yanacak. Belki kurtarırız diye bekliyorum. Gelgelelim biz paraları kurtaralım derken, gündengüne içeri gidiyoruz. Bir sabah bunun kapısına dayandım:

— Arkadaş, para!...

Ben ona bişey dememişim gibi, bana ne iyi...

— Buyur emmi... Ben, bu sizin buraları çok beğendim.

— Teres, ben de bulsam böyle yer, ekmek elden, su gölden, ben de beğenirdim...

Hiç oralı değil:

— Ben buraya yerleşmek istiyorum. Bildiğiniz satılık bir ev var mı? Ama ben, iyi bir yerde isterim... Büyük bir ev... Parası ne olursa olsun, yeter ki güzel, büyük bir ev olsun...

Baktım herif, bizim bildiğimiz gibi değil. O zaman Asım Efendi de banka borcundan sıkışmış, Bağlık'taki köşkünü satıyor. Bunu, Asım Efendi'nin köşküne götürdüm. O zamanın parasıyla Asım Efendi, köşke on sekiz bin lira istedi. Değer Allah için... Koca köşk, bağı bahçesi var... Bu Ali,

— Olur, dedi, iki gün müsaade edin, ben bu köşkü aldım.

Kardeşim, aradan iki gün bile geçmedi. Ertesi gün Asım Efendi saçını başını yolarak otele geldi.

— Aman Esım Efendi, ne oldu?

Adam oracığa yığıldı. Dudakları titriyor, bir lâf söylediği yok. Eline, yüzüne su çarptık da biraz açıldı,

— Benim köşkü o herif satmış, dedi.

— Hangi herif?...

— Senin bana dün getirdiğin o Ali olacak namussuz...

— Yahu, senin köşkünü nasıl satar?

— Satmış, beş bin lira da kapora almış. .

İşi öğrendik. Bu şimdiki eşraftan Ali var ya, Asım Efendi'nin köşkünün satılık olduğunu öğrenince, bir alıcı bulmuş, köşk benim demiş. On sekiz bin liraya bile ucuz olan köşkü, on iki bine pazarlık etmiş... Alıcı da on iki bine koca köşkü bulunca kaçırır mı, hemen beş bin lira kapora vermiş. Bizim bu Eşraf Ali, beş bini alıp sıvışmış. O gece otele gelmedi. Bir de ertesi gün duyduk, çarşıda bir dükkân almış. Almış dersem, parasını ödememiş. On bine pazarlık etmişler, iki bin kapora vermiş, üstünü sonra verecek. O günün akşamı bir haber daha duyduk. Ali on bin liraya bir tarla almış, tarlanın bin lira kaporosunu vermiş, gerisini verecek...

Herkes bu Eşraf Ali'nin arkasına düştü ama, bitürlü elmize geçiremiyoruz. Derken kardeşim, bu Ali, iki bin lira kapora verip, bir dükkân almıştı ya, bu dükkânı başka birine yedi bine satmış. Öyle dükkânı yedi bine kim almaz? Dükkânın sahibi Ali'nin arkasına düşmüş. Derken, bin lira kapora verip, on bine aldığı tarlayı da birine dört bine satmış. Olur iş değil. Bu Eşraf Ali hiç durmadan alıp satıyor. Bir evi, bir arsayı, bir dükkânı diyelim on bine pazarlık ediyor, hemen bin lira, iki bin lira kapora veriyor. Sonra burasını sudan ucuza, başka birine satıveriyor. Bin lira kapora verdiği yeri, dört bine satsa, üç bin lira kazançlı, Ali'yi bitürlü yakalıyamıyoruz. Ama hep duyuyoruz, onu alıp, bunu satmış, ondan alıp buna satmış, bundan alıp şuna satmış Ortalığı allak bullak, karmakarışık etti.

Derken, bir akşam Asım Efendi otele geldi.

— Yahu, herifin günahını almışız. Namuslu bir adammış, dedi. Dün geldi, bir tamam on sekiz bin lirayı saydı. Tapuya gidip takrir verdim, helâlliaştık.

Bu Eşraf Ali, Asım Efendi'nin köşküne sahip oldu. Bir gün de, köşkü sana satıyorum diye beş bin lira kapora aldığı adam geldi.

— Sizin otelde bir Ali varmış. Sana köşk satacağım diye beni dolandırdı, beş bin liramı aldı. Köşk onun değilmiş, dedi.

Ben de adama,

— Köşk şimdi onun malıdır, git ara. Ama bizim otele gelmiyor, dedim.

Adam gitti. İki gün sonra geldi:

— Günahını almışım adamın, dedi, çok namuslu adammış. Kaporomu bir tamam geri verdi. Sözünden döndüğü için de beş yüz lira fazladan verdi.

Bir de duyduk, bin lira kapora yatırıp, sonra da başkasına, sana satıyorum diye dolandırdığı tarlayı da, on bini verip almış. Dolandırdığı bin lira kaporoyu'da sahibine, üstüne de iki yüz lira ekleyip geri vermiş...

Bir akşam üzeri bu Ali, bizim otele geldi.

— Kusura bakmayın, işlerim vardı, gelemedim. Size olan borcumu ödeyemedim. Borcum ne kadar? diye sordu.

Geçmiş zaman, ikiyüz lira mı, üç yüz lira mı bir borcu var. Borcunu ödedikten başka,garsonlarda kâtibe bol bol bahşiş verdi.

— Beni arayan olursa köşküme gönderin, dedi.

Ben, bu Eşraf Ali'nin koluna girdim.

— Arkadaş, bu işler ne iştir. Burada ev, dükkân bırakmadın, hep ondan ona sattın... dedim.

O zaman bana işin iç yüzünü anlattı. Bizim otelde kalırken on parası yokmuş. Asım Efendi'nin köşkünü birine, satıyorum diye beş bin lira kapora almış. Bu kapora ile bir iki dükkâna, bir tarlaya, alacağım diye, kapora vermiş. Kapora verdiği yerleri, ucuz ucuz başkalarına satmış. Ondan aldığı paralarla yeniden başka yerlere kapora yatırmış. Sonra onlar başkalarına satmış. Ortalığı birbirine katmış. Kimin alıp, kimin sattığı belli değil...

Ağzım açık kaldım,

— Arkadaş, dedim, seni dolandırıcı diye yakalarlar.

— Yakalayamazlar, ben dolandırıcı değilim ki, dedi. Herkesin parasını veriyorum. Bak, köşkün parasını verdim. İki dükkânın, tarlanın, üç evin parasını verdim. Hepsini satın aldım. Daha paralarını vermediğim çok var, ama yavaş yavaş onları da ödeyeceğim. Buraya on üç ay önce geldiğimde, cebimde üç kuruşum yoktu. Şimdi Allahaşa şükür, köşküm de var, dükkânlarım, evlerim, bahçelerim de var. Benim gibi bir adamı dolandırıcı diye nasıl yakalarlar, hadlerine mi kalmış. Yanıma Ali Bey diye selüvatla geliyorlar.

Derken kardeşim, bu Eşraf Ali buralarını hep birbirine kattı. Ne kadar ev, dükkân, arsa varsa, hepsini sattı. Başkasının malını başkasına satıyor. Herif, sabahleyin dükkânına geliyor ki, dükkânı satılmış...

— Yahu, ben dükkânımı satmadım, diyor.

Onlar birbirine düşüyorlar, ortada Ali yok. Üç beş gün sonra Eşraf Ali ortaya çıkıyor. Parayı bir bir sayıp, dükkânı satın alıyor. Yok sahibi dükkânı satmazsa, öbür adamın kaporosunu fazlasiyle geri veriyor. Ali'nin cebi para dolu. Kendisinin değil, onun bunun parası ama, paralar Ali'nin de oluyor.

Bir sabah otelin kâtibi soluk soluğa geldi.

— Aman emmi, bizim oteli satmışlar, dedi.

Bir fırladım, otele koştum. Bir herif,

— Bu otel, benim, yirmi bin lira kapora verdim. Bugün Ali Bey gelecek, tapuya gideceğiz, dedi.

— Yahu, kimin otelini kimden alıp, kime satıyorsunuz?

Otel senindi, benimdi diye biz herifle gırtlak gırtlağa geldik. O gün Eşraf Ali gelmedi. Dört gün sonra geldi. Yirmi veren de, ben de Ali'nin boğazına sarıldık. Ali,

— Durun hele, dedi.

Bana döndü:

— Sen bu oteli satmıyor musun?

— Satmam!...

— İyi ya, satma birader...

Öbür herifin eline yirmi bini saydı:

— Al paranı... dedi.

Bu Eşraf Ali, buralarda satmadık bir karış yer, bir ev, bir dükkân bırakmadı. Yalnız benim oteli altı kere sattı. En sonunda baktım, başedilir gibi değil, oteli Ali'ye seksen bin liraya sattım da kurtuldum.

İşte bu Eşraf Ali, böyle bir Ali'dir. Bereket, şimdi yaşlandı da ,alıp satmıyor. İki evlik bir köye gitse, ötekinin tarlasını, berikine satar. Arada bir bakmışsın, evlerin de, tarlaların da köyün de sahibi olmuş... Nasıl olur, bilinmez. Ondan alır, şuna verir, ama kimsenin parasını da yemez. Sonradan geldi, ama bütün eşrafı geçti kardeşim. Buraya yirmi ya-

şında geleymiş, hiç kimseye mezar için bir karış boş yer bırakmaz, alırmış...

İşte bizim Eşraftan kişiler bunlar. Hiçbiri buralı değildir, hep dışardan gelip sonradan Eşraf oldular. Allaha bin şükür, bizim buranın yerlisi çok namuslu olduğundan, içimizden hiç Eşraf çıkmaz...

DİK MARKA İKONLAR

Ajanslar, radyolar, televizyonlar, gazeteler o haber birdenbire bütün dünyaya yayıldı. Olay gerçekten çok ilginçti. Altmışdört yaşında bir kız... Evet, olayın kahramanı yaşlı bir kızdı. Olay, otuzaltı bin nüfuslu küçük bir kentte geçmişti. Bu küçük kent, dinsel anıtları, katedrali, kiliseleri ve insanlarının son kertede dinlerine bağlı oluşlarıyla ünlüydü. Kentin en yüksek tepesinde bir katedrali vardı ki, bu yapı, barok mimarinin dünyadaki başyapıtlarından biri sayılıyordu. Karedral ve kiliseler dolup dolup taşardı. Hele dinsel bayramlarda, hele hele pazar günleri, evdekiler kiliselere taşınırlardı.

Tertemiz, yolları pırılpırıl bir küçük kentti. Kızın karlar altındaki Sağlığı, yazın iç açıcı yeşilliere bürünmüşlüğü ile o kent, ruhlara dinginlik verirdi, Ruhlarının fırtınalarını dindirmek isteyenler, bir süre o kentte kalır, huzura kavuşurlardı.

O küçük kentin tarihinde cinayet, hırsızlık, kavga, yalan-dolan gibi kötülükler ne görülmüş, ne duyulmuştu. Kentin bir mahkemesi vardı ama, kendisine hiç iş düşmediğinden yargıç da kiliseden çıkmazdı. Evet, o kent böyleydi, ancak işte o sözünü ettiğimiz yaşlı kızın...

En iyisi olayı ta başından anlatalım. O kenttekilere yobaz demek doğru değilse de bağnaz demek yerinde olurdu. Ama onların bağnazlıklarının kimseye bir zararı dokunmazdı. Günlerinin çoğu saatlerini kiliselerde dua ederek evlerinde incil okuyarak geçirirlerdi. Hepsi de dine bağlı kişilerdi ama, o yaşlı kız dinine bağlılıkda hepsine üstündü. Bütün yaşamını İsa yoluna adamıştı. Bir kiliseden çıkar, öbürüne girerdi. Evine ancak yatma zamanları gelir, orda da uyuyuncaya kadar yaşlı gözlerle dua ederdi. Bilerek ya da bilmeyerek bir kötülük yapmamak için hiç evlenmemişti. Yalnız nikâhla evlenmek değil, yaşamından hiç bir aşk esintisi geçmemiş, aşk isteğiyle bikez bile titrememişti. Annesinden, babasından kalan büyük kalıtı da din işlerinde kullanıyor, kiliselerin onarımına, yoksullara yardıma harcıyordu. Belki boyu çok uzun sayılmazdı ama, sürekli oruç tuttuğundan öyle sıska, öyle sıskaydı ki, boyu olduğundan uzunmuş gibi görünürdü. Bu upuzun ipince boyu, her gün katedraldeki İsa ikonu önünde saatlerce eğik durmaktan biraz kamburlaşmış. Omuzlarında birden başlayan bu kamburluk yüzünden yolda başı önünde yürürdü. Kapkara giysileri, karabaşörtüsüne sarılmış apak saçlarını olduğundan daha da ak gösterirdi. O kentte yaşayanlar, yaşlı kızın üzerinde karadan başka hiçbir renk görmemişlerdi. Ak saçlı, kara giysili, incecik, upuzun boylu, birazcık kambur olan bu yaşlı kız, olgunlaşmış, ama koparılmadığı için dalında dura dura suyu çekilmiş, kuruyup kalmış, buruş buruş bir incir kurusuna benziyordu.

Her sabah olduğu gibi, bu sabah da erkenden tepeyi tırmanmış, katedrale gitmişti. Çarmıha gerilmiş İsa ikonu önünde dize gelmiş, dua ediyordu. Bu İsa ikonu öyle değerli, öyle değerliydi ki, onu satın almaya dünyadaki bütün altınlar yetmezdi. Uzmanların, bin yıl önce şimşir ağacından oyularak yapıldığını söyledikleri bu ikon aşağı yukarı bir metre boyundaydı. Yerden yüksekçe olan bir mihrap içinde duruyordu. Tahta oyma ikon renk renk boyanmıştı. İsa'nın başındaki dikenlerden çelenkle, başı çevresindeki hâle yaldızlanmıştı. Çarmıha gerilmiş, ellerindeki, ayaklarındaki çivi yerlerinden kan sızıyordu. İkonun önünde ayakta duran normal boylu bir insan, ancak İsa'nın ayaklarına yetişebiliyordu. İsa ikonunun tahta ayakları, bin yıldanberi öpüle öpüle aşınmış, sürtünen dudaklardan pırıl pırıl cilâlanmıştı. Çarmıha gerili İsa ikonunun apış arası, peştemala benzer bir renkli bezle örtülüydü. Şimşir ağacını öyle ustalıkla yontmuşlar ki, boyalı bez, gerçekten bezmiş gibi bütün kı-

ışık ve kıvrımlarıyla çok canlı görünürdü.

Yaşlı kız, İsa ikonu önünde çömelmiş başını eğmiş, yaşlı gözlerle dua ediyordu. Biyan dan da düşünüyordu: Mecih Hazretlerinin çarmıha gerilmiş çıplak bedenindeki o tek örtü... Evet, apış arasını kapayan o bez parçası. O bezin altındaki... Ah, kendisi günah işlemek korkusuyla hiç evlenmemişti. Ne demekti bu? Bedenindeki bir organı, hiç görevini yapmamıştı, hiç işlememişti. Ya İsa Mesih Hazretlerinin peştemalla örtülü olan yeri? Ya onun? Kendisi, nasıl Meryem gibi bâkireyse, İsa Mesih de onun gibi bâkire miydi? Hiç mi? Hiç?

Yaşlı kız, her zaman olduğundan daha büyük çoşkunlukla ağlıyordu. Düşünüyor, dua ediyor ve ağlıyordu. Nice zaman, İsa önünde diz çökmüş, başı eğik durduğunu bilemezdi. Çömeldiği yerden yavaş yavaş doğrulup ayağa kalktı. İsa Mesih hazretlerinin ayaklarının her zamanki gibi öpecekti ki, birden... Ne görüyordu öyle?... İkondaki İsa'nın apışını örten bez, her zamankinden kabarık duruyordu. Korktu. İsa'nın ayaklarını öpmeden katedralden kaçar gibi dışarı çıktı. Ama o gün hiçbir kilisede duramadı. Akli hep katedraldeki İsa İkonunda, ikonun bezindeydi. Merakına yenilip yine katedrale gitti. Büsbütün şaşırdı. Çünkü, o bez bu kez daha çok gerilmişti, kabarmıştı. Bakmamaya çalıştı. Ama elinde değildi Gözlerini o yerden alamıyordu. Katedralden kaçtı, evine kapandı. Bütün gece uyumadan ağlayarak dua etti. Ertesi sabah erkenden katedrale koştu. İkonun önüne gitti. Bu kez daha korkunç bişey gördü. İsa Mesih hazretlerinin önünde bez aralanmıştı. Yaşlı kız, yaşamında hiç görmediği bişey görüyordu. O gün yine evine kapandı, durmadan ağladı ve dua etti. Ama ertesi sabah, yine katedrale koşmaktan kendini alamadı. Bez, büsbütün aralanmış, aşağı kaymıştı.

Yaşlı kız, katedraldeki başka İsa heykellerine, resimlerine, ikonlarına baktı. Hiçbirinde böyle bişey yoktu. Kentin öbür kiliselerini dolaştı, oralardaki İsa hazretlerinin ikonlarına, resimlerine, bakır kabartmalarına, frensklerine, mozayik resimlerine baktı. Hayır, katedralde olan şey burda yoktu, orda gözüne görünen şey burda görünmüyordu.

Yaşlı kız her sabah katedrale gidiyordu. Her sabah, İsa ikonundaki bez, biraz daha açılıyordu. Sonunda, artık orda bezin hiçbir ötme görevi kalmamıştı. Görünebilecek hervey ortadaydı. Ertesi sabah... Gözlerine inanamıyordu; önceleri bezin örttüğü o yerde bir kıpırdama gördü, orda bişey canlıydı. Acı bir çığlık attı. Kilise görevlileri, yaşlı kızın başına toplandılar. Ona ne olduğunu sordular. Yaşlı kız, başına toplanan ve kendisini çok iyi tanıyan din görevlilerine, karşısındaki ikonu gösterip, onda bir değişiklik olup olmadığını sordu. Hayır, hiçbir değişiklik olmadığını söylüyorlardı. Bin yıldanberi nasılsa, yine öyle duruyordu. Yaşlı kız, hıçkıra hıçkıra katedralden çıkıp evine kapandı. Ama ertesi sabah, her zamankinden daha erken katedrale koştu. İkonun önüne gitti. Evet, görüyordu. Gözüne görünen bir hayal miydi yoksa? Arkasına baktı, sağına soluna, çevresine bakındı; öyle erkendi ki, onu görebilecek kimseler yoktu. İşte o zaman, ayağa kalktı, ayak parmakları üzerine yükseldi, elini yavaş yavaş oraya uzattı. Gözüne görünenin hayal mi, gerçek mi olduğunu anlamak istiyordu. Eliyle dokunarak bunu anlayacaktı. Dokundu ve anladı.

Sayın okurlar, burda hikâyeye bir kısa ara vererek, bir açıklamada bulunacağım.

Endüstrisi olağanüstü gelişmiş ileri ülkelerden birinde bir büyük firma, halkın din duygularını geliştirmek için, çok eski zamanlardan kalma tarihsel ikonlarına benzer ikonlar yapmaya karar vermişti. Bu iş için, şirket kuruldu ve çok büyük sermaye yatırılarak büyük fabrika ve atelye yapıldı. Çıkarılan ikonlar dünya pazarlarına sürüldü. Her türden, her boydan ikonlar vardı. Ama ikonların sürümleri hiç de umulduğu gibi parlak olmadı. İkon ticaret şirketi, ikonların satışını arttırmak için yollar aradı. Bunlardan biri de, genellikle büyük ticaret firmalarının, fabrikaların yaptığı gibi, sanat ve edebiyatı koruma yoluydu. İkon firması, dünya edebiyatçıları arasında bir hikâye yarışması düzenledi. İkonların satışına yarayacak en güzel hikâyenin yararına yirmi bin dolar verilecek, böylece de edebiyata yardım ve hizmet edilmiş olacaktı. Bu yarışmaya, bir çok ulusların yazarlarından birinden çok hikâye geldi. Yarışma sonunda, bir bölümünü yukarda okuduğunuz «DİK MARKA İKONLAR» başlıklı hikâye birinciliği kazandı ve yazarına 20 bin dolar verildi. Gazetelerde bu hikâyenin yazarının biyografisi yayınlandı. Böylece bütün dünya bu yazarın iyi bir sosyolog olduğunu ve sosyoloji biliminin ne büyük işe yaradığını öğrendi.

Bu kısa arayı verdikten sonra, merak ediyorsanız, hikâyenin sonunu da aşağıda okuyabilirsiniz.

Tarihinde hiçbir hırsızlık olayı görülmemiş olan o küçük, o güzel kentte ilk olarak yargıca iş düşmüştü. Dünyanın en güze katedralinde, bir sabah, şimşirden oyulmuş o İsa ikonunun yerinde olmadığı görüldü. İkonun durduğu mihrap boştu. Bu hırsızlık olayı, o durgun, dingin kentte bütün dünyaya yayıldı.

İkonun ne olduğu araştırılırken, İkonun kayboluşundan bir gece önce sabaha karşı, o küçük kentin dinine çok bağlı olan yaşlı kızının, kapkara giysisinin altında büyükçe bişeyi kaçırır gibi sokaklardan geçirip evine götürdüğü öğrenildi. Tanıklar görmüşler, ama o dinî bütün yaşlı kızdan hiç kuşkulanmamışlardı. Ertesi sabah ikonun katedralde olmadığı anlaşılınca, sabaha karşı gördükleri olaya tanıklık ettiler. Yaşlı kızın evinde yapılan aramada, İsa ikonu bulundu.

Bu, o küçük kentin tarihindeki ilk hırsızlık olayıydı. Ama hırsıza ceza verilmedi. Çünkü, yaşlı kızın, evinde ikonun ayakları dibinde, mutlu bir gülümseyişle can vermiş olduğu görüldü.

Bin yıl önce tahtadan oyularak yapılmış İsa Mesih Hazretlerinin renkli ve yaldızlı çarmıha gerilmiş ikonundaki giz neydi? Gerçekten İsa ikonundaki bezin altındaki yer canlanmış mıydı, yoksa o yaşlı kıza mı öyle görünmüştü?

Bu soruyu cevaplandırabilmek için ünlü bilginlerden oluşmuş bir kurul, o katedraldeki ikon üzerinde uzun incelemelerde bulundu ve yaşlı kızın haklı olduğunu anladı. O ikondaki giz neydi? İşte ortaya çıkarılan bu gizin formülü «DİK MARKA İKON'LAR» yapılıp piyasaya çıkarıldı. Her boyda, her türde, renklileri, yaldızları ve renksizleri de bulunan DİK MARKA İKON'larından siz de evinize bir tane almalısınız.

Hikâye yukarda bitti. Reklâmın sonunu merak mı ettiniz? DİK MARKA İKON ORTAKLIĞI kısa zamanda milyonlar kazandı.

DANS EDEN AYI

Dört arkadaştılar. Dördünün de işleri ayrı ayrıydı.

Biri eski bir işçiydi. Daha doğrusu eskiden işçiydi; uzun zamandan beri sendikacılık yaptığından işçilik yaptığı günler çok gerilerde kalmıştı. İşçilikten sendikacılığa geçişinden bu yana, yaşama düzeyi de yükselmişti. Onda aydınlara özgü yeni yeni müzik sevgisi gelişiyordu. Nereye giderse, cep radyosunu, teypini, portatif pikabını yanında taşırdı.

Dört arkadaştan biri de köylüydü, ama o yoksul köylülerden değildi. Öyle pek zengin de sayılmazdı. Kente yakın verimli tarlalarında çalışırdı. Ortaokulun ikinci sınıfına dek eğitim görmüştü. Sık sık kente iner, kentteki küçük evinde kalırdı.

Dört arkadaştan biri de bir küçük memurdu. Dar gelirli ama orta halli geçimli olan bir memurdu. İyice yaşlanmadan emekliye ayrılıp bir özel iş kurmak umudundaydı.

Onlardan biri esnaftı. Küçük esnaf olduğundan kira evinde otururdu. Ama taksitle aldığı bir arabası vardı.

Bu dört arkadaşın dördü de politikayla yakından ilgilenirler, ayrı ayrı partileri tutarlar, ayrı gazeteler okurlardı.

Sendikacı işçi, Sosyal Demokrat Parti'nin üyesiydi. Köylü olanı, Demokrat Köylü Partisi'ndendi. Memur, Cumhuriyetçi Halk Partisi'ni tutuyor, seçimlerde o partiye oy veriyordu. Esnafsa, Liberal Demokrat Parti'nin üyesiydi.

İşleri ayrı, uğraşları ayrı, görüşleri, partileri, gazeteleri ayrı olan bu dört kişiyi birleştiren arkadaşlık bağı neydi öyleyse? Bu dört insanı birleştiren bağ, dördünün de aynı partiye düşman olmalarıydı. Onların dördü de, ülkedeki beşinci partiye düşmandılar. Düşman oldukları bu parti, o dört ayrı insanı birleştirmişti.

Bu dört arkadaş, bir pazar gününü, kente uzakça bir ormanda geçirmeye karar verdiler. O pazar, doğanın dingin koynunda dinleneceklerdi.

Bir pazar sabahı, tanyeri ağarırken, memurun arabasına binip yola çıktılar. Yanlarına yiyecek, içecek, gerekli herşeyi almışlardı. Sendikacı işçi pikabını ve plaklarını, memur o günkü bütün gazeteleri, köylü herhangi bir tehlikeye karşı bir balta almayı unutmamıştı. Düzgün yolda iki saat kadar arabayla yol aldıktan

sonra ormana geldiler. Arabayı yolun kıyısına bırakıp dik yamaçtaki ormana daldılar. Bunaltıcı yaz sıcağında ormanın serinliği onları birden dinçleştirmişti. Sık ağaçlar arasından geçip dik yamaçtaki orman içinde bir düzlük buldular. Yer yemyeşil çayırdı. Bir kayanın yarığından parmak kalınlığında buz gibi su akıyordu. Orasını beğendiler. Yiyecek, içecekleri ortaya koydular. İşçi, pikabo plak koydu. Köylü hemen ocak yapıp ateş yaktı. Memur içki şişelerini açtı. Esnaf da yemekleri dağıttı, meyvaları çıkardı, soğuk suda üzümü yıkadı, salata yaptı.

Sereserpe yan gelip uzandılar. Yiyip içiyorlardı. Söyleşi koyulaştıkça koyulaştı. İşçi,

— Ben, dedi, evimde her zaman müzik çalarım. Banyo yaparken de müzik dinlemesini severim. Bişeye dikkat ettim. Banyoda başımı sabunlarken çalan müzik hareketli, oynak bir müzikse, ben de müziğe uyup başımı çabuk çabuk sabunluyorum. Yok, çalan müzik ağır, yavaş bir müzikse, ben de yavaaaş yavaş başımı sabunluyorum.

Memur,

— Ne tuhaf, dedi, araba sürerken radyoda hızlı, oynak bir müzik varsa, ben de elimde olmadan arabayı hızlı sürüyorum. Radyoda ağır müzik olunca arabayı ağır ağır sürüyorum.

Sonra politikadan konuştular. Ayrı partidendiler ama, dördünün de partisi, ülkeyi kalkındırmak için çalışıyordu. Yalnız onların, kalkınma ve kalkındırma yolları ayrıydı. Düşman oldukları partiyse, yabancı isteklerinin avukatlığını yapıyordu. O partinin ileri gelenleri satılmış, yurt haini kişilerdi. Onlara ağız dolusu sövdüler. Sonra o partinin gazetesi başyazısında, «İşçinin, köylünün, esnafın, memurun birleşmesi» gerektiğini yazıyordu. Bu başyazıyı okurken, dördü birden sövdüler. O gazetedeki bir başka yazıda «Düşmanınızın kucağına atılıyorsunuz!» deniliyordu. Bir yazar da, «Dostunuzu, düşmanınızı karıştırmayın!» diye öğüt veriyordu.

İşçi,

— Biz biliriz asıl düşmanın kim olduğunu... dedi.

Elindeki gazeteyi fırlatıp attı.

İçki şişeleri bittikçe yeni şişeler açılıyordu. Tatlı sarhoş olmuşlardı. Köylü, çalan plağa uyarak türkü söylemeye başladı. Esnaf,

— Bir acaip ses geliyor, duyuyor musunuz? dedi.

İşçi,

— Yok canım, dedi. plağın sesi o...

— Hayır, bir homurtu gittikçe yaklaşıyor... diye üsteledi esnaf.

Plakta çalan çalgıya uyup oyuna kalkan memur,

— Sana öyle geliyor, sen sarhoş oldun galiba... dedi.

Ama birden oyunu bıraktı. Çünkü koskoca bir ayı, iki ayağının üstüne kalkmış, üzerlerine doğru geliyordu. Arkası dönük olan köylü, ayıyı görmedi. Esnaf, ayıyı görür görmez ormana daldı, yamaçtan aşağı yuvarlanarak kaçtı. İşçi, onun arabasına binip kaçtığını, araba motorunun sesinden anladı.

Memur, ayıyı görünce yüzü sapsarı olup, olduğu yere yığılıp kaldı.

Neden sonra arkasını dönen köylü, ayıyı görünce, üzerine yürüyen ayıdan korunmak için bir ağacın geniş gövdesinin arkasına kaçtı. Ayı onun arkasını bırakmadı. En yakınında olduğu için köylüye saldırdı. Köylüyle ayı, ağacın gövdesi çevresinde dönüp duruyorlardı. Köylü, ağaca tırmanmayı düşündü, ama ayı da ağaca tırmanırdı. Kaçsa, ayı arkasından yetişirdi. Ağacın gövdesi çevresinde, bir sağa, bir sola giderek ayıyı şaşırtmaca veriyordu. Ama bunun sonu yoktu. İyice kızan ayı homurdana homurdana iki ön ayağıyla ağacın gövdesini kavramış, köylüyü yakalamaya çalışıyordu ki, başka kurtuluş yolu olmadığını anlayan köylü, birden ayının iki ön ayağını sıkısıkıya yakaladı. Arkadaşlarına seslendi:

— Ben ayıyı yakaladım, arkadan gelip kafasına vurun öldürün!

Hâlâ çalmakta olan pikabın başındaki işçi,

— Koca ayıya neyle vuralım? dedi.

Köylü,

— Ben balta almıştım, dedi, arabanın bağajındadır.

İşçi esnaf olan arkadaşlarının arabaya binip kaçtığını, baltanın arabada gittiğini söyledi.

Bu kez köylü, memur arkadaşlarından yardım istedi. Ama ayıyı görünce olduğu yerde yığılan memurun kımıldaması olanağı bile yoktu. Korkudan altını, yalnız altını değil, üstünü başını, her yanını pisletmişti. Bu yüzden kaçamıyordu bile... Yoksa yürüyecek gücü olsa, çoktan ordan kaçıp gidecekti.

Ağacın gövdesi çevresinde, ön ayaklarından yakaladığı ayıyla birlikte dönüp duran köy-

lü, işçi arkadaşına,

— Öyleyse sen gel yardıma! diye seslendi.

İşçi,

— Ben ne yapabilirim koca ayıya? dedi.

— Bir büyük taş al, kafasına vur!

İşçi,

— Yapamam, dedi, şimdiye kadar hiç kafasına taş vurup ayı öldürmedim. Bilmem bu işi... Sonra ayı kızıp da senin elinden kurtulursa beni parçalar. Hazır sen ayının ellerinden tutmuşken, hiç bırakma, öyle tut...

Köylü,

— Ama yoruldum, dedi.

— Sık dişini... Sabret!

Köylü,

— Allah belâsını versin! Yardım etmiyorsun, öyleyse sen de esnaf arkadaşımız gibi defol git! diye bağırdı.

İşçi,

— Arabayı o kaçırdı, dedi, kente kadar yürüyemem ya... Ya karşıma başka bir ayı daha çıkarsa?

Köylü,

— Kolumda gücüm kalmadı, dedi, ayıyı bırakacağım.

İşçi,

— Sakın böyle bir akılsızlık yapma, dedi, çünkü ayı önce seni parçalar, biz de kurtuluruz.

Köylü yardım etmesi için, sesi soluğu çıkmayan memur arkadaşına yalvardı. Memur.

— Elimde olsa yardım etmez miyim hiç... Üstüm başım battı... diye ağlamaya başladı.

— Ulan, hiç olmazsa şu pikabı sustur, plak çalma! diye bağırdı işçiye,

Pikaba yeni bir plak koyan işçi,

— Bunun sana ne zararı var? dedi.

Köylü,

— Görmüyor musun, dedi, ayı pikaptaki çalgıya uyup oynuyor. Ön ayaklarını tuttuğumdan ben de onunla birlikte oynamak zorunda kalıyorum.

Gerçekten de, köylüyle ayı, aralarında ağacın gövdesi, o yana, bu yana gidip gelerek dans edip duruyorlardı.

Memur yattığı yerden, dans eden ayıyla köylüye bakıp, işçi arkadaşına,

— Bu ayı mutlaka eskiden bir çingenenin ayısıydı, sonradan ormana kaçmış olacak. Yoksa ormandaki ayı bu kadar güzel oynamasını nerden bilecek? dedi.

İşçi,

— Sanmam, dedi, çingenelerin oynattıkları ayılar bu kadar güzel dans edemezler. Baksana şunun dansına, hangi plağı çalsam onun havasına uyarak dans ediyor.

Zıplamaktan, ağacın çevresinde döne döne ayıyla birlikte dans etmekten kan-ter içinde kalmış olan köylü,

— Yahu yoruldum, dedi, sen de hiç insaf yok mu be... Madem pikabı susturmuyorsun, hiç olmazsa ağır bir hava çal da yavaş yavaş oynayalım. O kadar oynak plaklar çalıyorsun ki, zıplamaktan ayı da, ben de yorulduk.

İşçi,

— Evden çıkarken ben senin ayıyla dans edeceğini bilemezdim ki, yanıma hep oynak havalı plaklar aldım, dedi.

Köylünün yorgunluktan gözleri kararmıştı, başı dönmüştü. Nerdeyse, ne olursa olsun deyip ayının ön ayaklarını bırakacaktı. Başı yana kaykıldı. Az önce okuyup da kızınca fırlattığı gazeteyi yerde gördü. Gazetede büyük harflerle «İşçi, köylü, esnaf, memur birleşiniz!» diye yazılıydı. Başka bir yazı başlığını okudu: «Düşmanınızın kucağına atılıyorsunuz!»

Birara ayının ön ayakları köylünün elinden kurtulur gibi oldu. Köylü can havliyle yeniden ayının ön ayaklarını kavradı. Boyuna zıplayıp dans ediyorlardı.

İşçi, ağacın çevresinde, çalınan çalgıya uyarak zıplayan köylüye,

— Yahu, sen neye oynayıp duruyorsun öyle? dedi.

Köylü, en ağır bir sövgü savurup,

— Elinin körü... Keyfimden oynuyorum! dedi...

Memur, yerinden kımıldamadan,

— Gerçekten de sen ne diye hopluyorsun? dedi.

Köylü,

— Kör müsünüz, koca ayıyı görmüyor musunuz? dedi.

İşçiyle memur bir kahkaha savurdular. Çünkü, köylünün karşısında ayı yoktu. Birara ön ayaklarını köylünün ellerinden kurtaran ayı, çekip ormana gitmişti. Köylü, ayının pençeleri diye ağacın iki budağını yakalamış, plaktaki havaya uyarak karşısında ayı var sanıp hâlâ kendikendine ağacın çevresinde dans edip duruyordu.

Köylü, ayının gittiğini anlayınca ağacın dibine yığıldı.

AH. BİZ EŞEKLER

AH· BİZ EŞEKLER

Ah, biz! Ah biz eşekler... Biz eşek milleti de eskiden, siz insan milleti gibi konuşurmuşuz. Bizim de kendimize göre bir dilimiz varmış. Konuşmamız, müzik denli güzel, uyumlu, kulağa tatlı gelirmiş. Ne güzel konuşur, ne türküler söylermişiz. Biz eşek olduğumuzdan, sizler gibi insanca değil, eşekçe konuşurmuşuz. Ama eşekçe, yumuşak, tatlı uyumlu zengin bir dilmiş.

Biz eşek milleti eskiden, şimdi olduğu gibi anırmazmışız, sonradan anırmaya başlamışız.

Şimdi, biliyorsunuz, bütün isteklerimizi, duygularımızı, algılarımızı acılarımızı, sevinçlerimizi, birbirimize ve siz insan efendilerimize anırarak anlatmaya çalışıyoruz. Anırmak nedir? «Aaa-ii, Aaaa-ii» diye arka arkaya bir kalın, bir ince, ağızdan iki uzun heceli ses çıkarmak. Anırmak işte bu... Bizim o zengin dilimiz, şimdi kala kala, bu iki heceli tek sözcüğe kaldı. Bir yaratık, bütün duygularını tek sözcükle nasıl anlatabilir!..

Nasıl olup da o zengin eşekçe ölmüş, bir ölü dil olmuş, sonra biz eşekler anırmaya başlamışız; bunu merak etmiyor musunuz? Merak ediyorsanız anlatayım. Kısacası, bizim dilimiz tutulmuş. Korkunç bir olayla aklımız başımızdan gidip de, dilimiz tutulunca, eşekçeyi tüm unutmuşuz. O günden sonra da yalnız anırarak, iki uzun heceyle bütün duygularımızı anlatmaya çalışmışız.

Biz eşeklerin dilimizin tutulması, epeyce eski bir olaydır. Eski kuşaktan bir yaşlı eşek varmış. Bigün, bu eski kuşaktan yaşlı eşek, kırlarda tek başına otlamaktaymış. Hem otlar, hem eşekçe türküler söylermiş. Birara burnuna bir koku gelmiş; ama güzel bir koku değil, kurt kokusu...

Eski kuşaktan eşek, burnunu yukarı dikip, havayı derin derin koklamış. Hava, keskin keskin kurt kokuyormuş.

Yaşlı eşek,

— Yok canım, kurt değildir... diye avunup otlamaya başlamış. Kurdun kokusu gittikçe artıyormuş. Belli ki kurt yaklaşıyor. Kurt yaklaşıyor demek, ölüm geliyor demek...

Eski kuşaktan eşek,

— Kurt değildir, kurt değildir... diye kendini avutmuş. Ama kurdun kokusu da gittikçe ağırlaşıyor. Yaşlı eşek hem korkuyor, hem de oralı değilmiş gibi görünerek, kendikendine,

— İnşallah kurt değildir. Kurt buraya nereden gelecek, nereden beni bulacak?.. diyormuş.

Böylece kendikendini avutmaktayken kulağına sesler gelmeye başlamış. Ama güzel ses değil, kurt sesi... Yaşlı eşek kulaklarını dikip sesi dinlemiş; evet kurt sesi...

Gönlü bitürlü kurdun gelmesine razı olmadığından,

— Yok canım, bu ses kurt sesi değil, bana öyle geliyor... der, otlamaya devam edermiş. Ama ses de gittikçe yaklaşıyor... Eski kuşaktan eşek yine avunurmuş:

— Kurt değildir. Hayır, bu ses kurt sesi olamaz!...

O korkunç ses, büsbütün yaklaşmış. Eşek kendikendine söylenirmiş:

— Yok, yok... Dilerim bu kurt olmasın... Kurdun başka işi yok da, buraya mı gelecek!...

Biyandan da yüreğini korku sardığından gözü çevresindeymiş. Bir de bakmış; karşı dağın tepesinde, sisler, dumanlar içinde bir kurt...

— A-h, demiş, bu benim görüğüm, kurt değil başka bişey...

Başını otlara sokmuş.

— Bana öyle geldi galiba, hayal gördüm. Evet, evet, hayal olacak...

Az sonra, çalıların arkasından koşan kurdu görünce, korkusu artmış. Ama kurdun gelmesini hiç istemediğinden, yine kendini kandırmaya çalışıyormuş:

— Kurt değildir, inşallah değildir. Başka yer kalmadı da burasını mı buldu gelecek?.. Gözlerim iyi seçmiyor da ondan... Çalıların gölgesini kurt sandım.

Kurt yaklaşmış. Aralarında eşek adımı ile üç-dört yüz adım kalmış.

Eski kuşaktan eşek,

— Aman Tanrım, yoksa bu gelen gerçekten kurt mu?.. Hayır, olamaz. Olmamalıdır.

Ah... Yok, yok, kurt değil... diye inlemeye başlamış.

Kurtla aralarında elli adım kalınca, o yine avunuyormuş:

— Şu karşımda gördüğüm yaratık kurt değildir inşallah... Canım, ne diye kurt olsun... Belki devedir, belki fildir, belki de başka bişey, belki de hiçbişeydir. Ben de herşeyi kurt görmeye başladım.

Kurt sırıtarak yaklaşmış, yaklaşmış. Aralarında ancak bikaç adım kalınca, yaşlı eşek,

— Biliyorum, bu gelen kurt değil, evet kurt değil, ama ben şuradan azıcık uzaklaşsam kötü olmaz... demiş.

Başlamış yürümeye. Başını geri çevirip bakmış, kurt sırıtarak, ağzının suları akarak arkasından geliyor. Eski kuşaktan eşek yakarmaya başlamış:

— Ulu Tanrım, bu gelen kurt bile olsa, kurt olmasın, ne olur... Kurt değil canım, ben de boşuboşuna korkuyorum.

Böyle deyip adımlarını açmış. Kurt da onu izliyormuş.

Kart eşek koşmaya başlamış. Kurt da onun ardından koşmuş...

Eşek,

— Ah, ben de ne budalayım... diyormuş, Yaban kedisini kurt sanıp kaçıyorum. Hayır, kurt değil...

Ayaklarının vargücüyle kaçıyor, biyandan da içinden şöyle geçiriyormuş:

— Kurtsa da kurt değildir... İnşallah değildir. Yok canım, ne diye kurt olsun...

Başını çevirip arkasına bakmış, kurdun gözleri ışılışıl yanıyor. Eşek dörtnala kaçar, hem de,

— Vallahi de kurt değil, billâhi de kurt değil... Allah belâmı versin ki kurt değil... diye söylenirmiş.

Eşek kaçmış, kurt kovalamış. Kuyruğunun dibinde, kurdun kızgın kızgın solumasını duyunca, yaşlı eşek kendikendine,

— Bahse girerim ki bu kurt değil... Kuyruk altımda solumalarını duyduğum bu yaratık kurt olamaz... diye söyleniyormuş.

Kurdun ıslak burnu, eşeğin apış arasına değince, yaşlı eşek de sıfırı tüketmiş. Bir de başını çevirip bakmış; kurt üstüne atıldı atılacak... Artık adım atacak gücü kalmayan kart eşek, kurdun sert bakışları altında kıpırdayamaz olmuş, oracıkta kalmış. Kurdu görmemek için gözlerini yumup,

— Kurt değil canım, boş ver... İnşallah değildir. Sanki ne diye kurt olsun... diye kekelemiş.

Kurt, sağ kabasına bir pençe atınca, oracığa yıkılan eşek,

— Biliyorum, biliyorum, sen kurt değilsin. Arkamla oynama, gıdıklanıyorum. El şakasını da hiç sevmem... demiş.

Azgın, aç kurt keskin dişleri ile eşeğin sağrısını ısırmış, budundan büyük bir parça koparmış. Can acısiyle yere yıkılan eşeğin birden dili tutulmuş. Bildiği eşekçeyi, korkudan unutmuş. Kurt boynuna, gerdanına saldırmış. Eşeğin her yanından kanlar fışkırmaya başlamış. İşte ancak o zaman eşek,

— Aaa kurtmuş... Aaaa o imiş... Aaa, o imiş!... diye bağırmaya başlamış. Kurt onu parçalar, o da dili tutulduğundan, yalnız,

— Aaa, o imiş... Aaa, oo-ii... Aaa-iii... Aaa-iii!... diye bağırır, inlermiş.

Kurdun dişleriyle parçalanan eski kuşaktan eşeğin dağı, taşı inleten son sözlerini bütün eşekler duymuşlar:

— Aaaa-iii, aaa-iii!...

İşte o günden sonra, biz eşek millei, konuşmasını, söyleşmesini unutmuşuz; her duygunuzu her düşüncemizi, anırtıyla anlatmaya başlamışız. O eski kuşaktan eşek, tehlike kuyruk altına girinceye dek, kendini avutup, kandırmamış olsaydı, bizler de konuşmasını bilecektik.

Ah biz eşekler, ah biz eşek milleti... Aaaa-i, aaa-i, aaa-i!...

GARBA AÇILAN PENCERE

Biz artık buna alıştık; tanınmış bir gazeteci, bir yazar, bir politikacıyla, bir yönetmenle birlikte bir geziye çıkmışsa, uğradıkları yerlerde o politikacı, o yönetmen nutuk çekmişse, gezi dönüşünde yazar herkese şöyle der:

— O nutku ben hazırlamıştım.

Öyle nutuklar dinlemişizdir ki, sonradan söylenilenlere inanmak gerekirse, o nutku, beş kişi, on kişi yazmış olduklarını iddia etmişlerdir. Hiç değilse, yazılmış olan nutku düzeltmişlerdir. Böylece, bizdeki siyasî nutukların çoğunun neden saçmasapan olduğu daha iyi anlaşılır.

Onun için politikacılar geziye çıkarlarken, en iyisi, dalkavukluklarına güvenseler bile, yanlarına gazeteci yazarlardan hiçbirini almamalıdırlar. Çünkü bunlar, onbinlerce kişi önünde politikacının coşkuyla oracıkta ezbere söyleyiverdiği nutku bile,

— Ben yazmıştım! diye sonradan övünürler.

Orada bulunanlardan daha kırkına varmamış bir gazeteci,

— Ben de çok nutuk yazmıştım zamanında, dedi, yazdığım nutuklarla Milletvekili seçtirdiklerim bile vardır. İlk nutkumu ondokuz yaşımdayken Müftü için yazmıştım.

Bu girişen sonra nutuk hikâyesini anlatmaya başladı:

— Bizim orası küçük yer, taşra vilâyeti... Küçük yerde büyük görünmek kolay oluyor. Ben de daha lisenin onuncu sınıfındayken, vilâyetin tek gazetesine başyazılar yazmaya başlamıştım. Herkes «Kalemi kuvvetli maşallah» diyordu.

Liseyi bitirdiğim yıldı. Bizim vilâyete demiryolu ulaştı, ilk tren gelecek. Herkeste bir hazırlık, bir hazırlık...

Müftü Efendi bizim uzaktan akrabamız olur. Bana bir haber gönderdi: «Aman bir nutuk yazsın, trenin geldiği gün okuyacağım...»

Müftü Efendi çok sayılan bir bilgin kişi. Çocukluğumuzdan beri büyük, küçük hep böyle duymuşuz. Bize göre, Müftü Efendi'nin bilmediği hiçbişey yok. Gencimiz, yaşlımız buna inanmışız. Sanırım, Müftü Efendi o zaman yetmişini geçkindi. Bembeyaz uzun sakalı vardı. Evinden pek seyrek çıkardı. Taa uzaklardan ziyaretine gelirlerdi. Hemen hemen hiç konuşmazdı. Konuştuğu zaman da dudakları kıpırdar, sesi fısıltıyla çıkardı. Böylece ağzından dökülen her hece, ayrı bir değer kazanırdı. Biz onun çok derin bilgisini, bu susuşundan çıkarıyorduk.

En çok bildiği tarih, bizim ilim tarihiydi. Bütün il sınırları içinde geçmiş olayları bilirdi: Şu evde kimler yaşamış, neler yapmışlar, eski yangınları, Bizanslılar zamanını, İslâm ordusunun bu kenti zaptını, herşeyi, herşeyi bilirdi.

Bütün kent halkı Müftü Efendiyle övünürdük. Vali, Belediye Başkanı filân, bunların hepsi Müftü Efendi'den çok sonra gelirdi. Büyüklerden biri şehrimize gelse, hemen ziyaretine gider, Müftü Efendi'nin elini öperdi.

İşte bu denli önemli kişi olan Müftü Efendinin, şehrimize ilk trenin gelişi günü yapılacak törende bir nutuk söylemesi gerekiyordu. O da bu çok önemli nutku yazma görevini bana vermişti. Bu işin ağırlığı altında ezildim. O yaşta, İstanbul, Ankara gibi büyük şehirleri bile daha görmemişim. İlk trenin gelişinde neler söylemenin gerekli olduğunu bilmiyordum. Bütün bilgim, okuduğum bikaç kitaptan, gazete ve dergi yazılarından geliyor. Çok sıkı çalışarak üç günde, bir nutuk hazırladım. Müftü Efendi'ye amcamla gönderdim.

Trenin ilk gelişi günü büyük tören yapıldı. Bütün şehir halkı istasyona yığıldı. Lokomotif geldi, Kurbanlar kesildi. Önce Vali bir nutuk söyledi, arkadan Müftü Efendi... Ben, Müftü Efendi'den daha heyecanlıydım. Nutkun hâlâ aklımda kalan parçaları aşağı yukarı şunlar:

«Tren, garba açılan bir penceredir. Bu pencereden ziya girecek, yalnız ziya değil başka şeyler de girecek. Medeniyet, tekerleklerin üstüne binerek bize kadar geldi. Tekerlek ne demektir? Tekerlek, medeniyetin ayağıdır. Tekerlek olmasaydı, dünyada hiçbirimiz olamazdık. Biz bugün tekerleklerin sayesinde ilerliyoruz. Şu tünele, şu dağların içine açılmış deliklere bakınız. Şu gördüğünüz delikten neler doğacak neler. Nurlu istikbal bizimdir.

Bu bir hazinedir. Eline geçirdiğin bu hazineyi iyi kullan hemşehri! İyi kullanırsan, çok para kazanırsın, zengin olursun, itibarın artar.

Tekerlekler, raylar üzerinde kayacak. İşler eskisi gibi zor değil. Her seferi seni zengin edecek hemşehri! Kaç sefer olursa o kadar kârlısın...

İş yol açılıncaya kadardı. Bir kere yol açıldı ya, artık bütün hemşehrilerimiz bu yolun üstünden kolaylıkla gidip gelecektir. Mallarımızın değeri artacaktır. Sen de malının değerini, kadrini bil!...

Cumhuriyet sayesinde önümüze gelen bu malın kıymetini bilelim; binerken, üstüne basarken, içine girerken titremeliyiz. Dikkatli binmezsek bozulur, sonra bizden başkaları kullanamaz. Elin, yabancının malı değil ki hor kul-

lanalım. Kendi malımız, bütün hemşehrilerimizin. Hepimizin ortak malınız.»

Ondokuz yaşında, taşra lisesini yeni bitirmiş bir genç başka ne yazabilir, işte böyle şeyler...

Müftü Efendinin nutku, umulandan da çok alkışlandı. Öbür nutukların hiçbiri, Müftü'nün nutkunun etkisini yapmadı. Alkış kıyamet... Herkes «Bizim Müftü gerçekten derin hoca...» demeye başladı. Doğrusu, Müftü Efendi de nutku hem iyi ezberlemiş, hem de güzel, heyecanlı söyledi.

O günden sonra, nerede bir tören, bir toplantı olsa, Müftü Efendiyi nutuk söylemeye çağırdılar. Müftü Efendi de her gittiği yerde hep o nutku tekrarlayıp durdu. Yalnız nutkun içinden «tren» kelimesini çıkarıyor, geri kalanlarını olduğu gibi söylüyordu. Nutuk herkese o denli güzel geldi ki, hiçbirimiz nutku tekrar tekrar dinlemekten bıkıp usanmıyorduk Cumhuriyet Bayramında, bir kereste fabrikasının açılışında, büyüklerden birinin şehre gelişinde, hep bu nutuk söylendi.

Ziya adında bir akrabamız var, babası çok zengin. Bunlar, İstanbul'dan bir gelin getirdiler. Görülmemiş, duyulmamış bir düğün yapıldı. Düğün ziyafetine; şehrin bütün ileri gelenleri çağrıldı. Biz de gittik. Aile çok mutaassıp, ama son derecede mutaassıp... Kadınlarla erkekler ayrı odalarda yemek yiyoruz. Ne de olsa gelin İstanbullu olduğundan, yemekten sonra kadın erkek hep bir araya toplanıldı. Müftü Efindi'ye konuşması için rica edildi. Doğrusu, Müftü Efendi konuşmak istemedi. Ama öyle zorladılar ki, adamcağız konuşmak zorunda kaldı. Ayağa kalktı, başladı konuşmaya:

«Muhterem hemşehrilerim!

Yeni kurulan bu yuva, garba açılan bir penceredir.»

Daha nutkun başında bir hoşnutsuzluk mırıltısı başladı. Ailenin pencereye, hele garba açılan pencereye benzetilmesi, bizim mutaassıp çevremizin insanlarını sinirlendirdi. Müftü Efendi gelini göstererek devam etti:

«Bu pencereden ziya girecek, yalnız ziya değil, başka şeyler de girecek...»

Zaten İstanbul'dan kız aldığı için yayılan dedikodulardan sinirli olan damat Ziya'nın kaşı, gözü oynamaya başladı. Ziya'nın elleri titriyordu. Müftü Efendi devam etti:

«Medeniyet, nur gibi medeniyet, tekerleklerin üstüne binerek bize kadar geldi. Onu hepimiz kucaklayıp bağrımıza basacağız. Çünkü o hepimizindir.»

Sinirli, kızgın öksürüklerle nutuk kesiliyordu.

«İşte karşınızda tekerlek! Tekerlek ne demektir? Tekerlek olmasaydı, dünyada hiçbirimiz olmazdık. Tekerlek, medeniyettir. Biz bugün tekerleğe, medeniyetin tekerleğine kavuştuk.»

Damat Ziya elini arka cebine attı. Bir cinayet olabilirdi. Bu gergin havada Müftü Efendi, nutkuna devam etti:

«Şu tünele bakınız! Bu delikten neler doğacak, neler! Nurlu istikbal bizimdir.»

Yer yer yükselen mırıltıları, her zamanki gibi başarısının sesli gösterisi sanan Müftü Efendi, damat Ziya'ya dönerek şöyle dedi:

«Bu bir hazinedir! Eline geçirdiğin bu hazineyi iyi kullan hemşehri! İyi kullanırsın çok para kazanırsın, zengin olursun, memlekette itibarın artar. İşler eskisi gibi zor değil artık. Her seferi seni zengin edecek. Kaç sefer olursa, o kadar kârlısın genç hemşehri!...»

Arkadaşları, damadın elini tutmasalar, kan dökülecekti. Kayınpeder, Müftü Efendi'nin kulağına bişeyler söyledi. Müftü Efendi, başını salladı, nutkuna devam etti:

«İş, bir kere yol açılıncaya kadardır. Yol açıldı ya, herkes rahat rahat gidip gelecek. Arkadaş, cumhuriyetimizin sayesinde sahip olduğumuz bu kıymetli malın değerini bilelim; binerken, üstüne basarken, içine girerken titremeliyiz. Dikkatli binmezsek, çabuk bozulur, başkaları istifade edemez. Yabancının malı değil ki, hor kullanalım. Kendi malımız!...»

Arkadaşları dışarı çıkardıkları için, demet, Müftü Efendinin sözlerinin sonunu duymamıştı. Nutuktan sonra bir soğuk hava esti. Müftü Efendi, neden alkışlanmadığına çok şaştı. Ziyafet dağıldı.

Üç gün sonra da Ziya, İstanbul'dan getirdiği güzel gelini geri gönderdi. Boşandılar.

MUTLU KEDİ

Dün, çok ünlü bir kadın sanatçımızın seramik sergisindeydik. Serginin açılışıydı. Hep tanışlar oraya gelmiş. Sımsıcak bir hava. Sözler sarmaş dolaş oldu. Özden bir kaynaşma içinde konuşurken yine çok ünlü bir başka kadın sanatçımız,

— Çocuklar, dün gece bir rüya gördüm, dedi.

Bir şair,

— Korkulu rüya mı? diye sordu.

— Bilmem, içinizde rüya yorumlayacak var mı?

Rüyasını anlatmaya başladı:

— Böyle bir kalabalık... İnsanlar kendi yollarında, kendi işlerinde gidip geliyorlar. Bildiğiniz sokaklardan biri işte... Ben de oradayım, bir yere gidiyorum. Birden kalabalıktan biri bağırdı: «Been!...»

Herkes sesin geldiği yana döndü:

«Ben» diye bağıran adam, bu kez «Şimdi herkes olduğu yerde dursun!...» dedi.

Hepimiz durduk.

Kadın sanatçının rüyasını dinliyenlerden bir heykelci,

— Neden durdunuz? diye sordu.

Kadın sanatçı,

— Ne bileyim ben, dedi, durduk işte!... Herkes durdu, ben de durdum... Canım rüya değil mi bu, durdum işte. Sonra o adam «Herkes bulunduğu yerde kendi çevresine tebeşirle bir daire çizecek!» diye bağırdı. Rüya bu ya, herkesin elinde birden tebeşirler oluverdi. O tebeşirlerle, herkes yere bir daire çizdi. Kalabalıktan kimisi «Bizim tebeşirimiz yok» dediler. Bunun üzerine o adam «Tebeşiri olmıyanlar kalemleriyle kendilerine daire çizecekler!» diye bağırdı. Kimisi kurşun, kimisi dolmakalemlerini çıkardı. Kaldırım taşlarının üzerine, kendileri merkez olmak üzere birer daire çizdiler. Ben de arandım, ceplerime, çantama baktım; ne tebeşir var, ne kalem... Terslik, yanıma kalem almamışım. Beni bir korkudur aldı, Tirtir titriyorum. Benim gibi kalemsiz olan başkaları da varmış. Onlardan bikaçı «Bizim kalemimiz de yok!» diye seslendiler. O adam !Kalemi olmıyanlar, parmaklariyle havada bir daire çizecekler!» diye bağırdı. Ben de topuklarımın üstünde dönerek, elimle havaya bir daire çizdim.

Kadın sanatçının rüyasını dinliyenlerden bir hikâyesi,

— Nede daire çiziyorsunuz? diye sordu.

Kadın sanatçı,

— Nedeni var mı bunun, dedi, rüya bu; rüyanın nedeni, niçini olur mu? Rüya işte...

Bir aktör söze karıştı:

— Rüyanın mantığı olmaz!

Bunun üzerine rüyada mantık olur mu, olmaz mı, diye aramızda bir tartışma başladı. Sonunda, rüyada mantık aranmıyacağı yargısına varıldı.

Kadın sanatçı rüyasını anlatmaya devam etti:

—Herkes kendisine bir daire çizdikten sonra o adam, «Şimdi herkes, kendi dairesinin içinde duracak. Hiçkimse, kendisine çizdiği dairenin dışına çıkmayacak!» diye bağırdı. Hepimiz, dairelerimizin içinde kalakaldık. Öylece, olduğumuz yerde bekleşiyoruz.

Şair,

— Daireden dışarı çıkamıyor musunuz? dedi.

Kadın sanatçı,

— Çıkamıyoruz... dedi.

— Neden?

— E, yasak!... Nasıl çıkalım, dairenin dışına çıkmak yasak... Yasak var, anlamıyor musun?

Hikâyeci,

— Neden? diye sordu.

— Rüya bu canım... Rüyanın nedeni olur mu? Sonra... Biz, dairelerimizin içinde duruyoruz.

Hikâyeci,

— İyi ama, sizin daireniz yok ki... dedi.

Kadın sanatçı,

— Parmağımla havaya çizdim ya, dedi, boşluğa çizdiğim daire var.

— Havaya... Çizgi görünmüyor ki... Sınırları belli değil.

— Olsun. Ben kararlamadan çizdiğim daireyi biliyorum. Hepimiz dairelerimizin içinde bekliyoruz. Canım sıkılmaya başladı. Ah, nasıl etsem de dışarı çıksam diye düşünüp duruyorum...

— Peki, neden çıkmıyorsunuz?

— Kimse çıkmıyor ki, ben çıkayım...

— Niçin?

— Aman... Rüya diyorum size, rüyada bu...

— Evet?

— Ah, bir şu dairenin dışına çıksam, diye can atıyorum. Birara, boşluğa parmağımla çizdiğim daireyi siler, dışarı çıkarım, diye düşündüm. Elimi uzattım. Elimin ayası ile boşluktaki çizgiyi silecekken o adam yine bağırdı: «Hiçkimse çizgisini silmiyecek!» Kaldım mı çizginin içinde... Ne olacak şimdi?

Aktör,

— Siz o daireyi baştan çizmeyecektiniz, dedi.

Kadın sanatçı,

— Doğru, dedi, baştan çizmeyecektim. Ama bikez çizmiş bulundum, kendi çizdiğim dairenin içinde kapalı kaldım. Çevremdekilere bakıyorum; onlar da benim gibi dışarı çıkmak için kıvranıp duruyorlar. Sağımdaki dairede bir kötürüm var. «Ben» dedi, «yirmi yıldan beri kötürümüm. Yirmi yıldır oturduğum yerden kımıldamadım. Ama şimdi içimde dayanılmaz bir dışarı çıkma isteği duyuyorum.» Kötürüme «Ama sizin bacaklarınız tutmuyor, nasıl yürürsünüz?» diye sordum. »Yürürüm, koşarım bile... Kendi çizdiğim dairenin içine kapandığımdanberi bana öyle geliyor. Daireden dışarı çıkmak yasak olmasaydı koşardım sanıyorum.»

Solumdaki dairede duran adam «Ah, şu daireleri silmemize bir izin çıksa da kurtulsak...» dedi.

Arkamda bir kadın yerde yatıyordu. Dikkatle baktım; kadın cansız. Cansız ama konuşuyor. Rüya değil mi, ölü bile konuşuyor. «Ah, şu çizgiler bir silinse de biraz gezsem, dolaşsam» diyor. «Siz ölüsünüz, nasıl gezersiniz?» diye sordum. «Öldüğümden beri hiç gezmek isteği duymamıştım» dedi, «ama bu daireyi çizip de dışına çıkmak yasak edildiğinden beri, içimde gezip dolaşmak isteği canlandı. Dairemde kapalı kalmasaydım, siz canlılar gibi, yürüyebilecekmişim sanıyorum.»

Önümde bir delikanlı vardı. Zavallı inmeliydi. O da «Ah, birisi çıksa da, şu çizgiyi silse, beni bu daireden kurtarsa...» diyordu. «Siz inmelisiniz. Parmağınızı oynatmazsınız ki kendinize daire çizebilesiniz. Sizin daireniz yok.» dedim.

İnmeli delikanlı «Evet, elimle çizmedim ama, kafamdan havaya bir daire çizdim. Şimdi tasarladığım o dairenin içinde kaldım. Dışarı çıkamıyorum» dedi.

Hepimiz kendimize çizdiğimiz, ya da tasarladığımız dairelerin içinde kalmıştık, dairelerimizden dışarıya çıkamıyorduk. Böyle bekleşip dururken yer yer «Birisi gelse de, şu çizgileri silse» diye mırıltılar başladı: «Biri çıksa da, bizi kurtarsa...», «Biri kurtarsa bizi...», «Bir kurtarıcı yok mu?», «Çizgimizi silecek birisi çıksa...».

Herkes böyle söylüyordu. Ben de onlar gibi söylenmeye başladım. Biz böyle söylenirken yavaş yavaş karanlık bastı, gece oldu. Deli olacağım, bitürlü dışarı çıkamıyorum. Ter boşanıyor her yerimden. Hiçkimse kendi dairesinin dışına çıkamıyor.

Derken bir ses duyduk: «Birisi çıksa, ben de çıkarım... Birisi çıksa dairesinden, ben de çıkarım...»

Ben de «Doğru, birisi çıksa, ben de çıkarım» dedim. Herkes böyle söylenmeye başladı: «O birisi her kimse, çıksa, ben de çıkarım.»

Sonra bağrışmalar duyuldu: «Birisi yok mu, birisi...», «Hani, birisi nerede?», «O birisi her her kimse çıksın.», «Birisi kim?»

Bitürlü o «birisi» her kim ise, «Ben birisiyim!» demedi.

İyice gece oldu. Karanlık bastırdı. Hepimiz kendi çizdiğimiz, tasarladığımız dairelerde kaaplıyız.

O sırada, bir kedi dolaşmaya başladı. Karanlığın içinde kedinin iki gözü, iki alev damlası gibi parlıyor. Kedi boyuna geziyor. Aşağı yukarı gidip geliyor. Kimsenin ona karıştığı yok. Dairelerin dışında, aralarında geziniyor. Kediye baktım, basbayağı kedi işte... Canı nereyi isterse, oraya gidiyordu. Arada bir durup yalanıyor, sonra yine dolaşıyordu. Bir derin özlem duydum, içimden, «Ah, ben de bir kedi olsaydım... Kediler ne mutlu yaratıklar...» dedim.

Öbürleri de kedinin bu özgürlüğüne, bağımsızlığına imrenip «Ah, kedi olsaydık, kedi olsaydık...» demeye başladılar. Bize inat yapar gibi, boş, bomboş gecenin içinde kedi, gezinip durdu. O sıkıntıyla uyudum. Ter içinde kalmışım.

Rüyasını anlattıktan sonra, kadın sanatçı,

— Şimdi bu rüyayı yorumlayacak var mı? diye sordu.

Oradakilerden; hiçbiri bu rüyayı yorumlamaya yanaşmadı. Yalnız bir yazar,

— İnsanlar, insanca davranışı beceremez-

lerse, kedilerin mutluluğuna bile özenirler, diye bilgiçlik tasladı.

Sonra da kadın sanatçıya:

— Ben bu sizin rüyanızı yazacağım, diye ekledi.

Kadın sanatçı,

— Niçin yazacaksınız? diye sordu.

Hikâyeci şöyle dedi:

— Belki bu sizin rüyanızı oyukanlardan birisi, dairesinin dışına kendini atar da, «Birisi» dışarı çıkınca, öbürleri de belki kendilerine çizdikleri dairelerinden çıkarlar...

NE GÜZEL MAKİNE

O ilde yaşayanlar,

— Bu şehrin üstüne ölü toprağı serpilmiş... diye, kendikendilerini yererlerdi. Uykulu bir yerdir, uykulu ve uyuşuk... Evlerin pencereleri, esneyen ağız gibi açılmış, ağaçların dalları da gerinen kollar gibi gelirdi insana... Sayıklarcasına konuşur, uyuklarcasına devinirdi oradakiler.

İl denir a, adı il... Bir ilçeden küçük, bakımsız, yoksul bir il işte.

Şöyle anlatırlar: Bir yabancı otomobiliyle, bu il'e geliyormuş. Şehire girmeye bir-iki yüz metre kala, yol üstünde gördüklerine,

— Şehir daha uzakta mı? diye sormuş.

— İşte, önünüzde! demişler.

Adam otomobili sürmüş, gitmiş. Az sonra, yine yoldan geçen yayalardan birine sormuş:

— Şehir nerde?

— İçinden geçtiniz. Şehir geride kaldı...

Burası, işte böyle bir yer. Yabancısı olanlar, içinden geçerler de, bilmezler, anlamazlar bir şehrin içinden geçtiklerini.

«Ölü toprağı serpilmiş» dedikleri ilde insanlar, sıcak yaz gününün öğle sonu uykusundaymış gibi, esnek, uyuşuk yaşıyorlardı. Bu susuk, bu duruk yaşantıyı şu haber birdenbire çalkalandırdı:

— Hilmi Bey gelecekmiş!...

Haber, ilk günü, ağızdan ağıza, kulaktan kulağa dönüp dolaştı:

— Hilmi Bey...

— Evet, geliyormuş...

— Hilmi Bey gelecekmiş...

Kışlanın «kalk!» borusu yerine geçen bu haberle, ilde de göze batar bir canlılık görüldü. Bu canlanma ilkin resmî dairelerde başlamış, oradan sokaklara, pazara, dükkânlara yayılmıştı. Bir kaynaşma, bir dalgalanma, bir vızırvızır gidiş-geliş...

Şehrin bu kuşbakışı genel plânından, gözlerimizi yavaş yavaş, o ilin Defterdarlık binası üstüne çevirelim. Burası, iki katlı bacasında leylak yuvası olan, eskice bir tahta yapıdır. Şişmanca bir adam yapının merdiveninden çıkarken, üst kattaki Defterdar Bey'in odasındaki masa zangırdıyarak titrer. Beş yıldanberi, bu masada çalışan Defterdar Bey, masanın titreyişinden, merdivenden çıkanların ağırlıklarını bile anlamaya başlamıştır. Onun için, merdivenden birisi çıkarken, Defterdar Bey önüne gelen evrakı imzalarsa, elindeki kalem titrer, imza da başka bir imza olur. Bunu önlemek için Defterdar Bey, merdiven çıkışındaki duvara «Merdivenden yavaş çıkınız! »yazılı bir kâğıt yapıştırmıştır.

Hilmi Bey'in geleceği haberinin en çok canlandırdığı yerlerden biri de, Defterdarlık dairesi oldu. Orada çalışanlardan çoğu, uykularından dürtülünce, ürkmüşlercesine,

— Ne? diye sıçradılar.

— Ne? Hilmi Bey mi gelecekmiş...

— Evet, Hilmi Bey!...

Kara, bez ciltlerini yeryer fareler kemirmiş, güveler yemiş, büyük vergi defterleri, maliye dosyaları ortaya çıktı. Hilmi Bey gelince, bunları bir bir inceler, kılı kırk yarardı.

Başka zamanlar öğleye doğru daireye şöyle bir uğrayan memurlar bile —görev saatlerinden bir saat önce— saat sekizde daireye gelip, akşamları da her zamankinden bir saat geç işlerinden ayrılmaya başlamışlardı.

Küçük, büyük, herkes birbirinin âmiri kesilmiş, birbirine buyuruyordu:

— Şu iş oldu mu?

— Filân yılın evrakı nerde?

— Evrak mahzeni düzeltildi mi?

— Kardeşim, şu duvarları badana ettirmeli...

— Önce siz, odanızdaki örümcek ağlarını bir temizleyin...

— Ya helâya girerse!... Paslı tenekeyi kaldırın şurdan yahu...

Defterdar Bey, küçük memurlara, Hilmi Bey'in geldiği gün, yüzlerinin traşlı, pantolonlarının ütülü, ayakkabılarının da boyalı olmasını sıksık tekrar ediyordu.

Şimdi gözümüzü, bu Defterdarlık binasından kaldırıp, yine şehire kuşbakışı bir göz atalım: Park düzenleniyordu. Parkın içindeki büst yıkanmış, cilâlanmıştı.

En çok çalışan kurumlardan biri Belediye idi. Gezginci esnaf kovalanıyor, şehrin üç yüz metrelik biricik ana caddesine satıcılar, aylaklar sokulmuyordu. Dükkânların önünde, sepet, küfe, sandık konulması kesinlikle yasak edilmişti. Yol üstündeki ağaçların fışkınları, çok uzamış dalları, budakları budanıyordu. Belediye, deposundaki tâk tahtalarını çıkarttırmıştı. Büyük caddenin iki başına dikilecek tâk'ın hazırlığı tamamdı.

Polisler, bekçiler bütün evlere, dükkânlara, Hilmi Bey'in geleceği gün bayrak asmalarını sıkı sıkıya bildirmişlerdi:

— Vâli Bey'in emri, bayrak asılacak!...

Belediyenin itfaiyesi, itfaiyenin de, altı yıldır bikez işletilmemiş, çok eski model bir yangın arabası vardı. İtfaiye erleri durmadan bu arabanın sarı madenlerini, elbise kemerlerinin tokalarını, maden başlıklarını oğup, parlatıp duruyorlardı.

Hilmi Bey gelince, her yeri gezer, her işi incelerdi.

Şimdi de, şehrin bu genel plânından yine Defterdarlık binasına başımızı çevirelim. Kırık merdiven basamakları onarılıyordu. Kırık sandalyeler yapılmış, duvarların dökülen sıvaları yenilenmiş, kapılar, pencere pervazları boyanmıştı. Harıl harıl çalışıyordu memurlar... Defterlerde tek eksik bırakılmamıştı.

Defterdarlığa yeni gelen, daha askerliğini bile yapmamış bir memur, yapacak başka iş bulamadığından, Hilmi Bey'in geleceği haberi duyulduğundan beri, masasının üstündeki daktilo makinesini hergün, ama hergün siler, temizler, parlatırdı. Bu, çok eski, hantal bir makineydi. Kullanılmaktan, harfleri aşınmış, okunmaz olmuştu. Bunlar içinde yalnız okunabilen «x» harfiyle «!» ünlem işareti, bir de nerede, niçin kullanılacağını kimsenin bilemediği bir şaşılası çizgiydi. Bu yazı makinesinde harflerin yerini ezbere bilmiyen birisi, bir satır yazamazdı. Harfler kâğıdın üstüne silik çıkardı. Bu daktiloda yazılan «S» ve «Z» harflerinin üst yarısı, «B» ve «Y» harflerinin de alt yarısı çıkmaz, onun için de «Y» ile «V», «O» ile «B» harfleri birbirine karışır, yazı okunmaz. Elle yazmak, bu eski makinede yazmaktan daha kolaydı ;el yazısı daha da okunaklı olurdu. Ama resmî yazılar elle yazılamıyacağı için, ilkin bu bozuk daktiloda yazılır, sonra silik, çıkmayan harfler, mürekkep kalemiyle düzeltilirdi.

Hilmi Bey gelecek diye, herkes durmadan bir işle uğraşırken, genç memur da eski daktilo makinesinin ayıplarını örtmeye çalışıyordu. Makinenin bütün tozlarını, kirlerini hergün temizliyordu. Siliyor, parlatıyor, ama ne yapsa bu hantal makineyi iyi bir biçime sokamıyordu. Boya aldı. Makineyi bir güzel boyadı. Üstüne bir cilâ çekti. Tuşların üstündeki aşınmış harfleri beyaz boya ile yeniden yazdı. Pırıl pırıl bir makine oldu.

Genç memurun hergün, ama hergün işi buydu: Daktilo makinesini boyamak, cilâlamak, vernikle parlatmak... Kat kat boyalardan cilardan, daktilo makinesi, hiçbir model, hiçbir tip daktilo makinesine benzemeyen bir biçime girmişti. Bakınca, insanın gözünü alıyordu.

— Hilmi Bey yarın geliyormuş...

Yirmi günden beri hergün «yarın Hilmi Bey gelecek»ti. Bütün şehir ayaktaydı.

Vâlinin sabahları ilk işi, bütün daireleri gezip, denetlemekti.

— Aman eksik - aksak bişey kalmasın... Muameleler tamam mı? Şu döşeme tahtası oynuyor. Hemen onarılsın... Pencerelerde kırık cam kalmasın... Dosyalar yerlerinde mi? Hilmi Bey sorar. Aranan evrak, kolaycacık bulunmalı... Kayıtlar düzenlensin. Her işi yeniden elden geçirin...

Yirmibir gün bekleyişten sonra, Hilmi Bey geldi. Bir özel arabada üç kişiydiler. Arabadan indi. Vâlinin, daha biriki kişinin elini sıktı. En yakındaki Defterdarlık binasına yöneldi. Karşılayıcı kalabalık, şehrin ilerigelenleri de arkasındaydı.

Merdivenden çıktı. Sağdaki ilk odanın kapısını açtı. Genç memur ayağa kalktı. Hilmi Bey, duvarlara, dolaplara baktı. Hiçbişey söylemiyor, kimseyle konuşmuyordu. Gözü, kat kat boyadan, vernikten pırıl pırıl yanan daktilo makinesine ilişti.

— Ne güzel makine!... dedi.

Sonra dönüp odadan çıktı, merdivenden indi. Vâli ile daha bikaç kişinin ellerini sıkıp, onlara,

— Ailasmarladık... dedi.

Özel arabasına bindi. Araba komşu ilin yolunu tuttu.

ALLAH KABUL ETSİN

MUTLU Apartımanının sahibi Hamza Bey, her zamanki gibi sabahın altısında, kapıcı Emin Efendi'nin bodrum katındaki iç içe iki odasından birinin, arkadaki bahçeye bakan pencere camını tıklattı.

— Emin Efendi, Emin Efendi!..

Her zamanki gibi gıcıklı gıcıklı öksürdü.

Ondört yıldır Mutlu Apartımanında kapıcılık yapan Emin Efendi, yalnız apartıman kapıcısı değil, Hamza Bey'in yaveri, yakın arkadaşı, dert ortağı, özel kalem müdürü, kâhyası, herşeyidir.

— Emin Efendi, Emin Efendi!...

Arakdan yine o gırtlak temizleyici öksürükler...

— Geliyorum, geliyorum...

Altı katlı Mutlu Apartımanının her katında ikişer daire var. Alt katında sağlı sollu iki dükkân; biri manifaturacı biri pastacı.

Kapıcı Emin Efendi'nin oturduğu iki oda, dükkânların altında, kalorifer kazanının olduğu yere bitişiktir.

— Emin Efendi, sabah namazını kılıyordum.

— Allah kabul etsin Bey...

— Namaz kılarken ne geldi aklıma biliyor musun?... Namaz kılıyordum. Birden aklıma dört numaradakiler geldi. Sen onlardan bu ayın kirasını almış mıydın?...

— Aldık ya bey... Düneğin size verdim.

— Evet verdin. Onu demiyorum. Bunlar hâlâ eski kira üzerinden para veriyorlar, Emin Efendi. Namazdayken birden kanım beynime sıçradı. Lâhavle... Git, hemen git, avukatı gör. De ki... Allah Allah... Bu kiracılar belâ mı be?.. Tövbe yârabbi!... Allah'ın huzurundayken bile zihnimi karıştırıyorlar. Avukata söyle: Dört numaradakileri çıkartsın. Anladın mı Emin Efendi... Hemen, şimdi git... Bir dava açsın. Parayı alınca makbuz vermedindi, değil mi?... Kirayı ödemediler desin... Lâhavle velâ... Yahu, bir namaz kılarken bile rahat yok... Hadi Emin Efendi, hadi, durma!...

— Bu saatte avukat daha yazıhanesinde olmaz bey...

— Nasıl olmazmış?... Müslüman dediğin güneş doğar soğmaz, sabah namazını edâ edip bismillâhı çekerek... Sen git, kapısında bekle.

— Telefon etseniz...

— Olmaz. Telefonla konuşulmak böyle ciddî mesele. Git sen, ayağına üşenme... Dediklerimi söyle. Yahu, bu millette hiç mi insaf kalmadı, hiç mi din, iman kalmadı... İnnallahi... Tövbe töbe... Binsekizyüz liraya kaloriferli bir dairede yan gel, otur oh ne güzel...

Emin Efendi, onun telefon etmiyeceğini bilir. Telefon yüz kuruş. Kıyar mı hiç?... Ama Emin Efendi, avukata gitmek için yol parasını cebinden verecektir... En, bu da beyefendinin umurunda değil!

Hamza Bey'in bir fabrikası var, oğlu işletiyor. İki bankanın ortaklarından. Birinde hissesi yirmi milyon lira, öbüründe üçbuçuk milyon... Bir de sabun fabrikası var, onu da damadı işletiyor. Apartımanları çok. Hele geçen yıl bir apartıman yaptırdı; apartıman değil, memleket, yirmi sekiz daireli... Altında çarşısı bile var!...

Emin Efendi odasında öğle yemeğini yerken, pencere camı vuruldu.

— Emin Efendi, Emin Efendi!...

Kapıcı açtı:

— Buyur bey...

— Öyle namazını kılıyordum.

— Allah kabul etsin.

— Tam secdeye kapanırken ne geldi aklıma biliyor musun? Sabahleyin bizim kiracı Niko var ya, pastacı Niko, onun dükkânına uğramıştım bir işliyor be!... Müşteriye garson yetişmiyor. Tezgâhta karısı, ha babam para alıyor. Yahu, bu dünyanın tek enayisi ben miyim? Ha?... Lâhavla velâ kuvvete illâ billâhil... Töbe estağfurullah... Arttıracağım kirasını! Hak diye bişey kalmadı mı bu insanlarda?... Git, söyle o Niko olacak kefereye... Bu aydan

itibaren ikibinbeşyüz lira verecek, ikibinbeşyüz, anladın mı?... Böylece söyle. Yoksa karışmam. Beni mahkemelerde uğraştırmasın. Kâfirin yüzünden namazım fâsid olacaktı be!..

Kimlik cüzdanına göre, yetmişiki yaşındaki Hamza Bey, kendisini çok daha yaşlı göstermekten pek hoşlanır. Kimi zaman seksenbeş yaşında olduğunu söyler, tutturabildiğine... Elli yaşından beri «Bir ayağım çukurda artık» demeye alışmıştır. Yaşlı görünmenin çevresinde saygı uyandırdığını bilir.

Mutlu Apartımanının altı numaralı dairesinde oturan Hamza Bey, yukarı katın penceresinden seslendi:

— Emin Efendi, Emin Efendi!...

Kapıcının zili var ama, Hamza Bey zili çalmaz. Ne de olsa zil, elektrik harcıyor. Emin Efendi pencereye çıktı:

— Buyur bey...

— Gel Emin Efendi, gel... Gel çabuk yukarı...

Hamza Bey, kapıda bekliyordu.

— Yahu Emin Efendi, demin ikindiyi kılarken... Allah kabul etsin, birden aklıma ne geldi biliyor musun?...

— Yooooh... Ne bileyim?

— Allah Allah... Demedik mi sana birader... Ya sabır, ya sabır... Allahın huzurunda da mı rahat yok. Ben sana ne dedim? Merdivenin elektriği bozulmuş. Her daireden onbeşer lira alacaksın. İyi ki demin aklıma geldi. Aldın mı?. Unuttun bile... Haydi koş, çal kapılarını... Ya kim bozduysa elektrikleri yaptırır, yahut onbeşer lira verirler. Koca apartımanda bedava oturuyorlar, onların ceremelerini de ben mi çekeceğim?.. İyi vallahi... Bir de ceplerine harçlık koyalım?.. Töbe yarabbi sen bilirsin... Paraları bir tamam toplamadan elektriği yaptırmak yok. Böylece şöyle kendilerine. İnnallahi maassâbirin...

Emin Efendi, penceresinin içine el aynasını dayamış tıraş oluyordu. Hamza Bey'in hizmetçisi geldi:

— Beyefendi seni istiyor.

Emin Efendi gitti.

— Buyur bey...

— Yahu Emin Efendi, Allah kabul etsin, akşam namazını kılarken... Birden aklıma ne geldi biliyor musun? Öğleden sonra, biraz şu bizim manifaturacı Kâmil'in dükkânına uğrayayım demiştir. «İşler nasıl Kâmil Bey?» dedim. «Çok kesat, alış-veriş yok» dedi. Yahu, bunlar herkesi enayi mi sanıyorlar! Ne zaman sorsam böyle söyler. İnsanoğlunda vicdan diye, doğruluk diye bişey kalmamış Emin Efendi. Dükkân tıklım tıklım dolu, herif işsizlikten şikâyet ediyor. Neden Emin Efendi, biliyor musun? İş yok desin de, alış-veriş yok desin de, benim hakkımı vermesin, koca dükkânda ikibin lira kirayla otursun!... Anladın mı? Ben ne zaman dükkânına girsem, aman müşteri gelmesin de ben görmiyeyim, diye dua ediyorlar. Çırağı kapıda nöbetçi, müşterileri geri çeviriyor. Ben de inadıma durup bekliyorum. Müşteri gelip «Şundan var mı?» diyor: «Yok!» Başka biri geliyor: «Bundan var mı?» Ona da: «Kalmadı» diyor. Tek, alış-veriş olduğunu görmiyeyim de kirayı arttırmıyayım, o da koca dükkânda bedava otursun diye... İnsanlarda, Emin Efendi, vicdanın zerresi kalmamış... Lâhavle velâ kuvvete illâ billâhilayiyülâzim... Yahu yöreğime inenecek be... Yine tansiyonum yükseldi işte... Nedir benim bu kiracılardan çektiğim... Öldürecekler beni Emin Efendi, öldürecekler beni Emin Efendi, öldürecekler. dürecekler. Bunlar kaatil... Az önce, akşam namazını kılarken aklıma geldi. Git bu manifaturacı Kâmil olacak namuzsusuza söyle. Benim tarafımdan anlat. Mademki müşterisi yokmuş, mademki zarar ediyormuş, çıksın benim dükkânımdan! Öyle ya, çıksın. Ben kimsenin zarar etmesini istemem. Çıksın. Yazık değil mi? Böyle söyle. Ben Müslüman bir adamım. Bir ayağım çukurda. Böylece anlat. De ki o namussuza, şimdi dükkânıma elli bin lira hava parası yerin var, de. Beşbin liradan bir yıllık kira da peşin... Çıksın dükkânımdan. Böyle anlat ona. Ya kirayı üçbin lira yapar, ya çıkar.

Hamza Bey heyecanlanıp bağırmaya başladı:

— Öldürecekler beni. Bunlar cellât, bunlar kaatil. Ben ihtiyar bir adamım, öldürecekler. Yüreğime inecek. İşte çarpıntı başladı yine. Ben hastalanınca doktorun, ilâcın parasını veriyorlar mı?...

Kapıcı Emin Efendi yatağına girerken, zil çaldı. Apartımanın sahibi çağırıyordu. Ancak geceleri zil çalarak onu çağırırdı.

Emin Efendi giyinip yukarı kata çıktı.

— Emin Efendi!...

— Buyur Bey...

— Allah kabul etsin, yatsı namazını kılıyordm, aklıma ne geldi biliyor musun?... Sen yarın kalörifer ocağını yakma!... Havalar ma-

şallah sıcak kardeşim. Pastırma yazı maşallah... Ben takvime baktım, yarın leylekler gelmeye başlıyor. Yaz ortasında kalôrifer yanar mı? Günah... Allah sorar be... Yarın âhirette. «Ya kulum! Ben leylekleri gönderip sana havaların ısındığını malûm ettim de, sen daha ne diye kalôrifer yaktırıp iktisada riayet etmedin?» diye Cenâb-ı Allah sorar. Yarın kalôrifer yok, kesilecek, yanmıyacak... Kış bitti, böyle söyle kiracılara... Ben yatsı namazını kılarken radyo da söyledi; yarın hava, parçalı bulutlu, yağışlı geçecekmiş. Hararet beş derecenin üstünde... Yağma yok, ikiyüzer lira kalôrifer parası veriyorlar, oniki ay kalôrifer yansın, istiyorlar. Yârabbi, yârabbiiii, yârabbi sen bana sabırlar ihsan et yârabbiiiii!... Haaaa, sıcak su da yok. Beğenmiyorlarsa çıksınlar. Biz kimseyi zorla oturtturmuyoruz apartımanımızda. Güzellikle... Beğenmiyen çıksın Emin Efendi!

Her zamanki gibi sabahın alaca karanlığında, kapıcı odasının tek penceresinin camı vuruluyordu.

— Emin Efendi, Emin Efendi...

Arkasından o gıcıklı öksürük...

Pantalonunu ayağına geçiren Emin Efendi kapıya çıktı.

— Buyur bey...

— Allah kabul etsin. Sabah namazını kılıyordum... Birden aklıma... Dedim ki kendikendime şu kiracılardan madem ki rahat yok madem ki benim apartımanımda bedava oturuyorlar. Haaaa?... Namazda aklıma geldi. Allah kabul etsin, sabah namazını kılarken... Ben de apartımanı satıyorum diye ilân ederim, ama yalandan... Hergün bu apartımana müşteri dolar. Gelip bakarlar. Satılık apartıman. Alacak adam, bütün katları gezer dolaşır. Öyle ya, herif para verecek. Her katı ayrı ayrı gezerler. Kendisi gezer, karısı gezer, çocukları gezer. Ucuza satıyorum diye ilân ederim ki çok kişi gelip baksın. Günde otuz kişi gelse, kiracılar otuz kişiye kapı açacak. Otuz kişi evlerine girecek, yatak odalarına, banyolarına, mutfaklarına... Gelir giderler. Anladın mı? Canlarından bezdiririm kerataları... Bir sene boyunca evlerini yabancılar gelip gezer. Mâni olamazlar Emin Efendi. Apartıman benim, satmak hakkım. Ama satmamak da hakkım. Beni canımdan bezdirdiler. Onlar da bezsin de çıksınlar apartımanımdan! Nasıl?... Zorla güzellik olmaz Emin Efendi... Benim yüreğim temiz. Allah, huzurunda el bağlamış namaz kılarken her şeyi getiriyor aklıma!...

Hamza Bey sokaktan geliyordu. Kapıcı Emin Efendi'yi merdiveni silerken buldu.

— Emin Efendi,bak dinle. Cuma namazından geliyorum. Allah kabul etsin, cuma namazını kılarken, aklıma birden sekiz numaradakiler gelmez mi!... Unutmuşum. Bütün gece şıpşıp sular aktı. Musluğu bozmuşlar Emin Efendi... Apartımanımı yıkacaklar yahu... Benim bir ayağım çukurda. Bir cuma namazını bunların yüzünden... Anladın mı?... Yahu, bu apartıman gâvur malı değil. Söyle onlara. Ben kirayı senelik peşin isterim, peşin... Bu zamanda ikibin liraya apartıman yok. Parkeleri çizmişler. Bunların yaptığını işgal ordusu yapmaz be!...

Bayram sabahı Emin Efendi erken kalkmıştı.

— Emin Efendi, Emin Efendi...

— Buyur bey...

— Bayram namazından geliyorum. Allah kabul etsin, namazda aklıma bişey geldi. Neydi yârabbim, camiden gelene kadar unuttum. Bu kiracılar insanda akıl mı bırakıyorlar... Mühim bişeydi. Tam namazda... Rükûa varırken, birden aklıma geldi. Neydi, neydi acaba?... Mühim bişeydi. Akıl bırakmadılar ki bende. Eskiden unutur muydum yahu... Namazda... Evet, tamam... Namaz kılarken... Bu üç numararadakiler bana, çocuğumuz yok, demişlerdi. Ben de çocukları yok diye... Kandırdılar beni. Çocukluya ev vermem. Taşındılar, üç ay sonra çocuk viyaklaması. Ondan sonra her sene bir çocuk. Olmaz Emin Efendi. İslâm dininde yalan yok. Camide birden aklıma geldi. Söyle onlara, kendilerine bir ay müsaade, başka bir yer arasınlar. Sularını kes, terkosu... Borular patladı dersin. Her sene bir çocuk... Ne bu yahu? Çocuk yuvası mı açtık?... Bir bayram namazında da mı rahat yok!...

Bir pazar günüydü Mutlu Apartımanının son dört yıllık kapıcısı Emin Efendi, merdiveni hızlı hızlı çıktı. Altı numaralı dairenin kapı zilini üst üste çaldı. Hizmetçiye,

— Beyefendi?... dedi.

Hizmetçi,

— Namazda... dedi.

Antreye girdi.

— Namazı bitirince geldiğimi haber ver...

Az sonra Hamza Bey geldi:

— İyi ki geldin Emin Efendi. Ben de şimdi seni çağırtacaktım. Demin namazda...

Emin Efendi, dur işareti verir gibi sağ elini kaldırdı.

— Önce benim aklıma bişey geldi, onu söyliyeyim, demin, affedersiniz helâya gitmiştim. Helâda birden aklıma geldi. Yahu, dedim, bizim beyefendinin çektiği nedir... Nedir yâni be?... Beyefendi, sen bu apartımanı sat, sat kurtul... Helâda, işte birden aklıma geldi. Şeybu ya, aklıma getirdi. Affedersiniz, kendikendime: Ulan bu gavatın apartımanları var, dedim; bu dürzünün milyonları var, dedim; bu namussuzun fabrikaları var, dedim. Anladın mı?... Helâda geldi aklıma. Şeytan getirdi. Ulan bu herifin bir değil, iki ayağı çukurda, nedir bunun zoru, dedim. Savursa, bunun parası bitmez, dedim. Helâda bile bu heriften bana rahat yok mu, dedim...

Hamza Bey'in benzi soldu, elleri titremeye başladı. Antredeki sandalyeye çöktü.

— Emin Efendi, şeytan insanın aklına getirir, dedi, şeytana uymamalı... İyi söylüyorsun, param da var, herşeyim de var. Ama ben bu apartımanı satarsam, sonra ne iş yaparım, ne ile uğraşırım?... Ölürüm ben bu apartımanı satarsam, sonra ne iş yaparım, ne ile uğraşırım?... Ölürüm ben Emin Efendi, ölürüm... Satıp kurtulursam iyi, iyi ama ölürüm sonra... Bu kiracılarla çekişip durmasam, sonra ne yaparım?

Ertesi gün, kapıcı sokağın içindeki küçük kahvede oturuyordu. Hamza Bey, birisiyle birlikte yanına geldi.

Mutlu Apartımanının kapıcısı şaşırdı. Namaz sonrası değildi. Hamza Beyin böyle zamansız aklına bişey gelmiş olamazdı.

— Seni arıyorum Emin Efendi, dedi, bir saattir seni arıyorum. Bugün çok müteessirim.

Gerçekten çok üzgün bir hali vardı. Konuşurken çenesi titriyor, sesi ağlamaklı çıkıyordu.

— En sevdiğim arkadaşımı toprağa verdim. Basrî öldü. Şimdi cenazesinden geliyorum. Eeeeeh. az yaşa, çok yaşa, âkıbet gelir başa... Dünyanın hâli bu! Hepimizin gideceği yer orası. Cenaze namazında birden aklıma ne geldi biliyor musun. Emin Efendi?... Yahu, cenaze namazında bile rahat yok. Töbe, yârabbiğ lâhavle... Bu bizim apartımanın kapıcılığı için, bak bu adam üç bin lira veriyor. Ben senden on para almadım. Verdiğin topu topu beşyüz lira. Aradan ondört yıl geçti, değil mi?... Cenaze namazını kılarken... E apartıman kapıcılığı bir iş. Üçbin bile az. Düşündüm, doğru...

Emin Efendi,

— Peki, dedi olur. Akşama gelsin bu arkadaş, eve yerleşsin. Kapıcılığı alsın. Ben şimdi gider, eşyalarımı toplarım.

Hamza Bey şaşırmıştı:

— Nasıl, dedi, hemen mi?

— Hemen...

— Demek böyle, kızmadan, darılmadan, mahkemeye vermeden, hemen?... Ondört senelik emeğin, hakkın?... Avukatsız, mahkemesiz, karakolsuz, öyle mi?.

— İstemem yahu, diye bağırdı, şimdi gider, eşyalarımı alırım...

Hamza Bey,

— Yazıklar olsun, diye söylendi, dünyanın hiç tadı tuzu kalmadı. Kimse kimsenin halinden anlamıyor. İkindi ezanı okundu mu? Gidip namazımı kılayım...

BİZİM EV

GENİŞ bir arazi içindeki büyük evin kaç odalı olduğunu, evin sahibi bile bilmiyordu. Babadan kalma bu ev çok eskiden yapılmıştı. İç içe geniş odalar ,balkonlar, sofalar, tahtaboşlar salonlar, içine gireni korkutacak mağara oyuklarına benzerdi.

Evin sahibi burada, güzel karısı, çok güzel kızları ve oğullarıyle oturmaktaydı. Eski ev günden güne yıkılmaktaydı ama, adam yine de,

— Bizim ev... diye babadan kalma bu evden övünerek söz ederdi. Her «Bizim ev» deyişinde sevinçten ağzı kulaklarına varır, göğsü övünçle kabarırdı.

Evin üst katı yıkılmaya yüz tutunca, orta kata taşınmışlardı .

Pencereleri bahçeye açılan odaların duvarları, kaplamaları da bozulmuş, onlar da büyük evin ortasına düşen salon ve odalara çekilmişlerdir.

Eski evde öyle çok oda vardı ki, bu odaların duvarları yıkıldıkça, sıvaları döküldükçe, onlar daha sağlamca odalara çekilip, rüzgârdan, yağmurdan, soğuktan korunuyorlardı.

Evin büyüklüğü, en yüce umutlarıydı. Çünkü, bu büyük evde nasıl olsa, ömürlerinin sonuna dek barınacak bikaç oda bulabileceklerdi. Kısaca bu büyük evin sahibi,

— Bizim ev... diye övünmekte haklıydı.

Günlerden bigün büyük evin kapısı çalındı. Gelen, sağ yandaki komşuydu. Ev sahibi, gördüğü eski terbiye üzerine, komşusunu buyur etti ,ağırladı. Söz arasında da,

— Bizim ev... diye övünmekten geri kalmadı,

Komşu,

— Eviniz çok güzel, çok büyük. Manzarası da olağanüstü... dedi.

Bundan pek sevinen ev sahibi,

— Evet, bizim evin manzarasına diyecek yoktur, dedi.

Bunun üzerine komşu,

— Biz evimizde çok sıkışık yaşıyoruz, ailemiz kalabalık. Acaba kullanmadığınız odalardan birini bize kiralar mısınız? diye sordu.

Ev sahibi düşündü. Komşusunun önerisi hiç de kötü değildi. Odalar bomboş dura dura yıkılacağına, bunlardan birini komşusuna kiralar, gelen kira parasiyle de evin bozulan merdivenlerini, kapılarını onarırdı. Komşusuna,

— Peki, dedi, beğendiğiniz boş odalardan birine taşının,

Komşusu, odalardan birine taşındı. Ev sahibi, tanıdıklarına,

— Bizim eve kiracı aldık... diye övünüyordu.

Bir zaman sonra başka bir komşu geldi,

— Duyduğuma göre evinizi oda oda kiraya veriyormuşsunuz. Bize de bir oda kiralar mısınız? diye sordu.

Aradan bir zaman geçti. Başka bir komşu geldi, ev sahibine şöyle dedi:

— Bahçeniz çok geniş ama, nedense ekip biçmiyorsunuz. Bana bahçenizden bikaç dönümlük yer kiralar mısınız?

Ev sahibi,

— Olur... dedi.

Aradan bir zaman da geçince komşulardan biri,

— Bizim kuyumuzun suyu az olduğu için su sıkıntısı çekiyoruz. Sizin kuyunuzdan yararlanabilir miyiz? diye sordu.

Ev sahibi, biraz duraladı, sonra.

— Neden bahçenizde kuyu açmıyorsunuz? diye sordu.

Komşu,

— Açtık, dedi, kuyumuz var ama, biz kalabalık olduğumuzdan kuyunun suyu az geliyor. abii, parayla kuyunuzdan su alacağız.

Ev sahibi, komşusunun isteğini yerine getirmekte bir sakınca görmedi.

Kiracılardan biri,

— Bahçenizin içinden bir yol istiyorum, dedi, kendi evimle burası arasında geçit olmazsa nasıl kuyuya gider gelirim?...

Ev sahibi,

— Haklısınız, dedi.

Kiracısına, bahçesinden geçit verdi.

Şimdi, babadan kalma eviyle eskisinden daha çok övünüyordu.

— Bizim ev... diye her söze başlayışında gözlerinin içi gülüyordu.

Eve yerleşen kiracılar,

— Biz birer odaya sığışamıyoruz, bir de oturma odası isteriz, dediler.

Neden olmasın... Nasıl olsa evde oda çoktu. Kiracılar bir süre sonra yine istekle bulundular:

— Yatak odası da isteriz...

Ev sahibi,

— Hakkınızdır, dedi, istediğiniz odayı seçin...

— Mutbak da isteriz...

— Mutbağı kullanabilirsiniz ...

Eline çokça para geçtiği için ev sahibinin hayat seviyesi yükselmişti. Karısı, kızı, sevinçten türküler söyleyip oynuyor, oğulları eğlenebiliyor, kendisi de akşamları biraz içki alıp neşeleniyor,

— Bizim ev... derken daha da böbürleniyordu.

— Kuyunuz yıkılıyor, yapırmazsanız susuz kalacağız... dediler.

Ev sahibi,

— Param yok, dedi.

— Biz anlamayız. Sana kira veriyoruz. Kuyuyu yaptıracaksın. İstersen sana bir iyilik yapar, faizle borç da veririz.

Ev sahibi,

— Sağolunuz, dedi, bu iyiliğinizin altında kalmam ...

Duvarları yıkılmakta olan kuyu onarıldı. Bunun şerefine ev sahibi, kiracılarına büyük bir de ziyafet verdi. Ziyafet sofrasında ev sahibiyle kiracılar karşılıklı nutuklar söylediler...

Kiracılar gittikçe kalabalıkaştığından tek kuyunun suyu yetmiyordu.

— Başka kuyu açmalısın! dediler.

— Haklısınız. Ama param yok.

— Biz sana borç para veririz, faizle olduktan sonra neden vermiyelim...

Ev sahibi düşündü. Kuyular kendisinin olacaktı, bahçesi şenlenecekti. Hemen bahçede kuyular açılmaya başlandı. Üç kuyu açılacaktı, ancak iki kuyu ile, bir çukur açılabildi. Çünkü, kuyu açmak için alınan borç paranın birazını, ev sahibi karısiyle kızlarına vermişti. Daha doğrusu vermek zorunda kalmıştı. Çünkü karısiyle kızları, kiracı kadınların giyinişlerine özenmişler, adamın başının etini yiyorlardı. Ev sahibi.

— Onlar zengin, diyordu, onların evleri, bahçeleri var da, oralara sığmadıklarından bizim evi de kiraladılar.

Bir zamansonra kiracılardan biri,

— Geçit için verdiğiniz yoldan geçilmiyor, bu yolu yaptırın! dedi.

Ev sahibi de,

— Yaptırmam, dedi.

Kiracı,

— Ben size kira veriyorum, yaptırmak zorundasınız! diye dikildi.

— Param yok.

— Siz sana kredi açarız!

Ev sahibi sevindi :

— Verin paraları.

— Yağma yok. Kuyu açılması için açtığımız krediyle karın, kızların şaptılar. Kredi açarız ama, paranın yola harcanmasını kontrol ederiz...

Ne olursa olsun, yol, kendi evinin yoluydu, kendi öz malıydı. Gözleri parlayarak,

— Bizim ev... derken, ev sahibinin ağzı kulaklarına varıyordu.

Kiracı,

— Dam akıyor, burada oturulmaz... dedi.

Ev sahibi düşündü.

— Param yok! dedi.

— Bize bir oda daha kirala. Parasiyle damı aktar...

Ev sahibi, kiracı komşularına dua ediyordu :

— Allah sizden razı olsun. Yoksa bizim damı aktaracağımız yoktu.

Kiracı,

— Merdiven sallanıyor, dedi.

Evin üç odası daha kiraya verildi. Alınan parayla alt kata payandalar konuldu.

Ev sahibi,

— Bizim ev, diyordu, sapasağlam oldu.

Kiracı,

— Lâğım künkleri delinmiş... dedi.

Evde kiraya verilecek oda kalmamıştı. Ev sahibi, ailesiyle oturdukları boşaltıp alt kattaki taşlığa indi. Buralarını da kiraya verdiler. Alınan parayla evin lâğım yolları da onarıldı.

— Evin boyası eksik...

Evi boyatmak için para isterdi. Para yoktu. Alınan kiralar, hem evin onarılmasına, hem geçimlerine, hem de parayı buldukça istekleri artan karısına ve çocuklarına yetmiyordu.

Mevsim yazdı. Ev sahibi, bahçede bir çardır kurdu. Şimdi bütün ev kiradaydı, ama gıcır gıcır boyanmıştı.

— Bizim ev, işte şimdi eve benzedi.

Kiracı,

— Badana ister duvarlar, dedi, sıva ve badana...

— Yapamam...

— Sizin kendi eviniz...

Doğru, kendi eviydi. Ama sıva, badana için parası yoktu. Yaptırmasa, kiracılar çıkar giderlerdi. Oysa onlara borcu çoktu.

Kiracılar,

— Yoksa evden çıkar gideriz! demeye başlamışlardı. Ev sahibi, eski terbiyeleri kalmıyan, gittikçe kabalaşan kiracılara «Aman evimden çıkmayın!» diye yalvarmaya başlamıştı.

Karısı, kiracılara aşçılık ediyor, kızları, oğulları da kiracıların işlerini görüyordu. Aldıkları parayla evin içini sıvattılar, badana yaptırdılar.

Eski ev yepyeni olmuştu. Ev sahibi her yıl olduğu gibi, o yıl da evin vergisini öderken büyük bir gurur duymuştu.

Karşıdan evine bakıp bakıp övünüyordu.

Kiracılar iyi insanlardı. Evsahibine çıkışıyorlardı:

— Karına iyi bakmıyorsun, yeni iskarpin al. Kızlarının çorapları akmış... Karşımızda bu çirkin kılıkta insan görmez istemiyoruz.

Ev sahibi,

— Haklısınız ama param yok, dedi.

— Bizim karımız, kızımız değil, senin...

Ayıptır. Biz sana yardım edelim.

Ev sahibi onlara dua ediyordu.

Bir soğuk kış gecesiydi. Adam çadırda oğullarından biriyle oturuyordu. Karısıyle, kızları, öbür oğulları evde, kiracıların işlerini görmekteydiler.

Adam, pencerelerinden ışıklar saçılan evine baktı, yanındaki oğluna,

— Evimiz çok güzel oldu doğrusu, dedi. Bu evle övünüyorum.

Oğlu,

— Hangi ev? diye sordu.

— Ne demek hangi ev? Bizim ev işte!...

Oğlu,

— Baba, dedi, galiba o ev, artık bizim ev değil...

Adam, birden kızarak bağırdı:

— Nasıl? Bizim ev değil mi? Bunu söylemeye nasıl dilin varıyor?...

Delikanlı,

— Bana bizim ev değilmiş gibi geliyor, dedi, içinde oturamıyoruz, bahçesinde gezemiyoruz, yolundan gidemiyor, suyundan içemiyoruz.

Adam,

— Ama ev bizim, diye bağırdı, bizim ev...

Cebinden çıkardığı basılı kâğıdı sallıyarak,

— İşte, işte evin tapusu, tapusu benim üstümde!.. O evin vergisini ben veriyorum!... Defol hain evlât!.. Defol!.. Seni evlâtlıktan reddediyorum.. diye haykırdı.

Delikanlı başı önünde çadırdan çıkarken adam, elindeki kâğıdı sallıyarak arkasından bağırıyordu:

— Hain evlât!.. Senin gibi oğlum yok. Reddediyorum. Bizim ev... Ev bizim, işte tapusu...

Hep birlikte içinde yaşadığımız bu evi tanıdınız, sanırım. Bu ev, babadan kalma bizim evimizdir.

HIÇKIRIK

TÜRKÇE Sözlük'te hıçkırık şöyle tanımlanır: «Mide dolgunluğu veya sinir hali gibi sebeplerden ve istemsiz olarak diyafram kasının kasılmasiyle hava akciğerlere geçerken boğazdan çıkan ve düzgün aralıklarla hık, hık diye tekrarlanan ses.»

Bütün öteki sözlüklerde de hıçkırık, aşağıyukarı böyle tanımlanır.

Bunları, bilginizi birazcık artırmak için değil, kendi derdimden yakınmak istiyorum da onun için anlatıyorum.

Başarısızlıklarımın en acısı iki yerde; biri işimi, biri de eşimi seçerken oldu. Lise bitirme sınavında bütün dersleri başarıyla atlattım. Sıra tarihe gelmişti. En çok, en iyi bildiğim de tarih. Hiç korkum yoktu. Benden önce sınava giren yirmiüç arkadaşımdan yedisini tarih öğretmeni koridorun sonuna kadar kovalamış, altısını dövmüş, öbürleri de kaçıp canlarını öğretmenin elinden zor kurtarmışlardı. Tarih öğretmeninin kızgınlığı, tembel öğrencilerinin beş mümeyyizin yanında kendisini utandırmalarındandı. Mümeyyiz gelen öğretmenlerin de, sınavı yapılan sınıf öğretmenini bozmaktan büyük bi zevk duyduklarını hepiniz bilirsiniz. İşte böyle bir dramatik gerilim anında beş mümeyyizle bir de bizim tarih öğretmeninin karşısına çıktım. Mendili ile dudaklarındaki köpüklü hiddeti silen tarih öğretmenimizin beni görünce yüzü güldü. Mümeyyizlere,

— İşte beyler, en çalışkan öğrencim geldi, dedi. Güvendiğim bir öğrenci. Ne istersenız sorabilirsiniz...

Ben, kapı yanında duruyordum. Yeşil örtülü masa çevresinde oturan mümeyyizlerden biri başını geriye, bana doğru çevirip, gözlük camlarının üstünden bakarak sordu:

— Malazgirt savaşı kaç tarihinde oldu?

İlkokul öğrencileri bile bunu bilir artık. Ama benim ağzımdan yalnızca,

— Hıyk!... diye bir ses çıktı.

Mümeyyiz,

— Ne? dedi.

— Hıyk...

Artık sorunun kolaylığından duyduğum sevinçten mi, yoksa öğretmenin güvenini sarsmamak için duyduğum heyecandan mı, her nedense, karnımın içi hava dolmuş ve ben bu havaları hıyk, hıyk diye sesli soluklarla dışarı salıvermeye başlamıştım.

— Hıyk!... Hıyk, hıyk!...

— Ne diyorsun oğlum?

— Hık, Hık...

— Malazgirt...

— Hık...

— Kaç tarihinde?

— Hıyk, hıyk...

Hıçkırmaktan söyliyemiyorum. Tam Malazgirt savaşının olduğu tarihi söylemek için, ağzımı açıyorum, elimde olmadan ağzımdan,

— Hıyk, hıyk!... diye sesler çıkıyor.

Deli olacağım. Benim deli olmam bişey değil, suratının rengi, ilkin kirli sarıya sonra yeşile çalan tarih öğretmeni mosmor olmuş, tırnaklarını kemiriyor.

— Kaç tarihinde?

— Hıyk...

Mümeyyizler gülmeye başladılar. İçlerinden biri,

— Sen kuş musun oğlum? dedi.

Bizim öğretmen,

— Defol!... diye bağırdı.

Dışarı çıktım. Arkamdan, kapıya gürültü ile bişey çarptı. Tarih öğretmeni ya sürahiyi, ya hokka takımını fırlatmış olacaktı.

Koridorda koşuşmalar oldu. «Doktor, doktor...» diye sesler duyuldu.

— Doktorluk bişey değil, şimdi geçer... dedim.

— Sana değil, tarih öğretmenine... dediler.

Tarih öğretmeni kriz geçiriyormuş.

O günden sonra ne zaman biri bana herhangi bir tarih sorsa, beni hıçkırık tutar. Hattâ, «Bugün günlerden nedir?» diye sorsalar, cevabım yarım saat durmadan hıçkırmak olur.

Bu yüzden liseyi bitiremedim. Hayatta bütün isteğim, aktör olmaktı. Şehir Tiyatrolarına başvurdum. Boyumu bosumu, sesimi, yüzümü, herşeyimi beğendiler.

— En çok sevdiğiniz bir role hazırlanın da gelin... dediler.

Aktörün hası, Shakespeare piyeslerinde belli olur. Bir hafta çalıştım, Hamlet'i ezberledim. Evin üçüncü katında oturuyorduk. Hamlet'i bilirsiniz; Danimarkalı bir körpe prens, oyun boyunca, «Anamı kim ş'aaptı?» diye şüpheler içinde kıvranır, sarayda döner durur. Bitürlü karar veremez. Sonra da, oldu mu, olmadı mı «to be or not to be!...» diye felsefe yapar. Ben ayna önünde Hamlet olarak bağırırken, alt kattakilerden, beşinci kattakilere kadar bütün apartmandakiler sesimi duyup delirdiğimi sanmışlar. Bu, benim için bir başarıydı. Çünkü, bir yoruma göre Hamlet de deli bir oğlandır.

Ne yazık ki, aynı başarıyı tiyatro sınavında gösteremedim. Üç usta tiyatro oyuncusu ile bir yaşlı rejisör önünde Hamlet'den bir parça söyliyecektim. Bu parça, dramdaki çatışmanın en yüksek noktası olan «to be, or not to be» (var olmak, yok olmak: İşte bütün dalga burada) bölümü idi. Bence bu güzel sözün tam Türkçe çevirisi şöyle olmalıdır: «Ya herro, ya merro...»

Koltuklara oturdular.

— Buyurun!...

Gözlerim tavanda duvarın bitişme çizgisinde, sağ elimi yana açtım. Ağzımdan son derecede trajik bir hıçkırık yükseldi:

— Hayyyk!...

Durdum. Ben durdum ama, hıçkırık durmuyor:

— Hıyk, hıyk...

Karşımdakiler, hepsi dikkat kesilmişler bana bakıyorlar.

— Hıyk... tu bi hıyk... or hıyk nat tu hıyk bi... hıyk... det iz hıyk... oal kuvesşin... Hıyk, hıyk... hıyk... hıyk...

Artık ne duruma gelmiştim ki, rejisör,

— Yeter, yeter teşekkür ederiz!... dedi.

O yeter dedi, ama, hıçkırık bırakmıyor ki...

— Hıyk...

— Yeter beyim, yeter...

— Hıyk, hıyk...

— Anladık efendim, mersi...

Kapıdan çıkacağım sırada hıçkırık durdu.

— Kazanamadım mı? diye sordum.

Rejisör,

— Kazandınız, dedi, içeriye adresinizi bırakınız. Size münasip, hıçkırıklı bir rol olduğu zaman, ilk hatırlıyacağımız siz olacaksınız.

Başarısızlıklar içinde yuvarlanırken, yapacak başka bişey olmadığı için, hiç olmazsa evleneyim de, aradan o iş de çıksın, dedim. Benim durumumda olan erkekler, zengin bir kızla evlenmek zorundadırlar. Bir tanıdığımızın aracılığıyla çok zengin bir kız bulundu. Kızın babası Karun kadar zenginmiş. Çok kapalı, eski geleneklere göre yaşayan bir aileymiş. Kaynatam olacak adam, beni ilk görüşte beğendi. Ne kadar eskiye bağlı aile olursa olsun, büsbütün de zamaneye uymazlık edemiyorlar. «Bir de gençler kendi aralarında konuşup, görüşsünler» dediler. Kız, evden çıkmazmış. Sinema, tiyatro, eğlence bilmezmiş. Ben kızın evine gi-

decektim. Kararlaştırılan günde evlerine gittim. Evde baba yok, yalnız kızın annesi var. Biraz sonra kız içeri girdi. Elimi sıktı,

— Hoşgeldiniz efendim... dedi.

— Hoşbulduk... dedim.

Az sonra, annesi dışarı çıktı. Ben kızla karşı karşıya kaldım. Arada bir kaçamak kıza bakıyorum. Başı yerde... Sonra karar kızın olduğu için kendimi ona beğendirmeliydim. Söze nereden başlasam, ne desem?... Ben bu sıkıntıdayken, içimden bir ses yükseldi:

— Hıyk!...

Önce bu sesin hıçkırık olduğunu anlayamayan kız, yüzüme baktı,

— Efendim? diye sordu.

— Bişey... hıyk... yok efendim, hıyk hıyk...

— Anlayamadım...

— Hıyk...

Gülmeye başladı. Güldüğünü belli etmemek için elini ağzına kapadı. Ben de hıçkırık tuttuğunu belli etmemek için elimi ağzıma kapadım.

Birbirleriyle evlenecek bir kızla bir delikanlı düşününüz, daha ilk tanıştıklarında karşı karşıya geçmişler, elleri ağızlarında, erkek durmadan hıçkırıyor, kız da gülüyor. Artık ben hıçkırık, kız da kahkahayı öyle arttırmışız ki, annesi kapıyı açıp,

— Ne oluyor? diye içeri girdi.

Kız, kahkahalarını salıverip dışarı kaçtı. Benim ağzımdan yalnız bir tek cevap çıktı:

— Hıyk...

Hıçkırık arasında kadına zorla «Allasmarladık» deyip evden çıktım. Kendimi sokağa atar atmaz da hıçkırık kesildi. Bizim eve dönünce,

— Anlaşabildiniz mi? diye sordular.

— Ben anlaştım ama, onu bilmem... dedim.

Çok geçmedi, ertesi gün cevap geldi: Kız beğendi, evlenecek...

Kızın neyimi beğendiğini anlıyamadım, herhalde hıçkırığımı beğenmiş olacaktı. Evlendik, ilk beş on gün aramız iyiydi. Bir akşam karım bana,

— Neden hıçkırmıyorsun? dedi.

— Her zaman olmaz, dedim, elimde değil ki benim... Zamanı gelince hıçkırırım.

— Sen beni kandırdın, aldattın...

Neymiş, bilir misiniz? Kız benim hıçkırığıma vurulmuş. Bu, pek öyle sokağa çıkmayan kapalı ev kızı olduğundan, kocam hıçkırır, ben de güler, eğlenirim, diye düşünmüş. Hıçkıramıyorum diye kadında bir surat, bir surat... O suratı yetmezmiş gibi bir de, ayrılalım da ayrılalım, diye tutturmaz mı! Baktım, mutlu aile yuvamız yıkılacak, ne yapayım, zorla hıçkırmaya çalıştım ki, karım da biraz gülsün, eğlensin, mutlu olsun. Ama onda surat yine bir karış.

— Ayol, işte hıçkırıyorum ya...

— Bu hıçkırmak, eski hıçkırmak değil... Sen beni aldatamazsın. Beni ilk gördüğün zaman, içinden geldiği gibi hıçkırıyordun. Ben yapmacık hıçkırık istemem.

Ee, ne yapayım, zorla hıçkırık bu kadar oluyor. İki aylık evlilik hayatından sonra karım, kesin olarak,

— Ayrılacağız! dedi.

— Hâkime ne diyeceksin karıcığım? Kocam hıçkıramadığı için ayrılacağım, diyemezsin. Üstelik ben hıçkırıyorum da...

— Evet ama hıçkırıkların samimî değil... Mahkemede, beni ihmal ettiğini söyliyeceğim.

Sonra da mahkemede, o kapalı evin utangaç kızı hiç sıkılmadan ne dedi, biliyor musunuz?

— Reis bey, kocam kocalık görevini yerine getiremiyor. İki ay bekledim, artık sabrım kalmadı.

Yerin dibine geçtim. Hâkim bana sordu:

— Karınızın iddiasına ne diyorsunuz?

Ben de hâkime,

— Hıyk, hıyk... diyebildim.

Ağzımdan «hıyk»dan başka bir ses çıkmıyordu. Hâkimin karşısında dakikalarca İshak kuşu gibi öttüm; hıyk, hıyk, hıyk...

Hâkim karıma,

— Evet, anladım, dedi.

Bu sırada karım,

— Dâvamdan vazgeçtim efendim, beni başkaları kandırdı, biz kocamla gül gibi geçiniyoruz,

Biyandan da bana bakıp mutluluk içinde gülümsüyordu. Ben hıklamaktan sesimi çıkaramadığım için, elimin tersiyle «İstemem, istemem!» anlamına işaret yaptım.

Mahkemeden çıktık. Bende de hıçkırık kesildi. Karım koluma girdi.

— Ah, o ne hıçkırıktı!... Ne içten hıçkırıktı onlar... dedi.

Çok yalvardı, arkama düştü, başkalarını araya koydu, ben artık istemedim. Boşandık. Ama durmadan herkese, kocalık görevimi yerine getiremediğim için ayrıldığını yaydığından, o günden sonra da bir daha evlenemedim. Bu hıçkırık beni hem işimden, hem eşimden etti!

İFFETİMİ NASIL KORUDUM?

Ah beyefendi, hangi birini anlatayım size? İnanınız ki, onlar gibi namus, iffet, gönül, Ayten, Sevim ve naylon kadın iç çamaşırı düşmanı dünyaya gelmemiştir. Onların elinden iffetimi kurtarıncaya kadar neler, neler çektim bir bilseniz... Ama çok şükür, tertemiz iffetimi, toz kondurmadan kurtardım. Beyefendi, sorarım size; bir insan niçin yaşar? İffeti için değil mi? Tabi' beyefendi... Hele bir kadın, bir kere iffetini kaybetti de bir de etraftan duyuldu mu, artık o kadın on para etmez. Kimse onun yüzüne bakmaz. İşte bu sebepten beyefendi, ben iffetimi gayetle iyi muhafaza etmişimdir.

Onlar çok azgın iffet düşmanları idi... Nerede bir iffet görülürse, —gözleri çıksın— hemen iffete göz dikerlerdi. Hele temiz bir iffet görürlerse, onu kirletmek için yapmadıklarını bırakmazlardı...

Benim başıma gelen, hiçbişeyin başına gelmemiştir beyefendi. Size hangi birini anlatayım. O devirler çok şükür geçti de beyefendi, iffetimiz de çok şükür hürriyete kavuştu. Vatan, millet sağ olsun beyefendi...

Benim de iffetime göz koydular. Hani, çok affedersiniz, kendimi methetmiş gibi olmıyayım, çok temiz bir iffetim vardır. İnanmazsanız, beni yakından tanıyanlara sorabilirsiniz. Katiyen reklâm olsun diye söylemiyorum. Beni, âdi reklâmlara tenezzül edecek ticaret müesseseleri ile bir tutmayınız, tica ederim. Beni herkes tanır. Kime isterseniz, iffetimi sorabilirsiniz. Daima iffetim hakkında bonservis gösterebilirim.

Fenersaray Kulübünün soliçi Çetin var ya, ona kaç kere,

— Doğru söyle Çetinciğim, sen benim neyimi seviyorsun?... diye sormuşumdur. O da bana,

— İffetini anam, iffetini anam babam... demiştir.

Erkeklerin iffete çok düşkün olduklarını ondan bilirim. Ben, tertemiz bir kızım beyefendi. Her sabah yüzümü yıkadıktan başka, ayda iki defa da —affedersiniz— Galatasaray hamamına gider yıkanırım.

Natır kadına iyicene keselenirim, tertemiz olurum.

Bakınız, o iffet düşmanlarıyle ilk temasımın nasıl olduğunu size anlatayım. Bigün, hiç unutmam, bir akşam üzeri Beyoğlu'nda giderken bir herif peşime takıldı. Herife şöyle bir baktım, hiç gözüm tutmadı. Peşime düşenleri gözüm tutmazsa, aile terbiyem müsait olmadığından, hiç sesimi çıkarmam. Değil mi efendim, iki para etmeyen adamlar için, insan ne diye terbiyesini bozmalı?

Ama adam lâf atmıya başlayınca, kendimi tutamadım,

— Efendi, efendi, ben iffetli bir kanıdım!... dedim.

Nasıl, iyi demiş miyim? Derim beyefendi, ben hiç kimseden çekinmem. Ben daha o zamanlar bile vallahi muhaliftim. Her zaman için konuşma hürriyetini müdafaa etmişimdir.

Ne ise, başınızı ağrıtmıyayım, adam işi pişkinliğe vurup arkamı bırakmadı. Abanoz sokağını bilirsiniz tabii... Nasıl, bilmiyor musunuz, haydi canım numara yapmayın bana, hiç erkek olur da Beyoğlu'ndaki Abanoz sokağı... Abanoz sokağının başına gelince,

— Çok rica ederim, artık peşimi bırakın, zira mahallemize geldik... dedim.

Adam pişkin... Bir daha,

— Muhitimize geldik, artık takip etme!... dedim.

Adam da bana,

— Yavrum, ben seni kendim için değil, beyefendi için takip ediyorum... dedi.

Haaa, baktım ki adam esnaf.

— Bana bak, ben senin bildiğin karılardan değilim. Beyefendinin benden bir istediği varsa, evin numarasını vereyim, kendisi gelsin... dedim.

Adam bunun üzerine cebinden kartını çıkarıp bana verdi. Kartı okudum: «Seksüalite Prodüktörü...»

Ne demek olduğunu anlamadım ama, adamı ben filmci filân zannettim. Benim de sinema artistliğine ta çocukluğumdan beri, son derece merakım vardır. Film çevirmesine bayılırım. Her halde adam tipimi beğendi, bana film çevirtecek, dedim. Ne bileyim ben beyefendi, benim içimde kötülük yok... Adam beni bir arabaya atıp şeye götürdü. Orada başıma gelenleri size anlatsam, vallahi şaşarsınız da, ağzınız sulanır. Ah beyefendi ah, bu millet onların elin-

den neler çekti... Bana kutu kutu mücevher verdiler. Meğer bunların hepsi sahte imiş. Milleti kandırdıkları yetmezmiş gibi, beni de kandırıp namusumu çalmak istediler. Ama çaldırmadım, çok şükür iffetimi kurtardım.

Bana verdikleri mücevherlerin sahte olduğunu, daha yeni öğrendim. Bunların hepsi mal beyanına tâbi tutulacak denilince, ben de korkumdan mücevherleri satıp kurtulmak istedim. İşte o zaman mücevherlerin sahte olduklarını öğrendim. Sahte mücevherleri yutturup, namuslu bir kadını 'şapmak ayıp değil mi beyefendi? Ya ben şeytana uyup da iffetimi kirletmelerine müsaade etseydim... Yazık değil mi benim iffetime... Bana yaptıkları yetmezmiş gibi, bir de sahte mücevherleri hakikî diye yutturup, beni kandırdı alçaklar. Haram olsun, canlarına karîm olsun, boğazlarında kalsın inşallah da bana çektirdikleri burunlarından fitil fitil gelsin, dünyaya rezil olsunlar.

Daha bu anlattıklarım bişey değil beyefendi. Size başka bir hâtıramı anlatayım. Evet, yıllardan 1955. Mevsimlerden kış. Günlerden cuma. Zamanlardan gece yarısı. Saat, hiç unutmam, üçü on sekiz geçiyor. Nerede ise pavyon kapanacak. Salona sallana sallana bir adam girdi. Benim masama oturdu. Daha doğrusu benimle beraber masada oturanlar «buyurun beyefendi» diye onu çağırdılar. Meğer bana tuzak hazırlamışlar, benim hiçbişeyden haberim yok. Beyefendi, çok rica ederim, ben mâsum bir kadınım, yüksek sosyete hayatına atılalı o zaman daha on yıl olmuş, ben onların gizli maksatlarını nereden bilirim?...

Yüksek sosyeteye daha yeni düşmüştüm.

Öbürleri masadan kalktılar, beni onunla yalnız bıraktılar. Adam sululuğa başladı.

— Beyefendi, beni taciz etme. Ben senin bildiğin karılardan değilim. Çantayı kafana indirdim mi, boyun bir karış daha kısalır, dedim.

Herif lâf anlar takımından değil, sarılıp duruyor. Oramı buramı karıştırıyor.

— Beyefendi, ne arıyorsunuz? dedim.

— Eldivenimi arıyorum, dedi.

Ayol, benim koynum, senin gardolabın mı?

Ama iyice azıttı. Baktım, neredeyse iffetim elden gidecek...

— Beyefendi, beyefendi, dedim, iffetimle şaka istemem. Rica ederim iffetimle oynamayın... Çekin elinizi yoksa sonu fena olur.

Ben daha o zaman onlara muhalefet etmişimdir. Bunun üzerine, şapur şupur beni öpmeğe başladı.

— Bunun sonu ne olacaksa, artık olsun... dedi.

— Beyefendi, herkesin içinde öpmeyin, bişey sanacaklar... dedim.

Öyle ya, herkes benim içimi nerden bilsin... Bilen var, bilmiyen var...

Adam sarhoş... Elini belime attı. Ben çekildim.

— Neden çekiniyorsun, elbisen mi eskiyecek? dedi.

— Eskimesine eskimez, ama gıdıklanıyorum... dedim.

Başladı saldırmağa. Bakın, hâlâ vücudumda dişlerinin yeri duruyor, beş yıldır geçmedi. Şuraya bakın, şu sırtıma... Gördünüz mü, nasıl ısırmış? Bakın, bakın, baldırımı koparacaktı. Çürük yerlerini görüyorsunuz işte... Bitürlü geçmiyor.

Ben bu adamı elinden kurtuluncaya kadar, neler çektiğimi anlatamam size... Tam iki sene mücadele ettim. Hürriyet mücadelesi kolay olmuyor beyefendi. Vücudumda gördüğünüz, daha görmediğiniz yaralar, izler, çürükler, işte o mücadelenin acı hatıralarıdır. Ama en sonunda, çok şükür iffetimi sağ salim kurtardım.

Bir gece evime, o sâbıklardan biri geldi. Benim gönül maceralarımı, memleketimizin en yüksek transferli futbolcularıyla olan dalgalarımı duya duya içi kabarmış, eve gelmiş.

— Beyefendi, boşuna zahmet etmişsiniz, ben öğledenberi angajeyim, bir delikanlıya âşık oldum. Aşkıma ihanet edemem... dedim.

O sırada ben İzmirli zengin bir oğlanla evlenmek üzereydim. Hattâ altı aylık da —affedersiniz— hâmile idim.

— Ben gönlümün istediği ile konuşurum... dedim.

— Senin için bu bir fırsattır. Eline gelmişken, fırsatı kaçırma... dedi.

Bu adamın siyasî muhabbet tellâlı olduğunu biliyordum. Onun vasıtasiyle ben de siyaset hayatına atılarak, memlekete faydalı olabilirdim. Maksadım kötü bişey değildi. Benim niyetim onlara iyice yaklaşarak, onlara memleketteki antidemokratik gidişi anlatmak ve memlekete hizmet etmekti. Çünkü, onlar, dışarıdan mücadele ile yıkılmıyorlardı. Onları, aralarına girerek, içinden yıkmak lâzımdı. İşte bunun için, yapılan teklifi kabul ettim. Çünkü benim sesim, eskiden beri çok güzeldir. Radyodan millete se-

simi duyurmak istiyordum.

Nihayet muvaffak oldum. Onun nüfuzu sayesinde, radyoda şarkıcı oldum. Radyoda sıksık «Zurnası var gümüşten, ben anlamam bu işten» şarkısını söylemişimdir. Bunun mânasını anlayan anlamıştır tabiî... Hakikatleri bu millete başka türlü anlatamıyorduk. Radyoda okuduğum şarkılara dikkat etmişseniz, «zurnası var gümüşten» derken, nasıl yüksek perdeden bağırdığımı, «ben anlamam bu işten» derken de nasıl sesimi titrettiğimi elbet farketmişsinizdir. Bunun ne demek olduğunu anlayan anlıyordu. Memlekette ihtilâl işte böylece olmuştur. Ben, hizmetlerime karşılık bir mükâfat beklemiyordum. Hepsi helâl olsun... Yalnız gazetenize, hürriyet pozunda çekilmiş bir resmimi basarsanız, bu bana yeter.

Bu adamın elinden neler çektiğimi size anlatamam. Ama, iffetime leke kondurtmadım ve çok şükür iffetimi kurtardım.

Yalnız size şunu söyliyeyim ki, ben, başka sanatkârlar gibi, hiçbir zaman aşkımı siyasete âlet etmedim. Ne aşkımı siyasete âlet ettim, ne siyaseti aşka, ne de âleti aşka siyaset ettim.

Benim fikrime kalırsa, her âlet kendi vazifesinde kullanılmalıdır.

Size bir hâtıramı daha anlatayım. Beni bir gece saraya çağırdılar. Hangi saraya mı?... Hangisi idi?... Hah, hatırladım, Galatasaraya...

— Ben saraya gelmem, dedim.

— Matuuka Emîri, Şeyh Kazûlettin Essuit Haptullah geldi. Çok büyük misafirimizdir. Bu ay Belediye memurlarına maaş vermek için bütçede para yok. «Beyefendi» Emir hazretlerini, millî menfaatlerimize uygun şekilde, yüzdebin faizle borç para alıp kazıklamak niyetindeyiz. Şimdi sen gelmezsen, olmaz. Milletlerarası münasebetleri bozmuş olursun. Cezası onbeş seneden başlar... dediler.

— Her zaman da bu vazifeler bana düşüyor, ben artık vazifeden yoruldum... dedim.

Bunun üzerine, beni himaye edip, radyoda şarkılar okutturarak «medar-ı iftihar» yapan adam,

— Vazife yalnız sana düşmüyor, biz seni yalnız Arabistandan büyük misafirler gelince çağırıyoruz. Amerikalılar için seni rahatsız etmiyoruz. Biz ihtisasa hürmet ederiz, iş bölümü var. Herkesin yapacağı iş ayrı... dedi.

Balıketi olduğumdan, beni şarklı misafirlerin protokolunda kullanırlardı. Kerkenez Gönül de Amerikan protokolunda vazife alırdı.

Benim korkum başka şeydendi. Daha önce yine milletlerarası münasebetimizi takviye için, bir arkadaşımı çağırmışlardı. Hurayda Emîri ile anlaşma yapacaklarmış. Sabaha karşı anlaşmayı, arkadaşımın göbeğine yazıp imzalamışlar. Arkadaşım «olmaz» demişse de, «Vay sen, vatan uğruna göbeğini mi esirgiyorsun?» diye çıkışmışlar, arkadaşım da «Bu göbek feda olsun!» diyerek razı gelmiş. Ama sonra anlaşma bozulmuş. Çünkü sözlerinde durmayıp imzalarını bozmuşlar, yani tükürdüklerini yalamışlar. Benim korkum işte bundandı. Çünkü ben çok gıdıklanırım. Göbeğimde anlaşma imzalamağa kalkarlarsa, kendimi tutamaz gülersem, siyasî müzakerenin ciddiyeti bozulurdu.

Vazife vazifedir diyerek saraya gittim. Ben bu hizmetlerimden hiçbir zaman ticarî maksatlar beklemedim. Salona girdim. Beni çekemiyenler, rakı sofralarında benim sâbıkların kucağına oturduğumu çıkardılar. Bunlar dedikodudur, katiyen yalandır. Ben o gece, evet sâbıklardan birinin kucağına oturdum ama, salonda boş koltuk yoktu. Oturmayıp ne yapacaktım?

— Gel yavrum, otur! dedi.

Babam yerinde adam, yaşı başı yerinde...

Sofrada içiliyordu. Saz çalıyordu. Benden de şarkı istediler. Ben de okudum. Birara Arap şeyhi,

— Yavrum, sen tahsisat-ı mesture misin, neden öyle her tarafını örtüyorsun? Soyunsana... dedi.

Ben onların gizli maksatlarını ne bileyim? Soyundum.

— Daha soyun! dediler.

— Soyunurum ama, anayasaya muhalif olmasın sakın? dedim.

Öbür şarkıcılar da soyundu. Oyun başladı. Salonda son derece antidemokratik bir hava esiyordu. Hattâ dansözlerden biri striptiz yaparken o kadar antidemokratik soyundu ki, üzerinde hiçbişey kalmadı. Meğer, büyük misafirlerden bir herif röntgenci imiş. Ne kadar soyunulsa, adam tatmin olmuyordu. Bunun üzerine memleket hastahanesinden röntgen makinesi getirtip, dansözün içini seyrettiler.

Ben kaç kere bu âlemlere katılmışımdır. Ama beyefendi, bu âlemlerden iğreniyorum. O kadar iğrenirim ki, fazla rakının tesiriyle sarhoşluktan öğüre öğüre şey yapmağa başladım. Kaç kere onlara, bu âlemlerden iğrendiğimi göstermişimdir. Midem döner...

Bir gece de, hiç unutmam, yine bu âlemlerden birinde az kalsın, bunlardan birinin kucağına, yâni ahlâksızlık çukuruna düşecektim. Bereket versin, adam masanın altına düşüp sızdı da, ben de onun kucağına düşmekten kurtuldum. Az kalsın iffetime leke süreceklerdi. Ama kaç arkadaşım, iffetini kurtaramamıştır.

Yine bir gece de hiç unutmam, onlardan birisi, «fındık kırmak istiyorum. Fındık getirin!» diye bağırdı. O yaştan sonra nasıl fındık kıracak? Bir tabak dolusu fındık getirdiler. Ama, fındığı kıracak ağzında dişi yok...

— Benim dişlerim nerede? Üst dişlerim yok... Dişlerim kimde kaldı? diye bağırdı.

Bütün kadınlar aranmağa başlandı. Çok şükür bende çıkmadı. Şimdi adını açıklamak istemediğim bir kadın sanatkârda çıktı. Kadının da haberi yok. Çok affedersiniz, bu kadın sanatkâr, takma göğüs kullanır. Beyefendinin, üst çene takma dişleri, kadın sanatkârın, takma göğsüne geçmiş kalmış. Takma diş takımı, madalya gibi kadının göğsünde sallanır dururmuş. Kadın nereden bilsin... Bereket, Huvayda Emîrinin yaveri gördü de, İngilizce olarak; «Bu nedir?» diye sordu.

Bizimkiler, hemen vaziyeti idare ettiler:

— Bu bizim en yüksek nişanımız. Bunun adı takma diş nişanıdır.

Yaverin gözü de herkesin üstünde, beyefendinin boynunda pembe kurdelâlı bişey geçmiş. Yaver,

— Bu ne nişanı? diye sordu.

— Bu da çorap bağı nişanı...

Arap şeyhi,

— Bu çorap bağı nişanından benim boynuma da geçirsinler, ben de isterim... diye tutturdu.

Kadın sanatkârlardan biri, çorap bağını, seyh hazretlerinin boynuna geçirdi. Ertesi gün de şeyh hazretlerine fahrî hukuk profesörlüğü pâyesi verildi.

Ah beyefendi, ben iffetimi kurtardım ama, nasıl kurtardım, gelin de onu bana sorun...

Bana bu âlemlerde çok baskı yaptılar. Ben demokratik ruhlu bir kadınım beyefendi. Baskıya hiçbir zaman dayanamam. Kaç kere onlara:

— Ben bu kadar baskıya dayanamam, fazla antidemokratik gelmeğe başladı! diye yüzlerine karşı bağırmışımdır.

Ama onlar, iktidar sarhoşluğu bir yandan, içkinin sarhoşluğu bir yandan, bizim seslerimizi duymamışlardır.

Baskının da bir hududu var beyefendi, o hududu aştı mı, insan hürriyetini eline almak istiyor.

— Saçlarından utan! diye bağırdım.

— Benim saçlarım kınalı... dedi.

Evet, sâbıklar çok kına kullanırlardı. Onun için memleketimize en çok ithal edilen kına ve viski idi.

Şimdi, o dakikaları anarken, yeniden yaşıyormuş gibi oluyorum da, zevkten, pardon, dehsetten ürperiyorum.

Bir keresinde aynen şöyle demiştim:

— Beyefendi, ben cahil bir kız oğlan kızım. Acaba bu hareketleriniz demokrasiye aykırı değil mi? Sakın yanlışlıkla anayasayı çiğnemiş olmıyalım...

— Boş ver, neşemizi bulalım... dedi.

O şartlar altında bir kadının iffetini muhafaza etmesinin ne kadar zor olduğunu tahmin edersiniz. Ben her zaman,

— Olmaz! demişimdir.

Hele bir gece,

— Ben her şeyi açık isterim, demokrasi açıklıktır, soyun! diyerek, beni zorla soyundurdular. Sinirlerim fena halde bozulmağa başlamıştı. Ama ne yapabilirdim?...

Benim zaten onların aralarına girişimin sebebi, onları içinden yıkmaktı. Hattâ bir gece bir tanesi, kalb grizi bile geçirdi. Az kalsın gidiyordu. Eğer herkes benim gibi çalışmış olsaydı, onların hiçbirisi kalmaz, hepsi kalbten gider, millet de kurtulurdu.

Bir gece beni Ankara Palas'a götürmüşlerdi. Masama üç kişi geldi. Bana durmadan içirdiler. Ben onların kim olduklarını bilmiyordum. Öyle içirmişler ki, ben kendimi kaybetmişim. Ondan sonra olanları hatırlamıyorum. Sabahleyin, bir de gözümü açtım ki, şimdi söylesem inanmayacaksınız, bilmediğim bir yerde yataktayım ve çıplağım. Meğer bu ahlâksızların tuzağına düşmüşüm de haberim olmamış... Kahraman ordumuz ihtilâli yapmamış olsaydı, tuzağa düşürüldüğümü hâlâ anlıyamayacaktım. Bereket versin, ihtilâl oldu da nasıl tuzağa düşürüldüğümü anladım.

Şunun için kalbim müsterih ki, o namus düşmanlarının elinden iffetimi kurtardım. Az kalsın, iffetimi lekeliyeceklerdi. Ama iffetimi kurtarabilmek için neler çektiğimi anlatsam, vallahi şaşarsınız.

Muhasebeci, Baha Bey'in sıkılganlığından bişey söylemek isteyip bitürlü söyliyemediğini anlamıştı. Yirmi yılı aşkın zamandır bu kurumda çalışan Baha Bey, arkadaşlariyle arasında mesafe bulundurmasını bilir, ağırbaşlı bir adamdır. Örneğin, onun bugüne dek, bikez bile müstehcen bir hikâye anlattığı duyulmamıştır. Memur arkadaşlarının anlattıkları müstehcen hikâyelere de, duymazlıktan gelerek, gülümsemez bile...

Baha Bey'in bir başka özelliği daha var! memurluğun geleneklerini yıkmış bir adamdır. Önce rüşvet almaz, rüşvetin takmaadlısı olan hediye de almaz. Daha da şaşılacak olanı Baha Bey, bu kurumda avans çekmemiş tek memurdur.

Muhasebeci, onun bişey söylemek isteyip de nedense söyliyemediğini anlıyordu. Baha Bey, söze başlamak için öksürüyor, arada ellerini oğuşturuyor, birbirinin üstüne attığı bacaklarının yerini değiştiriyor, parmaklarını çıtırdatıyor, ama bitürlü —her ne söyliyecekse— söyliyemiyordu. Hiçbir zaman muhasebe odasında bu kadar uzun oturmamıştı.

Neden sonra ayağa kalktı, iki yumruğunu masanın üstüne dayayarak muhasebecinin kulağına eğildi,

— Avans... diye fısıldadı.

Bu tek kelimeden sonra birazcık mola verip, sonra devam etti:

— Acaba mümkün mü muhasebeci bey, avans alabilir miyim?

Muhasebeci, belli belirsiz gülümsedi. Öteki memurların avans istemedikleri gün olmazdı. Bir önceki avansı ödemeden yeni yeni avans isterlerdi. Baha Bey'in bunca yıldır bikez bile avans istememiş olmasına, dışından saygı duyuyor, ama içinden kızıyordu. Sonunda yenilmişti ya, eline düşmüştü ya...

Muhasebeci de, Baha Bey gibi ciddî görünmeye çalışarak, başını ona çevirdi.

— Maalesef... Maalesef Baha Bey. Para yok. Olsa can baş üstüne...

Baha Bey dönüp gitsin mi, yoksa istediğini alamamanın utangaçlığı ile pişkinliğe vurup biraz daha orada otursun mu, ne yapacağını şaşırdı. Bu bocalama sırasında, kalktığı sandalyeye yine oturup, trampet çalar gibi parmaklarını dizine vurmaya başladı.

Muhasebeci merak ediyordu; Baha Bey niçin avans ister? Bunu öğrenmek için yanıyordu. Onun herkese yabancı dünyasının perdesini aralayıp içerisini bir görse çok sevinecekti.

— Hayrola Baha Bey, niçin avans lâzımdı?

Baha Bey içinden «Madem para yok, neye sorarsın?» diye geçirdi. Ama söylese, söylese... Acaba avans verir miydi?

— Hiç dedi, lâzım oldu. Sıkıştık bu ay.

Daha ayın üçü. Aylık alınalı iki gün olmuş.

— Yoksa evde düğün dernek mi var? İnşallah kızı evlendiriyorsunuzdur...

— Yok... Kız daha evlenecek yaşa gelmedi.

«Evlenecek yaşa gelmedi» dediği kız, yirmi altı yaşındaydı.

Muhasebeci, onu konuşturabilmek için,

— Geçim çok zorlaştı, benim de bakkala geçen aydan borcum var. Vallahi veremedim. Her halde sizinki de...

Baha Bey,

— Hayır, dedi, ben esnafa borç yapmam.

Evet, yapmazdı. Muhasebeci de onun için kızıyordu ya... Bu kurumun kahvecisine bile borç yapmazdı. Haftada bir kahve içecek olsa, daha fincan önüne konur konmaz, yeleğinin cebinden bozuk paraları çıkarır, kahveciye verirdi.

— Yoksa?... Allah göstermesin, bir hastalık filân mı?

Baha Bey,

— Hayır, dedi, hamdolsun hastamız yok...

Muhasebeci içinden: «Ulan köpoğlu, öyleyse ne?» diye geçirdi. Baha Bey de içinden: «Acaba söylesem mi, söylersem verir mi?» diye geçirdi.

— Yengemiz geziye filân mı gidecek?

— Hayır.

Muhasebeci, Baha Bey'in bardakta bileye bileye bir tıraş bıçağıyla yirmi kez tıraş olduğunu, ayakkabılarını kendisinin boyadığını, çok tutumlu bir adam olduğunu biliyordu.

— Olur, hepimizin başında. İnsan bazan sıkışır.

Baha bey ya kalkıp gitmeli, ya da anlat-

malıydı. Anlatsa, belki de muhasebeci avans verirdi. Onun elindeydi avans vermek.

— Efendim, diye başladı. Başımıza bir felâket geldi.

Muhasebeci, saklayamadığı bir memnunlukla,

— Vahvah, geçmiş olsun... dedi.

— Bir arkadaşım bizi eğlendirmek istedi de...

Şaka mı ediyordu? Hayır, Baha Bey çok ciddiydi.

— Önceki gün, işten çıktım. Eve gidiyordum. Arkamdan bir klâkson sesi... Arabaya yol vereyim diye sağa geçtim... Yine klâkson çalındı. Sola geçtim, yine klâkson... Kızdım, başımı arkaya çevirdim. Mavi renkli bir özel arabanın penceresinden bana bir el sallanıyor. O el beni ceketimin eteğinden tuttu, arabanın içine çekti. Eski bir arkadaşım, Cihat... Okul arkadaşım. Otuz yıldır görüşmemişiz. Zengin olmuş, Avrupa'da, Amerika'da uzun yıllar kalmış. Şimdi müteahhitlik ve tüccarlık yapıyormuş. Zengin... Bizim eve gittik. Gittik ama, bana acır da acır... «Vay sen böyle olacak adam mıydın!» Vay sen bu hallere mi düşecektin?...»

Çoluğun çocuğun yanında mahçup oluyorum. «Birader, hamdolsun durumum çok iyi» diyorsam da, anlatmanın imkânı yok... Sinemaya, tiyatroya gider misiniz, diye soruyor. Yok. Gazinoya gider misiniz? Hayır... Durmadan karıma, kızıma bakıp bakıp «Vah, vah...» diyor. «Kardeşim Cihat, biz vaziyetimizden memnunuz. Zaten evcek eğlenceyi filân sevmeyiz. Aradabir, yazlık sinemaya da gidiyoruz!» diyorsam da susturamıyorum. «Sen böyle mi olacaktın, ben seni böyle mi görecektim» diyor da bir daha demiyor. Bu sefer de tutturdu, ille de ben sizi gezdirip eğlendireceğim demeye... «İstemeyiz kardeşim. Biz memnunuz halimizden.» Anlatmanın imkânı yok, «Biraz dünyayı görün. Ben arkadaşın değil miyim...» diyor. Eh, ne yapalım, peki demiş bulunduk.

Ertesi akşam gelip evden bizi arabasiyle alacak. Karım çok kızdı. Kızımın da onuruna dokundu. Karım biyandan, kızım biyandan «Bütün masrafları sen gör, şu herife on para harcatma!» diyorlar. Maaşı da yeni almışım. Daha kirayı bile vermemişim.

Ertesi akşam Cihat geldi. Bu sefer arabasında şoförü de var. Bindik arabaya. Bizi o gece Boğaz'a götürdü. Emirgân'da çay içtik. Ben daha cüzdana davranmadan, bu Cihat iki tane onluğu garsona uzattı. Taş çatlasa, bizim içtiğimiz çay beş lira. Ben şimdi ne yapayım?... Karım, koluma bir cimdik attı. «Haydi!» diye fısıldadı. «Ne haydisi hanım?» «Altında kalma, sen de bişey var!» Yahu ne vereyim, adam yirmi lirayı attı, arkasına bakmadan yürüdü. Bizim hanım, durmadan dürtüklüyor beni: «Hadisene!» Çıkardım bir lirayı. Parayı verirken Cihat görsün istiyorum. «Cihat Bey, Cihat Bey!» dedim. Döndü baktı. «Ben bahşiş veriyorum» dedim, garsonun eline parayı uzattım. Bindik arabaya, gidiyoruz. Epi gezdik. «Yemeği burada yiyelim» diyerek bizi bir yere soktu ki, olur yer değil... Yedik içtik. «Hesap!» dedi. Garson, ikiye katlanmış adisyonu ,getirip önüne koydu. Şöyle bir baktı, iki bütün yüz lira elli lirayı tabağa bıraktı. Kızım, masanın altından boyuna beni tekmeliyor. Karım da durmadan kaşını gözünü oynatıyor. Öyle kaş göz ediyor ki, kendinden geçmiş. Birden Cihat dönüp de, karımı öyle kaş göz oynatırken görmez mi?... «Yok, öyledir bizim hanım Keyiflendi mi kaşı gözü oynar...»

Garson paranın üstünü getirdi, bir yığın para. Cihat «Üstü kalsın» diyerek kalktı. Bizim hanım «Rezil olduk, altında kalma!» diye fısıldıyor. Elimi cebime attım, ne kadar bozuk para varsa, tabağın içindeki paraların üstüne döktüm. Şapkalarımızı alacağız. Artık vestiyer parası benim. Hiç olmazsa bunu verelim. Cihat'ı elimle ittim «Bırak Allaşkına bu da bizden...» deyip, bir ikibuçuk lirayı attım. Vestiyerdeki herif ters ters bakmaz mı! Kızım «Daha versene baba, rezil olduk» diyerek eteğime yapışmış. Sesimi mahsustan yükseltip adama «Aman oğlum, sana on lira diye yoksa ikibuçuk mu verdim?... Al şunu!» diye önüne bir on liralık daha attım. Çok şükür, bir teşekkür edebildi. Parayı ben vereyim diye Cihat'ı telâşla bir ittim ki, beş adım ileri fırladı. Kapıdan bizi geçiren herifin eline bir ikibuçuk liralık sıkıştırdım. Arabaya binerken oradan bir herif daha peydahlandı. «Dur sen Cihat!» diyerek, bunu göğüsleyip, ittim. Az kaldı denize yuvarlanacaktı. Bir ikibuçuk lira da bu herife verdim. Karım yavaşça «Bunu iyi yaptın!» dedi. Arabaya bindik. Binmemizle pencerenin dışında bir adam peydahlandı. Şapkasını çıkarıp selâmladı. Kızım, sol böğrüme dirsek atıp «Hadisene baba!» deyince, uyandım «Al evlâdım!...» Bir ikibuçukluk da bu herife verdim.

Hava da kararmış. Boğaz'dan Beyoğlu'na

çıktık. Cihat «Sizi, şimdi bir çalgılı gazinoya götüreyim!» dedi. Oldu olacak, ne yapalım götürsün... Bir çalgılı bahçeye girdik. Karnımız tok ama, masamız mezelerle, içkilerle donandı. Sahnede saz takımı var, bir kadın şarkı söylüyor.

Cihat, garsonu çağırıp eline bir yüz liralık tutuşturdu, saz takımından birine haber yolladı. İstediği bir şarkı varmış. Hanım, boyuna beni dörtükleyip «Altında kalma!» diyor. «Olmaz hanım, bizim de sıramız var. Garsona bahşişi vermek bizden...» Öyle ya iki gözüm, biz bu herifle sidik yarışına girebilir miyim? Canım da sıkılıyor, bişey yapmam lâzım. Birden aklıma geldi «Cigara!» diye feryat ettim. Cigaracı geldi. Cihat'a bir Harman, kendime de Yenice aldım. Cigaracıya, iki on liralık atıp «Üstü kalsın!» dedim. Kızım yavaşça «Aferin baba!» dedi. Biz böyle yer içerken, «Cihat, «Hadi biraz da sizi alafranga bir yere götüreyim!» demez mi?...

Garson hesap pusulasını buna götürdü. Cihat tabağa bir beşyüz liralık koydu. Gelen paranın üstünden bütün elli lirayı alıp, gerisini bıraktı. Hay Allah... Tabağın içinde tepeleme para duruyor. Bizim hanım biyandan, kızım biyandan «Hadisene baba... Altında kalma!» diye fısıldıyor. Yahu bu adamın para harcamasına biz bahşiş vererek bile yetişemeyiz. Ne yaparsın muhasebeci bey, bir on liralık da ben tabağın içine koydum ama, sanki ciğerimden bir parça söküldü. Kız «Az verdin baba» demez mi!... Hay Allah... Arabaya bineceğiz, oradan biri daha çıktı. Ben hemen «Dur sen!» diye bu bizim Cihat'ı nasıl göğsünden ittiysem, o parmaklıkların üstüne devrile dursun, ben bu araba önünde peydahlanan herife de beş lira verdim. Cebimde iki buçuk liralık arıyorum yok... Mecburen beş lira verdim. Beş liradan aşağı bozuk para kalmamış, ne yaparsın...

Bizi bir başka yere götürdü. Burası alafrangaymış. Efendim, bizde yiyecek, içecek hal mi kalmış... Birer dondurma söyledik. Derken benim helâya gitmem icap etti. Cihat da gidecekmiş. Beraber gittik. Helâdan çıktık. Orada bir kadın kolonya serpiyor ya... Ben hemen davrandım. Ulan bozuk para yok... Bir dirsek. Cihat'ı duvara dayadım. Beş lirayı çıkarıp kadının elinden paraları kaptım.

Yerlerimize oturduk. Gece yarısı oldu. Hesap geldi. Cihat bir bütün yüz liralığı da burada bırakınca, ben iyice şaşırdım. «Dur sen bahşiş de benden!» diye bağırıp, garsona helâ parasının üstünden kalan beş lirayı da verince garson şaşırdı.

Her arabaya binişimizde, arabanın önüne bir adam çıkıyor. Ben de her araba önüne çıkana para veriyorum. Ben vermesem, o verecek.

Artık eve gideceğiz sanıyorum. «Haydi şimdi de sizi pavyona götüreyim!» dedi. Pavyon bizim gittiğimiz yer değil... Orada viski içtik. İyi de eğleniyorduk. «Haydi, başka yere gidelim.» dedi. Yahu saat iki olmuş, uykumuz geldi dediysek de anlamaz... İlle bizi gezdirip eğlendirecek. Evet eğleniyoruz. Paraları o çekiyor. Gel gelelim, ben bahşiş vermeye bile dayanamıyorum. Pavyondaki masrafı ödedi. Bahşişi ben verdim. Vermiyeceğim ama bizim hanımla kız bırakmıyorlar ki... Kolumu, budumu çimdiklemekten çürük içinde bıraktılar. «Altında kalma!» deyip duruyorlar.

Başka bir pavyona gittik. Orada da öyle... Oradan çıktık. Saat, sabahın üç buçuğu... Neredeyse gün ışıyacak. Şu Cihattan yakamızı bir kurtarsak selâmete varacağız. «Haydi şimdi Boğaz'a gidelim de güneşin doğuşunu seyredelim!» demez mi!... «Olmaz Cihat!» dedim. «Çok teşekkür ederiz. Çok eğlendik. Artık bize müsaade...» Bırakmaz bizi. İlle de eve götürecek. Neyse efendim, biz bundan zorla yakamızı kurtardık. Bizde teşekkür teşekkür üstüne... Arabasına binip gitti. Biz de bir taksiye binip evimize geleceğiz. Velâkin elimi cebime attım ki, iki tane on kuruştan başka metelik kalmamış. Şimdi ne yapacağız? Bizim hanıma «Allah belânızı versin ulan. Biz bu herifle sidik yarışına çıkabilir miyiz?.. Altında kalma, altında kalma, diye diye işte sokak ortasında kaldık...» dedim.

Ben hayatımda karıma böyle bağırmamışım. Şaşkınlıktan birader... Kız oradan «Bizim de kendimize göre haysiyetimiz var» demez mi... Bunu nasıl saçından yakaladımsa birader, suratına şamarı çarptım. Hiç yaptığım şey değil... Ama kendimi kaybetmişim. Biz yürüye yürüye üç saatte eve gidemeyiz. Düştük yola... Git git, yol bitmez. Ben boyuna sövüp sayıyorum. Dizimde derman kesildi. Saate baktım, beş olmuş. Kızın, iskarpin ayaklarını vurmuş, iskarpinleri çıkardı, çorapla yürüyor. Baktım orada birbank var. «Şuraya oturalım da biraz dinlenelim, bakalım ne olacak...» dedim. Oturduk. Bizim hanımla, kızın başları göğüslerine düştü, başladılar uyuklamaya... Yahu ne iştir başımıza gelen... Bırak masrafı, bahşişe yeti-

şemedik, mahvolduk. İyice ortalık aydınlandı. Benim de içim geçmiş.

«Baha, Baha...» diye bir ses duydum. Uyandım ki, Cihat arabasının içinde karşımızda. «Ne yapıyorsunuz orada?» dedi. Hemen hanımla kızı dürtüp uyandırdım. Bizimkiler şaşaladı. Kız pabuçları giymeğe çalışıyor. Ben ne diyeyim: «Biraz şuraya oturduk ki, güneşin doğuşunu seyredelim... Haydi sana gülegüle!...»

Herif çekti. Biz de ölü gibi eve geldik. Dün o yüzden işe gelemedim. Bizde metelik kalmamış. Kirayı bile veremedik. Şimdi sen bana avans verebilecek misin?

Muhasebeci durdu, düşündü. İstese verebilirdi. Ellerini oğuşturarak:

— Maalesef Baha Bey, dedi, maalesef... Hiçpara yok...

HIRANT HUDAVERDİ OLMUŞTU!

Hayri'lerin evine misafir gitmiştik. Başka misafirler de gelmiş. Salonda kadınlı, erkekli onyedi kişiydik.

Hayri'ler, yaz kış Göztepe'deki köşklerinde oturur. Geniş bir bahçe içindeki köşk, dedesi Hüdaverdi Paşa'dan kalmıştır. Babası da, Osmanlı İmparatorluğunun son günlerinde çok önemli devlet görevleri almış bir kişidir.

Hayri'lere akşam yemeğinden sonra gitmiştik. Köşkün geniş taraçasında çay içiyorduk. Önümüzdeki çamın sivri tepesine yusyuvarlak ay oturmuştu.

Olayı anlatmadan önce, Hayri için biraz bilgi vereyim. Altmışını biraz geçmiş, ama genç görünen bir mühendistir. Tam, koyu bir müslümandır. Bu zamanda böyle dini bütün adam mumla aranılsa bulunmaz. Dinin bütün farzlarını yerine getirir. Beş vakit namazını kılar, hiçbigün orucunu kaçırmaz. Fitresini, zekâtını verir. İki kere de hacı olmuştur. Hacı Hayri yabancı dil bilir, dört-beş yılını da Avrupa'da geçirmiştir. Buna karşılık karısının ve çocuklarını vicdanî inançlarında serbest bırakmıştır. Bu da, onu yakından tanıyanları şaşırtır.

Taraçada konuşurken hanımlardan birisi,

— Gazete okudunuz mu, dedi, bir Amerikalı müslüman olmuş...

Aramızda bu haberi okuyan da okumayan da vardı. Bu konuda bir tartışma başladı. Amerikalının din değiştirmesini doğru bulanımız da vardı. Çünkü müslüman olan Amerikalı, bir Türk kızıyla evlenecekti. Hayatında bir kere bile namaz kılmamış, nasıl namaz kılındığını da bilmeyen çok şık bir kadın,

— Samimiyetsizlik bu... dedi, ayıp. Kızla evlenmek için müslüman oluyorlar. Olur mu yâni? Aslına bakarsanız, ne o Amerikalının, ne o kızın müslümanlıkla hiçbir ilgisi yok. Ama herhalde kızın ailesi koyu dindar olduğundan, kızlarını bir hıristiyana vermek istemediler. Kızla oğlan da bir olup böyle yaptılar. Bence büyük samimiyetsizlik.

Bunları söyliyen hanım nasıl hayatında bir kere bile namaz kılmamış bir müslümansa, hayatında hiç sünnet olmamış olan başka bir hanım,

— İyi ama kardeş, dedi, adam bir de sünnet olacak. Müslüman olmak kolay mı? Bu yaştan sonra adamın etinden et kesecekler. Kadınlar için söylesen anlarım, ama erkekler için müslümanlık zor.

Tartışma böylece kızıştı. Din değiştirmeyi kimisi samimî, kimisi de yapmacık ve bir çıkara bağlı buluyordu.

Arkadaşlarımızdan birisi, cezaevinde bir mahkûmun, kendisine gâvur denilmemesi için müslüman olduğunu, din değiştirip hastanede sünnet olduktan sonra, kredisinin birdenbire arttığını, müdürün ve gardiyanların el üstünde tuttuklarını, birçok hediyeler verildiğini, anlattı.

— Şimdi bu, samimiyet mi? diye sordu.

Hattâ, cezaevinde müslüman olan adamın kredisi birden artınca öbür mahkûmlar, «Yahu, demek müslümanın eskisi değil, sonradan olması makbul. Biz de hıristiyan olup, sonradan müslümanlığa mı dönsek?» demişler.

Sünnet üstünde duran hanım,

— Ama efendim, kesiliyor, dedi, insan böyle şey için ş'apar da kestirir mi?

Erkek,

— Aman hanımefendi, dedi ne kadarcık kesiliyor. Herifler, işe yarasa kestirir mi? Bir parça şey. Buna karşılık neler kazanıyorlar... O kazanca göre değil sünnet olmak, bacakları-

nı kökünden kestirseler yine az...

Kadın kızardı, sesini çıkarmadı.

Bunu üzerine bir misafir,

— Yâni, dedi, din değiştirmek sizce doğru değil mi?

Bu soru üzerine düşünceler ikiye ayrıldı. Bitakımı herkesin kendi dininde kalmasını, bitakımı da dinler incelendikten sonra beklenilen dine girmeyi doğruluyordu.

Çok zaman olduğu gibi konunun en yetkilisi hiç sesini çıkarmıyordu. Bir hanım Hayri'ye,

— Hiç konuşmuyorsunuz, siz ne dersiniz? dedi.

Hayri sordu:

— Siz müslüman mısınız?

Kadın birden,

— Evet, dedi, hamdolsun müsümanım.

— Niçin müslümansınız?

Bu soru karşısında kadın duraladı.

— Müslümanım işte, dedi, ne demek niçin?

Hacı Hayri başını, hepimizin üstünde ayrı ayrı dolaştırarak, hepimize sordu:

— Niçin müslümansınız?

Doğrusu hiç düşünmediğimiz bir konu idi. Kısa bir susukluktan sonra, misafirlerden bir erkek,

— Çünkü, dedi müslümanlık en iyi dindir de onun için müslümanız.

Mühendis Hacı Hayri,

— Çok doğru, dedi. İslâmlık en iyi dindir, çünkü en son dindir. Ama siz bütün dinleri incelediniz de, en iyisi olduğu için mi beğenip müslüman oldunuz?

Bir kadın,

— Aman bunları konuşmıyalım, günaha giriyoruz, dedi

Hayri ona sordu:

— Siz, İslâm dinini biliyor musunuz?

Çok sıkışık durumda kalmıştık. Bir bey,

— Pekiy, dedi, siz söyleyin bakalım, biz neden müslümanız?

Hayri,

— Çünkü, dedi, doğduğunuz zaman sizin haberiniz bile olmadan nüfus kâğıdınıza müslüman diye yazmışlar. Siz de müslüman olmuşsunuz.

Buna çok canı sıkıldığı sinirli konuşmasından anlaşılan bir bayan,

— Evet ama, dedi, ben müslüman anababadan doğmuşum.

Hacı Hayri,

— Müslüman ana-babadan doğup doğmamak sizin elinizde miydi? Doğmadan önce müslüman ana-babadan dünyaya gelmek için dilekçe mi vermiştiniz?

Deminki kadın,

— Bırakın bunları, vallahi günaha giriyoruz, dedi.

Ama sinirlenmiş olan kadın bırakmadı. Hayri'ye sordu:

— Öyleyse siz söyleyin bakalım, niçin müslümansınız?

Hayri gülümseyerek tatlı tatlı anlattı:

— Ben bugün bir dini bütün hıristiyan da olabilirdim. Ama dedemin bir muzip arkadaşının şakası yüzünden müslüman olmuşum. Dedem Hırant Efendi...

Hep birden,

— Ne? diye bağırdık.

Hayri'nin dedesini Hüdaverdi Paşa diye biliyorduk. Hayri.

— Evet, dedi, dedem ellibir yaşına kadar Hırant Efendi idi, ellibir yaşından sonra Hüdaverdi oldu. Hırant'ın Hüdaverdi oluşunu anlatayım size.

Şimdi Beyoğlu'nda Lala Birahanesi var ya, orası eskiden İstanbul postahanesiymiş. Oradaki Osmanlı memurları arasında Türk, Ermeni, Rum, Yahudi varmış. Karışık çalışırlarmış. Dedem Hırant da, orada telgraf memuru. Arkadaşları arasında bir Mehmet Bey varmış. Çok çapkın bir adammış. Çok zayıf, ufak tefek bir adammış. Sert bir rüzgârla uçacak... Bu haline bakmaz, bir de zamparalık edermiş. Bu Mehmet Beyin bir de karısı varmış ki, Allah vermesin, dağ gibi bir kadınmış. On erkek onunla baş edemezmiş, Mehmet Bey'in karısından ödü koparmış. Daha kapıdan girer girmez, kadın bunu ayağının altına alır, kirli çamaşır çiteler gibi ezer, Mehmet Beyi bumburuşuk eder, yatağa atarmış. Mehmet Bey, bumburuşuk eder, yatağa atarmış. Mehmet Bey, buruşuk çarşaf gibi serilirmiş. Adam karısına uyku hapı yutturmuş ki, gece uykuda uyanmasın. Çünkü uyanır uyanmaz, hemen kocasını dövmeğe başlarmış. Bir posta da sabahleyin dayak attıktan sonra, adamı kapı dışarı edermiş. Mehmet Bey, eli kolu sarılı, yüzü gözü şiş, çürük içinde gezermiş. Çocuğu da yokmuş. Neden çocuğu olmadığını soranlara,

— Yahu, dermiş, karıyla dövüşmekten başka işe sıra gelmiyor ki... Çocuğu ne za-

man yapalım? Bizim karının sevişmesi işte böyle...

— Peki, sen bu halinle nasıl bir de hovarcalık yapıyorsun?

Mehmet Bey,

— Valla, ben de anlamıyorum, dermiş karımın elinde bir keramet var, beni döğdükçe içim kabarıyor, duramıyorum.

Bu Mehmet Bey, İstanbul'un o zamanki namlı güzellerinden Zabel adında bir Ermeni kadınla işi pişirmiş. Postanedeki işinden, karısından dayak yemekten vakit buldukça soluğu Zabel'in koynunda alırmış. Her nasıl olduysa, karısı bunu duymuş. Kaldıkları evi basıp, bunları suçüstü yakalatmış. Ev Şişli'de. Zabel'le Mehmet Bey'i, birini bir kolunun, öbürünü öbür kolunun altına sıkıştırıp, ta Şişli'den Postane önüne getirmiş. Zabel iç gömleğiyle, Mehmet Bey de çıplakmış. Yalnız her nedense, Mehmet Bey, çoraplarını ayağından çıkaramamış. Kadın, kocasiyle metresini postanenin önünde dövmeğe başlamış.Bütün postane memurları kapıya çıkıp seyre başlamışlar. Kadın orda meydan dayağı çekiyor ki, Mehmet Bey dayak yerken bütün arkadaşları görsünler. Kadının elinden bunları kurtarmanın imkânı yok. Gözü dönmüş, ağzı köpürmüş kadının... Yanına yaklaşılmıyor. Bir zaptiye kurtaracak olmuş, kadın zaptiyeyi kaptığı gibi sokağın başına savurmuş. Bunların pestilini çıkardıktan sonra, sokağın ortasına bırakıp, üstlerine tükürüp gitmiş.

Mehmet Bey bu işi dedem Hırant'tan bilmiş. Zabel Ermeni, dedem de Ermeni ya, bu yüzden karısına haber verdi sanmış. Oysa dedemin hiçbişeyden haberi yok. Mehmet Bey'in karısına imzasız mektupla haber veren, Zabel'de gözü olan başka birisiymiş. Mehmet Bey dedeme,

— Hırant Efendi, alacağın olsun, ben bunun acısını senden bigün çıkarırım... der, durumuş.

Dedem, ben yazmadım, etmedim derse de, Mehmet Bey'i bitürlü inandıramazmış.

Günlerden bigün postanenin kapısında, bir kupa arabası durmuş. Arabada saray arması var, sarayın arabası...

Dedemi saraya istiyorlar. Dedem şaşırmış, korkudan tirtir titriyerek arabaya biniyor. Saraya götürüyorlar. Başmabeyinci'nin huzuruna çıkarıyorlar. Dedem, hemen etek öpüyor.

Başmabeyinci dedeme şöyle diyor:

—Padişahımız efendimiz, din-i İslâmı kabul için verdiğiniz arizadan (dilekçe) dolayı çok memnun kaldılar. Bugün İslâmiyetle müşerref olacaksınız ve akşama da hitan merasimi (sünnet düğünü) icra kılınacaktır.

Dedem şaşırıyor, sapsarı oluyor. Hemen işi anlıyor. Mehmet Bey, dedemin ağzından «müslüman olmak istiyorum» diye bir dilekçe vermiş. Şimdi ne desin? Müslüman olmak istemiyorum, diyemez. Arkadaşın muzipliği, diyemez.

Hemen de şeyhilislâm efendi'nin huzurunda şehâdet getirip müslüman oluyor. O gece de saray bahçesinde yapılan büyük bir sünnet düğünü ile dedem Hırant Efendi sünnet ediliyor. Düşünün, elli yaşından sonra Hırnat'ın sünnetini... Dedem de iriyarı bir adam.

Ertesi günü bütün gazeteler bu olayı yazıyorlar: Hırant Efendi, İslâmiyetle müşerref olmuş, Hüdaverdi adını almıştır. Ve paşalık tevcih edilerek, telgraf memuru bulunduğu postanenin müdürü olmuştur. Bir kese altın da ihsan-ı şahane...

Mehmet Bey o şakayı yapmamış olsaydı, ben bugün müslüman olamıyacaktım.

Hayri bu olayı anlattıktan sonra, bizi salona götürdü. Salonun duvarlarında aile büyüklerinin resimleri vardı. Dedesinin iki resmi yanyanaydı. Biri sakalsız, bıyıklı Hırant Efendilik resmi, öbürü fesi kulaklarına kadar geçirmiş, uzun sakallı bir Osmanlı Paşası olan Hüdaverdi'nin paşalık resmi,

Tekrar taraçaya çıktık. Hayri,

— Kusura bakmayın, dedi, siz biraz oturun. Bana müsaade edin, yatsı namazını edâ edip geleyim.

RAHMETLİ SAĞ OLACAKTI Kİ

Nereye gideceğini bilmeden gelişigüzel yürüdü. Kendini bir gürültünün ortasında buldu. Kalabalık bir dörtyol ağzındaydı. Bağıran şoförler, arabalarının klâksonlarını çalarak, birbirlerine söverek, gürültüyü dahada artırıyorlardı. Bir geçiş düzensizliği yüzünden yol

tıkanmıştı. Taksi durağının çatlak sesli değnekçisi, arabaları düzene sokup yolu açmak için, şoförlerden daha çok bağırıyor, hiç durmadan zıpzıp zıplıyor, elleri, kollarını havada oynatarak o yana, bu yana atlayıp sıçrıyordu; öyle ki, dilini anlamayan bir yabancı, değnekçinin kızgınlıktan çıldırıp böyle yaptığını anlamaz, onu keyfinden türkü söyleyerek sokak ortasında oynayan bir sarhoş sanabilirdi.

Uğraşıp didindikçe, arabaların büsbütün düğümlenip yolun daha çok tıkandığını gören boğuk sesli değnekçi, büyük bir umutsuzlukla geri geri gelip sırtını duvara dayadı.

— Aaah, ah! diye bağırdı. Rahmetli sağ olacaktı ki...

Yaya kaldırımına oturmuş bir yaşlı adam,

— Bu hergelelere rahmetli olsa ne yapardı! dedi.

Değnekçi, anlamlı anlamlı başını sallayıp,

— Ne mi yapardı! Ne mi yapardı! dedi... Ulan, rahmetli sağ olsaydı, bunların canına okurdu be!.. Onun zamanında böyle kargaşalık olur muydu? Ha? Söylesene, olur muydu?

Kaldırma oturmuş olan adamın yerine, bir dükkân kepengine dayanmış birisi cevap verdi:

— Olmazdı. Olmasına olmazdı ama, rahmetlinin zamanında da bu kadar çok araba yoktu.

Kaldırımda oturan yüreklendi:

— Rahmetlinin zamanında, şimdiki araba sayısının ellidebiri bile yoktu.

Değnekçi boğuk boğuk bağırmaya başladı:

— Yani siz şimdi ne demeye getiriyorsunuz? Şimdiki araba sayısının on katı, yüz katı olsaydı, ne gerekirdi? Rahmetliye söker mi be... Hepsini yola kor, adam ederdi.

Kaldırımda oturan, tartışmayı uzatmaktan çekindiği için,

— Elbette, dedi, rahmetlinin zamanında sıkı mı birisi trafiği bozsun...

Adam, dört yol ağzındaki kalabalıktan sıyrılıp çıktı. Bir gazete aldı. Anayoldan karşıya geçip parka girdi. Parktaki sıralar doluydu. İki kişinin oturduğu bir sırada kendine yer buldu, oturdu. Göz ucuyla solunda oturan iki kişiye baktı. Biri, pazar giysili bir köylüye, öbürü de bir yaşlı emekliye benziyordu. Gazetesini açtı. Haberlerin başlıklarına bakarken, köylü giyimli olan, yaşlı adama,

— Şunlara bak, şunlara! diyerek, önlerinden geçen kısacık etekli kadınları gösterdi.

Yaşlı adam,

— Rezalet, dedi, nerdeyse kıçlarını açacaklar.

Öbürü, için çektikten sonra,

— Ah, ah, rahmetli sağ olacaktı ki, dedi, gösterecekti bunlara. Bakalım o zaman kıçlarını açabilirler miydi?

Önlerinden geçen bereli bir genç adam durdu, sırıtarak lâfa karıştı:

— Hohoooo... O zaman daha iyi açarlardı. Bırak açmayı sen, hiç kapamazlardı ki...

— Neden?

— Rahmetli hoşlanırdı böyle şeylerden de...

Yaşlı adam,

— Ulan,senin yaşın ne, başın ne, sen nerden bileceksin rahmetlinin zamanını? Kopuk! diye bağırdı.

Bereli savuşup gitti. Yaşlı adam,

— İşte böyleleri, herkese rahmetliydi yanlış anlatıyorlar, dedi.

Köylü kılıklı,

— Ben de rahmetlinin zamanına yetişemedim ama, dedi, duyduklarıma göre o zamanlar iyiymiş... Kadınlar eteklerini...

— Şimdiki gibi kalçalarına kadar açamazlardı.

— Ben de dertliyim de bey amca...

— Nedir derdin?

— Almanya'ya işçi gitmiştim. Oradayken, karım için kötü yola düşmüş diye duydum. İşte o yüzden kaktım geldim... Şimdi karımla mahkemelik olduk. Rahmetlinin zamanında olsaydı...

— Böyle şeyler katiyen olmazdı. Rahmetli sağ olacaktı ki, görecektin sen, bu hale hiç gelir miydik...

Adam, oturduğu sıradan kalktı. Parktan çıktı. Daha önce hiç geçmediği yollara saptı. Az ötede toplanmış kalabalığa yöneldi.

— Ne var, ne olmuş? diye sordu.

— Yapı çökmüş de...

— Yeni mi?

— Yok. Bir hafta, on gün oluyormuş...

Şişman bir adam,

— Neyse ki,can kaybı yokmuş... dedi.

Yanındaki kısa boylu,

— Herşey bozuldu, herşey... dedi. Çimentolar bozuk, demirler eksik, rüşvetle ruhsat verilir, para yedirip pûn onaylatırlar... Elbette çöker. Biz arada bir çökenlere değil, neden

öbürleri çöküp başımıza yıkılmıyor diye şaşalım...

Şişman adam,

— Hey gidi hey, dedi, rahmetlinin zamanında yapı çöktüğü hiç duyulmuş mu?

Kısa boylu,

— Çökmezdi, dedi, çökmezdi... Ne haddine! Hele bir çöksün...

Bir yaşlıca kadın,

— Rahmetlinin zamanında düzen vardı, düzen... dedi, hem de öyle bir düzen...

— Ah ah... Rahmetli sağ olacaktı ki...

Adam yürüdü. Yolu üstündeki bir çayhaneye girdi. İçerisi kalabalıktı. Yanındaki bir çayhaneye girdi. İçerisi kalabalıktı. Yanındaki masada oturanlar, son millî futbol maçı üzerinde konuşuyorlardı.

Tavla oynayanlardan biri, pulu hızla çarparak,

— Yuf ulan beee, Lüksemburg'a da yenilirmi yahu! diye bağırdı.

Karşısındaki,

— Rahmetli sağ olacaktı ki... dedi.

— Biz de herşeyi rahmetliden bekliyoruz be kardeşim. Rahmetli buna ne yapsın yahu?

— Ben şimdi için söylemiyorum. Rahmetli bugün ne yapsın? Hiç! Ama rahmetlinin zamanında Lüksemburg'a yenileceklerdi ki...

— Rahmetlinin zamanında yenilmezdik ki...

— Ben de onu söylüyorum ya kardeşim. Rahmetlinin zamanı başkaydı, başka...

İki masa ötede oturanlar da, son aylardaki korkunç zamlardan konuşuyorlar, pahalılıktan yakınıyorlar, rahmetlinin zamanını, geçmişin bir altın çağı olarak anıyorlardı. Bir yaşlı adam, İsâ öncesini anlatır gibi,

— Rahmetlinin zamanında aylığım ellidokuz liraydı, dedi, bu parayla altı kişilik aile geçindiriyordum. Bu zamanda ellidokuz liraya ayakkabı penceletemezsin... Rahmetli sağ olacaktı ki...

Yanındaki sordu:

— Ne yapardı dersiniz?

— Ne mi yapardı? Bikere, kız gibi saç uzatan delikanlıların saçlarını kestirirdi. Aaah ah...

Adam, çayhaneden çıktı. Biraz yürümüştü ki, önünden geçtiği bir karakolun kapısından serseri kılıklı bir adam fırladı. Sözlerinden karakolda dayak yediği anlaşılıyordu. Hem ağlıyor, hem bağırıyordu:

— Döğün bakalım, döğün... Buldunuz benim gibi kimsesizin birini, döğün ...Ama rahmetli sağ olsaydı, o zaman zor döğerdiniz...

Serseri kılıklı genç o denli çok bağırdı, ilendi ki, karakolun kapısına çıkan komiser,

— Defol ordan! diye bağırdı. Rahmetliymiş! Ulan sen rahmetlinin adını ağzına alacak adam mısın be! Rahmetli sağ olsaydı, sen asıl o zaman gününü görürdün...

Serseri içini çeke çeke,

— Zararı yok, dedi, rahmetli sağ olsaydı da, ben de günümü görseydim. Ama o zaman sen de gününü görürdün...

Böyle söyleyip kaçtı serseri; yoksa koşan komiser arkasından yetişecekti.

Adam yürüdü. Durakta dolmuşa bindi. Solundak iiki kadından biri, öbürüne, kocasının baskısından yakınıyor, rahmetliyi özlemle anarak onun zamanında böyle şeylerin yapılamayacağını söylüyordu.

Adam evine geldi.

Az sonra kapı çalındı. Gelen, üst katta oturan ev sahibiydi. Acaba kira istemeye mi gelmişti?

— Buyurun efendim...

Oturdular. «Nasılsınız?» «Eksik olmayın, siz nasılsınız?» Falan filân ...Şey bu... Havalar...

Tanış olmayan insanların lâf bulup konuşmaları ne de zordur.

— Eee, daha daha nasılsınız?

— Nasıl olalım, rahmetli sağ olacaktı ki...

— Aaaah, ah... Rahmetlinin zamanında böyle miydik?

— Rahmetlinin sağlığında...

— O zamanlar...

Uzun uzun, hiç sıkılıp usanmadan konuştular.

Ev sahibi gittikten sonra adam düşündü: Rahmetli, rahmetli olalı şunca yıl olmuş. Rahmetli de olmasaydı, şunca yıldanberi konuşacak söz bile bulamayacaklardı.

Adam mırıldandı:

— Hey gidi hey... Rahmetli sağ olacaktı kı şimdi...

EN GÜZEL ÖZEL SERMAYE SERMAYE

— Sayın dinleyiciler! Radyolarımız, halkımızı ekonomi bilimi alanında aydınlatmak amacıyla «En güzel sermaye, özel sermayedir» adlı yeni bir kültür programı dizisinin yayınına başlamış bulunuyor. Bu bilimsel yayın programını, millî bankalarımızın yönetim kurulu üyeliklerinde görevli bir profesörler kurulu hazırlamıştır. İlgiyle dinleyeceğinizi umduğumuz bu program dizisinin ilkini sunuyoruz.

***

«Sayın dinleyiciler! Bilindiği gibi, iki yıl önce, yurdumuzda birtakım reformlar yapılması için karar alınmıştı. Ancak bu kararın alınmasından iki yıl sonra, reform tasarılarına başlanması yolunda çalışmalara girişilmesi için ortamın hazırlanmasının gerekli olup olmadığı üzerinde tartışmaların yürütülmesinin düşünülmesine başlanmıştır. Böyle bir dönemde, iktisat bilimi açısından soruna ışık tutmak yararlı olacaktır. Bu konuşmamızda, özel sermayenin, memleketin kalkınmasındaki rolü üzerinde durmak istiyoruz. Batı medeniyetinin temsilcileri olan Avrupa ülkeleri ve Amerika, bugünkü seviyelerine ancak özel sermayenin desteğiyle ulaşabilmişlerdir. Amerika'da hayat seviyesinin, neden gökdelenlerin seviyeleriyle doğru orantılı olduğunu anlamamız gerekir.

Özel sermaye, kendine en uygun ortam olarak serbest ticaret alanında gelişebilir. Tarihimizde ve geleneğimizde serbest ticaretin çok eski ve önemli bir yeri vardır. Doğunun büyük bilgini ve iktisatçıların en derini olan İbni Keramet Derunî, daha Adam Smith'den üçyüz yıl önce, arapça olarak kaleme aldığı «Mafiş Girgir, illâ mangır» adlı eserinde «Ahz ü itâ carcar ve elkâsibi tüccar» buyurmuştur. «Tabii ne demek istediği açıkça anlaşılıyor. Adam Smith'in, İbni Derunî'nin bu eserinden yararlanarak ve onun etkisinde kalarak «Her türlü ticaret, serbesttir rezalet!» diye özetlenebilecek olan ekonomik sistemin kurduğu bilinmektedir.

Adam Smith şöyle demiştir.

«Lesse passe lesse fer, tre joli transfer!» Yani Türkçesi «Bırak ziftlensin, boşver zıkkımlansın!» demektir.

18. yüzyıl sonlarında, 1723-1790 tarihlerinde yaşamış olan Adam Smith İskoçya'da doğmuştur. İskoçyalıların dünyanın en mıh etti insanları olduğu bilinir. İşte bu nedenle İskoçyalı Adam Smith'in de bir iktisatçı olması gayet tabiidir. Nasıl Bolu'dan ünlü aşçılar yetişirse, İskoçya'dan da büyük iktisatçılar yetişir. İskoçya'da doğan Adam Smith, yurdumuzda Şişli ve Maçka'da doğan yüksek sosyetenin özel sermayelerini çok etkilemiştir. Yurdumuzu yönetenlerse, her başları sıkıştıkça, cankurtaran simidine sarılır gibi, Adam Smith'e sarılmışlardır.

Glaskov ve Oxford üniversitelerinde öğrenimini bitirdikten sonra, Edinburg üniversitesinde hocalık eden Adam Smith, kırk yaşındayken hocalığı bırakıp bir asılzâde çocuğunun arkasına takılarak onunla birlikte Fransa ve İsviçre'de turneye çıkmıştır. Düklerle, konutlarla, lortlarla arayı düzen Adam Smith 1746 da yurduna dönünce liberalizmin temel kitabı olan «Lö Röşerş şür la natür e la koz dö la patakoz» adlı kitabını yazmıştır. «Milletlerin mangırı bulmak ve küpü doldurma yolları» alı bu kitabıyla klâsik liberalizmin babası olan Adam Smith, bugünkü özel sermayenin de aile dostu, genç özel sermayecilerin de beybabası sayılır.

«Bırak yapsın! Tutma geçsin! Koyver olsun!» demek olan liberalizmin esaslarını şöyle özetleyebiliriz:

1 — İşbölümü: Yorganını ayağına göre değil, ayağını yorganına göre uzat. Çizmeden yukarıya çıkma!

2 — Rekabet: İlerlemenin tek yolu rekabettir. Rekabetle Karabet'i birbirine karıştırma!

3 — Her koyun kendi bacağından asılır. Her öküz kendi boynuzundan çekilir. Herkes kendi paçasını kurtarsın.

4 — Kılıç kuşananın, iş becerenindir. Becerebilene aşkolsun.

5 — Gemisini kurtaran kaptan. Kör eline geçirdiğini sever.

6 — Zengin, arabasını dağdan aşırır, yoksul düz ovada yolu şaşırır.

7 — Parayı veren düdüğü çalar. Arkasına güvenen borazancı başı olur.

8 — Hak değirmende bulunur. Altta kalanın canı çıksın!

Adam Smith, ortaya koyduğu bu ilkelerle,

en güzel sermayenin özel sermaye olduğunu isbat etmiş bulunuyor.

Biz bugün, özel sermayenin yerlisini, yabancısını ayırt etmemeliyiz. Çünkü yabancı sermayenin desteğine de ihtiyacımız vardır. Yabancı sermaye ile düzelebiliriz ve batı medeniyeti yoluna düzülebiliriz.

Özel sermaye düşmanları, yabancı sermayeyi yalnızca barlardaki, pavyonlardaki yabancı uyruklu konsomatrisler, striptizciler, dansözler olarak göstermeye çalışmaktadırlar. Ekonomi bilimindeki sermaye ile o biçim sermayeyi birbirine karıştırmamalıdır.

Batı dillerinde sermayeye kapital denilir. Kapitalist, elindeki sermayesini işleten, yani işadamı demektir. Sermayeyi işletmenin en kazançlı yolu ise, ticarettir. İşte bu nedenle tüccarlar, bir ülkenin kalkınmasında üstlerine büyük görevler almışlardır. Bir şairimiz bu konuda şöyle demiştir:

Tüccarları çalışmayan memleket,
Nehirleri kurutulmuş gibidir.
Krediler kesilirse felâket...
Dağa çıkmak, adam soymak tabiidir.

Bu değerli şairimizin de dediği gibi, memleketin nehirleri kurumuş çorak bir toprağa, bir çöle dönmemesi için, devlet kesesinin açılması, tüccarlarımıza kredi verilmesi gerekir.

Yalnız burada şunu da belirtmemiz gerekir ki, bankalara enaz birkaç milyon liralık borç takarak piyasadaki itibarlarını henüz isbat etmemiş ve bankaların alacaklarını kurtarmak için daha çok kredi açmaya çırpındıkları insanlar dışında kalanların konumuzla bir ilişkisi yoktur. Ellerindeki küçücük sermayeyle çalışıp, zorlukla geçinmeye uğraşanların kendilerini tüccardan sayıp övünmeleri hiç doğru olmaz.

Dünyada yapılan istatistikler göstermiştir ki, herhangi bir ülkede devlet, tüccarlara bol kredi açmazsa, o ülkede soygunculuk, dolandırıcılık, hırsızlık, yankesicilik artmaktadır. Bir devlet, bu gibi kötülüklerin önlenmesini istiyorsa, tüccarlarına bol krediler açarak onların kanun dışı yollara sürüklenmesine engel olmalıdır. Çünkü, kredi ve sermaye bulmak yüzünden dağa çıkanlar, yol kesenler, bu gibi kötü yollara sapmak zorunda kalanlar bulunmaktadır. Bu gibi kimseler, devletten bol bol krediler sağlayabilselerdi, o zaman hiç de dağa çıkıp yol kesmez, soygunculuk, eşkiyalık yapmak zorunda kalmaz, kanun dairesinde şehirde ticaret yaparlardı.

Özel sermayenin havasında gelişebileceği liberalizm, özgürlük demektir. Fiyat kontrolu, satış sınırlandırılması, servet bildirisi gibi tedbirler ise, özgürlüğü sınırlayan etkenlerdir. Bunlar, bir ülkenin ticaret hayatını öldürür. Gümrük duvarlarıysa, bir ülkeyi cezaevine çevirir. Ticarete karşı gümrük duvarları yerine, çoktan eskimiş, modası geçmiş yabancı düşüncelere karşı duvarlar çekilmelidir. İngiliz Adam Smith'in ikiyüzelli yıl önceki liberalizm düşünceleriyse, bizim ulusal bünyemize son derece uygundur.

Reformlar yapılması için karar alınmasından iki yıl sonra, reform tasarılarına başlanması yolunda çalışmalara girişilmesi için ortamın hazırlanmasının gerekli olup olmadığı üzerinde tartışmaların yürütülmesinin düşünülmesine başlandığı bugünlerde, reformlara yardımcı olmak amacıyla düşüncelerimizi açıklamış bulunuyoruz.»

NEDEN BU HALE DÜŞTÜK?

Yaşadığım altmış yılın içinde, iktidar baskısının ençok arttığı günlerdeydik. Herşeye egemen olan çıkarcılar, gerçeklerin açıklanmasına katlanamıyorlardı. Doğruları söyleyip yazanları, türlü yasadışı yollarla, baskılarla susturuyorlardı. Halk görülmemiş darlık, anlatılamaz sıkıntı içindeydi. Geçim çok zorlaşmıştı. Baskı günden güne artıyor, yaşamak da gittikçe zorlaşıyordu. Herkes birbirine «Neden bu hale düştük?» diye sormaktaydı.

O tarihte bir gazetede fıkra yazarıydım, hergün yorumlar yazıyordum. Ben de herkes gibi, kendikendime «Neden bu hale düştük?» diye soruyor, kendi soruma bir cevap bulamıyordum. Ama kafamın içinde hep bu soru vardı, bir burgu gibi beynimi oyup duruyordu.

Okurlarımdan gelen mektupları atmam. Onları bir dosyaya koy, saklarım. Bununla da yetinmem, dosyalardaki mektuplar artınca, onları konularına göre ayırır, yeniden dosyalarım.

Sıralayıp ayırdığım o okur mektuplarından bir bölümü, bitürlü cevabını bulamadığım, neden bu hale düştüğümüz sorusuna cevap vermekteydi. Onun için o mektupları koyduğum dosyanın üstüne «Neden bu hale düştük?» diye yazmıştım.

Aradan yıllar geçti. Ben o dosyayı çoktan unutmuştum.

Geçenlerde birkaç arkadaş toplanmış, aramızda, neden bu hale düştüğümüzü konuşuyorduk. Herkes yeter inandırıcılıkta görülmediğinden, her konuşan, sözünü aynı soruyla bitiriyordu: «Neden bu hale düştük?»

Birden o eski okur mektuplarını ansıdım.

— Bende, sanırım, bu soruyu cevaplandırabilecek bir dosya var... dedim.

Dosyayı getirdim. Dosyadaki mektuplardan gelişigüzel birkaçını okudum. Okuduğum mektupları, hiçbir değişiklik yapmadan buraya aktarıyorum.

«Muhterem efendim,

Zatıâlinizin pek kıymetli yazılarınızı yirmi senedenberi devamlı surette zevk ve istifade ile okumaktayım. (O tarihte ben sekiz yıllık yazardım.) Medenî cesaretinizin sonsuz hayranıyım. Tahammül edilmez çilesini doldurmakta olan milletimizin, sizin cesur ve namuslu kaleminize, bugün her zamankinden daha çok ihtiyacı var. İşte bu sebepledir ki, bendeniz de son çare olarak size müracaatı uygun gördüm. Hükûmet makamlarının ihmal ve ilgisizliği yüzünden başıma gelen çok feci bir hâdiseyi, halka duyurmanız için size anlatacağım. Yalnız, zatıâlinizden pek önemli bir ricada bulunacağım. Bendeniz, altmışiki yaşında bir ihtiyarım. Zamanın kötülüğü, başımızdakilerin zulmü elbet sizce bilinmektedir. Arzedeceğim bu hâdiseyi gazetenizde yazdığınız zaman, yazıdan dolayı bir dâva açılacağı kesindir. Bendeniz bu yaşlı halimde mahkemelerde sürünecek durumda değilim. Bunu elbet zatıâliniz de takdir ederek, mektubuma imzamı atmamış olmamı, cesaretsizliğime vermeyeceğinizi umarım. Adımı ve adresimi yazmıyorum. Çünkü, bugünkü idarenin baskısı sonunda düştüğümüz bu hal...»

Arkadaşlardan biri, mektubu okumamı burca keserek,

— Çok ilginç, dedi, herhalde adam çok önemli bişey anlatacak...

Ben,

— Mektubun arkasını okumasam da olur, dedim, çünkü sandığımızın tersine hiç de önemli değil.

Adını, kimliğini saklı tutan bu okur, yolda giderken bir arabanın kendisine çarptığını, o sırada çarpan arabanın numarasını alamadığı gibi, rengini, modelini, markasını da hatırlayamadığını yazıyor, ancak iki gün sonra polise şikâyet edebilmişse de, polisin hâlâ arabanın şoförünü yakalayamadığından yakınıyordu.

Bunun arkasından gelen mektup şöyleydi:

«Sayın yazar,

Hertürlü haksızlığa isyan eden yazılarınızı hergün büyük bir ilgiyle okumaktayız. İki adet şiirimi, mektubuma ekli olarak size sunuyorum. Bu şiirler, başımızdakilerin herkesçe bilinen kötü tutumlarını yeren çok acı taşlamalardır. Bunları sizden başka bir yazara gönderemezdim. Şiirlerimi beğenerek gazetenizde yayınlayacağınıza büyük güvenim var. Yalnız, şiirlerimin altında adımın yazılmasını sakıncalı gördüğümden, adımın yazılmamasını rica ederim. Adımın yerine Tunçyürek rümzu konulsun. Çünkü şiirler gazetenizde çıkınca, mahkemeye verecekleri tabiidir. Benim yaşımda üniversiteli bir gencin istikbalinin mahvolmasını herhalde siz de istemezsiniz. Milletimizi bugünkü hale düşürenlerin...»

Biri dört, biri iki sayfa tutan manzumenin birinin başlığı «Ey Kahbe Felek»ti. Yazarının, adını saklayacak kadar tehlikeli bulduğu bu manzumeyi belki merak edersiniz diye, «Ey Kahbe Felek» ten bir dörtlüğü yazıyorum:

Üç oynadım beş oynadım
Yenemedim ulan seni
Cehar attım şeş oynadım
Felek gene yendin beni

Dosyamdaki o mektuplardan biri de şuydu:

«Memleketimizin cesur evlâdı,

Seksen üç yaşında bir emekliyim. İtiraf ederim ki, hayatımda, seninki kadar mert ve cesur bir başka kalem görmedim. Allah, kalemine kuvvet versin. Ve şikâyetimi de işte bunun için sana bildiriyorum. Bu şikâyetimi gazetende yazarak ilgililerin dikkatini çekeceğine muhakkak diye bakıyorum. Çünkü, yazacağım şey çok önemli bir memleket dâvasıdır. Yalnız, bir ricam var. Ben bir eski memur emeklisi olduğumdan, gazetede çıkacak şikâyetimin altına adımı ve adresimi yazmamanızı rica ederim. Neden derseniz, yazım çıkınca gazete aleyhinde bir dâva açılacağı muhakkaktır. Bunu benim cesaretsizliğime vermeyin sakın. Ben,

Allah'tan başka hiçkimseden korkmam. Ama bilirsiniz ki, Allah'tan korkmayanlardan korkulur. Şikâyet mektubumun gazetede yayınlanması yüzünden emekli aylığımın kesilmesini siz de istemezsiniz elbet.»

Bir cigara yakmak için dosyayı masaya bıraktım. Arkadaşlardan biri,

— Neymiş adamın şikâyeti? dedi.

O mektuba bakarak anlattım:

— Evinin yakınındaki duvara, ordan gelip geçenlerin işlemlerinden yakınıyor. Duvara katranla «Burası eşşeklere mahsus helâdır» diye yazmış. Ama bu yazıya bile aldırış etmeden işeyenler çokmuş. Çünkü bunlar, okur-yazar olmadıklarından, duvardaki yazıyı okuyamıyorlarmış.

Mektubunu «Bilmem ki, neden bu hallere düştük?» diye bitiren bu okurumun başka gazetelerdeki yazarlara da, «Memleketimizin cesur evlâdı» diye başlayan mektuplar gönderdiğini, gazeteci arkadaşlarımdan öğrenmiştim.

Dosyadaki mektuplardan biri de şuydu:

«Sayın ağabeyim,

Size ağabey diye hitap etmekliğimin nedeni, samimiyetim ve size olan saygımdır. Bundan dolayı, mektubuma imza atmayışımı ve adresimi yazmayışımı mazur göreceğinizi biliyorum. Mektubumun kontrol edilip okunacağını bildiğim için kimliğimi yazmıyorum. Beni cesaretsiz sanmayın. Ama bugünlerde boştayım ve her yerde iş aramaktayım.. Sizin gibi muhalif bir yazara mektup yazdığımı anlarlarsa, çok zor bir durumda kalacağım gibi, hiçbir yerde de iş bulamam. Şimdi sizi rahatsız etmemin nedenine gelince, sizin tanıdıklarınız çoktur. Acaba bana bir iş bulabilir misiniz? Ne iş olsa yaparım. Yeter ki elime geçecek olan para, ayda ikibin liradan az olmasın. Ben, bana bulacağınız işi sizden telefonla sorar öğrenirim.»

Arkadaşlara,

— Neden bu hale düştüğümüzü hâlâ anlayamadınızsa, bu dosyadan biriki mektup daha okuyayım, dedim.

İçlerinden biri,

— Oku lütfen... dedi.

Okudum:

«Sayın Bay...

Kimbilir okurlarınızdan ne kadar çok mektup alıyorsunuzdur. Ben de sizin devamlı bir okurunuz olarak, bu mektubumla değerli zamanınızı aldığım için özür dilerim. Müsaadenizle sizden bir dileğim var. Yazılarınız arasında nedense biz küçük memurların dertlerine yer vermiyorsunuz. Bizlerin artık rüşvetsiz geçinemez hale geldiğimizi bilmeyen kalmamıştır. Bu memleket meselesine de temas ederek, bizim feryatlarımıza da gazetenizde yer vermenizi rica ederim. Yalnız şu kadarını söyliyeyim ki, memur olmam, adımın ve adresimin açıklanmasına engeldir. Bunu cesaretsizliğime yormamanızı dilerim.

Başka bir mektup okudum:

«Beyefendi,

Yazılarınızı ailece beğenerek okuruz. Sizden bir ricamız var. Bu ricamızı yerine getireceğinizi umarak şimdiden teşekkür ederiz. İmzalı bir resminizi gönderirseniz bizi çok sevindireceksiniz. Yalnız fotoğrafınızı imzalarken, adıma adamamanızı ve fotoğrafın üstüne adımı yazmamanızı rica ederim. Gerçek adımın yerine herhangi bir ad yazabilirsiniz. Ne yazık ki, çok kötü bir zamanda yaşıyoruz. Beni korkak bir insan sanmayınız. Çok medenî cesaret sahibi bir insanımdır. Fakat karşınızdaki medenî bir insan olmayınca sizin medenî cesaretiniz on para etmez, değil mi efendim. Benim adıma yazdığınız imzalı resminiz evimde görülürse, üniversitenin son sınıfında okuyan kızım için iyi olmaz.»

Arkadaşlardan biri,

— O elindeki dosyada, adını adresini açıklayan hiç yok mu? diye sordu.

Karıştırdım dosyayı. Böyle bir okur mektubu buldum.

«Sayın yazar,

Sizi rahatsız ettiğim için affınızı dilerim. Önce şunu söylemek isterim ki, sizin gibi cesur ve hakikatları dile getiren bir yazara mektup yazarken kimliğini açıklamaktan çekinen korkaklardan olmadığım için adımı ve adresimi yazıyorum.»

Mektubun burasında bir arkadaş,

— Bravo... diye bağırdı.

Ben mektubu okudum:

«Henüz yeni evli ve iki çocuk babası bir gencim. İşte bu nedenle beni anlayacağınızı umarak, mektubumu okuduktan sonra yırtıp atmanızı, daha iyisi yakarak yoketmenizi rica ederim. Bunu artık sizin namusunuza bırakıyorum. Yazılarınızdan sizin ne kadar iyi yürekli bir insan olduğunuzu anlıyor, bana da bir yardımda bulunacağınıza güveniyorum. Ailece çektiğimiz geçim sıkıntısından kurtulmak için memurluktan ayrılıp serbest çalışmaya karar

verdimse de sermayem yok. Acaba bana bir miktar...»

Bir mektup daha okuyorum. Onu yazan da adını bildirmemiş. Zamanımızda kızlarda ahlâk kalmadığından, buyüzden evlenecek kız bulamadığından yakınıyor, bu mektubunun da adını saklı tutarak gazetede yayınlanmasını istiyordu.

«Muhterem efendim,

Geçen gün misafir bulunduğum bir arkadaşımın evinde tesadüfen gördüğüm bir gazetede gözüm sizin bir yazınıza ilişti. O sırada arkadaşımın helâya gitmesinden yararlanarak, boş zamanımı değerlendirmek için, yazınızı okudum. Yazınızda, memleket dertlerini büyük bir cesaretle ortaya koyuşunuz dikkatimi çekti. İşte bunun içindir ki, ben de size memleketimizin en büyük bir derdini yazmaya karar verdim. Ticaretle uğraştığım için, yazım gazetenizde yayınlanırsa...»

Oradakilerden biri,

— Adını, adresini koymayın mı diyor? dedi.

— Evet... dedim.

— Peki, neymiş yazdığı şey?

— Türkçedeki dil kargaşalığından yakınıyor, «Ne hallere düştük!» diyor.

Dosyayı, masanın üstüne fırlattım.

Konuklarımdan biri,

— Peki ama, neden bu hallere düştük? dedi.

Sustum. Öbürleri de sustu. Çünkü, ordakilerin hepsi, birbirimizin adlarını, adreslerini biliyorduk.

Şimdi, sizlere, bu yazımı okuyanlara soruyorum:

— Lütfen söyler misiniz: Neden bu hale düştük?

Bu sorunun cevabını içinizden geçirin, yeter Yalnız dikkat edin, cevabı içinizden geçirirken bulunduğunuz yerde sizi yansıtacak bir ayna, bir durgun su birikintisi yada parlak bir yüzey olmasın. Çünkü orda kendiniz yansırsanız, adınızı, adresinizi, kimliğinizi yansıyan hayalinizden gizlemeniz gerekecektir.

ÇOK GÜLÜNÇLÜ BİR OLAY

Karısının uyumasını bekliyordu. O uyusa bir, gecelerdir yaptığı gibi, yavaşçacık sıyrılıp yataktan kalkacaktı. Borç istemek için gideceği o zengin iş adamına neler söyleyeceğini, nasıl söyleyeceğini düşünerek, tasarlayacaktı. Son umuduydu bu.

Karısı, uyuduğunu sansın diye, kalıp gibi yatmaya çalıştıkça, terslik işte, bitürlü rahat edemiyor, o yana, bu yana dönüp duruyordu. Biliyordu; nerdeyse karısı, yine her zamanki gibi «Kıpırkıpır kıpırdamasana şekerim!» diyecekti. Zavallı kadıncağızı da gecelerdir uyutmuyordu.

— Ne dersin, gidip istesem mi?

Bu soruyu, günlerdir, gecelerdir, belki yüz kez sormuştu karısına.

Kadın, uykulu bir sesle,

— Hadi uyumaya çalış, dedi, yarın konuşuruz bunu!

Nasıl uyusun! Bu gece de tiyatro salonu boş gibi bişeydi. İki sıra seyirciye oynamışlardı. O iki sıranın da bütün koltukları dolu değildi. Oyunun en gerilimli bir sırasında seyircilere bakıp gülümsemişti. Sahnede repliklere, insan gibi değil, robot gibi karşılıklar veriyordu. Birden kafasına bir şaşılası düşünce takılmıştı. Salondaki seyircilerle sahnedeki oyuncular döğüşselerdi, oyuncular daha kalabalık olduklarından, seyircileri bir güzel pataklarlardı.

Bir daha sordu:

— Verir mi dersin?

Karısı,

— Sen istersin şekerim, dedi, verirse verir, vermezse, hiç olmazsa sen de bu düşünceyi kafandan atar, rahatlarsın.

— Orası öyle... Ben gider isterim. İsterim de... Ama nasıl isterim? Çok ayıp geliyor bana.

Karısı cevap vermedi. Çünkü, gece saat ikide tiyatrodan eve döndüklerindenberi üç kez bu konuda düşüncesini söylemişti. Kocasının, kendisini onaylasınlar diye sözde başkalarının düşüncelerini alır gibi yaptığını biliyordu. Güç kazanmak istiyordu. Yalnız karısına sormuyordu ki bunu, onbeş gündenberi bütün eşine dostuna danışıyordu.

Üç yıldanberi tiyatrosunun durumu gittikçe daha kötüye gidiyordu. Bıçak kemiğe dayandı, dediklerinden de öte... Artık dayanası direnci kalmamıştı.

O zengin işadamı, zor durumda kalan birikiki özel tiyatroya daha yardım etmişti. Hem öyle zengindi ki, yaptığı o büyük yardımlarla bişeyi eksilmezdi... Üstelik karşılıksız bir yardım da isteyecek değildi. Borç isteyecekti. Şimdiye dek borcunu ödemediği olmuş mu hiçl İstediğine sorsun... Yüzdeyüz öderdi borcunu. Yeter ki o, tiyatrosunu bu zor durumdan kurtarsın.

— Ha? Ne dersin? Gidip anlatsam mı durumumu?

«Tabii... Elbette...» demelerini bekliyordu. Böyle diyenlere de, «Ayıp olmaz mı?» diye soruyordu.

Canım, ne var bunda ayıp olacak? Öyle söyleme... Bunca yılın ünlü bir oyuncusu... Usta bir oyuncu. Herkes tanır. Adını duymayan yok gibi... şimdi, gidip de bir iş adamından yardım dileyecek! Duyan olursa! Kim nerden duyacak canım... Yok, yok, duyarlar. Duyarlarsa duysunlar be...

Bütün arkadaşlarına, tanıdıklarına telefon edip soruyordu. Onlara, kendisi söylemezse, sonradan başkalarından duyacaklar, onu kınayacaklardı. Daha iyisi, önceden kendisi söylerdi. Yapacağı bu iş ayıpsa, ona yapmasını söyleyenler de ayıba katılmış olurlar, sonradan onu kınayamazlardı.

— Tanımadığın birinden gidip de para istemek... Zor geliyor yahu...

Karısı tam dalmak üzereyken sıçradı.

— Hiç seni tanımaz olur mu?

Bu sözden böbürlendi. Tanırdı tanımasına elbet. Gazetelerde kendisi için bu kadar yazı çıkmıştı, resimleri yayınlanmıştı. Belki biriki kez de tiyatrosuna gelmiş, onu seyretmişti.

Bir gece tanışmışlardı da... O gece eline fırsat geçmişken, sanki ne diye ona daha yakın olmamıştı? Tiyatrodan evine dönüyordu o gece. Çok yorgundu. Üstelik, ertesi sabah yeni oyunun provası olduğundan, erken kalkmalıydı. Durakta araba bekliyordu. Bir araba, hızla üstüne geldi, acı bir fren sesiyle zor durdu önünde. Az kalsın duvarla arabanın arasında ezilecekti. Arabanın kapısı açılınca, kendisini bir kahkaha çağlayanının ortasında buldu. Arabanın kapısından, pencerelerinden, gecenin serin karanlığına köpük köpük kabaran kahkahalar taşıyordu. Üç kadınla iki erkek vardı arabada. Direksiyondaki profesörü tanıdı. Arabayı hızla üstüne sürüp sözde şaka yapan oydu. Sarhoş cıvıklığıyla onu kucaklayıp öpmüştü. Önce arabadaki erkekle tanıştırmıştı. Demek, kadınlar, önemsenmeyecek cinstendi. Profesör onu arkadaşına çok övücü sözlerle tanıtmıştı: Büyük değer... Usta oyuncu... Dünya çapında... Varlığıyla övündüğümüz sanatçı...

O gece tanıştırıldığı delikanlı, onbeş gündenberi kendisinden borç istemeyi düşünüp durduğu işadamıydı. «Hadi, gel!» diye kolundan çekip arabaya almışlardı. Sabaha dek eğleneceklerdi. Onlar iki erkek, üç kadın olduğuna göre, kadınlardan biri de kendisinin olacaktı. Kadınları inceliyordu. Üçü de sırçadan yapılmış bebeklere benziyordu. Düşseler, çarpsalar, hemen kırılacak gibiydiler. Arabanın açık penceresinden giren rüzgârla uçuşan saçları, kafalarına yapıştırılmış renkli kuş tüyleri gibiydi. Hep gülüyorlardı. Boyuna gülüyorlardı. Durmadan gülüyorlardı. Anahtarla bir yerlerinden kurulmuşlardı. Kurgu süreleri bitip de yayları boşalınca, artık gülmeyeceklerdi. Son devinileri ne ise, işte öylece kalakalacaklardı. Belki birinin eli havada, birinin bacağı ters dönmüş olarak... Belki birinin yüzünde kahkaha çizgileri donmuş olarak... Kahkahaları bitince, belki de ağlayacaklardı.

Hiç öyle arabaya binmemişti. Arabanın içi, bir küçük lüks salon gibiydi. Herhalde özel yaptırılmıştı bu araba. Bir küçük Amerikan barında içkiler. Boyuna içiyorlar.

Günün birinde o iş adamından yardım isteyeceğini o zaman düşünseydi, o gece onlarla birlikte sabahı ederdi. İşadamına yakın olmaya çalışırdı. Oysa o gece onlara hiç yüzvermemişti. O zamanlar işleri yolundaydı. Tiyatrosu dolup taşıyordu. Oyun yazarının telif hakkını tıkırtıkır ödüyordu. Hiçbir oyuncusuna borcu yoktu. Onun için de, şimdiki gibi, oyuncuların suratlarından düşen bin parça olmuyordu.

Başarısızlığından kendini suçlu bulmaya başlamıştı. Nerdeyse sanatından kuşkulanacaktı. Nerde o tıklımtıklım salonu dolduran seyircilerin alkışları... O zamanlar, kendini alkışlardan bir denizin dalgalarında çalkalanıyor sanır, başı dönerdi. Hele bikez, saat tutmacasına on dakika alkışlanmıştı. Alkışlaya alkışlaya seyircilerin yirmi kez perdeyi açtırdıkları çok olmuştu.

Peki, ya şimdi? Ne olmuştu da üç yıldan-

beri terse düşmüştü? Tükenmiş miydi? Seyircisi artık ondan bıkmış mıydı? Ama nasıl olur, daha elli yaşında... Sanatının doruğunda, en verimli döneminde.

Tiyatroyu bırakmayı bile düşündüğü oluyordu. Otuzaltı yıl kulis tozu yuttuktan sonra başka ne yapabilirdi ki... İşte o zaman, saniyenin bilmem kaçta kaçı kadarlık bir zaman çakımı içinde ölümü, kendini öldürmeyi düşünür, sonra birden kafasından bu düşünceyi silkip atmak için birkaç kez başını sallardı.

Yok, yok, biraz borç para bulsa, işlerini yeniden yoluna koyabilirdi, hem de eskisinden daha iyi... Yeni bir atılımla işe girişirdi.

— Karıcığım, yarın sabah gideyim mi, ne dersin?

Karısı cevap vermedi. Soluyuşundan uyuduğu belliydi. Onu uyandırmadan kalkmak için bir süre kıpırtısız durdu. Sonra yavaş yavaş indi karyoladan. Öbür odaya geçti. Sevdiği bir oyundaki rolünü ezberler gibi, dört gecedir işadamına neler söyleyeceğini prova etmekteydi.

Ne olursa olsun, yarın gidecekti. Karısının dediği gibi, verirse verir; vermezse, hiç olmazsa bu düşünceyi kafasından atar, rahatlar, kurtulurdu. Neler söylemeliydi. Önce kısa konuşmalıydı. Bir iş adamı, kısa konuşmayı severdi. Uzun lâf dinlemeye vakti olmazdı. Birkaç cümle içinde anlatmalıydı isteğini. Sonra, yaranmaya çalışacak da değildi. Kısacası, işlerinin ters gittiğini, pekaz sermayeye ihtiyacı olduğunu, başka özel tiyatrolara yardım ettiğinin de bilindiğini söyleyecekti. Sanatsever, tiyatrosever bir kişi olarak, kendisine borç para verebilir miydi? En kısa zamanda borcunu ödeyeceğine güvenmeliydi.

Onbeş gündenberi bu sözleri bir düzene koymaya çalışıyor, dört gecedir de sabaha dek nasıl söyleyeceğini prova ediyordu. Söyleyeceği sözlere son biçimini verdi. Aynanın karşısında provalar yaptı. Sözleri çok etkili oluyordu. Öyle etkiliydi ki, aynada kendisini seyrederken, aynadaki hayalinin derin etkisi altında kaldı. Parası olsa, hemen çıkarıp aynadaki adama hepsini verecekti.

Gülümseyerek, aynadaki oyuncuya,

— Bu iş tamam arkadaş! dedi.

«Yaşamımın oyunu bu... Bu kez sahnede değil, gerçeğin içinde oynuyorum. Dünya bir tiyatro işte... Yaşamımın oyunu ki, gerçek oyun yaşamın ta kendisidir.»

Yakından tanıyanların söylediğine göre, işadamından randevu almak gerekmezdi. Her sabah sekizbuçukta işinde olurdu. Tak sekizbuçukta gidip, sekreterine, görüşmek istediğini söylemeliydi. Ünlü bir oyuncu... Adını duyunca hemen çağırtır, konuşurdu.

Gün ağarmıştı. Traş oldu. En yeni giysisini giyindi. Sahne için değil, gerçek yaşam için makyajını yaptı. Karısına bir kâğıt yazıp komidinin üstüne koydu:

«Sevgilim,

Bana kalsa gitmezdim ama, sen git diye üstelediğin için gidiyorum. Erken görüşülebilirmiş ancak. Onun için erkenden çıkıyorum evden.»

İstediği borç parayı alsa da, sonradan karısına, «Sen söylediğin için gittim» diyecekti. Yalnız karısına değil, arkadaşlarına da böyle söyleyecekti: «Siz söylemeseydiniz, ben ölsem gitmezdim. Ama siz üsteleyince...»

Böylece utançtan kurtulacaktı.

Saat altıbuçukta evden çıkmıştı. İki saat dolandı sokaklarda. Tam tanımıştı. Adını söyleyerek, ne istediğini sormuştu. Tanırlar elbet... Bunca yılın oyuncusu. O işadamı, çıksın sokağa, bakalım onu kaç kişi tanır?...

Danışmadaki kız, işadamının daha gelmediğini söyledi. Nasıl olur, hani her sabah sekizbuçukta işinde olurdu? Evet, olurdu. Ama bir haftadır dış gezideydi. Bu sabah dönüyordu. Saat onda gelecekti.

«Saat onda buyrun efendim. Ben sizin adınızı en başa yazıyorum. Sekreterine bildiririm.»

Yürüdü. Parka girdi. Simitçiden simit aldı. Çoktanberi simit yememişti. Yanından geçenlerden kimisi onu tanıyor, dönüp dönüp bakıyordu. Adını fısıldıyorlardı. Selâm verenler bile vardı.

Hava güzeldi. Kuşlar ötüşüyordu. Neler söyliyeceğini bikez daha aklından geçiriyordu.

Saat onda işyerinin kapısındaydı.

— Buyrun efendim, sizi bekliyorlar.

Bir kız, önüne düşmüştü, yol gösteriyordu. Asansörle dördüncü kata çıktılar. Bir kapıyı açtı kız. Geniş bir salon. Salon, gözkamaştırıcı güzellikte, çok zengin eşya ile döşenmişti. İşadamı masasında oturuyordu. Çok güzel bir kız da karşısındaki masadaydı. Kız, herhalde sekreteri olacaktı. Günlerdir, gecelerdir provalarını yaptığı oyun iki kişilikti; kendisiyle işadamı... sekretere rol vermemişti, onu hiç düşün-

memişti. Sanki ne diye başbaşa konuşmuyorlardı. Kızın yanında rahat konuşamayacaktı.

İşadamı yerinden kalktı, oyuncuya doğru geldi. Oyuncu elini, uzatıp,

— Aman efendim, rahatsız olmayınız, dedi.

«Ne kibar adam...» oyuncuyla adını da söyleyerek konuşuyordu.

Belki sekreterini odadan çıkarır diye,

— Efendim, sizinle özel bişey konuşmak istiyordum... dedi.

— Buyurun, sizi dinliyourm.

Eh, varsın sekreteri de olsun. Sanki sekreter orda değilmiş gibi konuşuyordu o da...

Aynı rolü binden çok oynadığı olmuştu. Şimdi günlerdir, gecelerdir provasını yaptığı oyunu oynayacaktı. Ama hayır... Söyledikleri, provasını yaptığı beş cümlelik o kısa konuşma değildi. Önce adamın, tiyatroseverliğine övgüyle söze başlamıştı. Övgülerini bitürlü bitiremiyordu ki, asıl anlatacaklarını söylesin. Konuşurken biyandan da işadamını inceliyordu. Bir gece, sırçadan bebek gibi üç kadınla arabada gördüğü adamdı. Ama o zaman bu adam daha tombuldu. Demek, zayıflamıştı. Boyu da uzun görünüyordu bunun. Eh, zayıflayınca insanın boyu uzun görünür. Hem geceleyin arabada, onu şöyle böyle görmüştü. Pek dikkatli de bakmamıştı o zaman...

Övdü, övdü, övdü... «Bunlar tekstte yoktu, tuluat yapıyorum yahu...» O övdükçe, karşısındaki adam ezilip büzülüyordu.

Sonunda kendi durumunu anlatmaya başladı. Tasarladığına göre iki cümleyle durumunu özetleyecekti. Oysa şimdi anlata anlata bitiremiyordu. Yalvarıp yakarmayı hiç sevmediği halde, yoksa o duruma mı düşüyordu? Kendisi için anlattıkları çok acıklı olacaktı ki, işadamının gözleri buğulandı. Nerdeyse ağlayacaktı. Demek, rolünü başarılı oynuyordu. Ama kendinden memnun değildi. Tamam... Adam, parayı verecek. Verecek de acaba ne kadar?

İşadamı yerinden doğruldu, birden oyuncunun sözünü keserek,

— Affedersiniz, dedi, ben size kendimi tanıtmadım.

— Aman efendim, sizi tanımayan mı var... Hem biz tanışıyoruz, hani bir gece arabada...

— Efendim, ben beyefendinin özel danışmanıyım. Kendilerinden randevu istemişsiniz. Benim sizinle konuşmamı emrettiler.

Oyuncu donup kaldı, kimi oyunculardа sahnede olduğu gibi trak geçirdi. Bu anda bir kıkırdama duydu. Sekreter kız mı gülüyordu ne? Ama başını çevirip kıza bakmadı. Durgunluğu çok kısa sürdü. Bikez başlamıştı, hiç bozuntuya vermeden rolünü oynamalıydı. Karşısında sanki işadamı varmış gibi, konuşmasını sürdürdü. Durumunu da anlattıktan sonra sıra yardım istemeye geldi. Biraz borç istiyordu. En kısa zamanda borcunu ödeyecekti.

Özel danışman,

— Beyefendiye arzedeceğim, dedi, inanınız, elimden geleni yapmaya çalışacağım. Bütün söylediklerinizi birbir...

Hiçbişey umurumda değildi oyuncunun artık; yalnız, bir ayak önce şurdan çıkıp kurtulmak istiyordu. Tıpkı kötü oynanan bir rolden sonra sahneden kaçıp kurtulmak ister gibi...

— Çok teşekkür ederim... diye yapmacıklı bir duygusallıkla danışmanın elini sıkıp dışarı çıktı.

Kuş olup uçsa, birden evine gitse de karısına olup biteni anlatsaydı. Evinin yolu o gün çok uzun geldi.

Karısı çay içiyordu. Onu görür görmez gülmeye başladı.

Karısı büyük merakla üstüste soruyordu:

— Ne oldu? Ne dedi? Görüşebildin mi? Söylesene canım... Anlatsana!

Usta oyuncu öyle gülüyor, öyle gülüyordu ki, gülmekten bişey anlatamıyordu. Kahkahaları arasında kesik kesik anlatmaya çalıştı:

— Olacak şey değil şekerim... Ben o diye anlatıp duruyorum. Kaç kere de ezberlemiştim neler söyleyeceğimi... O diye ben danışmanına anlatmıyormuşum... Anlayınca da hiç bozuntuya vermeden...

Öyle güldü ki gözlerinden yaş geldi.

Karısı «En güzel oyununu oynuyor» diye düşündü. O da gülmeye başladı. Güle güle gözlerinden yaş boşandı. İkisi de gülerek, ağladıklarını birbirlerinden gizliyorlardı.

Oyuncu,

— Ama biliyor musun, iyi oldu... dedi.

Karısı,

— Neden? diye sordu.

— Senin dediğin gibi işte; hiç olmazsa kafamdan attım bu düşünceyi de rahatladım...

Kocası çok gülünçlü bişey söylemişcesine kadın gülmekten katılıyordu. Oyuncu, başını koltuğa dayadı, sarsıla sarsıla ağlıyordu.

MARTA TORE ÖLDÜ

SABAHLARI saat sekizde evimden çıkar, dokuzdan az önce de işimde olurdum. Hastalık filân gibi olağanüstü durumlar dışında programımızı aksattığımız olmaz. Saat sekizde evden çıkabilmem için karım yedibuçukta kahvaltımı hazırlar... dı. Onaltı gün öncesine dek bu böyleydi.

Kahvaltı ettikten sonra masadan kalkmazdan, gazeteye göz gezdirecek kadar da zamanım kalır. Kimi sabah, balkondaki çiçekleri sulayacak zamanım bile olur.

Karım beni uğurladıktan sonra çocuklarımıza kahvaltı ettirir, onları okula gönderir... di. Yânî onaltı gün öncesine dek bu böyleydi.

İki oğlumuz, bir kızımız var. Büyük oğlumuz dördüncü, küçüğü de ikinci sınıfta. Kız küçük, okula gitmiyor daha.

Karım da, ben de kediyi çok severiz. Ama kanaryamızı parçalar diye korkumuzdan kedi besleyemiyoruz. Ayrıca çocuklarımızın küçük olması da eve kedi almamıza engel. Karım, titiz bir ev kadınıdır.

Onbeş yıllık evliyim, karımı çok severim. O da beni çok sever ...di. Onaltı gün öncesine dek beni sevdiğini biliyordum. Onaltı gün öncesine dek, birbirimizi kırıp incittiğimiz olmamıştı. Hiç çatışmadık demek istemiyorum. Ama biz karımla, anlaşamadığımız konuları tartışarak çözümleyebileceğimize inanıyorduk. Ve hep böyle yaptık... tı onaltı gün öncesine dek.

Hiç tanımadığımız bir karıkocanın bile ayrıldıklarını duysak, ikimiz de üzülürdük; sanki bu ayrılık bize de bulaşırmış gibi. Her yeni evlenen de bizi sevindirirdi.

Bizim dümdüz bir yaşantımız var... dı onaltı gün öncesine dek.

O sabah... bütün ayrıntılarıyla olayı sonradan defterime yazdım. 23 Mayıs sabahıydı. Karım kahvaltımı hazırlarken, ben de banyoda traş oluyordum her sabah yaptığım gibi. Karım, daha çocukları uyandırmamıştı.

Giyindim, masaya oturdum. Kızarmış ekmek dilimlerinden biri birazcık yanmıştı. O sabahki bu yanık dilimi hep hatırlayacağım, çünkü bu bile bizim evde alışmadığımız bişey, bir değişikliktir. Karımı en çok, tedbirli, düzenli ev kadını olduğu için beğenirim, iyi bir anne, iyi bir eştir.

Sofrada, zeytin, beyaz peynir, tereyağ, reçel, rafadan yumurta vardı. Reçel yemem, ama karım onbeş yıldan beri, her sabah yine de reçel koyar kahvaltı sofrasına.

Kapı çalındı. Ben, her sabahki gibi,

— Gazetecidir, dedim.

Karım da onbeş yılın her sabahındaki gibi,

— Evet, gazetecidir, dedi.

Sokak kapısını açtı. Gazeteciden gazeteyi alıp önüme koydu. Tıpkı her sabah olduğu gibiydi her şey. Hiçbirşey değişmedi. Ben gazetenin birinci sayfasına bakarken, karım da kızarmış dilimlere tereyağı sürüyordu.

Çayımı içtim. Karım yine her sabahki gibi,

— Bir çay daha ister misin? dedi.

Ben de yine her sabahki gibi,

— Teşekkür ederim, içmeyeceğim... dedim.

Karım sonra iki oğlumuzu uyandırmaya gitti, ben de o sırada, gazetenin altıncı sayfasına şöyle bir bakıyordum ki, birden o küçük haberin başlığını gördüm: «Marta Tore Öldü».

Büyük bir sarsıntı geçirdim. O güne dek hiç böyle olmadığım için o duygumu anlatamıyacağım. Gözlerimden yaş boşandı. Karımın ağladığımı görmemesi için sofradan kalkacaktım, ama kalkamadım. Çocuklara kahvaltı hazırlamak için masaya gelen karım ağladığımı gördü, çünkü elimdeki gazeteye gözyaşlarım damlıyordu.

Bütün bunlar onbeş yıllık evliliğimizde ilk olan şeylerdi. Karım şaşırdı, buyüzden,

— Neyin var? diye sordu.

Karımın sorusu üzerine hıçkırarak ağlamaya başladım, hemen öbür odaya koştum. Çocuklar beni görmediler.

İki oğlumuz kahvaltı etmeye başlamıştı, seslerini duyuyordum. O sırada benim evden çıkmış olmam gerekirdi. Karım o yumuşak adımlarıyla odaya girdi.

— İşine geç kalıyorsun, dedi.

Cevap vermedim. Ama sokağa çıkamazdım. Çok sevdiğim yakınlarım öldüğü zaman bile böyle olmamıştım. Aşırı duygusal bir insan değildim ama o sabah kendimi tutamıyor, hıçkırarak ağlıyordum.

Karım, çocukları okula gönderdi. Sonra gazete elinde yanıma geldi. Gazeteyi, haberi oku-

duğum altıncı sayfayı kıvırmış, elinde tutuyordu.

— Ne oldu, neyin var? diye bir daha sordu.

Nasıl anlatabilirdim karıma? Ama anlatmam da gerekliydi. Anlayabilir miydi? O anlardı elbet, ama ben anlatabilecek miydim? Yirmiüç yıl önceki bir anının, bugün beni böyle etkileyeceğini hiç tahmin edemezdim.

Cevap vermeyince karım,

— Bir yardımım olabilir mi? dedi.

Ne iyi yüreklidir.

— Marta Tore ölmüş... dedim.

Karım, gazetedeki, gözyaşlarımdan ıslanmış beş satırlık kısa haberi okudu:

«Sinema dünyasının tanınmış yıldızlarından Alman film artisti Marta Tore'nin ölümü bütün sanat çevrelerinde derin üzüntü yaratmıştır. Marta Tore...»

Ben hâlâ ağlamaktaydım. Bir süre sustuk. Bir iki dakikalık o zaman bana çok, çok uzunmuş gibi geldi, zaman donmuş gibi, saatler işlemiyor gibi.

Karım,

— Anlatmak istemiyorsan, anlatma... dedi.

— Anlatacak birşey yok ki... dedim.

— Almanya'ya gittiğini bana hiç söylememiştin...

— Ne Almanya'ya, ne de başka yere gittim

— O mu buraya gelmişti?

— Hayır... Daha doğrusu, bilmiyorum.

Karımın kıskançlığını ilk görüyordum:

— Öyleyse nerden tanışıyorsunuz?

— Tanışmıyoruz ki...

— Seni bu kadar üzen nedir öyleyse?.. Yalnız öğrenmek istiyorum, o kadar; o da sen anlatmak istersen... Bir eski anı olabilir...

— Bu kez ben karıma sordum:

— Sen onun filmlerini görmüş müydün?

— Hayır,

— Ben de hiç görmedim.

Karım çıktı odadan, Az sonra da sokak kapısı kapandı. Hızla çıkıp baktım odalara, kızımızı da alıp gitmiş. Onaltı gündür dönmedi. İşe gitmiyorum ben de, karımın dönüşünü bekliyorum. Ona Marta Tore olayını anlatmamakla iyi yapmadım. Nasıl olsa anlatacaktım. Ayrıca hiç önemli de değil. Ama o sırada anlatamazdım ki... Bir tuhaf duygu altında eziliyordum.

Yirmidört yaşında yedek subaydım... Birbuçuk yılım o karakolda geçti. Dört erle, bir de bendim. Yılın sekiz ayı korkunç kış oluyor, altı ay kar yerden kalkmıyordu. Kışın, gidiş-geliş ulaşım kapanıyordu. Ben bir tek camlı, döşemesi toprak bir barakada yaşıyordum. Tek camlı diyorum, çünkü, bir cam duvara geçmişti ve açılıp kapanmazdı, çerçeveli de değildi. Oraya gidişimin ilk altı ayı yaza geldi, ondan sonrası kış... Orda, bir köstebek gibi kapandığım o yeraltı barınağında çıldırmadıysam, bunu Marta Tore'ye borçluyum.

Soğuklar erkenden başlamıştı ama daha karlar yağmıyordu. Yemeğimi kendim yapıyordum. İki kilo patates aldırmıştım. Patates büyük bir kesekâğıdının içinde gelmişti. Orda kesekâğıdı bile çok az görülebilen bişeydi. Patatesleri çıkardıktan sonra kesekâğıdını dikkate açıp yaydım. Bir dergiden yapılmıştı kesekâğıdı. Dergide bir de renkli kadın resmi vardı, bir güzel kadının yalnız yüzü... Altında da kadının adı yazılı: Marta Tore... Kim olduğunu bilmiyordum, ama film yıldızı olabileceğini tahmin etmiştim. O resmi, dikkatle keserek, odamın toprak sıvalı duvarına, taze ekmek içini hamur yapıp onunla yapıştırdım. O barınakta birbuçuk yıl Marta Tore'yle kaldık. Onunla konuştum, onunla arkadaşlık ettim. Marta Tore, yalnızlık günlerime renk verdi, esinti getirdi. Yoksa benim için çok kötü olacaktı.

Ordan ayrılırken, Marta Tore'nin duvardaki resmini ne yaptığımı şimdi hatırlayamıyorum. Belki de yırtıp atmışımdır. Doğrusu, onunla birlikteyken bile ona hiç önem verdiğim yoktu. Onun için düş kurmuş filân değildim. Kâğıda basılı bir resimdi ve oralarda öyle bişey bulunmazdı, işte o kadar...

Terhis olduktan sonra da Marta Tore'yi hiç, ama hiç hatırlamamıştım, unutup gitmiştim onu... Yâni unuttuğumu sanıyormuşum. O sabah, 23 Mayıs sabahı gazetede ölüm haberini okuyunca, onu unutmadığımı anladım.

Karıma bütün bunları anlatacaktım, o sormasa bile, ağladığımı görmemiş olsaydı bile, yine de anlatacaktım. Anlatılmayacak bişey değildi ki... Üstelik anlatmayı, anlatarak rahatlamayı, bir duygumu, en yakınınla bölüşmeyi ne çok isterdim. Ama o gitti... Onaltı gün oldu. İşte de gittiğim yok, dönecek diye evde bekliyorum. Okullarına gidip çocuklarıma annelerini sormaktan, yada gidebileceği yerlerde karımı aramaktan utanıyorum.

Karım beni bıraktı. Marta Tore de öldü.

Radyo, her haber verişimde sıkıyönetim komutanlığının bildirisini de duyuruyordu: Her yurttaş kimliğini yanında bulunduracak, sorulunca gösterecekti. Arama-taramada kimliği olmayanlar gözaltına alınacak!

Günde birkaç kez radyolardan duyurulduğundan, ayrıca gazeteler de yayınladığından, artık bu bildiriyi öğrenmeyen olmamalıydı. Sıkıyönetim, gece sokağa çıkma yasağı da koymuştu. Yasak süresince evi olan evinde, evi olmayanlar da oldukları, barındıkları yerde kalacaklardı.

Gece, evler, apartımanlar, gecekondular, tüm konutlar aranıyor, kimliği olmayan yurttaşlar asker kamyonlarına doldurulup kışlalara, asker koğuşlarına dolduruluyordu.

Beni kapadıkları saç barakaya da kimliksiz yurttaşlar doldurulmuştu. Çoğu, yoksul giyinişli kişilerdi. İçlerinde yarı çıplak olanlar bile vardı. İyi ki hava sıcaktı da, Amerikan barakasının beton döşemesine uzanıp döşeksiz yorgansız, örtüsüz, geceyi uyuyarak geçirebildiler.

Çavuşlardan biri acıyıp,

— Yazık bunlara! deyince bir assubay,

— Sanki geceyi geçirecekleri yer, burdan daha mı korunaklıydı? dedi.

Beton üzerinde hâlâ uyuyanların inceli, kalınlı horultularına bakılırsa, assubay pek de haksız sayılmazdı.

Asker arabaları boyuna kimliksiz yurttaşları taşıyordu.

Bir teğmen, arkadaşına,

— Ne olacak bunlar? diye yakınır gibi sordu.

O da,

— Kimliği olan yurttaşları yakalayıp getirseydik, işimiz çok daha kolaylaşırdı, dedi.

Kimliksiz yurttaşların gözaltına alınması için emir vermiş olanlar, herhalde bu kadar çok yurttaşın kimliksiz olabileceğini düşünmemiş olacaklardı ki, ertesi gün, sokağa çıkma yasağının bittiği saatten sonra, barakadakileri salıvermeye başladılar. Barakadan başıboş bırakmıyorlardı. Onar onar arabaya bindiriyor, taaa aşağıdaki anayola yakın yerde arabadan indirip, nizamiye kapısından salıveriyorlardı. Dönen araba bir saat kadar sonra yeniden on kişiyi daha götürüyordu. Bu işle görevli bir üsteğmen de şoförün yanında oturuyordu.

Barakanın kapısı önündeki gölgelikte bir masayla birkaç da sandalye vardı. Savaş giyimli subaylar orda toplanmışlardı.

Yüzbaşı, ne çok insanın kimliksiz dolaştığına şaştığını söyleyince, Binbaşı da,

— Bir kişi, beş kişi olsa, haydi cezalandır, bunca insanı nasıl cezalandıracaksın!... dedi.

Yüzbaşı,

— Evet binbaşım, dedi, az osalardı yanmışlardı bunlar da...

— İşte çok olmanın gücü bu...

— Öbürlerini, bu kadar insanın kimliği yokken siz neden kimlik taşıyorsunuz diye cezalandırmalı ki...

Sırası gelip de arabaya bindirilenler, önceleri, nereye gönderildiklerini bilmiyorlardı. Belki sorguya, yargıç önüne, belki tutuklanmaya götürülüyorlardı. Korku içindeydiler. Ama biriki posta arabaya bindirilip götürülünce, nasıl işlediği bilinemeyen haberalmayla, salıverildiklerini anladılar. Arabaya bindirilenler seviniyor, geride kalanlar da sıraları gelinceye dek kuşku içinde barakada bekleşiyorlardı.

O işle görevli üsteğmen, barakada son kalanları da arabaya doldurup götürdüğünde akşam oluyor, yavaş yavaş güneş batıyordu.

Kimliksizleri taşıyan arabanın, yolun tozlarını savunarak uzaktan geldiğini gören yüzbaşı,

— Bu iş de tamam... dedi,

Araba yaklaşınca içinde bir sivilin olduğunu gören binbaşı,

— Bu da kim? diye seslendi.

Araba, barakanın önünde durdu. Üsteğmen, sonra da sivil indi. Binbaşı,

— Bunu nereden getirdin? diye sordu üsteğmene.

Üsteğmen,

— Kimliksiz olanlardan, dedi, bunu dün gece yakalamıştık...

— Yahu, kimliksizler salıverilecek dedik ya...

— Bunu daha ilk postada salıverdik binbaşım, ama adam gitmiyor ki...

— Gitmiyor mu? Deli mi bu?

— Gitmiyor. Nizamiye kapısından ille de içeri girmek istiyor...

— Bırak yola, sal gitsin!...

— Gitmiyor binbaşım... İlle içeri girecek... Nizamiye nöbetçisi iteleyip kakalamış, yine de gitmiyor.

Hepimiz, salıverildiği halde gitmeyen adama baktık. Boyu birbuçuk metre var, yok... Yüzü, toprak bozuna dönmüş, sakalları uzanmış. Eski ceketinin uzun kolları içinde elleri görünmüyor. Ayaklarına tek tek ayakkabı giyinmiş, biri yırtık beyaz keten ayakkabı, öbürü siyah potin.

Binbaşı,

— Belâ mısın sen be! diye bağırdı.

Adam, önündeki üsteğmene bişeyler fısıldadı. Üsteğmen de.

— Binbaşım, dedi, biz dün gece otobüslerdekilerin kimliklerini sorarken, bu adamı kimliği olmadığından indirdik otobüsten... Şoförden verdiği bilet parasını geri istedi.

Binbaşı,

— Nereye gidiyormuş? diye sordu.

— Antalya'ya.

— Şoförden aldı mı parasını?

— Şoför vermedi ki... «Parayı kime verdinse ondan al» diyor. Bileti şoför vermemiş.

— Şoför haklı.

— Bu da «Ben o parayı Antalya'ya kadar gitmek için verdim» diyor.

— Bu da haklı.

— Şoför de «İyi ya, git Antalya'ya, sana gitme diyen var mı?» diyor.

— Doğru...

— Ama bu, «Nasıl gideyim, indiriyorlar» diyor... Şoför de «Bana ne, inme, ben indirmiyorum ya...» diyor.

— Peki, şimdi ne olacak?..

— Bilmem, gitmiyor işte... Biz kovuyoruz, o içeri giriyor. Size getirdim.

— Yahu, başımıza belâ mı bu be!..

Söze karışan yüzbaşı,

— Herif burda rahatı buldu, dedi, yatacak bir damaltı var, asker tayınını da verdik, böyle yerden gitmek istemez elbet...

Binbaşı hırsından gülmeye başladı.

— Yani parası yok, gidemiyor, öyle mi?

Üsteğmen,

— Öyle, dedi, bunun gibi iki kişi daha vardı, Belki bir çözüm yolu bulunur diye,

— Antalya'ya otobüs kaçaymış? diye sordum.

Kimliksiz adam, doğrudan doğruya konuşmuyor, önündeki üsteğmen tercümanıymış gibi, onun aracılığıyla konuşuyordu. Yine Üsteğmene bişey fısıldadı. Üsteğmen,

— Yetmişbeş liraymış, dedi.

Yirmi-otuz lira olsaydı, ben verecek, subayları bu zor durumdan kurtaracaktım.

— Otuzbeş lirasını ben vereyim, diye parayı uzatıp, galiba subayları daha zor duruma soktum.

Subaylar da onar lira verdiler. Üsteğmen tamamlanan yetmişbeş lirayı kimliksiz adama verdi. Adam parayı aldı ama yine gitmiyordu.

Binbaşı,

— Ulan daha ne dikiliyorsun, yıkıl git! diye bağırdı.

Kimliksiz adam, yine önündeki Üsteğmene bişeyler fısıldadı.

Üsteğmen,

— Yetmişbeş lira bilet parasıymış, dedi, Antalya'ya kadar on lira da azık parası istiyor azığı da otobüste kalmış...

Binbaşı cebinden çıkardığı on lirayı fırlattı, adama,

— Hiç böyle belâ görmedim, yıkıl! diye bağırdı.

Kimliksiz adam arabaya bindi. Üsteğmen de şoförün yanındaydı. Araba, nizamiye kapısına doğru uzaklaştı.

RAMAZAN AYDIN

Beni, Amerikan yardımından verilmiş olan barakalardan birine kapamışlardı. Kapıda tüfekli bir nöbetçi duruyordu. Tüfekli iki er de barakanın çevresinde fır dönerek nöbet tutuyordu.

Herşey yolunda, iyi gidiyordu, memnundum. Yalnız Amerikan barakasının saç çatısı, sıcağı arttırarak içeri iletiyordu. Bir de sıcak olmasa keyfime hiç diyecek yoktu.

Orda beni encok memnun eden şey, yalnız başıma olmamdı. Çoktanberi bitürlü yalnız kalamıyordum. Çok uzaklarda tatlı bir anı gibi

kalan güzel yalnızlığımı nerdeyse unutacaktım. Sıkıyönetim yüzünden, bir Amerikan barakasında, özlediğim yalnızlığıma kavuşmuştum. Yani, bana yaramıştı sıkıyönetim.

Barakanın boyutlarını birkaç kez ölçtüm. Benim adımlarımla boyu kırksekiz, eni dokuz adımdı. Sanırım, hiçbir yazarın bu denli büyük salonu olmamıştır. Boydan boya volta atarak, dalgamı geçiyor, düşler kuruyordum.

Barakanın uzun iki duvarında karşılıklı onikişer pencere olduğundan içerisi apaydındı. Ne yazık ki, pencereler açılamadığıdan hiç esinti yoktu. Barakanın iki dar duvarından biri kapalı, birinde kapı, vardı. Barakanın çatısından iki uzun duvarına yirmiüç kiriş uzanıyordu. Kirişlerin araları kalın kontrplâkla kaplıydı. İki uzun duvar çok hafifçe dışa eğikti. Çatının üstü ve duvarların dışı, oluklu saçla örtülüydü. Tavan kirişlerini maviye, tavandaki kontrplâkları maviyle yeşil karışımı tatlı bir renge, pencere ve kapı kasalarını, çerçevelerini kışla grisine boyamışlardı.

Ne kadar zaman kalacağımı bilmediğim barakayı, içinde bütün bir yaşam geçirecekmişim gibi inceliyordum.

Nasıl olup da yalnızlıktan hoşlandığıma şaşanlar, dahası bendeki bu yalnızlık özlemini yapmacık bulanlar bile var. Nasıl mı yalnız yaşayabiliyorum? İşte böyle... Önce bu, insanın yalnızlıktan ne anladığına bağlıdır. Kendi başıma kalınca, hiç bir zaman salt yalnız olmuyorum ki... Çok yalnız kaldığım için, yalnızlığımı çoğaltıp, tekbaşımayken de kalabalık olmasını öğrendim. Bu koca barakada da beni yalnız bırakmayan birilerini buldum. Bunlardan biri, bana orda arkadaşlık edenler içinde ençok sevdiğim Ramazan Aydın adında bir erdi.

Onunla tanışmam şöyle oldu. Tavandaki, maviyle yeşil karışımı bir güzel renge boyanmış kontraplâklardaki lekeleri seyrediyordum. Kontraplâkların derin deniz dibini ansıtan bir rengi vardı. Sanki barakanın tavanında denizin dibini seyrediyordum. Denizi yukarda seyretmek güzel birşey; türlü balıklar, yosunlar, deniz dibi bitkileri, kayalar... Tavandaki denizde yansıyan ışıklarla o biçim biçim lekeler canlıymış gibi deviniyorlardı.

Tavandaki denizi seyretmek için yukarı kaldırmaktan başım yorulduğu için, duvardaki lekeleri seyrediyordum. Sızan yağmur sularının yaptığı bu lekeler, çocukken çayıra uzanıp seyrettiğim bulutlar gibi türlü biçimlere giriyordu. Barakanın yirmidört penceresinden en diptekini incelerken Ramazan Aydın'la tanıştım. Kışla grisine boyalı pencere kasasına adını kazımıştı: Ramazan Aydın...

Adını tahtaya çakıyla kazımıştı. Kalın bir çivi yada ona benzer başka bir sert şey olamazdı. Kitap harflerinin sert köşeleri, çizgilerin kesişmeleri, Ramazan Aydın'ın adını çakıyla yazdığını belli ediyordu. Yazmasını yeni öğrenmişti, acemi yazısıydı.

— Merhaba Ramazan Aydın!...

— Merhaba!...

Ramazan Aydın'ı daha yakından tanımak istiyordum. Ama o, tahtaya adından başka birşey kazımamıştı, ne doğum yeri, ne doğum tarihi... Nasıl olsa öğrenecektim herşeyi.

Ramazan Aydın, kasasına adını yazdığı pencere yanındaki ranzanın üstünde yatıyordu. Bir pazar günü yatağına uzanmış, köyünü, karısını, çocuğunu düşünüyordu. Ramazan Aydın evliydi. Cigara yaktı. Birkaç kez «Gel tezkere gel!» diye bağırarak içini çekti. Ofladı, pufladı. Bu bunalımdan sonra bir yaratma duygusu önce müzik olarak belirdi. Bir türkü söylemeye başladı, sonra türkü bir mayaya dönüştü. Daha önce duyup bildiği türkü değildi bu. Sözlerini de, sesini de Ramazan Aydın yaratmıştı.

«Sen de kara bahtım gibi vefasız çıktın...»

«Sen de kara bahtım gibi hayırsız çıktın...»

Ramazan Aydın'ın butürküyü söylediğini kesinlikle biliyorum. Duvarlardaki yazıları incelerken, o yazılar arasında bu türkünün duvara kurşun kalemle yazılı olduğunu gördüm. Yazıdaki harflerin çoğu, kimi kelimeler silinmiş olduğu için bu iki dizeyi ortaya çıkarmak için uzun uzun çalışmam gerekti. Pencere kasasına kazılı Ramazan Aydın yazısının harfleriyle bu türkünün harfleri arasında büyük benzerlik vardı. İki yazının da aynı elden çıktığı belli oluyordu.

Ramazan Aydın'ın bu türküyü söylediğini doğum tarihini, köyünü, kasabanı yazmadın?

— Yazacaktım, ama vakit kalmadı ki... Tam adımı kazımıştım, çakıyla, çavuş nöbetçileri çağırdı. Ben cephanelik nöbetine gittim. Gece de karargâh nöbeti tuttum. Ondan sonra da bir daha, adımı kazıdığım yere memleketimi, doğum tarihimi yazmayı akıl etmedim. Ama koğuşun başka yerlerine, nöbet tuttuğum cephaneliğin duvar taşlarına künyemi tam olarak yazmışımdır. Hattâ bir keresinde arkadaşlarla İstanbul'a pazar iznine gitmiştik de üç ar-

kadaş Bayezit kulesine çıkmıştık. Kulenin merdiveni çok dik olduğundan, soluklana soluklana basamakları çıkarken her dinlendiğimiz yerde kulenin taşlarına künyemi yazmıştım.

— Ama yazın düzgün değil Ramazan Aydın.

— Ne yapayım, ben yazıp okumasını askerde öğrendim.

Ramazan Aydın, o pazar günü ranzanın üstündeki yatağına uzanmış, kendi bestelediği, bir daha hiç tekrarlamayacağı o türküyü söyledikten sonra, cebinden çıkardığı çakısıyla pencere pervazının tahtasına adını yazmaya başladı. Bunu niçin yaptı? Niçin türkü söylediyse onun için... Bişey yaratmak adının kendisinden sonra da kalmasını, bilinmesini istiyordu. İşte bu yüzden adını duvarlara yazıp, kazıp duruyordu. O buralardan uzaklara gittiği zaman da, birileri onun adını okusunlar, «Burada Ramazan Aydın adında biri varmış» desinler. Adını çakıyla tahtaya kazırken, günün birinde burada benimle tanışacağını hiç bilmiyordu Ramazan Aydın.

Gerçekten Shakespeare'in, Goethe'nin yada Yunus Emre'nin yaptıkları da, Ramazan Aydın'ın yaptığından başka bir şey değildir. Onlar da, ölümlerinden sonra, bir zamanlar yaşamış olduklarının bilinmesini istiyorlardı. Tıpkı Ramazan Aydın gibi. Ne var ki Ramazan Aydın'ın yaratma gücü ancak işte çakıyla tahtaya adını kazımaya yetiyordu.

Ramazan Aydın'ı daha yakından tanımak istediğim için, ona değgin bilgiler toplayacaktım.

Barakanın kapısında bekleyen nöbetçiye,

— Helâya gideceğim, dedim.

Barakanın az ötesinde, bir çatı altında sekiz helâ vardı. Tüfekli nöbetçi arkamda, helâya girdim. Nöbetçi kapıda bekliyordu. Ben o sekiz helâyı teker teker dolaşıp Ramazan Aydın'dan bir iz arayacaktım. Ama sekiz helâyı birden dolaşamadığım için, öğleden sonra helâya ikinci gelişimde, baştan dördüncü helâda Ramazan Aydın'ın yazısını buldum. Uzun bir çalışma sonunda okuyabildim:

«İlimdir insanların rehberi»

«Duvardır berduşların defteri»

Üçüncü dizeyi de uğraşa uğraşa okuyabildim ama, çok müstehçen olduğu için buraya aktaramıyorum.

«İlimdir insanların rehberi...»

Ramazan Aydın, kendisi buralardan gittikten sonra da, bu mesajının bilinmesini istiyordu. Tıpkı, gelmiş, geçmiş bütün filozoflar, bütün bilginler gibi... Ne var ki, Ramazan Aydın okuma-yazmayı askerlikte öğrenmiş bir zavallı kişi olduğundan, buluşu olan bu doğruyu ancak helâ duvarlarına yazabiliyordu.

Helâlardan başka birinde, yine onun bir yazısını buldum. Artık onun yazısını iyice tanıyor, duvardaki onca yazı içinden hangisinin onun olduğunu seçiyordum. Ramazan Aydın duvara «Gel yirmialtı gün gel!»diye yazmıştı. Demek, bunu yazdığı zaman terhis olmasına yirmialtı gün kalmıştı. Bu yazının duvara yazılışı üstünden enaz birkaç yıl geçmiş olmalı. Öyleyse Ramazan Aydın şimdi köyünde. Belki bir çocuğu daha olmuştur.

Gözlerim, baraka ve helâ duvarlarındaydı. Ramazan Aydın'dan izler arıyordum. Buldum da: Bir çıplak kadın resmi... Kadın yere yatmış, dizlerini de dikmiş.

Bu resmi Ramazan Aydın'ın yaptığı, hemen yanındaki onun yazısından, yazıyla resmin helâ kapısına aynı çiviyle kazınmış olmasından belli. Ramazan Aydın, bir resim daha yapmıştı, bu bir kadınla bir erkek ikisi de çıplak...

Picasso, Mikelanj, Goya, ne yapmak istemişse, Ramazan Aydın da onu yapmak istemiş ki, o buralardan gittikten sonraları bile, buradaki insanlar, Ramazan Aydın adında birinin yaşadığını bilsinler. Ne var ki, Ramazan Aydın öbürleri gibi yüzyıllar boyu değil de, bu baraka, bu helâ yıkılana dek yaşayacak, adı kalacak...

Bir sabah muslukta yüzümü yıkarken, karşımdaki duvarda yine Ramazan Aydın'ın bir yazısını buldum. Hem de bunda, doğum yeri, tarihi de yazılıydı: «Zile'li Ramazan Aydın 947 kurası ikinci tertip».

Demek, baraka arkadaşım Ramazan Aydın, şimdi yirmidört yaşında.

Yalnız kalınca niçin mi yalnızlık çekmiyorum? Çünkü kendimi çoğaltıyorum, tekbaşıma kalabalık oluyorum; her kapalı kaldığım yalnızlığımda pekçok Ramazan Aydın'larla arkadaşlık ediyordum; denizin dibini seyredecek bir tavan, bulutlu gökyüzünü seyredecek duvarlar buluyorum.

ÜÇ NÖBETÇİ

Öbür tutuklular cansıkıntısından bunaldıklarından, zaman geçirmek için nöbetçi erlerle konuşmak istedikçe, erler de önemli kişi olmanın tadını çıkarıyor, tutuklularla konuşmaya yanaşmıyorlardı. Oysa onlar da konuşmaya can atıyorlardı, ama tutuklulara kendilerini ağıra satıyorlardı. Tutuklular söz alacak, nöbetçiler kasıldıkça kasılacak, sonunda nasıl olsa konuşmaya başlayıp söyleşiyi koyulaştıracaklardı. İşte bu alışkanlık içindeki nöbetçi erler, kendileriyle konuşmaya kalkmayışımı çok yadırgadılar. Onlarla ilişki kurmaya kalkmadığım için bana bir yabancıymışım gibi bakıyorlardı. Nöbete ikinci, üçüncü gelişlerinde, bu suskunluğa dayanamayıp, bu kez onlar benimle konuşmak için şurdan burdan söz açmaya başladılar.

Köylümüzün, tanımadığı birisiyle konuşmaya girişi «Nerelisin?» sorusuyla başlar. Kapalı olduğum barakaya nöbete gelen her er, bekliyor, bekliyor, benden ses çıkmayınca,

— Nerelisin amca, diye soruyordu.

— İstanbulluyum! deyip sözü kesiyordum.

Benim bu yaptığım, oyunun kuralına uygun değildi. Benim de ona: «Sen nerelisin?» diye sormam, böylece aramızda söyleşinin açılması gerekirdi.

Her er üç saat nöbet tutuyordu. Onlar için, karşılarında bir de adam varken üç saat konuşmadan durmak gerçekten çok zordu, hele geceleri ...Gündüzleri, yine ne de olsa o yana, bu yana bakıp oyalanıyorlardı, ama geceleri, konuşmayı büsbütün gereksiniyorlardı. Benden yüz bulamayınca da büsbütün canları sıkılıyordu.

Kapalı olduğum barakaya birçok nöbetçi geldi, gitti, içlerinden yalnız üçü beni etkiledi. O üçüyle her nöbete gelişlerinde konuşup söyleştim. İkisini çok sevdim, birini de hiç sevmedim.

— Nerelisin amca?

— İstanbul'luyum. Sen nerelisin yiğitim?

— Sivas'lı.

— İçinden mi?

— Köylüğünden... Ama benim amcam da burada.

— Nerde?

— İstanbul'da. Benim amcam da Adalar'da oturuyor.

— Çok iyi...

— Yaa... Adalar'da oturuyor amcam da...

— Güzel.

Konuşmayı kısa kesmek için barakada votka atmaya başladım. Bir süre sonra o da içeri girdi, gezinmeye başladı.

— Amca, sen Adalar'a gittin mi?

— Gittim elbet...

— Amcam da Adalar'da oturuyor da...

— İyi...

Bikaç kez daha tekrarlayarak, üstüne basa basa, nedense, amcasının Adalar'da oturduğunu bana ille de anlatmak istedi.

Onunla tanışmam işte böyle oldu. Nöbet değiştirinceye dek şurdan, burdan konuştuk, ama o her sözden bir fırsat yaratıp bana amcasının da Adalar'da oturduğunu söyleyip durdu.

Bir gece barakadaki yatağımda uyuyorken, naçalı ayakkabıların çıkardığı kaba ayak sesleriyle uyandım. Bir nöbetçi, barakanın çimento döşemesi üstünde gidip geliyordu. Oysa nöbetçilerin barakaya girmeleri yasaktı. Beni uyandırdığını anlasın da dışarı çıksın diye sesli sesli pufladım bikaç kez. Hiç oralı olmadıktan başka tüfeğinin mekanizmasıyla da oynayarak daha çok gürültü yaptı. Yatağımda sağa, sola döndüm, hayır, artık uyuyamıyordum. Er, tüfeğine mermi doldurup boşaltıyordu durmadan. Gürültü çıkarmak için elinden geleni yapıyordu. Anladım, amacı beni uyandırıp konuşmak. Onun için önemli olan geceyarısından sonraki bu üç saati geçirmekti. Ama her nöbetçi aynı şeyi yaparsa benim ne olacağımı düşünmüyordu. Çıkardığı gürültüler yetmezmiş gibi, sesli sesli, bağıra çağıra, kahbe feleğe söğüp saymaya başladı, hem de en kaba sövgülerle... Anlıyordum ereğini; barakada kapalı tutulduğuma göre, ben de kahbe feleğin sillesini yemiş biriydim, hemen yatağımdan kalkıp ona katılacaktım, kahbe feleğe birlikte sövecektik; böylece de aramızda söyleşi başlayacaktı. İkimizin ortak yanı, kahbe feleğin sillesini yemiş olmamızdı. Oysa o sıra, ne kahbe feleğe, ne de başka kahbelere sövmek gelmiyordu içimden.

Uyandığımı görünce başucuma gelip türkü söylemeye başladı.

Artık dayanamadım.

— Baksana, uyuyorum... Sen de başımda gürültü ediyorsun.

— Kalk be dayı, konuşalım.

— Ne konuşacağız?

— Dertleşiriz.

— Beni hiç uyutmadın ama... Gürültü edip durdun.

— Hep moral bozukluğundan işte... Moralim çok bozuk. Onun için, konuşalım, diyorum sana...

Sert sert,

— Ne konuşacağız yahu? diye bağırdım.

— Şundan, bundan konuşalım da moralimiz düzelsin.

Öyle bir,

— Benim moralim düzgün! diye bağırdım ki, kim duysa moralimin bozuk olduğunu anlardı.

Nöbet süresi bitip gitti de, ben de ondan kurtuldum.

Orda beni etkileyen üç nöbetçiden en çok sevdiğim Tokat'lı erdi. O, her nöbete gelişince, barakanın kapısına dayanır, hiç gözünü üstümden ayırmadan beni gözlerdi; ama bakışlarında sevgi, sevecenlik vardı. Başımı çevirip ona bakmadığım halde, bana acıdığını sezinliyordum. Gözgöze gelişimizde, bakışlarından anlıyordum bunu. Bir insanın, tanımadığı birine, her neden olursa olsun acıması ne güzel duygudur. O er, beni tanımadan acıyordu, ama neden acıdığını bilmiyordum. Öbürleri gibi, benimle konuşmak istemiyor, nereli olduğumu sormuyordu.

Ya üçüncü, ya dördüncü nöbet tutuşuydu barakada, dayanamadı, o da sordu:

— Nerelisin amca?

Böylece onunla da söyleşiye başladık.

— Senin işin zor... dedi.

— Neden? dedim.

— E, yalnızsın... dedi.

Sesi öyle üzgündü ki, benim yalnızlığımdan acı duyduğu belliydi. Kendi üzünçlerimi, dertlerimi unutup bu iyi yürekli eri avutmaya çalıştım:

— Yok canım, o kadar zor değil...

— Zordur, zordur...

— Yoo, ben alışığım...

— Hiç insan yalnızlığa alışır mıymış amca!...

— Ama ben memnunum...

— Yok canım, olmaz.

Bitürlü, yalnızlığımdan memnun olduğuma inanmıyor, durumuma acınıyordu.

İlkin onu çok yufka yürekli biri sanıp,

— Sen hiç tutuklulara nöbetçi durmadın mı? dedim.

— Çook dedi, ama onlar senin gibi yalnız değildi.

Bu er için, benim suçlu olup olmamam, suçluysam da suçumun türü değil, burada yalnız tutulmam önemliydi. Her nöbete gelişinde, benim yalnızlığımdan duyduğu üzüncü belirtiyor, ben de kendi dertlerimi unutup, çok mutlu olduğumu anlatarak onu avutmaya çalışıyordum.

Moralinin bozuk olduğunu söyleyen er, her nöbete gelişinde, o kötü sesiyle bağıra çağıra türküler söyledi. Saçlarını usturayla kazıtmıştı. Şapkasını, sol gözünü örtecek kadar yana eğiyordu. Uzun boyluydu. Her nöbetinde, benimle konuşmasın diye yazı yazıyordum. O bu yazdıklarımı mektup sanmıştı. Bir nöbetinde bana,

— Amca bu mektupları nasıl postaya veriyorsun? diye sordu.

Hemen niyetini anladım.

— Postaya vermiyorum, dedim.

Memnun oldu. Güvenip de postaya verdirecek kimse bulamadığımı sanmıştı. Belki onu, benim gibi kahbe feleğin sillesini yemiş biri olarak kendime yakın bulurdum. Mektuplarımı postaya vermesi için ona verirdim. O, radyoların o günlerde «Sayın muhbir vatandaş» dediklerindendi. Postaya vereceğim, diye benden aldığı gizli mektubu, o da götürür gerekli yere verirdi. Kahbe felek ona sillesini vurmuştu. Askerden kaçmış, mahkemeye verilmişti. «Sayın muhbir vatandaş»lık yaparsa belki cezası affedilirdi.

— Postaya vermiyorsun ha? Elaltından mı göndereceksin?

Yılışıyordu.

Sivas'ın köylüğünden olan er nöbete gelmişti. Yine söz arasında bir fırsatını yakalayıp «Benim amcam da Adalar'da oturur» diyordu. En sonunda,

— Hangisinde? diye sordum.

O yine.

— Adalar'da... dedi.

— Ama İstanbul'da dört ada var, dedim, hangisinde?

— Bilmem ki...

— Sen hiç gitmedin mi amcanın yanına?

— Yoo... Gitmedim. Ama biliyorum, amcam Adalar'da oturuyor.

Amcasının Adalar'da oturduğunu söylerken gözlerinin içi gülüyordu. Bu sözü her tekrarlayışında, bütün insanlarla, özellikle bütün güçlü, zengin insanlarla boy ölçüşür bir tutumu vardı.

— Ne kadar zamandır İstanbul'da askersin?

— Eh, işte iki yıl oluyor...

— Demek amcanı gidip görmedin.

— Görmedim ama Aadalar'da oturuyor.

— O da gelip seni görmedi mi?

— I-Ih..

— Haber de vermedin mi?

— Amcam beni tanımaz ki... Ama o Adalar'da oturuyor.

— Nerden biliyorsun?

— Babam rahmetli söylemişti. Dediydi ki babam rahmetli «Amcan Adalar'da oturuyor» dediydi.

— Ne iş yapar amcan?

— Adalar da oturan amcam mı?

Bir süre duraladıktan sonra.

— Rahmetli babamın dediğine göre önce hamal durmuş, sonra bekçi olmuş. Adalar'da oturuyor.

Bir sabah erkenden uyandım, baktım. Tokat'lı nöbetçi kapıya dayanmış bana bakıyor.

Yüzünde onun yine avunmaya gereksindiğini anladım.

— Üzülme, geçeeer... dedim.

— Bizimki kolay, nasıl olsa geçer, dedi, ama yalnızlık zor...

— Hiç de değil vallahi, daha bile iyi... Başımı dinliyorum... Oooooh, ne güzel...

— Olur mu canım hiç... Bir kişi, cennetin bile tadı olmaz!

Bu söz üzerine birden çarpılır gibi oldum. «Bir kişi, cennetin bile tadı olmaz!» Evet doğru... Ama iki kişi de cenneti cehenneme çevirir, bu da doğru...

Ben o barakadaki kapalılıktan kurtuluncaya dek, saçlarını kazıtmış er her nöbete gelişinde yazdığım mektupları kendisiyle göndermemi istedi; Sivas'ın köylüğünden olan er de amcasının Adalar'da oturduğunu söyleyip böbürlendi, övündü; Tokat'lı er de yalnızlığıma acındı durdu, «Bir kişi, cennetin bile tadı yok!» dedi boyuna.

İkisini çok sevdiğim, birini de hiç sevmediğim o üç eri unutamıyacağım.

FARELER BİRBİRLERİNİ YER

BİR zamanlar... Memleketin birinde...

Hayır, masal değil bu... En doğrusu, yeriyle, zamanıyla anlatalım.

Zaman: Milâttan Sonra...

Yer: Bu yeryüzünde bir yer...

İşte yeri belli, zamanı belirli...

Gelelim olaya. Söylenilen zamanda adı geçen yerde, bir büyüük ambar varmış. Bu ambar tıklımtıklım yiyecek, yakacak, yunacak, giyecekle doluymuş. Herşey düzenlice ayrılmışmış. Pirinç, nohut, fasulya, bakla gibi kuru zerzevat biyanda, buğday arpa, çavdar, yulaf gibi tahıl biyanda...

Sabunlar, yağlar ayrı yerde, giysiler, ayakkabılar ayrı yerde...

Söylenilen yerdeki, adı geçen zamandaki, sözü geçen büyüük ambarı, çok işbilir birisi yönetirmiş. Bu işbilir, becerikli yönetmen günün birinde ne yapacağını şaşırmış. Çünkü o ambarı fareler sarmış, yiyecekler günden güne eksiliyor, peynirler, peksimetler kemiriliyormuş.

Becerikli yönetmen elbet elleri böğründe oturmuyor, boş durmuyormuş. Canla başla farelere karşı savaşıyormuş. Ama ne yapsa bu savaşta başarı kazanamıyormuş. Kemirilen sabunlar, peynir tekerleri günden güne eksiliyormuş. Giysiler didik didik, parça parçaymış. Un çuvallarının içi fare yuvaları...

Ambarda farelerden hiç mi hiç aman yok.. Kavurmaları, tahılları yedikçe semirip şişiyorlar, şişdikçe azıp dolaşıyorlar, üreyip artıyorlar... Ambar farelerle dolmuş. O koskoca ambarı fareler ordusu işgal etmiş. Artık başa çıkılır gibi değilmiş. Yalnız yiyecekleri yemek, elbiseleri kemirmek, peyniri sucuğu dişlemekle kalmıyor, ayakkabıları, derileri, tahtaları bile kemire kemire dişlerini, tırnaklarını biliyorlarmış.

Fareler bol bol beslene beslene kedi kadar irileşmişler, gitgide semirip köpek kadar ol-

muşlar. Hiç dur durak yok, ambarın içinde koşup oynayıp, atlayıp sıçrayıp koşuyorlarmış. Üstelik ambarın en güneşli, en güzel, en görüntülü yerlerini de onlar kapmışlar.

Becerikli yönetmen, farelere karşı amansız savaşını sürdürüyormuş. Ambarın her yerine, her kıyı bucağına en etkili fare zehiri koymuş; hiç işe yaramamış. İşe yaramadıktan başka, insanların keyif verici zehirlere alışmaları gibi ambardaki fareler, de ambar yönetmeninin ölsünler diye oraya buraya yerleştirdiği zehirlere öylesine alışmışlar ki, günden güne daha çok zehir istemeye başlamışlar. Zehirleri hergün biraz daha artırılarak verilmezse, ambarı yıkacak gibi tepiniyorlarmış.

Ambar yönetmeni, en avcı kedileri toplayıp gece ambara bırakmış. Ama ertesi sabah ambarda, zavallı kedilerin yalnız tüyleriyle bir iki parça kemiğini bulabilmiş. Farelerle kediler baş edemiyorlar, en etkili zehirler bile onları öldürmüyormuş.

Ambarın becerikli yönetmeni büyük kapanlar kurmaya başlamış. Kapana yakalanan fare oluyormuş ama gecede beş fare akpana tutulsa, günde en az yirmi-otuz fare ürüyormuş.

Sonunda yönetmen düşüne taşına kendince bir yol bulmuş. Üç tane büyük demir kafes yaptırmış. Kapana yakalanan canlı fareleri bu kafeslere atıyormuş. Her kafes farelerle dolmuş. Yönetmen kafeslerdeki farelere yiyecek hiçbirşey vermiyormuş. Bir gün, üç gün, beş gün kafeste aç kalan fareler içlerinde en zayıf olan kendilerinden birini parçalayıp yemişler. Karınlarını doyurmuşlar. Bir zaman sonra yine acıkınca aralarında dalaşmaya başlamışlar. Bu kanlı dalaşma sonunda, yine içlerinden birini boğup, parçalayıp yemişler... İşte böyle böyle her üç kafesteki farelerin sayısı günden güne azalıyormuş. En kodamanları kalıyor, güçsüzler, ufaklar parçalanıp yeniliyormuş.

Fare dolu kafesler kanlı savaş alanına dönmüş. Sonunda her kafeste üçer, beşer fare kalmış. Bu kez, geri kalan fareler, karınlarının acıkmasını beklemeden, içlerinden birinin üzerine atılıp onu parçalamaya başlamışlar. Çünkü içgüdüleriyle biliyorlarmış ki, biri ötekini parçalamazsa, nasıl olsa o kendini parçalayacak.

İşte buyüzden, kendi canlarını kurtarmak isteyen fareler içlerinden birini, uyurken, uyuklarlarken, dalgınlığından yararlanarak boğup parçalıyorlarmış. Dahası, kafeste ikisi, üçü birleşip, birinin üzerine atıldığı bile oluyormuş. Aralarında o birleşenler de, sonunda, bir punduna getirip birbirlerini yiyorlarmış.

Sonunda her kafeste tek fare kalmış, en iri en büyük, en kurnaz, en güçlü fare...

Becerikli yönetmen, her kafeste birer fare kalınca kafeslerin kapılarını açıp, fareleri teker teker ambarın içine salmış.

Kendi türlerini yemeye alışmış, yani canavarlaşmış olan o besili, kocaman üç fare, kafeslerinden kurtulunca ambarda ne kadar fare varsa üzerlerine atılıp onları boğmaya, paralayıp parçalamaya başlamışlar. Bikez canavarlaşmış olduklarından, yediklerini yiyor, yiyemediklerini de, onlar kendisini boğup yemesin diye, öz güvenceleri için öldürüyorlarmış.

İşte böylece, söylenilen zamandaki, adı geçen yerdeki, sözü geçen ambar, hiç olmazsa bir süre için farelerden kurtulmuş.

Olay burda bitiyor.

Şimdi sizlere bir soru: Becerikli ambar yönetmeninin aklına, şeytanın bile aklına gelmeyecek bu kurnazlık nasıl geliyor? Fareleri birbirlerine yedirerek onları yoketme yöntemini nasıl buluyor?

Cevap: Çünkü o becerikli yöneltmen, kendisi de, kendi türdeşlerini yok ede ede sağ kalan en güçlü fare gibi, kendi arkadaşlarını yiye yiye, yok ede ede, o büyüüük ambarın baş yönetmeni olmuştu. Kendi yaşamındaki başarı yöntemini farelere uygulamıştı.

Sonuç: Fareler, birbirlerini yerler! ...

O NE NAMUSSUZDUR O

Aaaah, ah!.. Onun ne alçak, ne namussuz olduğunu bilemezsin monşer. Hiçbir sözüne güvenilmez. On paralık haysiyeti yoktur. Yıllar var, onunla konuşmuyorum. Selâmı sabahı kestim artık.

Anlatsam, vallahi şaşar kalırsın. Ama bak, çok rica ederim, bu anlattıklarım aramızda kalsın. Ben yine de ahlâksızlıklarının duyulup ya-

yılmasını istemiyorum.

Bak anlatayım. Bu seninki bir zamanlar bir kıza tutulmuş. Daha doğrusu bekâr diye tanıtmış kıza kendini, zavallı kızda ne bilsin, evlenme umuduyla kuşkulanmamış. Hani kız da, bir içim su monşer. Hangi güzellik yarışmasına girse, vallahi kazanır.

Seninki bigün bana geldi. Ama ölü gibi, bitmiş.

— Neyin var böyle, nedir bu halin? dedim.

— Ben artık yaşayamam, kendimi öldüreceğim, dedi.

— Dur, ağlama... Ayıptır. Çoluğun çocuğun var. Yazık değil mi canına kıyacaksın. Ne oldu anlat!

Namusa dokunur bişey geldi başına sandım. Oysa o kız, bunun evli barklı olduğunu duyunca, ilgisini kesmiş. Seninki de deliye dönmüş. O yaşlarda körpe kızlara tutulanlar hep böyle olur.

— Bir gececik muradıma ersem, bütün varlığımı vermeye razıyım... deyip duruyor.

Bütün varlığı dediği de ne tutar, biliyor musun monşer, o zamanın parasıyla enazından onbeş milyon lira...

Ellerime sarıldı:

— Hayatımı kurtar. Bu işi senden başkası yapmaz. Aman bir yolunu bul. Bir gececik muradıma ereyim, ne istersen veririm. Bu işimi yap benim, bu yaz karınla birlikte benim hesabıma bir ay yurtdışı gezisine çık. İstediğin yere git... Bütün masrafların benden.

— İyi ama, dedim, sen bunca yıllık evlisin. Çocukların var.

— Arabamı da veriyorum, şoförüm emrinde... dedi.

Kendi kızı, tutulduğu kızdan büyük. Sevcağızın bir umudu da yok ki, seninkine yüzversin.

Ne de olsa arkadaş, hatırını kıramadım. Karımın uzak akrabalarından bir hayta oğlan vardır. İpsiz kopuğun biri. Ama it, çok yakışıklı. İkidebir gelir eve, «Enişte senin bu kadar yüksek yerlerde tanıdığın var, beni bir baltaya sap edemedin. Sâyende ben de bir ekmek sahibi olayım.» der durur. Aklıma o serseri geldi. Çağırdım oğlanı.

— Dediklerimi yaparsan, sana iyi bir iş bulurum, dedim.

Oğlan, dedimlerimi yaptı. Bir haftaya kalmadı, kızı kafesledi. Bunlar sözde nişanlanacaklar. Kızı, «Nişanı çok sâde, kendi aramızda yapalım, düğünü de çok şatafatlı yaparız» diye kandırdık.

Neyse, kız yola geldi. Bu seninkinin Pendik'te bir evi var, o biçim, kötü işleri için kullanır. Nişan yapacağız diye bir gece kızı attık o eve. Epey de kalabalık olduk. Sabaha kadar yenildi, içildi. Sabaha karşı kız zom oldu, kendini bilmeden yatağa serildi. O benim karımın akrabası olan serserinin eline birkaç para verdim, onu evden savdım. Vallahi o parayı bile cebimden verdim. Maksat, seninkinin işi görülsün. Neyse, bıraktım ikisini evde, biz çıktık. Ertesi gün kız yatakta bir de gözünü açıyor ki, yanında seninkisi... İş işten geçmiş. Zavallı kız ne ne yapsın artık.

Biz de bir ay yurtdışı gezisi için seninkinden söz aldık ya, hemen karımla pasaportumuzu çıkardık. Gezi bavulumuzu hazırladık. Seninkine telefon ettim:

— Biz hazırız. Arabanı gönderirken, ne yollayacaksan şoförünle yolla.

Monşer, ne dedi biliyor musun? Vallahi inanmazsın. «Araba bana gerekli!» demez mi!

Verdiği sözünü hatırlattım.

— Sen bişey yapmadın ki, kızın bende zaten gözü vardı. Bu işler zorla olmaz! Gönlü olmasa kız hiç koynuma girer miydi! dedi.

Ahlâksızlığın bu kertesi karşısında dondum kaldım monşer. Hiç sesimi çıkarmadım.

Seninki işte böyle bir namussuzdur. Sözüne güvenilmez, yalancı...

Bütün bu olup bitenlerden sonra bigün yine kalkıp geldi bana. Hiç yüzlemedim. Yeni bir fabrika kuracakmış da, makinelerini Amerika'dan getirtmekiçin döviz vermiyorlarmış. 290 bin dolarlık döviz gerekiyormuş. O zamanlar, bir dolar resmî kurdan 280 kuruş, ama karaborsada on lira. Yalnız aradaki fark, iki milyon lirayı geçiyor.

— Bir yıldır, dövizi alamadım. Batacağım. Yandım. Sonra sen aklıma geldin. Yaparsın bu işi... Bir yap, ben de seni fabrikama ortak alırım.

Monşer, güvenilmezki... Fabrikaya ortak yapar, bir de bakarsın, üst borçlu çıkarmış. Onun için,

— Ortaklık istemem! dedim.

— Öyleyse, yarım milyon senin...

İşimi gücümü bıraktım, atladığım gibi uçağa doğru Ankara'ya. Maliye Bakanına bu fabrikanın memleketimiz için ne kadar yarar-

lı olduğunu anlatıncaya kadar göbeğim çatladı. Ama en sonunda döviz müsaadesini kopardım. Döndüm İstanbul'a.

Seninki görünürlerde yok.

Monşer, bırak vereceği yarım milyonu, bırak fabrika ortaklığını, benim Ankara'ya gidiş-dönüş uçak biletinin parası bile cebimden gitti. Yüzümü kızartıp istedim parayı. Ne dedi, biliyor musun monşer, söylesem, dünyada inanmazsın.

— Kanunsuz bir işlem yapılmadı ki... Ö dövizi almak benim hakkımdı, İstedim. Verdiler.

O ne namussuzdur oooo... hiçbir sözüne inanılmaz.

Sanki bütün bunlar olmamış, aramızda hiçbişey geçmemiş gibi bigün yine geldi.

— İflas ediyorum, yandım, bittim... dedi.

Efendim, fabrikası, apartmanı, herşeyi var da, nakit sermayesi tükenmiş. Parasızlıktan işlerini kapatacakmış nerdeyse.

— Yarım milyon liram olsa işlerim yoluna girecek. Yüzde otuz faiz vermeye hazırım. Aman bana bir bankadan kredi bul.

— Yaparım, dedim.

— Sen de bana bu iyiliği yaparsan, bu yaz için, benim Büyükada'daki köşk emrinde... dedi.

Hasta halimde gittim Ankara'ya. «Partimizin şöyle etkili adamıdır, böyle sevilen insanıdır. Küstürmeye gelmez aman...» diye diller dökerek, buna yüzde oniki faizle banka kedisi çıkarttım. Bu iyiliği kim kime yapar monşer?

Yaz geldi. Biz artık Büyükada'ya, seninkinin köşküne taşınacağız diye hazırlanıyoruz. Köşkün anahtarını almak için gittim seninkine. Ne dese beğenirsin monşer,

— O kredi zaten benim hakkımdı, nasıl olsa vereceklerdi... demesin mi!

O ne namussuzdur, o ne alçaktır, anlatamam monşer...

Hiç sesimi çıkarmadım. Aradan zaman geçti. Seninki yine bigün çıkageldi. Bir devlet kuruluşunun büyük bir teahhüt işi varmış. Rakibi olan iki firmaya vermezler de, işi buna verirlerse, en azından üç milyon lira kazanacakmış... O zamanın milyonları bunlar monşer, sahici milyon, şimdikilerinden değil.

— Yap bana bu işi, sana istediğin yerden bir evlik arsa... dedi.

Müsteşar sınıf arkadaşımdı. Gidip, böyleyken böyle diye durumu anlattım. «Kanunen olamaz ama, senin hatırın için bir olur yolunu bulmaya çalışırız» dedi. Eksik olmasın, bir yolunu da buldu. O iki firmayı aradan çıkardılar. O iş seninkinin üstünde kaldı. İşi yaptı kotardı, bitirdi. Seninkinden hiç ses yok. Sonunda kalktım gittim. Bana ne dedi biliyor musun monşer, vallahi aklın durur...

— Açıkartırma bu... Dileyen girer. Biz de girdik. Fiyat kırdık. Bizde kaldı. Senin bir yardımın dokunmadı ki...

İşte o böyle bir namussuzdur, böyle bir alçaktır ki, alçaklıkta dünya rekorunu kimse onun elinden alamaz. Onun ne namussuz, ne alçak, ne sahteci olduğunu benden iyi kimse bilemez.

Karısından nasıl ayrıldığını bilir misin Anlatayım da dinle. Ama bak, allaşkına kimseye söyleme, aramızda kalsın. Karısından ayrılmak istiyor, ama kadın bitürlü boşanmıyor. Kadına paralar, katlar veriyor, kadın yine de boşanmıyor. Avukatlara dünyanın parasını yedirmiş, boşanamamış. Geldi bana.

— Bu işi ancak sen yaparsın, aman beni kurtar karımdan... dedi.

Eski namussuzluklarını bildiğim için, yine alçaklık eder, özünde durmaz diye ben bu kez ağırdan aldım.

— Sen bu işi yap. Şişli'deki apartımanda bir daire emrinde. Hiç kira vermeden istediğin kadar otur.

Benim kendi katım var, ama o günlerde kızımı evlendirecektim, böyle bir daire gerekli bize... Ben hemen iş giriştim.

Monşer, iki aya kalmadan seninkini karısından çatır çatır boşattırdım. Hani o anlatmıştım, bizim hanımın bir hayta oğlan akrabası var diye, işte onu havagazı memuruymuş gibi kadının evine sokturdum. Benim hazırladığım plâna göre serseri oğlan daireye girer girmez, anadandoğma soyunmuş. Yatak odasına dalıp yatağa girmiş, orasını darmadağın etmiş. Neye uğradığını şaşıran kadın da feryat ediyormuş.

Biz önceden polise ihbarımızı yapmıştık. Polisler tam zamanında gelip evi bastı. Yatağın içinde çırılçıplak yakaladı bizim serseri oğlanı. Kadını suçüstü yaptılar. Hadi, boşanmasın da görelim bakalım. Seninki, mahkemede ilk duruşmada boşandı. Ama ne dedi, biliyor musun monşer!

— Ben karımı kendi elimle uygunsuz du-

rumda suçüstü yakalattım. Bundan sana ne!..

O ne namussuzdur ooo, o ne alçaktır ooo... O ne ahlâksızdır ooo...

İkinci Dünya Savaşı'nın en civcivli günleri... Yalnız çok rica ederim, bu söylediklerim aramızda kalsın. O günlerde gemilerle taşıma durdurulmuş. Hükûmet gemilere elkoymuş. Bu seninkinin elinde bilmem kaç bin ton hurda demir var. Hurda demirleri bir yabancı ülkeye satmış, ama gemi bulup hurdaları taşıtamadığından parasını da alamıyor. Geldi bana. Nasıl yalvarıyor monşer, görsen, vallahi acırsın.

— Ne istersen vereceğim, tek gör şu işimi... diyor.

Milyon istesem verecek. Ben yine kendisine bıraktım.

— Sen gemi tahsis ettir, yüzbinini al... dedi.

Ankara'ya gittim. Vallahi yirmidört saatte işini yaptırttım. Buna bir gemi ayırdılar. Telgrafla müjdeyi verdim. Telgrafıma cevap bile vermedi monşer, bir cevap bile... Üstelik, ne dedi bana, biliyor musun? Tasarlıyamazsın monşer.

— Sen bana Ankara'ya gitmeden, demirleri taşıma için gemi izni çıkmıştı... demez mi!

İşte o günden sonra, artık selâmı sabahı kestim. Aaaah, ah... O ne namussuzdur ooo.. O ne alçaktır oooo... O ne ahlâksızdır ooo... Monşer, onu ben bilirim, ben!...

GÖZÜNE GÖZLÜK

MU Nİ?

Gözünüzün önünde bir adamın çıldırdığını gördünüz mü? Ben gördüm. Hem de sinirleri sapasağlam, bilgili, aydın kişiydi. Zavallı gözümüzün önünde çıldırıverdi.

İki yıl oluyor, bizi bir dost evine akşam yemeğine çağırmışlardı. Ev sahiplerini tanıyan bir arkadaşımı kıramadım. Onula birlikte bizimle tanışmak isteyenlerin evlerine gittik.

Bu türlü tanışmalar için ilk gittiğim yerde soğuk bir adam olurum. Çevreme de soğuk ışınlar saçarım. Bu yüzden bulunduğumuz yer buzdolabına döner. Oysa ev sahipleri çok iyi insanlardı. Bizi ağırlamak için çırpınıyor, dört dönüyorlardı.

Biraz sonra başka konuklar geldiler; iki kadın, bir erkek. Ev sahibi bayan hepimize yemek öncesi içkileri sundu. Yeni gelenler, salonun soğukluğunu dağıtır gibi oldular. Ama az sonra onlar da benim yayınladığım soğukluk dalgalarının etkisinde kalıp sustular. Hepimiz somurtuyoruz. Aradabir ev sahipleri, konuşalım da bu soğukluk çözülsün diye ortaya bir konu atıyorlar. Biriki konuşulup yine susuluyor. Salonda «Şeytan geçti» denilen bir suskunluk oluyor.

Aradabir içerki odadan bir çocuk sesi geliyor. Evsahibi olan anababa, çocuklarından yakınmaya başladılar. «Sağ olasıca» yok yaramazmış. O güne dek dört mürebbiye değiştirmişler. En dayanıklısı altı ay durabilmiş. Şimdi de içerde mürebbiyeyi canından bezdiriyormuş. Anababa sevgili yavrularının olağanüstü zekâsından yaka silkiyorlardı.

Bu «Sevgili yavru» konusu da bitince yine suskunluk içinde somurtmaya başladık.

Evsahibi Bey,

— Fikri Bey gelsin, hepimizi güldürür, kırar geçirir... dedi.

Misafir bayanlardan biri, sevinçle,

— Aman, ne diyorsunuz, Fikri Bey de gelecek mi? diye sordu.

— Gelecek ya...

— Oh, ne iyi ...Güle güle bir oluruz.

Öbür bayan anlattı. Geçenlerde bir gece, bir yere gitmişler. Fikri Bey de varmış. Öyle güldürmüş, öyle güldürmüş ki, hep yerlere yatmışlar gülmekten.

— Yeter Fikri Bey, şimdi bayılacağım... diye yalvarıyorlarmış.

Hattâ orada bulunan bayanlardan biri — çok affedersiniz — gülmekten kendini tutamayıp altına küçüğünü kaçırmış.

Hep Fikri Bey'den konuşuyorlar, şöyle neşeliymiş, böyle neşeliymiş...

— Tanıyor musunuz? diye sordular.

— Hayır... dedim.

— Aaa, çok yazık. Bu gece tanışınca çok seveceksiniz.

Az sonra kadınlı, erkekli başka misafirler de geldiler.

Arkadan bir posta misafir daha geldi. Salonda on yedi kişi olduk. Hep Fikri Bey'den, onun çevresine saçtığı neşeden konuşuluyor, bir de içerden «Sağ olasıca yaramaz» ın sesi geliyor.

Kapı açıldı.

— Fikri Bey, Fikri Bey... diye el çırptılar.

Gerçekten sevimli, tombul, tombalak, bıldık bıldık bir adam. İnsanın içinden, gidip tombul yanaklarını sıkası geliyor. Kırk-kırkbeş yaşında görünüyor.

Propogandası çok yapılan insanları sevmem ama, ona kanım kaynadı. O içeri girer girmez de, soğuk hava dağıldı, ortaya bir neşe yayıldı. Sanki Fikri Bey'in saçlarından ortalığa güldürü akımı yayılıyor. Ne dese insan gülüyor.

İlkin, onun sözlerine, davranışına gülmiyeyim diye biraz direnip kasıldım. Ama başaramadım, yavaş yavaş çözüldüm, gülümsedim, ağzım yayıldı, sonra kahkahalar savurmaya başladım.

Hiç sululuk da yapmıyor, güzel olanı da bu. Ne yapıyor da güldürüyor diye dikkat ettim. Adamın bizi güldürmek için özellikle bişey yaptığı da yok hani... O, düpedüz konuşuyor. Ama ne dese insan gülüyor.

Beni bu eve getiren arkadaşıma,

— Allâsen, bu Fikri Bey neci, ne iş yapar? diye sordum.

Pedagogmuş. Dört yıl İsviçre'de, çocuk

eğitimi üzerine çalışmış. Sonra altı yıl Amerikan Çocuk Eğitim Kurumlarında çalışmış, çocuk eğitimi uzmanı, Özellikle küçük çocukların okul öncesi eğitimleriyle ilgileniyormuş

Radyoda çocuk terbiyesi üzerine konuşurmuş, Bu konuda, Türkçe, Fransızca, İngilizce pek çok eserleri varmış; gazetelere, dergilere de yazılar yazarmış.

Adama ilgim daha çok arttı. Ben böyle şey hiç görmedim. Fikri Bey «masa» diyor, gülüyoruz; «kapı» diyor gülüyoruz. Salonu kahkaha doldurdu. Artık gülmekten gözlerimden yaş geliyor.

— Ay boğulacağım. Fikri Bey, sus!.. Hah hah hah...

— N'olursun Fikri Bey yeter!.. Kah kah kah...

Kimisi kasıklarını tutuyor, kimisi iki büklüm, kimisi halının üstüne düşmüş... Kih kih kih... Heh heh heh... Hah hah hah... Hoh hoh hoh...

Görülmemiş, duyulmamış bişey. İşin şaşılacak yanı, kendisi hiç gülmüyor.

Birara gülme kasırgası diner gibi olunca Fikri Bey'in yanına sokuldum.

— Nasıl bu kadar neşelisiniz. Beyefendi, bunun sırrı nedir, bize de öğretin, dedim.

— Bunun sırrı basit, dedi, hiçbişeye kızmıyacaksınız. Ben kırksekiz yaşımdayım. Bugüne kadar hiç kızmadım.

— Allah Allah... Hiç kızmaz mısınız?

— Kızmam...

— Bir hakarete uğrarsanız...

— Kızmam. Okuldayken ben herkesi kızdırırdım, ama kimse beni kızdıramazdı. Affedersiniz, anama sövseler kızmam. Güler geçerim. Onların terbiyesizliğine veririm.

Sonra çocuk eğitimi konusuna geçtik. Her babanın yaptığı gibi kendi çocuklarımdan yakındım.

— Kimbilir, siz çocklarınızı nasıl yetiştirmişsinizdir... dedim.

— Maalesef... dedi.

— Nasıl... Sizin terbiye metodunuzla?

— Çocuğum yok ki...

— Aaaaa!. Çocuğunuz olmuyor mu?

— Evli değilim.

Ağzım bir karış açık kaldı.

— Hiç mi evlenmediniz?,

— Hiç...

Canım sıkıldı.

— Beyefendi, bekâra karı boşaması kolay gelirmiş, dedim, sizinki de öyle, ele talkın verip salkımı yutmak kolay.

Evlenmemiş, baba olmamış bir adam ne anlar çocuktan, çocuk terbiyesinden? Oh ne iyi, ele güne çocuk şöyle terbiye edilir, böyle terbiye edilir, diye at tut. İçerledim doğrusu...

Fikri Bey yine konuşmalariyle herkesi güldürmeye başladı. Ben bozulmuş olduğum için bu kez gülemedim. Ama bu somurtuşum çok sürmedi. Az sonra kahkahaları bastım.

Bu arada durmadan içerden sağ olasıca yaramazın gürültüsü geliyordu ...Fikri Bey.

— Ne oluyor içerde? dedi.

Ona da anlattılar. Mürebbiyenin dayanamadığı «sağ olasıca» yaramazlık ediyordu.

Fikri Bey,

— Yooo, böyle olmaz, dedi, çocuk bu saatte uyuyacak. Uyutmuyorsanız, o da büyüklerin yanında oturacak.

Bu konuda uzun bilimsel bir konferans geçti. Sonra,

— Getirin çocuğu buraya! dedi.

Çocuğun annesi,

— Bildiğiniz gibi değil Fikri Bey, sizi canınızdan bezdirir, dedi.

Fikri Bey bu düşüncenin de yanlışlığını bilimsel yöntemle açıkladı:

— Çocuk kendi haline bırakılmaz. Her an meşgul olunacak. Siz getirin yavruyu.

Bu kez de çocuğun babası,

— Bu sizin bildiğiniz çocuklardan değil, bu geceyi hepimize zehir eder... dedi.

— Siz getirin efendim.

Annesi,

— Ben karışmam, dedi.

Çocuğu getirdiler. Dört-beş yaşında topaç gibi bir oğlan. Gözleri fıldır fıldır. Çocuk, kalabalığı önce yadırgadı.

Fikir Bey,

— Kendi haline bırakın, uğraşmayın, dedi.

Cigara paketinden, iki cigara sırasının arasındaki kâğıdı çıkardı. O kâğıttan kayık yapıp çocuğa verdi. Çocuk ilgilendi. Çocuk söyleyişiyle «Bu ne?» yi «Mu ni?» diye soruyordu.

— Mu ni? diye sordu.

Fikri Bey,

— Kayık, dedi.

Çocuk bir daha.

— Mu ni? diye sordu.

Fikri Bey yine.

— Kayık, dedi, bak kayık, ne cici kayık...

Çocuğun babası,

— Şimdi hapı yuttun Fikri Bey, dedi, artık sabaha kadar «Mu ni, mu ni» diye sorar, senin de canına tak der.

Ünlü pedagog,

— Çocuklar bu yaşta hep böyledir, dedi, durmadan sorarlar. Bu yaşlar, çocuğun dış dünya ile ilişkilerini kurma çağıdır. Bir çocuk ne kadar çok sorarsa o kadar zeki demektir, memnun olun. Hiç bıkmadan, usanmadan, onların sorduklarına cevap vereceksiniz. Çocuk yetiştirmek kolay mı? Usanmıyacaksınız, çocuğun her sorusunu, tıpkı büyük adama anlatır gibi açıklıyacaksınız.

Çocuğun babası,

— Hadi bakalım, görelim, dedi.

Çocuk,

— Mu ni? diye sordu.

Fikri Bey,

—Bu kayık, dedi, denizde gider. İşte böyle fış fış fış...

Benim de dört çocuğum olduğudan, gözümün önünde geçen çocuk eğitimi denemesini dikkatle izliyordum.

Fikri Bey, kâğıtlardan fırıldaklar, bebekler, arabalar yaptı. Çocukla hemen kaynaştılar.

Ben de,

— Bilim başka şey, dedim, bakın, nasıl çocukla hemen arkadaş oldu.

Fikri Bey,

— Siz bizimle ilgilenmeyin, kendi aranızda konuşun, dedi.

Aramızda konuşuyorduk ama, gözümüz, kulağımız onlardaydı.

— Mu ni?

— Fırıldak...

— Mu ni?

— Bu mu, bu saat...

Çocuk, Fikri Bey'in kol saatinin kurgu yuvarlağını gösteriyordu:

— Mu ni?

— Saat...

— Yok, yok, mu ni?

— O mu? O şey... Saatin kurulan yeri.

Semaveri gösteriyordu.

— Mu ni?

— O semaver...

— Mu ni?

— Onun içinde çay pişer. Semaver...

— Yok yok, mu ni?

— Semaverin musluğu.

— Mu ni?

— O şey... Semaverin şeyi...

Fikri Bey bize döndü:

— İşte böyle, benim, yaptığım gibi, çocuğun her sorusuna cevap verilecek.

Çocuk, misafir kadınlardan şişman birinin ileri fırlak göğsünü gösterdi:

— Mu ni?

— O... Şey. Göğüs...

— Yok yok, mu ni?

— O, göğüs...

— Yok yok, mu ni?

— Meme.

Çocuk yine semaverin üstündeki bir yuvarlak maden parçasını gösterdi:

— Mu ni?

— Semaver.

— Yok. Mu ni?

— Semaver işte oğlum.

— Yok yok, mu ni?

— Semaver, dedik ya, semaver işte...

— Mu ni?

— Allah Allah, semaverin şeyi...

Fikri Bey bize döndü.

— Hiç kızılmıyacak, dedi, çocuk terbiyesinde kızmak diye bişey yok.

— Mu ni?

— O mu, o bacak.

Misafir bayanlardan birinin eteğini açmış, bacağını gösteriyordu.

— Yok yok, mu ni?

— Etek...

— Mu ni?

— Baldır...

— Mu ni?

— Baldır oğlum, baldır. Ona baldır denir...

— Mu ni?

Fikri Bey'in yüzüne kan sıçramıştı, suratı kıpkırmızı,

— Baldır, baldır, baldır... diye bağırdı.

Birden kendini toparlayıp, bize,

— Kızmak yok, dedi, sabır işi. Hiç kızmıyacaksınız.

— Mu ni?

— Saat.

— Mu, mu ni?

— Saat be oğlum, saat...

— Mu, mu?

— Saatin kurulan yeri...

— Mu ni?

— Semaverin şeyi...

— Mu ni?

— Haydi bakalım, sen biraz kayığınla oyna.

— Mu ni?

— Baldır.

— Yok, yok, mu ni?

— Göğüs...

— Mu ni?

— Meme...

Fikri Bey, çocuğun eline, kâğıtlardan yaptığı oyuncakları verdi, başka bir koltuğa geçip oturdu. Ama çocuk yanına geldi. Misafirlerden, çok iri burunlu birinin burnunu gösteriyordu.

— Mu ni?

— O mu, o burun.

— Mu ni?

— Burun be oğlum, burun be yavrum, bu-o burun...

— Mu ni?

— Burun be oğlum, burun beyavrum, burun işte...

— Yok, yok, mu ni?

— Baldır dedik ya oğlum. Bacağın üstüne baldır denir, bal-dır... baldır işte...

— Mu ni?

— Oda burun...

— Mu ni?

— Burun...

Çocuk bu kez hep burun üstünde duruyordu.

— Mu ni?

— Burun, burun, burun...

Fikri Bey, bize döndü,

— Hiç yılmıyacaksınız, dedi, çocuk öğreninceye kadar tekrarlıyacaksınız. On kere, yüz kere, gerekirse bin kere... Ta ki çocuk öğrensin.

Çocuk da bu sözleri anlamış gibi, hep aynı şeyi gösterip soruyordu:

— Mu ni?

— Burun...

— Mu ni?

— Bu-run... bu-run... bu-run...

— Mu ni?

— Burun yahu. Burun işte. Basbayağı burun.

— Mu?

— Burun, burun, burun, burun...

Fikri Bey'in sinirden çene kasları titremeye başlamıştı.

— Mu ni?

Sinirin son kertesine gelmiş olan Fikri Bey, sesini alçaltıp yumuşatarak, yalvarır gibi çocuğa,

— Burun, burun yavrum, burun çocuğum, burun... dedi.

— Mu ni?

— Burun tosunum. Ona burun, burun derler.

— Mu ni?

— Bu-run... Söyle bakayım: Burun...

Fikri Bey kravatını, sonra gömleğinin yakasını çözdü.

— Burun... Burun oğlum. O gördüğün, bu amcanın yüzündeki şey burun...

— Mu ni?

Fikri Bey ceketini çıkardı.

— Burun.

— Mu ni?

— Burun dedik ya, burun işte.

— Mu ni?

— Aaaaa, yeter artık... Burun be...

— Mu ni?

— Burun ulan!..

Birden yine toparlandı:

— Çocuğa hiçbir zaman sert davranılmıyacak! dedi.

— Mu ni?

Yumuşak, tatlı bir sesle,

— Burun... dedi.

— Mu ni?

— Öff...

— Mu ni?

— Burun be!.. Allah Allah, hiç burun görmedin mi sen? Burun işte, bu-run...

— Mu ni?

— İşte o burun...

— Mu ni?

— Öff...

Yine birden toparlandı:

— Çocukla ilgilenmek ister. Kızmak yok. Sabır işi. Her sorusuna cevap verilecek.

— Mu ni?

— O mu, o şey... İskarpin.

— Yok, yok, mu ni?

— İskarpin atkısı...

— Mu, mu, mu ni?

— O, iskarpin atkısının düğmesi...

— Mu ni?

— Bacak.

— Mu ni?

— Kalça. Teyzenin kalçası...

Fikri Bey kıpkırmızı olmuştu, burnundan soluyordu. «Off, puff...» demeye başladı. Bir

daha yerini değiştirdi. Çocuk yine yanına geldi.

— Mu ni?

— Bacak.

— Yok, yok, mu ni?

— Saatin bacağı... Öf be... Teyzenin şeyi işte!

— Mu ni?

— Elinin körü... Burun dedik ya...

Birdenbire o nazik adam fırlayıp kendi saçlarını yolmaya başlamaz mı!

— Mu ni?

Ne olduysa, işte o zaman oldu. Fikri Bey, birden odanın ortasında,

— Mu ni, mu ni, mu ni... diye söylenerek dolaşmaya başladı.

Durmadan çocuk ona «Mu ni, mu ni?» diyor, o da çocuğa, «Mu ni? Mu ni?» diyordu.

Fikri Bey'in dolaşarak «Mu ni, mu ni?» diye sorması, çocuğun bir hoşuna gitsin; çocuk kıkır kıkır gülüyor...

— Mu ni?

Fikri Bey patlar gibi,

— Ananın örekesi! Anladın mı şimdi? diye bağırdı.

Sonra kendisi çocuğa sordu:

— Mu ni?

O zamana kadar «mu ni?» den başka bişey söylemeyen çocuk,

— Ananın örekesi... dedi.

Salonda bir soğukluk esti. Çocuğu alıp götürdüler. Fikri Bey «Mu ni, m uni?» diye dolaşıp duruyordu. Biz, ev sahiplerine teşekkür edip ayrıldık.

Sonra duyduy ki, Fikri Bey,iyice tozutmuş. Birkaç ay «Mu ni, mu ni?» deyip dolaşmış. Tedavi etmişler, iyi olmuş. Sonra bir Amerikan üniversitesinde pedagoji profesörlüğü alıp Amerika'ya gitmiş.

GÖZÜNE GÖZLÜK

Bir sağlık raporu almam gerekiyordu Yirmidört yaşımın aklınca, geleceğim bu sağlık raporuna bağlıydı.

Sırayla bütün muayenelerden geçtim, hepsinden sağlam çıktım. Bitek göz muayenesi kaldı. Gözlerime çok güvendiğim için, onu sona bırakmıştım.

Göz doktoru muayeneden sonra,

— Raporunuza yazıyorum, dedi, bir diyoptri miyop... Bir de reçete yazıyorum, gözlük takacaksınız.

Dünya karardı sandım. O yaşımın anlayışına göre, gözün bozuk çıkıp da parlak geleceğim birden sönmeseydi, şimdi bambaşka biri, büyük bir adam olacaktım. Ne gibi? Deyin ki Boğaz vapurlarında kaptan, ya da bir devlet dairesinde şube müdürü filan...

Eskiden beşyüz adım ötedeki kara ineğin kuyruğuna konmuş at sineğini bile seçerken, muayeneden çıktıktan sonra, burnumun ucuna yaklaştırdığım gazetenin yazılarını okuyamaz oldum. Her sorana,

— Gözlerim miyop ...diyordum.

— Miyop olamaz, dediler.

— Neden?

— Miyop uzağı görmez. Sen yakını görmüyorsun.

Miyop gözün uzağı görmediğini okulda öğrenmiştik ama, unutmuştum. Başkalarının uyarmasından sonra yaptığım yanlışlığı anlayarak, gazete, kitap okumaya başladım. Ama üç adım ötedeki duvarı görmüyordum. Gözlük olacaktım, ama receteyi yitirmiştim. Başka bir göz doktoruna muayene oldum. Doktor,

— Gözleriniz sapasağlam, dedi.

— Nasıl olur, daha bir ay önce bir diyoptri miyop vardı.

Doktor kızdı,

— Onu kim söylemişse düpedüz haltetmiş dedi.

Ben de o kanıda olduğum için, gözlerim eskisinden çok daha iyi görmeye başladı. Kırkbeş yaşıma kadar gözlük takmadım.

Bundan yedi-sekiz ay kadar önce eve gelen bir arkadaşım,

— Neden gözlük kullanmıyorsun? diye sordu,

— Neden kullanayım?

— İnsan bu yaşa geldi mi gözlüksüz olmaz. Şimdi gözlük kullanmazsan, ilerde büsbütün gözlerin bozulur, hiç göremezsin.

Arkadaş gitti, benim gözlerimde de bir bulanıklık başladı. Ne uzağı, ne yakını görebiliyorum. Ayrıca bir de gizli özentimi söyliyeyim. Hayatta gizli gizli iki şey istemişimdir. Biri, saçlarımın dökülüp alnımın açılmasını, biri de gözlük takmayı. Bu ikisi, insanı aydın kişi gösterir. Kasap çırağını al, saçı dökülüp, alnı açılsın, bir de gözlük taksın. Üniversiteye doçent yap, gitsin.

Bu iki isteğimin biri bile olmadı. Ne istedik de oldu ki, bunlar olsun..

Saç desen, günden güne sıklaşır. Hiç olmazsa gözlük takayım da, görenler de okuryazar adam desin...

Bir göz uzmanı doktora gittim. Muayene etti,

— Bir yetmiş beş diyoptri miyop, dedi.

Demek yirmi yıl önceki ilk muayene eden doktorun dediği doğruymuş. O zamanki bir diyoptri artmış, bir yetmiş beş olmuş.

Reçeteye göre bir gözlük aldım. Gözlüğü takınca bir baş dönmesi, mide bulanması başladı, —affedersiniz— durmadan kusuyorum. Vapur tutmuş gibi içim dışıma çıkacak. Gözlüğü çıkarıyorum, hiçbişey görmüyorum. Takınca hem görmüyorum, hem kusuyorum. Taksam bitürlü, takmasam bitürlü, gözlük değil, belâ...

Bir arkadaş halime acıdı,

— Ben sana çok iyi bir göz doktoru salık vereyim, ona git... dedi.

Gittim. Doktor önce beni, sonra gözümdeki gözlüğü muayene ettikten sonra,

— Bu gözlüğün reçetesini hangi sersem verdi? Senin gözlerin miyop değil... dedi.

— Ya ne?

— Hipermetrop, iki diyotri hipermetrop...

Bir bozukluk olduğunu anlamıştım. Hipermetrop yerine miyop denirse, yanlışlık olmaz mı?

Reçeteye göre bir gözlük yaptırdım. Bu gözlük kusturmuyor, mide bulandırmıyor. Gelgelelim, bu da beni ağlatıyor. Hüngür hüngür ağlıyorum. Ağladıkça da içime bir gariplik çöküyor, büsbütün ağlıyorum. Yalnız cenaze törenlerinde takılacak bir gözlük. Ağlıya ağlıya gözlerim kan çanağına döndü.

Candan bir arkadaş,

— Yahu, kör olacaksın. Bir devlet hastanesine git, dedi. Özel doktor başka, koca devletin hastanesi başka.

Hastanedeki göz doktoru üstelik profesörmüş. Evet, hastane kliniği başka. Hertürlü araç var, pırıl pırıl...

Profesör gözlerimi muayene etti. Ben de başıma gelenleri anlattım:

— Biri miyop, dedi, öbürü hipermetrop, dedi.

Profesör kızdı,

— Vay şey oğlu şeyleri!... diye bağırdı. Senin gözünde ne miyopi var, ne hipermetropi... Senin gözlerin astigmatizm var...

Profesörün reçetesine göre bir gözlük yaptırdım. Bu gözlük çok iyi geldi. Herşeyi çok iyi görüyorum. Yalnız hiçbişeyi yerli yerinde göremiyorum. Dünya benden uzaklaştı. On yıldır içinde oturduğum odanın karşı duvarı, otuz metre uzağa gitti. Bir arkadaşımın elini sıkacağım, ne mümkü... Yazı yazacağım, elimin altındaki kâğıt iki metre ilerde görünüyor. Dürbünün tersinden bakar gibi bişey. Herşey uzaklaştı ve küçüldü, insanlar mercimek kadar... Aman bu benim hoşuma gitsin de bana bir büyüklük gelsin. Herşey benden küçük ve uzakta, aman ne güzel!... Hepsi iyi de, yemek yeyemiyorum. Masaya oturuyorum, önümdeki yemek tabağı yirmi metre ötede görünüyor. Burnum sıcak çorbanın içine giriyor da ben kaşığı iki metre uzakta görünen kâseye uzatıyorum. Yiyemez, içemez, yürüyemez oldum.

Kolumdan tutup bir başka göz doktoruna götürdüler. Öğrenimini Amerika'da yapmış bir doktor... Dediklerine göre, köstebeğe kurt gözü takarmış. Uzun uzun muayene ettikten sonra,

— Bu gözlüğü hangi (.....) verdi, dedi. Vay sersem herif vay... Bunlar da doktoruz diye geçiniyor, öyle mi? Savcılığa şikâyet etseniz, diplomasını elinden alırlar.

— Benden bulmasın, Allahından bulsun... dedim.

— Sizin sağ gözünüz birbuçuk, sol gözünüzse iki diyoptri miyop.

Yeni bir gözlük aldım. Bu kez de herşeyi çatal çatal görüyorum. Bizim evdeki yedi nüfus, olmuş on dört kişi... Önceleri «İnsan insana benzer, bu insanlar çift yaratılmışlardır» diye aldırmadım. İnsan insana benzerse bu kadar da mı benzer... Haydi başka insan öyle, ya kendim. Ayaklarıma bakıyorum, dört. Bir elimde on parmak. Çıldıracağım.

Başka bir göz doktoruna gittim. Bu da Almanya'da okumuş.

— Size bu gözlüğü hangi (.....) verdi? dedi.

— Ne var?

— Ne olacak, yanlış.

Benim sol gözüm üç diyoptri miyop astigmat, sağ gözüm ikibuçuk diyoptri hipermetropmuş.

Onun verdiği gözlükten sonra ne gece, ne gündüz, hiçbişey göremez oldum. Her yer zifiri karanlık. Başka bir doktora götürdüler. Adam güldü:

— Hangi (.....) verdi bu reçeteyi?.. Sizin gözlerinizde hiçbişey yok, sapasağlam.

— Göremiyorum. Her yer karanlık.

— Gözlerinizde tavuk karası var da ondan...

Haplar, iğneler, vitaminler, bir de yeni gözlük... Bu gözlüğü takınca uzakta olanı burnumun dibinde görüyorum. İskeleden vapura binmek için ayağımı attım, az kalsın denize gidiyordum. Vapur daha iskeleye yanaşmamış, ben vapura biniyorum.

Dolaşmadık, gitmedik göz doktoru kalmadı. Biri sağ göğüm miyop, sol gözüm hipermetrop dediyse, öbürü tersini söyledi. Biri astigmat, dedi öbürü perde inmiş dedi. Bu perde inmiş diyenin verdiği gözlükle, her şeyi yeşil görmeye başladım. Bu kez de doktor «daltonizm var!» dedi.

Yâni, aldığım gözlükler sayesinde eşyanın, önden, yandan, uzaktan, yakından, kaç türlü, kaç renk görülebilirse her türlüsünü, her rengini gördüm. Son taktığım gözlük de, herşeyi bana yukardan gösteriyordu. Dünya ayağımın altında 40-50 santi maşağı inmişti. Düz yolde yürürken, kendimi merdivenden iniyorum sanırdım. Deve gibi lap lap adım atmaya başladım. Buyüzden köprü merdiveninden inerken, ayağımın altındaki basamak bana bir metre daha aşağıda göründüğü için, adımımı atayım derken düşüp taa aşağıya kadar yuvarlandım.

Gözlüğüm düşmüştü. Gözlüksüz hiçbirşeyi göremiyordum. Yörem buğu içindeydi. Beni yerden kaldırdılar.

— Aman gözlüğüm nerede? dedim.

Gözlüğümü bulup verdiler, taktım. Allah Allah... Hayatımda hiç bu kadar iyi gördüğümü hatırlamıyorum. Herşey yerli yerinde, net, güzel. Yanlışlıkla başkasının gözlüğünü mü taktım diye baktım. Hayır, benim kalın siyah çerçeveli gözlüğüm. Ne kadar sevindiğimi anlatamam. Artık göz doktorlarından kurtulmuştum. Gazetenin en küçük harflerini gördüğüm gibi, uzaktaki vapurların burnundaki yazıları da okuyorum.

O sevinçle eve girdim, Karım.

— Gözlüğünün camına ne oldu? dedi.

— Ne olmuş?

Gözlüğü çıkardım. Parmağım çerçevenin halkasından öbür yana geçti. Gözlüğün camları yoktu. Merdivenden düşünce kırılmış.

O günden beri gözlüksüz çok iyi görmekteyim.

CASUS

— Trene bindik. Bizden önce iki tren dolusu adam gitmiş. Bir de geldik ki, kardeşim, bütün şehir tıkış tıkış insan dolu. Yürüyecek dönecek yer kalmamış.

— Niye sizi şehre gönderiyorlar?

— Allah Allah... Haşmetmeap geliyor ya..

— Haa öyle ya... Haşmetmeap demiştin. Doğru. Kim bu Haşmetmeap?..

— Bize Haşmetmeap dediler, o kadar. Bir bilen yok ki soralım. Kime sorduksa «ulan, Haşmetmeap bilinmez mi?» diyor. Demek herkes biliyor, bilmek zorunda. Bir biz bilmiyoruz. Babam, nalbant Cemal'e sordu. Cemal usta, «Nasıl bizim Yavuz zırhlımız varsa» dedi, «nasıl bizim Yavuz'u dünya âlem bilirse» dedi, «her ecnebiye milletinin de bir Yavuz zırhlısı vardır» dedi, «ve bu ecbiye milletinin Yavuz'unun adı her millete başka başka olur» dedi, «bu Haşmetmeap da ecnebiye milletlerinden birinin Yavuz'unun adıdır.» ddir.

Babam da, «Ben, ecnebiye zırhlısı görmek için varıp oralara gidemem.» dedi.

Bunun üzerine Yusuf Çavuş «Gitmek farz» dedi, «Çünkü bu Haşmetmeap, bir müslüman ecnebiye milletinin Yavuz'udur.» dedi.

Nalbant Cemal «Doğru» dedi. «Bu Haşmetmeap Hicaz Sultanı'nın Yavuz'udur. Her müslümana gidip görmek farz. Haşmetmeap'ı görmek yarı hac sayılır.» dedi.

O zaman babam «Öyleyse gitmek gerek»

dedi. Ondan sonra Yavuz mu daha dehşet, Haşmetmeab mı, diye konuşuldu. Herkes Yavuz'un daha yaman olduğunda birlik. Duvarcı Numan usta, Yavuz'u görmüş. Seferberlikte iki kur'a asker vapurla bir yere gidiyorlarmış. Birden denizde bir fırtına kopmuş ki, bindikleri vapur minare boyu yükselir, kuyu gibi dibe inermiş. Denizin dörtbir yanını kara duman kaplamış. Vapurun kaptanı «Eyvah, hepiniz kelime-i şahadet getirin. Yavuz geliyor» demiş. Yavuz'un çarkları işlemeye başladı mı deniz derya çoşar, dalgasından üç günlük yoldaki gemiler batarmış. Hem de muharebe olmadığından, Yavuz'un çarkı yavaştan işlermiş. İki çarkı birden işlerse, deniz kıyısında ne kadar memleket varsa suya gark olurmuş. Bacasından bir duman saldı mı, bütün deryada karanlıktan bir hafta zifir gece olurmuş. Düdüğünün ipini kaptan yavaştan çekermiş. Bir hızlı çekseymiş, sesinden gökteki kuşlar denize düşermiş. Karşısına olur olmaz gemi çıkarsa, mermisini atıp ziyan etmezmiş. Çünkü mermisi, bizim paramızla üç bin milyon lira filânmış. Bir düdük öttürdü mü,, olur-olmaz gemiyi batırırmış.

Babam, Numan Ustaya «Siz o fırtınadan kurtuldunuz mu?» diye sordu.

Numan Usta öyle çoşmuş, önce şaşırdı «Ne mümkün birader» dedi. «Hiç birimiz kurtulamadık.» Sonra birden çok attığını anlayınca toparlanıp «yâni» dedi, «kurtulduk sayılmayız. Kaptanla çarkçıbaşı kafa kafaya verip, Yavuz, üç günlük yolda, bu dalgalar onu gösteriyor. Sıkı kaçarsak kurtuluruz, dediler. Bizim vapur başladı kaçmaya. Hep birden ocağa kömür atmaya başladık. Bizim vapurun kıçı denizden kalktı. Sanki uçarak gidiyoruz. Kaptan, «kısmetimiz varsa kurtuluruz» dedi.

Babam bir daha «Ulan Numan Usta, kurtuldunuz mu, onu söyle, meraktan çatlatacaksın» dedi.

Numan Usta çoşmuş «Yavuz'dan kim kurtulmuş, biz kurtulalım?» dedi.

Durdu, «pek kurtulduk sayılmayız» dedi. «Sonra, birden gece bastırdı. Yahu saat gündüzün onikisi. Bu ne gecesi? Birader, bizim vapur Yavuz'un dumanını içine düşmemiş mi! Bizim vapur gece mece demeden hababam de babam kaçıyor. Duman karanlığından,, deniz, gök bellisiz. Kaptan «Aman önüm ardım görünmüyor. Sakın Çini Maçine düşmiyelim» dedi. Çini Maçine düşsek iyi Yavuzun dalgası ya bizi düşman içine atarsa... Amanın, beribenzer dalga değil kardeşim. Bir hopladık mı bulutlardayız, bir battık mı yedi kat denizin dibindeyiz. Biz o dalgalar içinde üç gün, üç gece boğuştuk. Gün dersem, dumandan gün ışığı yok. Saat, takvim hesabı üç gün... Üçüncü günün sabahı deniz duruldu. Ortalık gene zifir karanlık. Karşıdan bir memleket göründü birader. Ne memleket... O gecenin içinde ışıl ışıl elektrikleri yanıyor. Bizim vapur o memleketin iskelesine yanaştı. Böyle bir memleket hiç görmemişsinizdir. Vapurdan çıktık. «Burası hangi memleket? Bu memleketin padişahı kim?» diye sorduk. «Yavuz zırhlısı» demezler mi? Bre ağalar, bizim karşıdan ışıklarını görüp bir başka memleket sandığımız Yavuz değil miymiş! Biz Yavuz'dan kaçıp kurtulalım derken, Yavuz'un dumanından yolumuzu şaşırıp, üstüne bindirmemiş miyiz! Yavuz çarkını durdurmuş. O yüzden dalga, fırtına kesilmiş... Gece ışıklarını da yaktığından koskoca bir memleket gibi görünüyor.

Cemal Çavuş, «Allahtan olsa da, Hicaz Sultanı'nın Haşmetmeab'ı gelirken bizim Yavuz'un çarkı işlemese...» dedi.

Numan Usta, «işlemez» dedi, «herbir daim işlese memleketi batırır. Yavuz ne demek... Bir işlese, bir saatte bütçedeki parayı götürür, kömür yetmez».

Nalbant Cemal Çavuş, «Bu Yavuz esas Amerikalılarınmış» dedi. «Amerikalılar masarifine dayanamamışlar, «Alın şunu, bizden size bir yardım olsun» diye bize vermişler. Yavuz onlarda bir ay daha dursaymış, koca Amerika'yı fülus-ı ahmere muhtaç edecekmiş.»

Numan Usta, «Dediğin doğru, velâkin, Amerika'lıların değil. Alman'ların...» dedi.

Nalbant Cemal, Almanlar, «Tek Yavuz'un plânını bize geri verin, biz de size Almanya'nın yarısını verelim» derlermiş, dedi.

Babam, «yahu, bunu Almanlar yapmamış mı? Ne diye plânını bizden istesinler» diye sordu.

Numan Usta, «Almanlar yapmaya Almanlar yapmış ama» dedi, «bizimkiler bir akıllılık edip «Plânını da vermezseniz Yavuz'u almayız» demişler. Onlar da plânını da, Yavuz'u da vermişler. Şimdi onlarda plânı yokmuş.» dedi.

Haşmetmeab'ı görmek için trene bindik. Trende konuşuyoruz: Yavuz, Haşmetmeab'ı batırabilir mi?»

Numan Usta, «Hem de bir düdükte batırır.» dedi, «ama batırmaz. Neden dersen o da müslüman gemisi...» dedi.

Ordan birisi bizi dinlermiş,

— Çıldırdınız mı, kim müslüman gemisi? dedi.

Babam,

— Haşmetmeap... dedi.

Adam güldü. Babam bir daha,

— Hicaz Sultanın Yavuz'u... dedi.

Bunun üzerine adam,

— Yok yahu, dedi, Haşmetmeab, bir müslüman memleketin padişahı...

Nalbant Cemal'le Numan Usta bozuldular. Babam,

— İyi ki geldik, dedi, müslüman padişahını görmek sevaptır.

Trenden indik, her yer dolu. Çok beklemedik. Bir de baktık, davullar vurmaya, zurnalar çalmaya ziller çarpmaya, kösler dövülmeye, okul çocukları «Yaşaaa...» diye bağırmaya başladılar. Her yer donanmış. Bayraklar asılmış. Yol üstüne, kemer biçimi tahtaları çakıp, üstüne yeşil otları koymuşlar, renkli kâğıtlarla süsülemişler.

Bir de baktık, Haşmetmeap otomobilden çıktı. Çıkmasiyle ahali üstüne hücum etti. Nalbant Cemal,

— Aman biz de varalım, bir daha Haşmetmeab'ı nereden göreceğiz... Varıp elini öpelim, dedi.

Yanına varabilsen, elini değil, ayağını öp... Herkes de bizim gibi, müslüman padişahının elini öpmek için saldırdı.

Polisler,

— Ulan, ne yapıyorsunuz, sayın Haşmetmeab'ı boğacaksınız. Herifin parçası kalmayacak... diye copları çekip üstümüze yürüdü.

Copu kim dinler. Tank olsa hiç... Millet copu yedikçe büsbütün aşka gelip, «Allah Allah!..» diye bağırarak Haşmetmeab'a doğru yürüdü. Bunun üzerine, polis ve candarma kuvvetl, ihtiyattan takviye alıp hücuma geçti. Haşmetmeab'la bizim aramıza girdi. Yüz cop kalkıyor, yüz cop iniyor. Oradan biri,

— Copları hesaplı vurun, Haşmetmeab'ın adamlarına geliyor... dedi.

Kalabalıktan bir adam, hababam çırpınıp Haşmetmeab'a doğru saldırıyor. Ellerini, kollarını açıp bişeyler bağırıyor ama dili bir yabancı, ne dediği anlaşılmıyor ama dili bir yakalayıp, bastılar copu, bastılar copu... Adam hâlâ çırpınıp Haşmetmeab'a saldırıyor.

Numan Usta gün görmüş adam,

— Arkadaşlar, bu herif casus... dedi.

Babam,

— Yahu, casusun burada ne işi var? diye sordu.

Numan Usta,

— Baksana, dedi, herif dil bilmiyor, ecnebiye milletinden. Suikast yapıp Haşmetmeab'ı öldürecek. O kadar copu yiyor da ha babam Haşmetmeab'a saldırıyor. Müslüman olsa, elini öpecek diyelim. Ecnebiye milletinden bir adam...

Nalbant Cemal,

— Hakikat, bu casus, dedi. Baksana herifin suratında meymenet olmadıktan başka, elinde fotoğraf makinesi, boynunda da dürbün var...

Babam,

— İyi bildiniz, dedi, bir adamda dürbünle fotoğraf oldu mu, o casustur. Arasalar, bu herifin cebinden memleketimizin plânları da çıkar. Askerlikte bize böyle belletmişlerdi. Biz bir kere böyle bir casus yakalamıştık. Herif, balık ağlarının resmini almıyor mu? Ulan, bizim kıyıdaki balık ağlarımızın resmi alınır mı! Bir de dürbünü gözüne koyup dağlara bakınca biz bunu ensesinden kaptık, candarmaya verdik.

Cemal Çavuş,

— Bu herif casus, hem de yanılıp polis bir bıraksa, Haşmetmeab'ı öldürecek... dedi.

— Daha ne duruyoruz? Her bir delil tamam. Dürbün, fotoğraf ortada... Casus diye haber verip yakalatalım.

Numan Usta,

— Aman, bu kalabalıkta haber vermiyelim, hakkımızı yerler... dedi. Casusu elimizden alır, biz yakaladık derler. Casus yakalamanın büyük mükâfatı vardır.

Nalbant Cemal,

— İyi söyledin, dedi, büyük mükâfatı vardır. Parayı hükümetten alır, bölüşürüz.

Casus herif çırpınarak daha hâlâ «fon fin fon» ederek haşmetmeab takımının arkalarından koşuyor.

Numan Usta,

— Davranın arkadaşlar, dedi, harifi tutup, trene atalım. Bizi moraya götürüp «casus tuttuk, mükâfatımızı verin!» diyelim.

Arkasından seğirttik. Herifi tuttuk. En gençleri ben olduğumdan, herifi kazkanadıy-

la yere yıktım. Kıskıvrak tutup trene getirdik.

Numan Usta,

— Bunun casus olduğunu anlarlarsa elimizden kaparlar. Kompartımana dolup kapıyı kapıyalım. Casusu kimseye göstermiyelim, dedi.

Herifi içeri tıktık. Coplardan kaşı gözü patlamış. Bişeyler söylüyor, sanki «Sen hiç merak etme, biz seni kurtarırız» dermiş gibi gülerek,

— Dur hele sen, senin anani ağlatırlar... dedik.

Herifi bizim oraya getirdik. Götürüp candarmaya teslim ettik. Candarma bir sevindi...

Kumandan bize,

— Âferin... dedi.

Casusu posta edip vilâyete yolladılar. Biz mükâfatımızı beklerken bir de öğrendik ki, bu herif, Haşmetmeab'ın adamı değil miymiş... Polis, Haşmetmeab'ı korumak için araya girince, bu herif beri yanda kalmış. Ondan çırpınıp dururmuş.

Babam,

— Yahu bu Haşmetmeab müslüman padişahı değil miydi? diye sordu.

Nalbant Cemal,

— Demek bu da frenk Haşmetmeab'ı, dedi.

Çünkü biz herifi önceden muayene ettik, herif sünnetli değildi. Demek frenk Haşmtmeab'nın adamıymış.

Babam,

— Tuuu... Bir de herifin tren biletini aldık yahu... dedi.

Nalbant Cemal,

— Hiç sorma, az kalsın, frenk Haşmetmeab'ının elini öpecektik... dedi.

Numan Usta, adamın casus olmadığına bitürlü inanmıyor, şöyle diyordu:

— Hem sünnetsiz, hem de omuzunda fotoğraf makinesiyle dürbün makinesi var. Casus olduğu işte besbelli. Mükâfatı kendileri almak için casusu elimizden kaptılar. Bir de bizi atlatmak için bu yalanı uydurup, bizim mükâfatın üstüne oturdular.

GENEL MÜDÜRÜ TEMSİLEN

Evden çok sinirli çıkmıştı. Hangi sabah sinirli çıkmaz ki... Yetişmiyor işte, bu para yetişmiyor. Kızgınlık, sabahleyin uyanır uyanmaz, önce helâda başlıyor. Helânın üstü akar. O yana çekildi, bu yana çekildi, olmadı. Öne gitse olmuyor, geriye gidilmez. Burada bile rahat yok. Helâ musluğunun döndürgecini iple bağlamışlar. Döndürgeci çevirince, fışşşş diye sıçradı. Musluk bitürlü kapanmaz.

— Bu ne kepazelik!

Bağırarak sırılsıklam helâdan çıktı.

Ondan sonra evden kaçıncaya kadar hep kavga, gürültü. Karısı bitürlü, çocuklar başka bitürlü...

— Sabun nerede?

Yüzünü yıkayacak, sabun yok... Mutfaktaki karısı bulaşık tasından çıkardığı sabunu, önüne atar gibi sabunluğa koydu.

Sofrada bir bacağı kırık iskemle ona düşmüştü. Her zaman böyle yaparlar. Terbiye diye bişey kalmamış bu zamanın çocuklarında. Büsbütün sinirlerini bozmamak için sesini çıkarmadı. Ağırlığını bir yana vererek tek ayağı kırık iskemlede dengesini buldu.

Kapıdan çıkarken karısı para istedi. Para, para, para...

— Para mı kesiyoruz yani?..

Daireye geldi. Yirmiüç yıllık memur. İkiyüzyirmiüç yıllık olsa ne çıkar?

Her zaman olduğu gibi, onlardan uzak kalınca, karısına, çocuklarına hak verdi. Hele karısı ...Şu kadın bigün bile gün görmemişti be... Ev, ev mi? Yatak, yatak mı?Soba, soba mı? Hele o soba... Ters bir rüzgâr esti mi, sobanın ağzından puf diye dumanlar dolar. Soba borularının deliklerini, külle tuzu bulamaç yapıp, tıkamıştı.

Yaşamak değil bu... Döşemeler gıcırdar, merdiven basamakları ayağının altında yaylanır. Kira evi... Hepsi neyse, şu çatlak tabaklar olmasa. Pırıl pırıl, çiçekli porselen tabaklarda bigün yemek yiyemiyecek mi?

— Genel müdür bey sizi çağırıyor.

— Beni mi?

— Evet.

— Allah Allah... Beni?

Siyah kolluklarını çıkardı. İki eli birden gözlüğüne gitti. Gözlüğü burnunun üstünden düzgün duruyordu ama, o bir daha bozup düzeltti.

Bişey mi oldu, birisi bişey mi söyledi aleyhinde? Bak sen, şimdi durup dururken... Sağ eliyle saçlarını düzeltti. Saç yok ya düzeltecek... Saç diye hepsi hepsi üçbeş tel... Hay Allah Genel müdür, genel müdür bey, genel müdür beyefendi neye çağırır? Ne oldu ki... Ceketinin ilikli düğmelerini çözdü, bir daha düğmeledi. Şu kıravatın düğümü de, Allah kahretsin, hep aşağı kayar. «Dursana şurada ulan...» Kıravatın düğümünü gırtlağının üstüne oturttu, sıktı.

Tık tık tık... Öyle hafif vurmuştu ki, parmağının kapıda çıkardığı sesi kendisi bile duymamıştı. Bir daha tık tık tık... Kulağını kapıya yaklaştırdı. Ses yok. Odacı,

— Girin, girin! dedi.

Odacının sözüyle olur mu? Arkasına dönüp gözlük camlarının üstünden odacıya dik dik baktı: «Sana mı sorduk? Biz bilmez miyiz ne yapacağımızı... Haddini bilmez!» gibilerden...

Tık, tık, tık... Toğmağı yavaşça çevirdi. Şöyle bir... Başını uzattı. Adımını attı. Artık geri dönülemez, olan olmuştu.

— Beyefendimiz, bendenizi emir buyurmuşsunuz.

— Haaa... Evet.

Genel müdürün sesi bile, genel müdür, genel müdür çıkıyor.

— Yarın bir cenaze töreni var.

«Ne var, ne var?» Yanlış mı anlıyor sözleri?

— Siz gideceksiniz.

«Kim? Ne diyor bu genel müdür beyefendi?»

— Anladınız mı?

— Anladım beyefendimiz.

— Cenaze töreninde beni temsil edeceksiniz. Yani benim namıma...

— «Hay Allah...»

— Baş üstüne.

Ellerini iki yana sarkıttı olmadı. Göbeğinin üstünde bağladı, olmadı. Elleri, elleri çok geliyordu.

— Nerede efendim?

— Ne nerede?

Ne desin? «Genel müdürle konuşmak da ne zor, of...»

— Cenaze efendim.

— Yarın sabah daireye gelmezsiniz. Evinize bir otomobil gelip, sizi alacak. Götürür sizi...

— Başüstüne beyefendimiz...

Kıçın kıçın kapıya gitti. Girmek bir belâ çıkmak bir belâ... Bir kere yine böyle onu eski genel müdür bir iş için çağırmıştı da kapının nerede olduğunu iyi hesaplayamamış, dışarı çıkıyorum sanarak, kıçın kıçın giderken kapısı açık dosya dolabının içine girmişti. O zaman genel müdür gülmekten yere yuvarlanmıştı.

Hem geri geri gidiyor, hem de yan yan kapıya bakıyordu. Kendini dışarı attı. Ooh...

Boyu mu uzamış ne? Kilo mu almış ne? Biraz genel müdürleşerek kendi çalıştığı odaya girdi. Arkadaşları merakla sordular:

— Neymiş?

— Neye çağırmış?

— Ne varmış?..

— Bişey mi oldu?

Yüzlerine bile bakmadı.

— Hiç... Genel müdürü temsil edeceğim de...

Öbürlerinde ses çıkmayınca teker teker yüzlerine baktı.

— Yani, genel müdürün mümessili olarak...

Yine kimse bişey sormadı.

— Tören var da, Törende... Yalnız genel müdürü değil, tabii, bütün daireyi temsilen...

Akşam her zamanki isteksizliğiyle evine gitti. Bu hayat lâyık mı ona? «Ben ki... Genel müdürü temsilen bir koca resmî devlet dairesini, yâni...»

Soba tüter. Şu pencerenin camına bak. Camın kırığına yapıştırılmış kâğıt yağmurdan ıslanmış. Soğuk girmesin diye karısı, pencere çerçevelerinin duvara gelen yerlrin paçavralar tıkıştırmış.

Karısına,

— Yarın, dedi, genel müdürün mümessili olarak gidiyorum...

Konuşurken gözleri, karşıda, duvarlar tavanın birleştiği çizgideydi.

Karısı,

— Nerye efendi? diye sordu.

— Cenaze töreni var da...

Kızı güldü:

— Ben de inceleme gezisi için Avrupa'ya gidiyorsun sanmıştım baba...

«Elinin körü. Ulan koskoca bir resmi devlet dairesinin genel müdürünü temsil be... Şu cam da rüzgârdan boyuna zıngırdıyor.» Oğlu yavaş yürüse olmaz mı? Döşemeye bastıkça oturduğu koltuk sallanıyor. Sallandığı bişey değil, yayı patlamış, altına batıyor.

Gece yatarken karısına,

— Yeni elbiselerimi çıkar, dedi.

— Sabahleyin çıkarırım.

— Akşamdan çıkar. Sabah erkenden otomobil gelecek.

— Otomobil mi?

— Temsilen diyoruz ya sana. Anlamazsınız ki...

Erkenden kalktı. Yine o tavanından su damlıyan helâ... Ne yana çekilse su damlıyor üstüne. Musluk sızar, elini dokunsan fışlar.

Traş oldu. Giyindi. Hiç de iştahı yok.

İkidebir pencereden bakıyor. Gelse şu araba... Ceket kolunun düğmelerinden birl sarkıyor. Bakmazlar ki... Karısı düğmeyi pekiştirirken kapı çalındı. Hah...

— Araba hazır efendim.

Yakası kapalı, lâcivert elbiseli bir şoför. Eli şapkasında asker gibi selâm veriyor.

— Geliyorum.

Şoför çekildi. Hemen şoförle o da çıkabilirdi, ama çıkmadı, evde biraz daha oyalandı. Özellikle öyle yaptı. Şoför biraz beklemeli.

Kızı, oğlu, karısı pencereden bakıyorlar. Dışarı çıktı. Şoför önce bir selâma durdu. Sonra arabanın kapısını açtı.

Taksi gelecek sanmıştı. Simsiyah, pırıl pırıl bir resmî arabaydı.

Yolda trafik memurları selâm duruyor. Kime? Bir değil, iki değil ...Siviller de selâm veriyor. Şoförün tanıdığı mı bunlar?

— Kime bu?

Şoför,

— Ne efendim? dedi.

— Kime selâm veriyorlar?

— Resmî araba da...

Haa... Resmî araba. Tanıyorlar resmî arabayı. Resmî arabaya selâm duruyorlar. İçindeki ya aşçıysa, bahçıvanısa... Onlar binemezler ki... Araba resmî,

O da kendisine selâm verenlere önce başını eğmeye, sonra gülümsemeye, sonra eliyle selâm vermeye başladı. Bu da yetmedi,

— Merhaba, merhaba!... dedi.

Daha sonra,

— Merhabalar... demeye başladı.

Araba Tophane rıhtımında durdu. Şoför, rap kapıyı açtı. Bir eli kapıda, bir eli şapkasında... Rıhtımda bir deniz motörü. İki adam selâm duruyor. Onlara,

— Merhaba! dedi.

Motöre binerken, kolundan tutup yardım ettiler. Motörün kaptanı da selâm verdi. Vay anasını, bu nasıl motör be... Boğaz'da gidiyorlar. Sular fışş diye ikiye ayrılıyor. Uçuyorlar. Boğaz vapurlarını ekip ekip geçiyorlar.

Bunlar nasıl koltuk canım... Yumuşacık, Oooh, iliği, kemiği dinlendi. Bu ne? Radyo. Bu ne? Pikap... Bir masa var, aman Ya Rabbi!.. Her yan gıcır gıcır, pırıl pırıl... Tavanlar yaldızlı, süsülü. Bunlar nasıl perde böyle? Yerlerde yumuşacık halılar. Bastıkça ayakları gömülüyor.

Parmaklarını örtülere, perdelere dokunduruyor. Ellerini parlak madenlere sürüyor. Saray gibi, bir küçücük saray gibi. Yaşamak böyle olur. Demek yaşıyorlar.

Güvertede hasır koltuklar var. Salon sıcacık, kaloriferli. Ayaklarını, yumuşacık halıların tüyleri üstünde sürtüyor. Oturuyor, kalkıyor, oturuyor.

Camlar, öyle temiz, sanki hiç camyokmuş gibi... Karşı kıyıda yalılar, yalılar, ağaçlar... Bir bakasıya hepsi geçip geçip gidiyor. Uçuyorlar. Bir çelenk var. Mezara konacak belli. Çelengin üstündeki kordeleye yıldızla (.....Genel Müdürlüğü) diye yazmışlar. Düğmeler var, zil düğmesi olacak. Bastı birine. Bir adam geldi:

— Şey ...Helâ var mı burada, helâ?..

— Var beyefendi...

Helâya gidesi yoktu. Ama girince de çıkası gelmedi. Demek bunlar burada şey yapıyorlar ha... Ne rahat, ne güzel. Bu nasıl bir motörmüş. Helâdan çıkmak gelmiyordu içinden. Musluğu açtı kapadı, açtı, kapadı. Bembeyaz, olur beyazlık değil. Aynaya baktı...

Motör bir iskeleye yanaştı. Motördekilerden iki görevli celengi çıkardılar. Cenaze, iskele camiinde olacak. Orası kalabalık. Evet öyle. Bir yığın çelenk var.

Genel müdürü temsilde hiçbir kusur etmeden sonuna kadar cenaze töreninde bulundu. Çelengi, yeni kapanan mezar tümseğine koydu. Bu sırada aklı hep motördeydi.

Oh, cenaze töreni de bitti. İskeleye döndü. Motöre bindi, Motör açıldı.

Motör, vapurları geçerken, kendi marifetiymiş gibi keyifleniyordu. Vapurun güvertesinden yolcular onun bindiği motöre bakıyorlar. Kimbilir, şimdi bu motörde olmak için nasıl içleri gidiyordur.

Yalılardan mendil sallıyorlar. Şimdi istese... Bunlar ne koltuk be ...Kalkıp kalkıp oturdu, zıpladı.

Kaptanın yanına gitti:

— Güzel motör...

Kaptan, kimbilir kim sanıyor kendisini. Bilse ki, bir küçük memur. Kaptanın aylığı ondan çoktur. Ama ne bilsin...

— İçer misin?

Kaptan,

— Eh... dedi, arasına.

— Bir iskeleye yanaşırız, değil mi?

— Yanaşırız beyefendi...

Motör en yakın iskeleye yanaştı. Bir büyük şişe rakı, beyaz peynir, francala; sardalya, turşu, elma... yüklenip motöre geldi.

— Buyur kaptan...

Kadehler bile kristal. Ya tabaklar?.. Peçetesi bile var, kolalı...

— Şerefe!.. Haydi kaptan...

Bu motör, beş dakikada Tophaneye gider.

— Kaptan!

— Buyur beyefendi...

— Beyefendiyi bırak canım. Şöyle bir yukarı doğru gidelim mi? Karadeniz'e doğru... Ha, ne dersin?

— Emredersiniz.

Motörün burnu ters döndü.

İçinden «Bu motör beni baştan çıkardı» kayıklar devrilecek. Şile önlerine geldiler. Oradan ver elini kilyos... Boğazı birkaç kez diklemesine gidip geldiler. Hava kararmıştı.

— Aç şu radyoyu be kaptan...

Koltuk yüzlerini, masa örtüsünü, perdeleri okşuyordu. Motör iskeleye yanaşırken,

— Ben bir helâya gideyim, dedi.

Burasını son bir daha görmek istemişti de ondan... Sallana sallana o güzel helâdan çıktı. Sarhoştu.

Motör iskeleye yanaştı. Kollarından iki kişi tutup çıkardı. Dönüp motöre baktı. Birisi yanına sokuldu,

— Genel müdür bey sizi bekliyor! dedi.

«Ne? Bu saate kadar daireden gitmemiş mi? Eyvah yandık... Şimdi yandık işte... Kovar vallahi... Ne söyliyeceğim?»

Dik yürümeye çalıştıkça sallanıyordu. Ceketinin düğmelerini ilikledi. Korkudan büsbütün sarhoşladı. Tık, tık, tık...

— Geeel!..

«Ne ses be... Adamın genel müdür olduğu sesinden belli». Girdi. Dik duramıyordu. Duvara tutundu, yoksa sendeliyecekti.

Genel müdür,

— Neredeydin? diye bağırdı.

— Ne desin? Ses yok.

— Bu saate kadar kalınır mı?

Başı önde. Koca adam ağladı, ağlıyacak... Ne söyliyeyim, ne uydurayım diye düşünüyordu.

Genel müdür gürledi:

— Bu ne hal?

Boğazında düğümlenen hıçkırık çözüldü. Çocuksu, titrek bir sesle,

— Bu kadar memurunuz var, dedi, benden başkasını bulamadınız mı yani cenazeye benden? Mahvoldum işte...

Gözlüğünü kaldırıp yumruğuyla gözlerini sildi.

Genel müdür ona arkasını çevirdi, yüzü pencereye dönük, tatlı bir sesle,

— Peki, peki... dedi. Canım ben sana bişey söylemedim ki... Yani bişey, hiçbir şey sormıyalım mı biz? Haydi gidin!

Genel müdür gülüyordu kendikendine.

SEN NEREDEN BİLECEKSİN

Eşeklerden biri, ufalanmış kireçli toprakta yuvarlandıkça yerden bir toz bulutu kalkıyor. Bir kıpı esinti yok. Yükselen toz bulutu havada asılı duruyor.

Koyunlar, gözün görebildiğine boz düzlükteki tek ağaç meşenin gölgesini bölüşmek için birbirlerine sokulmuşlar, sıkışık yatıyorlar.

Üç köpek var. Köpekler, köpek olduklarını bilirmiş gibi, sürüden beş-on adım öteye uzanmışlar. Gözüne konan sinekler uykusunu bozdukça, iri köpek arada bir başını dikip koyunlara bakıyor.

Çoban, yaşlı meşenin kütüğüne sırtını dayamış, uzun oturuyor. Ankara'dan yeni gelen arkadaşı Mustafa, yapraklardan serinlik almak için, kart meşenin çatal dalı arasına ata biner gibi oturmuş.

— Ulan Mustafa çok sıcak be...

Mustafa sıcaktan gevşemiş, dalmış gitmiş... Biraz sonra,

— Ben istesem ...bildin mi? diyor.

Çoban başını kaldırıp, ağaçtaki arkadaşına,

— Sen mi, diyor, sen kaz güdemezsin be, iki gün bir beyfendinin yanında durdum diye...

— İki gün değil, bir hafta...

— Bir ay olsa, n'olacak? Sen bu işi yemenici Emin Ağa'ya çırak olmak mı sandın?... Emin Ağa'nın yanında ne kadar çalıştın?

— İki yıl...

— İki yılda bir çift yemeni çıkardın mı?

— O iş başka, yemeni işi başka...

— Başka da bu iş ne? Bir beyefendi yanında hizmet etmekle hey oğul, usta mı olunur?

— Olurum. Ama olmam başka... Sen beni çırak mı bildin? Beyefendinin her bir gittiği yere çantasını ardından ben taşırım. O ne konuşsa ben yanındaydım. «Getir Mustafa çantayı» der, «buyur» der, koştururum. Çantada beş dosya var. Sen hiç dosya gördün mü?

— I-ıh...

— Görmedin. Nereden göreceksin? Sen mebus gördün mü?

— I-ıh...

— Görmedin. Nereden göreceksin? Benim işim çantayı taşımak. Çantanın içinde beş dosya var. Bildin mi, dosya... Bilmezsin, nerden bileceksin! Dosyanın her biri, ayrı bir renk, Kolay bulunsun diye renklerini ayırmış. Biri kırmızıysa, biri sarı, biri de mavi, biri gri, biri bej... Sen bej ne, gri ne, gördünmü?

— I-ıh...

— Görmedin, nereden göreceksin!.. Benim görevim ne? Beyfendinin gittiği her biyere çantayı taşımak. Biyol «çantayı ver!» dedi mi, ateş olup çantayı koşturacaksın. «Mavi dosyayı ver! dedi mi, çantadan dediği dosyayı bulup «buyur» diye hemen uzatacaksın. Beşi de ayrı renkte. Onca rengin içinde gri dosya hangisidir, bilip çıkaracaksın. Kolay mı?

— Kolay ya...

— Ya griyi bilmezsen?.. Bir gri olsa bulursun. Beş renk diyorum sana.

— O zaman zor.

— Zor ya ...yanına girdiğimin ertesi günü çıktık yola. Ben şüferin yanındayım, çanta da kucağımda. İki elimle de sapını sıkıca tutmuşum. Beyfendi de arkada.

— Nereye gidiyorsunuz?

— Törene. Sen töreni gördün mü hiç?

— I-ıh...

— Görmedin, nerden göreceksin!.. O günü üç törene gittik. Ondan ona, ondan ona... Beyfendinin eli çabuk maşallah... Eline makası aldı mı, kordelâyı şıp şıp kesip o yana atıyor.

— İyiymiş Beyfendi.

— Anlar anlamaz konuşma. Sen onun iyiliğini, kötülüğünü nereden bilirsin? Sen kordelâ gördün mü?

— I-ıh...

— Görmemişsindir. Nerden göreceksin!.. Olur olmaz lâfa karışma!..

— Yok hani, eli çabuk dedin de, ben de bir lâf olsun diye...

— Çabukluğuna çabuk. Ertesi günü beş tören birden... Daha ertesi günü altı...

— İyiymiş.

— Makası aldı mı eline, şıp kesiyor. «Mustafa, çanta!» dedi mi, «buyur beyim!» deyip koşuyorum. «Kırmızı dosyayı ver!» Hop, seğirtiyorum: «Buyur!» «Bej dosyayı ver!» «Buyur!»

— Sen nerden biliyorsun hangisinin hangisi olduğunu?

— Önceden talim ettik ya... Sabahtan öğleyedek talim ettik; bejni, grisini hep öğrendim.

— Her bir dosyanın, gidilen yerine göre, yapılan işine göre, oranın adamına göre, ayrı bir rengi var. Beyfendi hepsinin rengini biliyor. «Sarı dosyayı getir» dedi de eline tutuşturdum mu, anla ki oranın işi sarı dosyanın içinde. Açıp dosyayı, okuyor.

— Ne okuyor?

— Nutuk. Sen hiç nutuk gördün mü?

— I-ıh...

— Görmemişsindir, nerden göreceksin!..

— Dosyada nutuk mu var?

— Dosyada nutuk ne gezer... Nutuk beyfendinin kendisinde. Dosyada, bin, on bin, yüz bin, kırk milyon, yüz milyon dolu... Dosyada yüzde yedi, yüzde dokuz diye yazıyor. O yerin, o işin dosyası hangisiyle ona bakıp, kaç bin, kaç milyonsa okuyor. Sen hiç milyon gördün mü?

— I-ıh...

— Görmemişsindir. Nerden göreceksin!.. Beyfendi oranın rengine göre açıyor dosyayı, «Muhterem vatandaşlar!» diye bir başladı mı... Ulan, dur, sen «muhterem vatandaşı» gördün mü?

— I-ıh...

— Görmemişsindir. Nereden göreceksin!. «Muhterem vatandaşlar» diye bir başlıyor. Dosyadan bakıp sayıyor: On bin şukadar ton, yüz bilmem ne kadar ton, şu kadar milyon metre... Sayıyor. O başladı mı saymaya, bütün millet ağlıyor.

— Sen?

— Ben de...

—Sen neye ağlıyorsun?

—Herkes neye ağlıyorsa ben de ondan ağlıyorum. Herkes ağlarken, ben ağlamamışım olur mu, ağlıyorum. Ağlamamak, elinde mi? Ağlıyacaksın... Dosyaya bakıp sayıyor, saydıkça ağlıyorsun... Adamın sesi acıklı. Anla, anlama, ağlıyorsun. Hoca, cuma namazından sana va'zederken, anlıyorsun da mı ağlıyorsun? İşte bu da onun gibi... İlkin kendimi tutayım dedim. Ne mümkün... «Muhterem vatandaşlar, eskiden ondu, bizim zamanımızda on bin...» demiyor mu, herkes birbirine bakıp ağlıyor. Onca kişi ağlarken sen ağlamasan ayıp... Bir akşam otele geldik. Dur ulan, sen oteli biliyor musun?

— I-ıh...

— Bilmezsin. Nerden bileceksin!., Otele geldik. «Mustafa!» diye beni çığırdı. Ben ağlamaya başlamıştım. «Ulan, neye ağlıyorsun?» dedi. «Hiç» dedim. Onun sesini duyunca ağlamaya alışmışım. Bigün biyere geldik. Beyefendi orada temel atıyor. Ama nutuk çekmekten iyice yorulmuş. Malayla harcı eline aldı. Durdu. Dört bir yanına baktı, durdu. Malayla harcı boşaltıp nutka başlayacak. Öyle bir şaşkın durdu. Ben çukurun dibindeyim, yanındakine yavaşça, «Yahu, bu neyin temeliydi?» dedi. Yanındaki de yabancıymış, oraya misafir gelmiş. O da yanındakine sordu. O da ona, bişey fabrikası, dedi. Beyefendi bana «kırmızı dosya!» dedi. Verdim. Açtı, okudu.

— Demek sen bu işi iyice belledin?

— Eh, belledik sayılır.

— Usta çıktın da ondan mı ayrıldın?

— Yok be... Beyfendi koğdu. Altıncı günü biyere gittik. Millet dolu. Mandaları, öküzleri, develeri yatırmışlar, ayaklarını bağlamışlar, kesecekler. Şurda beş tane kurbanlık deve, şurda on tan koç... Bir cümbüş ki hiç sorma. Davullar, zurnalar takım takım bir çoşkun hava vuruyorlar... Çalgı takımı drsen gümbürdetiyor. Orda halay çekiyorlar, burda horon tepiyorlar. Biz arabadan indik, bir alkış koptu, kıyamet... Yola, halı, keçe döşemişler. Bizim beyfendinin arkadaşları hep orada... Makası eline tutuşturdular. Şıp kordelâyı kesti. «Bej dosyayı ver!» dedi. Çantayı açmamla bej dosyayı çıkarıp koşmam bir oldu: «Buyur!»

Bizim beyfendi gözlüğünü taktı, bej dosyayı açtı. Bir kere «Muhterem vatandaşlar!» diye söze başladı. Dosyaya bakıp söylüyor: Onken on bin oldu, yüzken yüz bin oldu... Yahu, millet bir gülmeye başlamaz mı! Güle güle yerlere yuvarlanıyorlar. Davulcusu, zurnacısı gülüyor. Elinde bıçak, herif gülmekten koçu kesemiyor.

— Sen?

— Ben de...

— Tuu, rezil... Hem ekmeğini yiyip, hem adama gülmek olur mu?

— Yahu ben, orda gülünecek belledim. Herkes gülerken ağlamak olur mu? Ama bir bozukluk olduğunu Beyfendinin suratından anladım. Suratı, harman yeri gibi bir karıştı. O gülenlere şöyle bir baktı. Anladım, bir bozukluk var. Bizim Beyfendi, daha yüksekten bağırmaya başladı. Yazık, yorulmuş da... Törenden törene altı gün koşmak kolay mı? Ötmeye yeni başlamış horoz gibi sesi çatallı çıkıyor. Bağırıyor. Baktı ki, bağırmakla milleti ağlatamayacak, başladı kendi ağlamaya... Gözlerinden yaş boşanıyor. Dosyadan okuyup ağlıyor. Yazık... Ben de başladım ağlamaya... Yahu kardeşim, bu bizim millette hiç merhamet yok. Koca bir Beyfendi ağlıyor da, o ağladıkça herkes gülmüyor mu!... Bizim Beyfendiye başka bir beyfendi sokuldu, kulağına bişeyler fısıldadı. Yahu her ne dediyse, bizim Beyfendinin suratı birden allak bullak, karmakarışık oldu. Hemen dosyanın rengine baktı. Az daha temel atma çukuruna düşüyordu. Koluna girdiler.

— Ne olmuş ki?..

— Ne olacak kardeşim, yanlış dosyadan okurmuş. Gri dosyayı istiyecekken dosyanın bejini istemiş. O bej dosya, başka yerde okunacak dosya. Bizim Beyfendi burda temeli atılan okulu, çimento fabrikası sanmış. Dosyada öyle yazıyor. «Biz buradan her yıl, elli bin ton

çimento çıkaracağız!» dedikçe, millet gülüyormuş.

Yazık, yorgunluktan... Otele varınca, demez mi ki «Ben gri dosyayı istedim de neden beji verdin?» diye. «Aman beyim...» dedikse de para etmedi.

— Sen şimdi usta mı çıktın?

— Daha askerliğim var. Bir de okumasını, yazmasını öğrensem... Bütün marifet, dosyaların rengini karıştırmıyacaksın. Sen beji bilir misin?

— I-ıh...

—Bilmezsin. Nerden bileceksin!.. Sen «Muhterem vatandaş» ı?..

— I-ıh...

— Bilmezsin. Nerden bileceksin!..

Yaprak oynamıyordu. Bir kıpı esinti yok. Eşeklerden biri, ufalanmış kireçli toprakta yuvarlanıyor. Toz bulutu havada asılı duruyor.

YANLIŞ KAPI

Üçüncü mevki tiren koridorunda insanlar, heğbeler, bavullar kilit-kenet olmuş. Helâdan çıkan adam, düğümlenmiş kalabalığı söküp yaramayınca, helâ kapısının dibine çöktü. Önünde bir kıl çuval, çuvalın üstünde, başlığından alnına gümüş paralar sarkmış çocuklu bir kadın vardı. Solundaki küçük sandığın üstüne topuğu aşınmış yün çoraplı bir ayak uzanmıştı. Sağ yanındakinin yüzü sarılı olduğundan yaşı belli olmuyordu. Yalnız burnuyla ağzı, sargıların dışında kalmıştı. Tiren sarsıldıkça inliyordu.

Yanındaki,

— Neyin var hemşerim? dedi.

Sargılar içindeki,

— Heç sorma, dedi, yağnış kapı çaldık ağam... Herif bizi bi güzel döğdü.

— Geçmiş olsun, nasıl oldu bu iş?

— Hesapça bu yıl askere gidecektim. Askerliğim geri kalınca, İstanbul'a varıp biraz harçlık yapalım, dedik hani... Bizim köyün delikanlısı, yaşı onbeş, onaltıyı buldu mu, İstanbul'a gider, çalışır, yaz deyince köye döner. Anamın benden gayri kimi kimsesi olmadığından bırakıp İstanbul'a gidemedim.

İstanbul'dan dönen, kahvede her gece, her gece İstanbul'u anlatır. İstabul'un nesini anlatacak, davarı yok, sığırı yok, otu yok, otlağı yok. İstanbul'un karısını, kızını anlatır. Köyün delikanlıları toplanır dinler.

Çolak Hüseyin'in Rıza İstanbul'dan gelmiş. Ben o zaman on birimde var yokum. Biz akranlar hep Rıza'nın ardından dolanıyoruz, akşam olsun da Rıza, İstanbul'un karısını, kızını anlatsın, diye... Delikanlılar caminin avlusuna toplandılar. Çayıra oturuldu. Bizi küçük diye dinletmezler, şamarı çalar kovarlar. Biz de onların arkasına gizlice sindik. Çolak Hüseyin'in Rıza anlatmaya başladı. İstanbul'a bir sütçünün yanında işçi durmuş. Sütççü bunu birkaç gün yanında gezdirip, işi belletmiş. Rıza bir sabah göğümleri alıp çıkmış. Daha sokağı sapar sapmaz, pencereden bir avrat, saçı başı uryan, yarı beline kadar pencereden sarkmış «Sütçü, sütçü!..» diye buna seslenmiş. Rıza'dır seğirtmiş, açık kapıdan dolmuş. Rıza «Ben karıyı öylecene görünce» diyor, «benim bacağımın bağları çözüldü kardeş... Güğümler elimden düşeyazdı». Karının bütün namehremliği ortadaymış.

Rıza anlatırken, bizim köyün delikanlısı çayırın üstüne yüzükoyun uzandı. «Eee Rıza... Anlat kardeş!..» Rıza «Ne kadar süt verelim hanım?» diye sorunca hanım buna «Hey avanak, bana süt mü lâzım... Bizim muradımız sensin!» deyip sarılmış. Karı alaturkanın ustası olduğundan, bir tırpan atıp Rıza'yı minderlerin üstüne devirmiş. Rıza bir yana, güğümler bir yana...

Sarı Bahri «Ulan, kocası yok mu?» diye sordu.. Rıza «İstanbul kocası medeni koca» dedi, «görmezden gelir. Görse de ses etmez. Ses etse de, borcumuz nedir aslanım, diye sorar...»

Rıza ordan çıkmış. Yandaki evin camını bir el tık tık tıklatmış, inceden, iç bayıltıcı bir kadın sesi: «Huuu, sütçü, sütçü...»

Kapıyı bir herif açmış. Gayri, karının kocası mı, nesidir, Rıza anlamamış. Adam kapıyı açınca «Hoş geldin aslanım, buyur...» deyip, kendisi dışarı çıkmış. Daha kibarları olursa, evden çıkmaz, öteyanda fosur fosur cigara içer,

gazetesini okurmuş.

Oradan biri Rıza'ya «Oğlum, sen kötü mahalleye düşmüşsün» dedi. Rıza «Hey oğlum, İstanbul'a gittin mi de konuşursun?» dedi, «Bu iş İstanbul'un bir âdeti...»

Deli Yusuf «Ben demedim mi ulan size» dedi, «biz bu İstanbul'da üç ay durduk. Hep biliriz. Ben size dönüşün anlatamadım mı? Hangi ev olursa, çal kapıyı, dal içeri... Ekmek - peynir gibi. Hiç boş dönmek yok. Üç ayda dermanım kesildiğinden döndüm. Az daha kalsam ince hastalık olacaktım. Hele bu yaz köyde kendimizi besiye çekelim. İstanbul'da fakir fukarayı sevindirmek boynumuzun borcu...»

Deli Yusuf da, İstanbul'un bir hanında kahveci çırağı durmuş. «Yolda, kırda, bayırda, nerde olursa» diyor, «çal kapıyı gir kardeşim. Hiç boşu yok... Garip gönlü etmek sevap.»

Bir vakit anlattılar. Biz de dinledik. Aman bu İstanbul'a varmalı. Gelgelelim, anamı köyde yalnız bırakamıyorum. Ertesi yıl, muhtarın oğlu Durmuş İstanbul'a gitti. Durmuş'un dediğine inanırım. Bir kere muhtarın oğlu olduktan başka, mektepli. Durmuş köye döndü. Bir öğlen üstü köyün delikanlıları, mezarlık önünde Durmuş'u ortaya alıp «Anlat arkadaş..» dediler. Biz de artık serpilip delikanlı sırasına katıldığımızdan, bizi şamarlayıp koğan yok gayri.

Durmuş, İstanbul'da bir evin bir odasını kiralamış. Oğlan «Yüzümü yıkamaya vakit bulamadım arkadaş» diyor, «evin hanımı bir, kızı iki, ya komşu karıları...» Evin erkeği de boyuna «Kendine iyi bak tosunum, bunun burası İstanbul» dermiş. Yüzüne kapanan hiçbir kapı yokmuş.

Ertesi yaz, Çakır Rüstem'le, Kel Nuri İstanbul'dan döndüler. Bütün bir yaz anlattılar. «Efendi, öldük» diyorlar, «bu İstanbul'un kadınına yiğit güç yetiremez».

Kel Nuri, fırında hamurkâr durmuş. Bir anlatıyor, bir anlatıyor...

«Ulan esaslı mı Kel?»

«Şart olsun bilâder, git İstanbul'a boyunun ölçüsünü al.» diyor.

«Gayri gönlün hangisini çekerse. Boş yok, hep dolu.»

Çakır Rüstem, kahveci çırağı durmuş.

— Dinine imanına Rüstem.

— Vallaha kardeş...

— Ulan her ev mi?

— Her ev.

— Hepsi mi?

— Hepsi tövbe...

Anlıyacağın, biz bunları dinliye dinliye kulağımız iyicene doldu. İstanbul'a işe gidip dönen, İstanbul'un karısını anlatıyor. Kendimizi bildik bileli, hep bunu dinleriz. Bizim de işimiz bu. İstanbul'a gitmemiş olmıyacak. Anam, ayağımın bağı. Ben gidersem tarlaya, toprağa, davara, sığıra kim bakacak...

Bıldır bizim askerlik geri kalınca, «Ana ben daha duramam, İstanbul göründü bize. Gidip çalışsam da cep harçlığı yapsam» dedim. Anam «Aman oğlum, sen zayıfsın, dayanamazsın. Bu İstanbul karıları, seni eritir yavrum dedi.

Erisek gerek. Burda dinliye dinliye erimekten iyidir.

Biz İstanbul'a çıktık. Vallah dedikleri doğru. Karıların kaşı oynar, gözü oynar. Belli bişey, bunlar yiğiti eli boş çevirmez. Arkadaşların dedikleri hep doğru. Baldır bacak hep meydanda, neye? Yanak, dudak allıklı, düzgünlü, neye? Belbelli... Her iş ortada. Koluna giren götürüyor. Kadını erkeği kolkola. Biri oraya dalıyor, biri buraya... İyi yerine geldik. Allah bilir ya, anlattıklarına pek de inanmıyordum. Ama gözümle görmüştüm. Bunlar neye güler, neye süzüm süzüm süzülür, keklik gibi seker. Çağırıyorlar belli bişey...

İlkin bir iş bulalım da dedik hani, ondan sonrası kolay, hâcetimizi görürüz. Kasımpaşa'da hemşerilerin kahvesine gittik. Beni bir aşçının yanına yamak verdiler. Velâkin, bulaşık yıkamaktan, soğan soymaktan soluk alamıyorum ki, karıların bir hatırını hoş etsek... Sabahın karanlığında tıkılıyoruz içeri, gecenin bir vaktine kadar.

Ulan bu ne iş, hafta oldu, ay oldu, devrisi ay... Ben yerimde duramam. Haranın besili boğasına dönmüşüm ki, İstanbul'un evleri bana yetmiyecek. Gözümü uyku tutmaz. Beşbin sağ okka yük yüklenmiş kağnıya koşsan, Gevginbeli'ni bir solukta öte aşacağım.

Sonunda bizim ustaya, «Aman usta bana bir gün izin, hacetimizi görüverip gelelim» dedim. Allah razı olsun, «Ulan domuz, senin ensenin tüyü kabardı. Daha sen zaptolmazsın. Git bir gün izin yap» dedi. Sabah, ben dükkândan fırladım. O yana dolanırım, bu yana seğirtirim... Evet, karı çok ve de cümlesi güleç yüzlü ve de oynak... Lâkin nasıl etsek? Meramımızı nasıl desek? Sonra avrat bize «He» dese n'olacak? Bir ev, bir yer ister...

Döndüm, dolaştım, fırladım. Bunun iyisi, evin birine girmek. Hemşerilerin yaptığı gibi, kapıyı çalıp, içeri dalacaksın. Evlere bakıp duruyorum. Vakit de geçiyor. Boşuna sürtüp akşamı etmek var. Bir apartımanı gözüme kestirdim, yallah edip içeri girdim. Zile bastım. Kapıyı bir küçük kız açtı. Dengimiz değil. «Ne istiyorsunuz?» dedi. «Anan nerde?» dedim. Kız içeriye «Babaaa, biri geldi...» diye seslendi. Adam da içerden «Al içeri kızım» dedi. Aferin... Bak gördün mü işi... Kız «Buyurun!» diye beni bir odaya aldı. Aman, pek beğendim, tam yeri... Ben bir koltuğa çöktüm.

Bir herif geldi «Kimi istediniz?» diye sordu.

Bak şu dümbüğe, bilmezmiş gibi, ağzımızı arıyor. Şöyle bir güldüm ki, anlasın.

Herif bir daha, «Kimi istiyorsunuz?» demez mi? Gene güldüm, «İlle beni söyleteceğen» dedim, «bu evin sahibi kimse gelsin... Biz hazırız, buyursun.»

Herif «evin sahibi benim» dedi.

«Biliyorum» dedim, «Sen işimize yaramazsın. Karın nerde, hele gönder...»

«Ne yapacaksın?» dedi.

Allah Allah, ne yapılır canım... Bilmezden geliyor, benimle dalga geçecek. Bir daha güldüm.

«Sen gönder hele... o bilir» dedim.

Herif dikildi ve terslendi: «Ne yapacaksın?»

«Heeç» dedim, «İstanbul'a geldik de hani, şöyle bişey idek dedim...»

Dememle, herif sandalyayı kapıp, kafam budur diye yukardan aşağı geçirmez mi? Bu ne iş! Zamansız mı geldik, nedir... Sandalye, yukardan aşağı omuzlarıma geçti, başım sandalyenin kırılan tahtasından çıktı.

«Efendi, çok teessüf ederim, bu yaptığınız heç yakışık almaz...» dedim.

Herif vurur da vurur... Vurur da vurur. Yahu, yoksa biz dolaşa dolaşa İstanbul sınırından dışarı mı çıktık? Herif beni yıktı yere, hümüğüme çöktü, boğacak...

«Ulan burası İstanbul değil mi namert?...» diye bağırıyorum.

Bir kan boşanmış benden. Silme kana belenmişim.

«Yahu, ne dedik de kızdın bre herif?»

Herif beni dertop edip, merdivenden aşağı savurup kapıdan dehledi. Bende derman kalmamış.

«Ulan bunun burası İstanbul!» deyip feryat ediyorum.

Gözümü açtım ki, hastanedeyim. Kırılmadık bir kemiğim kalmamış. Daha bize bu-ralarda durmak gerekmez. İşte böyle sarılıp sarmalandık. Şimdi Allah'ın izniyle köye dönüyoruz. Kundak çocuğuna benzedik...

Delikanlının başından geçenleri dinleyen,

— Pekiy, neymiş, dedi, adam neye kızmış?

Dlikanlı,

— Anladık sonra, dedi, herif İstanbul'lu değilmiş kardeş... O da bizim gibi dışarılıklı. Biz yanlış kapı çalmışız. Yoğsam bize iyi iş vardı... Ya da bizden önce İstanbul'a gelen hemşerilerimizin yalanına kanmışız. Demek heç biri İstanbul karılarının yanına bile sokulamamış, sokulan olduysa da bizim gibi dayağı yemiş... Şincik köye varınca arkadaşlara ne diyeceğiz? Yanlış kapı çaldık desek aptallığımıza verecekler. İstanbul'a varıp eli boş dönmek olur mu? Helbet köye gidesiye biz de onlar gibi bir yalan uydururuz ağa... Kısmet.

HERKESE SEYİR GEREK

Karnımda bir sancı, bir sızı... Midem kopuyor. Kimisi, köyün sularından, dedi. Bizim köyün suları su değil ya, ne yapacaksın, baba yurdu... Kimisi de, taşçılıktan, dedi. Mide ağrısı, taşçılıktan olsa gerek... Köyde herkesin midesi ağrır. Bizim köyden taşçı ustası çıkar. Ötey yıl Zihni emicemin ardına takıldım, ben de onunla Ankara'ya varıp taşçılıkta çalıştım. Köye dönüşün, karnıma bir sancıdır saplandı. Bende renk menk uçtu. Boynum iplik gibi inceldi. Bir sıkı yel çarpsa devriliyorum.

Anam kadın,

— Oğul, dedi, eriye eriye biteceksin. İstanbul'a git de bir derman bul.

Büyük emmim İstanbul'da bir hanın oda-

başısı. İstanbul'a geldim. İlk gelişim. Büyük emmim, hanın çatısında bir odada kalıyor. Karısı, iki kızı, bir de küçükoğlu bir odaya tıkılmışlar. Bana da oda kapısının eşiğinde bir döşek serdiler.

Dolanmadık hastane koymadık. Hiçbirinde yer yok. Ben gün günden eriyorum. Hanın merdivenlerini çıkarken dermanım tükeniyor. Basamaklarda oturup oturup dinlene dinlene çatı katına çıkıyorum. Hastanelerde yer yok, bende para yok, tutacak iş yok. Derken... Emicemin durduğu hanın karşısında bir apartman var. Bu apartmanın kapıcısı,

— Gel seni everelim... dedi.

— Bu geberik hâlimizle bize hangi beyinsiz karı varır? dedim.

— Bulunur... dedi.

Ertesi gün, kendi odasında beni everecegi karıyla tanıştırdı. Karı dersem hâlis Osmanlı karısı... Yavrum, diye beni bir sıksa, iki solukta ruhumu burnumdan fosur fosur çıkartır. Etine, buduna, enine boyuna bir kadın. Erkek olsa, tam taşçı ustası olacak gövdesi var. Güzel mi güzel, alımlı, çalımlı bir karı... Parmağındaki yüzükleri, bileğindeki bileğindeki bilezikleri, kulağındaki küpeleri satsan, emicemin odabaşı durduğu han gibi bir han alırsın...

Beni everecek kapıcıya,

— Aman hemşerim, dedim, biz bu karıya göre değiliz. Buna en azından genel müdür, bakan makan, tüccar falan gibi biri ister. Biz bunun hakkından gelemiyeceğimiz gibi, karı bir gecede bizi cebrî Azraile devreder de bir solukluk ruhumuzu kolunda teslim ederiz. Ben bir karnı ağrılı herifim. Üstelik o karı bizi de beğenmez.

Kapıcı,

— Karı seni beğendi, dedi.

Karı benim için, «Benim de aradığım işte böylesi» diyesiymiş.

Emicem, karısı, iki kızı, bir daracık odada. Ben o odanın eşiğinde... Artık sıkıntıdan bunaldım mı, her nedense, kapıcı benim aklımı çeldi. Bunun burası İstanbul olduğundan, kendi başıma iş yapmamak için ona buna danıştım, hemşerilere sordum. Hepsi de bana,

— Aman evlen! dediler.

En sonu emiceme sordum. Emicem,

— Olmaz! dedi.

— Bre emmi, hastanelerde boş yatak yok, bende para yok, tutacak işyok,artık evlensem gerek. Evlenmeyip de ne etmeli?

— Olmaz.

— Yahu emmi, karı benden para - pul istemedikten başka bana ayrıca aylık bağlıyacakmış. Bu midemin ağrısını tedavi ettirecekmiş.

Emicem, İstanbul'a geleli çok olduğundan, buraların gidişini biliyor. Han Beyoğlu'nda. Hanın olduğu sokakta gece kulübü, meyhane, bar, mar dolu. Bu bizim alacağımız kadın da o barlardan marlardan birinde çalışırmış. Bunların belâlısı çok olurmuş. Bu karı belâlılarına para yedirmekten bıkmış, bir koca alırsam daha ucuza gelir, demiş... Hem de kocalı kadın daha rahat çalışırmış. Ne de olsa herbişeyi kocasından sorulduğundan, polis bişey diyemezmiş.

Bunları emicem bir bir anlatıp,

— İşte bu yüzden olmaz!.. dedi.

— Emice, ben herkese danıştım. Hepsi de, «olur, hem de iyi olur...» diyor. Senden başka bir olmaz diyen çıkmadı.

Emicem,

— Sen herkesin lâfına kulak asma oğlum, herkese seyir gerek... dedi.

Ben yalvarırım, emicem «olmaz!» der.

Pazar günleri han kapalı. O pazar, iyice kafama koydum, artık, evleneceğim, emicem ne derse desin.

Emicem, hanın kahve ocağında oturuyordu. Vardım yanına.

— Emice, herkes olur diyor, ben bu karıyı alacağım.

— Bre oğlum, herkese seyir gerek... Herkes alay ister, gülmek ister... Bırak herkesi...

Emiceme kızdım. Olmaz olsun böyle emice... Ordan Taksim'e çıktım. Taksim Gezisine geldim. Herkes de geziye dolmuş. Hava da güzel. Kimi tahta sıralara uzanmış, bacaklarını gerip uyukluyor, kimi konuşuyor, geziyor.

Benim de karnıma o sancı saplandı. Midemde bir bıçak burum burum buruluyor. Oraya yığılıp kalacağım. Aman dayanıp hana bir varsam diye iki büklüm olup giderken, önümde birine çarptım. Çarpmamla adam yere uzandı. Benim çarpmamla devrilen adamın adamlığını artık siz düşünün. Baktım, benden zebun bir sefil. Üstüne, başına bakarsan, belli, o da benim gibi bir köyden gelmiş garibin biri. Ya iş arıyor, ya hastanede yatak... Ben

yekinip bunun elinden tuttum ki, yukarı kaldırayım. Bende can mı kalmış... Onu kaldırayım diye tutarken, o da beni tutup asılınca, ben boylu boyuna yere devrildim, fakirin üstüne çıktım.

Oradaki kalabalık da, sanki hep böyle bişey olsun diye beklermiş. Tahta sıralarda gerinip uyuklayanlar, parkta gezinip dolaşanlar, çocuk arabalarıyla çocuk taşıyan karılar, çocuk gezdiren hizmetçiler, başımıza toplandılar. Belki yirmi kişi var. Bizi kuşattılar. Hep bir ağızdan,

— Vur, vur, vur!.. diye bağırmaya başladılar.

Ulan ne vuru, ne kırı? Bizde vuracak, kıracak hâl mi var, ayakta zor duruyoruz. Ben altımdaki çelimsiz delikanlıya,

— Aman hemşerim kusura kalma, ağrıdan önümü gördüğüm yok... dedim.

O da bana,

— Kusur senin değil benim, dedi, açlıktan dermanım tükenmiş, gözümün feri sönmüş... dedi.

Biz, birbirimize dayanarak dikilirken, o bizi kuşatanlar el çırpıp bağırıyorlar:

— Vur... Vur!...

— Vur gözünün üstüne!

— Vur ağzına ifade veremesin!

— Vur, vur!...

Başımıza toplanan o yirmi-otuz kişi olmuş belki yüz kişi...

Yerden kalkan oğlan elini sırtıma koydu. Hani arkadaşlık gibilerden... Ben de onun ensesini arkadaşça okşadım. Biz böyle davranınca, o bizi kuşatanlar daha da çoşup,

— Haydi, haydi!..

— Alaşağı...

— Yık yere!...

Diye bağırmaya başlamazlar mı! Ama ne bağırıp çağırma... Bu çığrışmadan kanı kaynayıp da o ayakta duramayan oğlan bana bir elense çekmez mi! Ben de boş bulunup yere kapaklanınca bu üstüme çöktü, beni sırtüstü devirdi. Yattığım yerden,

— Aman arkadaş, ne yapıyorsun? dedim.

— Hiç canım, dedi, bizi güreşiyor bellediler de hani, bunda bağırmaları boşa gitmesin diyerek...

Beni tutup ayağa kaldırdı. Geçip yolumuza gideceğiz, bırakmıyorlar ki...

— Haydi aslanlar... Hahahay...

— Dayanın yiğitler!...

Bana birden bir yiğitlik gelsin de, o çerçöp oğlanı göğsünden itmiyeyim mi! Oğlan kıçüstü yere yıkıldı. Nasıl yaptım bu işi bilemedim.

— Aman arkadaş bu ne?

— Hiç canım, dedim, elimi tutamadım, oldu bir iş...

Bunu çekip yerden aldım. O kalabalıktan yaşlı biri bastonuna dayanarak çıktı önümüze,

— Bu sayılmaz, dedi, haydi baştan. Bu sayılmaz.

Sıska oğlan.

— Niye sayılmasın, dedi, arkadaş beni yıktı, iki sırtım yere yapıştı.

Yaşlı herif,

— Sayılmaz, dedi, habersizden saldırdı.

Ben de,

— Bırakın, yolumuza gidelim yahu, dedim, sayılır işte...

O kalabalık olmuş beş yüz kişi... Simitçiler, baloncular, şıracılar da dolmuş.

— Sayılmaz, sayılmaz!.. diye bağırıyorlar.

Birden o zebun oğlan aslan kesilip de,

— Sayılmaz elbet, diye üstüme yürümez mi...

Karnımın sancısından,

— Vaay, vaaay!... diye kıvranıyorum. Ben «vay anam!» diye kıvranıyorum, ordan biri de, benim için,

— Bu yiğit nağra vuruyor, ötekiniyener... demesin mi!

Daha dayana mı bilirsin! Ben,

— Vay, vay, vaaayt! diyerek, bunun üstüne vardım. Elim oldu aslan pençesi...

Kalabalık oldu bin kişi. Bağrışıyorlar:

— Haydi aslanlar!..

Biz kapıştık. O beni atıyor, ben onu savuruyorum. Kalabalığın üstüne düşüyoruz. Onlar da bizi tutup tutup, ortaya getiriyor, birbirimizin üstüne fırlatıyorlar. Derken, ordan, kendiliğinden birisi hakem diye ortaya fırladı.

Güreştiğim delikanlı,

— Aman, dedi, ayakta dikilecek dermanım kalmadı, yerde itişelim.

İkimiz de yere yıkıldık.

— Kündeye, kündeye!.. diye bağırıyorlar. Kimisi de:

— Tırpan!..

—Şak kündesi!..

— Sarma!..

Diye bağırıyor. Terden sırılsıklam olmuşum. Yere sırtüstü uzanıp,

— Pes!.. dedim.

Bütün İstanbul başımıza birikmiş.

— Olmaz, olmaz!.

Ya Allah... Bir daha kapıştık. Benim gözüm iyice döndü. Gelgelelim karşımdaki de büsbütün yiğitlendi. Birbirimizi parçalayıp yiyeceğiz.

O halimde konuşulanları da duyuyorum.

— Anadolu delikanlısı oldukları nasıl da belli...

— İstanbul çocuğu olsa dünyada dayanamaz...

— Bunları Kırkpınar çayırına salacaksın, yağlı güreşecekler...

Bizim nağralarımızdan yer gök inliyor.

— Haydi aslanlar!..

Olacağı yok baktım, soluğunu keseyim şunun diye güreştiğim garip oğlanın karın boşluğuna bir tekme savurdum. O da harttadak benim elimi dişlemez mi! Biz yeniden giriştik ...

Fırt fırt düdükler ötmeye başladı. Polisler bizi yerden aldı. Bir de baktım, o kalabalıktan bir kişi bile kalmamış, hepsi kaçışmış.

İkimizden de kan gidiyor ki sorma, ağzımız, burnumuz kan içinde...

Bizi karakola götürdüler. Komiser,

— Ulan bu ne hâl? dedi.

Bizde ses yok.

— Neden kavga ettiniz?

— Hiç...

— Karı meselesi mi?

— Değil...

— Sarhoş muydunuz, içtiniz mi?

— Yok...

— Para işi mi, alacak verecek?

— Yok Komiser Bey.

— Köyde ev, tarla anlaşmazlığı mı?

— Değil...

— Nedir öyleyse, birbirinizi yemişsiniz. Kan dâvası mı var aranızda?

O zebun oğlan ağlıyarak,

— Ben bunu tanımam, bilmem... dedi.

Ben de,

— Adını bile bilmem... dedim.

Komiser ikimize iki tokat çekip bizi dışarı attı. O öte yana, ben bu yana gittim.

Hana gidince emicem,

— Ulan bu ne? dedi.

— Hiç... dedim.

— Nasıl hiç... Yoksa karı için mi döğüştün?

— Yok. Ben o karıyı almam artık...

— Herkesin al dediği karıdan neden vazgeçtin ?

— Emice, anladım artık. Sen haklıymışsın, herkese seyir gerek, herkese gülme-eğlence gerek...

RUHUN DUYMAZ

Tren istasyonu üzerinde bir banliyö köyünde oturmak, İstanbul'un içinde oturmaktan çok daha iyi. Hiç olmazsa trenin tarifesi var, saat kaçta trene gideceğinizi bilirsiniz. İstanbul'un içinde her istediğiniz zaman otobüs, dolmuş, taksi bulabilir misiniz? Yağmur altında, sokağın ortasında yarım saat, kırk dakika dolmuş beklediğim çok olmuştu. Bu banliyöye taşındık da ne iyi ettik. Hem trende oturacak yer de bulunuyor. Kışın da sıcak. İneceğim durağa gelinceye kadar, ooh, açıyorum gazetemi, okuyorum. Hele akşamları dönüş saatlerinde çok az yolcu oluyor. Yalnız yüksek sesle konuşmalardan trende kitap okuyamaz oldum. Akşamları, Haydarpaşa'dan 20.35'de kalkan trene binerim. O akşam da öyle yaptım. En tenha kompartımanı seçtim. Yanıma kimse gelmesin de kitabımı rahatça okuyayım diye, her zamanki gibi tek kişilik koltuk aradım, buldum. Önce cigaramı yaktım, sonra çantamdan çıkardığım kitabı okumaya başladım. Ama sesler yükselince kulak verdim. Benim solumdaki koltuklarda karşılıklı bir kadınla bir erkek oturuyordu. Başımı çevirip baksam tedirgin olacaklar. Sonra da konuştuklarını dinlediğimi sanacaklar. Onları duymamak için kendimi kitaba verdim. Ne denli dinlememeye çalışsam, yine de sesleri kulağıma geliyordu. Okuduğumu anlıyamıyorum. Bir satırı üç kere, beş kere okuyorum. Her gece evime trenle dönerken en az on sayfa okurken, o gece bir sayfa bile okuyamadım.

Ertesi gece yine 20,35 trenine bindim. Her zamanki yerime oturdum. Her zamanki gibi cigaramı yaktım, kitabımı açtım. Soldan yine o hırçın konuşmalar gelmeye başladı. Canım, insanlar kendi özel konularını ne diye zorla yabancılara dinletmeye kalkarlar. Kulağımı tıkamak için bir elimi yanağıma dayayıp, sözde kitaba daldım. Ne yapsam, solumdakilerin sinirli konuşmalarından tek tük kelimeler kulağıma çarpıyor. O gece de bir sayfa ya okudum, ya okuyamadım.

Daha ertesi gece, o kadın ve erkekle bir konpartımana düşmemek için önceden gidip bir boş yere oturdum. Tren kalkmak üzereyken onlar da geldiler. Benim sol yanımda, kompartımanın öbür penceresi önündeki koltuklara karşılıklı oturdular. Hemen de kavgaya başladılar. Konuştuklarını duymamaya çalışıyorum. Olmuyor ...Yerimi değiştirdim, yine sesleri geliyor. Öbür kompartmanlar kalabalık. Konuştukları, daha doğrusu kavgaları duyulmasın diye, onların da tenha kompartman seçtiklerini anladım. Onun için her gece onlarla bir kompartmana düşüyorduk.

Bu kadınla erkeği gördüğümün dördüncü gecesiydi. Onların yüksek sesle konuşmalarından nasıl olsa kitap okuyamıyacağımı anladım. Boşuna sinirlenmemek için kitabı kapayıp çantama koydum. Başımı, onlardan ters yana, pencereye çevirdim. Bir de baktım, ikisinin de yüzü pencere camına yansımış. Gecenin karanlığı dışta kalınca camı aynaya çevirmiş. İkisi de bütün ayrıntılariyle camda görünüyorlar. Yâni başımı onlardan yana çevirmeden, hattâ başımı onlara tam ters çevirerek, her gece trende çekişip duran bu kadınla erkeği görebiliyordum. Erkek, esmer, oldukça iyi giyimli, otuzun üstünde, kırkın altında görünen biri. İlkokulu, en çok ortaokulu bitirmiş de, sonradan dümenler çevirip para tutmuşa benzer bir tip. Duruşundan, davranışından cüzdanı dolu olduğu belli. Ya bir esnaf, iyi bir yerde dükkânı var, yada tezgâh sahibi bir usta...

Kadına gelinceeeee... Tek sözcükle kadın güzel... Ama nasıl güzel, biliyor musunuz? Güzel yemek gibi değil de, iştah ilâcı gibi güzel. Duru ak, ama diri, pırıl pırıl bir teni var. Saçları da gür, bir hor dağınık... Yaşı, otuz varyok. Başından epiy işler geçmişe benzer. Ama ne çok bayat, ne de çok kaymak tabakasından, tam karar...

Bunların yüzlerini, el-kol kıpırdanışlarını, pencere camından görünce, isteristemez konuşmalarına da kulak vermek zorunda kaldım. Erkeğin sesi boğuk, kalın... Fısıldayarak, yada alçak sesle konuşamayanlar vardır ya, işte onlardan. İlle de höt höt konuşacaklar. Erkek, çocukları korkutmak için böö diye umacı sesi çıkarırlar ya, işte o nota üzerinden konuşuyor. Azıcık kabadayımsı bir ses...

Kadınki tam dişi sesi. Civelek bir dişi sesi. İnsana içinden «şarkı söylese ya şu kadın» dedirtiyor.

Erkek,

— Baktın... diyor.

Kadın,

— Bakmadım... diyor.

— Baktın, baktığını ben gördüm.

— Bakmadım diyorum, vallahi bakmadım...

— Ben yutar mıyım be!...

— İster yut, ister yutma, bakmadım.

Aralarında bir «baktın-bakmadım» kavgası sürüyor. Onlar da bizim evin oralarda otururlarmış. İstasyonda önce onlar indi, arkalarından da ben...

Ertesi gece, yine onlarla bir konpartmandaydık. Boşuna kitap açmadım. Yüzümü onlardan ters yana, cama çevirdim. Sanki gece karanlığında dışarısını seyrediyorum. Ben böyle yapınca, onlar da kimse dinlemiyor diye kendilerini daha rahat duyup daha güzel kavga ediyorlar.

Oturdular. Erkek o boğuk, böö sesiyle,

— Ben görmedim mi sanki... dedi.

Kadın,

— Yine başlama Allahaşkına... dedi.

— Ne demek yine başlama...

— Ne olursun, sus...

— Yahu, sen beni enayi mi sanıyorsun be... Ben yutar mıyım?... Bana bak!... Bana yutturamazsın...

— Şekerim, sana yutturacak bişey yapmıyorum ki...

— Ama adam sana yiyecek gibi bakıyordu.

— Hangi adam?

— Hangi adammış... Sanki bilmiyor gibi...

— İki gözüm önüne aksın ki bilmiyorum...

— Köprüde ben bilet alırken, sana bakan herif... Ulan seni gözleriyle yiyecekti be... Çiğ çiğ yiyecekti...

— Vallahi görmedim. Kör olayım görme-

dim. Gençliğimin hayrını görmiyeyim ki haberim yok...

— Senin?... Senin ha?... Senin haberin olmayacak... Herifin gözüne meze olursun...

Kadın sinirlendi:

— Eeee, artık yeter!... Elin herifi bana baktıysa ben ne yapayım?.. Âlemin gözünü bağlayacak değilim ya...

— Bu kadar kadın var, onlara bakmıyorlar da ne diye hep sana bakıyorlar?

— Ne bileyim ben canım...

— Haa?... Sen herife pas vermesen, önce sen ona bakmasan, herif sana ne diye baksın?

Kadın sustu, erkek susmuyor:

— Söyle!... Ne diye baksın sana?...

— Ne olursun yeter, sus artık... Baktımsa trenden sağ inmek kısmet olmasın...

Trende yol boyunca kavga ettiler. Kulağım isteristemez onlarda, gözüm de camdaki yansımalarında... Önce onlar trenden indi, arkalarından da ben.

Bir gün sonra giye trende buluştuk. Ama doğrusu bu sefer onları ben arayıp buldum. Karşılıklı oturur oturmaz erkek başladı:

— Neye vapurda karşımızda oturan herife bakıyordun?...

— Kim? Ben mi?..

Erkek, acı acı güldü:

— Hıh hıh hıh... Aklınca bana yutturacaksın, öyle mi?..

— Ayol hangi herif?...

— Numara yapma... Bana ba, bana numara sökmez. apurda karşımızda oturan herif...

— Bakmadım...

— Baktın...

— Bakmadım, diyorum. Ay şimdi bayılacağım.

— Peki bakmadın da herif sana neye öyle yiyecek gibi bakıyordu?

— Ne bileyim ben?...

— Ne bileceksin sen... Dişi köpek kuyruk sallamayınca erkek köpek arkasından gitmez.

Kadın sesini yükseltti:

— Artık sen çok oluyorsun. Anladın mı?

Erkek aşağıdan aldı:

— Peki şekerim, söyle öyleyse, neye bakıyorsun adama?..

— Ayol bakmadım diyorum, sen laf anlamaz mısın?

— Baktın...

— İyi, baktım. Canım sağ olsun. Baktım işte, ne olacak?...

Erkek büsbütün pes perdeden aldı:

— Hah, işte böyle doğrusunu söyle, canım kurban. Baktın, baktın... O kadar. Ama beni enayi yerine koyma...

— Aman yarabbi, yüreğime inecek. Ayol, vallahi billâhi bakmadım. Eğer baktımsa, eve gitmek kısmet olmasın...

Meraklı bir roman tefrikası okur gibi her gece trende onları dinliyorum. Yerlerine oturur oturmaz erkek başlıyor

— Bana bak, ben cıgara alırken, o herife neye baktın sen öyle... Ha? Neye baktın mânalı mânalı...

— Ay çıldıracağım. Şimdi yangın var, diye bağıracağım.

— Söyle, neye baktın?

— Ben herif merif görmedim.

— Görmedin, değil mi? Zaten sen görür müsün, görmezsin...

— Bakmadım, bakmadım, bakmadım...

— Baktın...

Kadın kararını vermiş insanların rahatlığıyla konuştu:

— Sana bişey söyliyeyim mi, eğer ben istersem senin ruhun duymaz.

— Kiiiim? Benim ruhum mu? Benim ruhum duymıyacak ha...

— Ama yoksa, ben istemem...

— İstesen ne olacak be?

— İstemem ki... Eğer istesem, ruhun duymaz, ruhun...

— Bana bak, sen bana iyi bak. Benim ruhum öyle bir ruh ki... Duyar!...

— Hah hah hah... Güleyim bari... Ruhu duyarmış. Hah hah hah... Hiç güleceğim yoktu.

Erkek bozuldu. O boğuk sesiyle neredeyse ağlıyacak,

— Ben.. Ben.. Ben.. Ruhum.. diye kekeledi.

Kadın devam etti:

— Yoksa ben istemem öyle şey, istemem anladın mı? İstesem... Ruhun duymaz.

— Benim ruhum mu?.. Benim ruhum, öyle mi? Benim ruhum duyamayacak. Bende öyle bir ruh var ki, sen yapmasan bile duyar...

Trenden iniyoruz. Onlar yoluna, ben yoluma...

Ertesi gece treni kaçıracağım da onları

dinliyemiyeceğim diye telesiyorum.

Yerlerine oturuyorlar. Erkek başlıyor:

— Lokantada...

— Ne olmuş lokantada?...

— Neye baktın be, niçin baktın?

— Kim baktı? Ben mi?..

— Numarayı bırak. Sana kaç kere söyledim, ben yutmaaam. Bana yutturamazsın... Sen herife, göz süzmesen, sırıtmasan, herif sana bakar mı?.. Hem de bal gibi baktın... Dönüp arkana baktın...

Kadın gayet rahat.

— Oooh, canım sağ olsun, baktım... dedi, ne varmış, baktım işte...

Erkek, sesi titreyerek,

— Ben sana şimdiye kadar kötü bişey söyledim mi? dedi.

Kadın sertledi:

— Söyleyemezsin ki... Kötü bişey yapmadım ki, kötü bişey söyleyesin... Söyleyemezsin...

Erkek kabardı:

— Söyleyemezsin, deme! Söylemezsin, de...

— Söyleyemezsin...

— Bak şuna... Yahu senin için kötü bişey söyledim mi?

— Söyleyemezsin...

— Söyleyemezsin deme yahu, söylemezsin de...

— Söyleyemezsin ki... Yok ki bişeyim.

Bunlar karı - koca mıdır, sevgili midir, nişanlımıdır, anlayamadım. Yalnız anlayabildiğim bişey varsa, bu erkek, dünyanın en kıskanç erkeğiydi. Güzel kadına acıyordum. Ne talihsiz, hem de ne dayanıklı kadınmış. Kadının dayanıklı olması, korkusundan olacak. Erkeğin bu işi cinayete kadar götüreceği belli. Yazık, bunlar geçinemezler. Ama ayrılmaları da zor. Adamın elinden bir cinayet çıkmadan ayrılamazlar.

Bir sabah işime gidiyordum. Haydarpaşa'da trenden indim, vapura bindim. Eski bir arkadaşımı gördüm. Yanyana oturduk. Arkadaşım,

— Şu kadını görüyor musun? dedi.

— Evet?...

— Bu kadın, randevu evinde çalışır.

— Ne diyorsun?...

— Evet... Yanında oturan herif de kadının kocasıdır.

— Yaaaa...

— Bu adam, bu kadını yıllardan beri hergün kendi eliyle götürü, randevu evine bırakır. Akşam olunca, gider randevu evinden teslim alır. Geceleri çalıştırmaz.

Arkadaşımın gösterdiği karı-kocanın, her gece 20,35 treninde kıskançlık kavgası yapan kadınla erkek olduğunu anladınız tabiî.

Sabahleyin işe giderken, hiç kavga etmiyorlardı.

ÇAY BİİR DEMLİ OLSUN

Birinci Dünya Savaşı yıllarında doğup, gençlikleri İkinci Dünya Savaşı içinde geçen mutsuz kuşağın, yâni benim yaşıtlarımın hemen hepsinin bir tutkusu, tutarağı vardır. Buna siz, delilik bile diyebilirsiniz. Yolda giderken kendikendine konuşanların, gülenlerin, durmadan göz kırpanların, omuz titrerenlerin çoğu bizim doğumludur.

Benim tutarağım da çay... Günde 20 - 30 bardak çay içmezsem olmaz. Tabiî kendime İltimas ederek, tutaraklarımın içinde size sevimli görünebilecek olanını söylüyorum. Yoksa, akıllılık saydığım öbür deliliklerimi kendim de bilmem.

Çayı çok sevişim, şu olaya bağlanabilir. İnsanların süpürge tohumundan ekmeği zor bulabildikleri Birinci Dünya Savaşının başladığı günlerinde ben dokuz aylıkmışım. Babam her nasılsa eline bir yerden bir büyük kutu çay geçirmiş. O zaman bu bir kutu çay, hazine demek. Annem kuru ekmeği şekersiz çaya banar banar, bana yedirirmiş. Böylece, daha o zamandan çay benim kanıma karışmış.

Yurt gezisinde çaydan çektiğimi başka hiçbişeyden çekmedim. Her yerde böyle oldu ama, ille bir ilçede, sonra o ilçenin ilinde başıma gelenler hepsinden baskın çıktı. Yer adı vermiyeceğim.

Sabahleyin otobüs yolculuğu yapacağım için erkenden kalktım. Oteldekiler çaycı oldu-

ğumu bildiklerinden her sabah üstüste birkaç bardak çay getirirlerdi. O sabah da daha o damdcan çıkmadan dört bardak çay içtim.

Bu hikâyemin birazcık ayıbımsı bir yanı da var, Bilirsiniz çay müdrirdir. Herkesin içinde utanılacak sözleri yabancı dilde söylediniz mi kibarlık olur. Biz kibarlığı bırakalım da şu Arapça «müdrir» yerine Türkçesini söyliyelim. Çay —affedersiniz— «işetici»dir. Dört bardak çay içtiniz mi, en az bir bardaklık da suyu dışarı çıkaracaksınız. Otobüsü kaçırırım diye içimdeki dört bardak çaydan hiçbişey dışarı çıkarmadan otelin salonuna indim. Doğrusu, alışkanlık da olduğundan, dört bardak çay beni zorlamamıştı da...

Salonda otelin sahibi beni karşıladı. Çok iyi bir adam, dost olmuştuk.

— Daha otobüsün kalkmasına vakit var, buyrun birer çay içelim... dedi.

Beşinci bardak çayı da onunla birlikte içtim.

— Siz çay seversiniz, bir çay daha için... dedi.

Demli çayı reddedemedim, bir çay daha içtim, etti altı bardak. Altı bardak benim için pek bişey sayılmaz ama, arada birziyaret yapmak gerek. Otel sahibi öyle tatlı konuşuyor ki, onun lâfını yarıda kesip rahatlamaya gidemiyorum. Konuşmasının uygun bir bölüm sonuna gelmesini bekliyordum. Bu sırada otel kapısından giren orta yaşlı bir bayan bana doğru geldi.

— Ben, dedi, dün gece sizinle telefonda konuşan «.....» yım.

— Buyurun efendim.

Bayan şairmiş, hikâyeciymiş, romancıymış, oyun yazarıymış.

Elime dört kitabını birden tutuşturdu.

— Ne arzu edersiniz? diye sordum, çay mı, kahve mi?

Otel salonunda ikram edecek başka bişey yoktu. Bayan yazar,

— Çay rica ederim, dedi.

Yalnız ona çay ısmarlamak nedense bana kabalık gibi geldi. Bir de o bayanla birlikte çay içtim, etti yedi...

Yedinci bardaktan sonra içimden bir zorlanma duydum, ama öyle pek çok değil. Yeni tanıştığım bayandan hemen müsaade alıp rahatlanmaya gidemezdim. Aradabir, «Bir dakikanızı rica ederim, odamda bişey unutmuştum...» ya da «Müsaade ederseniz, bir telefon edeyim...» demek aklıma geliyordu ama, şiir konusuna dalmış bayan, sözüne hiç mola vermiyordu ki, bana da söz sırası gelsin.

— Burada, bu dar çevrede yaşamak zor, dedi.

— Asıl o zoru ben çekiyorum, dedim.

— Ama siz içinizi dökebiliyorsunuz.

— Size öyle geliyor. Ah bir boşalsam, ne kadar rahatlıyacağım hanımefendi.

— Nasıl bir zorluk çekiyorsunuz?

— İçimden doğru... Söylenmez ki...

— Doğru, bütün duygular kelimelerle anlatılamaz. Kelimeler âciz kalıyor.

— Anlatılır anlatılmasına ama ayıp olur.

Bayan biraz şaşırmış.

— Ama siz, dedi...

Sözü yarıda kaldı üç kişi bize doğru geldi. Biri yaşlı, ikisi orta yaşlı. Biri doktor, öbürleri avukatmış. Benim burada olduğumu yeni öğrenmişler. El sıkıştık.

— Tanıştığımıza çok memnun oldum efendim.

Bunlara da bişey ısmarlamak gerekli. Ismarlamak bişey değil, ısmarlanacak ya çay, ya kahve var, ben de onlarla birlikte içmek zorundayım.

Doktor bey,

— Yoo, olmaz, dedi, siz bizim misafirimizsiniz. Biz size ısmarlıyacağız. —Garsona— Bize beş çay getir oğlum.

Dışarı çıkıp rahatlamaya fırsat bulamadan sekizinci çayı da içtim. Sekizinci bardak beni iyice zorlamaya başladı. Adamlarla yeni tanışmışım. Kalkamıyorum ki... Üçü de çok sıkı muhalif.

Avukat,

— Beyefendi, bu millet ne zaman rahata kavuşacak? diye soruyor.

Önce ben bir rahata kavuşsam, sonra başkalarını da düşüneceğim.

— Dışarı çıkmak lâzım... dedim.

Doktor,

— Ne gibi? diyor.

Cevabını avukat veriyor:

— Yâni yabancı memleketlere... Gençleri hep dışarıda okutmalıyız. Bizim onlardan öğreneceğimiz çok şey var.

Çok affedersiniz, iyice şıkışmıştım. Ne olursa olsun,

— Bir dakika... deyip kalkacaktım.

Daha kımıldanırken, iki gün önce orada tanıdığım genç bir tüccar geldi.

— Otabüsünüz bizim yazıhanenin önünden kalkacak, buyrun bizim yazıhaneye gidelim, dedi.

Bu tüccar bana orada çok dostluk göstermişti. Ben bir fırsat bulur da bir dakika onlardan ayrılabilirim diye hemen ayağa fırladım. Tüccar bir koluma, avukat öbür koluma girdi. Bu samimiyet havasını bozup «bir dakika» diyemezdim. Onların kollarında ben tutuklu gibi, otelden çıktık. Karnımdaki sekiz bardak çay, yürümemi bile zorlaştırıyor. Bereket versin onların kollarındayım.

— Rahatsız mısınız?

— Biraz...

— Neyiniz var?

— Vallahi bilmiyorum, kendimi pek iyi hissetmiyorum. Böööle içimden doğru...

— Sıkıntıdır.

— Evet, öyle...

— Memleketin halini görüp de sıkılmayan var mı?

Alanı geçtik, iki sokak saptık. Yazıhaneye bir kere gelsek, artık utanmayı, arlanmayı biyana bırakıp gereken yere kendimi atacağım.

Yazıhane de büyük bir dükkânmış. Öyle benim aradığım bir yeri yok. Hepimiz içeri dolduk.

— Çay mı, kahve mi?

— Teşekkür ederim, ben içmiyeceğim.

— Yooo... Vallahi olmaz, bir çayımızı için...

Çaylar geldi. Ağır ağır yudumluyorum ki, zaman kazanayım. Her çay yudumunda içimden bir tepki ile zorlanıyorum. Dokuzuncu bardak çaydan sonra birdenbire her yanımdan ter boşandı. Terle öbürü arasında pek büyük fark yoktur. Terleye terleye belki rahatlarım. Boncuk boncuk ter düktüğümü gören avukat,

— Siz rahatsızsınız, dedi.

— Çok, hem de nasıl...

— Bende bir ilâç var, vereyim de için, hemen ter kesilir, rahatlarsınız.

Ben,

— Aman... İlâç kullanmam... derken, avukatın kâtibi ilâçla bir bardak suyu getirdi bile... Hep birden ısrar ediyorlar:

— İçin, için...

Elimden gelse ben sünger, kurutma kağıdı yutacağım. Hemen hemen zorla bana hapı yutturup üstüne bir bardak suyu da içirdiler. Ben o bir bardak suyu da içince,

— Dayanamıyorum, dışarı çıkacağım... dedim.

— Sıkıldınız mı?

— Fenalık geliyor.

Ayağa kalkıp sendeledim. Birisi içeri girdi:

— Otobüs hazır beyefendi, sizi bekliyoruz. Kalkacak...

Eksik olmasınlar, orda tanış olduğumuz yirmi kadar aydın arkadaş da beni uğurlamaya gelmişler. Terslik üstüste... Sizi uğurlamaya gelenlerin arasından nasıl sıyrılır da o işi yapmaya helâya gidersiniz!... Hem de durmadan konuşuyor, anlatıyorlar.

Otobüs yazıhanesine geldik. Otobüsün lâstiği şişiriliyormuş. Otabüs yazıhanesindeki kâtip de okurlarımdanmış.

— Siz bizi tanımazsınız ama biz sizi çok iyi tanıyoruz, dedi, lâstiğe hava verilinceye kadar buyrun bir çay içelim..

— Şimdi içtik, teşekkür ederim.

— Olmaaaz... O başka, bu başka...

Ooof yarabbim, hayatta ne büyük acılar varmış. Hem de bir çay geldi, çaydan başka her şeye benziyor. Onuncu bardak çaydan sonra içimdeki zorlama büsbütün vücuduma yayıldı, şakaklarım zonklamaya, yüreğim hızlı hızlı çarpmaya başladı.

Artık utanma filân kalmadı. Helânın neresi olduğunu bilsem gideceğim.

— Tuvalete çıkacağım ...diye inledim.

Birbirlerine baktılar.

— Helâ mı?...

— Helâ mı?...

— Büyük Caminin avlusunda var ama epiyi uzakçadır.

Şoför işini bitirmiş.

— Buyrun! dedi.

Otobüse girdim. Suratımın ne duruma geldiğini görmek isterdim. Üstelik beni uğurlayanlara gülmem de gerekli. Buruşuk suratımla gülümsemeye çalıştım. Kimbilir nasıl olmuşumdur. Otobüs kalktı. Birbirimize el salladık.

Otobüs biraz yol alınca rahatladım. Her halde sarsıntıdan içim içime yerleşti. Gidiyoruz.

— Kaç saate gideriz?

— İki buçuk saat...

Oturduğum yerden kımıldamasan iyi. Ama otobüs bir buçuk saat sonra bir ilçeye

girdi. Bir kahvenin önünde durdu. Kendimi dışarı attım. Tenha bir yer, bir duvar dibi, boş bir alan arıyorum. İki elim böğrümde, kendimi ileri attım. Dört kişi gülümseyerek yolumu kestiler:

— Hoş geldiniz. Biz bu ilçede öğretmeniz. Geleceğinizi telefonla söylemişlerdi.

Benim durumumu gözünüzün önüne getirebiliyor musunuz? Acıdan buruşmuş suratla,

— Memnun oldum, dedim.

— Otobüs burada beş-on dakika kalır. Buyrun bir çay içelim.

Çay sözünü duyunca fenalık geçiriyorum.

Kahveye oturduk.

— Çay istemem, dedim.

— Öyleyse kahve için.

— Kahve hiç istemem.

— Bişey için ama, vallahi darılırız.

Çay geldi ama ne çay...

On birinci çaydan sonra kıvranmaya başladım.

— Tuvalet nerede?

Şoför.

— Yolcular, haydi... diye bağırdı.

Öğretmenlerden biri,

— Helâ... Helâ... En yakını okuldaki, dedi.

Okulu eliyle gösteriyordu. Karşı tepede. Ben oraya kadar dünyada gidemem. Yolda rezil olurum.

Şoför bir daha bağırdı:

— Haydiiii... Yolcular!

Öğretmenlerden biri,

— Kimse bizim derdimizle uğraşmıyor, dedi.

— Öyle, dedim, kimse kimsenin halinden anlamıyor. Herkesin derdi içinde.

— Ne zamana kadar sürecek bu böyle?..

Bacaklarım titriyordu.

— Bir otele gidebilsem rahatlarım, dedim.

Her anlaşılmayan söze, bir espri sanılıp gülünür. Dört öğretmen de kahkahalarla güldüler.

Otobüse bindim.

— Gülegüle... Bu olmadı, dönüşte bekleriz.

Otobüs sallantısında biraz rahatlıyorum. Şoföre, «Şurada biraz dursanız...» diye rica etsem, adam belki otobüsü durdurur ama, sonra ne olacak? Otobüste kadınlı, erkekli 50-60 yolcu var. Hepsi bana bakacak. Onların gözü önünde sağa sola seğirtip, bir ağaç arkası, bir çukur aramak da ayıp. Hepsi gülecekler.

İçimden kendikendime,

— Unut, diyorum, unut o işi... Alkına hiç getirme ki rahatlıyasın.

Bir çocuk,

— Anne çişim var!.. diye tutturdu.

Hay Allah razı olsun çocuktan.

—Anne, çişim var.

Çocuğun yüzünden ben de rahatlıyacağım.

Kadın,

— Tut kendini... dedi.

Arkadan bir yolcu şoföre seslendi:

— Abi, dursan da biraz, su döksek...

Şoför sert bağırdı:

— İşini görüp öyle bineydin. Herkesin şeyinin keyfine göre araba durmaz.

O umut da suya düşünce kıvranmaktan başka çare yok.

Üç buçuk saatte gideceğimiz yere vardık. Otobüsten indik. Karşıda bir otel var. Oraya koşuyoruz. Üç genç birden yolumu kesip,

— Biz de sizi bekliyorduk... dediler.

İki muhalif milletvekili de oradaymış.

— Kongremiz var abi...

İki milletvekili de beni çok görmek istiyorlarmış. Sabahleyin gideceklermiş ama benimle görüşmek için öğleden sonraya kalmışlar. Bu durum karşısında ne yapabilirim?

— Ben biraz şey etsem de... dedim.

— Ama bekliyorlar. Sonra şey edersiniz.

Kalabalık salona girdik. Daha kongre başlamamış.

— Çay getirin...

On ikinci bardak çayı içiyorum. Biri soruyor:

— Bu gidişin sonu neye varacak?

— Affedersiniz, burada helâ var mı?

— Ne yapacaksınız?

— Hiiiç, sordum.

— Çayı tazelesinler.

— Teşekkür ederim, içmem.

— Yooo... Biz sizin çaya meraklı olduğunuzu öğrendik.

— Ne dersiniz, bunun sonu?

— Bunun sonu bana kalırsa bir rezalet olacak ya...

— Bu çay olmadı, demlesinler... —Çaycıya— Bize çay demle...

On dördüncü bardağı içiyorum

— Patlıyacağım!...

— Kim patlamıyor ki... Bu hürriyetsiz havada patlamayan var mı?

— Müsaade ederseniz ben bir otele kadar gidip geleyim.

Hem koşmak istiyorum, hem koşamıyorum. Bacaklarım birbirine yapışık, ayaklarımın diz kapaklarımdan aşağı kısmıyla çabuk çabuk yürüyorum. Derken birisi önümü kesiyor,

— Hoş geldiniz beyefendi. Ben Belediye Başkanı... Kaymakam bey de sabahleyin sizi sormuştu.

Konuşuyoruz. Ben adım adım otele doğru yürümeye çalışıyorum.

— Buyurun burası Belediye...

Belediye binasına gidiyoruz.

— Bir çay...

— Teşekkür ederim.

— Bir çay içersiniz.

— Dokunuyor.

— Canım bir çaydan bişey çıkmaz.

On beşinci bardak...

— Bir çay daha...

— Aman, mersi.

Telefon çalıyor. Belediye Başkanı telefonda konuşuyor:

— Buradalar Kaymakam bey. Şimdi teşrif ettiler.

— Kaymakam bey sizi bekliyor.

— Müsaade ederseniz ben biraz...

— Misafirimizsiniz, bırakmayız.

Kaymakama gidiyoruz.

— Bir çay...

— Vallahi içmem... Çaydan boğulacağım.

— Sonra misafir geldik de bir çay bile ısmarlamadılar, dersiniz. Bir çayımı içmelisiniz.

— İçmiş kadar oldum.

— Olmaz.

— İçmem beyefendi.

— Canım zehir olsa içilir...

On altıncı bardak. O halimde gülmeye başladım. Kaymakamla Belediye Başkanı memleket meselelerini anlatıyorlar.

— Gülünecek halimiz var beyefendi.

— Çok sıkıştım.

— Evet sizi çok sıkıştırdılar. Ama bugünlerde rahatsınız. Nankörlük etmeyin, artık eskisi gibi değil.

— Vallahi bilmem, gittikçe baskı artıyor.

Otele kendimi atıyorum. Elimdeki çantayı bir yana fırlattım. Otel kâtibine,

— Tuvalet nerede? diye sordum.

— Odanız tek yataklı mı olsun?

— Ne olursa olsun, tuvalet nerede?

Basılı üç ayrı kâğıt çıkardı:

— Önce kimliğinizi yazalım.

— Kardeşim herşeyi yazarsın, tuvalet nerede?

— Polisin emri var beyefendi, kimliği yazmadan müşteriyi otele alamayız.

Nüfus kâğıdımı önüne bıraktım.

Al, senin olsun... Tuvalet nerede?

— Nereden geliyorsunuz efendim?

— Yahu, insaf yok mu be?..

— Kaç gün kalacaksınız? Buradan nereye gideceksiniz?

Soldaki kapıyı göğüsleyip merdivenleri çıktım. Koridorun dibindeki kapının üstünde: 00

Kapıyı ittim, içeriden kilitli. Yandaki kapıyı açtım. Bir yatak odası. Artık durulmaz...

Oooooh, dünya varmış. Şöyle bir sıkıntı çekmeyen mutluluğun ne olduğunu bilmez. Rahat rahat merdivenlerden indim. Aşağısı kahve salonu. Bir sandalyeye kuruldum. Garsona,

— Oğlum bana bir çay getir, demli olsun... dedim.

BİR AKIL VEREYİM

Son vapurla Kadıköy'e dönüyordum. İçki sofrasından kalktığımda gece yarısını geciyordu. Birbuçuk vapuruna zor yetişmiştim. Hava oldukça soğuk ama, kanım kızışmış, içerde oturamadım, güverteye çıktım.

Vapurun burnunda bir karaltı var. Saray-

burnu açıklarına gelince, karaltının ay ışığında belli olan kıpırdanışlarını hiç beğenmedim. Yarı beline kadar korkuluktan aşağı sarkıyor, sonra kendini denize atmaktan cayıp geri çekiliyor. Bir iki... I-ıh, adamın niyeti bozuk. Burna doğru yürüdüm. Beni görünce tahta sıraya oturdu. Yandan baktım. Yüzünü ay ışığında tanıdım. Eskiden biriki yerde selâmlaştığımız, konuşmuşluğumuz var ya, kim olduğunu çıkaramadım.

— Merhaba... dedim.

Ölgün bir sesle,

— Merhaba... dedi.

— Nasılsınız?

Sesi serteldi:

— Ne o, sen de mi akıl vereceksin?

— Yoo, estağfurullah... dedim.

— Bilirim, bilirim hepinizi, dedi, akıl vermeden duramazsınız.

Yanına oturdum.

— Ne oldu, dedim, bişeye canınız sıkkın mış. Anlatın, açılırsınız.

— Bir cigara verde anlatayım... dedi.

Cigarayı tutan eli titriyordu. Cigaradan derin derin üstüste birkaç soluk çekti.

— İşsizim, dedi, iki aydır iş arıyorum. Ama sakın akıl vermeye kalkma haa...

— Hepimiz işsizlik çektik. İşsizlik çekmiyen var mı?

— Yalnız işsizlik olsa iyi... İcra memurları bugün hacze geleceklerdi, bu bir. Üç aydır atlattığım ev sahibi de gelecekti, iki. Elektiriği kestiler, bu üç. Bir komşu kadın, eczaneden ilâç yaptırmam için beş lira vermişti. «İlâcı yarın yapacaklar» diye parayı yemiştim, bu dört.

— Öyledir, belâlar gelince soycak sopcak gelir...

— Hepsi belâ değil, iyi şeyler de geldi. Bir arkadaşım, Kartal'da fabrikası olan bir dostuna benim için bir mektup yazdı. Mektubu götürünce hemen iş bulacaktım bugün.

— Bu çok iyi...

— Ama Kartal'a gidecek yol param yoktu, gidemedim. Sonra bu gece bir eve çağırmışlardı beni. Zengin bir kadınla tanıştıracaklardı. Kadın beni beğenirse evlenecekti. Ama gidemedim ki... Şu halime bak, berbere gidip saçımı kestirecek param bile yok. Affedersiniz, akıl vermeden bir cigara daha verir misiniz?

Verdim.

— Dün öğleyin yediğim işkembe çorbasıyla duruyorum, otuzsekiz saat oluyor. Hepsinden beteri, Allah kahretsin, cigaram da yoktu. Sabah erkenden evden çıktım. Aklıma Fikret geldi. Bir zamanlar ben de ona yardım etmiştim. İki yıldır ben görmiyeli zengin olmuş. İkiyüz lira verse, benim bütün işim görülür. Cigarasızlıktan başım dönüyor, açlıktan midem kazınıyor. Yürüye yürüye Perşembe pazarındaki yazıhanesine gittim. Dayalı döşeli yazıhane. Yanında üç-dört kişi çalışıyor. Nasıl olsa ikiyüz lira verir. Borç değil mi?

— Fikret sıkıntıdayım. Bana biraz yardım et... dedim.

— Ne demek, tabiî... dedi, arkadaşlık böyle zamanda belli olur. Bilirsin, ben arkadaş canlısıyımdır. Darda kaldığın bir zamanda beni hatırladığın için teşekkür ederim. Nedir sıkıntın?

İkiyüz lira istesem, yanında kredim düşecek. Belki daha çok verir diye,

— İşsizim, dedim, paraya ihtiyacım var..

— Hmmm... dedi, bak, sana bir akıl vereyim. Kulağını aç, beni iyi dinle. Sen ne yapbiliyor musun?

— Ne yapayım?

— Sen şimdi hemen bir arsa al. Anladın mı? Çünkü piyasa enflâsyona gidiyor. Böyle zamanda parayı gayrimenkule yatırmalı. Bu aklı sana baban olsa vermez. Otuz bin liraya bir arsa alsan, bir ay içinde elli bine satarsın. Al sana havadan yirmi bin lira kazanç. Nasıl?

— Güzel...

— Parayı kazandım diye yan gelme. Bu sefer elli bine başka bir arsa al, bir ay geçmez, seksen, doksan bine satarsın.

Ne diyeyim, içimden sövüyorum. Elini omuzuma koydu:

— Hadi hadi, hiç durma, boşuna vakit kaybetmeye gelmez. Her geçen zaman aleyhine işliyor. Bir günde arsalar yüzde on pahalanıyor. Durma senin için zarar. Ne duruyorsun, hadi!..

Başım dönüyor. Koltuğa dayanarak kalktım.

— Teşekkür ederim.

— Bişey değil kardeşim. Ne zaman başın sıkışırsa Allaşkına bana gel. Gelmezsen darılırım.

Merdiveni inerken arkamdan sesleniyor:

— Bütün paranı arsaya kapat. Korkma, zarar etmezsin.

Avukat Bülent aklıma geldi. Açlıktan sallana sallana Beyoğlu'na çıktım. Bir de bulamazsam... Yüz lira olsun verir ya... Yüz lira benim işimi bugünlük görür. Hacizle kira kalsın. Elektriği açtırırım. Komşu kadının eczaneden ilâcını yaptırırım. Karnımı bir güzel doyurur, cıgara alır, traş olur, önce Kartal'a sonra da zengin kadına giderim.

Bülent yerindeymiş.

— Bülent kardeşim, dedim, ben çok sıkıntıdayım... Acaba bana...

Sözümü ağzıma tıkadı:

— Bak, sana bir akıl vereyim.

— Ver, dedim.

Başını tavana kaldırdı, düşündü, düşündü.

— Sen İngilizce biliyorsun, değil mi? dedi.

— Eh, biraz... dedim.

— Yok yok, bilirsin... Sen ne yap, biliyor musun?

— Ne yapayım?

— Sen şimdi hemen bir pasaport al. Atla bir uçağa, doğru Avrupa'ya git. Sana burada, bu kısır memlekette yazık oluyor kardeşim, Senin değerini anlayacak yok burda. Ne diye burada sürünüp duruyorsun? Git Avrupa'ya, orda sana iş çoook... Ah senin yerinde olsam, bir dakika durur muyum be. Hadi, hemen al pasaportunu, bin bir uçağa... Oooh, ver elini Avrupa... Nasıl?

— İyi...

Açlıktan barsaklarım guruldamaya başladı. Dışarı çıktım. Nasıl sövüyorum, sorma...

Muharrem'e gideyim, dedim. Okul arkadaşım. Ne de olsa hâlden anlar. Elli lira olsun verir ya... Elli olmasın da yirmi beş olsun. Önce bir cıgara alırım, karnımı doyuruyorum. Sonra Kartal'daki fabrikaya giderim, akşam da kadına...

Şili'ye kadar yürüdüm. Bereket evdeymiş.

— Aman Muharrem, dedim, nasıl sıkıntıdayım, anlatamam. Bana az-çok bir yardımda bulun.

— Anlıyorum, anlıyorum, dedi, hepimizin başına geldi geçti. —Buraz durdu— Bak, sana bir akıl vereyim. Dinle... Havadan para kazanmak ister misin?

— İsterim.

— Bak, sen ne yap... Beyoğlu'nda, ama güzel bir yerde bir mağaza kirala.

— Aman Muharrem, ben ne diyorum, sen ne diyorsun.

— Dinle kardeşim. Akıl akıldan üstündür. Bir dakika beni dinle. Büyük bir dükkân olsun... Hiç sermaye istemez. Sokaklardan kedileri toplayıp, dükkâna dolduracaksın. Her sokak kedisini ayrı bir kafese koyacaksın. Her kafesin üstüne atmasyondan, bilmem ne cinsi diye bir tabelâ asacaksın. Anladın, değil mi? Memlekette enayi züppe çok. Cins kedi diye gelen gelene.. Sokaktan topladığın kedileri, Çin kedisi, Hint kedisi, Tibet kedisi, Siyam kedisi, diye yüz liraya, iki yüz liraya, tutturabildiğine sat. Kedi bu... Dil bilmez, konuşsun da seni yalancı çıkarsın. Nasıl akıl?

İçimden «Allah belânı versin...» diyerek dışarı çıktım. Bildiğim sövgüler az geliyor. On kuruşum bile yok bi bir simit alayım. Açlıktan, cıgarasızlıktan düşünemiyorum bile... Aklıma, birden Kenan geldi. Haydi, ordan yürüye yürüye taa Sirkeci'ye. On lira verse, bir karnımı doyursam, bir cıgara alsam, bir de Kartal'a gitsem yeter. Zengin kadına gitmekten vaz geçtim.

— Kenan, kardeşim... Çok rica ederim. Bildiğin gibi değil, durumum çok kötü... Bana küçücük bir yardımda bulunabilir misin?

Ayağa kalktı. Ellerini pantolonunun ceplerine sokup karıştırmaya, bozuk paraları şıngırdatmaya başladı.

— Bak, sana bir akıl vereyim, dedi, en iyisi sen ne yap, biliyor musun?

— Ne yapayım?

— Senin kalemin kuvvetlidir. Sen hemen iyi bir otele kapan. Ama sessiz, gürültüsüz bir yer olsun. En iyisi Uludağ'daki otellerden birine git.

— Eee?

— Sen otelde, iki-üç ay kapanıp kalacaksın.

— Evet?

— İki-üç ay sık dişini, bir roman yaz. Anladın mı? Senin romanını hangi gazete olsa alır. Terslik oldu da alamadılar diyelim. Yılma Kitapçılara götür. Sende şu kadarcık akıl yok be... Sendeki kalem olur da insan sıkıntı çeker mi? Baktın, kitapçılar basmadı. Daha iyi. Daha çok kazanırsın. Kendi hesabına bastır birader. Hiç aklına gelmemişti değil mi? Nasıl akıl?

Az daha dursam sinirden yüreğime inecek, oraya yığılıp kalacağım. Dışarı çıktım

ama, yürüyemiyorum, sürükleniyorum. Hava da kararadı. Kime gitsem, ne yapsam? Nuri var, Beyazıt'ta. İkibuçuk lira da mı vermez? Hepsinden geçtim, bir çorba içsem, bir de cıgara alsam yeter. İkibuçuk liranın hızıyle Beyazıt'a kadar gittim.

— Nuri, kardeşim... Benim durumum kötü, ama çok kötü... Hiç param yok...

— Çok yorgunsun. Önce şöyle bir otur, kendine gel...

Hay Allah razı olsun, gördün mü insan evlâdını.

— Kime gittimse... Hepsi de...

— Öyledir, bilirim, Herkes bir akıl verir değil mi? Kulak asma onlara. Herkesin kendi aklı kendine yeter... Dinle, bak, ben sana bir akıl vereyim.

Elimi masanın üstündeki madeni tablaya attım ama, bende güç kalmamış, ağır tablayı kaldıramadım ki, kafasına fırlatayım.

— Bak, kardeşim, en iyisi sen ne yap biliyor musun? Sen bir tabakhane aç. En iyisi bu...

— Yahu, param yok, diyorum sana... Anlamıyor musun?

— Anlıyorum. Bu iş için para istemez birader. Bir tabakhane açacaksın, o kadar Beş on adam tutacaksın. Sokak köpekleri var ya, tutup tutup getirecekler. Köpeklerin derilerini yüzdürüp tabaklatacaksın. Bak, hiç kimsenin aklına gelmez. Köpek derisi ne para ediyor biliyor musun? Kadın eldivenleri hep köpek derisinden yapılır. Ne diye düşünüyorsun? Hemen bir tabakhane aç... İstanbul sokakları başıboş köpek dolu...

— Ben bir gemi alsam nasıl olur?

— Gemiyi ne yapacaksın?

— Gemiyi ne yapacaksın?

— Hiç... Alayım diyorum işte. Alayım bir gemi, bakalım nasıl olacak?

— Sen gemiyi bırak. Sana verdiğim bu akıl, gemiden çok daha kazançlı. Dinle beni, hemen bir tabakhane aç...

Sokağa çıktım, karanlık... Aksaray'da Naci var. Zengin değil ama olsun. Para istemem, bir yemek olsun yedirir ya, bir cıgara verir ya... Naci'ye gittim ama, bende de adım atacak derman kalmadı.

Karşıkarşıya oturduk.

— Naci kardeşim, hâlimi görüyorsun... Konuşacak takatim yok...

Naci,

— Vah vah, ne olmuş sana böyle?

— Yaa, hiç sorma...

— Dur, ben sana bir akıl vereyim.

Kuvvetim yok ki, suratına bir yumruk indireyim. Ne yapayım? Kısa kısa aralıklarla tuh tuh diye suratına tükürmeye başladım

— Ne yapıyorsun yahu? dedi.

— Hiç... Bende böyle bir tik var...

O anlatıyor, ben yavaş yavaş tükürüyorum.

— Bak, sen ne yap... Sana bir akıl vereyim. Sen bu durumda hiçbir işe karar veremezsin. Önce bir iyice dinlen. Sinirlerin yatışsın. Ya... Meselâ ne bileyim ben, Yalova kaplıcalarına git... On beş -yirmi gün sırt üstü yat, aklın başına gelsin. Ondan sonra ne yapacağını düşün... Tükürme öyle yahu. Bak sinirden ne hâle gelmişsin... Sen benim aklımı dinle, önce bir dinlen, kendine... Tükürme be!..

Tüküremiyorum ki istediğim gibi...

Dışarı çıktım. İşte ancak bu saate kadar Köprü'ye gelebildim. Bu vapura bindim. Bir cıgara daha verir misiniz?

Cıgara verdim. Vapur Kadıköy'e yanaşıyordu.

— Şimdi, dedi, benim vapur biletim de yok... Param da yok... Çıkarken cezalı bilet kesecekler... Ne yapacağım?

— Bakınız, size bir akıl vereyim, dedim, vapurun helâsına girin... Yarım saat sonra çıkarsınız.

Vapur merdiveninin basamağına yığılıp kaldı.

Son otobüsü kaçırmamak için aceleyle iskeleye atlayıp otobüs durağına koştum.

Aradan epiy zaman geçti. Birgün yine vapurun lüks salonunda oturuyorum. Arkamda konuşanlardan biri öbürüne,

— Bak, sana bir akıl vereyim. Sen ne yap en iyisi biliyor musun... diyor.

Dönüp baktım, şimdi başkasına akıl veren oydu... Sırtında kalın bir palto vardı.

BÖYLESİNİ ASACAKSIN

Sabıkası yüzü aşkın gece hırsızı İstefano ile, onun yetiştirmesi Çilli Tekin, bu gece soyacakları apartman dairesini dışardan do'anıp daha gündüzden kolacan etmişlerdi. İstefano, doktor, dişçi muayenehanelerine dadanmış, daha çok tıp âletleri üzerinde uzman bir gece işçisi olduğu için, poliste ve cezaevinde Teknik hırsız diye anılırdı.

Geceleyin içerde kimse bulunmadığı için muayenehaneleri soymak daha kolay oluyordu. Bundan başka, çalınan eşyaların satılacak yerleri önceden hazır olurdu.

Gece saat bir. «A'ınteri Apartmanı»nın bütün katlarındaki ışıklar sönmüştü Teknik hırsız İstefano ile yardımcısı Çilli Tekin, apartmanın arka yüzüne geçtiler. Çilli Tekin erketeciydi. Akasya ağacının koyu karanlığına sindi.

İstefano, demir su borusuna tutunup, kendi gibi bir solukta birinci kat balkonuna tırmandı Cebinden çıkardığı bir toprak cam macununu sol eliyle balkon kapısının camına dayayıp, sağ elindeki elmasla camın üstüne geniş bir daire çizdi. Sağ elini yavaşca çekince macuna yapışık elmasla çizili cam elinde kaldı.

Teknik hırsız İstefano, kapı camının oyuğundan elini sokup ilk işi balkon kapısını içerden açmak oldu. Bir kısa ıslık çaldı. Buna aşağıdaki erkete Çilli Tekin bir kısa ıslıkla cevap verdi. İşler yolunda gidiyor demekti.

İstefano el lâmbasının ışığında muayene odasına girdi. İşte elektro - kardiyograf... Daktilo makinesinden az büyükçe âleti alıp dışarı çıktı. Önce bir ipe bağladığı elektro - kardiyografı balkondan aşağı sarkıttı, sonra kendisi indi.

Çilli Tekin âleti kapınca yokuş aşağı seğirtti.

Bir saat kadar sonra usta ile çırak önceden sözleştikleri yerde buluştular. Çilli Tekin, ustasına,

— Tamam âbi, zulada... dedi.

Hemen o gece ikinci işlerini de yapacaklardı.

Uzağa gitmediler. Önce girdikleri muayenehanenin hemen karşısındaki sokak içinde Emek Apartımanı. Teknik hırsız İstefano daha öncekine girdiği gibi, bu apartımanın da birinci katındaki muayenehaneye girip ordan da bir elektrokardiyograf aldı.

Tereyağından kıl çeker gibi işler yolunda gitmişti.

☆

Apartıman kapısının üstündeki pirinç levhada «Birinci Sınıf Dahiliye Mütehassısı» yazılı Doktor Orhan, bir haftadır, yâni elektro - kardiyografı çalındığından beri dertliydi. Her karşılaştığına, her konuştuğuna bunu anlatıyordu. Her gece aynı role çıkan aktör gibi, anlata anlata artık o da sözleri ezberlemişti.

— Başıma gelenleri sorma. Elektro-kardiyografımı çaldılar. Sabahleyin muayenehaneye geldim. Bir de baktım elektro - kardiyagraf uçmuş. Hemşire «Balkon kapısının camı kırılmış» diye bağırdı. O günden beri ara tara yok Gitti gider... Onikibin liraya almıştım Bişey değil, ithal edilmediğinden bulunmuyor, yok Olsa onikibin değil, yirmi bin verip alacağım, yok ki...

İthal etmiyorlar kardeşim. Memleketin en büyük ihtiyacı, değil mi? Yok işte.. Elim ayağım durdu Polise söyledik ama bizim polis, üfüüüüvv... günde ortalama yirmi müşteri yani pardon yirmi hasta gelse, ellişer liradan bin lira eder. Her gün bin lira gidiyor. Ayda şu kadar eder. Ben parasında değilim. Hırsız dır çalar. Ama bu elektro - kardiyograf doktorlardan başkasının işine yaramaz ki... Hırsız ne yapacak, götürüp başka bir doktora satacak. Bunu alan doktor, hırsızlık mal olduğunu bilmiyor mu? Biliiir, bal gibi bilir. Bile de alır. Hem de ucuza alır, bedava gibi ucuza alır. Uian, bu senin bir meslektaşının âleti işte... Hemen polise haber verse... Yoo, hiç haber verir mi? Onikibin liralık elektro - kardiyografı, ikibin liraya kapatacak. Söyle bakalım. kim suçlu? Hırsız mı, yoksa çalınmış malı bile bile satın alan doktor mu? Tuu, bir de doktor olacaklar be... Hırsızın mesleği, elbet çalar. Vallahi hırsıza kızmıyorum. Ama o meslektaş olacak heriflere... Asacaksın böylesini, asacaksın!.. Hiç gözünün yaşına bakmak yok, ibret o'sun diye asmalı alçakları!.. Önce as, sonra da bacaklarından sallandır bir ay...

«Birinci Sınıf Dahiliye Mütehasısı» Dr. Orhan elektro - kardiyografı çalındığından beri, en aşağı günde 20-30 kişiye virgülünü, noktasını değiştirmeden hep bu sözleri söylüyordu.

Alınteri apartımanındaki Dr. Orhan böyle söylerken, Emek Apartımanındaki bir başka «Birinci Sınıf Dahiliye Mütehassısı» Dr. Cemil de, yine bu sözleri, kelimelerin, cümlelerin yerleri biraz değişik olarak, her önüne gelene tekrarlamaktaydı:

— Asacaksın böylesini... Böyle doktor olmaz. olsun. Her hırsızlık mal, hem de bir meslekdaşının. İnsan bile bile böyle bir malı, ucuz diye alır mı? Asacaksın böylesini!..

⁂

Elektro - kardiyografları çalınan iki doktor arkadaştılar. Dr. Orhan, Dr. Cemil'e telefon etti:

— Cemil'cim, deminden beri telefonun hep meşgul çıkıyor.

— Ben de seni arıyordum da ondan meşgul telefonum. Başıma geleni sorma...

— Ya benim? Elektro - kardiyografı...

— Benimkini de...

— Ne diyorsun? Tuuu...

— Hırsız bunu ne yapar? Mutlaka yine bir doktora satacak...

— Hırsıza kızmıyorum.

— Yirmi bine almaya razıyım.

— Yok ki...

— Doktordan başkasının işine yaramaz.

— Asacaksın böylesini!..

— Böylelerini asmalı, ibret olsun diye...

— Acımak yok...

— Elime geçse kıtır kıtır...

— Sonra da bacaklarından sallandırıp... Allahaısmarladık...

— Sana da Cemil'cim, bulunur inşallah..

— Bulunmaz. Kimbilir hangi şey satın almıştır.

⁂

Teknik hırsız İstefano beyler gibi giyinirdi. Onu gören, hiç de hırsız demezdi. O sabah her zamankinden değişik, birkopuk kılığında gibi giyindi. Çırağı Çilli Tekin'i de böyle girdirdi. İkisinin de ilk bakışta hırsız, uğursuz oldukları belli.

İki elektro - kardiyografı bir taksiye koydular. Önce Alınteri Apartımanına gittiler. Taksi apartımanın elli adım kadar ilerisindeki araba parkında durmuştu. İstefano, Çilli Tekin'i iki kardiyografın başında takside bırakıp Dr. Orhan'ın muayenehanesine gitti. O sırada Dr. Orhan bir arkadaşına, olayı anlatmaktaydı:

— Başıma gelenleri sorma. Elektro - kardiyografı çaldılar... Polise söyledik ama, bizim polis, üfüüüüvv... Asmalı böylesini, asmalı...

Doktor Orhan tam «asmalı» dediği sırada teknik hırsız İstefano içeri girdi. Onu görünce, doktorun yüzü umutla güldü. İstefano.

— Doktor Bey, size hususî bir şey söyliyeceğim, dedi.

Dr. Orhan, elini İstefano'nun omuzuna atıp, onu muayene odasına götürdü.

— Bir elektro - kardiyograf var, belki size lâzımdır diye...

— Görelim bir kere...

İstefano, muayene odasının penceresinden elini sallayınca arabadaki Çilli Tekin, elektro - kardiyograflardan birini koşturup getirdi. Dr. Orhan âlete baktı.

— Eee, söyle bakalım, ne istiyorsun buna?

— Bliyorsunuz piyasada yok.

— Bırak lâfı, ne istiyorsun?

— Sonra, çok az kullanılmış?

— Kaça?

— Yeni de..

— Anladık

— Siz ne vereceksiniz?

— Mal senin, söyle..

— Mağaza fiyatı, onbeşbin ama size beşbine olur...

— Bize mi? Yahu, bu çalma bir mal. Sermayesi mi kurtarmıyor?

— Hadi dörtbin diyelim.

Çekişe çekişe pazarlıktan sonra, Dr. Orhan, Dr. Cemil'in elektro - kardiyografını ikibin liraya aldı.

Biraz sonra Teknik Hırsız İstefano, Dr. Cemil'in muayenehanesine gittiği zaman, Birinci Sınıf Dahiliye Mütehassısı bir arkadaşına,

— Böylesini asacaksın... Hiç acımak yok!.. demekteydi.

Dr. Cemil'in pazarlığı daha uzun sürdü.

— Kardeşim, bizi enayi yerine koyma, diyordu, sanki biz bunun hırsızlık mal olduğunu bilmiyor muyuz.

Dr. Cemil, arkadaşı Dr. Orhan'ın elektro - kardiyografını binbeşyüz liraya aldı.

⁂

Balkon kapısının kırık camındaki parmak izini araştırmak için gelen hırsızlık masasından iki komisere Dr. Orhan şöyle diyordu:

— Giden gitti artık... Kırık camları da atmıştık. Hırsızın parmak izi bıraktığını sanmam.

Sivil komiserden biri,

— Hırsızlar bu âleti mutlaka yine bir doktora...

Derken, telefon çaldı. Dr. Cemil telefon ediyordu:

— Ben Cemil. Merhaba Orhan'cım, nasılsın?

— Mersi, Ne var, ne yok?

— İyilik, sağlık. Sende?

— Ben de iyiyim çok şükür. Daha ne var ne yok?

— İyilik, ya sen?

— Mersi. Ben de iyiyi bir hatırını sorayım, dedim.

— Sağol. Ben de seni arayacaktım birazdan.

— Hadi iyi günler...

— Sana da. Gülegüle...

⁂

Teknik Hırsız İstefano ile erkete Çilli Tekin, birinci katında doktor muayenehanesi olan bir başka aparman önünde dolaşıyor, muayenehaneyi kolaçan ediyorlardı...

NEDEN AZGELİŞMİŞ

Amerikan Cart Vakfından ödenen paralarla, Amerika'nın tanınmış birkaç iktisatçısı, azgelişmiş ülkelere gittiler. Bu gezinin ereği, o ülkelerde incelemeler yapıp, neden az geliştiklerini anlamaktı. Önce bunun adını «Gelişmiş Ülkelerde İnceleme Gezisi» koymuşlardı. Ama «gelişmemiş» sözünden, gelişmemiş olanların alınıp kızacakları düşünülerek, uluslararası incelik kurallarına uyarak «gelişmemiş» yerine, gelişmiyenlerin gönüllerini almak için «azgelişmiş» demeyi daha uygun buldular.

«Azgelişmiş Ülkeler İnceleme Gezisi» kurulundan Mr. Charles Whithy adında iktisat profesörü bir üye de Türkiye'ye gelmişti. Kendisine kolaylık olmak üzere, bilgi almak için Türkiye'de kiminle konuşacağı önceden söylenmişti. Mr. Charles, Türkiye'de önce Bay Sıtkı ile konuşacaktı. Bay Sıtkı bu konuda bilgi verecek en yetkili kişilerden biriydi.

«Cart Fondatio» fonundan, inceleme için az gelişmiş ülkelere giden Amerikalı profesörler, uzmanlar, işlerini bitirip iki - üç ay sonra hepsi de Amerika'ya dönmüşlerdi. Yalnız Prof. Charles Whithy, Türkiye'den dönmemişti. Dönmedikten başka kendisinden uzun zamandır hiçbir haber de alınamıyordu.

«Cart Fondation» yönetmenleri telâşa düşmüştü. Mr. Charles'in sağlık durumu üzerine endişeye kapılan kurul, Türkiye'deki Amerikan resmî makamlarına başvurarak, Mr. Charles'in adresini bulmuşlar ve ona 26 nisan günü bir mektup yollamışlardı. Mr. Charles, bu mektuba hemen bir cevap yazıp gönderdi. Cart Fondation bir mektup daha yolladı. Mr. Charles ona da gerekli cevabı verdi. Artık ondan sonra Cart Fondation ile Mr. Charles hiç hiç durmadan mektuplaşmaya başladılar.

Pek yakında üç ciltlik bir kitap halinde yayınlanacak olan bu mektupların, yalnız Amerika'da değil, bütün dünyada yılın en çok satan kitabı «The best Seller» olacağı şimdiden söylenmektedir.

Bu kitabı basacak olan Amerikan editörü, dostum olduğundan, düşüncemi öğrenmek için kitabın müsveddelerini bana gönderdi. Ben de o mektuplardan birkaçını yayınlayarak sizlere okutmayı yararlı buldum. İşte o mektuplardan birkaçı...

24 Nisan 958

Dear Mr. Charles Whithy,

Cart Fondation'dan azgelişmiş ülkelerde inceleme gezisine gitmiş olan, sizden başka, kurulumuzun bütün üyeleri dönmüşlerdir. Dört aydan beri sizden hiçbir haber alamadığımızdan merak içindeyiz. Cevabınızı bekliyoruz.

Saygılarımla

⁂

28 Nisan 958

Centlemen,

24 Nisan tarihli mektubunuz için teşekkür ederim. Şimdiye kadar sizlere bir haber veremediğim için çok müteessirim. Görüşmem ve bilgi almam için bana adresleri verilen kişileri, buradaki sürekli bayramlardan dolayı dört aydan beri bitürlü bulup konuşamıyorum.

Cart Fondation tarafından bana verilen ödevi yapamadan dönmek istemediğim için, bugüne kadar kaldım. Pek yakında Bay Sıtkı ve öbürleriyle görüşebileceğimi umuyorum.

Faithfully yours
Charles Whithy

⁂

1 Mayıs 958

Kıymetli mektubunuzdan bizimle şaka ettiğiniz anlaşılıyor. Hiçbir memlekette dört ay süren bayram olamıyacağına göre, hiç olmazsa mayıs ayı içinde Bay Sıtkı ve öbürleriyle konuşarak incelemelere devam edeceğinizi ve Türkiye'nin neden az geliştiğini bildiren raporla birlikte kısa zamanda döneceğinizi umuyoruz.

Yours sincerely

⁂

5 Mayıs 958

Sayın baylar,

Son mektubunuzun yazıldığı 1 mayıs günü, ben de burada Bay Sıtkı'yı aramaktaydım. Ancak 1 mayıs tarihi Türkiye'de Bahar Bayramı olduğundan, Bay Sıtkı ile görüşmek de mümkün olmadı. Bununla beraber, Bay Sıktının arkasını hiç bırakmıyorum. Bayram olmayan bir günde kendisiyle görüşmemin mümkün olacağını umarım.

Ben size geçen mektubumda, burda bayramlar dört ay sürüyor diye bişey yazmadım. Bayramlar münasebetiyle, dört aydan beri Bay Sıktı Sarlı ile görüşmediğimi yazdım. Bu iki söz arasındaki büyük farka özellikle dikkatinizi rica ederim. Henüz umudumu kesmiş değilim, 6 mayıs günü Bay Sıktı yada öbürleriyle konuşabileceğimi umuyorum.

Sincerely yours
C. Whithy

⁂

18 Mayıs 1958

Dear C. Whithy,

6 mayıs günü Bay Sıktı ile görüşebileceğinizi bildiren mektubunuzu alınca buradaki bütün arkadaşlar çok sevinmiştik. Fakat bugüne kadar sizden yeni bir cevap alamayışımız, bizi yeniden düşkırıklığına uğrattı. Cevabınızı merakla bekliyoruz.

Cart Fondation

⁂

2 Haziran 1958

Sayın Baylar,

Evet, 6 mayıs günü Bay Sıktı ile görüşmeyi umduğumu sizlere yazmıştım. Ancak o gün Bay Sıktı'nın evine gidince, kendilerinin evde bulunmadığını öğrendim. Çünkü 6 mayıs «Hıdrellez» denilen bir gündür. Böyle bir günde burda hiç kimse evinde ve işinde bulunmaz. Bir kart bırakarak, 15 mayıs günü ziyaretlerine geleceğimi bildirdim. 15 mayıs günü «Hava Şehitleri İhtifali» olduğundan, Bay Sıktı'nın o gün tutuk vereceğini telefonla söyleyerek randevuyu iptal ettiler. 19 mayıs sabahı, randevu almak için telefon ettim. 19 mayıs da «Spor ve Gençlik Bayramı» olduğundan görüşmemiz başka bir güne kaldı. Ödevimi ihmal ettiğimi sanmamanızı rica ederim. Bay Sıktı'yı şiddetle takip ediyorum. Haziran ayı içinde bayram olmıyan bir gün kendisiyle mutlaka görüşeceğimi umuyorum.

Sincerely
Charles Whithy

⁂

27 Haziran 1958

Dear Mr. Whithy,

Haziran ayı içinde Bay Sıktı ve öbürleriyle mutlaka görüşeceğinizi bildiren mektubu almış ve bütün arkadaşlar bu müjdenizden dolayı, sevinmiştik. Haziran ayı geçtiği halde, sizden yeni bir mektup alamayınca yeniden umutsuzluğa düştük. Çok rica ederiz, Bay Sıktı ya da arkadaşlarıyle görüşmeniz mümkün olmayacaksa, başkalariyle görüşüp bilgi alınız. Cevabınızı bekliyoruz.

Saygılarımızla

⁂

1 Temmuz 1958

Baylar,

Size mutlaka iyi bir haber verebilmek için, cevabımı geciktirdim. Size hemen müjdeyi vereyim ki, birkaç gün içinde Bay Sıktı Sarlı ve arkadaşlarıyla görüşebileceğim. İşin arkasını bıraktığımı sanmayınız. 14 haziran günü kendilerine gittimse de, 14 haziran «Toprak Bayramı» olduğundan, maalesef görüşemedik. İki gün sonra bir daha gittimse de

arife olduğunu öğrenip geri döndüm. Daha ertesi gün bayramdı. Kurban Bayramında rahatsız etmek olmazdı. 20 haziranа kadar, dört gün süren Kurban Bayramında da görüşemedik.

Mektubunuzun geldiği 1 temmuz günü az kalsın Bay Sıktı ile görüşmemiz mümkün olacaktı. Fakat 1 temmuz günü Kabotaj bayramı olduğu için maalesef yine görüşemedik. Arkasını bıraktığımı sanmayınız. Dün yine gittim. Fakat 17 temmuz günü «Aşurâ günü» denilen dinî bir gün olduğunu öğrenince rahatsız etmeyi doğru bulmadım.

Bay Sıktı ve arkadaşlariyle görüşmem mümkün olmazsa başkalariyle görüşmemi tavsiye ediyorsunuz. Bu benim de aklıma gelmedi değil. Fakat, sekiz aydan beri Bay Sıktı'nın peşindeyim. Hemen hemen, bütün bayramlar bitmiş sayılacağından kendisiyle konuşmamızın mümkün olabileceği bu günlerde, onunla konuşmaktan vazgeçersem, bütün bu emeklerim boşuna gidecektir. Bundan başka, yeniden konuşmak istediklerimi bulmak için de bir sekiz ayın daha geçeceğini unutmayınız. Bu yüzden her ne pahasına olursa olsun, bayramsız bir güne rast getirip Bay Sıktı ile konuşmaya azmetmiş bulunuyorum. Temmuz ayı çıkmadan sizlere çok iyi haberler vereceğimi ummaktayım.

Charles Whithy

⁂

2 Eyülül 1958

Mr. Charles Whithy,

Temmuz ve ağustos ayları da geçtiği halde sizden yine bir haber alamadık. Çok acele mektubunuzu bekliyoruz.

⁂

10 Eylül 1958

Centlemen,

Sizlere kısaca, son iki ay içinde burdaki çalışmalarımı anlatayım. Önceki mektubumda da yazdığım gibi, 23 temmuzda Bay Sıktı'ya gittim. 23 temmuz, Meşrutiyetin ilânının yıldönümü olduğu için, öğelden önce kendisini bulamadım. Vakit kaybetmemek için, ertesi gün yine öğleden önce telefonla aradım. 24 temmuz, Lozan günü olduğu için törene gittiğini öğrendim. Hiç umudumu yitirmedim. En iyisi evinde bulabilmek için geceleyin gitmekti. Ağustosun ilk haftasında bir gece evine gittimse de bulamadım. Fıstık gecesi varmış, oraya gitmişler. Bay Sıktı'nın doğduğu ilde bol fıstık yetiştiğinden yılda bir gece Fıstık gecesi yapılırmış. Ertesi günü de eşinin yaş günü olduğundan görüşemedik. Hiç yılmadan üç gün sonra bir daha gittim. O gün Bay Sıktı'nın babasının ruhuna mevlût okutulduğundan camiye gitmiş, konuşamadık' Ondan sonra da 30 ağustos geldi. Zafer Bayramı idi. Kendisini bulamadım. Dün, yine gittim. 9 eylülde İzmir'in Kurtuluş Bayramı olduğunu için törene gittiğini öğrendim. Çok şiddetle takip ettiğime lütfen inanınız. Saygılarımla.

⁂

8 Ekim 1958

Mr. Whithy,

Cart Fondation, bulunduğunuz ülkenin neden az gelişmiş olduğunu incelemekten vazgeçmiş bulunuyor. Zahmetleriniz için teşekür eder, buradaki ödevinizin başına dönmenizi rica ederiz. Cart Fondation

⁂

6 Kasım 1958

Gentlemen,

Son mektubunuzdan, burada inceleme yapmam için Cart Fondation'un vermekte olduğu paranın bundan sonra kesildiğini anlıyorum. Ancak bir yıllık emeğimin boşa gitmemesi için, masrafımı kendim ödeyerek çalışmalarıma devam edeceğim ve kanımın son damlasına kadar Bay Sıktı ve arkadaşlariyle konuşmak için uğraşacağım. Çünkü, bu ülkenin neden azgelişmiş olduğunu ben de şiddetle merak etmeye başladım. Bunu mutlaka öğrenmeliyim.

Son mektubunuza rağmen burada boş durmayıp nasıl çalıştığımı anlatmak için kısa bir rapor veriyorum. 15 eylül Barbaros günü olduğundan Bay Sıktı'yla görüşemedimse de sonunda 27 eylül günü çalıştığı yerde bulunacağını öğrendim. 27 eylül de Dil Bayramıymış. Umudum ekim ayına kalmıştı. 6 Ekim, İstanbul'un kurtuluş bayramı olduğu için yine görüşemedik. Üç gün sonra gittim. Bay Sıktı'nın evliliklerinin yıldönümüymüş. 28 ekimden sonra da üç gün Cumhuriyet Bayramı olduğundan bayram günü rahatsız etmek olmazdı. İster istemez kasım ayının gelmesini bekledim.

Bu birkaç gün içinde Bay Sıktı''yı, iki bayram arası kıstırıp konuşabileceğimi, ülkesinin neden azgelişmiş olduğunu öğreneceğimi umuyorum. Saygılarımla.

⁂

2 aralık 1958

Dear Mr. C. Whithy,

Her ne kadar Cart Fondation'un azgelişmiş ülkeleri inceleme fonu çoktan kapanmışsa da, bulunduğunuz ülkenin neden azgelişmiş olduğunu bizler de çok meraka başladığımızdan, çalışmalarınızdan bizi de haberdar ederseniz çok memnun kalırız.

Saygılarımla

⁂

18 aralık 1958

Baylar,

Buradaki çalışmalarım kısaca şunlardır: 10 kasım büyük matem günü idi. Üç gün bu büyük acının geçmesini bekleyip, 13 kasım günü Bay Sıktı'yı aradım. Ankara'da hükûmet merkezinin kuruluş yıldönümü için Ankara'ya gittiğini öğrendim. Bir hafta sonra döndüyse de, maça gittiğinden yine buluşamadık.

Üç gün sonra da çocuğunu doğum günüydü. Böyle bir günde kendisini meşgul etmeyi doğru bulmadım. Aralık ayını bekledim. 17 aralık Mevlânâ günü için Konya'ya gittiğinden, dönüşünü bekledim. Ondan sonra da İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin yıldönümü bayramı vardı. O bayram da bitince havalar soğumuş olduğundan sineklerle mücadele başladı. 1956 yılı çalışmalarım budan ibarettir. Yeni yıla büyük bir umutla giriyorum. Nasıl olsa, bayramsız, törensiz, yıldönümsüz, bir günde Bay Sıktı'yı bir yerde kıstırıp, neden az geliştiklerini kendisinden öğreneceğim.

Sincerely Yours
Charles Whithy

⁂

28 şubat 1959

Sayın Mr. C. Whithy,

Bizi çok merakta bırakan son mektubunuzdan sonra uzun zamandır sizden hiçbir haber alamadık. Merak ve endişe içindeyiz.

Cart Fondation

10 mart 1959

Sayın Baylar,

1959 yılı bana çok mutlu görünüyor. Bu yıl içinde nasıl olsa, Allah'ın izniyle, Bay Sıtkı ile görüşebileceğime inanıyorum. Son çalışmalarımı kısaca anlatırsam, siz de artık nerdeyse Bay Sıtkı ile konuşabileceğime inanırsınız. 1 ocak yılbaşı olduğu için gitmedim. Ondan sonra Regaip kandili geldiğinden rahatsız etmedim. Ondan sonra Birinci İnönü Zaferinin yıldönümüydü. Gitmeyi uygun bulmadım. Bütün umudumu şubat ayına bağladım. 4 şubatta gittimse de o gün Miraç kandili olduğundan Sıktı Beyin propagandaya çıktığını öğrendim. İyice araştırıp 10 şubat gününde hiçbir bayram olmadığını öğrenince sevindim. Hemen gittimse de, o gün de pilâv günüymüş. Sıktı Beyin yetiştiği okul, 10 şubat gününü pilâv günü yapmış. Sıktı Bey de oraya gitmiş. 22 şubat Berat kandiliydi. Gitmedim. Yarın gidecektim. 11 mart günü de ramazanın başladığını öğrendim. Bundan sonraki çalışmalarımı yine bildiririm. Saygılarımla.

C. Whithy

⁂

24 nisan 1959

Sayın Baylar,

İki yıldan beri burda ne Bay Sıktı ile, ne de başkalariyle, bayram olmayan bir gün bulup da konuşabilmek benim için mümkün olmadı. Ramazan geçti, üç gün Şeker Bayramı başladı. 12 nisanda bayram bitince, birkaç gün de bayram yorgunluğu geçsin diyebekleyip gittim. «Bugün 23 nisan Çocuk Bayramı, Sıktı Bey bulunmaz» dediler. Yarın burdan ayrılıyorum.

C. Whithy

⁂

İktisat Profesörü Charles Whithy, Amerikaya döndü. Cart Fondation kurulu, incelemeleri hakkında bir konferans vermesini istedi. Mr. Charles Whithy, onlara,

— Gentlemen, dedi, çok çalıştım, çok uğraştım. Ama bayramlardan vakit bulup da kimseyle konuşamadım ki, o ülkenin neden azgelişmiş olduğunu öğrenebileyim. Onun için hiçbişey bilmiyorum. Ve neden azgelişmiş olduklarını son derecede merak ediyorum.

NOT : Bana bu kitabın, yukarda birkaç parçasını okuduğunuz müsveddesini gönderen Amerikan editörüne, bir mektup yazarak, bu kitabı yayınlamamasını rica ettim. Bakalım, sayın editör, bu ricamı yerine getirecek mi?

İÇİNDEKİLER

ÖLMÜŞ EŞEK

İlk Mektup 581
İkinci Mektup 583
Üçüncü Mektup 585
Dördüncü Mektup 588
Beşinci Mektup 591
Altıncı Mektup 593
Yedinci Mektup 596
Sekizinci Mektup 597
Dokuzuncu Mektup 599
Onuncu Mektup 602
Onbirinci Mektup 604
Onikinci Mektup 606
Onüçüncü Mektup 607
Ondördüncü Mektup 610
Onbeşinci Mektup 611
Onaltıncı Mektup 613
Onyedinci Mektup 616
Onsekizinci Mektup 622
Ondokuzuncu Mektup 626
Yirminci Mektup 630
Yirmi birinci Mektup 632
Yirmi ikinci Mektup 635
Yirmi üçüncü Mektup 638

MAHALLENİN KISMETİ

Mahalleye Gelin Geldi 645
Kime Niyet, Kime Kısmet 649
Altın Boynuz 655
Kedi Ciğere Erişemeyince 656
Çocuktan Al Haberi 661
Kaşınan Kocalar 663
Bet Bereket Kalmadı 666
Mambo Aysel'le Düdüklü Abi'ye 669
Tavsiye Kartı 673
Eşek Hangi Yandan? 675
Canım Kardeşim 678
Deniz Ayak Altında 680
Az Daha Vali Oluyordum 662
Üç Meleğin Anası 684
Fırça Kılı 685
Taşra Muhabirinin Fotoğrafı 689
İlle de Amerikalı! 692
Oh Kurtuldum 695
Şark Erkeği 697
İki Sağır 699
İlle Yol İlle De 701
Yılın Büyük İfşaatı 703

TİPLER

Üstüme Üstüme Gelme Adam 707
Kasıntı Adam 709
Küçük Yerin Aydını 711
Bi-İzn-İllah-i Teala 714
Bay Düdük 717
Ali Beyle Bir Konuşma 720
Uçuruma Gidiyoruz 721
Yüce Katına 722
Ez Kurmancım 725
Herkes Kazanıyor 727
Dayak Yemeden Duramıyorum 730
Sen Haline Şükret 732
Bayan Aranıyor 735
Sen Biraz Bekle 737
Yeşil Şapkanın Evrakı 740
Cürme Teşvik 743
Ayağını Kaldır Paşam 744
Abo Çavuş 746
Fişe Giren Çıkmaz 749

HAVADAN SUDAN

Havadan Sudan 755

İnsan İnsana Benzer 758
Hele Hele 760
Bir Maaşla 763
Okul - Aile Birliği 765
Demokrasi Yasak 769
Çamaşır Günü 772
Barda Rezalet 775
Dünyanın En Pahalı Karyolası 779
Ne İyi Adam 781
Çocuk Ne Zaman Ağlar 784
Uyusana Tosunum Ninni 786
Aman Duymasınlar 788
Pul Yapıştırmak 790

NAZİK ALET

Nazik Alet 795
Ajan Ox - 13 798
Beş Kuruş Yüzünden 800
Mübarek Adam 802
Sıkı Ayakkabı 806
Aile Kurtuluş Ordusu Anonim Şirketi 608
İngiliz Kumaşı 811
Tarzan'ın Sahibi Kim 814
Bar Fedaisi 817
Ne Bulursan Al 820
Bülbül Yuvası Evleri 821
Bakanlık Emrinde Biri 828
Hırsız Bu Muydu 831
Samimiyet 834
Rüşvet 836
Unuttum Mahmut 838
Yangın Vaaar 841

GIDI GIDI
Gıdı Gıdı 847
Kazığın Başı Nasıl Olmalı? 850
Karşılama Alanına Gitmeyiz 852
Irz Düşmanları 854
Oturacak Yer 857
Nağra Patlatmalı 860
Elbet Bir Bildiğimiz Var 863
Deliyle Geçen Gece 865
Zübür Amca Kaç Kez Gömüldü? 868
Kaçaklar Kralı Fare 871
Ne Enayiler Var 874
Ben Gösteririm Sana 877
Yerli Amerikalı 880
Büyük Adamın Yeğeni 883

Koltuğunda Rahat Oturamayan
Adama Mektup 886
Bende Görsün Asım Bey 888
Annnn-la Be Artık 893
İlle de Zengin Evin Gölgesi Olacak 895

KÖR DÖĞÜŞÜ

Kör Döğüşü 901
Tanıştığımıza Çok Memnun Oldum 906
İnkılâp Var 908
Açış Nutku 912
Bir Hizmetçi Alacaktık 915
Kim Kimin Yanında 918
Kulunuz Köleniz 922
Vah! Vah Vah 926
Şaheser Bir Hikâye 929
Yaşasın Memleket 932
Komisyoncu 935
Yürüyen Yiğitler 938
Musluklar Açık Kalmış 941
Resmî Elbisenin Cayırtısı Başka Olur 943

AFERİN

Hep Döküldük 949
Aferiiin 954
Parola 958
Damatlık Şapka 963
Mr. Fişer Geliyor 967
Kabakçı Muammer'i Bilen Var mı? 969
O Kadar da Değil 972
İmza Elçisi 975
Helâl Olsun 977
İtiraf 980
Emir Kuluyuz 982
Ağzıyla Kuş Tutan Adam 986
Titiz Kadın Has'anım 988
Sağcı mısın, Solcu musun? 993
Manila Milano
Hiçbirşey Kalmamış

MAHMUT İLE NİGÂR

Mahmut ile Nigâr
İyi Olur İnşallah
Sağ Sol
Altı Kişiye Bir Kadın
Muhterem Vatandaşlar
Dakikada Bir Doğum
Hürriyet Kahramanı
Yasak
Adam Beni Tanırmış
Depmik Sultan Hazretleri
Bozguncu
Kargaşalık
Eşraf
Dik Marka İkonlar
Dans Eden Ayı

AH BİZ EŞEKLER

Ah Biz Eşekler
Garba Açılan Pencere
Mutlu Kedi
Ne Güzel Makine
Allah Kabul Etsin
Bizim Ev
Hıçkırık
İffetimi Nasıl Korudum?
Su Dökme Yarışı
Hırant Hudaverdi Olmuştu!
Rahmetli Sağ Olacaktı ki
En Güzel Sermaye Sermaye
Neden Bu Hale Düştük?
Çok Gülünçlü Bir Olay
Marta Tore Öldü
Ramazan Aydın
Üç Nöbetçi
Fareler Birbirlerini Yer
O ne Namussuzdur O

GÖZÜNE GÖZLÜK

Mu ni?
Gözüne Gözlük
Genel Müdürü Temsilen
Sen Nerden Bileceksin
Yanlış Kapı
Herkese Seyir Gerek
Ruhun Duymaz
Çay Bilir Demli Olsun
Bir Akıl Vereyim
Böylesini Asacaksın
Neden Azgelişmiş

2

AZİZ NESİN bütün kitapları

AZİZ NESİN

bütün kitapları

2

Karacan
YAYINLARI